

مرکز تحقیقات ایرانیکا

اصفهان

گامی

الرحمن
علیه صاب

www.

www.

www.

www.

Ghaemiyeh

.com

.org

.net

.ir

گفتار امیرالمومنین

على عليه السلام

بسم الله الرحمن الرحيم

الحمد لله الذي جعل في خلقه
مناجاة للمؤمنين
والشفاعة للمؤمنين
والعقوبة للمؤمنين
والعقوبة للمؤمنين
والعقوبة للمؤمنين

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

گفتار امیرالمومنین (علیه السلام)

نویسنده:

حسین شیخ الاسلامی

ناشر چاپی:

انصاریان

ناشر دیجیتال:

مرکز تحقیقات رایانه‌ای قائمیه اصفهان

فهرست

٥	فهرست
٣٥	گفتار امیرالمؤمنین علی علیه السلام
٣٥	مشخصات کتاب
٣٥	باب الألف
٣٥	الآباء
٣٦	الإبیل
٣٦	ابن آدم
٣٧	الأئمه
٣٧	الإیثار
٤١	الأجل
٥١	الآخره
٥١	قسمت اول
٥٨	قسمت دوم
٦٧	الاخوه و الصديق و الرفیق و المصاحبه
٦٧	قسمت اول
٧٥	قسمت دوم
٨٦	قسمت سوم
٩٥	قسمت چهارم
١٠٤	قسمت پنجم
١١٠	الأدب
١٢١	الأكل
١٢٢	الله و صفاته
١٣٠	الأمر
١٣٤	الأمر بالمعروف و النهی عن المنکر

١٣٤	قسمت اول
١٤٤	قسمت دوم
١٥٧	قسمت سوم
١٦٢	الإمام
١٦٢	الإمامه
١٦٣	الأمان و إجاره المستغيث و الخائف
١٦٣	الأمن
١٦٤	الأمن من مكر الله
١٦٥	الأمين
١٦٥	الأمانه
١٦٩	الإيمان
١٨٣	المؤمن
١٨٣	قسمت اول
١٩٠	قسمت دوم
١٩٨	قسمت سوم
١٩٨	الإنسان
١٩٩	الأنس بالله
١٩٩	الأنس
٢٠٠	التأني و الأناة
٢٠٣	المتأني
٢٠٣	التأييد
٢٠٣	باب الباء
٢٠٣	البؤس
٢٠٣	البخل و الشح
٢٠٩	البخيل و الشحيح
٢١٤	المبادره

- ٢١٨ البرد
- ٢١٨ البزّ و البزّ و من منعه
- ٢٢٠ الإبرام
- ٢٢٢ البرى ء
- ٢٢٢ البشر ، البشاشه و طلاقه الوجه
- ٢٢٧ البصر و النظر و البصير و البصيره
- ٢٣٠ البطر
- ٢٣٠ الباطل و التعاون عليه
- ٢٣٤ المبطل
- ٢٣٤ البطن و الفرج
- ٢٣٥ المباركه
- ٢٣٥ البكاء
- ٢٣٦ البلاغه
- ٢٣٧ المبالات
- ٢٣٨ بنى أميته
- ٢٣٨ البهائم و التسباع
- ٢٣٨ البهت
- ٢٣٨ بيت الله
- ٢٣٨ بيت المال
- ٢٣٩ باب التاء
- ٢٣٩ التجاره و التجاره مع الله
- ٢٣٩ التاجر
- ٢٣٩ التراب
- ٢٤٠ التارك لله
- ٢٤٠ التوبه و الإنابه و التائب
- ٢٤٤ باب التاء

٢٤٤	الثقة بالله
٢٤٤	الثواب
٢٤٥	الثوب
٢٤٥	باب الجيم
٢٤٥	الجبن
٢٤٥	الجَدّ و الاجتهاد
٢٤٧	التجربه
٢٤٩	المجرب
٢٤٩	الجزع
٢٥٣	المجازاه و الجزاء
٢٥٦	الجسد و الأجسام
٢٥٨	الجفاء
٢٥٨	الجلاله
٢٥٨	الجماع
٢٥٨	الجمال
٢٥٩	الجميل
٢٥٩	التَّجَمُّل
٢٦٠	المجمل
٢٦٠	الجَنَّة و أهل الجَنَّة
٢٦٦	الجود
٢٧٢	الجواد
٢٧٢	جار الله و جواره
٢٧٣	الجيران
٢٧٤	الجوع
٢٧٥	الجاه و ذو الجاه
٢٧٥	الجهاد

٢٧٨	جهاد النفس
٢٨٢	الجهل
٢٩١	الجاهل و الجهول
٣٠٢	جهنم و النار
٣٠٧	باب الحاء
٣٠٧	محب أهل البيت
٣٠٨	المحب و المحبوب
٣٠٩	الحجّه و الدليل
٣٠٩	الحجّه
٣١٠	المججوج
٣١٠	المحتج
٣١٠	الحج
٣١٠	الحده
٣١١	الحذر و المتحدّر
٣١١	المحدّر
٣١١	الحرب و الجنود و الزحف
٣٢٠	المحاربه
٣٢٠	الحزّ و الحزبه
٣٢١	المحترس ، الاحتراس
٣٢٢	الحرص
٣٢٩	الحريص
٣٣٣	الحرفه
٣٣٤	الحرام
٣٣٤	الحرمان و الخيبه
٣٣٤	حزب الله
٣٣٥	الحزم

٣٤٠	الحازم
٣٤٤	الحنن على ما فات
٣٤٥	الحساب
٣٤٥	الحسب
٣٤٥	الحسد
٣٥١	الحسود
٣٥٤	المحسود
٣٥٥	الحسنات
٣٥٥	الإحسان و الصنيعه
٣٥٥	قسمت اول
٣٦٤	قسمت دوم
٣٧٣	قسمت سوم
٣٨٣	قسمت چهارم
٣٩٤	قسمت پنجم
٤٠٢	قسمت ششم
٤٠٨	الحسن
٤٠٨	الحصر
٤٠٨	الحظّ
٤٠٨	الحظوه
٤٠٩	حفر البئر للأخ
٤٠٩	الحقد
٤١٠	الحقود
٤١٢	التحقير
٤١٣	التحقيق
٤١٣	الحق
٤٢٤	المحق

- ٤٢٦ حقوق الله تعالى
- ٤٢٧ حقوق الناس
- ٤٢٧ الاحتكار و المحتكر
- ٤٢٨ أحكام الله و حدوده
- ٤٢٩ الحكمة
- ٤٣٧ الحكماء
- ٤٣٨ الحكومه و الولاية
- ٤٤٣ الحاكم و الوالى
- ٤٤٥ الحلف و اليمين الفاجره
- ٤٤٦ الحلال
- ٤٤٦ الحليم
- ٤٤٩ الحلم
- ٤٥٩ الحمد
- ٤٥٩ قسمت اول
- ٤٥٩ المحامد و المذام
- ٤٥٩ قسمت اول
- ٤٧٠ قسمت دوم
- ٤٨٤ قسمت سوم
- ٤٩٦ الحمق
- ٤٩٨ الأحمق
- ٥٠٢ الاحتمال
- ٥٠٦ الحميه
- ٥٠٦ الحميه
- ٥٠٦ الحوائج و قضائها
- ٥٠٩ الاحتياجات
- ٥٠٩ كيف الحال

٥٠٩	المتحير
٥١٠	الحيله
٥١٠	الحى و الحياه
٥١١	الحياء
٥١٨	باب الخاء
٥١٨	الإخبار و الخبر و الحديث
٥١٩	الاختبار
٥١٩	الخدعه و الخديعه و الخداع
٥١٩	الخادم
٥٢٠	الخذلان و المخذول
٥٢٠	الخرس
٥٢٠	الخرق
٥٢٢	الخاسر و الخسران
٥٢٢	الخشوع و الخضوع لله تعالى
٥٢٣	من خصمه الله
٥٢٤	الخط و القلم و الكتابه
٥٢٥	الخواطر
٥٢٥	المخاطر
٥٢٥	الخطاء
٥٢٥	الإخلاص و الخالص و المخلص
٥٣١	الخلافه
٥٣٢	الخلفاء (عثمان و ...)
٥٣٢	الخلاف و الاختلاف
٥٣٣	الأخلاق
٥٣٣	قسمت اول
٥٤٢	قسمت دوم

٥٥٤	المخلوق
٥٥٤	الخلوه
٥٥٥	الخمير
٥٥٥	خمس و خمسه
٥٥٦	الخمول
٥٥٦	الخوف و الخشيه
٥٥٨	الدعاء و الداعى
٥٦٣	الدليل
٥٦٤	الدفن
٥٦٤	الدّنيه
٥٦٤	الدّنيا
٥٦٤	الدنيا
٥٦٤	قسمت اول
٥٧٤	قسمت دوم
٥٨٧	قسمت سوم
٦٠٠	قسمت چهارم
٦٠٩	قسمت پنجم
٦١٩	قسمت ششم
٦٢٩	قسمت هفتم
٦٣٨	قسمت هشتم
٦٤٥	الدّواء و الداء
٦٤٦	الدّول و الدّوله
٦٤٨	المداهنه
٦٤٨	الدّين
٦٤٩	الدّين و الشريعه
٦٤٩	قسمت اول

٦٥٧	قسمت دوم
٦٦٦	باب الذال
٦٦٦	الذخر
٦٦٦	الذكر و المذكر
٦٧٧	الذنوب و المعاصي و أهلها
٦٧٧	قسمت اول
٦٨٧	قسمت دوم
٦٩٥	الإذاعة
٦٩٦	باب الراء
٦٩٦	الزؤف
٧٠٤	الريا و المرائي
٧٠٥	الزجاج و الزجاج
٧٠٥	الرجاء من الله و غيره
٧٠٩	الزحم و الرحمه
٧١١	الأرحام و صلتها و قطيعتها
٧١٩	الزخاء
٧٢٠	الارتداع
٧٢٠	الزئائل
٧٢١	الزرق و طالبه
٧٢٧	الاسترسال
٧٢٧	الرسول و أدبه و الكتاب
٧٢٨	الرشد و الاسترشاد و المسترشد
٧٢٩	الرضا و الراضى
٧٣٧	الزغبه
٧٣٩	الزفق و اللين
٧٤٦	المراقبه

٧٤٦	المركب
٧٤٦	الأرواح
٧٤٦	الراحه
٧٤٧	المراد
٧٤٧	الرياضه
٧٤٧	باب الزاى
٧٤٧	الازدجار
٧٤٧	الزكاه
٧٤٨	الزّلل
٧٤٨	الزنا
٧٤٩	الزوجه
٧٥٠	الزاد
٧٥٢	الزهد و الزاهدين
٧٦٢	الزّياره
٧٦٣	الزّينه
٧٦٣	باب السين
٧٦٣	السؤال و الطّلب عن الناس
٧٦٧	السؤال و الجواب
٧٧٠	الأسباب و الوسائل
٧٧١	المسابقه
٧٧٢	التسجود و الركوع
٧٧٢	التجن
٧٧٣	التخط
٧٧٤	السخاء
٧٨١	التداد
٧٨١	الشراب

٧٨١	التراج
٧٨١	السرائر
٧٨٣	التز و التّجوى
٧٨٨	السرور و ادخال السرور
٧٨٩	الإسراف
٧٩٢	الترقه
٧٩٢	المساعده
٧٩٢	التعاده
٧٩٤	السعيد
٧٩٧	السعى و الإسراع و الطلب
٧٩٨	التفر
٧٩٨	السفير
٧٩٨	سفك التّماء
٧٩٨	سفن التّجاه
٧٩٩	التفه
٨٠١	التففيه و السفهاء
٨٠٢	الأسقام
٨٠٢	السكينه و الوقار
٨٠٤	التلف
٨٠٤	السلام و التّحيه
٨٠٥	التسلم و المسالمه
٨٠٦	الإسلام
٨٠٨	المسلمون
٨٠٩	المسالمة مع الله و التسليم و الانقياد
٨١١	التلامه
٨١٣	المستسلم

٨١٣	السلو و النسيان
٨١٣	التسليه و التهنيه
٨١٤	التمت
٨١٤	السمع و البصر
٨١٤	الاستماع و السامع و المستمع
٨١٤	التنه الصالحه
٨١٤	الإسائه
٨١٨	التسوييف
٨١٨	التتيد و التؤدد
٨٢١	الأسواق
٨٢٢	التشهر
٨٢٣	التسهل
٨٢٣	السيره
٨٢٤	السياسات
٨٢٧	باب الشين
٨٢٧	التباب
٨٢٧	الشبع و البطنه
٨٣١	التتم
٨٣١	الشجاع و الشجاعه
٨٣٢	التدائد
٨٣٣	التتر و الأشرار
٨٤٥	التشرف و ذو الشرف
٨٤٧	المشرق و المغرب
٨٤٩	الشرك
٨٥٠	الشركه
٨٥٠	التشره و التشره

٨٥٤	الشيطان
٨٥٧	الاشتغال
٨٥٨	الشفيع و الشافع
٨٥٩	الشَّقاق
٨٥٩	الشَّقَاء
٨٦٠	الشقى
٨٦١	الشَّكر و الشاكر
٨٦١	قسمت اول
٨٧٢	قسمت دوم
٨٧٩	الشك و الارتياب
٨٨٦	شكايه الضر
٨٨٦	الشماته
٨٨٦	الشور و المشاوره
٨٩٧	الشوق و المشتاق
٨٩٧	الشهوه
٩٠٨	الشهيد
٩٠٩	الشَّهاده
٩٠٩	الشَّهره و النَّباهه
٩١٠	الشَّيب
٩١٠	الشيعة
٩١٢	شين الزجل
٩١٢	باب الصاد
٩١٢	الصبر و الصابر
٩١٢	قسمت اول
٩٢٢	قسمت دوم
٩٢٨	قسمت سوم

٩٣٨	الصبيان
٩٣٨	الصَّخَّة و أهل الصَّخَّة
٩٣٩	الصدر
٩٣٩	الصدقات
٩٤٣	الصدق
٩٥٤	الضادق
٩٥٥	تصاريق الأحوال
٩٥٧	الضليب
٩٥٧	الصلاخ مع الله
٩٥٧	إصلاح الناس
٩٥٨	الضلف
٩٥٨	الصلاه و القائم
٩٦٠	الضمت
٩٦٨	المصائب
٩٧٦	المصيب و المخطئ
٩٧٨	الضواب
٩٧٩	الصوره
٩٧٩	الصيام
٩٨١	باب الضاد
٩٨١	ضرب الأمثال و صرف الأقوال
٩٨١	الصَّحك
٩٨٢	الصَّر
٩٨٣	الصَّرورات
٩٨٣	الصَّعيف و الصَّعف
٩٨٣	الضلال و الضلاله و الغوايه
٩٨٥	الضمانر

٩٨٥	الضيف و الضيافة
٩٨٦	الضيقة
٩٨٦	باب الضياء
٩٨٦	الطرب
٩٨٦	الطريق و الطريقه
٩٨٨	الطعام و القوت
٩٨٩	الإطعام
٩٩٠	الطعن
٩٩٠	الإطاعة و الانقياد و المطيع
١٠٠٧	إطاعة الأمر
١٠٠٧	الطاعى
١٠٠٧	الطالب
١٠٠٩	المطالب
١٠٠٩	المطلوب
١٠٠٩	الطمع و الطامع
١٠٢٢	الاستطاله
١٠٢٢	الطويه
١٠٢٢	الطيش
١٠٢٢	باب الضياء
١٠٢٣	الظفر
١٠٢٤	الظلم و البغى
١٠٣٨	الظالم
١٠٤٥	المظلوم
١٠٤٨	المظالم
١٠٤٨	الظن
١٠٥٥	المظاهره

١٠٥٥	الاستظهار و المستظهر
١٠٥٦	الظواهر
١٠٥٧	فى خفه الطّهر
١٠٥٧	باب العين
١٠٥٧	العبوديه
١٠٥٧	العباده و المتعبد
١٠٦٠	العباد
١٠٦٤	العبره و الاعتبار
١٠٧٤	العتق و الإعتاق
١٠٧٤	العثره
١٠٧٥	العجب
١٠٨٠	المعجب
١٠٨١	العجز
١٠٨١	العاجز
١٠٨٢	العجيزه
١٠٨٢	العجله و العجول
١٠٨٧	المعدود
١٠٨٨	الاستعداد
١٠٨٨	العدل و العادل
١٠٩٩	الاعتدال و النمط الأوسط
١١٠٠	العدوّ و المعاده
١١٠٨	الأعدار و الاعتذار
١١١٢	الأعراض
١١١٤	المعرفه
١١١٧	العارف
١١١٩	العزّه و العزيز

١١٢١	الاعتزال
١١٢٤	العزم
١١٢٥	العسر
١١٢٥	العشيره و الخلطه
١١٣٤	العاشق
١١٣٥	الاعتصام بالله
١١٣٦	العصمه و الاعتصام
١١٣٦	العطب و المعاطب
١١٣٦	العواطف
١١٣٧	التعظيم
١١٣٧	العفاف
١١٤٢	العافيه
١١٤٣	العفو و الإقاله
١١٥٧	العقوق
١١٥٧	العقل
١١٨٨	العاقل
١١٨٨	قسمت اول
١٢٠١	قسمت دوم
١٢١١	العلل و المعلولات
١٢١١	العالم العلوى
١٢١٢	العلم
١٢١٢	قسمت اول
١٢٢٣	قسمت دوم
١٢٣٤	قسمت سوم
١٢٤٦	العالم
١٢٦٠	التعليم و التعلّم

١٢٤١	المتعلم و المستمع
١٢٤٣	العمر
١٢٤٧	التعمق
١٢٤٧	الأعمال
١٢٤٧	قسمت اول
١٢٧٤	قسمت دوم
١٢٨٧	قسمت دوم
١٢٩٩	المعامله
١٢٩٩	العمى و الأعمى
١٣٠٠	المتعتت
١٣٠٠	العنصر و المحند و الأعراف
١٣٠١	العنف
١٣٠١	ما لا يعنى
١٣٠٣	المعوج
١٣٠٣	العاده
١٣٠٤	العوام
١٣٠٤	الإعانه
١٣٠٧	الاستعانه
١٣٠٨	المعونه
١٣٠٨	العهد و الوفاء به
١٣٢١	الغيب و النقص و العوره
١٣٢٨	التعبير
١٣٢٨	العيش
١٣٣٢	العين و غض الطرف
١٣٣٤	العيان
١٣٣٧	المعين

١٣٣٧	العنى
١٣٣٧	باب الغين
١٣٣٨	المغته
١٣٣٨	المغبوط
١٣٣٨	المغبون
١٣٣٨	الغباوه
١٣٣٩	الغدر
١٣٤٢	الغرور
١٣٤٤	الغصب
١٣٤٥	الغضب
١٣٥٢	الاستغفار
١٣٥٤	الغفله
١٣٥٤	قسمت اول
١٣٤٧	قسمت دوم
١٣٧٩	قسمت سوم
١٣٨٢	الغايه
١٣٨٢	باب الفاء
١٣٨٢	التفأل
١٣٨٢	الفتنه
١٣٨٣	المفتون
١٣٨٣	الفتوه
١٣٨٣	الفجور و محاضر الفسوق
١٣٨٥	الفحش
١٣٨٨	الفخر و التفاخر
١٣٨٩	الفرج و انتظار الفرغ
١٣٩٠	الفرح و الابتهاج

- الفرار إلى الله ١٣٩١
- الفرصة و فوتها ١٣٩١
- الفرائض و النوافل ١٣٩٧
- التفريط ١٣٩٩
- الفراغ ١٤٠٠
- الفرقه و التفرقه ١٤٠٠
- الافتراء ١٤٠١
- الفساد ١٤٠١
- الفشل و القتره ١٤٠٢
- الفضيحة ١٤٠٢
- الفضائل و الرذائل ١٤٠٢
- الفضول ١٤٠٧
- الظننه ١٤٠٨
- الفقد ١٤٠٨
- الفقر ١٤٠٨
- الفقير و أقسامه ١٤١٢
- الفقه و الفقهاء ١٤١٥
- الفكر و المتفكر ١٤١٥
- الفلاح ١٤٢٩
- تفويض الأمر إلى الله ١٤٢٩
- الفهم ١٤٣٠
- باب القاف ١٤٣١
- القبور ١٤٣١
- استقبال الامور ١٤٣١
- القتل في سبيل الله ١٤٣٢
- الاقتحام ١٤٣٢

١٤٣٢	القدره و الاقتدار
١٤٣٤	القدر
١٤٣٧	الإقدام
١٤٣٧	الاقتداء
١٤٣٨	القرآن
١٤٤٥	التقريب
١٤٤٥	التقرب إلى الله
١٤٤٦	الإقرار و الاعتراف بالذنب
١٤٤٦	إقراض الله
١٤٤٧	قرع الباب
١٤٤٧	القسم
١٤٤٧	القسوه
١٤٤٩	المقاصد
١٤٤٩	القصد و الاقتصاد
١٤٥٣	التقصير و المقصر
١٤٥٣	القصاص
١٤٥٤	القضاء و القدر
١٤٦١	القضاه
١٤٦٢	الانقطاع من الله
١٤٦٢	القاعد
١٤٦٢	الاقتفاء
١٤٦٢	القلب
١٤٧٢	القليل
١٤٧٢	أقل شيء
١٤٧٢	القله
١٤٧٢	القنوت

١٤٧٢	القنوط و القانط
١٤٧٣	القانع ، و القناعه
١٤٨٧	القنيه و المقتنيات
١٤٨٨	القول و الكلام
١٥١٠	الاستقامه
١٥١٢	إقامه أمر الله
١٥١٢	القوى
١٥١٣	باب الكاف
١٥١٣	الكبر
١٥١٩	المتكبر
١٥٢١	الكتاب و الكتابه
١٥٢٣	الكتمان
١٥٢٥	الإكتار
١٥٢٥	التكاثر
١٥٢٦	الكذب
١٥٣١	الكاذب و الكذاب
١٥٣٣	الكرم
١٥٤٠	الكريم
١٥٤٨	الكرامه
١٥٥٠	المكارم
١٥٥٢	المكروه
١٥٥٢	المكاسب و كسب الأموال
١٥٥٣	الكسل و الكسلان
١٥٥٣	كشف الضر
١٥٥٣	الكظم و الكاظم
١٥٥٥	كفران النعمه و الكفور

١٥٥٧	الكافر
١٥٥٩	الكفر
١٥٥٩	الكفّ
١٥٥٩	الكفاف
١٥٦٠	المكافاه
١٥٦١	الكفايه
١٥٦٢	التكليف
١٥٦٣	المتكلم
١٥٦٤	الكامل
١٥٦٤	الكمال
١٥٦٥	المكائد
١٥٦٥	الكتيس
١٥٦٧	باب اللام
١٥٦٧	لا إله إلا الله
١٥٦٨	اللؤم
١٥٧٠	اللئيم
١٥٧٨	اللبس
١٥٧٨	اللبين
١٥٧٨	اللجوج
١٥٧٩	اللجاج
١٥٨٣	الإلحاح
١٥٨٤	الملاحم
١٦٠٤	الملاحظات
١٦٠٤	اللذّه
١٦٠٦	اللسان
١٦١٦	التلطّف

١٦١٦	اللغو
١٦١٦	اللقاء
١٦١٧	لقاء الله
١٦١٧	التلويح
١٦١٧	الملامه و العتاب و الذم
١٦١٩	اللَّهُو
١٦٢٠	الليل و النهار
١٦٢٣	اللين و اللين
١٦٢٤	باب الميم
١٦٢٤	المجد
١٦٢٤	المحن
١٦٢٥	المدح و الثناء
١٦٣٣	الملاحظات
١٦٣٣	اللذة
١٦٣٥	اللسان
١٦٤٥	التلطف
١٦٤٥	اللغو
١٦٤٥	اللقاء
١٦٤٦	لقاء الله
١٦٤٦	التلويح
١٦٤٦	الملامه و العتاب و الذم
١٦٤٨	اللَّهُو
١٦٤٩	الليل و النهار
١٦٥٢	اللين و اللين
١٦٥٣	باب الميم
١٦٥٣	المجد

١٦٥٣	المحن
١٦٥٤	المدح و التثناء
١٦٥٨	المرء و الرجل
١٦٦٣	المروءه
١٦٧٤	المرض
١٦٧٤	المراء و الجدال
١٦٧٦	المزاح
١٦٧٩	المشى
١٦٨٠	المطل
١٦٨٠	المكر
١٦٨١	مكر الله
١٦٨١	الماكر و المكور
١٦٨٢	الملق
١٦٨٣	الملوك
١٦٩٦	مالك الأشر
١٦٩٦	الملائكه
١٦٩٧	المملوك
١٦٩٧	الملكه
١٦٩٧	الملول
١٦٩٨	الملل
١٦٩٨	الممتنع
١٦٩٨	المن و الامتنان
١٧٠٢	الموت
١٧٢١	الموتى
١٧٢١	المال و الثروه
١٧٣٨	الميل و الأواء

١٧٣٨	باب النون
١٧٣٨	التبّل و النبلاء
١٧٣٩	الانتباه
١٧٣٩	الأنبياء و الرسل و الأئمه
١٧٤٠	التّجّاح و التّجاه و النّجح
١٧٤٣	النّجد و الاستنجداد
١٧٤٣	المناجاه
١٧٤٣	النّدم و الندامه
١٧٤٤	النّادم
١٧٤٥	الإنذار
١٧٤٥	المنازعه
١٧٤٥	المنزل
١٧٤٦	التّنزّه و التّنزاهه
١٧٤٧	التنزهه
١٧٤٧	المتنّسك
١٧٤٧	التّساء
١٧٥٣	نسيان الله
١٧٥٣	التّصح و التّصيحه
١٧٦٠	نصره الحق
١٧٦١	نصره الباطل
١٧٦٢	الانتصار
١٧٦٢	من كان الله نصيره
١٧٦٢	الانتصاف
١٧٦٣	الإنصاف
١٧٦٧	المنصف
١٧٦٨	المنظر

١٧٤٨	التّظلم فى العمل
١٧٤٨	التّعمه
١٧٧٩	التنغيص
١٧٧٩	النفره
١٧٧٩	النفس و محاسبتها
١٨٢٤	الإنفاق و الإمساك
١٨٢٨	التّفاق
١٨٢٩	المنافق
١٨٣٤	المنقصه
١٨٣٤	المنقوص
١٨٣٤	الانتقام
١٨٣٥	التقم
١٨٣٧	المناكح
١٨٣٨	النميمة
١٨٣٩	التّاس
١٨٥٤	النوم
١٨٥٥	النيابه
١٨٥٥	التّيل
١٨٥٥	التّيه
١٨٤١	باب الواو
١٨٤١	الوثوق بالله
١٨٤١	الوجدان
١٨٤٢	الوجع
١٨٤٢	الودّ و التودد و المودّه
١٨٧١	الورع
١٨٨٥	المواسات

١٨٨٧	الواشى
١٨٨٧	الوصول إلى الله
١٨٨٧	الواصل و التواصل
١٨٨٩	التواضع
١٨٩٤	الوطن
١٨٩٥	المواعظ و المواعظه
١٩٠٥	التوفيق
١٩٠٨	الوفاق
١٩١٠	الوقاح و الوقاحه
١٩١٠	الفحه
١٩١١	التوفير
١٩١١	التقيته
١٩١١	التقوى
١٩٣٠	الأتقياء و المتقون
١٩٣٤	التوكل
١٩٤١	أولياء الله و أحبائه
١٩٤٢	التوائى
١٩٤٣	الموهبه
١٩٤٣	الوهم
١٩٤٣	التهمه
١٩٤٣	باب الهاء
١٩٤٣	الهدى و هدى الله
١٩٤٤	الهدية
١٩٤٧	الهدر
١٩٤٨	الهزل
١٩٤٨	المهلكات و الموبقات و المحرقات

- ١٩٤٩ ----- الهتاز
- ١٩٤٩ ----- الهمم
- ١٩٥٢ ----- التهؤر
- ١٩٥٢ ----- الأهوال
- ١٩٥٢ ----- الاستهانه
- ١٩٥٢ ----- الهوى
- ١٩٤٨ ----- الهيبه
- ١٩٤٩ ----- باب الياء
- ١٩٤٩ ----- اليأس
- ١٩٧٢ ----- الأيتام
- ١٩٧٤ ----- اليقظه و التيقظ فى الدين
- ١٩٧٥ ----- اليقين
- ١٩٨٤ ----- درباره مركز

مشخصات کتاب

سرشناسه: شیخ الاسلامی تویسرکانی، حسین

عنوان و نام پدیدآور: گفتار امیر المومنین علی علیه السلام/سید حسین شیخ الاسلامی؛ ترجمه نثار احمد زین پوری

مشخصات نشر: قم: انصاریان پبلیکیشنز، ۱۴۲۶ق، =۲۰۰۵م، =۱۳۸۴.

مشخصات ظاهری: ۲ ج، ۱۶۴۰ص.

شابک: (دوره ۹۶۴۴۳۸۴۷۱۷؛ ج. ۲. ۹۶۴۴۳۸۶۸۴۱)

وضعیت فهرست نویسی: در انتظار فهرست نویسی

یادداشت: ترجمه اردو هدایه العلم و غرر الحکم

عنوان روی جلد: ترجمه اردو غرر الحکم گفتار امیر المومنین علی علیه السلام

شناسه افزوده: زینپوری، نثار احمد، مترجم

باب الألف

الآباء

۱- بزّ الوالدین اکبر فریضه ۴۴۲۳.

۲- بزّوا آباء کم بیترکم أبناؤکم ۴۴۴۸.

۳- من بزّ والدیه بزّه ولده ۹۱۴۵.

۴- موت الوالد قاصمه الظّهر ۹۸۲۱.

۵- من استتکف من أبویه فقد خالف الرّشد ۸۶۲۳.

۶- مودّه الآباء نسب بین الأبناء ۹۸۰۵. پدران و مادران ۱- نیکوئی به پدر و مادر بزرگترین فریضه است.

۲- به پدرهای خود نیکی کنید تا فرزندان شما نسبت بشما نیکی کنند.

۳- هر که به پدر و مادر خود نیکی کند فرزندش به او نیکی خواهد کرد .

۴- مرگ پدر شکننده پشت است (چون بالاترین یار انسان است از خلق) .

۵- هر کس از پدر و مادر خود استنکاف نماید (و از آنها ننگ داشته باشد) در حقیقت راه درست را مخالفت نموده است .

۶- دوستی پدران نسبی است میان پسران (و در نهج البلاغه کلمات قصار ۳۰۰ بجای کلمه (نسب) (قرابه) بکار برده شده و سپس عبارتی پسوند دارد معنای هر دو ظاهرا این است که امر دوستی پدران میان پسران همچون خویشاوندی است ،

الإبلی

۱- اطلبوا الخیر فی أخفاف الإبل طارده و وارده ۲۵۳۷ .

ابن آدم

۱- مسکین ابن آدم ، مکتوم الأجل ، مکنون العلل ، محفوظ العمل ، تؤلمه زیرا آنان دوستی و دشمنی را به ارث خواهند برد ، از این رو می فرماید : «و القرابه أحوج إلى المودّه من المودّه إلى القرابه» خویشی بدوستی نیازمندتر است تا دوستی به خویشی ، از ابن ابی الحدید نقل شده ، که از کسی پرسیدند از برادر و دوست کدام را بیشتر دوست داری گفت : برادرم اگر دوست باشد) .

شتر ۱- خیر را در سر پنجه های شتر در حالی که بار افکننده یا رونده و فرود آینده است طلب نمائید .

(مرحوم علامه خوانساری میان این روایت و روایاتی که دلالت دارند بر این که از شتر مذمت شده که اقبال آن اقبال و ادبار آن ادبار است چنین جمع فرموده : ممکن است آن دسته از روایات بر شتری حمل شود که برای «نتاج» کسی نگهداری کند)

فرزند آدم ۱- (حضرت در بیان کمال عجز و بیچارگی و ناتوانی انسان فرموده است) بی نوا و بیچاره پسر آدم پنهان شده اجل (که نمی داند کی می میرد ناگهان اجلش فرا می رسد و چقدر مشکل است) نهان گردانیده شده بیماریها (نمی داند چه وقت بیمار می گردد یک بار مبتلا می شود) حفظ کرده شده عمل (هر چه کند از طرف خدا بایگانی می شود) او را پشه ای (ضعیف و ناتوان) می آزارد ، و او را عرقی می گنداند (و بد بو

البقّه ، و تنتنه العرقه ، و تقتله الشّرقه ۹۸۴۴ .

ویح ابن آدم ما أغفله ، و عن ر شده ما أذهله ۱۰۰۹۳ .

۳- ویح ابن آدم ، أسیر الجوع ، صریع الشَّع ، غرض الآفات ، خلیفه الأموات ۱۰۰۹۶ .

الأبَّه

۱- رَبِّ ذی ابَّهه أحقر من کلِّ حقیر ۵۳۲۵ . می سازد) و او را یک گلو گیرنده (گر چه آب دهانش باشد) خواهد کشت) بنا بر این آیا با این حال فخر و کبر و منیت چه صورتی دارد) ۲- وای بر پسر آدم چه چیز او را بیخبر ساخته ، و از راه راست و درستش غافل و یا زائل کرده است ۳- وای بر پسر آدم که اسیر گرسنگی ، افتاده سیری ، هدف و نشانه بلاها ، جانشین مردگانست (یعنی باید بحال او ترحم کرد که پیوسته گرفتار شکم است و چون سیر شود در زیان افتاده ، و دائم در معرض تیرهای بلاء و بالاترین مقام او جانشینی کسانی است که مرده اند) .

بزرگی ۱- چه بسیار صاحب عظمت و بزرگی که (یا بسبب کفر و عصیان ، و یا از نظر منفوریت او در جامعه) از هر حقیری حقیرتر است

الإیثار

۱- الإیثار فضیله ، الاحتکار رذیله ۱۱۲ .

۲- الإیثار أشرف الإحسان ۳۹۹ .

۳- الإیثار شیمه الأبرار ۶۰۶ .

۴- الإیثار غایه الإحسان ۸۶۱ .

۵- الإیثار أشرف الکریم ۹۱۶ .

۶- الإیثار أعلى الإحسان ۹۵۱ .

۷- الإیثار أعلى المکارم ۹۸۶ .

۸- الإیثار أفضل عباده ، و أجلُّ (أحسن) سیاده ۱۱۴۸ .

۹- الإیثار أعلى مراتب الکریم ، و أفضل الشَّیم ۱۴۱۹ . ایثار ۱- مردم را بر خود مقدم داشتن فضیلت ، و حبس مال رذیلت و پستی است .

۲- ایثار و دیگران را بر خود برگزیدن برترین احسان است .

۳- ایثار خصلت نیکو کاران است .

۴- بخشش در صورت نیاز به آن نهایت

نیکوئی است .

۵- ایثار شریفترین جود و بخشش است .

۶- ایثار برترین احسان است .

۷- ایثار برترین صفات نیک است .

۸- جود و بخشش با احتیاج ، برترین عبادت و نیکوتر یا بزرگترین سیادت و بزرگی است .

۹- ایثار بالاترین مرتبه های شرافت و افزونترین خصلت هاست .

۱۰- الإیثار أحسن الإحسان و أعلى مراتب الإیمان ۱۷۰۵ .

۱۱- الإیثار سجیه الأبرار ، و شیمه الأخیار ۲۲۰۸ .

۱۲- أفضل السخاء الإیثار ۲۸۸۸ .

۱۳- أحسن الكرم الإیثار ۲۹۱۴ .

۱۴- بالإیثار یسترقّ الأحرار ۴۱۸۷ .

۱۵- بالإیثار یستحقّ اسم الكرم ۴۲۵۳ .

۱۶- بالإیثار علی نفسک تملك الرقاب ۴۲۹۳ .

۱۷- خیر المکارم الإیثار ۴۹۵۳ .

۱۸- عند الإیثار علی النفس تتبین جواهر الكرماء ۶۲۲۶ .

۱۹- غایه المکارم الإیثار ۶۳۶۱ . ۱۰- دیگران را بر خود مقدم داشتن بهترین نیکوئی ، و بلندترین پایه های ایمان است .

۱۱- ایثار خوی نیکو کاران و شیوه افراد نیک است .

۱۲- افزونترین بخشش ایثار است .

۱۳- نیکوترین بزرگی ، دیگران را بر خود مقدم داشتن است .

۱۴- بواسطه جود و بخشش آزادگان به بندگی کشیده خواهند شد .

۱۵- بسبب ایثار استحقاق نام کرم حاصل می گردد ، (یعنی بکسی باید کریم گفت که ایثارگر باشد) .

۱۶- بواسطه ایثار و برگزیدن دیگران بر نفس خود ، گردنها را مالک می شوی ، (یعنی فرمانفرما خواهی شد و دیگران مطیع تو خواهند گردید) .

۱۷- بهترین بزرگی و جوانمردی ، دیگران را بر خود برگزیدن است .

۱۸- هنگام برگزیدن دیگران بر خود ، گوهرهای کریمان آشکار می گردد .

۱۹- نهایت بزرگی ، دیگران را بر خود ترجیح دادن است .

۲۰- کفی بالایثار مکرمه ۷۰۴۷ .

۲۱- من اثر علی نفسه بالغ فی

۲۲- من آثر علی نفسه استحقَّ اسم الفضيله ۸۸۴۵ .

۲۳- من آثرک بنشبه فقد اختارک علی نفسه ۹۱۷۲ .

۲۴- من شیم الأبرار حمل النفوس علی الإیثار ۹۳۵۰ .

۲۵- من أحسن الإحسان الإیثار ۹۳۸۶ .

۲۶- من أفضل الاختیار التحلی بالإیثار ۴۳۶ .

۲۷- لا تکمل المکارم إلّا بالعفاف و الإیثار ۱۰۷۴۵ . ۲۰- برای بزرگواری ایثار کفایت میکند .

۲۱- هر که دیگران را بر نفس خود مقدم دارد ، در جوانمردی بکمال رسیده است .

۲۲- هر که بر نفس خود ایثار نماید ، مستحق نام فضیلت می شود و به او صاحب فضیلت و برتری گویند .

۲۳- کسی که تو را بر مال و عقار خود مقدم دارد ، یا در چیزی که خلاصی از آن نباشد ، برای رفاه حال تو خود را در بلاء دچار سازد پس در حقیقت تو را بر نفس خود برگزیده است .

۲۴- از خصلت های نیکو کاران ، وادار نمودن نفسهاست بر بخشش ، و تقدم دیگران است بر خویشان .

۲۵- از نیکوترین نیکوئی ها ، ترجیح دیگران است بر خود .

۲۶- از افزونترین برگزیدن ، زینت یافتن به ایثار است .

۲۷- بزرگواریها بکمال نخواهد رسید ، مگر با پارسائی و ایثار .

الأجل

۱- الأجل محتوم ، و الرزق مقسوم ، فلا یغمّن أحدکم إبطاؤه ، فإنّ الحرص لا یقدّمه ، و العفاف لا یؤخره ، و المؤمن بالتحمّل (بالتحمّل) خلیق ۲۰۸۶ .

۲- أصدق شیء الأجل ۲۸۴۵ .

۳- أقرب شیء الأجل ۲۹۲۰ .

۴- صدق الأجل یفصح (یفصح) کذب الأمل ۵۸۷۷ .

٥- فٖ كلّ لحه أءل ٦٤٥٧ .

٦- قد ءاب عن قلوبكم ذكر الآءال ، و ءضرتكم كواذب

الآمال ۶۶۸۶ . مرگ ۱- مرگ حتمی ، و روزی قسمت شده است ، پس البته کندی آن فردی از شما را محزون نسازد ، زیرا حرص ، آن را پیش نینداخته ، و عفت و پاکدامنی آن واپس نمی اندازد ، و فرد با ایمان به تحمل کردن سزاوارتر است .

۲- راست ترین چیز مرگ است .

۳- نزدیکترین چیز مرگ است (نزدیکتر بودن آن از جهت حتمی رسیدن آنست ، گر چه مدّت رسیدن آن طولانی باشد ، چنانکه در آرزو که آدمی به آن نمی رسد تعبیر بدوری از آن می شود .

۴- راستی اجل یا اجل صادق بیان یا رسوا می کند کذب امید یا امید دروغ را (یعنی بطلان آن را ظاهر می سازد) .

۵- در هر نگاه کردنی اجلی است (پس باید در تدارک توشه آن پرداخت) .

۶- در حقیقت از دل‌های شما یاد مرگ ها پنهان شده ، و دروغ‌های امیدها شما را حاضر گشته است .

۷- قد ذهب عن قلوبکم صدق الأجل ، و غلبکم غرور الأمل ۶۶۸۷ .

۸- من راقب أجله اغتنم مهله ۸۴۴۳ .

۹- من دنی منه أجله لم تعنه (لم تغنه) حيله ۸۸۲۹ .

۱۰- من الآجال انقضاء الساعات ۹۲۴۹ .

۱۱- ما عسی أن یكون بقاء من له یوم لا یعدوه و طالب حیث من أجله یحدوه ۹۶۹۶ .

۱۲- عند حضور الآجال ، تظهر خبیه الآمال ۶۲۰۸ .

۱۳- عند هجوم الآجال تفتضح الأمانی و الآمال ۶۲۰۹ .

۱۴- کلّ آت قریب ۶۸۵۶ . ۷- در حقیقت از دل‌های شما راستی مرگ رفته ، و بر شما فریب امید غلبه کرد است .

۸- هر که مراقب و نگهبان

اجل خود باشد ، مهلت و فرصت را غنیمت شمرد .

۹- هر که مرگش نزدیک گردد (و مدت عمرش بسر آید) چاره هایش او را بی نیاز نموده و یا یاری نخواهد نمود (بنا بر این هر چه بکوشد بیفائده است) .

۱۰- از جمله اجلهاست گذشتن ساعت ها (که از عمر می گذرد و آدمی باید قدر آن را بداند) .

۱۱- چه نزدیک است بقاء کسی که برای او روزیست که از آن درنگذرد ، و خواهنده شتابان از اجلش که او را بخواند ، (یعنی مرگ سریع و حتمی است که امکان دارد روزی که انسان در آنست آخر عمر او باشد) .

۱۲- هنگام فرا رسیدن اجلها ، زیان و یا نومییدی امیدها آشکار می گردد .

۱۳- هنگام در آمدن اجلها ، آرزوها و امیدها رسوا می گردد .

۱۴- هر آینده ای (مانند مرگ و قیامت) نزدیک است .

۱۵- کم من مسوّف بالعمل حتّی هجم علیه الأجل ۶۹۵۴ .

۱۶- کفی بالأجل حارسا ۷۰۳۰ .

۱۷- لکلّ أجل کتاب ۷۲۶۷ .

۱۸- الأجل یصرع ۱۴۶ .

۱۹- الرّحیل و شیک ۱۴۹ .

۲۰- الأجل جنّه ۱۶۱ .

۲۱- الأجل حصن حصین ۴۹۴ .

۲۲- الآجال تقطع الآمال ۵۷۸ .

۲۳- الأجل یفضح الأمل ۶۳۷ . ۱۵- بسا از کسی که عمل را تأخیر انداخته تا بر او اجل وارد شده است (و بالأخره نتوانسته بواسطه پس انداختن و آمدن أجل عمل را انجام دهد) .

۱۶- اجل برای نگهبانی (انسان) کفایت می کند (یعنی تا مرگ انسان نرسد و مدت عمر بسر نیاید محال است که رشته عمر کسی بگسلد) .

نوشته ای باشد (در لوح محفوظ یا غیر آن) .

۱۸- مرگ بر زمین می زند .

۱۹- کوچ و روانه شدن بسوی آخرت شتابانست .

۲۰- اجل و رسیدن وقت مرگ سپر (یا بهشت) است (البته برای کسانی که اهل بهشتند) .

۲۱- مدت عمر حصاریست محکم (چنانکه شاعر گوید :

اگر تیغ عالم بجنبد ز جای

نبرد رگی تا نخواهد خدای)

۲۲- اجلها امیدها را قطع میکند .

۲۳- رسیدن مرگ امید را رسوا میکند (و روشن می سازد که همه آرزوها پوچ بوده است) .

۲۴- الأجل حصاد الأمل ۶۳۸ .

۲۵- إذا حضرت الآجال افتضحت الآمال ۴۰۰۷ .

۲۶- إذا بلغت نهایه الآمال فاذكروا بغتات الآجال ۴۰۰۸ .

۲۷- آفه الآمال حضور الآجال ۳۹۵۹ .

۲۸- آفه الأمل الأجل ۳۹۷۰ .

۲۹- سوف يأتيك أجلك فأجمل في الطلب ۵۵۸۵ .

۳۰- سابقوا الأجل فإن الناس يوشك أن ينقطع بهم الأمل فيرهبهم الأجل ۵۶۴۳ .

۳۱- سابقوا الأجل ، و أحسنوا العمل ، تسعدوا بالمهل ۵۶۴۴ . ۲۴- اجل درو امید است (یعنی قطع می نماید) .

۲۵- هنگامی که اجلها فرا رسد امیدها رسوا گردد .

۲۶- هرگاه بنهایت امیدها رسیدید بیاد آورید ناگاه رسیدن های اجل ها را (که پس از آن بسر بلندی و سرکشی اقدام نخواهید کرد) .

۲۷- آفت و فساد امیدها فرا رسیدن اجل هاست .

۲۸- آفت امید اجل است .

۲۹- بزودی اجل تو می آید ، پس در طلب (دنیا یا روزی یا سعادت) نیکوئی را بکار بر .

۳۰- بر اجل (مرگ) در عمل پیشی گیرید ، زیرا که مرگ از مردم دور نبوده ، نزدیک است امید از آنها منقطع شود ، پس

مرگ آنان را فروگیرد یا لاحق شود و برایشان امیدی باقی نماند .

۳۱- بر مرگ پیشی گیرید ، و عمل را نیکو نمائید ، تا آنکه در پیش افتادن در خیر نیکبخت شوید ، یا سودمند گردید .

۳۲- کَلَّمَا قَارِبْتَ أَجَلًا فَأَحْسَنَ عَمَلًا ۷۱۹۵ .

۳۳- لِكُلِّ أَجَلٍ حُضُورٌ ۷۲۶۷ .

۳۴- لِكُلِّ امْرَأٍ يَوْمٍ لَا يَعْدُوهُ ۷۳۰۷ .

۳۵- لِكُلِّ أَحَدٍ سَائِقٍ مِنْ أَجَلِهِ يَحْدُوهُ ۷۳۰۸ .

۳۶- لَوْ ظَهَرَتِ الْأَجَالُ لَا فَتَضَحَّتِ الْأَمَالُ ۷۱۷۷ .

۳۷- لَوْ رَأَيْتَ الْأَجَلَ وَمَسِيرَهُ لِأَبْغَضْتَهُ الْأَمَلَ وَغُرُورَهُ ۷۱۸۴ .

۳۸- لَوْ فَكَّرْتُمْ فِي قَرَبِ الْأَجَلِ وَحُضُورِهِ لِأَمْرٍ عِنْدَكُمْ حَلْوِ الْعَيْشِ وَسُرُورِهِ ۷۱۸۵ .

۳۹- مَنْ رَاقِبَ أَجَلَهُ قَصَّرَ أَمَلَهُ ۷۹۴۴ . ۳۲- هَرَّجْ بَاجِلٍ نَزْدِيكَ مَيَّ شَوِيْ بِسْ عَمَلٍ رَا نِيْكَوْ نَمَا .

۳۳- برای هر اجلی حضوری است (یعنی آخر در رسد نباید از آن غافل ماند) .

۳۴- برای هر مردی (و آدمی) روزیست که از آن تجاوز نمی کند (یعنی مدتی دارد که نه جلو افتد و نه عقب) .

۳۵- برای هر کسی کشنده ایست از قبیل اجلش که او را می کشاند و یا برای او حدی می خواند (آدمی را تشبیه بشتر کرده که شتربان برای سرعت او آواز می خواند) .

۳۶- اگر اجلها آشکار می شدند امیدها رسوا می گردیدند ، (یعنی معلوم می شد که همه بر باطل بودند) .

۳۷- اگر شما اجل و مسیر آن را می دیدید ، هر آینه امید و فریب آن را دشمن می داشتید .

۳۸- اگر شما در نزدیکی اجل (مرگ) و حاضر شدن آن اندیشه می کردید ، هر آینه در نزد شما شیرینی زندگانی و

شادمانی آن تلخ می گردید .

۳۹- هر که مراقب اجلش باشد ، امیدش را کوتاه گرداند .

۴۰- من استقصر بقاءه و أجله قصر رجاؤه و أمله ۸۸۲۱ .

۴۱- من جرى في عنان أمله عثر بأجله ۸۸۲۲ .

۴۲- ما أقرب الأجل من الأمل ۹۴۹۱ .

۴۳- ما أقطع (أقرب) الأجل للأمل ۹۴۹۳ .

۴۴- ما أنزل الموت منزله من عدّ غدا من أجله ۹۶۳۰ .

۴۵- نعم الدّواء الأجل ۹۹۰۵ .

۴۶- نفس المرء خطاه إلى أجله ۹۹۵۵ .

۴۷- لا جنّه أوقى من الأجل ۱۰۶۱۳ .

۴۸- لا شيء أصدق من الأجل ۱۰۶۴۸ . ۴۰- هر که بقاء و مدت عمر خود را کم شمارد ، امید و آرزوی او کوتاه باشد .

۴۱- کسی که در جلو امید خود روان گردد به اجلش برو در افتد .

۴۲- چه نزدیک کرده است اجل را بامید .

۴۳- چه برنده کرده اجل را از برای امید .

۴۴- مرگ را در جایگاه خود فرود نیاورده کسی که فردایش را از اجل خود به حساب آورد ، (یعنی انسان باید هر لحظه منتظر مرگ باشد ، و یک لحظه اطمینان به نیامدن آن کمال نادانی است ، بنا بر این باید مستعد برای آن بود) .

۴۵- خوب دوائی است مرگ (راستی مرگ برای افراد صالح مبتلا بالاترین دواء است) .

۴۶- نفس های مرد گامهای اوست بسوی مرگش (یعنی هر نفسی که می کشد یک گام به مرگ نزدیک تر می شود) .

۴۷- هیچ سپری نگهدارنده تر از اجل نیست .

۴۸- هیچ چیزی راست تر از اجل و مرگ نیست .

٤٩- إنكم حصائد الآجال و أغراض الحمام ٣٨٢٢ .

٥٠- رحم الله امرأ علم أنّ نفسه خطاه

إلى أجله ، فبادر عمله ، وقصّر أمله ٥٢١٤ .

٥١- رحم الله امرأ بادر الأجل ، و أكذب الأمل ، و أخلص العمل ٥٢١٦ .

٥٢- ربّ أجل تحت أمل ٥٢٩٦ .

٥٣- مع الساعات تفنى الآجال ٩٧٣٨ .

٥٤- إنّ عليّ من أجلى جنّه حصينه ، فإذا جاء يومى انفرجت عنيّ و أسلمتني ، فحينئذ لا يطيش السّيهم و لا يبرء الكلم ٣٧٠١ .

٤٩- براستی که شما درو کرده های اجلها ، و نشانه های مرگید ، (تا کی شود ترکش مرگ شما را بخاک سیاه بنشانند) .

٥٠- خداوند رحمت کند مردی را که بداند نفس کشیدن او گامهای اوست بسوی مرگش ، پس در عملش پیشی گرفته ، و امید و آرزوی خویش را کوتاه سازد .

٥١- خداوند رحمت کند مردی را که بر مرگ پیشی گرفته ، و امید و آرزو را دروغ پنداشته ، و عمل را خالص گرداند .

٥٢- بسا اجلی که در تحت امیدی باشد (یعنی در عقب آن امید مرگ باشد ، بنا بر این نباید به امید مسرور بود) .

٥٣- با گذشت ساعت ها مدت های عمر سپری می شود (پس باید قدر عمر را دانست) .

٥٤- براستی که بر من از اجل و مدت عمر من سپری است محکم (که رشته باریک عمر مرا تیغ عالمی نتوان برید) پس

هرگاه روز من بسر آید و اجلم فرا رسد از من گشوده شده و مرا وا می گذارد ، پس در آن هنگام تیر از نشانه منحرف نگشته و زخم خوب نمی شود .

الآخره

قسمت اول

١- الآخره فوز السّعداء ٦٩٥ .

٢- اشتغالک بإصلاح معادک ینجیک من عذاب النّار

- ۳- الزابح من باع العاجله بالآجله ۱۴۸۸ .
- ۴- المال و البنون زينه الحيوه الدنیا ، و العمل الصالح حرث الآخره ۱۸۴۱ .
- ۵- أحوال الدنیا تتبع الاتفاق و أحوال الآخره تتبع الاستحقاق ۲۰۳۶ .
- ۶- إنَّ أمامك عقبه كؤودا ، المخفَّ فيها أحسن حالا- من المثقل ، و المبطئ عليها أقبح أمرا من المسرع ، إنَّ مهبطها بك لا محاله على جنَّه أو نار ۳۵۸۸ . آخرت ۱- آخرت پیروزی نیکبختان است .
- ۲- اشتغال تو به اصلاح آخرت خود ، تو را از عذاب آتش نجات می بخشد .
- ۳- سودمند کسی است که دنیا را به آخرت بفروشد .
- ۴- مال و پسران و یا فرزندان زینت زندگانی دنیایند ، و عمل شایسته کشته آخرت است .
- ۵- حالات دنیا و چگونگی آن تابع اتفاق بوده (اهلیت و استحقاق در آن ملاحظه نگشته) و احوال آخرت به دنبال استحقاق خواهد بود .
- ۶- براستی که در پیش و جلو تو عقبه سختی است که حال سبکبار در آن از گرانبار نیکوتر ، و آهسته و کند رو بر آن از تندرو به حسب کار زشت تر می باشد ، بدرستی که محل فرود آوردن آن یا تو را بر بهشت وارد ساخته یا جهنم .
- ۷- إنَّ الغایه القیامه ، و کفی بذلک واعظا لمن عقل ، و معتبرا لمن جهل ، و بعد ذلک ما تعلمون من هول المظلم ، و روعات الفزع ، و استکاک الأسماع ، و اختلاف الأضلاع ، و ضیق الأرماس ، و شدّه الأبلاس ۳۶۳۰ .
- ۸- إن رغبتم فی الفوز و کرامه الآخره فخذوا فی الفناء للبقاء ۳۷۴۶ .
- ۹- إنک فی سیل من کان قبلك

، فاجعل جدك لآخرتك ، و لا تكثر بعمل الدنيا ۳۷۸۶ .

۱۰- إنك مخلوق للآخرة فاعمل لها ۳۸۱۰ .

۱۱- إنك إن عملت للآخرة فاز قدحك ۳۸۱۶ . ۷- براستی که سر انجام کار قیامت بوده ، و چنین امری برای کسی که عاقل و دانا باشد کفایت میکند از نظر واعظ و پند دهنده ، و محل عبرت گرفتن است برای کسی که جاهل باشد ، و (کفایت می کند) بعد از این آنچه می دانید از هول مطلع ، و انواع دهشت های ترس ، و کر شدن گوشها ، و تردد پهلوها و اضطراب و طپیدن آنها و تنگی قبرها ، و سختی نومیدی و یا اندوه و شکستگی (پوشیده نماند که ممکن است مراد از «بعد ذلک ما تعلمون» علم تفصیلی نسبت به قیامت باشد ، و یا مراد از قیامت مرگ بوده و یا حساب ترتیب در بیان است یعنی بدانید سر انجام کار شما قیامت است که به همین زودی خواهید فهمید) .

۸- اگر به پیروزی و گرامی بودن آخرت راغب هستید ، پس از عالم فنا برای جهان باقی بگیرید .

۹- براستی که تو در طریق کسی هستی که پیش از تو بوده (یعنی تو هم خواهی رفت) ، پس جدیت خود را برای آخرت خویش قرار ده ، و بکار دنیا اهتمام موز .

۱۰- براستی که تو برای آخرت آفریده شده ای ، پس عمل کن برای آن .

۱۱- براستی اگر تو برای آخرت کار کنی تیر تو پیروزی یابد (یعنی بمقصد خواهی رسید چنانکه تیر بنشانه اصابت خواهد کرد) .

۱۲- إنکم إلى الآخرة

صائرون و علی الله معروضون ۳۸۲۱ .

۱۳- حلاوه الآخره تذهب مضاضه شقاء الدنيا ۴۸۸۰ .

۱۴- حَصَلُوا الْآخِرَةَ بِتَرْكِ الدُّنْيَا ، وَ لَا تَحْصَلُوا بِتَرْكِ الدِّينِ الدُّنْيَا ۴۹۱۶ .

۱۵- الْآخِرَةُ أَبَدٌ ۴ .

۱۶- طوبى لمن ذكر المعاد فأحسن ۵۹۸۰ .

۱۷- طالب الآخره يدرك منها أمله و يأتيه من الدنيا ما قدر له ۶۰۱۴ .

۱۸- عليك بالجدّ و الاجتهاد فى إصلاح المعاد ۶۱۳۵ .

۱۹- عجبت لمن أنكر النشأه الاخرى و هو يرى النشأه الاولى ۶۲۵۰ .

۲۰- غايه الآخره البقاء ۶۳۵۳ . ۱۲- براستی که شما بسوی آخرت اقبال کننده و گرونده می باشید و بر خدا عرضه می شوید .

۱۳- شیرینی آخرت درد بدبختی دنیا را می برد .

۱۴- آخرت را به ترک دنیا تحصیل نموده ، و دنیا را به ترک دین تحصیل نکنید .

۱۵- آخرت همیشگی است .

۱۶- خوشا بحال کسی که یاد کند روز بازگشت را پس احسان کند .

۱۷- طلب کننده آخرت امید خود را از آن دریافت میکند ، و آنچه از دنیا برای او تقدیر گشته او را خواهد رسید .

۱۸- بر تو باد به کوشش و اجتهاد (بذل جهد) در اصلاح روز بازگشت .

۱۹- تعجب می کنم از کسی که زندگانی دیگر (معاد) را انکار می کند در صورتی که زندگانی اول (دنیا) را می بیند (یعنی کسی که می بیند خداوند جهان عالم را از کتم عدم بوجود آورده ، نباید در باب معاد که عدمی در آن تصور نمی شود ، بلکه تبدیل و تغییر و حالی بحالی است استبعاد نموده و انکار کند) .

۲۰- غرض از آخرت پاینده بودن آنست .

۲۱- فى الآخره حساب و لا

عمل ۶۴۹۵ .

۲۲- کونوا من أبناء الآخرة و لا تكونوا من أبناء الدنيا فإن كل ولد سيلحق بأمه يوم القيمة ۷۱۹۴ .

۲۳- من عمل للمعاد ظفر بالسداد ۸۰۴۴ .

۲۴- من عمر آخرته بلغ أماله ۸۳۴۸ .

۲۵- من ابتاع آخرته بدنيهما ۸۲۳۶ .

۲۶- من عمر دار إقامته فهو العاقل ۸۲۹۸ .

۲۷- من أيقن بالآخرة أعرض عن الدنيا ۸۴۲۱ .

۲۸- من أصلح المعاد ظفر بالسداد ۸۳۶۸ .

۲۹- من أيقن بالآخرة لم يحرص على الدنيا ۸۲۵۶ .

۳۰- من حرص على الآخرة ملك ۸۴۴۱ . ۲۱- در آخرت حساب بوده و عملی نیست .

۲۲- از فرزندان آخرت باشید ، و از فرزندان دنیا نباشید ، زیرا هر فرزندی بزودی در روز قیامت به مادر خود ملحق خواهد شد .

۲۳- هر که برای روز باز گشت عمل کند ، به پیروزی دست یابد .

۲۴- کسی که آخرت خود را آباد سازد ، بامیدهای خود برسد .

۲۵- هر که آخرت خود را به دنیای خود بخرد ، در هر دو سود نموده است .

۲۶- کسی که سرای اقامت خود را آباد سازد پس او عاقل است .

۲۷- کسی که به آخرت یقین کند از دنیا رو گردانده و اعراض نماید .

۲۸- کسی که اصلاح معاد نماید به راه درست پیروزی یافته است .

۲۹- هر که به آخرت یقین کند بر دنیا حریص نخواهد بود .

۳۰- هر که بر آخرت حریص باشد مالک (نفس یا سعادت) خواهد بود .

٣١- لكل شىء من الآخرة خلود و بقاء ٧٢٩٨ .

٣٢- ليس عن الآخرة عوض ، و ليست الدنيا للنفس بثمن ٧٥٠٢ .

٣٣- ليس بمؤمن من لم يهتم بإصلاح معاده ٧٥٣١ .

- من رغب في نعيم الآخرة قنع بيسير الدنيا ٨٥٠٧ .
- ٣٥- من أخسر ممّن تعوّض عن الآخرة بالدنيا ٨٥٠٩ .
- ٣٦- من جعل كلّ همّه لآخرتّه ظفر بالمأمول ٨٥١٢ .
- ٣٧- من سعى لدار إقامته خالص عمله و كثر و جله ٨٥٩٩ .
- ٣٨- من أيقن بالآخرة سلا عن الدنيا ٨٦٦٥ .
- ٣٩- من أكثر من ذكر الآخرة قلّت معصيته ٨٧٦٩ .
- ٤٠- من أصلح أمر آخرته ، أصلح الله له أمر دنياه ٨٨٥٧ . ٣١- برای هر چیزی از آخرت پابندگی و بقاء است .
- ٣٢- از آخرت عوضی نبوده ، و دنیا برای نفس بهائی نیست .
- ٣٣- مؤمن نیست کسی که به اصلاح روز بازگشت خود اهتمام نورزیده است .
- ٣٤- کسی که به نعمت آخرت رغبت دارد به اندک دنیا قناعت خواهد نمود .
- ٣٥- کیست زیانکارتر از کسی که دنیا را به عوض از آخرت گیرد .
- ٣٦- هر که همه همّ و تلاش خود را برای آخرتش قرار دهد به امیدی که داشته پیروزی یابد .
- ٣٧- هر که از برای سرای اقامت خود کوشش نماید عملش خالص گردیده و خوف و ترس او بسیار باشد .
- ٣٨- کسی که بآخرت یقین داشته باشد از دنیا غافل گردد .
- ٣٩- کسی که بسیار در یاد آخرت باشد گناه او کم خواهد بود .
- ٤٠- کسی که کار آخرت خود را اصلاح نماید خداوند امر دنیایش را اصلاح
- ٤١- من كانت الآخرة همّته بلغ من الخير غايه امّيته ٨٩٠٢ .
- ٤٢- من لم يعمل للآخرة لم ينل أمله ٨٩٩٤ .
- ٤٣- من كان فيه ثلاث سلمت له الدنيا والآخرة : يأمر بالمعروف و يَأْتَمِرُ بِهِ ، و ينهى عن المنكر و ينتهي عنه ، و يحافظ

علی حدود الله جلّ و علا ۹۰۷۶ .

۴۴- ما أخسر من ليس له في الآخرة نصيب ۹۶۲۵ .

۴۵- مراره الدّنيا حلاوه الآخرة ۹۷۹۳ .

۴۶- ما المغرور الّذى ظفر من الدّنيا بأدنى سهمته (بأعلى همّته) كالآخر الّذى ظفر من الآخرة بأعلى همّته (بأدنى سهمته) . ۹۶۸۶ .

۴۷- نال المنى من عمل لدار البقاء ۹۹۵۱ . خواهد نمود .

۴۱- کسی که آخرت عزم و همت اوست از خیر به نهایت امید خود خواهد رسید .

۴۲- کسی که برای آخرت عمل ننموده به امید خود نرسیده است .

۴۳- کسی که در وجود او سه چیز باشد برای او دنیا و آخرت سالم خواهد ماند : امر بمعروف کند و خود به آن امر پذیر شود ، و نهی از منکر نماید و خود از آن باز ایستد ، و بر حدود و مقررات خدا جلّ و علا محافظت نماید .

۴۴- چه زیانکار است کسی که برای او در آخرت بهره ای نیست .

۴۵- تلخی دنیا شیرینی آخرت است .

۴۶- فریب خورده ای که از دنیا به کمترین حصه (یا به بالا-ترین همّت) خود پیروزی یافته ، مانند دیگری که به بالا-ترین همّت (یا به کمترین حصّه) خود از آخرت ظفر یافته است نخواهد بود .

۴۷- به امیدها رسیده کسی که برای سرای پاینده عمل کرده باشد .

۴۸- لا تبعوا الآخرة بالدّنيا ، و لا تستبدلوا الفناء بالبقاء ۱۰۳۳۵ .

۴۹- لا يشغلنك عن العمل للآخرة شغل فإنّ المدّه قصيره ۱۰۲۸۶ .

قسمت دوم

۵۰- لا تجتمع الآخرة و الدّنيا ۱۰۵۷۵ .

۵۱- لا تجتمع الفناء و البقاء ۱۰۵۷۶ .

۵۲- لا يدرك أحد ما يريد من الآخرة إلّا

بترك ما يشتهي من الدنيا ١٠٨٢٢ .

٥٣- ينبغي لمن أيقن ببقاء الآخرة و دوامها أن يعمل لها ١٠٩٣٤ .

٥٤- لا يترك الناس شيئا من دنياهم لإصلاح آخرتهم إلا عوضهم الله سبحانه خيرا منه ١٠٨٣٠ .

٥٥- ارغبوا فيما وعد الله المتقين ، فإن أصدق الوعد ميعاده ٢٥١٤ . ٤٨- آخرت را به دنیا نفروشید ، و فنا (دنیا) را عوض بقاء (آخرت) مگیرید .

٤٩- البتة مشغول نسا زد تو را از عمل برای آخرت هیچ شغلی زیرا که مدت کوتاه است .

٥٠- آخرت و دنیا جمع نخواهند شد .

٥١- فنا و بقاء جمع نمی شوند .

٥٢- هیچکس آنچه را که از آخرت اراده دارد در نمی یابد مگر به ترک آنچه می خواهد .

٥٣- برای کسی که یقین به بقاء آخرت و پایداری آن دارد سزاوار است که برای آن عمل نماید .

٥٤- مردم چیزی را از دنیایشان برای اصلاح امر آخرت خود ترک نمی کنند ، مگر آنکه خداوند سبحان بهتر از آن را به آنها عوض خواهد داد .

٥٥- در آنچه خداوند به متقین وعده داده رغبت نمائید ، زیرا راست ترین وعده ، وعده اوست .

٥٦- إن غدا من اليوم قريب ، يذهب اليوم بما فيه ، و يأتي الغد لا حقا به ٣٥٠٣ .

٥٧- إن الغاية أمامكم ، و إن الساعه ورائكم تحذوكم ٣٥٠٨ .

٥٨- إن لكم نهايه فانتهاوا إلى نهائكم ، و إن لكم علما فانتهاوا بعلمكم ٣٥٠٩ .

٥٩- إن المرء قد يسره درك ما لم يكن ليفوته ، و يسوءه فوت ما لم يكن ليدرکه ، فليكن سرورك بما نلت من آخرتك ، و ليكن أسفك على ما فاتك منها ، و

لیکن همّک لما بعد الموت ۳۵۸۶ .

۶۰- اجعل همّک لآخرتک ، و حزنتک علی نفسک ، فکم من حزین وفد ۵۶- براستی که فردای (قیامت یا مرگ) به امروز نزدیک است ، امروز با آنچه در آنست می رود ، و فردا به دنبال آن خواهد آمد (پس باید برای آن آماده شد هر چند به نظر دور است بلا فاصله می آید) .

۵۷- براستی که انجام کار پیش روی شما ، و همانا قیامت پشت سر شما یا پیش روی شماست که میراند و می کشاند شما را .

۵۸- براستی که برای شما نهایی است (نعمتهای بهشت و خوشنودی الهی) پس بسوی آن برسید و به درستی که برای شما راهنمایی است (که چگونه به هدف برسید) پس خود را به راهنمای خود برسانید (به این معنی که خداوند خاندان محمّد و آل- علیهم السلام- را رهبران و راهنمایان شما قرار داده خود را به آنان برسانید) .

۵۹- براستی که مرد گاهی چنین است که یافتن چیزی که بنا نبوده از او فوت شود او را شاد گردانده ، و فوت چیزی که بنا نیست که آن را بیابد او را غمگین می سازد ، پس باید خوشحالی تو نسبت به چیزی باشد که از آخرت خود به آن می رسی ، و باید اُسف و غم تو بر چیزی باشد که از آخرت تو از دست می رود ، و باید که اندوه تو برای بعد از مرگت باشد .

۶۰- همّ و غم خود را برای آخرت خویش ، و اندوه خویش را بر نفس خود

به حزنه علی سرور

الأبد، و كم من مهموم أدرك أمله ٢٤٥٣ .

٦١- استعدوا ليوم تشخص فيه الأبصار و تتدلّه لهوله العقول و تتبلد البصائر ٢٥٧٣ .

٦٢- احذروا يوما تفحص فيه الأعمال ، و تكثر فيه الزلزال ، و تشيب فيه الأطفال ٢٦٢٩ .

٦٣- إياك أن تخدع عن دار القرار ، و محلّ الطّيبين الأخيار ، و الأولياء الأبرار التي نطق القرآن بوصفها ، و أثني على أهلها ، و ذلك الله سبحانه عليها و دعاك إليها ٢٧٣٤ .

٦٤- ألا متزوّد لآخرته قبل ازوف رحلته ٢٧٥٥ .

٦٥- الآخرة دار مستقرّكم ، فجهّزوا إليها ما يبقى لكم ٢٠٥٠ . قرار ده ، چه بسا اندوهناکی که اندوهش او را بر خوشحالی همیشگی فرود آورد ، و غمناکی که امید خود را در یابد (در صورتی که برای آخرت باشد) .

٦١- برای روزی آماده شوید که بلند و یا گشوده می شود در آن چشمها و مدهوش می گردد در آن عقلها و در آن کند می شود بینائیها .

٦٢- از روزی بر حذر باشید که کردارها در آن جستجو می شود ، و زلزله در آن بسیار ، و کودکان در آن پیر می گردند .

٦٣- دوری کن از این که فریب خوری نسبت به دار القرار ، و محلّ پاکیزگان برگزیده ، و دوستان نیکو ، خانه ای که قرآن در وصف آن سخن گفته ، و بر اهل آن ثنا نموده ، و خداوند سبحان شما را بر آن راهنمایی نموده ، و بسوی آن شما را دعوت کرده است .

٦٤- آیا توشه برگیرنده ای برای آخرت خود نیست پیش از نزدیک شدن کوچ کردن او از دنیا .

٦٥- آخرت خانه قرار

شماست ، پس بسوی آن چیزی را که برای شما باقی

۶۶- اجعل همك و جدك لآخرتك ۲۲۸۸ .

۶۷- اجعل همك لمعادك تصلح ۲۳۰۸ .

۶۸- استفرع جهدك لمعادك تصلح مثواك ، و لا تبع آخرتك بدنياك ۲۴۱۱ .

۶۹- اجعل جدك لإعداد الجواب ليوم المسأله (المسائله) و الحساب ۲۴۳۶ .

۷۰- أوفر الناس حظًا من الآخرة أقلهم حظًا من الدنيا ۳۲۲۲ .

۷۱- إني أمركم بحسن الاستعداد و الإكثار من الزاد ليوم تقدمون على ما تقدمون ، و تندمون على ما تخلفون ، و تجزون بما كنتم تسلفون ۳۷۸۴ .

۷۲- إذا عرضت عن دار الفناء ، و تولّيت بدار البقاء ، فقد فاز قدحك ، می ماند فراهم سازی .

۶۶- اندوه و کوشش خود را برای آخرت خود قرار ده .

۶۷- اهتمام خود را برای روز بازگشت (آخرت) قرار ده تا اصلاح شوی .

۶۸- تمام کوشش خویش را برای روز بازگشت خود بذل طاقت کن تا جایگاه خود را اصلاح نمائی ، و آخرت خود را به دنیایت مفروش .

۶۹- کوششت را از برای آماده کردن جواب برای روز پرسش و حساب قرار ده .

۷۰- و افرترین مردم به حسب بهره از آخرت کمترین آنهاست از نظر بهره از دنیا .

۷۱- براستی که من شما را به حسن استعداد (یعنی به نیکوئی آمادگی) و توشه بسیار برای روزی که شما بر آنچه از پیش فرستاده اید وارد گشته ، و بر آنچه پس انداختید پشیمان گردیده ، و به آنچه پیش می اندازید پاداش داده می شوید فرمان می دهم .

۷۲- هر گاه از دنیا روگردانی ، و به سرای همیشگی (آخرت) رو آوری و

و فتحت لك أبواب التَّجَاح ، و ظفرت بالفلاح ٤١٤٠ .

٧٣- ثواب الآخرة ينسى مشقَّه الدُّنيا ٤٦٩٢ .

٧٤- خذ ممَّا لا يبقى لك و لا تبقى له لما لا تفارقه و لا يفارقك ٥٠٩٤ .

٧٥- خذ من صالح العمل ، و خال خیر خلیل ، فَإِنَّ للمرء ما اكتسب ، و هو فی الآخرة مع من أحبَّ ٥٠٩٦ .

٧٦- دار البقاء محلُّ الصَّديقين و موطن الأبرار و الصَّالحين ٥١٢٦ .

٧٧- ذكر الآخرة دواء و شفاء ٥١٧٥ .

٧٨- رحم الله امرء أخذ من حيوة لموت ، و من فناء لبقاء ، و من ذاهب گردی ، در حقیقت تیر پیروزی را که به نامت نوشته شده به دست آورده (یعنی گل را زدی و خط اعلی را تحصیل نمودی ، و درهای پیروزی و ظفر به روی تو باز شده ، و به رستگاری رسیدی) .

٧٣- پاداش آخرت مشقت دنیا را فراموش می گرداند ، و از یاد می برد (یعنی کسی که ثواب آخرت را در نظر آورد زحمت و مشقت دنیا در نزد او چیزی به حساب نیامده ، همه را به دست فراموشی بسپارد) .

٧٤- از آنچه برای تو باقی نمی ماند و تو برای آن باقی نمی مانی برای آنچه تو از آن جدا شده و آن از تو جدا نمی شود فرا گیر .

٧٥- از عمل خوب و شایسته فراگیر ، و با بهترین دوست دوستی نما زیرا که برای آدمی و برای مرد است آنچه که کسب کرده ، و او در آخرت با کسی است که دوست داشته است .

٧٦- خانه جاوید (بهشت در آخرت) جایگاه صَدِّیقین

(کسانی که ملازم راستی اند) و وطن نیکو کاران و صالحان است .

۷۷- یاد آخرت دواء (برای هر درد) و شفاء (برای هر بیماری) خواهد بود .

۷۸- خداوند رحمت کند مردی را که از زندگانی برای مرگ ، و از نیستی برای

لدائم ۵۲۲۰ .

۷۹- علیک بالآخره تأتک الدنیا صاغره ۶۰۸۰ .

۸۰- و کل شیء من الآخره عیانه أعظم من سماعه ، (فلیکفکم من العیان السماع و من الغیب الخبر) ۶۹۰۷ .

۸۱- کیف یعمل للآخره المشغول بالدنیا ۶۹۷۶ .

۸۲- إنکم إلی عماره دار البقاء أحوج منکم إلی عماره دار الفناء ۳۸۳۲ .

۸۳- إنکم إنما خلقتم للآخره لا للدنیا ، و للبقاء لا للفناء ۳۸۴۳ . هستی ، و از رونده ای برای پاینده ای فرا گیرد .

۷۹- بر تو باد به آخرت و ملازم آن باش تا دنیا خوار و ذلیل بسوی تو آید (یعنی بدون زحمت در اختیارت قرار خواهد گرفت) .

۸۰- (این تتمه کلامی است که حضرت در تقوا فرموده چنانکه در خطبه ۱۱۳ نهج البلاغه است) هر چیزی از آخرت دیدنش بزرگتر از شنیدنش می باشد (برای این که بشر دیدنیهایش را ندیده و تنها شنیدنی است بخلاف دنیا که دیدنیهایش کوچکتر از شنیدنی هایش می باشد و چون بیند آن را همراه با رنج و اندوه خواهد دید) پس باید که شما را کافی باشد از آنچه دیده می شود شنیدن (بلکه کمتر و پست تر) و از غیب (آخرت) خبر (بلکه زیادترا از آنچه می پندارید) .

۸۱- چگونه برای آخرت عمل می نماید کسی که به دنیا اشتغال دارد .

براستی که شما به آباد کردن سرای آخرت و همیشگی محتاج ترید تا آباد ساختن خانه ناپایدار دنیا .

۸۳- بدرستی که شما جز این نیست که برای آخرت آفریده شده اید نه برای دنیا و برای همیشگی نه برای فنا و نابودی .

۸۴- إِنَّمَا خَلَقْتُمْ لِلْبَقَاءِ لَا لِلْفَنَاءِ ، وَ إِنَّكُمْ فِي دَارِ بَلْغَةٍ وَ مَنْزِلِ قَلْعَةٍ ۳۸۶۲ .

۸۵- صلاح الآخره رفض الدنیا ۵۸۰۶ .

۸۶- عجبت لمن عرف ربّه كيف لا يسعى لدار البقاء ۶۲۶۵ .

۸۷- من أيقن بما يبقى زهد فيما يفنى ۸۴۲۲ .

۸۸- من أحبّ الدار الباقيه لهي عن اللذات ۸۵۹۳ .

۸۹- من أمّل ثواب الحسنی لم تنكد آماله ۹۰۲۰ .

۹۰- أيسرّك أن تلقى الله غدا في القيامة و هو عليك راض غير غضبان كن في الدنيا زاهدا ، و في الآخره راغبا ، و عليك بالتقوى و الصّيدق ، فهما جماع الدّين ، و الزم أهل الحقّ ، و اعمل عملهم تكن منهم ۲۸۲۷ . ۸۴- جز این نیست که شما برای باقی بودن آفریده شده اید نه برای فانی شدن ، و براستی که شما در خانه ای که برای زندگانی بتوان به آن اکتفاء کرد ، و جایگاه عاریتی که آن را وطن نتوان قرار داد می باشید .

۸۵- صلاح آخرت ترك دنیا است .

۸۶- شگفتم از کسی که پروردگارش را می شناسد چگونه برای سرای جاوید (آخرت) نمی کوشد .

۸۷- هر که به آن چه باقی خواهد ماند یقین کند در آنچه فانی شدنی است بی رغبت باشد .

۸۸- هر که سرای باقی را دوست دارد از لذتها اعراض کند .

۸۹- هر که امیدوار ثواب نیکوتر (آخرت) است امیدهایش دشوار نگردد

۹۰- آیا ترا خوشنود می گرداند این که خدا را فردا در قیامت ملاقات نمائی و او بر تو خوشنود باشد نه خشمناک در دنیا بی رغبت و نسبت بآخرت رغبت کننده باش ، و بر تو باد بتقوی و راستی ، زیرا که آن دو جمع کننده دینند ، و از اهل حق جدا مشو و

۹۱- ما ظفر بالآخره من كانت الدنیا مطلبه ۹۵۵۸ .

۹۲- ما المغبوط الذی فاز من دار البقاء بیغیته کالمغبون الذی فاته التعمیم بسوء اختیاره و شقاوته ۹۶۸۷ .

۹۳- لا- تکن ممن یرجو الآخره بغير عمل ، و یسوّف التوبه بطول الأمل ، یقول فی الدنیا بقول الزاهدین ، و یعمل فیها بعمل الزاغین ۱۰۴۰۴ .

۹۴- لا ینعم بنعم الآخره إلّا من صبر علی بلاء الدنیا ۱۰۷۵۲ .

۹۵- لا ینفع العمل للآخره مع الرّغبه فی الدنیا ۱۰۸۲۹ .

۹۶- لا یدرک أحد رفعه الآخره إلّا بإخلاص العمل ، و تقصیر الأمل ، و لزوم التّقوی ۱۰۸۶۴ . بعمل آنها عمل نما تا از آنان باشی .

۹۱- به آخرت پیروز نگشته کسی که دنیا مطلب و مقصود او باشد .

۹۲- مغبوطی که (کسی که بحال او مردم غبطه می خورند و آرزوی حال او را دارند) از سرای جاوید (آخرت) به مطلب خود پیروزی یافته مانند مغبونی که نعمت (اخروی) به سبب بدی اختیار (که دنیا را برگزیده) و بدبختی خود از دست داده نخواهد بود (پس در مطالب اخروی بکوشید و آخرت را بر دنیا برگزینید) .

۹۳- از کسانی مباش که بدون عمل امید آخرت دارد و به درازی امل و آرزو توبه را

تأخیر می اندازد در دنیا به گفتار زهاد سخن می گوید و در آن به عمل رغبت کنندگان عمل می نماید .

۹۴- به نعمت آخرت انعام نمی شود مگر کسی که بر بلاء دنیا صبر نماید .

۹۵- عمل برای آخرت سودی ندهد در صورتی که نسبت به دنیا رغبت باشد .

۹۶- احدی به بلندی مقام آخرت نخواهد رسید مگر به خالص گردانیدن عمل ، و کوتاه نمودن امید و آرزو ، و ملازمت تقوا (و از آن جدا نشدن) .

۹۷- استحقاقوا من الله ما أعد لكم بالتَّجَزُّ لصدق میعاده و الحذر من هول معاده ۲۵۱۵ .

الِاخْوَه وَ الصَّدِيقِ وَ الرَّفِيقِ وَ المِصَاحِبِ

قسمت اول

۱- الإخوان أفضل العدد ۱۰۴۵ .

۲- المعین علی الطَّاعه خیر الأصحاب ۱۱۴۲ .

۳- الصَّدِيقِ مِنْ صَدَقِ غِيبِهِ (غیبت) ۱۱۵۱ .

۴- الفقد الممرض (الممرض) فقد الأحباب ۱۱۵۸ .

۵- الصَّاحِبِ كَالرَّقْعَةِ فَاتَّخَذَهُ مِشَاكِلًا ۱۱۷۷ . ۹۷- از خدا استحقاق پیدا کنید و سزاوار گردید (بهشت و) آنچه را که برای شما آماده ساخته ، بطلب وفای وعده از او که وعده اش راست است ، و بجهت ترس از وحشت قیامت او .

برادری و دوستی ۱- برادران ، افزونترین توشه آماده شده هستند (یعنی در سختی ها و شدائد و دفع دشمن) .

۲- یاری کننده بر طاعت بهترین یاران است .

۳- دوست کسی است که پنهانی یا غیبت او راست باشد (یعنی باطن و ظاهرش یکی بوده در دوستی صاف باشد) .

۴- نیافتن بیمار کننده ، یا سوزاننده و درد آورنده نیافتن دوستان است (چنانکه شاعر می گوید :

يقولون ان الموت صعب على الفتى

مفارقة الأحباب و الله أصعب

۵- رفیق و یار مانند وصله است

پس آن را هم‌رنگ خود گیر ، تا وصله ناجور نگردد .

۶- الرفیق كالصّدیق فاختره موافقا ۱۱۸۰ .

۷- الغریب من لیس له حبیب ۱۲۰۴ .

۸- إخوان الدّین أبقی مودّه ۱۳۶۰ .

۹- أخ تستفیده خیر من أخ تستریده ۱۳۶۲ .

۱۰- استفساد الصّدیق من عدم التّوفیق ۱۴۷۹ .

۱۱- الإخوان زینه فی الرّخاء وعدّه فی البلاء ۱۵۲۷ .

۱۲- إخوان الدّینا تنقطع مودّتهم لسرعه انقطاع أسبابها ۱۷۹۶ .

۱۳- خیر إخوانک من واساک بخیره و خیر منه من أغناک عن غیره ۵۰۱۳ . ۶- رفیق و یار بمنزله دوست است ، پس آنرا موافق برگزین .

۷- غریب کسی است که برای او دوستی نباشد .

۸- برادرانی که برادریشان از راه دین باشد از نظر دوستی پاینده تر می باشند .

۹- برادری که از او استفاده (علمی) کنی بهتر از برادری است که طلب زاد کنی از او (یعنی سزاوار است آدمی با کسی رفیق شود که باعث ترقی و کمال او گردد نه او از ایشان کسب کمال کند زیرا در این صورت عمده نفع برای رفیق خواهد بود) .

۱۰- رنجانیدن دوست و او را تباه ساختن از عدم توفیق است .

۱۱- برادران در حال فراخی زینت ، و در بلاء و سختی مهیّا و یار و مدد کارند .

۱۲- برادران دنیا (که دوستی آنان بجهت غرضهای دنیوی می باشد) دوستی آنها با سرعت بریده شدن اسباب آن ، بریده خواهد شد (چون دوستی برای خدا و عمیق نبوده است) .

۱۳- بهترین برادران تو کسی است که تو را بمال خود کمک نموده و بهتر از او کسی است که تو را از غیر خود

بی نیاز سازد .

۱۴- خیر الإخوان أنصحهم و شرهم أغشهم ۵۰۱۴ .

۱۵- خیر الإخوان من لم تكن على الدنيا اخوته ۵۰۱۶ .

۱۶- خیر الإخوان من كانت في الله مودته ۵۰۱۷ .

۱۷- خیر الإخوان من إذا فقدته لم تحبّ البقاء بعده ۵۰۱۸ .

۱۸- خیر إخوانك من سارع إلى الخير و جذبك إليه ، و أمرک بالبرّ و أعانك عليه ۵۰۲۱ .

۱۹- خیر إخوانك من دعاك إلى صدق المقال بصدق مقاله و ندبک إلى أفضل الأعمال بحسن أعماله ۵۰۲۲ .

۲۰- خیر إخوانك من دلّك على هدی ، و ألبسك (أكسبك) تقی ، و صدّك عن أتباع هوی ۵۰۲۹ . ۱۴- بهترین برادران خالص ترین آنها ، و بدترین آنها ناصاف ترین آنها خواهد بود .

۱۵- بهترین برادران کسی است که برادریش بر سر دنیا نباشد .

۱۶- بهترین برادران کسی است که دوستی او در راه خدا باشد .

۱۷- بهترین برادران کسی است که هرگاه او را از دست دهی ماندن بعد از او را دوست نداشته باشی .

۱۸- بهترین برادران تو کسی است که بسوی خیر شتاب کرده ، و تو را به سوی آن کشیده ، و بنیکوئی فرمان داده ، و بر آن مدد کند .

۱۹- بهترین برادران تو کسی است که تو را به سبب راست گفتاریش بر راست گفتاری خوانده ، و به وسیله نیکوئی کردارش به افزونترین عملها متوجه سازد .

۲۰- بهترین برادرهای تو کسی است که تو را بر راه راست هدایت نموده ، و خویشتن داری را نصیب تو کرده ، و یا لباس تقوا را بر تو بیوشاند ، و از پیروی هوا و هوس جلو گیری نماید .

۲۱- خیر إخوانك

من و اساک ۵۰۳۵ .

۲۲- ربّ أخ لم یلده امّک ۵۲۵۱ .

۲۳- صدیق الجاهل متعوب منکوب ۵۸۲۹ .

۲۴- صاحب الإخوان بالإحسان ، و تغمد ذنوبهم بالغفران ۵۸۳۲ .

۲۵- صاحب العقلاء تغنم و أعرض عن الدّنيا تسلّم ۵۸۳۵ .

۲۶- صاحب العقلاء و جالس العلماء ، و اغلب الهوی ، ترافق الملاء الأعلى ۵۸۳۷ .

۲۷- صاحب الحكماء ، و جالس الحكماء ، و أعرض عن الدّنيا تسکن جنّه المأوی ۵۸۳۸ .

۲۸- صحبه الأشرار تکسب الشّرّ کالرّیح إذا مرّت بالّتن حملت ۲۱- بهترین برادرهای کسی است که تو را در مالش شریک گرداند .

۲۲- بسا برادری که او را مادرت نزنایده است (یعنی از راه دوستی و اخلاص و ایمان برادرت شده ، باید او را نگه داشته ، و احترام نمائی) .

۲۳- دوست شخص نادان و یا کم عقل به زحمت افتاده نکبت زده است (چون از او به غیر از ضرر و زیان و ناراحتی و احمقی چیزی نخواهد دید) .

۲۴- برادران را با احسان مصاحبت نما و گناهانشان را به گذشت بپوشان .

۲۵- با عقلاء مصاحبت و رفاقت نما تا سود یابی و از دنیا روگردان تا سالم مانی .

۲۶- با عقلاء مصاحبت نما ، و با علماء مجالست کن ، و بر هوا و هوس غلبه کن ، تا با ملاء اعلی رفیق گردی (یعنی با ملائکه و انبیاء و اولیاء- صلوات الله علیهم أجمعین-) .

۲۷- با حکماء (یعنی کسانی که دارای علم راست و درست باشند) مصاحبت کن ، و با بردباران همنشینی نما ، و از دنیا روی گردان تا در جنه المأوی جای گیری

۲۸- صحبت بدان بدی را کسب می کند مانند بادی که به بوی بد بگذرد بوی

نتنا ۵۸۳۹ .

۲۹- صحبه الأحمق عذاب الرّوح ۵۸۴۱ .

۳۰- صحبه الولی اللیب حیاه الرّوح ۵۸۴۲ .

۳۱- صدیق الأحمق فی تعب ۵۸۵۵ .

۳۲- صدیق الجاهل معرض للعب ۵۸۵۶ .

۳۳- صدیقک من نهاک ، و عدوّک من أغراک ۵۸۵۷ .

۳۴- صحبه الأشرار توجب سوء الظنّ بالأخيار ۵۸۶۸ .

۳۵- علیک بمقارنه ذی العقل و الدّین فإنه خیر الأصحاب ۶۱۱۵ . بد را بر می دارد .

۲۹- مصاحب احمق (کم عقل) عذاب روح است .

۳۰- یار و همدم شدن با دوست عاقل حیات روح است .

۳۱- دوست احمق (کم عقل) در رنج است (برای این که احمق کار درستی نمی کند که دوستش در رفاه باشد) .

۳۲- دوست نادان در معرض هلاکت است (زیرا کارهای نادان تحت برنامه صحیح نیست و لذا ممکن است دوست خود را به هلاکت برساند) .

۳۳- دوست تو کسی است که تو را (از بدیها و خطرات) باز دارد و دشمنت کسی است که تو را فریب داده و برانگیزاند .

۳۴- صحبت و معاشرت با بدان موجب بدگمانی شود نسبت به نیکان (ممکن است از این جهت باشد که کسی که با بدان رفاقت کند آنان را هم قیاس به رفقای بد خود کند و یا چون نیکان ممکن است زیاد نکوهش بدان کنند از این جهت آنان متهم گردند) .

۳۵- بر تو باد بهمراهی و همنشینی صاحب عقل و دین زیرا که آن بهترین یاران و مصاحبان است .

۳۶- علیک یاخوان الصفا فإنهم زینه فی الرّخاء و عون

۳۷- عليك بمواخاه من حذرک و نهاک فإنه ینجدک و یرشدک ۶۱۴۱ .

۳۸- من تألف الناس أحبوه ۷۸۹۵ .

۳۹- الاصحاب قليل ۱۲۴ .

۴۰- الصديق أقرب الأقارب ۶۷۴ .

۴۱- إنما سمي الصديق صديقاً لأنه يصدقك في نفسك و معايك ، فمن فعل ذلك فاستنم إليه فإنه الصديق ۳۸۷۷ .

۴۲- إنما سمي الرفيق رفيقاً لأنه يرفقك على إصلاح دينك فمن أعانك على صلاح دينك فهو الرفيق الشفيق ۳۸۷۸ . ۳۶- بر تو باد به برادران پاک درون زیرا که آنان در فراخی زینت و یاری کننده در بلایند .

۳۷- بر تو باد به برادری کسی که تو را بترساند و باز دارد زیرا که آن تو را بلند گرداند و به راه راست وادارد .

۳۸- هر که با مردم الفت گیرد مردم او را دوست دارند .

۳۹- رفاقت و مصاحبت دو کس با هم کم است .

۴۰- دوست نزدیکترین خویشاوندان است .

۴۱- جز این نیست که دوست دوست نامیده شده ، برای این که تو را در باره نفس و عیبهایت راست می گوید ، بنا بر این کسی که چنین بود به او آرام گیر که او دوست است .

۴۲- جز این نیست که رفیق رفیق نامیده شده ، چون تو را بر آنچه صلاح دین تست سود می رساند ، پس کسی که تو را بر صلاح دینت یاری نمود ، آن رفیق مهربان است .

۴۳- إذا طالت الصحبة تأكدت الحرمة ۴۰۱۷ .

۴۴- إذا أحببت السلامه فاجتنب مصاحبه الجهول ۴۰۴۲ .

۴۵- إذا كثرت ذنوب الصديق قل السرور به ۴۰۶۲ .

۴۶- إذا اتخذك و ليك أخوا فكن له عبدا و امنحه صدق الوفاء و حسن

- ۴۷- إذا ظهر غدر الصديق سهل هجره ۴۱۶۲ .
- ۴۸- بحسن الموافقه تدوم الصّحبه ۴۱۸۳ .
- ۴۹- بحسن الصّحبه تكثر الرّفاق ۴۲۸۲ .
- ۵۰- بثس الصّديق الملول (الملوک) ۴۳۹۲ .
- ۵۱- بثس القرين الجهول ۴۳۹۵ . ۴۳- هر گاه مصاحبت و رفاقت به درازا کشد و کهنه گردید احترام زیاده خواهد شد .
- ۴۴- هر گاه سلامتی (دنیا و آخرت) را دوست داری از رفاقت و مصاحبت نادان دوری نما .
- ۴۵- هر گاه گناهان دوست بسیار شود ، خوشحالی نسبت بآن کم خواهد شد .
- ۴۶- هر گاه دوست تو تو را برادر گرفت ، پس برای او بنده باش ، و او را راستی و فاء و نیکوئی صفا عطا کن (یعنی لازمه برادری وفاداری و صمیمیت است) .
- ۴۷- هر گاه بیوفائی دوست ظاهر شود دوری گزیدن از او سهل باشد (یعنی دیگر شرعا و عقلا مانعی ندارد) .
- ۴۸- به سبب موافقت نیکو دوستی و رفاقت دوام پیدا خواهد کرد .
- ۴۹- به سبب خوبی مصاحبت رفیقان زیاد خواهد شد .
- ۵۰- بد دوستی است پادشاهان ملول (یعنی کسی که به اندک چیزی از رفیقش افسرده شود) .
- ۵۱- بد همنشینی است بسیار نادان ، (زیرا پیوسته آدمی از آن در رنج بوده و از
- ۵۲- بثس القرين العدو ۴۳۹۸ .
- ۵۳- بثس الرّفيق الحسود ۴۴۰۰ .
- ۵۴- تمسّك بكلّ صديق أفادتكه الشّده ، (أفادك نكبه الشّده) ۴۵۰۸ .
- ۵۵- تحبب إلى خليلك يحببك ، و أكرمه يكرمك و آثره على نفسك يؤثرك على نفسه و أهله ۴۵۳۰ .
- ۵۶- جلیس الخیر نعمه ۴۷۱۹ .

۵۲- بد همنشینی است دشمن ، (زیرا به اسرار آدمی پی برده ، و پیوسته در صدد نابودی انسان است) .

۵۳- بد رفیقی است حسود ، (زیرا که به کم و زیاد رفیقش آشنا بوده پیوسته آرزوی زوال آن را دارد و یا می کوشد به رفیقش ضربه ای وارد سازد) .

۵۴- چنگ به دامن هر دوستی زن که در سختی تو را سود رساند (چنانکه شاعر گفته :

دوست م شمار آنکه در نعمت زند

اف یاری و برادر خواندگی

دوست آن باشد که گیرد دست دوست

در پریشان حالی و درماندگی)

۵۵- بسوی دوست خویش دوستی نما تا تو را دوست دارد ، و او را اکرام کن تا تو را اکرام نماید ، و او را بر جان خود برگزین تا او تو را بر نفس و بر اهل خود برگزیند .

۵۶- همنشین خوب نعمتی است ، (زیرا که آدمی از اخلاق او استفاده می برد ، چنانکه گفته شده :

همنشین تو از تو به باید

تا تو را عقل و دین بیفزاید) .

۵۷- همنشین بد عذاب است ، (چنانکه شاعر گفته :

ص ۳۸

۵۸- جالس أهل الورع و الحکمه ، و أكثر مناقشتهم ، فإنک إن كنت جاهلا علموک ، و إن كنت عالما ازددت علما ۴۷۸۳ .

۵۹- حسن الصّحبه یزید فی محبّه القلوب ۴۸۱۲ .

۶۰- حسد الصّدیق من سقم المودّه ۴۹۲۸ .

۶۱- خیر الاختیار صحبه الأخیار ۴۹۵۴ .

٤٢- خٲر من صاحت ذووا العلم و العلم ٤٩٨٩ .

٤٣- خٲر من صاحته من لا ٲحوجك الٲ حاكم ٲٲنك و ٲٲنه ٥٠١٢ .

٤٤- خٲر من صاحت من ولّهك بالآخرٲ ، و زهدك فٲ

الدنيا، و أعانك على طاعة المولى ٥٠٣٠. روح را صحبت ناجنس عذابی است آلمیم).

٥٨- با اهل پرهیزکاری و حکمت مجالست و همنشینی نما و با آنها دقیقاً بحث و گفتگو بسیار کن، زیرا اگر نادان باشی تو را بیاموزند، و اگر عالم باشی علمی را زیاد خواهی نمود، و بر علم تو افزوده گردد.

٥٩- نیکوئی مصاحبت در دوستی دلها می افزاید.

٦٠- حسد دوست از بیماری دوستی است (یعنی دوستی او صحیح نمی باشد).

٦١- بهترین برگزیدنها صحبت نیکان است و رفاقت و همنشینی با آنها.

٦٢- بهترین کسی که رفاقت می نمائی صاحبان علم و بردبارانند.

٦٣- بهترین کسی که رفاقت کنی با او کسی است که تو را به حاکمی که میان تو و او حکم نماید محتاج نسازد، (بلکه خود رفع اختلاف کند و پیرو حق باشد).

٦٤- بهترین کسی که رفاقت و مصاحبت می نمائی کسی است که تو را به آخرت شیفته، و در دنیای بی رغبت کرده، و تو را بر طاعت مولا (پروردگار) یاری نماید.

ص ٣٩

٦٥- خلیل المرء دلیل علی عقله، و کلامه برهان فضله ٥٠٨٨.

٦٦- خیر کل شیء جدیده، و خیر الإخوان أقدامهم ٥٠٨٩.

٦٧- خیر الإخوان أعونهم علی الخیر، و أعمالهم بالبر، و أرفقهم بالمصاحب ٥٠٩٥.

٦٨- ربّ صدیق حسود ٥٣٣٣.

٦٩- ربّ صدیق یؤتی (یؤبی) من جهله لا من یتته ٥٣٣٧.

٧٠- زین المصاحبه الاحتمال ٥٤٦١.

٧١- شرّ إخوانك من أرضاک بالباطل ٥٦٩٠. ٦٥- دوست مرد نشانه عقل او، و سخنش دلیل و

برهان فضل و برتری او خواهد بود ، (یعنی هر اندازه دوست جامع و کامل و متدین ، و یا هر چه سخن عالی و پر محتوا و مفید باشد فضیلت آدمی بیشتر خواهد بود) .

۶۶- بهترین هر چیز تازه آنست و بهترین برادرها قدیمی ترین آنست .

۶۷- بهترین برادران یاری کننده ترین آنهاست بر کار خیر ، و عمل کننده ترین ایشانست بنیکوئی و نرمی و مدارا کننده ترین آنانست بیار و مصاحب .

۶۸- چه بسا دوستی که حسود است (یعنی نباید خیلی به دوستی مغرور شد تا در نتیجه دوست را به همه امور آشنا سازی) .

۶۹- چه بسا دوستی که به بدی جزا داده شود یا ناخوش داشته شود از جهت نادانیش نه از راه نیت او (یعنی اگر عملی ناپسند انجام می دهد که مستحق پاداش بد می گردد سببش نادانی است نه سوء نیت) .

۷۰- زینت رفاقت و دوستی تحمل نمودن آزارها است .

۷۱- بدترین برادرهای تو کسی است که تو را به باطل راضی و خوشنود نماید ، (و اگر زمانی حق تو را خشمناک سازد از آن چشم پوشی کند) .

ص ۴۰

۷۲- شَرِّ إِخْوَانِكَ مِنْ أُحْوَجِكَ إِلَى مَدَارَاهِ وَأَلْجَأِكَ إِلَى اعْتِذَارِ ۵۶۹۹ .

۷۳- شَرُّ أَصْدِقَائِكَ مَنْ تَتَكَلَّفُ لَهُ ۵۷۰۶ .

۷۴- شَرُّ الْإِخْوَانِ الْخَاذِلِ ۵۷۰۸ .

۷۵- شَرُّ الْأَصْحَابِ الْجَاهِلِ ۵۷۰۹ .

۷۶- شَرُّ الْإِخْوَانِ الْمَوَاصِلِ عِنْدَ الرِّخَاءِ ، وَ الْمَفَاصِلِ عِنْدَ الْبَلَاءِ ۵۷۱۴ .

۷۷- شَرُّ إِخْوَانِكَ مِنْ أُغْرَاكَ بَهْوَى ، وَ وَلَّهَكَ بِالْدُّنْيَا ۵۷۱۵ .

۷۸- شَرُّ إِخْوَانِكَ مِنْ دَاهِنِكَ فِي نَفْسِكَ ، وَ سَاتِرِكَ عَيْبِكَ ۵۷۲۵ .

۷۹- شَرُّ إِخْوَانِكَ الْغَاشِّ الْمِدَاهِنَ ۵۷۳۰ .

۸۰- شَرُّ إِخْوَانِكَ مَنْ تَتَبَطَّ

(يَتَبَطَّى) عن الخير و ثبُطك (و يَبْطُك) ۷۲- بدترین برادران تو کسی است که تو را به مدارا کردن محتاج ساخته (که اگر به سوی تو بدی نمود نتوانی منع او کنی) و تو را به پوزش مجبور سازد (اگر زمانی به او تقصیری نمودی) .

۷۳- بدترین دوستان تو کسی است که خود را برای او به زحمت اندازی .

۷۴- بدترین برادران برادر خوار کننده است .

۷۵- بدترین یاران یاران نادان یا کم عقل است .

۷۶- بدترین برادرها کسی است که در وقت فراخی بیبوند ، و در هنگام بلاء و تنگی جدائی نماید .

۷۷- بدترین برادران کسی است که تو را بر خواهشی بر انگیزاند ، و به دنیا شیفته و مفتون سازد .

۷۸- بدترین برادرهای کسی است که با تو در باب نفست بی تفاوت باشد و سستی نماید و از تو عیب را بپوشاند و به تو نگوید .

۷۹- بدترین برادرهای تو ناصاف مداهن است که بتو عیب را نگوید .

۸۰- بدترین برادران تو کسی است که از خیر باز ایستاده و تو را با خود باز دارد

ص ۴۱

معه ۵۷۳۳ .

۸۱- شَرِّ إِخْوَانِكَ و أَغْشَمَ لَكَ مِنْ أَغْرَاكِ بِالْعَاجِلَةِ وِ الْهَائِكِ عَنِ الْآجِلَةِ ۵۷۳۸ .

۸۲- شَرِّ الْأَصْحَابِ السَّرِيعِ الْإِنْقِلَابِ ۵۷۴۲ .

۸۳- شَرِّ الْأَتْرَابِ الْكَثِيرِ الْإِرْتِيَابِ ۵۷۴۳ .

۸۴- شَرِّ الْأَلْفَةِ أَطْرَاحِ الْكَلْفَةِ ۵۷۸۲ .

۸۵- شَرِّ الْمَصَاحِبَةِ قَلِّهِ الْمَخَالَفَةَ ۵۷۸۳ .

۸۶- صَاحِبِ السُّوءِ قَطْعُهُ مِنَ النَّارِ ۵۸۲۴ .

۸۷- صَحْبَةُ الْأَخْيَارِ تَكْسِبُ (تَكْتَسِبُ) الْخَيْرَ كَالزَّيْحِ إِذَا مَرَّتْ بِالطَّيْبِ وِ يَا كَسَى اسْتِ كِهْ دَرْ كَارِ خَيْرِ كَنْدِي كَنْدِ وِ بَا خَوْدَشِ
تو را به کنندی وادار

کند .

- ۸۱- بدترین برادران تو و ناصافترین ایشان کسی است که تو را به دنیا فریب داده و از آخرت غافل سازد .
- ۸۲- بدترین یاران و مصاحبان کسی است که بزودی از حالی به حالی شود و در دوستی و کارش ثباتی نباشد .
- ۸۳- بدترین هم سن ها و مصاحبان کسی است که بسیار تغییرپذیر باشد چون ثباتی در او متصور نیست .
- ۸۴- بدترین الفت و رفاقت دیگری را بزحمت انداختن است .
- ۸۵- شرط مصاحبت و رفاقت کمی مخالفت است (زیرا که مخالفت ریشه رفاقت را می سوزاند) .
- ۸۶- یار و مصاحب بد پاره ای است از آتش (چنانکه آتش اگر به جائی افتد اگر چاره آن نشود تا آخر می سوزاند یار بد هم آدمی را بیچاره کند مگر چاره آن شود) .
- ۸۷- با نیکان نشستن نیکی را کسب نموده چنانکه باد وقتی به بوی خوشی

ص ۴۲

حملت طیبیا ۵۸۲۶ .

- ۸۸- معاده الکریم أسلم من مصادقه اللئیم ۹۷۶۴ .
- ۸۹- مصاحبه العاقل مأونه ۹۷۶۶ .
- ۹۰- مجالسه الأبرار توجب الشرف ۹۷۶۷ .
- ۹۱- مصاحبه الأشرار توجب التلف ۹۷۶۸ .
- ۹۲- مجالسه السفل تضیء القلوب ۹۷۷۰ .
- ۹۳- منع خیرک یدعو إلی صحبه غیرک ۹۷۸۳ .
- ۹۴- مصاحبه الجاهل من أعظم البلاء ۹۷۸۸ .
- ۹۵- مجالسه العوامّ تفسد العاده ۹۸۱۲ .
- ۹۶- مصاحب الأشرار کراکب البحر إن سلم من الغرق لم یسلم من مرور نماید بوی خوش را بر دارد .

۸۸- دشمنی کردن با کریم سالمتر از دوستی لئیم است (چون دشمنی او زیان آور نیست ، ولی دوستی لئیم پر از رنج خواهد بود) .

۸۹- همراهی و رفاقت با عاقل ، ایمن از ضرر خواهد بود .

۹۰- همنشینی با نیکو کاران

موجب شرف و سربلندی خواهد شد .

۹۱- همراهی و رفاقت با بدان موجب تلف (عمر و دین و هستی خواهد گردید) .

۹۲- همنشینی با مردم پست دلها را بیمار میکند .

۹۳- جلو گیری از خیر خود دیگری را دعوت به مصاحبت غیر تو خواهد کرد ، (یعنی غیر تو را دوست اتخاذ خواهد نمود) .

۹۴- مصاحبت و همراهی نمودن با جاهل از بزرگترین بلاست .

۹۵- همنشینی با عوام (و اکثر مردم) عادت و روش را فاسد می سازد .

۹۶- یار و رفیق اشرار مانند سوار شونده دریاست ، اگر از غرق سالم ماند از

ص ۴۳

الفرق ۹۸۳۵ .

۹۷- مجالسه أبناء الدنیا منساه للإیمان قائده إلى طاعه الشیطان ۹۸۶۳ .

۹۸- موافقه الأصحاب تدیم الاصطحاب ، و الرّفق فی المطالب یسهّل الأسباب ۹۸۷۳ .

۹۹- مجالسه حکماء حیاه العقول ، و شفاء النفوس ۹۸۷۵ .

۱۰۰- وحده المرء خیر له من قرین السوء ۱۰۱۳۶ .

۱۰۱- بالتواخی فی الله تثمر الاخوه ۴۲۲۵ .

۱۰۲- تبتنی الاخوه فی الله علی التناصح فی الله ، و التباذل فی الله ، و التعاون علی طاعه الله ، و التناهی عن معاصی الله ، و التناصر فی الله ، و إخلاص ترس سالم نخواهد ماند .

۹۷- همنشینی با فرزندان دنیا وسیله فراموشی و یا جایگاه فراموشی ایمان ، کشنده بسوی اطاعت شیطان خواهد بود .

۹۸- موافقت با یاران دوستی و هم صحبتی را پاینده داشته ، و نرمی در مطالب (و با حوصله کار را انجام دادن و یا با مردم در باره مطالب نرمی نمودن) اسباب را آسان می کند .

۹۹- همنشینی با حکماء حیات عقلها ، و شفای

نفسهاست .

۱۰۰- تنهائی مرد (انسان) برای او بهتر از همنشین بد است .

۱۰۱- با برادری کردن در راه خدا برادری ثمر بخش خواهد بود (یعنی رفاقتی ارزشمند است که فقط برای خدا باشد نه برای دنیا) .

۱۰۲- برادری در راه خدا بنا گذاشته می شود بر نصیحت کردن یکدیگر در راه خدا ، و بخشش بیکدیگر در راه خدا ، و مدد کردن و تعاون بر طاعت خدا ، و باز داشتن یکدیگر از نافرمانیهای خدا ، و یاری نمودن یکدیگر در راه خدا ، و خالص

ص ۴۴

المحبّه ۴۵۳۲ .

۱۰۳- تناس مساوی الإخوان ، تستدم و دهم ۴۵۸۴ .

۱۰۴- ثمره الاخوه حفظ الغیب و إهداء العیب ۴۶۳۳ .

۱۰۵- من آخی فی الله غنم ۷۷۷۶ .

۱۰۶- من آخی فی الدنیا حرم ۷۷۷۷ .

۱۰۷- من لا إخوان له لا أهل له ۸۷۵۹ .

۱۰۸- من ناقش الإخوان قلّ صدیقه ۸۷۷۲ .

۱۰۹- من فقد أخوا فی الله فكأنما فقد أشرف أعضائه ۹۲۲۷ .

۱۱۰- من كان ذا حفاظ و وفاء لم یعدم حسن الإخاء ۸۷۲۶ . گردانیدن دوستی .

۱۰۳- بدیهای برادران را فراموش نما تا پاینده داری دوستی آنها را ، (یعنی نتیجه فراموشی لغزش و بد سلوکیهای آنان دوستی دائمی است) .

۱۰۴- ثمر و میوه برادری و دوستی پشت سر و در غیبت او را نگهداشتن ، و عیب او را بارمغان بردن است .

۱۰۵- هر که در راه خدا برادری کند نفع عظیم برد .

۱۰۶- هر که در راه دنیا برداری نماید محروم ماند .

۱۰۷- هر که برایش برادرانی نیست اهلی (و دوستانی) برای او نیست .

۱۰۸- هر که با برادران

خورده گیری کند دوستش کم خواهد شد .

۱۰۹- هر که برادری را در راه خدا نیابد (و از دست دهد) گویا در حقیقت شریفترین اعضای خود را از دست داده است .

۱۱۰- هر که صاحب محافظت (و نگهبانی از محرمات) و وفاء باشد نیکوئی برادری را از دست ندهد .

ص ۴۵

۱۱۱- من عجز الرأى استفساد الإخوان ۹۲۸۳ .

۱۱۲- ما أكثر الإخوان عند الجفان و أقلهم عند حادثات الزمان ۹۶۵۷ .

۱۱۳- ما تواخى قوم على غير ذات الله سبحانه إلا كانت اخوتهم عليهم تره يوم العرض على الله سبحانه ۹۶۷۲ .

۱۱۴- موت الأخ قصّ الجناح و اليد ۹۸۲۳ .

۱۱۵- نظام المروّه حسن الاخوه ، و نظام الدّين حسن اليقين ۹۹۷۶ .

۱۱۶- لا تصرم أخاك على ارتياب ، و لا تهجره بعد استعتاب ۱۰۲۶۸ .

۱۱۷- لا- تضيّع حقّ أخيك اتكالا على ما بينك و بينه فليس لك بأخ من ۱۱۱- از ناتوانی رأی است (و عجز تدبیر است) فاسد گردانیدن برادران (و آنها را از خود دور ساختن) .

۱۱۲- چه بسیار است برادران نزد کاسه ها (و در وقت استفاده) و کمند آنها در وقت حوادث روزگار (و در نزد حاجت و نیاز) .

۱۱۳- هیچ قوم و قبیله ای در غیر راه خدای سبحان برادری نکرده اند مگر آنکه برادریشان بر آنها نقصی است در روز عرض (اعمال) بر خدای سبحان .

۱۱۴- مرگ برادر کندن و یا بریدن بال و دست است (زیرا قدرت انسان تا اندازه ای با برادر است على الخصوص اگر واقعی باشد) .

۱۱۵- نظام و رشته آدمیت و مردانگی نیکوئی برادری

، و نظام و رشته دین نیکوئی یقین است .

۱۱۶- از برادر خود بخاطر شکی که برای تو حاصل شود مبر و او را بعد از طلب خوشنودی (و پوزش) ترک مکن .

۱۱۷- هرگز حق برادرت را از جهت اعتماد بر آنچه میان تو و اوست (از دوستی و برادری) ضایع مکن پس برادر تو نخواهد بود کسی که حق او را ضایع کنی

ص ۴۶

أضعت حقه ۱۰۳۶۶ .

۱۱۸- لا تواخ من یستر مناقبک و ینشر مثالبک ۱۰۴۲۰ .

۱۱۹- لا تطلبن الإخاء عند أهل الجفاء و اطلبه عند أهل الحفاظ و الوفاء ۱۰۴۲۱ .

۱۲۰- لا خیر فیمن یهجر أخاه من غیر جرم ۱۰۷۴۱ .

۱۲۱- لا خیر فی أخ لا یوجب لك مثل الذی یوجب لنفسه ۱۰۸۹۱ .

۱۲۲- یغتتم مؤاخاه الأخیار ، و یجتنب مصاحبه الأشرار و الفجار ۱۱۰۱۵ .

۱۲۳- إیّاك و مصادقه الكذاب ، فإنه یقرّب علیك البعید ، و یبعّد علیك القریب ۲۶۵۰ . (و دوستی و برادری او باقی نخواهد ماند) .

۱۱۸- برادری مکن با کسی که مناقب تو را بپوشاند و عیبهات را انتشار دهد .

۱۱۹- هرگز برادری را در نزد اهل ستم طلب مکن و آن را در نزد اهل حفاظ (نگهداری) و وفا طلب نما .

۱۲۰- خیری نیست در کسی که از برادر خود بدون جرم و گناهی کنار می کشد و می برد .

قسمت سوم

۱۲۱- خیری نیست در برادری که برای تو واجب نگرداند مثل آنچه برای نفس خود لازم می دارد (از قبیل احترام و اقدام برای مطالب ضروری و امثال آن) .

۱۲۲- برادری نیکان مغتم و مصاحبت بدان و گنهکاران

اجتناب می شود (یعنی باید آن مغتنم شمرده شده و از این اجتناب شود) .

۱۲۳- بر تو باد بدوری از دوستی کردن بسیار دروغگو ، زیرا که او بر تو دور را نزدیک کرده ، و نزدیک را دور می سازد ، و بالأخره تو را بیچاره می سازد .

ص ۴۷

۱۲۴- إِيَّاكَ أَنْ تَخْرُجَ صَدِيقَكَ إِخْرَاجًا يَخْرُجُ عَنْ مَوَدَّتِكَ وَ اسْتَبَقَ لَهُ مِنْ اِنْسَاكَ مَوْضِعًا يَثِقُ بِالرَّجُوعِ إِلَيْهِ ۲۶۸۷ .

۱۲۵- إِيَّاكَ أَنْ تُوْحَشَ مَوَادِّكَ وَ حَشَهُ تَفْضِي بِهِ إِلَى اِخْتِيَارِهِ اَلْبَعْدَ عَنكَ ، وَ اِيْتَارَ اَلْفَرْقَةَ ۲۶۸۹ .

۱۲۶- إِيَّاكَ وَ صَحْبَهُ مِنْ اَلْهَاكِ ، وَ اَغْرَاكَ ، فَإِنَّهُ يَخْذَلُكَ وَ يُوْبِقُكَ ۲۶۹۲ .

۱۲۷- إِيَّاكَ وَ مَصَاحِبَهُ اَهْلَ اَلْفَسُوقِ ، فَإِنَّ الرَّاْضِيَ بِفَعْلِ قَوْمٍ كَالدَّاخِلِ مَعَهُمْ ۲۷۰۲ .

۱۲۸- إِيَّاكَمْ وَ مَصَادِقَهُ اَلْفَاجِرِ ، فَإِنَّهُ يَبِيعُ مَصَادِقَهُ بِاَلتَّافِهِ اَلْمُحْتَفِرِ ۲۷۳۸ .

۱۲۹- أَكْثَرَ الصَّيَالِحِ وَ الصَّوَابِ فِي صَحْبِهِ اَوْلَى اَلنَّهْيِ وَ اَلْاَلْبَابِ ۳۱۲۹ . ۱۲۴- بر حذر باش از این که دوستت را بیرون کنی بیرون کردنی که او را از دوستیت بیرون سازد ، و از انس و پیوند خود برای او جائی را باقی بگذارد که به بازگشت تو اعتماد نماید .

۱۲۵- بر تو باد به دوری از این که دوستی کننده خود را برمانی رماندنی که او را بکشاند به سوی این که اختیار کند دوری و جدائی از تو را .

۱۲۶- بر تو باد به دوری از رفاقت کسی که تو را غافل گرداند و فریب دهد زیرا که او تو را خوار نموده و به هلاکت می اندازد .

۱۲۷- بر حذر باش از رفاقت اهل فسوق (گنهکاران) ، زیرا که راضی به عمل دسته ای

مانند داخل با آنهاست (یعنی او هم مورد خشم و غضب الهی قرار خواهد گرفت) .

۱۲۸- دوری کنید از دوستی کردن با گنهکار ، زیرا که دوست خود را به چیز اندک یا زبون و پست یا بی مزه می فروشد .

۱۲۹- صلاح و درستی بیشتر در همراهی صاحبان عقل است .

ص ۴۸

۱۳۰- أحسن الشّيم إكرام المصاحب ، و إسعاف الطالب ۳۲۲۴ .

۱۳۱- أشرف الشّيم رعايه الودّ ، و أحسن الهمم إنجاز الوعد ۳۳۲۸ .

۱۳۲- من دعاك إلى الدّار الباقيه ، و أعانك على العمل لها ، فهو الصّديق الشّفيق ۸۷۷۵ .

۱۳۳- الرّفيق في دنياه كالرّفيق في دينه ۱۸۱۶ .

۱۳۴- سل (عن) الرّفيق قبل الطّريق ۵۵۹۶ .

۱۳۵- لا يحول الصّديق الصّدوق عن الموّدّه و إن جفّى ۱۰۸۲۴ .

۱۳۶- احمل نفسك مع أخيك عند صرمة على الصّيله و عند صدوده على اللّطف و المقاربه ، و عند تباعده على الدّنوّ ، و عند جرمه على العذر حتّى ۱۳۰- نيكوترين خويها گرامی داشتن مصاحب و رفيق ، و بر آوردن حاجت طلب کننده است .

۱۳۱- برترین خصلتها رعایت دوستی ، و بهترین همت ها و اندیشه ها وفا نمودن به وعده است .

۱۳۲- هر که تو را به سوی سرای پاینده (آخرت) خوانده و تو را بر عمل برای آن یاری نماید پس اوست رفيق شفيق (دوست مهربان) .

۱۳۳- رفيق در دنيايش همچون رفيق در دين اوست .

۱۳۴- قبل از راه سفر از رفيق سؤال کن (یعنی آدمی در سفر اول باید رفيق خوب انتخاب نماید آن گاه به سفر رود ، یا در حق رفقای همسفر تحقیق کند آن گاه به

۱۳۵- دوست بسیار راستگو ، از دوستی برنخواهد گشت هر چند به او جفا شود .

۱۳۶- نفس خود را با برادر خود در وقت بریدن او بر صله ، و در نزد اعراض و روگرانیدنش بر لطف و نزدیکی ، و در زمان دوری نمودن او بر نزدیک شدن ، و در

ص ۴۹

كأنك له عبد ، و كأنه ذو نعمه عليك ، و إياك أن تضع ذلك في غير موضعه ، أو تفعله مع غير أهله ۲۴۵۲ .

۱۳۷- امحض أخاك النصيحة حسنه كانت أو (أم) قبيحه ۲۴۴۱ .

۱۳۸- احمل نفسك عند شدّه أخيك على اللين ، و عند قطيعته على الوصل ، و عند جموده على البذل ، و كن للذی بيدو منه حمولا و له وصولا ۲۴۵۰ .

۱۳۹- اختر من كلّ شيء جديده ، و من الإخوان أقدمهم ۲۴۶۲ .

۱۴۰- اجتنب مصاحبه الكذاب ، فإن اضطرت إليه فلا تصدّقه ، و لا تعلمه أنك تكذّبه ، فإنّه ينتقل عن ودك و لا ينتقل عن طبعه ۲۴۱۶ . وقت گناهش بر معذور داشتن وادار کن ، به طوری که گویا تو برای او بنده ، و او بر تو صاحب نعمتی است ، و بر حذر باش از این که این طریقه را در غیر جایش ، یا آن را با غیر اهلش انجام دهی .

«عن المرء لا تسأل و سل عن قرينه

فكلّ قرين بالمقارن تقتدی»

تو اول بگو با کیان زیستی

پس آنکه بگویم که تو کیستی

۱۳۷- خالصانه برادر خود را نصیحت کن خواه نیکو باشد آن نصیحت و خواه زشت (یعنی چه با لطف و مهربانی و چه

با درستی و تعدی گفته شود) .

۱۳۸- نفس خود را در وقت سختی و درستی برادرت بر نرمی و مهربانی ، و در نزد بریدنش بر وصل و پیوند ، و در زمان خشکی و بخل او بر بذل و بخشش وادار نما ، و برای آنچه از او از بد سلوکی آشکار می گردد تحمل کننده ، و پیوند کننده باش .

۱۳۹- از هر چیزی تازه اش را ، و از برادران قدیمی تر آنان را اختیار نما .

۱۴۰- از رفاقت و همراهی بسیار دروغگو دوری نما ، و اگر از همراهی با آن مضطر شدی او را تصدیق مکن ، و اعلام مکن او را که تو تکذیب او میکنی ، زیرا او

ص ۵۰

۱۴۱- ابدل لصديقك كل الموده ، و لا تبدل له كل الطمانينه و اعطه من نفسك كل المواساه ، و لا تقص إليه بكل أسرارك . ۲۴۶۳ .

۱۴۲- فقد الإخوان موهي الجلد ۶۵۴۳ .

۱۴۳- ليس لك بأخ ، من احتجت إلى مداراته ۷۵۰۳ .

۱۴۴- ليس برفيق محمود الطريفة من أحوج صاحبه إلى مماراته ۷۵۰۴ .

۱۴۵- ليس لك بأخ من أحوجك إلى حاكم بينك و بينه ۷۵۰۵ .

۱۴۶- جمال الاخوه إحسان العشره ، و المواساه مع العسره ۴۷۹۳ . از دوستی تو بر می گردد ، و از خوی خود بر نخواهد گشت .

۱۴۱- برای دوست خود همه دوستیت را بکار بر ، و برای او همه آرام و طمانینه را بکار میر ، (که در حوائج او قرار را از دست دهی) و باو از نفس خود تمام مواسات و برابری را ببخش ، و به او همه اسرار خود را مگوی ،

که گفتن اسرار گر چه به دوست باشد زیان بسیار ببار آورد ، و امکان دارد اگر زمانی دوست دشمن شود ، کم ظرفیت باشد اسرار تو را فاش نماید .

۱۴۲- از دست دادن برادران سست کننده سختی و چابکی است .

۱۴۳- برادر تو نیست کسی که تو محتاج به مدارای او باشی .

۱۴۴- رفیق خوش رفتاری نیست کسی که همراه خود را محتاج جدال با خود سازد .

۱۴۵- برادر تو نیست کسی که تو را به سوی حاکمی که میان تو و او حکم کند محتاج سازد (بلکه برادر آنست که خود فصل خصومت کند زیرا غرض روشن شدن واقع است) .

۱۴۶- زیبایی و حسن برادری حسن معاشرت و مواسات با تنگی حال است (یعنی در عین احتیاج و درماندگی آدمی احسان نموده و دیگری را با خود برابر داند) .

ص ۵۱

۱۴۷- حسن الإخاء یجزل الأجر و یجمل الثناء ۴۸۲۸ .

۱۴۸- خیر الإخوان أقلهم مصانعه فی النصیحه ۴۹۷۸ .

۱۴۹- خیر الإخوان من لا یحوج إخوانه إلی سواه ۴۹۸۵ .

۱۵۰- خیر إخوانک من عنفک فی طاعه الله ۴۹۸۶ .

۱۵۱- خیر إخوانک من واساک ، و خیر منه من کفاک ، و إن احتاج إلیک أعفاک ۴۹۸۸ .

۱۵۲- خیر الإخوان من لم یکن علی إخوانه مستقصیا ۴۹۹۷ .

۱۵۳- خیر إخوانک من کثر إغضابه لک فی الحقّ ۵۰۰۹ . ۱۴۷- نیکوئی برادری اجر را عظیم گردانده ، و ستایش را نیکو می گرداند .

۱۴۸- بهترین برادران کمترین آنهاست از نظر مداهنه و سستی در نصیحت (یعنی برادر نباید در نصیحت برادران خود سستی کند) .

۱۴۹- بهترین برادران کسی است که برادران خود

را به غیر خویش محتاج نگرداند (یعنی خود متکفل امور آنان شود) .

۱۵۰- بهترین برادرانت کسی است که تو را در طاعت خدا سختی کند (یعنی تو را شبیه اجبار وادار بر اطاعت کند) .

۱۵۱- بهترین برادرانت کسی است که با تو مساوات برقرار سازد و موااسات کند ، و از او بهتر کسی است که تو را کفایت نماید (یعنی هر چه نیاز داری بر آورد) و چون به تو محتاج گردد معاف دارد (یعنی از تو چیزی نخواهد مبادا قدرت نداشته باشی از او شرم نمائی) .

۱۵۲- بهترین برادران کسی است که بر برادران خود مستقصی و به نهایت رساننده نباشد (یعنی سخت گیری در رعایت حقوق خویش ننماید و کم توقع باشد) .

۱۵۳- بهترین برادران تو کسی است که تو را در حقّ (و اجراء آن) بسیار به خشم آورد .

ص ۵۲

۱۵۴- الصّدیق أفضل الذّخرین ۱۶۶۹ .

۱۵۵- الصّدیق أفضل العدّتين ۱۶۹۱ .

۱۵۶- الصّدیق أفضل عدّه و أبقی مودّه ۱۷۲۶ .

۱۵۷- الصّدیق إنسان هو أنت إلاّ أنّه غیرک ۱۸۵۶ .

۱۵۸- الصّدیق الصّدوق من نصحک فی عیبک و حفظک فی غیبک و آثرک علی نفسه ۱۹۰۴ .

۱۵۹- الحازم من تخیر لخلّته فإنّ المرء یوزن بخلیله ۲۰۲۶ .

۱۶۰- الأصدقاء نفس واحدة فی جسوم متفرّقه ۲۰۵۹ .

۱۶۱- الصّدیق من کان ناهیا عن الظلم و العدوان معینا علی البرّ و الإحسان ۲۰۷۸ . ۱۵۴- دوست افزونترین دو ذخیره است .

۱۵۵- دوست بالاترین دو عدّه است (یعنی چیزی که انسان برای خود مهیا کرده که در وقت نیاز بکار برد) .

۱۵۶- دوست برترین عدّه

(چیزی که مهیا کند برای خود در وقت حاجت) و پاینده تر است از جهت دوستی .

۱۵۷- دوست انسانی است که او توئی جز این که او غیرتست .

۱۵۸- دوست راستگو کسی است که در عیبت تو را نصیحت کند و تو را در غیبت حفظ نموده و بر نفس خویش برگزیند .

۱۵۹- دور اندیش کسی است که برای دوستی خود برگزیند و انتخاب کند زیرا مرد به دوستش سنجیده می شود .

۱۶۰- دوستان یک روحند در بدنهای متفرق .

۱۶۱- دوست کسی است که آدمی را منع کننده باشد از ستم و دشمنی یاری کننده باشد بر نیکوئی و بخشش .

ص ۵۳

۱۶۲- اصحاب من لا تراہ إلا و کأنه لا غناء به عنک ، و إن أسأت إلیه أحسن إلیک و کأنه المسی ء ۲۳۹۷ .

۱۶۳- من لا (آخا) إخاء له لا خیر فیہ ۸۰۸۷ .

۱۶۴- من جانب الإخوان علی کلّ ذنب قلّ أصد قاؤه ۸۱۶۶ .

۱۶۵- من استفسد صدیقہ نقص من عدده ۸۲۳۱ .

۱۶۶- من صحب الأشرار لم یسلم ۸۲۴۲ .

۱۶۷- من اهتم بک فهو صدیقک ۸۲۶۳ .

۱۶۸- من أحسن المصاحبه کثر أصحابه ۸۳۴۱ .

۱۶۹- من جالس الجهال فلیستعدّ للقلیل و القال ۸۵۰۵ . ۱۶۲- با کسی یار شو که تو او را نمی بینی مگر چنین که گویا او را بی

نیازی از تو نبوده ، و اگر به سوی او بدی کردی به تو احسان نماید ، و گویا او گنهکار است .

۱۶۳- هر که برای او برادری نیست یا برادری نباشد خیری در او نخواهد بود (چون دارای اخلاق اسلامی نمی باشد) .

۱۶۴- هر که از برادران خود برای هر گناهی

دوری نماید دوستانش کم خواهد شد .

۱۶۵- هر که دوست خود را (با گفتار و رفتار خود) فاسد نماید از عدد خود کم کند .

۱۶۶- هر که با بدان مصاحبت و رفاقت کند سالم نخواهد ماند .

۱۶۷- هر که در باره تو اهتمام ورزد (و بی تفاوت نباشد) او دوست تست .

۱۶۸- هر که مصاحبت و رفاقت او نیکو باشد یارانش بسیار گردد .

۱۶۹- هر که با نادانها مجالست و همنشینی کند پس باید آماده قیل و قال و سخنان پوچ و بی ارزش گردد .

ص ۵۴

۱۷۰- من لم يتعاهد مواده فقد ضيع الصديق ۸۵۵۰ .

۱۷۱- من استقصى على صديقه انقطعت مودته ۸۵۸۲ .

۱۷۲- من استخف بموالية استقل وطأه معاديه ۸۶۷۶ .

۱۷۳- على التواخي في الله تخلص المحبه ۶۱۹۱ .

۱۷۴- عند نزول الشدائد يجرب حفاظ الإخوان ۶۲۰۵ .

۱۷۵- عند زوال القدره يتبين الصديق من العدو ۶۲۱۴ .

۱۷۶- عجت لمن يرغب في التكثر من الأصحاب كيف لا يصحب العلماء الأتباء الأتقياء الذين يغنم فضائلهم و تهديه علومهم و تزينه صحبتهم ۶۲۷۷ . ۱۷۰- هر که دوست دارنده خود را تفقد (و جستجوی حالش را) نماید در حقیقت دوست را ضایع نموده است .

۱۷۱- هر که بر دوست خود خرده گیری کند دوستیش بریده شود .

۱۷۲- هر که دوستانش را سبک شمارد لگد مال و پایمال کردن دشمنان خود را سنگین و گران گرداند (یعنی نتواند دشمن را پایمال کند و آن را دشوار داند چون بی یار است) .

۱۷۳- با برادری در راه خدا دوستی خالص خواهد ماند .

۱۷۴- در نزد فرود آمدن سختی ها نگاهداری برادران آزمایش می گردد (یعنی ثابت

بودن برادری و سستی و ادامه دوستی در روز تنگ معلوم می گردد) .

۱۷۵- در هنگام زوال قدرت دوست از دشمن تشخیص داده می شود .

۱۷۶- عجب دارم از کسی که در بسیاری یاران و مصاحبان رغبت دارد چگونه با علماء عاقل با تقوا کسانی که از فضائل آنها سود می برد و علومشان او را رهبری می کند و صحبت و همراهی آنها او را زینت می بخشد مصاحبت و رفاقت نمی نماید .

ص ۵۵

۱۷۷- فی کلّ صجبه اختیار ۶۴۶۲ .

۱۷۸- فی الشّدّه یختبر الصّدیق ۶۴۷۲ .

۱۷۹- فی الصّیق یتبّین حسن مواساه الرّفیق ۶۴۷۳ .

۱۸۰- فی حسن المصاحبه یرغب الرّفاق ۶۵۱۴ .

۱۸۱- إیّاك أن تغفل عن حقّ أخیک ، اتکالا علی واجب حقّک علیه ، فإنّ لأخیک علیک من الحقّ مثل الذی لک علیه ۲۶۸۶ .

۱۸۲- إیّاك أن تهمل حقّ أخیک اتکالا علی ما بینک و بینه فلیس لک بأخ من أضعّت حقّه ۲۶۸۸ .

۱۸۳- أفضل العدد ثقات الإخوان ۳۰۲۴ . ۱۷۷- در هر صحبت و رفاقتی برگزیدنی است (که باید آدمی خوب آن را برگزیند) و یا آزمایشی است که تا خوبی و بدی و امانت و خیانت او ظاهر گردد .

۱۷۸- در سختی دوست آزمایش می شود (و گرنه همه در وسعت اظهار دوستی خواهند کرد) .

۱۷۹- در تنگی نیکوئی مواسات (بخشش و عطا چه در حال احتیاج خود یا عدم احتیاج) رفیق ظاهر می شود .

قسمت چهارم

۱۸۰- در نیکوئی مصاحبت و رفاقت رفیقان رغبت می نمایند .

۱۸۱- بر تو باد به دوری از این که از حق برادرت غافل شوی از جهت اعتماد بر وجوب حق تو بر او (یعنی به این

جهت که تو بر او حقی داری (زیرا حق برادرت بر تو مثل حق تست .

۱۸۲- بر تو باد به دوری از این که مهمل گذاشته و واگذاری حق برادرت را به سبب اعتماد بر آنچه میان تو و اوست ، پس برادر تو نیست کسی که حق او را ضایع کنی .

۱۸۳- افزونترین آماده شده ها (برای روز تنگی و نیاز) برادرانی است که اعتماد

ص ۵۶

۱۸۴- أفضل العدد أخ و فی و شقیق زکی ۳۱۶۱ .

۱۸۵- أصدق الإخوان مودّه أفضلهم لإخوانه فی السّراء و الضّراء مواساه ۳۲۳۸ .

۱۸۶- أبعد النّاس سفرا من كان سفره فی ابتغاء أخ صالح ۳۲۸۸ .

۱۸۷- إنّ أحاك حقا من غفر زلتك ، و سدّ خلّتك و قبل عذرک ، و ستر عورتك ، و نفی و جلک ، و حقّ أملك ۳۶۴۵ .

۱۸۸- لا تصحب من فاته العقل ، و لا تصطنع من خانه الأصل ، فإنّ من لا عقل له یضرك من حیث یری أنه ینفعك ، و من لا أصل له یسیء إلى من یحسن إليه ۱۰۳۸۳ . بر ایشان باشد .

۱۸۴- افزونترین ذخیره و نیرو برادر وفادار ، و دوست پاکیزه است .

۱۸۵- راست ترین برادران از جهت دوستی افزونترین آنهاست برای برادرانش در شادی و سختی بحسب مواسات .

۱۸۶- دورترین مردم بحسب سفر کسی است که سفر او در طلب نمودن برادر شایسته باشد .

۱۸۷- براستی که برادر بحقّ تو کسی است که لغزش تو را بخشیده ، و حاجتت را سدّ کرده (یعنی تو را محتاج نگذارد) و عذر تو را پذیرفته ، و عورت و پنهانی تو را پوشانده ،

و ترست را زائل کرده ، و امید تو را ثابت دارد (یعنی هر چه به او امیدوار باشی بجا آورد) .

۱۸۸- رفاقت و مصاحبت مکن با کسی که فوت شده او را عقل (و عقلی برای او تصور نشود) و به کسی که او را اصل (شریف و نژاد خوب) خیانت کرده احسان مکن زیرا کسی که عقلی برای او نیست به تو زیان خواهد رسانید از جایی که گمان می کند به تو نفع می رساند و هر که اصلی برای او نیست به سوی کسی که احسان

ص ۵۷

۱۸۹- تصحب إلی عاقلا تقیا ، و لا تعاشر إلی عالما زکیا ، و لا تودع سرک إلی مؤمنا وقتیا ۱۰۳۹۵ .

۱۹۰- لا تصحب من یحفظ مساویک ، و ینسی فضائلک و معالیک ۱۰۴۱۹ .

۱۹۱- لا تحلو مصاحبه غیر اریب ۱۰۵۹۸ .

۱۹۲- لا یصحب الأبرار إلی نظرأوهم ۱۰۶۰۴ .

۱۹۳- لا یأمن مجالسوا الأشرار غوائل البلاء ۱۰۸۲۳ .

۱۹۴- الإخوان جلاء الهموم و الأحزان ۲۱۱۹ .

۱۹۵- أطلع أخاک و إن عصاک ، و صلہ و إن جفاک ۲۲۶۷ .

۱۹۶- اصحب أخوا التقی و الدین تسلّم ، و استرشدہ تغنم ۲۳۳۴ . به سوی او می نماید بدی می کند .

۱۸۹- مصاحبت مکن مگر با عاقل پرهیزکار و آمیزش مکن مگر با عالم پاکیزه و سرت را مسپار مگر به مؤمن وفا کننده .

۱۹۰- رفاقت و مصاحبت مکن با کسی که بدیهای تو را حفظ کرده و بخاطر نگاه می دارد ، و فضائل و مناقب تو را فراموش می نماید .

۱۹۱- شیرین نیست مصاحبت غیر عاقل (چون رفتارش غیر انسانی است) .

۱۹۲- مصاحبت نمی کنند

نیکو کاران مگر به نظائر خود، و یا با نیکو کاران مصاحبت نخواهند نمود مگر نظائر آنها .

۱۹۳- همنشینان بدان ایمن نخواهند بود از مصیبت های بلاء .

۱۹۴- برادران پردازگر غمها و اندوههایند .

۱۹۵- برادر خود را اطاعت نما گر چه او تو را نافرمانی کند، و به او به پیوند گر چه او جفا نماید و از تو ببرد .

۱۹۶- با برادر پرهیز کار یا خویشتن دار و دیندار خود رفاقت کن تا سالم

ص ۵۸

۱۹۷- أحب فی الله من یجاهدک علی صلاح دین، و یکسیک (یکسبک) حسن یقین ۲۳۵۸ .

۱۹۸- ارفق یاخوانک، و اکفهم غرب لسانک، و أجر علیهم سبب إحسانک ۲۳۸۱ .

۱۹۹- ابدل لصدیقک نصحک، و لمعارفک معونتک، و لکافه الناس بشرک ۲۴۶۶ .

۲۰۰- احذر مصاحبه کلّ من یقبل رأیه، و ینکر عمله، فإنّ الصّاحب معتبر بمصاحبه ۲۵۹۸ .

۲۰۱- احذر مجالسه قرین السوء فإنّه یهلک مقارنه، و یردی مصاحبه ۲۵۹۹ .

۲۰۲- لا تؤثر دنیا علی شریف ۱۰۱۶۰ . باشی، و از او راه درست را طلب نما تا غنیمت بری .

۱۹۷- در راه خدا دوست دار کسی را که بر سر امری که صلاح تو در آن باشد با تو می جنگد، و به تو نیکوئی یقین را بپوشاند یا فراهم آورد .

۱۹۸- با برادران خود نرمی کن، و از آنان تندی زبانت را نگاهدار، و بر آنها بخشش احسان خود را روان ساز .

۱۹۹- از برای دوست خود صاف بودن یا نصیحت و پند دادن، و برای آشنایان خود یاری و امداد، و برای توده مردم

گشاده روئی خود را بکار بر و عطا نما .

۲۰۰- از رفاقت کسی که رأی او پذیرفته ، و عملش ناخوش آیند است دوری نما ، زیرا که رفیق برفیقش معتبر می شود .

۲۰۱- از هم نشینی و رفاقت هم نشین بد دوری کن ، زیرا که همنشین خود را به هلاکت انداخته ، و همراه خویش را پست مرتبه یا به نابودی خواهد کشانید .

۲۰۲- پستی را بر شریفی مگزین (بلکه در مصاحبت پیوسته برتر و بلند مرتبه

ص ۵۹

۲۰۳- لا تصحبن من لا عقل له ۱۰۱۶۵ .

۲۰۴- لا تصحب المائق فیزین لک فعله ، و یود أنك مثله ۱۰۳۰۸ .

۲۰۵- لا تصحبن أبناء الدنیا فینک إن أقلت استقلوک و إن أكثرت حسدوک ۱۰۱۲۲ .

۲۰۶- لا تكثرن صحبه اللئیم ، فانه إن صحبتک نعمه حسدک ، و إن طرقتک نائبه قذفک ۱۰۳۴۱ .

۲۰۷- لا تستکثرن من إخوان الدنیا ، فینک إن عجزت عنهم تحولوا أعداء ، و إن مثلهم کمثل النار کثیرها یحرق و قلیلها ینفع ۱۰۳۸۱ .

۲۰۸- کن بالوحده آنس منک بقرناء السوء ۷۱۵۲ . تر را اختیار نما .

۲۰۳- با کسی که عقلی برای او نیست مصاحبت مکن .

۲۰۴- با احمق مصاحبت مکن پس کار خود را برای تو زینت بخشیده و دوست دارد که تو هم مانند او باشی .

۲۰۵- با پسران دنیا مصاحبت مکن زیرا که اگر بی چیز باشی تو را کم شمارند و اگر مال بسیار داشته باشی به تو حسد برند .

۲۰۶- بالئیم مصاحبت بسیار مکن زیرا اگر نعمتی تو را همراه گردد بر تو رشک برد و اگر مصیبتی بر تو وارد شود تو را

دشنام دهد و یا ترک مصاحبت کند .

۲۰۷- هرگز (برای رفاقت و دوستی) از برادران دنیا بسیار مگیر زیرا که تو اگر از آنها ناتوان گردی (که نتوانی به آنها خدمت کنی) دشمنان تو گردند و براستی که مثل آنان مانند آتش است بسیار آن می سوزاند و اندک آن سود رساند (چون علی ای حال بشر اجتماعی است ، ناچار خواهد بود که با کمی بسازد و از آنان کمک خواهد) .

۲۰۸- به تنهایی مأنوس تر باش تا به همراهان بد .

ص ۶۰

۲۰۹- کن بعدوڪ العاقل أوثق منك بصديقك الجاهل ۷۱۷۸ .

۲۱۰- كلما طالت الصّحبه تأكّدت الحرمة ۷۲۰۶ .

۲۱۱- لكلّ شیء آفه و آفه الخیر (الخیر) قرین السوء ۷۳۰۳ .

۲۱۲- لكلّ شیء نكد و نكد العمر مقارنه العدو ۷۳۰۴ .

۲۱۳- ليس من خالط الأشرار بذی معقول ۷۵۱۳ .

۲۱۴- ليس شیء أدعی لخیر و أنجی من شرّ من صحبه الأخیار ۷۵۱۸ .

۲۱۵- من صاحب العقلاء وقرّ ۷۸۷۶ .

۲۱۶- احذر مصاحبه الفسّاق و الفجّار و المجاهرین بمعاصی ۲۰۹- به دشمن عاقلت اعتماد کننده تر باش تا به دوست کم عقل یا نادانت (چون ضرر دشمن عاقل کمتر از ضرر دوست نادان و یا کم عقل است) .

۲۱۰- هر اندازه مصاحبت (و همراهی دوست) به درازائی کشد حرمت (مصاحبت) محکم تر (و زیاده تر) گردد .

۲۱۱- برای هر چیزی آفتی است و آفت خوبی (یا آفت صاحب خیر) همنشین بد است .

۲۱۲- برای هر چیزی سختی و دشواریست ، و سختی و دشواری عمر همنشینی با دشمن است .

۲۱۳- کسی که با بدان

آمیزش نماید از صاحبان معقول نیست (یعنی از کسانی نیست که عقلش را در آن بکار برده باشد) .

۲۱۴- چیزی خواننده تر بسوی خیر (خوبی) و رستگاری بخشنده تر از بدی ، از همنشینی با نیکان نیست .

۲۱۵- هر که با خردمندان مصاحبت و رفاقت نماید توقیر و احترام شود .

۲۱۶- از رفاقت و همنشینی با فسّاق و فجّار و آشکار کننده های معاصی خدا

ص ۶۱

الله ۲۶۰۱ .

۲۱۷- احذر مجالسه الجاهل ، كما تأمن من مصاحبه العاقل ۲۶۰۶ .

۲۱۸- إِيَّاكَ و مصاحبه الفسّاق ، فَإِنَّ الشَّرَّ بِالشَّرِّ يَلْحَقُ ۲۶۴۰ .

۲۱۹- إِيَّاكَ أَنْ تَخْدَعَ عَنْ صَدِيقِكَ ، أَوْ تَغْلِبَ عَنْ عَدُوِّكَ ۲۶۴۴ .

۲۲۰- إِيَّاكَ و مصادقه الأحمق ، فَإِنَّهُ يَرِيدُ أَنْ يَنْفَعَكَ فَيُضِرُّكَ ۲۶۴۵ .

۲۲۱- إِيَّاكَ و مصادقه البخيل ، فَإِنَّهُ يَقْعُدُ عَنكَ (بَكَ) أَحْوَجَ مَا تَكُونُ إِلَيْهِ ۲۶۴۶ .

۲۲۲- إِيَّاكَ و مصاحبه الأشرار ، فَإِنَّهُمْ يَمْتُونُ عَلَيْكَ بِالسَّلَامَةِ مِنْهُمْ ۳۶۴۸ . دوری نما .

۲۱۷- از همنشینی غیر عاقل دوری نما ، چنانکه از هم نشینی و رفاقت عاقل ایمن خواهی بود .

۲۱۸- بر تو باد بدوری از همنشینی فاسقها زیرا که بد به بد می پیوندد .

۲۱۹- بر تو باد به دوری از این که از جانب دوست خود فریب خورده ، و از سوی دشمنت مغلوب شوی (یعنی باید حواس خود را جمع کرد ، و بگونه ای سلوک نمود که نه از دوست فریب خورده ، و نه دشمن آدمی را مغلوب سازد) .

۲۲۰- بر تو باد به دوری از دوستی با احمق و کم عقل ، زیرا که او می خواهد به تو نفع برساند ، به تو زیان می رساند

۲۲۱- بر تو باد به دوری از دوستی کردن با بخیل ، چون که او تو را می نشاند ، (و یا می نشیند به عوض یاری) ، و قیام نمی کند وقتی که محتاج ترین اوقات باشی بسوی او ، (یعنی در آن وقت ترک دوستی کند که مبادا به کمک تو برخیزد) .

۲۲۲- بر تو باد به دوری از همراهی با بدان ، زیرا که آنها به سبب سالم ماندن بر تو منت می گذارند .

ص ۶۲

۲۲۳- أخوك مواسيك في الشده ۴۲۰ .

۲۲۴- إن اردت قطيعه أخيك فاستبق له من نفسك بقيه يرجع إليها إن بدا له ذلك يوما ما ۳۷۲۰ .

۲۲۵- قدم الاختبار و أجد الاستظهار في اختيار الإخوان و إلّا ألجأك الاضطرار إلى مقارنة الأشرار ۶۸۱۱ .

۲۲۶- كفي بالصحبه اختبارا ۷۰۳۴ .

۲۲۷- إن استنمت إلى و دودك فأحرز له من أمرک و استبق له من سرک ما لعلک أن تندم عليه وقتا ما ۳۷۲۱ . ۲۲۳- برادر تو کسی است که تو را در سختی مواسات کند (و تو را در آنچه دارد شریک گرداند ، چنانکه سعدی گوید :

دوست آن باشد که گیرد دست دوست

در پریشان حالی و درماندگی

دوست مشمار آنکه در نعمت زند

لاف یاری و برادر خواندگی)

۲۲۴- اگر بریدن از برادر خود را خواهی (و مایل باشی با او قطع رابطه کنی بالکل مبر) برای او از طرف خود باقیمانده ای بگذار که اگر برای او یک روزی بدا حاصل شد که به آن برگردد امکان پذیر باشد .

۲۲۵- در گزینش برادران آزمایش را مقدم دار و نیکو احتیاط نما و گرنه اضطرار و ناچاری تو

را به همراهی بدان مجبور سازد .

۲۲۶- برای آزمایش مردم کفایت میکند صحبت و رفاقت (که بالاترین امتحان است) .

۲۲۷- اگر به دوست خود آرام و اطمینان پیدا کردی ، پس برای او از امر خود نگه دار ، و از برای او از سرت باقی بگذار ، بسا باشد بر آن یک وقتی پشیمان شوی ، (یعنی نباید به دوست هر پنهانی و سرتی را گفت ، و او را همراه خود دانست ، چون

ص ۶۳

۲۲۸- إذا تأكد الإخاء سمح الثناء ۴۰۰۵ .

۲۲۹- إذا آخيت فأكرم حق الإخاء ۴۰۰۶ .

۲۳۰- إذا وثقت بموَدّه أخیك فلا تبال متی لقیته و لقیك ۴۰۸۷ .

۲۳۱- من اتّخذ أخوا بعد حسن الاختبار دامت صحبته و تأكدت موَدّته ۸۹۲۱ .

۲۳۲- من لم یقدم فی اتّخاذ الإخوان الاعتبار دفعه الاغترار إلى صحبه الفجّار ۸۹۲۲ .

۲۳۳- من اتّخذ أخوا من غیر اختبار ألجأه الاضطرار إلى مرافقه الأشرار ۸۹۲۳ . اعتباری به دوستی ها نخواهد بود .

۲۲۸- هر گاه برادری محکم گردد ستایش زشت خواهد گردید ، چون مدح و ثنا از بیگانگی حکایت کند .

۲۲۹- چون برادری کنی پس حق برادری را گرامی دار .

۲۳۰- هر گاه بدوستی برادر خود اعتماد پیدا نمودی و برادریتان محکم گردید پس باک مدار هرگاه او را ملاقات کردی و او تو را ملاقات نمود ، (یعنی مقید نباش در برخورد ، چه با دلگرمی باشد یا دل سردی دیر ملاقات شود یا زود در وقت مناسب یا غیر آن ، اصل اعتماد واقعی و دوستی حقیقی است) .

۲۳۱- هر که بعد از آزمایش نیکو برادری را فرا گیرد رفاقت

و همراهی او پاینده بوده و دوستیش محکم خواهد شد .

۲۳۲- هر که در فرا گرفتن برادران اعتبار (و آزمایش را) جلو نیندازد ، فریب و مغروری او را بر فاقیت فاسق ها بیندازد .

۲۳۳- هر که برادری را بدون آزمایش فرا گیرد ، اضطراب او را بر فاقیت بدان مجبور سازد .

ص ۶۴

۲۳۴- الإخوان فی الله تعالی تدوم مودّتهم لدوام سببها ۱۷۹۵ .

۲۳۵- إخوان الصّدق زینه فی السّراء و عدّه فی الضّراء ۱۸۰۵ .

۲۳۶- الأخ المكتسب فی الله أقرب الأقرباء و أحّم من الأمّهات و الآباء ۱۸۴۵ .

۲۳۷- أخوك فی الله من هداك إلى رشاد ، و نهاك عن فساد ، و أعانك إلى إصلاح معاد ۱۹۱۸ .

۲۳۸- أخوك الصّدیق من وقاك بنفسه ، و آثرك علی ماله و ولده ، و عرسه ۳۰۱۴ .

۲۳۹- قليل من الإخوان من ينصف ۶۷۳۸ .

۲۴۰- قرین السّوء شرّ قرین و داء اللّؤم داء دفين ۶۷۸۵ .

۲۴۱- قارن أهل الخیر تكن منهم ، و باين أهل الشّرّ تبين عنهم ۶۸۰۵ . ۲۳۴- برادران در راه خدای بلند مرتبه دوستی آنها همیشگی است به سبب دوام سبب آن .

۲۳۵- برادران راستی زینت و آرایشی اند در شادی و توشه اند در سختی .

۲۳۶- برادری که در راه خدا بدست آمده نزدیک ترین خویشان و خویش تراز مادران و پدران است .

۲۳۷- برادر تو در راه خدا کسی است که تو را براه راست هدایت کرده و از فساد نهی نماید و تو را بر اصلاح روز قیامت یاری کند .

قسمت پنجم

۲۳۸- برادر دوست تو کسی است که بجهت حفظ تو خود را در معرض هلاکت انداخته ، و تو را بر مال

و فرزند و زن خود مقدم دارد .

۲۳۹- اندکی هستند از برادران کسی که انصاف بکار برد .

۲۴۰- همنشین بد بدترین همنشین است و درد دناست و ناکسی دردی است نهانی .

۲۴۱- با اهل خیر همراه باش تا از آنان باشی و از اهل شرّ جدا شو تا از آنها

ص ۶۵

۲۴۲- قدّم الاختبار فی اتّخاذ الإخوان ، فإنّ الاختبار معیار یفرق بین الأخیار و الأشرار ۶۸۱۰ .

۲۴۳- من رفق بمصاحبه وافقه ، و من أعنف به أخرج به و فارقه ۸۹۲۹ .

۲۴۴- من لم یرض من صدیقه إلّا یأثاره علی نفسه دام سخطه ۸۹۷۶ .

۲۴۵- من کانت صحبته فی الله کانت صحبته کریمه و مودّته مستقیمه ۸۹۷۷ .

۲۴۶- من لم تکن مودّته فی الله فاحذره ، فإنّ مودّته لئیمه و صحبته مشومه ۸۹۷۸ .

۲۴۷- من لم یصحبک معینا علی نفسک فصحبته و بال علیک إن علمت ۹۰۴۱ . جدا شوی .

۲۴۲- در فرا گرفتن برادران (و دوستان) آزمایش را مقدّم دارید زیرا که آزمایش معیار (و سنگ محکی است که) میان خوبان و بدان جدائی می افکند .

۲۴۳- هر که با رفیق و مصاحب خود نرمی نماید با او موافقت خواهد نمود و هر که با او درشتی نماید (از رفاقت خود) او را بیرون نموده و از او جدا شود .

۲۴۴- هر که از دوست خود خوشنود نگردد مگر بمقدم داشتن دوست او را بر نفس خود (یعنی با وجود نیاز او را بر خود مقدم دارد) خشمش دائم خواهد بود (چون چنین اعمالی رنج آور است بعلاوه چنین دوستانی هم بسیار کم خواهند بود) .

-۲۴۵

هر که رفاقت و آمیزش او در راه خدا باشد مصاحبت او گرامی ، و دوستیش مستقیم و راست خواهد بود .

۲۴۶- هر که دوستی او در راه خدا نباشد پس از او بر حذر باش زیرا که دوستیش پست و رفاقت او شوم خواهد بود .

۲۴۷- هر که تو را بر یاری نفست مصاحبت و همراهی نکند پس همراهی و

ص ۶۶

۲۴۸- من لم یحتمل زلل الصّدیق مات وحیدا ۹۰۷۹ .

۲۴۹- من طلب صدیق صدق و فیما طلب ما لا یوجد ۹۰۸۵ .

۲۵۰- من دنت همّته فلا تصحبه ۹۰۸۶ .

۲۵۱- من لم تنفعک صداقته ضرّتک عداوته ۹۱۴۸ .

۲۵۲- من لم ینصحک فی صداقته فلا تعذّره ۹۱۵۱ .

۲۵۳- من شرائط الإیمان حسن مصاحبه الإخوان ۹۲۸۲ .

۲۵۴- من عدم العقل مصاحبه ذوی الجهل ۹۲۹۹ .

۲۵۵- لا تتخذنّ عدوّ صدیقک صدیقا فتعادی صدیقک ۱۰۳۴۲ .

۲۵۶- لا عیش لمن فارق أحبّته ۱۰۶۶۱ . رفاقت او بر تو و بال است اگر بدانی .

۲۴۸- هر که متحمل لغزشهای دوست نگردد تنها بمیرد (چون همه او را تنها گذارند) .

۲۴۹- هر که دوست راست با وفائی را طلب نماید چیزی را طلب نماید که یافت نمی شود .

۲۵۰- هر که همت او پست و دنی باشد با او مصاحبت مکن .

۲۵۱- هر که صداقت و دوستی او بتو سودی نرساند دشمنیش به تو ضرر خواهد رسانید .

۲۵۲- هر که در دوستیش با تو ناصاف باشد عذر او را نپذیر .

۲۵۳- از شرائط و کمال ایمان نیکوئی مصاحبت با برادران است .

۲۵۴- از نبود عقل رفاقت و مصاحبت صاحبان جهل و نادانی است .

دوست خود دشمنی نمائی .

۲۵۶- نیست زندگانی برای کسی که از دوستان خود جدا شود .

ص ۶۷

۲۵۷- لا خیر فی صدیق ضنین (ظنین) ۱۰۷۱۱ .

۲۵۸- لا یکون الصّدیق صدیقا حتّی یحفظ أخاه فی غیبتة و نکبته و وفاته ۱۰۸۲۱ .

۲۵۹- لا تقطع صدیقا و إن کفر ۱۰۱۹۶ .

۲۶۰- لا تثق بالصّدیق قبل الخبره ۱۰۲۵۷ .

۲۶۱- لا تعدّ صدیقا من لا یواسی بماله ۱۰۲۷۶ .

۲۶۲- لا تأمن صدیقک حتّی تختبره و کن من عدوّک علی أشدّ الحذر ۱۰۳۰۱ .

۲۶۳- من أحسن مصاحبه الإخوان استدام منهم الوصله ۸۷۱۴ .

۲۶۴- من بصرک عیبک و حفظک فی غیبک فهو الصّدیق ۲۵۷- خیری در دوست متّهم یا بخیل نیست .

۲۵۸- دوست دوست نخواهد بود ، تا آنکه برادر خود را در غیاب و در رنج و سختی ، و وفات او نگهداری کند .

۲۵۹- از هیچ دوستی مبر هر چند که کفران (حق دوستی) کند .

۲۶۰- بر دوست پیش از آزمایش اعتماد مکن (زیرا ممکن است منافق باشد) .

۲۶۱- هرگز دوست مشمار کسی را که به مال خود مواسات نمی کند (و دیگران را در مالش سهیم نمی پندارد) .

۲۶۲- دوست خود را امین بدان تا آنکه او را آزمایش کنی و از دشمنت سخت بر حذر باش (یعنی در باره او شدیداً احتیاط کن) .

۲۶۳- هر که مصاحبت و رفاقت برادران را نیکو نماید ، پیوند با آنها را پاینده دارد .

۲۶۴- هر که تو را به عیبت بینا گرداند ، و در غیابت حفظ کند ، پس او دوست

ص ۶۸

فاحفظه ٨٧٤٦ .

٢٦٥- من لا صديق له لا ذخر له

۲۶۶- من دعاك إلى الدار الباقيه و أعانك على العمل لها فهو الصديق الشفيق ۸۷۷۵.

۲۶۷- من سوء الاختيار صحبه الأشرار ۹۳۰۸.

۲۶۸- ما تأكدت الحرمة بمثل المصاحبه و المجاوره ۹۵۲۸.

الأدب

۱- الأدب أحد الحسين ۱۶۲۱.

۲- الأدب في الإنسان كشجره أصلها العقل ۲۰۰۴.

۳- أشرف حسب حسن الأدب ۲۹۴۹. است او را نگه دار.

۲۶۵- هر که برای او دوستی نیست ، ذخیره (و نیروئی) برای او نخواهد بود .

۲۶۶- هر که تو را بسوی سرای همیشگی (آخرت) بخواند و تو را بر عمل برای آن یاری کند ، او دوست مهربان (یا دوستی که بر تو ترسد که در هلاکت افتی) خواهد بود .

۲۶۷- از بدی اختیار (و بدگزیدگی) است مصاحبت با بدان .

۲۶۸- هیچ رعایت حرمت و احترامی مانند رفاقت ، و هم جواری نیست (و لذا در روایات سفارش بسیار نسبت به هر دو شده است) .

ادب ۱- ادب یکی از دو حسب است .

۲- ادب در آدمی مانند درختی است که بیخ آن خرد است .

۳- بلندترین حسب نیکوئی ادب است .

ص ۶۹

۴- أفضل الأدب حفظ المروءه ۲۹۸۷.

۵- أفضل الأدب ما بدأت به نفسك ۳۱۱۵.

۶- أفضل الأدب أن يقف الإنسان عند حدّه و لا يتعدى قدره ۳۲۴۱.

٧- أحسن الآداب ما كفّك عن المحارم ٣٢٩٨ .

٨- أكرم حسب حسن الأدب ٣٣١٩ .

٩- إنّ بدوى العقول من الحاجه إلى الأدب ، كما يظماً الزرع إلى المطر ٣٤٧٥ .

١٠- إنّ الناس إلى صالح الأدب أحوج منهم إلى الفضه و الذهب ٣٥٩٠ .

١١- الأدب أفضل حسب ٢٨٦ .

الآداب حلل مجدّده ۵۳۴ . ۴- افزونترین ادب نگهداری لوازم مردی (یا آدمیت) است .

۵- افزونترین ادب آنست که به وسیله آن نفس خود را جلو بیندازی .

۶- افزونترین ادب آنست که انسان در مرز خود ایستاده ، و از قدر خود تجاوز ننماید ، (و به عبارت دیگر پا از گلیم خود درازتر نکند) .

۷- بهترین ادب ها آنست که تو را از حرامها باز دارد .

۸- گرمی ترین حسب نیکوئی ادب است .

۹- براستی که نیازمندی خردمندان به ادب (و آموختن آن) ، چنانست که زراعت به باران نیاز دارد و نسبت به آن تشنه می شود .

۱۰- براستی که مردم به ادب نیکو نیازشان بیشتر است تا به نقره و طلا .

۱۱- ادب افزونترین سرمایه شرف و افتخار است .

۱۲- ادب ها یا رسومات جامه هائی است نو و تازه ، (هر اندازه از آن که موافق شرع باشد پذیرفتن آن بی اشکال است .

ص ۷۰

۱۳- الأَدب أحسن سَجِيه ۹۶۷ .

۱۴- الأَدب صوره العقل ۹۹۶ .

۱۵- الأَدب كمال الرّجل ۹۹۸ .

۱۶- إنك مقوم بأدبك ، فزینه بالحلم ۳۸۱۳ .

۱۷- إنكم إلى اكتساب الأَدب أحوج منكم إلى اكتساب الفضة و الذهب ۳۸۳۵ .

۱۸- بالأَدب تشحذ الفطن ۴۳۳۳ .

۱۹- بئس النّسب سوء الأَدب ۴۴۱۱ .

۲۰- ثمره الأَدب حسن الخلق ۴۶۰۳ .

۲۱- حسن الأَدب يستر قبح النّسب ۴۸۱۳ . ۱۳- ادب نیکوترین خصلت است .

۱۴- ادب صورت عقل است ، (یعنی اگر کسی می خواهد خردمندی طرف را بداند بآداب او بنگرد ، به بیند تا چه اندازه انسانیت داشته و حسن سلوک دارد) .

۱۵- ادب کمال مرد است .

۱۶- براستی که تو

به ادب خویش قیمت گذاری می شوی ، پس آن را به سبب بردباری زینت ده ، (یعنی بهاء و ارزش هر کسی به اندازه ادب اوست هر اندازه ادب بیشتر باشد قیمت بیشتر خواهد بود ، خصوصا اگر با حلم توأم گردد) .

۱۷- براستی که شما به کسب کردن ادب محتاج ترید تا تحصیل نقره و طلا .

۱۸- بواسطه ادب زیرکی ها تیز و تند می شود (چنانکه چاقو توسط سنگسار و فسان تیز می گردد) .

۱۹- بد نسبی است بدی ادب ، (که فردی معروف به بی ادبی شود) .

۲۰- ثمر و میوه ادب حسن خلق است .

۲۱- نیکوئی ادب زشتی نسب را می پوشاند .

ص ۷۱

۲۲- حسن الأدب خیر موازر و أفضل قرین ۴۸۱۵ .

۲۳- حسن الأدب أفضل نسب و أشرف سبب ۴۸۵۳ .

۲۴- حسب الأدب أشرف من حسب النسب ۴۸۹۳ .

۲۵- خیر ما ورث الآباء الأبناء الأدب ۵۰۳۶ .

۲۶- سبب تزکیه الأخلاق حسن الأدب ۵۵۲۰ .

۲۷- طالب الأدب أحزم من طالب الذهب ۶۰۰۶ .

۲۸- طلب الأدب جمال الحساب ۶۰۰۷ .

۲۹- علیک بالأدب فإنه زین الحساب ۶۰۹۶ .

۳۰- قلیل الأدب خیر من کثیر النسب ۶۷۳۴ . ۲۲- نیکوئی ادب بهترین یار و افزونترین همراه است .

۲۳- نیکوئی ادب افزونترین نسب ، و بلندترین وسیله است ، برای رسیدن به هدف .

۲۴- حسب ادب و شرافت و بلندی مرتبه آن از حسب و بلندی مرتبه نسب بالاتر است .

۲۵- بهترین چیزی که پدران برای فرزندان خود به ارث می گذارند ادب خواهد بود .

۲۶- سبب پاکیزگی اخلاق حسن ادب است .

۲۷- طلب کننده ادب (سنگین بودن و یا علم و ذاتش و یا کیاست

و زیرکی و یا آدابی که در شرع و عرف برای هر کاری مقرر شده (دور اندیش تر است از طلب کننده طلا .

۲۸- طلب کردن ادب زیبایی حسب است (کمال و شرفی که انسان تحصیل کرده) .

۲۹- بر تو باد به مراعات ادب زیرا که آن زینت حسب است .

۳۰- اندک ادب بهتر از بسیاری نسب (بزرگی اصل و نژاد) است .

ص ۷۲

۳۱- کلّ شیء یحتاج إلى العقل ، و العقل یحتاج إلى الأدب ۶۹۱۱ .

۳۲- کلّ الحسب متناه إلّا العقل و الأدب ۶۹۱۲ .

۳۳- کفاک مؤدّباً لنفسک تجنّب ما کرهته من غیرک ۷۰۷۷ .

۳۴- لن ینجع الأدب حتّی یقارنه العقل ۷۴۱۲ .

۳۵- من قلّ أدبه کثرت مساویه ۸۰۸۹ .

۳۶- من وضعه دناءه أدبه لم یرفعه شرف حسبه ۸۱۴۲ .

۳۷- من ساء أدبه شان حسبه ۸۱۵۷ .

۳۸- من قعد به حسبه نهض به أدبه ۸۱۶۷ .

۳۹- من آخره عدم أدبه لم یقدّمه کثافه حسبه ۸۱۶۸ . ۳۱- هر چیزی (در انسان) نیازمند به عقل است و عقل نیاز به ادب دارد .

۳۲- هر شرافت و فضیلتی نهایتی دارد جز عقل و ادب .

۳۳- برای ادب نفس خود کفایت می نماید دوری کردن از آنچه از غیر خود دوست نداشته باشی .

۳۴- ادب نفع نمی دهد تا عقل آن را همراه گردد .

۳۵- هر که ادبش کم باشد بدیهایش بسیار باشد .

۳۶- هر که او را پستی ادبش پست نماید (و پائین آورد) شرف و بلندی حسیش او را بر نخواهد کشید .

۳۷- هر که ادبش بد باشد حسب خود را (و آنچه به سبب آن صاحب فضیلت

شود) زشت گردانیده است .

۳۸- هر که او را حسبش بنشانند (و فاقد فضیلتی که او را بالا برد باشد) ادبش او را بلند کند (یعنی بالاتر از حسب خواهد بود) .

۳۹- هر که عقب اندازد او را نداشتن ادب بزرگی و سنگینی حسب او را جلو نخواهد انداخت (یعنی ادب ما فوق حسب است باید آن را تحصیل کرد) .

ص ۷۳

۴۰- من کلف بالأدب قلت مساویه ۸۲۷۱ .

۴۱- من استهتر بالأدب فقد زان نفسه ۸۲۷۸ .

۴۲- من زاد أدبه علی عقله کان كالزّاعی بین غنم كثيره ۸۸۸۶ .

۴۳- من لم یکن أفضل خلاله أدبه کان أهون أحواله عطبه ۸۹۸۱ .

۴۴- من لم یصلح علی أدب الله لم یصلح علی أدب نفسه ۹۰۰۱ .

۴۵- نعم قرین العقل الأدب ۹۸۹۴ .

۴۶- نعم النسب حسن الأدب ۹۸۹۵ .

۴۷- لا حسب كالأدب ۱۰۴۶۲ .

۴۸- لا زینه كالآداب ۱۰۴۶۶ .

۴۹- لا میراث كالأدب ۱۰۴۸۰ . ۴۰- هر که نسبت به ادب حریص باشد بدیهایش کم خواهد بود .

۴۱- هر که نسبت به ادب حریص باشد نفس خود را زینت داده است .

۴۲- هر که ادبش بر عقلش بچربد مانند شبانی خواهد بود که میان گوسفندان بسیاری باشد .

۴۳- هر که افزونترین خصلتهای او ادبش نباشد سهل ترین حالایش هلاکت او خواهد بود (چون هلاکت از بی ادبی منشأ گیرد) .

۴۴- هر که بر ادب خدا شایسته نگردد (یعنی به وسیله طریقه و تربیت الهی اصلاح نشود) بر ادب نفس خویش اصلاح

نخواهد گردید .

۴۵- خوب قرین عقلی است ادب (اگر باشد زینت او گردد) .

۴۶- خوب نسبی است

نیکوئی ادب .

۴۷- هیچ حسبی مانند ادب نیست .

۴۸- هیچ زینتی مانند ادبها و روشهای نیکو نیست .

۴۹- هیچ میراثی مانند ادب نیست .

ص ۷۴

۵۰- لا حلل کالآداب ۱۰۴۹۱ .

۵۱- لا شرف مع سوء أدب ۱۰۵۳۰ .

۵۲- لا أدب لسیئ النطق ۱۰۵۹۶ .

۵۳- لا حسب أرفع من الأدب ۱۰۶۱۶ .

۵۴- لا عقل لمن لا أدب له ۱۰۷۶۹ .

۵۵- لا يرأس من خلا عن الأدب و صبا إلى اللّعب ۱۰۸۷۵ .

۵۶- ثلاث ليس عليهنّ مستزاد : حسن الأدب و مجانبه الزّيب ، و الكفّ عن المحارم ۴۶۵۹ .

الأذى و كف الأذى

۱- الأذى يجلب القلى ۵۸۱ . ۵۰- هیچ زیورهایمانند ادب ها نیست .

۵۱- شرفی نیست با بی ادبی (با یکدیگر جمع نخواهد شد) .

۵۲- نیست ادبی برای بد گفتار .

۵۳- نیست حسبی برتر از ادب .

۵۴- عقلی نیست برای کسی که برای او ادبی نیست .

۵۵- آقا و مهتر نمی شود کسی که از ادب (دور و) خالی بوده و به بازی میل کند .

۵۶- سه چیز است که بر آنها طلب زیادتی نیست : نیکوئی ادب ، و دوری گزیدن از تهمت ، و باز ایستادن از حرام .

آزردن ۱- اذیت و آزار دشمنی را می کشاند .

ص ۷۵

۲- من كفّ أذاه لم يعانده أحد ۸۰۰۱ .

۳- منع أذاك يصلح لك قلوب عداك ۹۷۸۴ .

الأكل

۱- قلّه الأكل من العفاف ، و كثرته من الإسراف ۶۷۴۷ .

۲- قلّه الأكل يمنع كثيرا من أعلال الجسم ۶۷۶۸ .

۳- كم من أكله منعت أكالات ۶۹۳۳ .

۴- كثره الأكل من الشره ، و الشره شرّ العيوب ۷۱۱۰ .

۵- كثره الأكل و النوم تفسدان النفس و تجلبان المضرّه ۷۱۲۰

۶- کثره الأكل تذفر (تدفر) ۷۱۲۱ . ۲- هر که اذیت خود را باز دارد با او کسی دشمنی نکند .

۳- جلوگیری از آزار خودت (که دیگران را اذیت نکنی) دل‌های دشمنانت را به نفع تو اصلاح خواهد نمود .

خوردن ۱- کم خوردن از باز ایستادن از حرامهاست ، و بسیار خوردن از اسراف است (البته خوردن بسیار که دارای ضرر و زیان باشد حرام و اگر موجب کسالت و تبلی شود مکروه که مرتبه ضعیف از عفاف است و همچنین است اسراف) .

۲- کم خوردن منع می کند بسیاری از بیماری و رنجهای بدن را .

۳- بسا لقمه ای یا یک خوراک که لقمه ها یا خوردنها را منع نماید (یعنی در اثر بدی یا زیاده روی و عدم احتیاط برای همیشه سلامت را از دست می دهد) .

۴- زیاد خوردن از غلبه حرص ، و غلبه حرص بدترین عیبهاست .

۵- خوردن و خواب زیاد نفس را فاسد نموده و زیان را جلب می نماید .

۶- پر خوری بوی بد زیر بغل را برمی انگیزاند .

ص ۷۶

۷- کن کالتحلّه إذا أكلت أكلت طيباً ، و إذا وضعت وضعت طيباً ، و إذا وقعت علی عود لم تكسره ۷۱۸۶ .

۸- من قلّ أكله صفی فکره ۸۴۶۲ .

۹- من اقتصر فی أكله کثرت صحته ، و صلحت فکرته ۸۸۰۳ .

۱۰- من کانت همته ما یدخل بطنه کانت قیمته ما یدخرج منه ۸۸۳۰ .

۱۱- من کثر أكله قلّت صحته ، و ثقلت علی نفسه مؤنثه ۸۹۰۳ .

الله و صفاته

۱- خرق علم الله سبحانه باطن غیب السّرات ، و أحاط بغموض عقائد السّیرات ۷۵۰۵۳-۷ مانند زنبور

عسل باش که چون می خورد پاکیزه می خورد (از شکوفه های گل و گیاه تو هم از چیزهای حلال و پاکیزه بخور) و هنگامی که می نهد پاکیزه می نهد (عسل از خود باقی می گذارد تو هم اعمال خیر به جای خود بگذار) و زمانی که بر شاخ درختی بنشیند آن را نمی شکند (تو هم بر دیگران گران مباش خاطر کسی را مشکن) .

۸- هر که خوردنش کم باشد فکر و اندیشه اش صاف گردد .

۹- هر که در خوردن خود به اندازه اکتفا نماید (زیاد نخورد) صحت او بسیار و فکرش شایسته خواهد بود .

۱۰- هر که همت (و سعی و تلاشش) او آنچه در شکم او داخل می شود باشد ارزش و بهاء او چیز است که از او خارج می شود .

۱۱- هر که خوراک او بسیار باشد تندرستی او کم ، و خرج و زحمت او بر نفسش سنگین و گران خواهد بود .

خدای تعالی و صفات او ۱- علم خدای سبحان باطن و نهان پوشیده ها را دریده ، و گوها و زمین های

ص ۷۷

۲- کَلِّ مَسْمِي بِالْوَحْدَةِ غَيْرَ اللَّهِ سَبْحَانَهُ قَلِيلٌ ، وَ كَلِّ عَزِيزٍ غَيْرِهِ ذَلِيلٌ ، وَ كَلِّ قَوِيٍّ غَيْرِهِ ضَعِيفٌ ، وَ كَلِّ مَالِكٍ غَيْرِهِ مَمْلُوكٌ ، وَ كَلِّ عَالِمٍ غَيْرِهِ مَتَعَلِّمٌ ، وَ كَلِّ قَادِرٍ غَيْرِهِ يَقْدِرُ وَ يَعْجِزُ ۶۸۷۷ .

۳- كَلِّ بَاطِنٍ عِنْدَ اللَّهِ جَلَّتْ آلاؤُهُ ظَاهِرٌ ۶۸۹۰ .

۴- كَلِّ سِرٍّ عِنْدَ اللَّهِ عَلَانِيَةً ۶۸۹۱ .

۵- مِنْ تَفَكَّرَ فِي ذَاتِ اللَّهِ الْاِحْدَ (تَزْنِدُق) ۸۴۸۷ .

۶- مَا كَانَ اللَّهُ سَبْحَانَهُ لِيَضِلَّ اِحْدًا وَ لَيْسَ اللَّهُ بِظَلَامٍ لِلْعَبِيدِ ۹۶۲۷ . پست و مغاک

اعتقادات پنهانی را احاطه نموده است .

۲- [این فرازها از خطبه ۶۴ نهج البلاغه می باشد و مرحوم آمدی آن را قطعه قطعه کرده و لذا در تمام ضمائر لفظ جلاله را ذکر کرده و برای هر جمله شماره ای نوشته است هر نامیده شده به یکی بودن غیر خدای سبحان کم است (یعنی ما سوای او واحد عددی که متصف بصفقت قلت باشد و مبدأ و جزء کثیر است ، به خلاف او جلّ شأنه که واحد حقیقی است که کثرت ندارد و دومی برایش فرض نمی شود ، و به عبارت دیگر واحد حقیقی آنست که اصلاً برای آن ترکیبی نباشد نه در ذهن و نه در خارج به خلاف واحد عددی که یا در ذهن و یا در خارج قابل حمل و دارای اجزاء و ترکیب است) و هر عزیزی غیر او ذلیل و هر نیرومندی غیر او ضعیف ، و هر مالکی غیر او مملوک ، و هر عالمی غیر او متعلم (کسی که از دیگری علم یاد گیرد) و هر قادری غیر او مقدر خواهد بود .

۳- هر پنهانی در نزد خدا که نعمتهایش عظیم است هویدا خواهد بود .

۴- هر پنهانی در نزد خدا آشکار است .

۵- هر که در ذات (و هویت) خدا اندیشه نماید راه باطلی را پیموده است (و در نتیجه کافر خواهد شد چون فکر بشر کوچکتر از آنست که به اقیانوس بیکران ذات الهی پی برده و به عالم نامتناهی الوهیت پرواز نماید) .

۶- خداوند سبحان چنین نیست که احدی را گمراه کند و خدا بینندگان ظلم

ص ۷۸

-۷

ما أعظم حلم الله سبحانه عن أهل العناد ، و ما أكثر عفوه عن مسرفي العباد ٩٦٤١ .

٨- ما أعظم اللهم ما نرى من خلقك ، و ما أصغر عظيمه في جنب ما غاب عنا من قدرتك ٩٦٤٦ .

٩- ما أهول اللهم ما نشاهده من ملكوتك ، و ما أحقر ذلك فيما غاب عنا من عظيم سلطانتك ٩٦٤٧ .

١٠- هو الله الذي تشهد له أعلام الوجود على قلب ذي كنده نیست . (اگر صیغه نسبت باشد نه صیغه مبالغه و اگر صیغه مبالغه باشد یعنی بسیار ظلم کننده نمی باشد ، مرحوم خوانساری این گونه استعمالات را از دو جهت بیان داشته : یکی آنکه خداوند در هر صفتی کمال آن را دارد ، اگر نعوذ بالله ظالم می شد کمال آن را باید داشته باشد و یا اگر نعوذ بالله اندک ظلمی نماید از آن ذات مقدس هر چند کم باشد کمال ظلم خواهد بود) .

٧- چه بزرگست بردباری خدای سبحان به اهل عناد و دشمنی ، و چه بسیار است عفو او از اسراف کنندگان بندگان (با این که استحقاق عفو و غفران ندارند اما در عین حال خداوند حلم و عفو را بکار می برد) .

٨- چقدر بزرگ است بار اِلها آنچه ما از خلق تو می بینیم و عظمت آن (چه ما دیده و می بینیم) در جنب آنچه از قدرت تو از ما پنهان است (چه مانند عوالم دیگر مانند عرش و کرسی و یا آنچه قدرت بالاتر از آن را داری که ما ندیده ایم) .

٩- چه هولناک است خدایا آنچه ما از سلطنت و ملکوت تو

مشاهده می نمائیم، و چه کوچک است آن در جنب آنچه از بزرگی سلطنت تو از ما پنهان است.

۱۰- [تتمه کلامی است که حضرت در صفات الهی بیان داشته چنانکه از خطبه ۴۹ نهج البلاغه استفاده می شود] پس اوست که آثار و علامات جهان

ص ۷۹

الجحود ۱۰۰۴۵.

۱۱- لا تدرک الله جلّ جلاله العیون بمشاهده الأعیان، لکن تدرک القلوب بحقائق الإیمان ۱۰۸۵۸.

۱۲- کیف یضیع من الله کافله ۶۹۸۲.

۱۳- ما خلق الله سبحانه أمرا عبثا فیلهو ۹۶۰۶.

۱۴- ما ترک الله سبحانه أمرا سدی فیلغو ۹۶۰۷.

۱۵- قد أحاط علم الله سبحانه بالبوطن، و أحصى الظواهر ۶۶۷۷. هستی بر دل منکر گواهی می دهد (یعنی بطلان آنچه در دل اوست آشکار می گردد).

۱۱- خدای جلّ جلاله را چشمها به مشاهده چشمها (و بدیدنی که دارند) در نیافته (چون جسم نبوده) و لیکن دلها او را بحقائق ایمان دریابند.

۱۲- چگونه ضایع می شود کسی که خداوند ضامن او است ۱۳- خداوند سبحان هیچ کار عبثی را نیافریده تا بازی کند (بلکه خلقت هر چیز طبق علم و حکمت و مصلحت خواهد بود) و در بعض نسخه ها (شیئا عبثا) ذکر شده و ممکن است (امرأ) باشد چنانکه علامه بزرگوار خوانساری احتمال داده و در نهج البلاغه کلمات قصار ۳۶۲ بآن اشاره شده است پس معنا چنین می شود (خداوند سبحان هیچ مردی را بیهوده خلق نکرده تا بازی مشغول شود بلکه برای معرفت و عبادت خلق شده است).

۱۴- خدای سبحان هیچ کاری را و یا هیچ مردی را مهمل

نگذاشته تا باطلی را انجام دهد (و در نهج البلاغه در کلمات قصار ۳۶۲ این چنین ضبط شده است : «فما خلق امرؤ عبثا فيلهو و لا ترك سدى فيلغو») .

۱۵- در حقیقت علم خدای سبحان باطن ها را فرو گرفته ، و ظاهرها را ضبط و احصاء نموده است .

ص ۸۰

۱۶- قد سمى الله سبحانه آثاركم ، و علم أعمالكم ، و كتب آجالكم ۶۷۰۰ .

۱۷- لم يخلق الله سبحانه الخلق لوحشه و لم يستعملهم لمنفعه ۷۵۵۴ .

۱۸- لم يخلقكم الله سبحانه عبثا ، و لم يترككم سدى ، و لم يدعكم فى ضلاله و لا عمى ۷۵۶۱ .

۱۹- اعجبوا لهذا الإنسان ينظر بشحم و يتكلم بلحم و يسمع بعظم و يتنفس من خرم ۲۵۶۶ .

۲۰- و قال فى توحيد الله تعالى : غوص الفتن لا يدركه و بعد الهمم لا يبلغه ۶۴۳۲ . ۱۶- در حقیقت خداوند سبحان اثرها (و نشانه و علامتهای) شما را نامگذاری کرده (و در لوح محفوظ و یا در غیر آن نوشته شده) و عملهای شما را می داند ، و اجلهای شما را نوشته است .

۱۷- خداوند سبحان خلق را برای وحشتی (که خود تنها بوده) نیافریده و آنان را برای منفعت و سودی (که باو رسد) به کار امر نفرموده است (بلکه خلقت برای شناخت و انعام و احسان و کمال خواهد بود) .

۱۸- خدای سبحان شما را بیهوده نیافریده ، و شما را رها شده ترک نکرده ، و شما را در گمراهی و نه در کوری واگذار ننموده است .

۱۹- از این آدمی که

به پاره پیهی نظر می کند، و به پاره گوشتی سخن می گوید، و به استخوانی می شنود، و از رخنه ای نفس می کشد در شگفت شوید.

۲۰- آن حضرت در توحید خدای تعالی فرموده: غوطه خوردن فهم و اندیشه و خلاقت ها او را درک نکرده، و بلندی و دوری همت ها بکنه شناخت او نخواهد رسید، (در نهج البلاغه چنین دارد: «الذی لا یدرکه بعد الهمم و لا یناله غوص

ص ۸۱

۲۱- تعنو الوجوه لعظمه الله، و تجلّ القلوب من مخافته، و تتهالك النفوس علی مراضیه ۴۵۳۸.

۲۲- التوحید حیوه النفس ۵۴۰.

۲۳- التوحید أن لا تتوهم ۱۱۶۳.

۲۴- قد نجا من وحد (وجد، وحد) ۶۶۳۰.

۲۵- و قال- علیه السلام- فی توحید الله: قریب من الأشياء غیر ملابس، بعید منها غیر مباین ۶۷۹۴.

۲۶- و قال- علیه السلام- فی توحید الله سبحانه: لیس فی الأشياء بوالج و لا عنها بخارج ۷۵۲۲. الفطن»).

۲۱- وجوه و چهره ها و سرشناسان از برای عظمت خدا فروتنی کرده، و دلها از ترس و هیبت او ترسیده، و نفسها بر خوشنودیهایش خود کشی نموده (یعنی کمال کوشش کرده و یا می افتند، مانند کسی که از حرص خود را روی چیزی می اندازد).

۲۲- یگانه دانستن خدا، و یا اعتقاد بتمام صفات جلال و جمال او حیات نفس است.

۲۳- توحید اعتقاد بیگانگی خدا آنست که توهم نکنی (و احتمال شریکی از برای او ندهی، و یا آنکه کنه ذات مقدس او را در وهم و خیال خود نیاوری

چون عقل و فهم ما قابل درک حقیقت ذات نیست) .

۲۴- در حقیقت رستگار گردیده کسی که قائل به یگانگی خدا شده و یا تنها ماند (از ابنای دنیا و مردم بد) یا بی نیاز شد ، یا برای آخرت اندوهناک شد .

۲۵- حضرت در توحید و صفات خدا فرموده : به چیزها نزدیک است بدون آنکه اجتماع و اختلاطی داشته باشد دور است از آنها بی آنکه جدا باشد .

۲۶- حضرت در توحید پروردگار سبحان فرموده : در چیزها داخل نیست

ص ۸۲

۲۷- لو كان لربك شريك لأنتك رسله ۷۵۷۵ .

۲۸- من وحد الله سبحانه لم يشبهه بالخلق ۸۶۴۸ .

۲۹- لم تره سبحانه العقول فتخبر عنه ، بل كان تعالى قبل الواصفين به له ۷۵۵۶ .

۳۰- لم يطلع الله سبحانه العقول على تحديد صفته ، و لم يحجبها عن واجب معرفته ۱۳۵۳ .

۳۱- لم يتناه سبحانه في العقول فيكون في مهب فكرها مكيفا و لا في رويات خواطرها محدا مصرفا ۷۵۵۹ . (مانند دخول عرضی یا جسمی در جسم دیگر) و از آنها خارج نمی باشد (بلکه ذاتش ظاهر و باطن هر چیزی را فرو گرفته است) .

۲۷- اگر برای پروردگارت شریکی بود هر آینه فرستاده های او به سوی (دعوت) تو می آمد .

۲۸- هر که خدای سبحان را یگانه داند او را به خلق تشبیه ننماید .

۲۹- خدای سبحان را عقلها ندیده تا از او خبر دهند بلکه خدای متعال پیش از وصف کنندگانش خود را وصف کرده است (در نهج البلاغه خطبه ۱۰۸ چنین دارد : «لم ترك العيون فتخبر عنك بل كنت قبل الواصفين من خلقك»)

تو را چشمها ندیده تا از تو خبر دهند بلکه تو پیش از وصف کنندگان از خلقت بوده ای بنا بر این نه عقول و نه عیون توانائی وصف و یا دیدن او را دارند) .

۳۰- خداوند سبحان عقلها را بر تحدید صفت خود آگاه نگردانیده (به گونه ای که عقلها کنه و حقیقت او را دریابند) و آنها را از واجب معرفت خود (آن اندازه که به حقانیت و عظمت او راه پیدا کنند) منع فرموده است .

۳۱- (این تتمه کلامی است از آن بزرگوار در ضمن خطبه اشباح ۹۰ نهج البلاغه با مختصر تفاوتی و در آنجا حضرت گواهی می دهد که تو خدائی هستی که

ص ۸۳

۳۲- لم یحلل الله سبحانه فی الأشياء فیکون (فیقال هو فیها کائن) فیها کائنا و لم ینأ عنها فیقال هو عنها بائن ۷۵۶۲ .

۳۳- من استأذن علی الله أذن له ۸۲۹۱ .

الأموور

۱- الأمور بالتقدیر لا بالتدبیر ۱۹۴۷ .

۲- استدلل علی ما لم یکن بما کان فإنّ الأمور أشباه ۲۳۷۳ .

۳- أنجح الأمور ما أحاط به الکتیمان ۳۲۸۴ . نهایت و پایانی در عقول برای تو نیست تا در منشأ فکر آنها دارای کیفیت و چگونگی باشی و نه در اندیشه های آنها محدود به حدی و موصوف به تغیر از جائی به جائی و از حالی به حالی شوی (خدای سبحان در عقلها به نهایت نرسیده تا در جایگاه وزیدن فکر در کیفیت و چگونگی باشد ، و نه در اندیشه های خاطرهای آنها تحدید (و تمیز کنه ذات او) و آشکار شده است .

۳۲- (این فراز در

ضمن خطبه ۶۴ در صفات خدای بزرگ عنوان شده است (در چیزها خدای سبحان حلول نکرده (و فرود نیامده) تا در آنجا جا کرده باشد (بلکه او مجرد است) و از آنها دور نیست تا گفته شود او از آنها جداست .

۳۳- هر که اجازه ورود بر خدا را خواهد خداوند اذنش دهد .

کارها ۱- امرها که واقع شود بتقدیر خداست نه به تدبیر بندگان (البته منافاتی در این جهت نیست که خود انسان هم باید در کار خود دور اندیشی کند) .

۲- بر آنچه نیامده به آنچه آمده استدلال کن چون که کارها نظیر یکدیگرند .

۳- پیروزمندترین کارها آنست که احاطه کند آن را پنهان داشتن (خواه در امور جنگی باشد که باید رموز آن پنهان باشد ، و چه در کارهای خیر چون که پیروزی

ص ۸۴

۴- إِنَّ الْأُمُورَ إِذَا تَشَابَهَتْ اَعْتَبِرْ آخِرَهَا بِأَوَّلِهَا ۳۴۵۸ .

۵- الْأُمُورُ بِالتَّجْرِبَةِ ۳۶ .

۶- الْأُمُورُ أَشْبَاهُ ۱۳۲ .

۷- تَذَلُّ الْأُمُورِ لِلْمَقَادِيرِ حَتَّى يَكُونَ الْحَتْفُ (الْحَيْفُ) فِي التَّدْبِيرِ ۴۵۱۷ .

۸- تَحَرَّرْ مِنْ أَمْرِكَ مَا يَقُومُ بِهِ عَذْرُكَ ، وَ تَثَبَّتْ بِهِ حُجَّتُكَ وَ يَفِيءُ إِلَيْكَ بِرَشْدِكَ ۴۵۲۵ .

۹- خَيْرُ الْأُمُورِ مَا أُسْفِرَ عَنِ الْيَقِينِ ۴۹۶۶ . (در کتمان است) .

۴- براستی کارها هرگاه مانند یکدیگر شدند آخر آنها به اول آنها سنجیده می شود .

۵- کارها به آزمایش است (یعنی درستی آن بعد از تجربه است) .

۶- کارها شبیه یکدیگرند ، (بنا بر این باید در کارها دور اندیش بوده و از تجربه ها عارف گردد) .

۷- کارها از برای تقدیرها هموار و رام

گشته (و سیر طبیعی خود را پیموده) تا آنکه مرگ در تدبیر و یا ظلم و جور در تدبیر به کار رود (و آن را از مسیر خود عوض کند) .

۸- از کار خود آنچه را طلب کن که به آن عذر تو بر پا شود ، و حجتت به آن ثابت گردد ، و رشد تو را بسویت برگرداند (و مرحوم علامه خوانساری احتمال داده که ممکن است مقصود از آن توبه باشد زیرا که به سبب آن عذر بر پا شده ، و بر نفس یا بر شیطان و بر جنود هوا و هوس و یا بر گناهان غلبه نموده و یا دلیل بر پاکی طرف خواهد بود ، و رشد از دست رفته برگشته آدمی را براه راست بدارد) .

۹- بهترین کارها آنست که از یقین (بمبدأ و معاد و حقیقت آن کار) برخیزد و از آن پرده بردارد .

ص ۸۵

۱۰- خیر الأمور ما أدى إلى الخلاص ۴۹۷۰ .

۱۱- خیر الأمور ما عری عن الطمع ۴۹۷۳ .

۱۲- خیر الأمور ما أسفر عن الحق ۴۹۹۱ .

۱۳- خیر الأمور ما سهلت مبادیه ، و حسنت خواتمه و حمدت عواقبه ۵۰۳۲ .

۱۴- خیر الأمور أعجلها عائده ، و أحملها عاقبه ۵۰۳۳ .

۱۵- خذ من أمرک ما یقوم به عذرک ، و تثبت به حجتک ۵۰۴۰ .

۱۶- ربّما تجهمت (تحتمت) الأمور ۵۳۷۹ .

۱۷- شرّ الأمور أكثرها شكا ۵۷۱۸ . ۱۰- بهترین کارها آنست که انسان را به جانب خلاصی (از عذاب) بکشاند .

۱۱- بهترین کارها آنست که از طمع عاری باشد .

۱۲- بهترین کارها

آنست که از حق پرده بردارد، و از آن امر حقی ظاهر گردد.

۱۳- بهترین امور آنست که مقدمات و مبادی آن سهل بوده، و آخر کار آن نیکو باشد، و سرانجام و عواقب آن ستوده و مورد پسند قرار گیرد، زیان و خسروانی بر آن مرتب نگردد.

۱۴- بهترین کارها تندترین آنهاست به حسب فائده، و ستوده ترین آنست از نظر عاقبت.

۱۵- کار خویش را چنان اتخاذ کن که عذرت در آن پا بر جا بوده، و حجت تو نسبت به آن ثابت باشد (یعنی در زندگانی کاری کن که احدی نتواند به تو ایراد کند مگر آنکه محکوم گردد).

۱۶- بسا باشد که بنا خوشی رو کند امور و یا به حتمی گراید (یعنی مطالب وفق هدف نباشد و یا اگر تغییر یافت نباید ناراحت گردید).

۱۷- بدترین کارها آنست که شک (در صحت و خوبی و سلامت سرانجام) آن

ص ۸۶

۱۸- طوبی لمن لم تعمّ علیه مشبهات الأمور ۵۹۷۴.

۱۹- قد تعمّ (تعّم) الأمور ۶۶۳۳.

۲۰- من کابد الأمور هلک ۷۹۱۶.

۲۱- من کابد الأمور عطب ۷۹۷۵.

۲۲- من ضیّع أمره ضیّع کلّ أمر ۸۸۷۴.

۲۳- ملاک الأمور حسن الخواتم ۹۷۲۹.

۲۴- هلک من لم یحرز أمره ۱۰۰۲۱.

۲۵- لا تقدمنّ علی أمر حتّی تخبره ۱۰۱۶۹.

۲۶- یسروا و لا تعسروا، و خففوا و لا تثقلوا ۱۱۰۱۶. بیشتر باشد.

۱۸- خوشا به حال کسی که بر او مشبهات کارها (اموری که شبیه یکدیگرند و آدمی را در شک می اندازد) پوشیده نشود.

۱۹- گاهی امور

- (و سختی ها و بلاها) عمومی خواهد شد و یا پوشیده خواهد شد که نمی توان فهمید چه باید کرد .
- ۲۰- هر که در امور به رنج و زحمت افتد (و یا اقدام در کارهای سخت و دشوار نماید) هلاک گردد .
- ۲۱- هر که رنج و سختی کارها را کشد هلاک شود .
- ۲۲- هر که کارش را ضایع سازد هر کاری را (حتی از دیگران) ضایع گرداند .
- ۲۳- ملاک (خوبی) کارها حسن عاقبت هاست (اگر خوب باشد آن کار خوب و اگر بد خواهد بود) .
- ۲۴- هلاک شد کسی که به کار خود (در امر معاش و معاد) نپرداخته است .
- ۲۵- بر کاری هرگز اقدام مکن ، تا آنکه (مصلحت و نفع) آن را بدانی .
- ۲۶- آسان کنید (و کارها را آسان گیرید) و دشوار و سخت مگیرید و سبک

ص ۸۷

۲۷- لکلّ أمر مال ۷۲۹۴ .

۲۸- يستدلّ علی ما لم یکن بما قد کان ۱۰۹۷۳ .

۲۹- لیکن أحبّ الأمور إلیک أعمّها فی العدل و أقسطها بالحقّ ۷۳۸۴ .

۳۰- احذر کلّ أمر إذا ظهر ، أزری بفاعله و حقّره ۲۵۹۱ .

۳۱- احذر کلّ أمر یفسد الآجله ، و یصلح الدّانیه ۲۵۹۵ .

الأمر بالمعروف والنهی عن المنکر

قسمت اول

۱- الأمر بالمعروف أفضل أعمال الخلق ۱۹۷۷ .

۲- اوامر بالمعروف تکن من أهله ، و أنکر المنکر بیدک و لسانک ، و باین گردانید (بار و کار خود را) و سنگین مگردانید .

۲۷- برای هر چیزی عاقبتی است (چه نیکو و چه زشت) بنا بر این باید عاقبت اندیشی کرد .

۲۸- بر آنچه نبوده به

آنچه در حقیقت بوده است استدلال می گردد (و می توان به وسیله آن پی برد به پستی دنیا و تغییرات و حوادث) .

۲۹- باید محبوبترین کارها به سوی تو شاملترین آنها در عدل و عادل ترین آنها به حق باشد .

۳۰- از هر کاری که چون آشکار گردد به عامل آن عیب رسانده ، و او را کوچک می گرداند دوری نما .

۳۱- از هر کاری که آخرت را تباه ساخته و دنیا را به صلاح آورد دوری کن .

فرمان به خوبی ۱- امر به معروف کردن برترین عملهای مخلوق است .

۲- به معروف فرمان ده تا از اهل آن باشی ، و منکر را با دست و زبان منع نما ،

ص ۸۸

من فعله بجهدك ۲۴۱۵ .

۳- ائتمروا بالمعروف ، و أمروا به ، و تناهوا عن المنكر و انهوا عنه ۲۵۵۷ .

۴- إِنَّ الْأَمْرَ بِالْمَعْرُوفِ وَالنَّهْيَ عَنِ الْمُنْكَرِ لَا يَقْرَبَانِ مِنْ أَجْلِ ، و لَا يَنْقُصَانِ مِنْ رِزْقٍ ، لَكِنْ يَضَاعِفَانِ الثَّوَابَ وَ يَعْظِمَانِ الْأَجْرَ ، و أَفْضَلُ مِنْهُمَا كَلِمَةُ عَدْلٍ عِنْدَ إِمَامٍ جَائِرٍ ۳۶۴۸ .

۵- إِنَّ مِنْ رَأْيِ عِدْوَانَا يَعْمَلُ بِهِ ، و مِنْكَرَا يَدْعَى إِلَيْهِ ، فَأُنْكَرُهُ بِقَلْبِهِ فَقَدْ سَلِمَ وَ بَرِيءٌ ، و مِنْ أَنْكَرُهُ بِلِسَانِهِ فَقَدْ أُجْرٌ ، و هُوَ أَفْضَلُ مِنْ صَاحِبِهِ ، و مِنْ أَنْكَرُهُ بِسَيْفِهِ لِتَكُونَ حِجَّةَ اللَّهِ الْعَلِيَا ، و كَلِمَةُ الظَّالِمِينَ السُّفْلَى ، فَذَلِكَ الَّذِي أَصَابَ سَبِيلَ وَ بِهِ قَدْرُ طَاقَتِ خُودِ مِنْ جِدَائِي كُنْ وَ يَا بِهِ قَدْرُ طَاقَتِ خُودِ مِنْ كَسَى كَيْهَ أَنْ رَا أَنْجَامِ مِي دَهْدِ جِدَائِي نَمَا .

۳- نسبت به معروف فرمان برده و به آن امر کنید ، و از

منکر باز ایستاده و از آن نهی نمائید .

۴- براستی که امر به معروف و نهی از منکر اجلی را نزدیک نکرده ، و روزی را کم نمی نمایند ، ولی ثواب را دو چندان کرده ، و پاداش را بزرگ می دارند ، و از آنها افزون تر سخن عدلی است نزد پیشوای ستمگر .

۵- براستی کسی که ببیند ستمی بکار گرفته شده و مردم به سوی کار ناشایسته ای خوانده می شوند پس آن را بقلب و دل خویش انکار کند در حقیقت سالم مانده و رهائی یابد ، (ممکن است از این جهت باشد که از چنین عملی خوشنود نیست ، پس از زمره آن قماش از افراد نمی باشد ، و یا آنکه بیش از آن از او ساخته نمی شود و گرنه سالم نخواهد ماند بلکه باید مرتبه دیگر را انتخاب کند) و هر که آن را به زبانش انکار نماید ، پس واقعا مأجور بوده و از رفیق قبلی خود که فقط با دل انکار نموده برتر است ، و کسی که آن را با شمشیرش انکار نماید تا آنکه برهان الهی بلندتر ، و سخن ستمگران پست تر قرار گیرد ، پس چنین کسی به راه درست و روشن

ص ۸۹

الهدی ، و قام علی الطریق ، و نور فی قلبه الیقین ۳۵۷۶ .

۶- إذا رأى أحدكم المنكر ، و لم يستطع أن ينكره بيده و لسانه ، و أنكره بقلبه ، و علم الله صدق ذلك منه فقد أنكره ۴۱۵۲ .

۷- إذا لم تنفع الكرامة فالإهانة أحزم ، و إذا لم ينجح السوط فالسيف أحسم ۴۱۶۴ .

۸- و قال - عليه السلام - في ذكر

الأميرين بالمعروف و التّاهين عن المنكر : فمنهم المنكر للمنكر بيده و لسانه و قلبه ، فذلك المستكمل لخصال الخير ، و منهم المنكر بلسانه و قلبه ، و التّارك بيده ، فذلك المتمسك بخصلتين من خصال رسیده ، و قیام به راه صحیح نموده ، و در دل خود نور یقین را پدید آورده و دل را نورانی ساخته است ، (اینها مراتب امر به معروف و نهی از منکر است که فقهاء ما- رضوان الله علیهم- نیز بر طبق آن فتوا داده اند ، گر چه در جائی که نیاز به ضرب و جرح و قتل باشد بعضی آن را منوط بر اجازه از امام یا نائب امام- علیه السلام- می دانند) .

۶- هرگاه یکی از شما منکری را دید و نتوانست که آن را با دست و زبانش انکار نماید و آن را در دل انکار نمود و خداوند هم صدق چنین عملی را از او بداند ، پس در حقیقت آن را انکار نموده است .

۷- هرگاه نسبت به کسی کرامت و احترام سود ندهد ، پس اهانت و خوار نمودن دور اندیش تر است ، و چون تازیانه سود نبخشد پس شمشیر برنده تر خواهد بود (یعنی تنبیهات مراتبی دارد ، تا ممکن است مرتبه ادنی را باید بکار برد ، اگر سود نکرد درجه بالاتر) .

۸- حضرت در بیان آمرین به معروف و نهی کنندگان از منکر فرموده : پس بعضی از آنان انکار کننده منکرند به دست و زبان و قلب (یعنی با تمام دل و زبان دست آن را بد دانسته و مبارزه می کنند) این

دسته کامل کننده خصلتهای خوبی هستند ، و برخی از آنان انکار کننده با زبان و دل بوده و ترک کننده با دست خود می باشند (تنها با زبان و دل نهی می نمایند) این دسته به دو خصلت از خصال

ص ۹۰

الخير و مضیع خصله ، و منهم المنکر بقلبه و التیارک بلسانه و یده ، فذلک مضیع أشرف الخصلتین من الثلاث و متمسک بواحدہ ، و منهم تارک لإنکار المنکر بقلبه و لسانه و یده فذلک میّت الأحياء «و ما أعمال البرّ کلّها و الجهاد فی سبیل اللّٰه عند الأمر بالمعروف و النّهی عن المنکر إلّما کنفته فی بحر لّجیّ ، و أنّ الأمر بالمعروف و النّهی عن المنکر لا یقرّبان من أجل ، و لا ینقصان من رزق و أفضل من ذلک کلّه کلمه عدل عند إمام جائر» ۶۶۰۶ .

۹- و الأمر بالمعروف مصلحه للعوامّ ، و النّهی عن المنکر ردعا للسّفهاء ۶۶۱۸ .

۱۰- کن بالمعروف آمرا ، و عن المنکر ناهیا ، و لمن قطعک واصلا ، خوبی چنگ زده ، و ضایع کننده یک خصلت اند ، و بعض آنان به دل خود منکر و به زبان و دست خویش ترک کننده است ، این دسته شریف ترین دو خصلت را از سه خصلت ضایع کننده است (شریف تر بودن آن بدین جهت است که پیدایش معروف و ترک منکر با این دو تحقق پیدا می کند ، به علاوه رنج و زحمت با این دو خصلت پدیدار گشته به خلاف دل که دارای رنج و تعبی نیست) و بیکی متمسک گشته و بعض از آنها تارک انکار منکر است هم

با دل و هم با زبان و دست خود این دسته مرده زندگانست .

۹- (از جمله فرازهای حکمت ۲۴۴ نهج البلاغه است) و امر به معروف را (واجب کرده) به جهت مصلحت عوام (و اکثر مردم که از احکام بی خبر و نسبت به آن بی تفاوت بلکه بی اعتنااند) و نهی از منکر را از برای بازداشتن سفیهان (جاهلان احمق و یا کم عقل) .

۱۰- به معروف امر کننده ، و از منکر نهی کننده ، و در مقابل کسی که از تو

ص ۹۱

و لمن حرمك معطيا ۷۱۷۴ .

۱۱- کن بالمعروف آمرا ، و عن المنکر ناهیا ، و بالخیر عاملا ، و للشر مانعا ۷۱۸۱ .

۱۲- کن آمرا بالمعروف عاملا به ، و لا تکن مّمن یامر به و ینأی عنه فیبوء یأثمه ، و یتعرّض مقت ربّه ۷۱۸۹ .

۱۳- لن تهتدی إلی المعروف حتّی تضلّ عن المنکر ۷۴۲۷ .

۱۴- من عمل (أمر) بالمعروف شدّ ظهور المؤمنین ۸۲۴۸ .

۱۵- من نهی عن المنکر أرغم انوف الفاسقین ۸۲۴۹ .

۱۶- یقبح علی الرّجل أن ینکر علی النّاس منکرات و ینهاهم عن ردائل بریده پیوند زننده ، و در برابر کسی که تو را محروم نموده بخشنده باش .

۱۱- آمر به معروف ، و ناهی از منکر و عمل کننده بخوبی و جلوگیر بدی باش .

۱۲- آمر به معروف ، عمل کننده به آن باش ، و از کسانی مباش که به معروف امر کرده ، و از آن دوری می نماید ، پس گناه خود را برداشته با گناه خود به سوی خدا برگشته ، و متعرض خشم پروردگارش

گردیده است .

۱۳- هرگز به معروف راه نیابی تا از منکر گمراه نشوی (یعنی آن را به دست فراموشی بسپاری چنانکه مشهور است تخلیه از ردائل بر تحلیه فضائل مقدم خواهد بود) .

۱۴- هر که به معروف عمل و یا امر کند پشت های مؤمنان را سخت نماید .

۱۵- هر که از منکر نهی نماید بینی های فاسقان را بر خاک مالد (زیرا آنها به امید و آرزوهایشان نخواهند رسید) .

۱۶- بر مرد (و آدمی) زشت است که بر مردم منکراتی را انکار کند و آنان را از صفات پست و گناهان نهی نماید و چون با نفس خود خلوت کند خود مرتکب آنها

ص ۹۲

و سیئات ، و إذا خلا بنفسه ارتکبها و لا یستکف من فعلها ۱۱۰۳۷ .

۱۷- لم یأمرکم الله سبحانه إلا بحسن ، و لم ینهکم إلا عن قبیح ۷۵۶۴ .

۱۸- ما أمر الله سبحانه بشیء إلا و أعان علیه ۹۵۷۲ .

۱۹- ما نهی الله سبحانه عن شیء إلا و أغنی عنه ۹۵۷۳ .

۲۰- إني لأرفع نفسي أن أنهي الناس عما لست أنتهي عنه أو آمرهم بما لا أسبقهم إليه بعملی أو أرضی منهم بما لا یرضی ربی ۳۷۸۰ .

الآمال و الأمانی

۱- کم من أمل خائب و غائب غیر آئب ۶۹۳۵ . شده ، و از انجام دادنشان امتناع نداشته باشد .

۱۷- خدای سبحان شما را فرمان نداده مگر به خوبی ، و نهی ننموده است مگر از زشتی (این روایت صریح است در اثبات حسن و قبح عقلی چنانکه شیعه و معتزله بر آن قائلند و نیز دلالت بر این دارد که پروردگار به چیزی بیهوده

امر نفرموده ، و از چیزی عبث نهی نکرده است) .

۱۸- خداوند سبحان بچیزی فرمان نخواهد داد مگر آنکه بر آن یاری نماید .

۱۹- خداوند سبحان از چیزی نهی نخواهد فرمود مگر آنکه از آن بندگانش را بی نیاز فرموده است (و خلق به آن هیچگاه محتاج نباشند) .

۲۰- راستی که من خود را بالا-تر از این می دانم که مردم را از آنچه خود از آن باز نایستم نهی کنم یا آنان را به آن چه خود با عمل به سوی آن سبقت بگیرم امر نمایم یا از آنان به آنچه پروردگارم را خوشنود نگرداند خوشنود شوم .

امید و آرزو ۱- چه بسا امیدواری که ناامید گشته ، و غائب (و مسافری که) برنگردد .

ص ۹۳

۲- کم من مؤمل ما لا یدرکه ۶۹۵۷ .

۳- الأمل یقرّب المتیّه ، و یباعد الامتیّه ۱۶۹۶ .

۴- الأمل سلطان الشیاطین علی قلوب الغافلین ۱۸۲۸ .

۵- الأمل کالشراب ، یغرّ من راه ، و یخلف من رجاه ۱۸۹۶ .

۶- الأمل أبدا فی تکذیب ، و طول الحیاه للمرء تعذیب ۲۰۱۷ .

۷- أكذب الأمل ، و لا تثق به ، فإنه غرور ، و صاحبه مغرور ۲۳۲۷ .

۸- أكذبوا آمالکم ، و اغتتموا آجالکم بأحسن أعمالکم ، و بادروا مبادره اولی النهی و الألباب ۲۵۰۲ .

۹- اتقوا خداع الآمال ، فکم من مؤمل یوم لم یدرکه ، و بانی بناء لم یسکنه ، و جامع مال لم یأکله ، و لعلّه من باطل جمعه و من حقّ منعه ، أصابه ۲- چه بسا امید دارنده چیزی که آن را در نیابد .

۳- امید مرگ را نزدیک کرده

، آرزو را دور می گرداند .

۴- امید سلطه و غلبه شیاطین است بر دل‌های بی خبران .

۵- امید مانند سراب است ، فریب دهد هر که آن را ببند و خلف وعده کند هر که امیدوار به آن باشد .

۶- امید دائم در تکذیب است (ممکن است مراد این باشد که امید همیشه در تکذیب مردم است یا آنکه امید پیوسته صاحب خود را بر دروغگوئی وادار کند) و درازی زندگانی برای مرد (آدمی) عذاب دهنده است .

۷- امید را دروغگو به حساب آور ، و به آن اعتماد مکن ، زیرا آن فریبنده است و صاحب آن فریب خورده .

۸- امیدهای خود را دروغگو دانید ، و زمانهای زندگی خود را به بهترین عملهای خود غنیمت شمارید ، و بشتابید شتاب کردن صاحبان خرد و عقلها .

۹- بپرهیزید از فریب امیدها ، چه بسا آرزو کننده روزی که آن را در نیافته ، و

ص ۹۴

حراما ، و احتمال به اثاما ۲۵۶۳ .

۱۰- اتَّقُوا باطل الأمل ، فربَّ مستقبل یوم لیس بمستدبره ، و مغبوط فی أوَّل لیلہ قامت بواکیه فی آخره ۲۵۷۲ .

۱۱- احذروا الأمل المغلوب ، و التَّعیم المسلوب ۲۵۸۶ .

۱۲- إِيَّاكَ و التَّثَقُّه بِالْأَمَالِ فَإِنَّهَا مِنْ شِيمِ الْحَمَقِيِّ ۲۶۸۵ .

۱۳- غرور الأمل یفسد العمل ۶۳۹۰ .

۱۴- غرَّ جهولا کاذب أمله ففاته حسن عمله ۶۴۳۳ .

۱۵- غرور الأمل ینفد المهل و یدنی الأجل ۶۴۳۵ . بنا کننده بنا و ساختمانی که در آن اسکان نیافته ، و جمع کننده مالی که آن را نخورده باشد ، و شاید که از راه باطل آن را جمع نموده ، و از حقی

که آن را نداده ، به عنوان حرام به آن رسیده ، و آنچه را که جزای گناه بوده متحمل شده است .

۱۰- از امید باطل پرهیز نمائید ، چه بسا رو آورنده روزی که نیست او پشت کننده به آن (یعنی اجل او را مهلت ندهد که روز را به شب آورد) و کسی که مردم در اول شب آرزوی حال او کنند ، در آخر گریه کنندگانی برای او برخیزند و نتواند که شب را سحر کند .

۱۱- از امید و آرزوی مغلوب و نعمتهای ربوده شده (یعنی امید و نعمتهای دنیا که در حقیقت مغلوب بوده و گرفته خواهد شد) دوری نمائید .

۱۲- از اعتماد بر امیدها دوری نما ، زیرا که آن از صفات احمقان است .

۱۳- فریب امید عمل را فاسد می سازد .

۱۴- آدم بسیار نادان را امید دروغ او فریب داده ، پس نیکوئی عملش از دست او رفته است .

۱۵- فریب امید مهلت را فانی ساخته ، و اجل را نزدیک می گرداند (ممکن است خود آن مرگ را نزدیک کند و امکان دارد که چون امیدوار عمر طولانی برای خود تصور

ص ۹۵

۱۶- فی غرور الآمال انقضاء الآجال ۶۴۷۱ .

۱۷- قد تغرّ الامتیة ۶۶۱۷ .

۱۸- قد تکذب الآمال ۶۶۳۵ .

۱۹- قلّما تصدق الآمال ۶۷۲۲ .

۲۰- قَصِّرُوا الْأَمَلَ ، وَ خَافُوا بَغْتَةَ الْأَجْلِ ، وَ بَادِرُوا صَالِحَ الْعَمَلِ ۶۷۹۱ .

۲۱- قَلَّ الْأَمَالُ ، تَخَلَّصَ لَكَ الْأَعْمَالُ ۶۷۹۳ .

۲۲- قَصِّرْ أَمْلَكَ فَمَا أَقْرَبَ أَجْلَكَ ۶۷۹۸ .

۲۳- قَصِّرِ الْأَمَلَ فَإِنَّ الْعَمْرَ قَصِيرٌ ، وَ أَفْعَلِ الْخَيْرَ فَإِنَّ يَسِيرَهُ كَثِيرٌ ۶۸۰۶ .

۲۴- قَصِّرُوا الْأَمَلَ ، وَ بَادِرُوا الْعَمَلَ ،

و خافوا بغيته الأجل ، فإنه لن يرجي من مي کند يك بار مي بيند عمرش کوتاه شد) .

۱۶- در فريب اميدها (كه با اميد مدت عمر بيهوده بگذرد) منقضی شدن اجلهاست (يعنى عمر سپري مي شود و كاری برای آخرت صورت نگرفته است) .

۱۷- گاهی آرزو فريب مي دهد .

۱۸- گاهی اميدها دروغ از كار در مي آيد .

۱۹- كم است كه اميدها راست شود (و آدمی به آن رسد) .

۲۰- اميد را کوتاه كنيد و از ناگاه رسيدن اجل بترسيد و به عمل صالح مبادرت ورزيد .

۲۱- اميدها را كم كن تا برای تو عملها خالص گردد .

۲۲- اميد خود را کوتاه نما پس چه نزديك است اجل تو .

۲۳- اميد را کوتاه كن زیرا كه عمر کوتاه است و كار نيك بجای آر زیرا كم آن بسيار است .

۲۴- اميد را کوتاه كنيد ، و به عمل مبادرت ورزيد ، و از ناگهان رسيدن اجل بترسيد زیرا از بازگشت عمر هرگز اميد نخواهد رفت ، آنچه را كه از برگشتن روزی

ص ۹۶

رجعه العمر ما يرجي من رجعه الرزق ، ما فات اليوم من الرزق يرجي غدا زيادته ، و ما فات أمس من العمر لم ترج اليوم رجعه . ۶۸۲۴ .

۲۵- كل امرء طالب اميته و مطلوب ميته ۶۹۱۰ .

۲۶- كم من مخدوع بالأمل مضيع للعمل ۶۹۵۳ .

۲۷- كفي بالأمل اغترارا ۷۰۳۵ .

قسمت دوم

۲۸- كثره الأمانی من فساد العقل ۷۰۹۳ .

۲۹- لكل أمل غرور ۷۲۷۷ .

۳۰- الآمال لا تنتهی ۶۳۹ .

۳۱- الأمل ینسی الأجل ۸۷۴ .

۳۲- الأمانی همّه الرّجال ۹۴۶ . امید آن هست ، آنچه از روزی امروز فوت

می شود ، باندازه فردا زیادتی آن امید داشته می شود ، و آنچه را که از عمر دیروز فوت شده امروز امید برگشت آن نخواهد بود .

۲۵- هر مردی (و هر آدمی) طلب کننده آرزوی خویش و مطلوب مرگ می باشد .

۲۶- چه بسا فریب خورده شده به امید که ضایع کننده عمل است .

۲۷- برای امید کفایت میکند فریب خوردن .

۲۸- بسیاری آرزوها از فساد عقل است .

۲۹- برای هر امیدی غروری است (که آدمی را از آخرت باز می دارد) .

۳۰- امید و آرزوها تمام نشدنی هستند .

۳۱- امید مرگ را فراموش می گرداند .

۳۲- آرزوها همت مردانست (البته آرزوهای صحیح و بعید نیست که صحیحش «المنایا» باشد یعنی مرگ ها همت مردان است چنانکه از حضرت علی - علیه السلام - این مضمون نقل شده : «و الله لابن ابي طالب انس بالموت من الطفل بثدي أمه») .

ص ۹۷

۳۳- الأمل حجاب الأجل ۹۹۷ .

۳۴- الأمل لا غايه له ۱۰۱۰ .

۳۵- الأمل رفيق مونس ۱۰۴۲ .

۳۶- الأمل خادع ، غارّ ، ضارّ ۱۱۴۵ .

۳۷- الأمل يفسد العمل ، و يفنى الأجل ۱۳۵۸ .

۳۸- الأمانىّ تعمى عيون البصائر ۱۳۷۵ .

۳۹- الأمانىّ تخدعك ، و عند الحقائق تدعك ۱۴۵۲ .

۴۰- إننى محارب أملى ، و منتظر أجلي ۳۷۷۴ .

۴۱- إِنَّكَ لَنْ تَبْلُغَ أَمْلَكَ ، و لَنْ تَعْدُوَ أَجَلَكَ ، فَاتَّقِ اللَّهَ ، و أَجْمَلِ فِي الطَّلَبِ ۳۷۸۸ . ۳۳- امید و آرزو پرده و حجاب مرگ است (یعنی نمی گذارد آدمی بیاد آن افتد) .

۳۴- امید برای آن نهایی نیست .

۳۵- امید و آرزو رفیقی است انس گیرنده (پس نباید به آن توجه کرد که

آدمی را گرفتار خواهد نمود) .

۳۶- امید و آرزو مکر کننده ، فریب دهنده ، زیان رساننده است .

۳۷- امید و آرزو عمل را فاسد کرده ، و مدت عمر را فانی می کند .

۳۸- آرزوها دیده های بصیرت ها را کور می سازد .

۳۹- آرزوها تو را (نسبت به امور بی حاصل) فریب داده ، و در نزد حقائق تو را وا می گذارد .

۴۰- براستی که من با امیدم در جنگ بوده و منتظر مرگم می باشم .

۴۱- براستی که تو هرگز به امید خود نرسیده ، و از وقت مرگ خود نخواهی گذشت ، پس تقوای الهی را پیشه خود ساز و در طلب (دنیا) تانی نما (یعنی در آن

ص ۹۸

۴۲- إنکم إن اغتررتم بالآمال ، تخزمتکم بوادر الآجال و قد ماتتکم الأعمال ۳۸۴۱ .

۴۳- آفه الآمال حضور الآجال ۳۹۵۹ .

۴۴- آفه الأمل الأجل ۳۹۷۰ .

۴۵- ببلوغ الآمال یهون رکوب الأهوال ۴۳۵۸ .

۴۶- بئس الشیمه الأمل یفنی الأجل ، و یفوت العمل ۴۴۱۹ .

۴۷- تجنبوا المنی ، فإنها تذهب بیهجه نعم الله عندکم ، و تلزم استصغارها لدیکم ، و علی قلّه الشکر منکم ۴۵۸۵ . افراط مکن .

۴۲- براستی که اگر شما به سبب امیدها فریب خورید اجلهای شتاب کننده شما را هلاک سازد ، در صورتی که حقیقتاً عملها از دست رفته باشد ، چون به امید خود را مشغول ساخته و به عمل نجات بخش نپرداخته اید .

۴۳- آفت امیدها رسیدن مرگ هاست (یعنی وقتی مرگ فرا رسد امید فاسد خواهد گردید) .

۴۴- آفت امید مرگ است .

۴۵- به رسیدن امیدها ارتکاب ترس و هولها آسان گردد)

یعنی ترس و هراس وقتی است که هنوز انسان به هدف نرسیده باشد اما وقتی رسید هول و ترسهای گذشته در نظر سهل آید (

۴۶- بد خصلتی است امید (و آرزوهای طولانی) مدت عمر را فانی ساخته ، و عمل را از دست می دهد .

۴۷- از آرزوها دوری نمائید ، زیرا آنها نیکوئی و یا شادمانی نعمت های خدا را در نزد شما می برد ، و لازم می سازند کوچک دانستن آنها را در نزد شما ، و کمی شکر از شما (یعنی وقتی آرزوها آمد شما نعمت ها را بی ارزش و کم و کوچک دانسته ، در

ص ۹۹

۴۸- ثمره الأمل فساد العمل ۴۶۴۱ .

۴۹- حاصل الأمانی ، الأسف (و ثمرته التلّف) ۴۹۱۲ .

۵۰- ما أقرب الأجل من الأمل ۹۴۹۱ .

۵۱- ما أفسد الأمل للعمل ۹۴۹۲ .

۵۲- ما أقطع الأجل للأمل ۹۴۹۳ .

۵۳- ما أطال أحد في الأمل إلا قصر في العمل ۹۴۹۴ .

۵۴- ما لكم تؤملون ما لا تدركونه ، و تجمعون مالا تأكلونه ، و تبنون ما لا تسكنونه ۹۶۵۳ .

۵۵- ما أطال أحد الأمل إلا نسي الأجل ، و أساء العمل ۹۶۷۶ . نتیجه کمتر شکر خدا خواهید کرد ، در صورتی که باید قضیه به عکس باشد) .

۴۸- ثمره آرزو و امید فاسد شدن عمل است .

۴۹- حاصل و نتیجه آرزوها اندوه شدید است ، و میوه و ثمر آن تلف جان و عمر خواهد بود .

۵۰- چه نزدیک کرده اجل را به آرزو (پس نباید خیلی آرزو به خود راه داد) .

۵۱- چه فاسد نموده و یا فاسد کننده است امید را برای عمل

(یعنی امیدهای دنیوی عمل آخرتی را فاسد سازد) .

۵۲- چه چیز برنده کرده اجل را برای امید ۵۳- هیچ کسی در آرزو اطاله نخواهد نمود ، مگر آنکه در عمل کوتاهی خواهد نمود .

۵۴- چه می شود شما را که آرزو دارید آنچه را که در نمی یابید ، و جمع می کنید آنچه را که نمی خورید ، و بنا می کنید آنچه را که ساکن نمی گردید ۵۵- احدی امید و آرزو را طولانی ننماید مگر آنکه اجل را فراموش کرده ، و عمل را بد نماید .

ص ۱۰۰

۵۶- نعم عون العمل قصر الأمل ۹۹۰۶ .

۵۷- لا تغرّنك الأمانی و الخدع ، فكفی بذلك خرقا ۱۰۴۳۳ .

۵۸- لا غارّ أخذع من الأمل ۱۰۶۱۴ .

۵۹- لا شیء أكذب من الأمل ۱۰۶۴۹ .

۶۰- لا تفي الأمانی لمن عول عليها ۱۰۷۰۱ .

۶۱- يسير الأمل یوجب فساد العمل ۱۰۹۸۶ .

۶۲- احذروا الأمانی ، فإنها منایا محقّقه ۲۵۸۹ .

۶۳- إياك و الاتكال على المنی ، فإنها من بضائع التوکی ۲۶۸۴ .

۶۴- أنفع الدّواء ترك المنی ۳۰۲۱ . ۵۶- خوب کمک کار عملی است ، کوتاه کردن امید و آرزو (چون وقتی امید کوتاه شد عمل بزودی انجام گیرد) .

۵۷- هرگز تو را آرزوها و مکرها (ی دنیا) فریب ندهد ، که (اگر فریب داد) برای بی عقلی کفایت می کند .

۵۸- نیست فریب دهنده ای فریب دهنده تر از امید و آرزو .

۵۹- چیزی دروغ تر از امید نیست .

۶۰- امید و آرزوها به کسی که بر آنها اعتماد کند وفا نخواهد نمود .

۶۱- آرزو و امید اندک موجب فساد عمل خواهد شد .

۶۲- از آرزوها دوری کنید زیرا که آنها

مرگ هائی هستند تحقیق شده (یعنی دائم انسان را در هلاکت و رنج اندازند) .

۶۳- بر تو باد به دوری از تکیه کردن بر آرزوها ، زیرا که آن سرمایه کم خردان است .

۶۴- سودمندترین دواء ترک آرزوهاست (زیرا آرزو آدمی را بیمار می سازد و پیوسته انسان با آرزوهای دراز ناسالم است) .

ص ۱۰۱

۶۵- الأمانی أشتات ۳۰۵۱ .

۶۶- الأمانی تخدع ۱۴۵ .

۶۷- الأمانی شیمه الحمقاء ۴۳۵ .

۶۸- طاعه الأمل ، تفسد العمل ۵۹۸۷ .

۶۹- عند حضور الاجال تظهر خيبه الآمال ۶۲۰۸ .

۷۰- عجب لمن لا يملك أجله كيف يطيل أمله ۶۲۷۲ .

۷۱- غايه الأمل الأجل ۶۳۵۶ .

۷۲- ابعث شئ ء الأمل ۲۹۲۱ .

۷۳- أكثر الناس أملا أقلهم للموت ذكرا ۳۰۵۳ . ۶۵- آرزوها پراکنده و متفرق است (هر چه در تحصیل آن کوشیده شود باز هم جمع شدنی نیست) .

۶۶- آرزوها می فریبد .

۶۷- آرزوها خصلت کم عقلان است .

۶۸- فرمانبرداری امید عمل را فاسد می نماید (زیرا کسی که به امیدها پرداخت عمل را کنار می گذارد) .

۶۹- در نزد حضور اجل ها زیان و یا نومیدی و یا لغو بودن امیدها آشکار می گردد .

۷۰- عجب دارم از کسی که مالک اجل (مرگ) خود نیست چگونه آرزوی خود را طولانی می نماید .

۷۱- سرانجام امید (چه در کار خیر و چه در امور دنیا) مرگ خواهد بود .

۷۲- دورترین چیز امید و آرزو است (چون انسان به آن نمی رسد) .

۷۳- بیشترین مردم به حسب امید کمترین آنهاست به حسب یاد کردن مرگ (یعنی هر که امید و آرزویش زیادتر باشد بیاد مرگ کمتر افتد) .

۷۴- أطول الناس أملا أسوئهم عملا ۳۰۵۴ .

۷۵- إِنَّ اللَّهَ سُبْحَانَهُ لِيَبْغِضَ الطَّوِيلَ الْأَمَلِ ، السَّيِّءِ الْعَمَلِ ۳۴۵۵ .

۷۶- إِنَّ الْمَرْءَ يَشْرَفُ عَلَى أَمَلِهِ ، فَيَقْطَعُهُ حُضُورَ أَجَلِهِ ، فَسُبْحَانَ اللَّهِ لَا أَمَلَ يَدْرِكُ ، وَلَا مَوْمِلٌ يَتْرَكَ ۳۵۶۵ .

۷۷- إِيَّاكَ وَطَوْلَ الْأَمَلِ ، فَكَمْ مِنْ مَغْرُورٍ افْتَنَّ بِطَوْلِ أَمَلِهِ ، وَافْسَدَ عَمَلَهُ ، وَقَطَعَ أَجَلَهُ ، فَلَا أَمَلَهُ أُدْرِكُ وَلَا مَا فَاتَهُ اسْتَدْرِكُ ۲۷۱۵ .

۷۸- أَيْنَ تَخْتَدِعُكُمْ كَوَاذِبُ الْأَمَالِ ۲۸۱۵ .

۷۹- أَيْنَ يَغْوِكُمْ سَرَابُ الْأَمَالِ ۲۸۱۶ .

۸۰- أَكْذِبُ شَيْءٍ الْأَمَلِ ۲۸۴۶ . ۷۴- طَوْلَانِي تَرِينِ مَرْدَمٍ مِنْ نَظَرِ أَمِيدٍ وَآرْزُؤِ بَدْتَرِينِ أَنْهَاسْتِ بِحَسَبِ عَمَلٍ .

۷۵- بَرَاَسْتِي كِه خِدَاوَنْد سُبْحَانَ هِر آيْنِه شَخْصِ دِرَازِ اَمِيدِ بَد كِرْدَارِ رَا دَشْمَنْ مِي دَارِد .

۷۶- بَرَاَسْتِي كِه مَرْد (آدَمِي) بَر اَمِيدِ وَ آرْزُؤِي خُودِ مَشْرُفِ مِي كَرْدِد ، (وَ نَزْدِيكِ اسْتِ كِه بِه هَدْفِ خُودِ بَرَسِد) پَس رَسِيدِنِ مَر كَشِ آن رَا مِي بَرِدِ وَ بِه هَدْفِ نَمِي رَسِد ، « فِسْبِحَانَ اللَّهِ » نِه اَمِيدِي رَسِيدِه مِي شُود ، وَ نِه آرْزُؤْمَنْدِي وَ اَكْذَاشْتِه مِي شُود .

۷۷- بَر تُو بَادِ بِه دُورِي از دِرَازِي اَمِيدِ ، پَس بَسَا فَرِيْبِ خُورْدِه شُدِه اِي كِه بِه سَبَبِ دِرَازِي اَمِيدِشِ بَفْتَنِه افْتَادِه ، وَ عَمَلِشِ رَا تَبَاهِ سَاخْتِه ، وَ اَجَلِشِ رَا بَرِيدِه بَاشِد ، پَس نِه اَمِيدِ خُودِ رَا دِرِيَاْفْتِه ، وَ نِه آنچِه رَا كِه از او فُوتِ كَشْتِه بَازِ يَافْتِ كَرْدِه بَاشِد .

۷۸- كَجَا شَمَا رَا فَرِيْبِ مِي دِهْدِ اَمِيدِهَائِي دِرُوعِ (يَعْنِي بِه كَجَا مِي بَرِدِ شَمَا رَا وَ بِه كَجَا مِي رَسَانْدِ كِه بِه جَائِي نَخَوَاهَنْدِ رَسِيدِ)

۷۹- كَجَا شَمَا رَا فَرِيْبِ مِي دِهْدِ اَمِيدِهَائِي بِي اَصْلِ وَ اَمِيدِهَائِي بَاطِلِ ۸۰-

دروغ ترین چیز امید است (چون کمتر دیده می شود که آرزو و امید صورت عمل بخود گیرد).

ص ۱۰۳

۸۱- إِنَّ أَحْسَرَ النَّاسِ صَفْقَهُ ، وَ أَحْيِيهِمْ سَعِيَا ، رَجُلٌ أَخْلَقَ بَدَنَهُ فِي طَلْبِ آمَالِهِ ، وَ لَمْ تَسَاعِدْهُ الْمَقَادِيرُ عَلَى إِرَادَتِهِ ، فَخَرَجَ مِنَ الدُّنْيَا بِحَسْرَاتِهِ ، وَ قَدِمَ عَلَى الْآخِرَةِ بِتَبْعَاتِهِ ۳۵۹۴ .

۸۲- الأمل خوّان ۱۰۳ .

۸۳- الأمل يغرّ ، العيش يمرّ ۱۴۸ .

۸۴- الأمل يخدع ، البغى يصرع ۲۰۰ .

۸۵- المغترّ بالآمال مخدوع ۶۲۹ .

۸۶- الأمانى بضائع النّوکی ۶۳۰ .

۸۷- الآمال غرور الحمقى ۶۳۱ .

۸۸- الآمال تدنى الآجال ۶۳۲ . ۸۱- براستی که زیانکارترین مردم در خرید و فروش ، و نومیدترین آنها به حسب تلاش ، مردی است که خود را در طلب امیدهایش کهنه نموده ، و تقدیر های الهی طبق اراده و قصدش او را مساعدت ننماید ، پس از دنیا با ندامتهای خود بیرون رفته ، و بر آخرت با تبعات و نتایج زیان بارش وارد شود .

۸۲- امید ، بسیار خیانت کننده است .

۸۳- آرزو فریب می دهد ، و زندگانی می گذرد .

۸۴- آرزو فریب می دهد ، و سرکشی و ستم بر زمین می اندازد .

۸۵- فریفته شده به آرزوها و امیدها فریب خورده است .

۸۶- آرزوها سرمایه های کم عقلان است .

۸۷- امیدها فریبنده احمقان است .

۸۸- آرزو و امیدها اجلها را نزدیک گرداند (ممکن است از این جهت باشد که آرزومند پیوسته بدنبال امیدهایش حرکت می کند ، از کارهایی که عمر را طولانی می نماید باز می ماند ، و یا آنکه از کثرت حرص و اشتغال وقتی اجل رسد خیال

۹۰- من طال أمله ساء عمله ۷۹۰۸ .

۹۱- من اغترّ بالأمل خدعه ۷۹۹۵ .

۹۲- من غرّته الأمانی کذبته الآجال ۸۱۱۲ .

۹۳- من بلغ غايه أمله فليتوقع حلول أجله ۸۲۸۸ .

۹۴- من تبع مناه ، كثر عناؤه ۸۴۴۹ .

۹۵- من جرى في ميدان أمله ، عثر بأجله ۸۵۹۸ .

۹۶- من كثر مناه ، كثر عناؤه ۸۶۰۳ .

۹۷- من أمل ما لا يمكن ، طال ترقبه ۸۶۹۶ . می کند زود رسیده است .

قسمت سوم

۸۹- هر که امیدهای او بسیار باشد خوشنودی او (نسبت ببهره و نصیب) کم باشد .

۹۰- هر که امیدش طولانی باشد عملش بد باشد (زیرا کار کرد او در مسیر امید و آرزویش است) .

۹۱- هر که به امید مغرور گردد او را فریب دهد .

۹۲- هر که امیدها او را فریب دهد اجل ها او را تکذیب کنند (یعنی نمی گذارد که به امیدش رسد پس گویا او را تکذیب نموده است .

۹۳- هر که به نهایت امید خود رسد پس باید متوقع و منتظر فرارسیدن اجل خود باشد (خیال نکند پس بر خر مراد سوار است ، نه مرگ امید را بهم زند) .

۹۴- هر که پیروی آرزوی خود کند رنج و زحمت او بسیار باشد .

۹۵- هر که در میدان امید خود روان شود (و در رسیدن به آن کوشش نماید) یک بار برو در افتد به وسیله مرگش .

۹۶- هر که امیدش بسیار باشد رنج و زحمت او بسیار باشد .

۹۷- هر کس چیز غیر ممکن را امید داشته باشد انتظارش به درازا کشد (یعنی

، يدرك غايه الأمل و الرجاء ٨٨٢٠ .

٩٩- من استقصر بقاءه و أجله ، قصر رجاؤه و أمله ٨٨٢١ .

١٠٠- من جرى في عنان أمله عشر بأجله ٨٨٢٢ .

١٠١- من أمل غير الله سبحانه أكذب آماله ٨٩٥٣ .

١٠٢- من استعان بالأمانى أفلس ٩٢٠٨ .

١٠٣- من الحمق الاتكال على الأمل ٩٢٨٥ .

١٠٤- ذل الرجال في خيبه الآمال ٥١٧٨ .

١٠٥- رحم الله امرأ قصّر الأمل ، و بادر الأجل ، و اغتتم المهل ، و تزوّد من العمل ٥٢١٠ . فقط آرزوست) .

٩٨- هر که خداوند امید او باشد به نهایت امید و آرزوی دست خواهد یافت .

٩٩- هر که بقای خود و مدت عمر خویش را کم شمارد امید و آرزوی او کوتاه خواهد بود و یا امید و آرزوی او را کوتاه سازد .

١٠٠- هر که جلو امید و آرزوی خود روان شود و پیش افتد به مرگ و اجلس برو در افتد .

١٠١- هر که غیر خدای سبحان را آرزو کند امیدهایش را دروغ پنداشته (یعنی همه باطل خواهند بود) .

١٠٢- هر که از آرزوها کمک یاری جوید درویش گردد .

١٠٣- از حماقت است اعتماد و اتکال بر آرزو .

١٠٤- ذلت و خواری مردان در نومیدی امیدهاست (که از خداوند بزرگ داشته ، و یا در وقت مرگ که دیگر وقتی برای کار خیر باقی نمانده) .

١٠٥- خداوند رحمت کند مردی را که امید را کوتاه کرده ، و بر اجل پیشی گرفته ، و مهلت را غنیمت شمرده ، و از عمل توشه بگیرد .

ص ١٠٦

١٠٦- ربّ أمّیه تحت مّیه ٥٢٩٤ .

، و لا تغرّنك صحّه جسمك و سلامه أمسك ، فإنّ مدّه العمر قليله ، و سلامه الجسم مستحيله ٥٤٦٠ .

١٠٨- شرّ الفقر المني ٥٧٢٠ .

١٠٩- ضياع العمر بين الآمال و المني ٥٩٠٥ .

١١٠- طوبى لمن قصر أمله و اغتم مهله ٥٩٤٨ .

١١١- طوبى لمن كذب مناه و أخرج دنياه لعماره اخراه ٥٩٥٨ . ١٠٦- بسا آرزوئى كه در زير مرگى است (در حال احتضار ، و يا آرزو را بگور بردن ، و يا سبب رسيدن به آرزو مرگ باشد مرحوم علّامه خوانسارى احتمال داده «تحت» باشد يعنى برانگيزاند مرگى را ، و يا «بخت» باشد بمعناى محض يعنى بسا آرزوئى كه محض مرگ باشد) .

١٠٧- از طول امل و آرزوى درازت در كوتاهى مدّت عمرت بيفزا (يعنى آرزو را كم كن) و تو را صحت بدن و سلامت ديروزت فريب ندهد ، زيرا مدّت عمر كم و سلامت بدن تغيير يابنده است (يعنى اگر ديروز سالم بودى امروز ممكن است به سخت ترين بيمارى مبتلاء شوى ، و اگر ديروز زنده بودى امكان دارد امروز به خاك روى پس آرزو را كم نما و از عمر استفاده كن) .

١٠٨- بدترين درويشى آرزوهاست (زيرا آرزومند حتى با توانگرى محتاج خواهد شد) .

١٠٩- ضايع شدن عمر ميان اميدها و آرزوهاست .

١١٠- خوشا به حال كسى كه اميدش را كوتاه نموده ، و مهلت خود و فرصتى كه براى انجام كار خير دارد غنيمت بشمارد .

١١١- خوشا به حال كسى كه آرزوى خود را تكذيب نموده ، (آن را باطل به حساب آورد) و دنيايش را براى

آبادی آخرت خود خراب نماید .

ص ۱۰۷

۱۱۲- من اتكل على الأمانى مات دون أمله ۸۲۹۳ .

۱۱۳- من وثق بالأمتيه قطعته المتيه ۸۳۱۲ .

۱۱۴- من قصر أمله حسن عمله ۸۴۴۴ .

۱۱۵- من أطال أمله أفسد عمله ۸۴۴۵ .

الإمام

۱- إمام عادل خير من مطر وابل ۱۴۹۱ .

۲- من أطاع إمامه فقد أطاع ربّه ۸۷۰۵ .

۳- يحتاج الإمام إلى قلب عقول ، و لسان قؤول ، و جنان على إقامه الحقّ صؤول ۱۱۰۱۰ . ۱۱۲- هر که بر آرزوهایش اعتماد نماید بامیدش نرسیده خواهد مرد .

۱۱۳- هر که به امید اعتماد داشته باشد مرگ آن را خواهد برید .

۱۱۴- هر که امیدش کوتاه باشد عملش نیکو خواهد بود .

۱۱۵- هر که امید و آرزویش را طولانی کند عملش را تباه ساخته است .

پیشوا ۱- امام و پیشوای عادل بهتر از باران دانه درشت است (یعنی سودش بیشتر است با این که باران چقدر مفید خواهد بود) .

۲- هر که امامش را اطاعت کند پس در حقیقت پروردگارش را اطاعت نموده است .

۳- امام (و پیشوا) نیازمند به قلبی است بسیار دریا بنده ، و زبانی بسیار گویا (و کامل) ، و دلی برای به پا داشتن حق بر جهنده و دلیر .

ص ۱۰۸

الإمامه

۱- الإمامه نظام الأئمه ۱۰۹۵ .

۲- و الإمامه نظاما للأئمه ۶۶۰۸ .

الأمان و إجاره المستغيث و الخائف

۱- من أجار المستغيث ، أجاره الله سبحانه من عذابه ۸۸۸۱ .

۲- من امن خائفا من مخوفه ، آمنه الله سبحانه من عقابه ۸۸۸۲ . امامت و رهبری ۱- امامت و رهبری نظام امت است (زیرا هر کاری نیازمند به تشکیلات خواهد بود ، بالأخص مجتمع بشری که اگر دارای نظام صحیحی نباشد و امامی که از جانب حق تعالی است در رأس کار منصوب نگردد ، و قوانینی بر مردم حکومت نکند ، اجتماع بشری از هم پاشیده شده و هرج و مرج پدید خواهد آمد) .

۲- (از فرازهای حکمت ۲۴۴ نهج البلاغه است) خداوند امامت را برای انتظام احوال امت (واجب کرده است چه آنکه هیچ ملتی بدون حکومت چه حق و چه باطل زندگی نخواهند نمود چه از نظر نظم مملکتی و چه از جهت حفظ از حمله دشمن منتهی اگر حکومت عدل باشد امت در رفاه و آسایش زندگانی نمایند) .

پناه دادن ۱- هر که فریاد گری را پناه دهد خداوند سبحان او را از عذاب خود پناه دهد .

۲- هر که ترسنده ای را از بلائی که آدمی از آن در هراس است ایمن گرداند ، خداوند او را از عقاب خود ایمنی بخشد .

ص ۱۰۹

الآمن

۱- رب آمن وجل ۵۲۶۹ .

الأمن

۱- ما من شیء يحصل به الأمان أبلغ من ایمان و إحسان ۹۷۰۰ .

۲- و الله ما منع الأمن أهله ، و أزاح الحق عن مستحقه إلا كل كافر جاحد ، و منافق ملحد ۱۰۱۳۲ .

۳- لا تغترن بالأمن ، فإنك مأخوذ من مأمئك ۱۰۲۹۳ .

۴- لا ينبغي للعاقل أن يقيم على الخوف إذا

وجد إلى الأمان سيلا ۱۰۸۳۲ . ایمن ۱- بسا کسی که ایمن از چیزی است (عذاب خدا یا غیر آن) ترسناک گردد .

ایمنی ۱- چیزی که ایمنی به سبب آن حاصل شود رساتر و کامل تر از ایمان ، و احسان نیست .

۲- به خدا سوگند هیچ کسی امنیت و ایمنی را از اهلش منع ننموده ، و حق را از مستحقش زائل نکرده ، مگر هر کافری که انکار کننده ، و منافقی که ملحد باشد .

۳- هرگز به امتیّت مغرور مشو ، زیرا تو از محل امتیّت خود گرفته خواهی شد .

۴- برای عاقل سزاوار نیست آنکه بایستد بر خوف (و در مرکزی که خوف هلاکت در آن می رود) هر گاه به سوی امتیّت راهی را یابد .

ص ۱۱۰

۵- لا نعمه أهنأ من الأمان ۱۰۹۱۱ .

۶- الأمان اغترار ، الخوف استظهار ۱۷۳ .

۷- حلاوه الأمان ، تنكدها مراره الخوف و الحذر ۴۸۸۳ .

۸- ربّ أمن انقلب خوفا ۵۲۸۷ .

۹- رفاهیه العیش فی الأمان ۵۴۳۸ .

الأمن من مكر الله

۱- من أمن مكر الله بطل أمانه (ایمانه) ۷۷۶۴ .

۲- ما أمن عذاب الله من لم يأمن الناس شره ۹۶۰۰ . ۵- نعمتی گواراتر از امتیّت نیست .

۶- ایمنی (از دشمن یا از خدا) فریب خوردن ، و ترس (از دشمن یا از خدا) پشت گرمی است (زیرا چاره آن خواهد کرد)

۷- شیرینی ایمنی (در دنیا) را تلخی ترس و حذر (از آخرت) دشوار می سازد ، (بنا بر این باید در شیرینی آخرت کوشید که چیزی آن را ضایع نسازد)

۸- چه بسا امتیّتی که بترسی مبدل گردد (پس نباید مغرور بود) .

۹- رفاه و آسایش زندگانی در امنیت است .

ایمنی از مکر خدا ۱- هر که از مکر خدا (و عقوبت و انتقام و تلافی او) ایمن باشد ایمان و امانش باطل گردد یعنی او را بعذاب گرفتار سازد .

۲- از عذاب خدا ایمن نباشد کسی که مردم از شرّ او در امان نباشند .

ص ۱۱۱

الأمین

۱- ما أقلّ الثّقه المؤمن ، و أكثر الخوّان ۹۶۵۶ .

الأمانه

۱- الأمانه تؤدّی إلى الصّدق ۱۵۸۲ .

۲- الأمانه و الوفاء صدق الأفعال ، و الكذب و الافتراء خیانه الأقوال ۲۰۸۳ .

۳- أدّ الأمانه إلى من ائتمنك ، و لا تخن من خانك ۲۳۳۰ .

۴- أدّ الأمانه إذا ائتمنت ، و لا- تتهم غیرك إذا ائتمنته ، فإنّه لا إیمان لمن لا أمانه له ۲۳۹۵ . امانت دار ۱- چه کم است معتمد امین ، و بسیار است خیانت کننده .

امانت داری ۱- امانت داری به راست گوئی منجر می شود .

۲- امانت داری و وفاداری درستی کردارهاست ، و دروغ و افتراء خیانت گفتارهاست .

۳- امانت را بکسی که تو را امین دانسته رد نما ، و با کسی که به تو خیانت کرده خیانت مکن .

۴- امانت را رد کن هرگاه امانت داده شوی ، و غیر خود را متهم مساز زمانی که او را امین دانسته و به او امانت سپرده باشی ، پس براستی ایمانی نیست برای کسی که برای او امانتی نمی باشد ، (ظاهرا این تعلیل برای جمله اول است گر چه با جمله

ص ۱۱۲

۵- أفضل الأمانة الوفاء بالعهد ۳۰۱۸ .

۶- الأمانة إيمان ، البشاشة إحسان ۱۸ .

۷- الأمانة صيانته ۱۱۳ .

۸- الأمانة فوز لمن رعاها (و عاها) ۱۱۲۷ .

۹- الأمانة فضيله لمن أداها ۱۱۷۰ .

۱۰- آفه الأمانة الخيانه ۳۹۶۲ .

۱۱- إذا ائتمنت فلا تخن ۳۹۹۸ .

۱۲- إذا ائتمنت فلا تستخن ۳۹۹۹ .

۱۳- إذا قويت الأمانة كثر الصدق ۴۰۵۳ . دوم نیز بی مناسبت نمی باشد) .

۵- افزونترین امانت داری وفا کردن به عهد است .

۶- امانت داری

ایمان یا نشانه ایمان است ، خوشروئی و بشاشت احسان خواهد بود .

۷- امانت داری حفظ و نگهبانی است (یعنی باید حفظ شود ، و فاش کردن خیانت خواهد بود) .

۸- امانت داری برای کسی که آن را نگه دارد و یا رعایت کند پیروزی خواهد بود .

۹- امانت داری برای کسی که اداء امانت کند فضیلت است .

۱۰- آفت امانت داری خیانت کردن است .

۱۱- هرگاه امانتی سپرده شوی خیانت مکن .

۱۲- چون امانتی بسیاری پس نسبت خیانت مده (یعنی به مجرد خیال و گمان به کسی که امانت نزد او گذاشتی نسبت خیانت به او روا نباشد) .

۱۳- هرگاه امانت دادی قوی گردد راستگوئی بیشتر شود .

ص ۱۱۳

۱۴- رأس الإسلام (الإیمان) الأمانه ۵۲۲۶ .

۱۵- صحه الأمانه عنوان حسن المعتقد ۵۸۱۶ .

۱۶- عليك بالأمانه فإنها أفضل ديانه ۶۱۰۹ .

۱۷- فساد الأمانه طاعه الخيانه ۶۵۵۵ .

۱۸- فاز من تجلبب الوفاء ، و أدرع الأمانه ۶۵۵۶ .

۱۹- كلّ شيء لا يحسن نشره أمانه و إن لم يستكتم ۶۸۹۷ .

۲۰- من لا أمانه له لا إيمان له ۷۹۳۲ .

۲۱- من استهان بالأمانه وقع في الخيانه ۸۶۱۶ .

۲۲- من عمل بالأمانه فقد أكمل الدّيانه ۹۱۱۷ .

۲۳- من أحسن الأمانه رعى الدّمم ۹۳۸۵ . ۱۴- سر اسلام و یا ایمان امانت داری است .

۱۵- درستی امانت داری دلیل نیکوئی اعتقاد است .

۱۶- بر تو باد به امانت داری ، زیرا که آن برترین دیانت است .

۱۷- فساد امانت داری پیروی خیانت است .

۱۸- به پیروزی رسیده کسی که وفا داری را پیراهن کرده و امانت را زره نموده است .

۱۹- هر چیزی که

نشرش نیکو نباشد امانت خواهد بود ، هر چند پنهان داشتن آن طلب نشود .

۲۰- هر که برایش امانتی نیست ایمانی برای او نخواهد بود .

۲۱- هر که امانت را سهل شمارد (و نسبت به آن بی تفاوت باشد) در خیانت قرار خواهد گرفت .

۲۲- هر که به امانت عمل کند در حقیقت دیانت را کامل گردانیده است .

۲۳- از بهترین امانت است رعایت کردن عهد و پیمانها .

ص ۱۱۴

۲۴- لا إيمان لمن لا أمانة له ۱۰۷۶۷ .

۲۵- لا أمانة لمن لا دين له ۱۰۷۸۹ .

الإيمان

۱- الإيمان أفضل الأمانتين (الأمانين) ۱۶۶۶ .

۲- الإيمان قول باللسان ، و عمل بالأركان ۱۷۵۵ .

۳- الإيمان و الحياء مقرونان في قرن ، و لا يفترقان ۱۷۸۴ .

۴- الإيمان و العلم (و العمل) أخوان توأمان ، و رفیقان لا يفترقان ۱۷۸۵ .

۵- الإيمان شجرة ، أصلها اليقين ، و فرعها التقى ، و نورها الحياء ، و ثمرها السخاء ۱۷۸۶ .

۶- الإيمان ، و الإخلاص ، و اليقين ، و الورع ، الصبر و الرضا بما يأتي به ۲۴- ایمانی نیست برای کسی که برای او امانتی نیست .

۲۵- امانتی نیست برای کسی که برای او دینی نیست .

ایمان ۱- ایمان برترین دو امانت یا دو امان است .

۲- ایمان گفتن به زبان و عمل به اعضاء و جوارح است .

۳- ایمان و حیا در یک رسن همراهند ، و از یکدیگر جدا نمی شوند .

۴- ایمان و علم دو برادر توأم ، و دو رفیق که از هم جدا نمی شوند می باشند .

۵- ایمان درختی است که بیخ آن یقین ، و شاخه آن خویشتن

داری ، و شکوفه آن حياء ، و میوه آن سخاوت است .

۶- ایمان ، و اخلاص ، و یقین ، و پارسائی ، شکیبائی و خوشنودی به آنچه آن

ص ۱۱۵

القدر ۱۸۵۵ .

۷- الإیمان و العمل أخوان توأمان ، و رفیقان لا یفترقان ، لا یقبل الله أحدهما إلا بصاحبه ۲۰۹۴ .

۸- أفضل الإیمان ، الأمانه ۲۹۰۵ .

۹- أفضل الإیمان ، حسن الإیقان ۲۹۹۲ .

۱۰- أقوى الناس إیمانا أكثرهم توکلا علی الله سبحانه ۳۱۵۰ .

۱۱- أقرب الناس من الله سبحانه أحسنهم إیمانا ۳۱۹۳ .

۱۲- أفضل الإیمان الإخلاص و الإحسان ، و أقبح الشیم التّجافی و العدوان ۳۳۱۶ .

۱۳- أفضل الإیمان حسن الإیقان و أفضل الشرف بذل الإحسان ۳۳۱۷ . را قضا و قدر آورده می باشد .

۷- ایمان و عمل دو برادر توأم با همنند ، و دو رفیقی هستند که از هم جدا نمی شوند ، و خداوند یکی از آنها را نمی پذیرد جز با رفیقش .

۸- افزون ترین ایمان و صفات و افعال مؤمن ، امانت است .

۹- افزون ترین ایمان نیکوئی یقین داشتن است (به این معنی که بطور کامل جازم بوده و اعتقادش صد در صد باشد) .

۱۰- قوی ترین مردم به حسب ایمان بیشترین آنهاست از نظر توکل بر خدای سبحان .

۱۱- نزدیکترین مردم به خدای سبحان نیکوترین آنهاست از نظر ایمان .

۱۲- افزون ترین ایمان اخلاص و احسان است ، و زشت ترین اخلاق سنگدلی یا قطع رحم و ستم می باشد .

۱۳- افزون ترین ایمان نیکوئی یقین است (نسبت به مبدأ و معاد یا مطلقا)

ص ۱۱۶

١٤- إِنَّ أَفْضَلَ الْإِيمَانِ إِتِّصَافُ الرَّجُلِ مِنْ نَفْسِهِ ٣٤٣٩.

١٥- إِنَّ مَحَلَّ الْإِيمَانِ الْجَنَانُ ، وَ سَبِيلَهُ

۱۶- الإیمان أمان ۶۹ .

۱۷- الإیمان واضح الولايج ۴۵۷ .

۱۸- الإیمان شفیع منجیح ۵۵۳ .

۱۹- الإیمان بری ء من الحسد ۶۰۸ .

۲۰- الإیمان أعلى غایه ۸۵۰ .

۲۱- الکفر یمحاه (یمحوه) الإیمان ۸۶۷ .

۲۲- الإیمان إخلاص العمل ۸۷۳ . و برترین بلندی مرتبه بذل احسان می باشد .

۱۴- براستی که افزون ترین ایمان انصاف دادن مرد است از جانب نفس خود ، به این معنی که حق دیگران را مراعات نماید .

۱۵- براستی که جای ایمان و اعتقاد دل ، و راه تحصیل آن گوشه‌است .

۱۶- ایمان رستگاریست .

۱۷- ایمان روشن ترین ملازمین است ، (ولیجه کسی را گویند که خود را به آدمی بچسباند و ملازم گردد مانند اطرافی نزدیک) .

۱۸- ایمان شفاعتگر پیروزمندیست .

۱۹- ایمان از رشک و حسد بیزار است (چون با هم جمع نخواهند شد) .

۲۰- ایمان بالاترین مقصود است (یعنی کمال و مرتبه کاملتر و بالاتر از آن متصور نمی شود) .

۲۱- کفر را ایمان محو خواهد نمود .

۲۲- ایمان ، خالص گردانیدن عمل است .

ص ۱۱۷

۲۳- النّجاه مع الإیمان ۸۹۱ .

- ۲۴- الإیمان شهاب لا یخبو ۹۴۸ .
- ۲۵- الإیمان بری ء من النفاق ۱۲۴۴ .
- ۲۶- الإیمان صبر فی البلاء ، و شکر فی الرخاء ۱۳۵۰ .
- ۲۷- إن امنن بالله أمن منقلبک ۳۷۳۴ .
- ۲۸- بالإیمان تكون النجاه ۴۲۰۶ .
- ۲۹- بالإیمان يستدلّ علی الصالحات ۴۳۲۵ .
- ۳۰- بالإیمان یرتقی إلی ذروه السّعادة و نهایه الحبور ۴۳۲۳ . ۲۳- نجات و رستگاری با ایمان است .
- ۲۴- ایمان آتش یا اختر درخشانی است که خاموش نمی گردد .
- ۲۵- ایمان از نفاق بیزار است (یعنی هرگز با هم جمع نمی شوند) .
- ۲۶- ایمان

(یعنی کمال آن) شکیبائی در بلاء و مصائب ، و شکر در فراخی زندگانی است .

۲۷- اگر به خدا ایمان آورده ای محل بازگشت تو ایمن خواهد بود .

۲۸- به سبب ایمان رستگاری تحقق یابد (یعنی بدون ایمان نجات تصور نمی گردد) .

۲۹- به سبب ایمان بر عملهای شایسته استدلال می شود (یعنی اگر از کسی عمل صحیح و نیکو دیدیم باید دید آیا ایمان دارد یا نه اگر دارد ، پی به نیکوئی عمل او می بریم ، و گرنه عمل شایسته به تنهایی کفایت نمی کند و ممکن است گفته شود ایمان آدمی را به سوی عملهای صالح رهبری می نماید) .

۳۰- به سبب ایمان (آدمی) به سوی مرتبه بالای سعادت و نهایت شادمانی بالا برده می شود .

ص ۱۱۸

۳۱- الإیمان نجاه ۱۸۵ .

۳۲- ثمره الإیمان الفوز عند الله ۴۵۸۷ .

۳۳- ثمره الإیمان الرّغبة فی دار البقاء ۴۶۵۲ .

۳۴- ثلاث من كنّ فيه كمل ایمانه : العقل ، و الحلم ، و العلم ۴۶۵۸ .

۳۵- ثلاث من كنّ فيه استكمل الإیمان : من إذا رضی لم یخرجه رضاه إلى باطل ، و إذا غضب لم یخرجه غضبه عن حقّ ، و إذا قدر لم يأخذ ما لیس له ۶۶۶۸ .

۳۶- ثلاث من كنّ فيه فقد أكمل الإیمان : العدل فی الغضب و الرّضا ، و القصد فی الفقر و الغناء ، و اعتدال الخوف و الرّجاء ۴۶۷۱ . ۳۱- ایمان رستگاری است .

۳۲- ثمره و میوه ایمان پیروزی یافتن در نزد خداست .

۳۳- ثمره ایمان میل تمام است به سرای پایدار .

۳۴- سه چیز است که در هر که باشد ایمانش کامل

خواهد بود عقل ، حلم ، علم .

۳۵- سه صفت است هر که واجد آنها باشد ایمان را کامل ساخته است : کسی که هر گاه خوشنود باشد خوشنودی او او را بسوی باطل نکشانند ، (مثل این که شهادت بنا حقی گوید چون طرف دوست اوست) و چون خشمناک باشد خشم او او را از حق خارج نسازد (مثلا در وقت لزوم شهادت استنکاف کند) ، و زمانی که قادر باشد نگیرد آنچه برای او نیست و حق او نمی باشد .

۳۶- سه صفت است هر که واجد آنها باشد در حقیقت ایمان را کامل نموده است : عدالت در خشم و خوشنودی ، میانه روی در درویشی و توانگری ، و برابر بودن خوف و رجاء (بیم و امید) .

ص ۱۱۹

۳۷- ثلاث من کنوز الإیمان : کتمان المصیبه ، و الصدقه ، و المرض ۴۶۷۲ .

۳۸- حسن العفاف ، و الرضا بالكفاف من دعائم الإیمان ۴۸۳۸ .

۳۹- خفض الصوت و غضّ البصر ، و مشی القصد ، من أماره الإیمان و حسن التّدین ۵۰۷۳ .

۴۰- دوام الطّاعات ، و فعل الخیرات ، و المبادره إلى المکرّمات من کمال الإیمان ، و أفضل الإحسان ۵۱۴۱ .

۴۱- زین الإیمان الورع ۵۴۶۸ .

۴۲- وقال- علیه السّلام- فی ذکر الإیمان : زلفی لمن ارتقب ، و ثقّه لمن توکل ، و راحه لمن فوّض ، و جتّه لمن صبر ۵۴۹۷ .

۳۷- سه خصلت است که از گنجهای ایمان خواهد بود : پنهان داشتن مصیبت ، و صدقه ، و بیماری ، و یا پنهان داشتن هر یک آنها (زیرا

در کتمان فوائد بسیار است و در تظاهر آن خوشنودی دشمن و بد حالی دوست تحقق یابد .

۳۸- نیکوئی پاکدامنی (و ترک محرمات) و خوشنودی بکفاف (یعنی طلب زیاده نکردن) از ارکان ایماناست .

۳۹- پست کردن صدا و آواز و بلند نکردن آن ، و پائین انداختن چشم ، و رفتن میانه (که نه آهسته باشد و نه تند) از نشانه ایمان و نیکوئی تدین است .

۴۰- دوام طاعات ، و انجام دادن خیرات ، و پیشی گرفتن به خوبیها ، و یا دوام هر یک اینها از کمال و برترین احسان است .

۴۱- زینت ایمان پارسائی است .

۴۲- در ذکر ایمان آن بزرگوار فرموده : نزدیکی است (به خدای بزرگ) برای کسی که (نفس خویش را از معاصی و تند روی) نگهبانی و مراقبت نماید ، و اعتماد یست برای کسی که به خدا توکل نماید ، و راحتی است برای کسی که امور خویش را

ص ۱۲۰

۴۳- زین الإیمان طهاره السرائر ، و حسن العمل فی الظاهر ۵۵۰۴ .

۴۴- سلوا الله الإیمان ، و اعملوا بموجب القرآن ۵۶۴۹ .

۴۵- شرّ الإیمان ما دخله الشکّ ۵۷۲۴ .

۴۶- صلاح الإیمان الورع ، و فسادہ الطمع ۵۷۹۸ .

۴۷- صدق الإیمان ، و صنایع الإحسان ، أفضل الذخائر ۵۸۱۴ .

۴۸- صن إیمانک من الشکّ : فإنّ الشکّ یفسد الإیمان كما یفسد الملح العسل ۵۸۲۲ .

۴۹- علیکم بإخلاص الإیمان فإنّہ السبیل إلى الجنّہ و النّجاه من النّار ۶۱۶۷ .

۵۰- علی الصدق و الأمانه مبني الإیمان ۶۱۹۸ . تفویض به او کند ، و سپری خواهد بود برای کسی

که شکیبائی را بکار برد (که تمام اینها از لوازم ایمان کامل است) .

۴۳- زینت ایمان پاکیزگی نهانها ، و نیکوئی عمل در ظاهر است .

۴۴- ایمان را از خدا مسئلت نمائید ، و به اقتضای قرآن یا به آنچه قرآن آن را واجب کرده است عمل کنید .

۴۵- بدترین ایمان آنست که شک داخل آن شود .

۴۶- صلاح ایمان پارسائی ، و فساد آن طمع است .

۴۷- راستی ایمان و انجام دادن احسان افزون ترین ذخیره هاست .

۴۸- ایمانت را از شک نگه دار (یعنی کاری کن که پیوسته ایمان همراه با یقین باشد) زیرا که شک و تردید ایمان را فاسد نموده چنانکه نمک عسل را تباه می سازد .

۴۹- بر شما باد به خالص گردانیدن ایمان زیرا که آن راه به سوی بهشت و رستگاری از آتش است .

۵۰- بر راستی و امانت داری است بنای ایمان .

ص ۱۲۱

۵۱- غایه الإیمان الإیقان ۶۳۴۶ .

۵۲- غایه الإیمان الموالاه فی الله ، و المعاده فی الله ، و التبادل فی الله ، و التواصل فی الله سبحانه ۶۳۷۸ .

۵۳- فمن الإیمان ما یكون ثابتا مستقرًا فی القلوب و منه ما یكون عواری بین القلوب و الصدور ۶۵۹۲ .

۵۴- فرض الله سبحانه الإیمان تطهیرا من الشّرك ۶۶۰۸ .

۵۵- قد أوجب الإیمان علی معتقده إقامه سنن الإسلام و الفرض ۶۷۰۸ .

۵۶- قوّوا إیمانکم (قوّ إیمانک) بالیقین فإنّه أفضل الدّین ۶۷۹۷ .

۵۷- کیف یجد حلاوه الإیمان من یسخط الحقّ ۷۰۰۴ . ۵۱- اعلا مراتب ایمان یقین داشتن است .

۵۲- بلندترین مرتبه ایمان دوستی در راه خدا ، و دشمنی با یکدیگر در راه خدا ،

و بخشش و عطاء به یکدیگر در راه خدا، و پیوستن به یکدیگر در راه خدا خواهد بود.

۵۳- (این جمله بعد از فرازهایی از سخنان آن حضرت است) پس بعضی از ایمان آنست که در دلها ثابت و پا بر جا قرار گیرنده است و بعضی از آن آنست که میان دلها و سینه ها عاریتی است (گوئیا در دل جای نگرفته).

۵۴- خداوند سبحان ایمان را واجب کرده از جهت پاک گردانیدن از شرک.

۵۵- در حقیقت ایمان بر معتقد به آن بر پا داشتن طریقه های اسلام (و شعار آن مانند نماز و روزه و حج و امثال آن) و فرض را (تأکید مطلب است چون که سنن اعم از واجب و مستحب خواهد بود) واجب کرده است.

۵۶- ایمانتان را با یقین تقویت نمائید زیرا که آن افزون ترین دین است.

۵۷- چگونه شیرینی ایمان را می یابد کسی که حق (خدا) را خشمناک می سازد (مرحوم خوانساری چنین معنی کرده: کسی که به خشم می آورد او را

ص ۱۲۲

۵۸- کسب الإیمان لزوم الحقّ، و نصح الخلق ۷۲۲۲.

۵۹- کذب من ادّعی الإیمان و هو مشغوف (مشغوف) من الدّنیاء بخدع الأمانیّ و زور الملاهی ۷۲۳۸.

۶۰- لقاح الإیمان تلاوه القرآن ۷۶۳۳.

۶۱- من ارتاب بالإیمان أشرك ۸۴۸۵.

۶۲- من لا إیمان له لا أمانه له ۸۷۶۲.

۶۳- من أحبّ أن یکمل إیمانہ فلیکن حبّه لله، و بغضه لله، و رضاه لله، و سخطه لله ۸۸۹۷.

۶۴- من أعطی فی الله، و منع فی الله، و أحبّ

فی الله ، و أبغض فی الله ، حق ظاهرا این ترجمه «یسخطه الحق» باشد .

۵۸- کسب ایمان (و فائده مهم آن) جدا نشدن از حق و صاف بودن با خلق است .

۵۹- دروغ گفته کسی که ادعای ایمان کند در صورتی که او از دنیا به مکرهای آرزوها و دروغ بازیها به غلاف دلش رسیده باشد و یا دلش را مکرهای آرزوها و دروغ بازیها فرو گرفته باشد (یعنی بطور خلاصه در آنها غوطه ور باشد) .

۶۰- آبتنی و بارور شدن ایمان تلاوت قرآن است .

۶۱- هر که در ایمان شک نماید مشرک است (چون مسلمان و مؤمن به خدا و رسول و قیامت باید اسلام و ایمانش یقینی باشد ، همین که احتمال خلاف دهد که شاید دروغ باشد در کفر او کافی است) .

۶۲- هر که برای او ایمانی نیست امانتی برای او نخواهد بود .

۶۳- هر که دوست دارد آنکه ایمان او کامل گردد پس باید دوستی او برای خدا ، و دشمنی او برای خدا ، و خوشنودی او برای خدا ، و خشم او برای خدا باشد .

۶۴- هر که در راه خدا ببخشد ، و در راه خدا منع کند و ندهد ، و در راه خدا

ص ۱۲۳

فقد استکمل الإیمان ۹۰۳۱ .

۶۵- ملاک الإیمان حسن الإیقان ۹۷۲۶ .

۶۶- نجا من صدق إیمان و هدی من حسن إسلامه ۹۹۹۶ .

۶۷- لا شرف أعلی من الإیمان ۱۰۶۲۴ .

۶۸- لا وسیله أنجح من الإیمان ۱۰۶۶۲ .

۶۹- لا إیمان كالحياء و السخاء ۱۰۷۵۳ .

۷۰- لا ینفع الإیمان بغير تقوی ۱۰۸۲۸ .

۷۱- لا یکمل إیمان عبد حتی

يحبّ من أحبّه الله سبحانه ، و يبغض من أبغضه الله سبحانه ١٠٨٤٩ .

٧٢- لا يصدق إيمان عبد حتّى يكون بما فى يد الله سبحانه أوثق منه بما دوست بدارد ، و در راه خدا دشمن دارد ، پس در حقيقت ايمان را كامل نموده است .

٦٥- ملاك ايمان نيكوئى يقين است (تا يقين نيابد ايمان تحقق نيابد) .

٦٦- نجات يافته هر كه ايمانش راست باشد ، و هدايت شده كسى كه اسلامش نيكو باشد .

٦٧- نيست شرفى بالاتر از ايمان .

٦٨- وسيله اى رستگار كننده تر از ايمان نيست .

٦٩- نيست ايمانى مانند حيا و سخاوت .

٧٠- ايمان بدون تقوا نفعى نبخشد .

٧١- ايمان بنده اى كامل نخواهد گرديد تا آنكه دوست دارد كسى را كه خداوند سبحان او را دوست دارد و دشمن دارد كسى را كه خداى سبحان او را دشمن دارد (يعنى دوستى و دشمنى او براى خدا باشد) .

٧٢- ايمان بنده اى راست نخواهد بود تا آنكه به آنچه در دست خداى سبحان است اعتماد دارنده تر از آنچه در دست خود اوست باشد (يعنى ايمانش به خدا

ص ١٢٤

فى يده ١٠٨٥٠ .

٧٣- لا شىء يدخره الإنسان كالإيمان بالله و صنائع الإحسان ١٠٨٦٢ .

٧٤- يستدلّ على إيمان الرّجل بالتّسليم و لزوم الطّاعة ١٠٩٥٥ .

٧٥- يستدلّ على الإيمان بكثرة التّقى ، و ملك الشّهوه ، و غلبه الهوى ١٠٩٦٨ .

٧٦- يحتاج الإيمان إلى الإيقان ١١٠١٩ .

٧٧- يحتاج الإيمان إلى الإخلاص ١١٠٢٢ .

٧٨- من صدّق الله سبحانه نجى ٩٠٧٣ .

۷۹- أصل الإيمان حسن التسليم لأمر الله ۳۰۸۷.

۸۰- آمن تأمن ۲۲۶۱. و به آنچه در خزانه اوست بیشتر از آن باشد که

در نزد خود دارد) .

- ۷۳- چیزی نیست که آدمی آن را ذخیره کند مثل ایمان به خدا و احسان کردن .
- ۷۴- دلیل بر ایمان مرد تسلیم (در برابر امر و حکم و تقدیر خدا) و ملازمت طاعت و فرمانبرداری (از خداست) .
- ۷۵- به زیادی تقوا ، و مالک بودن خواهش ، و غلبه بر هوا و هوس بر ایمان (افراد) استدلال می شود .
- ۷۶- ایمان نیازمند به یقین است (که آدمی به اصول عقائد یقین داشته باشد و با دلیل شک خود را زائل کند) .
- ۷۷- ایمان نیازمند به اخلاص است .
- ۷۸- هر که خدای سبحان را تصدیق نماید (و اوامر و نواهی او فرا گرفته و عمل کند) رستگار خواهد گردید .
- ۷۹- ریشه و اصل ایمان نیکوئی تسلیم برای امر خداست .
- ۸۰- ایمان آور تا (از عذاب الهی) ایمن گردی .

ص ۱۲۵

المؤمن

قسمت اول

- ۱- المؤمن صدوق اللسان ، بذول الإحسان ۱۵۹۶ .
- ۲- المؤمن يقظان ينتظر إحدى الحسنين ۱۶۳۹ .
- ۳- المؤمن عفيف ، مقتنع ، متزّه ، متورّع ۱۷۳۰ .
- ۴- المؤمن من كان حبه لله ، و بغضه لله ، و أخذه لله ، و تركه لله ۱۷۴۲ .
- ۵- المؤمن شاکر فی السراء ، صابر فی البلاء ، خائف فی الرّخاء ۱۷۴۳ .
- ۶- المؤمن عفيف فی الغنى ، متزّه عن الدّنيا ۱۷۴۴ .
- ۷- المؤمن بین نعمه و خطيئه لا يصلحهما إلّا الشکر مؤمن ۱- مؤمن ، بسیار راستگو ، بسیار بذل کننده احسان است .
- ۲- مؤمن بیدار است ، انتظار می برد یکی از دو حسنه را (ممکن است اشاره باشد بآیه مبارکه :

رَبَّنَا آتِنَا فِي الدُّنْيَا حَسَنَةً وَفِي الْآخِرَةِ حَسَنَةً .

۳- مؤمن پاکدامن ، قناعت کننده ، دوری کننده ، پارساست .

۴- مؤمن کسی است که دوستی او برای خدا ، و دشمنیش برای خدا ، و گرفتن او برای خدا ، و ترکش برای خدا باشد .

۵- مؤمن در شادمانی شکر کننده ، در بلا صبر کننده ، در فراخی ترسناک است .

۶- مؤمن در توانگری پارسا ، از دنیا پاک است .

۷- مؤمن میان نعمت و خطا است که آن دو را اصلاح نخواهد کرد مگر شکر و

ص ۱۲۶

و الاستغفار ۱۷۷۵ .

۸- المؤمن عزّ كريم ، مأمون علی نفسه ، حذر محزون ۱۹۰۱ .

۹- المؤمن دائم الذکر ، كثير الفكر ، علی النعماء شاکر ، و فی البلاء صابر ۱۹۳۲ .

۱۰- المؤمن حیّی ، غنی ، موقن ، تقیّ ۱۸۵۲ .

۱۱- المؤمن إذا سئل أسعف ، و إذا سأل خفف ۱۸۲۵ .

۱۲- المؤمن حذر من ذنوبه أبدا يخاف البلاء و یرجو رحمه ربّه ۱۷۸۲ .

۱۳- المؤمن الدّنيا مضماره ، و العمل همّته ، و الموت تحفته ، و الجنّه سبقتّه ۱۹۴۵ .

۱۴- المؤمن من طهر قلبه من الدّیّیه (الرّیبه) ۱۹۵۶ .

۱۵- المؤمن قریب أمره ، بعید همّه ، كثير صمته ، خالص عمله ۱۹۶۴ . استغفار (شکر برای نعمت و طلب مغفرت برای خطاء)

۸- مؤمن عزیز و گرانمایه بر نفس خود مأمون با احتیاط اندوهناک است .

۹- مؤمن دائم الذکر ، كثير الفكر ، بر نعمت شکر کننده و در بلا شکييا خواهد بود .

۱۰- مؤمن شرمناک ، بی نیاز ، با یقین ، پرهیز کار است .

هرگاه سؤال شود حاجت روا کند و چون مسئلت نماید سبک گیرد .

۱۲- مؤمن دائم از گناهانش بر حذر و از بلاء ترسیده و امیدوار رحمت پروردگارش می باشد .

۱۳- مؤمن دنیا میدان اوست ، و عمل همت او ، و مرگ تحفه اش ، و بهشت مدال مسابقه اش می باشد .

۱۴- مؤمن کسی است که دل خود را از اخلاق پست پاک سازد .

۱۵- مؤمن کار او نزدیک ، اندوه او دور ، خاموشی او بسیار ، عملش خالص

ص ۱۲۷

۱۶- المؤمن علی الطاعات حریص ، و عن المحارم عَفَّ ۱۹۹۴ .

۱۷- المؤمن نفسه أصلب من الصلِّد ، و هو أذلّ من العبد ۲۰۶۴ .

۱۸- المؤمن إذا نظر اعتبر ، و إذا سکت تفکّر ، و إذا تکلم ذکر ، و إذا أعطی شکر ، و إذا ابتلی صبر ۲۰۷۵ .

۱۹- المؤمن إذا وعظ ازدجر ، و إذا حذر حذر ، و إذا عبّر اعتبر ، و إذا ذکر ذکر ، و إذا اظلم غفر ۲۰۷۶ .

۲۰- المؤمن دأبه زهادته ، و همه دیانته ، و عزّه قناعته ، و جدّه لآخرته ، قد کثرت حسناته ، و علت درجاته ، و شارف خلاصه و نجاته ۲۱۰۳ .

۲۱- المؤمن ينظر إلى الدّنيا بعین الاعتبار ، و یقتات فیها بطن الاضطرار ، و یسمع فیها بأذن المقت و الإبغاض ۲۱۲۶ . می باشد

۱۶- مؤمن بر طاعت ها و عبادات حریص ، و از حرامها باز دارنده است .

۱۷- مؤمن نفسش از سنگ سخت محکم تر و از بنده متواضع تر است .

۱۸- مؤمن هرگاه نظر اندازد پند گیرد ، و چون خاموش باشد اندیشه نماید ، و زمانی که سخن گوید

ذکر خدا نماید، و وقتی که بخشیده شود شکر کند، و چون مبتلا گردد صبر نماید.

۱۹- مؤمن هر گاه نصیحت شود باز ایستد، و چون ترسانیده شود کناره گیری نماید، و زمانی که پند داده شود عبرت گیرد، و وقتی بیاد آورده شود بیاد آورد، و چون ستم شود عفو نماید و در گذرد.

۲۰- مؤمن طریقه و روش او زهد، و قصد و اراده اش دینداری، و عزت او قناعت، و کوشش برای آخرت می باشد، در حقیقت نیکوئیهای او بسیار و مرتبه های او بلند و بر رهایی و رستگاری خود اشراف یافته است.

۲۱- شخص با ایمان به دنیا با چشم عبرت نگاه می کند، و ناچاری غذا

ص ۱۲۸

۲۲- المؤمنون لأنفسهم متهمون، و من فارط زللهم و جلون، و للذنی عائفون، و إلى الآخرة مشتاقون، و إلى الطاعات مسارعون ۲۱۳۴.

۲۳- المؤمن من تحمّل أذى الناس، و لا يتأذى أحد به ۲۱۵۵.

۲۴- المؤمن من وقى دینه بدنیه، و الفاجر من وقى دنیه بدینه ۲۱۶۰.

۲۵- المؤمن أمين على نفسه، مغالب (مجاهد) لهواه و حسه ۲۲۰۴.

۲۶- اتقوا ظنون المؤمنین، فإنّ الله سبحانه أجرى الحقّ على ألسنتهم ۲۵۰۸.

۲۷- أشرف المؤمنین أكثرهم کیسا ۳۰۰۹. می خورد، و در آن بگوش عداوت و دشمنی می شنود.

۲۲- افراد با ایمان نفس خود را تهمت زننده اند، و از گذشته لغزشهای خود ترسناک، و نسبت به دنیا ناخوش، و به سوی آخرت دلباخته، و به جانب طاعت ها شتابان می باشند.

۲۳- مؤمن کسی است

که آزار مردم را متحمل گشته ، و احدی به سبب او متأذی نگردد .

۲۴- مؤمن کسی است که دین خود را با دنیایش نگه دارد ، و گنهکار کسی است که دنیای خویش را با دینش نگه بدارد (یعنی دین خود را فدای دنیایش کند) .

۲۵- شخص با ایمان بر نفس خود امین بر هوا و حس خویشتن غلبه کننده است .

۲۶- از گمانهای افراد با ایمان بترسید ، زیرا که خداوند سبحان حق را بر زبانهای آنها جاری می سازد (ممکن است مراد این باشد : هر چند عمل خود را پنهان دارید آنان با فراست به عمل بد شما پی خواهند برد) .

۲۷- شریف ترین افراد با ایمان کسی است که زیرکی او بیشتر باشد .

ص ۱۲۹

۲۸- أَفْضَلُ الْمُؤْمِنِينَ إِيمَانًا مَنْ كَانَ لِلَّهِ أَخْذَهُ ، وَ عَطَاهُ ، وَ سَخَطَهُ ، وَ رِضَاهُ ۳۲۷۸ .

۲۹- إِنَّ الْمُؤْمِنِينَ مَشْفُقُونَ ۳۴۱۶ .

۳۰- إِنَّ الْمُؤْمِنِينَ وَ جُلُونَ ۳۴۱۸ .

۳۱- إِنَّ بَشَرَ الْمُؤْمِنِ فِي وَجْهِهِ ، وَ قُوَّتَهُ فِي دِينِهِ ، وَ حَزَنَهُ فِي قَلْبِهِ ۳۴۵۴ .

۳۲- إِنَّ الْمُؤْمِنَ لَيْسَتْ حَيِّئِي إِذَا مَضَى لَهُ عَمَلٌ فِي غَيْرِ مَا عَقَدَ عَلَيْهِ إِيمَانَهُ ۳۴۶۳ .

۳۳- غَايَةُ الْمُؤْمِنِ الْجَنَّةُ ۶۳۵۸ .

۳۴- غَنَى الْمُؤْمِنِ بِاللَّهِ سُبْحَانَهُ ۶۳۹۴ .

۳۵- قَدْ أَحْيَا عَقْلَهُ ، وَ أَمَاتَ شَهْوَتَهُ ، وَ أَطَاعَ رَبَّهُ وَ عَصَى نَفْسَهُ ۶۷۰۳ . ۲۸- افزون ترین افراد با ایمان از نظر ایمان کسی است که گرفتن ، و بخشش ، و خشم ، و خوشنودی او برای خدا باشد .

۲۹- براستی که مؤمنان مهربانند .

۳۰- براستی که مؤمنین (از جایی که باید از نظر شرعی بترسند که مبادا

مسئول شوند (بیمناکند .

۳۱- برآستی که شکفتگی مؤمن در صورتش ، و قوت و توانائی او در دینش ، و اندوه او در دلش می باشد .

۳۲- برآستی که مؤمن هرگاه بگذرد بر او کرداری در غیر آنچه ایمانش بر آن بسته شده (از ترک واجب و فعل حرامی) همانا شرم می نماید ، و از آن خجل است .

۳۳- عاقبت و غرض مؤمن بهشت خواهد بود .

۳۴- توانگری مؤمن (به توکل) بر خدای سبحان است .

۳۵- در حقیقت (مؤمن) عقلش را احیاء کرده ، و خواهش و شهوت خود را

ص ۱۳۰

۳۶- کم من مؤمن فاز به الصبر ، و حسن الظنّ ۶۹۶۳ .

۳۷- کن مؤمنا ، تقیا ، متقنعا ، عفیفا ۷۱۸۳ .

۳۸- للمؤمن عقل و فئ ، و حلم مرضی ، و رغبه فی الحسنات ، و فرار من السیئات ۷۳۶۵ .

۳۹- للمؤمن ثلاث ساعات : ساعه یناجی فیها ربّه ، و ساعه یحاسب فیها نفسه ، (و ساعه یرمّ فیها معاشه) و ساعه یخلّی بین نفسه و لذّتها فیما یحلّ و یجمل ۷۳۷۰ .

۴۰- لا یکمل ایمان المؤمن حتّی یعدّ الرّخاء فتنه ، و البلاء نعمه ۱۰۸۱۱ .

۴۱- لا یلفی المؤمن حسودا ، و لا- حقودا ، و لا- بخیلا ۱۰۸۳۳ . میرانده و پروردگارش را اطاعت نموده و نفسش را نافرمانی کرده است .

۳۶- بسا مؤمنی که شکیبائی و نیکوئی گمان او را بیروزی رساند .

۳۷- مؤمن خویشان دار ، قناعت کننده ، پارسا باش .

۳۸- برای مؤمن است عقل تمام ، و برد باری پسندیده ، و رغبت در حسنات ، و گریختن

از سیئات .

۳۹- برای مؤمن سه ساعت است (یعنی شبانه روز خود را چنین تقسیم می کند) ساعتی که در آن با پروردگارش راز گوید ، و ساعتی که در آن به حساب نفس خود رسد ، و یا در

قسمت دوم

آن معاش خود را اصلاح کند و ساعتی که میان نفس خود و لذت آن در آنچه حلال و نیکوست وا می گذارد .

۴۰- ایمان مؤمن کامل نخواهد شد تا آنکه وسعت زندگانی را فتنه ، و بلاء را نعمت به حساب آورد .

۴۱- مؤمن نه حسود یافت می شود ، و نه کینه ور ، و نه بخیل .

ص ۱۳۱

۴۲- لا یكون المؤمن إلّا حلیمًا ، رحیمًا ۱۰۷۳ .

۴۳- ینبغی للمؤمن أن یتحیی إذا اتّصلت له فکرة فی غیر طاعه ۱۰۹۲۴ .

۴۴- ینبغی للمؤمن أن یلزم الطّاعه ، و یتحف الورع و القناعه ۱۰۹۲۵ .

۴۵- یمتحن المؤمن بالبلاء ، کما یمتحن بالنّار الخلاص ۱۱۰۲۳ .

۴۶- للمؤمن ثلاث علامات : الصّدق ، و الیقین ، و قصر الأمل ۷۳۷۰ .

۴۷- لن یلقی المؤمن إلّا قانعا ۷۴۰۸ .

۴۸- لیس بمؤمن من لم یهتمّ بإصلاح معاده ۷۵۳۱ .

۴۹- لو ضربت خیشوم المؤمن علی أن یبغضنی ما أبغضنی ، و لو صببت ۴۲- مؤمن نمی باشد مگر بردبار ، رحم کننده .

۴۳- برای مؤمن سزاوار چنین است که حیاء کند هر گاه برای او پیوسته شود اندیشه ای در غیر طاعت (خدا یعنی اگر در معصیت فکرش را بکار برد باید شرم نماید) .

۴۴- برای مؤمن سزاوار است که ملازم طاعت شده ، و جامه پارسائی و قناعت را بپوشد .

۴۵- مؤمن به بلاء آزمایش می شود ، چنانکه طلا به آتش

آزمایش می شود (یعنی در بوته امتحان گذاشته می شود خالص آن از مغشوش تشخیص داده خواهد شد) .

۴۶- برای مؤمن سه نشانه است راستگوئی ، و یقین ، و کوتاهی امید .

۴۷- هرگز مؤمن ملاقات نمی شود مگر قانع (یعنی همیشه خوشنود است) .

۴۸- مؤمن نیست کسی که به اصلاح معادش اهتمام نرزد .

۴۹- اگر خیشوم (منتهای بینی یا بینی) مؤمن را بزخم که مرا دشمن دارد مرا دشمن نخواهد داشت ، و اگر تمام دنیا را بر (کام) منافق بریزم برای این که مرا دوست

ص ۱۳۲

الدنيا بجملتها على المنافق على أن يحبني ما أحبني ۷۵۷۱ .

۵۰- من آمن أمن ۷۶۳۹ .

۵۱- من يؤمن يزدد يقينا ۷۹۸۷ .

۵۲- من آمن بالله لجا إليه ۸۰۶۸ .

۵۳- ما آمن المؤمن حتى عقل ۹۵۵۳ .

۵۴- مثل المؤمن كالأترجة طيب طعمها وريحها ۹۸۷۹ .

۵۵- هدى من أخلص إيمانه ۱۰۰۱۵ .

۵۶- هم المؤمن لآخرته ، و كل جدّه لمنقلبه ۱۰۰۵۲ .

۵۷- لا يشبع المؤمن و أخوه جايع ۱۰۶۹۱ .

۵۸- لا يقصر المؤمن عن احتمال ، و لا يجزع لرزيه ۱۰۸۰۰ . دارد مرا دوست نخواهد داشت .

۵۰- کسی که ایمان آورد (از عذاب و زندگانی تنگ) ایمن گردد .

۵۱- هر که ایمان آورد یقین او زیاد گردد .

۵۲- هر که به خدا ایمان آورده باشد به او پناه برد (نه به دیگران) .

۵۳- مؤمن ایمان نیاورد تا آنکه عاقل شود و دریافت نماید و یا تا دانا شود .

۵۴- مثل مؤمن مانند اترج (ترنج یا بالنگک یا مطلق مرکبات) است که مزه و بوی آن خوش

و پاکیزه است .

۵۵- هدایت یافته کسی که ایمان خود را خالص گرداند .

۵۶- همت و یا اندوه مؤمن برای آخرتش ، و تمام کوشش او برای بازگشت او (و آنچه بکار او آید) خواهد بود .

۵۷- مؤمن سیر نخواهد بود در حالی که برادرش گرسنه باشد .

۵۸- مؤمن از تحمل بی ادبیهای مردم کوتاهی نمی کند ، و برای هیچ مصیبتی بی تاب نخواهد نمود .

ص ۱۳۳

۵۹- لا یكون الرجل مؤمناً حتى لا يبالي بماذا أسد فوره جوعه ، و لا بأى ثوبه ابتذل ۱۰۸۰۶ .

۶۰- بشر المؤمن فى وجهه ، و حزنه فى قلبه ، أوسع شىء صدرا ، و أذل شىء نفسا ، يكره الرفعه ، و يشأ السمعه ، طويل غمه ، بعيد همه ، كثير صمته ، مشغول وقته ، صبور شكور ، مغمور بفكرته ، ضنين بخلته ، سهل الخليقه ، لين العريكه ، نفسه أصلب من الصيلد ، و هو أذل من العبد ۴۴۶۰ . ۵۹- مرد مؤمن نمی باشد تا آنکه پروا نداشته باشد که با چه شدت گرسنگی خود را بسته (و سد رمق کند با چلو خورشت یا نان خالی) و به کدام یک از دو لباسش (لباس تجمل و لباس کار) خود را پوشانده است . (بلکه هر لباسی باشد می پوشد و برای زمانی مانند مهمانی آن را نگه ندارد ، البته پوشیده نماند که این منافات ندارد با روایاتی که دلالت دارند بر این که سزاوار است برای انسان که وقتی می خواهد به زیارت برادر دینی خود رود لباس پاکیزه اش را بپوشد زیرا مراد در اینجا دل بستن و همت

را در آن قرار ندادن است نه داشتن و پوشیدن آن در وقت حاجت).

۶۰- حضرت در صفات مؤمن فرموده: شکفتگی مؤمن در روی او، و اندوهش در دل می باشد، سینه او از هر چیز وسیع تر (یعنی گنجایش علوم و اسرار را داشته هم و غمها او را از جا در نیاورد) و نفسش از هر چیز خوارتر (خود را خوب و برتر نداند) از بلندی و برتری مقام کراهت داشته، و سمعه را (کاری که انسان برای شنیدن دیگران انجام دهد) دشمن دارد، غم و اندوهش (از ترس آخرت) دور و دراز بوده خاموشی او بسیار، وقتش مشغول (فراغت بال نداشته و عمر را بیهوده نمی گذاراند) بسیار شکیبای شکر کننده است، در فکر عاقبت و صلاح کار خود فرو رفته، و به دوستی و یا به حاجت خویش بخل کننده است (یعنی به زودی با هر کسی دوستی نکند تا او را کاملا بشناسد، و یا حاجت نزد کسی نبرد مگر نزد خدای بزرگ) هموار خوی، نرم خصلت است، نفسش از سنگ سخت، سخت تر (یعنی در مقابل مشکلات و نوائب کمال تصلب را دارد) در صورتی که نسبت به خدا و مؤمنین از بنده خوارتر

ص ۱۳۴

۶۱- حسن وجه المؤمن من حسن عنایه الله به ۴۸۴۸.

۶۲- إن المؤمن یری یقینه فی عمله و إن المنافق یری شکه فی عمله ۳۵۵۱.

۶۳- المؤمن کیس، عاقل ۷۱۴.

۶۴- المؤمن منزّه عن الزیغ و الشقاق ۱۲۴۵.

۶۵- المؤمن منیب

، مستغفر ، تَوَّاب ۱۲۸۸ .

۶۶- المؤمن غریزته النَّصْح ، و سَجِيَّتَهُ الكَظْم ۱۳۰۵ .

۶۷- المؤمنون خیراتهم مأموله ، و شرورهم مأمونه ۱۳۴۹ .

۶۸- تَقِيَّتِهِ المؤمن في قلبه ، و توبته في اعترافه ۴۴۹۶ .

۶۹- ثلاث هنّ زين المؤمن : تقوى الله ، و صدق الحديث ، و أداء است .

۶۱- نیکوئی روی مؤمن از حسن عنایت خداست به او .

۶۲- براستی که مؤمن یقینش در عمل او دیده شده و منافق شک او در عملش دیده می شود .

۶۳- مؤمن زیرک عاقل است .

۶۴- مؤمن از میل از حق و از دشمنی پاکیزه است .

۶۵- مؤمن رو آور و باز گشت کننده از گناه و پشیمان از آن ، طلب آمرزش کننده ، توبه نماینده است .

۶۶- مؤمن غریزه و طبیعت او صاف بودن ، و خوی و خصلتش کظم غیظ است .

۶۷- افراد با ایمان خیراتشان امیدوار ، و مردم از بدیهاشان در امان خواهند بود .

۶۸- ترس مؤمن در دل اوست ، و توبه و بازگشتش در اعتراف او به گنه کاری و تقصیرات خود خواهد بود .

۶۹- سه خصلت است که آنها زینت مؤمن اند : تقوای الهی ، راستی سخن ،

ص ۱۳۵

الأمانه ۴۶۷۶ .

۷۰- جمال المؤمن ورعه ۴۷۴۷ .

۷۱- سرور المؤمن بطاعه ربّه ، و حزنه علی ذنبه ۵۵۹۴ .

۷۲- طرف المؤمن نزاهته عن المحارم ، و مبادرته إلى المكارم ۶۰۷۲ .

۷۳- المؤمن هين لئین ، سهل ، مؤتمن ۱۴۵۴ .

٧٤- المؤمن قليل الزلل ، كثير العمل ١٤٧١ .

٧٥- المؤمن سيرته القصد ، و سنته الرشد ١٥٠١ .

٧٦- المؤمن يعاف اللهو ، و يألف الجدّ ١٥٠٢ .

٧٧- إذا صعدت روح المؤمن إلى

السَّمَاء تَعَجَّبَتِ الْمَلَائِكَةُ وَقَالَتْ وَادَاءِ أَمَانَتِ .

۷۰- زیبایی و جمال مؤمن پارسائی اوست .

۷۱- خوشحالی مؤمن پیروی از پروردگارش ، و اندوه او بر گناهش می باشد .

۷۲- ظرافت و نیکوئی روی مؤمن پاکیزگی اوست از گناهان ، و پیشی گرفتن او به سوی مکارم (کارهائی که باعث سر بلندی گردد خواهد بود) .

۷۳- مؤمن هموار ، نرم خوی ، آسان گیر ، معتمد باشد .

۷۴- مؤمن کم لغزش ، بسیار عمل است .

۷۵- مؤمن شیوه او میانه روی و رویه اش ایستادگی یا براه راست رفتن است .

۷۶- مؤمن دنیا و یا بازی را ناخوش داشته ، و با کوشش در امور و یا آخرت انس دارد .

۷۷- هرگاه روح مؤمن بسوی آسمان صعود کند (بسبب مرگش یا به اتصال معنوی و داخل شدن در زمره فرشتگان یا بالا رفتن خبر فوت) فرشتگان به شگفت آیند و گویند شگفتا چگونه نجات یافته و رستگار شده از سرائی که در آن نیکان ما فاسد شدند (ممکن است اشاره باشد به فاسد شدن شیطان ، زیرا او از جمله فرشتگان

ص ۱۳۶

عجبا کیف نجا من دار فسد فیها خیارنا ۴۰۹۱ .

۷۸- المؤمن مغموم بفکرته ، ضنین بخلته ۱۳۷۳ .

۷۹- المؤمن لئن العریکه ، سهل الخلیقه ۱۳۸۱ .

۸۰- المؤمن لا یظلم ، و لا یتأثم ۱۳۸۳ .

۸۱- المؤمن ینصف من لا ینصفه ۱۴۱۰ . بوده گر چه خلقت او از آتش بود و از جنس جن به حساب می آید ، و لیکن چون در زمره فرشتگان بود مخاطب الهی واقع شد و فرشتگان نیز او را از خود می دانستند ، چنانکه احتمال

می رود اشاره باشد به حالات هاروت و ماروت دو فرشته الهی که مأمور شدند بزمین آیند ، و چنانکه نقل شده خداوند آنها را مانند بشر قوه شهوت داد تا مانند بشر قدرت بر گناه داشته باشند ، آن گاه با طریقی که در تاریخ دارد و در کتب تفسیر حالاتشان ذکر شده به معصیت الهی مبتلا گشته خداوند آنها را مؤاخذه نمود و به عذاب مبتلا کرد .

و پوشیده نماند که چنین واقعه ای با عصمت فرشتگان منافات ندارد ، زیرا ، اولاً- ممکن است گفته شود آن دو از حالت فرشته ای بیرون آمده و از جنس بشر گردیدند .

ثانیاً- ممکن است گفته شود آیاتی که دلالت بر عصمت فرشتگان دارند تنها در باره خزنه جهنم ، و جمعی که در نزد خدایند ، و یا خصوص حضرت عیسی و عزیز و ائمه- علیهم السلام- باشد و الله تعالی يعلم) .

۷۸- مؤمن به فکر و اندیشه اش مغموم ، و به دوستی خود بخیل (یعنی بزودی طرح دوستی نریزد ، و بعد از دوستی با کسی دوستی خود را بهم نزند) .

۷۹- مؤمن نرم خوی و خوش خلق زود گذشت است .

قسمت سوم

۸۰- مؤمن ستم نمی کند و گنهکار نمی شود .

۸۱- مؤمن با کسی که باو به انصاف رفتار نمی کند انصاف سر دهد .

ص ۱۳۷

۸۲- المؤمن آلف ، مألوف ، متعطف ۱۴۳۲ .

۸۳- إِنَّ الْمُؤْمِنِينَ هَيِّنُونَ ، لِينُونَ ۳۵۳۴ .

۸۴- إِنَّ الْمُؤْمِنِينَ مُحْسِنُونَ ۳۵۳۵ .

۸۵- إِنَّ الْمُؤْمِنِينَ خَائِفُونَ ۳۵۳۶ .

۸۶- المؤمن بعمله ۲۲۹ .

۸۷- المؤمنون أعظم أحلاما ۵۹۵ .

الإنسان

۱- الإنسان بعقله ۲۳۰ .

۲- صلاح الإنسان في حبس اللسان و بذل الإحسان ۵۸۰۹ .

۳- وقال- عليه السلام- في وصف من ذمه : لا- يحسب رزيه ، و لا- يخشع تقيّه ، ۸۲- مؤمن انس گیرنده ، انس گرفته شده ، مهربان است .

۸۳- براستی که مؤمنان همواران ، نرمخویانند .

۸۴- براستی که مؤمنان نیکو کارانند .

۸۵- براستی که مؤمنان بیمناک اند (البته از خدای بزرگ) .

۸۶- مؤمن به عمل اوست (یعنی تنها ایمان در صدق مؤمن کفایت نکرده بلکه عمل لازم است) .

۸۷- اشخاص مؤمن از نظر عقل برتر و بزرگترند .

انسان ۱- آدمی بعقل و زیرکی اوست (پس اگر بی عقل باشد حیوانی بیش نیست) .

۲- صلاح انسان در بند کردن زبان و بذل احسان است .

۳- (تتمه کلامی است از خطبه ۸۲ مشهور بخطبه غزاء که در این فرازها صفت انسان را بیان فرموده) گمان نمی کند هیچ مصیبتی را ، و فروتنی نمی کند از راه تقيه و

ص ۱۳۸

لا يعرف باب الهدى ، فيتبعه و لا باب الردى فيصد عنه ۱۰۸۹۳ .

الأنس بالله

۱- ثمره الأنس بالله الاستيحاش من الناس ۴۶۲۸ .

۲- كيف يأنس بالله من لا يستوحش من الخلق ۷۰۰۳ .

۳- من انس بالله استوحش من الناس ۸۱۲۲ .

۴- من استوحش عن الناس أنس بالله سبحانه ۸۸۱۱ .

الأنس

۱- انس الأمن تذهبه وحشه الوحده ، و أنس الجماعه ينكده وحشه ترس ، در هدایت را نشاخته پس بدنبال آن رود ، و نه در

هلاکت و ضلالت را تا از آن اعراض نماید .

به خدا خو گرفتن ۱- میوه انس به خدا رمیدن از مردم خواهد بود (چون معمولاً انس با مردم از غیبت و دروغ و تزویر و طمع و فوت خالی نیست) .

۲- چگونگی به خدا انس گرفته کسی که از خلق وحشت ندارد (یعنی یا انسان باید با خدا انس گیرد یا با خلق ، جمعشان نشاید) .

۳- هر که به خدا انس گیرد از مردم رم نماید (یعنی دوری کند) .

۴- هر که از مردم وحشت کند (و از آنان دوری نماید) به خدای سبحان انس خواهد گرفت .

خو گرفتن ۱- وحشت تنهایی انس و آرامش امنیت را می برد ، و خوف و ترس آرامش و انس

ص ۱۳۹

المخافه ۲۰۱۸ .

۲- الأَئْسُ فِی ثَلَاثَةِ : الزَّوْجَةِ الْمَوَافِقَةِ ، وَ الْوَلَدِ الصَّالِحِ ، وَ الْإِخِ الْمَوَافِقِ ۲۱۰۹ .

۳- أَحَقُّ النَّاسِ أَنْ يُؤْنَسَ بِهِ ، الْوَدُودُ ، الْمَأْلُوفُ ۲۹۶۰ .

التَّائِي وَالْأَنَاه

۱- التَّوَدُّهُ مَمْدُوحَةٌ فِي كُلِّ شَيْءٍ إِلَّا فِي فُرْصِ الْخَيْرِ ۱۹۳۷ .

۲- التَّتَبُّتُ خَيْرٌ مِنَ الْعَجَلَةِ إِلَّا فِي فُرْصِ الْخَيْرِ (الْبِرِّ) ۱۹۴۹ .

۳- التَّائِي حَزْمٌ ۱۹۳ .

۴- التَّائِي يُوجِبُ الْاسْتِظْهَارَ ۴۳۳ . با دیگران بودن را دشوار نماید (یعنی امنیت به تنهایی و با اجتماع به تنهایی آرامش بخش نیست بلکه هم امنیت لازم است و هم تنها نبودن و همراه جماعت بودن) .

۲- انس و آرامش و خو

گرفتن در سه کس می باشد : زن موافق ، فرزند شایسته ، و برادر موافق .

۳- سزاوارترین مردم به این که به او خو گرفته شود دوستی است که الفت گرفته شده باشد .

درنگ و شتاب نکردن ۱- درنگ و تأنی در هر چیزی ستوده است مگر در فرصت های خیر (که تعجیل در آنها بهتر است) .

۲- ایستادن و درنگ در کارها بهتر از عجله است مگر در فرصت های کار خیر .

۳- در مصالح و مفاسد درنگ نمودن دور اندیشی است .

۴- با تأمل و تفکر و بی عجله کار کردن سبب پشت گرمی خواهد گردید .

ص ۱۴۰

۵- التّأنی فی الفعل یؤمن الخطل ۱۳۱۰ .

۶- بالتّأنی تسهل المطالب ۴۲۲۶ .

۷- التّثبت فی القول یؤمن العثار و الزّلل ۱۳۵۹ .

۸- بالتّأنی تسهل الأسباب ۴۳۰۹ .

۹- رویدا یسفر الظّلام ، كأن قد وردت الأظعان یوشک من أسرع أن یلحق ۵۴۳۲ .

۱۰- صل عجلتک بتأنیک ، و سطوتک برفقک ، و شرک بخیرک ، و انصر ۵- شتاب نکردن در کار و آهستگی (آدمی را) از دشنام و یا از عمل سست و کاری که محکم نمی باشد ایمن می دارد .

۶- با تأنی و درنگ مطالب آسان خواهد شد . (زیرا شتاب نکردن همیشه با فکر و اندیشه و تأمل همراه است و شکی نیست در این که با فکر مطالب سهل خواهد گردید) .

۷- ایستادگی در گفتار (و حرف نزدن مگر بعد از فکر آدمی را) از برو در افتادن و لغزیدن ایمن می گرداند .

۸- با تأنی وسیله ها و اسباب آسان می گردد .

۹- درنگ کن درنگ کردنی ، که تاریکی روشن

می گردد (و راه حق واضح می شود و با تاریکی و اشتباه حال براهی نباید رفت مبادا راه باطلی باشد) گویا در حقیقت کوچ کرده ها (که تحقیق نکرده اند بجنهم) وارد شده اند ، و نزدیک است کسی که شتاب کند این که ملحق به آنها گردد ، (یا آنکه ممکن است مراد حضرت حالات مردم دنیا باشد و آنها را به قافله ای تشبیه نموده که عده ای رفته و قافله ای هم به دنبال آنها در حرکتند ، و باید در این تشبیه تأمل و تدبر کرد تا حقیقت حال روشن شود) .

۱۰- شتاب را به تأنی ، و درشتی خویش به نرمی و مدارا ، و بدی خود را

ص ۱۴۱

العقل علی الهوی تملک النهی ۵۸۴۹ .

۱۱- علیک بالأناه فإنّ المتأنی حرّی بالإصابه ۶۰۹۰ .

۱۲- فی التأنی استظهار ۶۴۷۷ .

۱۳- فی الأناه السّلامه ۶۵۲۶ .

۱۴- من اتّاد أمن من الزّلل ۸۰۵۱ .

۱۵- لا إصابه لمن لا أناه له ۱۰۷۸۳ .

۱۶- الأناه حسن ۶۰ .

۱۷- الأناه إصابه ۱۲۸ . به خوبی خویشتن پیوند ، و عقل را بر هوا و هوس پیروز ساز تا آنکه عقل را مالک شوی .

۱۱- بر تو باد به تأنی و شتاب نکردن در کار زیرا که تأنی کننده برسیدن و کار درست سزاوارتر است .

۱۲- در تأنی و شتاب نکردن احتیاط و پشت قوی کردن است .

۱۳- در شتاب نکردن و درنگ سلامتی است .

۱۴- هر که (در کارها) با تأنی باشد از لغزشها ایمن گردد .

۱۵- به مقصود نخواهد رسید کسی که درنگ و تأنی برای او نیست .

۱۶- تأنی و شتاب نکردن نیکویی است

۱۷- درنگ و تأمل رسیدن (به مطلوب و) درست اندیشیدن است .

ص ۱۴۲

المتأني

۱- المتأني حرى بالإصابة ۷۹۱ .

۲- المتأني مصيب و إن هلك ۱۲۲۹ .

۳- أصاب متأناً أو كاد ۱۲۹۰ .

التأيد

۱- التأييد حزم ۱۵۵ . درنگ کننده ۱- درنگ کننده (و کسی که جوانب کار را ملاحظه می کند) برسیدن مقصود سزاوار است .

۲- تأني کننده به هدف رسیده یا درستکار است هر چند هلاک شود (چون در کار خود اندیشه نموده و بی فکر قدم بر نداشته است) .

۳- درنگ کننده درست رفته و یا نزدیک است که نائل شود .

پشتوانه ۱- خود را قوی نمودن و به عجز راضی نشدن دور اندیشی است .

ص ۱۴۳

باب الباء

البؤس

۱- ما أقرب البؤس من النعيم ، و الموت من الحياه ۹۵۷۹ .

البخل و الشح

۱- البخل أحد الفقيرين ۱۶۳۰ .

۲- البخل يكسب العار ، و يدخل النار ۱۷۰۶ .

۳- البخل یاخراج ما افترضه الله سبحانه من الأموال أقبیح البخل ۲۰۳۸ . تنگدستی ۱- چه نزدیک است تنگدستی به نعمت ، و مرگ به زندگی (بنا بر این نباید گول نعمت و یا حیات را خورد که چرا دائمی نخواهند بود) .

بخیلی ۱- بخیلی یکی از دو پریشانی است (یکی پریشانی ناچیزی و دیگر خود بخیلی) .

۲- بخیلی عار و ننگ را می اندوزد ، و صاحب خود را در آتش داخل می کند .

۳- بخیلی نسبت به اخراج آنچه خدای پاک و منزه فرض کرده است از اموال زشت ترین بخیلی است (چون بخل در مثل زکات و خمس و مانند آن عذاب دارد) .

ص ۱۴۴

۴- احترسوا من سوره الجمد (الحمد) ، و الحقد ، و الغضب ، و الحسد ، و أعدوا لكل شیء من ذلك عدّه تجاهدونه بها من الفكر فی العاقبه ، و منع الرذيله ، و طلب الفضيله ، و صلاح الآخره ، و لزوم الحلم ۲۵۶۵ .

۵- احذروا البخل فإنه لؤم و مسبه ۲۵۸۳ .

۶- احذروا الشح ، فإنه يكسب المقت ، و يشين المحاسن ، و يشيع العيوب ۲۶۲۶ .

۷- إياك و التحلى بالبخل ، فإنه يزرى بك عند القريب (الغريب) ، و يمقتك إلى النسيب ۲۶۵۱ .

۸- إياك و الشح فإنه جلباب المسكنه ، و زمام يقاد به إلى كل دناءه ۲۶۵۸ . ۴- خود را از تندی وحدت بخیلی یا ستایش

و کینه ، و خشم ، و حسد نگهدارید ، و برای هر یک از آنها تجهیزات که بوسیله آن با آنها پیکار نموده ، از قبیل اندیشه در عاقبت ، و منع پستی مرتبه ، و افزون طلبی ، و صلاح آخرت و جدا نشدن از بردباری آماده سازید .

۵- از بخیلی دوری کنید زیرا که آن پستی مرتبه و باعث دشنام می شود .

۶- از بخیلی دوری نمائید زیرا که آن کسب می کند دشمنی را ، و عیناک می سازد صفات نیکو را ، و عیبها را فاش می گرداند .

۷- بر تو باد از آراستگی به بخیلی ، زیرا که او تو را در نزد بیگانه یا نزدیک عیناک ساخته ، و خویشاوندان تو را دشمن سازد .

۸- بر تو باد به دوری از بخیلی ، زیرا که آن پیراهن درویشی ، و زمام و مهارست که به سبب آن به سوی هر پستی کشیده می شود (یعنی سبب ذلت و خواری بخیل خواهد گردید) .

ص ۱۴۵

۹- إِيَّاكُمْ وَ الْبَخْلَ ، فَإِنَّ الْبَخِيلَ يَمُقْتَهُ الْغَرِيبُ ، وَ يَنْفِرُ مِنْهُ الْقَرِيبُ ۲۷۴۸ .

۱۰- أَقْبِحَ الْبَخْلَ مَنَعَ الْأَمْوَالَ مِنْ مُسْتَحَقِّهَا ۳۱ .

۱۱- الْبَخْلُ فَقْرٌ ۱۰۶ .

۱۲- الشَّحُّ مَسْبَةٌ ۱۱۰ .

۱۳- كَثْرَةُ التَّعَلُّلِ آيَةُ الْبَخْلِ ۷۰۹۰ .

۱۴- الشَّحُّ يَكْسِبُ الْمَسْبَةَ ۳۰۷ .

۱۵- الْبَخْلُ يَزِرِي بِصَاحِبِهِ ۴۲۶ .

۱۶- الْبَخْلُ يَكْسِبُ الدَّمَ ۴۷۴ .

۱۷- الْبَخْلُ يُوجِبُ الْبَغْضَاءَ ۷۸۰ .

۱۸- الْبَخْلُ بِالْمَوْجُودِ سَوْءُ الظَّنِّ بِالْمَعْبُودِ ۱۲۵۸ . ۹- از بخیلی دوری نمائید ، زیرا که بخیلی را بیگانه دشمن داشته ، و نزدیک و خویش از او رم می کند .

۱۰- زشت ترین بخیلی جلو گیری مالهاست از مستحقشان ، که نگذارد

به اهلهش برسد .

۱۱- بخل ورزیدن درویشی است .

۱۲- بخیلی دشنام انگیز است .

۱۳- بسیاری بهانه جوئی (و عذر خواهی از عدم بخشش) نشانه بخیلی است .

۱۴- بخیلی ناسزا و دشنام را می اندوزد (یعنی سبب آن خواهد شد) .

۱۵- بخیلی صاحب خود را عیناک سازد .

۱۶- بخیلی نکوهش و بد گوئی را کسب می نماید .

۱۷- بخیلی موجب کمال دشمنی است .

۱۸- بخیلی به آنچه موجود است بدگمانی به پروردگار معبود است .

ص ۱۴۶

۱۹- البخل یدلّ مصاحبه و یعزّ مجانبه ۱۴۰۹ .

۲۰- بالبخل تكثر المسبّه ۴۱۹۵ .

۲۱- بئس الخلیقه البخل ۴۴۱۸ .

۲۲- زیاده الشّح تشین الفتوّه و تفسد الأخوّه ۵۵۰۸ .

۲۳- فی الشّح المسبّه (السّبّه) ۶۴۸۰ .

۲۴- کثره الشّح توجب المسبّه ۷۱۰۲ .

۲۵- لو رأیتم البخل رجلا لرأیتموه شخصا مشوّها ۷۵۷۳ .

۲۶- لو رأیتم البخل رجلا لرأیتموه مشوّها یغضّ عنه کلّ بصر ، و ینصرف عنه کلّ قلب ۷۵۹۸ .

۲۷- من لزم الشّح عدم النّصح ۸۱۰۵ . ۱۹- بخیلی مصاحب خود را خوار ، و دوری کننده آن را عزیز می دارد .

۲۰- با بخیلی دشنام دادن زیاد خواهد گردید .

۲۱- بد صفتی است بخیلی (زیرا آدمی را در انظار بی ارزش می کند ، و سبب غضب خدای بزرگ خواهد بود) .

۲۲- زیادتی بخیلی جوانمردی را زشت نموده و برادری را تباه می سازد .

۲۳- در بخیلی عار یا وسیله دشنام است .

۲۴- بسیار بخیلی موجب دشنام خواهد گردید .

۲۵- اگر شما بخیلی را (به صورت) مردی می دیدید هر آینه آن را شخص بد چهره ای مشاهده می کردید .

۲۶- اگر بخیلی را مردی می دیدید هر آینه آن را بد چهره ای می دیدید

که هر چشمی از پائین انداخته شده و هر دلی از آن رو گرداند .

۲۷- هر که ملازم بخیلی است (و از آن جدا نشود) نصیحت کننده را از دست دهد (زیرا صاحب چنین صفتی کسی را نزد خود نخواهد گذاشت) .

ص ۱۴۷

۲۸- من أقبح الخلائق الشَّحَّ ۹۳۸۰ .

۲۹- ما أقبح البخل مع الإكثار ۹۵۳۹ .

۳۰- ما أقبح البخل بذوی النِّبل ۹۵۵۲ .

۳۱- ما اجتلب سخط الله بمثل البخل ۹۵۷۵ .

۳۲- ما فرار الكرام من الحمام كفرارهم من البخل و مقارنه اللّثام ۹۶۹۳ .

۳۳- لا مسبه كالشَّحَّ ۱۰۴۷۵ .

۳۴- لا غربه كالشَّحَّ ۱۰۵۰۵ .

۳۵- لا مروّه مع شحَّ ۱۰۵۲۱ .

۳۶- لا سواه أسوأ من الشَّحَّ ۱۰۶۲۳ .

۳۷- لا سواه أسوء من البخل ۱۰۷۶۴ . ۲۸- از زشت ترین خصلت ها بخیلی است .

۲۹- چه چیز بخیلی را با بسیاری مال زشت نموده است ۳۰- چه چیز بخیلی را به صاحبان بلندی مرتبه زشت نموده است .

۳۱- خشم خدا به چیزی مانند بخیلی (نسبت به حقوق واجبه) کشیده نخواهد شد .

۳۲- فرار کریمان از مرگ به اندازه فرار آنان از بخیلی و همراهی لئیمان نخواهد بود (آگاه باش که چقدر بخل و همراهی لئیمان بد است) .

۳۳- هیچ عار و ننگی مانند بخیلی نیست .

۳۴- هیچ غربتی مانند بخیلی نیست .

۳۵- هیچ مروت و مردانگی با بخیلی نیست .

۳۶- نیست خصلتی بدتر از بخیلی .

۳۷- نیست خصلتی بدتر از بخیلی .

ص ۱۴۸

البخیل و الشحیح

۱- البخیل یبخل علی نفسه بالیسیر من دنیاہ ، و یسمح لورّاثه بکلّها ۱۸۸۴ .

۲- البخیل یسمح من عرضه بأكثر ممّا أمسک من عرضه ، و یضیع من

دینه أضعاف ما حفظ من نشبه ٢٠٨٤ .

٣- أبعء الخلائق من الله تعالى البخیل الغنى ٣١٦٢ .

٤- أبخل الناس بعرضه أسخاهم بعرضه ٣١٩٠ .

٥- أبخل الناس من بخل على نفسه بماله ، و خلفه لورائه ٣٢٥٣ .

٦- البخیل مذموم ، الحسود مغموم ٩٧ .

٧- البخیل خازن لورثته ٤٦٤ . بخیل ١- بخیل بانءك چیزی از دنیاى خود بر نفس خویش بخل می کند ، و تمام دنیاى خود را بوارثهائى خود می بخشد .

٢- بخیل از عرض خود می گذرد بیش از آنچه از متاع خود نگاه می دارد و از دینش تباه می سازد چندین برابر آنچه از مال و عقار خود حفظ می کند .

٣- دورترین مخلوق از خدای تعالی بخیل توانگر است .

٤- بخیل ترین مردم به مال خویش سخاوتمندترین آنهاست به عرض و آبروی خود .

٥- بخیل ترین مردم کسی است که به مالش بر نفس خود بخل ورزیده و آن را برای وارثان خود بر جای نهد .

٦- بخیل نکوهیده ، و رشکبر ملازم هم و غم خواهد بود .

٧- بخیل گنجینه دار وارث خویش است (چون برای خود نفعی از ثروتش عائد

ص ١٤٩

٨- البخیل متعجل الفقر ٦٩٢ .

٩- البخیل أبدا ذلیل ٧٨١ .

١٠- البخیل متحجج (متبجج) بالمعاذیر و التعلیل ١٢٧٥ .

١١- البخیل ذلیل بین أعزته ١٤٤١ .

١٢- عجب للشفقی البخیل یتعجل الفقر المذی منه هرب و يفوته الغنى الذى إياه طلب فیعیش فی الدنیا عیش الفقراء و یحاسب فی الآخره حساب الأغنیاء ٦٢٨٠ .

۱۳- لیس لشحیح رفیق ۷۴۶۵ .

۱۴- لیس لبخیل حبیب ۷۴۷۳ .

۱۵- لم یوقق من بخل علی نفسه بخیره و خلف ماله لغيره ۷۵۳۵ . نخواهد شد .

۸- بخیل شتاب کننده

فقر و پریشانی است .

۹- بخیل پیوسته خوار و ذلیل است .

۱۰- بخیل (برای ندادن چیزی) به عذرها و علت ها متمسک خواهد شد ، و دلیل خواهد آورد .

۱۱- بخیل در میان عزیزان خود ذلیل است .

۱۲- عجب دارم از بدبخت بخیل ، فقری که از آن گریخته پیش انداخته ، و توانگری که به دنبال آنست از او فوت می شود ، پس در دنیا مثل فقرا زندگانی کرده ، و در آخرت به حساب توانگران محاسبه خواهد شد .

۱۳- برای بخیل رفیقی نیست .

۱۴- برای هیچ بخیلی دوستی نیست .

۱۵- توفیق نیافته کسی که به خوبی و احسانش بر نفس خود بخل ورزیده ، و مالش را برای غیر خود پس انداز کند .

ص ۱۵۰

۱۶- من قبض یده مخافه الفقر فقد تعجل الفقر ۷۸۷۷ .

۱۷- من بخل بماله ذلّ ۷۹۲۱ .

۱۸- من بخل بما لا یملکه فقد بالغ فی الرّذیله (بالرّذیله) ۸۸۴۶ .

۱۹- من یقبض یده عن عشیرته ، فإنّما یقبض یدا واحدا عنهم ، و یقبض عنه أیدی کثیره منهم ۸۸۸۰ .

۲۰- من بخل بماله علی نفسه جاد به علی بعل عرسه ۹۰۸۸ .

۲۱- من بخل علی المحتاج بما لدیه کثر سخط الله علیه ۹۱۰۹ .

۲۲- ما عقد ایمانه من بخل یا حسانه ۹۵۷۰ .

۲۳- ما عقل من بخل یا حسانه ۹۵۸۸ . ۱۶- هر که دست خود را از ترس فقر و تهیدستی ببندد و درهم کشد در حقیقت در پریشانی تعجیل نموده است .

۱۷- هر که به مال خود بخیلی کند خوار گردد .

۱۸- هر که به آنچه مالک آن نیست (شاید حقوق واجبه باشد که آدمی مالک

آن نخواهد بود) بخل بورزد در حقیقت در دنائت و پستی به نهایت رسیده است .

۱۹- هر که دست خزد را از قبیله خود بهم کشد (نسبت به آنان گرفتگی کند به خود ضرر زده زیرا) جز این نیست که یک دست را از آنها بهم کشیده و از خود دستهای بسیاری را از آنها بهم کشیده است .

۲۰- هر که بر نفس خود به مالش بخیلی نماید بر همسر همسر خود آن را ببخشد .

۲۱- هر که بر نیازمند به آنچه در نزد اوست بخل ورزد خشم خدا بر او بسیار شود .

۲۲- ایمان خود را نبسته (و محکم ننموده) کسی که به احسان خود بخل ورزد (و خواهد رفت چنانکه اگر حیوانی را نبندند خواهد رفت) .

۲۳- عاقل نیست هر که به احسانش بخیلی کند .

ص ۱۵۱

۲۴- و قال- علیه السلام- : و قد مرّ بقدر علی مزبله : هذا ما كنتم (علیه بالأمس تتنافسون) تتنافسون فيه بالأمس [و فی خبر آخر] أنه قال : هذا ما بخل به الباخلون ۱۰۰۲۳ .

۲۵- و یح البخیل المتعجل الفقر الذی منه هرب ، و التارك الغنی الذی إیاه طلب ۱۰۰۹۸ .

۲۶- لا تبخل فتقتّر و لا تسرف فتفرط ۱۰۳۱۰ .

۲۷- لا مروّه لبخیل ۱۰۴۳۸ .

۲۸- لا یبقی المال إلاّ البخل ، و البخیل معاقب ملوم ۱۰۸۴۳ .

۲۹- الباخل فی الدنیا مذموم ، و فی الآخره معذب ملوم ۱۷۳۳ . ۲۴- حضرت در وقتی که بر چاه بالوعه ای که سر آن گشوده شده بود و فضلات بیرون آمده فرمود : این آنست که شما دیروز در آن رغبت

، نسبت به آن بر یکدیگر جلو می‌زدید (و در روایت دیگر دارد) که فرمود : این آن چیز است که بخل کنندگان به آن بخل می‌ورزیدند . (و در نهج البلاغه نیز در کلمات قصار ۱۸۶ نقل گردیده است) .

۲۵- وای بر بخیلی که در فقری که از آن گریخته شتاب کننده است (و از ترس درویشی پیوسته درویش است) و ترک کننده توانگری که آن را طلب نموده است (یعنی بروش درویشان سلوک می‌کند که مبادا فقیر شود و یا بلکه بتواند ثروت بیشتری بدست آورد) .

۲۶- بخیلی مکن پس تنگ گیری کنی ، و اسراف منما پس افراط نمائی (و از حدّ در گذری) .

۲۷- هیچ مروّتی برای بخیل نیست .

۲۸- باقی نمی‌گذارد مال را مگر بخیلی ، و بخیل معاقب ملامت شده است .

۲۹- بخل کننده در دنیا بد ، و در آخرت معذب و سرزنش شده است .

ص ۱۵۲

المبادره

۱- بادرُوا العمل ، و أكذبوا الأمل ، و لا حظوا الأجل ۴۴۶۴ .

۲- بادرُوا العمل (الأمل) ، و خافوا بغته الأجل ، تدرکوا أفضل الأمل ۴۴۶۵ .

۳- بادرُوا بالعمل عمرا ناکسا ۴۴۶۶ .

۴- بادرُوا بالعمل مرضا حابسا ، و موتا خالسا ۴۴۶۷ .

۵- بادر البرّ فإنّ أعمال البرّ فرصه ۴۳۶۳ .

۶- بادرُوا صالح الأعمال و الخناق مهمل و الزّوج مرسل ۴۳۸۰ .

۷- بادر شبابک قبل هرمک ، و صحّتک قبل سقمک ۴۳۸۱ . پیشی گرفتن ۱- مبادرت کنید به عمل ، و امید را دروغ گو پنداشته ، و هر دم رسیدن مرگ را ملاحظه نمائید .

عمل ، و

امید را دروغ گو پنداشته ، و هر دم رسیدن مرگ را ملاحظه نمائید .

۲- به سوی عمل شتاب کرده و یا به کارهای خیر بر امیدها پیشی گیرید ، و از ناگهان فرارسیدن اجل بهراسید تا افزون ترین آرزو را دریابید .

۳- عمل را بر عمر سر بزیر افکنده و سست و ضعیف را پیش اندازید (که وقتی بسن انحطاط رسید چندان کاری از او ساخته نیست) .

۴- عمل را پیش اندازید بر بیماری حبس کننده ، و مرگ رباینده (یعنی پیش از آنکه به بیماری سخت مبتلاء شوید و مرگ شما را دریابد مبادرت به عمل کنید) .

۵- به کارهای نیک مبادرت و سبقت نما زیرا که کارهای نیک فرصت است .

۶- به عملهای شایسته مبادرت نمائید چه آنکه گلو وا گذاشته شده (و مرگ گلو را بگیرد) و روح رها گشته و قبض شود .

۷- جوانی خود را پیش از پیری ، و تندرستیت را قبل از بیماری خویش مبادرت

ص ۱۵۳

۸- بادر غناک قبل فقرک ، و حیاتک قبل موتک ۴۳۸۲ .

۹- بادروا فی مهل البقیه ، و أنف المشیه ، و انتظار التوبه ، و انفساخ الحوبه ۴۳۷۲ .

۱۰- بادروا و الأبدان صحیحه ، و الألسن مطلقه ، و التوبه مسموعه ، و الأعمال مقبوله ۴۳۷۳ .

۱۱- بادروا قبل أخذہ العزیز المقتدر ۴۳۶۹ .

۱۲- بادروا قبل الضنک و المضیق ۴۳۷۰ .

۱۳- بادروا قبل الزوع و الزهوق ۴۳۷۱ .

۱۴- بادروا آجالکم بأعمالکم ، و ابتاعوا ما بقی لکم بما یزول نما (یعنی تا جوانی و تندرستی از عمر استفاده کن) .

۸- بر توانگری خود

پیش از درویشی ، و بر زندگانی و حیات خویش قبل از مردنت سبقت نما (یعنی تا مال و ثروت داری و نمردی از فرصت استفاده کن) .

۹- پیشی گیرید در مهلت بقیه عمری که باقی مانده ، و در نخستین زمانی که اراده کار کرده (و در فصل جوانی که قدرتی دارید) ، و بر فرارسیدن انتظار توبه ، و زائل شدن گناه یا وسعت گناه و رسیدن زمان جزای آن ، (یعنی تا این زمانها نرسیده باید مبادرت کرد) .

۱۰- پیشی گیرید در صورتی که بدن ها صحیح ، و زبانها رها (و به بند نیفتاده) ، و توبه مسموع ، و عملها مقبول می باشد (که بعد از آن عملی سودمند نخواهد بود) .

۱۱- سبقت گیرید ، قبل از یک بار گرفتن (خدای) غالب توانا (عمر را) .

۱۲- پیشی گیرید پیش از تنگی حال و ضیق مجال (مرگ) .

۱۳- سبقت گیرید قبل از نرسیدن و بیرون رفتن جان .

۱۴- عملهای خود را بر اجلها پیش انداخته ، و آنچه را برایتان باقی مانده

ص ۱۵۴

عنکم ۴۳۷۴ .

۱۵- بادروا بأموالکم قبل حلول آجالکم ترککم و تصلحکم و تزلفکم ۴۳۷۵ .

۱۶- بادر (باکر) الطّاعه تسعد ۴۳۶۰ .

۱۷- بادر الخیر ترشد ۴۳۶۱ .

۱۸- بادروا قبل قدوم الغائب المنتظر ۴۳۶۸ .

۱۹- بادروا الموت و غمراهه ، و مهّدوا له قبل حلوله و أعدّوا له قبل نزوله ۴۳۷۶ .

۲۰- بادروا فی فینه الإرشاد ، و راحه الأجساد ، و مهل البقیه ، و أنف المشیه ۴۳۷۷ . به آنچه از شما

زائل می شود خریداری نمائید ، (مشهور ارباب عرفان است : اگر تنگ طلائی باشد که فانی شود ، و کوزه سفالی که همیشه باقی ماند ، باید عاقل کوزه را بر تنگ ترجیح دهد ، تا در وقت حاجت تشنه نماند) .

۱۵- بمالهای خود قبل از رسیدن اجلهاتان مبادرت ورزید ، تا شما را پاک گردانیده ، و به صلاح آورده و بدرگاه خدا نزدیک کند .

۱۶- به طاعت خدا سبقت گیر تا نیکبخت شوی .

۱۷- به سوی خیر مبادرت نما تا راه راست یابی .

۱۸- قبل از آمدن غائبی که انتظار آن کشیده می شود (مرگ) و یا آن انتظار تو را می کشد سبقت گیرید .

۱۹- بر مرگ و سختی های آن پیشی گیرید ، و پیش از در آمد آن برای آن تهیه اسباب کرده اصلاح حال خود نمائید ، و قبل از فرود آمدنش برای آن توشه و اسباب سفر آماده کنید .

۲۰- در وقت راهنمایی ، و آسایش بدن ها ، و مهلت بقیه عمر ، و ابتدای

ص ۱۵۵

۲۱- بادروا أعمالکم ، و سابقوا آجالکم ، فإنکم مدینون بما أسلفتم ، و مجازون بما قدّمتم ، و مطالبون بما خلّفتم ۴۳۷۸ .

۲۲- بادروا الأمل ، و سابقوا هجوم الأجل ، فإنّ الناس یوشک أن ینقطع بهم الأمل ، فیرهقهم الأجل ۴۳۷۹ .

۲۳- بادر الفرصه قبل أن تكون غصّه ۴۳۶۲ .

۲۴- طوبی لمن بادر صالح العمل قبل أن تنقطع أسبابه ۵۹۶۱ .

۲۵- طوبی لمن بادر الأجل ، و اغتنم المهل ، و تزوّد من العمل ۵۹۷۵ . مشیت (در اوقات جوانی که اراده سخت تر است) مبادرت نمائید .

-۲۱

در اعمال خویش مبادرت نموده ، و بر مرگ ها پیشی گیرید ، زیرا به آنچه پیش فرستاده اید جزا داده شده ، و به آنچه مقدم داشتید عوض داده خواهید شد ، و به آنچه جا گذاشته و پس انداخته اید باز خواست خواهید شد .

۲۲- بر آرزو پیشی گرفته ، و بر هجوم اجل سبقت نمائید ، زیرا نزدیک است که مردم بریده شود امیدشان ، و آنها را مرگ ناگهان فرارسد .

۲۳- در فرصت پیشی گیر ، پیش از آنکه فرصت غصه شود (یعنی از دست برود و سبب غصه گردد) .

۲۴- خوشا به حال کسی که به عمل صالح مبادرت ورزیده ، پیش از آنکه اسباب آن بریده شود (که همان حضور مرگ است) .

۲۵- خوشا به حال کسی که (به وسیله کارهای خوب) بر مرگ پیشی گرفته ، و مهلت را غنیمت شمرد ، و از عمل توشه برگیرد .

ص ۱۵۶

البرد

۱- توقو البرد فی أوله ، و تلقوه فی آخره ، فإنه یفعل بالأبدان كما یفعل فی الأغصان ، أوله یحرق ، و آخره یورق ۴۵۵۱ .

البرّ و البرّ و من منعه

۱- البرّ عمل مصلح ۵۵۴ .

۲- البرّ عمل صالح ۸۷۱ .

۳- البرّ غنیمه الحازم ۹۸۵ .

۴- البرّ أعجل شیء مثویه ۱۲۲۲ . سرما ۱- از سرما در اول آن پرهیز کرده ، و در آخر آن آن را استقبال نمائید ، زیرا در بدنها آن کند که در شاخه ها می کند ، اولش می سوزاند ، و آخرش برگ می رویاند (شاعر هم گفته :

گفت پیغمبر باصحاب کبار

تن میپوشانید از باد بهار

آنچه با شاخ درختان می کند

با تن و جان شما آن می کند

نیکی و نیکو کاری ۱- نیکوئی ، عملی است اصلاح کننده .

۲- نیکوئی ، و کار خیر عملی است پسندیده .

۳- نیکوئی ، یا صلّه و احسان غنیمت دور اندیش است .

۴- احسان ، شتابانتر چیز است به حسب پاداش .

ص ۱۵۷

۵- بالبرّ یملک الحرّ ۴۲۱۳ .

۶- تعجیل البرّ زیاده فی البرّ ۴۵۶۸ .

۷- خیر البرّ ما وصل إلى الأحرار ۴۹۵۵ .

۸- خیر البرّ ما وصل إلى المحتاج ۴۹۷۴ .

۹- فی کلّ برّ شکر ۶۵۰۷ .

۱۰- من منع برّاً منع شکر ۸۱۰۶ .

۱۱- من بذل برّه انتشر ذکره ۸۶۳۱ .

۱۲- من قرب برّه بعد صیته ۸۶۳۲ .

۱۳- من أتبع الإحسان بالإحسان ، و احتمال جنایات الإخوان و الجیران ، ۵- به وسیله احسان ، یا به وسیله نان دادن ، آزاد بنده می گردد .

۶- شتاب کردن در نیکی زیادتی در نیکوئی است .

۷- بهترین احسان آنست که به آزادگان رسد (یعنی به کسانی که در بند علائق نباشند)

۸- بهترین احسان آنست که به محتاج رسد .

۹- در هر خیر و نیکی شکر است .

۱۰- هر که احسانی را منع کند (و به کسی احسانی که توانائی آن را دارد ننماید) منع شگری کند ، یا از شگری منع شده است (که دیگران و یا خدا از او تشکر نمایند) .

۱۱- هر که نیکی خود را بذل کند ، یاد او (در میان مردم) پراکنده شود (شهرت پیدا کند) .

۱۲- هر که نیکی و احسان او نزدیک باشد آوازه او دور باشد (و به جاهای دور رسد) .

۱۳- هر که احسانی را در پی احسانی کند ، و متحمل جنایات برادران

ص ۱۵۸

فقد أكمل البرّ ۹۱۲۰ .

۱۴- من بخل عليك ببشره لم يسمح ببرّه ۹۱۹۹ .

۱۵- من أفضل البرّ بزّ الأيتام ۹۴۳۳ .

۱۶- مع البرّ تدرّ الرّحمه ۹۷۳۳ .

۱۷- لسان البرّ يأبى سفه الجهّال ۷۶۳۷ .

۱۸- من كثر برّه حمد ۷۸۸۸ .

۱۹- من شيم الأبرار حمل النفوس على الإيتار ۹۳۵۰ .

الإبرام

۱- من أبرم سئم ۷۶۸۵ . و همسایگان گردد ، پس در حقیقت بر و نیکی را کامل گردانیده است .

۱۴- هر که به شکفته روئی خود بخیلی کند به احسان خود جود نکند .

۱۵- از افزون ترین نیکوئی است ، نیکوئی نمودن به یتیمان .

۱۶- با نیکوئی ، رحمت فراوان و روان می شود .

۱۷- زبان نیکو کار از سفاقت و سبکی نادانها باز ایستد (یعنی نیکی سبب می شود که نادانها نیکو کار را آزار ندهند) .

۱۸- هر که نیکو کاریش بسیار باشد ستایش می شود .

۱۹- از خصلتهای نیکو کاران است ، واداشتن

نفسها بر ایثار (و دیگران را بر خود مقدم داشتن) .

اصرار در طلب ۱- هر که (در کاری) ابرام و اصرار نماید دیگران از او خسته شوند .

ص ۱۵۹

البری ء

۱- البری ء صحیح ، و المریب علیل ۱۵۲ .

۲- البری ء جری ء ۲۱۱ .

۳- ما أشجع البری ء و أجبن المریب ۹۶۲۶ .

۴- لا أشجع من بری ء ۱۰۵۸۸ .

۵- کلّ بری ء صحیح ۶۸۴۰ .

البشر ، البشاشه و طلاقه الوجه

۱- البشاشه أحد القرائین ۱۶۹۲ . بی تقصیر ۱- پاکدامن و بی تقصیر ، و یا بری از حرص دنیا تندرست است و صاحب شک بیمار است .

۲- بی تقصیر دلیر است (زیرا خائن ، خائف است) .

۳- چه دلیر و بی باک است بی گناه ، و ترسناک است صاحب شک (آری بی گناه با قاطعیت از خود دفاع می کند بخلاف گنهکار که با ترس و بیم حرف می زند ، یعنی این دو حالت نشانه گناه و بی گناهی است) .

۴- نیست دلیرتر از بی گناه (چون از خود خاطر جمع است و از چیزی هراسی ندارد) .

۵- هر بری ء (از بدی و از دنیا ، از امراض باطنی) صحیح است .

گشاده رویی ۱- خوشروئی و شکفتگی ، یکی از دو مهمانی کردن است .

ص ۱۶۰

۲- البشاشه إحسان ۱۸ .

۳- البشاشه حباله المودّه ۱۰۷۵ .

۴- عليك بالبشاشه فإِنَّه حباله المودّه ۶۱۰۱ .

۵- لا بشاشه مع إبرام ۱۰۵۱۷ .

۶- البشر يطفئ نار المعانده ۵۶۱ .

۷- البشر أول النّوال ۶۳۴ .

۸- البشر شيمه الحرّ ۶۵۶ .

۹- البشر يونس الرّفاق ۷۳۶ .

۱۰- البشر إسداء الصّنيعه بغير مؤنه ۱۵۰۳ .

۱۱- بالبشر و بسط الوجه يحسن موقع البذل ۴۳۱۳ . ۲- گشاده روئی ، احسان است .

۳- شکفتگی دام دوستی است (که انسان می تواند با آن مردم را تسخیر کند ، و آنان را به عنوان دوست به دام اندازد) .

۴- بر تو باد به

گشاده روئی ، زیرا که آن دام دوستی است .

۵- هیچ گشاده روئی با ابرام (و اصرار در سؤال و طلب) نیست (زیرا طرف ملول و ناراحت گردد) .

۶- شکفته روئی آتش دشمنی را خاموش می گرداند .

۷- شکفته روئی اول عطا و بخشش است .

۸- شکفته روئی شیوه مرد آزاده است .

۹- شکفته روئی رفقا را مانوس می سازد .

۱۰- گشاده روئی احسان را به خوبی بدون زحمت بکار بردن است .

۱۱- به سبب شکفتگی و گشاده روئی جایگاه بخشش نیکو خواهد گردید (یعنی با این عمل هم خدا راضی خواهد شد و هم بنده) .

ص ۱۶۱

۱۲- بشرک أوّل برّك و وعدك أوّل عطائك ۴۴۵۲ .

۱۳- بشرک يدلّ علی کرم نفسک ، و تواضعک ینبی عن شریف خلقک ۴۴۵۳ .

۱۴- حسن البشر أوّل العطاء ، و أسهل السّخاء ۴۸۳۵ .

۱۵- حسن البشر أحد البشارتین ۴۸۴۹ .

۱۶- حسن البشر شیمه کلّ حرّ ۴۸۵۸ .

۱۷- حسن البشر من علائم النّجاح ۴۸۶۶ .

۱۸- سبب المحبّه البشر ۵۵۴۶ . ۱۲- شکفته روئی تو اولین احسان تو ، و وعده نمودنت نخستین بخشش تو خواهد بود (ممکن است مراد حضرت این باشد که اگر بر عطا و بخشش توانائی نداری ، یکی با شکفته روئی با طرف برخورد نما ، و دیگر باو وعده ده که اگر خداوند قدرت داد با شما همکاری خواهیم کرد ، نه آنکه با اخلاق بد او را رد کرده و او را جواب کنی) .

۱۳- شکفته روئی تو بر گرامی و بلندی مرتبه ذات تو دلالت داشته ، و فروتنیت از خلق شریف خبر می دهد .

۱۴- نیکوئی

شکفته روئی اولین بخشش ، و آسانترین سخاوت است ، (چون مؤنه لازم ندارد هر کسی می تواند آن را به کار برد) .

۱۵- نیکوئی شکفتگی یکی از دو بشارت است (نسبت به کسی که به او وعده احسان می دهد زیرا با شکفته روئی طرف امیدوار خواهد گردید که به او احسان خواهد نمود) .

۱۶- نیکوئی شکفته روئی شیوه هر آزاده ایست .

۱۷- نیکوئی شکفته روئی از نشانه های پیروزیست .

۱۸- سبب دوستی شکفته روئی است .

ص ۱۶۲

۱۹- طلاقه الوجه بالبشر و العطیه و فعل البرّ و بذل التّحیه داع إلى محبّه البریّه ۶۰۳۲ .

۲۰- کثره البشر آیه البذل ۷۰۸۹ .

۲۱- وجه مستبشر خیر من قطوب مؤثر ۱۰۰۸۴ .

۲۲- البشر أحد العطائین ۱۶۱۳ .

۲۳- البشر منظر موق ، و خلق مشرق ۲۱۶۸ .

۲۴- البشر مبرّه ، العبوس معرّه ۲۳۶ .

۲۵- البشر أول البرّ ۲۹۶ .

۲۶- الطّلاقه شیمه الحرّ ۴۶۷ .

۲۷- البشر أول النّائل ۵۱۹ . ۱۹- گشاده روئی به نیکوئی شکفتگی و بخشش ، و کار نیک ، و احسان یا سلام را رواج دادن ، دعوت خلائق است به دوستی .

۲۰- بسیاری شکفته روئی ، نشانه جود و بخشندگی است .

۲۱- روی شکفته (که اکرامی در آن نباشد) بهتر از روی درهم کشنده اکرام کننده است .

۲۲- شکفته روئی یکی از دو بخشش است .

۲۳- گشاده روئی دیداریست خوش آینده ، و خوئی است درخشنده .

۲۴- شکفته روئی نیکی و احسان ، و ترش روئی گناه و اذیت است .

۲۵- گشاده روئی اول نیکوئی است (یعنی اگر کسی بخواهد نسبت به دیگران کار نیکی انجام دهد نخستین کارش باید

شکفته روئی باشد ، و گرنه اگر کار نیک هم انجام گیرد اما با ترش روئی گویا عمل نیکی انجام نگرفته است) .

۲۶- گشاده روئی خصلت آزاد مرد است .

۲۷- شکفته روئی اولین بخشش و عطاء است .

ص ۱۶۳

البصر و النظر و البصیر و البصیره

۱- أین الأبصار اللامحه منار التّقوی ۲۸۲۵ .

۲- أبصر النَّاس من أبصر عیوبه ، و أقلع عن ذنوبه ۳۰۶۱ .

۳- إنَّ أبصار هذه الفحول طوامح ، و هو سبب هبابها ، فإذا نظر أحدكم إلى امرأه فأعجبته ، فلیمسَّ أهله ، فإنَّما هی امرأه بامرأه . ۳۶۳۵ .

۴- إنَّما البصیر من سمع ففکر ، و نظر فأبصر ، و انتفع بالعبر ۳۸۹۱ .

۵- بالاستبصار یحصل الاعتبار ۴۳۵۱ .

۶- ذهاب البصر خیر من عمی البصیره ۵۱۸۲ . بینا و بینش و دیده ها ۱- کجایند چشمهائی که با نشانه و علامت راه پرهیز کاری بیناست ۲- بیناترین مردم کسی است که عیبهای خود را دیده ، و از گناهان خود باز ایستد .

۳- (نقل شده که روزی آن بزرگوار با اصحاب خود نشسته بودند که زن زیبایی از آنجا عبور کرد ، چند نفری با گوشه چشم به او نگاه کردند حضرت چنین فرمود :) به راستی که چشمهای این نرها (بسوی ماده ها) سخت باز شده ، و نگاه کننده اند ، و این سبب هیجان خواهش و بالا رفتن شهوت می شود ، پس هر گاه یکی از شما به زنی نگاه کرد او را به شگفت آورد ، و از آن خوشش آمد ، پس باید با اهل خود نزدیکی کند ، زیرا که آن نیست مگر زنی به جای زنی .

۴- جز این

نیست که بینا کسی است که بشنود سپس اندیشه کند، و نگاه نماید پس (حقائق و دقائق را) ببیند، و به عبرتها نفع یابد و پند گیرد.

۵- به وسیله نظر از روی بینائی، عبرت بدست آید.

۶- از بین رفتن چشم بهتر از کوری بصیرت و بینائی است.

ص ۱۶۴

۷- ذهاب النظر خیر من النظر إلی ما یوجب الفتنه ۵۱۸۳.

۸- ربّما أخطأ البصیر رُشده ۵۳۶۸.

۹- فقد البصر أهون من فقدان البصیره ۶۵۳۶.

۱۰- فاقد البصر فاسد النظر ۶۵۴۸.

۱۱- قد انجابت السرائر لأهل البصائر ۶۶۷۶.

۱۲- لقد بصّرتم إن أبصرتم، و أسمعتم إن سمعتم، و هدیتم إن اهتدیتم ۷۳۴۶.

۱۳- من تبصّر فی الفطنه ثبت له الحکمه و عرف العبره ۸۸۴۹. ۷- از بین رفتن نگاه (کوری چشم) بهتر از نگاه کردن به چیز است که موجب فتنه می شود.

۸- بسا باشد که بینا از راه درست خود خطا نماید.

۹- نداشتن چشم سهل تر از نداشتن بینائی و کور دلی است.

۱۰- کسی که بصیرت و بینائی ندارد، فکر و نظر او فاسد خواهد بود.

۱۱- در حقیقت پنهانیا و اسرار (مانند بسیار از علوم و معارف) برای اهل بصیرت و صاحبان بینائیا گشوده شده است.

۱۲- (در کلمات قصار ۱۴۹ نهج البلاغه نیز ذکر شده) در حقیقت بصیرت بینائی داده شده اید اگر بینا شوید، و شنوا شده اید اگر بشنوید و رهنمود گشته اید اگر راه یابید (یعنی از جانب خدا پیمبران و امامان و کتابهای آسمانی برای اتمام حجت برایتان آمده اگر عقل خود را بکار

اندازید) مخفی نماند که این عبارت در ضمن خطبه ۲۰ نهج البلاغه ذکر شده که بطور واضح می‌رساند که در باره مرگ است ابتدایش این است «فإنکم لو عاینتم ما قد عاین من مات منکم . . .» .

۱۳- هر که در زیرکی بینا گردد حکمت برای او ثابت و برقرار بوده، و عبرت را بشناسد (یعنی راه درست را به دست آورده و از آثار خوب و بد درس گیرد. و در نهج

ص ۱۶۵

۱۴- نظر البصر لا یجدی إذا عمیت البصیره ۹۹۷۲ .

۱۵- لا بصیره لمن لا فکر له ۱۰۷۷۴ .

۱۶- اللّٰحظ رائد الفتن ۱۰۴۷ .

۱۷- ربّ صبابه غرست من لحظه ۵۳۱۴ .

۱۸- عمی البصر خیر من کثیر من النّظر ۶۳۰۷ .

۱۹- کم من صبابه اکتسبت من لحظه ۶۹۳۹ .

۲۰- کم من نظره جلبت حسره ۶۹۴۱ .

۲۱- لحظ الإنسان رائد قلبه ۷۶۲۶ . البلاغه حکمت ۳۰ که از آن حضرت از ایمان پرسیده شد در بیان یقین این فراز ذکر شده با این عبارت «فمن تبصر فی الفطنه تبینت له الحکمه و من تبینت له الحکمه عرف العبره و من عرف العبره کان فی الأوّلین» .

۱۴- دیدن چشم فائده نبخشد هر گاه بینائی کور باشد (یعنی باید دیده دل بینا باشد) .

۱۵- بصیرتی نیست برای کسی که فکری برای او نیست .

۱۶- به گوشه آخر چشم نگاه کردن جلو رو و دیدبان فتنه هاست .

۱۷- بسا عشق و گرمی شوقی که از یک نگاه کردنی کاشته شود (پس آدمی باید در نگاه خود نهایت احتیاط را بنماید) .

۱۸- نایبنائی چشم بهتر از بسیاری از

نظر کردن است (یعنی از نگاه کردنهای نامشروع) .

۱۹- بسا سوزش عشقی که از یک نگاه کردنی منشأ گیرد .

۲۰- بسا نگاه کردنی که (سبب عشق و گرفتاری شود) حسرتی را (در دنیا و یا در قیامت و یا در هر دو سرا) بکشاند .

۲۱- نگاه انسان به گوشه آخر چشم ، دیدبان و پیشرو دل اوست (بنا بر این باید از چنین نظرهایی دوری نمود که زیانهای بسیار ببار آورد) .

ص ۱۶۶

۲۲- من أطلق طرفه كثر أسفه ۷۹۴۹ .

۲۳- ليس الرؤيه مع الأبصار ، قد تكذب الأبصار أهلها ۷۴۹۳ .

البطر

۱- البطر يسلب النعمه ، و يجلب النقمه ۲۲۱۶ .

الباطل و التعاون عليه

۱- الرّاضى بفعل قوم كالدّاخل فيه معهم ، و لكلّ داخل فى باطل إثمّان : إثم الرّضا به ، و إثم العمل به ۲۰۸۵ .

۲- الباطل مضادّ الحقّ ۲۷۷ . ۲۲- هر که چشم خود را رها کند (و آن را از نگاه های نامشروع جلو گیری ننماید) تأسف او بسیار باشد .

۲۳- بینائی با چشمها نیست (بلکه با عقل و قلب است که آنها آدمی را به حقیقت می رساند چنانکه قضیه عمرو بن عبید و هشام در بحث امامت مشهور است که وقتی آلات درک اشتباه کنند راهنمای آنها دل خواهد بود) زیرا گاهی چشمها به اهل خود دروغ می گویند .

گردنکشی ۱- گردنکشی ، و یا بیغمی نعمت را سلب نموده ، و عقوبت را جلب می کند .

ناحق ۱- کسی که خوشنود به کار جماعتی است ، مانند کسی است که با آنها در آن کار دخالت می کند ، و برای هر دخالت کننده ای دو گناه است : گناه خوشنودی به آن باطل و گناه عمل به آن .

۲- باطل ضد حق است (یعنی نباید اهل حق با اهل باطل آمیزش کند ، و یا

ص ۱۶۷

٣- الباطل غرور خادع ٥٤٩.

٤- الباطل أضعف نصير ٧١٧.

٥- الباطل يزّلّ براكبه ١١٠٠.

٦- الأباطيل موقعه في الأضاليل ١٢٧٤.

٧- التّظافر على نصر الباطل لؤم و خيانه ١٣٢٨.

٨- خالف من خالف الحقّ إلى غيره ، و دعه ، و ما رضى لنفسه ٥٠٥٧.

٩- طلب التّعاون على نصره الباطل جنايه و خيانه ٦٠٣١.

١٠- ظلم الحقّ من نصر الباطل ٦٠٤١.

١١- كيف

ينفصل عن الباطل من لم يتصل بالحقّ ۷۰۰۶. حقگو نباید گاهی باطل بگوید که آن عمل کردن بصدّ است .

۳- باطل فریب دهنده مکر کننده است .

۴- باطل ناتوانترین یار و یاور است .

۵- باطل سوار خود را می لغزند ، و یا برو در می اندازد .

۶- باطل و ناحق ها (آدمی را) در گمراهی ها خواهد انداخت . (چنانکه در باب خلافت به تجربه ثابت شده است) .

۷- رساندن پیروزی بر یاری باطل ، دنائت و خیانت است .

۸- با کسی که با حق مخالفت کرده به سوی باطل رو آورده مخالفت نما ، و او را با آنچه به آن برای نفس خود راضی شده (از باطل) واگذار .

۹- طلب یاری بر نصرت باطل خیانت و جنایت است .

۱۰- به حق ستم نموده کسی که یاری باطل کند .

۱۱- چگونگی از باطل جدا می شود کسی که به حق (خدا یا رسول یا قرآن و دین) نپیوسته است

ص ۱۶۸

۱۲- للباطل جوله ۷۳۱۸ .

۱۳- ليس في البرق اللّامع مستمتع لمن يخوض الظلمه ۷۵۱۵ .

۱۴- من ركب الباطل ندم ۷۶۵۱ .

۱۵- من كثر باطله لم يتبع حقه ۸۱۳۵ .

۱۶- من ركب الباطل أهلكه مركبه ۸۲۲۱ .

۱۷- من ركب الباطل زلّ قدمه ۸۵۱۵ .

۱۸- من كان غرضه الباطل لم يدرك الحقّ و لو كان أشهر من الشمس ۹۰۲۳ .

۱۹- من نصر الباطل ندم ۹۲۰۱ .

۲۰- ما أقيح الباطل ۹۵۸۷ . ۱۲- برای باطل دور زدنی است (آن گاه مضمحل می شود) .

۱۳- در برق درخشنده بهره و تمتعی برای کسی که در تاریکی (باطل) فرو می رود

نیست (بلکه روشنائی همیشگی لازم است درخشندگی آنی سودی ندارد) .

۱۴- هر که مرتکب باطل شود پشیمان گردد .

۱۵- هر که باطل او بسیار باشد حق او (هم) پیروی نمی شود (یعنی مردم حقش را هم باطل قلمداد کنند) .

۱۶- هر که بر (مرکب) باطل سوار شود ، مرکب او وی را هلاک گرداند .

۱۷- هر که سوار بر باطل شود قدمش بلغزد .

۱۸- هر که غرض او (و هدف و مقصودش) باطل باشد حق را در نیابد ، هر چند از آفتاب مشهورتر باشد (بنا بر این انسانی

به حق خواهد رسید که بی غرض و یا طالب حق بوده باشد) .

۱۹- هر که باطل را یاری کند پشیمان گردد .

۲۰- چه چیز باطل را زشت نموده است (یعنی چه زشت است آنچه حق

ص ۱۶۹

۲۱- مستعمل الباطل معذب ملوم ۹۸۶۸ .

۲۲- لا یعز من لجأ إلى الباطل ۱۰۷۰۴ .

المبطل

۱- غرض المبطل الفساد ۶۴۲۴ .

البطن و الفرج

۱- احفظ بطنك و فرجك من الحرام ۲۲۸۴ .

۲- احفظ بطنك و فرجك ففیهما فتنتك ۲۲۸۹ .

۳- بطن المرء عدوه ۴۴۲۴ .

۴- ما أبعد الخیر ممن همته بطنه و فرجه ۹۶۴۲ . نیست) .

۲۱- بکار برنده باطل ، عذاب شونده ملامت شده است .

۲۲- عزیز نمی شود کسی که به سوی باطل پناه برد .

باطل گرا ۱- غرض کسی که بر باطل است فساد خواهد بود .

شکم و عورت ۱- شکم و فرج (عورت) خود را از حرام نگاه دار .

۲- شکم و فرج خود را نگاه دار چون به فتنه افتادن تو در این دو است .

۳- شکم آدمی دشمن اوست .

۴- چقدر خیر دور است از کسی که همت او شکم و فرج او باشد (و در صدد توشه آخرت نباشد . و یا همچون چار پایان به خود برسد و به مسلمین اهمیّت

ص ۱۷۰

۵- أمقت العباد إلى الله سبحانه من كان همّه (همّته) بطنه و فرجه ۳۲۹۴ .

المباكره

۱- باكروا فالبركه فى المباكره ، و شاوروا فالنّجح فى المشاوره ۴۴۴۱ .

البكاء

۱- البكاء من خيفه الله للبعد عن الله عباده العارفين ۱۷۹۱ .

۲- البكاء من خشيه الله ينير القلب و يعصم من معاوده الذّنب ۲۰۱۶ .

۳- البكاء من خشيه الله مفتاح الرّحمه ۲۰۵۱ .

۴- البكاء سجيّه المشفقين ۶۶۹ . ندهد) .

۵- دشمن ترین بندگان در نزد خدای سبحان ، کسی است که اهتمام و اندیشه و فکر او شکم و فرج او باشد .

سحرخیزی ۱- صبح زود به دنبال کار بروید ، زیرا برکت در اول بامداد است ، و در کارهای خود مشورت نمائید ، چون پیروزی در مشورت نمودن است .

گریه ۱- گریه از ترس خدا برای دوری از خدا ، عبادت عارفانست .

۲- گریه از ترس خدا دل را روشن نموده ، و از بازگشتن به گناه نگه می دارد .

۳- گریه از ترس خدا کلید باب رحمت است .

۴- گریه روش افراد مهربان و نرم دل است .

ص ۱۷۱

۵- بالبکاء من خشیه الله تمحص الذنوب ۴۳۵۵ .

۶- بکاء العبد من خشیه الله یمحص ذنوبه ۴۴۳۲ .

۷- طوبی لمن وفق لطاعته ، و بکی علی خطیئته ۵۹۴۶ .

البلاد و الأوطان

۱- شرّ البلاد بلد لا أمن فيه و لا خصب ۵۶۸۴ .

۲- شرّ الأوطان ما لم یأمن (لا یأمن) فيه القطن ۵۷۱۲ .

۳- لیس بلد أحقّ البلاد بک من بلد ، خیر البلاد ما حملک ۷۴۹۶ .

البلاغه

۱- البلاغه ما سهل علی المنطق و خفّ علی الفطنه ۱۸۸۱ . ۵- به وسیله گریه از خوف خدا ، گناهان پاک و ریخته خواهد شد .

۶- گریه بنده از ترس خدا ، گناهانش را پاک می سازد .

۷- خوشا به حال کسی که برای اطاعت خدا

توفیق داده شده ، و بر گناه خود گریه نماید .

شهرها و وطن ها ۱- بدترین شهرها شهریست که در آن نه امنیت باشد ، و نه ارزانی .

۲- بدترین وطن ها آنست که اقامت کنندگان در آن ایمن نباشند .

۳- هیچ شهری سزاوارترین شهرها به تو نیست ، بهترین شهرها آنست که تو را بردارد (یعنی در آن در آسایش باشی) .

بلاغت ۱- بلاغت آنست که بر زبان سهل و آسان بوده ، و برای فهم و دریافت

ص ۱۷۲

۲- البلاغه أن تجیب فلا تبطئ و تصیب فلا تخطئ . ۲۱۵۰ .

۳- قد یکتفی من البلاغه بالایجاز ۶۶۶۶ .

۴- من قام بفتق القول و رتقه فقد حاز البلاغه ۹۰۴۵ .

۵- آله (آیه) البلاغه : قلب عقول ، و لسان قائل ۱۴۹۳ .

۶- ربما ارتج علی الفصیح الجواب ۵۳۷۸ .

المبالات

۱- من قلت مبالاته صرع ۷۹۰۰ . سبک باشد .

۲- بلاغت آنست که جوابگوئی و درنگ نمائی ، و درست بگوئی و خطا نکنی .

۳- گاهی از بلاغت به اختصار اکتفا می شود .

۴- هر که به فتق (شکافتن) و رتق (پیوستن) سخن پردازد (یعنی مقتضای حال را در نظر گیرد از نظر تفصیل و اجمال ، اطناب و اختصار) پس در حقیقت بلاغت را جمع کرده است .

۵- نشانه و یا آلت و ابزار بلاغت (و ردیف کردن کلمات فصیح که متناسب باشد رسا ، بی نقص و عیب) دلی است اندیشمند ، و زبانی است گویا ، (که با این دو وسیله یعنی قلبی که درک معانی کند و زبانی که سخنور باشد بلاغت حاصل

گردد) .

۶- بسا که بسته شود بر فصیح جواب گفتن (که نتواند بعلتی جواب گوید) .

مواظب ۱- کسی که مبالغت و پروای او کم باشد برو در خواهد افتاد .

ص ۱۷۳

بنی امیه

۱- فی ذکر بنی امیه : هی مجاجه من لذید العیش ، يتطعمونها برهه ، و یلفظونها جمله ۱۰۰۲۹ .

البهائم و السباع

۱- إِنَّ الْبِهَائِمَ هَمَّهَا بطونها ۳۴۱۲ .

۲- إِنَّ السَّبَاعَ هَمَّهَا العدوان علی غیرها ۳۴۱۴ . بنی امیه ۱- (تتمه کلامی است که در خطبه ۸۶ نهج البلاغه بیان فرموده و در این فراز از بنی امیه یاد فرموده : بلکه دولت بنی امیه آب دهانی است (که از دهان می ریزند یا عسلی است که زنبور آن را از دهن بیرون می اندازد و یک بار قطع می شود) از زندگانی لذیذ که از روی حرص آن را زمانی می خورند ، و از دهان یک بار آن را بیرون می اندازند (که مدت هزار ماه که هشتاد و اندی سال می شود حکومت کردند و یک بار کلاً قطع شد و سوره قدر بر آن ناظر خواهد بود) .

چار پایان و درندگان ۱- براستی که چارپایان اندیشه آنها شکمهای آنهاست .

۲- براستی که درندگان اندیشه آنها ستم بر غیر خود است .

ص ۱۷۴

البهت

۱- لا قحه کالبهت ۱۰۴۵۵ .

بیت الله

۱- زیاره بیت الله آمن من عذاب جهنم ۵۴۷۳ .

بیت المال

۱- إِنَّ هَذَا الْمَالَ لَيْسَ لِي وَلَا لَكَ ، وَ إِنَّمَا هُوَ لِلْمُسْلِمِينَ ، وَ جَلِبَ أُسْيَافَهُمْ ، فَإِنْ شَرَكْتَهُمْ فِي حَرْبِهِمْ شَرَكْتَهُمْ فِيهِ ، وَ إِلَّا فَجَنَّا

ایدیهم، لا یكون لغير أفواههم ۳۷۰۲. افتراء ۱- هیچ بی شرمی مانند بهتان نیست .

خانه خدا ۱- زیارت خانه خدا ایمنی از عذاب جهنم است .

بیت المال ۱- براستی که این مال نه برای من و نه برای تست، و جز این نیست که آن برای مسلمین و کشیده شده شمشیرهای آنهاست، پس اگر در جنگ آنها شریک می شدی در آن شریک خواهی بود، و گرنه چیده دستهای آنان برای غیر دهنهای آنها نمی باشد (یعنی ای کسی که تقاضای بیت المال می نمائی، بدان که چنین مالی مخصوص پیکار کنندگان در جبهه هاست، برای دیگران جایز نیست) .

ص ۱۷۵

باب التاء

التجاره و التجاره مع الله

۱- تاجر الله تریح ۴۴۶۱ .

۲- من تاجر الله ربح ۷۸۷۲ .

۳- من اتجر بغير علم، فقد ارتطم فی الربا ۸۴۰۱ .

التاجر

۱- التاجر مخاطر ۱۲۱ . معامله با خدا ۱- با خدا تجارت کن تا سودی یابی (تجارت با خدا این است که انسان مال و اولاد و عمر خود را در راه او صرف کند، و به خدا و رسول و معاد ایمان آورد) .

۲- هر که با خدا سودا کند سود برد .

۳- هر که بدون علم (و بدون یاد گرفتن احکام و مسائل شرعیه) تجارت نماید در حقیقت در ربا فرو رود .

سوداگر ۱- تاجر خود را بر لب هلاکت اندازنده است (چون پیوسته در ارتکاب معاصی مانند کم فروشی و احتکار و ... می باشد) .

ص ۱۷۶

التراب

۱- نعم الطهور التراب ۹۹۴۹ .

۱- من ترك لله سبحانه شيئاً عوضه الله خيراً مما ترك ۸۹۰۹ .

التوبه و الإنابه و التائب

۱- التوبه ندم بالقلب ، و استغفار باللسان ، و ترك بالجوارح ، و إضمار أن لا يعود ۲۰۷۲ .

۲- إتيك أن تسلف المعصيه ، و تسوّف بالتوبه ، فتعظم لك خاك ۱- خوب پاک کننده ایست خاک (حکم آن در رساله های عملیه گفته شده است) .

ترك کننده برای خدا ۱- هر که برای خدا سبحان چیزی را واگذارد (چه مال باشد یا معصیت و عمل نامشروع) خداوند بهتر از آنچه ترك نموده به او عوض دهد .

بازگشت بسوی خدا ۱- توبه پشیمانی است به دل ، و طلب آمرزش است به زبان ، و ترك كردنست به اعضا ، و قصد عدم برگشت به معصیت می باشد .

۲- دوری نما از این که معصیت را جلو انداخته ، و توبه را تأخیر اندازی ، پس برای تو عقوبت عظیم گردد (پوشیده نماند که فتوای علماء هم در فوریت و جوب

ص ۱۷۷

العقوبه ۲۷۱۰ .

۳- ألا تائب من خطيئته قبل حضور منيته ۲۷۵۶ .

۴- التوبه ممحاه ۱۸۶ .

۵- المقرّ بالذنوب تائب ۱۰۶۵ .

۶- التوبه تستنزل الرحمه ۱۰۶۹ .

۷- إخلاص التوبه يسقط الحوبه ۱۲۶۴ .

۸- التوبه تطهر القلوب ، و تغسل الذنوب ۱۳۵۵ .

۹- بالتوبه تمحص السيئات ۴۳۲۴ .

۱۰- بالتوبه تكفر الذنوب ۴۳۵۷ . توبه اتفاقی است بنا بر این تأخیر در آن حرام ، و موجب عذاب اخروی خواهد شد ، پس بر

گنهگار بعد از ارتکاب معصیت توبه واجب خواهد بود ، و برای او تسویف یا ترک آن جائز نیست) .

۳- آیا نیست توبه کننده ای از

گناه خود قبل از حاضر شدن مرگ او .

۴- بازگشت به خدا و پشیمانی ، محو کننده است .

۵- اقرار کننده به گناهان (در پیشگاه خداوند تبارک و تعالی) توبه کننده است (البته این مطلب در صورتی است که همراه اقرار پشیمانی ، و تصمیم بر عدم بازگشت به معصیت بوده باشد و گرنه صرف اقرار کافی نخواهد بود ، مگر آنکه مربوط به بندگان باشد که شاید مجرد اقرار نسبت به طرف توبه به حساب آید) .

۶- توبه رحمت را فرود آورد .

۷- خالص گردانیدن توبه گناه را اسقاط می نماید .

۸- توبه دلها را پاک کرده ، و گناهان را می شوید .

۹- به وسیله توبه گناهان پاک و نابود خواهند شد .

۱۰- به وسیله توبه (یعنی بازگشت و پشیمانی) گناهان پوشیده می شود .

ص ۱۷۸

۱۱- ثمره التوبه استدراک فوارط النفس ۴۶۵۷ .

۱۲- حسن التوبه یمحو الحوبه ۴۸۶۲ .

۱۳- من تاب فقد أناب ۷۸۴۴ .

۱۴- من أعطى التوبه لم يحرم القبول ۸۱۴۸ .

۱۵- ما أهدم التوبه لعظیم الجرم ۹۵۲۰ .

۱۶- لا- خیر فی الدنیا إلّا لأحد رجلین : رجل أذنب ذنوباً فهو یتدارکها بالتوبه ، و رجل یجاهد نفسه علی طاعه الله سبحانه . ۱۰۸۸۵ .

۱۷- یسیر التوبه و الاستغفار یمحّص المعاصی و الإصرار ۱۰۹۹۲ .

۱۸- مع الإنابه تكون المغفره ۹۷۴۷ . ۱۱- ثمره توبه و بازگشت به خدا تلافی و تدارک تقصیرات نفس است .

۱۲- نیکوئی توبه گناه را محو و نابود می سازد .

۱۳- هر که توبه کند در حقیقت (به سوی خدا) برگشته است .

۱۴- هر که (به او توفیق) توبه داده شود از قبول

محروم نگردد .

۱۵- چه چیز توبه را برای گناه بزرگ ویران گر کرده است (یعنی بازگشت حقیقی و پشیمانی گناه بزرگ را نابود سازد البته با شرائطش) .

۱۶- خیری در دنیا نیست مگر برای یکی از دو مرد : مردی که گناهی را مرتکب شده پس آن را با توبه تدارک و تلافی نماید ، و مردیکه با نفس خود بر طاعت خدای سبحان مجاهده نماید .

۱۷- اندک توبه ، و استغفار ، گناهان ، و اصرار بر آنها را پاک می کند .

۱۸- با توبه و بازگشت به سوی خدا آمرزش حاصل خواهد گردید .

ص ۱۷۹

باب الثاء

الثقه بالله

۱- أصل الرضا حسن الثقة بالله ۳۰۸۵ .

۲- الثقة بالله أقوى أمل ۶۰۵ .

الثواب

۱- اكتساب الثواب أفضل الأرباح ، و الإقبال على الله رأس النجاح ۱۹۷۱ .

۲- الثواب بالمشقة ۴۴ . اعتماد به خدا ۱- ریشه خوشنودی نیکوئی اعتماد است به خدا ، (چون هر که تکیه گاهش خدا بود به نصیب و بهره راضی خواهد شد) .

۲- اعتماد به خدا قوی ترین امید و آرزو است .

۱- کسب کردن ثواب برترین سودها ، و به سوی خدا رو آوردن سر پیروزی است .

۲- پاداش به اندازه زحمت و مشقت است .

ص ۱۸۰

۳- لا ربح كالثواب ۱۰۴۶۷ .

الثوب

۱- ارفع ثوبك فإنه أنقى لك ، و أتقى لقلبك ، و أبقى عليك ۲۲۹۴ .

۲- البس ما لا تشتهر به و لا يزرى بك ۲۳۱۶ . ۳- هیچ سودی مانند ثواب (و پاداش الهی نیست) .

۴- هیچ ذخیره ای مانند ثواب نیست .

لباس ۱- جامه خود را بالا گیر (یعنی بلند نباشد ، که آن از برای تو پاکیزه تر ، و برای دل تو خویشتر دارتر ، و بر تو پاینده تر است) .

۲- لباسی بپوش که با آن مشهور نشده ، و تو را عیناک نسازد . (ممکن است از دو جهت باشد یکی آنکه از جهت نفاست و قیمت بالا- بوده که از زئی طرف بیرون باشد ، و دیگر آنکه از جهت درشتی و کهنگی و پستی آن بوده که آنهم مورد حرف مردم قرار گیرد ، و بطور خلاصه لباسی بپوش که سبب مسخره مردم گشته و او را عیب کنند) .

ص ۱۸۱

باب الجیم

الجبن

۱- احذروا الجبن ، فإنه عار ، و منقصه ۲۵۸۲ .

۲- الجبن افه ، العجز سخافه ۸۹ .

۳- شدّه الجبن من عجز النفس و ضعف اليقين ۵۷۷۳ .

الجَدّ و الاجتهاد

۱- خیر الاجتهاد ما قارنه التوفيق ۵۰۰۰ . ترس ۱- از ترس دوری کنید ، زیرا که آن ننگ ، و سبب نقص و کمی مرتبه یا نقصان و زیان است .

۲- ترس آفت است و ناتوانی (و خود را عاجز نشان دادن) کوته عقلی است .

۳- ترس شدید از ناتوانی نفس و سستی یقین است . (بالأخص اگر در جبهه و جهاد با اعداء باشد که باید کاری کند که آن را از خود دور سازد) .

کوشش ۱- بهترین جد و جهد آنست که آن را توفیق همراهی نماید (یعنی خداوند کوشش آدمی را در فرمانبرداری خود قرار داده که او را در آن راه یاری کند) .

ص ۱۸۲

۲- علیک بالجدّ و إن لم یساعد الجدّ ۶۱۴۹ .

۳- قد سعد من جدّ ۶۶۲۹ .

۴- قرن الاجتهاد بالوجدان ۶۷۱۵ .

۵- من ضعف جدّه قوی ضدّه ۸۰۳۱ .

۶- من ركب جدّه قهر ضدّه ۸۰۳۲ .

۷- من أعمل اجتهاده بلغ مراده ۸۰۵۸ .

۸- من بذل جهد طاقته بلغ كنه إرادته ۸۷۸۵ .

۹- لا ینفع اجتهاد بغير تحقیق ۱۰۶۸۱ .

۱۰- لا ینفع اجتهاد بغير توفیق ۱۰۸۰۳ . ۲- بر تو باد به کوشیدن گر چه بخت مساعد نباشد .

۳- بتحقیق کسی که جد و جهد نماید نیکبخت گردد .

۴- اجتهاد و کوشش با دریافت مقرون است . (چنانکه مشهور است)

گفت پیغمبر اگر کوبی دری

عاقبت ز آن در برون آید سری

«من قرع

بابا و لَجّ و لَجّ هر که دری را بکوبد و لجاجت کند داخل شود) .

۵- هر که جدّ و جهد او ضعیف باشد دشمن او قوی گردد . (چه دشمن شیطانی یا انسانی) .

۶- هر که بر جدّ و جهد خود سوار شود بر دشمن خود غلبه نماید .

۷- هر که جد و جهد خود را بکار برد به مراد و مقصودش رسیده است .

۸- هر که نهایت سعی و کوشش خود را به کار برد به منتهای اراده و مقصود خود خواهد رسید .

۹- هیچ اجتهاد و کوششی بدون تحقیق سود نخواهد داشت .

۱۰- هیچ اجتهاد و کوششی بدون توفیق (الهی) سود نبخشد .

ص ۱۸۳

التجربه

۱- التجارب لا تنقضی (و العاقل منها فی زیاده) ۳۶۴ ، ۱۵۴۳ .

۲- التجارب علم مستفاد ۱۰۳۶ .

۳- التجربه ثمر الاعتبار ۱۱۰۴ .

۴- ثمره التجربه حسن الاختیار ۴۶۱۷ .

۵- حفظ التجارب رأس العقل ۴۹۱۶ .

۶- خیر ما جرّبت ما وعظک ۴۹۶۱ .

۷- فی کلّ تجربه موعظه ۶۴۶۰ .

۸- کفی بالتجارب مؤدّباً ۷۰۱۶ . آزمایش ۱- تجربه ها ، منقضی نمی شود (هر چه آدمی آزمایش کند باز هم نیاز به آزمایش دارد ، و یا تجربه کار از جهت فائده آن از تجربه دست نخواهد کشید) و خردمند از آن در زیادتی است ، (یعنی سبب افزونی مرتبه او گردد) .

۲- تجربه ها ، علمی است سود برده شده .

۳- تجربه ، مثمر عبرت گرفتن است (چنانکه در حدیث آمده : لا یلدع المؤمن من جحر مرّین) مؤمن از سوراخی دو بار

گزیده نمی شود).

۴- میوه تجربه و آزمایش

، نیکوئی گزینش است .

۵- حفظ و نگهداری تجربه ها رأس عقل است .

۶- بهترین چیزی که آزمایش کنی آنست که تو را پند دهد .

۷- در هر آزمایشی پندیست .

۸- برای تجربه ها همین بس که ادب کننده اند .

ص ۱۸۴

۹- من یجرب یزدد حزما ۷۹۸۶ .

۱۰- من کثرت تجربته قلت غرته ۸۰۳۸ .

۱۱- من أحکم التجارب سلم من المعاطب ۸۰۴۰ .

۱۲- من غنی عن التجارب عمی عن العواقب ۸۶۸۰ .

۱۳- من حفظ التجارب أصابت أفعاله ۹۱۸۰ .

۱۴- من قلت تجربته خدع ۷۸۹۹ .

المجرب

۱- المجرب أحکم من الطیب ۱۲۰۳ .

الجزع

۱- الجزع عند البلاء من تمام المحنه ۱۵۶۳ . ۹- هر که تجربه کند دور اندیشی او زیاد گردد .

۱۰- هر که تجربه اش بسیار باشد فریب خوردنش کم باشد .

۱۱- هر که تجربه ها را محکم کند (و در آزمایشهایش دقت کند) از مهلکه ها سالم ماند .

۱۲- هر که از تجربه ها بی نیاز گردد (و به فکر آن ها نباشد) از عاقبت ها کور گردد .

۱۳- هر که تجربه ها را حفظ کند کارهایش درست باشد .

- ۱۴- هر که تجربه و آزمایش او کم باشد فریب خورده است .
- تجربه کار ۱- مرد آزموده و یا آزمایش کننده از طیب داناتر است .
- بی تابی ۱- زاری کردن در نزد بلاء از تمامی محنت و بلاء است .

ص ۱۸۵

- ۲- الجزع عند المصیبه أشدّ من المصیبه ۱۵۶۲ .
- ۳- المصیبه واحده ، و إن جزعت صارت اثنتین ۱۶۲۳ .
- ۴- المصیبه بالصّبر أعظم المصیبتین ۱۶۰۸ .
- ۵- الجزع لا يدفع القدر و لكن يحبط الأجر ۱۸۷۶ .
- ۶- الجزع عند المصیبه یزیدها ، و الصّبر علیها یبیدها ۲۰۴۳ .
- ۷- اغلبوا الجزع بالصّبر ، فإنّ الجزع يحبط الأجر ، و یعظم الفجیعه ۲۵۲۷ .
- ۸- الجزع هلاکک ۵۸ .
- ۹- الجزع من أعوان الزّمان ۲۵۵ .
- ۱۰- الجزع یعظم المحنه ۶۵۳ . ۲- زاری کردن نزد مصیبت از مصیبت سخت تر است .
- ۳- مصیبت یکی است ، و اگر بی تابی کنی دو تا می گردد .
- ۴- مصیبت به صبر ، و از دست دادن شکیبائی ، بزرگترین مصیبت است .
- ۵- بی تابی تقدیر خدا را بر طرف نمی کند ولی پاداش را تباه می سازد .
- ۶- بی تابی در مصیبت مصیبت را می افزاید ، و شکیبائی بر

مصیبت تباه می سازد آن را ، و آن را سهل و آسان می گرداند .

۷- بر جزع و زاری به وسیله صبر و شکیبائی غلبه نمائید ، زیرا که بی تابی اجر را باطل نموده ، و مصیبت را عظیم گرداند .

۸- ناشکیبائی تباهی است . (یعنی سبب تباه شدن اجر و پاداش است) .

۹- در بلاها شکیبائی نکردن ، از یاری کننده های زمان است . (چون روزگار پیوسته در آزار و شکنجه آدمی است ، بیتابی که آمد کمک آن خواهد گردید) .

۱۰- بی تابی مصیبت را بزرگ می گرداند .

ص ۱۸۶

۱۱- الجزع أتعب من الصبر ۱۱۹۸ .

۱۲- إن كنت جازعا على كل ما يفلت من يدك فاجزع على ما لم يصل إليك ۳۷۱۶ .

۱۳- بكثره الجزع تعظم الفجیعه ۴۲۰۲ .

۱۴- ضادوا الجزع بالصبر ۵۹۱۳ .

۱۵- لیس مع الجزع مثوبه ۷۴۷۵ .

۱۶- من جزع عظمت مصیبه ۷۹۳۶ .

۱۷- من ملکه الجزع حرم فضیله الصبر ۸۰۸۶ .

۱۸- من جزع فنفسه عذب ، و أمر الله سبحانه أضعاف ، و ثوابه باع ۸۹۲۵ .

۱۹- لا تجزعوا من قليل ما أكرهكم (کرهتم) ، فوقعكم ذلك في كثير مما تكرهون ۱۰۳۱۴ . ۱۱- بی تابی از شکیبائی پرزحمت تر است .

۱۲- اگر بر هر چه از دست تو می رود جزع کننده باشی (و سزاوار بی صبری باشد) پس بر آنچه به سوی تو نرسیده بیتابی نما .

۱۳- به سبب بیتابی و ناشکیبائی فراوان مصیبت بزرگ می شود .

۱۴- بی تابی را با شکیبائی مخالفت نمائید .

۱۵- با بی تابى ثوابى نىست (پاداش از آن صابر است) .

۱۶- هر كه بى تابى كند مصىبت او بزرگ شود .

۱۷- هر كه بى تابى

مالک او شود از فضیلت صبر محروم ماند .

۱۸- هر که بیتابی کند نفس خویش را عذاب نموده ، و فرمان خدای سبحان را ضایع کرده ، و ثواب او را بفروشد (بجزع و بی تابی) .

۱۹- از اندک آنچه ناخوش دارید بی تابی منمائید ، پس شما را چنین کاری در

ص ۱۸۷

۲۰- لا تجتمع الصبر و الجزع ۱۰۵۷۹ .

المجازاه و الجزاء

۱- من صدق بالمجازاه لم يؤثر غير الحسنی ۸۲۵۷ .

۲- من أيقن بالمجازاه لم يؤثر غير الحسنی ۸۶۴۶ .

۳- علی قدر البلاء یكون الجزاء ۶۱۸۶ .

۴- علی قدر التیة تكون من الله العطیة ۶۱۹۳ .

۵- من لم یوقن بالجزاء أفسد الشکّ یقینه ۸۹۶۱ .

۶- لا تسرعنّ إلى بادره و لا تعجلن بعقوبه و جدت عنها مندوحة فإنّ بیشتر از آنچه کراهت دارید بیندازد .

۲۰- صبر و جزع (شکبائی و بیتابی) جمع نمی شود (پس کسانی که دعوی صبر می کنند و در عین حال بی تابی می نمایند دعوی باطل کنند) .

کیفر و پاداش ۱- هر که به پاداش اعمال از سوی خدا تصدیق نماید (و آن را باور کند) غیر از نیکوئی را اختیار ننماید .

۲- هر که به پاداش اعمال یقین نماید غیر نیکوئی را اختیار نناید .

۳- به اندازه بلاء پاداش می باشد .

۴- به اندازه نیت و قصد است عطا و بخشش از خدا .

۵- هر که به پاداش یقین نداشته ، شک یقینش را فاسد نماید (زیرا بالأخره در خود مبدأ و معاد شک خواهد نمود و شکی نیست در این که چنین شکی منجر به کفر خواهد شد) .

۶-) تتمه کلامی است با مختصر تغییری از

نامه ۵۳ که حضرت برای مالک اشتر نوشته است) به خشمی که تند است شتاب مکن ، و به عقوبتی که برای آن

ص ۱۸۸

ذَٰلِكَ مِنْهُكَ لِلدِّينِ مَقْرَبٌ مِنَ الْغَيْرِ ۱۰۳۴۵ .

۷- إِنَّ أَعْجَلَ الْعُقُوبَةِ عَقُوبَةُ الْبَغْيِ ۳۳۸۱ .

۸- إِنَّ اللَّهَ سَبْحَانَهُ قَدْ وَضَعَ الْعِقَابَ عَلَىٰ مَعْصِيَةِ زِيَادَةَ لِعِبَادَةٍ عَنْ نَقْمَتِهِ ۳۴۸۳ .

۹- عَقُوبَةُ الْكِرَامِ أَحْسَنُ مِنْ عَفْوِ اللَّئَامِ ۶۳۲۴ .

۱۰- عَقُوبَةُ الْغَضُوبِ وَالْحَقُودِ وَالْحَسُودِ تَبْدَأُ بِأَنْفُسِهِمْ ۶۳۲۵ .

۱۱- عَقُوبَةُ الْعُقَلَاءِ التَّلْوِيحُ ۶۳۲۸ .

۱۲- عَقُوبَةُ الْجُهَلَاءِ التَّصْرِيحُ ۶۳۲۹ . توسعه ای هست (و می توانی انجام ندهی) عجله منما ، زیرا که آن کهنه کردن دین ، و نزدیک کننده حوادث است .

۷- به راستی که شتابان ترین عقوبت عقوبت سربلندی و یا عقوبت ستمگری است .

۸- به راستی که خداوند سبحان عقوبت را بر نافرمانیهای خود قرار داد ، تا رادع و مانع باشد بندگان را از انتقام خود (و در نهج البلاغه چنین دارد : «إِنَّ اللَّهَ سَبْحَانَهُ وَضَعَ الثَّوَابَ عَلَىٰ طَاعَتِهِ وَالْعِقَابَ عَلَىٰ مَعْصِيَتِهِ زِيَادَةَ لِعِبَادَةٍ عَنْ نَقْمَتِهِ وَحِيَاشَهُ لَهُمْ إِلَىٰ جَنَّةٍ» بر راستی که خداوند سبحان پاداش را بر فرمانبرداری ، و عقوبت را بر نافرمانی خود از برای راندن یا دفع بندگان از عقوبت و جمع کردن یا راندن آنها به سوی بهشت خود قرار داد) .

۹- عقوبت کردن افراد کریم و بزرگوار ، نیکوتر از عفو افراد پست مرتبه است .

۱۰- عقوبت خشمناک و کینه ور ، و رشکبر ، به نفسهای خود ابتداء می شود (یعنی نخست خود آنان آزار و زیان بینند آن گاه دیگران) .

۱۱- عقوبت خردمندان اشاره و کنایه است

۱۲- عقوبت کم عقلان تصریح است . (ممکن است مراد عقوبتی باشد که از

ص ۱۸۹

۱۳- لیس لمن طلبه الله مجیر ۷۴۷۹ .

۱۴- من عاقب معتذرا عظمت إساءته ۸۷۱۹ .

۱۵- من عاقب بالذنب فلا فضل له ۹۰۷۱ .

۱۶- ما كلّ مذنب يعاقب ۹۴۶۴ .

۱۷- ما أقبح العقوبه مع الاعتذار ۹۵۴۱ .

الجسد و الأجسام

۱- خدمه الجسد إعطاؤه ما يستدعيه من الملاذّ و الشّهوات و المقتنيات جانب آنها شود زیرا وقتی عاقل بخواهد کسی را عقوبت کند با کنایه و اشاره به طرف می فهماند ، به خلاف جاهل ، گر چه امکان دارد معنا این باشد : اگر کسی بخواهد عاقلی را عقوبت کند کنایه در باره او کفایت کرده بخلاف جاهل که باید برای او عیب را واضح گویند) .

۱۳- برای کسی که خداوند او را طلب کند (برای عقوبت) پناه دهنده ای نیست .

۱۴- هر که پوزش طلب را (عذر خواه) عقوبت نماید گنااهش بزرگ باشد (زیرا نامردی است بعد از عذر خواهی کیفر کردن) .

۱۵- هر که به گناه عقوبت کند فضل و افزونی برای او نیست .

۱۶- چنین نیست که هر گنهکاری کیفری شود (بلکه امکان دارد در غلط افتاده باشد و یا اگر مربوط بخداست توبه کند) .

۱۷- چه زشت کرده عقوبت و انتقام را با پوزش خواستن .

بدن و جسم ۱- خدمت بدن کردن ، دادن به آنست آنچه را که می خواهد ، از لذت ها ، و خواهش ها ، و ذخیره شده ها ، ولی در آنست هلاکت نفس (یعنی اگر کسی

ص ۱۹۰

و فی ذلک هلاک النفس ۵۰۹۷ .

۳- کیف یغترّ بسلامه جسم معرّض للآفات ۶۹۸۴.

الجفاء

۱- إِيَّاكَ وَ الْجَفَاءَ ، فَإِنَّهُ يَفْسُدُ الْإِيْخَاءَ ، وَ يَمَقَّتْ إِلَى اللَّهِ وَ النَّاسِ ۲۶۶۲ .

۲- الجفاء شين ، المعصيه حين ۹۹ .

۳- الجفاء يفسد الإخاء ۵۶۲ . می خواهد نفس او به هلاکت نرسد باید توجهی به جسد نداشته باشد ، و خواسته آن را بر نیاورد ، و گرنه نفس خویش را هلاک ساخته است ، از ابو الفتح بستی نقل شده : ای خدمت گزار بدن تا چه اندازه در خدمت آن کوشائی ، ارزش و انسانیت تو به نفس است نه به جسم) .

۲- صحت بدنها از گواراترین قسمت هاست که خداوند بینندگان داده است .

۳- چگونه به سلامت بدینکه در معرض آفت ها در آورده شده ، فریب خورده می شود بی وفائی و بی مهری ۱- بر تو باد به دوری از ترک احسان و پیوند ، و بی مهری ، و بی وفائی و جور و ستم ، زیرا که آن برادری را تباه ساخته ، و خدا و مردم را دشمن می نماید .

۲- خلاف آداب عیب ، و معصیت سبب هلاکت و محنت خواهد بود .

۳- بی وفائی و ترک صله برادری را فاسد می گرداند .

ص ۱۹۱

الجلاله

۱- عند كثره الإفضال و شدّه الاحتمال تتحقّق الجلاله ۶۲۱۸ .

الجماع

۱- سئل - عليه السلام- عن الجماع فقال : حياء يرتفع ، و عورات تجتمع ، أشبه شىء بالجنون ، الإصرار عليه هرم ، و الإفاقه منه ندم ، ثمره حلاله الولد ، إن عاش فتن ، و إن مات حزن ۴۹۴۳ .

الجمال

۱- الجمال الظاهر حسن الصوره ۱۱۹۳ .

۲- الجمال الباطن حسن السَّریه ۱۱۹۳ . بزرگی ۱- در وقت زیادی بخشش و احسان ، و سختی متحمل شدن (مخارج مردم یا بی ادبیهای آنها) جلالت و بزرگی ثابت می شود .

آمیزش جنسی ۱- از آن حضرت از مقاربت پرسیدند حضرت فرمود : شرم و حیائی است که برداشته شده ، و عورت‌هائی است که جمع گشته ، شبیه ترین چیز است بدیوانگی ، اصرار بر آن پیری ، و بخود آمدن از آن پشیمانی خواهد بود ، ثمره حلالش فرزند است ، که اگر زنده بماند به فتنه اندازد ، و اگر بمیرد اندوهگین می سازد .

زیبائی ۱- جمال و زیبایی ظاهر ، نیکوئی صورت است .

۲- جمال و زیبایی باطن ، حسن سریره است .

ص ۱۹۲

۳- جمال الرّجل حلمه ۴۷۱۸ .

۴- جمال الرّجل الوقار ۴۷۴۴ .

۵- جمال الحرّ تجنّب العار ۴۷۴۵ .

۶- زکاه الجمال العفاف ۵۴۴۹ .

الجمیل

۱- من کثر جمیله أجمع النَّاس علی تفضیله ۸۴۰۷ .

التَّجَمَّل

۱- التَّجَمَّل مروءه ظاهره ۳۲۰ .

۲- التَّجَمَّل من أخلاق المؤمنین ۱۱۷۵ . ۳- جمال و زیبایی مرد ، برد باری اوست .

۴- زیبایی مرد ، وقار و تمکین است .

۵- زیبایی آزاده ، گزیدن از عیب و عار است .

۶- زکات زیبایی ، باز ایستادن از محرمات است .

زیبا ۱- هر که کارهای نیکو و زیبای او بسیار باشد مردم بر فزونی مرتبه او اتفاق کنند (و همه گویند شخص با فضیلتی است)

آرایش ۱- خود آرائی و زینت کردن ، انسانیت و جوانمردی آشکاراست .

۲- خود آرائی و زینت کردن ، از صفات افراد مؤمن است .

ص ۱۹۳

المجمل

۱- لیس کلّ مجمل بمحروم ۷۴۶۶ .

الجنّه و أهل الجنّه

۱- الجنّه خیر مال ، و النّار شرّ مقلیل ۱۷۶۵ .

۲- ألا و إنّی لم أر کالجنّه نام طالبها ، و لا کالنّار نام هاربها ۲۷۶۱ .

۳- إنّ أهل الجنّه کلّ مؤمن هین لین ۳۴۰۰ .

۴- إنّ الله تعالی یدخل بحسن النّیّه و صالح السّریره من یشاء من عباده الجنّه ۳۵۴۴ .

۵- الجنّه دار الأمان ۳۹۷ . نیک طلب ۱- نیست هر معتدل و نیکو طلب ، بمحروم (یعنی به اندازه کافی به او خواهد رسید) .

بهشت ۱- بهشت بهترین عاقبت ، و آتش بدترین خوابگاه است .

۲- آگاه باشید که من ندیدم مثل بهشت ، که طلب کننده اش در خواب باشد ، و نه مانند آتش دوزخ ، که گریزان از آن در خواب باشد .

۳- به راستی که اهل بهشت ، هر مؤمن نرمخوی همواری است .

۴- به راستی که خدای تعالی بواسطه حسن نیت ، و شایستگی سریره و نهان ، از بندگانش هر که را که خواهد داخل بهشت می نماید (یعنی هر چند کاری که استحقاق بهشت را برساند نکرده باشد) .

۵- بهشت سرای امان است .

ص ۱۹۴

۶- إنّ کنتم راغبین لا محاله ، فارغبوا فی جنّه عرضها السّموات و الأرض ۳۷۳۶ .

۷- الجنّه جزاء المطیع ۴۱۷ .

٨- الجنّة دار الأتقياء ٤٣٨ .

٩- الجنه غايه السابقين ٤٧٨ .

١٠- الجنّه أفضل غايه ١٠٢٤ .

١١- الجنّه مال الفائز ١٠٧٤ .

١٢- الجنّه جزاء كلّ مؤمن محسن ١٤٣١ .

١٣- نيل الجنّه بالتّنزّه عن المأثم ٩٩٥٣ .

١٤- إنك لن تلج الجنّه حتّى تزدر عن غيبك ، و تنتهى ، و ترتدع عن ٦- اكر ناچار

در چیزی رغبت کنندگانید ، پس در بهشتی رغبت نمائید که وسعت و عرض آن آسمانها و زمین است ، و یا قیمت و ارزش و عرض آن آسمانها و زمین است (یعنی اگر آسمانها و زمین را قیمت کنند ارزش آن بهشت این اندازه خواهد بود) .

۷- بهشت پاداش فرمانبر است .

۸- بهشت سرای پرهیز کاران است .

۹- بهشت آخرین هدف سبقت گیرندگان ، و آتش سرانجام افراط کنندگان است .

۱۰- بهشت افزونترین غرض و مقصود است .

۱۱- بهشت سرانجام کار پیروزمند است .

۱۲- بهشت پاداش هر مؤمن احسان کننده است .

۱۳- رسیدن به بهشت با پاکیزگی ، و دوری از گناهانست .

۱۴- به راستی که تو داخل بهشت نخواهی شد ، تا آنکه از گمراهی خود باز

ص ۱۹۵

معاصیک ، و ترعوی ۳۷۹۵ .

۱۵- إذا آمنت بالله و اتّقيت محارمه أحلك دار الأمان ، و إذا أرضيته تغمدك بالرضوان ۴۱۴۶ .

۱۶- ثمن الجنّة العمل الصّالح ۴۶۹۸ .

۱۷- ثمن الجنّة الزّهد فی الدّنيا ۴۷۰۰ .

۱۸- ساده أهل الجنّة الأسخياء ، و المتّقون ۵۵۸۴ .

۱۹- ساده أهل الجنّة المخلصون ۵۵۹۱ .

۲۰- ساده أهل الجنّة الأتقياء الأبرار ۵۵۹۹ .

۲۱- طلب الجنّة بلا عمل حمق ۵۹۹۱ .

۲۲- لا تحصل الجنّة بالتّمنى ۱۰۵۶۶ . ایستاده و دور شوی ، و از گناهان خود دست کشی و باز گردی .

۱۵- هر گاه به خدا ایمان آورده ای ، و از حرامهایش دوری نمائی تو را در خانه امان فرود آورده چون او را خوشنود گردانی تو را بخوشنودی فرو پوشاند . (شکی نیست در این که خوشنودی خدا از نعمتی بالاتر خواهد ، رزقنا الله و یا کم بمحمد

و آله الطاهرين صلوات الله عليهم أجمعين) .

۱۶- بهای بهشت عمل صالح است . (یعنی هر که بهشت خواهد باید عمل صالح انجام دهد) .

۱۷- بهای بهشت بی رغبتی در دنیا است .

۱۸- بزرگان اهل بهشت سخاوتمندان ، و خویشان داران است .

۱۹- بزرگان اهل بهشت افراد مخلصند .

۲۰- مهتران اهل بهشت خویشان داران نیکو کار است .

۲۱- طلب کردن بهشت بدون عمل حماقت است .

۲۲- بهشت با آرزو کردن حاصل نخواهد شد (بلکه نیازمند به عمل است) .

ص ۱۹۶

۲۳- لا یدخل الجنه حبّ و لا مئان ۱۰۷۹۲ .

۲۴- لا یفوز بالجنه إلا من حسنت سریره و خلصت یتته ۱۰۸۶۸ .

۲۵- کلّ نعیم دون الجنه محقور ۶۸۶۷ .

۲۶- لن یفوز بالجنه إلا الساعی لها ۷۴۰۳ .

۲۷- لن یحوز الجنه إلا من جاهد نفسه ۷۴۲۱ .

۲۸- من اشتاق إلى الجنه سلا عن الشهوات ۸۵۹۱ .

۲۹- نیل الجنه بالتنزّه عن المآثم ۹۹۵۳ .

۳۰- نال الجنه من اتقى عن المحارم ۹۹۵۴ .

۳۱- هیئات لا یخدع الله عن جنّته ، و لا ینال ما عنده إلا بمرضاته ۱۰۰۴۳ . ۲۳- بسیار مکر کننده ، و بسیار ممت گذارنده وارد بهشت نخواهند شد .

۲۴- به بهشت پیروز نخواهد گردید مگر کسی که نهان او نیکو بوده ، و یتش خالص باشد .

۲۵- هر نعمتی غیر از بهشت کوچک است .

۲۶- هرگز به بهشت پیروزی حاصل نکند ، مگر سعی کننده و کوشا برای آن .

۲۷- هرگز بهشت را حیازت نخواهد نمود ، مگر کسی که با نفس خود پیکار کند .

۲۸- هر که مشتاق بهشت باشد ، شهوتها را فراموش نماید .

۲۹- رسیدن به بهشت ، به پاکیزگی

از گناهان است .

۳۰- به بهشت رسیده است ، هر که از حرامها پرهیز نماید .

۳۱- (تتمه کلامی است از خطبه ۱۲۹ نهج البلاغه که در باره وزن و کیل بیان داشته) چه دور است (اندیشه شما) خداوند از بهشت او فریب داده نشده ، و به آنچه در نزد اوست رسیده نمی شود مگر به خشنودی او .

ص ۱۹۷

۳۲- و فد الجنّه أبدا منعمون ۱۰۱۱۳ .

۳۳- وارد الجنّه مخلّد النعماء ۱۰۱۱۵ .

الجود

۱- الجود فی الله عباده المقربین ۱۷۵۶ .

۲- الجود من غیر خوف و لا رجاء مکافاه ، حقیقه الجود ۲۰۷۳ .

۳- اسمح تکرّم ۲۲۲۴ .

۴- أسمحکم أربحکم ۳۸۴۰ .

۵- أحسن المکارم الجود ۲۹۳۰ .

۶- أحسن الجود عفو بعد مقدره ۲۹۷۲ .

۷- أفضل الجود بذل الموجود ۳۰۱۹ . ۳۲- وارد شوندگان بهشت همیشه نعمت داده شدگانند .

۳۳- وارد شونده بهشت پاینده نعمت است .

بخشش ۱- بخشش در راه خدا عبادت مقربین است .

۲- بخشش بدون ترس و امید مکافات (انتظار تلافی) ، حقیقت جود و بخشش است .

۳- بخشش کن تا گرامی شوی .

۴- بخشنده ترین شما سودمندترین شماست .

۵- بهترین صفاتی که باعث سربلندی است جود و سخا می باشد .

۶- بهترین بخشش در گذشتن از گناه کسی است بعد از قدرت بر انتقام .

۷- افزون ترین بخشش بخشش موجود است . (هر چه باشد ، خواه کم باشد یا زیاد ، خوب باشد یا بد) .

ص ۱۹۸

۸- أفضل الجود إيصال الحقوق إلى أهلها ۳۱۵۳ .

۹- أفضل الجود ما كان عن عسره ۳۱۸۵ .

۱۰- الجود ریاسه ، الملك سیاسه ۱۷ .

۱۱- الجود عزّ موجود ۳۳۰ .

۱۲- الجود حارس الأعراض

۱۳- آفه الجود الفقر ۳۹۵۱ .

۱۴- آفه الجود التّبذیر ۳۹۶۴ .

۱۵- بالجود تكون السّیاده ۴۱۹۷ .

۱۶- الجود من کرم الطّبیعه ۵۰۹ .

۱۷- بالجود تسود الرّجال ۴۲۶۰ . ۸- افزون ترین بخشش رساندن حقوق است به اهلس .

۹- افزون ترین بخشش آنست که از سختی باشد . (یعنی انسان با وجود پریشانی و نیاز چیزی را ببخشد) .

۱۰- بخشش ریاست است . (یعنی باعث انقیاد مردم می شود) ، و پادشاهی نگهبانی است . (یعنی رعیت را از رفتار زشت حفاظت می کند) .

۱۱- کرم و بخشش عزتی است موجود .

۱۲- جود و بخشش نگهبان عرض هاست (هم نسبت به بخشنده و هم نسبت به بخشیده شده یعنی طرف بخشش) .

۱۳- آفت جود و بخشش درویشی است .

۱۴- آفت جود و بخشش زیاده روی است .

۱۵- با بخشش سروری و بزرگی بدست آید .

۱۶- بخشش از گرامی بودن طبع آدمی است .

۱۷- با بخشش مردان سرور و مهتر می گردند .

ص ۱۹۹

۱۸- بالجود یبتنی المجد و یجتلب الحمد ۴۳۳۵ .

۱۹- جد بما تجد تحمد ۴۷۱۶ .

۲۰- جد تسد ، و اصبر تظفر ۴۷۲۴ .

۲۱- جود الفقير أفضل الجود ۴۷۲۶ .

۲۲- جودوا بالموجود ، و أنجزوا الوعود ، و أوفوا بالعهود ۴۷۲۷ .

۲۳- جود الفقير يجله ، و بخل الغنى يذله ۴۷۲۸ .

۲۴- جودوا بما يفنى تعاضوا عنه بما يبقى ۴۷۳۲ .

۲۵- جودوا في الله و جاهدوا أنفسكم على طاعته يعظم لكم الجزاء و يحسن لكم الجباء ۴۷۳۳ .

۲۶- سنه الكرام الجود ۵۵۵۸ . ۱۸- با بخشش مجد و بزرگی بنا نهاده شده ، و ستایش کشانیده می شود .

۱۹- به آنچه می یابی

بخشش نما ، تا ستایش شوی .

۲۰- بخشش نما تا آقا شوی ، و شکیبائی کن تا به پیروزی رسی .

۲۱- بخشش فقیر افزونترین بخشش است ، (زیرا با تهیدستی چیزی را می بخشد) .

۲۲- به آنچه موجود است بخشش نمائید ، و وعده ها را بجا آورده ، و به پیمان و عهدها وفا کنید .

۲۳- بخشش فقیر او را بزرگ نموده ، و بخیلی توانگر او را خوار خواهد ساخت .

۲۴- به آن چه فانی می شود بخشندگی کن ، تا از آنچه پاینده می ماند عوض گیرید .

۲۵- در راه خدا بخشندگی نما ، و با نفس های خود بر طاعت او مجاهده کن ، تا پاداش شما بزرگ شده ، و برای شما عطا را نیکو گرداند .

۲۶- طریقه بزرگان بخشش است .

ص ۲۰۰

۲۷- غایه الجود بذل الموجد ۶۳۷۲ .

۲۸- من جاد اصطنع ۷۷۲۵ .

۲۹- من جاد ساد ۷۷۳۲ .

۳۰- من لم یجد لم یحمد ۸۲۱۲ .

۳۱- ما أحسن الجود مع الإعسار ۹۵۳۸ .

۳۲- من لم یسمح و هو محمود سمح و هو ملوم ۸۲۰۴ .

۳۳- من لم یسمح لم یسد ۸۲۱۳ .

۳۴- جود الرجل یحبّه إلى أضداده ، و بخله یبغضه إلى أولاده ۴۷۲۹ . ۲۷- نهایت بخشش عطا کردن موجود است (هر چه هست) .

۲۸- کسی که صاحب جود و بخشش باشد احسان کند .

۲۹- هر که ببخشد بزرگ گردد .

۳۰- هر که نیابد و یا نبخشد ستوده نشود . (چون اکثر اوقات مدح و ثنا در مقابل بخشش مال خواهد بود) .

۳۱- چه چیز بخشندگی را با تنگدستی نیکو گردانیده است ۳۲- هر که جود و بخشش

نمایند و حال آنکه پسندیده باشد (یعنی در خیرات آن را مصرف نمایند) آن را خواهد بخشید و حال آنکه سرزنش شده است (به وسیله مرگ برای دیگران بگذارد و خود بهره اخروی نبرده باشد) .

۳۳- هر که نبخشد آقا و بزرگ نشود .

۳۴- بخشندگی مرد او را به سوی دشمنانش دوست گردانیده ، و بخیلی او او را بسوی فرزندان دشمن خواهد داشت .

ص ۲۰۱

الجواد

۱- الجواد محبوب ، محمود ، و إن لم یصل من جوده إلى مادحة شیء ، و البخیل ضدّ ذلك ۱۹۰۹ .

۲- الجواد فی الدّینا محمود ، و فی الآخره مسعود ۲۱۵۲ .

۳- إنّما ساده أهل الدّینا (و الآخره) الأجواد ۳۸۶۹ .

۴- کن جوادا بالحقّ ، بخیلا بالباطل ۷۱۴۹ .

۵- کن جوادا مؤثرا ، أو مقتصدا مقدّرا ، و إیّاك أن تكون الثالث ۷۱۵۶ .

جار الله و جواره

۱- جار الله سبحانه آمن ، و عدوّه خائف ۴۷۳۰ . بخشنده ۱- بخشنده محبوب ستایش شده است هر چند از بخشش او به ستایش کننده چیزی نرسیده باشد ، و بخیل بر خلاف این است .

۲- بخشنده در دنیا ستوده ، و در آخرت نیکبخت است .

۳- جز این نیست که سروران اهل دنیا و آخرت صاحبان بخشش اند .

۴- بخشنده بحق ، (و در مصرفهای آن) بخل کننده به باطل باش .

۵- صاحب جودی ایثارگر ، یا میانه روی اندازه گیر باش ، و از این که قسم سومی باشی بپرهیز .

پناه آورنده به خدا ۱- پناه آورنده بخدای سبحانه ، یا کسی که در پناه خداست ایمن بوده ، و دشمن خدا ترسناک است .

ص ۲۰۲

۲- جوار الله مبذول لمن أطاعه و تجنّب مخالفته ۴۷۳۶ .

- ۱- بئس الجار جار السوء ۴۳۹۹ .
 - ۲- جار السوء أعظم الضراء ، و أشدّ البلاء ۴۷۳۴ .
 - ۳- جاور من تأمن شرّه ، و لا يعدوك خيره ۴۷۳۷ .
 - ۴- سل عن الجار قبل الدار ۵۵۹۸ .
 - ۵- سوء الجوار و الإساءه إلى الأبرار من أعظم اللؤم ۵۶۲۷ .
 - ۶- من حسن جواره كثر جيرانه ۷۰۱۲ . ۲- پناه خدا ، و یا همسایگی خدا به کسی که او را اطاعت نموده ، و از مخالفت او دوری گزیده داده شده است .
- همسایگان ۱- بد همسایه ایست همسایه بد . (چون همسایه در حکم اهل خانه است آدمی از او انتظار خدمت و انسانیت و آدمیت دارد وقتی که بد شد رنج بسیار دارد گر چه آزار هم به حسب ظاهر نرساند) .
- ۲- همسایه بد بزرگترین سختی و

سخت ترین بلاء است .

۳- با کسی که از شر او ایمنی ، و نیکوئی او از تو تجاوز نکند همسایگی نما ، نه با کسی که پیوسته از او ترسانی ، و خیرش به تو نمی رسد .

۴- قبل از (تهیه و خرید) خانه از همسایه سؤال کن و جستجو نما (زیرا که همسایه بد از همه بدیها بدتر است) .

۵- بد همسایگی و بی ادبی نسبت به نیکو کاران از بزرگترین دنائت و پستی است .

۶- هر که همسایگی او نیکو باشد (و حسن جوار داشته باشد) همسایگانش

ص ۲۰۳

۷- من أحسن إلی جیرانه کثر خدمه ۷۹۶۷ .

۸- من المرؤه تعهد الجیران ۹۲۸۱ .

الجوع

۱- الجوع خیر من ذلّ الخضوع ۱۷۶۹ .

۲- التّجوّع أنفع الدّواء ، الشّبع یكثر الأدواء ۹۰۳ .

۳- الجوع خیر من الخضوع ۱۴۴۶ .

۴- تأدّم بالجوع و تأدّب بالقنوع ۴۵۶۱ . بسیار گردد .

۷- هر که به همسایگانش نیکی کند خادمانش بسیار گردند (یعنی همه یا اکثر خدمتگذار او شوند) .

۸- از مردانگی است ، عهده دار شدن امور همسایگان .

گرسنگی ۱- گرسنگی را هموار نمودن بهتر از خواری فروتنی است نسبت به مردم .

۲- خود را گرسنه داشتن سودمندترین دواء است ، (چنانکه مشهور است : «المعده بیت کلّ داء و الحمیه رأس کلّ دواء» معده خانه هر درد ، و پرهیز و خود داری از خوردن زیاد رأس هر دوائی خواهد بود) و سیری دردها و بیماریها را فراوان کند .

۳- گرسنگی بهتر از خضوع در مقابل مردم است .

۴- گرسنگی را نان خورش کن (یعنی تا خوب گرسنه نشوی غذا

نخور تا گرسنگی نان خالی مانند نان خورش باشد) و خوشنودی و رضایت بقسمت را برای خود ادب قرار ده .

ص ۲۰۴

۵- نعم الإدام الجوع ۹۹۱۸ .

۶- نعم عون الورع التَّجَوُّع ۹۹۲۳ .

۷- نعم العون على أشر (أسر) النَّفس و كسر عاداتها التَّجَوُّع ۹۹۴۲ .

الجاه و ذو الجاه

۱- زكاه الجاه بذله ۵۴۴۵ .

۲- من الواجب على ذى الجاه أن يبذله لطالبه ۹۳۶۴ .

۳- من بذل جاهه استحمد ۷۹۳۷ . ۵- خوب نان خورشی است گرسنگی . (که با آن نان تنها بسیار گوارا است بعلاوه بدون تعب و رنج است) .

۶- خوب یار پارسائی است خود را گرسنه نگهداشتن .

۷- خوب یاری است برای درهم شکافتن نفس ، (و یا بر اسارت نفس) ، و شکستن عادت آن گرسنگی خواهد بود .

منصب ۱- زکات مقام و منصب (بکار بردن و صرف آن در قضاء حوائج مشروعه مردم) و بذل و بخشش آنست .

۲- از جمله واجب بر صاحب جاه و مقام آنست که آن را برای طلب کننده او بذل نماید . (و بکوشد حاجت او را بر آورد ، مرحوم خوانساری احتمال داده که معنی این باشد یعنی کسی از او طلب جاه کند و او جاه خود را باو بذل نماید) .

۳- هر که بذل جاه کند (و از مقام و رتبه ای که دارد در خدمت مردم دریغ ننماید) طلب ستایش کند .

ص ۲۰۵

الجهاد

۱- إنَّ من بذل نفسه فى طاعة الله و رسوله كانت نفسه ناجیه سالمه ، و صففته رابحه غانمه ۳۵۸۴ .

۲- إنَّ أوَّل ما تغلبون علیه من الجهاد ، جهاد بأيديكم ، ثمَّ بألسنتكم ، ثمَّ بقلوبكم ، فمن لم يعرف بقلبه معروفا ، و لم ينكر منكرا ، قلب فجعلا أعلاه أسفله ۳۶۰۸ .

٣- الجهاد عماد الدين ، و منهاج السعداء ١٣٤٦ .

٤- المجاهدون تفتح لهم أبواب السماء ١٣٤٧ .

٥- إن كانت الرعايا قبلى تشكوا

حیف رعاتها فإني اليوم أشكو حيف پیکار ۱- براستی کسی که در طاعت خدا و رسولش بذل نفس کند ، نفس او رستگار به سلامت مانده ، و معامله او سود برنده غنیمت بدست آورنده است .

۲- براستی نخستین چیزی که شما بر آن از جهاد غالب می شوید ، یا مغلوب خواهید شد (بعد از من که عمل به گفتار من نمائید) ، جهاد با دست ، سپس با زبان ، آن گاه با دل‌های خود است ، پس کسی که با دلش کار خوبی را نشناخته و خوب نداند ، و منکری را بد نشمرد و انکار نکند ، برگردانده و وارونه شود ، پس بالایش پائین او قرار گیرد .

۳- جهاد ستون دین ، و راه و روش نیک بختان است .

۴- جهاد گران برای آنان درهای آسمان گشوده می شود ، (تا بدین وسیله پادشاهای خود را در بهشت دیده ، و ارواح پاک انبیاء و اولیاء و مقربین درگاه إله ، و دعا کنندگان ، و یاران و لطف الهی را مشاهده نمایند) .

۵- اگر رعیتها قبل از من از ستم والیان و فرماندهان شکایت می کردند ،

ص ۲۰۶

رعیتی ، کأنی المقود و هم القاده ، و الموزع و هم الوزعه ۳۷۳۲ .

۶- ثواب الجهاد أعظم الثواب ۴۶۹۵ .

۷- و الجهاد عزًا للإسلام ۶۶۰۸ .

۸- لا تجتمع عزيمة و ولیمه ۱۰۵۸۰ .

۹- زکاه البدن الجهاد و الصّیام ۵۴۵۲ . پس بدرستی که من از ستم رعیت خود شکوه می کنم (زیرا در جنگها و جهادها اطاعت من نخواهند نمود تابستان آنها را به جنگ می خوانم گویند : اکنون گرماست

، زمستان فرمان جنگشان می دهم گویند : سرماست) گویا من کشیده شده و آنان کشته شده و من تحریص و ترغیب شده و آنها والیاند (یعنی گویا آنها فرمانده و من سرباز آنها هستم) .

۶- پاداش جهاد (چه با دشمن و چه با نفس) بزرگترین ثواب خواهد بود ، (زیرا متضمن ریاضت ها و انواع صبر است) .

۷- (از فرازهای حکمت ۲۴۴ نهج البلاغه است) جهاد را (خداوند واجب فرموده) از جهت عزت اسلام (و غلبه مسلمین بر کفار و شکی نیست در این که تا شمشیر بکار نیاید اطاعت و انقیاد تحقق نیابد ، و باید گفت چنانکه نصائح و مواعظ پیمبران برای دین و مسلمین لازم است به همان اندازه جنگ لازم است ، و لذا سبب مجد و عظمت برای اولاد و اعقاب خواهد گردید) .

۸- (تمه کلامی است از خطبه ۲۱۱ نهج البلاغه که حضرت اصحابش را ترغیب به جهاد فرمود : که بندهای جامه ها را ببندید ، و زیادی زیر پهلوها را تا گرده درهم پیچید و در میدان چست و چالاک بوده ، از خوردن و آشامیدن بسیار دوری نمائید آن گاه می فرماید :) اندیشه کار با میهمانی جمع نمی شود . (یعنی باید تن پرستی را رها کنید) .

۹- زکات بدن جهاد و روزه است . (زیرا در هر یک از آنها نقصی در بدن وارد شود و همان باعث پاکیزگی بدن خواهد بود) .

ص ۲۰۷

جهاد النفس

۱- أَلَا وِإِنَّ الْجِهَادَ ثَمَنَ الْجَنَّةِ ، فَمَنْ جَاهَدَ نَفْسَهُ مَلَكَهَا ، وَ هِيَ أَكْرَمُ

ثواب الله لمن عرفها ٢٧٨٤ .

٢- أفضل الجهاد مجاهده المرء نفسه ٢٩٤٣ .

٣- أفضل الجهاد جهاد النفس عن الهوى ، و فطامها عن لذات الدنيا ٣٢٣٢ .

٤- أول ما تنكرون من الجهاد ، جهاد أنفسكم ٣٣٣١ .

٥- آخر ما تفقدون مجاهده أهوائكم و طاعه أولى الأمر منكم ٣٣٣٢ .

٦- إن أفضل الجهاد مجاهده الرجل نفسه ٣٤٤٠ . پیکار با نفس ١- آگاه باشید ، براستی که جهاد بهای بهشت است ، پس هر که با نفس خود پیکار نماید آن را مالک شده ، و آن (بهشت) گرامی تر پاداش خداوند است برای کسی که آن را بشناسد .

٢- افزون ترین جهاد جهاد کردن مرد است با نفس خود .

٣- افزون ترین جهاد پیکار با نفس است از برای منع آن از خواهش و باز گرفتن آنست از لذتهای دنیا .

٤- نخستین چیزی که خوش آیند شما از جهاد نیست جهاد با نفسهای خود است (در صورتی که عمده ترین جهاد است) .

٥- آخرین و نهایت چیزی که شما آن را گم کرده و نمی یابید پیکار با هواهای نفسانی ، و پیروی اولو الأمر از شماست (یعنی ائمه - علیهم السلام -) .

٦- براستی که افزون ترین جهاد پیکار نمودن مرد است با نفس خود .

ص ٢٠٨

٧- إن مجاهده النفس لترمها عن المعاصي ، و تعصمها عن الرذی ٣٤٨٨ .

٨- إن المجاهد نفسه على طاعه الله و عن معاصيه ، عند الله سبحانه بمنزله بر شهيد ٣٥٤٦ .

٩- إن المجاهد نفسه ، و المغالب غضبه ، و المحافظ على طاعه ربه ، يرفع الله سبحانه له ثواب الصائم القائم و ينيله درجه المرابط الصابر ٣٦٥٣ .

إِنَّكَ إِنْ جَاهَدْتَ نَفْسَكَ حَزْتَ رَضِيَ اللَّهُ ۳۸۰۲ .

۱۱- ثمره المجاهده قهر النفس ۴۶۵۵ .

۱۲- جهاد النفس مهر الجنه ۴۷۵۵ .

۱۳- جهاد الهوى ثمن الجنه ۴۷۵۶ . ۷- براستی که پیکار با نفس هر آینه آن را از نافرمانیها مهار کرده ، و از هلاکت نگه می دارد .

۸- براستی کسی که با نفس خود بر طاعت خدا و از معاصی او پیکار کننده است در نزد خدای سبحان بمنزله نیکوکار شهید است .

۹- براستی پیکار کننده با نفس ، و غلبه کننده بر خشم ، و مواظبت کننده بر فرمانبرداری پروردگار خود ، خداوند سبحان برای او پاداش روزه دار به نماز ایستاده را بلند گردانده ، و او را به درجه نگهبان شکیبای سرحدّ مرز کشور اسلامی می رساند .

۱۰- براستی اگر تو با نفس خود جهاد کنی خوشنودی خدا را فراهم آوری .

۱۱- ثمره پیکار با نفس مغلوب ساختن نفس است .

۱۲- جهاد نفس و پیکار با آن کابین بهشت است .

۱۳- جهاد با هوا و هوس بهای بهشت است .

ص ۲۰۹

۱۴- جهاد النفس أفضل جهاد ۴۷۵۷ .

۱۵- جاهد نفسک ، و قدّم توبتک ، تفرّ بطاعه ربّک ۴۷۵۹ .

۱۶- جاهد شهوتک ، و غالب غضبک ، و خالف سوء عادتک ، ترک نفسک ، و یکمل عقلک ، و تستکمل ثواب ربّک ۴۷۶۰ .

۱۷- جاهد نفسک علی طاعه الله مجاهده العدو عدوه ، و غالبها مغالبه الضدّ ضده ، فإنّ أقوى الناس من قوی علی نفسه ۴۷۶۱ .

۱۸- جاهد نفسک و حاسبها محاسبه الشریک شریکه و طالبها بحقوق الله مطالبه الخصم خصمه ، فإنّ أسعد الناس من انتدب لمحاسبه نفسه ۴۷۶۲ . ۱۴-

جهاد با نفس افزونترین جهاد است .

۱۵- با نفس خویش مجاهده و پیکار کن ، و توبه خود را مقدم دار ، تا آنکه به طاعت پروردگارت پیروزمند گردی .

۱۶- با خواهش خود پیکار نموده ، و بر خشم خویش غلبه کرده ، و با عادت بدت مخالفت نما ، تا نفست پاکیزه شده ، و عقلت کامل گشته ، و پاداش پروردگارت را کامل سازی .

۱۷- با نفس خود بر طاعت خدا مانند پیکار دشمن با دشمن خود پیکار نما ، و بر آن مانند غلبه ضد بر ضد خویش غلبه کن ، زیرا قویترین مردم کسی است که بر نفس خود قوی باشد .

۱۸- با نفست مجاهده نما ، و آن را محاسبه کن چنانکه شریک شریکش را محاسبه می کند ، و از آن حقوق خدا را مطالبه نما مانند مطالبه دشمن خود را ، زیرا نیکبخت ترین مردم کسی است که ضامن و یا متکفل محاسبه نفس خود می شود .

ص ۲۱۰

۱۹- جهاد النفس ثمن الجته ، فمن جاهدها ملکها و هی أکرم ثواب الله لمن عرفها ۴۷۶۳ .

۲۰- جهاد النفس بالعلم بعنوان العقل ۴۷۷۲ .

۲۱- جهاد الغضب بالحلم برهان النبیل ۴۷۷۳ .

۲۲- خیر الجهاد جهاد النفس ۴۹۵۰ .

۲۳- غایه المجاهده أن یجاهد المرء نفسه ۶۳۷۰ .

۲۴- کفاک فی مجاهده نفسک أن لا تزال أبدا لها مغالبا ، و علی أهويتها محاربا ۷۰۸۰ .

۲۵- من جاهد نفسه أكمل التقی ۷۷۵۱ .

۲۶- من عرف نفسه جاهدها ۷۸۵۵ .

۲۷- من لم یجاهد نفسه لم ینل الفوز ۸۲۰۷ . ۱۹- جهاد نفس بهای بهشت است ، پس کسی که با نفس پیکار نماید مالک آن

شده

، و آن گرامی ترین پاداش خداست برای کسی که آن را می شناسد .

۲۰- پیکار کردن با نفس به وسیله علم و دانائی نشانه عقل است .

۲۱- پیکار نمودن با خشم توسط بردباری دلیل نجابت یا زیرکی است .

۲۲- بهترین جهاد ، جهاد با نفس است . (یعنی با آن پیکار کند تا بر طاعات موفق گشته و از معاصی دوری گزیند) .

۲۳- بالاترین مرتبه جهاد آنست که مرد با نفس خود جهاد کند .

۲۴- تو را در پیکار با نفس خود کفایت نموده آنکه پیوسته و دائم بر آن غالب بوده ، و بر خواهشهای آن جنگ کننده باشی .

۲۵- هر که با نفسش جهاد کند تقوا را کامل گردانیده است .

۲۶- هر که نفسش را شناخت با آن جهاد کند .

۲۷- هر که با نفس خود پیکار ننماید به پیروزی نخواهد رسید .

ص ۲۱۱

۲۸- ما من جهاد أفضل من جهاد النفس ۹۶۱۴ .

۲۹- مجاهده النفس شيمه النبلاء ۹۷۵۶ .

۳۰- مجاهده النفس عنوان التبل ۹۷۹۲ .

۳۱- مجاهده النفس أفضل جهاد ۹۸۱۶ .

۳۲- لا جهاد كجهاد النفس ۱۰۵۵۱ .

الجهل

۱- الجهل ، و البخل ، مساءه ، و مضره ۱۵۸۵ .

۲- الجهل في الإنسان أضرّ من الأكله في البدن ۱۸۳۰ .

۳- الجهل مطيه شمس ، من ركبها زلّ ، و من صحبها ضلّ ۱۹۶۹ .

۴- الجهل بالفضائل من أقبح الرذائل ۲۰۵۴ . ۲۸- هیچ جهادی افزون تر از جهاد نفس نیست .

۲۹- پیکار با نفس شیوه و خوی افراد بزرگ است .

۳۰- پیکار با نفس دلیل و نشانه بزرگواری است .

۳۱- پیکار با نفس افزون ترین پیکار است .

۳۲- نیست هیچ جهادی مانند جهاد نفس .

نادانی

۱- نادانی ، و بخیلی ، بدی ، و ضرر است .

۲- نادانی در انسان از مرض خوره در بدن مضرتر است .

۳- نادانی مرکبی است چموش هر که بر آن سوار شود بلغزد ، و هر که همراه آن باشد گمراه گردد .

۴- به فضائل جاهل بودن از زشت ترین خویهای پست است .

ص ۲۱۲

۵- أعظم المصائب الجهل ۲۸۴۴ .

۶- أسوء السقم (القسم) الجهل ۲۸۸۲ .

۷- أعظم الجهل جهل الإنسان أمر نفسه ۲۹۳۶ .

۸- أعظم الجهل معاده القادر ، و مصادقه الفاجر ، و الثقة بالغادر ۳۳۵۸ .

۹- الجهل وبال ۲۳۷ .

۱۰- الجهل موت ۴۷ .

۱۱- الناس أعداء ما جهلوا ۲۸۸ .

۱۲- الجهل أنكى عدو ۴۸۰ .

۱۳- الجهل يزل القدم ۴۸۵ . ۵- بزرگترین مصیبت ها نادانی است (زیرا نادانی مصیبت ها و فاجعه ها بیار آورد) .

۶- بدترین نصیب یا بیماری نادانی است .

۷- بزرگترین جهل و نادانی جهل انسان است بکار خود (و نداند برای چه آفریده شده و سرانجام به کجا خواهد رفت) .

۸- بزرگترین نادانی : با شخص مقتدر دشمنی کردن ، و با فاسق و فاجر دوستی نمودن ، و به بیوفا اعتماد داشتن است .

۹- نادانی و بال و گناه است .

۱۰- نادانی نوعی است از مرگ (و نادان از اقسام میت است) .

۱۱- مردم دشمن آنچه هستند که نمی دانند .

۱۲- نادانی فانی کننده یا زخم زننده ترین دشمن است (زیرا اگر از طرف دشمن هم ضرری عائد نادان گردد سبب جهل و نادانی او بوده است) .

۱۳- نادانی قدم را می لغزاند .

ص ۲۱۳

۱۴- الجهل یفسد المعاد ۵۹۸ .

۱۵- الجهل معدن الشرّ ۶۵۸

- ۱۶- الجهل داء و عیاء ۶۸۹ .
- ۱۷- الجهل یجلب الغرر ۸۱۵ .
- ۱۸- الجهل أصل کل شرّ ۸۱۹ .
- ۱۹- الجهل أدوا الداء ۸۲۰ .
- ۲۰- الجهل فساد کل امر ۹۳۰ .
- ۲۱- الجهل یزلّ القدم ، و یورث التدم ۱۳۳۹ .
- ۲۲- الجهل ممیت الأحياء ، و مخلد الشقاء ۱۴۶۴ .
- ۲۳- إنکم لن تحصّیلوا بالجهل أربا ، و لن تبلغوا به من الخیر سبیا ، و لن تدركوا به من الآخره مطلبا ۳۸۵۶ . ۱۴- نادانی معاد را فاسد می نماید (چون پیوسته در گناهان غوطه ور است) .
- ۱۵- نادانی معدن بدی است .
- ۱۶- نادانی درد فروماندگی است .
- ۱۷- نادانی جلب ضرر خواهد نمود .
- ۱۸- نادانی ریشه هر بدی است .
- ۱۹- نادانی بدترین کوفتهاست .
- ۲۰- نادانی فساد هر امری است .
- ۲۱- نادانی قدم را لغزنده ، و پشیمانی آورد .
- ۲۲- نادانی میراننده زنده ها ، و مخلد کننده بدبختی است . (یعنی بدبختی همیشگی بار آورد ، و نادان هر چند زنده باشد در زمره مرده ها خواهد بود) .
- ۲۳- براستی شما هرگز به سبب نادانی حاجتی را بدست نخواهید آورد ، و بدست آویزی از خیر نخواهید رسید ، و مطلبی را از آخرت در نیابید .

۲۴- بالجهل یستثار کلّ شرّ ۴۳۲۱ .

۲۵- ربّ جهل أنفع من حلم (علم) ۵۳۱۹ .

۲۶- ردّوا الجهل بالعلم ۵۴۰۵ .

۲۷- زیاده الجهل تردی ۵۴۸۵ .

۲۸- شرّ المصائب الجهل ۵۶۸۰ .

۲۹- ضادّوا الجهل بالعلم ۵۹۱۲ .

۳۰- عقبی الجهل مضرّه ، و الحسود لا تدوم له مسرّه ۶۳۳۰ .

۳۱- غایه الجهل تبجج المرء بجهله ۶۳۷۱ . ۲۴- به وسیله نادانی هر شر و بدی بر انگیزته می شود .

۲۵- بسا نادانی که

از بردباری و یا از دانائی و عقل سودمندتر است (چون گاهی بردباری در مقابل ظلم و جور اشقیاء ممدوح نبوده ، و یا در برابر ارتکاب معاصی ، و یا از علمی که به آن عمل نشده ، و یا در عقلی که به کار برده نمی شود بهتر خواهد بود) .

۲۶- جهل و نادانی را به وسیله علم برگردانید . (چه جهل نفسانی باشد و یا جهل در دیگران) .

۲۷- زیادتى نادانى و یا کم عقلی به هلاکت می اندازد . (پس آدمی باید در کارش دانا گشته و تعقل کند) .

۲۸- بدترین مصیبت ها نادانی است .

۲۹- نادانی را با دانش مخالفت نمائید . (یعنی باید با علم آن را از میان برد) .

۳۰- عاقبت کم عقلی و یا نادانی زیان بوده ، و برای حسود شادمانی پاینده نخواهد ماند .

۳۱- نهایت نادانی شادمان بودن مرد است به نادانی خود .

ص ۲۱۵

۳۲- کم من عزیز أذله جهله ۶۹۲۲ .

۳۳- کفی بالجهل ضعه ۷۰۱۲ .

۳۴- کفی بالمرء جهلاً أن یجهل نفسه ۷۰۳۷ .

۳۵- کفی بالمرء جهلاً أن یرضی عن نفسه ۷۰۴۹ .

۳۶- کفی بالمرء جهلاً أن یضحک من غیر عجب ۷۰۵۱ .

۳۷- کفی بالمرء جهلاً أن یجهل قدره ۷۰۵۴ .

۳۸- کفی بالمرء جهلاً أن یجهل عیبه ۷۰۶۱ .

۳۹- کفی بالمرء جهلاً أن یجهل عیوب نفسه ، و یطعن علی الناس بما لا یستطیع التحوّل عنه ۷۰۷۱ .

۴۰- کفی بالمرء جهلاً أن ینکر علی الناس ما یأتی مثله ۷۰۷۳ . ۳۲- بسا عزیزی که جهل و نادانیش او را خوار ساخته است .

۳۳- برای جهل (نادانی یا کم

عقلی) کفایت می کند پستی مرتبه .

۳۴- برای جهالت و نادانی مرد کفایت می کند که نسبت به نفس خویش جاهل باشد .

۳۵- برای جهالت مرد (آدمی) آنست که از نفسش خوشنود گردد .

۳۶- برای جهالت و نادانی (انسان) مرد کفایت می کند که بدون تعجب بخندد .

۳۷- برای جهالت مرد (آدمی) کفایت می کند که قدر خود را نداند . (یعنی خارج از اندازه با مردم رفتار کند) .

۳۸- برای جهالت مرد (آدمی) کفایت می کند که عیب خود را نداند .

۳۹- برای جهالت مرد (آدمی) کفایت می کند آنکه در خصوص عیبهای نفس خویش جاهل بوده ، و به آنچه خود از برگشتن از آن توانائی ندارد بر مردم طعنه زند .

۴۰- برای جهالت مرد (آدمی) کفایت می کند آنکه بر مردم آنچه را مثل آن را

ص ۲۱۶

۴۱- لسان الجهل الخرق ۷۶۱۳ .

۴۲- من استطاره الجهل فقد عصی العقل ۸۴۹۸ .

۴۳- من قاتل جهله بعلمه فاز بالحظّ الأسعد ۸۸۵۹ .

۴۴- من أشدّ المصائب غلبه الجهل ۹۳۰۱ .

۴۵- لا فقر كالجهل ۱۰۴۷۳ .

۴۶- لا يزكو مع الجهل مذهب ۱۰۵۴۲ .

۴۷- لا فقر أشدّ من الجهل ۱۰۶۱۹ .

۴۸- لا سوأه أشین من الجهل ۱۰۶۴۰ .

۴۹- لا مصیبه أشدّ من جهل ۱۰۶۷۳ .

۵۰- رأس الجهل معاده الناس ۵۲۴۷ . انجام می دهد انکار کند .

۴۱- زبان نادانی درشتی و تندی است . (یعنی اگر کسی درشتی کرد آن زبانی خواهد بود برای جهل و نادانی) .

۴۲- هر که نادانی او را به پرواز در آورد علی التحقیق نافرمانی عقل را کرده است .

۴۳- هر که با علم

(و یا عقل) خود با جهل (و یا بی عقلی) خویشتن قتال کند به بهره پر برکت خواهد رسید .

۴۴- از سخت ترین مصیبت ها غلبه جهل است .

۴۵- هیچ فقری مانند نادانی نیست .

۴۶- با نادانی هیچ راه و مذهبی پاکیزه نخواهد شد .

۴۷- نیست فقر و درویشی سخت تر از نادانی . ۴۹۸- خوئی زشت تر از نادانی نیست .

۴۹- مصیبتی سخت تر از نادانی نیست .

۵۰- رأس نادانی دشمن کردن با مردم است .

ص ۲۱۷

الجاهل و الجهول

۱- الجاهل لن یلقى أبداً إلا مفترطاً ، أو مفترطاً ۱۷۱۶ .

۲- الجاهل لا یرتدع ، و بالمواعظ لا ینتفع ۱۷۲۹ .

۳- الجاهل من أطاع هواه فی معصیه ربّه ۱۷۴۸ .

۴- الجاهل یستوحش ممّا یأنس به الحکیم ۱۷۷۲ .

۵- الجاهل لا یعرف العالم لأّنه لم یکن قبل عالماً ۱۷۸۰ .

۶- الجاهل لا یعرف تقصیره ، و لا یقبل من النصیح له ۱۸۰۹ .

۷- الجاهل یعتمد علی أمله ، و یقصر فی عمله ۱۹۶۷ .

۸- الجاهل صخره لا ینفجر ماؤها ، و شجره لا یخضرّ عودها ، و أرض لا یظهر عشبها ۲۰۸۱ . نادان ۱- نادان هرگز ملاقات نمی شود مگر تقصیر کننده ، یا از حد در گذرنده (و از مرحوم آیه الله خوانساری عبارت به صیغه معلوم ذکر شده : بنا بر این معنا چنین می شود : نادان ملاقات نمی کند مگر مفترط یا مفرط) .

۲- نادان (از بدیها) باز نمی ایستد ، و به پند و اندرزها سود نمی برد .

۳- نادان کسی است که هوای نفس خود را در نافرمانی پروردگارش فرمان برد .

۴- نادان از آنچه حکیم به آن انس می گیرد (از تحصیل

علوم و غیره) می رمد .

۵- نادان عالم را نمی شناسد ، زیرا در پیش عالم نبوده است .

۶- نادان تقصیر خود را نمی شناسد ، و قبول نمی کند که کسی او را نصیحت کند .

۷- نادان بی عقل بر امید خود تکیه کرده و در کارش کوتاهی می نماید .

۸- نادان سنگی است که آب از آن بیرون نمی آید ، و درختی است که چوب آن

ص ۲۱۸

۹- الجاهل میّت بین الأحياء ۲۱۱۸ .

۱۰- أشقى الناس الجاهل ۲۸۹۴ .

۱۱- أجهل الناس مسيء مستأنف ۲۹۳۸ .

۱۲- أجهل الناس المغترّ بقول مادح متملق ، يحسن له القبيح ، و يبغض إليه النصيح ۳۲۶۲ .

۱۳- أبغض الخلائق إلى الله تعالى ، الجاهل لأنه حرمه ما من به على خلقه ، و هو العقل ۳۳۵۹ .

۱۴- إنّ الجاهل من جهله في إغواء ، و من هواه في إغراء ، فقله سقيم ، سبز نمی شود ، و زمینی است که گیاه آن ظاهر نمی گردد .

۹- نادان میان زنده ها (علماء) مرده است .

۱۰- بدبخت ترین مردم نادان است (زیرا که نادانی سبب بدبختی دنیا و آخرت خواهد بود) .

۱۱- نادان ترین مردم گنهکار از سرگیرنده است . (یعنی با این که گناه کرده توبه نکند ، و دوباره گناه را مرتکب شود ، با این که بر گنهکار لازم است فوراً توبه کند ، و آن را تأخیر نیندازد ، و برای او جایز نیست وارد گناه دیگر شود ، گر چه گناه صغیر باشد ، زیرا اصرار بر گناه خود از گناهان کبیره است) .

۱۲- نادان ترین مردم فریب خورنده به گفتار ستایشگر چاپلوس است ، که از برای او زشت

را نیکو جلوه داده ، و بسوی او ناصح را دشمن سازد .

۱۳- دشمن ترین مخلوقات در نزد خدای تعالی نادان و بی عقل است (زیرا که خداوند او را از آنچه که بر خلق خود به آن منت نهاده ، که عقل باشد محروم ساخته است) .

۱۴- برآستی که نادان کسی است که نادانی او در گمراه کردن اوست ، و فردی است که خواهش او در تحریص نمودن باشد ، پس گفتار او بیمار ، و کردار او

ص ۲۱۹

و فعله ذمیم ۳۵۴۸ .

۱۵- الجاهل حیران ۱۹۸ .

۱۶- الجاهل یمیل (یألفه مثله) إلی شکله ۳۲۷ .

۱۷- المرء عدو ما جهل ۴۲۳ .

۱۸- الجاهل لا یرتدع ۴۲۸ .

۱۹- الجاهل عبد شهوته ۴۴۹ .

۲۰- الجاهل لا یرعوی ۶۴۰ .

۲۱- الجاهل یرفع نفسه فیضع ۶۷۸ .

۲۲- الجاهل من جهل قدره ۱۱۱۴ .

۲۳- الجاهل میّت و إن کان حیّا ۱۱۲۵ . نکوهیده است .

۱۵- نادان حیران است .

۱۶- نادان به مانند خود میل کند ، و یا نادانی مثل او با او الفت گیرد .

۱۷- آدمی دشمن آن چیز است که نمی داند .

۱۸- نادان (از بدی) باز نمی ایستد .

۱۹- نادان بنده خواهش خویش است .

۲۰- نادان (از بدیها و کارهای زشت) بر نمی گردد .

۲۱- نادان نفس خویش را برمی کشد ، در نتیجه پست خواهد شد .

۲۲- نادان کسی است که پایه و قدر خود را نداند .

۲۳- نادان مرده است گرچه (به حسب ظاهر) زنده است ، (زیرا زنده باید از خود اثری نشان دهد ، اما وقتی کسی وجود بی اثری شد در ظاهر زنده است و در حقیقت

میّت خواهد بود) .

ص ۲۲۰

۲۴- الجاهل كزله العالم صوابه ۱۱۶۲ .

۲۵- الجاهل من خدعته المطالب ۱۱۹۰ .

۲۶- الجاهل من جهل أمره ۱۲۳۹ .

۲۷- الجاهل من انخدع لهواه (بهواه) و غروره ۱۲۸۵ .

۲۸- الجاهل من استغشّ التصيح ۱۳۹۴ .

۲۹- الجاهل إذا جمد (جحد) وجد ، و إذا وجد (وخذ) ألد ۱۵۳۴ .

۳۰- إنّما الجاهل من استعبده المطالب ۳۸۶۴ .

۳۱- إذا شاب الجاهل شبّ جهله ۴۱۷۰ .

۳۲- ثروه الجاهل في ماله و أمّله ۴۷۰۹ . ۲۴- نادان رأی و اندیشه درست او مانند لغزش عالم است . (یعنی هر چه فکرش بالا رود به مرحله لغزش دانا در آید .

۲۵- نادان کسی است که مطلب ها او را فریب دهد .

۲۶- نادان کسی است که جاهل به کار خود باشد .

۲۷- نادان کسی است که به خواهش و غرور خود فریب خورد .

۲۸- نادان کسی است که پند دهنده یا کسی را که با او صاف می باشد ناصاف بشمارد .

۲۹- نادان وقتی بخل ورزد (یا انکار کند) (یعنی اگر کسی بیچارگی خود را به او اطلاع دهد منکر گردد) صاحب مال شود ، و چون توانگر گردد (و یا دعوت به توحید گشته) میل از حق به باطل نماید .

۳۰- جز این نیست که نادان کسی است که مطالب (دنیا) او را بنده سازد .

۳۱- هرگاه غیر عاقل و نادان پیر گردد ، نادانی او هم پیر خواهد شد (یعنی نادانی و یا کم عقلی او بیشتر خواهد گردید) .

۳۲- ثروت و دارائی جاهل در مال و امید اوست .

۳۳- دولة الجاهل كالغريب المتحرّك إلى الثقله ۵۱۰۸ .

۳۴- ربّ جاهل نجاته جهله ۵۳۰۱ .

۳۵- زلّه الجاهل معذوره ۵۴۸۱ .

۳۶- سلطان الجاهل ببدي معايبه ۵۵۷۸ .

۳۷- شرّ من صاحب الجاهل ۵۶۹۱ .

۳۸- صواب الجاهل كالزلّه من العاقل ۵۸۲۱ .

۳۹- ضالّه الجاهل غير موجود ۵۸۹۸ .

۴۰- طاعه الجهول تدلّ على الجهل ۵۹۸۸ . ۳۳- دولت نادان و کم عقل مانند بیگانه ایست حرکت کننده به سوی انتقال .

(یعنی به زودی به دیگری انتقال یابد ، چون توانائی حفظ آن را ندارد) .

۳۴- چه بسا نادانی که جهل او او را نجات دهد (چون عمل نکردنش وابسته به علم نیست ، بلکه نادانی باعث عمل نکردن بوده ، خداوند او را معذور دارد) .

۳۵- لغزش نادان و یا غیر عاقل عذر خواسته شده است (یعنی خیلی او را مؤاخذه نکنند بخلاف عالم و یا عاقل که مردم او را مؤاخذه کنند) .

۳۶- سلطنت جاهل ، و یا کم عقل عیبهای او را آشکار می سازد .

۳۷- بدترین کسی که با او مصاحبت کنی و همراه او باشی نادان است .

۳۸- کار درست نادان یا کم عقل مانند لغزش عاقل است (زیرا هر چه عمل را صحیح انجام دهد چون از جهل سرچشمه می گیرد مانند لغزش خردمند است ، چون لغزش او ممکن است راهی به عقل داشته باشد) .

۳۹- گمشده جاهل (نادان یا کم عقل) یافت شده نیست (یعنی چیزی نیست که آن را بیابد) .

۴۰- فرمانبرداری از بسیار نادان دلالت می کند بر نادانی .

٤١- طاعه الجهول ، و كثره الفضول تدلّان على الجهل ٥٩٩٨

۴۲- عاده الأعمار قطع موادّ الإحسان ۶۲۳۹ .

۴۳- غنی الجاهل بماله ۶۳۸۲ .

۴۴- غرور الجاهل بمجالات الباطل ۶۳۹۱ .

۴۵- کلّ جاهل مفتون ۶۸۴۵ .

۴۶- للجاهل فی کلّ حاله خسران ۷۳۲۹ .

۴۷- من جهل أهمل ۷۶۸۷ .

۴۸- من جهل قلّ اعتباره ۷۸۳۷ .

۴۹- من جهل علما عاده ۷۸۸۵ . ۴۱- فرمانبرداری بسیار نادان ، و بسیاری پرگوئی (یا هر زیاده کاری) بر نادانی دلالت دارند

۴۲- عادت نادانها که بی تجربه هستند بریدن مادّه های احسان است (یا از خود و یا به سبب کفران از دیگران) .

۴۳- توانگری کم عقل یا نادان به مال اوست (کاری به علم و دانش ندارد بخلاف عاقل که با مال خود را توانگر ندانسته به دنبال دانش می رود) .

۴۴- فریب خوردن نادان یا کم عقل ، به مکرها و کیدهای باطل و یا به شبهه هائی است که قدرت بر حل و تشخیص آنها را ندارد .

۴۵- هر نادان و یا بی عقلی مفتون (در فتنه افتاده شده) است .

۴۶- برای جاهل (بی عقل و نادان) در هر حالتی زیانی است . (هم نسبت به خود و هم نسبت به دیگران) .

۴۷- کسی که نادان باشد واگذاشته شود . (و مردم به او اهمیت ندهند) .

۴۸- هر که نادان باشد عبرت گرفتنش کم باشد .

۴۹- هر که علمی را نداند با آن دشمنی کند . (چنانکه بعضی از بعض علوم

٥٠- من جهل موضع قدمه زلّ ٧٩٢٠.

٥١- من جهل كثر عثاره ٨٣٩٠.

٥٢- من جهل اغترّ بنفسه و كان يومه شرّاً من أمسّه ٨٧٤٤.

٥٣- من

طبايع الجهال التسرع إلى الغضب في كل حال ٩٣٥١ .

٥٤- ما ضاّد العلماء كالجهال ٩٦١٢ .

٥٥- ويل لمن تمادى في جهله ، و طوبى لمن عقل و اهتدى ١٠٠٨٩ .

٥٦- لا غنى لجاهل ١٠٤٥٠ .

٥٧- لا يرى الجاهل إلّا مفزّطاً (مفزّطاً) ١٠٦٩٧ .

٥٨- لا يردع الجهول إلّا حدّ الحسام ١٠٨١٦ . مذمت می نمایند و خواننده آن را گمراه می دانند .

٥٠- هر که جای پای خود را نداند (پافراتر گذارده و به کاری که در خور او نیست اشتغال یابد) بلغزد .

٥١- هر که جاهل باشد برو در افتادش بسیار باشد .

٥٢- هر که جاهل (بی عقل) باشد به نفس خود مغرور گشته ، و روز آن (که در آنست) از روز گذشته او بدتر خواهد بود .

٥٣- از خصلتهای جاهل هاست شتاب کردن به خشم در هر حال .

٥٤- کسی با علماء دشمنی ننموده مانند نادانها .

٥٥- وای بر کسی که در جهل و نادانی خود به آخر رسد ، و خوشا به حال کسی که دریافت کند و راه راست یابد .

٥٦- هیچ توانگری برای نادان نیست . (زیرا بالاترین ثروت را از دست داده) .

٥٧- نادان دیده نمی شود مگر تقصیر کننده ، یا افراط کننده .

٥٨- شخص بسیار نادان را از (از بدی) باز ندارد مگر تندى و یا دم شمشیر .

ص ٢٢٤

٥٩- اعص الجاهل تسلّم ٢٢٦٤ .

جهنم و النار

١- كفى بجهنم نکالا ٧٠١٨ .

٢- وقال- عليه السلام- فى وصف جهنم : نار شديد كلبها ، عال لجبها ، ساطع لهبها ، متأجج سعيرها ، متغيظ زفيرها ، بعيد خمودها ،

ذاک و قودها ، متخوف وعيدها ۹۹۹۵ .

۳- و قال- عليه السلام- في وصف جهنم : لا يظعن مقيمها ، ولا يفادي أسيرها ، ولا تقصم كبولها ، لا مدّة للدّار فتفنى ، ولا أجل للقوم فيقضى ۱۰۸۹۲ . ۵۹- نادان را نافرمانی کن تا سالم مانی .

جهنم ۱- بس است برای دوزخ عقوبت بودن آن .

۲- (تتمه کلامی است از خطبه مفصّل ۲۳۲ نهج البلاغه که آن حضرت) در وصف دوزخ فرموده است : آتشی است که شدّت آن سخت ، آواز آن بلند ، زبانه آن بالا رونده ، شعله آن فروزان ، زفیر و صدایش خشمناک ، خاموشیش دور ، هیزم آن پر شعله ، تهدید آن ترسناک و یا گدازنده بدن خواهد بود .

۳- (این فرازها از خطبه ۱۰۸ نهج البلاغه است که در صفات کمال الهی و صفات فرشتگان و احوال قیامت بیان داشته تا می رسد به اینجا که می فرماید : و خانه ای که در را به روی اهل آن بسته باشند در آتشی هستند بسیار سوزان . . .) مقیم آن حرکت نکرده (بیرون نروند) و اسیر آن فدیّه داده نمی شود (که با فدیّه و رشوه آزاد شوند) و بندهای گرانس شکسته نمی شود (تا خلاص گردند بلکه پیوسته در بندند) مدّتی برای آن خانه نیست تا خراب و فانی شود ، و اجلی برای قوم نبوده تا بگذرد (و ایشان از عذاب رهائی یابند) .

ص ۲۲۵

۴- إنّ أهل النّار كلّ كفور مکور ۳۴۰۲ .

۵- و قال- عليه السلام- في وصف النّار : غمر قرارها

، مظلّمه أقطارها ، حامیه قدورها ، فظیعه أمورها ۶۴۲۰ .

۶- لن ینجو من النار إلّا التّارک عملها ۷۴۰۴ .

۷- لیس لهذا الجلد الرّقیق صبر علی النار ۷۴۵۸ .

۸- من أشفق من النار اجتنب المحرّمات ۸۵۹۲ .

۹- وفد النار أبدا معذبون ۱۰۱۱۴ .

۱۰- وارد النار مؤبّد الشّقاء ۱۰۱۱۶ .

۱۱- و قود النار یوم القیمه کلّ غنیّ بخل بماله علی الفقراء ، و کلّ عالم باع الدّین بالدّنیا ۱۰۱۲۶ . ۴- براستی که اهل آتش (جهنّم) هر کفران کننده بسیار مکر کننده است .

۵- (حضرت در توصیف آتش جهنّم فرموده است :) سخت یا پوشاننده است ته آن ، تاریک است اطراف آن ، گرم است دیگهای آن ، رسواست کارهای آن .

۶- هرگز از آتش (دوزخ احدی) رستگاری نیابد مگر ترک کننده عمل آن .

(یعنی با ترک گناهان رستگاری حاصل شود و یا با توبه و بازگشت) .

۷- برای این پوست نازک و باریک صبری بر آتش نیست .

۸- هر که از آتش (جهنّم) بترسد از حرامها دوری نماید .

۹- وارد شوندگان آتش همیشه در عذابند .

۱۰- وارد شونده جهنّم بدبخت دائمی است (البته دوام نسبی است چون ممکن است بعد از ورود به جهنّم ، به بهشت هم وارد شود) .

۱۱- هیزم آتش (جهنّم) در روز قیامت هر ثروتمندی است که به مال خود بر بیچارگان بخل ورزد ، و هر عالمی که دین را به دنیا بفروشد .

ص ۲۲۶

۱۲- احذروا نارا حرّها شدید و قعرها بعید و حلّیها حدید ۲۶۱۹ .

١٣- اءذروا نارا لءيها عءيد و لهيها شءيء و

۱۴- النَّار غايه المفرطین ۴۷۷ . ۱۲- از آتشی به ترسید که گرمی آن شدید و قعر آن دور و زیور آن آهن است .

۱۳- از آتشی دوری کنید که فریاد یا اضطراب موج آن مهیا و آماده و زبانه آن سخت و عذابش همیشه تازه است .

۱۴- آتش نتیجه (عمل) افراط کنندگان است .

ص ۲۲۷

باب الحاء

محبّ أهل البيت

۱- من أحبنا بقلبه و كان معنا بلسانه و قاتل عدونا بسيفه فهو معنا في الجنه في درجتنا ۸۱۴۶ .

۲- من أحبنا بقلبه و أعاننا بلسانه و لم يقاتل معنا بيده فهو في الجنه دون درجتنا ۸۱۴۷ .

۳- من أحبنا بقلبه و أبغضنا بلسانه فهو في الجنه ۸۱۷۳ .

۴- من أحبنا فليعمل بعملنا ، و ليتجلبب الورع ۸۴۸۳ .

۵- من أحبنا فليعدّ للبلاء جلبابا ۹۰۳۷ . دوستدار اهل بيت - عليهم السلام ۱- هر که ما را به دلش دوست دارد و با زبان با ما باشد و با دشمنان ما با شمشیرش بجنگد پس او با ما در بهشت در درجه ما خواهد بود .

۲- هر که ما را به دل خود دوست دارد و ما را با زبانش کمک کند و با ما با دست خود نجنگد پس او در بهشت پست تر از درجه ما خواهد بود .

۳- هر که ما را به دل خود دوست دارد و ما را به زبانش دشمن داشته باشد پس او در بهشت است (ظاهرا مراد حضرت موارد تقیه است) .

۴- هر که ما را دوست می دارد باید به عمل ما عمل نموده ، و پارسائی را پیراهن خود کند (یعنی از ورع

جدا نشود) .

۵- هر که ما را دوست باشد باید برای بلا پیراهنی را آماده کند (چون اجر

ص ۲۲۸

۶- من تولانا فلیلبس للمحن إهابا ۹۰۳۸ .

۷- هلك في رجلان : محبّ غال ، و مبغض قال ۱۰۰۱۹ .

۸- لو أحبني جبل لتهافت ۷۵۸۶ .

المحب و المحبوب

۱- فقد الأحبه غربه ۶۵۳۳ .

۲- من أحبك نهاك ۷۷۱۸ . و پاداش او زیاد گردد و محبین ما پیوسته مبتلا خواهند بود چنانکه آدمی باید پیوسته پیراهن به تن کند) .

۶- هر که ما را دوست دارد پس باید برای محنت ها پوستی (دیگر) بپوشد .

۷- در باره من (علی - علیه السلام -) دو کس هلاک شوند : دوست غلو کننده (که مرا به مرتبه الوهیت رسانده) و دشمن قالی (که ما را همچون دیگران پنداشته بلکه از جهت دشمنی پائین تر قرار دهند) .

۸- (این فراز را در ضمن گفتار ۱۰۸ نهج البلاغه در وفات سهل بن حنیف انصاری وقتی که از جنگ صفین برگشته بود و محبوب ترین مردم در نزد آن حضرت بود فرمود :) اگر کوهی مرا دوست داشته باشد هر آینه درهم فرو ریزد و تکه تکه شود ، مرحوم آیه الله سید رضی - رضوان الله علیه - می فرماید : معنای آن آنست که گرفتاری بر او سخت شده اندوهها و مصائب به جانب او شتابانست و چنین کاری انجام نمی گیرد مگر با پرهیزکاران نیکوکار و برگزیدگان بزرگوار و آن مثل گفتار آن حضرت است که فرموده : «من أحبنا أهل البيت فليستعدّ للفقير جلبابا» .

دوستان ۱- از دست دادن دوستان غربت است (هر چند

در وطن باشد) .

۲- هر که تو را دوست دارد (از کارهای بد) تو را نهی کند .

ص ۲۲۹

۳- من أحبّ شيئاً لهج بذكره ۷۸۵۱ .

۴- إنّما يحبّك من لا يتملّكك و يثنى عليك من لا يسمعك ۳۸۷۵ .

۵- لیکن أحبّ الناس إليك و أحظاهم لديك أكثرهم سعياً فی منافع الناس ۷۳۷۷ .

۶- لیکن أحبّ الناس إليك المشفق الناصح ۷۳۸۶ .

الحجّه و الدلیل

۱- قوه سلطان الحجّه اعظم من قوه سلطان القدره ۶۷۸۱ .

الحجّه

۱- لم یخل الله سبحانه عباده من حجّه لازمه أو محجّه قائمه ۷۵۵۵ . ۳- هر که چیزی را دوست بدارد در یادش حریص گردد .
(یعنی نام آن را زیاد ببرد) .

۴- جز این نیست کسی تو را دوست دارد که تملق نکند و تو را ستایش کند کسی که نشنوند تو را (و گرنه دوست نخواهد بود زیرا مقصودش واقع نیست بلکه خوش آیند تست) .

۵- باید محبوب ترین مردم به سوی تو و بهره مندترین آنها در نزد تو کوشاترین آنها در منافع مردم باشد .

۶- باید محبوبترین مردم به سوی تو مهربان خالص یا پند دهنده باشد .

دلیل و برهان ۱- نیروی سلطنت حجت و دلیل ، بزرگتر از نیروی سلطنت قدرت است (زیرا قدرت زائل شدنی است اما دلیل پایدار است به علاوه طرف با دلیل آسوده خاطر شود ولی با قدرت و زور در ظاهر رام خواهد گردید) .

حجت الهی ۱- خدای سبحان بندگان خودش را از حجتی لازم (مانند پیمبران و امامان

ص ۲۳۰

۲- لم یترك الله سبحانه خلقه مغفلاً ، و لا أمرهم مهملاً ۷۵۵۷ .

۳- لم یخل الله سبحانه عباده من نبی مرسل ، أو کتاب منزل ۷۵۵۸ .

المحجوج

۱- لا حق لمحجوج ۱۰۵۰۰ .

المحتج

۱- قد يستظهر المحتج ۶۶۲۶ .

۲- من احتج بالحق فلعج ۷۷۲۷ . و عقول) یا راه واضحی که ثابت باشد (و در آن تغییر و تبدیلی راه پیدا نکند) خالی نگذاشته است .

۲- خدای سبحان خلق خود را غافل شده وانگذاشته (که به آنها نپردازد) و کارشان را مهمل نگذاشته (بلکه بر آنها حجت را تمام کرده قوانینی برای آنها مقرر فرموده است) .

۳- خدای سبحان بندگانش را از پیامبری فرستاده شده یا کتابی فرود آمده خالی نگذاشته است .

مغلوب ۱- هیچ حقی برای کسی که با دلیل مغلوب گشته نیست .

صاحب برهان ۱- گاهی صاحب حجت و برهان یا کسی که مغلوب گشته که (محتج علیه) باشد قوی پشت می گردد . (یعنی غالب شود) .

۲- هر که به حق احتجاج کند (و دلیل آورد) پیروز گردد .

ص ۲۳۱

الحج

۱- و الحج تقویه للدين ۶۶۰۸ .

الحدّه

۱- الحدّه ضرب من الجنون ، لأنّ صاحبها یندم ، فإن لم یندم فجنونه مستحکم ۲۰۴۰ .

۲- دع الحدّه ، و تفکر فی الحجّه ، و تحفظ من الخطل تأمن الزلّل ۵۱۳۶ . حج ۱- و حج را (خداوند) واجب نموده به جهت تقویت دین ، (پر واضح است که خانه خدا مهبط نزول قرآن ، و مرکز ولادت پیغمبر و علی - علیهما السلام - ، و سنگر مسلمین و اهل ایمان ، و جای رسیدگی به امور مسلمین جهان ، و محل شور و مشورت حجاج و دل باختگان دین و قرآن ، و

بالآخره مکان محترم جهت تصمیم گیری و طرح نقشه های دینی برای تقویت دین و نابودی کفر و نفاق خواهد بود .

تند خوئی ۱- تند خوئی قسمی از دیوانگی است ، زیرا صاحبش پشیمان می گردد ، پس اگر نادم نشود دیوانگی او قوی و محکم گشته است .

۲- حدّت و تندى را واگذار ، و در حجت (دلیل و برهان و یا حجت خود در روز قیامت) بیندیش ، و از پرگوئی و سخنان فاسد خود داری نما ، تا از لغزش ایمن گردی .

ص ۲۳۲

الحذر و المتحذّر

۱- قد يعطّب المتحذّر ۶۶۳۷ .

۲- من مأمّنه يؤتی الحذر ۹۲۶۱ .

المحذّر

۱- من حذرك كمن بشرك ۷۹۸۲ .

الحرب و الجنود و الزحف

۱- الجنود عزّ الدّین ، و حصون الولاه ۱۹۵۳ .

۲- الفرار فی أوانه يعدل الظّفرف فی زمانه ۲۰۰۳ . محتاط ۱- گاهی بسیار حذر کننده زیان کرده یا به هلاکت افتد .

۲- از محل امنیت خودش بسیار حذر کننده آمده می شود . (یعنی هلاکت و بلائی به سویش آید و یا هلاک می شود بنا بر این باید به خدا پناه برد و گرنه حذر همیشه سودمند نباشد) .

ترساننده ، اخطار ۱- هر که تو را بترساند مانند کسی است که تو را مژده دهد . (زیرا در کارش مصلحت تو را ملاحظه کرده است) .

جنگ و قتال ۱- قشون عزّت دین ، و قلعه های فرماندهانند .

۲- گریختن در هنگام آن برابر است با پیروزی در زمان آن .

ص ۲۳۳

۳- الجنود حصون الرّعیّه ۷۰۱ .

۴- آفه الجند مخالفه القاده ۳۹۳۲ .

۵- من خذل جنده نصر أصداده ۸۳۲۹ .

۶- غَضُوا الأبصار في الحروب ، فَإِنَّهُ أربط للجأش ، و أسكن للقلوب ۶۴۳۹ .

۷- قَدَمُوا الدَّارِع ، و أَخْرُوا الحاسر ، و عَضُّوا على الأضراس ، فَإِنَّهُ أنبا للسيوف عن الهام ۶۸۰۹ . ۳- لشكرها قلعه های رعیتند (بنا بر این بر زمامداران نگهداری لشکرها لازم است) .

۴- آفت لشکر مخالفت سرداران و فرماندهان است .

۵- هر که لشکر و قشون خود را خوار سازد (و آنان را یاری نکند) دشمنانش را یاری نموده است .

۶- چشم ها را در جنگها پائین اندازید ، زیرا که آن نفس را آرامش بیشتر داده ، و دلها را آرام کننده تر خواهد بود ، (ممکن است از

این جهت باشد که با دیدن قشون بسیار و کشته ها و مشاهده سایر احوال خوف و اضطراب بهم رسد ، چنانکه امکان دارد مراد این باشد که فکر نوع دوستی و عاطفه را کنار بگذار چشم را بهم بگذار و مقاتله نما و جلو برو .

۷- زره پوش را مقدم دارید ، و بی زره را مؤخر ، و دندانها را روی دندانها بگذارید ، زیرا که آن کند کننده تر است شمشیرها را از سرها . (علماء فرموده اند ، وقتی چنین کنند شمشیر کمتر کارگر خواهد بود ، ولی بنظر می رسد وقتی سربازان اسلام چنین کنند دشمن می هراسد کمتر بجنگ آید در نتیجه سرها از ضربت شمشیر محفوظ تر خواهند بود . و اگر زمانی بجنگ آید فشار دندانها اراده او را سست تر کند بازو از قوت بیفتد از این جهت کاری نشود) .

ص ۲۳۴

۸- و من هاله ما بین یدیه نکص علی عقبیه ۸۸۵۴ .

۹- نافحوا بالطّبی ، و صلوا السیوف بالخطی ، و طیبوا عن أنفسکم نفسا ، و امشوا إلى الموت مشیا سجحا ۹۹۸۲ .

۱۰- و الذی فلق الحبه و برأ النسمه ، ما أسلموا ، و لکن استسلموا ، و أسرّوا الکفر ، فلّمّا وجدوا أعوانا علیه أعلنوا ما کانوا أسرّوا ، و أظهروا ما کانوا أبطنوا ۱۰۱۴۲ .

۱۱- و أيم الله لئن فررتم من سيف العاجله لا تسلموا من سيوف الآخره ، ۸- (این فراز تتمه کلامی است که حضرت در بیان اقسام کفر و شک چنانکه در حکمت ۳۰ نهج البلاغه ذکر شده بیان فرموده است و ممکن است در ترغیب بر جلو رفتن در جنگ

با دشمن باشد) و هر که آنچه جلو روی اوست او را بترساند بر پاشنه های خود (به عقب) برگردد.

۹- (این فراز تتمه کلامی است که حضرت در بعض روزهای جنگ صفین به اصحاب خود فرموده است چنانکه گذشت) نهج البلاغه خطبه ۶۵) دشمنان خود را به طرف های شمشیر (دم آنها) بزنید، و شمشیرها را قبل از بیرون کشیدن بجنبانید تا در وقت حاجت روان باشد مثل این که در زمان ما در جبهه ها قبلا اسلحه ها را پاک کرده روان می نمایند که در وقت تیراندازی گیر نکنند) و خوشحال باشید که روحتان در جنگ از بدن جدا می شود، و به آسانی به سوی مرگ بروید رفتن همواری.

۱۰- (تتمه کلامی است چنانکه در کتاب ۱۶ نهج البلاغه است که در جنگ به اصحاب خود فرمود) سوگند به کسی که دانه را شکافت و تن بنده را آفرید اسلام نیاوردند، و لیکن اطاعت کردند، و کفر را پنهان داشتند، و چون یارانی را یافتند آنچه را که پنهان داشتند آشکار نموده، و آنچه را که نهان کرده بودند ظاهر کردند.

۱۱- به خدا سوگند هر آینه اگر از شمشیر دنیا فرار کنید (و از قتال بگریزید) از شمشیرهای آخرت سالم نخواهید ماند، و شما بزرگان عرب و گروه بلند مرتبه

ص ۲۳۵

و أنتم لهاميم العرب، و السنم الأعظم، فاستحيوا من الفرار، فإنّ فيه ادّراع العار، و ولوج النّار ۱۰۱۴۷.

۱۲- لا تحارب من يعتصم بالدّين، فإنّ مغالب الدّين محروب ۱۰۳۳۰

۱۳- لا تغالب من يستظهر بالحقّ ، فإنّ مغالب الحقّ مغلوب ۱۰۳۳۱ .

۱۴- لا تدعونّ إلى مبارزه ، و إن دعيت إليها فأجب ، فإنّ الدّاعی إليها باغ ، و الباغی مصرّوع ۱۰۳۸۰ .

۱۵- لا- تشتدّن علیکم فزه بعدها کرّه ، و لا- جوله بعدها صوله ، و أعطوا عظیم ترید ، پس از گریختن شرم نمائید ، زیرا در آنست پوشیدن پیراهن عار و ننگ ، و دخول در آتش (این جمله ها از فرازهای خطبه ۱۲۴ نهج البلاغه است که سحضرت اصحاب خود را بر قتال تحریص می فرمود) .

۱۲- با کسی که به دین چنگ در میزند چنگ مکن ، زیرا کسی که بر دین غلبه می کند محروب است . (یعنی دین و سعادت از او گریخته شود و بدبخت و شقی گردد) .

۱۳- بر هر که به وسیله حق پشت قوی کند غلبه مجوی ، زیرا غلبه جوینده حق مغلوب است .

۱۴- (از سفارشات حضرت است به امام حسن - علیه السّلام - چنانکه در حکمت ۲۲۵ نهج البلاغه ذکر شده) هرگز نباید کسی را به مبارزه خوانی و اگر تو به آن خواننده شدی اجابت کن ، زیرا خواننده بسوی آن باغی است (سر بلندی کرده) و باغی افتاده شده (و مغلوب) است .

۱۵- (از کلمات ۱۶ جزء پنجم نهج البلاغه است که برای اصحاب در جنگ فرموده) هرگز گریزی که بعد از آن بازگشت ، و شکستی که بعد از آن هجوم و حمله به دشمن است بر شما ناگوار نباشد ، (بلکه فراری ناپسند است که از جبهه

ص ۲۳۶

السّیوف حقوقها ،

وَقَصُّوا (و وطنوا للجنوب) للحرب مصارعها ، و اذمروا أنفسكم على الطعن الدعسى و الضرب الطلخفى ، و أمیتوا الأصوات ،
فإنه أطرده للفشل ۱۰۴۳۰ .

۱۶- صمدا صمدا ، حتى ینجلی لکم عمود الحق ، و أتم الأعلون ، و الله معکم ، و لن یترکم أعمالکم ۵۸۸۰ .

۱۷- ضاربوا عن دینکم بالظبی ، و صلوا السیوف بالخطا ، و انتصروا بالله باشد نه نقل و انتقال و عقب نشینی برای حمله گسترده
تر) و حقوق شمشیرها (و اسلحه های جنگی را) بپردازید (با قدرت هر چه بیشتر نیرو را بر آنها فرو ریزید) و برای جنگ
جایگاههای افتادن آن را پیروی کرده (تتبع و جستجوی بیشتر کنید ممکن است مراد پناهگاهها باشد تا از شکست محفوظ
باشید) و یا برای پهلوها جایگاههای افتادن آنها را بگسترانید (و بکشته شدن و شهادت دل ببندید) و یا پهلوهای دشمن را بر
زمین برسانید و نفسهای خود را بر زدن دشمنان به نیزه زدنی سخت که خوب کارگر شود ، یا پر کند جوف دشمن را بر
انگیزانید و تحریص نمائید ، و آوازه را آهسته کنید (تا دشمن بمکان شما پی نبرد) زیرا آن ترس را دور کننده تر است .

۱۶- آهنگ جهاد کنید آهنگ تمام تا عمود حق و ستون پیروزی (همچون عمود سپیده صبح که تاریکی شب را بر طرف می
سازد) منجلی گردد ، و شما بلندترید (غلبه با شماست) و خدا با شما می باشد ، و هرگز عملهای شما را ضایع نکند ،
حضرت این کلمات

را در ترغیب به جهاد در روزی از روزهای جنگ صفین ایراد فرموده اند .

۱۷- از برای حفظ دین خود با دمه‌های شمشیر و یا با تندیه‌های آن بزنید ، و شمشیرها را با گامها بیوندید ، (یا وقتی که می خواهید بزنید پیوسته جلو بروید تا دشمن یقین کند قصد کشتن او را دارید ، و یا اگر شمشیر کوتاه است با گامی که بر می دارید آن را بلندتر خواهید نمود ، در نتیجه گام شما در پیروزی بر دشمن مؤثر

ص ۲۳۷

تظفروا و تنصروا ۵۹۳۳ .

۱۸- طیبوا عن أنفسکم نفسا و امشوا إلى الموت مشیا سجحا ۶۰۱۸ .

۱۹- بقیة السیف أنمی عددا و أكثر ولدا ۴۴۳۹ .

۲۰- ربّ حرب أعود من سلم ۵۳۲۰ .

۲۱- ربّما أتیت من مأمئک ۵۳۸۱ . است) و از خدا طلب نصرت کنید ، تا پیروزی یافته ، و یاری شوید ، «نقل شده : که مردی از قبیله ازد شمشیر خود را به مهلب ازدی که از شجاعان عرب بود نشان داد ، و گفت : ای عم این شمشیر را چگونه می بینی گفت : خوب شمشیری است اگر کوتاه نبود آن مرد گفت : آن را با گام خود بلند می کنم مهلب گفت : ای پسر برادرم و الله که رفتن به چین یا آذربایجان آسان تر است تا این گام یعنی چنین گامی مردانگی لازم دارد» .

۱۸- (این فراز را روزی در جنگ صفین به اصحاب فرمودند که شما می دانید حقیقت خود را و اجر و ثواب شهادت را و حیات جاوید تحصیل نمود را پس) نیکو باشید از نفسهای خود به حسب نفس .

(یعنی به طیب خاطر از نفس بگذرید) و به سوی مرگ بروید رفتن نرم همواری . (یعنی به آسانی زیرا پیروزی علی ای حال به آن حاصل خواهد شد) .

۱۹- باقیمانده از شمشیر (یعنی کسی که در جنگ با دشمن جان زنده بدر برده مانند حضرت سجاد- علیه السلام- در کربلا) از جهت عدد ، فزاینده تر و فرزندانشان بیشتر خواهد بود . (یعنی خداوند از راه امداد غیبی بر عکس خواسته دشمن عدد را زیادتر نماید) .

۲۰- بسا جنگی که از آشتی سودمندتر است .

۲۱- بسا باشد که مأمت دشمن بر تو بیاید . (یعنی مشرف گشته و مسلط شود

ص ۲۳۸

۲۲- أفضل العدد الاستظهار ۲۸۸۶ .

۲۳- إِنَّ فِي الْفِرَارِ مَوْجِدَهُ اللَّهُ سُبْحَانَهُ ، وَ الدَّلَّ اللّٰزِم ، وَ العَار الدّٰئِم ، وَ إِنَّ الْفَارَّ غَيْر مَزِيد فِي عَمْرِهِ ، وَ لَا مُؤَخَّر عَنْ يَوْمِهِ ۳۵۸۵ .

۲۴- خَفَّتْ عَقُولُكُمْ ، وَ سَفِهَتْ حُلُومَكُمْ ، فَأَنْتُمْ غَرَضٌ لِنَابِلٍ (عرض لئائل) ، وَ أَكَلَهُ لَأَكْلٍ ، وَ فَرِيَسَهُ لَصَائِلٍ ۵۰۷۶ .

۲۵- عَاوَدُوا الْكُرَّ ، وَ اسْتَحْيُوا مِنَ الْفَرِّ ، فَإِنَّهُ عَارٌ فِي الْأَعْقَابِ ، وَ نَارٌ يَوْمَ الْحِسَابِ ۶۳۱۷ .

۲۶- عَضُّوا عَلَى النَّوَاجِدِ ، فَإِنَّهُ أُنْبَاٌ لِلسَّيُوفِ عَنِ الْهَامِ ۶۳۲۳ . پس باید در عین دور اندیشی و احتیاط به خدا پناه برد ، و محتمل است که مطلق مأمن مراد باشد یعنی از هر چیزی که ایمنی از مرض ، مرگ ، ناامنی ، و مانند آن بسا بر تو ناگهان فرود آید پس نباید فریب خورد) .

۲۲- افزون ترین نیروها خدا را پشتیبان قرار دادن

است .

۲۳- برآستی که در فرار از جهاد خشم خدای سبحانه ، و خواری لازم و ننگ دائم است ، و بدرستی که فرار کننده در عمر خود زیاد نکرده ، و از روز او (که اجلش مقرر شده) تأخیر نمی شود .

۲۴- در باره طایفه ای که آنها را آن بزرگوار در باره جنگ نکوهش کرده گویا اهل بصره باشند می فرماید : عقلهای شما سبک ، و بلوغتان سفیهانه است ، زیرا شما نشانه سازنده تیر و یا صاحب تیر بوده (نمی توانید آن را از خود رد سازید قدرت دفاعی ندارید چون عقل ندارید) (و یا متاع کسی هستید که برسد به شما) ، و لقمه هستید برای خورنده و طعمه شیرید که گردنتان را درهم شکنند .

۲۵- به حمله (بر دشمن) عادت کنید ، و از فرار (از جبهه) شرم نمائید زیرا که آن ننگ اولاد ، و آتشی است در روز حساب .

۲۶- نواجد (دندانهای چهار گانه بعد از دندانهای آسیا از بالا و پائین) را

ص ۲۳۹

۲۷- الفرار أحد الذلین ۱۶۶۳ .

۲۸- استحيوا من الفرار ، فإنه عار في الأعقاب ، و نار يوم الحساب ۲۵۰۳ .

۲۹- التووافي أطراف الرّماح فإنه أمور للأسنه ۲۵۲۸ . دندان بگیری (یعنی همه دندانها را بر روی یکدیگر سخت بگذارید و فشار دهید نواجد کنایه از همه دندانهاست زیرا وقتی آن چهار دندان سخت روی هم قرار گرفتند همه دندانها روی هم قرار خواهند گرفت) زیرا که آن کند کننده تر است شمشیرها را از سرها .

۲۷- گریختن یکی از دو خواری است .

۲۸- از

گریختن شرم نمائید زیرا آن ننگ و عار در آیندگان ، و آتش است در روز حساب .

۲۹- در اطراف یا در سرهای نیزه ها پیچیده شوید یا بیچید ، زیرا آن کارگر تر یا روان کننده تراست نیزه ها را . (احتمالاتی که بزرگان در معنای آن داده اند : یکی آنکه در وقت نیزه زدن بجانب سر نیزه خم شوید ، یا نیزه را در زیر بغل خود بگیرید ، گویا خود را بر آن پیچیده اید که سر نیزه بهتر نفوذ کند ، در این حال نیزه بسه نیرو بکار برده می شود : ۱- زیر بغل ۲- ذراع ۳- کف دست دیگر آنکه مراد پیچیدن چیزی باشد در اطراف نیزه مثل زه و پی ، سوم آنکه اطراف نیکو به دست آورید که عبارت از فولاد خوب که آبگیری نیکو شده ، یا آنکه به معنی پیچیدگی طرفین نیزه باشد مانند مارپیچی ، چهارم آنکه پیچیدن خود انسان باشد اطراف نیزه ها که نیزه به انسان اصابت نکند . و اما کلمه (امور) ممکن است به معنای تجاوز کننده باشد ، چنانکه احتمال دارد کنایه از تمرین بوده که در وقت به کار بردن بیشتر کارگر خواهد بود زیرا مهارت بیشتر است) .

ص ۲۴۰

المحاربه

۱- من عاند الله قصم ۷۸۷۹ .

۲- من حارب الله حرب ۷۸۸۰ .

۳- إنك إن حاربت الله حربت و هلكت ۳۷۹۷ .

۴- من حارب الناس حرب ، و من أمن السلب سلب ۹۰۱۳ .

الحرّ و الحرّیه

۱- الحرّ حرّ و إن مسّه الصّبر ۱۳۲۲ .

۲- الحرّیه منزّهه من الغلّ و المکر ۱۴۸۵ .

۳- قد يضام الحرّ ۶۶۴۴ . جنگیدن ۱- هر که با خدا دشمنی کند شکسته شود .

۲- هر که با خدا بجنگد (سعادت و آنچه خیر او در آن باشد از او) گرفته شود .

۳- براستی که تو اگر با خدا بجنگی ربوده شوی و به هلاکت رسی .

۴- هر که با مردم محاربه و جنگ نماید (اموالش) ربوده شود و کسی که از ربوده شدن اموال ایمن نشیند (اموالش) ربوده شود .

آزاد و آزادی ۱- آزاد مرد آزاد است هر چند که باو سختی و زیان رسد .

۲- آزادگی از کینه و حيله پاک است .

۳- گاهی ستم دیده می شود مرد آزاده .

ص ۲۴۱

۴- لن يتعبّد الحرّ حتّى يزال عنه الضّرّ ۷۴۱۴ .

۵- ليس للأحرار جزاء إلّا الإكرام ۷۴۹۱ .

۶- لا تكوننّ عبد غيرك ، و قد جعلك الله سبحانه حرّاً ، فما خير خير لا ينال إلّا بشرّ ، و يسر لا ينال إلّا بعسر ۱۰۳۷۱ .

المحترس ، الاحتراس

۱- المحترس ملقّى ۱۶۰ .

۲- من كثر احتراسه سلم غيبه ۸۴۱۲ . ۴- هرگز آزاد بنده نمی شود تا از او بدی حال برطرف گردد . (یعنی با احسان بنده خواهد گردید) .

۵- برای آزاد منشان پاداشی نیست مگر اعزاز و احترام .

۶- هرگز بنده غیر خود مباحثی در صورتی که خدای سبحان (ذاتا) تو را آزاد قرار داده است ، و چه خوبی دارد نیکوئی (مال و جاهی) که رسیده نشود مگر به بدی و (چه سودی

دارد) گشایشی که بدست نیاید مگر با سختی (این فراز با فرازهای زیادی در وصیت آن حضرت به فرزندش امام حسن - علیه السلام - ۳۱ نهج البلاغه ذکر گردیده است).

محافظ ۱- حراست کننده (از رنج و زحمت عبادت و جهاد) فرستاده شده است.

(یعنی هر چه دوری کند خداوند آفات و بلاها را به سوی او بیشتر فرستد، و یا انداخته شده است در هلاکت).

۲- هر که نگرهبانی او (از بدیها و منکرات) بسیار باشد غیب او (آخرت) سالم خواهد بود و یا وقتی که غائب است مردم از او بدگوئی نکنند.

ص ۲۴۲

الحرص

۱- الحرص ذلّ و مهانه لمن يستشعره ۱۵۶۱.

۲- الحرص رأس الفقر، و أسّ الشرّ ۱۵۷۴.

۳- الحرص أحد الشّقائین ۱۶۲۹.

۴- الحرص، و الشره، و البخل، نتیجه الجهل ۱۶۹۴.

۵- الحرص لا یزید فی الرّزق، و لكن یدلّ القدر ۱۸۷۷.

۶- انتقم من حرصك بالقنوع، كما تنتقم من عدوك بالقصاص ۲۳۳۹.

۷- اتقوا الحرص، فإنّ صاحبه رهین ذلّ و عناء ۲۵۳۰.

۸- إياك و الحرص فإنّه شین الدّین، و بئس القرین ۲۶۳۳.

۹- إنّ فی الحرص لعناء ۳۳۷۸. حرص و آز ۱- حرص ذلت و خواریست از برای کسی که آن را دریابد.

۲- حرص، سر پریشانی و اصل بنای بدی است.

۳- حرص یکی از دو بدبختی است.

۴- حرص، و غلبه حرص، و بخیلی، نتیجه نادانی است.

۵- حرص در روزی نمی افزاید، و لیکن قدر و مرتبه را خوار می سازد.

به وسیله قناعت و سازگاری از حرص خود انتقام کش چنانکه از دشمنت به قصاص انتقام می کشی .

۷- از حرص پرهیز نمائید زیرا که صاحب آن در گرو ذلت و رنج است .

۸- بر تو باد به دوری از حرص ، زیرا که آن عیب دینداری بوده ، و بد همنشینی می باشد .

۹- بدرستی که در حرص هر آینه زحمت است .

ص ۲۴۳

۱۰- الحرص مطیبه التعب ۲۸۰ .

۱۱- الحرص علامه الفقر ۳۵۲ .

۱۲- الحرص ذمیم المغنیه ۴۳۰ .

۱۳- الحرص علامه الأشقیاء ۶۲۶ .

۱۴- الحرص ذلّ ، و عناء ۶۹۱ .

۱۵- الحرص یفسد الإیقان ۷۲۴ .

۱۶- الحرص یذلّ و یشقی ۸۶۹ .

۱۷- الحرص عناء مؤبّد ۹۸۲ .

۱۸- الحرص یزری بالمرؤه ۱۱۰۷ .

۱۹- الحرص موقع فی کثیر (کبیر) العیوب (الذنوب) ۱۱۳۱ .

۲۰- الحرص ، و الشره ، یکسبان الشقاء و الذله ۱۳۶۹ . ۱۰- حرص مرکب رنج و زحمت است .

۱۱- حرص نشانه احتیاج و تهیدستی است .

۱۲- حرص بد عاقبت و سرانجام آن نکوهیده است .

۱۳- حرص نشانه بدبختان است .

۱۴- حرص و آز خواری و رنج است .

۱۵- حرص يقين را فاسد می نماید .

۱۶- حرص خوار ساخته و بدبخت می کند .

۱۷- حرص رنج و زحمت همیشگی است .

۱۸- حرص مردانگی را عیناک سازد .

۱۹- حرص آدمی را در گناهان بزرگ ، و یا در عیبهای بسیار اندازنده است .

۲۰- حرص و غلبه حرص بدبختی و ذلت را کسب می نمایند .

ص ۲۴۴

۲۱- الحرص ينقص قدر الرجل ، ولا يزيد في رزقه ۱۵۵۰ .

۲۲- إنك لست بسابق أجلك ، ولا بمرزوق ما ليس لك ، فلما ذا تشقى نفسك يا شقى

- ۲۳- بالحرص يكون العناء ۴۲۴۹ .
- ۲۴- بئس الرفيق الحرص ۴۳۸۵ .
- ۲۵- ثمره الحرص العناء ۴۵۹۸ .
- ۲۶- ثمره الحرص النَّصب ۴۶۴۸ .
- ۲۷- ردّ الحرص يحسم الشره ، و المطامع ۵۳۹۶ .
- ۲۸- شدّه الحرص من قوّه الشره و ضعف الدّين ۵۷۷۲ .
- ۲۹- ضادّوا الحرص بالقنوع ۵۹۱۹ . ۲۱- حرص قدر و اندازه مرد را کم کرده ، و در روزی او نمی افزاید .
- ۲۲- براستی که تو از اجلت پیشی گیرنده نیستی و به آنچه روزی تو نمی باشد نمی رسی (بنا بر این) پس برای چه نفس خود را بدبخت می گردانی ای (حریص) بدبخت .
- ۲۳- به سبب حرص رنج حاصل خواهد شد .
- ۲۴- بد رفیقی است آرز (چون آدمی را از آخرت باز می دارد) .
- ۲۵- میوه حرص تعب و رنج است .
- ۲۶- ثمره حرص درد و بلاء است .
- ۲۷- برگردانیدن حرص غلبه حرص ، و طمعها را قطع خواهد نمود . (یعنی کسی که حرص را ترک کرد حرص و طمع بر او غلبه نکند) .
- ۲۸- سختی حرص و زیادی آن از قوت نشاط و حرص و بی غمی نسبت به عاقبت کار و ضعف دین است .
- ۲۹- حرص را به راضی شدن به قسمت مخالفت نمائید .
- ص ۲۴۵
- ۳۰- طاعه الحرص تفسد اليقين ۵۹۸۶ .
- ۳۱- علی الشّكّ و قلّه الثّقه باللّه مبني الحرص و الشّحّ ۶۱۹۵ .

٣٢- عبد الحرص مخلص الشقاء ٦٣٠٣ .

٣٣- في الحرص العناء ٦٤٦٩ .

٣٤- في الحرص الشقاء ، والنصب ٦٥٠١ .

٣٥- قرن الحرص بالعناء ٦٧١٩ .

٣٦- قتل الحرص راكبه ٦٧٣٠ .

٣٧- قصر من حرصك ، وقف عند المقدور لك من رزقك ، تحرز دينك ٦٧٨٩ .

كيف يتخلص من عناء الحرص من لم يصدق توكله ۷۰۰۷ . ۳۰- فرمانبرداری حرص یقین را فاسد می سازد . (زیرا با وجود حرص کم یقین به معارف الهیه و مقدرات ضعیف شده در نتیجه فاسد خواهد گردید) .

۳۱- بر شك و کمی اعتماد بر خداست بنای حرص و بخیلی . (و گرنه اگر کسی به خدا یقین اعتماد داشته باشد هرگز حریص و بخیل نخواهد شد) .

۳۲- بنده حرص بدبخت دائمی است . (چون همیشه در رنج و زحمت بسر می برد) .

۳۳- در حرص (آز) تعب و رنج است .

۳۴- در حرص و آز بدبختی و تعب است .

۳۵- حرص با تعب و زحمت همراه است .

۳۶- حرص سوار خود را کشته و هلاک گردانیده است .

۳۷- از حرصت کوتاه کن ، و در نزد آنچه برای تو تقدیر گشته بایست ، تا دینت را جمع و یا حفظ نمائی .

۳۸- چگونه از رنج و زحمت حرص خلاص می گردد کسی که توکل او (

ص ۲۴۶

۳۹- كثره الحرص تشقی صاحبه ، و تذلل جانبه ۷۱۰۸ .

۴۰- ليس كل من طلب وجد ، ليس كل من أضل فقد ۷۵۲۷ .

۴۱- من حرص شقی و تعنی ۷۷۲۳ .

۴۲- من كثر حرصه ذل قدره ۷۸۵۲ .

۴۳- من ادرع الحرص افتقر ۷۹۶۲ .

۴۴- من كثر حرصه قل يقينه ۷۹۹۶ .

۴۵- من غلب عليه الحرص عظمت ذلته ۸۰۲۰ .

۴۶- ما اذل النفس كالحرص ، و لا شان العرض كالبخل ۹۵۵۰ .

۴۷- ما أجلب الحرص للنصب ۹۶۲۲ . (بر خدا) راست نباشد ۳۹- بسیاری حرص صاحب خود را بدبخت گردانده و جانب

و طرفش را خوار خواهد ساخت .

۴۰- چنان نیست هر کسی که طلب کند بیابد (یعنی آنچه مقدر شده بدست آید سعی بیشتر رنج فراوان ببار آورد) و نیست چنین هر که واگذارد و طلب نکند نیابد و یا هر که در طلب ، اخلال نماید نیابد (ممکن است «لیس کلّ من ضلّ فقد» باشد یعنی چنان نیست هر که گمراه شد مفقود گردد و نیاب شود) .

۴۱- هر که حریص باشد بدبخت گردد و تعب کشد .

۴۲- هر که حرص او بسیار باشد قدر و منزلت او خوار گردد .

۴۳- هر که حرص را پیراهن خود کند (یعنی از آن جدا نشود) فقیر گردد .

۴۴- هر که حرصش زیاد باشد یقینش کم خواهد بود .

۴۵- هر که بر او حرص غلبه نماید خواریش عظیم گردد .

۴۶- نفس را چیزی مانند حرص خوار نساخته ، و عرض و آبرو را چیزی مانند بخیلی عیناک نموده است .

۴۷- چه چیز نزدیک کرده حرص را به رنج و اندوه (یعنی از هم جدا نخواهند شد

ص ۲۴۷

۴۸- مستعمل الحرص شقی مذموم ۹۸۶۹ .

۴۹- لا یغلب الحرص صبر کم ۱۰۲۳۵ .

۵۰- لا صحّه مع نهم ۱۰۵۲۴ .

۵۱- یسیر الحرص یحمل علی کثیر الطّمع ۱۰۹۸۲ .

الحریص

۱- الحریص فقیر ، و لو ملک الدّنیاء بحذافیرها ۱۷۵۳ .

۲- الحریص تعب ۲۴۱ .

۳- الحریص لا یکتفی ۳۶۵ .

۴- الحریص عبد المطامع ۶۲۵ .

۵- الحریص متعوب فیما یضربه ۶۷۶ . پس نباید حرص زد .

۴۸- بکار برنده حرص بدبخت نکوهش شده است .

۴۹- حرص بر شکیبائی شما غلبه نکند .

۵۰- با افراط در شهوت و یا

با حرص هیچ تندرستی نیست .

۵۱- اندک طمع (و طمع کم صاحب خود را) بر بسیاری طمع و امیدارد .

آزمند ۱- حریص پریشان است هر چند دنیا را بتمامی آن مالک گردد .

۲- حریص پیوسته در رنج و تعب است .

۳- حریص اکتفا نمی کند (یعنی دست از طلب بر ندارد) .

۴- حریص بنده طمع هاست .

۵- حریص در آنچه او را مضر خواهد بود در زحمت است . (ظاهراً متعوب غلط باشد صحیح آن «متعب» است و در اقرب الموارد گفته : و لا يقال متعوب) .

ص ۲۴۸

۶- الشَّره لا یرضی ۸۸۵ .

۷- الحریص أسیر مهانه لا یفکُّ أسره ۱۳۷۰ .

۸- إن كنت حریصا علی طلب المضمون لك فكن حریصا علی أداء المفروض علیك ۳۷۱۷ .

۹- ربّ حریص قتلہ حرصه ۵۳۰۲ .

۱۰- عجبت لمن علم أنّ الله قد ضمن الأرزاق ، و قدّرها ، و أنّ سعیه لا یزیده فیما قدّر له منها ، و هو حریص دائب فی طلب الرزق ۶۲۷۹ .

۱۱- کلّ حریص فقیر ۶۸۳۳ .

۱۲- کم من حریص خائب و مجمل لم یخب ۶۹۶۶ .

۱۳- لیس لحریص غناء ۷۴۵۲ . ۶- حریص خوشنود نمی گردد .

۷- حریص در بند خواریست که بند گرفتاریش جدا نمی شود .

۸- اگر تو بر طلب آنچه در عهده گرفته شده است (روزی) حریص می باشی ، پس بر اداء آنچه بر تو واجب گشته است (از طاعات و عبادات و مقررات الهی) حریص باش .

۹- بسا حریصی که حرص او او را بکشد .

۱۰- عجب دارم از کسی که می داند خداوند در حقیقت متکفل روزیهاست و آن را تقدیر کرده

، و سعی و تلاشش در آنچه از آن برایش تقدیر شده چیزی را زیاد نخواهد کرد ، در عین حال در طلب روزی حریص رنجبر است .

۱۱- هر حریصی فقیر است . (یعنی بیچاره دنیا و آخرت خواهد بود) .

۱۲- بسا حریصی که ناامید است و نیکو طلب کننده ای که نوید نگشته است .

۱۳- برای هیچ حریصی توانگری نیست (زیرا طالب بیشتر است) .

ص ۲۴۹

۱۴- من کان حریصا لم یعدم الإهانه ۸۱۲۹ .

۱۵- من کثر حرصه کثر شقائه ۸۶۰۲ .

۱۶- من جمع له مع الحرص علی الدنیا البخل بها فقد استمسک بعمودی اللؤم ۹۰۸۲ .

۱۷- لا حیاء لحریص ۱۰۴۹۹ .

۱۸- لا یلفی الحریص مستریحا ۱۰۵۶۱ .

۱۹- لا یجمع المال إلاً الحرص ، و الحریص شقی مذموم ۱۰۸۴۲ .

الحرفه

۱- علی قدر الحرمان تكون الحرفه ۶۱۸۲ .

۲- الحرفه مع العفّه خیر من الغنی مع الفجور ۱۹۷۴ . ۱۴- هر که حریص باشد از اهانت بی بهره نخواهد بود .

۱۵- هر که حرص او فراوان است بدبختی او بسیار باشد .

۱۶- هر که با حرص بر دنیا بخل نسبت به آن جمع شود (هم بخیل باشد و هم حریص) پس در حقیقت به دو ستون دنائت و پستی چنگ زده است .

۱۷- برای هیچ حریصی حیائی نیست .

۱۸- حریص راحت یافت نمی شود (بلکه پیوسته در رنج و تعب است) .

۱۹- فراهم نیاورد مال را مگر حرص و حریص بدبختی است مذمت شده .

پیشه ۱- به اندازه محرومیت جزا یا تنگی روزی و یا طعمه می باشد .

۲- پیشه با پاکدامنی بهتر از توانگری با گناه است .

ص ۲۵۰

الحرام

۱- الحرام سحت ۲۳۹ .

الحرمان و الخیبه

۱- الحرمان خذلان ۱۰۱ .

۲- عجب لمن یرجو فضل من فوقه ، کیف یحرم من دونه ۶۲۸۵ .

۳- لن تسکن حرقة الحرمان حتّی یتحقّق الوجدان ۷۴۱۹ .

۴- لا تحرم المضطرّ و إن أسرف ۱۰۴۲۷ .

۵- لا تخیب المحتاج و إن ألحف ۱۰۴۲۸ . حرام ۱- حرام پلید است .

محرومیت ۱- محروم نمودن یا محرومیت (خود از عنایات الهی و از نعمتها) خواریست .

۲- عجب دارم از کسی که امیدوار فضل و احسان کسی که بالاتر از اوست می باشد چگونه محروم می سازد کسی را که پائین تر از اوست .

۳- هرگز سوزش محرومیت ساکن نشود تا دریافت (آنچه محرومیت آن تحقق یافته از نعمتهای دنیوی باشد یا اخروی) تحقق یابد .

۴- بیچاره را محروم مگردان هر چند اسراف کند .

۵- محتاج را نومید مگردان هر چند در سؤال مبالغه کند .

ص ۲۵۱

حزب الله

۱- أیسرک أن تكون من حزب الله الغالبین : اتق الله سبحانه ، و أحسن فی کلّ أمرک ، فإنّ الله مع العذین اتقوا و العذین هم

الحزم

۱- الحزم تجرّع الغصّه ، حتّى تمكّن الفرصه ۱۷۵۹ .

۲- أواخر مصادر التّوقّي أوائل موارد الحذر ۱۸۱۲ .

۳- الحزم النّظر فی العواقب ، و مشاوره ذوی العقول ۱۹۱۵ .

۴- ألا- و إنّ من تورّط فی الأمور من غیر نظر فی العواقب فقد تعرّض لمفدحات النّوائب ۲۷۷۷ . حزب خدا ۱- آیا تو را خوشنود می سازد که از حزب غالب خدا باشی : از خدای سبحان بترس ، و در تمام کارهای خود نیکوئی کن ، زیرا که خداوند با کسانی است که تقوا را پیشه خود ساخته ، و با افرادی است که احسان کننده اند .

دور اندیشی ۱- دور اندیشی فرو بردن غصه است تا فرصت ممکن شود .

۲- اواخر مصادر خویشتن داری اوائل موارد احتراز است .

۳- دور اندیشی نگاه کردن به عاقبت های کار ، و مشورت نمودن با خردمندانست .

۴- آگاه باشید ، به راستی هر که بدون نظر و اندیشه در سرانجام کارها وارد شود ، در حقیقت خود را در عرصه مصیبت های سنگین قرار داده است .

ص ۲۵۲

۵- أصل العزم الحزم ، و ثمرته الظّفر ۳۰۹۵ .

۶- الحزم بضاعه (و) التّوانی إضاعه ۹ .

۷- الحزم صناعه ۱۱۷ .

۸- الحزم أسدّ الآراء ۴۷۱ .

۹- الحزم حفظ التّجربه ۹۶۱ .

۱۰- الحزم بإجاله الرّأی ۱۰۷۷ .

۱۱- الحزم شدّه الاستظهار ۱۱۰۳ .

١٢- الرأى كثر، و الحزم قليل ١٢١٣ .

١٣- الحزم حفظ ما كلفت، و ترك ما كفت ١٤٨٩ . ٥- ريشه

اراده و تصمیم دور اندیشی ، و میوه آن پیروزی است .

۶- دور اندیشی سرمایه خیرات است ، و سستی و کاهلی ضایع کردن است .

۷- دور اندیشی پیشه ای است نیکو .

۸- دور اندیشی محکم ترین اندیشه هاست .

۹- دور اندیشی نگهداری تجربه است (یعنی کسی دور اندیش است که از تجربه ها نتیجه و بهره کافی ببرد و همه را حفظ نماید .

۱۰- دور اندیشی به جولان در آوردن اندیشه است (یعنی دور اندیش فکر خود را زیاد به گردش در می آورد تا به صواب نزدیکتر شود) .

۱۱- دور اندیشی سخت استظهار است (یعنی با احتیاط پشت خود را به وسیله افراد یا عمل قوی می کند ، بی گذار به آب نمی زند .

۱۲- رأی بسیار و دور اندیشی کم است . (یعنی باید کوشید از رأی دور اندیش استفاده کرد نه از رأی هر کسی) .

۱۳- دور اندیشی نگهداری آنچه تو به آن تکلیف شدی (از قبیل نماز ، روزه ، حج ، جهاد ، امر بمعروف و نهی از منکر و سایر عبادات و تکالیف الهی از واجبات

ص ۲۵۳

۱۴- الطَّمَانِينَةُ قَبْلَ الْخَبْرَةِ خَلَاْفَ الْحَزْمِ ۱۵۱۴ .

۱۵- إِنَّمَا الْحَزْمُ طَاعَةُ اللَّهِ ، وَ مَعْصِيَةُ النَّفْسِ ۳۸۶۰ .

۱۶- آفَةُ الْحَزْمِ فَوْتُ الْأَمْرِ ۳۹۶۱ .

۱۷- إِذَا اقْتَرَنَ الْعَزْمُ بِالْحَزْمِ كَمَلَتِ السَّعَادَةُ ۴۰۶۷ .

۱۸- ثَمَرَةُ الْحَزْمِ السَّلَامَةُ ۴۵۹۰ .

۱۹- خَذْ بِالْحَزْمِ ، وَ الزَّمِ الْعِلْمَ ، تَحْمَدُ عَوَاقِبُكَ ۵۰۴۵ .

۲۰- غَايَةُ الْحَزْمِ الْاسْتِظْهَارُ ۶۳۶۲ . وَ تَرْكُ مَحْرَمَاتٍ (وَ تَرْكُ أَنْجَحِهِ رَا كِه كَفَايَتِ شَدِي ،) مَانَنْدِ تَلَاَشِ بَرَايِ حَفْظِ وَ حِرَاسَتِ
از نفس و روزی که به عهده خداست و

در دست مأمورین الهی می باشد و امثال آن) .

۱۴- اطمینان و آرام گرفتن پیش از آگاهی بر خلاف دور اندیشی است . (یعنی وقتی انسان پی ببرد در کمین است ، و یا بلائی متوجه اوست یا پیش از آنکه عاقبت کار در قیامت معلوم گردد خاطر جمع باشد ، و هیچ عکس العملی نشان ندهد و آرام گیرد ، چنین عملی ضدّ دوراندیشی است .

۱۵- جز این نیست که دور اندیشی فرمانبرداری خدا و نافرمانی کردن نفس است .

۱۶- آفت دور اندیشی فوت کار است . (یعنی از دست رفتن آنست) .

۱۷- هر گاه عزم و تصمیم با دور اندیشی توأم گردد نیکبختی کامل خواهد گردید .

۱۸- میوه دور اندیشی سلامتی (از مفساد دنیوی و اخروی) است .

۱۹- دور اندیشی را فرا گرفته ، و ملازم علم باش و از آن جدا مشو تا عاقبت های تو ستوده شود .

۲۰- عاقبت و غرض از دور اندیشی احتیاط و پشت قوی نمودن است .

ص ۲۵۴

۲۱- کمال الحزم استصلاح الأضداد ، و مداجاه الأعداء ۷۲۳۲ .

۲۲- من خالف الحزم هلك ۷۹۱۰ .

۲۳- من أخذ بالحزم استظهر ۷۹۱۳ .

۲۴- من أضع الحزم تهوّر ۷۹۱۴ .

۲۵- من قلّ حزمه ضعف عزمه ۷۹۸۱ .

۲۶- من لم یقدّمه الحزم ، أخره العجز ۸۲۰۸ .

۲۷- من الحزم قوّه العزم ۹۲۶۳ .

۲۸- من الحزم التّأهبّ و الاستعداد ۹۳۷۰ .

۲۹- من الحزم حفظ التّجربه ۹۳۹۱ .

۳۰- من الحزم صحّه العزم ۹۳۹۹ . ۲۱- کمال دور اندیشی به صلاح آوردن مخالفان و مدارا نمودن با دشمنان است .

۲۲- هر که مخالفت دور اندیشی کند هلاک گردد .

۲۳- هر که

دور اندیشی را فرا گیرد قوی پشت گردد .

۲۴- هر که دور اندیشی را ضایع کند بی پروا در مهالک افتد .

۲۵- هر که دور اندیشی او کم باشد عزم و تصمیمش ناتوان و سست باشد .

۲۶- هر که دور اندیشی او را مقدم ندارد ، ناتوانی او را مؤخر دارد .

۲۷- از دور اندیشی است نیروی عزم (و با سستی در کار دور اندیشی محقق نشود) .

۲۸- از جمله دور اندیشی است ، تهیه گرفتن و آماده شدن (برای سفر آخرت) .

۲۹- از دور اندیشی است نگهداشتن آزمایش (تا آن را در وقت خود به کار برد) .

۳۰- از دور اندیشی است صحیح بودن عزم و تصمیم (و سست نبودن آن) .

ص ۲۵۵

۳۱- من الحزم الوقوف عند الشَّبهه ۹۴۰۳ .

۳۲- من کمال الحزم الاستعداد للنقله ، و التأهب للرحله ۹۴۱۱ .

الحازم

۱- الحازم من لا يشغله التَّعمه عن العمل للعاقبه ۱۸۷۸ .

۲- الحازم من جاد بما فی یده ، و لم يؤخّر عمل یومه إلی غده ۱۹۲۱ .

۳- الحازم من لم يشغله غرور دنیاه عن العمل لأخراه ۱۹۸۵ .

۴- الحازم من داری زمانه ۱۵۹۲ .

۵- الحازم من حنَّکته التَّجارب ، و هدَّبتَه النَّوائب ۲۰۲۸ . ۳۱- از دور اندیشی است توقف و ایستادن در نزد شبهه .

۳۲- از کمال دور اندیشی است آمادگی برای نقل و انتقال (از دنیا به سوی آخرت) و تهیه گرفتن برای کوچ نمودن .

دور اندیش ۱- دور اندیش کسی است که نعمت او را از عمل برای عاقبت مشغول نسازد .

۲- دور اندیش کسی است که به آنچه در دست

اوست بخشش کند ، و کار روز خود را به فردای خود پس نیندازد .

۳- دور اندیش کسی است که فریب دنیایش او را از عمل برای آخرت او مشغول نساخته است .

۴- دور اندیش کسی است که با زمان خود مدارا کند . (یعنی با اهل زمان حسن سلوک داشته باشد) .

۵- دور اندیش کسی است که تجربه ها کام او را مالیده یا محکم نموده و مصیبتها او را پاکیزه کرده باشد .

ص ۲۵۶

۶- الحازم من شکر النعمه مقبله ، و صبر عنها ، و سلاها مولیه مدبره ۲۱۱۴ .

۷- الحازم من يؤخر العقوبه فی سلطان الغضب ، و یعجل مکافاه الإحسان اغتناما لفرصه الإمكان ۲۱۷۹ .

۸- أحزمکم أزهکم ۲۸۳۳ .

۹- أحزم الناس من استهان بأمر دنیاه ۳۰۹۲ .

۱۰- أحزم الناس من توهم العجز لفرط استظهاره ۳۲۷۴ .

۱۱- أحزم الناس من كان الصبر و النظر فی العواقب شعاره و دثاره ۳۲۷۵ .

۱۲- أحزم الناس رأيا من أنجز وعده ، و لم يؤخر عمل یومه ۶- دور اندیش چنین کسی است : در وقتی که نعمت رو می آورد شکر کند ، و هنگامی که بر گردد و پشت گرداند شکیبائی به کار برده ، و فراموش نماید آن را خیالی بدل راه نده .

۷- دور اندیش کسی است که عقوبت را در وقت تسلط خشم عقب انداخته ، و در پاداش دادن نیکوئی و احسان از جهت غنیمت شمردن فرصت توانائی شتاب می کند .

۸- دور اندیش ترین شما بی رغبت ترین شماست به دنیا .

۹- دور اندیش ترین مردم کسی است که امر دنیا را خوار شمارد .

۱۰- دور اندیش ترین مردم کسی است که با بسیاری یار

و معین و پشتیبانان خود را ناتوان پندارد ، (و عمده اعتمادش بر خدا باشد) .

۱۱- دور اندیش ترین مردم کسی است که شکیبائی و اندیشه در عاقبت کارها شعار و دثار (لباس زیرین و روئین) او باشد .

۱۲- دور اندیش ترین مردم به حسب رأی و اندیشه کسی است که وعده

ص ۲۵۷

لغده ۳۳۴۱ .

۱۳- إِنَّ الْحَازِمَ مِنْ لَا يَغْتَرُّ بِالْخَدَعِ ۳۴۲۳ .

۱۴- إِنَّ الْحَازِمَ مِنْ شَغَلَ نَفْسَهُ بِجِهَادِ نَفْسِهِ ، فَأَصْلَحَهَا ، وَ حَبَسَهَا عَنْ أَهْوَيْتِهَا وَ لَذَاتِهَا فَمَلَكَهَا ، وَ إِنَّ لِلْعَاقِلِ بِنَفْسِهِ عَنِ الدُّنْيَا وَ مَا فِيهَا وَ أَهْلِهَا شَغْلًا ۳۵۶۸ .

۱۵- إِنَّ الْحَازِمَ مِنْ قَيْدِ نَفْسِهِ بِالْمَحَاسِبِ ، وَ مَلَكَهَا بِالْمَغَاضِبِ (بِالْمَغَالِبِ) ، وَ قَتَلَهَا بِالْمَجَاهِدِ ۳۵۷۴ .

۱۶- الْحَازِمُ يَقْضَانُ ، الْغَافِلُ وَ سَنَانُ ۱۰۰ .

۱۷- الْحَازِمُ مَنْ كَفَّ أَذَاهُ ۱۲۶۳ . خویش را بجا آورده ، و کار امروز خود را برای فردای خود تأخیر نیندازد (مثل این که بگویند بعدا بجا می آورم . نه نه ، و به قول شاعر :

خار در دیده فرصت بشکن

کار امروز به فردا مفکن

۱۳- براستی که دور اندیش کسی است که به فریب ها فریب نخورد .

۱۴- براستی که دور اندیش کسی است که نفس خویش را به جهاد نفسش مشغول ساخته ، پس آن را اصلاح نماید ، و آن را از خواهشها و لذتهایش جلوگیری کند ، پس مالک آن شود ، و به درستی که برای عاقل به جای دنیا و آنچه در آنست و اهل آن به نفس خود اشتغالی است ، که دیگر به غیر آن نپردازد .

۱۵- براستی که دور اندیش کسی

است که نفس خود را به محاسبه در بند کشد . (یعنی لحظه ای خود را باز جوئی نماید کارهای نفس را کنترل کرده دقیقا حساب نماید عمل نیک و زشت آن را متذکر شده کارهای آن را بسنجد) ، و مالک آن شود (به تسلط بر آن) یا بخشم آوردن آن ، و آن را بکشد به جنگیدن با آن .

۱۶- دور اندیش بیدار بوده ، بی خبر و غافل در پینگی و آغاز خواب خواهد بود .

۱۷- دور اندیش کسی است که آزار خود را باز دارد .

ص ۲۵۸

۱۸- الحازم من اطرح المؤمن ، و الکلف ۱۳۹۲ .

۱۹- الحازم من ترک الدنیا للآخره ۱۴۸۷ .

۲۰- الحازم من تجب التبذیر ، و عاف السرف ۱۵۰۶ .

۲۱- إنما الحازم من کان بنفسه کلّ شغله ، و لدینه کلّ همّه ، و لآخرته کلّ جدّه ۳۸۹۷ .

۲۲- ربّ صغیر أحزم من کبیر ۵۳۴۸ .

۲۳- سلاح الحازم الاستظهار ۵۵۶۳ . ۱۸- دور اندیش کسی است که مؤنه و کلفت ها را بیندازد . (یعنی زندگانی و معاشرت ها را سهل و آسان گیرد و خود را به زحمت نیندازد) .

۱۹- دور اندیش کسی است که دنیا را برای آخرت ترک نماید . (یعنی آنچه از دنیا باعث فراموشی آخرت می گردد آنها را واگذارد ، و گرنه دنیائی که به وسیله آن آخرت تحصیل می گردد عین آخرت خواهد بود ، باید انسان بدنبال آن رود و ترک آن صحیح نیست) .

۲۰- دور اندیش کسی است که از ولخرجی و بیهوده خرج کردن دوری کند ، و از زیاده روی کراهت داشته باشد .

۲۱- جز

این نیست دور اندیش کسی است که تمام اشتغال او در باره نفسش ، و تمام اندوه و یا همتش برای دین خویش ، و همه کوشش و اجتهادش برای آخرت خود باشد .

۲۲- بسا کوچکی که دور اندیش تر از بزرگی است ، چون عقل او بیشتر می باشد ، چنانکه سعدی گوید :

گه بود کز حکیم روشن رأی

بر نیاید درست تدبیری

گاه باشد که کودک نادان

بغلط بر هدف زند تیری

۲۳- اسلحه دور اندیش احتیاط و پشت قوی کردن است .

ص ۲۵۹

۲۴- للحازم فی کلّ فعل فضل ۷۳۳۵ .

۲۵- للحازم من عقله عن کلّ دئیة زاجر ۷۳۵۰ .

۲۶- لا یدهش عند البلاء الحازم ۱۰۶۹۶ .

۲۷- لا یکون حازما من لا یجود بما فی یده ، و لا یؤخر (و لا یدخر) عمل یومه إلی غده ۱۰۸۵۱ .

۲۸- لا یتغنی الحازم أبدا عن رأی سدید راجح ۱۰۸۷۸ .

الحرز علی ما فات

۱- لا تأس علی ما فات ۱۰۱۵۳ . ۲۴- برای دور اندیشی در هر کاری فضلی است (زیرا کاری را بدون فکر انجام نخواهد داد حساب شده به عملی دست زند نه بیهوده و عبث) .

۲۵- برای دور اندیش از جانب عقلش از هر صفت پست منع کننده ایست .

۲۶- دور اندیش در نزد بلاء مدهوش نمی شود (و عقل را از دست نداده در عاقبت آن اندیشه می نماید) .

۲۷- دور اندیش نیست کسی که به آنچه در دست اوست بخشش نکرده و عمل روز خود را به فردای آن پس نیندازد (و در آن شتاب نکند که سبب زیان گردد) . و یا عمل امروزش را برای فردایش (قیامت

(ذخیره نماید .

۲۸- دور اندیش هرگز از رأی درستی که راجح است (که در سنجش بچربد) بی نیاز نخواهد بود .

اندوه بر آنچه فوت شده ۱- اندوهگین مشو بر آنچه فوت شده است .

ص ۲۶۰

الحساب

۱- الحساب قبل العقاب ، الثواب بعد الحساب ۳۸۰ .

الحسب

۱- لا جمال كالحسب ۱۰۴۸۱ .

الحسد

۱- الحسد أحد العذابين ۱۶۳۵ .

۲- الحسد الأم الرذيلتين ۱۶۵۰ .

۳- الحسد داء عياء ، لا يزول إلا بهلك الحاسد ، أو موت المحسود ۱۸۸۹ .

۴- الحسد يأكل الحسنات كما تأكل النار الحطب ۱۸۹۱ . حساب ۱- حساب پیش از عقاب ، و ثواب و پاداش بعد از حساب خواهد بود .

شرافتمندی ۱- هیچ زیبایی مانند حسب نیست (که آدمی به وسیله کسب فضائل به مرتبه بلند رسد) .

رشک ۱- حسد یکی از دو عذاب است .

۲- حسد پست ترین دو صفت پست است .

۳- رشک مرضی است خوب نشدنی برطرف نگردد مگر به هلاکت حسد برنده ، یا مردن آنکه بر او رشک برده شده است .

۴- حسد حسنات را می خورد ، چنانکه آتش هیزم را می خورد .

ص ۲۶۱

۵- الحسد عیب فاضح ، و شح (شجی) فادح ، لا یشفی صاحبه إلا بلوغ آماله فیمن یحسده ۲۲۰۵ .

۶- احذروا الحسد ، فإنه يزرى بالنفس ۲۵۸۵ .

۷- إِيَّاكَ وَ الْحَسَدَ ، فَإِنَّهُ شَرٌّ شِيمَهُ ، وَ أَقْبَحُ سَجِيَّتِهِ ، وَ خَلِيقُهُ إِبْلِيسُ ۳۶۵۳ .

۸- الحسد يظني ۲۹ .

۹- الحسد شرّ الأمراض ۳۳۲ .

۱۰- الحسد حبس الزوج ۳۷۲ .

۱۱- الحسد رأس العيوب ۵۵۸ .

۱۲- الحسد ينكد العيش ۸۰۹ .

۱۳- الحسد يظني (يظني) الجسد ۹۴۳ . ۵- رشك عيبی است رسوا ، و بخیلی یا غصه است سنگین ، صاحب خود را شفا ندهد مگر رسیدن به آرزوهای خود در حق کسی که بر او حسد می برد .

۶- از حسد دوری نمائید ، زیرا که آن نفس را عیناک می سازد .

۷- بر تو باد به دوری

از حسد زیرا که آن بدترین خصلت، و زشت ترین خو، و خوی شیطان است.

۸- حسد رنجور می سازد (زیرا که رشکبر نمی تواند نعمت دیگران را ببیند لذا پیوسته رنجور است) .

۹- حسد بدترین مرض هاست .

۱۰- حسد منع کردن جان است .

۱۱- رشک و حسد رأس عیب هاست .

۱۲- رشک زندگانی را دشوار می گرداند .

۱۳- رشک تن را لاغر می سازد .

ص ۲۶۲

۱۴- الحسد یذیب الجسد ۹۸۱ .

۱۵- الحسد ینشیء الکمء ۱۰۳۸ .

۱۶- الحسد مقنصه (منقصه) إبلیس الکبری ۱۱۳۳ .

۱۷- الحسد مرض لا یؤسی ۱۳۷۸ .

۱۸- الحسد دأب السفل ، و أعداء الدول ۱۴۷۲ .

۱۹- إذا أمطر التحاسد نبت التفاسد ۴۱۳۱ .

۲۰- ثمره الحسد شقاء الدنیا و الآخرة ۴۶۳۲ .

۲۱- دع الحسد ، و الکذب ، و الحقد ، فإنهن ثلاثة تشین الدین ، و تهلك الرجل ۵۱۳۷ .

۲۲- رأس الرذائل الحسد ۵۲۴۲ . ۱۴- رشک جسد را آب می کند (چون حسود پیوسته در غم و اندوه بسر می برد) .

۱۵- رشک تغییر رنگ و یا بیماری دل و یا اندوه بیار آورد .

۱۶- رشک صفت بزرگ نقص و یا دام بزرگ شیطان است .

۱۷- حسد مرض است که مداوا نخواهد شد و قطع شدنی نیست .

۱۸- حسد شیوه و دأب انسان پست و فرومایه ، و دشمنان دولت ها و دارائی هاست .

۱۹- هرگاه (باران) حسد بر یکدیگر بیارد ، تباه شدن و فساد حال هر یک بروید (حضرت حسد را چون باران فرض کرده و حاصل آن را فساد و تباهی) .

۲۰- میوه حسد بدبختی دنیا و آخرت است .

۲۱- حسد ، و دروغ ،

و کینه را واگذار ، زیرا آنها سه خصلتند که دین را عیناک کرده ، و مرد را هلاک می سازند .

۲۲- رأس صفات رذل حسد است .

ص ۲۶۳

۲۳- سبب الکمد الحسد ۵۵۲۱ .

۲۴- سلاح اللؤم الحسد ۵۵۵۴ .

۲۵- شرّ ما صحب المرء الحسد ۵۶۷۸ .

۲۶- طهّروا قلوبکم من الحسد ، فإنّه مکمد مضمی ۶۰۱۶ .

۲۷- كما أنّ الصّدأ يأکل الحدید حتّی یفنیه ، كذلك الحسد یکمد الجسد حتّی یفنیه ۷۲۱۶ .

۲۸- لیس الحسد من خلق الأتقیاء ۷۴۵۴ .

۲۹- من صغر الهّمّه حسد الصّدیق علی النّعمه ۹۲۵۶ .

۳۰- ویح الحسد ما عدله ، بدأ بصاحبه فقتله ۱۰۰۹۵ . ۲۳- سبب تغییر رنگ و بیماری دل حسد خواهد بود .

۲۴- سلاح دنائت و پستی حسد است .

۲۵- بدترین چیزی که با آدمی همراه گردد حسد خواهد بود .

۲۶- دل‌هایتان را از حسد پاک سازید زیرا که آن مکمد (بیمار کننده دل یا سخت اندوهناک سازنده و یا تغییر دهنده رنگ و زائل کننده صفای آنست) و بیمار کننده ای است که علاج ندارد .

۲۷- چنانکه زنگ آهن را می خورد تا آن را نابود سازد همچنین رشک بدن را متغیر سازد (و می برد صفای آن را) تا آن را فانی گرداند .

۲۸- حسد از اخلاق افراد با تقوا نیست .

۲۹- از کوچکی (و کوتاهی) همت است رشک بردن دوست بر نعمت (دوست خود) .

۳۰- وای بر حسد چه چیز آن را عادل ساخته که (در زیان رساندن) به صاحب خود ابتداء نموده پس او را می کشد .

ص ۲۶۴

٣١- لا تحاسدوا فإن الحسد يأكل الإيمان ، كما تأكل النار الحطب

، و لا تباغضوا فإِنَّها الحالقه ١٠٣٧٦ .

٣٢- لا داء كالحسد ١٠٤٧٨ .

الحسود

١- الحسود ، و الحقود لا تدوم لهما مسرّه ١٥٨٦ .

٢- الحسود أبدا عليل ، و البخيل أبدا ذليل ١٧٦٤ .

٣- الحسود دائم السقم و إن كان صحيح الجسم ١٩٦٣ .

٤- الحسود أبدا عليل ٧٨٢ .

٥- الحسود لا يبرء ٨٨٤ .

٦- الحسود لا يسود ١٠١٧ .

٧- الحسود غضبان على القدر ١٢٧٠ . ٣١- بر یکدیگر حسد مبرید ، زیرا که حسد ایمان را می خورد ، چنانکه آتش هیزم را می خورد ، و با یکدیگر دشمنی مکنید زیرا که آن شوم و برنده است .

٣٢- هیچ دردی مانند حسد نیست . (زیرا به تن و روان زیان رساند) .

رشکبر ١- رشکبر و کینه توز بر ایشان شادمانی دائم نیست .

٢- رشکبر پیوسته بیمار ، و بخیل همیشه خوار است .

٣- رشکبر پیوسته بیمار است گر چه تندرست باشد .

٤- رشکبر همیشه رنجور و بیمار است .

٥- رشکبر صحت نمی یابد (یعنی از بیماری غم و اندوه مگر آنکه ریاضت کشد و آن را از خود بر طرف سازد) .

٦- حسود آقا نخواهد گردید و مهتری نیابد .

٧- رشکبر بر تقدیر (خدای بزرگ) خشمناک است .

۸- الحسود كثير الحسرات ، متضاعف السيئات ۱۵۲۰ .

۹- عند تظاهر النعم يكثر الحساد ۶۲۱۳ .

۱۰- عجبت لغفله الحساد عن سلامه الأجساد ۶۲۶۲ .

۱۱- ليس لحسود خله ۷۴۸۴ .

۱۲- من كثر حسده ، طال كمده ۸۴۲۷ .

۱۳- ما أقل راحه الحسود ۹۴۷۹ .

۱۴- لا تكونوا فضل الله عليكم حسادا ۱۰۲۳۳ . ۸- حسود حسرتها و ندامتهايش بسيار و گناهان او دو چندان خواهد بود

(ممکن است دو چندان بودن گناه یا از جهت زشتی اصل حسد باشد ، و یا آنکه چون رشکبر دارای صفت بدی است یک گناهش از جهت رشک است ، و گناه دیگرش از ناحیه ارتکاب تبعات حسد باشد) .

۹- در هنگام ظاهر شدن نعمت ها (که از پی یکدیگر در آیند) حسودان بسیار می شوند .

۱۰- عجب دارم از بی خبری و غفلت حسودان از سلامتی بدنها (چون که حسد بدن را بیمار می سازد) .

۱۱- برای حسود دوستی نیست (زیرا با صفت حسدش دوستی را از میان بر می دارد) .

۱۲- هر که حسدش بسیار باشد ، اندوه سخت او و یا بیماری جسم و روح او طولانی خواهد بود .

۱۳- چه اندازه کم است راحتی و آسایش حسود (زیرا همیشه از نعمتهای دیگران رنج می برد) و یا چه کم کرده راحتی

حسود را ۱۴- (تتمه کلامی است از خطبه قاصعه ۲۳۴ نهج البلاغه) مباحثید برای فضل خدا بر خود حسد برندگان .

ص ۲۶۶

۱۵- لا راحه لحسود ۱۰۴۳۵ .

۱۶- لا یوجد الحسود مسرورا ۱۰۵۶۲ .

۱۷- لا یكون المؤمن حسودا ۱۰۵۶۵ .

۱۸- لا عیش أنکد من عیش الحسود و الحقود ۱۰۷۴۷ .

۱۹- لا یرضی الحسود عمّن یحسده إلّا بالموت ، أو بزوال النعمه ۱۰۸۱۲ .

۲۰- یشفیک من حاسدک أنه یغتاظ عند سرورک ۱۱۰۳۰ .

۲۱- الحسود لا خله له ۸۸۶ .

۲۲- الحسود لا شفاء له ۱۰۰۵ .

۲۳- الحاسد یری أنّ زوال النعمه عمّن یحسده نعمه علیه ۱۸۳۲ . ۱۵- آسایشی برای حسود نیست .

۱۶- حسود شادمان یافت نمی شود (بلکه پیوسته اندوهگین است) .

۱۷- مؤمن حسود نمی باشد

۱۸- زندگانی تیره تر و سخت تر از زندگانی حسود و کینه ور نیست .

۱۹- حسود از کسی که بر او حسد می برد خوشنود نخواهد گردید مگر به مرگ طرف یا به زوال نعمت (از او) .

۲۰- تو را (در ناراحتی و کدورتی که از حسد برنده داری) از حسد برنده ات شفا خواهد داد این که او در وقت خوشحال و شادمانیت خشمناک خواهد شد .

۲۱- رشکبر برای او دوستی نیست (چون نمی تواند نعمت را در او ببیند) .

۲۲- رشکبر برای او شفائی نیست .

۲۳- رشک برنده چنین می بیند که زائل شدن نعمت از کسی که بر او رشک می برد نعمتی است بر او .

ص ۲۶۷

۲۴- العجب لغفله الحساد عن سلامه الأجساد ۱۸۰۳ .

۲۵- الحاسد يظهر وده في أقواله ، و يخفي بغضه في أفعاله ، فله اسم الصديق ، و صفه العدو ۲۱۰۵ .

۲۶- الحاسد يفرح بالسرور ، و يغمم بالسرور ۱۴۷۴ .

۲۷- الحاسد لا يشفيه إلا زوال النعمه ۱۴۷۸ .

المحسود

۱- كل ذي رتبه سته محسود ۶۸۶۲ .

الحسام و الجواد

۱- قد يكبو الجواد ۶۴۱۱ . ۲۴- جای شگفت است از غافل بودن حسودان از سلامتی بدن آنها .

۲۵- رشکبر دوستی خود را در گفتارهای خود آشکار ساخته ، و دشمنیش را در کردارهای خویش پنهان می دارد ، پس برای اوست نام دوست ، و صفت دشمن .

۲۶- حسد برنده بیدیهایی (دیگران) خوشحال بوده ، و بمسرت و شادی (آنان) غمناک گردد .

۲۷- رشکبر او را شفا نخواهد داد مگر زوال نعمت از دیگری (پس باید خود را مداوا کند یعنی حسد را ترک کند و گرنه

دائم علیل و بیمار خواهد بود چون نعمت ها همیشگی است) .

رشک برده شده ۱- هر صاحب رتبه بلندی حسد برده شده است .

تیز هوش ۱- گاهی اسب نیکو (و انسان تیز هوش و تند رو) برو می افتد و عقب می ماند .

ص ۲۶۸

۲- قد ینبو الحسام ۶۶۵۰ .

الحسنات

۱- اکتساب الحسنات من أفضل المكاسب ۱۵۷۲ .

۲- لكلّ حسنه ثواب ۷۲۶۸ .

۳- فی کلّ حسنه مثوبه ۶۴۶۳ .

۴- کلّ حسنه لا یراد بها وجه الله تعالی فعلیها قبح الریاء و ثمرتها قبح الجزاء ۶۹۱۹ .

الإحسان و الصنیعه

قسمت اول

۱- الأخذ علی العدوّ بالفضل أحد الظفرین ۱۶۷۶ .

۲- إتباع الإحسان بالإحسان من کمال الجود ۲۰۲۰ . ۲- گاهی شمشیر کند می گردد (ضرب المثلی است برای عالم و یا عاقل و یا تیز هوشی که گاهی به غلط می رود) .

نیکی ها ۱- تحصیل نیکوئی ها ، از برترین کسب هاست .

۲- برای هر کار نیکی پاداش نیکی است .

۳- در هر حسنه و کار خوبی ثواب و پاداشی است .

۴- هر حسنه ای که به آن راه خدای تعالی اراده نشود پس بر آنست زشتی ریاء و میوه آنست زشتی پاداش .

احسان ۱- بر دشمن احسان نمودن (و جلو او را با احسان گرفتن) یکی از دو پیروزی است (زیرا با این عمل دشمن تسخیر می شود) .

۲- احسان نمودن بعد از احسان از تمامی بخشش است .

ص ۲۶۹

۳- الإحسان غریزه الأخیار ، و الإساءه غریزه الأشرار ۲۰۲۹ .

۴- الكرامه تفسد من اللئیم بقدر ما تصلح من الکریم ۲۰۸۰ .

۵- الصنیعه إذا لم تربّ أخلقت ، کالتوب البالی و الأبنیه المتداعیه ۲۱۸۹ .

۶- أحسن تسترقّ ۲۲۲۷ .

۷- أفضل تقدّم ۲۲۳۰ .

۸- أحسن تشکر ۲۲۳۵ .

۹- انس رفدک ، اذکر وعدک ۲۲۴۹ .

۱۰- أعط تستطع (تصطنع) ۲۲۵۱ . ۳- نیکی کردن خصلت نیکوکاران و بدی خوی مردمان بد است .

۴- بخشندگی و احسان اندازه که از کریم صالح می باشد ، بهمان مقدار از پست مرتبه فاسد می گردد

، و یا گفته شود فاسد می کند از لئیم بقدر آنچه از کریم صالح می گرداند .

۵- هر گاه احسان تربیت نشود کهنه گردد مانند لباس کهنه و بناهای درهم شکسته شده (مرحوم خوانساری گوید یعنی در عقب احسان دیگری نکنند و آن را تازه نمایند کهنه شود) .

۶- احسان نما تا بنده بسازی .

۷- احسان کن تا مقدم شوی .

۸- احسان نما تا مورد شکر واقع شوی .

۹- عطا و بخشش خود را فراموش کن وعده خویش را یاد آور .

۱۰- بخشش نما توانا گردی ، یا بخشش کن تا ملکه تو گردد ، یا آنکه خداوند تو را برای قرب و منزلت فرا گیرد .

ص ۲۷۰

۱۱- اسمح تسد ۲۲۵۵ .

۱۲- انعم تحمد ۲۲۵۷ .

۱۳- ابدل معروفك ، و كف اذاك ۲۲۶۶ .

۱۴- أحسن يحسن إليك ۲۲۷۰ .

۱۵- أحسن إلى المسیء تملكه ۲۲۷۳ .

۱۶- أفضل على الناس يعظم قدرك ۲۲۸۰ .

۱۷- أحسن إلى من شئت و كن (تكن) أميره ۲۳۱۱ .

۱۸- أنعم تشكر ، و ارهب تحذر ، و لا تمازح فتحقر ۲۳۴۸ .

۱۹- اغتتم صنایع الإحسان ، و اراع ذمم الإخوان ۲۳۵۵ .

۲۰- ابدأ بالعطيه من لم يستلك ، و ابدل معروفك لمن طلبه ، و إياك أن تردّ السائل ۲۳۷۹ . ۱۱- بخشش کن تا آقا شوی .

۱۲- احسان نما تا ستایش کرده شوی .

۱۳- احسان خود را مبذول دار ، و آزار خویشان را نگهداری کن .

۱۴- نیکوئی نما تا به تو احسان شود .

۱۵- به گنهکار احسان کن تا او را مالک شوی .

۱۶- بر مردم احسان نما تا قدر و مرتبه تو بزرگ شود .

-۱۷

به هر که خواهی احسان نما ، فرمانفرمای او شو .

۱۸- به مردم انعام و احسان نما تا تو را سپاس کنند ، و از خدا بترس تا مردم از تو بترسند ، و شوخی و مزاح مکن پس کوچک و حقیر به حساب آئی .

۱۹- غنیمت شمار احسانهای انجام شده را ، و عهده های برادران را مراعات کن .

۲۰- به بخشش کسی که از تو سؤال نکرده ابتداء کن ، و احسان خود را برای

ص ۲۷۱

۲۱- ابذل مالک فی الحقوق ، و واس به الصّدیق ، فَإِنَّ السَّخَاءَ بِالْحَرِّ أَخْلَقَ ۲۳۸۴ .

۲۲- أَحْسَنَ إِلَىٰ مَنْ تَمَلَّكَ رَقَّةً ، يَحْسَنُ إِلَيْكَ مَنْ تَمَلَّكَ رَقَّةً ۲۴۵۴ .

۲۳- أَفْضَلَ الْإِيمَانَ الْإِحْسَانَ ۲۸۷۰ .

۲۴- أَحْسَنَ الصَّنَائِعِ مَا وَاقَفَ الشَّرَائِعَ ۲۹۴۶ .

۲۵- أَفْضَلَ الْبِرِّ مَا أُصِيبَ بِهِ الْأَبْرَارَ ۲۹۵۴ .

۲۶- أَفْضَلَ الْبِرِّ مَا أُصِيبَ بِهِ أَهْلُهُ ۲۹۵۷ .

۲۷- أَفْضَلَ مِنَ الصَّنِيعَةِ مِزْيَةُ الصَّنِيعَةِ ۲۹۷۵ .

۲۸- أَوْفَرَ الْبِرِّ صَلَهِ الرَّحْمِ ۲۹۸۴ . کسی که آن را طلب نموده بذل نما ، و دوری کن از این که سائلی را رد کنی .

۲۱- مال خود را در حقها (مانند زکات و خمس و انفاق بر اهل و عیال و غیر آن) بذل نما ، و مواسات کن در آن با دوست ، زیرا بخشش به آزاده سزاوارتر است .

۲۲- به سوی کسی که بندگی او را مالک می شوی احسان نما ، تا این که احسان کند به تو کسی که بندگی تو را مالک شده . (یعنی مالک الملوک) .

۲۳- افزون ترین ایمان ، احسان است .

۲۴- بهترین احسانها آنست که موافق شریعت ها باشد . (یعنی

نه اسراف کند و نه خود را محتاج گذارد ، و نه از راه حرام بدست آورده و در راه حرام مصرف نماید بلکه عمل خود را با دین وفق دهد که آن بهترین احسان است) .

۲۵- افزون ترین نیکوئی و احسان آنست که نیکوکاران به آن رسند .

۲۶- افزون ترین نیکوئی آنست که به اهل آن رسیده شود .

۲۷- افزون تر از احسان مزیت و شرفی است که از احسان عائد بشر می گردد .

۲۸- و افرترین نیکوئی پیوند با خویش است .

ص ۲۷۲

۲۹- أجمل أفعال ذوی القدره الإنعام ۳۰۰۲ .

۳۰- أفضل الكنوز حرّ يدّخر ۳۰۱۲ .

۳۱- أحسن الإحسان مواساه الإخوان ۳۰۲۳ .

۳۲- أفضل العطاء ترك المنّ ۳۰۲۸ .

۳۳- أشرف الصّنائع اصطناع الكرام ۳۰۴۵ .

۳۴- أولى النَّاس بالتَّوَال أغناهم عن السَّوَال ۳۰۶۲ .

۳۵- أفضل التَّوَال ما وصل قبل السَّوَال ۳۰۶۳ .

۳۶- أحلى التَّوَال بذل بغير سؤَال ۳۱۴۲ .

۳۷- أفضل العطيّه ما كان قبل مدله السّؤال ۳۱۴۳ . ۲۹- زیباترین کردارهای صاحبان قدرت نعمت بخشیدن است .

۳۰- افزون ترین گنجها آزاد مردی است که ذخیره شود (به این معنی که به او احسان گردد تا برای روز تنگی مدد کار انسان باشد) .

۳۱- بهترین احسان برابر دانستن برادران است .

۳۲- افزون ترین بخشش منت نگذاشتن است .

۳۳- برترین احسانها احسان کریمان و افراد بلند مرتبه است ، (چون با روی باز ، و بدون منت خواهد بود ، و ممکن است

مقصود احسان نسبت به کریمان باشد که اگر کریم نیازمند شود بهترین احسان رفع نیازمندیهای اوست ، چون عقیف است به کسی رو نمی زند) .

۳۴- سزاوارترین مردم به بخشش (که نسبت به او بذل

احسان شود) بی نیازترین آنهاست از سؤال .

۳۵- افزون ترین بخشش آنست که پیش از خواستن و اصل شود .

۳۶- شیرین ترین عطا بخششی است که بدون سؤال باشد .

۳۷- افزون ترین بخشش آنست که پیش از خواری سؤال باشد ، (زیرا در

ص ۲۷۳

۳۸- أفضل الناس سالفه عندك ، من أسلفك حسن التأمل لك ۳۱۷۳ .

۳۹- أولى الناس بالاصطناع ، من إذا مطلق صبر ، و إذا منع عذر ، و إذا أعطى شكر ۳۳۴۷ .

۴۰- أحق الناس بالإحسان من أحسن الله إليه ، و بسط بالقدرة يديه ۳۳۶۹ .

۴۱- أولى الناس بالإنعام من كثرت نعم الله عليه ۳۳۷۰ .

۴۲- إن أسرع الخير ثوابا البر ۳۳۸۳ .

۴۳- إن إعطاء هذا المال قنيه ، و إن إمساكه فتنه ۳۳۹۱ . طلب يك نوع ذلت هست ، پس نباید گذاشت که يك فرد مسلمان تن به ذلت دهد قبل از طلب باید حاجت او را روا کرد) .

۳۸- افزون ترین مردم در نزد تو از نظر تقدّم (و جلو انداختن در احسان و کار گشائی) کسی است که در نیکوئی میل و امید نسبت به تو پیشی گرفته باشد .

۳۹- سزاوارترین مردم به احسان (که نسبت به او انجام گیرد) ، کسی است که هر گاه وعده به او تأخیر افتد صبر کند ، و زمانی که چیزی به او داده نشود معذور دارد و بگذرد ، و چون به او احسانی شود سپاس گذارد .

۴۰- سزاوارترین مردم به این که احسان کند ، کسی است که خداوند نسبت به او احسان نموده ، و دستهای او را بتوانائی گشوده باشد . (یعنی

او را توسعه در مال داده است ، و یا دارای جاه و اعتباریست که به آسانی چاره سازی نماید) .

۴۱- سزاوارترین مردم به نعمت بخشیدن کسی است که نعمتهای خداوند بر او بسیار باشد .

۴۲- براستی که شتابان ترین نیکوئی از نظر ثواب و پاداش احسان است .

۴۳- براستی که بخشیدن این مال و ثروت دنیا ذخیره است ، و نگهداشتن آن در معرض فتنه می باشد .

ص ۲۷۴

۴۴- إِنَّ إِتْفَاقَ هَذَا الْمَالِ فِي طَاعَةِ اللَّهِ أَكْبَرُ نِعْمَةٍ ، وَ إِنَّ إِتْفَاقَهُ فِي مَعْصِيَةِ أَكْبَرُ مِحْنَةٍ ۳۳۹۳ .

۴۵- إِنَّ بَدَلَ التَّحِيَّةِ مِنْ مَحَاسِنِ الْأَخْلَاقِ ۳۴۰۴ .

۴۶- إِنَّ اللَّهَ سَبَّحَانَهُ يَحِبُّ كُلَّ سَمَّاحٍ يَدِينُ ، حَرِيصٍ عَلَى الدِّينِ ۳۴۳۶ .

۴۷- إِنَّ قَدْرَ السُّؤَالِ أَكْثَرَ مِنْ قِيَمَةِ النَّوَالِ ، فَلَا تَسْتَكْثِرُوا مَا أُعْطَيْتُمُوهُ ، فَإِنَّهُ لَنْ يُوَازِيَ قَدْرَ السُّؤَالِ ۳۴۹۶ .

۴۸- إِنَّ الْيَسِيرَ مِنَ اللَّهِ سَبَّحَانَهُ لِأَكْرَمِ مِنَ الْكَثِيرِ مِنْ خَلْقِهِ ۳۴۹۷ .

۴۹- إِنَّ مَكْرَمَةَ صَنْعَتِهَا إِلَى أَحَدٍ مِنَ النَّاسِ ، إِنَّمَا أَكْرَمَتْ بِهَا نَفْسَكَ ، وَ زَيَّنَتْ بِهَا عَرْضَكَ ، فَلَا تَطْلُبْ مِنْ غَيْرِكَ شُكْرَ مَا صَنَعْتَ إِلَى نَفْسِكَ ۳۵۴۲ .

۵۰- إِنَّ إِحْسَانَكَ إِلَى مَنْ كَادَكَ مِنَ الْأَضْدَادِ وَ الْحَسَّادِ لِأَغْيَظَ عَلَيْهِمْ مِنْ ۴۴- براستی که انفاق این مال در طاعت خدا بزرگترین نعمت ، و انفاقش در نافرمانیهای او بزرگترین محنت خواهد بود .

۴۵- براستی که عطا و بخشش یا سلام از نیکوئیهای خصلت هاست .

۴۶- براستی که خدای سبحان هر دستهای دهنده محکم دین را دوست دارد .

۴۷- براستی که قدر سؤال و ارزش آبرو از قیمت عطا و بخشش بیشتر است ، پس آنچه را که به سائل می دهید بسیار بشمارید ، زیرا که آن

هرگز با قدر سؤال و خفت و ذلت آن برابری نمی کند .

۴۸- براستی که اندک و کم از خدای سبحانه هر آینه از بسیار خلقش گرامی تر است .

۴۹- براستی احسانیکه به فردی از مردم می نمائی جز این نیست که نفس خود را به آن گرامی داشتی ، و عرض و آبروی خود را بوسیله آن زینت داده ای ، پس از غیر خود تشکر از آنچه نسبت به نفست انجام داده ای طلب منما .

۵۰- براستی احسان تو نسبت به کسی از دشمنان و رشکبران با تو مکر کنند

ص ۲۷۵

مواقع إسائتك منهم و هو داع إلی صلاحهم ۳۶۳۷ .

۵۱- إِنْ كَرَامَتِكَ لَا تَتَّسَعُ لِجَمِيعِ الْخَلْقِ ، فَتَوَخَّ بِهَا أَفْضَلَ الْخَلْقِ ۳۶۴۰ .

۵۲- لَيْسَ مِنْ عَادَةِ الْكِرَامِ تَأْخِيرُ الْإِنْعَامِ ۷۴۸۹ .

۵۳- الْمَعْرُوفُ سَيَّادَةٌ ۳۲ .

۵۴- الْمَعْرُوفُ حَسَبٌ ۸۰ .

قسمت دوم

۵۵- الْإِحْسَانُ مَحَبَّةٌ ۱۰۹ .

۵۶- الْمَعْرُوفُ قَرُوضٌ ۱۳۳ .

۵۷- الْإِحْسَانُ غَنَمٌ ۱۵۶ . بر آنها خشم آورنده تر است بر آنها از مواقع بدی کردن تو به آنها ، و چنین کاری آنها را به صلاحشان خواننده تر است . (یعنی چنین کاری سبب ترک دشمنی و حسد خواهد گردید) .

۵۱- براستی که اکرام تو گنجایش همه مردم را ندارد ، پس با آن مزیت دارترین خلق را طلب نما .

۵۲- از عادت مردم گرامی و بلند مرتبه نمی باشد پس انداختن احسان (بلکه انعام احسان آنان فوی است) .

۵۳- احسان سروری است .

۵۴- کار پسندیده سرمایه شرف و افتخار است .

۵۵- احسان سبب دوستی خواهد بود .

۵۶- احسان و خدمت به مردم قرضهائی است که به یکدیگر می دهند (بنا بر این انسان باید در فکر تلافی

آن بر آید) .

۵۷- (به مردم) نیکی کردن غنیمت و نفع است .

ص ۲۷۶

۵۸- المعروف فضل ، الکرّم نبل ۱۹۵ .

۵۹- المعروف کثر ۲۲۰ .

۶۰- الإنسان عبد الإحسان ۲۶۳ .

۶۱- المعروف زکاه التّعّم ۴۷۰ .

۶۲- المعروف أفضل المغانم ۵۲۱ .

۶۳- الإحسان رأس الفضل ۷۴۴ .

۶۴- الإحسان يستعبد (یسترقّ) الإنسان ۷۸۳ .

۶۵- المعروف أشرف سیاده ۸۵۷ .

۶۶- الإساءة یحاکها الإحسان ۸۶۶ .

۶۷- الفضل مع الإحسان ۸۹۲ .

۶۸- الإفضال أفضل الکرّم ۹۷۲ . ۵۸- احسان سبب زیادتی و برتری ، و کرم دلیل نجابت و هوشیاری است .

۵۹- نیکی به مردم گنجی است (زیرا در وقت حاجت به کار آید) .

۶۰- آدمی بنده احسان است (از هر که احسان بیند بنده اش گردد) .

۶۱- احسان به مردم زکات نعمت هاست (چنانکه زکات مال فوائد بسیاری را نسبت به مال در بر دارد همچنین احسان به مردم نسبت به نعمتها آن نتایج را دارد) .

۶۲- احسان به مردم برترین غنیمت هاست .

۶۳- احسان رأس برتری است .

۶۴- احسان آدمی را برده و بنده می کند .

۶۵- احسان و یا نیکوئی برترین بزرگی است .

۶۶- بدی را احسان محو و نابود خواهد کرد .

۶۷- برتری و فزونی مرتبه با احسان و نیکوئی به مردم است .

۶۸- به مردم احسان نمودن برترین بزرگی و کرم است .

ص ۲۷۷

۶۹- المعروف ذخیره الأبد ۹۸۰ .

۷۰- الإحسان ذخیر ، و الکریم من حازه (جازه) ۱۱۳۵ .

۷۱- الناس أبناء ما یحسنون ۱۱۷۷ .

۷۲- اصطناع العاقل (الکریم) أحسن فضیله ۱۲۳۲ .

۷۳- اصطناع اللئیم أقبح رذیله ۱۲۳۳ .

۷۴- الجزاء علی الإحسان بالإسائه کفران ۱۲۳۷ .

-۷۵

المعروف أنمی زرع و أفضل کنز ۱۳۲۹ .

۷۶- الإحسان إلى المسیء أحسن الفضل ۱۳۴۴ .

۷۷- المعروف یکدّره تکرار المنّ به ۱۳۹۷ . ۶۹- احسان بمردم ذخیره پاداش همیشگی است .

۷۰- احسان کردن ذخیره و کریم و بزرگوار کسی است که آن را نگهداری کند .

۷۱- مردم پسران آنچه از عمل و کار خوب انجام می دهند می باشند (گویا عمل ، پدر و یا مادر انسان خواهد گردید ، اگر عمل خوب باشد فرزند خوبی خواهد شد . و اگر بد باشد فرزند بدی است ، و یا مردم فرزندان احسانند ، نظیر روایت «الإنسان عبید الإحسان») .

۷۲- احسان کردن خردمند یا کریم (که می داند بچه کسی احسان کند و چه نحو انجام دهد) نیکوترین فضیلت است .

۷۳- احسان کردن بخیل یا بد کردار زشت ترین پستی مرتبه و رذیله است .

۷۴- پاداش دادن احسان را بیدی کفران (نعمت یا به منزله کفر به خدای بزرگ) است .

۷۵- احسان به مردم نمو کننده ترین کشت و افزون ترین گنج است .

۷۶- احسان کردن به گنهکار و عفو از او نیکوترین فضیلت است .

۷۷- احسان نمودن را منت مکرر ناصاف می گرداند .

ص ۲۷۸

۷۸- اصطناع الأکرام أفضل ذخر و أکرم اصطناع ۱۴۹۸ .

۷۹- الإحسان إلى المسیء يستصلح العدو ۱۵۱۷ .

۸۰- المعروف کنز فانظر عند من تودعه ۱۵۳۹ .

۸۱- الاصطناع ذخر فارتد عند من تضعه ۱۵۴۰ .

۸۲- إن تفضّلت خدمت ۳۷۵۴ .

۸۳- إنک إن أحسنت فنفسک تکرّم و إليها تحسن ۳۸۰۸ .

۸۴- إنکم إلى اصطناع الرجال أحوج منکم إلى جمع الأموال ۳۸۴۰ .

۸۵- آفه العطاء المطل ۳۹۴۱ . ۷۸- به نیکان احسان نمودن بهترین ذخیره و نیکوترین

احسان است .

۷۹- به گنهکار و کسی که به انسان بد کرده احسان کردن دشمن را به صلاح می آورد ، (و سبب می شود که دیگر دشمنی نکند) .

۸۰- احسان گنج است ، پس نگاه کن در نزد چه کسی آن را به امانت می گذاری .

۸۱- احسان ذخیره ایست ، پس جویا باش در نزد که آن را می نهی . (یعنی متوجه باش که در نزد اهلش بگذاری احسان به غیر اهل نکنی) .

۸۲- اگر بخشش کنی مخدوم مردم گردی . (یعنی مردم خادم تو گردند) .

۸۳- براستی که تو اگر احسان و نیکی نمائی نفس خود را گرامی داشتی و به سوی آن نیکوئی نمودی .

۸۴- براستی که شما به نیکو پروریدن و احسان به مردان را محتاج ترید تا جمع کردن اموال .

۸۵- آفت بخشش پس انداختن است (یعنی آدمی داشته باشد و ندهد و قول بعدی دهد) .

ص ۲۷۹

۸۶- إذا صنعت معروفًا فاستره ۳۹۸۱ .

۸۷- إذا صنع إليك معروف فانشره ۳۹۸۲ .

۸۸- إذا أعطيت فأوجز ۳۹۸۶ .

۸۹- إذا صنع إليك معروف فاذا ذكر ۴۰۰۰ .

۹۰- إذا صنعت معروفًا فأنسه ۴۰۰۱ .

۹۱- إذا أحسنت على اللئيم و ترك بإحسانك إليه ۴۰۸۹ .

۹۲- أنا مخير في الإحسان إلى من لم أحسن إليه ، و مرتهن بإتمام الإحسان إلى من أحسنت إليه ، لأنني إذا أتممته فقد حفظته ، و إذا قطعتة فقد أضعته ، و إذا أضعته فلم فعلته ۳۷۶۶ . ۸۶- هر گاه نیکی انجام دادی آن را بیوشان (تا بریاء آمیخته نشود) .

۸۷- هر گاه به سوی تو احسانی شد آن را انتشار ده (که

چنین کاری تشکر از نیکو کار خواهد بود ، و باعث تشویق او خواهد گردید) .

۸۸- هرگاه می دهی زود بده ، و در آن عجله نما (که طرف در زحمت انتظار و شرمندگی بیشتر دچار نگردد) .

۸۹- چون به سوی تو احسانی شد یاد آوری نما .

۹۰- هرگاه به کسی احسانی نمودی آن را فراموش کن . (یعنی هیچگاه برخ طرف مکش گویا فراموش نمودی) .

۹۱- هرگاه بر لئیم (بخیل یا ناکس) احسان نمائی به جای احسانت نسبت به او به تو مکروهی رساند .

۹۲- (از آن حضرت نقل است که فرموده :) من در احسان به کسی که به آن احسان نکرده ام مخیر بوده و با تمام احسان نسبت به کسی که به او احسان نمودم در گرو می باشم ، زیرا هرگاه تمام احسان نمایم آن را در حقیقت نگهداری نمودم ، و چون قطع احسان کنم در حقیقت آن را ضایع کردم ، و هرگاه آن را ضایع کنم پس

ص ۲۸۰

۹۳- إذا عجز عن الضّعفاء نيلك فلتسعهم رحمتك ۴۱۲۱ .

۹۴- إذا وجدت من أهل الفاقة من يحمل لك زادك إلى يوم القيمة ، فيوفيك به غدا حيث تحتاج إليه فاعتمه ، و حمّله إياه و أكثر من تزويده ، و أنت قادر عليه ، فلعلك أن تطلبه فلا تجده ۴۱۵۵ .

۹۵- بالإحسان يستعبد الإنسان ۴۱۸۸ .

۹۶- بفعل المعروف يستدام الشكر ۴۲۱۴ .

۹۷- بالإحسان تملك القلوب ۴۲۹۸ . چرا چنین کاری کردم (یعنی انسان یا احسان نکند و یا اگر می کند تمام نماید ، و اگر بنا دارد قطع کند از

اول نکند، زیرا خوبی ها هم خنثی خواهد گردید و چنانست که از اول احسانی نکرده است).

۹۳- هرگاه از ناتوانها بخشش و دهش تو فرو ماند (یعنی از جهت نداداری قدرت بخشش نداری) پس باید ملاحظت و مهربانی تو آنها را فرا گیرد.

۹۴- هرگاه از اهل حاجت کسی را یافتی که توشه تو را تا روز قیامت حمل کند و در فردای قیامت در وقتی که به آن محتاجی آن را به تو باز پس دهد، آن را غنیمت دار، و آن را بر او بار نما، و توشه دادن او را زیاد کن و حال آنکه بر چنین عملی قادری، پس بسا باشد که چنین شخصی را طلب کنی و او را نیابی.

۹۵- به سبب احسان آدمی بنده می شود.

۹۶- به سبب احسان نمودن شکر ادامه خواهد داشت. (یعنی اگر کسی انتظار سپاسگزاری را دارد باید احسان کند، و گرنه گاهی خدمت کند و سپس ببرد تشکر هم بریده خواهد شد، و احتمال می رود مراد این باشد که شکر خدا با انجام کارهای خوب است).

۹۷- به سبب احسان دلها بنده خواهند شد.

ص ۲۸۱

۹۸- بِالْإِحْسَانِ تَمْلِكُ الْأَحْرَارَ ۴۳۳۰.

۹۹- بِالْإِحْسَانِ وَ تَغْمَدُ الذَّنُوبَ بِالْغَفْرِانِ يَعْظُمُ الْمَجْدُ ۴۳۳۶.

۱۰۰- بِالْإِحْسَانِ تَسْتَرِقُ الرِّقَابَ ۴۳۵۳.

۱۰۱- بِذَلِ الْعَطَاءِ زَكَاهُ النَّعْمَاءِ ۴۴۳۸.

۱۰۲- بِذَلِ الْيَدِ بِالْعَطِيَّةِ أَجْمَلُ مَنْقَبِهِ، وَ أَفْضَلُ سَجِيَّةِ ۴۴۴۵.

۱۰۳- بِسَطِّ الْيَدِ بِالْعَطَاءِ يَجْزَلُ الْأَجْرُ، وَ يَضَاعَفُ الْجَزَاءُ ۴۴۵۶.

۱۰۴- تَعْجِيلُ الْمَعْرُوفِ مَلَائِكَةُ الْمَعْرُوفِ ۴۴۶۹.

۱۰۵- تَضْيِيعُ الْمَعْرُوفِ وَضَعُهُ فِي غَيْرِ عُرُوفٍ ۴۴۷۰. ۹۸- به وسیله

احسان آزادگان بنده می شوند .

۹۹- به واسطه احسان و پوشیدن گناهان به عفو و بخشش مجد و بزرگی عظمت پیدا می کند .

۱۰۰- به وسیله احسان گردنها بنده می شوند . (یعنی کسانی که به آنها احسان شده در فرمان احسان کننده در آیند گویا بنده زر خرید آنانند .

۱۰۱- دادن عطا زکات نعمت است . (یعنی با بخشش نعمت زیاد و پاکیزه خواهد شد) .

۱۰۲- بذل ید و یا بکار انداختن آن به بخشش زیباترین منقبت و افزون ترین خصلت است .

۱۰۳- گشودن دست به بخشش مزد را بسیار گردانده ، و پاداش را افزون می سازد .

۱۰۴- در احسان شتاب نمودن ملاک احسان است (زیرا در تأخیر آن رنج متوقع احسان بوده و از طرفی امکان دارد آفتی رسد و آدمی را محروم سازد) .

۱۰۵- ضایع کردن احسان گذاشتن آنست در حق غیر کسی که بشناسد (حق احسان را) .

ص ۲۸۲

۱۰۶- تَفَضَّلْتُ تَخْدُمَ وَاحِلْمَ (و اعلم) تَقَدَّمَ ۴۴۷۹ .

۱۰۷- تمام الإحسان ترک المنّ به ۴۴۸۳ .

۱۰۸- تأمیل النَّاسِ نَوَالِكُ خَيْرٌ مِنْ خَوْفِهِمْ نِكَالِكُ ۴۵۱۰ .

۱۰۹- تَحَلَّوْا بِالْأَخْذِ بِالْفَضْلِ ، وَ الْكَفِّ عَنِ الْبَغْيِ ، وَ الْعَمَلِ بِالْحَقِّ ، وَ الْإِنْصَافِ مِنَ النَّفْسِ ، وَ اجْتِنَابِ الْفَسَادِ ، وَ إِصْلَاحِ الْمَعَادِ ۴۵۳۴ .

۱۱۰- جمال الإحسان ترک الامتنان ۴۷۵۰ .

۱۱۱- جمال المعروف إتمامه ۴۷۵۲ .

۱۱۲- جحود الإحسان یحدو علی قبح الامتنان ۴۷۹۸ . ۱۰۶- عطا و بخشش کن تا خدمت کرده شوی ، و بردباری نما (و یا عالم شو) تا مقدم گردی .

قسمت سوم

۱۰۷- تمام احسان ترک منّت گذاشتن به آنست .

احسان و عطای تو بهتر از ترس آنهاست از سیاست تو . (یعنی زمامدار و یا مطلق انسان باید کاری کند که مردم به بخششهای او چشم امید داشته باشند نه آنکه از او بترسند و از سیاست او هراس به خود راه دهند) .

۱۰۹- به فرا گرفتن احسان و بخشش ، و باز ایستادن از ستم و سرکشی یا دروغ و خود بینی ، و عمل کردن به حق ، و انصاف دادن از نفس ، (یعنی خود را نصف دیگران و دیگران را نصف خود دانستن) و دوری از فساد ، و اصلاح معاد آراسته شوید .

۱۱۰- زیبایی احسان ترک منت گذاشتن است .

۱۱۱- زیبایی احسان تمام کردن آن است .

۱۱۲- انکار احسان (که کسی بگوید به من احسانی نشده آدمی را) بر زشتی منت نهادن می خواند (که احسان کننده احسانش را به زبان آرد و در نتیجه منت گذارد) .

ص ۲۸۳

۱۱۳- جود الإحسان یوجب الحرمان ۴۸۹۹ .

۱۱۴- خیر المعروف ما أصیب به الأبرار ۴۹۸۳ .

۱۱۵- خیر المعروف ما لم يتقدّمه المطل ، و لم يتبعه المنّ ۴۹۹۹ .

۱۱۶- خیر العطاء ما کان عن غیر طلب ۵۰۳۷ .

۱۱۷- خذ علی عدوّک بالفضل ، فإنّه أحد الظفرین ۵۰۳۸ .

۱۱۸- ذو الإفضال مشکور السیاده ۵۱۹۴ .

۱۱۹- ذو المعروف محمود العاده ۵۱۹۵ .

۱۲۰- رأس الإحسان الإحسان إلى المؤمنین ۵۲۲۹ . ۱۱۳- انکار احسان موجب محرومیت خواهد شد . (یعنی باعث خواهد شد که دیگر احسان کننده احسان ننماید) .

۱۱۴- بهترین احسان آنست که به نیکو کاران رسد .

۱۱۵- بهترین احسان آنست که پس انداختن آن را

پیشی نگرفته باشد (که وعده کند و تأخیر اندازد) ، و دنبال در نیاید او را ممتی .

۱۱۶- بهترین بخشش آنست که ابتدائی و بدون طلب و تقاضا باشد .

۱۱۷- بر دشمن خود با احسان غلبه نما ، زیرا آن یکی از دو پیروزیست . (یعنی بر دشمن از دو طریق می توان پیروز شد ، یکی با قهر و غلبه و دیگر با احسان ، و شکی نیست در این که این طریق آسان تر است) .

۱۱۸- صاحب احسان سپاسگراری شده به بزرگی است (یعنی مردم او را بزرگی و جلالت شکر کنند) .

۱۱۹- صاحب بخشش ستوده عادت است . (یعنی عادات از او تشکر شود و او را بستایند) .

۱۲۰- سر احسان احسان کردن به مؤمنان است .

ص ۲۸۴

۱۲۱- رأس السَّخَاءِ تعجيل العطاء ۵۲۵۰ .

۱۲۲- رأس الإیمان الإحسان إلی النَّاسِ ۵۲۵۳ .

۱۲۳- رأس الفضائل اصطناع الأفاضل ۵۲۵۴ .

۱۲۴- رأس الرِّذائل اصطناع الأراذل ۵۲۵۵ .

۱۲۵- رَبِّ المعروف أحسن من ابتدائه ۵۴۲۸ .

۱۲۶- زد فی اصطناع المعروف ، و أكثر من إسداء الإحسان ، فإنه أبقى ذخرا ، و أجمل ذکرا ۵۴۹۸ .

۱۲۷- سبب المحبَّه الإحسان ۵۵۱۸ .

۱۲۸- سنَّه الکرام ترادف الإنعام ۵۵۵۰ .

۱۲۹- سل المعروف من ینسأه ، و اصطنعه إلی من یدکره ۵۶۲۹ . ۱۲۱- سر سخاوت (و دلیل آن) زود دادن بخشش است .

۱۲۲- سر ایمان (و عمده آثار آن) احسان کردن به مردم است .

۱۲۳- سر فضیلت ها و عمده افزونیها احسان کردن به مردم شریف است .

۱۲۴- سر رذیلت ها و عمده صفات ناپسند احسان نمودن به مردم پست است .

احسان (و دائم داشتن آن) نیکوتر از ابتداء کردن آنست (زیرا کسی که به او احسان شده منتظر احسان دیگر است ، ولی کسی که هنوز به او احسانی نشده از کسی متوقع نخواهد بود) .

۱۲۶- در نیکوئی کردن زیاد کن ، و از احسان نمودن بسیار نما ، زیرا که آن از نظر ذخیره پاینده تر ، و به حسب یاد آوری (هم در نزد خدا و هم در نزد خلائق) زیباتر خواهد بود .

۱۲۷- سبب دوستی احسان است .

۱۲۸- طریقه کریمان پی در پی انعام کردن است .

۱۲۹- احسان را از کسی که آن را فراموش می نماید مسئلت نما ، و به کسی که

ص ۲۸۵

۱۳۰- شَرَّ النَّوَالِ مَا تَقَدَّمَهُ الْمَطْلُ ، وَ تَعَقَّبَهُ الْمَنْ ۵۷۳۱ .

۱۳۱- صِنَاعِ الْمَعْرُوفِ تَقَى مِصَارِعَ الْهَوَانِ ۵۸۳۳ .

۱۳۲- صِنَاعِ الْإِحْسَانِ مِنْ فَضَائِلِ الْإِنْسَانِ ۵۸۳۴ .

۱۳۳- صِنَاعِ الْمَعْرُوفِ تَدْرَى النَّعْمَاءَ ، وَ تَدْفَعُ الْبَلَاءَ ۵۸۴۰ .

۱۳۴- صَنِيعَ الْمَالِ يَزُولُ بِزَوَالِهِ ۵۸۵۳ .

۱۳۵- طُوبَى لِمَنْ أَحْسَنَ إِلَى الْعِبَادِ وَ تَزَوَّدَ لِلْمَعَادِ ۵۹۵۵ .

۱۳۶- ظَلَمَ الْمَعْرُوفِ مَنْ وَضَعَهُ فِي غَيْرِ أَهْلِهِ ۶۰۶۳ .

۱۳۷- ظَفَرِ بَسْنَى الْمَغَانِمِ وَاضِعِ صِنَاعِيهِ فِي الْأَكَارِمِ ۶۰۷۳ . آن را یاد آورد احسان نما (زیرا که دسته اول از جهت بلند همتی آن را بازگو نمی کند گویا فراموشش کرده ، و دسته دوم شکر گذار و حق شناس است) .

۱۳۰- بدترین عطا و احسان آنست که بر آن تأخیر انداختن بعد از وعده پیشی گرفته (یعنی وقتی وعده داده عمل نکرده آن را عقب اندازد) ، و از پی در آید آن را منت (یعنی و

چون عمل نماید منت گذارد).

۱۳۱- احسانهای انجام شده (آدمی را) از افتادندهای خواری نگه می دارد .

۱۳۲- انجام دادن احسان از برتری های آدمی است .

۱۳۳- احسان کردن نعمت ها را روان ساخته ، و بلاء را دفع می کند .

۱۳۴- احسان شده مال (یعنی دوستی که از آن بوجود آمده) با زوال مال زائل خواهد شد .

۱۳۵- خوشا به حال کسی که به بندگان احسان نموده و برای روز بازگشت توشه بگیرد .

۱۳۶- به احسان ستم نموده کسی که آنها را در غیر اهلیش بنهد (یعنی مصرف نماید ، زیرا او اهلیت احسان را نداشته یا ستمکار است یا کفران می نماید .

۱۳۷- به درخشنده یا بلندترین غنیمت ها پیروزی یافته کسی که احسانهای

ص ۲۸۶

۱۳۸- علیک بالإحسان فإنه أفضل زراعه و أربح بضاعه ۶۱۱۲ .

۱۳۹- علیکم بالإحسان إلى العباد و العدل فی البلاد تأمنوا عند قیام الأشهاد ۶۱۶۴ .

۱۴۰- علیکم بصنایع المعروف فإنها نعم الزاد إلى المعاد ۶۱۶۶ .

۱۴۱- علیکم بصنایع الإحسان و حسن البرّ بذوی الرّحم و الجیران فإنهما تزیدان فی الأعمار و یعمران الدّیار ۶۱۶۸ .

۱۴۲- عند تواتر البرّ و الإحسان یتعبّد الحرّ ۶۲۱۷ .

۱۴۳- عاده الإحسان مادّه الإمكان ۶۲۳۷ . خود را در مردم گرمی نهد (یعنی در حق افراد بلند مرتبه نه پست مرتبه احسان نماید) .

۱۳۸- بر تو باد به احسان زیرا که آن افزون ترین زراعت و سود کننده ترین سرمایه است .

۱۳۹- بر شما باد به احسان کردن به بندگان و عدالت در شهرها (ممکن است خطاب به حکام و قضات باشد چنانکه امکان دارد خطاب به همه مردم شود) تا در نزد

ایستادن حاضران (در قیامت یا بر خواستن گواهان ائمه طاهرین - علیهم السلام - و یا مطلق گواهان) ایمن گردد .

۱۴۰- بر شما باد به انجام دادن احسان زیرا که آن خوب توشه ای است به سوی روز بازگشت .

۱۴۱- بر شما باد به کرده های احسان و نیکوئی نیکی و احسان به صاحبان رحم و همسایگان زیرا که آن دو در عمرها افزوده و شهرها را آباد می نماید .

۱۴۲- در وقت نیکی و احسان مکرر انسان آزاد بنده خواهد شد .

۱۴۳- عادت کردن به احسان ، ماده و سرچشمه متمکن ساختن خود و یا صاحب منزلت خواهد بود .

ص ۲۸۷

۱۴۴- عجب لمن یشتري العبيد بماله فيعتقهم كيف لا يشتري الأحرار بإحسانه فيسترقّهم ۶۲۷۶ .

۱۴۵- فی کلّ معروف إحسان ۶۴۹۷ .

۱۴۶- فی کلّ صنیعه امتنان ۶۴۹۸ .

۱۴۷- قد یهنا العطاء للإِنجاز ۶۶۶۷ .

۱۴۸- قدّم إحسانک تغنم ۶۷۵۳ .

۱۴۹- کلّ معروف إحسان ۶۸۵۹ .

۱۵۰- کم من إنسان استعبده إحسان ۶۹۳۰ .

۱۵۱- کثره اصطناع المعروف تزید فی العمر و تنشر الذکر ۷۱۱۳ . ۱۴۴- عجب دارم از کسی که بندگان را با مالش می خرد و آزاد می کند چگونه آزادگان را به احسان خود نمی خرد تا آن ها را بنده خود سازد .

۱۴۵- در هر بخشش و عطائی احسانی است .

۱۴۶- در هر عطیّه (چه از جانب خدا باشد و یا از سوی مخلوق) منت گذاشتن و یا احسانی است (یعنی باید آدمی آن را بزرگ شمارد چه امتنان و احسان کم باشد و چه زیاد و ممکن است که مقصود این باشد که در خود عطاء منت خوابیده پس نباید منت دیگری اضافه کرد) .

۱۴۷- گاهی

بخشش و دهش به عمل به وعده (و عدم تأخیر و یا به این که در قیامت یا در دنیا به پاداش آن بطور حتم خواهد رسید)
گوارا می شود .

۱۴۸- احسانت را پیش انداز (چه در باره آخرت و چه در باره مردم) تا نفع عمده و غنیمت بری .

۱۴۹- هر معروفی احسان است (گر چه خیلی کم باشد) .

۱۵۰- بسا آدمی که او را احسانی بنده گردانیده باشد .

۱۵۱- بسیاری احسان کردن در عمر افزوده و نشر ذکر و یاد آوری می نماید .

ص ۲۸۸

۱۵۲- کثره الصّنائع ترفع الشّرف و تستدیم الشّکر ۷۱۱۴ .

۱۵۳- کافل دوام الغنی و الإمكان اتباع الإحسان الإحسان ۷۲۵۰ .

۱۵۴- لكلّ شیء فضیله و فضیله الکرام اصطناع الرّجال ۷۳۰۲ .

۱۵۵- لیکن سجّتک الشّخاء و الإحسان ۷۳۹۰ .

۱۵۶- لن یستطیع أحد أن یشکر النّعم بمثل الإنعام بها ۷۴۳۶ .

۱۵۷- لو رأیتم الإحسان شخصاً لرأیتموه شکلاً جمیلاً یفوق العالمین ۷۶۰۱ .

۱۵۸- من تفضّل خدم ۷۶۶۰ .

۱۵۹- من بذل ماله جلّ ۷۶۸۰ .

۱۶۰- من أنعم قضی حقّ السّیاده ۷۷۴۷ . ۱۵۲- بسیاری احسانها شرف را بلند کرده و شکر را پاینده می دارد .

۱۵۳- ضامن پابندگی توانگری و توانائی ، احسان را به دنبال احسان کردن است .

۱۵۴- برای هر چیزی فضیلتی است و فضیلت کریمان احسان کردن به مردانست .

۱۵۵- باید خوی و خصلت تو سخاوت و احسان باشد .

۱۵۶- هرگز احدی توانائی ندارد که نعمت را به مثل انعام و احسان آن شکر نماید .

۱۵۷- اگر احسان را شخصی می دیدید هر آینه آن را شکل زیبا که در شرف بر جهانیان فائق آید خواهید دید .

۱۵۸- هر

که عطا و احسان کند مخدوم گردد (و مردم در خدمت او در آیند) .

۱۵۹- کسی که مالش را عطا کند و ببخشد بزرگوار شود .

۱۶۰- هر که انعام و احسان کند حق بزرگی و آقائی را به جا آورده است .

ص ۲۸۹

۱۶۱- من منّ بإحسانه کدره ۷۷۶۰ .

۱۶۲- من بذل معروفه استحقّ الرّیاسه ۸۰۱۴ .

۱۶۳- من صنع العارفه الجميله حاز المحمده الجزيله ۸۰۸۲ .

۱۶۴- من صنع معروفانا ل اجرا و شکر ۸۱۰۷ .

۱۶۵- من قطع معهود إحسانه قطع الله موجود إمكنه ۸۱۳۰ .

۱۶۶- من لم يتفضّل لم ينبل ۸۱۸۸ .

۱۶۷- من لم يعط قاعدا لم يعط قائما ۸۱۹۹ .

۱۶۸- من لم يعط قاعدا منع قائما ۸۲۰۰ .

۱۶۹- من اصطنع جاهلا برهن عن وفور جهله ۸۲۴۱ . ۱۶۱- هر که به احسان خود منت گذارد آن را تیره ساخته است .

۱۶۲- هر که بذل احسان کند مستحق ریاست شود .

قسمت چهارم

۱۶۳- هر که احسان نیکو کند ستایش بزرگ را فراهم ساخته است .

۱۶۴- هر که احسانی کند به پاداش و شکری نائل گردد .

۱۶۵- هر که احسان خود را که قبلا می نموده قطع نماید خداوند امکانات موجود او را قطع نماید .

۱۶۶- هر که احسان و بخشش نکند به نجابت و بزرگی نرسد .

۱۶۷- هر که نشسته (و بدون سعی) داده نشود ایستاده (و با طلب و دویدن) داده نشود (یعنی سعی زیاد بی فائده است و یا

هر که نشسته (و در حال توانگری) ندهد در حال ایستاده (و حرکت برای طلب) داده نشود .

۱۶۸- هر که نشسته داده نشود (یا ندهد

(ایستاده منع شود .

۱۶۹- هر که به نادان و یا کم عقلی احسان نماید از بسیاری نادانی خود برهان آورده است . (یعنی چنین کاری دلیل روشن نادانی خود اوست) .

ص ۲۹۰

۱۷۰- من کتم الإحسان عوقب بالحرمان ۸۳۳۳ .

۱۷۱- من منع الإحسان سلب الإمكان ۸۳۳۴ .

۱۷۲- من اصطنع حراً استفاد أجرا ۸۳۳۸ .

۱۷۳- من أحسن اکتسب حسن الثناء ۸۳۶۲ .

۱۷۴- من کثرت عوارفه أبان عن کثره نبهه ۸۴۲۰ .

۱۷۵- من کثرت إحسانه أحبّه إخوانه ۸۴۷۳ .

۱۷۶- من بذل معروفه کثر الرّاعب إليه ۸۴۹۲ .

۱۷۷- من قبل عطاءك فقد أعانک علی الکرم ۸۵۲۵ .

۱۷۸- من أكمل الإفضال بذل التّوال قبل السّؤال ۸۵۴۴ . ۱۷۰- هر که احسانی را ببوشاند (چه از طرف خدا باشد و چه از ناحیه خلق) به محرومیت پاداش داده می شود .

۱۷۱- هر که احسانی را منع کند (چه دولتی و چه کشوری) از او تمکین و قدرت ربوده شود .

۱۷۲- هر که به آزاده ای احسان کند پاداش بزرگی (و تشکر عظیمی) را فائده برد .

۱۷۳- هر که احسان نماید ثنای نیکو کسب کند .

۱۷۴- هر که عطایای او بسیار باشد بسیاری نجابت و افزونی مرتبه خود را آشکار ساخته است .

۱۷۵- هر که احسانش بسیار باشد او را برادرانش دوست دارند .

۱۷۶- هر که بذل احسان کند رغبت کننده به سوی او فراوان باشد (زیرا آدمی بنده احسان است) .

۱۷۷- هر که عطایت را بپذیرد در حقیقت تو را در کرم یاری نموده است .

۱۷۸- هر که (خواهد) احسان را کامل کند پیش از سؤال بذل عطا کند .

ص

- ۱۷۹- من أسدی معروفاً إلى غیر أهله ظلم معروفه ۸۵۴۷.
- ۱۸۰- من أعطی فی غیر الحقوق قصّر عن الحقوق ۸۵۴۹.
- ۱۸۱- من کفر حسن الصّنیعه استوجب قبح القطیعه ۸۵۶۷.
- ۱۸۲- من قابل الإحسان بأفضل منه فقد جازاه ۸۵۸۸.
- ۱۸۳- من کثر إحسانه کثر خدمه و أعوانه ۸۶۱۵.
- ۱۸۴- من بذل معروفه مالت إليه القلوب ۸۶۴۲.
- ۱۸۵- من بذل النّوال قبل السّؤال فهو الکریم المحبوب ۸۶۴۳.
- ۱۸۶- من کافئ الإحسان بالإسائه فقد برئ من ال... ۸۶۷۴.
- ۱۸۷- من أحسن إلى النّاس استدام منهم المحبّه ۸۷۱۵. ۱۷۹- هر که احسانی را به غیر اهلش بنماید به احسان خود ستم نموده است .
- ۱۸۰- هر که در غیر حقوق عطا کند (و به غیر اهل احسان احسان نماید) از حق ها کوتاهی کرده (و طبق وظیفه عمل ننموده است) .
- ۱۸۱- هر که نیکویی احسان را کفران نماید مستوجب زشتی بریدن خواهد شد (که دیگر به او احسان نشود) .
- ۱۸۲- هر که احسان را به افزون تر از آن (یا به وسیله شکر و یا به احسانی بالاتر) برابر اندازد پس در حقیقت آن را تلافی کرده و پاداش آن را داده است .
- ۱۸۳- هر که احسانش بسیار باشد خدمت کنندگان و یارانش بسیار باشند .
- ۱۸۴- هر که بذل احسان کند دلها به سوی او میل نماید .
- ۱۸۵- هر که پیش از مسئلت بذل عطا کند او کریم محبوب است .
- ۱۸۶- هر که احسان و نیکی را به بدی تلافی کند پس در حقیقت از مرّوت عاری و بری شده است .
- ۱۸۷- هر که به مردم احسان و نیکی کند دوستی را در

۱۸۸- من قضی ما أسلف من الإحسان فهو کامل الحرّیه ۸۷۲۱ .

۱۸۹- من انتجعک مؤملاً فقد أسلفک حسن الظنّ بک فلا تخب ظنه ۸۷۵۳ .

۱۹۰- من قضی حقّ من لا یقضی حقّه فقد عبده ۸۷۷۷ .

۱۹۱- من أحسن إلى الناس حسنت عواقبه و سهلت له طرقه ۸۸۳۳ .

۱۹۲- من قبل معروفاً فقد ملک مسدیه إليه رقه ۸۸۸۴ .

۱۹۳- من قبل معروفاً فقد أوجب علیک حقّه ۸۸۸۵ .

۱۹۴- من أحسن إلى من أساء إليه فقد أخذ بجوامع الفضل ۸۹۰۵ . ۱۸۸- هر که قضا کند آنچه را که از احسان نسبت به او در سابق انجام گرفته (و در صدد تلافی باشد) پس او در آزادگی کامل است .

۱۸۹- هر که با امید از تو طلب احسان کند پس در حقیقت گمان نیک را به تو جلو انداخته (با این که هنوز نسبت به او احسانی نشده) پس گمانش را نوید مگردان .

۱۹۰- هر که بجا آورد حق (احسان) کسی را که حق (احسان) او را بجا نیاورد (یا از جهت عدم قدرت و یا به سبب عداوت و دشمنی) پس در حقیقت او را بنده خود گردانده (این فراز در نهج البلاغه کلمات قصار ۱۵۵ نیز نقل گردیده است) .

۱۹۱- هر که به سوی مردم احسان نماید عاقبت های او نیکو گشته و راههای (مطالب و مقاصد) او آسان گردد .

۱۹۲- هر که احسانی را قبول نماید پس در حقیقت احسان کننده به آن مالک بندگی او شده است .

۱۹۳- هر که قبول احسان تو را کند

در حقیقت بر تو حقش را ثابت نماید (که سبب گشته تو به اجر و پاداش برسی) .

۱۹۴- هر که احسان نماید به کسی که به او بدی نموده است پس در حقیقت

ص ۲۹۳

۱۹۵- من لم یشکر الإحسان لم یعده الحرمان ۸۹۹۶ .

۱۹۶- من بدأ العطیة من غیر طلب و أكمل المعروف من غیر امتنان فقد أكمل الإحسان ۹۰۳۲ .

۱۹۷- من أنعم علی الکفور طال غیظه ۹۰۶۶ .

۱۹۸- من سمحت نفسه بالعطاء استعبد أبناء الدنیا ۹۰۷۷ .

۱۹۹- من لم یربّ معروفه فقد ضیعه ۹۱۱۵ .

۲۰۰- من قبل معروفک فقد باعک عزّته و مروّته ۹۱۴۰ .

۲۰۱- من قبل معروفک فقد أذلّ لك جلالته و عزّته ۹۱۴۱ .

۲۰۲- من لم یربّ معروفه فکأنه لم یصنعه ۹۱۴۶ . (همه اخلاق را که) جوامع فضل و همه افرون های مرتبه را فراهم نموده فرا گرفته است .

۱۹۵- هر که احسانی را شکر نکند محرومیت از او تجاوز نماید .

۱۹۶- هر که بدون درخواست و طلب به بخشش ابتداء نماید و احسان را بدون منت کامل سازد پس در حقیقت احسان را تمام نموده است .

۱۹۷- هر که بر کفران کننده نعمت انعام و احسان نماید خشمش به درازا کشد .

۱۹۸- هر که نفس او به عطا بخشش نماید ابنای دنیا را بنده گرداند .

۱۹۹- هر که احسان خود را تربیت نکند (و آن را به کمال نرساند یعنی پی در پی احسان ننماید) پس در حقیقت احسانش را ضایع ساخته است .

۲۰۰- هر که احسان تو را بپذیرد در حقیقت عزّت و جوانمردی خود را به تو فروخته است .

۲۰۱- هر که

احسانت را قبول کرده باشد علی التحقیق جلال و عزّتش را خوار کرده است (زیرا آنها را داده و احسان را پذیرفته است) .

۲۰۲- هر که احسانش را تربیت نکند گویا احسانی نکرده است .

ص ۲۹۴

۲۰۳- من شرف الهّمه بذل الإحسان ۹۲۸۰ .

۲۰۴- من أعظم الفجایع إضاعه الصّناع ۹۳۰۹ .

۲۰۵- من أفضل الإحسان الإحسان إلى الأبرار ۹۴۳۸ .

۲۰۶- ما اكتسب الشّكر بمثل بذل المعروف ۹۵۰۲ .

۲۰۷- ما استرقت الأعناق بمثل الإحسان ۹۵۰۳ .

۲۰۸- ما توسّل أحد إلى بوسيله أجلّ عندي من يد سبقت مني إليه لأرّيبها عنده باتباعها أختها فإنّ منع الأواخر يقطع شکر الأوائل ۹۶۷۴ .

۲۰۹- ملاك المعروف ترك المنّ به ۹۷۲۴ .

۲۱۰- مع الإحسان تكون الرّفعة ۹۷۴۵ .

۲۱۱- مرّبه المعروف أحسن من ابتدائه ۹۷۸۱ . ۲۰۳- از بلندی همت بذل احسانست .

۲۰۴- از بزرگترین دردها ضایع کردن احسانهاست (مثل این که در آن ریا کند) .

۲۰۵- از افزون ترین احسان است احسان کردن به سوی نیکو کاران .

۲۰۶- شکر به چیزی مانند بذل احسان کسب نشده است .

۲۰۷- گردنها (و آزادگان) بچیزی مانند احسان بنده گردانیده نخواهد شد .

۲۰۸- احدی به سوی من به وسیله ای متوسل نشده که در نزد من بزرگتر باشد از دستی که از جانب من به سوی او پیشی گرفته تا در نزد آن به وسیله در پی در آوردن مثل آن (احسان دیگر) را تربیت نمایم (و قطع احسان نکنم) زیرا منع کردن اواخر (احسانهای دیگر) شکر اوائل را قطع خواهد کرد .

۲۰۹- ملاك احسان (و کمال آن) ترک منت به آنست .

بلندی مرتبه خواهد بود (یعنی اگر کسی می خواهد بزرگ شود باید احسان نماید) .

۲۱۱- تمام احسان (که همیشه کند و ناقص نگذارد) نیکوتر از ابتداء نمودن به

ص ۲۹۵

۲۱۲- نعم الذخر المعروف ۹۸۹۱ .

۲۱۳- نعم زاد المعاد الإحسان إلى العباد ۹۹۱۲ .

۲۱۴- نیل المآثر ببذل المكارم ۹۹۵۲ .

۲۱۵- لا تستكثرن العطاء و إن كثر فإن حسن الثناء أكثر منه ۱۰۲۰۰ .

۲۱۶- لا تستعظمن الثوال و إن عظم فإن قدر السؤال أعظم منه ۱۰۲۰۱ .

۲۱۷- من لم يحسن في دولته خذل في نكته ۹۱۰۷ .

۲۱۸- واضح معروفه عند غير مستحقه مضیع له ۱۰۱۲۸ .

۲۱۹- وضع الصنیعه فی أهلها یكبت العدو و یقی مصارع الشوء ۱۰۱۳۷ . آن است .

۲۱۲- خوب ذخیره و پس اندازی است احسان نمودن .

۲۱۳- خوب توشه معادی است احسان نمودن به بندگان .

۲۱۴- رسیدن به فضائل به بذل عطا و احسان است .

۲۱۵- عطا و بخشش را بسیار مشمار هر چند بسیار باشد زیرا که نیکویی ستایش (که در باره عطاء می شود) بیشتر از آنست .

۲۱۶- عطا را بزرگ مشمار هر چند عظیم باشد زیرا که قدر سؤال (و آبرویی که بدینوسیله خرج می شود) از آن عظیم تر است .

۲۱۷- هر که در دولت خود احسان ننماید در نکبت و بیچارگی خود بی یاور گردد .

۲۱۸- گذارنده احسان خود در نزد غیر مستحقش (که قدر احسان را نمی داند) ضایع کننده آنست .

۲۱۹- احسان را در اهل آن به کار بردن دشمن را شکافنده و از افتادنیهای بد یا جایگاه افتادن بد نگهداری می نماید .

٢٢٠- لا تضعن معروفك عند غير عروف)

۲۲۱- لا تصطنع من يكفر برك ۱۰۲۱۰ .

۲۲۲- لا تمنعن المعروف ، و إن لم تجد عرفا ۱۰۲۱۹ .

۲۲۳- لا تستحي من إعطاء القليل ، فإنَّ الحرمان أقلَّ منه ۱۰۲۶۳ .

۲۲۴- لا تستكثرنَّ الكثير من نوالك ، فإنَّك أكثر منه ۱۰۲۶۴ .

۲۲۵- لا تمتنعنَّ من فعل المعروف و الإحسان فتسلب الإمكان ۱۰۲۹۱ .

۲۲۶- لا تؤخر إناله المحتاج إلى غد ، فإنَّك لا تدري ما يعرض لك و له في غد ۱۰۳۶۴ .

۲۲۷- لا يكوننَّ أخوك على الإساءه إليك أقوى منك على ۲۲۰- احسان خود را در نزد غير شناسا (و کسی که قدر احسان را نداند) مگذار .

قسمت پنجم

۲۲۱- به کسی که احسان تو را کفران می کند احسان مکن .

۲۲۲- احسان را هرگز منع مکن ، گر چه اهل معروفی را (که قدر احسان را بدانند) نیابی .

۲۲۳- از عطا و بخشش کم شرم مکن ، زیرا که محرومیت کمتر از آنست .

۲۲۴- بسیار از بخشش خود را بسیار مشمار ، زیرا که (شرافت و منزلت و آقائی) تو بیشتر از آنست .

۲۲۵- از انجام دادن کار نیک و احسان هرگز امتناع موز پس از توانائی سلب شوی (و قدرت از تو سلب گردد) .

۲۲۶- بخشش به محتاج را به سوی فردا پس مینداز ، زیرا که تو نمی دانی چه بر تو و بر او در فردا عارض خواهد شد (که در نتیجه با تأخیر از احسان و عطا محروم مانی) .

۲۲۷- هرگز نباید برادر تو بر بدی به سويت قوی تر از تو باشد بر احسان .

ص ۲۹۷

الإحسان ۱۰۳۶۸ .

۲۲۸- لا یزهدنك

فی اصطناع المعروف قلّه من یشکره ، فقد یشکرک علیه من لا ینتفع بشی ء منه ، و قد یدرک من شکر الشاکر أكثر ممّا أضاع الکافر ۱۰۳۸۸ .

۲۲۹- لا تعن علی من أنعم علیک فمن أعان علی من أنعم علیه سلب الإمكان ۱۰۴۰۲ .

۲۳۰- لا تزکو الصّنیعه مع غیر أصیل ۱۰۶۰۰ .

۲۳۱- لا یصطنع اللّثم إلّا أمثالهم ۱۰۶۰۳ .

۲۳۲- لا فضیله أجل من الإحسان ۱۰۶۲۵ . (یعنی احسان تو باید بالاتر از بدی او و برتر باشد) .

۲۲۸- هرگز تو را در احسان کردن کمی کسی که او را شکر می کند بی رغبت مسازد ، پس در حقیقت کسی شکر آن را خواهد کرد که از آن مختصر چیزی منتفع نشود (خدا) و گاهی از شکر شکر کننده بیشتر از آنچه کفران کننده احسان ضایع ساخته دریافت خواهد شد (یعنی خداوند به شکر گذار بیش از آن اندازه که کفران کننده ضایع ساخته مرحمت خواهد فرمود) .

۲۲۹- بر ضرر کسی که بر تو انعام و احسان می نماید یاری مکن زیرا کسی که بر ضرر کسی که بر او انعام نموده است از قدرت سلب شود (ممکن است مقصود سلب قدرت شود از کسی که مخالفت خدا کند و یا علیه احسان کننده های بشری قیام نماید) .

۲۳۰- احسان به غیر اصیل (که حسب و نسبی ندارد) پاکیزه نمی باشد .

۲۳۱- احسان نخواهند کرد لثیمان مگر به امثال خود و یا به لثیمان احسان نمایند مگر امثال آنها .

۲۳۲- نیست فضیلتی بزرگتر از احسان .

ص ۲۹۸

۲۳۳- لا منقبه أفضل من الإحسان ۱۰۶۶۳ .

۲۳۴- لا معروف أضیع من اصطناع الکفور

۲۳۵- لا خیر فی المعروف إلى غیر عروف ۱۰۸۸۱ .

۲۳۶- لا تنفع الصنیعه إلا فی ذی وفاء و حفیظه ۱۰۹۰۰ .

۲۳۷- یریر العطاء خیر من التعلل بالاعتذار ۱۰۹۹۱ .

۲۳۸- لا تزکو إلا عند الکرام الصنایع ۱۰۶۹۲ .

۲۳۹- لا خیر فی المعروف المحصى ۱۰۷۰۶ .

۲۴۰- لا تدم أبدا عواقب الإحسان ۱۰۷۱۸ .

۲۴۱- لا یحمد إلا من بذل إحسانه ۱۰۷۵۵ . ۲۳۳- منقبتی افزون تر از احسان نیست .

۲۳۴- نیست احسانی ضایع تر از احسان کردن به کفران کننده .

۲۳۵- نیست چیزی در احسان کردن به غیر کسی که به خوبی حق احسان شناسد .

۲۳۶- احسان نفع نمی بخشد مگر در صاحب وفا و حمیت (که نگهداری کند) .

۲۳۷- اندک عطا بهتر از تعلل به عذر خواهی است .

۲۳۸- احسانها پاکیزه نخواهد شد و یا افزایش نخواهد نمود مگر در نزد کریمان (چون آنان اهلیت آن را داشته و باعث اجر و ثواب خواهند بود) .

۲۳۹- خیری نیست در احسانی که (یا از جهت منت گذاردن و یا از جهت کمی) شمرده شود .

۲۴۰- هرگز عاقبت های احسان مذمت نخواهد شد (بلکه پیوسته قابل ستایش است) .

۲۴۱- ستایش نمی شود مگر کسی که بذل احسان نماید .

ص ۲۹۹

۲۴۲- کفی بالمیسور رفا ۷۰۲۲ .

۲۴۳- المعروف أفضل الکنزین ۱۶۸۱ .

٢٤٤- المعروف غلّ لا يفكّه إلّا شكر ، أو مكافاه ١٧٧٣ .

٢٤٥- إكمال المعروف أحسن من ابتدائه ١٨٩٩ .

٢٤٦- المعروف لا- يتمّ إلّا بثلاث : بتصغيره ، و تعجيله ، و ستره ، فإنّك إذا صغّرتَه فقد عظّمته ، و إذا عجّلتَه فقد هتّأتَه و إذا سترته فقد تمّمته ٢١٣٦ .

٢٤٧- الإفضال أفضل قنيه ، و

السَّخَاءُ أَحْسَنُ حَلِيهِ ١٩٣٩ .

٢٤٨- إِذَا قَلَّ أَهْلُ الْفَضْلِ هَلَكَ أَهْلُ التَّجَمُّلِ ٤١٧١ .

٢٤٩- بِالْإِفْضَالِ تَعْظُمُ الْأَقْدَارُ ٤١٨١ . ٢٤٢- (در فضیلت بخشش) کفایت می کند آنچه از عطا و بخشش میسر است (یعنی اقدام بیشتر لازم نیست) .

٢٤٣- احسان افزون ترین دو گنج است .

٢٤٤- احسان غل و زنجیری است که آن را نمی گشاید مگر شکر یا تلافی .

٢٤٥- تمام نمودن احسان نیکوتر از آغاز کردن آنست .

٢٤٦- احسان تمام نمی گردد مگر به سه چیز : به کوچک شمردن و شتاب کردن در آن و پوشش آن ، زیرا هرگاه آن را کوچک دانستی پس در حقیقت آن را عظیم گردانیده ای (نزد احسان شده) و چون در آن شتاب کردی آن را در حقیقت گوارا نموده ای و زمانی که پوشانی آن را پس تمام گردانیده ای آن را .

٢٤٧- احسان کردن بالاترین ذخیره ، و سخاوت نیکوترین زیور است .

٢٤٨- هرگاه اهل فضل و بخشش کم گردد ، اهل تجمل و آرایش (توانگران) هلاک گردند . (یعنی عیش و زندگی آنان به برکت احسان و بخشش خواهد بود) .

٢٤٩- با دهش و بخشش قدر و مرتبه ها بزرگ خواهد گردید .

ص ٣٠٠

٢٥٠- بِالْإِفْضَالِ تَسْتَرْقُّ الْأَعْنَاقُ ٤٢٣٢ .

٢٥١- بكَثْرَةِ الْإِفْضَالِ يَعْرِفُ الْكَرِيمُ ٤٣٢٨ .

٢٥٢- بِالْإِفْضَالِ تَسْتَرُّ الْعُيُوبُ ٤٣٤٠ .

٢٥٣- أَحَىٰ مَعْرُوفَكَ بِإِمَاتَتِهِ ٢٢٨٢ .

٢٥٤- أَفْعَلُ الْمَعْرُوفِ مَا أَمْكَنُ ، وَازْجِرِ الْمَسِيءَ بِفَعْلِ الْمُحْسِنِ ٢٣٠٧ .

٢٥٥- ابْذِلْ مَعْرُوفَكَ لِلنَّاسِ كَأَنَّهُ فَإِنَّ فَضِيلَةَ فَعْلِ الْمَعْرُوفِ لَا يَعْدهَا عِنْدَ اللَّهِ سَبْحَانَهُ شَيْءٌ ٢٤٧٠ .

٢٥٦- أحيوا المعروف بإماتته ، فإنَّ المنَّة تهدم الصنيعه ٢٥٢٦ .

٢٥٧- أفضل المعروف إغائه الملهوف ٢٩٥٩ .

٢٥٨- أجَلّ

المعروف ما صنع إلی أهله ۳۰۴۹ . ۲۵۰- به وسیله احسان و انعام ، گردنها به بندگی کشیده می شود .

۲۵۱- به کثرت بخشش شخص کریم شناخته می شود .

۲۵۲- به سبب بخشش عیبه پوشیده می شود .

۲۵۳- احسان خود را بمیرانیدن آن ، زنده دار (که هرگز آن را یاد نکنی) .

۲۵۴- تا ممکن است احسان خود را انجام ده و بد کننده و گنهکار را به کردار شخص نیکوکار منع کن (یعنی وقتی در برابر او عمل نیک انجام دادی او هم نیکو کار خواهد شد ، و یا از کردارش منفعل خواهد گردید) .

۲۵۵- احسان خود را برای همه مردم بکار بر ، زیرا که فضیلت انجام دادن احسان را چیزی در نزد خدای سبحان برابری نمی کند .

۲۵۶- احسان را بمیرانیدن آن و منت نگذاشتن زنده کنی زیرا که منت نهادن احسان را خراب می کند .

۲۵۷- افزون ترین نیکوئی به فریاد ستم دیده یا بیچاره رسیدن است .

۲۵۸- بزرگترین احسان آنست که به اهلش انجام گرفته باشد .

ص ۳۰۱

۲۵۹- أفضل معروف اللئیم منع اذائه ۳۱۰۶ .

۲۶۰- أقبح أفعال الکریم منع عطائه ۳۱۰۷ .

۲۶۱- إنَّ بأهل المعروف من الحاجة إلی اصطناعه أكثر ممَّا بأهل الرّغبه إلیهم منه ۳۵۱۱ .

۲۶۲- المعروف رقّ ۵۵ .

۲۶۳- أربح البضایع اصطناع الصّناع ۲۹۴۴ .

۲۶۴- کمال العطیّه تعجیلها ۷۲۴۱ . ۲۵۹- افزون ترین احسان ناکس جلوگیری از آزار خویش است (نسبت بدیگران ، چنانکه شاعر گفته :

مرا بخیر تو امید نیست شر مرسان .

چون پیوسته کار او اذیت است ، چنانکه باز شاعر گفته :

نیش عقرب نه از ره کین است

مقتضای طبیعتش این است

و اگر زمانی اذیتی نرساند آن را

احسان به حساب آورد ، و کمال را در آن می بیند) .

۲۶۰- زشت ترین کردارهای کریم و بلند مرتبه جلو گیری از بخشش خویش است (چون طبیعت او نیکی و احسان است بر عکس لئیم و شخص پست مرتبه) .

۲۶۱- به راستی نیاز اهل معروف و احسان کننده به احسانش بیشتر از حاجت رغبت کنندگان به آنهاست از احسان (چون در احسان نفع بیشتر عائد صاحب نعمت می شود ، و فی الجمله نفعی که همان نفع دنیوی است عائد اهل رغبت خواهد شد ، از این جهت احتیاج در احسان کننده بیشتر خواهد بود) .

۲۶۲- احسان بندگی است .

قسمت ششم

۲۶۳- سودمندترین سرمایه ها انجام دادن احسانهاست .

۲۶۴- کمال بخشش زود دادن آنست (نه بعد از وعده و انتظار) .

ص ۳۰۲

۲۶۵- لن یسرق الإنسان حتی یغمره الإحسان ۷۴۱۷ .

۲۶۶- من لم یحسن الاستعطاف قوبل بالاستخفاف ۸۲۰۵ .

۲۶۷- ما استعبد الکرام بمثل الإکرام ۹۷۰۱ .

۲۶۸- أفضل الكنوز معروف یودع (یودعه) الأحرار ، و علم یتدارسه الأخیار ۳۲۸۱ .

۲۶۹- کفران الإحسان یوجب الحرمان ۷۲۴۹ .

۲۷۰- من منع العطاء منع الثناء ۷۷۴۰ .

۲۷۱- العطیة بعد المنع أجمل من المنع بعد العطیة ۱۸۱۰ . ۲۶۵- هرگز انسانی بنده نخواهد شد تا آنکه فرو گیرد او را احسان . (یعنی از دیگران به او احسان زیادی شود) .

۲۶۶- هر که محبت را نیکو به حساب نیاورد روبرو می شود به استخفاف .

(یعنی با توهین روبرو خواهد شد) .

۲۶۷- افراد بزرگ و بلند مرتبه به مثل اکرام و احسان بنده و برده نخواهند گردید .

۲۶۸- افزون ترین گنجها احسانی است که به آزادگان

سپرده شود یا بسیاری آن را (یعنی وقتی به آنها احسان شد یا از طرف خود آنها و یا از جانب خدای بزرگ تلافی خواهد گردید پس احسان به آنها به منزله امانت به آنها سپردن است) و علمی است که نیکو کاران آن را با درس تحصیل کنند .

۲۶۹- کفران احسان (دیگران) موجب محرومیت خواهد گردید (چون احسان کننده بی رغبت خواهد شد) .

۲۷۰- هر که بخشش و عطا را منع کند منع ستایش کند .

۲۷۱- دادن بعد از منع نیکوتر است از جلوگیری و ندادن بعد از دادن .

ص ۳۰۳

۲۷۲- من أحسن إلى الرعيه ، نشر الله عليه جناح رحمة و أدخله في مغفرتة ۸۷۲۴ .

۲۷۳- أعط ما تعطيه معجلاً مهئاً و إن منعت فليكن في إجمال و إعدار ۲۴۴۴ .

۲۷۴- من هان عليه بذل الأموال توجّهت إليه الآمال ۸۱۱۱ .

۲۷۵- من أحبّ الذّكر الجميل فليبدل ماله ۸۵۷۲ .

۲۷۶- من بذل ماله استرقّ الرقاب ۸۶۳۹ .

۲۷۷- ما شاع الذّكر بمثل البذل ۹۵۴۹ .

۲۷۸- البذل مادّه الإمكان ۵۸۶ .

۲۷۹- البذل يكسب الحمد ۷۷۶ . ۲۷۲- هر که (و هر حاکم و سلطانی) به رعیت خود احسان نماید خداوند بر او بال رحمت خود را پهن کرده و او را در مغفرت خود داخل نماید .

۲۷۳- آنچه را که می دهی بشتاب و گوارائی بده و اگر منع می نمائی پس باید در نیکوئی و پوزش طلبیدن باشد (نه با تندی و خشونت و بی اعتنائی) .

۲۷۴- هر که بر او بذل اموال (و بخشش آن) آسان باشد به سوی او امیدها رو آورد .

۲۷۵- هر که

نام نیکو و یاد خوب را دوست دارد باید بذل مال کند .

۲۷۶- هر که مالش را بذل نماید گردنهای را به بندگی در آورد .

۲۷۷- ذکر (و یاد کسی به نیکی) به چیزی مانند بذل و بخشش شایع نخواهد گردید .

۲۷۸- جود و بخشش سرمایه به منزلت رسیدن است (یعنی آدمی را بالا برده دارای مقام و منزلت می نماید) .

۲۷۹- بذل و بخشش کسب ستایش می کند .

ص ۳۰۴

۲۸۰- بالبذل تكثر المحامد ۴۳۳۸ .

۲۸۱- ببذل النعمه تستدام النعمه ۴۳۴۴ .

۲۸۲- كثره البذل آیه النبیل ۷۱۲۸ .

المحسن

۱- لا یکن المحسن و المسیء عندك سواء ، فإنّ ذلك یرهد المحسن فی الإحسان ، و یتابع المسیء إلى الإساءه ۱۰۳۷۵ .

۲- یحتاج ذو النائل إلى السائل ۱۱۰۲۱ .

۳- کن سمحا و لا تكن مبذرا ۷۱۳۸ .

۴- المحسن من عمّ الناس بالإحسان ۱۶۹۹ . ۲۸۰- به وسیله بخشش ستایشها زیاد خواهد شد .

۲۸۱- به دادن نعمت الهی پایدار خواهد ماند .

۲۸۲- بذل و بخشش بسیار ، نشانه نجابت و یازیرکی است .

نیکو کار ۱- (فراهایی است از نامه ۵۳ نهج البلاغه با مختصر تفاوتی که به مالک اشتر نوشته است) نباید احسان کننده و بد کننده در نزد تو مساوی باشد ، زیرا که این کار احسان کننده را در احسان بی رغبت کرده ، و بد کننده را به سوی بد کردن تند می گرداند .

۲- صاحب عطا و بخشنده نیازمند به سائل است (که از او درخواست کند تا او به نیاز او مطلع شود) .

۳- بخشنده باش و اسراف کننده مباش .

گیرد مردم را به نیکی کردن .

ص ۳۰۵

۵- المحسن معان ، المسیء مهان ۱۹۱ .

۶- المحسن من صدق أقواله أفعاله ۱۱۳۸ .

۷- المحسن حی و إن نقل إلى منازل الأموات ۱۵۲۱ .

۸- إذا رأيتم الخير فسارعتم إليه ، و رأيتم الشر فتباعدتم عنه ، و كنتم بالطاعات عاملين ، و في المكارم متنافسين ، كنتم محسنين فائزين ۴۱۵۴ .

۹- شر المحسنين الممتنّ بإحسانه ۵۷۴۵ .

۱۰- صاحب المعروف لا يعثر ، و إذا عثر وجد متكأ ۵۸۲۵ .

۱۱- كل محسن مستأنس ۶۸۴۱ .

۱۲- يستدلّ على المحسنين بما يجري لهم على السن الأخيار ، و حسن الأفعال ، و جميل السيره ۱۰۹۶۴ . ۵- نیکو کار یاری شده ، و بد کار خوار خواهد بود .

۶- نیکو کار کسی است که کردارهایش گفتارهای او را تصدیق نماید .

۷- نیکو کار زنده است هر چند به سوی منزلهای مردگان حمل و نقل شود .

۸- هر گاه خیری را دیدید پس به جانب آن شتافتید ، و شری را ملاحظه کردید و از آن دوری نمودید ، و بطاعتها عامل بودید ، و در صفت های نیکو رغبت کرده بر یکدیگر سبقت گرفتید ، از نیکو کاران پیروزمند خواهید بود .

۹- بدترین احسان کننده ها کسی است که بر احسان خود منت گذار باشد .

۱۰- صاحب احسان نمی لغزد ، و چون بلغزد تکیه گاهی را می یابد ، (که همان احسانها و یا قصد او می باشد) .

۱۱- هر احسان کننده ای انس گیرنده است .

۱۲- بر نیکو کاران به آنچه از برای آنان بر زبانهای نیکان جاری شده (در مدح و وصف آنان) و نیکوئی کردارها ، و زیبایی

سیرت

(و طریقه نیکو در آنها) استدلال می شود .

ص ۳۰۶

الحسن

۱- لا ینفع الحسن بغير نجابه ۱۰۶۷۹ .

الحصر

۱- قبح الحصر خیر من جرح الهذر ۶۸۰۲ .

۲- الحصر یضعف الحجّه ۱۲۶۶ .

۳- الحصر خیر من الهذر ۱۲۶۸ .

الحظّ

۱- الحظّ للإنسان فی الأذن لنفسه و فی اللسان لغيره ۱۷۴۹ . نیکوئی ۱- حسن (صورت و یا مطلق نیکوئی) بدون نجابت سود نمی دهد .

عجز و ناتوانی در سخن ۱- ناتوانی و عجز در سخن گفتن بهتر از زخم زبان یا زخم سخن پست و باطل است .

۲- عاجز بودن از سخن گفتن حجت و دلیل را ناتوان می سازد (بنا بر این نمی تواند بر طرف غلبه کند پس شیرینی بیان و روان بودن زبان نعمت بزرگی است) .

۳- (با این حال که ناتوانی سخن یک نوع نقص است اما) عجز از سخن گفتن بهتر از هرزه گوئی و یا سخن بسیار گفتن است .

بهره ۱- بهره آدمی در گوش برای نفس او ، و در زبان برای غیر اوست .

ص ۳۰۷

۲- الحظّ یسعی إلی من لا یخطبه ۱۴۰۷ .

الحظوه

۱- الحظوه عند الخالق بالرّغبه فیما لديه ، الحظوه عند المخلوق بالرّغبه عمّا فی یدیه ۲۰۵۵ .

حفر البئر للأخ

۱- من حفر بئرا لأخيه أوقعه الله في بئره ۸۷۶۷ .

۲- من حفر لأخيه المؤمن بئرا أوقع فيها ۸۷۸۷ .

الحقد

۱- الحقد من طبایع الأشرار ۲۲۰۲ . ۲- بهره به سوی کسی که آن را خواستگاری نمی کند می شتابد . (یعنی آنچه از جانب حق تعالی حواله شده به سوی انسان خواهد آمد گر چه از آن بگریزد) .

بهره مندی ۱- بهره مندی در نزد آفریدگار و یا مکانت و منزلت در نزد او رغبت کردن به آنچه نزد اوست ، و بهره یافتن نزد مخلوق به اعراض نمودن از آنچه در دستهای اوست . (یعنی طلب نکردن از او و بی اعتنائی به آنچه در دست اوست) .

چاه کنی برای برادر ۱- هر که چاهی برای برادر خود بکند خداوند او را در همان چاه خواهد انداخت .

۲- هر که برای برادر مؤمن خود چاهی را بکند در آن واقع خواهد گردید .

کینه توزی ۱- کینه توزی از صفات مردم بد است .

ص ۳۰۸

۲- الحقد نار لا تطفئ إلا بالظفر . (نار کامنه لا یطفئها إلا موت أو ظفر) ۲۲۰۳ .

۳- الحقد یذری ۳۰ .

۴- الحقد شیمه الحسده ۴۲۲ .

۵- الحقد مثار الغضب ۵۳۰ .

۶- الحقد الأم العیوب ۹۶۶ .

۷- الحقد داء دوی ، و مرض موبی ۱۴۹۹ .

۸- الحقد خلق دنی ، و مرض مردی ۱۵۰۰ .

۹- تجنبوا تضاعن القلوب ، و تشاحن الصدور و تدابر النفوس ، و تخاذل الأیدی تملکوا أمرکم ۴۵۴۴ . ۲- کینه آتشی است که فرو نشیند مگر با ظفر (یا آتشی است پنهان ، فرو نشانند آن را مگر مرگ یا دست یافتن)

۳- کینه فانی می سازد ، (چون همیشه در صدد انتقام و تلافی است و چون قادر بر انتقام نگردد پیوسته در غم و غصه بوده لذا از غصه تباه خواهد گردید) .

۴- کینه خصلت حسودان است ، (زیرا نوعا کینه و دشمنی با حسد ملازم است حسود کینه ور هم هست) .

۵- کینه جایگاه برانگیختن خشم است .

۶- کینه بدترین و پست ترین عیب هاست .

۷- کینه مرضی است دردناک ، و بیماری است و بازا .

۸- کینه خوئی است پست ، و مرضی است هلاک کننده .

۹- از کینه ورزی دلها با یکدیگر ، و دشمنی داشتن سینه ها با یکدیگر ، و پشت گردانیدن نفسها از یکدیگر ، و یاری نکردن دستها نسبت به دیگری دوری گزینید تا مالک کار خود شوید .

ص ۳۰۹

۱۰- رأس العیوب الحقد ۵۲۴۲ .

۱۱- سبب الفتن الحقد ۵۵۲۲ .

۱۲- سلاح الشر الحقد ۵۵۵۵ .

۱۳- شر ما سكن القلب الحقد ۵۶۷۹ .

۱۴- شده الحقد من شده الحسد ۵۷۵۷ .

۱۵- طهروا قلوبکم من الحقد فانه داء موبی ۶۰۱۷ .

۱۶- عند الشدائد تذهب الاحقاد ۶۲۱۲ .

۱۷- من ا طرح الحقد استراح قلبه و لئه ۸۵۸۴ .

الحقود

۱- لیس لحقود أخوه ۷۴۸۳ . ۱۰- سر عیبا کینه است . (جدا کینه منشأ بسیاری از عیب ها خواهد بود) .

۱۱- سبب فتنه ها کینه است .

۱۲- اسلحه بدی کینه است .

۱۳- بدترین چیزی که در قلب قرار گیرد کینه است .

۱۴- شدت کینه از شدت حسد است .

۱۵- دل‌هایتان را از کینه پاک سازید زیرا که آن دردی است و بازا (این عبارت مبالغه در شدت بیماری است) .

۱۶- در هنگام سختی ها

کینه ها زائل شود (یعنی همه در فکر یکدیگر باشند بعلاوه کینه اکثرا از راه رشک و حسد و بغض و عداوت است در آن زمان فرصت یاد آوری آنها نیست) .

۱۷- هر که کینه را کنار اندازد ، دل و عقل او راحت باشد .

کینه توز ۱- برای کینه ور برادری نیست .

ص ۳۱۰

۲- من کثر حقدہ قلّ عتابہ ۷۹۸۴ .

۳- من زرع الإحن حصد المحن ۹۱۵۷ .

۴- ما أنكد عیش الحقود ۹۴۸۰ .

۵- لا مودّہ لحقود ۱۰۴۳۶ .

۶- الحقود معذب النفس متضاعف الهم ۱۹۶۲ .

۷- الحقود لا راحه له ۱۰۰۷ .

التحقیر

۱- لا تزدین أحدا حتی تستنطقه ۱۰۲۰۷ . ۲- هر که کینه اش بسیار باشد سرزنش و گله گزاریش کم باشد (زیرا مایل نیست نگرانی برطرف شود) .

۳- هر که کینه ها را زراعت نماید محنت ها را درو کند .

۴- چه تیره ساخته است زندگانی کینه ور را (مسلم کینه وری او) و یا چقدر عیش کینه ور تیره است .

۵- برای هیچ کینه وری دوستی نیست .

۶- کینه ور نفسش در عذاب و اندوهش دو چندان است .

۷- کینه ور برایش آسایشی نیست .

کوچک شمردن ۱- هرگز احدی را حقیر مشمار تا آن را به سخن در آوری (اگر مستحق بود حقیر شمار) .

ص ۳۱۱

التحقيق

- ۱- لا عمل كالتحقيق ۱۰۴۸۳ .
- ۲- لا سنّه أفضل من التحقيق ۱۰۶۳۸ .

الحق

- ۱- الحقّ سيف قاطع ۵۴۸ .
- ۲- الحقّ أفضل سبيل ۵۸۹ .
- ۳- الحقّ أقوى ظهير ۷۱۶ .
- ۴- الحقّ أوضح سبيل ۷۴۵ .
- ۵- الحقّ أحقّ أن يتبع ۱۲۱۵ .
- ۶- التعاون على إقامة الحقّ أمانة و ديانة ۱۳۲۷ . تحقيق ۱- هیچ عملی مانند تحقیق (و بررسی حالات بیچارگان یا در علوم شرعیه) نیست .
- ۲- طریقه ای افزون تر از تحقیق (در علوم و مسائل) نیست .
- حق ۱- حق شمشیری است برنده .
- ۲- حق بهترین راه است .
- ۳- حق قوی ترین یار و پشتوانه است .
- ۴- حق روشن ترین راه است .
- ۵- حق (امر ثابت پاینده مانند آخرت) و یا راستی سزاوار است که پیروی شود .
- ۶- تعاون و یکدیگر را بر اقامه حق امانت و دیانت است ، (زیرا حق امانتی

ص ۳۱۲

- ۷- الحقّ سيف على أهل الباطل ۱۴۴۴ .

۸- الحقّ منجاه لكلّ عامل (و حجّه لكلّ قائل) ۱۴۴۵ .

۹- بالحقّ يستظهر المحتجّ ۴۲۳۵ .

۱۰- بالعدول عن الحقّ تكون الضّلاله ۴۲۶۶ .

۱۱- بلزوم الحقّ يحصل الاستظهار ۴۳۵۲ .

۱۲- حقّ و باطل ، و لكلّ أهل ۴۹۱۵ .

۱۳- حقّ يضرّ خير من باطل يسرّ ۴۹۱۷ .

۱۴- خض الغمرات إلى الحقّ حيث كان ۵۰۶۶ .

۱۵- رحم الله رجلا رأى حقّا فأعان عليه ، و رأى جورا فردّه و كان عوناً است در دست همه و دینداری هم منوط به آنست) .

۷- حق شمشیری است علیه اهل باطل ، (که در وقت مناسب به وسیله آن حاکم اسلام و قشون مسلمین آنها را به جهنم واصل کنند) .

۸- حق

رستگاریست برای هر عمل کننده ، و برهانست برای هر گوینده .

۹- به وسیله حق دلیل آورنده پشت قوی می کند .

۱۰- به وسیله میل از حق گمراهی تحقق پیدا می کند .

۱۱- به سبب ملازم حق بودن و از آن جدا نشدن استظهار (پشت قوی کردن) حاصل گردد .

۱۲- (در جهان پیوسته) حق و باطلی است ، و برای هر یک اهلی خواهد بود .

۱۳- حقی که زیان کند بهتر از باطلی است که خوشحالی رساند (چون ضرر حق ضرری است دنیوی اما نفع اخروی دارد ، ولی در باطل به عکس است) .

۱۴- برای رسیدن به حق هر کجا که هست در سختی ها فرو رو (چه علوم حقه باشد و یا هر عمل واجبی) .

۱۵- خداوند رحمت کند مردی را که حق را ببیند و آن را یاری کند ، و جور و

ص ۳۱۳

بالحقّ علی صاحبه ۵۲۱۵ .

۱۶- رحم الله امرأً أحيى حقاً ، و أمات باطلاً ، و أدحض الجور ، و أقام العدل ۵۲۱۷ .

۱۷- رأس الحكمه لزوم الحقّ ، و طاعه المحقّ ۵۲۵۸ .

۱۸- طلب التعاون علی إقامة الحقّ ديانه و أمانه ۶۰۳ .

۱۹- عليكم بموجبات الحقّ فالزموها ، و إياكم و محالات الترهات ۶۱۵۴ .

۲۰- عودك إلى الحقّ خير من تماديك في الباطل ۶۲۸۶ . ستم را ملاحظه نماید پس آن را رد سازد ، و یاور حق باشد بر صاحب آن ، و یا به وسیله حق یار و مدد کار رفیق خود گردد .

۱۶- خداوند رحمت کند مردی را که حق را زنده کرده و باطلی را بمیراند ، و ستم

را زائل کرده ، و عدل را بر پا دارد .

۱۷- سر حکمت (یعنی علم راست و درست) ملازم حق بودن و از آن جدا نشدن و فرمانبرداری هر که در آن باب محق بوده (که امکان دارد مراد حجت خدا در هر عصر و زمانی باشد) .

۱۸- طلب یاری بر اقامه حق دینداری و امان داری است .

۱۹- بر شما باد به حق ها یا به واجب کننده های حق (دلائل و براهینی که حق را لازم کنند) بس از آن جدا نشوید ، و دوری کنید از بر گردیده شده های باطل (که به واسطه شبهات از صورت باطل به صورت حق در آمده اند) .

۲۰- بر گشتن تو به حق بهتر از کشیدن تو در باطل خواهد بود . (یعنی کسی که راه باطلی را رفت و ببطلان آن پی برد وظیفه آنست که به حق برگردد و بر باطل خود نایستد خجالت و انفعال را کنار بگذارد به حق بپیوندد) .

ص ۳۱۴

۲۱- عودك إلى الحقّ وإن تعبت خیر من راحتك مع لزوم الباطل ۶۲۸۷ .

۲۲- فی لزوم الحقّ تكون السعادة ۶۴۸۹ .

۲۳- فارق من فارق الحقّ إلى غیره ، و دعه و ما رضی لنفسه ۶۵۷۸ .

۲۴- قليل الحقّ يدفع كثير الباطل كما أنّ القليل من النار يحرق كثير الحطب ۶۷۳۵ .

۲۵- قولوا الحقّ تغنموا ، و اسکتوا عن الباطل تسلّموا ۶۷۷۸ .

۲۶- للحقّ دوله ۷۳۱۷ .

۲۷- لیکن موئلک إلى الحقّ ، فإنّ الحقّ أقوى معین ۷۳۸۱ .

۲۸- لن یدرک النّجاه من لم یعمل بالحقّ ۷۴۳۰ . ۲۱- برگشتن تو به سوی حق گر چه

در رنج افتری بهتر از راحتی و آسایش تست که همراه باطل باشی .

۲۲- در ملازم بودن با حق نیکبختی می باشد .

۲۳- از کسی که از حق جدا شده و به غیر آن میل نموده مفارقت نما ، و او را با آنچه برای نفسش پسندیده است (از میل به باطل) واگذار .

۲۴- اندک حق بسیار باطل را دفع کرده چنانکه اندک از آتش بسیار هیزم را می سوزاند .

۲۵- حق را بگوئید تا نفع تمام برید و از باطل خاموش باشید تا سالم مانید .

۲۶- برای حق دولتی است (دائمی بر خلاف باطل که برای آن جولان و دور زدنی است) .

۲۷- باید برگشت تو به سوی حق باشد زیرا که حق نیرومندترین یاری کننده است .

۲۸- هرگز رستگاری را به دست نیاورد کسی که به حق عمل نکرده است .

ص ۳۱۵

۲۹- من عمل بالحق غنم ۷۶۵۰ .

۳۰- من عمل بالحق ربح ۷۶۹۴ .

۳۱- من عمل بالحق نجا ۷۷۳۹ .

۳۲- من عمل بالحق أفلح ۷۸۱۱ .

۳۳- من صارع الحق صرع ۷۸۱۳ .

۳۴- من قال بالحق صدق ۷۸۴۱ .

۳۵- من غالب الحق غلب ۷۸۸۱ .

۳۶- من حارب الحق حرب ۷۸۸۲ .

۳۷- من عاند الحق قتله (صرعه) ۷۸۸۹ .

۳۸- من عاند الحق لزمه الوهن ۸۰۷۷ . ۲۹- کسی که به حق عمل نماید نفع عمده برد .

۳۰- کسی که به حق عمل کند فائده برد .

۳۱- کسی که به حق عمل کرد نجات یافت .

۳۲- هر کسی که به حق عمل نماید رستگار گردد .

۳۳- هر که با حق کشتی گیرد (و با آن مبارزه کند) به زمین انداخته

شود . (یعنی مغلوب گردد) .

۳۴- هر که حق بگوید تصدیق شود (گر چه دیگران به آن عمل نمایند) .

۳۵- هر که بر حق غلبه کند مغلوب گردد (زیرا آخرتی هم هست) .

۳۶- هر که با حق بجنگد (آنچه وسیله سعادت اوست از او) گرفته شود .

۳۷- هر که با حق دشمنی کند حق او را بکشد ، و یا او را بیندازد .

۳۸- هر که با حق دشمنی نماید سستی و ضعف ملازم او باشد . (یعنی از او جدا نشود) .

ص ۳۱۶

۳۹- من عاند الحقّ كان الله خصمه ۸۱۰۹ .

۴۰- من لم ينجح الحقّ ، أهلکه الباطل ۸۱۹۱ .

۴۱- من تعدّى الحقّ ، ضاق مذهبه ۸۲۲۲ .

۴۲- من اعتزّ بالحقّ أعزّه الحقّ ۸۴۳۳ .

۴۳- من أبدى صفحته للحقّ هلک ۸۴۸۶ .

۴۴- من اتّخذ الحقّ لجاما اتّخذہ الناس إماما ۸۵۶۰ .

۴۵- من عمل بالحقّ مال إليه الخلق ۸۶۴۶ .

۴۶- من استحيى من قول الحقّ فهو أحمق ۸۶۵۰ .

۴۷- من جاهد على إقامة الحقّ وفق ۸۶۵۱ .

۴۸- من نكب عن الحقّ ذمّ عاقبته ۸۶۵۵ . ۳۹- هر که با حق دشمنی کند خداوند خصم او خواهد بود .

۴۰- هر که حق او را نجات نبخشد باطل او را هلاک خواهد کرد .

۴۱- هر که از حق تجاوز کند راه او تنگ گردد .

۴۲- هر که به سبب حق عزت جوید حق او را عزت بخشد .

۴۳- هر که چهره خود را مقابل حق نمایان سازد (یعنی روبروی حق قرار گیرد و با آن مبارزه کند) هلاک گردد (در نهج البلاغه کلمات قصار

۱۷۹ این عبارت هم اضافه شده «عند جهله الناس» ولی در خطبه ۱۶ عبارت همین است بدون اضافه).

۴۴- هر که حق را لجام (و وسیله کنترل خود) قرار دهد (چنانکه لجام اسب آن را کنترل نماید) مردم او را پیشوای خود قرار دهند .

۴۵- هر که به حق عمل نماید خلق به سوی او رو آورد .

۴۶- هر که از گفتار حق حیا نماید او احمق (کم عقل) است .

۴۷- هر که بر اقامه حق پیکار نماید توفیق یابد .

۴۸- هر که از حق عدول کند عاقبت او مذموم گردد .

ص ۳۱۷

۴۹- من استسلم للحقّ ، و أطاع المحقّ كان من المحسنين ۸۸۵۱ .

۵۰- من جعل الحقّ مطلبه ، لان له الشّدید ، و قرب علیه البعید ۸۸۹۹ .

۵۱- من أضعف الحقّ و خذله أهلكه الباطل و قتله ۸۹۱۰ .

۵۲- من كان مقصده الحقّ أدركه ، و لو كان كثير اللّبس ۹۰۲۴ .

۵۳- من عاند الحقّ قتله ، و من تعزّز علیه (على الباطل) ذلّله ۹۱۶۷ .

۵۴- من نصر الحقّ غنم ۹۲۰۰ .

۵۵- ما أكثر من يعترف بالحقّ و لا يطيعه ۹۵۲۱ .

۵۶- منازع الحقّ مخصوم ۹۷۵۰ . ۴۹- هر که تسلیم حق باشد ، و فرمانبردار کسی باشد که بر حق است ، از نیکوکاران خواهد بود .

۵۰- هر که حق را هدف و مقصود خود قرار دهد ، برای او سخت نرم شده ، و دور بر او نزدیک خواهد گردید .

۵۱- هر که حق را ضعیف نموده و ترک یاری آن کند باطل او را هلاک کرده و بکشد .

۵۲- هر که

مقصد (و غرض و هدف) او حق باشد آن را خواهد یافت هر چند بسیار پوشیده باشد (و در زیر پرده ها و حاجب قرار گرفته باشد) .

۵۳- هر که با حق دشمنی کند حق او را بکشد ، و کسی که بر آن غلبه خواهد حق او را خوار گرداند .

۵۴- هر که حق را یاری نمود نفع عظیم برد .

۵۵- چه چیز بسیار کرده کسی را که اعتراف به حق می نماید و آن را فرمان نمی برد (یعنی چه باعث شده است جز هوا و هوس و نادانی) .

۵۶- نزاع کننده با حق (چه خداوند باشد و یا هر امر حقی از جانب خدا و یا از طرف ذی حق) دشمنی شده است .

ص ۳۱۸

۵۷- نعم الدلیل الحقّ ۹۸۸۰ .

۵۸- لا تمسک عن إظهار الحقّ ، إذا وجدت له أهلاً ۱۰۱۸۸ .

۵۹- لا يؤنسک إلا الحقّ ، و لا یوحشک إلا الباطل ۱۰۳۰۳ .

۶۰- لا تمنعکم رعايه الحقّ لأحد عن إقامه الحقّ علیه ۱۰۳۲۸ .

۶۱- لا یجتمع الباطل و الحقّ ۱۰۵۸۴ .

۶۲- لا یصبر علی الحقّ إلا الحازم الأریب ۱۰۶۱۰ .

۶۳- لا رسول أبلغ من الحقّ ۱۰۶۲۷ .

۶۴- لا ناصح أنصح من الحقّ ۱۰۶۴۲ .

۶۵- لا صاحب أعزّ من الحقّ ۱۰۶۶۷ . ۵۷- خوب راهنمائی است حق (زیرا آدمی را به مقصد می رساند) .

۵۸- از اظهار حق امساک مکن هرگاه برای آن اهلی را یافتی .

۵۹- هرگز تو را انس ندهد مگر حقّ و تو را رم ندهد مگر باطل .

۶۰- هرگز رعایت حقی برای کسی (که نسبت به شما دارد) از اقامه

حقی بر او جلوگیری نکند (یعنی باید حق را بپا داشت گر چه در باره ذی حقی باشد) .

۶۱- باطل و حق جمع نمی شود (هر که به دنبال باطل رود حق را از دست دهد و بالعکس هر که پیرو حق بود از باطل بگریزد) .

۶۲- بر حق (و بر تلخی و عظمت آن) صبر نخواهد نمود مگر دور اندیش عاقل .

۶۳- نیست پیامبری رساتر از حق (چون خود بخود منتشر خواهد شد و ممکن است مراد از حق خدا باشد که رساتر بودن او جلّ و عزّ معلوم است) .

۶۴- نصیحت کننده و یا صاف دلی صاف تر و یا پند دهنده تر از حق نیست .

۶۵- مصاحبی عزیزتر از حق نیست .

ص ۳۱۹

۶۶- لا یغلب من یستظهر بالحقّ ۱۰۶۸۵ .

۶۷- لا یخصم من یحتجّ بالحقّ ۱۰۶۸۶ .

۶۸- لا یدرک (لا یدلّ) من اعترّ بالحقّ ۱۰۷۰۲ .

۶۹- لا یصبر للحقّ إلّا من یرف فضلہ ۱۰۷۴۸ .

۷۰- لا یعاب الرّجل بأخذ حقّه ، و إنّما یعاب بأخذ ما لیس له ۱۰۸۱۹ .

۷۱- یرحّب الحقّ یدفع کثیر الباطل ۱۰۹۸۹ .

۷۲- خذلوا الحقّ ، و لم ینصروا الباطل ۵۰۷۷ .

۷۳- الحقّ أبلج منزّه عن المحاباه و المرایاه ۱۷۷۴ .

۷۴- اركب الحقّ و إن خالف هواك ، و لا تبع آخرتك بدنیاك ۲۲۹۷ . ۶۶- مغلوب نخواهد شد کسی که به حق پشت قوی می کند .

۶۷- مغلوب نخواهد شد کسی که به حق احتجاج می کند .

۶۸- خوار نمی شود و یا دیده نمی شود که خواری به کسی رسد که به سبب حق عزیز گشته است .

آخرت و دین اسلام) صبر نخواهد نمود مگر کسی که افزونی مرتبه آن را می شناسد .

۷۰- مرد به گرفتن حَقّش عیب نمی شود ، همانا بگرفتن آنچه برای او نیست عیب خواهد شد .

۷۱- اندک حق بسیار باطل را دفع می کند .

۷۲- حق را ترک گفته و باطل را یاری نمودند (یعنی آن اندازه بی رگ و بی غیرتند که نه تنها حق را یاری نکردن به نصرت باطل نیز قیام نمودند) .

۷۳- حق درخشنده و روشن و دور از یاری کردن و انکار و جدال است .

۷۴- سوار بر حق شو گر چه بر خلاف خواهش تو باشد ، و آخرت خود را به دنیایت بفروش .

ص ۳۲۰

۷۵- الزم الحقّ یتزلك منازل أهل الحقّ يوم لا يقضى إلّا بالحقّ ۲۳۶۰ .

۷۶- الزموا الحقّ تلزمكم النّجاه ۲۴۸۵ .

۷۷- اعرفوا الحقّ لمن عرفه لكم ، صغیرا كان أو کبیرا ، و ضیعا كان أو رفیعا ۲۵۶۴ .

۷۸- ألا و من لا ینفعه الحقّ یضّرّه الباطل ، و من لا یستقم به الهدی یجرّ به الضّلال إلى الرّدى ۲۷۶۷ .

۷۹- أخسر النّاس من قدر علی أن یقول الحقّ و لم یقل ۳۱۷۸ .

۸۰- أفضل الخلق أقضاهم بالحقّ ، و أحبّهم إلى الله سبحانه أقولهم للصدّق ۳۳۲۳ .

۸۱- المغلوب بالحقّ غالب ۱۰۶۶ . ۷۵- ملازم حق باش و از آن جدا مشو تا فرود آورد تو را در منزل های اهل حق روزی که حکم نشود مگر به حقّ (قیامت) .

۷۶- از حق جدا نشوید ، تا رستگاری از شما جدا نشود .

۷۷- در مقابل کسی که حق تو را می شناسد حق شناس باشید کوچک باشد

یا بزرگ ، پست مرتبه باشد یا بلند مرتبه .

۷۸- آگاه باشید کسی که او را حق سودی نمی رساند او را باطل زیان می رساند و کسی که طریق هدایت او را مستقیم نمی نماید ضلالت و گمراهی او را به سوی پستی و رذالت می کشاند .

۷۹- زیانکارترین مردم کسی است که بر گفتن حق قدرت دارد و نگوید .

۸۰- افزون ترین خلق حکم کننده ترین آنهاست به حق ، و محبوب ترین آنها نزد خدای سبحان گوینده ترین آنهاست به سخن راست .

۸۱- مغلوب به حق (و کسی که با ستم حقی را از او گرفته باشند) غالب است .

ص ۳۲۱

۸۲- المحارب للحق محروب ۱۰۸۶ .

۸۳- القول بالحق خیر من العی و الصّمت ۱۴۶۲ .

المحق

۱- غرض المحقّ الرّشاد ۶۴۲۳ .

حقوق الله تعالی

۱- إعطاء هذا المال فی حقوق الله دخل فی باب الجود ۲۰۷۴ .

۲- أخرج من مالک الحقوق ، و أشرك فيه الصّديق ، و لیکن کلامک فی تقدیر ، و همّتک فی تفکیر ، تأمن الملامه و النّدامه ۲۴۴۸ . ۸۲- جنگ کننده برای حق (کسی و بردن آن بستم) غارت شده است (چون در حقیقت کلاه سر او رفته و گرنه مغلوب گشته در واقع غارت شده نیست زیرا عوض اخروی دارد) .

۸۳- گفتن حق از عجز و خاموشی بهتر است . (یعنی اگر آدمی حق نمی گوید باید عجز و خاموشی را اختیار کند) .

ذی حق ۱- غرض کسی که بر حق است راه درست خواهد بود .

حقوق خدا ۱- بخشیدن این مال در مصارفی که خداوند واجب کرده است داخل شده در باب جود خواهد بود . (یعنی در حقیقت جود نیست به زور خود را داخل کرده است) .

۲- از مال خود حقوق را (مانند زکات و خمس و دیون ، انفاقات واجب) بیرون نما ، و دوست خود را در آن شریک گردان

، و باید که سخت به اندازه ، و همت در

ص ۳۲۲

۳- حق الله سبحانه عليكم في اليسر البرّ و الشّكر و في العسر الرضا و الصبر ۴۹۱۸ .

حقوق الناس

۱- جعل الله سبحانه حقوق عباده مقدّمه لحقوقه ، فمن قام بحقوق عباد الله كان ذلك مؤدّيا إلى القيام بحقوق الله ۴۷۸۰ .

الاحتكار و المحتكر

۱- المحتكر البخيل جامع لمن لا يشكره ، و قادم على من لا يعذره ۱۸۴۲ . فکر کردن باشد ، تا از سرزنش و پشیمانی ایمن باشی .

۳- حق خدای سبحان بر شما در آسانی و فراخی نیکی و شکر است ، و در عسرت و تنگی راضی بودن و شکیبائی خواهد بود .

حقوق مردم ۱- خداوند سبحان حقوق بندگانش را مقدّمه حقوق خویش قرار داده ، پس کسی که قیام به حقوق بندگان خدا کرد این عمل کشیده می شود به قیام نسبت به حقوق خدا . (یعنی اگر کسی حقوق بندگان را مراعات نمود و آنها را ضایع نکرد حقوق پروردگار را هم ضایع نخواهد ساخت) .

احتکار و محتکر ۱- محتکر بخیل جمع کننده است برای کسی که او را شکر گذار نیست و فرود آینده است بر کسی که معذور ندارد او را ، (احتکار یا حبس مال است و ندادن حقوق واجب مانند خمس و زکات ، و یا معنای اصطلاحی آنست که عبارت باشد ، از نگهداشتن اجناس مانند گندم و جو و ... و نفروختن به طمع گران شدن که در کتب

ص ۳۲۳

۲- الاحتکار رذيله ۱۱۱ .

۳- الاحتکار داعیه الحرمان ۲۵۶ .

۴- المحتکر محروم من نعمته ۴۶۵ .

۵- من طبایع الأعمار إتعاب النفوس فی الاحتکار ۹۳۴۹ .

۶- کن مقتدرا (مقدّرا) ، و لا تکن محتکرا ۷۱۳۹ .

۷- الاحتکار شیمة الفجار ۶۰۷ .

أحكام الله و حدوده

۱- فی حمل (عمل) عباد الله علی أحكام الله استیفاء الحقوق و کلّ الرّفق ۶۵۲۴ . فقهیه مفصل بیان گردیده است .

۲- احتکار صفت ناپسندی است .

احتکار خواننده محرومیت است .

۴- احتکار کننده از نعمت خویش محروم است (یا به جهت این که از عمل خود سود ظاهری نبرد و یا از ثواب و مزد حبیب الهی محروم گردد) .

۵- از طبایع و خصلتهای عوام مردم است و یا کسانی که بدی عاقبت آن را نمی دانند به زحمت انداختن مردم در احتکار .

۶- اندازه گیرنده (یا با قدرت) باش ، و ظالم و یا احتکار کننده مباش .

۷- احتکار خوی و خصلت گنه کاران است .

احکام خدا و حدود آن ۱- در واداشتن بندگان خدا (یا عمل بندگان خدا) بر احکام الهی استیفای حقوق (و باعث این خواهد بود که هیچ حقی از کسی ضایع نشود) و تمام لطف است (زیرا که آن سبب شود همه امور دینی و دنیوی منظم گردد و بعید نیست که این

ص ۳۲۴

۲- لو حفظتم حدود الله سبحانه لعجل لكم من فضله الموعود ۷۵۹۱ .

۳- من قصر عن احکام الحرّيه أعيد إلى الرّق ۸۵۳۰ .

الحکمه

۱- الحکمه روضه العقلاء ، و نزهه النبلاء ۱۷۱۵ . عبارت به وظیفه حاکم و زمامداران ناظر باشد که اگر آنها مردم را بر احکام خدا وادارند چنین خواهد شد) .

۲- اگر شما حدود خدای سبحان را نگهداری کنید (مانند اوامر و نواهی) هر آینه برای شما از فضل خود موعود را (آنچه را که خدا وعده فرموده) تعجیل کند ، (ممکن است مقصود مهدی موعود- ارواحنا فداه- باشد و امکان دارد هر چه را که در برابر حفظ حدود و مقررات خود قرار داده

است باشد مانند نصرت ، اجابت ، روزی و ...) .

۳- هر که از احکام آزادی (یعنی احکام الهی که سبب آزادی انسان در آخرت خواهد شد و یا احکام افراد آزاد) کوتاهی کند به سوی بندگی برگردانیده می شود (و در آخرت گرفتار خواهد شد) .

حکمت ۱- حکمت بوستان خردمندان و تفریح گاه مردم نجیب یا تند فطنتان است ، (حکمت در بعضی از روایات به طاعت خدا و فرمانبرداری همراه با معرفت امام ، و در بعضی روایات دیگر به معرفت امام و اجتناب کبائر ، و در حدیثی به معرفت فقه در دین ، و می توان آن را بطور خلاصه به معرفت علم درست و صحیح تعریف کرد .

و در کتب معتبره مانند کافی جلد ۲ ص ۵۳ و خصال روایت شده : روزی پیغمبر اکرم صلی الله علیه و آله و سلم در بعضی از سفرهایش به جمعیتی برخورد نمود پرسید شما چه کسانی هستید گفتند : مؤمنانیم فرمود : نشانه و حقیقت ایمان شما چیست گفتند : رضا بقضای الهی ، و تسلیم فرمان او و تفویض به سوی او ، حضرت فرمود : علماء

ص ۳۲۵

۲- الحکمه لا تحلّ قلب المنافق إلّا و هی علی ارتحال ۱۹۲۲ .

۳- الحکمه ضالّه کُلّ مؤمن ، فخذوها و لو من أفواه المنافقین ۱۸۲۹ .

۴- الحکمه شجره تنبت فی القلب ، و تثمر علی اللسان ۱۹۹۲ .

۵- استشعر الحکمه ، و تجلبب السکینه ، فإنّهما حلیه الأبرار ۲۳۲۴ .

۶- أوّل الحکمه ترک اللذات ، و آخرها مقت الفانیات ۳۰۵۲ .

۷- أفضل الحکمه معرفه الإنسان نفسه ، و

۸- الحکمه ترشد ۵ . حکماء یعنی آنها دانشمندان و حکیمانند ، اگر راست گویان باشند . و نیز از آن حضرت روایت شده : که خدای تعالی عطا کرده مرا قرآن ، و از حکمت مثل قرآن ، و خانه ای نیست که در آن چیزی از حکمت نباشد مگر آنکه خراب می باشد ، آگاه باشید فقیه شوید ، و بیاموزید ، و نادان ممیرید) .

۲- حکمت در دل منافق در نمی آید مگر بدین نحو که در آید و از آن بیرون رود .

۳- حکمت گمشده هر مؤمن است ، پس آن را فرا گیرید گر چه از دهان منافقین باشد .

۴- حکمت درختی است که در دل می روید و بر زبان میوه می دهد .

۵- حکمت را لباس و شعار ، آرامش و وقار را پیراهن خود قرار ده ، زیرا که آن دو زیور نیکوکاران است .

۶- اول حکمت ترک لذتها ، و آخر آن دشمن داشتن چیزهای فانی است .

۷- افزون ترین حکمت شناختن آدمی است نفس خود را (چنانکه در حدیث دارد : «من عرف نفسه فقد عرف ربه» هر که نفس خود را شناخت پروردگار خود را می شناسد ، و معرفه النفس عامل شناخت مبدأ و معاد خواهد گردید) و ایستادن اوست نزد قدر خود (یعنی بیش از گلیم خود پا را درازتر نکند ، از مردم توقع بیجا و بیش از اندازه نداشته باشد) .

۸- دانستن علوم دینی و معارف شرعی و علم درست باعث رشد می گردد .

ص ۳۲۶

۹- الحکمه عصمه ۱۲ .

۱۰- الحکم ریاض التّیلاء ۹۹۲ .

۱۱- إذا ضللت عن حکمه

اللّٰه فقف عند قدرته ، فإنك إن فاتك من حكمته ما يشفيك فلن يفوتك من قدرته ما يكفيك ٤٠٨٦ .

١٢- بالحكمه يكشف غطاء العلم ٤٢٧٣ .

١٣- ثمره الحكمه الفوز ٤٦٤٥ .

١٤- ثمره الحكمه التّزّه عن الدّنيا ، و الوله بجنّه المأوى ٤٦٥٣ .

١٥- جمال الحكمه الرّفق ، و حسن المداراه ٤٧٩٤ .

١٦- حدّ الحكمه الإعراض عن دار الفناء ، و التّوّلّه بدار البقاء ٤٩٠٠ . ٩- حكمت و دانائی نگهبان است .

١٠- دانش و حكمت ها بوستانهای زیرکان است .

١١- هرگاه از حكمت خدا تو گم و محروم گردی و پی بحكمت او نبردی پس در نزد قدرت او توقف نما ، زیرا اگر از حكمت او آنچه را كه شفا بخشد تو را از تو فوت گردد (از جهت مصالحی نصیب تو نگردد) پس هرگز از قدرت (و نشانه های عظمت) او كه تو را بس خواهد بود از تو فوت نخواهد گردید (یعنی پیوسته می توانی از راه دیدن آثار ، دین خود را محكم سازی ، و دیدن آثار قدرت همیشگی است) .

١٢- به وسیله حكمت پرده علم برداشته می شود .

١٣- ثمره حكمت رستگاری و پیروزی است .

١٤- ثمره و میوه حكمت دوری و پاکیزگی از دنیا و شیفتگی نسبت به جنّه المأوى است (چنانكه گذشت یا نام بهشت مخصوصی است و یا نام مطلق بهشت خواهد بود) .

١٥- زیبائی حكمت نرمی و حسن مدارا كردن است .

١٦- میزان و یا حقیقت و یا منتهای حكمت اعراض از سرای فانی (دنیا)

ص ٣٢٧

١٧- حكمه الدّنیّ ترفعه ، و جهل الشّریف یضعه ٤٩٢٧ .

١٨- خذ الحكمه أنى

كانت ، فَإِنَّ الْحِكْمَةَ ضَالَّةٌ كُلُّ مُؤْمِنٍ ٥٠٤٣ .

١٩- خذ الحكمة ممن أتاك بها ، و انظر إلى ما قال ، و لا تنظره إلى من قال ٥٠٤٨ .

٢٠- زين الحكمة الزهد في الدنيا ٥٤٧٠ .

٢١- ضالّة العاقل الحكمة ، فهو أحقّ بها حيث كانت ٥٨٩٦ .

٢٢- ضالّة الحكيم الحكمة ، فهو يطلبها حيث كانت ٥٨٩٧ .

٢٣- عليك بالحكمة فإنّها الحليه الفاخره ٦٠٨١ . و شيفتگی نسبت به سراى باقى (آخرت) خواهد بود .

١٧- حکمت پست مرتبه او را بلند مرتبه گردانیده ، و نادانی بلند مرتبه او را پست می گرداند .

١٨- حکمت را هر کجا که هست فرا گیر زیرا که حکمت گم شده هر مؤمن است .

١٩- حکمت را از کسی که آن را برای تو آورد فرا گیر ، و به آن چه گفته نظر نما ، و بسوی کسی که آن را گفته نظر مکن (یعنی به مطلب نگاه کن نه به گوینده مطلب) .

٢٠- زینت حکمت بی رغبتی در دنیاست .

٢١- گمشده عاقل حکمت است پس او به آن سزاوارتر است هر جا که باشد .

٢٢- گمشده حکیم (صاحب علم و عمل راست و درست) حکمت است پس او آن را هر جا که باشد جستجو می نماید .

٢٣- بر تو باد به حکمت زیرا که آن زیور فاخری است .

ص ٣٢٨

٢٤- غنیمه الأكياس مدارس الحكمة ٦٤٤١ .

٢٥- قد يقول الحكمة غير الحكيم ٦٦٥٥ .

٢٦- قرنت الحكمة بالعصمه ٦٧١٢ .

٢٧- كلّ شیء یملّ ما خلا طرائف الحكم ٦٨٩٦ .

٢٨- كيف يصبر على مياينه الأضداد من لم تعنه الحكمة ٦٩٩١ .

۳۰- کسب الحکمه إجمال النطق ، و استعمال الرّفق ۷۲۲۳ .

۳۱- من تفکّه بالحکم لم یعدم اللّذه ۸۱۲۷ .

۳۲- من لهج بالحکمه فقد شرف نفسه ۸۲۷۹ . ۲۴- غنیمت و عمدۀ سود زیر کان مدارسه (درس گفتن و یا درس خواندن) حکمت است .

۲۵- گاهی غیر حکیم حکمت را می گوید .

۲۶- حکمت با نگهداری از گناهان مقرون است .

۲۷- هر چیزی خسته کننده و ملالت آور است جز حکمتهای تازه (که طبع انسان از آن ملول نشود) .

۲۸- چگونۀ بر دوری کردن از اضداد (اخلاق ذمیمه و کردار ناشایست) صبر می کند کسی که حکمت او را یاری نکرده است ۲۹- هر اندازه حکمت قوی گردد خواهش ضعیف شود .

۳۰- کسب حکمت (و فایده عمدۀ آن) نیکو گردانیدن گفتار و به کار بردن نرمی است .

۳۱- هر که به حکمت ها بهره مند شود لذت را از دست ندهد .

۳۲- هر که به حکمت حریص باشد پس در حقیقت نفس خود را بلند مرتبه گردانیده است .

ص ۳۲۹

۳۳- من عرف بالحکمه لا حظته العیون بالوقار ۸۵۱۸ .

۳۴- من ثبت له الحکمه عرف العبره ۸۷۰۶ .

۳۵- من خزائن الغیب تظهر الحکمه ۹۲۵۴ .

۳۶- من الحکمه طاعتک لمن فوقک و إجلالک من فی طبقتک ، و إنصافک لمن دونک ۹۴۲۲ .

۳۷- من الحکمه أن لا تنازع من فوقک ، و لا تستدلّ من دونک ، و لا تتعاطی ما لیس فی قدرتک ، و لا یخالف لسانک قلبک ، و لا قولک فعلک ، و لا تتکلم فیما لا تعلم ، و لا تترك الأمر عند الإقبال ، و تطلبه عند الإدبار ۹۴۵۰

۳۳- هر که به حکمت شناخته شود چشمها او را به وقار بنگرند (یعنی مردم برایش احترام قائل بوده به گوشه چشم به او نظر کنند) .

۳۴- هر که برای او حکمت ثابت شود عبرت را بشناسد (یعنی از حوادث عبرت خواهد گرفت و اما در نهج البلاغه حکمت ۳۰ چنین دارد «و من تبینت» هر که برای او حکمت آشکار گردید إلخ) .

۳۵- از خزانه های غیب (الهی) حکمت ظاهر می شود .

۳۶- از حکمت است فرمانبرداری تو از ما فوق خود ، و احترام تو از کسی که در مرتبه تو می باشد ، و انصاف و عدل تو در حق کسی که مادون خودت خواهد بود .

۳۷- از حکمت این است که با ما فوق خود نزاع نمائی ، و مادون خود را خوار و ذلیل نگردانی ، و چیزی را که در قدرت تو نیست (و مقدورت نمی باشد) عهده دار نشوی ، و زبانت با دلت ، و گفتارت با کردارت مخالف نباشد ، و در آنچه نمی دانی سخن نگوئی ، و کار در وقت اقبال ترک نکنی ، و در نزد ادبار طلب نمائی (بلکه بهر حال باید به دنبال کار رفت و ممکن است مراد از (امر) فرمان خدا باشد که اکثر مردم در فراخی و اقبال دولت امر خدا را زمین زده ولی در وقت تنگی و پشت کردن دولت رو به خدا آورند) .

ص ۳۳۰

۳۸- مجلس الحکمه غرس (عرس) الفضلاء ۹۷۵۴ .

۳۹- لا تجتمع الشَّهوه و الحکمه ۱۰۵۷۳ .

۴۰- لا تسکن الحکمه قلبا مع شهوه ۱۰۹۱۵

۴۱- لا حکمه إلیا بعصمه ۱۰۹۱۶ .

الحکماء

- ۱- الحکماء أشرف الناس أنفسا ، و أكثرهم صبورا ، و أسرعهم عفوا ، و أوسعهم أخلاقا ۲۱۰۷ .
 - ۲- الحکیم یشفی السائل ، و یجود بالفضائل ۱۵۲۵ . ۳۸- مجلس حکمت درخت کاشتن (که هر یک نهال فکری غرس کرده و یا عروسی و خوردن و لیمه و غذاهای رنگارنگ فکری) فضلاء است .
 - ۳۹- خواهش و حکمت جمع نمی شوند .
 - ۴۰- حکمت ساکن نمی شود در دلی که با شهوت باشد (که در آن خواهشهای دنیوی زیاد باشد) .
 - ۴۱- نیست حکمت مگر به نگهداری (از جانب خدا و یا نگهداری خود از گناهان) .
 - حکیمان ۱- حکماء (صاحبان علم راست و درست) شریفترین مردم هستند از جهت نفسها ، و بیشترین آنانند از نظر شکیبائی ، و سریع ترین آنانند از راه عفو ، و وسیع ترین ایشانست به حسب اخلاق و خوبیها .
 - ۲- حکیم سؤال کننده را شفا بخشد (یعنی جوابی گوید که مرض او را مداوا کند) و با فزونی ها بخشش می نماید .
- ص ۳۳۱
- ۳- جالس الحکماء یکمل عقلک ، و تشرف نفسک ، و ینتف عنک جهلک ۴۷۸۷ .
 - ۴- قد یزلّ الحکیم ۶۶۰۹ .
 - ۵- لیس بحکیم من شکی ضرّه إلی غیر رحیم ۷۴۶۷ .
 - ۶- لیس بحکیم من ابتدل بانبساطه إلی غیر حمیم ۷۴۹۸ .
 - ۷- لیس بحکیم من قصد بحاجته غیر حکیم (کریم) ۷۴۹۹ .
 - ۸- من کشف عن مقالات الحکماء انتفع بحقائقها ۹۲۴۱ .
 - ۹- إن کلام الحکیم إذا کان صوابا کان دواء ، و إذا کان خطاء کان داء ۳۵۱۳ . ۳- با حکیمان مجالست نما ، تا عقل

تو کامل گشته ، و نفست بلند مرتبه شده ، و از تو نادانیت منتفی گردد .

۴- گاهی حکیم می لغزد (یعنی چنان نیست که همیشه به حق رسد) .

۵- حکیم نیست کسی که بدی حال خود را به سوی غیر رحیم (خدا یا صاحب ترحم) شکایت برد .

۶- حکیم نیست کسی که شکفته روئی خود را به سوی غیر خویش بذل کند (مرحوم خوانساری می فرماید : غرض این است که حکیم نسبت به غیر خویشان اندازه شکفته روئی خود را نگاه می دارد ، و چندان زیاد نمی کند که باعث عدم وقار او شود در نظر ایشان) .

۷- حکیم نیست کسی که برای حاجت خود غیر کریم یا غیر حکیمی را (خدا و یا مطلق حکیم) قصد کند .

۸- هر که از گفتار حکماء پرده بردارد به حقائق آنها سودمند گردد .

۹- براستی که کلام و گفتار حکیم هرگاه درست باشد دواء خواهد بود ، و چون خطاء از کار در آید درد است (بنا بر این خیلی باید حکیم در گفتارش دقت کند) .

ص ۳۳۲

الحکومه و الولاية

۱- الطاعة جنة الرعيه ، و العدل جنة الدول ۱۸۷۳ .

۲- الذل بعد العزل يوازي عز الولاية ۲۱۱۳ .

۳- استكانه الرجل في العزل ، بقدر شره في الولاية ۱۸۹۸ .

۴- اعدل فيما وليت ، اشكر لله فيما اوليت ۲۲۶۵ .

۵- احرس منزلتك عند سلطانك ، و احذر أن يحطك عنها التهاون عن حفظ ما رقاك إليه ۲۳۹۶ .

۶- أقم الناس على سنتهم و دينهم ، و ليأمنك برئهم ، و ليخفك مريبهم ، و تعاهد ثغورهم و أطرافهم ۲۴۱۹ .

حکومت ۱- فرمانبرداری سپهر رعیت ، و عدل سپهر دولتهاست .

۲- ذلت و خواری بعد از عزل با عزت حکومت برابری می کند (پس نباید برای تحصیل آن کوشید چون چنین خواری را پشت سر دارد) .

۳- خواری مردم در بر کناری و عزل به اندازه بدی آنست در حکومت .

۴- در آنچه والی شدی عدالت نما ، و در آنچه بخشیده شده ای شکر خدا کن . (در بعض نسخه ها چنین است : «أشکر علی ما أولیت») .

۵- منزلت و مرتبه ای که در نزد فرمانده خود داری حفظ نما ، و دوری کن از این که تو را از آن منزلت فرود آورد سستی و سهل انگاری از نگهداری آنچه تو را بلند مرتبه کرده به سوی آن .

۶- مردم را بر سنت و طریقه و دینشان بر پای دار ، و باید که بی گناهشان از تو ایمن بوده ، و کسی که گمان گناهی به او باشد از تو بترسد ، و به سر حدّها و اطراف بلادشان رسیدگی کن .

ص ۳۳۳

۷- اجعل الدّین کھفک ، و العدل سیفک ، تنج من کلّ سوء ، و تظفر (تظھر) علی کلّ عدوّ ۲۴۳۳ .

۸- احذر الحیف و الجور ، فإنّ الحیف یدعو إلی السّیف ، و الجور یعود بالجلّاء ، و یعجلّ العقوبه و العقوبه و الانتقام ۲۴۴۶ .

۹- أقبح شیء جور الولاہ ۳۰۱۰ .

۱۰- الملک سیاسه ۱۷ .

۱۱- الملک (الملل) یفسد الأخوہ ۱۱۰۸ .

۱۲- الرّیاسه عطب ۲۲۳ .

۱۳- الإنصاف زین الإمراه ۹۲۳ . ۷- دین را پناه ، و عدالت را شمشیر خود قرار ده ، تا

از هر بدی رهائی یافته ، و بر هر دشمنی پیروز شوی ، و یا غلبه کنی .

۸- (تتمه کلامی است که آن حضرت به زیاد بن ابیه فرموده چنانکه با مختصر تفاوتی در نهج البلاغه حکمت ۴۶۸ ذکر شده است) از حیف و میل بیت المال و از ستم بهره‌یز ، زیرا که حیف و میل دعوت به شمشیر کرده . (یعنی مردم و یا حکومت عدل او را با شمشیر ادب کنند) ، و ستم به جلا بر می گردد ، (یعنی باعث می شود که رعیت زود جلای وطن کرده ملک خراب گردد) و عقوبت و انتقام را به شتاب آورد (و خدای منتقم به زودی در دنیا انتقام کشد) .

۹- زشت ترین چیز ستمگری فرمانفرمایان است .

۱۰- پادشاهی نگهبانی و حفظ و حراست رعیت است .

۱۱- پادشاهی (یا آزرده کردن) برادری را تباه می سازد .

۱۲- ریاست و فرماندهی هلاکت است (زیرا کمتر اتفاق می افتد که حقی به وسیله او پامال نگشته ، و حقوق بندگان خدا تضییع نگردد) .

۱۳- انصاف زینت امارت و حکومت است .

ص ۳۳۴

۱۴- التَّكْبِيرُ فِي الْوَلَايَةِ ذَلٌّ فِي الْعِزْلِ ۱۰۰۰ .

۱۵- الْوَلَايَاتُ مِضَامِيرُ الرِّجَالِ ۱۰۸۹ .

۱۶- آله الرِّياسه سعه الصِّدر ۱۲۵۶ .

۱۷- آفه الرِّياسه الفخر ۳۹۵۰ .

۱۸- إِذَا وَلَّيْتَ فَاعْدِلْ ۳۹۹۶ .

۱۹- إِذَا مَلَكَ الْأَرَاذِلَ هَلَكَ الْأَفْاضِلُ ۴۰۳۳ .

۲۰- إِذَا سَادَ السُّفْلُ خَابَ الْأَمَلُ ۴۰۳۴ .

۲۱- إِذَا اسْتَوْلَى اللَّئَامُ اضْطَهَدَ الْكِرَامُ ۴۰۳۵ .

۲۲- تَوَلَّى الْأَرَاذِلَ وَالْأَحْدَاثَ الدُّوْلَ ، دَلِيلُ انْحِلَالِهَا وَإِدْبَارِهَا ۴۵۲۳ . ۱۴- تَكْبَرُ فِي وَقْتِ حُكْمِ خَوَارِي وَذَلَّتْ فِي حَالَتِ بَرِ كِنَارِي اسْتِ

۱۵- حکومت ها میدانهای مردان است (که به وسیله آن ماهیت هر کدام از قبیل اداره ، مدیریت ، عدالت ، آگاهی ، و رشد روشن خواهد گردید) .

۱۶- آلت و ابزار ریاست و سر کردگی و فرماندهی سعه صدر است . (یعنی بزودی از جا بدر نرود ، و از طرفی گذشت داشته باشد) .

۱۷- آفت ریاست و فرمانروائی فخر و سر بلندی نمودن است .

۱۸- هرگاه فرمانفرما گردی پس عدالت کن .

۱۹- هر گاه ارادل و اوباش زمامدار شدند افراد با فضیلت (خانه نشین شده) هلاک گردند .

۲۰- هرگاه مردم پست مرتبه در رأس کار قرار گیرند امید به نومییدی تبدیل خواهد شد .

۲۱- هرگاه بخیلان یا افراد پست استیلاء یافتند کریمان مغلوب خواهند شد .

۲۲- بر عهده گرفتن ارادل و جوانان (و یا تازه به دولت رسیده ها) دولت ها را ذلیل انحلال و پشت گرداندن آنست (البته چنین است زیرا باید کسانی مباشر امر

ص ۳۳۵

۲۳- تکتبرک فی الولاية ذلّ فی العزل ۴۵۷۵ .

۲۴- ثبات الدّول بإقامه سنن العدل ۴۷۱۵ .

۲۵- حبّ الرّیاسه رأس المحن ۶۸۷۱ .

۲۶- زین الرّیاسه الإفضال ۵۴۶۲ .

۲۷- زوال الدّول باصطناع السّففل ۵۴۸۶ .

۲۸- فضیله الرّیاسه حسن السّیاسه ۶۵۶۳ .

۲۹- فقدان الرّؤساء أهون من ریاسه السّففل ۶۵۶۹ .

۳۰- لكلّ دولة برهه ۷۲۸۵ .

۳۱- لن تحصن الدول بمثل استعمال العدل فيها ۷۴۴۴. حکومتی گردند که از هر نظر لایق و شایسته و تجربه کار و مدیر و مدبر و متدین باشند، و گرنه بر سر ملت و دولت آید آنچه نباید آید و انتظار آن نمی رود).

۲۳- گردن کشی و

تکبر تو در حکومت خواری و ذلت است در معزولی .

(آن گاه مردم تلافی خواهند نمود) .

۲۴- ثبات و پابرجائی دولت ها به بر پاداشتن روشهای عدل خواهد بود .

۲۵- دوستی ریاست ریشه و سر منشأ محنت هاست .

۲۶- زینت ریاست و سر کردگی عطا و بخشش است .

۲۷- زائل شدن دولت ها به گزینش و کار فرمائی مردم پست مرتبه است .

(یعنی آنها در رأس امور باشند) .

۲۸- فضیلت ریاست (و حکومت) حسن سیاست است . (یعنی خوب رعیت تربیت شود) .

۲۹- نداشتن رؤساء آسان تر است تا ریاست مردم پست مرتبه .

۳۰- برای هر دولت و حکومتی زمانی است (معین که بالتیجه سپری شود) .

۳۱- هرگز دولت و حکومتها به مثل به کار بردن عدل در آنها نگه داشته

ص ۳۳۶

۳۲- من ظلم رعیتته نصر أضداده ۷۸۱۵ .

۳۳- و الذی فلق الحبه و برء النسمه ، لولا حضور الحاضر ، و قیام الحجه بوجود الناصر ، و ما أخذ الله سبحانه علی العلماء أن لا یقاروا علی کظه ظالم ، و لا- سغب مظلوم ، لألقت جبلها علی غاربها ، و لسقیت آخرها بکأس أولها ، و لألفیتم دنیاکم هذه عندی أزهد من عفته عنز ۱۰۱۴۹ .

الحاکم و الوالی

۱- جود الولاه بفیء المسلمین جور و ختر ۴۷۲۵ . نمی شوند .

۳۲- هر که رعیت خود را ستم کند دشمنان خویش را یاری نموده است .

۳۳- (این فرازها از جمله کلمات آن حضرت است در خطبه ۳ شقشقیه که در جواب ابن عباس فرمود شکایت از سه خلیفه)

سوگند به خدائی که دانه حبه را شکافت و انسان

را آفرید ، اگر نبود حاضر شدن (جمعیت) حاضر (برای بیعت با من) و قیام حجت به وجود ناصر (که مرا یاری کردند و بر من پذیرش آن واجب گردید) و آنچه خداوند سبحان بر علماء گرفته (از عهد و پیمان) که بر سیری ظالم و گرسنه ماندن مظلوم قرار نگیرند (و نسبت به آنان بی تفاوت نباشند) هر آینه ریسمان آن را بر دوش آن می انداختم (همچون شتری که مهار آن را به پشت آن اندازند و آن را رها کنند) و آخر آن را به جام اول آن سیراب می نمودم (یعنی همچون زمان سابق دخالت در امر حکومت نمی کردم و شما را در گمراهی می گذاشتم) و هر آینه دنیای خود را نزد من (در بی ارزشی) کمتر از عطسه بزی و یا ... می یافتند .

حاکم و زمامدار ۱- بخشش حکام به غنیمت مسلمانان ستم و فساد است (بلکه باید در مصرف شرعی با احتیاط به کار رود)

ص ۳۳۷

۲- سبع أکول حطوم ، خیر من وال ظلوم غشوم ۵۶۲۶ .

۳- شرّ الولاہ من یخافه البری ء ۵۶۸۷ .

۴- من جارت ولایتہ زالت دولته ۸۳۶۵ .

۵- من تکبر فی ولایتہ کثر عند عزله ذلته ۸۷۱۷ .

۶- من اختال فی ولایتہ أبان عن حماقته ۸۷۱۸ .

۷- من حقّ الرّاعی أن یختار لرعیته ما یختاره لنفسه ۹۳۳۵ .

۸- من النّبل أن تتیقظ لإیجاب حقّ الرّعیه إلیک ، و تتغابی عن الجنایه علیک ۹۴۰۷ .

۹- وال ظلوم غشوم ، خیر من فتنه تدوم ۱۰۱۰۹ . ۲- جانور درنده خورد کننده

(به وسیله خوردن) بهتر از زمامدار ستمکار ظلم کننده و غاصب است .

۳- بدترین حکام کسی است که از او بی گناه بترسد .

۴- هر که رهبری و حکومت او بر ستم باشد دولتش زائل گردد .

۵- هر که در امارت و حکومت خود تکبر نماید در معزول شدنش خواری او بسیار گردد .

۶- هر که در حکومت خود تکبر نماید کم عقلی خود را ظاهر نماید .

۷- از حق چوپان (امیر و حاکم و زمامدار) آنست که آنچه را که برای نفس خود اختیار می کند برای رعیتش برگزیند .

۸- از آقائی و نجابت و زیرکی است که برای اثبات حق رعیت بر خود بیدار بوده (حقوق آنها را مراعات کرده دفع ستم کنی) و از جنایت بر خود (که از سوی آنان نسبت به تو انجام می گیرد) تغافل نمائی و نادیده به حساب آوری .

۹- والی ستمگر بسیار ظلم کننده از فتنه دائمی (و هرج و مرج که مملکت بدون حاکم و بدون زمامدار باشد) بهتر است .

ص ۳۳۸

۱۰- لا جور أظع من جور حاکم ۱۰۶۷۵ .

الحلف و اليمين الفاجره

۱- كيف يسلم من عذاب الله المتسرع إلى اليمين الفاجره ۶۹۸۸ .

۲- يكثر حلف الرجل لأربع : مهانه يعرفها من نفسه ، أو ضراعه يجعلها سيلا إلى تصديقه ، أو عى لمنطقه فيتخذ الأيمان حشوا و صله لكلامه ، أو لتهمه قد عرف بها ۱۱۰۳۶ .

۳- أسرع شىء عقوبه اليمين الفاجره ۳۰۴۱ .

۴- لا تعود نفسك اليمين ، فإن الحلف لا يسلم من الإثم ۱۰۲۹۹ . ۱۰- ستمی از ستم حاکم شنیع تر نیست (زیرا حاکم برای رفع

ستم منصوب است) .

سوگند ۱- چگونه از عذاب خدا سالم می ماند کسی که به سوی سوگند دروغ شتابان است ۲- سوگند مرد (و آدمی) برای چهار چیز بسیار می شود : مهانت و خواری که از نفس خود می شناسد ، یا فروتنی که آن را راهی به سوی تصدیق خود قرار می دهد ، یا عجز و ناتوانی در گفتار خود ، پس سوگندها را پر کننده ، و پیوندی برای سخن خود می گیرد . یا برای تهمتی که به آن شناخته شده است .

۳- شتابان تر چیزی به حسب عقاب و کیفر سوگند دروغ است .

۴- نفس خود را به سوگند عادت مده ، زیرا که بسیار سوگند خورنده از گناه سالم نخواهد ماند .

ص ۳۳۹

الحلال

۱- عليك بلزوم الحلال ، و حسن البرّ بالعیال ، و ذکر الله فی کلّ حال ۶۱۳۱ .

الأحلام و الرؤیا

۱- قد تصدق الأحلام ۶۶۵۱ .

۲- الرؤیا الصّالحه إحدى البشارتین ۱۶۱۰ .

الحلیم

۱- أوّل عوض الحلیم عن حلمه أنّ النّاس کلّهم أنصاره علی خصمه ۱۸۵۹ .

۲- الحلیم یعلی همّته فیما جنی علیه من طلب سوء المكافاه . حلال ۱- بر تو باد به ملازم بودن حلال ، و نیکوئی احسان نسبت به زن و بچه (و یا مطلق نان خورهای خانه) ، و یاد خدا در هر حال .

خوابها ۱- گاهی خوابها راست از کار در می آید .

۲- خواب شایسته و درست یکی از دو بشارت است .

بردبار ۱- اول عوضی که به شخص بردبار می رسد از بردباریش آنست که ، تمام مردم علیه دشمن او یار و انصار او باشند .

۲- بردبار همت خود را در آنچه بر او از جنایت واقع شده برتر داند که جانی را

ص ۳۴۰

۳- إنَّ أفضل النَّاس من حلم عن قدره ، و زهد عن غنيه ، و أنصف عن قوّه ۳۴۷۷ .

۴- الحليم من احتمل إخوانه ۱۱۱۱ .

۵- الحليم الذي لا يشقّ عليه مؤنه الحلم ۱۳۰۳ .

۶- إن لم تكن حليما فتحلم ، فإنّه قلّ من تشبهه بقوم إلّا أوشك أن يصير منهم ۳۷۲۶ .

۷- إنّما الحليم من إذا أوذى صبر ، و إذا ظلم غفر ۳۸۹۲ .

۸- جالس العلماء تزدد حلما ۴۷۲۲ .

۹- قد يزهد الحليم ۶۶۱۰ . به بدی پاداش داده و مکافات نماید (بلکه از او بگذرد و او را ببخشد) .

۳- به راستی که افزون ترین مردم کسی است که با قدرت

و توانائی بردبار بوده ، و با توانگری و بی نیازی بی رغبت است ، و با قدرت بر انتقام عدل نماید .

۴- بردبار کسی است که متحمل (بد سلوکیهای) برادران خود شود .

۵- بردبار کسی است که بر او مؤنه بردباری (مانند فرو نشانیدن غضب و فکر و تأمل در باره آن) دشوار نباشد .

۶- اگر بردبار نمی باشی پس طلب بردباری کن زیرا کمتر کسی به طایفه ای شبیه می گردد مگر آنکه نزدیک باشد که مانند آنها گردد . (یعنی اگر کسی چنین کاری کند با این عمل امکان دارد که دارای صفت بردباری شود) .

۷- جز این نیست بردبار کسی است که هرگاه اذیت شود شکیبائی کند و چون ستم شود ببخشاید .

۸- با بردباران بنشین تا بردباری زیاد نمائی .

۹- گاهی بردبار یا عاقل (بسبب فکر و یا عملش) هلاک می شود .

ص ۳۴۱

۱۰- قد یتزئی بالحلم غیر الحلیم ۶۶۵۴ .

۱۱- کن حلیمًا فی الغضب ، صبورًا فی الزَّهْب ، مجملًا فی الطَّلَب ۷۱۶۸ .

۱۲- لیس الحلیم من عجز فهجم ، و إذا قدر انتقم إنَّما الحلیم من إذا قدر عفا ، و كان الحلم غالبًا علی كلِّ أمره ۷۵۲۹ .

۱۳- من تحلّم حلم ۷۶۵۵ .

۱۴- من حلم أكرم ۷۶۷۷ .

۱۵- من تحلّى بالحلم سكن طیشه ۸۰۱۲ .

۱۶- من لم يتحلّم لم يحلم ۸۱۸۳ .

۱۷- من غاظك بقبح السّفه عليك ، فغظه بحسن الحلم عنه ۸۶۲۰ . ۱۰- گاهی غیر حلیم خود را به زور بردبار نشان دهد (اگر با حقیقت باشد خوب است و گرنه نکوهیده خواهد بود) .

۱۱- در خشم بردبار ، در ترس

بسیار شکیبا، نیکو کننده در طلب باش .

۱۲- بردبار نیست کسی که ناتوان باشد پس خاموش شود و به زمین نگاه کند و چون توانا گردد انتقام کشد ، جز این نیست حلیم کسی است که هر وقت قادر گردد عفو کند ، و بردباری بر هر کارش غالب شود .

۱۳- هر که در تحصیل بردباری رود بردبار گردد .

۱۴- کسی که بردباری کند اکرام شود .

۱۵- هر که به بردباری زینت یافت از جا بر آمدن او ساکن خواهد شد .

۱۶- هر که خود را به بردباری و ادار نسازد بردبار نشود . (یعنی در حقیقت باید ریاضت کشید و به جبر نفس را به بردباری واداشت .

۱۷- هر که تو را به زشتی سفاهت نسبت به تو بخشم آورد (یعنی کاری کند که باعث خشم تو گردد) پس تو او را به نیکوئی بردباری به خشم آور .

ص ۳۴۲

۱۸- من استعان بالحلم علیک غلبک و تفضّل علیک ۹۱۳۲ .

الحلم

۱- الحلم أحد المنقبین ۱۶۴۸ .

۲- الحلم عند شدّه الغضب یؤمن غضب الجبار ۱۷۷۶ .

۳- الحلم یطفئ نار الغضب ، و الحدّه تؤجج إحراقه ۲۰۶۳ .

۴- أحلم تکرّم ۲۲۲۹ .

۵- أحلم توقّر ۲۲۴۰ .

۶- أغض علی القذی ، و إلّا لم ترض أبدا ۲۳۱۹ .

۷- احتجب عن الغضب بالحلم ، و غصّ عن الوهم بالفهم ۲۳۶۵ . ۱۸- هر که به سبب بردباری نسبت به تو یاری جوید (و در مقابل بی ادبیهات انتقام نکشد) بر تو غالب شده و در باره ات تفضّل و احسان نموده است .

بردبار و بردباری ۱- بردباری یکی از دو صفت عالی است .

در وقت سختی غضب ایمن می سازد از خشم جبار (ممکن است مراد ستمگر بوده چنانکه محتمل است مراد پروردگار باشد) .

۳- بردباری آتش غضب را خاموش نموده ، و تندی سوزش آن را می افزاید .

۴- بردبار باش تا بلند مرتبه گردی .

۵- بردبار باش تا مورد احترام واقع شوی .

۶- بر خاشاک و خار روزگار و بر اذیت و آزارها چشم ببوش و گرنه هرگز خوشنود نخواهی شد .

۷- از غضب به بردباری پنهان شو ، و از تو هم به سبب فهم چشم پوشان .

ص ۳۴۳

۸- أقوى الناس من قوی علی غضبه بحلمه ۳۱۸۲ .

۹- أفضل الحلم كظم الغيظ ، و ملك النفس مع القدره ۳۱۸۳ .

۱۰- أشجع الناس من غلب الجهل بالحلم ۳۲۵۷ .

۱۱- إنَّ أفضل أخلاق الرجال الحلم ۳۳۸۶ .

۱۲- من كمال الحلم تأخير العقوبه ۹۳۳۲ .

۱۳- الحلم عشيره ۱۴۳ .

۱۴- الحلم زين الخلق ۲۷۸ .

۱۵- الحلم عنوان الفضل ۴۹۸ .

۱۶- الحلم رأس الرياسه ۷۷۱ .

۱۷- الحلم ثمره العلم ۸۴۲ . ۸- قوی ترین مردم کسی است که به وسیله بردباریش بر خشمش استوار باشد .

۹- افزون ترین بردباری فرونشاندن خشم ، و مالک شدن نفس است با قدرت و توانائی (یعنی انسان بتواند تلافی کند و نکند) .

۱۰- شجاع ترین مردم کسی است که به وسیله بردباری بر نادانی غلبه کند .

۱۱- برآستی که افزون ترین اخلاق مردان بردباری است (چون وقتی از ناملائمات عصبانی نشد ، و از تقصیرات گذشت ، و از مشکلات از کوره بدر نرفت ، و تحمل سوء ادبها را نمود ، بسایر صفات برجسته توفیق حاصل خواهد کرد) .

۱۲- از کمال بردباری پس

انداختن عقوبت و انتقام گیری است .

۱۳- بردباری قبیله ای است (یعنی کار آن را می کند) .

۱۴- بردباری زینت خصلت است .

۱۵- بردباری نشانه و یا سر سخن فضیلت است .

۱۶- بردباری رأس ریاست و سرکردگی است .

۱۷- بردباری میوه دانش است .

ص ۳۴۴

۱۸- الحلم فدام السفیه ۹۹۴ .

۱۹- الحلم زینه العلم ۱۰۰۴ .

۲۰- الحلم تمام العقل ۱۰۵۵ .

۲۱- الحلم (الحکمه) نور ، جوهره (جوهرته) العقل ۱۱۸۵ .

۲۲- الحلم حلیه العلم ، و عله السلم ۱۳۳۶ .

۲۳- الحلم نظام أمر المؤمن ۱۴۲۰ .

۲۴- إن كان فی الغضب الانتصار ، ففي الحلم ثواب الأبرار ۳۷۱۵ .

۲۵- إنما الحلم كظم الغیظ ، و ملك النفس ۳۸۵۹ .

۲۶- آفه الحلم الذلّ ۳۹۴۰ .

۲۷- إذا حلمت عن السفیه غمته ، فزده غمًا بحلمك عنه ۴۰۸۸ . ۱۸- بردباری دهن بند ابله است .

۱۹- بردباری زینت و آرایش دانش است .

۲۰- بردباری تمام خرد است . (یعنی کسی که بردبار بود علامت کمال عقل اوست) .

۲۱- بردباری یا حکمت نوریست که ذات و جوهر آن عقل است .

۲۲- بردباری زینت دانش و سبب صلح و آشتی است .

۲۳- بردباری رشته کار فرد با ایمان است .

۲۴- اگر در خشم و غضب انتقام گیری است ولی در بردباری پاداش نیکو کارانست .

۲۵- جز این نیست که بردباری فرو بردن خشم و مالک شدن نفس است .

۲۶- آفت بردباری خواری است . (یعنی در وقتی آدمی باید در مقابل بی ادبیها بردباری کند که سبب خفت و خواری نگردد) .

۲۷- هرگاه از کردار نادان و کم عقل بردباری نمائی او را غمگین گردانی)

۲۸- إذا حلمت عن الجاهل فقد أوسعتة جوابا ۴۱۰۴ .

۲۹- إذا سمعت من المکروه ما يؤذیک فتطأطأ له یخطک ۴۱۶۶ .

۳۰- إذا کان الحلم مفسده ، کان العفو معجزه ۴۱۷۸ .

۳۱- بالحلم تكثر الأنصار ۴۱۸۵ .

۳۲- بالكظم یكون الحلم ۴۲۱۹ .

۳۳- تجرّع غصص الحلم یطفئ نار الغضب ۴۴۸۷ .

۳۴- تجرّع الغصص ، فإنی لم أر جرعه أحلی منها عقبه و لا ألدّ مغبه ۴۵۳۱ . همیشه در انتظار جواب است تو وقتی بی اعتنائی کنی بیشتر ناراحت می شود) پس به وسیله بردباریت او را بیشتر غمگین ساز .

۲۸- هرگاه در مقابل نادان بردباری کنی پس در حقیقت پاسخ وسیعی به او دادی (چنانکه گفته اند : جواب ابلهان خاموشی است) .

۲۹- هرگاه از ناخوشی چیزی که تو را آزار می دهد شنیدی برای آن سر بزیر افکن (یعنی آن را ندیده و نشنیده انگار کن) از تو رد خواهد شد .

۳۰- هرگاه بردباری مفسده باشد عفو ناتوانی خواهد بود . (یعنی در چنین جائی که بردباری مضر باشد باید انتقام گرفت عفو و گذشت بی مورد است) .

۳۱- به سبب بردباری یاران و انصار زیاد خواهد گردید .

۳۲- به سبب فرو بردن خشم بردباری حاصل شود . (یعنی تا کسی خشم را فرو نبرد از انتقام و تلافی دست بر نخواهد داشت) .

۳۳- جرعه در کشیدن و فرو بردن غصه های بردباری (که از بد سلوکیهای دیگران بوجود آید) آتش خشم (خود و خدا) را خاموش خواهد کرد .

۳۴- غصه ها را یک دفعه سرکش ، زیرا که من سر کشیدن دفعی را از آن شیرین تر بحسب

عاقبت و لذیذتر از نظر پایان ندیدم . (راستی چنین است وقتی

ص ۳۴۶

۳۵- تجرّع مضمض الحلم ، فإنه رأس الحكمة ، و ثمره العلم ۴۵۴۶ .

۳۶- ثمره الحلم الرّفق ۴۶۴۴ .

۳۷- حسن الحلم دليل و فور العلم ۴۸۲۲ .

۳۸- خير الحلم التّحلم ۴۹۶۵ .

۳۹- رأس العلم الحلم ۵۲۳۳ .

۴۰- زكاه الحلم الاحتمال ۵۴۴۶ .

۴۱- سبب الوقار الحلم ۵۵۳۴ .

۴۲- عليك بالحلم فإنه ثمره العلم ۶۰۸۴ . غضبناك خشم خود را فرو می برد و در نتایج به کار بردن خشم و غضب اندیشه می نماید و نفع و ضررش را می سنجد ، آن گاه به عاقبت آن پی می برد ، و می داند که چه نعمتی خدا نصیبش کرده ، و چقدر بردباریش شیرین و خوش عاقبت و سود بخش بوده ، و تا چه حدّ از آن لذت می برد) .

۳۵- درد و غصه حلم و بردباری را یک بار به کام درکش (چنانکه آب را به آسانی با یک نفس سر می کشی) زیرا که آن سر حکمت ، و میوه دانش است .

۳۶- میوه بردباری همواری با مردم و درشتی نکردن است .

۳۷- نیکویی بردباری نشانه بسیاری دانش است . (چون تا دانش کسی زیاد نباشد نتواند در مقابل ناملائمات حوصله کند) .

۳۸- بهترین حلم خود را بر حلم واداشتن است . (یعنی ذاتا حلیم نباشد با ریاضت خود را نگه دارد) .

۳۹- سر علم و دانش بردباری است (زیرا علم بدون آن زیان بخش خواهد بود) .

۴۰- زکات بردباری تحمل بی ادبیها و آزار مردم است .

۴۱- سبب وقار و سنگینی بردباری است .

۴۲- بر تو باد

به بردباری زیرا که آن میوه دانش است .

ص ۳۴۷

۴۳- عليك بالحلم فإنه خلق مرضي ۶۱۰۵ .

۴۴- عند غلبه الغيظ و الغضب يختبر حلم الحلماء ۶۲۲۵ .

۴۵- قوه الحلم عند الغضب أفضل من القوه على الانتقام ۶۸۰۸ .

۴۶- كفى بالحلم وقارا ۷۰۲۶ .

۴۷- من كمال الحلم تأخير العقوبه ۹۳۳۲ .

۴۸- نعم وزير العلم الحلم ۹۹۲۹ .

۴۹- وقار الحلم زينه العلم ۱۰۰۷۳ .

۵۰- وجدت الحلم و الاحتمال أنصر لي من شجعان الرجال ۱۰۱۳۹ .

۵۱- لا تفضحوا أنفسكم لتشفوا غيظكم ، و إن جهل عليكم جاهل فليسعه حلمكم ۱۰۲۴۰ . ۴۳- بر تو باد به بردباری زیرا که آن خوئی است پسندیده .

۴۴- در هنگام غلبه خشم و غضب بردباری بردباران آزمایش می شود .

۴۵- نیروی بردباری در هنگام خشم افزون تر از نیروی انتقام است .

۴۶- بس است برای بردباری سنگینی و آرامش .

۴۷- از کمال بردباری است تأخیر جزای بد .

۴۸- خوب وزیر علمی است بردباری .

۴۹- سنگینی بردباری زینت علم است .

۵۰- من بردباری و متحمل شدن (بی ادبیهای مردم) را یاری کننده تر از مردان شجاع (که مرا یاری کنند) یافته ام .

۵۱- نفسهای خود را مفتضح و رسوا مسازید برای آنکه خشم خود را شفا دهد و اگر نادانی بر شما اظهار نادانی کرد باید بردباری شما او را فرا گیرد (یعنی از او انتقام نگیرید) .

- ٥٢- لا فضيله كالحلم ١٠٤٥٩ .
- ٥٣- لا ظهير كالحلم ١٠٤٨٥ .
- ٥٤- لا حلم كالتغافل ١٠٥٠٢ .
- ٥٥- لا عزّ أرفع من الحلم ١٠٦٣٢ .
- ٥٦- لا شرف أعلى من الحلم ١٠٦٥٧ .
- ٥٧- لا يحلم عن السفه إلا العاقل ١٠٧٣٤ .
- ٥٨- لا علم لمن لا حلم له ١٠٧٨٤ .

۵۹- يستدلّ علی حلم الرّجل بكثره احتمالاً ، و علی نبله بكثره إنعامه ۱۰۹۷۱ . ۵۲- هیچ فضیلتی مانند بردباری نیست .

۵۳- هیچ یار و پشتیبانی مانند بردباری نیست .

۵۴- هیچ بردباری مانند خود را به غفلت زدن (که گویا از سوء ادب دیگری متوجه نشده) نیست .

۵۵- نیست عزّتی بالاتر از بردباری .

۵۶- شرفی بلندتر از بردباری نیست .

۵۷- از کم حلم و یا از نادان بردباری نخواهد نمود مگر عاقل . (چون میدانند با انتقام او بدتر خواهد نمود و یا آنکه او را برای انتقام کشیدن اهل نمی داند) .

۵۸- علمی نیست برای کسی که حلمی برای او نیست .

۵۹- بر بردباری مرد بسیاری تحمل او (بی ادبها و یا زحمات و اخراجات مردم را) و بر نجابت او به بسیاری احسانش استدلال می شود .

ص ۳۴۹

الحمد

قسمت اول

۱- لا یحمد حامد إلّا ربّه ۱۰۱۵۰ .

۲- من جعل الحمد ختام النّعمه جعله الله سبحانه مفتاح المزید ۸۸۹۸ .

۳- من حمد الله أغناه ۹۰۹۸ .

المحامد و المذام

قسمت اول

۱- استكثر من المحامد ، فإنّ المذام قلّ من ینجو منها ۲۴۷۶ .

محمّد صلّی الله علیه و اله و سلّم و اهل بیته

۱- ارض بمحمد صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَآلِهِ وَسَلَّمَ رائداً، و إلى النجاة قائداً ۲۴۳۰. ستایش ۱- ستایش نکند ستایش کننده ای مگر پروردگارش را. (یعنی غیر او مستحق ستایش نیست).

۲- هر که حمد (خدا) را ختام و پایان نعمت قرار دهد خداوند سبحان آن را کلید زیادتى قرار دهد .

۳- هر که حمد خدا کند او را بی نیاز خواهد فرمود .

ستایش ها و سرزنش ۱- کوشش نما که محامد بسیار (صفات و افعالی که موجب ستایش گردد) تحصیل کنی ، زیرا کم است کسی که از مذام (مقابل محامد است) رستگار باشد .

محمد و آل صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَآلِهِ وَسَلَّمَ ۲- به رهبری و پیشرو و قائد بودن به سوی نجات حضرت محمد صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَآلِهِ وَسَلَّمَ خوشنود باش .

ص ۳۵۰

۲- اقتدوا بهدى نبیکم ، فإنه أصدق الهدى ، و استنوا بسنته ، فإنها أهدى السنن ۲۵۴۶ .

۳- إياکم و الغلو فینا ، قولوا : إنا مرربون ، و اعتقدوا فی فضلنا ما شئتم ۲۷۴۰ .

۴- ألا و إنا أهل البيت أبواب الحکم ، و أنوار الظلم ، و ضیاء الأمم ۲۷۸۶ .

۵- أين تتيهون ، و من أين تؤتون ، و أنتی تؤفکون ، و علام تعمهون ، و

بینکم عتره نبیکم ، و هم أزمه الصدق و ألسنه الحق ۲۸۱۹ .

۶- این العذین زعموا أنهم الراسخون فی العلم دوننا کذبا و بغیا علینا ۲- به رهنمودهای پیامبر خود اقتداء نمائید ، زیرا که آن راست ترین هدایت است ، و سیره و طریقه او را سیره خود سازید که آن راه نماینده ترین سنت هاست .

۳- بر حذر باشید از غلو و تجاوز از حدّ در حق ما بگوئید که ما مخلوق پرورده شده ایم ، و در فضل و افزونی مرتبه ما هر چه خواهید معتقد شوید . (یعنی نگوئید ما خدا هستیم ، بلکه معتقد به عبودیت ما شده دیگر در باره هر عقیده نسبت به ما مجازید ، به این معنی که هر چه معتقد شوید در باره ما بی اشکال است مانند عقیده به این که ، ما عالم بما کان و ما یکون و ما هو کائن بوده ، و یا مرده را زنده کرده و صاحب معجزات و کرامات و خارق العاده می باشیم) .

۴- آگاه باشید : به راستی که ما اهل بیت درهای حکمت ها ، و نورهای تاریکیها ، و روشنی اّمّتها هستیم .

۵- کجا سر گردانید ، و از کجا آمده ، و کجا برگردانده می شوید ، و بر چه در گمراهی بر می گردید ، و حال آنکه در میان شماسست عترت پیامبرتان ، و آنها زمامهای راستی و زبانهای حقّند ۶- کجا رفتند کسانی که گمان کردند آنها را سخنان در علمند نه ما ، (مراد

ص ۳۵۱

و حسدا لنا ، أن رفعنا الله سبحانه و وضعهم ، و أعطانا و حرّمهم ، و أدخلنا و أخرجهم

، بنا يستعطي الهدى ، و يستجلى العمى لا بهم ٢٨٢٦ .

٧- أحسن الحسنات حُبنا ، و أسوء السيئات بغضنا ٣٣٦٣ .

٨- أسعد الناس من عرف فضلنا ، و تقرب إلى الله بنا ، و أخلص حُبنا ، و عمل بما إليه ندبنا ، و انتهى عما عنه نهينا ، فذاك منا ، و هو في دار المقامه معنا ٣٢٩٧ .

٩- أولى الناس بنا من والانا ، و عادا من عادانا ٣٣٦٤ . خلفائی بودند که حق آن حضرت را غصب کردند) ، و این گمان و ادعا از راه دروغ ، و سر بلندی و ستم بر ما ، و حسد نسبت بما بود ، چون خداوند سبحان ما را بلند گردانید و آنها را پست نمود ، و بما بخشید از علوم و معارف و نشانه های امامت و آنها را محروم کرد ، و ما را داخل گردانید در قرب و منزلت خود و آنها را خارج ساخت ، به وسیله ما هدایت طلب شود و کوری جهالت گشایش یابد نه به وسیله آنها .

٧- نیکوترین حسنات و خوبیها دوستی ما ، و بدترین گناهان و بدیها دشمنی ماست ، (به جهت این که حب و بغض خاندان محمد و آل- صلوات الله عليهم أجمعين- با حب و بغض الهی توأم است ، و شکی نیست در این که دوستی خدا بالا-ترین حسنات ، و دشمنی او بدترین گناهان بوده ، چون موجب خلود در آتش است) .

٨- نیکبخت ترین مردم کسی است که فضیلت ما را شناخته ، و به وسیله ما به خدا تقرب جوید ، و در دوستی

ما اخلاص ورزیده ، و به آنچه ما او را خوانده ایم عمل نموده ، و از آنچه ما از آن نهی کرده ایم باز ایستد ، پس چنین کسی از ما بوده و او در خانه اقامت (بهشت) با ماست .

۹- سزاوارترین مردم به ما (که ما او را دوست داشته یا شفاعت کرده یا از شیعیان ما به حساب آید یا آنکه در آن نشأه در جوار ما باشد) کسی است که ما را دوست داشته ، و دشمن دارد کسی را که با ما دشمنی کند .

ص ۳۵۲

۱۰- إِنَّ لِلَّهِ شُرُوطًا وَإِنِّي وَ ذُرِّيَّتِي مِنْ شُرُوطِهَا ۳۴۷۹ .

۱۱- إِنَّ الْمَسْكِينِ رَسُولَ اللَّهِ فَمَنْ أَعْطَاهُ فَقَدْ أَعْطَى اللَّهَ وَ مَنْ مَنَعَهُ فَقَدْ مَنَعَ اللَّهَ سُبْحَانَهُ ۳۵۳۹ .

۱۲- إِنَّ أَمْرَنَا صَعْبٌ مُسْتَصْعَبٌ ، لَا يَحْتَمِلُهُ إِلَّا عَبْدٌ ائْتَحَنَ اللَّهَ قَلْبَهُ لِلْإِيمَانِ ، وَ لَا يَعِي حَدِيثَنَا إِلَّا صَدُورٌ أَمِينَةٌ ، وَ أَحْلَامٌ رَزِينَةٌ ۳۵۵۳ .

۱۳- إَلَيْنَا يَرْجِعُ الْغَالِي ، وَ بِنَا يَلْحَقُ التَّالِي ۱۵۵۴ . ۱۰- براستی که برای «لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ» شرطهایی است ، و بدرستی که من و ذریه من از شرطهای آنیم . (نظیر آن از پیامبر بزرگ اسلام و حضرت علی بن موسی الرضا- علیهم السلام- روایت شده است ، بنا بر این در نیکبختی دنیا و آخرت توحید به تنهایی کفایت نکرده ، بلکه نیازمند به ولایت ائمه و اعتقاد به امامت آنهاست ، گر چه در دنیا به نجاست آنها مانند کفار حکمی نشود ، اما بطور مسلم کسی که ولایت آنها را نپذیرفته کافر خواهد بود و داخل بهشت

نخواهد گردید ، زیرا از شرایط دخول بهشت اعتقاد به امامت و رهبری دوازده امام است) .

۱۱- به راستی که طلب کننده رسول خداست ، پس هر که به او ببخشد به خدا بخشیده ، و کسی که او را منع نماید از خدای سبحان منع نموده است .

۱۲- به راستی که امر ما (شأن و رتبه و منزلت و یا فرمان و یا احادیث ما خاندان عصمت و طهارت) دشوار سخت مشکل است ، نمی تواند آن را بردارد (و قبول کند و به کنه آن برسد) مگر بنده ای که خداوند دلش را از برای ایمان آزموده ، (و دلش را از ایمان پر کرده) ، و حفظ نمی کند حدیث ما را (به سبب عمل چون امر ما با سایر اوامر فرق دارد ، در امر ما سستی و تنبلی و تغییر و تبدیل نیست ، و یا به سبب فهم و تعقل چون مشکل است) مگر سینه های امین و استوار ، و عقلهای آرام و با وقار ، (اما عقلهای دیگر و سینه های دیگران از درک آن قاصر است) .

۱۳- به سوی ما بر می گردد آنکه غلو می کند (و ما را خدا می داند) و به ما ملحق می شود عقب مانده .

ص ۳۵۳

۱۴- إِنَّ اللَّهَ تَعَالَى أَطَّلَعَ عَلَى الْأَرْضِ فَاخْتَارَنَا ، وَ اخْتَارَ لَنَا شِيعَةَ يَنْصُرُونَا ، وَ يَفْرَحُونَ لِفِرْحَانَا ، وَ يَحْزَنُونَ لِحِزْنَانَا ، وَ يَبْذُلُونَ أَنْفُسَهُمْ وَ أَمْوَالَهُمْ فِيْنَا ، فَأَوْلئِكَ مَنَا ، وَ إِلَيْنَا ، وَ هُمْ مَعَنَا فِي الْجَنَانِ ۳۵۵۴ .

۱۵- إِنَّ أَمْرَنَا صَعْبٌ مُسْتَصْعَبٌ ، خَشْنٌ مَخْشُوشٌ

، سرّ مستسرّ ، مقنّع ، لا يحمله إلّا ملك مقرب ، أو نبی مرسل ، أو مؤمن امتحن الله سبحانه قلبه للإيمان ۳۵۵۵ .

۱۶- إنّ هاهنا «و أشار بیده إلى صدره» لعلمًا جمًا ، لو أصبت له حمله ، بلی أصیب لقنا غیر مأمون علیه ، مستعملا آله الدّین للدّنیاء ، أو مستظہرا بنعم اللّٰه علی عبادہ ، و بحججه علی أولیائہ ، أو منقادا لحملة الحقّ ، لا- بصیره له فی ۱۴- به راستی که خداوند تعالی اشرف بر زمین پیدا کرد و نظری نمود ، پس ما را از میان خلق برگزید ، و برای ما پیروانی که ما را یاری کرده ، و برای شادی ما شاد ، و به جهت اندوه ما اندوهناک می باشند برگزید ، آنها جانها و اموالشان را در راه ما داده ، پس آنان از ما و به سوی ما بوده ، و آنها در بهشت با ما خواهند بود .

۱۵- به راستی که امر ما سخت دشوار مشکل ، درشت ، سخت درشت پنهان ، پوشیده ، پرده بر آن انداخته شده و سر پوشیده است ، آن را بر نمی دارد مگر فرشته مقرب یا پیامبر مرسل یا مؤمنی که خدای سبحان دلش برای ایمان گنجایش داده است ، (بنا بر این در دیدن و شنیدن احادیث نباید سریعا وارد شد و آن را طرد کرد ، اگر فهمیده نشد باید امر آن را به خود ائمه- علیهم السلام- برگردانید) .

۱۶- به راستی که در اینجا (و اشاره کرد با دست خود به سینه اش) هر آینه علم بسیاری است ، اگر

برای آن بردارندگانی می یافتیم یا ای کاش می یافتیم ، آری تند فهم غیر امینی را می یابیم که به کار برنده آلت دین است برای دنیا ، یا کسی که با نعمت های خدا بر بندگان و به برهانها و حجت های او بر اولیائش پشت قوی کننده است ، یا فرمانبردار حمله حق (ائمه هدی- علیهم السلام-) است که برای او در متشابهات آن

ص ۳۵۴

إِحْنَاءَهُ ، يَنْقَدِحُ الشَّكَّ فِي قَلْبِهِ لِأَوَّلِ عَارِضٍ مِنْ شِبْهِهِ ۳۶۵۷ .

۱۷- أهل الذِّكْرِ (القرآن) ، أهل الله ، و خاصَّته (حاقته) ۱۴۶۷ .

۱۸- أنا قسيم النار ، و خازن الجنان ، و صاحب الحوض ، و صاحب الأعراف ، و ليس منّا أهل البيت إمام إلّا و هو عارف (عالم) بأهل ولايته ، و ذلك لقول الله تعالى : إِنَّمَا أَنْتَ مُنذِرٌ وَ لِكُلِّ قَوْمٍ هَادٍ ۳۷۶۰ . بینائی نبوده ، به نخستین شبهه ای که در دلش عارض شود آتش شک در دل او بر افروخته می گردد . (خلاصه حضرت بر دارندگان علم را به چند قسمت تقسیم فرموده : الف- دراک است ولی امین نبوده اسرار را به دیگری می گوید ، و یا به جهت امور دنیا مردم را از راه دین فریب می دهد .

ب- نعمتها و حجت های الهی را پشتوانه خود کرده مطالب دینی را تحریف ساخته با این عمل پشت قوی نماید .

ج- فرمانبردارانی که ناآگاهند که با مختصر شبهه ای عوض شده مردد خواهند شد) .

۱۷- أهل ذکر یا أهل قرآن أهل خدا و خواصّ اویند .

۱۸- من (که علی بن ابی طالب) قسمت کننده

جهنم ، و گنجور و خزانه دار بهشت ، و صاحب حوض کوثر ، و صاحب اعرافم ، و از ما اهل بیت امام و پیشوائی نیست مگر آنکه او دانا و شناسای اهل ولایت و رعیت خویش است ، و چنین امری از برای گفتار خدای تعالی است که فرموده : جز این نیست که تو ترساننده ، و از برای هر قومی هدایت کننده ایست (پوشیده نماند که مناصب بالا- و چنین منقبت ها در اکثر کتابهای شیعه و سنی چه در کتابهای مربوط به عقاید و چه کتابهای تاریخی و روایی ذکر شده است نیازی به شرح آن نبوده طالبین بی غرض به آنها مراجعه کرده

ص ۳۵۵

۱۹- أنا صنو رسول الله ، و السابق إلى الإسلام ، و كاسر الأضداد ، و مجاهد الكفار ، و قاصم الأضداد ۳۷۶۱ .

۲۰- أنا كاتب الدنيا لوجهها ، و قادرها بقدرها ، و رادها على عقبها ۳۷۶۲ .

۲۱- أنا يعسوب المؤمنين ، و المال يعسوب الفجار ۳۷۶۴ .

۲۲- أنا مع رسول الله صلوات الله عليه و معى عترتى على الحوض (فليأخذ آخذكم بقولنا ، و ليعمل بعملنا ، إنا لننافس على الحوض) و إنا لنذود عنه أعدائنا ، و نسقى منه أوليائنا ، فمن شرب منه شربه ، لم يظمأ بعدها و از حق پیروی نموده و از پیروی هوای نفس پرهیز نمایند) .

۱۹- من برادر مهربان و یا همتای رسول خدا ، و پیشی گیرنده به سوی اسلام ، و شکننده بت ها ، و پیکار کننده با کفار ، و ریشه کن کننده و یا خوار سازنده مخالفانم ، (تمام این امور

از کتب شیعه و سنی به طور واضح و کامل استفاده خواهد گردید).

۲۰- منم برو در اندازه دنیا (گویا آن حضرت با آن کشتی گرفته و آن را به زمین زده و آن را به صورت به خاک انداخته است) ، و شناسای آنم به اندازه آن (از قدر و مرتبه خواری و بی اعتباری) و بر پاشنه برگرداننده آنم (به گونه ای که روی آن از من گردیده و پشت آن به من شده است) .

۲۱- من سرکرده و سلطان مؤمنانم ، و مال فرمان فرمای گنهکاران خواهد بود .

۲۲- من (در روز محشر) با رسول خدا- صلوات الله علیه- می باشم ، و همراه با من فرزندان من بر سر حوض کوثرند (پس هر یک از شما و یا فرا گیرنده شما باید قول ما را گرفته و به عمل ما عمل نماید ، زیرا ما بر حوض کوثر منافسه و معارضه می کنیم و یا دیگران نسبت باین منصب و تولیت منازعه دارند) و دشمنان خود را از آن دور ساخته ، و از آن دوستان خویش را سیراب می سازیم ، پس کسی که از آن جرعه ای بنوشد بعد

ص ۳۵۶

أبدأ ۳۷۶۳ .

۲۳- أنا وضعت بكلکل (بكلاکل) العرب ، و کسرت نواجم (قرون) ربیعه و مضر ۳۷۶۵ .

۲۴- أنا شاهد لکم ، و حجیج یوم القیمه علیکم ۳۷۶۸ .

۲۵- أنا داعیکم إلی طاعه ربکم ، و مرشدکم إلی فرائض دینکم ، و دلیلکم إلی ما ینجیکم ۳۷۶۹ .

۲۶- أنا و أهل بیتی أمان لأهل الأرض كما أنّ النجوم أمان لأهل السماء

۳۷۷۰. از آن هرگز تشنه نخواهند گردید .

۲۳- من سینه های عرب را (بخاک) گذاشتم یعنی آنها را خوار و ذلیل کردم و بر آمدهای شاخها و سرکشان ربیعه و مضر (که دو طایفه مهم عرب بودند) را شکستم ، (پوشیده نماند که مبارزه حضرت با ربیعه در جنگ جمل و صفین در میان لشکر عایشه و معاویه بوده که جمع کثیری از آنها به دست آن اسد الله اعظم به قتل رسیدند چنانکه علامه خوانساری- ره- از ابن ابی الحدید نقل کرده است ، فدای آن بازوان پر توانت آی علی بن ابی طالب و درود فراوان بر آن روح بلندت ای خیر گشا)

۲۴- من برای شما گواه (در صورت فرمانبرداری) و حجت گیرنده ام (در صورت عصیان و سرکشی) در روز قیامت علیه شما .

۲۵- من شما را به سوی فرمانبرداری پروردگارتان خواننده ، و به واجبات دینتان هدایت کننده ، و به سوی چیزی که شما را رستگار سازد رهنما می باشم .

۲۶- من و اهل بیتم برای اهل زمین امانیم چنانکه ستارگان برای اهل آسمانها امان خواهند بود (به نظر می رسد که مراد حضرت این باشد چنانکه شهب ثاقب در آسمان تیری هستند برای شیاطین ما هم تیری هستیم در زمین در برابر شیاطین

ص ۳۵۷

۲۷- أنا خلیفه رسول الله فیکم و مقیمکم علی حدود دینکم ، و داعیکم إلی جنة المأوی ۳۷۷۱ .

۲۸- إني لعلی یئنه من ربی ، و بصیره من دینی ، و یقین من امری ۳۷۷۲ .

۲۹- إني لعلی جاده الحق ، و إنهم لعلی مزله الباطل ۳۷۷۶

۳۰- إني لعلی إقامه حجج الله أفاول ، و علی نصره دینه أجاهد و أقاتل ۳۷۷۷ .

۳۱- إني لأرفع نفسي أن تكون حاجه لا يسعها جودي ، أو جهل لا يسعه حلمي ، أو ذنب لا يسعه عفوي ، أو أن يكون زمان أطول من انسي) .

۲۷- من جانشين رسول خدايم در ميان شما ، و بر پا دارنده شما بر حدود و اطراف و شرايط ديتان و شما را به سوی جنه المأوی (نام بهشت خاصی که جایگاه شهداء است و یا منزل خاصان الهی) خواننده ام .

۲۸- به راستی که من بر حجتی روشن از جانب پروردگارم ، و بینائی از دین ، و یقین از کارم می باشم . (یعنی من گتره ادعای امامت نکرده ام ، قرآن و پیغمبر صلی الله علیه و اله و سلم گواه من است ، و من با بینائی در دین با یقین بر شما امام خواهم بود) .

۲۹- به راستی که من همانا بر جاده حق و آنها (خلفاء جور که حق آن بزرگوار را غصب کرده اند) بر لغزشگاه باطل خواهند بود .

۳۰- به راستی که من برای بر پاداشتن حجت های خدا (مانند قرآن و سنت) گفتگو کرده ، و بر یاری دینش پیکار نموده و می جنگم .

قسمت دوم

۳۱- به راستی که من نفس خود را بالاتر از این می دارم که حاجتی باشد که جود و بخشش من گنجایش آن را نداشته باشد ، و یا نادانی باشد که حلم من آن را در برنگیرد ، و یا گناهی باشد که عفو من آن را فرونگیرد ، یا آنکه

۳۲- إني كنت إذا سئلت رسول الله صلى الله عليه و اله و سلم أعطاني ، و إذا سكتت عن مسألته ابتدأني ۳۷۷۹ .

۳۳- إنما مثلي بينكم كالشراج في الظلمه ، يستضيء بها من و لجها ۳۸۸۳ .

۳۴- إنما الأئمة قوام الله على خلقه ، و عرفاؤه على عباده ، و لا يدخل الجنة إلا من عرفهم و عرفوه ، و لا يدخل النار إلا من أنكرهم و أنكروه ۳۹۱۱ .

۳۵- إنما المستحفظون لدين الله هم الذين أقاموا الدين ، و نصره ، و حاطوه من جميع جوانبه ، و حفظوه على عباد الله و رعوه ۳۹۱۲ . درازتر از روزگار من باشد (چه از نظر طاعت و بندگی و یا از نظر خلقت زیرا در روایت دارد که خلقت آن حضرت هزار سال قبل از خلقت عالم بوده است) .

۳۲- به راستی که چنین بودم که هرگاه از رسول خدا صلی الله علیه و اله و سلم می پرسیدم عطا می فرمود و چون از پرسش او ساکت می شدم خود ابتداء می فرمود . (یعنی پیوسته از آن حضرت بهره مند بودم که دیگران چنین نبودند) .

۳۳- جز این نیست که حال و شأن من در میان شما مانند چراغی است در تاریکی که به وسیله آن روشن شود هر که بر آن داخل گردد .

۳۴- جز این نیست که امامان فرمانفرمایان خدایند بر خلقش و عرفاء و شناسندگان اویند بر بندگان خود ، و به بهشت داخل نخواهد گردید مگر کسی که آنان را شناخته و آنان او را شناخته باشند ، (در اطاعت و بندگی

و انقیاد) ، و به دوزخ داخل نخواهد شد مگر کسی که آنان را انکار کرده و آنان او را انکار کرده باشند .

۳۵- همانا پس مستحفظین و نگهبانان دین خدا یا کسانی که مأموریت حفظ دین بعهدہ او قرار گرفته ، آنها افرادی هستند که دین را بر پاداشته و آن را یاری نموده ، و از تمام جوانب و از هر طرف آن را حراست کرده و بر بندگان خدا حفظ کرده و رعایت

ص ۳۵۹

۳۶- (فی ذکر رسول اللہ صلی اللہ علیہ و آلہ و سلم) بلغ عن ربہ معذرا ، و نصح لأئمتہ منذرا ، و دعا إلى الجنہ مبشرا ۴۴۵۷ .

۳۷- بنا اهدیتم (فی) الظلماء ، و بنا تسنمتم العلیاء ، و بنا انفجرتم عن السرار ۴۴۵۸ .

۳۸- بنا فتح اللہ ، و بنا یختم ، و بنا یمحو ما یشاء ، و یثبت ، و بنا یدفع اللہ الزمان الکلب ، و بنا ینزل اللہ الغیث فلا یغرنکم باللہ الغرور ۴۴۵۹ . آن کنند ، یعنی افراد دیگر که دارای این صفات نبوده برای پست خلافت و امامت لایق نمی باشند) .

۳۶- (در یاد پیامبر الهی صلی اللہ علیہ و آلہ و سلم فرمود :) پیامهای الهی را رسانید در حالی که عذر و بهانه را برطرف ساخته ، و برای امت خود نصیحت نمود در حالی که ترساننده بود ، و به سوی بهشت خواند در حالی که مژده دهنده بود (مراد این است که پیغام خدا را آن طور که باید برساند رسانید کم از آن نگذاشت و کوتاهی

نکرد).

۳۷- به وسیله ما در تاریکی راه یافتید (یعنی شما در تاریکی کفر بودید ، راه اسلام را از ما یاد گرفتید ، و به سبب ما به قلّه بلند (یعنی اسلام و ایمان) بالا رفته ، و به واسطه ما از نهایت تاریکی (همچون شب آخر ماه) گشوده شده و به صبح روشن هدایت رسیدید .

۳۸- به ما خدا ابتداء کرد ، و بما منتهی ساخت ، و به سبب ما آنچه را که بخواهد محو و اثبات می نماید (یعنی ابتداء شروع عالم به اعتبار ما بوده چنانکه ختم آن به ما خواهد بود) و به وسیله ما خداوند روزگار گزنده را دفع کرده ، و به برکت ما باران فرو می فرستد ، پس البته شما را نباید شیطان فریبنده بخدا گول زند و فریب دهد (یعنی بدانید هر چه در عالم وجود تحقق می یابد خداوند آن را به وسیله ما و برای خاطر انجام داده پس عجز و ناتوانی در ما متصور نبوده ، و آنچه در حق ما صورت می گیرد جز حکمت و مصلحت الهی چیز دیگری نبوده و نخواهد بود .

ص ۳۶۰

۳۹- خالطوا الناس بما يعرفون ، و دعوهم ممّا ینکرون ، و لا تحمّلوهم علی أنفسکم و علینا ، فإنّ أمرنا صعب مستصعب ۵۰۵۱ .

۴۰- و قال- علیه السّلام- فی ذکر رسول الله صلّی الله علیه و اله و سلّم : خرج من الدّنيا خمیصا ، و ورد الآخره سلیمما ، لم یضع حجرا علی حجر حتّی مضی لسیبته و أجاب داعی ربّه ۵۰۸۵ .

۴۱- داع دعا ، و راع

رعا ، فاستجیبوا للدّاعی ، و اتّبعوا الزّاعی ۵۱۲۳ . «خواننده محترم در این عبارتها دقت کامل کن ، و دقیق بنگر بین آن حضرت چه فرموده ، و چه می فرماید سرسری از نزد آن رد مشو ، و قدر خود را بدان ، و بفهم که چه گنجهای بسیار ارزنده و بزرگ و ارزشمندی داری ، مبادا با وجود چنین وسیله ها و چنگ آویزهائی به جای دیگر روی آوری و چنگ زنی که خسارت کلی نصیبت خواهد شد) .

۳۹- با مردم یا با اهل سنّت آمیزش کنید به مقدار آنچه از مناقب ما می شناسند و از آنچه انکار آن دارند (از فضائل و مناقب که اگر بر آنها تحمیل شود حمل بر غلوّ نموده و منکر آن هستند و سبب دشمنی و مانند آن خواهد شد) آنان را واگذارید ، و آنها را بر نفسهای خود و بر ما بار مکنید و چیره مسازید زیرا که شأن و مرتبه ما دشوار شمرده شده است .

۴۰- حضرت در باره رسول خدا صلّی الله علیه و اله و سلّم چنین فرمود : از دنیا گرسنه بیرون رفت و در آخرت سلیم (و سلامت از هر عیب و نقص و تقصیری در تبلیغ و غیر آن) وارد شد ، سنگی روی سنگی نگذاشت (و ساختمانی نکرد و خانه ای نساخت) تا به راه خود رفت و خواننده پروردگارش را اجابت فرمود .

۴۱- دعوت کننده ایست که دعوت نموده (خدا و رسول) و رعایت کننده ، و یا شبانی است که شبانی کرده (خدا چون متولی امور خلق است

، و یا ائمه- علیهم السلام- بدین مناسبت که پیامبر اکرم صلی الله علیه و اله و سلم داعی باشد و آنان راعی (پس خواننده را اجابت

ص ۳۶۱

۴۲- سلونی قبل أن تفقدونی ، فَإِنِّي بطرق السماء أخبر (أعلم) منكم بطرق الأرض ۵۶۳۵ .

۴۳- سلونی قبل أن تفقدونی ، فوالله ما فی القرآن آیه إلا و أنا أعلم فیمن نزلت ، و این نزلت ، فی سهل أو فی جبل ، و إن ربی وهب لی قلبا عقولا ، و لسانا ناطقا ۵۶۳۷ .

۴۴- و قال علیه السلام- فی ذکر رسول الله صلی الله علیه و اله و سلم : سنته القصد ، و فعله الرشد ، و قوله الفصل ، و حکمه العدل ، کلامه بیان ، و صمته أفصح لسان ۵۶۴۸ .

۴۵- صلوا الذی بینکم و بین الله تسعدوا ۵۸۴۶ . کنید ، و راعی را پیروی نمائید ، چنانکه گوسفند در اختیار چوپان است ، (این عبارت از جمله های خطبه ۱۵۳ نهج البلاغه شرح خوئی می باشد) غرض این است که شما مهمل گذاشته نشدید بلکه دارای مربی و معلم خواهید بود) .

۴۲- قبل از آنکه از دست بدهید و نیابید مرا از من بپرسید ، زیرا که من به راههای آسمان داناترم از شما براههای زمین .

۴۳- پیش از آنکه مرا از دست دهید سؤال نمائید زیرا به خدا سوگند در قرآن آیه ای نیست مگر آنکه من داناترم ، و یا می دانم در باره چه کسی نازل شده ، و در کجا نازل گشته در همواری یا در کوه ، و به راستی که پروردگارم

بمن دل دریا بنده و زبان گویایی بخشیده است .

۴۴- حضرت در وصف رسول خدا صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَآلِهِ وَسَلَّمَ فرموده است : طریقه و سلوک او میانه روی (نه افراط و نه تفریط) و کردارش رشد (راست و درست) و گفتارش جدا کننده حق و باطل ، و حکمش عدل و سخن او بیان کننده مشکلات و معضلات و یا احکام و شرایع و خاموشیش فصیح ترین زبان است (یعنی مردم را به بهترین آداب دعوت می کند) .

۴۵- با کسانی که وساطت میان شما و خدا می باشند بیوندید تا نیکبخت شوید .

ص ۳۶۲

۴۶- صلِّ الذی بینک و بین الله تسعد بمنقلبک ۵۸۶۴ .

۴۷- و قال- علیه السلام- فی ذکر رسول الله صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَآلِهِ وَسَلَّمَ : طیب دَوَّارِ بَطْنِهِ ، قد أحکم مراهمه ، و أحمی مواسمه ، يضع ذلك حيث الحاجه إليه من قلوب عمى ، و آذان صم ، و السنه بکم ، يتتبع (متبع) بدوائه مواضع الغفله ، و مواطن الحيره . ۶۰۳۳ .

۴۸- علیکم بحب آل نبیکم ، فإنه حق الله علیکم ، و الموجب علی الله حقکم ، ألا ترون إلی قول الله تعالی قُلْ لَا أَسْئَلُكُمْ عَلَيْهِ أَجْرًا إِلَّا الْمَوَدَّةَ فِي الْقُرْبَى ۶۱۶۹ . ۴۶- به کسی که میان تو و خداست (حجت خدا) بیونند تا در بازگشت خود نیکبخت گردی .

۴۷- حضرت در ذکر و وصف رسول خدا صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَآلِهِ وَسَلَّمَ فرموده : طیبی است که به طب خود گردنده است (می گردد هر کجا بیماری است جسمی یا نفسی علاج

کند (مرهم های خود را در حقیقت محکم کرده (به گونه ای که بر هر زخمی بگذارد بر او برگرد ندارد خویش کند) شترها و داغهای خود را گرم نگه داشته (تا هر کجا که نیاز به داغ دارد مانند ران اسب و الاغ که داغ می کنند) آن را در جایی که به آن حاجت باشد از دلهای کور ، و گوشهای کر ، و زبانهای لال ، از برای مصرف دواى خویش جستجوی جایگاه غفلت و حیرت خواهد بود که چون بیدار کند آن را بگذارد .

۴۸- بر شما باد به دوستی آل پیامبر خود به راستی که آن حق خداست بر شما و واجب کننده حق شماست بر خدا (یعنی اگر آنان را دوست بدارید باعث این می شود که شما بر خدا حقی پیدا کنید) ، آیا به گفتار خدای تعالی نظر نمی کنید : بگو (آی پیغمبر) من از شما بر آن (یعنی رسالت) مزدی را طلب نمی کنم مگر دوستی را در باره نزدیکان (که همان دوستی ائمه اثنی عشر- علیهم السلام- و حضرت زهرا- سلام الله

ص ۳۶۳

۴۹- علیکم بطاعه ائمتکم ، فإنهم الشهداء علیکم الیوم ، و الشفعاء لکم عند الله غدا ۶۱۷۰ .

۵۰- علی الإمام أن یعلم أهل ولايته حدود الإسلام و الإیمان ۶۱۹۹ .

۵۱- فلیصدق رائد أهله ، و لیحضر عقله ، و لیکن من أبناء الآخرة ، فمنها قدم و إليها ینقلب ۶۵۵۸ .

۵۲- قد طلع طالع ، و لمع لامع ، و لاح لائح ، و اعتدل مائل ۶۶۹۱ . علیها- و کسانی که مربوط به

آنان می باشند ، گر چه در بعض روایات نزدیکان به اصحاب عبا تفسیر شده است) .

۴۹- بر شما باد به فرمانبرداری ائمه خود زیرا که آنان بر شما امروز گواهان ، و فردای قیامت در نزد خدا برای شما شفیعان خواهند بود .

۵۰- بر امام است که اهل مملکت خود را به حدود اسلام و ایمان دانا نماید (یعنی شرایط و آداب و عقاید و احکام آن را برای مردم بیان فرماید) .

۵۱- (حضرت بعد از آنکه مناقب اهل بیت عصمت و طهارت را بیان فرموده چنانکه در نهج البلاغه خطبه ۱۵۲ می باشد می فرماید :) پس باید هر امام و پیشوایی (که مانند جلو رو صحرا نشینان که برای گرفتن منزلی پر آب و علف از جلو می رود) باهل خود راست گوید ، و عقلش را حاضر گرداند (یعنی از روی فکر حرف زند ، و باید که از فرزندان آخرت باشد زیرا که از برای آن آمده (یعنی علت غائی از خلقت آخرت است) و به سوی آن بازگشت خواهد نمود . (بنا بر این هر فردی لیاقت این پست و مقام را ندارد و اگر کسی دارای این منصب شد باید که متصف به این صفات باشد) .

۵۲- (در باره انتقال خلافت به آن بزرگوار و ستودن ائمه - علیه السلام - چنانکه در خطبه ۱۵۰ نهج البلاغه است فرموده :) آگاه باشید طلوع کرد طلوع کننده ، و درخشید درخشنده ، و هویدا گشت هویدا شونده ، و راست شد کجی (و خلافت

ص ۳۶۴

۵۳- و قال - علیه السلام -

فی ذکر رسول الله صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَآلِهِ وَسَلَّمَ : قد حَقَّرَ الدُّنْيَا وَهُونَ بِهَا وَهُونَهَا ، وَ عِلْمَ أَنَّ اللَّهَ زَوَاهَا عَنْهُ اخْتِيَارًا ، وَ بَسْطَهَا لغيره اختبَارًا ۶۷۰۵ .

۵۴- كنت إذا سألت رسول الله صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَآلِهِ وَسَلَّمَ أعطاني ، و إذا أمسكت ابتدأني ۷۲۳۶ .

۵۵- لبغضنا أمواج من سخط الله سبحانه ۷۳۴۲ .

۵۶- لقد رقت مدرعتي هذه حتى استحييت من راقعها ، فقال لي قائل ألا تنبذها فقلت له : اعزب عني ، علي الصَّيْبَاحِ يَحْمَدُ الْقَوْمَ السَّري ۷۳۴۵ . در جای خود قرار گرفت) .

۵۳- حضرت در وصف رسول خدا صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَآلِهِ وَسَلَّمَ فرموده : در حقیقت دنیا را حقیر شمرده و کوچک دانسته ، و آن را سبک گردانیده و خوار نموده آن را ، و دانسته که خداوند از روی اختیار (که خود برگزیده وقتی که خداوند او را بین دنیا و آخرت مخیر گردانیده است) دنیا را از او گردانیده و برای غیر او آن را از جهت آزمایش پهن گردانیده است .

۵۴- من چنین بودم که هرگاه از رسول خدا صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَآلِهِ وَسَلَّمَ می پرسیدم به من عطا می کرد (جواب سؤال را می گفت) و چون خاموش می نشستم خود ابتداء می کرد مرا ، یعنی در تعلیم من کوتاهی نداشت بلکه جدی بود) .

۵۵- از برای دشمنی ما موجهائی است از (دریای) غضب خدای سبحان (نعوذ بالله من بغضهم و من سخطه) .

۵۶- (این فراز تتمه کلامی است که در آخر خطبه ۱۵۹ نهج

البلاغه ذکر شده با مختصر تفاوتی در آنجا حضرت سوگند می خورد قسم به خدا (بر این جبه و جامه پشمینه خود چندان پینه دوختم که از پینه زننده آن شرمنده شدم که گوینده ای به من گفت : آیا آن را از خود دور نمی کنی (یعنی دور نمی اندازی (من به او گفتم : دور شو از من که هنگام بامداد شب رو سپاسگزاری می شود (این مثلی است که برای کاروانها می زنند ، در وقتی که شب رنج و زحمت راه را کشید بی خوابی

ص ۳۶۵

۵۷- لتعطفن علينا الدنيا بعد شماسها عطف الضروس علی ولدها ۷۳۶۶ .

۵۸- لقد كنت و ما أهدد بالحرب ، و لا أرهب بالضرب ۷۳۹۹ .

۵۹- لو كشف الغطاء ما ازددت يقينا ۷۵۶۹ .

۶۰- لو استوت قدمای من هذه المداحض لغيرت أشياء ۷۵۷۰ .

۶۱- لو كئنا تى ما تأتون (آنیم) ، لما قام للدين عمود ، و لا اخضرّ را متحمل گشته خود را از خطرات نجات داده صبح که می شود همه زحمت و رنجها را فراموش کرده ، خرسندند که بی خطر به منزل رسیدند حضرت نیز در اینجا به این مثال متمسک می گردد یعنی نتیجه این زحمت ها قیامت معلوم می شود) .

۵۷- هر آینه بر ما دنیا بعد از چموشی خود مهربان خواهد شد ، مانند مهربانی شتر بدخوی (که دوشنده اش را دندان گیرد به حساب شفقت) بر بچه اش (در نهج البلاغه حکمت ۲۰۰ چنین دارد «و تلا عقیب ذلک : وَ تُرِيدُ أَنْ نُمَنَّ عَلَى الَّذِينَ اسْتَضَعُوا فِي الْأَرْضِ وَ نَجْعَلَهُمْ أئِمَّةً وَ نَجْعَلَهُمُ الْوَارِثِينَ سوره ۲۸ بنا بر این مربوط

به ظهور حضرت ولی عصر و برگشتن دولت حقّه آل محمّد - علیهم السلام - است .

۵۸- هر آینه در حقیقت چنین بودم که من به جنگ تهدید نخواهم گردید و نه بزدن ترسیده می شوم .

۵۹- اگر پرده برداشته شود (و با چشم بینم) یقینم (به احوال مبدأ و معاد) زیاد نمی شود .

۶۰- (این جمله در کلمات قصار ۲۶۴ نهج البلاغه ذکر گردیده و حضرت در آن از بدعتهای مخالفین گله کرده است که)
اگر پاهای من از این لغزشگاهها راست می شد هر آینه چیزهائی را تغییر می دادم .

۶۱- (این تتمه کلامی است که حضرت در وصف خودشان (اهل بیت) و ثبات

ص ۳۶۶

لایمان عود ۷۵۹۰ .

۶۲- لو شئت أن أخیر کلّ رجل منکم بمخرجه و مولجه و جمیع شأنه لفعلت ، لكنّی أخاف أن تکفروا فیّ برسول الله صلوات الله و سلامه علیه ، إلّا أنّی مفضیه إلى الخاصّه ممّن یؤمن ذلک منه ، و الذی بعثه بالحقّ و اصطفاه علی الخلق ما أنطق إلّا صادقا ، و لقد عهد إلیّ بذلک کلّه ، و بمهلک من یهلک ، و بمنجا من ینجو (و مآل هذا الأمر) و ما أبقی شیئا یمرّ علی رأسی إلّا أفرغه فی أذنیّ و أفضی به إلیّ ۷۶۰۶ . قدم در جنگها بیان فرموده کلام ۵۵ نهج البلاغه) به جان خود قسم - اگر ما آنچه را شما انجام می دادید انجام دهیم (از گناه و سستی و سهل انگاری در جنگ و غیره) برای دین ستونی باقی نمانده و برای ایمان چوبی سبز نمی شد .

۶۲- (این

فرازاها در ضمن خطبه ۱۷۴ نهج البلاغه در شأن و مقام خود برای افراد غافل و تارک بیان شده می فرماید : و الله (اگر بخواهم آنکه هر مردی را از شما که از کجا آمده و به کجا می رود (یا از کجا بیرون آمده و به کجا داخل خواهد شد یا در قیامت از کجا داخلش شده و به کجا داخل خواهد شد یا چه وقت داخل در دین شده و کی بیرون خواهد و ...) و جمیع حال او خبر دهم هر آینه می توانم ، لیکن ترس این را دارم که در باره من نسبت به رسول خدا صلی الله علیه و اله و سلم کافر شوید (مرا بر او بچربانید و از او برتر دانید و یا آن خیر را تکذیب کنید و یا از راه دشمنی که چرا مرا در این امر برگزیده کافر گردید ، و یا به پیغمبری من قائل شده آن حضرت را در اخبار به ختم نبوت تکذیب نمائید) آگاه باشید که من همانا آن را به خواص از کسانی که از غلو و کفر ایمن است خواهم رسانید ، و سوگند به خدا که پیغمبر صلی الله علیه و اله و سلم را به حق و راستی فرستاده و او را بر خلائق برگزیده نمی گویم (این سخن را) مگر به راستی ، و آن حضرت همه این اخبار و تباه شدن آنکه هلاک می گردد و رهایی آنکه نجات می یابد و عاقبت امر خلافت را بمن داده است ، و چیزی باقی نگذاشته که بر سوم بگذارد مگر آنکه

آن را در گوشه‌هایم فرو برده و به من رسانیده است .

ص ۳۶۷

۶۳- لنا حقّ إن أعطیناه ، و إلّا ركبنا أعجاز الإبل و إن طال الشری ۷۶۲۷ .

۶۴- لنا علی الناس حقّ الطّاعة و الولایه ، و لهم من الله سبحانه حسن الجزاء ۷۶۲۸ .

۶۵- من تمسّك بنا لحق ۷۸۹۱ .

۶۶- من تخلف عنّا محق ۷۸۹۲ .

۶۷- من اتّبع أمرنا سبق ۷۸۹۳ .

۶۸- من ركب غیر سفینتنا غرق ۷۸۹۴ . ۶۳- برای ما حقی است (خلافت) اگر به ما داده شود و گرنه بر عجزهای شتران (و بر کفل و منتهای پشت سر آنها) سوار خواهیم شد (و جنگ و جدال راه نمی اندازیم و بر ذلت مانند عبد و اسیران حاضریم) گر چه شبروی و این مسیر با زحمت بدرازا می کشد . (یعنی سختی را بر خود هموار نموده صبر می کنیم هر چند خیلی طول کشد) در نهج البلاغه هم در کلمات قصار ۲۱ ذکر شده و همین معنی را سید رضی - رحمه الله - از آن فهمیده و عبارت لطیفی دارد . پوشیده نماند که مترجم نهج البلاغه فیض الإسلام احتمالی داده که شاید بی مناسبت نباشد و آن این است که اگر خلافت که حق ماست به ما داده شد که هیچ و گرنه اگر به پشت شتر خلافت هم سوار شده مهار را به دست آنها نخواهیم داد گر چه بطول انجامد) .

۶۴- برای ماست بر عهده مردم حق فرمانبرداری و دوستی یا حکومت و برای آنهاست از جانب خدای سبحان نیکوئی پاداش .

۶۵- هر که به ما (و به ذیل عنایات اهل

بیت (چنگ زند به ما ملحق شود .

۶۶- هر که تخلف از ما کند (و در عقب ما نیاید) باطل و هلاک شود .

۶۷- هر که پیروی از فرمان ما کند ، پیشی گرفته است .

۶۸- هر که به غیر کشتی ما سوار شود (یعنی از دیگران پیروی کند) غرق

ص ۳۶۸

۶۹- هم موضع سرّ رسول الله صلی الله علیه و اله و سلم ، و حماه أمره ، و عیبه علمه ، و موئل حکمه ، و كهوف کتبه ، و جبال دینه ۱۰۰۶۲ .

۷۰- هم کرائم الإیمان ، و کنوز الرّحمن ، إن قالوا صدقوا ، و إن صمتوا لم یسبقوا ۱۰۰۶۲ .

قسمت سوم

۷۱- هم کنوز الإیمان ، و معادن الإحسان ، إن حکموا عدلوا ، و إن حاجوا خصموا ۱۰۰۶۲ .

۷۲- هم أساس الدّین ، و عماد الیقین ، إلیهم ینفیء الغالی ، و بهم یلحق خواهد گردید .

۶۹- (تتمه کلامی است از خطبه ۲ نهج البلاغه در وصف آل محمد- علیهم السلام-) آنان جایگاه سرّ رسول خدا صلی الله علیه و اله و سلم ، و حمایت کنندگان فرمان او ، و صندوق علمش ، و مرجع حکمش ، و پناهگاه کتابهای او ، و کوههای دین او خواهند بود (یعنی چنانکه کوه سبب قرار و استقرار زمین خواهد بود آن بزرگواران نیز وسیله استقرار دین و بر پائی آن می باشند) .

۷۰- (تتمه کلامی است از خطبه ۱۵۳ نهج البلاغه که در آنجا دارد : در میان ایشان و در حق آنان است کرائم قرآن) آنان کرائم (چشم و یا

عضو گرانمایه (ایمان، و گنجهای پروردگار بخشنده اند، اگر لب به سخن بکشایند راست گویند، و چون خاموشی اختیار کنند پیشی گرفته نشوند).

۷۱- آنان گنجهای ایمان و معدنهای احسانند اگر حکم کنند عدالت بکار برند، و اگر حجت آورند غالب شوند (چون جز حق چیزی نگفته و گفتارشان با برهان و حقایق توأم است).

۷۲- (تمه کلامی است از خطبه ۲ نهج البلاغه) ایشانند اساس دین (وزیر بنای آن)، و ستون یقین (و پشتیبان آن که به وسیله آنان آدمی به یقین دست یابد) به سوی آنان از حدّ گذرندگان (که در حقشان غلو کنند) به سوی آنان برگشته، و عقب

ص ۳۶۹

التالی ۱۰۰۶۲.

۷۳- هم مصابیح الظلم، و ینایع الحکم، و معادن العلم، و مواطن الحلم ۱۰۰۶۲.

۷۴- هم عیش العلم، و موت الجهل، یخبرکم حلمهم (حکمهم) عن علمهم، و صمتهم عن منطقهم (و ظاهرهم عن باطنهم)، لا یخالفون الحقّ (الدّین)، و لا یختلفون فیه، فهو بینهم صامت ناطق، و شاهد صادق ۱۰۰۶۲.

۷۵- لا ترلّوا عن الحقّ و أهله، فإنه من استبدل بنا أهل البيت هلک، و فاتته الدّنيا و الآخره ۱۰۴۱۳.

۷۶- لا تخلو الأرض من قائم لله بحججه (بحجه)، إمّا ظاهرا مشهورا، ماندگان (که در حق ایشان معرفتی پیدا نکرده اند) به آنها ملحق خواهند گردید.

(یعنی باید برگردند و راه اعتدال را پیش گیرند).

۷۳- ایشانند چراغهای تاریکیها

، و چشمه های حکمت ها ، و معدنهای علم ، و جایگاه بردباری (احتمالا بعض خطبه ۱۰۸ نهج البلاغه باشد) .

۷۴- (تتمه خطبه ۱۴۷ نهج البلاغه است با مختصر تفاوتی) آنان هستند زندگانی علم ، و مردن جهل (یعنی به وسیله آنان علم زنده شده و جهل می میرد) شما را بردباری ، و یا حکم آنان از علمشان و خاموشی آنان از گویائیشان (و ظاهرشان از باطن ایشان) خبر می دهد ، با حق یا با دین مخالفت ننموده ، و در آن اختلاف ندارند . پس آن در میان آنان خاموشی است گویا و گواهی است راستگو .

۷۵- از حق و اهل آن ملغزید زیرا کسی که دیگری به جای ما اهل بیت بدل (و عوض) گیرد به هلاکت رسد و دنیا و آخرت از دست او برود .

۷۶- (از فرازهای حکمت ۱۳۹ نهج البلاغه که کمیل را راهنمایی فرموده است : بار خدایا آری) زمین خالی نماند از کسی که به دلیل و حجت ها دین خدا را

ص ۳۷۰

و إِمَّا بَاطِنًا (خائفا) مغمورا ، لَثَلَا تَبْطَلُ حُجُجَ اللَّهِ وَ بَيِّنَاتِهِ ۱۰۸۲۰ .

۷۷- لا- يقاس بآل محمد صلوات الله عليهم من هذه الأمة أحد ، و لا يستوى (و لا يسوى) بهم من جرت نعمتهم عليه أبدا . ۱۰۹۰۲ .

۷۸- يا أيها الناس إنّه لم يكن لله سبحانه حجّه في أرضه أو كد من نبينا محمد صلى الله عليه و اله و سلّم ، و لا حكمه أبلغ من كتابه القرآن العظيم ، و لا مدح الله تعالى منكم إلّا من اعتصم بحبله

، و اقتدی بنییه ، و إنما هلك من هلك عند ما عصاه و خالفه ، و أتبع هواه ، فلذلك يقول عز من قائل : فَلْيَحْذَرِ الَّذِينَ يُخَالِفُونَ عَنْ أَمْرِهِ أَنْ تُصِيبَهُمْ فِتْنَةٌ أَوْ يُصِيبَهُمْ عَذَابٌ أَلِيمٌ ۱۱۰۰۴ . بر پای دارد ، یا آشکار مشهور (مانند انبیاء و امامان یازده گانه) و یا ترسان پنهان و یا باطن پوشیده شده (مانند امام زمان- علیه السلام-) تا آنکه حجت های خدا و دلیلهای روشنش باطل نشود (مردم بگویند اگر خبری بود خدا بر ما حجت خود را بیفزاید) .

۷۷- (این فراز از فرازهای خطبه ۲ نهج البلاغه است که در مدح و ثنای آل محمد- علیهم السلام- فرموده) احدی از این امت به آل محمد- صلوات الله علیهم- قیاس نشده ، و کسانی که همیشه از نعمت علوم و معارف آنان برخوردارند با آنان برابر نخواهند بود .

۷۸- ای مردم به راستی که برای خدای سبحان در زمین خود حجتی محکم تر از پیغمبر ما محمد صلی الله علیه و اله و سلم ، و حکمتی رساتر از کتابش قرآن عظیم نیست ، و خداوند از شما احدی را ستایش نکرده مگر کسی که به ریسمان او چنگ زده ، و به پیامبر او اقتداء کرده است ، و جز این نیست که هلاک شده کسی که هلاک گشته از جهت آنچه او را عصیان نموده و او را نافرمانی کرده ، و از خواهش خود پیروی نموده است به همین جهت خداوند بزرگ فرموده : پس باید حذر کنند ، کسانی که مخالفت فرمان او نموده این

که فتنه ای به ایشان رسد یا عذابی دردناک فرا گیرد آنها را .

ص ۳۷۱

۷۹- ناظر قلب اللیب به بیصر ر شده (آمده) ، و يعرف غوره و نجده ۹۹۸۶ .

۸۰- نحن دعاه الحق ، و أئمه الخلق ، و السنه الصدق ، من أطاعنا ملک ، و من عصانا هلك ۱۰۰۰۱ .

۸۱- و الله ما كنت و شمه ، و لا كذبت كذبه ۱۰۱۲۴ .

۸۲- و الله ما فجعني من الموت وارد کرهته ، و لا طالع أنکرته ، و ما كنت إلّا كغارب (کقارب) ورد ، أو طالب وجد ۱۰۱۳۱ .
۷۹- فکر و یا مردمک چشم دل عاقل به وسیله آن (دیده دل) رشد و یا منتهای حال خود را دیده ، و مرتبه پست و بلند خود را خواهد شناخت (در نهج البلاغه خطبه ۱۵۳ این فراز در وصف امام و پیامبر اکرم صلی الله علیه و اله و سلم نقل گردیده است می فرماید : و چشم دل خردمند که با آن رشد خود را دیده و نشیب و فراز خود را می شناسد دعوت کننده ایست که دعوت فرمود و نگهبانی است که حفظ نمود ، پس دعوت کننده را اجابت کرده و نگهبان را پیروی نمائید إلخ) .

۸۰- مائیم خوانندگان حق ، و پیشوایان خلق ، و زبانهای صدق ، هر که ما را فرمان برد مالک (سعادت) شود ، و کسی که نافرمانی ما کند به هلاکت رسد .

۸۱- (تتمه کلامی است که حضرت در خطبه ۱۶ نهج البلاغه که در باره بیعت مردم مدینه با آن بزرگوار فرموده است)

به خدا سوگند به اندازه سر سوزنی حقی را پنهان نکردم، و دروغی را نگفتم (هر چه گفتم از رسول خدا صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَآلِهِ وَسَلَّمَ بوده است) .

۸۲- (تتمه کلامی است از وصیت آن حضرت کلام ۲۳ نهج البلاغه وقتی که ابن ملجم ملعون او را مضروب ساخت فرمود :)
به خدا سوگند که ناگاه نیامد مرا از مرگ وارد شونده ای که آن را ناخوش داشته باشم (بلکه بآن انسم بسیار چنانکه بچه
پستان مادر انس گیرنده است) و نه طلوع کننده (از مرگ) که من آن را شناخته باشم ، و نبودم من مگر مانند مسافری که (بر مقصد خود) وارد شده باشد یا طلب کننده ای که

ص ۳۷۲

۸۳- و اللهُ لَأَنْ أبيت على حسك السَّعدان مسهدا ، و أجر في الأغلال مصفدا ، أحب إلي من أن ألقى الله و رسوله ظالما لبعض
العباد ، أو غاصبا لشيء من الحطام ، و كيف أظلم لنفس يسرع إلى البلى قفولها ، و يطول في الثرى حلولها ۱۰۱۴۴ .

۸۴- و لقد علم المستحفظون من أصحاب رسول الله صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَآلِهِ وَسَلَّمَ إنني لم أرد على الله سبحانه و لا على رسوله
ساعة قط ، و لقد واسيته بنفسي في المواطن التي تنكص فيها الأبطال ، و تتأخر عنها الأقدام نجده ، أكرمني الله بها ، و لقد
مطلوب خویش را) یافته باشد .

۸۳- به خدا سوگند اگر شب را بیدار بروی خار خسک (گیاهی است خاردار سه گوشه) بگذرانم و شب را بروز آورم

و در غله‌های بسته کشیده شوم ، به سوی من دوست تر است تا آنکه خدا و رسولش را (در روز قیامت) ظلم کننده بعضی بندگان ، یا غصب کننده چیزی از مال دنیا (که در بی ارزشی مانند حطام و ریزه گیاهان خشک شده می باشد) ملاقات نمایم ، و چگونه برای نفسی ستم کنم که رجوع آن به سوی کهنگی شتاب کرده (و معدوم خواهد شد) و فرود آمدنش در خاک به درازا می کشد (در قبر) (این فرازها نخستین فرازهای خطبه ۲۱۵ نهج البلاغه که در آنجا راجع به عقیل عنوان فرموده است) .

۸۴- (مقداری از این فرازها در خطبه ۱۸۸ نهج البلاغه ذکر گردیده است که در آن لیاقت خود را برای خلافت بیان داشته فرموده :) و هر آینه مستحفظان و نگهداران دین از اصحاب رسول خدا صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَآلِهِ وَسَلَّمَ می دانند که من هرگز ساعتی بر خدای سبحان و رسول او رد نمودم (و پیوسته تابع و آنها را مقتدای خود دانستم) و همانا علی التحقیق او را در تمام جاها که شجاعان در آن باز ایستاده ، و قدمها از آنها پس می رفت (مانند جنگ احد و بدر و حنین و غیر آن) شجاعتی که خداوند مرا به آن گرامی گردانیده بود ، و هر آینه به تحقیق در اطاعت و فرمانبرداری او - صلوات الله علیه و آله -

ص ۳۷۳

بذلت فی طاعته صلوات الله علیه و آله جهدی ، و جاهدت أعدائه بكل طاقتی ، و وقیته بنفسی ، و لقد أفضی إلی من

علمه بما لم يفض به إلى أحد غيري ١٠١٤٥ .

٨٥- هجم بهم العلم على حقيقه الإيمان (البصيره) ، و باشروا روح اليقين ، فاستسهلوا (فاستلانوا) ، ما استوعر المترفون ، و أنسوا بما استوحش منه الجاهلون ، و صحبوا الدنیا بأبدان أرواحها معلقه بالمحل الأعلى ، أولئك خلفاء الله في أرضه و الدعاه إلى دينه آه آه شوقا إلى رؤيتهم ١٠٠٦١ .

٨٦- هم دعائم الإسلام ، و ولائح الاعتصام ، بهم عاد الحق في نصابه نهایت طاقت خود را بکار برده ، و با دشمنانش با تمام توان خود مجاهده کردم ، و او را به نفس خود نگه داشتم ، و هر آینه در حقیقت از علم خود به من رسانید آنچه را که به سوی غیر من نرسانید . (در نهج البلاغه بعد از عبارت «و نجده أكرمني الله» داستان قبض روح رسول خدا صلی الله علیه و اله و سلم را بیان داشته که بر روی سینه آن حضرت دعوت حق را لیبیک فرموده است) .

٨٥- (تتمه کلامی است که حضرت برای کمیل بن زیاد که از خواص آن بزرگوار بود در صحرا فرمود چنانکه در حکمت ١٣٩ نهج البلاغه ذکر گردیده ، بعد از آنکه مردم را به سه دسته تقسیم فرمود آن گاه در خصوص زمین که از حجت خالی نخواهد بود سخن به میان آورد تا آنکه فرمود :) علم با بصیرت و یا با ایمان به آنان یک باره رو آورده ، و راحت یا نسیم یقین و یا روح یقین را در بر گرفته اند ، پس سهل شمرده اند آنچه

را که به ناز و نعمت پروده ها سخت به حساب آورده اند (یعنی لذتهای دنیا را) و خو گرفته اند به آن چه نادانها از آن رمیده اند ، و با بدنهایی که ارواح آنان به جای بسیار بلند (بهشت و یا عالم مجردات) آویخته شده همراه گشته اند آنان هستند جانشینان خدا در زمین او ، و خوانندگان به سوی دین او آه آه از روی شوق بسوی دیدن آنان .

۸۶- (تتمه کلامی است که حضرت در وصف آل محمد صلی الله علیه و اله و سلم فرموده چنانکه در

ص ۳۷۴

و انزاح الباطل عن مقامه ، و انقطع لسانه من منبته ، عقلوا الدّین عقل و عایه ، و رعایه ، لا عقل سماع و روایه ۱۰۰۶۲ .

۸۷- و إنّ لأمرء الکلام فینا تشبّث (و فینا تشبّث عروقه) فروع و علینا تهدّلت أغصانه (غصونه) ۲۷۷۴ .

۸۸- لن تنقطع سلسله الهدیان حتّی یدرک الثّار من الزّمان ۷۴۲۰ .

۸۹- نحن باب حطّه ، و هو باب السّلام ، من دخله سلم و نجا ، و من تخلّف عنه هلک ۱۰۰۰۲ .

۹۰- نحن الثّمرة الوسطی ، بها یلحق الثّالی ، و إليها یرجع خطبه ۲۳۹ نهج البلاغه ذکر گردیده است) آنان ستونهای اسلام ، و معتمدین اعتصام می باشند به وسیله ایشان حق به محل رجوع (و اصل) خود برگشته ، و باطل از جایگاهش دور گردیده ، و زبانش از رستنگاه خود بریده است ، دین را دریافته (و شناخته اند) در یافتن نگهداری و رعایت (که آنها را به دست آورده و عمل نموده اند) نه

شناخت و دریافت شنیدن و روایت (و صرف نقل که در آن عملی نباشد که اگر چنین بودند بر دیگران مزیتی نداشتند و نمی شد به آنها اعتماد نمود) .

۸۷- و به راستی که ما فرمانفرمایان سخنیم ، در ما رگهای آن و یا فروع آن پراکنده شده و بر ما شاخه های آن آویخته گشته است .

۸۸- هرگز سلسله بیهوده گوئی و دروغ بریده نخواهد شد ، تا خون خواهی از روزگار دریافت شود (زمان حضرت ولی عصر- ارواحنا فداه-) .

۸۹- مائیم باب حطّه (که به وسیله درگاه آنان گناهان ریخته می شود چنانکه باب حطه بنی اسرائیل چنین بود که مأمور شدند از درگاهی به حالت سجده و یا خضوع و خشوع برای حطه گناهان خود وارد شوند) و آن درگاه سلامتی است هر که داخل آن شد سالم ماند و رستگاری یافت ، و کسی که از آن تخلف ورزید به هلاکت رسید .

۹۰- ما بالش و تکیه گاه میانه ایم (که وظیفه مردم است چنانکه به بالش تکیه

ص ۳۷۵

الغالی ۱۰۰۰۳ .

۹۱- نحن أمناء الله على عباده ، و مقيموا الحقّ في بلاده ، بنا ينجو الموالى ، و بنا يهلك المعادى ۱۰۰۰۴ .

۹۲- نحن شجرة التّبوّه ، و محطّ الرّساله ، و مختلف الملائكه ، و ينابيع الحكم ، و معادن العلم ، ناصرنا و محبنا ينتظر الرّحمه ، و عدونا و مبغضينا ينتظر السّطوه ۱۰۰۰۵ .

۹۳- نحن الشّعار و الأصحاب ، و السّيدنه و الأبواب ، و لا يؤتى البيوت إلّا من أبوابها ، و من أتاها من غير أبوابها كان سارقا لا تعدوه العقوبه ۱۰۰۰۶

. می زنند ما را تکیه گاه خود قرار دهند) به آن عقب مانده (کسی که به حقانیت آنان اعتراف ننموده) ملحق گشته ، و به سوی آن از حد در گذرنده (که قائل به الوهیت آنان شده) بر می گردد .

۹۱- مائیم امینان خدا بر بندگانش ، و بر پای دارنده حق در شهرهای او ، به وسیله ما دوست رستگار گشته ، و به سبب ما دشمن به هلاکت خواهد رسید .

۹۲- مائیم درخت نبوت ، و محل فرود آمدن رسالت ، و جایگاه آمد و شد فرشتگان ، و چشمه های حکمت ها و معدنهای علم ، یاری کننده و دوست ما منتظر رحمت ، و دشمن و کینه توز ما در انتظار قهر (الهی) خواهد بود .

۹۳- مائیم شعار و اصحاب (که هیچگاه از رسول خدا صلی الله علیه و اله و سلم جدا نشده و همچون پیراهن تن حضرت بوده ایم) و خدمه و درهای (رسیدن به او) و خانه ها (ی پیغمبر صلی الله علیه و اله و سلم) آمده نمی شود مگر از درهای آن (که ما باشیم) و هر که از غیر درهای آن وارد شود ، دزدی باشد که عقوبت از او درنگذرد (یعنی کسی که در شرع اسلام از غیر راه ما دستور گیرد مستحق عذاب خدا خواهد گردید ، بنا بر این باید غیر شیعه در سرنوشت خود تجدید نظر کنند) .

ص ۳۷۶

۹۴- هیئات لولا التقی لکنت أدهی العرب ۱۰۰۴۱ .

۹۵- ما أنکرت الله تعالی منذ عرفته ۹۴۸۱ .

۹۶- ما شککت فی الحقّ مذ أریته

۹۷- ما کذبت و لا کذبت ۹۴۸۳ .

۹۸- ما ضللت و لا ضلّ بی ۹۴۸۴ .

۹۹- ما نزلت آیه إلاً و قد علمت فیما نزلت و این نزلت ، فی نهار ، أو لیل ، فی جبل ، أو سهل ، و إنّ ربّی وهب لی قلباً عقولاً ، و لساناً قوولاً ۹۶۷۷ . ۹۴- (این نظیر تتمه کلامی است که حضرت در خطبه ۱۹۱ نهج البلاغه در رد تدبیر معاویه فرموده که اگر مکر و بی وفائی نکوهیده نبود من زیرک ترین مردم بودم و در اینجا چنین فرموده :) دور است این اگر تقوا لازم نمی بود من مکارترین و زیرکترین عرب بودم .

۹۵- من خدای تعالی را از وقتی که او را شناخته ام انکار ننمودم (یعنی دیگران آلوده به کفر و ظلم و جنایت بوده اند اما من ، نه) .

۹۶- من در حق (تعالی) از وقتی که بمن نشان داده شد (و رسول خدا صلی الله علیه و اله و سلّم او را بمن معرفی فرمود) شک ننموده ام .

۹۷- من (هرگز) دروغ نگفته ام و تکذیب هم نشده ام (که دیگران منقولات مرا تکذیب کنند) و یا « کذبت » خوانده شود یعنی و دروغ گفته نشدم ، نهج البلاغه کلمات قصار ۱۷۶ و یا « کذبت » باشد یعنی تکذیب حقی نکرده ام) .

۹۸- (در نهج البلاغه این فراز دنبال فراز پیش است کلمات ۱۷۶) من (هرگز) گمراه نشدم ، و کسی بوسیله من گمراه نگردیده است .

۹۹- هیچ آیه ای نازل نگردیده ، مگر آنکه در حقیقت من می دانم در چه باب نازل

شده ، و کجا نازل گشته در روز یا شب در کوه یا هموار ، و به راستی که پروردگارم به من دل بسیار دریافت کننده ، و زبان کامل در گویندگی بخشیده است .

ص ۳۷۷

۱۰۰- نحن أقمنا عمود الحقّ ، و هزمنّا جيوش الباطل ۹۹۶۹ .

الحق

۱- الحقم الاستهتار بالفضول ، و مصاحبه الجهول ۱۹۱۴ .

۲- الحقم داء لا یداوی ، و مرض لا یبرء ۱۷۹۳ .

۳- أفقر الفقر الحقم ۲۸۴۹ .

۴- أضمرّ شیء الحقم ۲۸۸۴ .

۵- أحق الحقم الاغترار ۲۹۱۵ .

۶- أكبر الحقم الإغراق فی المدح و الذّم ۲۹۸۵ .

۷- أعظم حماقه الاختیال فی الفاقه ۳۲۴۸ .

۸- الحقم شین ۱۴ .

۹- الحقم أضمرّ الأصحاب ۵۰۰ . ۱۰۰- ما ستون حق را برپا داشته ، و لشکرهای باطل را شکستیم .

حماقت ۱- کم عقلی و حماقت مشغول شدن به زیادتها و همراهی با نادانست .

۲- حماقت دردیست که مداوا نگشته ، و بیماریست که خوب نمی شود .

۳- بیچاره ترین بیچارگی حماقت است .

۴- مضرترین چیز حماقت و کم خردی است .

۵- نهایت کم عقلی فریب خوردن است .

۶- بزرگترین حماقت مبالغه در ستایش و نکوهش است .

۷- بزرگترین کم عقلی تکبر کردن در حالت تهیدستی است .

۸- حماقت و کم عقلی عیب و ننگ است .

۹- کم خردی مضرترین یارانست .

ص ۳۷۸

۱۰- الحمق أدوا الداء ۶۸۷ .

۱۱- الحمق یوجب الفضول ۹۳۶ .

۱۲- الحمق من ثمار الجهل ۱۱۹۷ .

۱۳- الحمق فی الوطن غربه ۱۲۹۲ .

۱۴- بئس الداء الحمق ۴۳۸۳ .

۱۵- فقر الحمق لا یغنیه المال ۶۵۴۹ .

۱۶- من کمال حماقه الاختیال فی الفاقه ۹۳۰۲ .

۱۷- من أعظم الحمق مواخاه الفجّار ۹۳۱۲ .

۱۸- من الحمق الدّالّه علی السّلطان

۹۳۹۵ . ۱۰- کم عقلی بدترین مرض است .

۱۱- کم عقلی موجب کارهای زیادی که بیهوده است خواهد بود .

۱۲- حماقت از میوه های نادانی است (ممکن است مراد حماقتی باشد که از روی تنبلی و سستی و بی اعتنائی به کارهای عقلایی انجام گیرد که آن میوه نادانی است و گرنه اگر کم عقلی باشد که از نظر خلقت باشد میوه نادانی نخواهد بود بلکه ذاتی و از نظر عقلاء نکوهیده هم نیست) .

۱۳- کم خردی در وطن غربت است . (یعنی کم عقل اگر در وطن هم باشد چون عقل خود را به کار نمی اندازد حسن سلوک ندارد ، مانند غریب بی مونس خواهد بود) .

۱۴- بد دردی است کم عقلی و حماقت .

۱۵- فقر و بیچارگی حماقت را مال توانگر نکند .

۱۶- از کمال حماقت است تکبر نمودن در ناچیزی و تنگدستی .

۱۷- از بالاترین حماقت است برادری کردن با فاسقان .

۱۸- از حماقت است ناز کردن بر پادشاه (چون ناز کننده در معرض خشم آن

ص ۳۷۹

۱۹- من دلائل الحمق داله بغیر آله ، و صلف بغیر شرف ۹۴۱۸ .

۲۰- لا یدرک مع الحمق مطلب ۱۰۵۴۳ .

۲۱- لاداء أدوا من الحمق ۱۰۶۲۹ .

۲۲- لا فاقه أشد من الحمق ۱۰۶۵۰ .

۲۳- الحمق شقاء ۲۰۷ .

الأحمق

۱- الأحمق غریب فی بلدته ، مهان بین أعزته ۱۷۲۸ .

۲- الأحمق لا یحسن بالهوان ، و لا ینفک عن نقص و خسران ۱۷۹۰ .

۳- احذر الأحمق ، فَإِنَّ مداراته تعنّيك (تعييك) ، و موافقته ترديك ، قرار خواهد گرفت) .

۱۹- از دلیلهای حماقت است ناز کردن بدون آلت (وسائل و

ابزار و کمالاتیکه قابلیت ناز کردن داشته باشد) و لاف زدن بدون شرف و بلندی مرتبه (که اگر در اسلام صحیح بود جا داشت لاف زند و ناز کند).

۲۰- با حماقت و کم عقلی هیچ مطلبی دریافت نخواهد شد.

۲۱- هیچ دردی از حماقت دردناکتر نیست.

۲۲- هیچ بیچارگی و ناچیزی سخت تر از حماقت نیست.

۲۳- کم عقلی بدبختی است.

احمق ۱- کم عقل غریب است در شهر خود، و خوار است در میان عزیزانش.

۲- کم عقل به خواری نیکو نمی شود، و از نقصان و زیان جدا نمی گردد.

۳- از کم عقل دوری نما، زیرا که مدارا کردن با او تو را به تعب و رنج

ص ۳۸۰

و مخالفته تؤذیک، و مصاحبتہ و بال علیک ۲۵۹۳.

۴- أحمق النَّاس من ظنَّ أنه أعدل النَّاس ۳۰۸۹.

۵- أحمق النَّاس من يمنع البرِّ، و يطلب الشُّکر، و يفعل الشَّرَّ، و يتوقَّع ثواب الخیر ۳۲۸۳.

۶- أحمق النَّاس من أنکر علی غیره رذیلہ و هو مقيم علیها ۳۳۴۳.

۷- الأحمق لا یحسن بالهوان ۱۲۳۶.

۸- بعد الأحمق خیر من قربه، و سکوتہ خیر من نطقه ۴۴۵۱.

۹- تعرف حماقه الرّجل بالأشر فی النّعمه، و کثره الدّل فی المحنه ۴۵۲۰. می اندازد (یا عاجز می گرداند تو را) و موافقت کردن با او تو را هلاک می گرداند، و مخالفت کردن با او تو را آزار می دهد، و همراهی و رفاقت با او و زر و وبالی است بر تو.

۴- کم عقل ترین مردم کسی است که گمان می کند که او عاقل ترین مردم

است .

۵- کم عقل ترین مردم کسی است که جلو احسان را گرفته ، و از مردم سپاسگزاری خواسته ، و بدی نموده ، و پاداش نیکو را متوقع است .

۶- کم عقل ترین مردم کسی است که بر غیر خود صفت رذل و پستی را زشت شمارد ، و بد داند ، و خود بر آن ایستادگی داشته باشد ، و دارای آن صفت باشد .

۷- کم عقل نیکو نشود بخوار شدن .

۸- دوری کم عقل بهتر از نزدیکی او و سکوتش بهتر از سخن گفتنش می باشد .

۹- کم عقلی مرد به خوشحالی زیاد در نعمت و بسیار ذلت (و خضوع و فروتنی نزد مردم) در محنت شناخته می شود .

ص ۳۸۱

۱۰- تعرف حماقه الرجل فی ثلاث : فی کلامه فیما لا یعنیه ، و جوابه عما لا یسئل عنه ، و تهویره فی الأمور ۴۵۴۲ .

۱۱- قطیعه الأحمق حزم ۶۷۳۲ .

۱۲- کن علی حذر من الأحمق إذا صاحبته ، و من الفاجر إذا عاشرته ، و من الظالم إذا عاملته ۷۱۸۵ .

۱۳- للأحمق مع کلّ قول یمین ۷۳۳۶ .

۱۴- إیّاك و مودّه الأحمق ، فإنّه یضرّك من حیث یری أنّه ینفعك ، و یسوءك و هو یری أنّه یسرّك ۲۷۳۱ .

۱۵- السّیکوت علی الأحمق أفضل جوابه ۱۱۶۰ . ۱۰- حماقت و کم عقلی مرد (و انسان) در سه چیز شناخته می شود : در سخن گفتنش در آنچه به کار او نیاید ، و پاسخ او از چیزی که از او پرسیده نشود ، و دلیری و جرأت او در هر کاری بی تأمل و تفکر .

۱۱- بریدن از کم عقل دور اندیشی است

۱۲- از احمق هر گاه با او دوستی و رفاقت نمائی (چون به جای نفع زیان رساند) و از فاسق هر گاه معاشرت نمائی با او ، و از ستمگر هر گاه با او معامله کنی بر حذر باش .

۱۳- برای کم عقل با هر سخنی سوگندی است (یعنی هر حرفی که می زند با آن قسم می خورد) .

۱۴- دوری نما از دوستی کم عقل ، زیرا که او به تو زیان رسانده به خیال این که چنین می بیند که به تو سود می رساند ، و تو را ناخوش دارد ، و حال این که گمان می کند تو را خوشحال می نماید .

۱۵- خاموشی در مقابل احمق بهترین جواب اوست .

ص ۳۸۲

۱۶- من أمارات الأحمق كثره تلونه ۹۴۴۵ .

۱۷- مقاساه الأحمق عذاب الروح ۹۸۳۱ .

۱۸- لا تعظمن الأحمق ، و إن كان كبيراً ۱۰۲۸۱ .

الاحتمال

۱- الاحتمال برهان العقل ، و عنوان الفضل ۱۶۰۲ .

۲- الاحتمال زين الرفاق ۷۵۲ .

۳- الاحتمال زين السیاسه ۷۷۲ .

۴- الاحتمال یجلّ القدر ۸۳۳ .

۵- الاحتمال خلق سجیح ۹۳۲ .

۶- احتمال الدئیة (الأذیة) من كرم السجیه ۱۳۵۳ . ۱۶- از نشانه های احمق تلون بسیار اوست (که هر روزی به یک رنگ در آید و یک رنگ نیست) .

۱۷- رنج کشیدن از احمق (به سبب رفاقت و مصاحبت) عذاب روح است .

۱۸- احمق را بزرگ شمار هر چند (در انظار) کبیر و بزرگ باشد .

متحمل شدن ۱- متحمل شدن (کار و اذیت و خلاف آداب دیگران و تلافی نکردن) دلیل عقل و نشانه یا سر سخن فزونی مرتبه است .

۲- متحمل شدن

(امور ناگوار) زینت رفقا یا رفاقت است .

۳- متحمل گشتن زیور سیاست و حکومت است .

۴- متحمل گشتن سبب بزرگی قدر آدمی گردد .

۵- تحمل ناگواریها خصلتی است نرم و معتدل .

۶- تحمل (اذیت مردم و یا) روشهای پست آنها از نیکوئی خصلت است .

ص ۳۸۳

۷- بتحمل المؤمن تكثر المحامد ۴۲۳۷ .

۸- بكثره الاحتمال يكثر الفضل (العقل) ۴۲۹۲ .

۹- بالاحتمال و الحلم يكون لك الناس أنصارا و أعوانا ۴۳۱۰ .

۱۰- بكثره الاحتمال يعرف الحليم ۴۳۲۹ .

۱۱- تحمل يجلّ قدرك ۴۵۷۱ .

۱۲- عليك بالاحتمال فإنه ستر العيوب ۶۱۰۲ .

۱۳- من كثر حمله نبيل ۷۸۶۳ .

۱۴- من لم يحتمل مؤنه الناس فقد أهل قدرته لانتقالها ۸۹۸۲ .

۱۵- من الكرم احتمال جنایات الإخوان ۹۲۷۸ . ۷- به متحمل شدن مخارج ستایشها بسیار می شود .

۸- به سبب بسیاری متحمل شدن (عقل و یا) فضل و یا احسان زیاد می گردد .

۹- به وسیله تحمل مشقت ها و ناراحتی ها و بردباری مردم برای تو انصار و اعوان (یاران و یاوران) خواهند شد .

۱۰- به زیاد تحمل نمودن بردبار شناخته می شود .

۱۱- تحمل کن تا قدر و مرتبه ات بلند شود .

۱۲- بر تو باد به تحمل بی ادبیه با مطلق زحمات زیرا که آن پرده عیب هاست .

۱۳- هر که تحمل (و بر خود گرفتن اخراجات مردم) او بسیار گردد بزرگ باشد .

۱۴- هر که متحمل مخارج مردم نگردد ، پس در حقیقت قدرت خود را برای انتقال آن سزاوار دانسته است (یعنی قدرت مکت را از دست خواهد داد) .

۱۵- از کرم است متحمل شدن گناهان برادران (و

تلافی نکردن و گذشت از آنان) .

ص ۳۸۴

۱۶- احتمال ما یمرّ علیک ، فإنّ الاحتمال ستر العیوب ، و إنّ العاقل نصفه احتمال ، و نصفه تغافل ۲۳۷۸ .

۱۷- إدمان تحمّل المغارم یوجب الجلاله ۳۱۳۸ .

الحمیة

۱- علی قدر الحمیة تكون الغیره ۶۱۷۵ .

۲- فالله الله عباد الله فی کبر الحمیة و فخر الجاهلیة فإنه ملاقح الشّنان و منافح الشّیطان ۶۵۹۴ .

۳- لا حمیة لمن لا أنفه له ۱۰۷۸۷ . ۱۶- آنچه را که بر تو می گذرد متحمل شو ، چون که متحمل شدن پوشیدن عیبهاست ، و به راستی که خردمند نصفش تحمّل ، و نصف او تغافل و خود را به بی خبری زدن است .

۱۷- متحمل شدن دائمی تاوانها (مانند دین و مخارج اهل و عیال و امثال آن) موجب جلالت و بزرگی است .

تعصّب ۱- به اندازه حمیت (تعصّب فامیلی و دفاع از آنها) غیرت می باشد .

۲- (از فقرات خطبه قاصعه است) پس از خدا بترسید از خدا بترسید ای بندگان خدا در نخوت حمیت (ننگ داشتن از چیزی که در واقع عیب نیست ولی از راه جهل و غرور از آن ننگ داشته باشند) و مفاخرت جاهلیت (که بر یکدیگر در مال و ثروت و فرزند و نسب مباهات می نمودند) زیرا که آن آبستهای دشمنی و محلهای دمیدن شیطان است .

۳- ننگ داشتن و حمایت از ناموسی نیست برای کسی که از عیبهها و نقایص عار و ننگی برای او نیست .

ص ۳۸۵

الحمیة

۱- صلاح البدن الحمیة ۵۷۹۳ .

۲- من لم یصبر علی مضض الحمیة طال سقمه ۹۲۱۰ .

الحوائج و قضائها

۱- إنّ حوائج الناس إلیکم نعمه من الله علیکم فاغتموها و لا تملّوها فتحوّل نقما ۳۵۹۹ .

۲- لا تؤخر إناله المحتاج إلى غد ، فإنك لا تدري ما يعرض لك و له في غد ۱۰۳۶۴ .

۳- عليكم في قضاء حوائجكم بگرام الأنفس و الأصول تنجح لكم پرهیز ۱- صلاح و صحت بدن پرهیز است (چنانکه روایت شده «المعدة بيت كل داء و الحمیه رأس كل دواء» یعنی معده خانه هر درد و پرهیز رأس هر دوائی است) .

۲- هر که بر درد حمیه (منع از طعام) صبر نکند بیماریش بدرازا کشد (پس باید بر پرهیز صبر نمود) .

حاجت ها و قضاء حوائج ۱- به راستی که حاجت های مردم به سوی شما نعمتی است از جانب خدا بر شما ، پس آنها را غنیمت بشمارید ، و از آن ملول نشوید که بر می گردد به انتقام خدا ، (که در نتیجه نعمت از انسان گرفته می شود) .

۲- رسانیدن و بخشش به محتاج را بفردا تأخیر مینداز ، زیرا که تو نخواهی دانست که برای تو و برای او در فردا چه عارض خواهد شد .

۳- بر شما باد در قضاء حوائج خود به کسانی که دارای نفسها و نژادهای بزرگوار

ص ۳۸۶

عندهم من غیر مطال و لا من ۶۱۵۸ .

۴- عليكم في طلب الحوائج بشراف النفوس ذوی الأصول الطیبه ، فإنها (فإنّه) عندهم أقصى و هی (و هم) لدیکم (لدیهم) ازکی ۶۱۶۲ .

۵- عجب لرجل یأتیہ أخوه المسلم

فی حاجه ، فیمتنع عن قضائها و لا- یری نفسہ للخیر أهلا- ، فہب ائہ لا- ثواب یرجی و لا- عقاب یتقی ، أفتزهدون فی مکارم الأخلاق ۶۲۷۸ .

۶- فوت الحاجه خیر من طلبها من غیر أهلها ۶۵۸۲ .

۷- بذل الجاه زکاه الجاه ۴۴۰ .

۸- تعجیل السراح نجاح ۴۴۹۱ . می باشند تا برای شما بی تأخیر و منتی بر آورده شود .

۴- بر شما باد در طلب حاجت ها به مردم شریف النفوس صاحبان نژادهای پاک ، زیرا که در نزد آنان حوائج یا طلب حوائج بر آورده تر ، و در نزد شما و یا در نزد آنها پاکیزه تر خواهد بود یا آنان در نزد شما پاکیزه ترند .

۵- عجب دارم از مردی که برادر مسلماننش در حضورش حاجتی نزد او آید در قضاء حاجت او امتناع ورزیده نفس خود را برای کار خیری اهل ندیده پس گمان کن که او به ثوابی امیدوار نبوده و عقابی نیست که از آن ترسیده شود آیا در خصلت های نیکو بی رغبتند .

۶- به حاجت نرسیدن بهتر است تا طلب کردن آن از غیر اهلش (یعنی از لئیمان) .

۷- بذل و عطاء جاه و منصب (و آن را در برآوردن حاجتهای مؤمنان صرف نمودن) زکات جاه است (یعنی سبب زیادی و پاکیزگی آن خواهد شد) .

۸- شتاب در رهائی پیروزی است . (امکان دارد مراد این باشد که شتاب در تعیین تکلیف حاجتمند از دادن و ندادن برای او پیروزی خواهد بود ، زیرا دیگر رنج

ص ۳۸۷

۹- لا یستقیم قضاء الحوائج إلا بثلاث : بتصغیرها لتعظم ، و سترها لتظهر ، و تعجیلها

لتهناً ١٠٨٦٣ .

١٠- كَلَّ مُؤَجَّلٌ يَتَعَلَّلُ بِالتَّسْوِيفِ ٦٩٠٣ .

١١- سبب زوال اليسار منع المحتاج ٥٥٢٦ .

الاحتياجات

١- احتج إلى من شئت وكن (تكن) أسيره ١٣١٣ .

٢- من احتجت إليه هنت عليه ٨٦١٠ .

٣- من احتاج إليك كانت طاعته لك بقدر حاجته إليك ٨٧٧٨ . انتظار را نخواهد کشید .

٩- بر آوردن حاجت ها مستقیم نخواهد گردید مگر به سه چیز : به کوچک شمردن آن تا بزرگ شود ، و پوشیدن آن تا (از جانب خدا) ظاهر گردد ، و تعجیل آن تا گوارا باشد .

١٠- هر مهلت داده شده تعلل کند به تأخیر (یعنی بهانه می جوید) .

١١- سبب زائل شدن توانگری محروم گردانیدن محتاج است .

نیازمندها ١- از هر که خواستی طلب حاجت کن و اسیر او باش .

٢- هر که به سوی آن محتاج شوی خوار و ذلیل گردی نزد او (بنا بر این آدمی باید کاری کند که به دیگری محتاج نشود البته این موضوع در غیر نیازمندهائی است که چاره ای در آن نمی باشد) .

٣- هر که به سوی تو محتاج باشد فرمانبرداری او از تو به اندازه نیازمندیش به سوی تو خواهد بود (پس بکوش و در زندگی چنان باش که دیگران به تو محتاج شوند نه تو محتاج دیگران باشی) .

ص ٣٨٨

٤- من احتاج إليك وجب إسعافه عليك ٩٢١٥ .

كيف الحال

١- (و قيل له - عليه السلام - كيف تجدك يا أمير المؤمنين فقال :) كيف يكون (حال) من يفنى ببقائه ، و يسقم بصحته و يؤتى من مأمنه ٧٠١٠ .

المتحير

۱- قد بعذر المتحیر المبهوت ۶۶۷۱ .

الحیله

۱- التَّلَطُّفُ فِي الْحِيلَةِ أَجْدَى مِنَ الْوَسِيلَةِ ۲۰۲۵ .

۴- هر که به سوی تو محتاج باشد بر آوردن حاجت او بر تو واجب خواهد بود . احوالپرسی ۱- (از آن حضرت می پرسند خود را چگونه می یابی فرمود :) چگونه است حال کسی که به هستی خود نیست گشته ، و به صحت و تندرستی خویش بیمار شده ، و آمده شود از جایگاه امنیت خود (یعنی ملک الموت در مأمَن او خانه محفوظ او اطاق در بسته وارد شود) .

متحیر ۱- گاهی حیران مبهوت معذور است (یعنی سرزنش نمی شود) .

چاره ۱- تأمل در باطن امر و یا مهربانی در چاره گری از وسیله و دست آویز سودمندتر

ص ۳۸۹

۲- لِكُلِّ شَيْءٍ حِيلَةٌ ۷۲۹۱ .

۳- من قعد عن حيلته (جبَّلتَه) ، أقامته الشَّدائد ۸۶۷۱ .

الحی و الحیاه

۱- الحی لا یکنفی ۶۴۱ .

۲- ثمره طول الحیاه السَّقْم و الهرم ۴۶۲۳ .

۳- غایه الحیاه الموت ۶۳۵۴ .

۴- ما أقرب الحیاه من الموت ۹۴۸۷ . است (زیرا بسیاری از امور هست که جز با چاره لطیف و فکر و نرمی به دست نخواهد آمد) .

۲- برای هر چیزی چاره ایست (پس آدمی در هر کاری باید فکر چاره باشد) .

۳- هر که از چاره خود یا از کوششی که در سرشت او هست بنشیند (و چاره کار خود نکند) سختی ها او را به پا خواهند داشت (یعنی به زودی رو به او کنند که برای چاره به پا خیزد) .

زنده و زندگی ۱- زنده بس نمی کند . (ممکن است مقصود زنده واقعی باشد یعنی آدمی که

حیات دارد از تحصیل علوم و معارف و عبادت و ریاضت خسته نمی گردد ، و امکان دارد مراد زنده باشد در مقابل مرده آن گاه از آن نکوهش شده باشد ، یعنی تا انسان زنده است حریص است و به کم اکتفا نمی نماید) .

۲- میوه درازی زندگانی و طول عمر بیماری و پیریست .

۳- پایان و عاقبت زندگانی مردن است . (پس باید برای مردن آماده بود) .

۴- چه نزدیک است زندگانی به مرگ ، و یا چه نزدیک ساخته زندگانی را به مرگ

ص ۳۹۰

۵- ما أقرب الحی من المیت للحاقه به ۹۵۹۸ .

۶- ما أبعد المیت من الحی لا نقطاعه عنه ۹۵۹۹ .

الحیاء

۱- الحیاء من الله سبحانه تقی عذاب النار ۲۱۲۲ .

۲- أحیاکم أحلمکم ۲۸۳۳ .

۳- أحسن ملابس الدین الحیاء ۲۹۹۷ .

۴- أفضل الحیاء استحیاءؤک من الله ۳۱۱۲ .

۵- أحسن الحیاء استحیاءؤک من نفسک ۳۱۱۴ . ۵- چه چیز زنده را به مرده نزدیک نموده برای ملحق شدن آن به او (یعنی باید قدر حیات را دانست که چه زود است ملحق شدن زنده ها به مرده ها) .

۶- و چه چیز میت را از زنده دور ساخته چون آن از او منقطع شده است .

(یعنی دیگر شخصی که مرد زنده نمی شود پس تا زنده است توشه برگیرد) .

۱- شرم از خدای پاک و منزّه نگه می دارد از عذاب آتش .

۲- شرم دارترین شما بردبارترین شماست .

۳- بهترین پوششهای دین حیاء است (زیرا که شرم از خالق و مخلوق کمال دینداری است) .

۴- افزون ترین شرم شرم تست از خدا .

تست از نفس خود. (به جهت این که اگر کسی نزد وجدانش شرمنده بود نزد خدا خوار و ذلیل شود، و از طرفی در تمام حالات ترک گناه کند، ولی شرم از مردم فقط در آشکارا باعث معصیت خواهد شد، اما در خفا مرتکب خواهد گردید).

ص ۳۹۱

۶- إِنَّ الْحَيَاءَ وَالْعَفَّةَ مِنْ خَلَائِقِ الْإِيمَانِ، وَ إِنَّهُمَا لَسَجِيَّةُ الْأَحْرَارِ، وَ شِمَّةُ الْأَبْرَارِ ۳۶۰۵.

۷- الْحَيَاءُ جَمِيلٌ ۱۲۵.

۸- الْحَيَاءُ مَحْرَمَةٌ ۱۳۹.

۹- الْحَيَاءُ يَمْنَعُ الرَّزْقَ ۲۷۴.

۱۰- الْحَيَاءُ مِفْتَاحُ (كُلِّ) الْخَيْرِ ۳۴۰.

۱۱- الْحَيَاءُ مَقْرُونٌ بِالْحَرَمَانِ ۳۵۰.

۱۲- الْحَيَاءُ غَضُّ الطَّرْفِ ۴۶۲. ۶- به راستی که حیا و عفت از خصلت ها و سجایای ایمان بوده، و بدرستی آنها هر آینه خوی آزادگان و شیوه نیکو کاران است.

۷- شرم خلق زیبایی است.

۸- شرم جا و یا آلت منع است که آدمی را از کارهای زشت جلوگیری کند.

۹- شرم مانع روزی است (ممکن است از حیا مذمت شده باشد چنانکه در بعضی روایات دارد: «الحیاء حیائان حیا عقل و حیاء حمق» زیرا کسی که قسم دوم حیا را دارا باشد از بسیاری از کسب محروم ماند، و بعید نیست که نکوهش از حیا نباشد بلکه حقیقت مطلب را بیان فرموده باشد که هر کس حیا داشته باشد از بسیاری از روزیها محروم ماند، چون به دنبالش نخواهد رفت، بر عکس کسی که پررو باشد از هر راهی شده روزی خود را بدست آورد).

۱۰- شرم کلید (هر) خیر است (زیرا کسی که حیا

داشت نزدیک گناه نرفته هم از خدا حیاء کرده و هم از مخلوق).

۱۱- حیا و شرم با محرومیت مقرون است.

۱۲- شرم چشم بهم گذاشتن و پائین انداختن آنست. (و یا پوشیدن چشم از محرّمات، یا اغماض عین از بدیهای مردم می باشد).

ص ۳۹۲

۱۳- الحیاء تمام الکرّم ۴۶۹.

۱۴- الحیاء قرین العفاف ۵۷۱.

۱۵- الحیاء خلق جمیل ۸۳۸.

۱۶- الحیاء خلق مرضیّ ۱۰۳۵.

۱۷- الحیاء تمام الکرّم، و أحسن الشّیم ۱۰۴۹.

۱۸- الحیاء یصدّ عن فعل القبیح ۱۳۹۳.

۱۹- الحیاء من الله یمحو کثیرا من الخطایا ۱۵۴۸.

۲۰- تسربل الحیاء، و ادّرع الوفاء، و احفظ الإخاء، و أقلل محادثه النّساء یکمل لك السّناء ۴۵۳۶. ۱۳- شرم تمام و همه کرم و بلندی مرتبه است. (زیرا کسی که از خدا و خلق حیاء کرد انقیاد کامل را دارا خواهد گردید).

۱۴- شرم و حیاء قرین پاکدامنی است.

۱۵- شرم خصلتی است نیکو.

۱۶- شرم خلقی است پسندیده.

۱۷- شرم تمام نیکوکاری و بهترین خصلت هاست.

۱۸- شرم (آدمی را) از کردار زشت باز می دارد.

۱۹- شرم از خدا بسیاری از گناهان را محو و نابود خواهد کرد.

۲۰- حیاء و شرم را پیراهن نما، و وفاداری را زره کرده، و برادری را نگه دار، و سخن گفتن با زنان را کم کن (چون زنها

طبق گفتار حضرت در نهج البلاغه کم عقل بوده در نتیجه آثار کم عقلی در وجود تو هم اثر بخش است (تا برای تو بلندی
مرتبۀ کامل گردد . (پوشیده نماند

که موضوع عقل ناقص زنها به استثناء بعض از زنها همچون سیده نساء حضرت زهرا- علیها السلام- و عدّه دیگر، از روایات بسیار استفاده خواهد شد، و کتب فقهی ما از طهارت تا حدود و دیات روشنگر آن خواهد بود، که

ص ۳۹۳

۲۱- ثمره الحیاء العفّه ۴۶۱۲ .

۲۲- ثلاث لا یتحیی منهّنّ : خدمه الرّجل ضیفه ، و قیامه عن مجلسه لأبیّه و معلّمه ، و طلب الحقّ و إن قلّ ۴۶۶۶ .

۲۳- حیاء الرّجل من نفسه ثمره الإیمان ۴۹۴۴ .

۲۴- سبب العفّه الحیاء ۵۵۲۷ .

۲۵- علیک بالحیاء فإنه عنوان التّبل ۶۰۸۲ .

۲۶- غایه الحیاء أن یتحیی المرء من نفسه ۶۳۶۹ .

۲۷- قرن الحیاء بالحرمان ۶۷۱۴ .

۲۸- کثره حیاء الرّجل دلیل ایمانه ۷۰۹۷ . حتی شهادت زنها یا قبول نیست و یا نصف مرد خواهد بود .

۲۱- میوه شرم و حیاء باز ایستادن از حرام است .

۲۲- سه چیز است که نباید از آنها شرم کرد : خدمت آدمی نسبت به مهمانش و برخواستن و پا شدن از جایگاه خود برای ورود پدر و معلمش (و احیاناً جای خود را به آنها دادن) و طلب کردن حق هر چند کم باشد .

۲۳- شرم آدمی از نفس خود ثمره ایمان است . (یعنی کسی حیاء کند که صاحب ایمان باشد) .

۲۴- سبب پاکدامنی و باز ایستادن از حرام حیاء است .

۲۵- بر تو باد به حیاء پس به درستی که آن نشانه نجابت است .

۲۶- منتهی مرتبه حیاء و شرم آنست که مرد از نفس خود حیا کند . (یعنی کسی که از نفس خود شرم کرد

در باره دیگران به طریق اولی حیا خواهد کرد .

۲۷- حیا با محرومیت مقرون است . (یعنی اکثر کسانی که محروم از چیزی شده اند بر اثر حیا و شرم آنهاست) .

۲۸- بسیاری شرم مرد نشانه ایمان اوست .

ص ۳۹۴

۲۹- من استحیا حرم ۷۶۷۸ .

۳۰- من لا حیا له فلا خیر فیہ ۸۲۷۵ .

۳۱- من قلّ حیاؤه قلّ ورعه ۸۳۰۰ .

۳۲- من كساه الحياء ثوبه خفي عن الناس عيبه ۸۵۱۶ .

۳۳- من لم يتق وجوه الرجال لم يتق الله سبحانه ۹۰۸۰ .

۳۴- من لم يستحي من الناس لم يستحي من الله سبحانه ۹۰۸۱ .

۳۵- ما لا ينبغي أن تفعله في الجهر فلا تفعله في السرّ ۹۶۳۶ .

۳۶- نعم قرين السخاء الحياء ۹۹۰۰ .

۳۷- نعم قرين الإيمان الحياء ۹۹۳۲ . ۲۹- کسی که شرم کند محروم ماند (معلوم است زیرا که کسانی که شرح حال خود را به دیگران نمی گویند یا از کسب علوم شرم دارند از همه چیز محروم خواهند ماند و از همه کس در امور عقب مانده تر هستند) .

۳۰- هر که دارای شرمی نباشد خیری در او نیست .

۳۱- هر که شرمش کم باشد پارسائی او کم خواهد بود .

۳۲- هر که حیا جامه اش را بر او بپوشاند (یعنی دارای شرم باشد) از مردم عیش پوشیده و پنهان است .

۳۳- هر که از روهای مردان نپرهیزد (و در مقابل مردم بی شرمی کند) از خدای سبحان پرهیز نخواهد نمود .

۳۴- هر که از مردم شرم نکند از خدای سبحان شرم نخواهد نمود .

۳۵- آنچه سزاوار آن نیست که در آشکارا بجا آوری (و از آن

شرم داری) آن را در پنهانی انجام مده (و از آن شرم دار) .

۳۶- خوب قرین سخاوتمندی است شرم و حیا .

۳۷- خوب همراه ایمانی است شرم .

ص ۳۹۵

۳۸- لا شیمه کالجاء ۱۰۴۸۸ .

باب الخاء

الإخبار والخبر والحديث

۱- لا تخبر بما لم تحط به علما ۱۰۱۷۹ .

۲- لا تخبرنّ إلّا عن ثقة فتكون كذّابا ، و إن أخبرت عن غيره فإنّ الكذب مهانه و ذلّ ۱۰۴۲۹ .

۳- لا تسرع إلى الناس بما يكرهون ، فيقولوا فيك ما لا يعلمون ۱۰۳۱۳ .

۴- اعقلوا الخبر إذا سمعتموه عقل درایه لا- عقل روايه ، فإنّ رواه العلم كثير ، و رعاته قليل ۲۵۵۲ . ۳۸- هیچ خوی و خصلتی مانند شرم نیست .

خبر دادن ۱- به چیزی که احاطه علمی به آن پیدا نکرده ای خبر مده (چون در اخبار آدمی باید احاطه به تمام جوانب داشته باشد) .

۲- خبر مده مگر از ثقه (و نگو مگر با اعتماد کامل به گفته) پس بسیار دروغگو به حساب آیی هر چند از غیر او خبر دهی ، زیرا که دروغ سبکی و خواری است .

۳- به سوی مردم نسبت به آنچه ناخوش آیندشان است شتاب مکن (و خبرهای بد را به آنان مرسان) پس در باره تو آنچه را که نمی دانند می گویند .

۴- خبر و حدیث را هرگاه شنیدید آن را به عنوان عقل درایت (دریافتن و دانستن) دریابید ، نه عقول روایت (درک و روایت و نقل کردن بدون دریافت) ، زیرا

ص ۳۹۶

۵- لن یصدق الخبر حتّی يتحقّق العیان ۷۴۱۸ .

الاختبار

۱- اصحاب تخبیر ۲۲۳۸ .

۲- من اختر قلا (و هجر) ۷۷۳۱ .

۳- الطمأنینه إلى کلّ أحد قبل الاختبار من قصور العقل ۱۹۸۰ .

۴- من اطمأن قبل الاختبار ندم ۹۱۷۸ .

الخدعه و الخديعه و الخداع

۱- إياك و الخديعه ، فإنّ الخديعه من خلق اللّئيم ۲۷۰۴ . که روایت کنندگان علم بسیارند ، و رعایت کنندگان آن (که آن را بشنوند و بفهمند) اندک می باشند .

۵- هرگز خیری راست نخواهد شد تا آنکه به چشم دیده شود . (یعنی علم قطعی به آن حاصل گردد) .

آزمودن ۱- همراه شو تا آزمایش کنی .

۲- هر که آزمایش کند دشمن گردد (ممکن است مراد آزمایش مردم باشد که پس از آن بر اثر اعمال زشت آنان دشمن آنها گردد) و ترک کند .

۳- اطمینان کردن بهر فردی پیش از آزمایش از کوتاهی عقل است .

۴- هر که پیش از آزمایش (به دوست و یا غیر آن) مطمئن شود پشیمان خواهد گردید .

نیرنگ ۱- از خدعه و نیرنگ دوری نما ، زیرا که فریب از خوی لئیم است .

ص ۳۹۷

۲- غرّ عقله من أتبعه الخدع ۶۴۰۲ .

۳- من خادع الله خدع ۷۸۱۲ .

۴- لا دین لخداع ۱۰۷۲۳ .

الخدام

۱- اضرب خادمك إذا عصی الله ، و اعف عنه إذا عصاك ۲۳۵۰ .

الخدلان و المخدول

۱- من علامات الخدلان استحسان القبيح ۹۴۰۵ .

۲- من دلائل الخدلان الاستهانه بحقوق الإخوان ۹۴۱۲ .

۳- الخدلان ممدّ الجهل ۷۱۹ . ۲- عقل خود را فریب داده کسی که مکر و خدعه ها را از پی آن آورده (یعنی عقل را آلت استفاده آنها قرار داده است) .

۳- هر که با خدا خدعه کند خدعه شود (یعنی خداوند با او مکر نماید) .

۴- دینی برای بسیار فریبنده و مکر کننده نیست .

۱- هرگاه خادم خدا را عصیان کرد او را بزن ، و هر زمانی که خودت را نافرمانی نمود از او در گذر .

درماندگی ۱- از نشانه های خدلان (بی بهرگی از یاری الهی) نیکو شمردن زشت است .

۲- از نشانه های بی بهرگی از یاری (که خداوند او را به خود وا گذاشته) مراعات نمودن حقوق برادران است .

۳- ترک توفیق ، کمک کار بی عقلی و نادانی است . (چون با توفیق است که بشر خردمند و یا دانا به حساب آید) .

ص ۳۹۸

۴- المخدول من له إلى اللئام حاجه ۱۵۴۱ .

الخرس

۱- الخرس خیر من الکذب ۲۸۳ .

الخرق

۱- الخرق معاده الآراء ، و معاده من يقدر على الصّراء ۱۸۰۷ .

۲- إتيانك و الخرق ، فإنه شين الأخلاق ۲۶۵۴ .

۳- أقبح شيء الخرق ۲۸۴۸ .

۴- اسوء شيء الخرق ۲۸۸۵ .

۵- الخرق شين الخلق ۷۸۷ . ۴- بدبخت و خوار کسی است که او را به سوی بخیلان و یا افراد پست حاجتی افتد .

گنگ ۱- گنگی و لال بهتر از دروغگویی است .

درشتی ۱- کم عقلی ، دشمنی کردن با اندیشه ها ، و دشمنی نمودن با کسی است که قادر بر ضرر رساندن بر این کس باشد .

۲- بر تو باد به دوری از بدخویی ، و کم عقلی ، زیرا که آن عیب اخلاق است .

۳- زشت ترین چیز ، درشتی و خوی بد یا حماقت و ابلهی است .

۴- بدترین چیز ، درشتی و بدخویی است .

۵- درشتی و کم خردی ، عیب خصلت و یا عیب مخلوق است .

ص ۳۹۹

۶- الخرق شرّ خلق ۷۸۸ .

۷- بثس الشّیمه الخرق ۴۳۸۴ .

۸- رأس الجهل الخرق ۵۲۲۵ .

۹- من کثر خرقة استرذل ۷۸۸۴ .

۱۰- کم من رفیع وضعه قبح خرقة ۶۹۷۳ .

۱۱- من الخرق العجله قبل الإمكان ، و الأناه بعد إصابه الفرصه ۹۳۲۵ .

۱۲- من الفحش کثره الخرق ۹۳۸۹ .

۱۳- من الخرق ترک الفرصه عند الإمكان ۹۴۴۱ .

۱۴- ما کان الخرق فی شیء إلاّ شانه ۹۵۱۸ .

۱۵- لا خلق أشین من الخرق ۱۰۶۳۰ . ۶- درشتی یا کم خردی ، بدترین خوی است .

۷- بد خویی است درشتی و یا کودنی و احمقی .

۸- سر جهل و نادانی درشتی و بدخویی است .

۹- هر که درشتی

و یا بدخویی او بسیار گردد پست به حساب آید .

۱۰- بسا بلند مرتبه ای که زشتی تند خوئی یا کم عقلی او او را پست گرداند .

۱۱- از حماقت است در کارها شتاب کردن پیش از توانائی و درنگ نمودن بعد از رسیدن به فرصت .

۱۲- از جمله فحش (و گناه) است بسیاری بدخویی .

۱۳- از حماقت است ترک فرصت در وقت مقدور بودن آن (که آدمی بتواند کاری را انجام دهد و نکند) .

۱۴- درشت خوئی در چیزی نمی باشد جز آنکه آن را زشت خواهد نمود .

۱۵- نیست خلقی زشت تر از درشت خوئی .

ص ۴۰۰

۱۶- لا خله أزی من الخرق ۱۰۶۵۱ .

الخاسر و الخسران

۱- ربّ رابع خاسر ۵۲۷۵ .

۲- أخسر کم أظلمکم ۲۸۴۱ .

۳- ما أخسر من لیس له فی الآخره نصیب ۹۶۲۵ .

الخشوع و الخضوع لله تعالى

۱- إذا أنت هدیت لقصدک فکن أخشع ما تكون لربّک ۴۱۲۰ .

۲- کلّ شیء خاضع لله ۶۸۹۲ .

۳- کلّ شیء خاشع لله ۶۸۹۳ . ۱۶- خصلت و خوئی خوارتر از درشتی نیست .

زیانکار ۱- بسا سود برنده ای که زیانبار است (یا به اعتبار این که در سود او مصلحتی نبوده ، و یا نسبت به آخرتش مضر خواهد بود) .

۲- زیانکارترین شما ستمکارترین شماست .

۳- چه زیان کار است کسی که برای او در آخرت نصیبی نیست .

فروتنی در برابر خدا ۱- هر گاه تو به مقصود خود رسیدی و به انگیزه ات هدایت شدی پس (به شکرانه رسیدن به هدف) برای پروردگارت خاشع ترین حالات باش .

۲- هر چیزی از برای خدا خضوع کننده است .

۳- هر چیزی برای خدا خشوع کننده است .

ص ۴۰۱

۴- من خشع قلبه خشعت جوارحه ۸۱۷۲ .

۵- من خضع لعظمه الله ذلت له الرقاب ۸۹۱۹ .

۶- نعم الطاعة الانقياد ، و الخضوع ۹۹۴۳ .

۷- نعم عون الدعاء الخشوع ۹۹۴۵ .

۸- لا عبادة كالخضوع ۱۰۵۰۶ .

۹- الخضوع دناءه ۱۳۰ .

من خصمه الله

۱- من يكن الله سبحانه خصمه يدحض حجته ، و يعدبه في الدنيا و معاده ۸۲۵۱ . ۴- هر که دلش خاشع شد (و در برابر خدای با عظمت فروتن گردید) اعضاء او خاشع خواهد گردید (در نتیجه به عبادات الهی خواهد پرداخت) .

۵- هر که برای عظمت خدا فروتنی کند گردنها (مردم) برای او رام شوند (و اظهار ذلت نمایند) .

۶- خوب طاعتی است فرمانبرداری و فروتنی (در مقابل حضرت حق جلّ و علا) .

۷- خوب یار

دعائی است خشوع (و فروتنی در برابر حق) .

۸- هیچ عبادتی مانند فروتنی نیست .

۹- فروتنی (نسبت به خدا و دوستان خدا) قرب و نزدیکی و یا (در مقابل دشمن) پستی است .

دشمن خدا ۱- هر که خدای سبحان خصم او باشد دلیلش را باطل ساخته و او را در دنیا و روز بازگشت او معذب سازد (نعوذ بالله من عذابه) .

ص ۴۰۲

۲- من یکن الله خصمه یدحض حجتہ ، و یکن له حربا ۸۸۱۷ .

الخط و القلم و الكتابه

۱- الق دواتک ، و أطل جلفه قلمک ، و فرّق بین سطورک ، و قرمط بین حروفک ، فإنّ ذلک أجدر بصباحه الخطّ ۲۴۵۹ .

۲- افتح بریه قلمک ، و اسمک شحمتہ ، و أیمن قطتک ، یجد خطک ۲۴۶۵ .

۳- الخطّ لسان الید ۷۰۶ . ۲- هر که خدا دشمن او باشد حجت او باطل گشته و خدا دشمن جنگ افروز او می باشد .

خط ، قلم و نوشتن ۱- دوات خود را لایقه بگذار و مرکب آن را اصلاح نما ، و زبانه قلم خویش را دراز کن ، و میان سطرهای خود جدایی انداز ، و حرفهای خود را نزدیک به یکدیگر بنویس ، زیرا چنین کاری به زیبایی خط سزاوارتر است .

۲- تراشیده قلم خود را واکن (یعنی آن را شق نما) و پره آن را ستبر و کلفت گردان (یعنی خیلی آن را نتراش که نازک شود که زود بشکند) ، و قطّ زدن خود را راست بزن (یعنی به طرف راست به نحوی که اگر باطن قلم را در دست

گرفته قطّ به طرف راست انسان و قلم قرار گیرد) تا خط تو نیکو و شیرین گردد .

۳- خط زبان دست است . (یعنی چنانکه زبان مقصود آدمی را به دیگران می رساند با خط هم مقصود فهمیده می شود) .

ص ۴۰۳

الخواطر

۱- لفاح الخواطر المذاکره ۷۶۲۴ .

المخاطر

۱- المخاطر متهجم علی الغرر ۱۲۷۱ .

الخطاء

۱- کثره الخطاء ینذر بوفور الجهل ۷۰۹۲ . خاطره ها ۱- آنچه خاطره ها به آن (به علوم و معارف) آبتن می گردد مذاکره است (که اگر مذاکره نشود فراموش خواهند گردید) .

به خطر افتاده ۱- کسی که خود را به خطر اندازد (یعنی کاری کند که زیان در آن باشد) و یا گرویند ، داخل شونده بر غرر است (یعنی در چنین کاری فریب خوردن متصور است ، پوشیده نماند که در اسلام گرویندی در اسب دوانی و تیر اندازی استثناء شده ، و ممکن است مسابقه وسائل روز هم به آن ملحق شود ، چون ملا-ک در هر دو یکی است ، اما مانند کشتی ، فوتبال ، وزنه برداری ، و مشت زنی نه تنها ستایش نشده بلکه معلوم نیست شرعا جایز باشد (چنین احکامی را باید از مرجع تقلید یاد گرفت) .

خطا ۱- بسیاری خطا (گفتار و کردار نادرست) به بسیاری نادانی اعلام می نماید .

ص ۴۰۴

الإخلاص و الخالص و المخلص

۱- الإخلاص خطر عظیم حتّی ینظر بما ینختم له ۱۵۶۰ .

۲- أخلص تنل ۲۲۴۸ .

۳- أخلص لله عملک ، و علمک ، و حبّک ، و بغضک ، و أخذک ، و ترکک ، و کلامک ، و صمتک ۲۴۰۰ .

۴- الزم الإخلاص فی السّیر و العلانیه ، و الخشیه فی الغیب و الشهاده ، و القصد فی الفقر و الغنی ، و العدل فی الرضا و السخط

۲۴۶۰.

۵- أخلصوا إذا عملتم ۲۴۸۰.

۶- الإخلاص غايه ۷۴.

۷- الإخلاص فوز ۲۰۹. اخلاص

۱- خالص نمودن طاعات و عبادات از برای خدا خطر عظیمی است تا به

خاتمه کار و عاقبت احوال او نگاه شود .

۲- خالص گردان تا بررسی .

۳- از برای خدا عمل ، و علم ، و دوستی ، و دشمنی ، و گرفتن ، و وا گذاشتن ، و گفتار ، و خاموشی خود را خالص گردان .

۴- اخلاص را در نهان و آشکار ، و ترس (از خدا) را در غیب و شهود ، و میانه روی را در تهیدستی و توانگری ، و عدالت را در خوشنودی و سخط لازم باش و جدا مشو .

۵- (برای خدا) خالص گرانید هرگاه عمل کنید .

۶- اخلاص غایت (عبادات) و یا پایان کمال است .

۷- اخلاص پیروزیست .

ص ۴۰۵

۸- الإخلاص خیر العمل ۳۰۵ .

۹- الإخلاص ثمره العباده ۳۹۰ .

۱۰- الإخلاص شیمه أفاضل الناس ۵۹۷ .

۱۱- الإخلاص أعلى فوز ۶۲۱ .

۱۲- الإخلاص عباده المقربین ۶۶۷ .

۱۳- الإخلاص غایه الدین ۷۲۷ .

۱۴- الإخلاص أشرف نهاییه ۸۵۱ .

۱۵- الإخلاص ثمره الیقین ۸۵۳ .

۱۶- الإخلاص ملاک العباده ۸۵۹ .

۱۷- الإخلاص أعلى الإيمان ۸۶۰ .

۱۸- إخلاص العمل من قوه الیقین ، و صلاح التّیه ۱۳۰۱ . ۸- اخلاص بهترین عمل است .

- ۹- اخلاص ثمره عبادت است .
- ۱۰- خالص بودن در طاعات شیوه افراد برتر مردم است .
- ۱۱- اخلاص بالاترین پیروزیست .
- ۱۲- اخلاص (خود را خالص نمودن) عبادت مقربان درگاه الهی است .
- ۱۳- اخلاص غایت و منظور دین است .
- ۱۴- اخلاص شریف ترین نهایت است .
- ۱۵- اخلاص میوه یقین است .
- ۱۶- اخلاص ملائک عبادت است .
- ۱۷- اخلاص بلندترین مرتبه ایمان است . (یعنی کسی که قربه إلى الله عبادات را انجام داد بالاترین درجه ایمان را طی کرده

است) .

۱۸- خالص گردانیدن عمل از قوت یقین و درستی نیت و قصد است .

ص ۴۰۶

۱۹- إن تخلص تفر ۳۷۵۷ .

۲۰- بالإخلاص ترفع الأعمال ۴۲۴۲ .

۲۱- بالإخلاص يتفاضل العمال ۴۲۵۹ .

۲۲- صدق إخلاص المرء يعظم زلفته و يجزل مثوبته ۵۸۷۰ .

۲۳- طوبى لمن بادر أجله و أخلص عمله ۵۹۴۹ .

۲۴- طوبى لمن أخلص لله علمه ، و عمله ، و حبه ، و بغضه ، و أخذه ، و تركه و كلامه ، و صمته ۵۹۶۴ .

۲۵- طوبى لمن قدم خالصا ، و عمل صالحا ، و اكتسب مذخورا ، و اجتنب محذورا ۵۹۵۰ . ۱۹- اگر (از صفات زشت خود را پاک ساخته و عمل را) خالص گردانی پیروز شوی .

۲۰- به وسیله اخلاص عملها بالا برده می شود . (یعنی قبول خواهد شد) .

۲۱- به وسیله اخلاص عمل کنندگان یا کار گردانان (در تقرب به خدا و اجر و ثواب) بر یکدیگر زیادتی کنند .

۲۲- راستی اخلاص مرد نزدیکی او را (به درگاه خدا) بزرگ گردانیده و پاداشش را عظیم می دارد .

۲۳- خوشا به حال کسی که بر اجلش پیشی گیرد ، و عمل خویش را خالص گرداند .

۲۴- خوشا به حال کسی که برای خدا علم ، و عمل ، و حب ، و بغض ، و گرفتن ، و وا گذاشتن ، و سخن ، و خاموشی خود را خالص گرداند .

۲۵- خوشا به حال کسی که عمل خالصی را پیش فرستاده و عمل صالحی کرده و ذخیره شده ای را (برای آخرت) کسب نموده و از حذر کرده شده (و نافرمانیهای

الهی (دوری کند .

ص ۴۰۷

۲۶- علیکم بصدق الإخلاص ، و حسن یقین ، فإنَّهما أفضل عباده المقرَّبین ۶۱۵۹ .

۲۷- غایه الإخلاص الخلاص ۶۳۴۸ .

۲۸- فی إخلاص الأعمال تنافس اولی التَّهی و الألباب ۶۴۹۴ .

۲۹- کیف یستطیع الإخلاص من یغلبه الهوی ۶۹۷۸ .

۳۰- من أخلص لله استظهر لمعاشه و معاده ۸۲۵۵ .

۳۱- من لم یصحب الإخلاص عمله لم یقبل ۹۰۰۳ .

۳۲- مع الإخلاص ترفع الأعمال ۹۷۳۷ .

۳۳- لا یحرز الأجر إلَّا من أخلص عمله ۱۰۷۴۹ .

۳۴- لا شیء أفضل من إخلاص عمل فی صدق نیتته ۱۰۹۰۸ . ۲۶- بر شما باد به راستی اخلاص و نیکوئی یقین زیرا که آن دو افزون ترین عبادت نزدیکان درگاه الهی است .

۲۷- پایان و عاقبت اخلاص خلاصی (از عذاب و گرفتاری) است .

۲۸- در اخلاص (و خالص گردانیدن) اعمال معارضه و مسابقه صاحبان عقلها و خردهاست .

۲۹- چگونه توانایی بر اخلاص دارد کسی که خواهش بر او غلبه نموده است ۳۰- هر که برای خدا (اعمال خود را) خالص گرداند برای معاش و معادش (دنیا و آخرت) قوی پشت گردد .

۳۱- هر که عملش همراه با اخلاص نباشد قبول نخواهد شد .

۳۲- با اخلاص عملها (به سوی خدا) بالا برده می شود .

۳۳- اجر و پاداش را فراهم نمی کند مگر کسی که عمل خود را خالص گرداند .

۳۴- نیست چیزی افزون تر از خالص گردانیدن عمل در راستای نیت خود (که

ص ۴۰۸

٣٥- المخلص حرّى بالإجابة ٧٩٣.

٣٦- من أخلص بلغ الآمال ٧٦٧٥.

الخلافة

١- واعجبا أن تكون الخلافة بالصّحابه و لا تكون بالصّحابه و القرابه ١٠١٢٣ . در عمل

دروغ انجام ندهد) .

۳۵- شخص با اخلاص به اجابت دعا سزاوارتر است .

۳۶- کسی که (اعمال و نیت خود را) خالص گرداند به امیدها برسد .

خلافت ۱- (این عبارت در حکمت ۱۸۱ نهج البلاغه هم ذکر شده که در شکایت از خلفاء و اهل عصر خود فرموده است)
ای شگفتا که خلافت به صحابت بوده و به صحابت و به قرابت نباشد (یعنی اگر فرض کنیم خلافت به سبب همراه بودن با رسول خدا صلی الله علیه و اله و سلم باشد ، من هم از صحابه آن حضرت می باشم و هم خویش آن بزرگوار ، ولی باید دانست که خلافت ربطی به صحابت ندارد بلکه از جانب خدا باید تعیین گردد) .

حضرت خطاب به ابی بکر فرموده : که اگر تو به سبب شوری زمام کارهای مردم را به دست گرفتی ، پس چگونه به این رسیدی که صاحبان رأی و مشورت (بنی هاشم و بزرگان از صحابه) غایب بودند ، و اگر با خویشاوندی بر دشمنشان غلبه نمودی ، پس غیر تو (که من باشم) به پیامبر سزاوارتر و نزدیک تر است ، (زیرا هم داماد او و هم پسر عمو و هم از نظر کمالات برتر و بالاتر خواهم بود) .

ص ۴۰۹

الخلفاء (عثمان و ...)

۱- لله سبحانه حکم بین فی المستأثر و الجازع ۷۳۵۲ .

الخلاف و الاختلاف

۱- الخلاف یهدم الآراء ۱۰۸۰ . خلیفه ها ۱- (این تتمه کلامی است از آن حضرت در کلام ۳۰ نهج البلاغه در باره قتل عثمان که فرموده : اگر من به کشتن او امر کرده بودم کشته او بودم ، و اگر جلو گیری نموده بودم یاورش بودم ، ولی کسی که او را یاری کرده (مروان و عدّه ای از بنی امیه) نمی تواند بگوید : من از کسی که او را خوار نمودم بهترم ، و کسی که او را خوار نمود و یاری نکرد نمی تواند بگوید او را یاری نمود کسی که از من بهتر است ، اکنون من حقیقت امر او را بیان می کنم : عثمان خلافت را برای خود اختیار کرد (بدون مشورت) و در آن استبداد نشان داد ، پس بد کرد که چنین امری را برگزید ، و شما بی تاب می کردید ، و شما هم در این بی تابی بد کردید (یعنی حال که خلافت را او غضب کرد شما وظیفه داشتید با مشورت دور او را خلوت کنید ، نکردید و به کشتن او دست زدید ، خودسری نمودید آن گاه این عبارت را بیان می فرمایید :) برای خدای سبحان است حکم ثابت و آشکار در حق برگزیننده (خلافت یعنی عثمان) و بی تابی کننده (قاتلین او یعنی خداوند در قیامت خود می داند چگونه حکم نماید) .

مرحوم خوانساری- رحمه الله- احتمال داده مخاطبین حضرت طرفداران عثمان بوده بنا بر این حضرت به آنها چنین فرموده است : که خیلی به

خود رنج ندهید خداوند حاکم علی الإطلاق خواهد بود اگر عثمان خطا کار است که هیچ و گرنه خداوند قاتلین را جزاء دهد و کیفر نماید) .

ناسازگاری ۱- ناسازگاری و مخالفت اندیشه ها را خراب می کند . (یعنی دست اندر

ص ۴۱۰

۲- الامور المنتظمه یفسدها الخلاف ۱۱۷۴ .

۳- سبب الفرقة الاختلاف ۵۵۳۰ .

۴- لیس مع الخلاف ایتلاف ۷۵۰۹ .

۵- من الخلاف تكون النبوه ۹۲۵۲ .

۶- كثره الخلاف شقاق ۷۰۸۴ .

۷- الخلف مثار الحروب ۷۰۵ .

۸- المخاصمه تبدی سفه الرجل و لا تزيد فی حقّه ۱۵۵۱ .

الأخلاق

قسمت اول

۱- الخلق الشجیح أحد التعمتين ۱۶۵۸ . کاران باید با هم هم عقیده شده از مخالفت و تخطئه یکدیگر اجتناب ورزند) .

۲- کارهای منظم و پیوسته به یکدیگر را مخالفت و ناسازگاری فاسد و مختل خواهد نمود .

۳- سبب جدائی مخالفت نمودن است .

۴- با مخالفت التیامی (جوش و وصلی) نیست .

۵- از مخالفت جفا و بی انصافی می باشد (علامه خوانساری- رحمه الله- فرموده از مخالفت نفس بلندی مرتبه حاصل می شود) .

۶- مخالفت بسیار دشمنی است (بنا بر این باید از آن پرهیز کرد) .

۷- ناسازگاری و مخالفت بر انگیزتن جنگهاست .

۸- دشمنی سبکی و نادانی مرد را آشکار کرده ، و در حق او (که برایش ثابت و مقدر شده) زیاد نمی کند .

خویها و صفات ۱- خوی نرم یکی از دو نعمت است .

ص ۴۱۱

۲- أحسن شیء الخلق ۲۸۴۷ .

۳- أكرم الحسب الخلق ۲۸۶۶ .

۴- أحسن الشیم شرف الهمم ۲۹۸۲ .

۵- أزين الشیم الحلم و العفاف ۳۰۰۶ .

۶- أظهر الناس أعراقا أحسنهم أخلاقا ۳۰۳۲ .

۷- أرضی الناس من كانت أخلاقه

- ۸- أحسن السَّناء الخلق السَّجیح ۳۲۰۳ .
- ۹- أشرف أخلاق الكریم تغافلہ عمَّا یعلم ۳۲۵۶ .
- ۱۰- أفضل الشَّیم السَّخاء و العفَّه و السَّكینه ۳۲۷۱ .
- ۱۱- أحسن الأخلاق ما حملك علی المكارم ۳۲۹۹ . ۲- بهترین چیز خوی نیکوست .
- ۳- گرامی ترین حسب (چیزی که باعث مزیت انسان گردد) خلق نیکوست .
- ۴- بهترین خویها برتری همت هاست .
- ۵- آراسته ترین خصلتها بردباری و پاکدامنی است .
- ۶- پاکترین مردم به حسب ریشه ها و اصل و نژادها نیکوترین آنهاست از نظر اخلاق .
- ۷- خوشنودترین مردم کسی است که اخلاق او پسندیده است .
- ۸- نیکوترین بلندی مرتبه خوی نرم است .
- ۹- برترین خلقهای گرامی تغافل اوست از آنچه می داند . (یعنی از تقصیرات و بد رفتاریهای مردم غمض عین نماید ، و چنان وانمود کند که من چیزی را ندیدم) .
- ۱۰- افزون ترین خصلتها سخاوت ، پاکدامنی ، طمأنینه و آرامش است .
- ۱۱- بهترین اخلاق آنست که تو را بر افعال نیکو وادار کند .

ص ۴۱۲

- ۱۲- إِنَّ اللَّهَ سَبْحَانَهُ وَ تَعَالَىٰ يَحِبُّ السَّهْلَ النَّفْسِ ، السَّمْحَ الْخَلِيقَةَ ، الْقَرِيبَ الْأَمْرِ ۳۴۷۶ .
- ۱۳- إِنَّ مِنْ مَّكَارِمِ الْأَخْلَاقِ : أَنْ تَصِلَ مِنْ قِطْعِكَ ، وَ تَعْطَىٰ مِنْ حَرْمِكَ ، وَ تَعْفُو عَمَّنْ ظَلَمَكَ ۳۵۴۳ .
- ۱۴- المكارم بالمكاره ۴۳ .
- ۱۵- الخلق المحمود من ثمار العقل ۱۲۸۰ .

۱۶- «و قال- عليه السّلام- فيمن أثنى عليه»: إن نطقوا صدقوا ، و إن صمتوا لم يسبقوا ، إن نظروا اعتبروا ، و إن أعرضوا لم يلهوا ، إن تكلموا ذكروا ، و إن سكتوا تفكروا ۳۷۲۸ . ۱۲- به راستی که خداوند سبحانه و تعالی انسان هموار نفس (کسی که با مردم

خوش سلوکی کند و با خشونت رفتار ننماید) ، بخشنده خوی ، نزدیک کار (کسی که کارهای او بزودی انجام می گیرد و دیگران را به زحمت نمی اندازد) را دوست می دارد .

۱۳- به راستی از جمله خصلت های نیکو آنست : با کسی که از تو بریده پیوند نمائی ، و به کسی که تو را محروم ساخته عطا کنی ، و از کسی که به تو ستم نموده در گذری .

۱۴- صفات و اخلاق پسندیده به اموریست که مکروه طبع باشد که تحمل آنها دشوار است .

۱۵- خوی پسندیده از میوه های خرد است .

۱۶- و در حق کسانی که حضرت آنها را ثنا گفته فرموده : هر گاه گویا شوند راست گویند ، و اگر خاموشی را برگزینند پیشی گرفته نشوند . (یعنی دیگران در انتظار سخن آنها باشند ، و یا در گفتار بر دیگران طالب پیشی نیستند) . و اگر نگاه کنند عبرت گرفته ، و چون رو بگردانند بازی نکنند و یا غافل نشوند ، اگر سخن گویند بیاد آورند

ص ۴۱۳

۱۷- إن كنتم لا محاله متنافسين فتنافسوا فی الخصال الرّغیبه ، و خلال المجد ۳۷۴۰ .

۱۸- من ساءت سجيته سرّت منيته ۸۳۱۷ .

۱۹- إذا حسن الخلق لطف النطق ۴۰۵۰ .

۲۰- إذا كان فی الرّجل خلّه رائقه فانتظر منه أخواتها ۴۱۴۲ .

۲۱- إذا دعاك القرآن إلى خلّه جميله فخذ نفسك بأمثالها ۴۱۴۳ .

۲۲- بحسن الأخلاق يطيب العيش ۴۲۶۳ .

۲۳- بحسن الأخلاق تدرّ الأرزاق ۴۲۸۱ . و یا یاد خدا کنند ، و زمانی که سکوت اختیار نمایند فکر و اندیشه کنند .

۱۷- اگر ناچار در کرم و خصلت های نیکو معارضه

دارید پس در خصلت های نیکو و خوبیهای بزرگی معارضه نمائید. (یعنی در چنین خصلت هایی بکوشید).

۱۸- هر که خوی او بد باشد مرگ او خوشحالی است .

۱۹- هرگاه خلق نیکو شد نطق و بیان نرم خواهد گردید .

۲۰- هرگاه در مردی (یا در انسانی) خوی خوش آیندی بود پس از او خواهرها (و خصلت های خوب دیگر) آن را منتظر باش (یا از این جهت است که انسان خوش خوی صفات نیک دیگر هم دارد و یا از جهت این است که صفت خوب صفات دیگر را هم به خود جذب می نماید) .

۲۱- هرگاه قرآن تو را به خوبی نیکو دعوت نمود پس نفس خود را به امثال آن بگیر (و آن را بر کسب همه آنها وادار کن)

۲۲- با حسن اخلاق زندگانی پاکیزه و شیرین می شود .

۲۳- با نیکویی خوبیها روزیها روان شده و وسعت پیدا می کند .

ص ۴۱۴

۲۴- تحزى الصدق ، و تجنب الكذب ، أجمل شيمه و أفضل أدب ۴۴۸ .

۲۵- تنافسوا فى الأخلاق الرغيبه ، و الأحلام العظيمة ، و الأخطار الجليله ، يعظم لكم الجزاء ۴۵۵۶ .

۲۶- تعصّبوا لخالل الحمد ، من الحفظ للجار ، و الوفاء بالذّمام ، و الطّاعه للبرّ ، و المعصيه للكبير ، و تحلّوا بمكارم الخلال ۴۵۵۸

۲۷- تخيّر لنفسك من كلّ خلق أحسنه ، فإنّ الخير عاده ۴۵۶۴ .

۲۸- حسن الخلق للنّفس ، و حسن الخلق للبدن ۴۸۰۸ .

۲۹- حسن الخلق أفضل الدّين ۴۸۰۹ .

۳۰- حسن الخلق خير قرين ، و العجب داء دفين ۴۸۴۰ . ۲۴- برگزیدن راستی ، و دوری

نمودن از دروغ زیباترین خصلت و بالاترین ادب است .

۲۵- در اخلاق پسندیده ، و بردباریهای بزرگ ، و اندیشه های بلند و یا مراتب بلند در سبقت رغبت نمائید تا پاداش شما بزرگ شود .

۲۶- از برای خصلت های حمیده یا خصلتهایی که سبب حمد و ثنا شود مانند حفظ حرمت همسایه ، و وفا به عهد و پیمان ، و طاعت برای نیکویی ، و نافرمانی برای سرکشی و تکبر تعصب کشید ، و بخصلتهای گرامی آراسته گردید .

۲۷- برای نفس خود از هر خصلتی بهتر آن را برگزین ، زیرا که خوبی عادت است . (یعنی خوب است که انسان عادت به خیر کند نه به غیر آن) .

۲۸- حسن خلق برای نفس است (یعنی سبب زیبایی آنست) و نیکویی خلقت برای بدن و سبب زیبایی آن خواهد بود .

۲۹- حسن خلق افزون ترین دیندار است .

۳۰- حسن خلق بهترین همراه ، و خود بینی مرضی است پنهان .

ص ۴۱۵

۳۱- حسن الخلق من أفضل القسم ، و أحسن الشیم ۴۸۴۲ .

۳۲- حسن الخلق أحد العطائن ۴۸۵۱ .

۳۳- حسن الأخلاق برهان کرم الأعراق ۴۸۵۵ .

۳۴- حسن الأخلاق یدرّ الأرزاق ، و یونس الرّفاق ۴۸۵۶ .

۳۵- حسن الخلق رأس کلّ برّ ۴۸۵۷ .

۳۶- حسن الخلق یورث المحبّه و یؤکد المودّه ۴۸۶۴ .

۳۷- خیر الأخلاق أبعدها عن اللّجاج ۴۹۷۵ .

۳۸- خیر الشیم أرضاها ۴۹۸۱ .

۳۹- خیر الخلائق الرّفق ۴۹۹۵ .

۴۰- خیر الخلال صدق المقال ، و مکارم الأفعال ۵۰۰۴ . ۳۱- حسن خلق از افزون ترین بهره و قسمت ها ، و نیکوترین خصلت

هاست .

۳۲- حسن خلق یکی از دو بخشش است (از سوی خدا نسبت

به بنده اش) ، و یا حسن خلق نسبت به کسی که به او احسان شود چنان است .

۳۳- نیکویی اخلاق دلیل گرامی بودن اصل و نسب و ریشه هاست .

۳۴- نیکویی اخلاق روزیها را روان ساخته و رفیقان را آرامش می بخشد .

۳۵- حسن خلق رأس نیکویی است .

۳۶- حسن خلق محبت را از پی آورده ، و موَدّت و دوستی را محکم می نماید .

۳۷- بهترین اخلاق دورترین آنهاست از لجاجت (و ایستادگی بر باطل و یا دشمنی) .

۳۸- بهترین خصلت ها پسندیده ترین آنهاست .

۳۹- بهترین خصلت ها نرمی است .

۴۰- بهترین خصلت ها سخن راست گفتن و افعال نیکوست .

ص ۴۱۶

۴۱- رأس الإیمان حسن الخلق ، و التّحلّی بالصّدق ۵۲۵۹ .

۴۲- کان لی (۱) فیما مضی أخ فی الله و کان یعظمه فی عینی صغر الدّنیاء فی عینه (۲) و کان خارجا من (عن) سلطان بطنه ، فلا یشتهی ما لا یجد و لا یكثر إذا وجد (۳) و کان أكثر دهره صامتا فإن قال بدّ القائلین و نفع غلیل السّائلین (۴) و کان ضعیفا مستضعفا فإن جاء الجدّ فهو لیث عاد وصلّ واد (۵) لا یدلی بحجّه حتّی یأتی قاضیا (۶) و کان لا یلوم أحدا علی ما (لا) یجد العذر فی مثله حتّی یسمع اعتذاره (۷) و کان لا یشکو وجعا إلّا عند برئه (۸) ۴۱- رأس ایمان نیکویی خلق و زیور یافتن به راستی است .

۴۲- (حضرت علی - علیه السلام - در این فرازها که در کلمات قصار نهج البلاغه ۲۸۱ نیز به

همین نحو ذکر شده خوی خصلت های شخص بزرگی را بیان می فرماید که : ۱- برای من در زمان گذشته برادری بود در راه خدا (یعنی برادری ما دنیایی و برای غرضی نبود بلکه تنها برادری برای خدا بود احتمال می رود مراد ، پیغمبر صلی الله علیه و اله و سلم یا ابو ذر یا مقداد یا عثمان بن مظعون یا غیر آنها باشد) و چنین بود که کوچکی دنیا در چشم او او را در چشم من بزرگ می نمود . ۲- و از سلطنت شکم خود بیرون بود آنچه را نمی یافت خواهش نمی کرد و هرگاه می یافت بسیار نمی خورد ۳- در اکثر روزگارش خاموش بود ، چون سخن می گفت بر گویندگان غلبه نموده و تشنگی سؤال کنندگان را فرو می نشاند (یعنی جامع و کامل سخن می گفت در میان هم کیشان و یا بر اثر طاعت و بندگی به حسب ظاهر) ۴- ضعیف و مستضعف بود و هرگاه زمان کوشش پیش می آمد (در جنگ و جهاد) شیر غضبناک و از حد در گذرنده و مار سیلگاه یا مار میان دو کوه و دو تله (کنایه از کشندگی آنست از جهت زهر و آب ندیده بودن آن) خواهد بود ، ۵- حجت و دلیلی را حاضر نمی نمود تا در نزد قاضی آید (مبادا دشمن فکر چاره بر آید) ۶- چنین بود که احدی را سرزنش نمی نمود در باره آنچه در مثل آن عذری را می یافت (که شاید عذری داشته) تا وقتی که می شنید پوزش

ص ۴۱۷

و کان یفعل ما یقول و لا یقول ما لا یفعل)

۹) و كان إذا (إن) غلب على الكلام لم يغلب على السكوت (۱۰) و كان على أن يسمع أحرص منه على أن يتكلم (۱۱) و كان إذا بدهه أمران نظر أيهما أقرب إلى الهوى فخالفه (۱۲) فعليكم بهذه الخلائق فالزموها و تنافسوا فيها فإن لم تستطعوها فاعلموا أن أخذ القليل خير من ترك الكثير ۷۲۶۴ .

۴۳- لم يضق شيء مع حسن الخلق ۷۵۴۵ .

۴۴- من كرم خلقه اتسع رزقه ۸۰۲۴ .

۴۵- من حسنت خليقته طابت عشرته ۸۱۵۳ .

قسمت دوم

۴۶- من حسن خلقه سهلت له طرقة ۸۴۹۳ . او را (اگر معقول بود می پذیرفت و گرنه آن گاه او را ملامت می کرد) ۷- و چنین بود که هیچ دردی را شکایت نمی کرد مگر در وقت خوب شدن آن ۸- و انجام می داد آنچه را که می گفت و نمی گفت چیزی را که انجام نمی داد ۹- و چنین بود که چون در سخن مغلوب می شد (یعنی دیگران بیشتر از او حرف می زدند) در سکوت مغلوب نمی شد (سکوتش از همه بیشتر بود) ۱۰- و چنین بود بر این که بشنود حریص تر بود از آن تا این که سخن گوید ۱۱- و چنین بود که هرگاه دو کار به او رو می آورد نظر می کرد کدام یک آنها به خواهش او نزدیکتر است پس آن را مخالفت می نمود ۱۲- پس بر شما باد به این خصلت ها پس ملازم آنها شوید (و از آنها جدا مشوید) و در آنها رغبت نمائید و پیشقدم شوید پس اگر توانایی (همه آنها را) ندارید بدانید که

فرا گرفتن کم بهتر از ترک بسیار است .

۴۳- چیزی با حسن خلق تنگ نخواهد شد .

۴۴- هر که خلقش گرامی باشد روزیش فراخ گردد (فراخی روزی یا از جهت توجه بیشتر پروردگار است باو ، و یا از جهت جذب مردم خواهد بود) .

۴۵- هر که خلق و خویش نیکو باشد معاشرت و آمیزش او پاکیزه خواهد بود .

۴۶- هر که خلقش نیکو باشد راههای (زندگانی و سعادت و معاش) او سهل

ص ۴۱۸

۴۷- من حسن خلقه کثر محبوه ، و أنست النفوس به ۹۱۳۱ .

۴۸- ما أعطى الله سبحانه العبد شيئاً من خير الدنيا والآخرة إلا بحسن خلقه ، و حسن نيته ۹۶۷۰ .

۴۹- نعم الحسب حسن الخلق ۹۸۸۲ .

۵۰- نعم السيمه حسن الخلق ۹۹۳۴ .

۵۱- نعم الإيمان جميل الخلق ۹۹۴۶ .

۵۲- خوفاى الأخلاق تكشفها المعاشره ۵۰۹۹ .

۵۳- رأس العلم التميز بين الأخلاق و إظهار محمودها و قمع مذمومها ۵۲۶۷ . و هموار باشد .

۴۷- هر که خلقش نیکو باشد دوستاندگانش بسیار و نفوس (مردم) به او انس گیرند .

۴۸- خداوند سبحان به بنده ای چیزی از خیر دنیا و آخرت را مرحمت نفرموده مگر به واسطه حسن خلق او ، و حسن نیتش .

۴۹- خوب حسبی است حسن خلق (زیرا که به آدمی اعتبار می بخشد) .

۵۰- خوب خصلتی است حسن خلق .

۵۱- خوب ایمانی است خوی نیکو .

۵۲- پنهانیهای خصلت ها را معاشرت آشکار می نماید . (یعنی وقتی با کسی معاشرت نمودی معلوم خواهد شد که دوست

است یا دشمن ، دوستی و دشمنی او چه مقدار خواهد بود ، در دوستی خود آیا

زیبانی است یا عملی) .

۵۳- رأس علم و عمده فائده آن تمیز دادن میان اخلاق ، و اظهار پسندیده آن ، و قلع و قمع نکوهیده آنست .

ص ۴۱۹

۵۴- زین الشیم رعی الذمم ۵۴۶۵ .

۵۵- سته تختبر بها أخلاق الرجال : الرضا ، و الغضب ، و الأمن ، و الرهب ، و المنع ، و الرغب ۵۶۳۱ .

۵۶- عليك بحسن الخلق فإنه يكسبك المحبه ۶۱۰۰ .

۵۷- فى سعه الأخلاق كنوز الأرزاق ۶۵۱۳ .

۵۸- كلّ شىء يستطاع إلّا نقل الطباع ۶۹۰۶ .

۵۹- كم من وضع رفعه حسن خلقه ۶۹۷۲ .

۶۰- من لم يحسن خلقه لم ينتفع به قرينه ۹۰۰۵ .

۶۱- من لم تحسن خلائقه لم تحمد طرائقه ۹۱۸۸ . ۵۴- زینت خصلت ها رعایت نمودن عهد و پیمانهاست .

۵۵- شش چیز است که به وسیله آنها خویهای مردان آزمایش می گردد : خوشنودی (و رضا به احوال و اوضاع خود) ، خشم (که با فرو بردن آن معلوم می گردد) ، و امتیت ، و ترس (و قلق و اضطراب که در هر دو حال معلوم می شود) و منع (زیرا در صورتی که مطابق خواهش او عمل نشود از جا بدر نرود) ، و رغبت (که با وجود آن اگر خود را جلوگیری نماید روشن خواهد گردید) .

۵۶- بر تو باد به حسن خلق زیرا که دوستی را نصیب تو خواهد کرد .

۵۷- در وسعت خلق و خویها (که آدمی خلقش را به خوبی نیکو کند) گنجهای روزیهاست (یعنی سبب آن خواهد گردید)

۵۸- هر چیزی توانایی آن باشد جز تغییر و نقل

خوی و خصلت ها (که تغییر آن بسیار دشوار است باید خیلی در آن کوشید) .

۵۹- بسا پست مرتبه ای که حسن خلقش او را بلند گرداند .

۶۰- هر که خلقش را نیکو ننماید همراهش از او انتفاع نمی برد .

۶۱- هر که خصلتهای او نیکو نباشد روشهای او پسندیده نخواهد بود .

ص ۴۲۰

۶۲- لا قرین کحسن الخلق ۱۰۵۴۷ .

۶۳- لا عیش أهنأ من حسن الخلق ۱۰۷۶۵ .

۶۴- إذا رأیت فی غیرک خلقا ذمیما فتجنّب من نفسک أمثاله ۴۰۹۸ .

۶۵- إنّ طباعک تدعوک إلی ما ألفتہ ۳۴۲۰ .

۶۶- إنّ هذه الطّباع متباینه ، و خیرها أبعدها من الشّرّ ۳۴۵۰ .

۶۷- إنّما طبایع الأبرار طبایع محتمله للخیر ، فمهما حمّلت منه احتملته ۳۹۰۲ .

۶۸- و قال- علیه السّلام- فی حقّ من ذمّه : إن سقم فهو نادم علی ترک العمل ، و إن صحّ أمن مغتّرا فأخّر العمل ، إن دعی إلی

حرث الدّنيا عمل ، و إن دعی ۶۲- هیچ رفیقی مانند حسن خلق نیست .

۶۳- هیچ زندگانی گواراتر از حسن خلق نیست .

۶۴- هرگاه در غیر خود خلق و خوی بدی را دیدی پس نظائر آن را از نفس خود دور کن .

۶۵- به راستی که خوی و خصلتهایت تو را به آنچه به آن انس و الفت گرفته باشی دعوت می نماید (اگر به طاعات و عبادات

انس گرفته به همان خواند ، و اگر به ضدش خو گرفته همان را طلب کند) .

۶۶- به راستی که این خصلتها جدا و ممتازند ، و بهترین آنها دورترین آنهاست از بدی .

۶۷- جز این نیست که طبیعت و خصلت های نیکو کاران طبیعت های بر دارنده

خیرند ، پس هر چه را از آن بار شوند خواهند برداشت .

۶۸- (حضرت علی - علیه السلام -) در حق کسی که او را نکوهش نموده فرموده : اگر بیمار شود از ترک عمل پشیمان است ، و اگر خوب شود در حال غرور ایمن از کیفر بوده عمل را تأخیر اندازد ، اگر به کشت و زراعت دنیا دعوت شود عمل کرده ،

ص ۴۲۱

إلى حرث الآخرة كسل ، إن استغنى بطر و فتن ، إن افتقر قنط و وهن ، إن أحسن إليه جحد ، و إن أحسن تطاول ، و امتن ، إن عرضت له معصيه واقعها بالأتكال على التوبة ، إن عزم على التوبة سوفها ، و أصرّ على الحوبه إن عوفى ظنّ أن قد تاب ، إن ابتلى ظنّ و ارتاب ، إن مرض أخلص و أناب ، إن صحّ نسي و عاد و اجترى على مظالم العباد ، إن أمن افتنن لاهيا بالعاجله ، فنسى الآخرة و غفل عن المعاد ۳۷۳۱ .

۶۹- إذا رأيت في غيرك خلقا ذميما فتجنّب من نفسك أمثاله ۴۰۹۹ .

۷۰- بئس السّجّيه الغلول ۴۳۹۳ . و اگر به عمل و زراعت آخرت خوانده شود سنگینی کرده سستی می نماید ، اگر توانگر شود شادی یا طغیان کرده و به فتنه افتد ، اگر درویش شود نومید گشته و سست و ناتوان گردد ، اگر به او احسان شود انکار کرده ، و اگر خود احسان کند سر بلندی کرده و منت گذارد ، اگر برایش گناهی رو دهد به اعتماد بر توبه در آن واقع شده ، هرگاه عزم بر توبه نماید آن را پس انداخته

و بر گناه ایستادگی می نماید، اگر تندرستی و عافیت بیند گمان کند که توبه کرده، اگر به بلائی مبتلا شود (در باره خود و یا در حق خدا) گمان بد می کند و به شك افتاده و قلق و اضطراب در او راه پیدا نماید، اگر بیمار شود (به خدا) اخلاص ورزیده و بازگشت می کند، اگر تندرست گردد، فراموش کرده و به گناهان برگشته و به مظلّمه های بندگان دلیر می شود، اگر ایمنی احساس کند در حالی که مشغول بازی است نسبت به دنیا به فتنه افتاده آخرت را فراموش کرده از روز بازگشت غفلت می نماید.

۶۹- هرگاه در غیر خود خوی نکوهیده ای را دیدی از نفس خود امثال آن را دور نما و از آن اجتناب کن.

۷۰- بد خصلتی است خیانت.

ص ۴۲۲

۷۱- بعد المرء عن الدّیّنه فتوّه ۴۴۲۵.

۷۲- تجنّبوا البخل و النّفاق، فهما من أذمّ الأخلاق ۴۵۴۰.

۷۳- تجنّب من كلّ خلق أسوأه، وجاهد نفسك على تجنّبه فإنّ الشّرّ لجاجه ۴۵۶۵.

۷۴- خلّتان لا تجتمعان فی قلب مؤمن: سوء الخلق و البخل ۵۰۶۹.

۷۵- سوء الخلق شؤم، و الإساءه إلى المحسن لؤم ۵۵۶۶.

۷۶- سوء الخلق شرّ قرین ۵۵۶۷.

۷۷- سوء الخلق یوحش القریب، و ینفّر البعید ۵۵۹۳.

۷۸- سوء الخلق نکد العیش و عذاب النّفس ۵۶۳۹.

۷۹- الخلال المنتجه للشّرّ الکذب، و البخل، و الجور، و الجهل ۲۰۰۵. ۷۱- دوری مرد (آدمی) از صفات و اخلاق پست جوانمردی است.

۷۲- از بخیلی و دو چهره بودن دوری کنید زیرا که

آنها از نکوهیده ترین خویهاست .

۷۳- از هر خصلتی بدتر آن را اجتناب نما ، و با نفس خود بر سر دوری گزیدن از آن پیکار کن ، زیرا که بدی ایستادگی بر باطل است .

۷۴- دو خصلت است که در دل مؤمن جمع نخواهد شد : بد خلقی ، و بخیلی .

۷۵- خلق بد شوم و بدی کردن به احسان کننده پستی است .

۷۶- خلق بدترین همراه است .

۷۷- بدی خلق نزدیک را رمانده و دور را رم می دهد .

۷۸- بدی خلق تیرگی زندگانی و عذاب نفس است .

۷۹- خوی و خصلتهائی که زاینده شرنند : دروغ ، و بخل و ستم ، و نادانی هستند .

ص ۴۲۳

۸۰- سوء الخلق یوحش النفس و یرفع الأنس ۵۶۴۰ .

۸۱- شرّ الأخلاق الکذب و التّفاق ۵۶۸۹ .

۸۲- شرّ الشّیم الکذب ۵۷۲۱ .

۸۳- قد تزرى الدّیة ۶۶۱۹ .

۸۴- کلّ داء یداوی إلّا سوء الخلق ۶۸۸۰ .

۸۵- من خشنت عریکته أقفرت حاشیته ۸۵۸۱ .

۸۶- من ساء خلقه عدّب نفسه ۸۱۵۶ .

۸۷- من ساء خلقه ملّه أهله ۸۵۹۵ .

۸۸- من ساء خلقه قلاه مصاحبه و رفیقه ۸۷۷۳ .

۸۹- من ساء خلقه أعوزه الصّدیق ، و الرّفیق ۹۱۸۷ . ۸۰- بدی خلق ، نفس را رمانده و انس و خو گرفتن را بر می دارد (یعنی آدمی را تنها گذاشته و از بی رفاقتی او را رنج خواهد داد) .

۸۱- بدترین خلقها دروغ و نفاق است . (یعنی موافق نبودن ظاهر با باطن) .

۸۲- بدترین خصلت ها دروغگویی است .

۸۳- گاهی خصلت پست و نکوهیده عیناک می گرداند .

۸۴- هر دردی مداوا می گردد مگر بدی خلق (یعنی به وسیله دواهای متداوله

و گرنه به سبب ریاضت و فکر و تأمل در عاقبت بد آن مداوا خواهد گردید .

۸۵- هر که خوی او درشت باشد کنارش خالی گردد (و مردم از او برمند) .

۸۶- هر که خویش بد باشد نفس خود را معذب سازد .

۸۷- هر که خلقش بد باشد اهلش از او منزجر گردند .

۸۸- هر که خلق و خویش بد باشد یار و رفیقش او را دشمن دارد .

۸۹- هر که خلق و خویش بد باشد او را دوست و رفیق نایاب گردد (یعنی دوستانش کم و یا بی دوست خواهد شد) .

ص ۴۲۴

۹۰- من سوء الخلق البخل ، و سوء التقاضی ۹۳۲۴ .

۹۱- احذر الهزل ، و اللّعب ، و کثره المزح ، و الضّحک ، و التّرهات ۲۶۰۳ .

۹۲- احذروا منافخ الکبر ، و غلبه الحمیّه ، و تعصّب الجاهلیّه ۲۶۲۸ .

۹۳- إیّاک و خبث الطّویّه ، و إفساد التّیّه ، و رکوب الدّتیّه ، و غرور الأمّتیّه ۲۷۲۹ .

۹۴- أقبح الأخلاق الخیانه ۲۹۰۶ .

۹۵- الأم الخلق الحقد ۲۹۱۷ .

۹۶- أسوء الخلائق التّحلّی بالزّذائل ۲۹۸۱ .

۹۷- الخلق المذموم من ثمار الجهل ۱۲۸۱ . ۹۰- از بدی خلق و خویست بخیلی ، و بدی تقاضا کردن (مثل آنکه با شدت و درشتی چیزی را طلب کند) .

۹۱- از گفتار و رفتار غیر جدّی ، بازی ، بسیاری مزاح ، خنده و سخنان باطل و بی فایده دوری کن .

۹۲- از موجبات و آلائم دمیدن کبر ، و از غلبه غیرت و ننگی که نباید از آن ننگ داشت ، و از تعصب جاهلیت (برای خویشان و دوستان با

این که حق به جانب نباشند) دوری نماید .

۹۳- بر حذر باش از بدی باطن ، و فاسد کردن نیت (طاعات را برای غیر خدا کند و یا نیت معاصی نماید) ، و ارتکاب امور پست ، و فریب خوردن آرزو .

۹۴- زشت ترین خصلتها خیانت است .

۹۵- نکوهیده ترین خوی کینه است .

۹۶- بدترین خصلتها آراستگی بر ذمّه و صفات و اعمالی است که سبب پستی مرتبه انسان شود .

۹۷- خوی نکوهیده از میوه های نادانی است .

ص ۴۲۵

۹۸- ما أقبح شیم اللّثام ، و أحسن سجایا الکرام ۹۷۰۲ .

۹۹- مقاربه الرّجال فی خلائقهم أمن من غوائلهم ۹۸۰۳ .

۱۰۰- لا خیر فی خلق لا یزینه حلم ۱۰۷۰۹ .

۱۰۱- لا خیر فی شیمه کبر ، و تجبر ، و فخر ۱۰۸۹۷ .

۱۰۲- لا عیش لسیّ الخلق ۱۰۵۱۴ .

۱۰۳- لا وحشه أوحش من سوء الخلق ۱۰۷۶۶ .

۱۰۴- السیّ الخلق کثیر الطّیش منغص العیش ۱۶۰۴ .

۱۰۵- الخلق السیّء أحد العذابین ۱۶۶۷ .

۱۰۶- من أساء خلقه عدّب نفسه ۷۷۹۸ .

۱۰۷- من ضاق خلقه ملّه أهله ۷۹۵۲ . ۹۸- چه زشت است اخلاق و صفات لئیمان ، و نیکوست اخلاق کریمان .

۹۹- با مردان در خلق و خویشان نزدیک شدن (و طبق رویه آنان سلوک نمودن) ایمنی از مصائب آنان خواهد بود (یعنی باید کوشید در معاشرت با چنان افرادی اخلاقتان را بدست آورد البته باید به گونه ای باشد که از مرز شرع اسلام تجاوز ننماید) .

۱۰۰- خیری نیست در خلقی که بردباری آن را زینت ندهد .

۱۰۱- خیری نیست در خوی و خصلت تکبر و نخوت و فخر کردن .

۱۰۲- هیچ زندگانی برای بد خون نیست

۱۰۳- نیست رمیدن و وحشتی وحشتناک تر از بدی خلق .

۱۰۴- فرد بدخو بسیار سبک عقل ، زندگانش آمیخته به غم و اندوه است .

۱۰۵- خوی بد یکی از دو عذاب است .

۱۰۶- هر که خلق و خویش را بد کند نفس خود را معذب ساخته است .

۱۰۷- هر که خلقش تنگ باشد (انسان بد اخلاقی باشد) اهل او او را ملول

ص ۴۲۶

۱۰۸- من ساء خلقه ضاق رزقه ۸۰۲۳ .

۱۰۹- من لم يؤكّد قديمه بحديثه ، شان سلفه و خان خلفه ۸۹۶۳ .

المخلوق

۱- كلّ مخلوق يجرى إلى ما لا يدري ۶۸۸۱ .

الخلوه

۱- سبب الفجور الخلوه ۵۵۳۲ .

۲- ملازمه الخلوه دأب الصلحاء ۹۷۵۸ . سازند .

۱۰۸- هر که خلقش بد باشد روزیش تنگ گردد (یا تنگی روزی از این جهت است که خدا می برد ، و یا از جهت ترک معامله است از جانب مردم) .

۱۰۹- هر که قدیم خود را به تازه خود تأکید نکند (و محاسن و مکارم اخلاق پدران خویش را به خوبیها و صفات پسندیده تجدید ننماید) سلف (گذشتگان) خود را عیناک ساخته و به خلف (و باقیمانندگان و آیندگان) خویش خیانت نموده است .

پدیده ۱- هر مخلوقی به سوی آنچه نمی داند (یعنی از عاقبت حال خود در آن نشأه یا مطلق آنچه نمی داند) روان می شود .

خلوت ۱- سبب زنا و ارتکاب معاصی تنهائی است . (مرحوم علامه خوانساری- رحمه الله- احتمال (جلوه) یعنی جلوه زنان و (حلوه) بمعنای زن شیرین را نیز داده است که هر کدام از این ها سبب زنا خواهد گردید) .

الخمیر

۱- و ترک شرب الخمر تحصینا للعقل ۶۶۰۸.

خمسه و خمسه

۱- خمسه ینبغی أن یهانوا: الدّاخل بین اثین ، لم یدخله فی أمرهما ، و المتأمر علی صاحب البیت فی بینه ، و المتقدّم علی مائده لم یدع إليها ، و المقبل بحديثه علی غیر مستمع ، و الجالس فی المجالس الّتی لا یتحقّقها ۵۰۷۹ . آدمی را فاسد کند که نوعاً هم چنین است (عادت و روش افراد شایسته است .

شراب ۱- (از فرازهای حکمت ۲۴۴ نهج البلاغه است) و ترک شرب خمر را (خدا واجب کرده) به جهت محکم نگهداشتن عقل (زیرا که خمر عقل را سست نموده و پرده روی آن خواهد کشید در نتیجه صاحب آن مرتکب معصیت خواهد گردید)

پنج صفت ناپسند ۱- پنج طایفه اند که سزاوار اهانتند : کسی که میان دو نفر یا دو دسته وارد شده که آنان او را در کار خود دخالت نداده باشند ، و کسی که در خانه ای وارد شده و به صاحبخانه فرمان دهد و اختیار کار را از او سلب کند ، و کسی که ناخوانده و بی دعوت بر خوان طعام و سفره ای در آمده ، و کسی که بدون مستمع سخنی گوید (به این معنی که وقتی مشغول صحبت است کسی به حرف او گوش ندهد) ، و فردی که در جائی نشسته که استحقاق آن را نداشته باشد . (ولی بر عکس کسی که استحقاق بالا نشینی را دارد اگر پایین تر بنشیند آفاتر است) .

۲- خمس یتقبحن من خمس : کثره الفجور من العلماء ، و

الحرص في الحكماء ، و البخل في الأغنياء ، و القحه في النساء و من المشايخ الزنا ٥٠٨٠ .

الخمول

١- إن في الخمول لراحه ٣٣٧٥ .

الخوف و الخشيه

١- الخوف سجن النفس عن الذنوب ، و رادعها عن المعاصي ١٩٨٧ .

٢- الخوف من الله في الدنيا ، يؤمن الخوف في الآخرة منه ٢١٥٦ .

٣- ارهب تحذر ٢٢٣٤ . ٢- پنج صفت است که از پنج کس و یا از پنج طایفه قبیح است : بسیاری فجور (میل از حق به باطل و یا دروغ و یا مطلق گناه) از علماء ، و حرص از حکماء و کسانی که صاحب علم راست و کردار درستند و بخیلی در توانگران ، و بی شرمی در زنها ، و زنا از پیران (چون عمر خود را کرده به سوی جهان دیگری سرازیر است بعلاوه قدرت شهوت کم گشته اگر زنا کند از روی بی اعتنایی کامل بدین خواهد بود) .

گمنامی ١- به راستی که در گمنامی همانا آسایشی است (بر عکس کسی که مشهور گردید به واسطه مراجعه و سرشناس بودن پر زحمت خواهد بود) .

ترس و خشیت ١- ترس از خدا زندان نفس است از گناهان ، و رادع و مانع آنست از نافرمانیها .

٢- ترس از خدا در دنیا ایمن می سازد ترس از او را در آخرت .

٣- (از خدای بزرگ) بترس (یا از عصیان او کناره گیری کن) تا مردم از تو

ص ٤٢٩

٤- ارهب تحذر ، و لا تهزل فتحتقر ٢٣٠٠ .

٥- أخوفكم أعرفكم ٢٨٤٢ .

٦- الخوف أمان ٧٥ .

٧- الخشيه من عذاب الله شيمه المتقين ١٧٥٧ .

٨- الخوف جلباب العارفين ٦٦٤ .

٩- الوجل شعار المؤمنين ٦٦٨ .

١٢- المداراه أحمد الخلال ١٣١٣ . ٣- با دشمنت مدارا كن

، و برای دوستت نفس خود را خالص گردان یا برای دوست خود خالص شو ، تا برادری را حفظ کرده ، و مروّت را احراز نمایی .

۴- سر حکمت (علم راست و کردار درست) مدارا کردن با مردم است .

۵- سلامت زندگانی در مدارا نمودن است .

۶- هر که با مردم مدارا کند سالم ماند .

۷- هر که او را نیکویی مدارا اصلاح ننماید او را بدی مکافات اصلاح خواهد نمود (یعنی راهش این است که یا از جانب خدا عقوبت شود و یا توسط بندگان) .

۸- هر که با مردم مدارا نماید از مکرشان ایمن خواهد بود .

۹- هر که با ما فوق خود مدارا نکند به مطلب خود نخواهد رسید .

۱۰- مدارا نمودن (و دشمنی ننمودن) با مردان از افزون ترین عملهاست .

۱۱- با احمق (و کم عقل) مدارا نمودن از سخت ترین رنج است .

۱۲- نرمی و نیکو سلوک کردن با مردم ستوده ترین خصلت هاست (چنانکه

ص ۴۵۷

الدّعاء و الدّاعی

۱- الدّعاء للسّائل أحد الصّدقین ۱۶۲۰ .

۲- أنفذ السّهام دعوه المظلوم ۲۹۷۹ .

۳- أعجز النّاس من عجز عن الدّعاء ۳۰۸۰ .

۴- إنّ کرم الله سبحانه لا ینقض حکمته ، فلذلک لا یقع الإجابہ فی کلّ دعوه ۳۴۷۸ . شاعر گفته :

آسایش دو گیتی تفسیر این دو حرف است

با دوستان مروّت با دشمنان مدارا

خواندن ۱- دعاء برای سائل یکی از دو صدقه است (یکی اصل صدقه است و دیگری دعاء است) .

۲- گذر کننده ترین تیرها دعای ستمدیده است . (که نفرین او از تیر اثر بخش تر است) .

۳- عاجزترین مردم کسی است که از

دعاء عاجز باشد . (یا از جهت تنبلی که به دنبال دعا نرود و یا آنکه مطلب او با دعا هم به دست نیاید که چنین شخصی ناتوان ترین مردم است) .

۴- به راستی که کرم خداوند سبحان حکمت او را بر هم نزنده و خراب نمی کند ، و به همین جهت در هر دعایی اجابت واقع نمی شود ، (به این معنی که حضرت حق رعایت حکمت و مصلحت را نموده ، و گرنه نهایت کرم را در حق بندگانش دارد)

ص ۴۵۸

۵- إِنَّ لِلَّهِ سُبْحَانَ سَطَوَاتٍ وَ نَقَمَاتٍ ، فَإِذَا نَزَلَتْ بِكُمْ فَادْفَعُوهَا بِالذَّعَاءِ ، فَإِنَّهُ لَا يَدْفَعُ الْبَلَاءَ إِلَّا الذَّعَاءُ ۳۵۱۲ .

۶- الذَّعَاءُ سَلَاحُ الْأَوْلِيَاءِ ۷۷۸ .

۷- إِذَا أَرَادَ أَحَدُكُمْ أَنْ لَا يَسْأَلَ اللَّهَ سُبْحَانَ شَيْئًا إِلَّا أَعْطَاهُ فَلْيَسْأَلْ مِنَ النَّاسِ ، وَ لَا يَكُونُ لَهُ رَجَاءٌ إِلَّا اللَّهُ سُبْحَانَ ۴۱۲۷ .

۸- إِذَا كَانَتْ لَكَ إِلَى اللَّهِ سُبْحَانَهُ حَاجَةٌ فَابْدَأْ بِالصَّيِّئَاتِ عَلَى النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَ آلِهِ وَ سَلِّمْ ، ثُمَّ اسْأَلِ اللَّهَ حَاجَتَكَ ، فَإِنَّ اللَّهَ تَعَالَى أَكْرَمُ مَنْ أَنْ يَسْأَلَ حَاجَتَيْنِ فَيَقْضِيَ إِحْدَاهُمَا وَ يَمْنَعُ الْأُخْرَى ۴۱۴۹ .

۹- بِالذَّعَاءِ يَسْتَدْفَعُ الْبَلَاءَ ۴۲۴۰ . ۵- به راستی که برای خداوند سبحان قهرها و عقوبتهاست ، پس هر گاه به شما فرود آمدند ، (یا آثار و علامت نزول عذاب دیده شد ، پس قبل از آن) آنها را به وسیله دعا دفع کنید ، زیرا که بلاء را دفع نخواهد کرد مگر دعا .

۶- دعا سلاح اولیاء است .

۷- هر گاه یکی از شما بخواهد که از خدای سبحان چیزی را مسئلت نماید مگر آنکه او

را اجابت کند پس باید که از مردم مایوس بوده ، و برایش امیدی به غیر از خدای سبحان نباشد .

۸- هر گاه تو را به سوی خدا حاجتی باشد پس به صلوات بر پیغمبر صلی الله علیه و اله و سلم ابتداء نموده ، آن گاه حاجت خود را طلب نما ، زیرا خدای تعالی کریم تر و گرامی تر از آنست که دو حاجت از او خواسته شود ، یکی از آنها را بر آورد ، و دیگری را جلو گیری کند .

(پوشیده نماند که در بعض روایات ذکر ثناء الهی نیز در ابتداء دعا و صلوات در آخر نیز وارد شده است بلکه شرایط دیگری نیز بیان گردیده که این ناچیز در کتاب وظائف ما در ماه رمضان مفصلا آنها را ذکر کرده ام مراجعه شود) .

۹- به وسیله دعا بلاء دفع شود .

ص ۴۵۹

۱۰- رَبِّمَا سَأَلْتُ الشَّيْءَ فَلَمْ تَعْطَهُ وَ اعْطَيْتَ خَيْرًا مِنْهُ ۵۳۷۱ .

۱۱- سَلَّاحُ الْمُؤْمِنِ الدَّعَاءُ ۵۵۵۹ .

۱۲- سَلُّوا اللَّهَ الْعَفْوُ وَالْعَافِيَهُ وَ حَسَنُ التَّوْفِيقِ ۵۵۹۷ .

۱۳- عَلَيْكَ بِإِخْلَاصِ الدَّعَاءِ فَإِنَّهُ أَخْلَقَ بِالْإِجَابَةِ ۶۰۹۱ .

۱۴- لَيْسَ كُلُّ دَعَاءٍ يُجَابُ ۷۴۶۹ .

۱۵- مَنْ أَعْطَى الدَّعَاءَ لَمْ يَحْرَمِ الْإِجَابَةَ ۸۱۴۳ .

۱۶- مَنْ دَعَا اللَّهَ أَجَابَهُ ۹۱۰۰ .

۱۷- مَا الْمَبْتَلَى الْعَذَى قَدْ اشْتَدَّ بِهِ الْبَلَاءُ أَحْوَجَ إِلَى الدَّعَاءِ مِنَ الْمَعْفَى ۱۰- بسا چیزی را از خدا خواستی که داده نشدی (از جهت حکمت و مصلحت) و بهتر از آنچه که مسئلت نمودی عطا شده ای ، (پس از درگاه خدا ناامید مباش) .

۱۱- اسلحه مؤمن دعاء است .

۱۲- از خدا بخشش و عافیت (سلامت از بیماریها و بلاها

(و نیکویی توفیق (تهیه اسباب خیر) را مسئلت نماید .

۱۳- بر تو باد به اخلاص دعا (با کمال حضور قلب و توجه تام به خدا) زیرا که آن به اجابت سزاوارتر است .

۱۴- چنین نیست که هر دعایی مستجاب شود (گاهی برای آخرت مانده و زمانی جامع الشرائط نیست و ممکن است که اجابت صلاح نباشد ولی خداوند از راه دیگری جبران کند) .

۱۵- هر که (توفیق) دعا داده شود از اجابت محروم نگردد .

۱۶- هر که خدا را بخواند خداوند او را جواب گوید .

۱۷- مبتلایی که در حقیقت بلاء بر او سخت شده از عافیت داده شده ای که ایمن از بلاء نیست به دعا محتاج تر نخواهد بود (زیرا او هم پیوسته در معرض بلاء

ص ۴۶۰

الَّذِي لَا يَأْمَنُ الْبَلَاءَ ۹۶۷۸ .

۱۸- نَعْمَ السَّلَاحُ الدَّعَاءِ ۹۹۳۸ .

۱۹- لَا تَسْتَبْطِئُ إِجَابَةَ دَعَائِكَ وَ قَدْ سَدَدْتَ طَرِيقَهُ بِالذَّنُوبِ ۱۰۳۲۹ .

۲۰- لَا يَقْنَطَنَّكَ تَأْخِيرُ إِجَابَةِ الدَّعَاءِ فَإِنَّ الْعَطِيَّةَ عَلَى قَدْرِ التَّيِّبَةِ ، وَ رَبِّمَا تَأَخَّرْتَ الْإِجَابَةَ لِيَكُونَ ذَلِكَ أَعْظَمَ لِأَجْرِ السَّائِلِ ، وَ أَجْزَلَ لِعَطَاءِ النَّائِلِ ۱۰۳۵۶ .

۲۱- مِنْ سَأَلَ اللَّهَ أَعْطَاهُ ۸۰۷۳ .

۲۲- مَا مِنْ شَيْءٍ أَحَبَّ إِلَى اللَّهِ سُبْحَانَهُ مِنْ أَنْ يُسْأَلَ ۹۶۰۴ .

۲۳- لَا- تَسْأَلُوا إِلَّا اللَّهَ سُبْحَانَهُ ، فَإِنَّهُ إِنْ أَعْطَاكُمْ أَكْرَمَكُمْ ، وَ إِنْ مَنَعَكُمْ خَارَ (حَاز) لَكُمْ ۱۰۴۲۵ . است و امکان دارد به بلایی سخت تر مبتلاء شود و یا امکان دارد خداوند به او مهلت داده تا در آخرت تلافی کند) .

۱۸- خوب سلامتی است (برای کوبیدن دشمن) دعا .

۱۹- دیر و یا کند مشمار اجابت

دعای خود را (که چرا اجابت نمی شود) در حالی که در حقیقت راه آن را به وسیله گناهان سدّ کرده ای .

۲۰- هرگز تو را تأخیر اجابت دعا نومید نسازد ، زیرا عطیه و بخشش به اندازه عزم و نیت است (هر چه نیت پاکتر و عزم قوی تر عطا بیشتر) و بسا اجابت تأخیر افتد تا برای سائل مزد بزرگتر بوده ، و برای بخشش عطیه عظیم تر باشد (پس همیشه سرعت در اجابت مطلوب نیست) .

۲۱- هر که از خدا در خواست نماید به او عطا خواهد نمود .

۲۲- چیزی در نزد خدای سبحان محبوب تر نیست از این که از او مسئلت شود .

۲۳- سؤال مکنید مگر از خدای سبحان ، زیرا که او اگر به شما عطا کند و ببخشد شما را گرامی داشته ، و اگر منع کند شما را خیر شما را خواهد ، و یا برای آخرت شما می اندازد .

ص ۴۶۱

۲۴- اللَّهُمَّ احقن دماننا و دمانهم ، و أصلح ذات بیننا و بینهم ، و أنقذهم (و اهدهم) من ضلالتهم ، حتّی يعرف الحقّ من جهله ، و یرعوی عن الغیّ و الغدر من لهج به ۲۱۴۰ .

۲۵- من قرع باب الله فتح له ۸۲۹۲ .

۲۶- الدّاعی بلا عمل کالقوس بلا وتر ۱۸۱۴ .

الدعوه و الداعیه

۱- وقر سمع لم تسمع الدّاعیه ۱۰۱۰۵ .

۲- ما اختلفت دعوتان إلّا كانت إحداهما ضلاله ۹۵۹۲ .

الدلیل

۱- ضلال الدلیل هلاک المستدلّ ۵۹۰۰ . ۲۴- خدایا خونهای ما و خونهای آنها را نگهداری کن ، و میان ما و آنان اصلاح فرما ، و ایشان را از گمراهیشان هدایت

نموده و یا برهان ، تا آنکه حق را بشناسد کسی که نداند آن را ، و از گمراهی و بی وفایی برگردد کسی که به آن حریص بود .

۲۵- هر که در خانه خدا را بکوبد (در رحمت خدا) برایش گشوده شود .

۲۶- خواننده بی عمل مانند کمان بی زه است .

دعوت ۱- کر گردیده و یا کر باد گوشی که دعوت (خدا و پیامبران و امامان) را نشنیده است .

۲- دو دعوت مختلف (و ضد یکدیگر) نمی شود مگر آنکه یکی از آنها گمراهی است (یا دعوت به امامت حضرت علی - علیه السلام - و یا دعوت به خلافت دیگری) .

راهنما ۱- گمراهی راهنما هلاکت راه جوست (از اینجا باید دانست که چرا مردم در

ص ۴۶۲

الدنف

۱- کم دنف نجا و صحیح هوی ۷۲۳۳ .

الدّتیّه

۱- من قرب من الدّتیّه اّتهم ۸۳۹۷ .

الدّنایا

۲- مباینه الدّنایا تکبت العدو ۹۷۷۴ .

الدنیا

قسمت اول

۱- الدّنیا لا تصفو لشارب ، و لا تفی لصاحب ۱۷۲۱ . امامت باید به دنبال اهل بیت عصمت و طهارت - علیهم السلام - روند .

بیمار ۱- چه بسیار بیماری که رستگاری یابد و تندرستی که بیفتد ، (بنا بر این نباید گول صحت و تندرستی را خورد و یا از بیماری ناراحت بود) .

پست ۱- هر که به دئیّه (به اعمال و یا افراد پست) نزدیک گردد متهم گردد .

پستیها ۱- جدایی و دوری از صفات و اعمال پست دشمن را خوار می سازد و یا او را از دشمنی بر می گرداند (چون می داند در تشخیص اشتباه کرده است) .

دنيا ۱- دنيا از برای آشامنده صاف نبوده ، و برای هیچ صاحبی وفا نکند .

ص ۴۶۳

۲- الدّنيا مليئه بالمصائب طارقه بالفجائع و النّوائب ۱۷۲۴ .

۳- الدّنيا منتقله فانيه ، إن بقيت لك لم تبق لها ۱۸۰۲ .

۴- الدّنيا أصغر و أحقر و أنزر من أن تطاع فيها الأحقاد ۱۸۰۴ .

۵- الدّنيا سجن المؤمن ، و الموت تحفته ، و الجنّه مأواه ۱۸۶۰ .

۶- الدّنيا جنّه الكافر ، و الموت مشخصه ، و النّار مثواه ۱۸۶۱ .

۷- الدّنيا صفة مغبون و الإنسان مغبون بها ۱۸۸۳ .

۸- الدّنيا إن انجلت انجلت ، و إذا جلت ارتحلت ۱۹۰۸ .

۹- الدّنيا دول فأجمل في طلبها ، و اصطرحتي تأتيك دولتک ۱۹۱۳ .

۱۰- الدّنيا عرض حاضر ، يأكل منه البرّ و الفاجر ، و الآخرة دار حقّ يحکم فيها ملک قادر ۱۹۳۴ . ۲- دنيا به مصیبت ها مالا مال ، و به دردها و حادثه ها در شب

در آینده است .

۳- دنیا از شخصی به شخص دیگر نقل گشته فانی شود ، اگر برای تو باقی ماند تو برای آن باقی نخواهی ماند .

۴- دنیا کوچکتر و خوارتر و کمتر از آنست که در باره آن کینه ها فرمان برده شود .

۵- دنیا زندان مؤمن ، و مرگ تحفه او ، و بهشت جایگاه اوست .

۶- دنیا بهشت کافر و مرگ برکننده او و آتش محل اقامت اوست .

۷- دنیا فروخته شده به مغبونی است و آدمی به آن مغبون است .

۸- دنیا اگر گشوده شود گشوده شود ، و هرگاه پراکنده شود برود .

۹- دنیا دولت هایی است پس در طلب آن نیکو قدم بردار ، و شکیبیا باش تا دولتت به تو رو آورد .

۱۰- دنیا متاعی است حاضر ، که نیکوکار و بدکار از آن می خورد ، و آخرت خانه پا بر جا و ثابتی است که در آن سلطانی توانا حاکم است .

ص ۴۶۴

۱۱- الدّنيا ظلّ الغمام ، و حلم المنام ۱۹۶۰ .

۱۲- الرّكون إلى الدّنيا مع ما يعاین من غیرها جهل ۱۹۷۹ .

۱۳- أحوال الدّنيا تتبع الاتّفاق ، و أحوال الآخرة تتبع الاستحقاق ۲۰۳۶ .

۱۴- الدّنيا مصائب مفعجه ، و منایا موجهه ، و عبر مقطّعه (غیر مفضّعه) ۲۰۴۲ .

۱۵- الدّنيا شرك النّفوس ، و قراره کلّ ضرّ و بؤس ۲۰۴۷ .

۱۶- الدّنيا غرور حائل ، و سراب زائل ، و سناد مائل ۲۰۵۳ .

۱۷- أوقات الدّنيا و إن طالت قصيره ، و المتعه (و المنعه) بها و إن كثرت يسيره ۲۱۸۸ . ۱۱- دنیا سایه ابر ، و خوابی است که آدمی در

۱۲- آرام گرفتن به دنیا و میل به آن با آنچه از تغییرات و تبدلات آن دیده می شود جهل و نادانی است .

۱۳- حالات دنیا تابع اتفاق بوده ، اهلیت و استحقاق در آن معتبر نیست ، و حالات آخرت منوط بر استحقاق است .

۱۴- دنیا مصیبت های درد آورنده ، و مرگ های دردناک ، و عبرتهای برنده است ، و یا حادثه هایی است سخت و شنیع .

۱۵- دنیا دام نفسها و جایگاه هر ضرر و امر سنگین و گرانی است .

۱۶- دنیا فریب دهنده ایست گردنده ، و سرابی است زائل شونده ، و تکیه گاهی است میل کرده . (پس هیچ عاقلی بر چنین تکیه گاهی تکیه نزند) .

۱۷- وقت و زمانهای دنیا و اگر چه طولانی باشد کوتاه است و بهره و یا عزت و بزرگی یافتن به آن اگر چه بسیار باشد اندک است .

ص ۴۶۵

۱۸- من رغب فیها أتعبتہ و أشقتہ ۸۴۸۰ .

۱۹- الزابح من باع العاجله بالأجله ۱۴۸۸ .

۲۰- اجعل کلّ همّک و سعیک للخلاص من محلّ الشقاء و العقاب ، و النّجاه من مقام البلاء و العذاب ۲۴۳۸ .

۲۱- ارفضوا هذه الدّنيا ذمیمه ، فقد رفضت من کان أشعف بها منکم ۲۴۹۶ .

۲۲- أخرجوا الدّنيا من قلوبکم ، قبل أن تخرج منها أجسادکم ففیها اختبرتم و لغيرها خلقتم ۲۵۰۰ .

۲۳- أقبلوا علی من أقبلت علیه الدّنيا فإنّه أجدر بالغنی ۲۵۲۹ .

۲۴- اهربوا من الدّنيا ، و اصرفوا قلوبکم عنها ، فإنّها سجن المؤمن ، ۱۸- کسی که در آن (دنیا) رغبت کند او را به تعب انداخته و بدبخت گرداند .

۱۹- سودمند کسی

است که دنیا را به آخرت بفروشد .

۲۰- تمام هم و کوشش را برای خلاصی از جایگاه بدبختی و عقاب (دنیا) و رستگاری از محل بلا و عذاب قرار ده .

۲۱- این دنیایی که نکوهیده است ترک نمایید ، پس به تحقیق این دنیا ترک نمود کسانی را که به دنیا علاقمندتر بودند از شما .

۲۲- دنیا را از دلهایتان بیرون نمایید ، قبل از آنکه بدنهای شما از آن بیرون رود ، پس در آن آزمایش شده ، و برای غیر آن آفریده شده اید .

۲۳- به کسی رو آورید که دنیا بر او رو کرده باشد ، زیرا که او به توانگری سزاوارتر است (معلوم است کسی که دنیا از او رو گردانیده یا ناتوان است و یا چشم تنگ و یا دل بسته به آنست در حاجت طرف اقدام نمی کند ، اما در قسم اول که طرف سیر است بزودی به نیازمندیها می رسد) .

۲۴- از دنیا بگریزید ، و دلهایتان را از آن بگردانید ، زیرا که آن زندان مؤمن

ص ۴۶۶

حظه منها قلیل ، و عقله بها علیل ، و ناظره فیها کلیل ۲۵۵۱ .

۲۵- انظروا إلى الدنیا نظر الزاهدین فیها ، الصّیّارفین عنها ، فإنّها و الله عمّا قلیل تزیل الثّاوی السّاکن ، و تفعج المترف الآمن . ۲۵۶۱ .

۲۶- اتّقوا غرور الدنیا ، فإنّها تسترجع أبدا ما خدعت به من المحاسن ، و تزعج المطمئنّ إليها و القاطن ۲۵۶۲ .

۲۷- ارفضوا هذه الدنیا ، التّارکه لکم ، و إن لم تحبّوا ترکها ، و المبلیه أجسادکم علی محبّتکم لتجدیدها ۲۵۷۷ .

۲۸- احذروا الزّائل الشّهیّ ، و الفانی المحبوب

۲۹- احذر الدنیا، فإنها شبکه الشیطان، و مفسده الإیمان ۲۶۰۸ .

۳۰- إیّاك و حبّ الدنیا فإنها أصل كلّ خطیئه، و معدن كلّ بلیه ۲۶۶۹ . است، بهره اش از آن اندك، و عقلش به سبب آن بیمار بوده، و نظر کننده در آن (یعنی عقل و شعور او در آن) کند است .

۲۵- به دنیا نگاه کنید نگاه بی رغبتان در آن، و روگردانان از آن، پس به خدا سوگند که آن پس از اندك زمانی اقامت کننده آن را زائل و فانی گردانده، و مترف و متنعم ایمن را دردناك می سازد .

۲۶- از فریب دنیا بپرهیزید، زیرا که آن پس می گیرد آنچه را که از نیکوییها فریب دهد، و از جای خود کسی را که به آن آرام گرفته و در آن ساکن است بر می کند .

۲۷- ترک کنید این دنیا را که ترک کننده شماسست گر چه دوست نداشته باشید ترک آن را، و کهنه کننده بدنهای شماسست در مقابل دوستی نو کردن و تجدید آن .

۲۸- از زائل و برطرف شونده دلکش، و فانی شونده محبوب دوری نمایید .

۲۹- از دنیا دوری نما، زیرا که آن دام شیطان، و جایگاه و خانه فساد ایمان است .

۳۰- بر تو باد به دوری از دوستی دنیا، زیرا که آن ریشه هر گناه، و کان و معدن هر بلایی است .

ص ۴۶۷

۳۱- إیّاك أن ینزل بك الموت، و أنت ابق عن ربّك فی طلب الدنیا ۲۷۰۰ .

۳۲- إیّاك أن یتبع حظّك من ربّك، و زلفتك

لديه ، بحقير من حطام الدنيا ٢٧٠١ .

٣٣- إِيَّاكَ وَالْوَالِدَةَ بِالْذُّنْيَا ، فَإِنَّهَا تَوْرَثُكَ الشَّقَاءَ وَالْبَلَاءَ وَتَحْدُوكَ عَلَى بَيْعِ الْبَقَاءِ بِالْفَنَاءِ ٢٧٠٧ .

٣٤- إِيَّاكَ أَنْ تَغْلِبَكَ نَفْسُكَ عَلَى مَا تَظُنُّ ، وَلَا تَغْلِبَهَا عَلَى مَا تَسْتَيْقِنُ ، فَإِنَّ ذَلِكَ مِنْ أَعْظَمِ الشَّرِّ ٢٧٠٨ .

٣٥- إِيَّاكَ أَنْ تَغْتَرَّ بِمَا تَرَى مِنْ إِخْلَادِ أَهْلِ الدُّنْيَا إِلَيْهَا ، وَتَكَالِبَهُمْ عَلَيْهَا ، فَقَدْ نَبَأَكَ اللَّهُ عَنْهَا ، وَتَكَشَّفَتْ لَكَ عَنْ عيوبها و مساويها ٢٧٣٣ . ٣١- بپرهيز از اين كه مرگ به تو فرود آيد ، و تو در طلب دنيا از پروردگار خود گريخته باشي .

٣٢- دوری کن از این که بهره خود را از پروردگارت ، و قرب و منزلت را در نزد او ، بنا چیزی از گیاه خشک شده دنیا بفروشی .

٣٣- بر تو باد به دوری از واله و حیران شدن و عشق به دنیا ، زیرا که آن بدبختی و بلاء را در پی می آورد ، و تو را بر مبادله بقاء (آخرت) به فناء (دنیا) می کشاند .

٣٤- بر تو باد به دوری از این که نفست بر آنچه گمان آن داری بر تو غلبه کند (یعنی دنیا) و بر آنچه یقین داری بر آن غلبه نکنی (یعنی آخرت) زیرا چنین کاری از بزرگترین بدیست .

٣٥- بر حذر باش از این که فریب خوری نسبت به آنچه می بینی از تمایل اهل دنیا به سوی آن ، و برجستن آنها بر آن ، پس به تحقیق که خداوند تو را از آن خبر داده (فرموده زندگانی دنیا جز لهُو

و لعب چیز دیگری نیست) و دنیا برای تو از عیبها و بدیهایش پرده برداشته است .

ص ۴۶۸

۳۶- إِيَّاكُمْ وَ غَلَبَهُ الدُّنْيَا عَلَى أَنْفُسِكُمْ فَإِنَّ عَاجِلَهَا نَغْصَهُ وَ اجْلَهَا غَصَّهُ ۲۷۴۴ .

۳۷- أَلَا وَ إِنَّ الدُّنْيَا دَارٌ لَا يَسْلَمُ مِنْهَا إِلَّا بِالزَّهْدِ فِيهَا وَ لَا يَنْجِي مِنْهَا بَشِيءٌ كَانَتْ لَهَا ۲۷۶۲ .

۳۸- أَلَا حَرَّ يَدِعُ هَذِهِ اللَّمَازَةَ لِأَهْلِهَا ۲۰۶۳ .

۳۹- أَلَا وَ إِنَّ الدُّنْيَا قَدْ تَصَرَّمَتْ وَ آذَنْتْ بَانْقِضَاءِ ، وَ تَنَكَّرَ مَعْرُوفَهَا ، وَ صَارَ جَدِيدَهَا رَثًا ، وَ سَمِينَهَا غَثًّا ۲۸۶۵ .

۴۰- أَلَا وَ مَا يَصْنَعُ بِالدُّنْيَا مِنْ خَلْقٍ لِلْآخِرَةِ ، وَ مَا يَصْنَعُ بِالْمَالِ مِنْ عَمَّا قَلِيلٍ يَسْلُبُهُ ، وَ يَبْقَى عَلَيْهِ حِسَابُهُ وَ تَبَعْتَهُ ۲۷۶۸ .

۴۱- أَلَا وَ إِنَّ الْيَوْمَ الْمَضْمَارَ ، وَ غَدَا السَّيِّبَاقَ ، وَ السَّيِّبَةَ الْجَنَّةَ ، وَ الْغَايَةَ ۳۶- پرهیزید از غلبه دنیا بر نفسهایتان ، زیرا که حاضر آن عیش مکدر و ناصاف ، و آینده آن غصه است .

۳۷- آگاه باش که دنیا خانه ایست که از آن جان سالم کسی بدر نبرد مگر با بی رغبتی در آن ، و از آن رهایی پیدا نشود به چیزی که برای آنست ، از امور دنیوی .

۳۸- آیا آزاد مردی نیست که این باقیمانده را برای اهل آن واگذارد . (آن بزرگوار دنیا را به باقیمانده از طعام تشبیه نموده ، یعنی باید این پس مانده را برای دنیا پرستان گذاشت ، نه آنکه دلباخته آن شد) .

۳۹- آگاه باش که دنیا در حقیقت بریده و منقضی گشته ، و اعلام کرده به آخر شدن ، و نیکوی آن ناخوش ، و نو آن

کهنه ، و فربه آن لاغر خواهد بود .

۴۰- آگاه باش و چه می کند با دنیا کسی که برای آخرت آفریده شده است ، و چه می کند با مال کسی که پس از اندک زمانی مال از او ربنده می شود و بر او حساب وزر و وبال آن باقی می ماند ۴۱- آگاه باشید که امروز میدان مسابقه ، و فردا پیش دوانیدن ، و آنچه پیشی

ص ۴۶۹

النار ۲۷۷۱ .

۴۲- ألا- و إته قد أدبر من الدنیا ما كان مقبلا ، و أقبل منها ما كان مدبرا ، و أزمع الترحال عباد الله الأخیار ، و باعوا قليلا من الدنیا لا یبقی ، بکثیر من الآخرة لا یفنی ۲۷۸۱ .

۴۳- أو لستم ترون أهل الدنیا یمسون و یصبحون علی أحوال شتی ، فمیت یبکی ، و حی یعزی ، و صریع مبتلی ، و عائد یعود ، و آخر بنفسه یجود ، و طالب للدنیا و الموت یطلبه ، و غافل لیس بمغفول عنه ، و علی أثر الماضین ما یمضی الباقون ۲۸۲۹ .
گیرند به آن بهشت و نهایت آتش است . (یعنی باید امروز دنیا آدمی خود را به طاعات و عبادات ساغر سازد ، و فردا به بهشت پیشی گیرد ، و سرانجام آتش دوزخ است) .

۴۲- آگاه باشید که در حقیقت از دنیا پشت نموده آنچه رو آورنده بود ، و از آن رو آورده آنچه پشت کننده بوده است ، (ممکن است مذمت از اصل دنیا باشد که پیوسته کارش چنین است ، و یا مذمت از زمان حکومت است که بر اثر پیروی نکردن از

حکومت نیکوها پشت کرده و بدی ها رو آورده است) و بندگان نیکو کار خدا عازم کوچ کردن شدند ، و قلیل از دنیایی را که باقی نمی ماند به بسیار از آخرتی که فانی شدنی نبوده فروختند .

۴۳- آیا چنین نیستند که ملاحظه می کنید اهل دنیا شب و صبح می نمایند بر حالات پراکنده پس مرده ای است که بر آن گریه می کنند و زنده ایست که به او تسلیت داده می شود و افتاده ایست که مبتلا گشته ، و عیادت کننده ایست که عیادت می کند ، و دیگری در جان دادن است ، و طلب کننده دنیایی است که مرگ او را طلب می نماید ، و غافل ایست که مغفول عنه نیست ، و بر پی گذشتگان است رفتن کسانی که باقیند (بنا بر این شایسته نیست که به چنین دنیایی کسی دل ببندد) .

ص ۴۷۰

۴۴- أعظم الخطايا حبّ الدّنيا ۲۹۹۹ .

۴۵- أعظم المصائب و الشّقاء الوله بالدّنيا ۳۰۸۱ .

۴۶- أهل الدّنيا غرض التّوائب ، و ذریه المصائب ، و نهب الرّزایا ۳۱۹۶ .

۴۷- أسعد النّاس من ترك لذّه فانیه للذّه باقیه ۳۲۱۸ .

۴۸- أسعد النّاس بالدّنيا التّارك لها ، و أسعدهم بالآخره العامل لها ۳۳۱۰ .

۴۹- إنّ بطن الأرض میّت ، و ظهره سقیم ۳۴۱۱ . ۴۴- بزرگترین خطاها دوستی دنیاست . (چون سر منشأ بسیاری از گناهان می شود) .

۴۵- بزرگترین مصیبت ها و بدبختی محبت زیاد به دنیا داشتن است .

۴۶- اهل دنیا نشانه تیرهای حوادث ، و به باد برده شده ماتمها ، و به غارت برده شده مصیبت هاست .

۴۷- نیکبخت ترین مردم کسی است که لذّت فانی (دنیا)

را برای خاطر لذت باقی (آخرت) ترک نماید .

۴۸- نیکبخت ترین مردم در دنیا ترک کننده آن ، و نیکبخت ترین آنان در آخرت عمل کنند . برای آخرت است .

۴۹- براستی که باطن زمین مرده ، و ظاهر آن بیمار است (شاید کنایه از این باشد که دنیا آن اندازه قابل نبوده که انسان دل به آن بندد ، زیرا که زمین ظاهر و باطنش این است ، روی آن محل بیماران ، و وزیر آن مرکز اموات می باشد ، یا ظاهر آن در کمال نقص و باطن آن موات ، پس باید به تحصیل منزلی پرداخت که ظاهر و باطن آن آباد است یعنی آخرت ، و امکان دارد که مراد حضرت نکوهش انسان باشد ، که آی بشر این زمین است که باطن و ظاهر آن چنین است تو نباید چنین باشی) .

ص ۴۷۱

قسمت دوم

۵۰- إِنَّ الْيَوْمَ عَمَلٌ وَلَا حِسَابَ ، وَ غَدَا حِسَابٌ لَا عَمَلَ ۳۴۴۵ .

۵۱- إِنَّ جَدَّ الدُّنْيَا هَذَا ، وَ عَزَّهَا ذَلَّ ، وَ عَلَوْهَا سَفَل ۳۴۴۶ .

۵۲- إِنَّ الدُّنْيَا دَارُ خِبَالٍ ، وَ وَبَالٍ ، وَ زَوَالٍ ، وَ انْتِقَالٍ ، لَا تَسَاوَى لذَاتِهَا تَنْغِيصُهَا ، وَ لَا تَفِي سَعُودِهَا بِنَحُوسِهَا ، وَ لَا يَقُومُ صَعُودُهَا بِهَبُوطِهَا ۳۴۸۰ .

۵۳- إِنَّ مِنْ بَاعِ جَنَّةِ الْمَأْوَى لِعَاجِلِهِ الدُّنْيَا ، تَعَسَّ جَدَّةً وَ خَسِرَتْ صَفْقَتَهُ ۳۴۸۴ .

۵۴- إِنَّ الدُّنْيَا مَاضِيَةٌ بِكُمْ عَلَى سَنَنِ ، وَ أَنْتُمْ وَ الْآخِرَةُ فِي قَرْنٍ ۳۵۱۷ .

۵۵- إِنَّ الدُّنْيَا لِمُفْسَدَةِ الدِّينِ ، مُسَلِّبَةُ الْيَقِينِ ، وَ إِنِّهَا لِرَأْسِ الْفِتَنِ ، وَ أَصْلُ ۵۰- براستی که امروز (دنیا) وقت عمل است

و حسابی نیست ، و فردا (آخرت) حساب است و عملی نیست .

۵۱- براستی که امور جدی دنیا بازی ، و عزتتش خواری ، و بلندی آن پستی است .

۵۲- براستی که دنیا خانه زیان و هلاکت یا تعب و گرانی ، و سنگینی و سختی و زوال و انتقال است ، لذت های آن با مکدر ساختن آن برابری نکرده ، و نیکبختیهای آن به بدبختی های آن نرسیده ، و ترقیات آن به تنزلات آن نخواهد رسید .

۵۳- براستی کسی که جنه المأوی را (نام بهشت است) برای دنیای حاضر بفروشد ، کوشش او تباه شده ، و در معامله زیان کند .

۵۴- براستی که دنیا بر سنت ها و روش خود بر شما خواهد گذشت ، و یا شما را بر یک راه ، و یا بر تندی و شتاب و یا بر جهتی برنده است ، و شما و آخرت در یک رسن بهم بسته شده (مانند دو گاو که برای شخم زمین بکار می برند) و یا در یک شاخید ، و از هم جدا نخواهید شد .

۵۵- براستی که دنیا (یعنی اهتمام به دنیا و حرص نسبت به آن) هر آینه تباه کننده دین ، سلب کننده یقین بوده ، و بدرستی که آن هر آینه سرفتنه ها و اصل و ریشه

ص ۴۷۲

المحن ۳۵۱۸ .

۵۶- إِنَّ مَثَلَ الدُّنْيَا وَالْآخِرَةِ كَرَجُلٍ لَّهُ امْرَأَتَانِ إِذَا أَرْضِي إِحْدَاهُمَا أَسْخَطَ الْآخَرَى ۳۵۳۱ .

۵۷- إِنَّ مِنْ غَرَّتِهِ الدُّنْيَا بِمَحَالِّ الْأَمَالِ ، وَ خَدَعْتَهُ بَزُورِ الْأَمَانِي ، أَوْرَثَتْهُ كَمَهَا ، وَ أَلْبَسَتْهُ عَمِي ، وَ قَطَعَتْهُ عَنِ الْآخِرَى ،

و آوردته موارد الزدی ۳۵۳۲.

۵۸- إِنَّ لِلَّهِ سُبْحَانَهُ مَلِكًا يَنَادِي فِي كُلِّ يَوْمٍ ، يَا أَهْلَ الدُّنْيَا لِدَوَا لِمَوْتٍ ، وَ ابْنُوا لِلْخَرَابِ ، وَ اجْمَعُوا لِلذَّهَابِ ۳۵۶۱.

۵۹- إِنَّ السَّعْدَاءَ بِالدُّنْيَا غَدَا هُمْ الْهَارِبُونَ مِنْهَا الْيَوْمَ ۳۵۶۲.

۶۰- إِنَّ مَنْ كَانَتْ الْعَاجِلَةُ أَمْلَكَ بِهِ مِنَ الْآجِلَةِ ، وَ أُمُورُ الدُّنْيَا أَغْلَبَ عَلَيْهِ مِنْ أُمُورِ الْآخِرَةِ ، فَقَدْ بَاعَ الْبَاقِيَ بِالْفَانِي ، وَ تَعَوَّضَ الْبَائِدَ عَنِ الْخَالِدِ ، وَ أَهْلَكَ مَحْنَتَ هَاسِتٍ .

۵۶- براستی که مثل دنیا و آخرت مانند مردی است که دارای دو زن بوده ، هر گاه یکی از آنها را خوشنود سازد دیگری را خشمناک سازد .

۵۷- براستی کسی که دنیا او را به امیدهای محال مغرور ساخته ، و به آرزوهای دروغ او را فریب دهد برای چنین کسی نابینائی بجای گذارد ، و لباس کوری را به او پوشانده ، و از آخرت او را بریده ، و در جایگاه هلاکت فرود آورد .

۵۸- براستی که برای خدای سبحان فرشته ای است که در هر روزی بانگ می زند : ای اهل دنیا ، برای مرگ و مردن بزائید ، و برای خراب شدن بنا نمائید ، و برای رفتن فراهم آورید .

۵۹- براستی که نیکبختان به دنیا فردا (در قیامت) ، آنان گریزان از آند امروز (یعنی در دنیا) .

۶۰- براستی کسی که او را این نشأه دنیا از نشأه آینده (آخرت) مالک تر شده ، و امور دنیا از امور آخرت بر او غالب تر گشته ، پس در حقیقت جهان باقی را به دنیای

ص ۴۷۳

نفسه ، و رضی لها بالحائل الزائل ، و

۶۱- إِنَّ الدُّنْيَا دَارُ عَنَاءٍ ، وَ فَنَاءٍ ، وَ غَيْرٍ ، وَ عِبْرٍ ، وَ مَحَلٌّ فِتْنَةٍ وَ مَحْنَةٍ ۳۶۵۸.

۶۲- إِنَّ الدُّنْيَا دَارُ فُجَاءٍ ، مِنْ عَوْجِلٍ فِيهَا فُجَعٌ بِنَفْسِهِ ، وَ مِنْ أَمْهَلٍ فِيهَا فُجَعٌ بِأَحْبْتِهِ ۳۶۵۹.

۶۳- إِنَّ الدُّنْيَا قَدْ أَدْبَرَتْ وَ أَدْنَتْ بُوْدَاعٍ ، وَ إِنَّ الْآخِرَةَ قَدْ أَقْبَلَتْ وَ أَشْرَفَتْ بِإِطْلَاعٍ ۳۶۶۰.

۶۴- إِنَّ الدُّنْيَا مَعْكَوسَةٌ ، مَنكَوسَةٌ ، لَدَاتُهَا تَنْغِيصٌ ، وَ مَوَاهِبُهَا تَنْغِيصٌ ، وَ عَيْشُهَا عَنَاءٌ ، وَ بَقَائُهَا فَنَاءٌ ، تَجْمَعُ بِطَالِبِهَا ، وَ تَرْدِي رَاكِبِهَا ، وَ تَخُونُ الْوَاتِقَ فَانِي فَرُوحَتِهِ ، وَ نَاپَايِدَارَ رَا بِي بَايِنْدَةٍ عَوْضَ گَرَفْتِهِ ، وَ نَفْسَ خَوِيْشِ رَا هَلَاكٌ سَاخْتَهُ ، وَ بَرَايِ آن بِي أَمْرٍ تَغْيِيْرٍ يَابِنْدَةٍ زَائِلٍ شُوْنْدَةٍ خُوْشَنُوْدٍ بُوْدَةٍ ، وَ آن رَا اَز رَاہِ وَاضِحٍ وَ دَرَسْتٍ بَرِگَرْدَانِيْدَةٍ اسْتِ .

۶۱- بَرَاسْتِي كِي دُنْيَا خَاْنَه رَنْجِ وَ فَنَا وَ تَغْيِيْرَاتِ وَ عِبْرَتِ هَا وَ جَايْگَاھِ فِتْنَةٍ وَ مَحْنَتِ اسْتِ .

۶۲- بَرَاسْتِي كِي دُنْيَا خَاْنَه مَصَائِبِ اسْتِ ، هَر كِي دَر آن تَعْجِيْلِ شُوْدِ (وَ زُوْدْتَرِ اَز دِيگَرَانِ اَز دُنْيَا چَشْمِ بَرِ بِنْدَدِ) بِي نَفْسِ خُوْدِ مَصِيْبِتِ زَدِه شُدِه يَا بِي مَرِگِ خُوْدِ دَر دَنَاكِ گَرْدَدِ ، وَ كَسِي كِي مَهْلَتِ دَاْدِه شُوْدِ دَر آن (وَ عَمْرٌ طُوْلَانِي كُنْدِ) بِي مَصِيْبِتِ دُوَسْتَانِشِ گَرَفْتَارِ يَا دَر مَرِگِشَانِ دَر دَنَاكِ گَرْدَدِ .

۶۳- بَرَاسْتِي كِي دُنْيَا دَر حَقِيْقَتِ پِشْتِ كَرْدِه وَ اِعْلَامِ وِدَاعِ نَمُوْدِه اسْتِ ، وَ بَدْرَسْتِي كِي آخِرْتِ دَر حَقِيْقَتِ رُوْ آوْرْدِه ، وَ مَشْرَفِ بِي ظَاھِرِ شُدْنِ يَا آمْدَنْ گَرْدِيْدِه اسْتِ .

۶۴- بَرَاسْتِي كِي دُنْيَا وَاژ گُوْنِ شُدِه وَ اَرُوْنِه اسْتِ

، لذت های آن تیره کردن (عیش دنیا و آخرت) ، و بخششهای آن غصه دادن ، و زندگانی آن رنج ، و بقای آن فناء ، به

ص ۴۷۴

بها ، و تزرع المطمئن إليها ، و إن جمعها إلى انصداع ، و وصلها إلى انقطاع ۳۶۶۱ .

۶۵- إن من هوان الدنيا على الله أن لا يعصى إلا فيها ، و لا ينال ما عنده إلا بتركها ۳۶۶۲ .

۶۶- إن الدنيا كالحية ، لئن مسها ، قاتل سمها ، فأعرض عما يعجبك فيها لقله ما يصحبك منها ، و كن أنس ما تكون بها أحذر ما تكون منها ۳۶۶۳ .

۶۷- إن دنیا کم هذه لأهون في عيني من عراق خنزير في يد مجذوم ، و أحقر من ورقة في جراده ، ما لعلی و نعیم یفنی ، و لذّه لا تبقى ۳۶۶۴ . جوینده و طالب آن سرکشی کرده ، و سوار خود را هلاک گردانده ، و به اعتماد کننده آن خیانت نموده ، و آرام گیرنده آن را از جا کنده است ، و براستی که جمعیت آن بسوی جدائی ، و پیوند آن بریده شدن گراییده است .

۶۵- براستی که از خواری دنیا نزد خدا آنست که نافرمانی خداوند نمی شود مگر در آن ، و به آنچه در نزد اوست رسیده نمی شود مگر بواسطه ترک آن .

۶۶- براستی که دنیا مانند مار بوده ، دست مالیدن به آن نرم ، سم آن کشنده است ، پس از آنچه تو را در آن خوش آمده و بشگفت آورد تو را رو بگردان ، به جهت کمی آنچه با تو همراه خواهد بود از

آن، و در آرام گیرنده ترین حال از آن بر حذر کننده ترین حال باش از آن. (یعنی هر چه انسان بیشتر از آن دوری کند آرامشش بیشتر خواهد بود).

۶۷- براستی که این دنیای شما هر آینه در چشم من از استخوان بی گوشت خوگ که در دست مبتلا به مرض جذام (خوره) باشد خوارتر، و از برگی که در دهان ملخی است کوچکتر می باشد، علی چه علاقه ای دارد به نعمتی که فنا پذیر بوده، و لذتی که دوام ندارد

ص ۴۷۵

۶۸- إِنَّ الدُّنْيَا كَالغُولِ ، تَغْوَى مِنْ أَطْعَمَهَا ، وَ تَهْلِكُ مِنْ أَجَابِهَا ، وَ أَنَّهَا لَسَرِيعَةُ الرَّوَالِ ، وَ شِيكَةُ الْاِنْتِقَالِ ۳۶۶۵ .

۶۹- إِنَّ الدُّنْيَا تَقْبَلُ إِقْبَالَ الطَّالِبِ ، وَ تَدْبِرُ إِدْبَارَ الْهَارِبِ ، وَ تَصِلُ مَوَاصِلَهُ الْمَلُوكِ ، وَ تَفَارِقُ مَفَارِقَهُ الْعِجُولِ ۳۶۶۶ .

۷۰- إِنَّ الدُّنْيَا مَنْزِلُ قَلْعِهِ ، وَ لَيْسَتْ بَدَارُ نَجْعِهِ ، خَيْرُهَا زَهِيدٌ ، وَ شَرُّهَا عَتِيدٌ ، وَ مَلِكُهَا يَسْلُبُ ، وَ عَامِرُهَا يَخْرِبُ ۳۶۶۷ .

۷۱- إِنَّ الدُّنْيَا لَهِيَ الْكِنُودُ الْعَنُودُ ، وَ الصَّدُودُ الْجُحُودُ ، وَ الْحَيُودُ الْمَيُودُ ، ۶۸- براستی که دنیا مانند غول است ، کسی که آن را فرمان برد گمراهش کرده ، و هر که اجابت نماید آن را نابودش سازد ، و براستی که دنیا زود گذر ، و به سرعت انتقال یابنده است ، (از این روایت و روایت «إِذَا تَغَوَّلَتِ الْغِيلَانُ فَبَادِرُوا بِالْأَذَانِ» استفاده می شود که غول حقیقت دارد ، و عبارت از فردی یا نوعی از جنیان است که در بیابان به هر رنگ و صورتی انسان را اغواء کند چنانکه در مجمع

البحرین نیز علامه طریحی فرموده: «هو جنس من الجن و الشیاطین و هم سحر تهم»، گرچه روایتی هم وارد شده: «لا غول و لکن سحره الجن» که امکان دارد نفی غول نباشد بلکه نفی ضرر باشد، یعنی زیان از ناحیه غول نیست بلکه از طرف جادوگران جن می باشد، و الله العالم).

۶۹- برآستی که دنیا رو آورد نوع رو آوردن جوینده، و پشت کند نوع پشت کردن گریزنده، و می پیوندد نوع پیوستن پادشاهان، و جدا می شود نوع جدا شدن شتاب کننده. (خلاصه بیوفایی دنیا را می رساند).

۷۰- برآستی که دنیا عاریت سرا بوده، و محل توطن و خانه ای که طلب گیاه از آن کنند نمی باشد، خیر آن کم، و شر آن آماده است، ملک آن ربوده می شود، و آباد آن خراب می گردد.

۷۱- برآستی که دنیا هر آینه بسیار کفران کننده نعمت، جدایی و دوری و یا

ص ۴۷۶

حالتها انتقال، و سکونها زلزال، و عزها ذل، و جدّها هزل، و کثرتها قل، و علوها سفل، أهلها علی ساق و سیاق، و لحاق و فراق، و هی دار حرب و سلب و نهب و عطب ۳۶۶۸.

۷۲- إنّ الدّنيا غرور حائل، و ظلّ زائل، و سناد مائل، تصل العطیة بالرزیه، و الأمّیه بالمیة ۳۶۶۹.

۷۳- إنّ الدّنيا عیشها قصیر، و خیرها یسیر، و إقبالها خدیعه، و إدبارها فجیعه، و لذّاتها فانیه، و تبعاتها باقیه ۳۶۷۰.

۷۴- إنّ الدّنيا دار أولها عناء،

و آخرها فناء ، فی حلالها حساب ، و فی حرامها عقاب ، من استغنی فیها فتن و من افتقر فیها حزن ۳۶۷۱ . معارضه کننده ، و مکر نماینده یا اعراض کننده انکار کننده حق ، و میل کننده بسیار بی خبر و یا پر حرکت بوده ، حالش انتقال ، و آرامشش حرکت و اضطراب ، و عزت‌ش خواری و جدی آن بازی و پوچ و باطل ، و بسیاری آن کمی ، و بلندیش پستی ، اهل آن بر سختی و جان کندن و یا راندن ، و پیوستن و جدا شدن است ، و آن خانه ربودن ، و سلب ، و غارت و هلاکت می باشد .

۷۲- براستی که دنیا فریب دهنده تغییر یابنده ، و سایه زائل شده ، و تکیه گاه کج شونده است ، بخشش را به مصیبت پیوسته و آرزو را به مرگ .

۷۳- براستی که دنیا زندگانش کوتاه ، و خیر آن اندک ، و رو آوردن آن مکر ، و پشت نمودن آن مصیبت ، و لذت های آن فانی ، و پی آمدهایش (از وزر و وبال) باقی خواهد بود .

۷۴- براستی که دنیا سرائی است که اولش تعب و رنج ، و آخرش فانی شدن است ، در حلال آن حساب ، و در حرامش عقاب بوده ، هر که در آن طلب بی نیازی کند به فتنه افتاده ، و کسی که درمانده شود اندوهناک خواهد گردید .

ص ۴۷۷

۷۵- إِنَّ الدنیا دار شخوص ، و محلّه تنغیص ، ساکنها ظاعن ، و قاطنهای بائن ، و برقهها خالب ، و نطقها کاذب ، و أموالها محروبه

، و أعلاقها مسلوبه ، ألا و هي المتصدية العتون (العنون) ، و الجامحه الحرون ، و المانيه الخون ٣٦٧٢ .

٧٦- إنَّ الدُّنْيَا دارُ محنٍ ، و محلٌّ فتنٍ ، من ساعاها فاتته ، و من قعد عنها واتته ، و من أبصر إليها أعمته ، و من بصر بها (أبصر بها) بصَّرته ٣٦٧٣ .

٧٧- إنَّ الدُّنْيَا تدني الآجال ، و تباعد الآمال ، و تبيد الرِّجال ، و تغيِّر الأحوال ، من غالبها غالبته (غلبته) ، و من صارعها صرعته ، و من عصاها أطاعته ، و من تركها أته ٣٦٧٤ . ٧٥- براستی که دنیا خانه رفتن ، و جایگاه مکدر نمودن زندگانی است ، ساکن آن رونده ، و اقامت کننده آن جدا شونده ، و برق آن فریب دهنده ، و گفتن یا گفته آن دروغ ، و اموالش گرفته شده ، و نفائس آن ربوده شده است ، آگاه باش و آن سخت متعرض شونده (برای صید و بدام کشیدن) یا پیشرو است و مردم پسرو ، و اسب سرکش چموش ، و دروغگوی خیانت کننده است .

٧٦- براستی که دنیا خانه محنت و رنجها ، و جایگاه فتنه هاست ، هر که آن را طلب کرده او را فوت شده از دستش برود ، و کسی که آن را طلب نکند و در طلبش قیام ننماید او را موافقت کند ، و هر که به سوی آن نظر افکند کور گرداند او را ، و کسی که نسبت به آن بینا گردد بینا گرداند او را .

٧٧- براستی که دنیا اجل ها را

نزدیک گردانیده ، و امیدها را دور ساخته ، و مردان را هلاک کرده ، و احوال را تغییر می دهد (گاهی بالا می برد و زمانی پائین آورد) ، هر که بر آن غلبه جوید دنیا بر او غالب گشته ، و کسی که با آن کشتی گیرد او را بر زمین زند ، و هر که آن را نافرمانی نماید او را اطاعت کند ، و کسی که واگذارد آن را او را خواهد آمد .

ص ۴۷۸

۷۸- إِنَّ الدُّنْيَا تَخْلُقُ الْأَبْدَانَ ، وَ تَجَدِّدُ الْأَمَالَ ، وَ تَقْرَبُ الْمَمِيَّةَ ، وَ تَبَاعِدُ الْأُمِّيَّةَ ، كَلَّمَا اطمئنَّ صاحبها منها إلى سرور أشخصته منها إلى محذور ۳۶۷۵ .

۷۹- إِنَّ الدُّنْيَا خَيْرُهَا زَهِيدٌ ، وَ شَرُّهَا عَتِيدٌ ، وَ لَذَّتْهَا قَلِيلَةٌ وَ حَسْرَتُهَا طَوِيلَةٌ ، تَشُوبُ نَعِيمَهَا بَبُؤَسٍ ، وَ تَقْرَنُ سَعُودَهَا بِنَحُوسٍ وَ تَصِلُ نَفْعُهَا بِضَرٍّ ، وَ تَمْرُجُ حُلُوهَا بِمَرٍّ ۳۶۷۶ .

۸۰- إِنَّ الدُّنْيَا غَرَّارَةٌ خَدُوعٌ ، مَعْطِيَةٌ مَنْوَعٌ ، مَلْبَسَةٌ نَزُوعٌ ، لَا يَدُومُ رِخَاؤُهَا ، وَ لَا يَنْقُضِي عِنَاؤُهَا ، وَ لَا يَرُكِدُ بِلَاؤُهَا ۳۶۷۷ .

۸۱- إِنَّ الدُّنْيَا كَالشَّبَكَةِ ، تَلْتَفَّ عَلَى مَنْ رَغِبَ فِيهَا ، وَ تَتَحَرَّزُ عَمَّنْ أَعْرَضَ عَنْهَا ، فَلَا تَمَلُ إِلَيْهَا بِقَلْبِكَ ، وَ لَا تَقْبَلُ عَلَيْهَا بِوَجْهِكَ ، فَتَوْقَعُكَ فِي شَبَكَتِهَا ، وَ تَلْقِيكَ فِي هَلَكَتِهَا ۳۶۷۸ . ۷۸- بَرَّاسَتِي كِه دُنْيَا بَدَن هَا رَا كِهَنَه كَرَدَه ، وَ اَمِيدَهَا رَا تَازَه نَمُودَه ، وَ مَرَّگ رَا نَزْدِيكَ سَاخْتَه ، وَ آرزوها را دور می گرداند ، هر زمان که صاحب آن از آن به شادمانی مطمئن گردد او را به محذوری بر می انگیزاند .

۷۹- بَرَّاسَتِي كِه دُنْيَا خَيْرِش

کم ، و شرش آماده ، و لذتش قلیل ، و حسرتش دراز است ، نعمت خود را بسختی آمیخته ، و سعه‌هایش را به نحسها همراه ساخته ، و نفعش را به ضرر پیوند نموده ، و شیرینی خود را به تلخی آمیخته می‌سازد .

۸۰- براستی که دنیا بسیار فریب دهنده بسیار مکار است ، بخشنده منع کننده ، پوشاننده برکننده بوده ، فراخی عیش آن همیشگی نبوده ، و رنجش بسر نمی‌آید ، و بلایش نخواهد ایستاد .

۸۱- براستی که دنیا همچون دامی است ، بر کسی که در آن رغبت نماید پیچیده شده ، و از کسی که از آن در گذرد باز می‌ایستد ، پس میل قلبی به سوی آن نداشته ، و به روی خود بر آن رو میاور ، پس تو را در دام خود انداخته ، و تو را در

ص ۴۷۹

۸۲- إِنَّ الدُّنْيَا تَعطَىٰ و تَرْتَجِعُ ، و تَتَّقَادُ و تَمْتَنِعُ ، و تَوَحُّشُ و تَوْنَسُ ، و تَطْمَعُ و تَوَيْسُ ، يَعْرِضُ عَنْهَا السَّيِّئَاتُ ، و يَرْغَبُ فِيهَا الْأَشْقِيَاءُ ۳۶۷۹ .

۸۳- إِنَّ الدُّنْيَا دَارُ الْبَلَاءِ مَعْرُوفَةٌ ، و بِالْغَدْرِ مَوْصُوفَةٌ ، لَا تَدُومُ أَحْوَالُهَا ، و لَا يَسْلَمُ نَزَالُهَا ، الْعَيْشُ فِيهَا مَذْمُومٌ ، و الْأَمَانُ فِيهَا مَعْدُومٌ ۳۶۸۰ .

۸۴- إِنَّ الدُّنْيَا ظِلُّ الْغَمَامِ ، و حِلْمُ الْمَنَامِ ، و الْفَرَحُ الْمَوْصُولُ بِالْغَمِّ ، و الْعَسَلُ الْمَشُوبُ بِالسَّمِّ ، سَلَابَةُ النَّعْمِ ، أَكَّالَةُ الْأُمَمِ ، جَلَابَةُ النَّقْمِ ۳۶۸۱ .

۸۵- إِنَّ الدُّنْيَا لَا تَفِي لِصَاحِبِ ، و لَا تَصْفُو لِشَارِبِ ، نَعِيمُهَا يَنْتَقِلُ ، و أَحْوَالُهَا تَتَبَدَّلُ ، و لَذَاتُهَا تَفْنَىٰ ، و تَبْعَاتُهَا تَبْقَىٰ ، فَأَعْرِضْ

عنها قبل أن تعرض عنك ، و استبدل بها قبل أن تستبدل بك ۳۶۸۲ . هلاکت خود اندازد .

۸۲- براستی که دنیا می بخشد و باز پس می گیرد ، و اطاعت کرده و گردنکشی می نماید ، و به طمع انداخته و نومید می گرداند ، نیکبختان از آن اعراض نموده ، و بدبختان در آن رغبت می نمایند .

۸۳- براستی که دنیا خانه ایست به بلاء شناخته شده ، و به بی وفایی توصیف گشته ، احوال آن پاینده نمانده ، و فرود آیندگان آن سالم نمی مانند ، زندگانی در آن نکوهیده ، و امنیت در آن نایاب است .

۸۴- براستی که دنیا سایه ابر ، و مجرد خواب و خیال ، و شادی به اندوه پیوسته ، و غسل به زهر آمیخته گشته است ، رباینده نعمتها ، خورنده جماعتها ، کشنده عقوبت ها با مکروهات می باشد .

۸۵- براستی که دنیا هیچ یاری را وفا نکرده ، و هیچ آشامنده ای را صاف نمی باشد ، نعمت آن انتقال یابنده ، و احوال آن تغییر پذیر ، لذت های آن فانی شده ، و تبعات و مظلمه های آن باقی خواهد ماند ، پس از آن روی گردان پیش از آنکه از تو اعراض کند ، و آن را بدل کن و معاوضه نما قبل از آنکه آن تو را بدل نماید .

ص ۴۸۰

۸۶- إِنَّ الدُّنْيَا رُبَّمَا أَقْبَلَتْ عَلَى الْجَاهِلِ بِالْإِتِّفَاقِ ، وَ أَدْبَرَتْ عَنِ الْعَاقِلِ بِالْإِسْتِحْقَاقِ ، فَإِنَّ أَتَتْكَ مِنْهَا سَهْمَةٌ مَعَ جَهْلٍ أَوْ فَاتَتْكَ مِنْهَا بَغِيَةٌ مَعَ عَقْلِ ، فَإِيَّاكَ أَنْ يَحْمِلَكَ ذَلِكَ عَلَى الرُّغْبَةِ فِي الْجَهْلِ ، وَ الزَّهْدِ فِي الْعَقْلِ ، فَإِنَّ ذَلِكَ يَزْرِي بَكَ وَ يَرْدِيكَ ۳۶۸۳ .

-۸۷

إِنَّ مِنْ نَكِدِ الدُّنْيَا ، أَنَّهُ لَا تَبْقَى عَلَى حَالِهِ ، وَ لَا تَخْلُو مِنْ اسْتِحَالِهِ ، تَصْلِحُ جَانِبًا بِفَسَادِ جَانِبٍ ، وَ تَسْرُّ صَاحِبًا بِمَسَاءَةِ صَاحِبٍ ، فَالْكُونُ فِيهَا خَطَرٌ ، وَ الثَّقَةُ بِهَا غَرَرٌ ، وَ الإِخْلَادُ إِلَيْهَا مَحَالٌ ، وَ الِاعْتِمَادُ عَلَيْهَا ضَلَالٌ ۳۶۸۴ . ۸۶- براستی که دنیا بسا بر نادان رو آورد به اتفاق ، و از دانا پشت گرداند به استحقاق (یعنی با این که استحقاق اقبال را دارد و یا رو گردانیدن برای او نفعی دارد که ممکن است با اقبال دچار معاصی گردد) پس اگر از آن بخش یا حصّه ای با نادانی آمد ، یا تو را از آن مطلوبی با دانش از دست رفت ، پس از این معنی پرهیز نما که نسبت به نادانی رغبت نموده و خیال کنی که به سبب جهل است در دانائی بی رغبت ، به گمان این که عقل سبب پشت کردن دنیا گشته ، زیرا که چنین کاری تو را عینناک ساخته ، و تو را هلاک می سازد ، (پس آدمی نباید به وسیله اقبال و ادبار دنیا به چیزی راغب گشته زیرا اقبال و ادبار بستگی به چیزی ندارد بلکه اتفاقی است و همچنین نباید نسبت به چیزی بی رغبت گردد ، و مرحوم خوانساری احتمال دیگر در اتفاق و استحقاق داده است : که ممکن است اتفاق به معنای موافقت باشد نه تصادف بنا بر این معنا چنین است اقبال و ادبار به عنوان موافقت و استحقاق است در جاهل و در عاقل) .

۸۷- براستی که از کمی نفع دنیا و یا از سختی

آن آنست که بر یک حالت باقی نمانده و از حالی به حالی شدن خالی نمی باشد جانبی را با تباه ساختن طرفی اصلاح نموده و

قسمت سوم

مصاحب و یاری را با محزون ساختن مصاحبی شادمان می نماید پس بودن در آن خطر و اعتماد بر آن غرور و هلاکت و ملازم و میل به آن امکان پذیر نبوده و یا خود

ص ۴۸۱

۸۸- إِنَّ الدُّنْيَا سَرِيعَةُ التَّحَوُّلِ ، كَثِيرَةُ التَّنْقَلِ ، شَدِيدَةُ الْغَدْرِ ، دَائِمَةُ الْمَكْرِ ، فَأَهْوَالُهَا تَتَزَلُّزَلُ ، وَ نَعِيمُهَا يَتَبَدَّلُ ، وَ رِخَاؤُهَا يَتَنَقَّصُ ، وَ لَذَاتُهَا تَتَنَغَّصُ ، وَ طَالِبُهَا يَذَلُّ ، وَ رَاكِبُهَا يَزَلُّ ۳۶۸۵ .

۸۹- إِنَّ الدُّنْيَا حُلُوهُ نَضْرَهُ ، حَفَّتْ بِالشَّهَوَاتِ ، وَ رَاقَتْ بِالْقَلِيلِ ، وَ تَحَلَّتْ بِالْأَمَالِ ، وَ تَزَيَّنَتْ بِالْغُرُورِ ، لَا تَدُومُ حَبْرَتُهَا ، وَ لَا تَوُثِّنُ فَجَعَتُهَا ، غَزَارُهُ ، ضَرَّارُهُ ، حَائِلُهُ زَائِلُهُ ، نَافِدُهُ بَائِدُهُ ، أَكَّالُهُ غَوَّالُهُ ۳۶۸۶ .

۹۰- إِنَّ الدُّنْيَا يُونُقُ مَنَظَرُهَا ، وَ يُوْبِقُ مَخْبَرُهَا ، قَدْ تَزَيَّنَتْ بِالْغُرُورِ ، وَ غَرَّتْ بِزِينَتِهَا ، دَارُ هَانَتِ عَلَي رِبِّهَا ، فَخَلَطَ حَلَالُهَا بِحَرَامِهَا ، وَ خَيْرُهَا بِشَرِّهَا ، وَ حُلُوهُهَا بِمَرِّهَا ، لَمْ يَصِفْهَا اللَّهُ لِأَوْلِيَائِهِ ، وَ لَمْ يَضَنْ بِهَا عَلَي أَعْدَائِهِ ۳۶۸۷ . رَا فَرِيبَ دَادِنِ وَ بَرِ آنِ تَكِيهِ كَرْدِنِ كَمْرَاهِي مِي بَاشَد .

۸۸- بدرستی که دنیا تغییر و تحولش سریع ، انتقالش از کسی به دیگری بسیار ، سخت بی وفا ، دائم المکر و فریبش همیشگی است ، پس احوال آن متغیر و متزلزل ، و نعمتش متبدل ، و فراخی آن کم ، و لذتهایش تیره ، و طلب کننده آن خوار ، و راکب و سوارش می لغزد

۸۹- براستی که دنیا شیرین سر سبز یا نیکو صورت است ، به خواهشها محاصره و فرو گرفته شده ، به کمی بارنده (یعنی عطای اندک) و به امیدها زینت گشته ، و به فریب آرایش یافته ، شادمانیش همیشگی نبوده ، و از مصیبت آن ایمنی نیست ، بسیار فریب دهنده ، بسیار زیان رساننده ، تغیر یابنده یا حيله گر ، فانی شونده ، نیست شونده ، رونده ، خورنده ، هلاک کننده است .

۹۰- براستی که دنیا دیدن آن یا آنچه از آن دیده می شود خوش آیند بوده ، و شادمانی یا نیکویی صورت آن هلاک می گرداند ، در حقیقت به فریب زینت یافته ، و به زینتی که در بر دارد می فریبد ، خانه ایست که بر صاحب آن خوار بوده ، حلالش به حرام آن ، و خیر آن به شرش ، و شیرینیش به تلخی آن آمیخته شده ، خداوند برای

ص ۴۸۲

۹۱- إِنَّ لِلدُّنْيَا مَعَ كُلِّ شَرْبَةٍ شَرْقًا ، وَ مَعَ كُلِّ أَكْلَةٍ غَصَصًا ، لَا تَنَالُ مِنْهَا نِعْمَةً إِلَّا بِفِرَاقٍ أُخْرَى ، وَ لَا يَسْتَقْبَلُ فِيهَا الْمَرْءُ يَوْمًا مِنْ عَمْرِهِ إِلَّا بِفِرَاقٍ آخَرَ مِنْ أَجَلِهِ ، وَ لَا يَحْيِي لَهَا فِيهَا أَثَرٌ إِلَّا مَاتَ لَهُ أَثَرٌ ۳۶۸۸ .

۹۲- براستی که دنیا برای کسی که آن را تصدیق نماید سرای صدق و راستی است (چون احوال خود را از بیوفایی و تغیر و تبدل بطور کامل نشان می دهد) ، و خانه عافیت است برای کسی که درک آن کند و فریب آن را نخورد ، و سرای بی نیازیت برای کسی که از آن توشه برگیرد

، و خانه پند و اندرز است برای کسی که از آن پند پذیرد ، جزما به جدایی خود اعلام نموده ، و به مفارقت خویش ندا کرده ، و از مرگ خود و اهلش خبر داده ، پس برای اهل خود به بلائی خود بلا- را تمثیل و تصویر نموده ، و آنها را به شادمانی خود به سوی شادمانی تشویق کرده است (ممکن است مراد این باشد که بلاها و شادمانیهایش نمونه ای از بلاها و شادمانیهای آخرت باشد پس باید آدمی

ص ۴۸۳

فذكروا ، و حدّثهم فصدّقوا ، و وعظّتهم فاتّعظوا منها الغیر و العبر (بالغیر و العبر) ۳۶۸۹ .

۹۳- إنّ الدّنيا منتهى بصر الأعمى لا يبصر ممّا ورائها شيئا ، و البصير ينفذها بصره ، و يعلم أنّ الدّار ورائها ، فالبصير منها شاخص ، و الأعمى إليها شاخص ، و البصير منها متزوّد ، و الأعمى لها متزوّد ۳۶۹۰ .

۹۴- إنّ للدّنيا رجالا لديهم كنوز مذخوره ، مذمومه عندكم مدخوره ، يكشف بهم الدّين ، ككشف أحدكم رأس قدره ، يلوذون كالجراد ، فيهلكون جبابره البلاد ۳۶۹۱ . متنبه گردد) شام کرده به عافیت و صبح نموده به مصیبت برای رغبت ، و ترس ، و خوف و دوری کردن ، پس آن را مردانی در بامداد پشیمانی (قیامت یا همین دنیا وقتی که انسان پی به بدی عمل خود می برد پشیمان می شود) نکوهش نموده ، و مردان دیگر آن را ستایش نمایند به این جهت که یاد آورد ایشان را پس یاد آورده اند (که دنیا راستی جای راحتی و سکونت و خوشی و

آسایش نیست) و با آنها سخن گفته پس تصدیق نموده، و آنها را نصیحت کرده پس از آن تغییرها و عبرتها پند گرفته اند.

۹۳- براستی که دنیا پایان دید نابیناست، چیزی را از آنچه در پشت سر آنست نخواهد دید، ولی بینا بینشش از آن عبور کرده و می داند که سرای پایدار عقب آنست، پس بینا از آن در گذرد، و نابینا به سوی آن حرکت می کند، بینا از آن توشه بر می گیرد، و نابینا برای آن توشه تهیه می نماید.

۹۴- بدرستی که برای دنیا مردانی است که در نزد آنهاست گنجهای ذخیره شده، که در نزد شما نکوهیده، رانده شده است، به وسیله آنها دین گشوده می شود، مانند گشودن یکی از شما سر دیگ خود را مثل ملخ فرو گرفته (با هم متحد گشته) پس سرکشان شهرها را هلاک می گردانند (مرحوم خوانساری احتمال داده: که ممکن است مراد حضرت صاحب الزمان- صلوات الله و سلامه علیه- و اصحاب آن

ص ۴۸۴

۹۵- إِنَّ الدُّنْيَا وَالْآخِرَةَ عِدْوَانٌ مَّتَفَاوَتَانِ، وَ سَبِيلَانِ مُخْتَلِفَانِ، فَمَنْ أَحَبَّ الدُّنْيَا وَ تَوَالَاهَا أَبْغَضَ الْآخِرَةَ وَ عَادَاهَا، وَ هُمَا بِمَنْزِلَةِ الْمَشْرِقِ وَ الْمَغْرِبِ وَ مَاشَ بَيْنَهُمَا، فَكَلَّمَا قَرَبَ مِنْ وَاحِدٍ بَعْدَ مِنَ الْآخِرِ، وَ هُمَا بَعْدَ ضَرْتَانِ ۳۶۹۲.

۹۶- إِنَّ الدُّنْيَا لِمَشْغَلَةٌ عَنِ الْآخِرَةِ، لَمْ يَصِبْ صَاحِبُهَا مِنْهَا سَبِيًّا (سبیا)، إِلَّا فَتَحَتْ عَلَيْهِ حِرْصًا عَلَيْهَا وَ لَهَجًا بِهَا ۳۶۹۵.

۹۷- إِنَّ اللَّهَ تَعَالَى جَعَلَ الدُّنْيَا لِمَا بَعْدَهَا، وَ ابْتَلَى فِيهَا أَهْلَهَا لِيَعْلَمَ أَيُّهُمْ أَحْسَنُ عَمَلًا

، و لَسْنَا لِلدُّنْيَا خَلْقْنَا ، و لَا بِالسَّعْيِ لَهَا أَمْرًا ، و إِنَّمَا وَضَعْنَا حَضْرَتَ بَاشِنْد ، زِيْرَا دَر نَزْدِ آنَهَاسْتِ گَنْجَهَایِ عِلْمِ و بَا اِيْنِ وَصْفِ
گَرْدَنکَشَانِ رَا هَلَاکَ سَازَنْد ، و لِيْ مَا دَر زَمَانِ خُودِ وَحْدَتِ عِلْمَاءِ رَا دِيْدَهْ کِهْ چَکُوْنَهْ بَا تُوْجِهْ بَاطِنِيْ وَ دَعَا وَ اِخْلَاصِ خُودِ
سَرکَشَانِ وَ طَاغُوْتِيَانِ رَا بَهْ زَبَالَهْ دَانِ تَارِيْخِ اِنْدَاخْتَهْ وَ رِيْشَهْ کَنْ کَرْدَنْد وَ الْحَمْدُ لِلّٰهِ وَ لَا اِلٰهَ اِلَّا اللّٰهُ وَ سُبْحَانَ اللّٰهِ وَ الشُّکْرُ لِلّٰهِ .

۹۵- بَرَاسْتِيْ کِهْ دُنْيَا وَ آخِرْتِ دُوْ دَشْمَنْ مَتَفَاوْتِ ، وَ دُوْ رَاهْ مَخَالِفِ هَمَنْد ، پَسْ کَسِيْ کِهْ دُنْيَا رَا دُوسْتِ دَاشْتَهْ وَ پِيْرُوِيْ کَنْد
آخِرْتِ رَا دَشْمَنْ دَاشْتَهْ وَ بَا اَنْ عِدَاوَتِ نَمَايِدِ ، وَ اَنْ دُوْ بَهْ مَنزَلَهْ مَشْرِقِ وَ مَغْرَبِ وَ رُوْنَدَهْ مِيَاْنِ اَنْهَاسْتِ کِهْ هَرْ چَهْ بَهْ يَكِيْ
نَزْدِيْکْتَرِ شُودِ اَزْ دِيْگَرِيْ دُورْتَرِ گَرْدَدِ ، وَ اَنْهَآ بَعْدِ اَزْ اِيْنِ دُوْ هَمَشُوِيْ وَ هُوُوْ مِيْ بَاشَنْد (يَعْنِيْ چَنَانْکِهْ اَكْثَرِ مَرْدَمِ مِيْ کُوشَنْدْ کِهْ
مِيَاْنِ دُوْ زَنْ جَمْعِ کَنْنَدْ نَتَوَاَنْدْ دُنْيَا وَ آخِرْتِ هَمْ چَنِيْنِ هَسْتَنْدْ مَرْدَمِ غَافَلَنْدْ اَزْ اِيْنِ کِهْ بَا يَكْدِيْگَرِ جَمْعِ نَخَوَاَنْدْ گَرْدِيْدِ) .

۹۶- بَدْرَسْتِيْ کِهْ دُنْيَا هَرْ اِيْنَهْ اَلْتِ مَشْغُوْلِ شَدَنْ اَزْ آخِرْتِ وَ نِپَرْدَاخْتَنْ بَهْ اَنْسْتِ ، مَصَاحِبِ اَنْ اَزْ اَنْ بَهْ عَطَايِيْ وَ يَا بَهْ رِيْسْمَانِيْ
نَرَسِيْدَهْ مَگَرِ اَنْکِهْ بَرَاوِ دَرْ حَرَصِيْ بَرِ اَنْ وَ وِلَهِيْ نَسَبْتِ بَهْ اَنْ بَازِ مِيْ گَرْدَدِ ، (بِنَا بَرِ اِيْنِ هَرْ کِهْ آخِرْتِ خَوَاَهْدِ بَايِدِ خُودِ رَا
مَشْغُوْلِ دُنْيَا نَسَاذَدِ ، کِهْ اَشْتِغَالِ بَهْ دُنْيَا اَدْمِيْ رَا حَرِيْصِ کَرْدَهْ وَ اَزْ آخِرْتِ بَازِ دَارَدِ) .

۹۷- بَرَاسْتِيْ کِهْ خَدَاوَنْد

بلند مرتبه دنیا را برای آنچه بعد از آنست آفریده ، و اهلش را در آن آزمایش کرده تا دانسته شود یا بداند کدامیک آنها به حسب کردار

ص ۴۸۵

فیها لنبتلی بها ، و نعمل فیها لما بعدها ۳۶۹۶ .

۹۸- إِنَّ الدُّنْيَا دَارٌ مَنِيٌّ لَهَا (منهایها) الفناء ، و لأهلها منها الجلاء ، و هی حلوه خضره ، قد عجلت للطالب ، و التبتت بقلب الناظر ، فارتحلوا عنها بأحسن ما يحضرکم من الزَّاد ، و لا تسألوا فیها إلَّا الکفاف ، و لا تطلبوا منها أكثر من البلاغ ۳۶۹۷ .

۹۹- إِنَّ الدُّنْيَا لَمْ تَخْلُقْ لَكُمْ دَارَ مَقَامٍ ، و لا- محلّ قرار ، و إنّما جعلت لکم مجازا لتزوّدوا منها الأعمال الصّالحه لدار القرار ، فکونوا منها علی أوفاز ، و لا تخذعنکم منها العاجله ، و لا تغرّنکم فیها الفتنة ۳۶۹۹ .

۱۰۰- إِنَّ الدُّنْيَا لَا یَسْلَمُ مِنْهَا إِلَّا بِالزَّهْدِ فِیْهَا ، ابتلی النَّاسُ بِهَا فَتْنَةً ، فما نیکوتر است ، و ما برای دنیا آفریده نشده ، و به کوشش از برای آن مأمور نگشته ایم ، و فقط ما در آن گذاشته شده ایم تا به وسیله آن آزمایش شده ، و در آن برای ما بعد آن (قیامت) عمل نماییم .

۹۸- براستی که دنیا سرایی است که فناء برای آن و جلاء و پراکندگی از آن برای اهل آن مقدر گشته ، و آن برای راغب شیرین سرسبز است ، بتحقیق برای خواهنده شتاب نموده ، و به قلب نگاه کننده مشتبه شده است ، پس از آن با بهترین آنچه از توشه آماده می گردد کوچ نماید ، و

در آن بر غیر کفاف و آنچه شما را از روزی بس باشد مسئلت نموده ، و از آن بیش از قدر کفایت طلب ننمایید .

۹۹- براستی که دنیا برای شما سرای اقامت و جایگاه قرار آفریده نشده است ، همانا برایتان آن گذرگاهی قرار داده شده تا از آن عملهای پسندیده برای خانه قرار توشه بگیرید ، پس از آن بر حد شتابها بوده گویا سوارید و با سرعت تمام از آن می گذرید نعمتهای حاضر آن شما را نفریید ، و فتنه و آزمایش در آن شما را مغرور نسازد .

۱۰۰- براستی که دنیا احدی از آن سالم نخواهد ماند مگر با بی رغبتی در آن ،

ص ۴۸۶

أخذوا منها لها أخرجوا منه و حوسبوا عليه ، و ما أخذوا منها لغيرها قدموا عليه و أقاموا فيه ، و إنَّها عند ذوی العقول كالظِّلِّ بينا تراه سائغا حتَّى قلص و زائدا حتَّى نقص و قد أعذر الله سبحانه إليكم فی النهی عنها ، و أنذرکم و حذركم منها فأبلغ ۳۶۹۸ .

۱۰۱- الدّنيا تسلّم ۲ .

۱۰۲- الدّنيا تذللّ ۳ .

۱۰۳- الدّنيا أمد ، الآخره أبد ۴ .

۱۰۴- إذا كان البقاء لا يوجد فالنعيم زائل ۴۰۷۰ .

۱۰۵- ما يعطى البقاء من أحبّه ۹۵۰۹ . مردم به سبب آن آزمایش شوند آزمایشی ، پس آنچه از آن برای آن بر گیرند از آن اخراج گشته و بر آن حساب شوند ، و آنچه از آن برای غیر آن (آخرت) بر گیرند بر آن وارد شده و در آن اقامت نمایند ، و بدرستی که آن در نزد خردمندان مانند سایه ایست در میان اوقاتی که می بینی آن را

دراز کشیده تا این که بهم کشیده شود ، و زیاد شونده تا این که کم گردد ، و در حقیقت خداوند سبحان در نهی از آن عذر خود را به سوی شما بر طرف ساخته ، و شما را ترسانیده ، و از آن بر حذر داشته ، پس آنچه را باید برساند رسانیده (یعنی اتمام حجت کرده است) .

۱۰۱- دنیا خوار می کند .

۱۰۲- دنیا ذلت آورد .

۱۰۳- دنیا مدتی است زود گذر ، آخرت همیشگی است .

۱۰۴- هرگاه بقاء یافت نشود (و آدمی از دنیا خواهد رفت) پس نعمت فنا پذیر و زائل شونده است .

۱۰۵- بقاء (ماندن دایمی) به کسی که آن را دوست دارد داده نمی شود .

ص ۴۸۷

۱۰۶- الزَّكُونُ إِلَى الدُّنْيَا مَعَ مَا يَعْاينَ مِنْ سُوءِ تَقْلِبِهَا جَهْلٌ ۲۰۳۷ .

۱۰۷- كَلَّ فَانَ يَسِيرٌ ۶۸۳۸ .

۱۰۸- لَا تَرْفَعُ مِنْ رَفَعَتِهِ الدُّنْيَا ۱۰۲۲۹ .

۱۰۹- يَا أَهْلَ الْغُرُورِ مَا أَلْهَجَكُمْ بَدَارٌ ، خَيْرُهَا زَهِيدٌ ، وَ شَرُّهَا عَتِيدٌ ، وَ نَعِيمُهَا مَسْلُوبٌ ، وَ مَسَالِمُهَا مَحْرُوبٌ ، وَ مَالِكُهَا مَمْلُوكٌ ، وَ تَرَاثِمُهَا مَتْرُوكٌ ۱۱۰۰۳ .

۱۱۰- يَا دُنْيَا يَا دُنْيَا إِلَيْكَ عَتَى ، أَيْ تَعَرَّضْتُ أُمُّ إِلَيَّ تَشَوُّقًا ، لَا حَانَ ۱۰۶- مِيلٌ وَ يَا اعْتِمَادٌ بِهَ دُنْيَا بِأَنْجَحِهِ مِنْ بَدِيٍّ كَرْدَشِ أَنْ مَشَاهِدَهُ مِي شُودِ جَهْلٌ وَ نَادَانِيٌّ اسْتِ .

۱۰۷- هَرُ فَانِي شُونْدَه اِي اَنْدَكْ اسْتِ (بِنَا بَر اَيْنِ نَعْمَتِ اِخْرُوي بَزْرَگِ خَوَاهَدِ بُوْدِ) .

۱۰۸- بَلَنْدِ مَگَرْدَانِ كَسِي رَا كِه دُنْيَا اُو رَا بَلَنْدِ كَرْدَه اسْتِ .

۱۰۹- آي اهل غرور (که فریب دنیا را خورده اید) چه چیز شما را حریص کرده به سرایی

که خیر آن کم ، و شر آن آماده ، و نعمت آن گرفته شده ، و آشتی کننده آن شکست خورده (که او را برهنه کرده و بیچاره سازند) و مالک آن مملوک (و بنده هوا گشته) و میراث آن برای دیگر وا گذاشته شده است .

۱۱۰- (این فرازاها در حکمت ۷۴ نهج البلاغه از ضرار بن ضمیره الضبابی نقل شده هنگامی که بر معاویه داخل شد و او از امیر المؤمنین - علیه السلام - پرسید گفت : گواهی می دهم همانا او را در بعض جاهائی که عبادت می کرد دیدم وقتی که شب پرده های تاریکی گسترده و آن حضرت در محراب عبادت ایستاده ریش خود را در دست گرفته می پیچید مانند پیچیدن مار گزیده و گریه می کرد مانند گریه کردن اندوه رسیده و در باره دنیا می فرمود :) آی دنیا آی دنیا از من دور شو ، آیا متعرض من شدی (خود را بمن عرضه می داری) به سوی من مشتاق شده (خواهان منی) وقت تو نزدیک

ص ۴۸۸

حینک ، غزی غیری لا حاجه لی فیک ، قد طَلَّقْتک ثلاثا لا رجعه لی فیها ، فعیشک قصیر ، و خطرک یسیر ، و أملك حقیر ، آه من قلّه الزّاد و طول الطّریق ، و بعد السّفر ، و عظم المورد ۱۰۹۹۸ .

۱۱۱- یا عبید الدّنیاء ، و العاملین لها إذا كنتم فی النّهار تبيعون و تشترون ، و فی اللّیل علی فروشکم تتقلّبون ، و تنامون و فیما بین ذلك عن الآخره تغفلون ، و بالعمل تسوّفون ، فمتی تفکّرون فی الإرشاد و تقدّمون الزّاد ،

۱۱۲- یا أیها الناس ازهدوا فی الدنیا ، فَإِنَّ عیشها قصیر ، و خیرها یسیر ، نیست (این خیال باطل است که من به تو دل بندم تو بچه کسی رغبت می کنی برو) غیر مرا فریب ده ، برایمن در تو نیازی نیست ، من تو را در حقیقت سه طلاقه کردم که برگشتی در آن نمی باشد (آن گاه جهت این که دیگر بتو رجوع نخواهم کرد بیان می فرماید که دارای چنین عیبهایی هستی) پس زندگانی تو کوتاه ، و قدر تو اندک ، و امید تو کوچک و حقیر خواهد بود ، آه از کمی توشه و درازی راه ، و دوری سفر و بزرگی جایکه باید وارد شد (قبر و قیامت آن گاه معاویه گریست و گفت : خداوند ابو الحسن را رحمت کند چنین بود ای ضرار اندوه تو بر آن حضرت چگونه است گفت مانند اندوه زنی که فرزندش را کنارش سر ببرند) .

۱۱۱- آی بندگان دنیا و کارکنان برای آن هرگاه شما در روز می فروشید و می خرید ، و در شب بر فرشهای خود غلطیده و می خوابید ، و در میان آن از آخرت غافل بوده و عمل را پس اندازید ، پس کی در ارشاد (و رسیدن به راه راست) فکر و اندیشه کرده ، و توشه را پیش می فرستید و چه وقت به کار معاد اهتمام می ورزید ۱۱۲- (مقداری از خطبه ۲۳۳ نهج البلاغه در این فرازاها ذکر شده) آی مردم در دنیا بی رغبت باشید ، زیرا که زندگانی آن کوتاه و

و إنّها لدار شخوص ، و محلّه تنغیص ، و إنّها لتدنی الآجال ، و تقطع الآمال ، ألا و هی المتصدّیه العنون ، و الجامحه الحرون ، و المانیه (المائنه) الخئون ۱۱۰۰۱ .

۱۱۳- الدّنیاء تغوی ۲۵ .

۱۱۴- الدّنیاء تضرّ ، الآخره تسرّ ۱۴۷ .

۱۱۵- الدّنیاء خسران ۱۹۹ .

۱۱۶- الدّنیاء بالاتفاق ، الآخره بالاستحقاق ۲۲۸ .

۱۱۷- الدّنیاء بالأمل ۲۳۵ .

۱۱۸- الدّنیاء فانیه ۲۴۴ . آن سرای رفتن و گذر کردن و محل مکدر و تیره ساختن بوده ، و بدرستی که آن اجلها را نزدیک ساخته ، و آمال و آرزو را خواهد برید ، آگاه باشید دنیا به زن فاجره ای ماند که خود را نشان داده روی گرداند ، و به اسب سرکشی ماند که هنگام حرکت توقف نموده فرمان نبرد ، و وعده دهنده ایست خیانت گر و یا دروغگوی بسیار خیانت کار است .

۱۱۳- دنیا گمراه می گرداند .

۱۱۴- دنیا زیان بخش ، و آخرت شاد می گرداند .

۱۱۵- دنیا زیان است .

۱۱۶- دنیا به بخت و اتفاق به دست آمده (بدون رعایت استحقاق) و آخرت به استحقاق داده خواهد شد . (باید در مقابل آن کار کرد تا پاداش بدست آید ، پوشیده نماند که تفضلات الهی در آخرت هم بسبب استحقاق است و ثروت در دنیا هم گرچه با علل و اسباب است اما در عین حال از راه استحقاق نمی باشد) .

۱۱۷- دنیا (سراسر) به امید است .

۱۱۸- دنیا فنا پذیر است (بیش از چند روزی در دست انسان نمی ماند) .

ظَلَّ زَائِلٌ ٣١٨ .

١٢٠- الدّنيا سوق الخسران ٣٩٦ .

١٢١- الدّنيا مزرعه الشّرّ ٤٠١ .

١٢٢- الدّنيا ضحكه مستعبر (مغتّر) ٤٠٣ .

١٢٣- الدّنيا دار المحن ٤٠٩ .

١٢٤- الدّنيا دار الأشقياء ٤٣٧ .

١٢٥- الدّنيا معبره الآخره ٤٣٩ .

١٢٦- الدّنيا مطلقه الأكياس ٤٤١ .

١٢٧- العاجله منيه الأرجاس ٤٤٢ .

١٢٨- الفرح بالدّنيا حمق ٤٥٤ . ١١٩- دنيا سایه ایست زائل شونده و گذرا .

١٢٠- دنيا بازار زیان است ، (زیرا که غالبا سرمایه عمر را با متاع بی ارزش متاعهای دنیوی معامله کنند و جز خسران چیزی عائد آنان نخواهد گردید) .

١٢١- دنيا کشت زار بدی است .

١٢٢- دنيا چیزی است که بر آن گریان (یا صاحب دیده بصیرت و یا صاحب اندک عقلی و یا اندوهگین یا اهل عبرت و یا عابر از دنيا) و یا فریب خورده بسیار می خندد . (و سرّ آن معلوم است نیاز به شرح نیست) .

١٢٣- دنيا سرای محنت هاست .

١٢٤- دنيا خانه بدبختان است .

١٢٥- دنيا گذرگاه آخرت است . (یعنی نباید خیلی در آن کوشید) .

١٢٦- دنيا طلاق داده شده زیرکانست .

١٢٧- سرای عاجل دنيا آرزوی پلیدان است .

١٢٨- شادمانی نسبت به دنيا احمقی است .

١٢٩- الاغترار بالعاجله خرق ٤٥٥ .

١٣٠- الدّنيا تغرّ، و تصرّ، و تمرّ ٥١٣ .

١٣١- الدّنيا محلّ الآفات ٥٧٦ .

قسمت چهارم

١٣٢- المواصل للدّنيا مقطوع ٦٢٨ .

١٣٣- الدّنيا منيه الأشياء ٦٩٤ .

١٣٤- العاجله غرور الحمقى ٨٩٦ .

١٣٥- الدّنيا مصرع العقول ٩٢١ .

١٣٦- الدّنيا محلّ الغير ١٠٢٧ .

١٣٧- الدّنيا دار المحنه ١٠٩٧ .

١٣٨- الدّنيا غنيمه الحمقى ١١١٠ .

١٣٩- الاشتغال بالفائت يضيّع الوقت ١٢٠٠ . ١٢٩- مغرور شدن به دنيا كم

خردی است .

۱۳۰- دنیا فریب دهد ، و زیان می رساند ، و می گذرد .

۱۳۱- دنیا محل آفت هاست .

۱۳۲- چسبنده به دنیا بریده شده است (یا از دنیا و یا از خدا) .

۱۳۳- دنیا آرزوی بدبختان است .

۱۳۴- دنیا فریب (و یا فریب دهنده) کم عقلان است .

۱۳۵- دنیا جای لغزیدن و افتادن عقلهاست .

۱۳۶- دنیا محل تغییر و تحول هاست ، (پس باید در مشکلات صبور بود) .

۱۳۷- دنیا سرای محنت و رنجهاست .

۱۳۸- دنیا غنیمت کم عقلان است .

۱۳۹- اشتغال به مطالب دنیویّه که از دست رود تضييع وقت است .

ص ۴۹۲

۱۴۰- الرّغبة فی الدّنيا توجب المقت ۱۲۰۱ .

۱۴۱- الدّنيا كيوم مضى ، و شهر انقضی ۱۲۰۵ .

۱۴۲- الدّنيا دار الغرباء ، و موطن الأشقياء ۱۲۰۶ .

۱۴۳- الوله بالدّنيا أعظم فتنه ۱۲۱۰ .

۱۴۴- الدّوله كما تقبل تدبر ۱۲۲۶ .

۱۴۵- الدّنيا كما تجبر تكسر ۱۲۲۷ .

۱۴۶- أسباب الدّنيا منقطعه ، و عواریها مرتجع ۱۳۶۵ .

۱۴۷- الدّنيا حلم ، و الاغترار بها ندم ۱۳۸۴ .

۱۴۸- الدّنيا سمّ يأكله (اكله) من لا يعرفه ۱۴۱۱ .

۱۴۹- الدّنيا معدن الشّرّ ، و محلّ الغرور ۱۴۷۳ . ۱۴۰- رغبت در دنيا موجب دشمنی است .

۱۴۱- دنيا مانند روزیست که رفته ، و ماهی است که بسر آمده باشد .

۱۴۲- دنيا خانه غریبان و وطن بدبختان است .

۱۴۳- شیفته شدن به دنيا عظیم ترین فتنه است .

۱۴۴- ثروت دنيا (و آنچه از مال متداول بین مردم است) چنانکه رو می کند پشت می نماید .

۱۴۵- دنيا همان طوری که اصلاح شکستگی می کند می شکند .

۱۴۶- اسباب و وسیله های امور دنيا منقطع و عاریه های آن (مانند

مال و ثروت و مقام و . . . که مدتی نزد انسان است بعد به دیگری منتقل می گردد (برگشت کننده است .

۱۴۷- دنیا خوابی است ، و فریفته شدن به آن پشیمانی است .

۱۴۸- دنیا زهر و سم است ، کسی آن را می خورد که نمی شناسد آن را .

۱۴۹- دنیا کان بدی و جایگاه فریب است .

ص ۴۹۳

۱۵۰- إن عقلت أمرک ، أو أصبت معرفه نفسك فأعرض عن الدنیا ، و ازهد فیها ، فإنها دار الأشقیاء ، و لیست بدار السّعداء ، بهجتها زور ، و زینتها غرور ، و سحائبها متقشعه ، و مواهبها مرتجعہ ۳۷۳۳ .

۱۵۱- إن كنتم للتّعیم طالبین فأعتقوا أنفسكم من دار الشّقاء ۳۷۴۵ .

۱۵۲- إن كنتم تحبون الله فأخرجوا من قلوبكم حبّ الدنیا ۳۷۴۷ .

۱۵۳- إن جعلت دنیاك تبعاً لدينك أحرزت دينك و دنیاك ، و كنت فی الآخرة من الفائزين ۳۷۵۱ .

۱۵۴- إني طَلّقت الدنیا ثلاثا بتاتا لا رجعه لی فیها ، و ألقیت حبلها علی غاربها ۳۷۸۲ . ۱۵۰- اگر کار خود را در یافته یا به شناخت نفس خود رسیده ای پس از دنیا اعراض کرده و در آن بی رغبت باش ، زیرا که آن سرای بدبختان بوده ، و خانه نیکبختان نمی باشد ، طراوت و نیکویی آن دروغ ، و آرایشش فریب و ابرهای آن پراکنده ، و بخششهایش برگردنده و باز گرفتنی است .

۱۵۱- اگر شما طالب نعمت (اخروی) هستید پس نفسهای خود را از سرای بدبختی آزاد سازید .

۱۵۲- اگر شما چنین هستید که خدا را دوست دارید پس از دلهای خود دوستی دنیا را بیرون سازید .

۱۵۳- اگر دنیایت

را پیرو دینت قرار دهی دین و دنیایت را جمع نمودی . (یعنی هر دو را حفظ کردی) و در آخرت از پیروزمندان خواهی بود .

۱۵۴- براستی که من دنیا را سه طلاقه نمودم طلاق بائنی که برای من در آن بازگشتی نیست ، و من ریسمان آن را بر دوش آن انداختم . (کنایه از این است که هرگز من نزدیک آن نشده ، و هرگز نزدیک آن نخواهم شد ، و لذا می گوید من ریسمان آن را به گردنش انداختم ، یعنی هر جا می خواهد برود دیگر بآن کاری ندارم) .

ص ۴۹۴

۱۵۵- إِنْكَ إِنْ أَقْبَلْتَ إِلَى الدُّنْيَا أُدْبِرْتَ ۳۷۹۸ .

۱۵۶- إِنْكَ إِنْ أُدْبِرْتَ عَنِ الدُّنْيَا أَقْبَلْتَ ۳۷۹۹ .

۱۵۷- إِنْكَ لَنْ (لَمْ) تَخْلُقَ لِلدُّنْيَا فَازْهَدْ فِيهَا وَ أَعْرَضْ عَنْهَا ۳۸۱۱ .

۱۵۸- إِنْكَ إِنْ عَمِلْتَ لِلدُّنْيَا خَسِرْتَ صَفْقَتَكَ ۳۸۱۷ .

۱۵۹- إِنْكَ لَنْ تَلْقَى اللَّهَ سَبْحَانَهُ بِعَمَلِ أَضْرَّ عَلَيْكَ مِنْ حَبِّ الدُّنْيَا ۳۸۱۸ .

۱۶۰- إِنْكُمْ إِنْ رَغِبْتُمْ فِي الدُّنْيَا أَفْنَيْتُمْ أَعْمَارَكُمْ فِيمَا لَا تَبْقُونَ لَهُ وَ لَا يَبْقَى لَكُمْ ۳۸۴۸ .

۱۶۱- إِنَّمَا الدُّنْيَا شَرْكَ وَقَعَ فِيهِ مِنْ لَا يَعْرِفُهُ ۳۸۶۵ . ۱۵۵- براستی که اگر تو به دنیا اقبال کنی دنیا پشت خواهد نمود . (و یا بر سعادت پشت خواهی نمود) .

۱۵۶- براستی که اگر تو از دنیا پشت بگردانی رو خواهد آورد . (و یا به نیکبختی رو خواهی کرد) .

۱۵۷- براستی که تو برای دنیا آفریده نشده و یا هرگز برای دنیا خلق نگشته ای ، پس در آن بی رغبت بوده ، و از آن رو بگردان .

۱۵۸- براستی تو اگر برای دنیا

کار کنی معامله ات زیان کرده است .

۱۵۹- برآستی که تو هرگز خدای سبحان را با عملی ملاقات نخواهی کرد که بر تو از دوستی دنیا زیانبارتر باشد .

۱۶۰- بدرستی که شما اگر در دنیا رغبت نمایید ، عمرهای خود را در چیزی فانی می کنید که نه شما برای آن باقی مانده و نه آن برای شما .

۱۶۱- جز این نیست دنیا دامی است که در آن کسی واقع می شود که آن را نمی شناسد .

ص ۴۹۵

۱۶۲- إِنَّمَا الدُّنْيَا أَحْوَالٌ مُخْتَلِفَةٌ ، وَ تَارَاتٍ مُتَصَرِّفَةٌ ، وَ أَغْرَاضٍ مُسْتَهْدَفَةٌ ۳۸۶۶ .

۱۶۳- إِنَّمَا الدُّنْيَا جِيفَةٌ ، وَ الْمُتَوَاخُونَ عَلَيْهَا أَشْبَاهُ الْكِلَابِ ، فَلَا تَمْنَعُهُمْ أَخَوْتَهُمْ لَهَا مِنَ التَّهَارِشِ عَلَيْهَا ۳۸۸۱ .

۱۶۴- إِنَّمَا أَهْلُ الدُّنْيَا كِلَابٌ عَاوِيَةٌ ، وَ سِبَاعٌ ضَارِيَةٌ ، يَهْرَبُ بَعْضُهَا بَعْضًا ، وَ يَأْكُلُ عَزِيزُهَا ذَلِيلَهَا ، وَ يَقْهَرُ كَبِيرُهَا صَغِيرَهَا ، نَعْمَ مَعْقَلَةٌ ، وَ أُخْرَى مَهْمَلَةٌ ، قَدْ أَضَلَّتْ عَقُولَهَا ، وَ رَكِبَتْ مَجْهُولَهَا ۳۸۸۲ .

۱۶۵- إِنَّمَا أَنْتُمْ كَرَكِبٌ وَقُوفٌ لَا يَدْرُونَ مَتَى بِالْيَسِيرِ يُؤْمَرُونَ ۳۸۸۵ .

۱۶۶- إِنَّمَا الدُّنْيَا مَتَاعٌ أَيْامٌ قَلَائِلٌ ، ثُمَّ تَزُولُ كَمَا يَزُولُ السَّرَابُ وَ تَقْنَعُ كَمَا ۱۶۲- جز این نیست که دنیا حالاتی است مختلف ، و زمانهای بریده شده ، و نشانه های نصب شده (از برای تیرهای مصائب) می باشد .

۱۶۳- جز این نیست که دنیا مرداری است ، و عده ای که بر سر آن برادر یکدیگر شده اند مانند سگهایند ، و برادریشان در باره آن آنها را از دریدن و گزیدن یکدیگر بر سر آن باز ندارد .

۱۶۴- جز این نیست که اهل دنیا سگهای فریاد کننده ، و درندگان شکاری هستند که بعضی از

آنها بعض دیگر را به صدا در آورد ، و عزیزشان ذلیلشان را خورده ، و بزرگشان بر کوچک خود غلبه می کند ، شترانیند زانو بسته شده ، و پاره دیگر باز گذاشته شده ، در حقیقت خردهای خویش را گم کرده و یا ضایع کرده اند ، و به مجهول خود سوار و یا مرتکب اموری بوده که نسبت به صلاح و فساد آنها نادان خواهند بود .

۱۶۵- جز این نیست که شما مانند سوارانی هستید ایستاده و آماده که ندانند چه وقت مأمور به رفتن خواهند شد .

۱۶۶- جز این نیست که دنیا متاع روزهای اندک بوده که مانند سراب (شوره زار

ص ۴۹۶

يقنع السحاب ۳۸۹۰ .

۱۶۷- إِنَّمَا حِطُّ أَحَدِكُمْ مِنَ الْأَرْضِ ذَاتِ الطُّولِ وَالْعَرْضِ قَيْدٌ قَدَّهُ مَتَعَفَّرًا عَلَيَّ خَدَّهُ ۳۸۹۶ .

۱۶۸- إِنَّمَا الدُّنْيَا دَارٌ مَمَرٌ ، وَالْآخِرَةُ دَارٌ مُسْتَقَرٌّ ، فَخُذُوا مِنْ مَمَرِّكُمْ لِمَسْتَقَرِّكُمْ ، وَلَا تَهْتَكُوا أَسْتَارَكُمْ عِنْدَ مَنْ يَعْلَمُ أَسْرَارَكُمْ ۳۸۹۸ .

۱۶۹- إِنَّمَا مِثْلُ مَنْ خَبِرَ (خَيْر) الدُّنْيَا كَمِثْلِ قَوْمٍ سَفَرُوا ، نَبَا بِهِمْ مَنْزِلٌ جَدِيدٌ ، فَأَمَّوْا مَنْزِلًا خَصِيْبًا ، وَجَنَابًا مَرِيْعًا ، فَاحْتَمَلُوا وَعَثَاءَ الطَّرِيقِ ، وَخَشَوْنَ السَّفَرَ ، وَجَشَوْبَهُ الْمَطْعَمَ لِأَتَوْا سَعَةَ دَارِهِمْ ، وَمَحَلَّ قَرَارِهِمْ ۳۸۹۹ . وَجَائِيٌّ مِنْ بِيَابَانٍ كَمَا أَنَّ دَوْرَ آبٍ نَمَا بِأَسْفَلِ زَائِلٌ شَوْدٌ وَبِرَآكِنْدِهِ خَوَافٌ كَرْدِيْدٌ چنانکه ابر گشوده شود .

۱۶۷- جز این نیست که بهره و نصیب یکی از شما از زمین دارای طول و عرض به اندازه قد او در حالی که بر گونه خویش در خاک غلطیده باشد . (یعنی بهره هر کس به همان مقدار است که

در آن دفن می شود و بر او خاک می ریزند ، پس نباید به دنیا دل بست و حریص شد) .

۱۶۸- جز این نیست که دنیا سرای گذرگاه ، و آخرت خانه قرار گاه است ، پس از گذرگاه خود برای قرارگاه خویش فرا گیرید ، و پرده های خود را در نزد کسی که اسرار شما را می داند مدیریت و پاره نسازید ، (یعنی به فکر آخرت بوده دنیا را خانه معصیت قرار ندهید) .

۱۶۹- جز این نیست که مثل کسی که دنیا را دانسته و یا آزمایش نموده مثل قومی است مسافر ، که منزل بی آب و علف موافق طبع آنها نبوده ، قصد منزل پر گیاه و فضای خوش آب و هوا را نموده ، آن گاه برای آنکه به خانه وسیع و آسایشگاه خود رسند زحمت راه ، و مشقت و سختی مسافرت ، و درشتی خوراک را بر عهده گرفته و بر خود هموار سازند .

ص ۴۹۷

۱۷۰- إِنَّمَا الْمَرْءُ (فِی الدُّنْيَا) غَرَضٌ تَنْتَضِلُّهُ الْمَنَایَا وَ نَهْبٌ تَبَادِرُهُ الْمَصَائِبُ وَ الْحَوَادِثُ ۳۹۰۳ .

۱۷۱- آفَهُ النَّفْسُ الْوَلَهُ بِالْدُّنْيَا ۳۹۲۶ .

۱۷۲- إِذَا أَقْبَلَتِ الدُّنْيَا عَلٰی عَبْدِ كَسْتَهُ مَحَاسِنٌ غَيْرُهُ ، وَ إِذَا أَدْبَرَتْ عَنْهُ سَلَبَتْهُ مَحَاسِنُهُ ۴۱۲۶ .

۱۷۳- إِذَا فَاتَكَ مِنَ الدُّنْيَا شَيْءٌ فَلَا تَحْزَنْ ، وَ إِذَا أَحْسَنْتَ فَلَا تَمْنَنْ ۴۱۳۴ .

۱۷۴- بِالْفَنَاءِ تَخْتَمُ الدُّنْيَا ۴۲۴۸ .

۱۷۵- بَيِّنَاتٌ حَبَّ الْعَاجِلِ صَارَ مِنْ صَارَ إِلَى سَوْءِ الْآجِلِ ۴۳۱۴ .

۱۷۶- بَسْتِ الدَّارَ الدُّنْيَا ۴۴۲۰ . ۱۷۰- جز این نیست ، آدمی در دنیا نشانه ایست که مرگ ها در زدن آن مسابقه گذاشته اند ، و غنیمت و مرکز تاراجی است که

مصیبت ها و حوادث به آن پیشی گیرند .

۱۷۱- آفت نفس شیفتگی نسبت به دنیاست .

۱۷۲- هرگاه دنیا بر بنده ای رو آورد نیکوییهای غیرش را بر او بپوشاند (یعنی اگر خود او هم خوبی نداشته باشد اقبال دنیا خوبیهای دیگران را به او نسبت دهد) ، و چون از او پشت گرداند نیکوییهایش را از او سلب کند .

۱۷۳- هرگاه از دنیا چیزی از دست تو رفت محزون مباش ، و چون احسان نمودی منت مگذار .

۱۷۴- به فناء و نیستی دنیا ختم می شود (پس به آن دل مبنده) .

۱۷۵- با برگزیدن دوستی دنیا ، رفته است کسی که بسوی بدی آخرت رفته است . (یعنی راه بدی رفته و بد راهی را برگزیده است) .

۱۷۶- بد خانه ایست دنیا (زیرا که آدمی را از آخرت باز می دارد) .

ص ۴۹۸

۱۷۷- بئس الاختیار التَّعَوُّضُ بِمَا يَفْنَى عَمَّا بَقِيَ ۴۴۲۱ .

۱۷۸- بَقَاؤُكُمْ إِلَى فَنَاءٍ ، وَ فَنَاؤُكُمْ إِلَى بَقَاءٍ ۴۴۵۴ .

۱۷۹- يَبْعُوا مَا يَفْنَى بِمَا بَقِيَ ، وَ تَعَوَّضُوا بِنَعِيمِ الْآخِرَةِ عَنْ شِقَاءِ الدُّنْيَا ۴۴۵۵ .

۱۸۰- تَعَزَّ عَنْ الشَّيْءِ إِذَا مَنَعْتَهُ بِقَلِّهِ مَا يَصْحَبُكَ إِذَا أُوْتَيْتَهُ ۴۵۵۵ .

۱۸۱- ثَمَرُهُ الْوَلَهُ بِالْدُّنْيَا عَظِيمِ الْمَحْنَةِ ۴۶۱۱ .

۱۸۲- جَارُ الدُّنْيَا مَحْرُوبٌ ، وَ مَوْفُورٌ مَنكُوبٌ ۴۷۳۸ .

۱۸۳- جُودُ الدُّنْيَا فَنَاءٌ ، وَ رَاحَتُهَا عَنَاءٌ ، وَ سَلَامَتُهَا عَطْبٌ وَ مَوَاهِبُهَا سَبَبٌ ۴۷۳۹ . ۱۷۷- بد برگزیدن است عوض گرفتن آنچه فانی می شود از آنچه باقی می ماند .

۱۷۸- باقی بودن شما بسوی نیستی ، و فنایتان بجانب باقی بودن خواهد بود . (یعنی شما از این دنیا خواهید رفت و بعد از رفتن

به

حیات ابدی خواهید رسید) .

۱۷۹- آنچه را که فانی شدنی است به آنچه باقی خواهد ماند فروخته ، و نعمت آخرت را به جای بدبختی و سختی و دشواری دنیا عوض بگیرید .

۱۸۰- هرگاه در دنیا از چیزی منع شوی (و از نعمتی محروم شدی) خود را تسلّی ده به این که اگر داده شده بودی مدّت کمی همراه تو بود (و چنان نیست که همیشه همراه تو باشد ، پس ناراحتی ندارد گویا دارای نعمت بودی و از دستت رفته است) .

۱۸۱- میوه شیفتگی به دنیا رنج و محنت بزرگ است .

۱۸۲- پناه آورنده به دنیا (یا کسی که دنیا او را پناه داده است) ربوده شده (از او مال او) ، و بهره تاّم از آن (یا کسی که بهره او از آن تمام باشد) منکوب خواهد بود .

۱۸۳- جود و بخشش دنیا نیستی ، و آسایش آن رنج ، و سلامت آن هلاکت ،

ص ۴۹۹

۱۸۴- حَبِّ الدُّنْيَا رَأْسُ كُلِّ خَطِيئَةٍ ۴۸۶۸ .

۱۸۵- حَبِّ الدُّنْيَا رَأْسُ الْفِتْنِ وَأَصْلُ الْمُحْنِ ۴۸۷۰ .

۱۸۶- حَبِّ الدُّنْيَا يُوجِبُ الطَّمَعِ ۴۸۷۲ .

۱۸۷- حَبِّ الدُّنْيَا يَفْسِدُ الْعَقْلَ ، وَيَهْمُ الْقَلْبَ ، عَنْ سَمَاعِ الْحَكَمَةِ ، وَيُوجِبُ أَلِيمَ الْعِقَابِ ۴۸۷۸ .

۱۸۸- حَلَاوَةُ الدُّنْيَا تُوجِبُ مَرَارَةَ الْآخِرَةِ وَسُوءَ الْعُقْبَى ۴۸۸۱ .

۱۸۹- حَلْوَةُ الدُّنْيَا صَبْرٌ ، وَغَذَاؤُهَا سَمَامٌ ، وَأَسْبَابُهَا رَمَامٌ ۴۸۸۶ .

۱۹۰- حَيِّ الدُّنْيَا بَعْرُضُ مَوْتٍ ، وَصَحِيحُهَا عَرَضُ الْأَسْقَامِ ، وَدَرِيئُهُ الْحَمَامُ ۴۸۸۷ . وَبَخْشِشُهَا يَشْرِبُ رِبُودَةً شَدِيدَةً .

قسمت پنجم

۱۸۴- دوستی دنیا رأس هر گناه و منشأ هر خطایی است

، (علامه بزرگوار خوانساری فرموده : احتمال می رود «حَبِّ الدِّينَارِ» باشد بنا بر این روایت چنین خوانده می شود «حَبِّ الدِّينَارِ
أَسَّ كُلِّ خَطِيئَةٍ» دوستی دینار و طلا اساس هر گناهی است .

۱۸۵- دوستی دنیا سر فتنه ها و ریشه و بیخ محنت ها خواهد بود . (احتمال بالا در این روایت هم می رود) .

۱۸۶- دوستی دنیا سبب طمع خواهد شد .

۱۸۷- دوستی دنیا عقل را فاسد نموده ، و قلب را از شنیدن حکمت (علم راست و درست) کر کرده ، و سبب عذاب دردناک
خواهد شد .

۱۸۸- شیرینی دنیا موجب تلخی آخرت و بدی آن سرا خواهد شد .

۱۸۹- شیرینی دنیا دوی تلخ ، و غذای آن زهر ، و اسباب آن پاره های ریسمان پوسیده است .

۱۹۰- زنده دنیا در معرض مرگ ، و تندرست آن نشانه بیماریها و هدف تیرهای

ص ۵۰۰

۱۹۱- حکم علی أهل الدنیا بالشقاء ، و الفناء ، و الدمار ، و البوار ۴۹۳۲ .

۱۹۲- حَفَّتِ الدنیا بالشّهوات ، و تحببت بالعاجله ، و تزینت بالغرور و تحلت بالآمال ۴۹۳۵ .

۱۹۳- حاربوا أنفسکم علی الدنیا ، و اصرفوها عنها ، فإنها سريعه الزوال ، كثيره الزلزال ، و شيكه الانتقال ۴۹۳۶ .

۱۹۴- حکم علی مكثرى أهل الدنیا بالفاقه ، و أعین من غنى عنها بالزّاحه ۴۹۳۸ .

۱۹۵- خير الدنیا حسره ، و شرّها ندم ۴۹۶۳ .

۱۹۶- خير الدنیا زهید ، و شرّها عتید ۵۰۰۶ . قضاء و قدر مرگ خواهد بود .

۱۹۱- بر اهل دنیا (یعنی کسانی که شیفته دنیايند و آخرت را وا گذاشته اند از جانب خدا) به بدبختی و نیستی و ریشه در

آمدن

و هلاکت حکم گردیده است .

۱۹۲- دنیا به خواهشها پیچیده و فرو گرفته شده ، و به لذت های حاضر دوستی کرده ، و بفریب آراسته گشته ، و به امیدها زیور گرفته است .

۱۹۳- با نفسهای خود بر سر دنیا بجنگید ، و آن را از دنیا برگردانید زیرا که دنیا زود گذر ، حرکت و بلایش بسیار ، و سریع الانتقال است .

۱۹۴- بر ثروتمندان و زیاد مالداران اهل دنیا به نیاز حکم داده شده ، و بر کسی که از آن بی نیاز گشته به راحتی و آسایش کمک شده است .

۱۹۵- خیر دنیا حسرت ، و شرّ آن پشیمانی خواهد بود . (یعنی در آخرت آدمی حسرت خورد که چرا بیشتر انجام نداده و یا در وقت خروج از دنیا که از اموال و املاک جدا می شود حسرت خواهد خورد ، و پشیمانی شرّ روشن است) .

۱۹۶- خیر دنیا اندک و شرّ آن آماده است .

ص ۵۰۱

۱۹۷- خذ ممّا لا یبقی لکّ لما یبقی لکّ و لا یفارقک ۵۰۴۱ .

۱۹۸- خذ من قلیل الدّنیما ما یکفیک ، و دع من کثیرها ما یطغیک ۵۰۴۴ .

۱۹۹- خذ من الدّنیما ما أتاک ، و تولّ عمّا تولّی منها عنک فإن لم تفعل فأجمل فی الطّلب ۵۰۵۰ .

۲۰۰- خلطه أبناء الدّنیما رأس البلوی و فساد التّقوی ۵۰۶۰ .

۲۰۱- خلطه أبناء الدّنیما تشین الدّین ، و تضعف الیقین ۵۰۷۲ .

۲۰۲- خطر الدّنیما یسیر ، و حاصلها حقیر ، و بهجتها زور ، و مواهبها غرور ۵۰۷۴ .

۲۰۳- خاب رجاءه و مطلبه من کانت الدّنیما أمله و أربه ۵۰۸۶ . ۱۹۷- از آنچه برای تو باقی

نمی ماند (دنیا) برای آنچه برایت باقی می ماند و از تو جدا نمی گردد فراگیر .

۱۹۸- از اندک دنیا آنچه را که بس باشد تو را فرا گرفته ، و از بسیار آن که تو را یاغی نماید واگذار .

۱۹۹- از دنیا آنچه تو را بیاید فرا گیر ، و از آنچه از آن از تو رو بگرداند رو بگردان ، پس اگر چنین نکنی در طلب اجمال نما (یعنی اعتدال را مراعات کن) .

۲۰۰- آمیزش فرزندان دنیا (و کسانی که به دنیا حریص اند) سر بلا و فساد تقوا خواهد بود .

۲۰۱- آمیزش فرزندان دنیا دین را عینناک ساخته و یقین را ضعیف می گرداند .

۲۰۲- قدر دنیا اندک ، و حاصل آن حقیر و پست ، و شادمانیش باطل ، و بخششهای آن فریب خواهد بود .

۲۰۳- امید و مطلب و مقصود او ناامید شده کسی که دنیا آرزو و حاجت او باشد . (و یا ناامید باد کسی که چنین باشد) .

ص ۵۰۲

۲۰۴- دار بالبلاء محفوفه ، و بالغدر موصوفه (معروفه) ، لا تدوم أحوالها ، و لا یسلم نزالها ۵۱۲۴ .

۲۰۵- دار هانت علی ربّها ، فخلط حلالها بحرامها ، و خیرها بشرّها ، و حلوها بمرّها ۵۱۲۵ .

۲۰۶- دار الفناء مقیل العاصین و محلّ الأشقیاء و المعتدین (المبعدین ، المتعدّین) ۵۱۲۷ .

۲۰۷- دعاکم الله سبحانه إلى دار البقاء ، و قراره الخلود ، و التّعماء ، و مجاوره الأنبیاء و السّیّداء ، فعصیتم ، و أعرضتم ، و دعتمکم الدّنیا إلى قراره الشّقاء و محلّ الفناء و أنواع البلاء و العناء فأطعتم

و بادرتم و أسرعتم ۵۱۵۸ . ۲۰۴- سرایی است که به بلاء فرو گرفته شده و به بی وفایی معروف و یا توصیف گشته ، احوال آن پاینده نبوده ، و فرود آیندگان آن سالم نخواهند ماند .

۲۰۵- (دنیا) خانه ایست که خوار است نزد صاحبش (و بی قدر و منزلت است نزد پروردگار) حلال آن را به حرام آن و خوبش را به بدش ، و شیرین آن را به تلخ آن آمیخته نموده است (بنا بر این دنیا سرایی است که چند روزی برای آزمایش پدید آمده تا نیک و بد از هم جدا شوند) .

۲۰۶- خانه فنا پذیر خوابگاه گنهکاران و جایگاه بدبختان و تبعید شدگان و یا از حدّ در گذرند گانست .

۲۰۷- خداوند سبحان شما را بسوی سرای جاوید و قرار گاه همیشگی و نعمت و مجاورت و همسایگی پیمبران و نیکبختان دعوت نموده شما نافرمانی کرده و اعراض نمودید ، و اما دنیا شما را به جایگاه بدبختی و محل فنا و نیستی و انواع بلا و رنج و زحمت خوانده پیروی نموده و پیشی گرفته و شتاب کردید .

ص ۵۰۳

۲۰۸- ذکر الدّنيا أدواً الأدواء ۵۱۷۶ .

۲۰۹- ذلّ الدّنيا عزّ الآخرة ۵۱۸۱ .

۲۱۰- ذر ما قلّ لما کثر و ما ضاق لما اتّسع ۵۱۸۵ .

۲۱۱- رأس الآفات الوله بالدّنيا ۵۲۶۴ .

۲۱۲- ربّ ناصح من الدّنيا عندک متّهم ۵۳۵۵ .

۲۱۳- ربّ صادق من خیر (خبر) الدّنيا عندک مکذّب ۵۳۵۷ .

۲۱۴- ربّ محذور من الدّنيا عندک غیر محتسب ۵۳۵۸ .

۲۱۵- رغبتک فی المستحيل جهل ۵۳۸۴ .

۲۱۶- رضاک بالدّنيا من سوء اختیارک و شقاء جدّک ۵۴۱۳ .

۲۰۸- یاد دنیا بدترین دردها و بیماریهاست .

۲۰۹- خواری دنیا عزّت آخرت است . (یعنی کسی که دنیا را خوار دارد و یا به حسب ظاهر خداوند از دنیا به او چیزی نداده ، این کار سبب خواهد شد که در آخرت خداوند او را عزیز دارد) .

۲۱۰- آنچه را اندک است برای آنچه بسیار است و آنچه را تنک است برای آنچه وسیع خواهد بود (دنیا و آخرت) واگذار .

۲۱۱- سر آفت ها و سبب آنها شیفستگی به دنیا است .

۲۱۲- بسا نصیحت کننده از دنیا که در نزد تو متهم است .

۲۱۳- بسا راستگویی از خیر دنیا (و یا از خبر دنیا به بدی) که در نزد تو دروغگو پنداشته شده است .

۲۱۴- بسا حذر کرده شده از دنیا که در نزد تو در شمار نیاید . (یعنی باید از آن دوری نمود و کناره گرفت ولی مردم بی تفاوت باشند) .

۲۱۵- میل و رغبت تو در تغییر یابنده (دنیا و مراتب آن) نادانی است .

۲۱۶- رضا و خوشنودی تو به دنیا از بدی گزینش و بدبختی تست .

ص ۵۰۴

۲۱۷- زیاده الدّنيا تفسد الآخرة ۵۴۹۰ .

۲۱۸- زخارف الدّنيا تفسد العقول الضّعیفه ۵۴۹۴ .

۲۱۹- سبب الشّقاء حبّ الدّنيا ۵۵۱۶ .

۲۲۰- سبب فساد العقل حبّ الدّنيا ۵۵۴۳ .

۲۲۱- سلطان الدّنيا ذلّ ، و علوها سفلی ۵۵۷۰ .

۲۲۲- سرور الدّنيا غرور ، و متاعها ثبور ۵۵۷۶ .

۲۲۳- سکون النّفس إلى الدّنيا من أعظم الغرور ۵۶۵۰ .

۲۲۴- شرّ المحن حبّ الدّنيا ۵۷۲۱ .

۲۲۵- شَرِّ الْفِتَنِ مَحَبَّةَ الدُّنْيَا ۵۷۴۷ . ۲۱۷- زیادتی دنیا آخرت را فاسد می نماید ، چون غالبا از حرام

مصون نبوده و آدمی را شیفته می نماید .

۲۱۸- آرایشهای دنیا عقلهای ضعیف را فاسد می نماید . (اما عقلهای قوی فریب داده نشوند چون دناوت و پستی دنیا را درک کرده اند) .

۲۱۹- سبب بدبختی دوستی دنیاست (به نحوی که آدمی را از آخرت باز دارد) .

۲۲۰- سبب تباهی عقل دوستی دنیاست .

۲۲۱- سلطنت دنیا خواری ، و بلندی آن پستی است .

۲۲۲- شادمانی دنیا فریب ، و متاع آن هلاکت است .

۲۲۳- آرام گرفتن نفس بدنیا از بزرگترین فریب است ، (زیرا که دنیا رهگذر و بی ارزش خواهد بود) .

۲۲۴- بدترین محنت ها دوستی دنیاست .

۲۲۵- بدترین فتنه ها دوستی دنیاست .

ص ۵۰۵

۲۲۶- صحّه الدّنيا أسقام ، و لذّاتها آلام ۵۸۱۱ .

۲۲۷- صار الفسوق فی الدّنيا (النَّاس) نسبا ، و العفاف عجبا ، و لبس الإسلام لبس الفرو مقلوبا ۵۸۶۲ .

۲۲۸- طلاق الدّنيا مهر الجنّه ۵۹۸۹ .

۲۲۹- طلب الدّنيا رأس الفتنه ۵۹۹۰ .

۲۳۰- طالب الدّنيا بالدّین معاقب مذموم ۵۹۹۴ .

۲۳۱- طلب الجمع بین الدّنيا و الآخره من خداع النَّفس ۵۹۹۵ .

۲۳۲- طالب الدّنيا تفوته الآخره ، و یدرکه الموت حتّی يأخذه بغته (بعنقه) ، و لا یدرک من الدّنيا إلّا ما قسّم له ۶۰۱۵ . ۲۲۶-
درستی و صحت دنیا بیماریها ، و لذت های آن دردهاست .

۲۲۷- نافرمانی و گناه در دنیا (یا در میان مردم) نسب ، و باز ایستادن از حرام و پاکدامنی عجب و شگفت انگیز گردیده ، و اسلام مانند پوستین وارونه پوشیده شده است (راستی جای تعجب خواهد بود) .

۲۲۸- طلاق دنیا کابین بهشت است .

۲۲۹- طلب کردن دنیا

سر فتنه است .

۲۳۰- طلب کننده دنیا بدین (و کسی که برای دنیا بدین ضرر زند) معاقب نکوهیده است .

۲۳۱- طلب جمع کردن میان دنیا و آخرت از حيله و مکر نفس است . (یعنی این دو با هم جمع نخواهند شد) .

۲۳۲- طلب کننده دنیا آخرت از او فوت شده و مرگ او را درک نموده تا او را ناگهان بگیرد یا گلوی او را بگیرد و از دنیا دریافت نمی نماید مگر آنچه قسمت او خواهد شد .

ص ۵۰۶

۲۳۳- ظفر بفرحه البشري من أعرض عن زخارف الدنیا ۶۰۵۲ .

۲۳۴- عجبت لعامر دار الفناء ، و تارك دار البقاء ۶۲۵۱ .

۲۳۵- عبد الدنیا مؤبّد الفتنه و البلاء ۶۳۰۴ .

۲۳۶- غايه الدنیا الفناء ۶۳۵۲ .

۲۳۷- غرور الدنیا یصرع ۶۳۸۷ .

۲۳۸- غری یا دنیا من جهل حیلک ، و خفی علیه حبائل کیدک ۶۴۱۳ .

۲۳۹- و قال- علیه السلام- فی وصف الدنیا : غرّاره ، غرور ما فیها ، فانیه فان من علیها ۶۴۱۹ .

۲۴۰- غرّاره ، ضرّاره ، حائله ، زائله ، بائده ، نافده ۶۴۲۶ . ۲۳۳- به شادمانی مژده (دخول بهشت) پیروزی یافته کسی که از زخارف و زینت های دنیا رو بگرداند .

۲۳۴- من از آباد کننده سرای نیستی (دنیا) و ترک کننده سرای جاوید (آخرت) تعجب دارم .

۲۳۵- بنده دنیا دائم در فتنه و بلاء است .

۲۳۶- پایان و عاقبت دنیا فانی شدن است .

۲۳۷- فریب دنیا (آدمی را در هلاکت) می اندازد .

۲۳۸- ای دنیا کسی را فریب ده که حيله های تو را نداند ، و دامهای مکر تو بر او

پنهان باشد .

۲۳۹- حضرت در وصف دنیا فرموده : فریب دهنده است ، فریب خواهد بود آنچه در آنست ، نیست شونده است ، فانی شونده خواهد بود هر که بر آنست .

۲۴۰- (دنیا) سخت فریب دهنده ، سخت زیان رساننده ، تغییر یابنده ، زائل شونده ، هلاک شونده ، تمام شونده است .

قسمت ششم

ص ۵۰۷

۲۴۱- غذاء الدنیا سمّام ، و أسبابها رمام ۶۴۲۸ .

۲۴۲- فی العزوف عن الدنیا درک النّجاح ۶۴۴۸ .

۲۴۳- فی تصاریف الدنیا اعتبار ۶۴۵۳ .

۲۴۴- فی الدنیا عمل ، و لا حساب ۶۴۹۳ .

۲۴۵- فی الدنیا رغبه الأشقیاء ۶۵۰۳ .

۲۴۶- قد یتفاضل المتواصلان (المتفاضلان) ، و یشتّ جمع الألیفین ۶۴۶۱ .

۲۴۷- قد أمرّ من الدنیا ما کان حلوا ، و کدر منها ما کان صفوا ۶۶۹۴ .

۲۴۸- قد تزینت الدنیا بغرورها ، و غرت بزینتها ۶۶۹۶ . ۲۴۱- غذا و خورش دنیا سم و زهرها ، و اسباب آن ریسمان کهنه هاست . (یعنی همیشه در شرف گسستن و بریدن خواهد بود) .

۲۴۲- در بازگشت و پشت کردن به دنیاست درک پیروزی .

۲۴۳- در تغییرهای دنیا عبرت گرفتی است .

۲۴۴- در دنیا عمل است و حسابی نیست (بلکه حساب در آخرت می باشد) .

۲۴۵- در دنیا رغبّت بدبختان است .

۲۴۶- گاهی دو بهم پیوسته از یکدیگر جدا شده ، و دو جمعیت به یکدیگر خو گرفته ، پراکنده می گردند (پس نباید فریب این دنیا را خورد و نباید به آن دل بست) .

۲۴۷- در حقیقت از دنیا آنچه شیرین بوده تلخ گشته ، و آنچه صاف بود تیره و مکر شده

است .

۲۴۸- در حقیقت دنیا به فریب خود آراسته شده ، و به آرایش خود فریب داده است .

ص ۵۰۸

۲۴۹- قلیل الدنیا یدهب بکثیر الآخره ۶۷۹۵ .

۲۵۰- قلیل الدنیا لا یدوم بقائه ، و کثیرها لا یؤمن بلاؤه ۶۸۱۲ .

۲۵۱- قوام الدنیا بأربع : عالم یمعل بعلمه ، و جاهل لا یستکف أن یتعلم ، و غنی یمال علی الفقراء ، و فقیر لا یبیع آخرته بدنیه فإذا لم یمعل العالم بعلمه ، استکف الجاهل أن یتعلم ، و إذا بخل الغنی بماله باع الفقیر آخرته بدنیه ۶۸۱۸ .

۲۵۲- کلّ جمع إلى شتات ۶۸۵۱ .

۲۵۳- کلّ أرباح الدنیا خسران ۶۸۵۸ . ۲۴۹- کم دنیا بسیار آخرت را از بین می برد .

۲۵۰- اندک دنیا بقایش پاینده نمی ماند ، و بسیار آن از بلایش ایمنی نیست (بلکه منشأ بلاهای گوناگون خواهد بود) .

۲۵۱- نظام دنیا به چهار چیز است : عالمی که به علم خود عمل کند ، و جاهلی که ننگ نداشته باشد از این که بیاموزد ، و ثروتمندی که بر فقراء از مالش بخشش نماید ، و فقیری که آخرت خود را به دنیایش نفروشد ، پس زمانی که عالم به علمش عمل ننمود ، جاهل استنکاف کند از این که یاد گیرد ، و چون ثروتمند به مال خود بخل ورزد ، فقیر آخرت خویش را به دنیایش می فروشد . (از این روایت استفاده می شود که خداوند صلاح دانسته نظام دنیا را با این چهار صنف بر قرار سازد ، بنا بر این مساواتی که بعضی می کوشند آن را بر قرار سازند غلط خواهد بود ، و پوشیده نماند

که این روایت در خصال و کتب دیگر نوع دیگر ذکر شده است .

۲۵۲- هر جمعیتی بسوی پراکندگی است . (یعنی دنیا به چنین حالتی منتهی می شود) .

۲۵۳- همه سودهای دنیا زیان است .

ص ۵۰۹

۲۵۴- کلّ ماض فکأن لم یکن . ۶۸۶۰ .

۲۵۵- کلّ یسار الدّنیاء إیسار . ۶۹۰۱ .

۲۵۶- کلّ مؤن الدّنیاء خفیفه علی القانع و العفیف . ۶۹۰۴ .

۲۵۷- کلّ شیء من الدّنیاء سماعه أعظم من عیانه . ۶۹۰۸ .

۲۵۸- کلّ أحوال الدّنیاء زلزال ، و ملکها سلب و انتقال . ۶۹۱۶ .

۲۵۹- کلّ مدّه من الدّنیاء إلی انتهاء ، و کلّ حیّ فیها إلی ممات و فناء . ۶۹۲۰ .

۲۶۰- کم من واثق بالدّنیاء قد فجعته . ۶۹۴۷ .

۲۶۱- کم من ذی طمأنینه إلی الدّنیاء قد صرعته . ۶۹۴۸ . ۲۵۴- هر گذشته ای (همچون دنیا) گویا نبوده است (یعنی به منزله آنست) .

۲۵۵- هر آسانی (و توانگری) دنیا سختی (و درویشی) است .

۲۵۶- همه مؤنه ها (و زحمات دنیا و مخارج آن) بر قناعت کننده و پارسا سبک خواهد بود .

۲۵۷- هر چیزی از دنیا شنیدنش بزرگتر باشد از دیدنش (چون در وصف چیزی بشر شیفته آن شود ولی وقتی ببیند ملاحظه می نماید که آن گونه که خیال می کرده نبوده است) .

۲۵۸- همه حالات دنیا حرکت و جنبش است ، و ملک آن ربودن و انتقال خواهد بود .

۲۵۹- هر مدتی از دنیا (از فراخی و تنگی) بسوی انتهایی است (یعنی بقاء ندارد) ، و هر زنده ای در آن بسوی مردن و فناء خواهد بود .

۲۶۰- بسا اعتماد کننده به دنیا که

در حقیقت دنیا او را دردناک ساخته است .

۲۶۱- بسا آرام بخشی به سبب دنیا که در حقیقت دنیا او را هلاک کرده باشد .

ص ۵۱۰

۲۶۲- کم ذی أبهه جعلته الدنیا حقیرا ۶۹۴۹ .

۲۶۳- کم ذی عزّه ردّته الدنیا ذلیلا ۶۹۵۰ .

۲۶۴- کفی مخبرا عمّا بقی من الدنیا ما مضی منها ۷۰۵۷ .

۲۶۵- کثره الدنیا قلّه ، و عزّها ذلّه ، و زخارفها مضلّه ، و مواهبها فتنه ۷۱۲۵ .

۲۶۶- کن فی الدنیا ببدنک ، و فی الآخره بقلبک و عملک ۷۱۶۴ .

۲۶۷- کن آنس ما تکنون بالدنیا أخطر ما تکنون منها ۷۱۶۹ .

۲۶۸- کونوا عن الدنیا نرّاهما ، و إلى الآخره ولّاهما ۷۱۹۰ .

۲۶۹- کونوا ممّن عرف فناء الدنیا فرهد فیها و علم بقاء الآخره فعمل لها ۷۱۹۱ . ۲۶۲- بسا صاحب عظمت و بزرگی که دنیا او را کوچک قرار داده است .

۲۶۳- بسا صاحب عزتی که دنیا او را به خواری برگرداند .

۲۶۴- برای آنچه از دنیا باقی مانده به عنوان مخبر آنچه از آن گذشته است کفایت می کند (یعنی تمام حالات دنیا یک رقم است پس باید از دنیا پند گرفت) .

۲۶۵- بسیاری دنیا کمی است (چون در مقابل بهره اخروی قرار گرفته) و عزتش ذلت و خواری ، و زخارف آن گمراه کننده ، و بخششهایش فتنه است .

۲۶۶- در دنیا به بدن خود و در آخرت به دل و عملت باش .

۲۶۷- (از نامه های حضرت است به سلمان فارسی - رحمه الله - بعد از آنکه دنیا را به مار مثل می زند فرازهایی دارد چنانکه در نهج البلاغه کتاب ۶۸ دیده می شود آن گاه می فرماید :

(و هر زمان انس و خوی تو به دنیا بیشتر است از آن هراسان تر باش .

۲۶۸- از دنیا پاکان و پاکیزه دامنان ، و بسوی آخرت شیفتگان باشید .

۲۶۹- از کسانی باشید که فناء و نیستی دنیا را شناخته پس در آن بی رغبت

ص ۵۱۱

۲۷۰- کونوا قوما علموا أنّ الدّنيا ليست بدارهم فاستبدلوا ۷۱۹۳ .

۲۷۱- کونوا من أبناء الآخرة ، و لا تكونوا من أبناء الدّنيا فإنّ كلّ ولد سيلحق بأمّه يوم القيامة ۷۱۹۴ .

۲۷۲- کَلِّمُوا أَرْوَاحَ الْمَرْءِ بِالْدُّنْيَا شَغْلًا وَ زَادَ بِهَا وَلَهَا أوردته المسالك و أوقعته في المهالك ۷۲۰۰ .

۲۷۳- کَلِّمُوا لَّا يَنْفَعُ يَضْرَ ، و الدّنيا مع حلاوتها تمرّ ، و الفقر مع الغنى بالله لا يضرّ ۷۲۰۱ .

۲۷۴- کَلِّمُوا فَاتَكَ مِنَ الدّنيا شیء فهو غنيمه ۷۲۰۷ .

۲۷۵- کَمَا أَنَّ الشَّمْسَ وَ اللَّيْلَ لَا يَجْتَمِعَانِ كَذَلِكَ حَبُّ اللَّهِ وَ حَبُّ الدّنيا لَا يَجْتَمِعَانِ ۷۲۱۹ . گشته اند و بقاء و هستی آخرت را دانسته پس برای آن عمل نموده است .

۲۷۰- از دسته جمعیتی باشید که فهمیده اند دنیا سرای آنها نیست پس (آن را به سرای جاوید آخرت) بدل نموده اند .

۲۷۱- از فرزندان آخرت باشید و از فرزندان دنیا مباشید زیرا که هر فرزندی بزودی به مادر خود روز قیامت ملحق می شود .

۲۷۲- هر اندازه اشتغال مرد (آدمی) به دنیا زیاد گردد و شیفتگی او نسبت به آن فراوان شود ، دنیا او را در راهها (ی زیان بخش) وارد ساخته و او را در مهالک می اندازد .

۲۷۳- هر چه سود ندهد ضرر کند ، و دنیا با شیرینیش تلخ می شود ، و بیچارگی با

توانگری به خدا ضرر نمی کند .

۲۷۴- هر اندازه از دنیایت چیزی فوت شود پس آن غنیمت و نفع عظیمی است .

۲۷۵- چنانکه آفتاب و شب با هم جمع نمی شوند همچنین دوستی خدا و

ص ۵۱۲

۲۷۶- کذب من ادعی الیقین بالباقی و هو مواصل للفانی ۷۲۳۷ .

۲۷۷- لکل کثره قلّه ۷۲۸۳ .

۲۷۸- لکل شیء من الدنیا انقضاء و فناء ۷۲۹۷ .

۲۷۹- للمستحلی لذه الدنیا غصه ۷۳۳۳ .

۲۸۰- لقد کاشفتکم الدنیا الغطاء ، و آذنتکم علی سواء ۷۳۴۴ .

۲۸۱- لدنیاکم عندی أهون من عراق خنزیر علی ید مجذوم ۷۳۴۷ .

۲۸۲- لیس المتجر أن تری الدنیا لنفسک ثمنا ، و ممّا لک عند الله عوضا ۷۳۵۵ .

۲۸۳- لحبّ الدنیا صمّت الأسماع عن سماع الحکمه ، و عمیت دوستی دنیا با یکدیگر جمع نخواهند شد .

۲۷۶- دروغ گفته کسی که ادعای یقین به آخرت دارد و حال آنکه به دنیا پیوند کننده است .

۲۷۷- برای هر بسیاری (در دنیا) کمی خواهد بود .

۲۷۸- برای هر چیزی از دنیا گذشتنی و فانی شدنی است .

۲۷۹- برای شیرین شمرنده لذت دنیا غصه ایست (در آخرت که چرا من به دنیا چسبیدم ، و یا در دنیا زمانی که متنبه شود و فرصت از دست رفته باشد) .

۲۸۰- همانا در حقیقت دنیا پرده (خفا) را (از بی اعتباری خود) برداشته ، و بر سبیل تساوی همه شما را اعلام داشته (یعنی میان شما امتیازی قرار نداده است) .

۲۸۱- همانا دنیای شما در نزد من خوارتر است از استخوانهای خوکی که در دست جذامی باشد .

۲۸۲- تجارت این نیست که دنیا را بهاء نفس و بهاء

از آنچه برایت در نزد خدا عوضی است (عمر، و بهشت) بینی .

۲۸۳- برای دوستی دنیا گوشها از شنیدن حکمت (علم راست و درست) کر

ص ۵۱۳

القلوب عن نور البصیره ۷۳۶۳ .

۲۸۴- لم ينل أحد من الدنيا حبره إلا أعقبته عبره ۷۵۳۶ .

۲۸۵- لم يصف الله سبحانه الدنيا لأوليائه ، و لم يرض بها على أعدائه ۷۵۳۹ .

۲۸۶- لم يلق أحد من سراء الدنيا بطنا إلا منحتة من ضرائها ظهرا ۷۵۴۱ .

۲۸۷- لم يفد من كانت همته الدنيا عوضا ، و لم يقض مفترضا ۷۵۴۲ .

۲۸۸- لم تطل امرء من الدنيا ديمه رخاء إلا هتنت عليه مزنه بلاء ۷۵۶۰ . شده و دلها از نور بصیرت و بینایی (در امور بر نهج حق) کور گشته اند .

۲۸۴- احدی به سرور و شادمانی از دنیا نرسیده جز آنکه اشک و اندوهی آن را به دنبال آورد .

۲۸۵- خداوند سبحان دنیا را برای دوستانش صاف نگردانیده (بلکه پیوسته به آلام و کدورات آمیخته است) و بر دشمنانش به آن بخیلی ننموده است (چون دنیا بی ارزش است) .

۲۸۶- احدی به رو خوشی برخورد ننموده مگر آنکه از سختی و گرفتاری خود پستی را به او عطاء کرده است (یعنی هر اقبالی از آن ادباری دارد و هر آشتی و دوستی از آن جنگ و دشمنی به دنبال دارد) .

۲۸۷- کسی که همت او دنیا باشد عوضی را کسب نکرده و واجبی یا امر ضروری لازمی را بجا نیاورده است .

۲۸۸- بر مردی (یا انسانی) ابر وسعت و فراخی از دنیا سایه نینداخته (و

یا مشرف نگردیده (جز آنکه ابر بلایی بر او بریزد .

ص ۵۱۴

۲۸۹- لو عقل أهل الدنيا لخربت الدنيا ۷۵۷۴ .

۲۹۰- لو كانت الدنيا عند الله محمودا لاختص بها أوليائه لكنه صرف قلوبهم عنها و محا عنهم منها المطامع ۷۶۰۳ .

۲۹۱- لو بقيت الدنيا على أحدكم لم تصل إلى من هي في يديه ۷۶۰۸ .

۲۹۲- من ساعى الدنيا فاتته ۷۷۸۵ .

۲۹۳- من قعد عن الدنيا طلبته ۷۷۸۶ .

۲۹۴- من صارع الدنيا صرعته ۷۷۸۸ .

۲۹۵- من عصى الدنيا أطاعته ۷۷۸۹ .

۲۹۶- من أعرض عن الدنيا أته ۷۷۹۰ . ۲۸۹- اگر اهل دنیا عاقل بودند هر آینه دنیا خراب می شد (چون کسی به دنیا مشغول نمی شد در نتیجه نظام آن بهم می خورد) .

۲۹۰- اگر دنیا در نزد خدا پسندیده بود هر آینه دوستانش را به آن اختصاص می داد لیکن دلهای آنان را از آن برگردانیده ، و از آنان مطامع دنیا را محو و نابود کرده است .

۲۹۱- اگر دنیا بر احدی از شما باقی می ماند به کسی که آن در دستهای اوست نمی رسید (یعنی در دست پیشینیان و پادشاهان می ماند) .

۲۹۲- هر که برای دنیا کوشش کند دنیا از دستش برود .

۲۹۳- هر که از دنیا بنشیند (و در طلب آن نکوشد) دنیا او را طلب کند (و بسویش رو آورد) .

۲۹۴- هر کسی با دنیا کشتی گیرد دنیا او را به زمین زند .

۲۹۵- هر که نافرمانی دنیا کند دنیا او را اطاعت کند .

۲۹۶- هر که از دنیا اعراض کند دنیا او را بیابد .

ص ۵۱۵

٢٩٧- من عرف الدّنيا تزهد ٧٨٣١ .

٢٩٨- من سلا عن الدّنيا

أته راغمه ٨٠٧٩ .

٢٩٩- من ملكته الدنيا كثر صرعه ٨١٦٠ .

٣٠٠- من راقه زبرج الدنيا ملكته الخدع ٨١٧٠ .

٣٠١- من ابتاع آخرته بدنيه ربحهما ٨٢٣٦ .

٣٠٢- من باع آخرته بدنيه خسرهما ٨٢٣٧ .

قسمت هفتم

٣٠٣- من استقل من الدنيا استكثر مما يؤمنه ٨٢٥٢ .

٣٠٤- من استكثر من الدنيا استكثر مما يوبقه ٨٢٥٣ .

٣٠٥- من عمر دنياه خرب ماله ٨٣٤٧ . ٢٩٧- هر که دنیا را شناخت (در آن) بی رغبت گردد .

٢٩٨- هر که از دنیا دست کشد (و آن را فراموش نماید) دنیا بسویش بینی به خاک مالیده (و ذلیل و خوار) خواهد آمد .

٢٩٩- هر که دنیا مالک او گردد بسر افتادش فراوان گردد .

٣٠٠- هر که زینت دنیا او را خوش آید فریب ها او را مالک گردد .

٣٠١- هر که آخرت خود را به دنیایش خریداری کند ، در هر دو سود نماید .

٣٠٢- هر که آخرت خود را به دنیایش بفروشد در هر دو زیان کند .

٣٠٣- هر که دنیا را کم کند و یا از آن کم طلب نماید از آنچه او را ایمنی بخشد زیاد نماید و یا زیاد طلب کند .

٣٠٤- هر که از دنیا زیاد طلب کند از آنچه او را به هلاکت رساند بسیار طلب خواهد نمود .

٣٠٥- هر که دنیایش را آباد سازد جای بازگشت (آخرت) خود را خراب نموده است .

ص ٥١٦

٣٠٦- من اغتر بالدنيا اغتر بالمنى ٨٣٥١ .

٣٠٧- من رضى بالدنيا فاتته الآخرة ٨٣٧٦ .

٣٠٨- من حرص على الدنيا هلك ٨٤٤٢.

٣٠٩- من كان بيسير الدنيا لا يقنع لم يغنه من كثيرها ما يجمع ٨٤٨٤.

٣١٠- من

أغبن مَمَّن باع البقاء بالفناء ٨٥٠٨.

٣١١- من أخسر مَمَّن تعوَّض عن الآخرة بالدنيا ٨٥٠٩.

٣١٢- من طلب من الدنيا ما يرضيه كثر تجنَّيه و طال تعدَّيه ٨٥٢١.

٣١٣- من وثق بغرور الدنيا أمن مخوفه ٨٥٤٨.

٣١٤- من قعد عن طلب الدنيا قامت إليه ٨٥٦٣. ٣٠٦- هر که به دنیا فریب خورد به آرزوها فریب خورد .

٣٠٧- هر که به دنیا خوشنود شود آخرت از دستش رود .

٣٠٨- هر که بر دنیا حریص باشد به هلاکت رسد .

٣٠٩- هر که چنین است که به اندک دنیا قانع نباشد او را بسیار آن از آنچه جمع کند بی نیاز نخواهد نمود .

٣١٠- کیست مغبون تر از کسی که پاینده (آخرت) را بنا پایدار (دنیا) بفروشد ٣١١- کیست زیانکارتر از کسی که دنیا را از آخرت به عوض گیرد (و به جای آخرت به دنیا چسبد) ٣١٢- هر که طلب کند از دنیا آنچه را که او را خوشحال سازد تجنَّی (چیدن و یا در گناه افتادن) او بسیار بوده و تجاوز و ظلم او به درازا کشد (مانند بعض از حکام) .

٣١٣- هر که به فریب دنیا اعتماد کند از آنچه باید خوف آن را داشته باشد ایمن خواهد بود .

٣١٤- هر که از طلب کردن دنیا بنشیند (و نسبت به آن بی تفاوت باشد) بسوی

ص ٥١٧

٣١٥- من أسرف فی طلب الدنيا مات فقیرا ٨٦٠٨.

٣١٦- من عرف عن الدنيا أتمه صاغرہ ٨٥٢٢.

٣١٧- من لهج قلبه بحب الدنيا التاط منها بثلاث : هم لا یغنیه (لا یعبه) ، و حرص لا یترکه

، و أمل لا یدرکه ۸۷۴۱ .

۳۱۸- من راقه زبرج الدنیا أعقب ناظریه کمها ۸۷۸۶ .

۳۱۹- من رغب فی زخارف الدنیا فاته البقاء المطلوب ۸۸۰۱ .

۳۲۰- من غلبت الدنیا علیه عمی عمّا بین یدیه ۸۸۵۶ .

۳۲۱- من عمر دنیاہ أفسد دینه و أخرب أخراه ۸۸۰۸ . او پیاخیزد (یعنی دنیا رو به او آورد) .

۳۱۵- هر که در طلب دنیا از حد تجاوز کند فقیر (و تهیدست از توشه آخرت بمیرد) .

۳۱۶- هر که از دنیا برگردد (و نسبت به آن بی رغبت باشد) او را خوار و ذلیل خواهد آمد .

۳۱۷- هر که دلش به دوستی دنیا حریص باشد به سه چیز از آن خواهد چسبید : اندوهی که (از او جدا نگردد) یا او را بی نیاز نسازد ، و حرصی که از او دست بردارد ، و امیدی که آن را نخواهد یافت (نهج البلاغه کلمات قصار ۲۱۹) .

۳۱۸- هر که زینت دنیا او را خوش آید کوری مادر زاد را به چشمهای خود به میراث دهد (یعنی دیگر صلاح کار را نخواهد دید) .

۳۱۹- هر که در زینت های دنیا رغبت کند سرای جاویدی که مطلوب است (آخرت) از او فوت شود .

۳۲۰- هر که دنیا بر او غلبه نماید از آنچه پیش روی اوست (مرگ و قیامت) کور خواهد بود .

۳۲۱- هر که دنیایش را آباد سازد دینش را فاسد نموده و آخرت خود را خراب

ص ۵۱۸

۳۲۲- من أحب رفعة الدنیا و الآخره فلیمقت فی الدنیا الرّفعة ۸۸۶۸ .

۳۲۳- من تدلّل لأبناء الدنیا ، تعرّی

من لباس التقوی ۸۸۶۹.

۳۲۴- من قَصْرَ نظره علی أبناء الدّنيا ، عمی عن سیل الهدی ۸۸۷۰.

۳۲۵- من طلب من الدّنيا شیئا ، فاته من الآخرة أكثر ممّا طلب ۸۸۹۵.

۳۲۶- من طلب الدّنيا بعمل الآخرة ، كان أبعد له ممّا طلب ۸۹۰۱.

۳۲۷- من سَخَتَ نفسه عن مواهب الدّنيا ، فقد استكمل العقل ۸۹۰۴.

۳۲۸- من ملک من الدّنيا شیئا ، فاته من الآخرة أكثر ممّا ملک ۸۹۰۸ . نماید .

۳۲۲- هر که رفعت و بلندی دنیا و آخرت را دوست دارد پس باید رفعت و بلندی در دنیا را دشمن داشته باشد .

۳۲۳- هر که برای فرزندان دنیا فروتنی کند ، از لباس تقوا برهنه گردیده است .

۳۲۴- هر که نگاه خود را بر فرزندان دنیا مقصور سازد (و دیده بر آنها دوزد) از راه رسیدن به حق کور گردد .

۳۲۵- هر که چیزی را از دنیا طلب کند ، بیش از آنچه از دنیا طلب نموده از آخرت او فوت شود .

۳۲۶- هر که به سبب عمل آخرت دنیا را طلب کند (مثل ریاء که منظور از آن نفع دنیوی باشد) آن عمل دورتر از آنچه طلب کرده است خواهد بود . (یعنی به آن نخواهد رسید) .

۳۲۷- هر که نفسش بخشش های دنیا را ترک نماید (و به زخارف آن بی اعتنا باشد) پس علی التحقیق عقل را کامل نموده است .

۳۲۸- هر که مالک چیزی از دنیا شود بیش از آنچه مالک گردیده از آخرت او فوت شود (مراد ثوابهای اخروی است که خداوند در مقابل صبر بر فقر به او مرحمت

۳۲۹- من عرف الدنیا لم یحزن علی ما أصابه ۸۹۳۵.

۳۳۰- من عرف خداع الدنیا لم یغترّ منها بمحالات الأحلام ۸۹۳۹.

۳۳۱- من ظفر بالدنیا نصب ، و من فاتته تعب ۹۰۱۲.

۳۳۲- من عظمت الدنیا فی عینه ، و کبر موقعها فی قلبه ، أثرها علی الله ، و انقطع إليها ، و صار عبدا لها ۹۰۳۰.

۳۳۳- من استشعر الشغف بالدنیا ، ملأت ضمیره أشجانا لها رقص علی سويداء قلبه ، همّ يشغله ، و غمّ یحزنه حتی یؤخذ بكظمه ، فیلقی بالفضاء منقطعاً أبهراه ، هیئنا علی الله فناء بعیدا علی الإخوان لقاؤه (بقائه) ۹۰۶۰ . می کند) .

۳۲۹- هر که دنیا را بشناسد (که وفا و بقایی در آن تصور ندارد) بر آنچه به او می رسد اندوهناک نخواهد گردید .

۳۳۰- هر که مکر دنیا را بشناسد به خوابهای محال (اعتبارات و دولت های دنیا که پوچ و خواب و خیال است) فریب نخورد

۳۳۱- هر که به دنیا پیروزی یابد به زحمت افتد و هر که دنیا از او فوت شود رنجور شود (یعنی آدمی در هر صورت بدون رنج نخواهد بود چنانکه سعدی گوید : ۳۳۲- هر که دنیا پیش چشمش بزرگ جلوه کند و موقعیت آن در دل او بزرگ باشد آن را بر خدا برگزیده ، و بریده شود بسوی آن و بنده آن خواهد گردید .

۳۳۳- هر که دوستی عمیق دنیا را شعار خود کند (که از آن جدا نشود) دلش را از اندوه هایی که بر سویدا و اصل دانه دلش برای آن رقص و بازی و حرکتی

است پر نماید اندوهی که او را (به خود) مشغول سازد و غمی که او را اندوهگین نماید (تا وقت مرگ) تا آنکه او با خشم خود (و ناراحتی که از جهت نرسیدن به آرزوها دارد) فرا گرفته شود پس در فضا (در وقت جان کندن) انداخته شود ، در حالی که دو رگ دلش بریده بر خدا فنا و میراندن او آسان ، بر دوستان و برادرانش لقاء و دیدارش دور

ص ۵۲۰

۳۳۴- من اعتمد على الدنيا فهو الشقي المحروم ۹۰۸۳ .

۳۳۵- من خدم الدنيا استخدمته ، و من خدم الله سبحانه خدمته ۹۰۹۱ .

۳۳۶- من كانت الدنيا همه ، طال يوم القيامة شقاؤه و غمه ۹۰۱۰ .

۳۳۷- من سلا عن مواهب الدنيا عزّ ۹۱۸۴ .

۳۳۸- من نكد الدنيا تنغيص الاجتماع بالفرقه ، و السرور بالغصه ۹۳۲۶ .

۳۳۹- من هوان الدنيا على الله أن لا يعصى إلا فيها ۹۳۶۶ .

۳۴۰- من ذمامه الدنيا عند الله أن لا ينال ما عنده إلا بتركها ۹۳۶۷ . خواهد بود (و ملاقات و دیدار به آخرت افتد) .

۳۳۴- هر که بر دنیا اعتماد کند پس او بدبخت محروم است .

۳۳۵- هر که دنیا را خدمت کند او را دنیا استخدام خواهد نمود ، و کسی که خدای سبحان را خدمت نماید دنیا او را خدمت کند .

۳۳۶- هر که دنیا هم و مقصد او باشد روز قیامت بدبختی و غمش بدرازا کشد .

۳۳۷- هر که بخششهای دنیا را فراموش کند عزیز شود .

۳۳۸- از سختی دنیا (و بی اعتباری آن) تیره کردن اجتماع است به جدایی و شادمانی

است بغضه .

۳۳۹- از خواری و پستی دنیا بر خدا (و در نزد او) آنست که خداوند نافرمانی نمی شود مگر در آن (و لذا در احادیث وارد شده اگر دنیا در نزد خدا به اندازه بال مگس و یا پشه ای ارزش داشت از آن شربت آبی به کافران نمی چشانند .

۳۴۰- از کفالت و تکفل دنیا در نزد خدا آنست که رسیده نمی شود به آنچه در نزد اوست (خدا) مگر به ترک آن (دنیا ، بنا بر این کسانی که مایلند به کمال فضل الهی

ص ۵۲۱

۳۴۱- ما أفسد الدین کالدنیا ۹۴۷۶ .

۳۴۲- ما بقاء فرع بعد ذهاب أصل ۹۵۵۵ .

۳۴۳- ما دنیاك التي تحببت إليك بخير من الآخرة التي قبحها سوء النظر عندك ۹۶۱۰ .

۳۴۴- ما قدمت من دنیاك فلنفسك ، و ما أخرت منها فللعدو ۹۶۱۵ .

۳۴۵- ما زاد في الدنيا نقص في الآخرة ۹۶۱۹ .

۳۴۶- ما نقص في الدنيا زاد في الآخرة ۹۶۲۰ .

۳۴۷- ما نلت من دنیاك فلا تكثر به فرحا ، و ما فاتك منها فلا تأس عليه در دنیا برسند باید ترك دنیا کنند ، و گرنه دنیا نخواهد گذاشت به مقامی رسند) .

۳۴۱- چیزی مانند دنیا دین را فاسد نخواهد نمود .

۳۴۲- (این فراز بعد از فرازهای دیگر است چنانکه در نهج البلاغه خطبه ۱۴۵ ذکر گردیده که آن حضرت در بی وفایی دنیا ایراد فرموده است تا به اینجا که می فرماید : در حقیقت اصول ما پدران و مادران ما که ما فرع آنها هستیم در گذشتند ، پس چگونه فرعی بعد از رفتن اصلش باقی خواهد ماند .

۳۴۳- دنیایی که

بسوی تو دوستی می نماید (و نسبت به تو علاقه نشان می دهد) از آخرتی که بدی نظر در نزد تو (و بداندیشگی تو در باره آن) آن را زشت گردانیده بهتر نخواهد بود . (زیرا دنیا تمامش خواب و خیالات و اوهام و آخرت بر عکس آن خواهد بود)

۳۴۴- آنچه از دنیایت پیش فرستادی برای نفس تست ، و آنچه پس انداختی برای دشمن خود می باشد .

۳۴۵- آنچه (بشر) در دنیا زیاد نماید ، در آخرت کم کرده است .

۳۴۶- آنچه را که (آدمی) در دنیا کم کند ، در آخرت زیاد نماید .

۳۴۷- به آنچه از دنیایت می رسی زیاد خوشحال مباش ، و از آنچه از تو فوت

ص ۵۲۲

حزنا ۹۶۳۳ .

۳۴۸- ما خیر دار تنقض نقض البناء ، و عمر یفنی فناء الزاد ۹۶۴۰ .

۳۴۹- ما بالکم تفرحون بالیسیر من الدّینا تدرکونه ، و لا یحزنکم الکثیر من الآخره تحرمونه ۹۶۵۲ .

۳۵۰- ما الدّینا غرتک ، و لکن بها اغتررت ۹۶۵۴ .

۳۵۱- ما العاجله خدعتک ، و لکن بها انخدعت ۹۶۵۵ .

۳۵۲- مالک و ما إن أدرکته شغلک بصلاحه عن الاستمتاع به ، و إن تمتعت به نغصه علیک ظفر الموت بک ۹۶۸۳ .

۳۵۳- ما المغرور الذی ظفر من الدّینا بأدنی سهمته کالآخر الذی ظفر شود بر آن اندوهی نداشته باش .

۳۴۸- خوب خانه ای نیست سرایی که همچون خراب شدن عمارت خراب شود ، و عمری که مانند فانی شدن توشه (که روز

بروز کم می شود) فانی گردد (بلکه بهترین سرا و عمر سرا و عمر جاوید آخرت است)

۳۴۹- چگونه است حال شما که به اندکی از دنیا که به آن می رسید خوشحال شده ، و شما را بسیاری از آخرت که از آن محروم می گردید محزون نمی سازد ۳۵۰- چنین نیست که دنیا تو را فریب داده باشد بلکه به آن فریب خورده ای (یعنی خود گنهکاری که به دنبال آن رفته ای) .

۳۵۱- چنین نیست که دنیا با تو مکر کرده باشد بلکه خود به آن مکر پذیرفته شده ای .

۳۵۲- چیست تو را و آنچه اگر آن (دنیا) را درک کنی تو را به صلاح خود از بهره یافتن به آن مشغول سازد ، و اگر به سبب آن تمتع بری پیروزی مرگ بر تو آن را تیره خواهد نمود (بنا بر این نباید در طلب آن شتافت) .

۳۵۳- مغروری که از دنیا به کمترین حصه خود پیروز گشته مانند دیگری که با

ص ۵۲۳

من الآخره بأعلى همته ۹۶۸۶ .

۳۵۴- ما أقرب الدّنيا من الدّهَاب ، و الشّيب من الشّبَاب ، و الشّكّ من الارتياب ۹۶۸۹ .

۳۵۵- مراره الدّنيا حلاوه الآخره ۹۷۹۳ .

۳۵۶- مصاحب الدّنيا هدف التّوائب و الغير ۹۷۹۸ .

قسمت هشتم

۳۵۷- مثل الدّنيا كظلمك ، إن وقفت وقف ، و إن طلبته بعد ۹۸۱۸ .

۳۵۸- مثل الدّنيا كمثل الحيّه ، لئن مسّ بها ، و السّم القاتل في جوفها ، يهوى إليها الغرّ الجاهل ، و يحذرها اللّيب العاقل ۹۸۳۴ .
همت والای خود به آخرت رسیده است نخواهد بود (در نهج البلاغه حکمت ۳۶۲ در ضمن گفتار خود حضرت این فراز را بیان داشته است ، فرقی که دارد این است که جمله «أعلى همته و أدنی

سهمته» بر عکس است و ترجمه چنین می شود: مغروری که از دنیا به بالاترین همت خود رسیده مانند دیگری که از آخرت به کمترین حصه خود پیروز گشته است نخواهد بود).

چنین می شود: مغروری که از دنیا به بالاترین همت خود رسیده مانند دیگری که از آخرت به کمترین حصه خود پیروز گشته است نخواهد بود).

۳۵۴- چه نزدیک است دنیا به رفتن (و زوال) ، و پیری به جوانی ، و شک به تردّد (بنا بر این آدمی باید نسبت به دنیا حریص نبوده ، و قدر جوانی را دانسته ، و در عقاید مذهبی از شک دوری نموده که باعث تردید در عقیده گشته ، در نتیجه ایمان ناقص بلکه زائل خواهد شد) .

۳۵۵- تلخی دنیا (سبب) شیرینی آخرت خواهد شد (پس نباید آدمی از مصائب و بلیات کراهت داشته باشد) .

۳۵۶- همراه و رفیق دنیا نشانه (و هدف تیرهای) مصائب و حوادث است .

۳۵۷- مثل دنیا مانند سایه تست اگر توقف کنی بایستد و چون آن را طلب نمایی دور شود .

۳۵۸- مثل دنیا مانند ماریست که دست مالیدن به آن نرم ، و سم کشنده در

ص ۵۲۴

۳۵۹- متاع الدنیا حطام موبئی ، فتجنّبوا مرعاه ، قلعتهأ أحظی من طمأنینتها ، و بلغتها أزرکی من ثروتها ۹۸۵۱ .

۳۶۰- هلک من استنام إلى الدنیا ، و أمهرها دینه فهو حیثما مالت مال إلیها ، قد اتّخذها همّه و معبوده ۱۰۰۳۳ .

۳۶۱- هوّن علیک فإنّ الأمر قریب ، و الاضطحاب قلیل ، و المقام یسیر ۱۰۰۳۹ .

۳۶۲- هی الصّدود العنود

، و الحیود المیود ، و الخدوع الکنود ۱۰۰۴۶ . اندرون آنست ، فریب خورده نادان بسوی آن میل کرده ، و خردمند عاقل از آن ترسیده و دوری می نماید .

۳۵۹- متاع و بهره دنیا حطامی است و با دار (یعنی در ارزش و کم قدری مانند ریزه های علفهایی است که بین راه ریخته) پس از چراگاهی که کوچیدن از آن سودمندتر از آرام گرفتن در آن و اکتفاء به آن (به اندازه کفاف) پاکیزه تر از ثروت آنست دوری نماید .

۳۶۰- هلاک گردیده کسی که به دنیا آرام گرفته ، و دین خود را کابین آن کرده ، پس هر کجا که میل نموده بسوی همان میل کرده ، در حقیقت آن را اندوه و معبود خود قرار داده است .

۳۶۱- (در نهج البلاغه یک فراز آن نقل گردیده است کلمات قصار ۱۵۹) دنیا را (بر خود سهل شمار ، زیرا که کار (و رحلت از آن) نزدیک ، و مصاحبت با آن کم ، و اقامت در آن اندک خواهد بود .

۳۶۲- (تتمه کلامی است که حضرت در باره دل نبستن به دنیا فرموده نهج البلاغه خطبه ۲۳۳) آن (دنیا) بسیار منع کننده (مردم از آخرت) بسیار دشمن ، و بسیار میل کننده (از حق به باطل) و بسیار متکبر و بسیار فریبنده ، و بسیار کفران

ص ۵۲۵

۳۶۳- هلك الفرعون بالذّنيا يوم القیامه ، و نجا المحزونون بها ۱۰۰۴۸ .

۳۶۴- لا ترغّب فی كلّ ما یفنی و یذهب ، فكفی بذلك مضرّه ۱۰۱۹۵ .

۳۶۵- لا ترغّب

فی الدنیا فتخسر آخرتک ۱۰۲۱۳ .

۳۶۶- لا ترغب فیما یفنی ، و خذ من الفناء للبقاء ۱۰۲۵۳ .

۳۶۷- لا تنافس فی مواهب الدنیا ، فإنّ مواهبها حقیره ۱۰۲۸۷ .

۳۶۸- لا تمهر الدنیا دینک ، فإنّ من مهر الدنیا دینه زفتّ إلیه بالشقاء ، و العناء ، و المحنه ، و البلاء ۱۰۳۳۴ .

۳۶۹- لا تبعوا الآخره بالدنیا ، و لا تستبدلوا الفناء بالبقاء ۱۰۳۳۵ . کننده (و یا بی ثمر) خواهد بود .

۳۶۳- هلاک شوند در روز قیامت خوشحالان به دنیا ، و رستگار گردند اندوهناکان آن .

۳۶۴- در هر چه فانی می شود و می رود (دنیا) رغبت مکن ، چه آنکه برای زیان بردن همین کفایت می کند .

۳۶۵- در دنیا رغبت مکن ، پس در آخرت خود زیان کنی .

۳۶۶- در آنچه فانی است (دنیا) رغبت مکن ، و از فناء (دنیا) برای بقاء (آخرت) فرا گیر .

۳۶۷- در بخششهای دنیا منافسه مکن (و بر دیگران سبقت مگیر) زیرا که بخششهای دنیا کوچک است .

۳۶۸- دین خود را کابین دنیا قرار مده ، زیرا کسی که دینش را کابین دنیا قرار دهد ، دنیا بسوی او با بدبختی ، و رنج ، و بلاء زفاف شود (و چون عروس برای داماد خود را زینت کند) .

۳۶۹- آخرت را به دنیا مفروشید ، و فنا (دنیا) را به بقاء (آخرت) عوض نگیرید .

ص ۵۲۶

۳۷۰- لا تفتننکم الدنیا ، و لا یغلبنکم الهوی ، و لا یطولنّ علیکم الأمد ، و لا یغزّنکم الأمل ، فإنّ الأمل لیس من الدین

۳۷۱- لا یكوننَّ أفضل ما نلت من دنیاك بلوغ لذه ، و شفاء غیظ ، و لیكن إحياء حقّ ، و إماتة باطل ۱۰۳۵۵ .

۳۷۲- لا تفتننك دنیاك بحسن العواری ، فعواری الدنیا ترتجع ، و یبقی علیك ما احتقبتہ من المحارم ۱۰۳۶۲ .

۳۷۳- لا تغرنك العاجله بزور الملاهی ، فإنّ اللّهُ ینقطع ، و یلزمك ما اكتسبت من المآثم ۱۰۳۶۳ .

۳۷۴- لا یحننَّ أحدكم حنین الأمه علی ما زوی عنه من الدنیا ۱۰۳۹۳ . ۳۷۰- هرگز شما را دنیا به فتنه نیندازد ، و خواهش غلبه ننماید ، و پایان یا مدّت از عمر بر شما دراز نکشد ، و امید شما را فریب ندهد ، پس بدرستی که امید و آرزو در چیزی از دین نیست (و دینداری امیدهای دنیوی برای خود قرار نمی دهد) .

۳۷۱- هرگز نباید افزون ترین چیزی که از دنیایت به آن می رسی رسیدن به لذتی و شفاء خشمی باشد ، بلکه باید احیاء حقی و میراندن باطلی باشد .

۳۷۲- هرگز تو را دنیایت به نیکویی عاریت ها به فتنه نیندازد ، چون که عاریت های دنیا پس گرفته می شود ، و بر تو آنچه از محارم کسب کرده ای باقی خواهد ماند .

۳۷۳- هرگز عاجله (دنیا) تو را به دروغ بازی (و اسباب لهو لعب که جز بازی چیزی نیست) فریب ندهد ، زیرا که لهو بریده می شود ، و تو را آنچه از گناهان کسب کرده لازم آید . (یعنی بازی خواهد گذشت و عاقبت بد آن که گناهان باشد برای تو باقی خواهد ماند) .

۳۷۴- هرگز احدی از شما

مانند گریه کنیز بر آنچه از دنیا از او دور شده گریه سخت ننماید .

ص ۵۲۷

۳۷۵- لا تلتمس الدنیا بعمل الآخرة ، و لا تؤثر العاجله على الآجله ، فإنّ ذلك شيمه المنافقين ، و سجيّه المارقين ۱۰۴۰۵ .

۳۷۶- لا یغزّ نك ما أصبح فيه أهل الغرور بالدنیا ، فإنّما هو ظلّ ممدود إلى أجل محدود ۱۰۴۰۶ .

۳۷۷- لا يستغزّ خدع الدنیا العالم ۱۰۶۹۵ .

۳۷۸- لا تعصم الدنیا من لجأ إليها ۱۰۷۰۰ .

۳۷۹- لا یترك الناس شیئا من دینهم لإصلاح دنیاهم إلّا فتح الله علیهم ما هو أضرّ منه ۱۰۸۳۱ .

۳۸۰- لا تدوم حبره الدنیا ، و لا یبقى سرورها ، و لا تؤمن فجعتها ۱۰۸۵۲ . ۳۷۵- دنیا را به عمل آخرت (بگونه ای که آدمی در عبادت خود ریاء کند) طلب مکن ، و عاجله (دنیا) را بر آجله (آخرت) اختیار مکن ، زیرا چنین کاری شیوه منافقان ، و خوی و خصلت از دین خارج شوندگان است .

۳۷۶- هرگز تو را آنچه در آن اهل غرور به دنیا صبح کرده اند (متاع و اسباب آن) فریب ندهد ، زیرا جز این نیست که آن سایه ای است کشیده شده تا پایانی معین .

۳۷۷- فریب های دنیا عالم را سبک نکرده و از جا نمی جنباند .

۳۷۸- دنیا کسی را که بسوی آن پناه برده نگهداری نخواهد نمود .

۳۷۹- مردم چیزی را از دین خود برای اصلاح دنیایشان ترک نمی کنند ، جز آنکه خداوند چیزی که آن مضرتر از آن باشد بر ایشان بگشاید .

۳۸۰- شادی دنیا پاینده نبوده ، و خوشحالی آن باقی نمانده ، و از مصیبت آن ایمنی

نیست .

ص ۵۲۸

۳۸۱- ینبغی لمن عرف الدنیا أن یزهد فیها ، و یعزف عنها ۱۰۹۲۸ .

۳۸۲- ینبغی لمن عرف دار الفناء أن یعمل لدار البقاء ۱۰۹۲۹ .

۳۸۳- ینبغی لمن علم سرعه زوال الدنیا أن یزهد فیها ۱۰۹۳۳ .

۳۸۴- ینبغی أن یتداوی المرء من أدواء الدنیا كما یتداوی ذو العله ، و یحتمی من شهواتها و لذاتها كما یحتمی المریض ۱۰۹۴۵ .

۳۸۵- یسیر الدنیا یفسد الدین ۱۰۹۸۰ .

۳۸۶- یسیر الدنیا یکفی ، و کثیرها یردی ۱۰۹۸۸ .

۳۸۷- یسیر الدنیا خیر من کثیرها ، و بلغتها أجدد من هلکتها ۱۰۹۹۳ . ۳۸۱- برای کسی که دنیا را شناخته سزاوار این است که در آن بی رغبت بوده و از آن برگردد .

۳۸۲- برای کسی که سرای فنا (دنیا) را شناخته سزاوار این است که برای سرای بقاء (آخرت) عمل نماید .

۳۸۳- برای کسی که سرعت زوال دنیا را می داند سزاوار است که در آن بی رغبت باشد .

۳۸۴- سزاوار این است که مرد (آدمی) از دردهای دنیا (که دوستی آن و خواهش آنست) مداوا کند چنانکه صاحب درد (بیمار) مداوا می نماید ، و از خواهشها و لذتها ی آن پرهیز کند چنانکه مریض پرهیز می نماید .

۳۸۵- اندک دنیا دین را فاسد می نماید .

۳۸۶- اندک دنیا کفایت کرده و بسیار آن به هلاکت می اندازد .

۳۸۷- اندک دنیا بهتر از بسیار آن ، و توشه آن که به آن اکتفاء توان نمود از آنکه باعث هلاکت شود سزاوارتر خواهد بود .

ص ۵۲۹

۳۸۸- یا أسرى الرّغبه أقصروا ، فإنّ المعرّج علی الدنیا لا یروعه منها إلّا صریف أنیب الحدّثان ۱۰۹۹۴ .

۳۸۹-

الدَّوَاءُ وَالدَّاءُ

- ١- رَبِّ دَوَاءِ جَلْبِ دَاءٍ ٥٣٠٥ .
- ٢- رَبِّ دَاءِ انْقِلَبِ دَوَاءٍ ٥٣٠٦ .
- ٣- رَبِّمَا كَانَ الدَّوَاءُ دَاءٍ ٥٣٦٩ .
- ٤- رَبِّمَا كَانَ الدَّاءُ شَفَاءً ٥٣٧٠ .
- ٥- من كثرت أدواؤه لم يعرف شفاؤه ٨١٣٨ . ٣٨٨- (این فراز از حکمت ٣٥١ نهج البلاغه است) آی گرفتاران رغبت در دنیا کوتاه کنید (امید و آرزو را) زیرا که ایستادگی کننده بر دنیا نمی ترسانند او را از آن مگر صدا و آواز و ندای مصیبت و اندوه .
- ٣٨٩- هر که برای دنیا عمل نمود زیان کند .
- درد و درمان ١- چه بسا دوايي که دردی را بکشاند .
- ٢- چه بسا دردی که به دواء و شفای منقلب گردد (بنا بر این نباید خیلی به دواء رو آورده و دل خوش کرد ، زیرا ممکن است خود آن که انسان می خواهد به وسیله آن مداوا کند درد دیگری پدید آورد ، و دیگر آنکه نباید از دردی ناراحت شد زیرا ممکن است در همان شفایی از درد دیگر وجود داشته باشد) .
- ٣- چه بسا دواء دردی باشد . (یعنی بستگی به تقدیر الهی دارد) .
- ٤- چه بسا که درد شفاء باشد . (یعنی منوط بر مشیت الهی است) .
- ٥- هر که بیماریهای (جسمی و روحی) او بسیار باشد ، شفایش شناخته

ص ٥٣٠

٦- من لم یحتمل مراره الدَّوَاءِ دام ألمه ٩٢٠٩ .

٧- لا دواء لمشغوف (لمشغوف) بدائه ١٠٥١٥ .

٨- لا شفاء لمن کتم طبیبه داءه ١٠٥١٦ .

٩- عجبت لمن عرف دواء دائه فلا یطلبه و إن وجده لم یتداو به

۱۰- لکلّ حیّ داء ۷۲۷۴.

۱۱- لکلّ علّه دواء ۷۲۷۵.

۱۲- امش بدائک (بدأبک) ما مشی بک ۲۳۱۷. نمی شود (هر زمان که مختصر شفایی پیدا کند اعتمادی به آن نخواهد بود).

۶- هر که تلخی دواء را متحمل نگردد ، دردش دائمی خواهد شد .

۷- هیچ دوائی نیست برای کسی که دوستی درد در غلاف دل او جا کرده است (ظاهراً مراد دردهای باطنی است مانند جهل و تکبر و حب دنیا) .

۸- نیست شفایی برای کسی که از طیب خود دردش را پنهان کند .

۹- عجب دارم از کسی که دوائ دردش را می شناسد پس جویای آن نمی شود ، و اگر آن را یافت به وسیله آن مداوا نمی نماید .

۱۰- برای هر زنده ای درد یا بیماری است (ممکن است مراد تسلی دل بیماران باشد که بیماری نصیب هر فردی خواهد گردید) .

۱۱- برای هر بیماری دوائی است (گاهی طیب آن را تشخیص نمی دهد یا ممکن است مراد این باشد که هر کاری و هر دردی علاجی دارد نباید مأیوس بود) .

۱۲- با درد خود مدارا کن وقتی نسبت به تو مدارا می نماید و یا براه و رسم خود و یا به هر طریقی که با مردم می توانی سلوک کنی (البته به نحو شرعی) سلوک کن به هر نحو که تو را ببرد (و تغییر راه و رسم مده) .

ص ۵۳۱

الدول و الدوله

۱- أمارات الدّول إنشاء الحیل ۱۲۳۰ .

۲- من أمارات الدّوله التّیقظ (الیقظه) لحراسه الأمور ۹۳۶۰ .

۳- من أعود الغنائم دوله الأکارم ۹۳۸۱ .

۵- ما حصن الدول بمثل العدل ۹۵۷۴ .

۶- يستدل على إدبار الدول بأربع : تضييع الأصول ، و التمسك بالغرور ، و تقديم الأراذل ، و تأخير الأفاضل ۱۰۹۶۵ .

۷- دوله الأوغاد مبيته على الجور و الفساد ۵۱۱۸ .

۸- دوله الأكابر (الاكارم) من أفضل المغانم ۵۱۱۲ . دولت ها ۱- نشانه های دولت ها (در انقلاب و دگرگونی آن) پدید آوردن حيله ها و مکر را پيشه خود ساختن است .

۲- از نشانه های دولت (و بقای آن) بیداری برای کارها خواهد بود .

۳- از سودمندترین غنیمت ها دولت مردم بلند مرتبه است .

۴- از نشانه های دولت (که باقی خواهد ماند) کمی غفلت است .

۵- دولت ها به چیزی مانند عدل محکم نگه داشته نشده است .

۶- بر ادبار و پشت کردن دولت ها به چهار چیز استدلال می شود : تضييع اصلها (قوانین حسنه و یا مردمان اصیل) و دست زدن به غرور (و به فریب دادن اقدام نمودن) و جلو انداختن اراذل و اوباش ، و پس زدن افاضل و مردم بلند مرتبه .

۷- دولت مردم پست مرتبه بر ستم و فساد بنا گذاشته شده است .

۸- دولت بزرگان از افزونترین غنیمت هاست (چون مردم از آن سودمند

ص ۵۳۲

۹- لكلّ دوله برهه ۷۲۸۵ .

المداهنه

۱- لا تدهنوا فيقتحم بكم الإدهان على المعصيه ۱۰۲۴۴ .

الدین

۱- بثس القلاده قلاده الدین ۴۴۱۳ .

۲- كثره الدین تصیر الصادق كاذبا ، و المنجز مخلفا ۷۱۰۵ .

۳- الدّین أحد الرّقین ۱۶۸۷ .

۴- الدّین رقّ ، القضاء عتق ۷۸ .

شوند) . ۹- برای هر دولتی یک مقطع از زمانی است (که چون در گذرد و سپری شود) .

سهل انگاری ۱- (در امور دین و نسبت به نفس) سهل انگاری و سستی نکنید پس شما را مساهله بر معصیت برو در اندازد .

وام ۱- بد طوقی است طوق قرض (زیرا آدمی را جدّا پیر و خسته می نماید) .

۲- بسیاری قرض راستگو را دروغگو ، و وفا کننده به وعده را خلاف کننده می گرداند .

۳- وام یکی از دو بندگی است .

۴- وام بندگی ، و اداء آن آزادی است . (یعنی تا انسان قرض خود را اداء نماید گویا بنده طرف می باشد) .

ص ۵۳۳

الدّین و الشریعه

قسمت اول

۱- الدّین أشرف التّسبیین ۱۶۲۲ .

۲- الدّین و الأدب ، نتیجه العقل ۱۶۹۳ .

۳- أصل الدّین أداء الأمانه ، و الوفاء بالعهود ۱۷۶۲ .

۴- اعلم أنّ أول الدّین التّسلیم ، و آخره الإخلاص ۲۳۳۹ .

۵- ألا و إنّ شرایع الدّین واحده ، و سبله قاصده ، فمن أخذ بها لحق و غنم ، و من وقف عنها ضلّ و ندم ۲۷۸۵ .

۶- این تذهب بکم المذاهب ۲۸۱۷ .

۷- این تته بکم الغیاهب ، و تختدعکم الکواذب ۲۸۱۸ .

۸- این تضلّ عقولکم ، و تزیع نفوسکم ، أ تستبدلون الکذب بالصدق ، دین داری ، شریعت ۱- دین برترین دو قسم خویشی است .

۲- دین داری و رعایت ادب نتیجه خرد است .

۳- اصل

دین داری ادای امانت ، و بجا آوردن عهدهاست .

۴- بدان که اول دین اطاعت و انقیاد ، و آخر آن خالص کردن طاعت است .

۵- آگاه باشید براستی که احکام و راههای دین یکی ، و طرق آن راست و مستقیم است ، پس هر که آن را فرا گیرد بمقصد رسیده و پیروز گردد ، و کسی که متوقف گشته و به آن راه پیدا نکند گمراه شده و پشیمان خواهد گردید .

۶- کجا شما را مذاهب و دین های مختلف و طرق گوناگون می برد ۷- کجا حیران می نماید شما را تاریکی های ضلالت و گمراهی ، و فریب می دهد شما را دروغگویان یا رهبران دروغگو ۸- کجا گمراه می شود عقلهایتان ، و میل می کند نفس های شما ، آیا دروغ را

ص ۵۳۴

و تعاضون الباطل بالحقّ ۲۸۲۰ .

۹- أفضل السّعادة استقامه الدّین ۲۸۶۹ .

۱۰- یسیر الدّین خیر من کثیر الدّین ۱۰۹۸۳ .

۱۱- أدين النَّاس من لم تفسد الشّهوه دینه ۳۲۰۷ .

۱۲- أفضل الدّین قصر الأمل ، و أعلى العباده إخلاص العمل ۳۳۱۵ .

۱۳- إنّ الله سبحانه يعطى الدّین من یحبّ و من لا یحبّ ، و لا يعطى الدّین إلّا من یحبّ ۳۵۲۱ .

۱۴- إنّ الله تعالى لا يعطى الدّین إلّا لخاصّته و صفوته من خلقه ۳۵۲۳ .

۱۵- إنّ أفضل الدّین الحبّ فی الله ، و البغض فی الله و الأخذ فی الله ، به راستی تبدیل کرده ، و باطل را از حق عوض می گیرید ۹- افزونترین نیکبختی راستی و درستی دین است .

۱۰- اندک دین بهتر از بسیار دنیاست .

۱۱- دیندارترین مردم کسی است که خواهش دین او را تباه نساخته باشد .

۱۲- افزونترین

دین کوتاه نمودن آرزو، و برترین عبادت خالص گردانیدن عمل است.

۱۳- براستی که خداوند سبحان دنیا را به کسی که دوست می دارد و کسی که دوست نمی دارد می بخشد، و دین را نمی بخشد مگر بکسی که دوست می دارد. (یعنی او را آگاه می کند تا در نتیجه به نعمتها و جوایز اخروی هم نائل گردد).

۱۴- براستی که خدای تعالی دین را نمی بخشد مگر به خواص و برگزیده از خلق خود.

۱۵- براستی که بهترین دینداری دوستی در راه خدا، و دشمنی در راه خدا،

ص ۵۳۵

و العطاء فی الله سبحانه ۳۵۴۰.

۱۶- إِنَّ الدِّينَ كَشَجَرَةٍ أُصْلُهَا الْيَقِينُ بِاللَّهِ ، وَ ثَمَرُهَا الْمَوَالَاهُ فِي اللَّهِ وَ الْمَعَادَاهُ فِي اللَّهِ سَبْحَانَهُ ۳۵۴۱.

۱۷- إِنَّ اللَّهَ سَبْحَانَهُ قَدْ أَنْارَ سَبِيلَ الْحَقِّ ، وَ أَوْضَحَ طَرِيقَهُ ، فَشَقُوهُ لِزَمَمِهِ ، أَوْ سَعَادَهُ دَائِمَهُ ۳۵۸۳.

۱۸- الدِّينُ يَعِصَمُ ۱.

۱۹- الدِّينُ يَجَلِّ ، الدُّنْيَا تَذَلُّ ۳.

۲۰- الدِّينُ حَبُورٌ ۶۷.

۲۱- الدِّينُ نُورٌ ، الْيَقِينُ حَبُورٌ ۲۱۳.

۲۲- الدِّينُ أَفْضَلُ مَطْلُوبٌ ۳۲۳. و گرفتن در راه خدا، و بخشیدن در راه خدای سبحان می باشد. (یعنی تمام کارهایش از برای خدا و در راه او باشد، و جهات دیگر و اغراض گوناگون خلقی را کنار بگذارد).

۱۶- براستی که دین مانند درختی است، ریشه آن یقین به خدا، و میوه آن دوستی کردن و دشمنی کردن در راه خدای سبحان است.

۱۷- براستی که خدای سبحان در حقیقت راه حق را روشن ساخته، و راههای آن را آشکار نموده است، پس یا بدبختی است لازم

(برای کسی که از آن جدا شود و به آن راه نرود) ، یا نیکبختی دائمی است (برای کسی که آن را طی کرده و ملازم آن شده است) .

۱۸- دین نگاه می دارد .

۱۹- دین بزرگ می کند ، دنیا خوار می گرداند .

۲۰- دین شادمانی است .

۲۱- دین روشنائی ، و یقین شادمانی است .

۲۲- دین افزونترین مقصود و طلب شده آدمی است . (یعنی بالاترین مطلوب

ص ۵۳۶

۲۳- الدّین أقوى عماد ۴۸۹ .

۲۴- الشّریعه ریاضه النّفس ۵۴۳ .

۲۵- الشّریعه صلاح البریّه ۶۹۸ .

۲۶- الدّین ذخر ، و العلم دلیل ۱۲۲۴ .

۲۷- الدّین شجره ، أصلها التّسليم و الرّضا ۱۲۵۵ .

۲۸- الدّین یصدّ عن المحارم ۱۲۹۵ .

۲۹- الدّین لا یصلحه إلّا العقل ۱۳۴۱ .

۳۰- إن جعلت دینک تبعاً لدنیاک أهلکت دینک و دنیاک ، و کنت فی الآخرة من الخاسرین ۳۷۵۰ . انسان در دنیا باید دین باشد و دین مقدم بر هر چیزی و در رأس همه امور است) .

۲۳- دین قوی ترین و محکم ترین ستون است .

۲۴- دین و ملت ریاضت نفس است (شریعت جایی را گویند که مردم از آن آب خورده و آب بر دارند ، و دین را بهمین جهت شریعت گویند ، که آدمی آیین خود را از آن برگیرد ، و از آنجا آب حیات بردارد و بنوشد) .

۲۵- شریعت و دین صلاح خلائق است (و مخلوق بدون شریعت فاسد خواهند شد) .

۲۶- دین ذخیره و دانش راهنما خواهد بود .

۲۷- دین درختی است ، که ریشه و بیخ آن تسلیم و رضاء است .

۲۸- دین (آدمی را)

از حرامها باز می دارد .

۲۹- دین آن را اصلاح نخواهد کرد مگر عقل .

۳۰- اگر دین خود را پیرو دنیایت قرار دهی دین و دنیایت را تباه ساختی ، و در آخرت از زیانکاران خواهی بود .

ص ۵۳۷

۳۱- ثمره الدّین الأمانه ۴۵۹۴ .

۳۲- ثمره الدّین قوّه الیقین ۴۶۳۵ .

۳۳- ثلاث هنّ شین الدّین : الفجور ، و الغدر ، و الخیانه ۴۶۷۷ .

۳۴- ثلاث هنّ جماع الدّین : العفّه ، و الورع ، و الحیاء ۴۶۷۹ .

۳۵- ثلاث هنّ کمال الدّین : الإخلاص ، و الیقین ، و التّقنّع ۴۶۸۵ .

۳۶- ثبات الدّین بقوّه الیقین ۴۷۰۲ .

۳۷- جماع الدّین فی إخلاص العمل ، و تقصیر الأمل ، و بذل الإحسان ، و الکفّ عن القبیح ۴۷۷۰ .

۳۸- جمال الدّین الورع ۴۷۹۰ . ۳۱- ثمره و میوه دین امانت داری است .

۳۲- ثمره و میوه دین و دینداری قوّت یقین (به مبدأ و معاد و سایر اصول عقائد است) .

۳۳- سه صفت است که آنها عیب دینند : زنا (یا مطلق ارتکاب گناه) و بیوفائی ، و خیانت کردن .

۳۴- سه صفت است که آنها جمع کننده دینند : باز ایستادن از حرامها ، و پارسائی ، و شرم .

۳۵- سه صفت اند که آنها کمال دین اند ، اخلاص ، و یقین ، و خرسندی (نسبت به تقدیرات الهی) .

۳۶- پا بر جا بودن دین به سبب قوت یقین خواهد بود .

۳۷- جمع کردن دین در خالص گردانیدن عمل ، و کوتاه نمودن امید ، و بکار بردن احسان ، و باز داشتن از زشتی خواهد بود

(یعنی اگر کسی

می خواهد همه دین را دارا باشد باید امور بالا را عملی سازد) .

۳۸- زیبایی دین و حسن آن پارسائی است .

ص ۵۳۸

۳۹- حسن الدین من قوه یقین ۴۸۱۴ .

۴۰- حفظ الدین ثمره المعرفه ، و رأس الحکمه ۴۹۰۳ .

۴۱- حصنوا الدین بالدنیا ، و لا تحصنوا الدنیا بالدین ۴۹۱۰ .

۴۲- خیر أمور الدین الورع ۴۹۷۲ .

۴۳- دلیل دین العبد ورعه ۵۱۰۳ .

۴۴- ذد عن شرایع الدین ، و حط ثغور المسلمین ، و أحرز دینک و أمانتک بإنصافک من نفسک ، و العمل بالعدل فی رعیتک ۵۱۹۳ .

۴۵- رأس الدین اکتساب الحسنات ۵۲۴۵ . ۳۹- نیکوئی دین داری از قوت یقین است . (یعنی هر چه یقین انسان به مبدأ و معاد زیادتیر باشد دین داریش نیکوتر خواهد بود) .

۴۰- نگهداشتن دین ثمره معرفت (و شناخت نسبت به مبدء و معاد) و سر حکمت خواهد بود .

۴۱- دین را به سبب دنیا نگهدارید ، و دنیا را بوسیله دین در حصار نکنید . (یعنی برای خاطر دنیا دین را از دست ندهید ، که آن را فدای دنیا کنید) .

۴۲- بهترین کارهای دین پارسائی است .

۴۳- دلیل و نشانه دینداری بنده پارسائی اوست ، (اگر پارسا و پرهیز کار بود معلوم می شود دیندار است) .

۴۴- از قواعد و احکام دین دفاع کن ، و سرحداتی مسلمانان را حفظ نما (با قشون و تجهیزات و کمک های مختلف به جبهه ها) و دین و امانت خود را به این که از خود انصاف داده (خود را نصف مردم قرار دهی و مردم را نصف دیگر)

و به عدالت در میان رعیت عمل نموده جمع کرده و یا نگهداری کن .

۴۵- سر دین (و عمده ثمره آن) کسب کردن کارهای نیکوست .

ص ۵۳۹

۴۶- زین الدین العقل ۵۴۶۶ .

۴۷- زین الدین الصبر و الرضا ۵۴۷۱ .

۴۸- سبب الورع صحه الدین ۵۵۳۹ .

۴۹- سیاسته الدین بحسن الورع ، و یقین ۵۵۹۰ .

۵۰- سلامه الدین فی اعتزال الناس ۵۶۰۹ .

۵۱- سلامه الدین و الدنیا فی مداراه الناس ۵۶۱۰ .

۵۲- سته یختبر بها دین الرجل : قوه الدین ، و صدق یقین ، و شده التقوی ، و مغالبه الهوی ، و قله الرغب ، و الإجمال فی الطلب ۵۶۳۲ .

۵۳- سنام الدین : الصبر ، و یقین ، و مجاهده الهوی ۵۶۳۳ .

۵۴- ست من قواعد الدین : إخلاص یقین ، و نصح المسلمین ، و إقامة ۴۶- زینت دین خرد ، و آن را بکار بردن است .

۴۷- زینت دین شکیبایی و خوشنودی به قسمت و تقدیر الهی است .

۴۸- سبب پارسایی درستی دین داری است .

۴۹- کامل گردانیدن دین به نیکویی پارسایی و یقین است .

۵۰- سلامت دین در کناره گیری از مردم است .

۵۱- سلامت دین و دنیا در مدارا نمودن با مردم است .

۵۲- شش چیز است که به وسیله آنها دین آدمی آزمایش می گردد : قوت دینداری (و عمل به شرایع آن با جدیت) ، و راستی یقین (که هر چه از بلایا و حوادث روی آورد از جا

بدر نرود) و سختی تقوا و پرهیز از گناهان ، و غلبه بر خواهش (به گونه ای که عمل به آن ننماید) و

کمی رغبت نسبت به دنیا ، و اجمال در طلب (و اعتدال در آن و افراط نمودن) .

۵۳- مرتبه بلند دینداری شکیبایی و یقین و پیکار با هوا و هوس است .

۵۴- شش چیز از ارکان دین است : خالص گردانیدن یقین (از شک و شبهه در

ص ۵۴۰

الصَّلاه ، و إيتاء الزَّكاه ، و حجَّ البيت ، و الزَّهد فی الدُّنیا ۵۶۳۸ .

۵۵- صلاح الدِّین الورع ۵۷۹۶ .

۵۶- صلاح الدِّین بحسن الیقین ۵۸۱۰ .

۵۷- صیر الدِّین حصن دولتک ، و الشُّکر حرز نعمتک ، فکلَّ دوله یحوطها الدِّین لا تغلب ، و کلَّ نعمه یحرزها الشُّکر لا تسلب . ۵۸۳۱ .

۵۸- صیر الدِّین جنه حیاتک ، و التَّقوی عده وفاتک ۵۸۵۸ .

۵۹- صیانه المرء علی قدر دیانته ۵۸۶۰ .

۶۰- صن دینک بدینک تربحهما ، و لا تصن دنیاک بدینک فتخسرهما ۵۸۶۱ . عقاید) و خالص بودن (یا نصیحت کردن مسلمانها) و بر پا داشتن نماز ، و دادن زکات ، و حج خانه خدا ، و بی رغبتی در دنیا .

۵۵- صلاح و شایستگی دین پارسایی است .

۵۶- صلاح دین و کمال آن به نیکویی یقین است هر چه یقین محکمتر دین داری تمام تر خواهد بود .

۵۷- دین داری را حصن دولت خود ، و شکر را حرز نعمت خویش بگردان ، زیرا هر دولتی که آن را دین داری حفظ نموده مغلوب نمی شود و هر نعمتی که آن را شکر نگهداری کند ربوده نخواهد شد .

۵۸- دین را سپر زندگانی خود ، و تقوا را توشه و ذخیره مردن خود بگردان .

۵۹- نگهداری مرد (خود را از گناه)

به اندازه دینداری است .

۶۰- دین خود را به دنیای خود نگه دار تا از هر دو سود ببری ، و دنیایت را به وسیله دینت نگهداری مکن که از هر دو زیان کنی . (یعنی نکند کاری کنی که دینت را برای دنیا از دست بدهی که بدبخت شوی) .

ص ۵۴۱

۶۱- صن الدین بالدنیا ینجک ، و لا تصن الدنیا بالدین فتردیک ۵۸۶۳ .

۶۲- طوبی لمن عمل بسنه الدین ، و اقتفی آثار التبیین ۵۹۶۹ .

۶۳- علیکم بلزوم الدین ، و التّقوی ، و الیقین ، فهنّ أحسن الحسنات ، و بهنّ ینال رفیع الدرّجات ۶۱۵۵ .

۶۴- علی قدر العقل ینکون الدین ۶۱۸۳ .

۶۵- غایه الدین الإیمان ۶۳۴۵ .

۶۶- غایه الدین الرضا ۶۳۵۱ .

۶۷- غایه الدین الأمر بالمعروف و النهی عن المنکر و إقامة الحدود ۶۳۷۳ . ۶۱- دین را به دنیا نگاهداری کن تا تو را رستگار گرداند ، و دنیا را به دین نگه مدار پس تو را هلاک سازد .

۶۲- خوشا به حال کسی که به احکام و اوامر و نواهی دین عمل نموده ، و طریقه و آثار پیمبران را پیروی نماید .

۶۳- بر شما باد به جدا نشدن از دین ، و تقوا ، و یقین ، چون که آنها نیکوترین حسناتند و به وسیله آنها (بشر) به مرتبه های بلند و به درجات رفیعه خواهد رسید .

۶۴- به اندازه عقل دین می باشد .

۶۵- منتها درجه دین و اعلا- مراتب (یا غرض و علت غایی) آن ایمان است . (یعنی نخستین درجه آن اعتراف به زیان و آخرین مرحله تصدیق بدل و عمل

است) .

۶۶- فائده و مرتبه کامل دین خوشنودی (به تقدیرات الهی) است .

۶۷- نهایت دینداری امر به معروف و نهی از منکر و بر پای داشتن حدود است . (ممکن است مراد حدودی باشد که خداوند برای بعضی از گناهان قرار داده و

ص ۵۴۲

۶۸- فاقد الدین متردّ فی الکفر و الضّلال ۶۵۵۰ .

۶۹- فساد الدین الدّینا ۶۵۵۴ .

۷۰- قوام الشّریعه الأمر بالمعروف ، و التّهی عن المنکر ، و إقامة الحدود ۶۸۱۷ .

۷۱- كما أنّ الجسم و الظّل لا یفترقان ، كذلك الدّین و التّوفیق لا یفترقان ۷۲۱۸ .

۷۲- لكلّ دین خلق ، و خلق الإیمان الرّفق ۷۲۹۶ .

۷۳- من دان تحصّن ۷۷۱۰ .

۷۴- من بخل بدینه جلّ ۷۹۲۲ .

۷۵- من لا دین له لا مروّه له ۷۹۳۰ . امکان دارد مراد حدّ مطلق و مرز احکام الهی باشد) .

۶۸- آنکه دین را از دست می دهد در کفر و گمراهی خواهد افتاد .

۶۹- فساد دین ، دنیا (و میل به آن) است .

۷۰- قوام (دین و) شریعت ، امر بمعروف و نهی از منکر ، و بر پای داشتن حدود است .

۷۱- چنانکه جسم و سایه از یکدیگر جدا نمی شود ، همچنین دین و توفیق از یکدیگر جدا نخواهند گردید .

۷۲- برای هر دینی خوی و خصلتی است ، و خوی و خصلت ایمان مدارا است .

۷۳- هر که دیندار شد متحصن شود . (یعنی در حصار عافیت دنیا و آخرت قرار گیرد) .

۷۴- هر که به دین خود بخیلی کند (و آن را برای خاطر دنیا از دست ندهد) بزرگ شود

۷۵- هر که دینی برای او نیست آدمیت و یا مردانگی برای او نخواهد بود .

ص ۵۴۳

۷۶- من تفقه فی الدین کثر ۷۹۶۱ .

۷۷- من صحّت دیانته قویت امانته ۸۰۲۱ .

۷۸- من أفسد دینه أفسد معاده ۸۳۲۷ .

۷۹- من رزق الدّین فقد رزق خیر الدّینا و الآخره ۸۵۲۳ .

۸۰- من کرم دینه عنده هانت الدّینا علیه ۸۶۰۵ .

۸۱- من قوی دینه أیقن بالجزاء و رضی بمواقع القضاء ۸۶۹۱ .

۸۲- من لا دین له لا نجاه له ۸۷۶۱ .

۸۳- من دقّ فی الدّین نظره ، جلّ یوم القیمه خطره ۸۸۰۷ .

۸۴- من تهاون بالدّین هان ، و من غالب الحقّ لان ۹۰۱۸ . ۷۶- هر که در دین دانا شود (سعادت یا یارانش) بسیار شود .

۷۷- هر که دیانت او درست باشد امانت او قوی خواهد بود .

۷۸- هر که دین خود را فاسد نماید معادش را فاسد نموده است .

۷۹- هر که دین روزی او گردد پس در حقیقت خیر دنیا و آخرت روزی او گردیده است .

۸۰- هر که دینش در نزد او گرامی باشد دنیا بر او سهل گردد .

۸۱- هر که دینش قوی باشد به پاداش الهی یقین کرده و به مواقع قضا و جاهائی که تقدیر خدا بر آن تعلق گرفته خوشنود باشد .

۸۲- هر که برای او دینی نیست نجاتی برای او نخواهد بود .

۸۳- هر که نظرش در دین دقیق باشد (و در مسائل اعتقادی و غیر آن باریک گردد) شرفش در قیامت بزرگ خواهد بود .

۸۴- هر که دین را خوار شمارد (و در آن سستی نماید) خوار گردد ، و کسی

که بر حق غلبه جوید (برای حق و یا برای مردم) نرم گردد . (یعنی مغلوب خواهد گردید) .

ص ۵۴۴

۸۵- من اتخذ دين الله لهوا و لعبا أدخله الله سبحانه النار مخلدا فيها ۹۰۲۹ .

۸۶- من أشفق على دينه سلم من الردى ۹۰۷۴ .

۸۷- ما أوهن الدين كترك إقامة دين الله و تضييع الفرائض ۹۶۹۷ .

۸۸- ملاك الدين الورع ۹۷۱۹ .

۸۹- ملاك الدين مخالفه الهوى ۹۷۲۲ .

۹۰- نعم القرين الدين ۹۸۹۲ .

۹۱- نزهوا أديانكم عن الشبهات ، و صونوا أنفسكم عن مواقع الریب الموبقات ۹۹۷۱ .

۹۲- نظام الدين مخالفه الهوى ، و التّنزه عن الدنيا ۹۹۸۱ . ۸۵- هر که دين خدا را لهو و لعب بگيرد (و آن را بازيچه قرار دهد) خداوند سبحان او را برای همیشه در آتش داخل کند .

۸۶- هر که بر دينش ترسد (و کاری نکند که بر آن ضرر زند) از هلاکت (اخروی) سالم ماند .

۸۷- دين را چیزی مانند ترك اقامه دين خدا (و بر پا نداشتن آن مانند ترك امر به معروف و نهی از منکر و اجراء نکردن حدود و بی تفاوت بودن نسبت به مقدسات) و ضایع ساختن واجبات ضعیف و خوار نخواهد ساخت .

۸۸- ملاك دين (و نشانه دينداری و کمال آن) پارسایی است .

۸۹- ملاك دين (و کمال دينداری) مخالفت با خواهش است .

۹۰- خوب همراهی است دين (چون آدمی را به سعادت دنیا و آخرت رساند) .

۹۱- دين های خود را از شبهه ها پاکیزه داشته ، و نفس های خود را از جایگاه های شک و

یا تهمت هلاک کننده نگهداری نماید .

۹۲- نظام و رشته دین مخالفت کردن خواهش ، و پاکیزگی از دنیا است .

ص ۵۴۵

۹۳- نظام الدین خصلتان : انصافک من نفسک ، و مواساه إخوانک ۹۹۸۳ .

۹۴- هدی من تجلبب جلباب الدین ۱۰۰۱۲ .

۹۵- فی ذکر دین الإسلام : هو أبلج المناهج ، نیر الولايج ، مشرف الأقطار ، رفیع الغایه ۱۰۰۵۳ .

۹۶- وقوا دینکم بالاستعانه بالله ۱۰۱۰۷ .

۹۷- لا- تکن غافلا- عن دینک ، حریصا علی دنیاک ، مستکثرا ممّا لا- یبقی علیک ، مستقلاً ممّا یبقی لک ، فیوردک ذلک العذاب الشدید ۱۰۴۰۷ .

۹۸- لا یسلم الدین مع الطمع ۱۰۶۹۰ .

۹۹- لا یسلم الدین من تحصّن به ۱۰۶۹۹ . ۹۳- نظام و رشته پیوستگی دین دو خصلت است : انصاف دادن تو از جانب نفس خود ، و با برادران خود مواسات نمودن .

۹۴- هدایت شده هر که پیراهن دین را لباس تن قرار داده است .

۹۵- (تتمه کلامی است با مختصر تغییری که در خطبه ۱۰۵ نهج البلاغه در وصف دین مقدس اسلام فرموده است :) آن درخشنده ترین راه ها ، و روشن تر و یا آشکارترین شرایع ، بلند اطراف است (و در میان ادیان بلندترین دین است) بلند پایان خواهد بود .

۹۶- دین خود را به یاری جستن از خدا نگهداری کنید .

۹۷- مباش از دین خود غافل ، بر دنیایت حریص ، طلب کننده بسیار از آنچه بر تو باقی نمانده (دنیا) طلب کننده کم از آنچه برای تو باقی خواهد ماند (آخرت) که تو را چنین کاری بر عذاب سخت وارد سازد .

۹۸- سالم نمی ماند

دین با طمع .

۹۹- دین را از دست نمی دهد کسی را که به آن متحصن گشته است .

ص ۵۴۶

۱۰۰- يستدلّ علی دین الرّجل بحسن تقواه و صدق ورعه ۱۰۹۵۹ .

باب الذال

الذخر

۱- أفضل الذخر الصّنايع ۲۹۰۲ .

۲- أفضل الذخائر حسن الصّنايع ۲۹۴۵ .

۳- أفضل الذخائر علم يعمل به ، و معروف لا یمنّ به ۳۳۱۲ .

الذکر و المذکر

۱- الذکر أفضل الغنیمتین ۱۶۷۰ .

۲- الذکر یونس اللبّ ، و ینیر القلب ، و یستنزل الرّحمه ۱۸۵۸ . ۱۰۰- بر دین مرد به نیکویی تقوا و راستی پارسائی او استدلال می شود .

۱- افزونترین پس اندوخته احسانهاست .

۲- افزونترین پس اندوخته ها نیکویی احسانهاست .

۳- افزونترین ذخیره ها علمی است که به آن عمل شده ، و احسانی است که به آن منت گذاشته نشود .

۱- یاد خدا و یاد آوری ۱- یاد خدا افزونترین دو غنیمت است .

۲- یاد خدا خرد را آرامش داده ، و دل را روشن گردانده ، و رحمت را فرود آورد .

ص ۵۴۷

۳- الذکر نور العقل ، و حیاة النّفوس ، و جلاء الصّدور ۱۹۹۹ .

۴- الجلوس فی المسجد من بعد طلوع الفجر إلى حين طلوع الشمس للاشتغال بذكر الله سبحانه أسرع فی تیسیر الرزق من

الضرب في أقطار الأرض ٢١٢٧ .

٥- الذکر الجمیل أحد الحياتین ١٦١٢ .

٦- الذکر الجمیل أحد العمرین ١٦٢٨ .

٧- الذکر لیس من مراسم اللسان ، و لا من مناسم الفکر ، و لکنته أول من المذكور ، و ثان من الذاکر ٢٠٩١ . ٣- ذکر خدا و یاد او روشنی عقل ، و حیات نفسها و جلاء سینه هاست .

٤- نشستن در مسجد بعد از طلوع فجر تا هنگام طلوع آفتاب از برای مشغول بودن به ذکر خدای پاک و منزّه سریعتر است در آسان کردن روزی از مسافرت در اطراف زمین .

٥- یاد نیکو (که از کسی بماند) یکی

از دو زندگی است (چنانکه از بزرگان دین یاد نیکو کنند گویا زنده هستند) .

۶- یاد نیکو یکی از دو عمر است (چنانکه گذشت) .

۷- یاد نه از مراسم زبان است ، و نه از مذاهب فکر ، و لیکن اولی است از یاد کرده شده ، و دومی است از یاد کننده (مرحوم آقا جمال علامه بزرگوار در شرح آن چنین فرموده ، یعنی چنین نیست که ذکر وظیفه زبان باشد ، و نتواند زبان که ذکر نکند ، و این در ذکر زبانی است و نه این که از مذاهب فکر و اندیشه باشد ، و البته آنها به این راه روند و نتوانند که به این راه نروند ، و این در ذکر و یاد بدل است بلکه اولی است یعنی مبدأ آن یاد کرده شده است یعنی حق تعالی که باید که توفیق این معنی بدهد و اسباب آن را از برای او مهیا سازد ، و دومی است از یاد کننده که متصدی و مباشر آن گردد) .

ص ۵۴۸

۸- اشحن الخلوه بالذكر ، و اصحب النعم بالشکر ۲۳۷۴ .

۹- أفضوا فی ذکر الله ، فإنه أحسن الذكر ۲۵۱۲ .

۱۰- استدیما الذکر ، فإنه ینیر القلب ، و هو أفضل العباده ۲۵۳۶ .

۱۱- أحق من ذکرک ، من لا ینساک ۳۰۷۰ .

۱۲- اذکروا مفرق الجماعات ، و مباعد الامتیا ، و مدنی المتیات ، و المؤذن بالبین و الشّات ۲۵۷۶ .

۱۳- أصل صلاح القلب اشتغاله بذكر الله ۳۰۸۳ .

۱۴- إن الله سبحانه جعل الذكر جلاء القلوب ، تبصر به بعد العشوه ، و تسمع به

بعد الوقفه ، و تنقاد به بعد المعانده ۳۵۷۳ . ۸- خلوت را با یاد خدا پر گردان ، و نعمت ها را با شکر همراه ساز و یا همراه شو .

۹- لبریز شوید در یاد خدا ، زیرا آن بهترین ذکر است .

۱۰- ذکر خدا را همیشه دارید ، زیرا که آن دل را نورانی کرده و آن برترین عبادت است (محتمل است ضمیر (هو) به قلب نورانی برگردد که معنا چنین شود که قلب نورانی که انسان با عملی آن را نورانی سازد افضل عبادتها گردد ولی معنای اول ظاهر تر است) .

۱۱- سزاوارتر کسی که او را یاد کنی فردی است که تو را فراموش نکند .

۱۲- یاد کنید پراکنده کننده جماعت ها ، و دور کننده آرزوها ، و نزدیک کننده مرگ ها ، و اعلام کننده دوری و پراکندگی را . (یعنی پروردگار قادر توانا را به یاد آورید که اوست دارای این صفات) .

۱۳- اصل و ریشه صلاح دل و تباه نشدن آن ، اشتغال آنست به یاد خدا .

۱۴- براستی که خداوند سبحان ذکر و یاد خود را جلاء دلها قرار داده ، به سبب آن دلها بعد از اشتباه و مشتبه شدن امور یا تاریکی بینا گشته ، و بعد از کری یا سنگینی

ص ۵۴۹

۱۵- إِنَّ لِلذَّكْرِ أَهْلًا أَخَذُوهُ مِنَ الدُّنْيَا بَدَلًا ، فلم تشغلهم تجاره ولا بيع عن ذكر ، يقطعون به أيام الحياه ، و يهتفون به في آذان الغافلين ۳۵۷۵ .

۱۶- الذکر مجالسه المحبوب ۳۲۲ .

۱۷- الذکر مفتاح الأنس ۵۴۱ .

۱۸- الذکر نور ، و رشد ۶۰۲ .

۱۹- الذکر

لَذَّةَ الْمُحِبِّينَ ٦٧٠ .

٢٠- الذِّكْرُ يَشْرَحُ الصَّدْرَ ٨٣٥ .

٢١- الذِّكْرُ جَلَاءُ الْبَصَائِرِ وَنُورُ السَّرَائِرِ ١٣٧٧ .

٢٢- الذِّكْرُ هِدَايَةُ الْعُقُولِ ، وَتَبْصِرَةُ النَّفُوسِ ١٤٠٣ . گوش شنوا شده ، و بعد از دشمنی فروتن یا رام خواهند شد . (یعنی فائده ذکر خدا چنین است) .

١٥- براستی که برای ذکر خدا اهلی است ، که آن را عوض از دنیا گرفته اند ، پس آنان را هیچ تجارت و داد و ستدی از یاد خدا مشغول نساخته ، با آن روزهای زندگانی را بریده ، و به وسیله آن در گوشهای بی خبران ندا در می دهند .

١٦- یاد آوری و ذکر هم نشینی با دوست است .

١٧- یاد و ذکر (خدا) کلید انس است .

١٨- یاد خدا نور و ترقی و به راه راست رفتن است .

١٩- یاد خدا لذت محبت الهی است . (و یا یاد آوری لذت افراد با محبت خواهد بود زیرا دوست پیوسته به یاد دوست می باشد) .

٢٠- یاد خدا سینه را گشایش می دهد ، و تنگی را بر طرف می سازد .

٢١- یاد خدا جلاء و پرداخت بینایی ها ، و نور باطن هاست .

٢٢- یاد خدا هدایت گر عقلها ، و بینایی نفسها خواهد بود .

ص ٥٥٠

٢٣- إِذَا رَأَيْتَ اللَّهَ يُؤْنِسُكَ بِذِكْرِهِ فَقَدْ أَحْبَبَكَ ٤٠٤٠ .

٢٤- إِذَا رَأَيْتَ اللَّهَ يُؤْنِسُكَ بِخَلْقِهِ ، وَ يُوْحَشِكُ مِنْ ذِكْرِهِ فَقَدْ أَبْغَضَكَ ٤٠٤١ .

٢٥- بِذِكْرِ اللَّهِ تَسْتَنْزِلُ الرَّحْمَةَ ٤٢٠٩ .

٢٦- بِدَاوَمِ ذِكْرِ اللَّهِ تَنْجَابُ الْغَفْلَةِ ٤٢٦٩ .

٢٧- ثَمَرَةُ الذِّكْرِ اسْتِنَارَةُ الْقُلُوبِ ٤٦٣١ .

٢٨- خير ما استنجحت به الأمور ذكر الله سبحانه ٤٩٨٧.

٢٩- دوام الذكر ينير القلب و الفكر ٥١٤٤.

٣٠- ذكر

اللّٰه نور الایمان ۵۱۶۱ .

۳۱- ذکر اللّٰه مطرده الشّیطان ۵۱۶۲ . ۲۳- هرگاه دیدی که خداوند تو را به یاد خودش انس داده پس در حقیقت تو را دوست دارد .

۲۴- هرگاه دیدی خداوند تو را به مخلوق خود آرامش داده و از یاد خویش رم می دهد پس در حقیقت تو را دشمن داشته است .

۲۵- به سبب ذکر خدا و یاد او رحمت فرود آید .

۲۶- به وسیله ذکر دائمی خدا غفلت بر طرف می شود .

۲۷- میوه ذکر و یاد خدا نورانی شدن دلهاست .

۲۸- بهترین چیزی که کارها به وسیله آن بر آورده می شود و یا تو بر می آوری ذکر خدای سبحانه است .

۲۹- ذکر همیشگی ، دل و فکر را نورانی خواهد نمود .

۳۰- ذکر خدا نور ایمان است .

۳۱- یاد خدا وسیله راندن شیطان است .

ص ۵۵۱

۳۲- ذکر اللّٰه شیمه المتّقین ۵۱۶۳ .

۳۳- ذکر اللّٰه جلاء الصّدور و طمأنینه القلوب ۵۱۶۵ .

۳۴- ذکر اللّٰه قوت النّفوس و مجالسه المحبوب ۵۱۶۶ .

۳۵- ذکر اللّٰه ینیر البصائر ، و یونس الضّمائر ۵۱۶۷ .

۳۶- ذکر اللّٰه تستنجح به الأمور و تستنیر به السّرائر ۵۱۶۸ .

۳۷- ذکر اللّٰه دواء أعلال النّفوس ۵۱۶۹ .

۳۸- ذکر اللّٰه طارد اللّٰواء (الأدواء) و البؤس ۵۱۷۰ .

۳۹- ذکر اللّٰه رأس مال کلّ مؤمن ، و ربحه السّلامه من الشّیطان ۵۱۷۱ .

۴۰- ذکر الله دعامة الإيمان ، و عصمه من الشيطان ۵۱۷۲ . ۳۲- یاد خدا شیوه خویشتن داران است .

۳۳- یاد خدا جلاء سینه ها (و وسیله نفی و تبعید وسائل بدبختی و ناراحتی ها) و آرامش دلهاست (چنانکه خدا فرموده است

: أَلَا بِذِكْرِ اللَّهِ تَطْمَئِنُّ

۳۴- یاد خدا قوت نفسها (و غذائی است که قوام نفس به آن بستگی دارد) و همنشینی محبوب است (یعنی گویا انسان بلا تشبیه با خدا در یک جا نشسته و با او سخن می گوید .

۳۵- یاد خدا بینائی ها را نور بخش بوده ، و ضمیر و پنهانی ها (قلوب) را انس و آرامش می دهد .

۳۶- یاد خدا به سبب آن کارها بر آورده شده ، و پوشیده ها نورانی می گردد .

۳۷- یاد خدا دواى بیماریهای نفس هاست .

۳۸- یاد خدا دور کننده سختی (و یا دردها) و شدت حاجت است .

۳۹- یاد خدا سرمایه هر مؤمن است ، و سود آن سلامتی از شیطان خواهد بود .

۴۰- یاد خدا استوانه ایمان ، و نگهداری از شیطان است .

ص ۵۵۲

۴۱- ذکر الله سجیه کلّ محسن ، و شیمه کلّ مؤمن ۵۱۷۳ .

۴۲- ذکر الله مسره کلّ متّق ، و لذّه کلّ موقن ۵۱۷۴ .

۴۳- سامع ذکر الله ذاكر ۵۵۷۹ .

۴۴- عليك بذكر الله فإنه نور القلب ۶۱۰۳ .

۴۵- فى الذّكر حياه القلوب ۶۴۴۵ .

۴۶- من ذكر الله ذكره ۷۷۵۸ .

۴۷- من ذكر الله استبصر ۷۸۰۰ .

۴۸- من اشتغل بذكر الناس قطعه الله سبحانه عن ذكره ۸۲۳۴ .

۴۹- من اشتغل بذكر الله طيب الله ذكره ۸۲۳۵ .

۵۰- من عمر قلبه بدوام الذّكر حسنت أفعاله فى السّيرّ و الجهر ۸۸۷۲ . ۴۱- یاد خدا خوی و شیوه هر نیکوکار ، و روش هر مؤمن است .

۴۲- یاد خدا شادمانی هر پرهیزگار ، و لذت هر صاحب یقین است .

۴۳- شنونده ذکر خدا ذکر کننده است . (یعنی ثواب او را

دارد) .

۴۴- بر تو باد به ذکر خدا زیرا که آن نور دل است .

۴۵- در یاد خداست حیات دلها .

۴۶- هر که یاد خدا کند او را خدا یاد خواهد کرد .

۴۷- هر که یاد خدا کند بینا گردد .

۴۸- هر که به یاد مردم اشتغال ورزد خداوند سبحان او را از ذکر خود ببرد .

۴۹- هر که به ذکر خدا مشغول باشد خداوند یاد او را پاکیزه گرداند . (یعنی پاداش نیکو دهد یا خداوند کاری کند که مردم او را به نیکویی یاد کنند) .

۵۰- هر که دلش را به دوام ذکر (و یاد خدا) آباد سازد کردار او در پنهانی و آشکار نیکو خواهد شد .

ص ۵۵۳

۵۱- من ذکر الله سبحانه أحيى الله قلبه و نور عقله و لثبه ۸۸۷۶ .

۵۲- من كثر ذكره استنار لثبه ۹۱۲۳ .

۵۳- مداومه الذکر خلصان الأولياء ۹۷۵۷ .

۵۴- مداومه الذکر قوت الأرواح ، و مفتاح الصّلاح ۹۸۳۲ .

۵۵- لا تذكّر الله سبحانه ساهيا ، و لا تنسه لاهيا ، و اذکره كاملا ، يوافق فيه قلبك لسانك ، و يطابق إضمارك إعلانك ، و لن تذكره حقيقه الذکر حتى تنسى نفسك فى ذکرك ، و تفقدها فى أمرک ۱۰۳۵۹ .

۵۶- لا هدایه كالذکر ۱۰۴۶۰ .

۵۷- ذاکر الله سبحانه مجالسه ۵۱۵۹ . ۵۱- هر که خدا را یاد نماید خداوند دلش را زنده کرده ، و عقل و خردش را نورانی گرداند .

۵۲- هر که ذکرش (در دل و در زبان) بسیار باشد عقلش نورانی گردد .

۵۳- مداومت ذکر (و پیوسته متذکر خدا و قیامت بودن نتیجه و

نشانه (خالص بودن دوستان (الهی) است .

۵۴- مداومت ذکر قوت و غذای جانها و کلید صلاح (و شایستگی حال) است .

۵۵- ذکر خدای سبحان مکن در حالت غفلت ، و او را فراموش منما در حالت بازی (که به بازی مشغول شوی) و او را بطور کامل بگونه ای که دل تو زبانت را موافق بوده ، و نهان تو آشکارت را مطابق باشد ، ذکر کن و او را به حقیقت ذکر ذکر نخواهی کرد تا آنکه نفس خود را در ذکرت فراموش کرده ، و نیایی آن را در کار خود . (یعنی در آن حال از نفس غافل باشی) .

۵۶- هیچ هدایتی مانند ذکر نیست (که آدمی را به خدا رسانده و راهنمایی می کند) .

۵۷- یاد کننده خدای سبحان همنشین اوست .

ص ۵۵۴

۵۸- ذاکر الله مؤانسه ۵۱۶۰ .

۵۹- ذاکر الله من الفائزین ۵۱۶۴ .

۶۰- من ذکرک فقد أنذرك ۷۹۸۳ .

الذنوب و المعاصی و أهلها

قسمت اول

۱- الذنوب الداء ، و الدواء الاستغفار ، و الشفاء أن لا تعود ۱۸۹۰ .

۲- تهوین الذنب أعظم من ركوب الذنب ۴۴۹۰ .

۳- ترك الذنب شدید ، و أشد منه ترك الجنه ۴۵۲۱ . ۵۸- یاد کننده خدا انس گیرنده با اوست . (چنانکه دو نفر با هم انس گیرند) .

۵۹- یاد کننده خدا از پیروزمندانست .

۶۰- هر که (خدا و معاد را) به یاد تو آورد پس در حقیقت تو را (از عقوبت گناهان و بدبختی) ترسانیده است .

گناهان ، گنهکاران ۱- گناهان بیماریند ، و طلب آمرزش دواي آن ، و شفای از آن

به این است که به گناه برگشت نمایی .

۲- سهل شمردن گناه از ارتکاب گناه بزرگتر است (ممکن است از این جهت باشد که در ارتکاب گناه امکان دارد غلبه شهوت و غفلت او را بر این کار واداشته ، بخلاف آنکه گناه را کوچک به نظر می آورد و به آن اهمیت نداده و سهل می شمارد ، چون چنین کسی نسبت به خدای بزرگ قادر متعال توهین نموده و برای او نعوذ باللّٰه ارزشی قائل نمی باشد) .

۳- ترک گناه سخت است ، و سخت تر از آن ترک بهشت خواهد بود ، (برای این که به هیچ وجه عاقل از سر بهشت و نعمتهای ارزنده آن بخاطر لذّت چند لحظه فانی شونده دنیا نخواهد گذشت) .

ص ۵۵۵

۴- تأتینا أشياء نستكثرها إذا جمعناها ، و نستقلها إذا قسمناها ۴۵۲۴ .

۵- احذروا الذنوب المورطه ، و العيوب المسخطه ۲۶۲۱ .

۶- إياك و انتهاك المحارم ، فإنها شيمه الفساق و أولى الفجور ، و الغوايه ۲۶۵۹ .

۷- إياك و الإصرار ، فإنه من أكبر الكبائر و أعظم الجرائم ۲۶۷۶ .

۸- إياك و المجاهره بالفجور ، فإنها من أشد المآثم ۲۶۷۷ .

۹- إياك و المعصيه ، فإن اللّٰثيم (الشّقى) من باع جنّه المأوى بمعصيه دنيّه من معاصي الدّنيا ۲۷۰۶ . ۴- بر ما چیزهایی می آید که هر گاه آن را جمع کنیم بسیارش می شماریم ، و چون آنها را قسمت کنیم کم به حساب آریم ، (ظاهرا مقصود این است ما نباید گناهان را کم شمرده بی تفاوت باشیم ، زیرا هر گاه جمع شوند کوهی از گناه بحساب آید ، و ممکن است

مذمت از مال باشد که وقتی جمع می شود ما خیال می کنیم زیاد است ولی وقتی قسمت می شود می دانیم نه تنها زیاد نبوده بلکه کم هم خواهد بود ، پس نباید ما بآن دلخوش نماییم) .

۵- از گناهانی که به هلاکت اندازنده ، و عیوبی که خشم آورنده اند . (یعنی باعث غضب خدا می گردند) دوری نمائید .

۶- بر تو باد به دوری از ارتکاب معاصی ، و مبالغه در دریدن آنها ، (یعنی دریدن پرده عصمت) زیرا که آن خوی فاسقان ، و صاحبان فجور و گمراهی است .

۷- بر تو باد به دوری از اصرار بر گناهان ، زیرا که آن از بزرگترین گناهان کبیره ، و از عظیم ترین جرمهاست .

۸- بر تو باد به دوری از آشکار کردن گناه ، زیرا که آن از سخت ترین گناهان است .

۹- بر تو باد به دوری از نافرمانی خدا ، زیرا که بدبخت یا پست مرتبه کسی

ص ۵۵۶

۱۰- إِيَّاكَ أَنْ تَسْتَسْهَلَ رُكُوبَ الْمَعَاصِي ، فَإِنَّهَا تَكْسُوكَ فِي الدُّنْيَا ذَلَّةً ، وَ تَكْسِبُكَ فِي الْآخِرَةِ سَخَطَ اللَّهِ ۲۷۲۵ .

۱۱- أَلَا وَ إِنَّ الْخَطَايَا خِيَلٌ شَمْسٌ حَمَلٌ عَلَيْهَا أَهْلُهَا ، وَ خَلَعَتْ لِحْمَهَا فَأُورِدْتَهُمُ النَّارَ ۲۷۷۰ .

۱۲- أَكْبَرُ الْأَوْزَارِ تَرْكِيهَ الْأَشْرَارِ ۲۹۶۷ .

۱۳- أَعْظَمُ الْوُزْرِ مَنَعُ قَبُولِ الْعَذْرِ ۳۰۰۴ .

۱۴- أَعْظَمُ الذُّنُوبِ عِنْدَ اللَّهِ ذَنْبُ أَصْرٍ عَلَيْهِ عَامِلُهُ ۳۱۳۱ .

۱۵- أَشَدُّ الذُّنُوبِ عِنْدَ اللَّهِ سُبْحَانَهُ ذَنْبُ اسْتِهَانٍ بِهِ رَاكِبُهُ ۳۱۴۰ .

۱۶- أَسْرَعُ الْمَعَاصِي عَقُوبَهُ أَنْ تَبْغِيَ عَلَى مَنْ لَا يَبْغِي عَلَيْكَ ۳۱۴۶ . است که جنّه المأوی را به معصیت پستی از معاصی دنیا فروخته باشد .

۱۰- دوری نما از این که سهل

شماری ارتکاب معاصی را، زیرا که آن خواری را در دنیا بر تو می پوشانند، و در آخرت سخط و غضب خدا را جهت تو کسب خواهد نمود.

۱۱- آگاه باشید، که گناهان اسبانی هستند چموش که بر آنها اهل آن سوار و لجامهای آنها گسیخته شده، پس گنهکاران را در جهنم فرود آورند.

۱۲- بزرگترین گناهان حکم به خوبی و پاکیزگی بدان است.

۱۳- عظیم ترین گناه پذیرفتن عذر است (چون با بزرگی و بلندی مرتبه منافات دارد).

۱۴- بزرگترین گناهان در نزد خدا گناهی است که عمل کننده بر آن مصرّ باشد و مکرّر آن را انجام دهد.

۱۵- سخت ترین گناهان در نزد خدای سبحان گناهی است که مرتکب آن آن را خوار شمارد (یعنی آن را کوچک بداند و به آن اهمیت ندهد مثلاً بگوید: ای کاش گناه من همین باشد و بس).

۱۶- شتابان ترین گناهان از نظر کیفر و عقوبت آنست که بر کسی ستم کنی که

ص ۵۵۷

۱۷- أَقْبَحُ الْمَعَاصِي قَطِيعَةُ الرَّحْمِ وَالْعُقُوقُ ۳۲۵۱.

۱۸- أَعْظَمُ الذُّنُوبِ ذَنْبُ أَصْرٍ عَلَيْهِ صَاحِبِهِ ۳۲۶۶.

۱۹- إِنَّ أَسْوَأَ الْمَعَاصِي مَعْتَبَهُ الْغَيِّ ۳۳۸۲.

۲۰- إِنَّ اللَّهَ سَبْحَانَهُ لِيَبْغِضَ الْوَقْحَ الْمُتَجَرِّئَ عَلَى الْمَعَاصِي ۳۴۳۷.

۲۱- إِنَّ عَدُوَّ مُحَمَّدٍ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَآلِهِ وَسَلَّمَ مِنْ عَصَى اللَّهِ وَإِنْ قَرِيبَتْ قَرَابَتُهُ ۳۴۵۲.

۲۲- إِنَّ حِلْمَ اللَّهِ تَعَالَى عَلَى الْمَعَاصِي جَزْأُكَ، وَبِهَلَكَةِ نَفْسِكَ أَغْرَاكَ ۳۴۶۷.

۲۳- الإصرار شيمه الفجار ۳۴۳. او بر تو ستم نمی کند، و یا سر بلندی نمائی بر کسی که نسبت به تو سر بلندی نمی نماید.

۱۷- زشت ترین معصیت ها بریدن

از خویشان و بد سلوکی با پدر و مادر است .

۱۸- بزرگترین گناهان گناهی است که صاحب آن بر آن اصرار ورزد .

۱۹- براستی که بدترین گناهان از نظر عاقبت ، گمراهی است .

۲۰- براستی که خدای سبحان هر آینه هر بی شرم دلیر بر ارتکاب گناهان را دشمن می دارد .

۲۱- براستی دشمن محمد صلی الله علیه و آله و سلم کسی است که خدا را نافرمانی کرده ، هر چند قرابت و خویشی او با آن حضرت نزدیک باشد .

۲۲- براستی که بردباری خدای تعالی بر معاصی تو را بر ارتکاب آن جری ساخته ، و به جای هلاکت نفست تو را برانگیخته است . (یعنی خدا قادر است تو را به سبب گناهان نابود سازد و انتقام کشد ، نکرده و تو دلیر شده ای ، و به کارهایی که موجب هلاکت خویش است اقدام می نمایی ، جای شرم است و حیاء) .

۲۳- ایستادگی و تکرار گناه خوی و خصلت گنهکارانست .

ص ۵۵۸

۲۴- الإصرار یوجب النار ۴۳۴ .

۲۵- المعلن بالمعصیه مجاهر ۵۲۵ .

۲۶- المعصیه تفریط الفجره (العجزه) ۶۲۲ .

۲۷- المعصیه تمنع الإجابہ ۷۹۲ .

۲۸- الإصرار شرّ الآراء ۸۱۱ .

۲۹- الإصرار أعظم حوبه ۸۸۰ .

۳۰- الإصرار سجيّه الهلکی ۸۹۸ .

۳۱- العقاب ثمار السيئات ۹۲۰ .

۳۲- الإصرار یجلب النقمه ۱۰۷۰ . ۲۴- تکرار گناه و ایستادگی در آن موجب آتش خواهد شد .

۲۵- آشکار کننده گناه مجاهر است . (گویا به آواز بلند ندا دهد که من فرمانبردار خدا نبوده و مخالفم) .

۲۶- نافرمانی ، تفریط گنهکاران یا افراد ناتوان است . (که خود را از جلوگیری گناه ناتوان

بینند) .

۲۷- نافرمانی و گناه از اجابت دعا جلوگیری خواهد نمود .

۲۸- نافرمانی مکرر و ایستادگی بر گناه بدترین اندیشه هاست .

۲۹- اصرار بر گناه به حسب گناه بزرگتر خواهد بود یا بزرگترین گناه است (زیرا سایر گناهان کبیره را اگر انجام دهد یک بار انجام می دهد ، و در اصرار ایستادگی و پر رویی در مقابل خدا و شرع است که خود بالاترین هتک به حساب آید) .

۳۰- اصرار رویه تبه کاران است .

۳۱- بدی پاداش و عقاب میوه های گناهان است .

۳۲- اصرار بر گناه انتقام الهی را می کشاند .

ص ۵۵۹

۳۳- المعصیه تجتلب العقوبه ۱۰۷۲ .

۳۴- المعاوده إلى الذنب إصرار ۱۲۱۲ .

۳۵- الإصرار أعظم حوبه ، و أسرع عقوبه ۱۴۹۵ .

۳۶- اجتناب السيئات أولى من اكتساب الحسنات ۱۵۲۲ .

۳۷- إن كنتم لا محاله متزّهين ، فتزّهوا عن معاصي القلوب ۳۷۴۲ .

۳۸- إن كنتم لا محاله متطهّرين ، فتطهّروا من دنس العيوب و الذنوب ۳۷۴۳ .

۳۹- إن تزّهوا عن المعاصي يحببكم الله ۳۷۵۹ . ۳۳- گناه و نافرمانی خدا جلب عقوبت می نماید .

۳۴- عود به گناه (یعنی دوباره مرتکب آن شدن) اصرار است . (به این معنی که از گناهان کبیره خواهد بود ، گر چه گناه صغیره باشد) .

۳۵- اصرار بر گناه از نظر گناه عظیم تر و به حسب عقوبت سریعتر خواهد بود .

۳۶- از گناهان و بدیها دوری گزیدن بهتر از کسب کردن کارهای خوب است .

۳۷- اگر ناچار از پاکیزگان می باشید پس از گناهان دلها پاکیزه شوید . (یعنی پاکیزگی ظاهر کفایت نکرده پاکیزگی نفس

لازم است ، و یا آنکه اگر اراده دارید که

از معاصی پاک باشید پس از معاصی دلها پاک شوید که کنایه از ترک جمیع معاصی باشد) .

۳۸- اگر ناچار می‌خواهید پاک باشید پس از پلیدی عیب‌ها و گناهان پاک شوید .

۳۹- اگر از معاصی دوری جسته (و پاکیزه دامن باشید) خداوند شما را دوست دارد .

ص ۵۶۰

۴۰- إِنَّكَ إِنْ اجْتَنَبْتَ السَّيِّئَاتِ نَلْتَ رَفِيعَ الدَّرَجَاتِ ۴۸۰۴ .

۴۱- آفَةُ الطَّاعَةِ الْعَصِيَانِ ۳۹۱۸ .

۴۲- إِذَا قَارَفْتَ ذُنْبًا فَكُنْ عَلَيْهِ نَادِمًا ۴۰۴۵ .

۴۳- بِالْمَعْصِيَةِ تَكُونُ الشَّقَاءُ ۴۲۵۱ .

۴۴- بِالْمَعْصِيَةِ تَوْصَدُ النَّارَ لِلْغَاوِينَ ۴۳۰۵ .

۴۵- بئس العمل المعصية ۴۴۰۲ .

۴۶- تَوَقَّعْ مَعْصِيَ اللَّهِ تَفْلِحْ ۴۴۶۵ .

۴۷- تَوَقَّعُوا الْمَعْصِيَ ، وَ احْبِسُوا أَنْفُسَكُمْ عَنْهَا ، فَإِنَّ الشَّقَىَّ مِنْ أَطْلَقَ فِيهَا عَنَانَهُ ۴۴۹۹ .

۴۸- تَعَالَى اللَّهُ مِنْ قُوَى مَا أَحْلَمَهُ ، وَ تَوَاضَعَتْ مِنْ ضَعِيفٍ مَا أَجْرَأَكَ عَلَى مَعْصِيَةِ ۴۵۳۷ . ۴۰- براستی که تو اگر از گناهان دوری‌گزینی به درجات بالا خواهی رسید .

۴۱- آفت فرمانبرداری و اطاعت (خدا) نافرمانی است .

۴۲- هر گاه مرتکب گناهی شدی پس بر آن پشیمان باش .

۴۳- به واسطه گناه بدبختی و شقاوت تحقق می‌یابد .

۴۴- به واسطه گناه آتش برای گمراهان بسته و یا پوشانیده می‌شود . (کنایه از شدت عذاب است چون وقتی در بسته یا سر پوشیده شد حرارت شدیدتر خواهد گردید) .

۴۵- بد عملی است نافرمانی (خدای بزرگ) .

۴۶- از نافرمانیهای خدا پرهیز کن تا رستگار گردی .

۴۷- از گناهان خود داری نموده ، نفسهای خویش را از آنها منع فرمائید ، زیرا بدبخت کسی است که عنان نفس خویش را در آنها رها نماید .

۴۸- بلند است خدا آن

قدرتمندی که چه بردبار کرده است او را و تواز راه

ص ۵۶۱

۴۹- حلاوه المعصیه یفسدها أليم العقوبه ۴۸۸۴ .

۵۰- حاصل المعاصی التّلف ۴۹۱۳ .

۵۱- ربّ كبير من ذنبك تستصغره ۵۳۴۵ .

۵۲- راکب المعصیه مثواه النّار ۵۳۸۵ .

۵۳- طاعه المعصیه سجيّه الهلکى ۶۰۲۳ .

۵۴- عجبت لمن علم شدّه انتقام الله منه و هو مقيم على الإصرار ۶۲۵۹ .

۵۵- قرین المعاصی رهین السّيئات ۶۷۵۶ . ناتوانیت (و از راه تذلل و پستی مرتبه و موجود شدنت به امر و فرمان او) فروتنی کرده (و یا از آن دوری کرده به اعتبار پستی مرتبه) چه جرأت داده تو را بر نافرمانیهای او ۴۹- شیرینی گناه را ، عذاب دردناک تباه می سازد .

۵۰- حاصل و نتیجه گناهان تلف و هلاکت اخروی است (زیرا ضرر گناه هم در دنیا محسوس است و هم در آخرت) .

قسمت دوم

۵۱- چه بسا بزرگ از گناه خود را که آن را کوچک شماری (یعنی نباید گناه بزرگ خود را کوچک شمرد) .

۵۲- سوار گناه و مرتکب شونده معصیت جایگاه او آتش است .

۵۳- فرمانبردن گناه (یعنی نافرمانی خدای سبحان) خوی و خصلت هلاک شدگانست .

۵۴- عجب دارم از کسی که سختی انتقام خدا را از خود می داند چگونه بر تکرار گناه ایستادگی می کند .

۵۵- همراه و کسی که با معاصی محشور است در گرو گناهان خواهد بود (تا اگر توبه کرد رستگار شود و گرنه به کیفر خود خواهد رسید) .

ص ۵۶۲

۵۶- لکلّ سيئه عقاب ۷۲۷۱ .

٥٧- للمجترئ على المعاصى نقم من عذاب الله سبحانه ٧٣٤٣.

٥٨- لو لم ينه

اللّٰه سبّحانه عن محاربه لوجب أن يجتنبها العاقل ٧٥٩٥ .

٥٩- التَّبَجِّحُ بِالْمَعَاصِي أَقْبَحُ مِنْ رُكُوبِهَا ٢٠٤٥ .

٦٠- هل من خلاص أو مناص أو ملاذ أو معاذ أو فرار أو محار ١٠٠٣٨ .

٦١- لا تصوّر على ما يعقّب الإثم ١٠٢٢٦ ٥٦- برای هر گناهی عقابی است .

٥٧- برای دلیری کننده بر معصیت ها عقوبتهایی است از عذاب خدای سبحان .

٥٨- اگر خدای سبحان از حرامهای خود نهی نمی نمود ، هر آینه واجب بود که خردمند از آنها دوری گزیند .

٥٩- به گناهان شادمان بودن ، زشت تر از ارتکاب گناهانست (زیرا غالبا گناه در اثر غلبه شهوت انجام می گیرد ، ولی شادمانی به سبب بی باکی و استخفاف به دین تحقق می یابد) .

٦٠- (تتمه کلامی است از خطبه ٨٢ مشهور به غزاء در باره دوری از گناهان) آیا خلاص یا پناهگاه (که به آنجا بگریزند) یا پناهی (که به او پناه برند) یا فرار و برگشت و یا محل برگشتی (از مرگ با عذاب) هست ٦١- بر آنچه از پی در آید گناه را اصرار مورز (مرحوم علامه خوانساری چنین معنی فرموده : یعنی بر جزای آن و انتقام از صاحب آن ایستادگی ممکن بنا بر این مقصود عفو و بخشش دیگران است) .

ص ٥٦٣

٦٢- لا تهتكوا أستاركم عند من يعلم أسراركم ١٠٢٣٩ .

٦٣- لا تعرّض لمعاصي اللّٰه سبّحانه ، و اعمل بطاعته یکن لك ذخرا ١٠٣١٨ .

٦٤- لا- تحقّرَنَّ صغائر الآثام ، فإنّها الموبقات ، و من أحاطت به محقّراته أهلكته ١٠٤٠٩ . ٦٢- پرده های (عصمت) خود را پاره نکنید ، در نزد کسی

که اسرار شما را می داند . (یعنی به ارتکاب معاصی در برابر خدا دست نزنید) .

۶۳- متعرض نافرمانیهای خدای سبحان مشو ، و به طاعت و فرمانبرداری او عمل کن تا برای تو ذخیره ای باشد .

۶۴- هرگز کوچک های گناهان را کوچک مشمار ، زیرا که آنها هلاک کننده ها هستند ، و هر که کوچک های گناهان او او را احاطه نماید او را به هلاکت خواهند رسانید .

(پوشیده نماند که از آیات و روایات هر دو قسم از گناهان صغیره و کبیره) استفاده خواهد شد ، و بزرگان دین برای تشخیص آنها موازینی را بیان کرده اند چنانکه عده ای گویند : گناهایی که در خصوص ارتکاب آن وعده آتش داده شده کبیره ، و غیر آن صغیره بوده ، و یا آنکه گفته شده : آنچه به عنوان کبائر گفته شده کبیره ، و غیر آن صغیره می باشد ، و بعضی گویند : همه گناهان کبیره اند ، منتهی بعض آنها نسبت به بعض دیگر بزرگتر خواهد بود ، مانند فحش نسبت به زدن ، و زدن نسبت به قتل نفس ، و بر هر تقدیر شکی در تفاوت میان گناهان نیست ، چنانکه شبه ای هم در این جهت نمی باشد ، که هر شخصی موظف است محرمات را مطلقا ترک کند ، و نباید هیچ فردی از اقسام آن را کوچک و حقیر شمرد ، زیرا در معصیت و گناه باید کسی را در نظر گرفت که مخالفت او می شود ، و آن ذات حضرت احدیت جلّت عظمته می باشد ، و نباید احدی جرأت گناه را نیز داشته باشد ، چون که ارتکاب آن

بنده را از خالق جهان دور ساخته ، و سبب طرد و سقوط خواهد گردید ، نعوذ

ص ۵۶۴

۶۵- لا یرعوی الباقون اجتراما ۱۰۵۹۵ .

۶۶- لا وزر أعظم من الإصرار ۱۰۶۵۹ .

۶۷- لا وزر أعظم من التَّبَجِّج بالفجور ۱۰۷۶۲ .

۶۸- من أصرَّ علی ذنبه اجتری علی سخط ربّه ۸۷۶۴ .

۶۹- من تلذذ بمعاصی الله أورثه الله ذلًا ۸۸۲۳ .

۷۰- من كثرت معصيته وجبت إهانته ۹۰۹۳ .

۷۱- ما زالت عنكم نعمه و لا غضاره عیش إلا بذنوب اجترحتموها ، و ما الله بظلام للعبيد ۹۶۲۹ .

۷۲- ما من شیء من معصیه الله سبحانه یأتی إلا فی شهوه ۹۶۶۷ . بالله من سخطه و غضبه .

۶۵- ترک نمی کنند باز ماندگان (کسانی که از مرگ سالمند) گناهی را . (یعنی عده ای را مرگ ترک نکند ، و زنده ها گناه را ترک نمایند) .

۶۶- گناهی عظیم تر از اصرار (بر گناه) نیست .

۶۷- نیست گناهی عظیم تر از شاد شدن به گناه و بیرون رفتن از فرمان خدا .

۶۸- هر که بر گناه خود اصرار ورزد (یعنی مکرر آن را انجام دهد) بر خشم پروردگارش دلیری نموده است (یعنی از عقوبت الهی باکی ندارد) .

۶۹- هر که به معاصی خدا لذت ببرد خداوند خواری را دچار او خواهد کرد .

۷۰- هر که معصیت او بسیار باشد اهانت و خوار گردانیدن او واجب باشد .

۷۱- از شما نعمتی و یا خوشی زندگانی زائل نگشته مگر به سبب گناهایی که آنها را کسب کرده اید ، و خداوند ببندگانش ستم نخواهد نمود .

۷۲- چیزی از نافرمانی خدای سبحان نخواهد آمد مگر در میل و

رغبت نفس به آن (پس باید نفس را تهذیب نمود و با آن مجاهده کرد) .

ص ۵۶۵

۷۳- مداومه المعاصی تقطع الرزق ۹۷۷۱ .

۷۴- مجاهره الله سبحانه بالمعاصی تعجل النقم ۹۸۱۱ .

۷۵- نعوذ بالله من سيئات العقل (العمل) وقبح الزلل و به نستعين ۹۹۷۵ .

۷۶- هيهات ما تناكرتم إلا لما قبلكم من الخطايا و الذنوب ۱۰۰۳۷ .

۷۷- كل عاص متأثم ۶۸۴۴ .

۷۸- من عصي الله ذل قدره ۷۸۲۱ .

۷۹- ويح العاصي ما أجهله و عن حظه ما أعدله ۱۰۰۹۴ .

۸۰- ويل لمن بلى بعصيان و حرمان و خذلان ۱۰۱۰۱ . ۷۳- مداومت گناهان روزی را قطع خواهد کرد .

۷۴- آشکارا نمودن گناهان (و پنهان نکردن آن) در مقابل خدای سبحان انتقامها را تعجیل خواهد نمود (یعنی خداوند در عقوبت شتاب نماید چون گنهکار بی باک است) .

۷۵- به خدا پناه می بریم (از بدیهای عمل و یا) از بدیهای عقل و زشتی لغزش (گناه) و از او یاری می طلبیم .

۷۶- چقدر دور است ناخوش نمی دارید (خلافت مرا و یا مرگ و سفر آخرت را) جز برای آنچه پیش شماست از خطایا و گناهان .

۷۷- هر فرمان نبرنده ای گنهکار و یا پشیمان است .

۷۸- هر که نافرمانی خدا کند قدر و مرتبه اش خوار گردد .

۷۹- وای بر گنهکار چه چیز او را نادان کرده و چه چیز او را از بهره اش عدول داده است ۸۰- وای بر کسی که بنا فرمانی و محرومیت و خواری گرفتار شده باشد .

ص ۵۶۶

۸۱- التهجم على المعاصی يوجب عقاب النار ۲۱۲۳ .

٨٢- اذكروا عند المعاصي ذهاب اللذات ،

٨٣- اتقوا معاصي الخلوات فإنَّ الشاهد هو الحاكم ٢٥٢٤ .

٨٤- الحذر الحذر أيها المستمع ، و الجدد الجدد أيها العاقل ، و لا يتبئك مثل خبير ٢٦١٠ .

٨٥- عجت لمن يحتمى الطعام لأذيته كيف لا يحتمى الذنب لأليم عقوبته ٦٢٥٤ .

٨٦- المعصيه همَّه الأرجاس ٦١٧ . ٨١- بر گناهان داخل شدن موجب می گرداند عقاب آتش را .

٨٢- در وقت انجام گناهان به یاد آورید رفتن لذت ها و باقی ماندن وزر و بالهای آنها را . (که اگر چنین کردید معصیت ترک خواهد شد) .

٨٣- از گناهان پنهانی پرهیزید ، زیرا که گواه خود حاکم است . (یعنی در معاصی ظاهر ، شاهد خلق و مخلوق است ، امکان دارد گنهکار اهمیت بیشتری دهد و آن را ترک نماید ، اما در گناهان پنهانی اهمیتی ندهد از باب این که کسی مطلع نیست ، حضرت علی - علیه السلام - هشدار می دهد که از آنها پرهیزید که گواه خود پروردگار می باشد) .

٨٤- طلب کن دوری را طلب کن دوری را ، (یا دوری مطلوب است دوری مطلوب است) آی شنونده ، طلب کن کوشش را طلب کن کوشش را ، (یا کوشش مطلوب است) ای خردمند و تو را خبر ندهد مانند دانایی . (احتمال می رود مراد از جمله اخیر خود حضرت باشد چنانکه محتمل است خدا باشد) .

٨٥- تعجب می کنم از کسی که از طعام برای اذیتش پرهیز می کند چگونه از گناه برای جزاء و عقوبت دردناک باز نمی ایستد ٨٦- گناه و نافرمانی همت ناپاکان است .

۸۸- فی کلّ سیئه عقبه ۶۴۶۴ .

۸۹- المذنب علی بصیره غیر مستحقّ للعفو ۱۵۱۶ .

۹۰- الإنکار إصرار ۱۸۰ .

۹۱- المذنب عن غیر علم بری ء من الذنب ۱۷۲۳ .

۹۲- سلاح المذنب الاستغفار ۵۵۶۲ .

۹۳- عاص یقرّ بذنبه خیر من مطیع یفتخر بعمله ۶۳۳۴ .

۹۴- لا- تؤیسنّ مذنباً فکم عاکف علی ذنبه ختم له بالمغفره ، و کم مقبل علی عمل هو مفسد له ختم له فی آخر عمره بالنار ۱۰۳۸۹ . ۸۷- بد طوق و گردن بندیست طوق و گردن بند گناهان .

۸۸- در هر بدی عقوبت و کیفری است .

۸۹- گنهکاری که گناهش از روی دانایی باشد مستحق بخشش نیست . (یعنی اگر خداوند او را ببخشد از راه تفضل است) .

۹۰- انکار (گناه و یا مجرد اعتراف نمودن به آن) اصرار (و ایستادگی بر گناه) است .

۹۱- گنهکار از روی نادانی از گناه بری است .

۹۲- اسلحه گنهکار طلب آمرزش از خدا است .

۹۳- گنهکاری که به گناهش اقرار کند بهتر از فرمانبرداری است که به عمل خود افتخار و مباهات می نماید .

۹۴- هرگز گنهکاری را مأیوس مگردان پس بسا رو آورنده بر گناه خود که برای او به آمرزش ختم گردیده ، و بسا رو آورنده بر عملی که او فاسد کننده آنست که در آخر عمرش برای او به آتش ختم گردد .

ص ۵۶۸

الإذاعه

۱- الإذاعه خیانه ۱۱۴ .

۲- الإذاعه شیمه الأغیار ۱۰۸۲ . فاش کردن ۱- فاش کردن خیانت است .

۲- فاش کردن خوی و خصلت اغیار است .

ص ۵۶۹

باب الرأء

الرؤف

۱- نعم المرء الرؤف (المعروف) ۹۸۹۰ .

الرأى و الآراء و المستبد بالرأى

۱- اقصر رأيك على ما يلزمك تسلّم ، ودع الخوض فيما لا يعينك تكرم ۲۳۳۵ .

۲- امخضوا الرأى مخض السقاء ، ينتج سدید الآراء ۲۵۶۹ . مهربان ۱- خوب مردی است (مرد) مهربان .

اندیشه ، خود محوری ۱- رأى خود را بر آنچه ضرور باشد بر گمار تا سالم مانى ، و خوض را در چیزی که لازم نیست واگذار تا گرامی گردى ، (ممکن است مراد عام بوده ، چنانکه امکان دارد مقصود دنیا و آخرت باشد که بر انسان لازم است در امور اخرویه رأى خود را بکار اندازد زیرا که آن مهم است) .

۲- اندیشه را بجنبانید و رأى را به حرکت در آورید ، مانند جنبانیدن و حرکت دادن مشک و خیک (پر از ماست که در اثر حرکت کره از آن می گیرند) ، تا رأى درست و صحیح از آن ظاهر شود .

ص ۵۷۰

۳- أقرب الآراء من النهى أبعدها من الهوى ۳۰۲۲ .

۴- أملك الناس لسداد الرأى كل مجرب ۳۰۴۸ .

۵- أفضل الناس رأيا من لا يستغنى عن رأى مشير ۳۱۵۲ .

۶- أفضل الرأى ما لم يفت الفرص ، و لم يورث الغصص ۳۲۱۶ .

۷- إن رأيك لا يتسع لكل شىء ، ففرغه للمهم ۳۶۳۸ .

۸- الرأى بتحسين الأسرار ۱۰۸۱ .

۹- بإصابه (بأصالة) الرأى يقوى الحزم ۴۲۹۰ .

الهوی ، و أقربها من السداد ۵۰۱۱ . ۳- نزدیکترین رأی و اندیشه ها به عقل دورترین آنهاست از خواهش .

۴- مالک ترین مردم برای درستی رأی و اندیشه هر تجربه کننده ایست .

۵- افزونترین مردم در رأی ، کسی است که از رأی مشیر بی نیاز نباشد ، و پیوسته در امور مشورت کند .

۶- افزونترین رأی و اندیشه آنست که فرصت ها را از دست نداده ، و از عقب نیاورد غصه ها را .

۷- برآستی که رأی و اندیشه تو گنجایش هر چیزی را ندارد ، پس آن را برای آنچه مهم و لازم است فارغ ساز .

۸- رأی و تدبیر به محکم نگاهداشتن اسرار است ، (بویژه در موضوع جنگ و اسرار نظامی که پیشرفت در مخفی بودن آن است) .

۹- به تدبیر درست (که بوسیله فکر و تأمل به دست آید) و یا به محکم بودن رأی (و یا به اصالت رأی که انسان تابع دیگری نباشد و استقلال فکری داشته باشد) دور اندیشی قوی گردد .

۱۰- بهترین رأیها دورترین آنهاست از هوا و هوس ، و نزدیکترین آنهاست به راه درست .

ص ۵۷۱

۱۱- خوافی الآراء تکشفها المشاوره ۵۱۰۰ .

۱۲- رأی الشَّيْخِ أَحَبُّ إِلَيَّ مِنْ جِلْدِ الْغَلَامِ ۵۴۱۷ .

۱۳- رأی الرَّجُلِ مِيزَانُ عَقْلِهِ ۵۴۲۲ .

۱۴- رأی الْعَاقِلِ يَنْجِي ۵۴۲۴ .

۱۵- رأی الْجَاهِلِ يَرْدِي ۵۴۲۵ .

۱۶- رأی الرَّجُلِ عَلَيَّ قَدْرُ تَجْرِبَتِهِ ۵۴۲۶ .

۱۷- زَلَّةُ الرَّأْيِ تَأْتِي عَلَيَّ الْمَلِكِ وَ تَوْذُنُ بِالْهَلِكِ ۵۴۷۶ .

۱۸- شَرُّ الْأَرْوَءِ مَا خَالَفَ الشَّرِيعَةَ ۵۶۷۴ . ۱۱- پوشیده ها و پنهانی های رأیها را مشورت کردن ظاهر خواهد ساخت (که آیا عمل صلاح است یا نه ، آیا

طرف مقابل خوش نفس است یا بد باطن ، دوست است یا دشمن) .

۱۲- رأی و اندیشه پیر در نزد من از جلالت و قوت جوان محبوب تر است ، (زیرا گاهی مثلا- در معرکه جنگ تجربه کار یک نقشه می کشد که با هزاران نیروی جوان قابل مقایسه نیست) .

۱۳- رأی مرد میزان و ترازوی عقل اوست (یعنی بدینوسیله آدمی پی به عقل او می برد) .

۱۴- اندیشه و رأی خردمند ، رستگار می گرداند .

۱۵- رأی نادان و بی عقل ، به هلاکت می اندازد .

۱۶- رأی مرد ، به اندازه تجربه اوست .

۱۷- لغزش رأی و اندیشه ، پادشاهی را هلاک کرده ، و اعلام هلاکت می نماید (بنا بر این باید اهتمام و احتیاط زیاد نمود) .

۱۸- بدترین اندیشه ها آنست که مخالف شریعت باشد .

ص ۵۷۲

۱۹- صلاح الرأی بنصح المستشير ۵۷۹۵ .

۲۰- صواب الرأی يؤمن الزلل ۵۸۱۷ .

۲۱- صواب الرأی بالدول و يذهب بذهابها ۵۸۱۹ .

۲۲- صواب الرأی بإجاله الأفكار ۵۸۲۳ .

۲۳- ضلّه الرأی تفسد المقاصد ۵۹۰۲ .

۲۴- علی قدر الرأی تكون العزيمه ۶۱۷۳ .

۲۵- قد يزلّ الرأى الفذّ ۶۶۴۶ .

۲۶- قد خاطر من استغنى برأيه ۶۶۶۲ .

۲۷- من جهل وجوه الآراء أعيته الحيل ۷۸۶۵ . ۱۹- صلاح رأی و درستی آن به خالص بودن مشورت کننده است .

۲۰- درستی رأی (آدمی را) از لغزش ایمن می دارد .

۲۱- درستی اندیشه به دولت هاست ، و به رفتن آن می رود و خطا ظاهر می شود (شاید حضرت نوع اندیشه ها را فرموده باشد که وقتی دولت برقرار است رأی هم بصواب نزدیکتر خواهد بود .

۲۲- درستی رأی به جولان در آوردن فکرهاست

(شاید مراد مشورت باشد و یا خود انسان زیاد در کاری اندیشه کند) .

۲۳- گمراهی رأی و باطل اندیشیدن یا فساد مذهب و اعتقاد مقصدها را فاسد می سازد .

۲۴- به اندازه رأی و اندیشه (از قوت و ضعف) عزیمت و تصمیم خواهد بود .

۲۵- گاهی رأی تنها می لغزد (یعنی باید در امور مشورت کرد) .

۲۶- در حقیقت (خود را) مشرف بر هلاکت ساخته کسی که به رأی خود بی نیاز شده است (یعنی در کارها مشورت نکند و استقلال نشان دهد) .

۲۷- هر که اقسام اندیشه ها و طرق رأی ها را جاهل باشد چاره ها او را عاجز

ص ۵۷۳

۲۸- من أضاع الرأى ارتبک ۷۹۰۹ .

۲۹- من أعمل الرأى غنم ۷۹۱۱ .

۳۰- من ضعف آراؤه قویت أعداؤه ۸۰۴۸ .

۳۱- من أعجبه آراؤه غلبته أعداؤه ۸۱۶۵ .

۳۲- من اعجب برأیه ملکه (أهلكه) العجز ۸۲۱۸ .

۳۳- لا تستبدّ برأیک ، فمن استبدّ برأیه هلک ۱۰۳۱۱ .

۳۴- لا- تستعملوا الرأى فيما لا يدركه البصر ، و لا تتغلغل فيه الفكر ۱۰۳۴۷ . گرداند (نتواند راه صحیح را به دست آورد ، متحیر ماند) .

۲۸- هر که رأی (خود) را ضایع کند در گل فرو رود .

۲۹- هر که رأی (خویش) را بکار اندازد نفع مهم برد .

۳۰- هر که آراء او ضعیف باشد دشمنانش قوی باشد .

۳۱- هر که آراء او او را خودبین کند (و او را به عجب وادارد) دشمنانش بر او غلبه خواهند کرد (چون مشورت نخواهد کرد و اشتباه زیاد خواهد نمود) .

به رأی و اندیشه خود عجب آورده شود (خودبین و خود محور باشد) عجز و ناتوانی مالک او شود (یعنی در کارها ناتوان گردد ، و یا او را هلاک گرداند) .

۳۳- به رأی و اندیشه خود منفرد و مستبد باش ، پس هر که به رأی خود منفرد باشد هلاک خواهد شد .

۳۴- (تتمه کلامی است از خطبه ۸۶ که حضرت علی - علیه السلام - در آن صفات خدا و پیروی از ائمه و غیر آن را بیان داشته است) رأی و اندیشه را در آنچه چشم آن را در نمی یابد ، و فکرتها در آن داخل نمی شود بکار نبرید (بلکه در اصول و معارف الهیه به اهل آن (ائمه) مراجعه کنید) .

ص ۵۷۴

۳۵- لا رأی لمن لا یطاع ۱۰۷۲۲ .

۳۶- من قنع برأیه فقد هلک ۷۷۶۹ .

۳۷- من استبدّ برأیه خفت و طأته علی أعدائه ۸۶۷۵ .

۳۸- من استقبل وجوه الآراء عرف مواقع الخطاء ۸۸۱۹ .

۳۹- من استبدّ برأیه خاطر و غرّ ۹۱۷۷ .

۴۰- المستبدّ متهور فی الخطاء و الغلط ۱۲۰۸ .

۴۱- قد أخطأ المستبدّ ۶۶۲۸ . ۳۵- (این جمله در آخر خطبه ۲۷ نهج البلاغه که در باره جهاد و سرزنش مردم است آمده که هر وقت شما را بقتال دعوت کردم بهانه آوردید ، گرما و سرما را پیش کشیدید ، تا آخر که فرموده : هنوز من به سنّ بیست سالگی نرسیده که آماده جنگ گردیدم و اکنون زیاده از شصت سال از عمرم می گذرد ، و لیکن آگاه باشید که) رأی و تدبیر ندارد کسی که اطاعت نمی شود

- ۳۶- هر که به رأی و اندیشه خود قانع باشد (و با دیگران مشورت نکند) پس در حقیقت هلاک گشته است .
- ۳۷- هر که به رأی و اندیشه خود منفرد باشد (و با دیگران مشورت ننماید) پامال کردنش بر دشمنان او سهل و سبک باشد .
- ۳۸- هر که وجوه رأی و اندیشه ها را استقبال نماید (یعنی وجه و سبب هر فکر و اندیشه ای را در نظر گیرد) مواقع خطاء را خواهد شناخت (و می داند که اشتباه کجاست) .
- ۳۹- هر که استبداد رأی بکار برد ، خود را به هلاکت انداخته و فریب داده است .
- ۴۰- کسی که مشورت را ترک می کند و در کار خود مستبد و متفرد است در خطا و غلط متهور خواهد بود .
- ۴۱- در حقیقت کسی که در رأی و اندیشه منفرد است خطا می رود .

ص ۵۷۵

- ۴۲- من استبدّ برأیه زلّ ۷۸۱۹ .
- ۴۳- الاستبداد برأیک یزلک ، و یهوّرک فی المهاوی ۱۵۱۰ .
- ۴۴- بنس الاستعداد الاستبداد ۴۴۱۴ .

الریا و المرائی

- ۱- المرائی ظاهره جمیل ، و باطنه علیل ۱۵۷۷ .
- ۲- اعملوا فی غیر ریاء و لا سمعه ، فإنّه من یعمل لغير الله یکله الله سبحانه إلی من عمل له ۲۵۳۴ .
- ۳- الرّیاء إشراک ۴۶ . ۴۲- هر که به رأی خود استبداد بکار برد (و با دیگری مشورت ننماید و یا در مسائل دینی و غیر آن منفرد باشد) خواهد لغزید .
- ۴۳- روی فکر خود ایستادن و با کسی مشورت نمودن ، تو را لغزنده و در پرتگاهها می اندازد .
- ۴۴- بد آمادگی است (برای زیان و خسران) خود رأی بودن

ریا و ریا کننده ۱- ریا کار ظاهر او نیکو، و باطنش بیمار است.

۲- در غیر ریا و سمعه عمل نمایند، زیرا کسی که برای غیر خدا عملی را انجام می دهد، خداوند سبحان او را حواله می دهد به کسی که عمل را برای او انجام داده است. («ریاء» عملی است که فردی آن را انجام دهد تا مردم او را ببینند و «سمعه» کاری است که شخصی انجام دهد که مردم آوازه او را بشنوند).

۳- عمل کردن به منظور دیدن غیر خدا شرک آوردن به خداست.

ص ۵۷۶

۴- آفة العبادة الزیاء ۳۹۲۱.

۵- یسیر الزیاء شرک ۱۰۹۷۶.

۶- لسان المرئی جمیل، و فی قلبه الداء الدخیل ۷۶۳۱.

الزباج و الرباج

۱- ربّ رباج (أرباج تؤل) يؤل إلى خسران ۵۳۰۸.

۲- الزباج من باع الدنیا بالآخره، و استبدل بالآجله عن العاجله ۱۸۷۹.

الرجاء من الله و غیره

۱- اجعلوا کلّ رجائکم لله سبحانه، و لا ترجوا أحدا سواه فإنه ما رجا أحد غیر الله تعالی إلاّ خاب ۲۵۱۱. ۴- آفت عبادت ریا است.

۵- ریا اندک شرک است.

۶- زبان ریا کار (یا منافق) زیباست، و در دل او دردی است که در باطنش داخل شده است.

سود و سود برنده ۱- بسا سودها (یا سودی) که به زیان بر گردد (چون متضمن زیان اخروی خواهد بود).

۲- سود برنده کسی است که دنیا را به آخرت فروخته، و آخرت را به جای دنیا عوض گیرد.

امید ۱- تمام امید خود را برای خدای سبحان قرار داده، و به احدی غیر او امیدوار

- ۲- أعظم البلاء انقطاع الرجاء ۲۸۶۰ .
- ۳- الرجاء لرحمة الله أنجح ۱۳۲۱ .
- ۴- إنكم إن رجوتم الله بلغتكم آمالكم ، و إن رجوتم غير الله خابت أمانتكم و آمالكم ۳۸۵۴ .
- ۵- ربّ رجاء يؤدّي إلى حرمان ۵۳۰۷ .
- ۶- ربّ رجاء خائب لأمل كاذب ۵۳۱۲ .
- ۷- كن لما لا ترجو أقرب منك لما ترجو ۷۱۵۱ .
- ۸- لكلّ غيبه إياب ۷۲۷۲ .
- ۹- لربّما قرب البعيد و بعد القريب ۷۴۰۰ . نشوید ، زیرا هیچ کسی به غیر خدا امیدوار نشد مگر آنکه نومید گردید .
- ۲- بزرگترین بلاء قطع امید است (از درگاه خداوند بزرگ هر چند انسان گنهکار باشد) .
- ۳- امید به رحمت خدا پیروزی بخش تر است .
- ۴- براستی اگر شما امید به

خدا داشته باشید به امیدهای خود خواهید رسید ، و اگر به غیر خدا امیدوار گردید آرزوها و امیدهای شما نومید شود .

۵- بسا امیدی که به محرومیت و حرمان کشیده می شود .

۶- بسا امید نومیدی که برای آرزوی دروغی باشد (پس نباید فریب آن را خورد) .

۷- در باره آنچه ناامیدی نزدیکتر باش تا در باره آنچه امیدواری (ای بسا به آنچه امید نداری بررسی و از آنچه امیدواری محروم گردی) .

۸- برای هر غائبی برگشتی است . (یعنی نباید انسان از چیزی که از دستش رفت ناامید گردد ، بلکه باید امیدوار بود) .

۹- هر آینه ممکن است دور نزدیک گشته (نباید ناامید شد) و نزدیک دور

ص ۵۷۸

۱۰- من رجاك فلا تخيب أمله ۸۰۶۷ .

۱۱- من لم تعرف الكرم من طبعه فلا ترجمه ۸۹۷۵ .

۱۲- من ذا الذی یرجو فضلک إذا قطعت ذوی رحمک ۹۰۵۸ .

۱۳- من جعل الله سبحانه مؤثلاً رجائه كفاه أمر دینه و دنیا ۹۰۷۰ .

۱۴- من هانت علیه نفسه فلا ترج خیره ۹۰۸۷ .

۱۵- من كف شره فارح خیره ۹۱۹۸ .

۱۶- لا ترج إلا ربك ۱۰۱۶۲ .

۱۷- لا ترج ما تعنف برجائك ۱۰۱۸۰ . گردد (که نباید فریب خورد) .

۱۰- هر که به تو امیدوار بود امید و آرزویش را نومید مساز (مثل این که امید دارد به او احسانی کنی به او احسان نما و ...)

۱۱- هر که کرم را از طبع و خوی او شناسی به او امیدوار مباش .

۱۲- کیست امیدوار فضل و احسان تو هر گاه تو از صاحبان خویشی (

و فامیل و بستگان) خود بیری .

۱۳- هر که خدای سبحان را محل بازگشت امید خود قرار دهد امر دین و دنیايش را کفایت نماید .

۱۴- هر که نفسش پیش او خوار باشد (و در کامل گردانیدن آن اهتمام نرزد و نسبت به آن بی تفاوت باشد) پس امید خیر از او نداشته باش .

۱۵- هر که شر و بدی خود را باز دارد ، امید خیر او را داشته باش .

۱۶- امیدوار مباش مگر به پروردگار خود .

۱۷- آنچه را که نسبت به امید آن سرزنش شوی (مثل امید به چیزی که در شأن و مقام آدمی نیست) امیدوار مباش .

ص ۵۷۹

۱۸- لا تخاطر بشی ء رجاء أكثر منه ۱۰۲۰۲ .

۱۹- لا ترجون فضل منّان ، و لا تأتمن الأحمق و الخوّان ۱۰۲۰۶ .

۲۰- يا أبا ذرٍّ إنَّك (إن) غضبت لله فارح من غضبت له ، إنَّ القوم خافوك على دنياهم و خفتهم على دينك ، فاترك في أيدهم ما خافوك عليه ، و اهرب منهم بما خفتهم عليه ، فما أحوجهم إلى ما منعهم ، و ما أغناك عمّا منعوك ، و لو أنّ السّموات و الأرض كانتا على عبد رتقا ثمّ اتقى الله لجعل له منهما ۱۸- به مخاطره و هلاکت مینداز چیزی را به امید زیادتر از آن (مثل این که پول زیاد خرج می کنند بامید رسیدن به منصبی) .

۱۹- هرگز بر احسان منت گذارنده امیدوار مباش ، و احمق و بسیار خیانت کننده را امین بدان .

۲۰- (این فرازها خطبه ۱۳۰ نهج البلاغه است که حضرت برای ابی ذر فرموده هنگامی که

او را از مدینه به ربه اخراج نمودند و سبب اخراج او این بود که معاویه برای عثمان نوشت که ابو ذر جنایات تو را افشاگری می کند او هم دستور داد این صحابی بزرگ را بر شتر بی جهاز تبعید نمایند لذا او را به چنان شتری سوار کردند که پوست و گوشت رانهای او سائیده شده بود ، داستان او مفصل است که باید در جای خود آن را مطالعه کرد علی ای حال حضرت او را خطاب می کند و می فرماید :) ای ابا ذر تو برای خدا به خشم آمدی ، پس امیدوار باش به آنکه برای او خشمگین شدی ، براستی که این قوم (عثمان و پیروانش) بر دنیایشان از تو ترسیدند ، و تو بر دین خود از آنها ترسیدی ، پس واگذار در دست آنها آنچه را که بر آن از تو ترسیدند (دنیا) ، و از ایشان بگریز با آنچه از آنها ترس داشتی (دین) ، پس چه محتاجند آنان بسوی آنچه تو ایشان را منع کرده ای ، و چه تو بی نیازی از آنچه منع کرده ای از ایشان ، و زود است که بدانی فردا (ی قیامت) چه کسی سود برنده بوده ، و چه کسی رشک بسیار برد ، و اگر آسمانها و زمینها بر بنده ای بهم آمده ، آن گاه آن بنده

ص ۵۸۰

مخرجا ، فلا یؤنسک إلا الحق ، و لا یوحشک إلا الباطل ، فلو قبلت دنیاهم لأحبوک ، و لو فرضت منها لأمنوک ۱۱۰۰۲ .

الرَّحْمَ وَالرَّحْمَ

۱- بیدل الرَّحْمَ تستنزل الرَّحْمَ ۴۳۴۳ .

۲- رحمة الضَّعفاء

۳- رحمہ من لا- یرحم تمنع الرّحمه ، و استبقاء من لا- یبقی یهلك الأّمه ۵۴۳۰ . تقوا را پیشه خود سازد ، هر آینه خداوند از برای او راه خلاصی قرار دهد (که از آنجا بیرون رود) بنا بر این هرگز با تو انس نگیرد مگر حق ، و تو را به وحشت نیندازد مگر باطل ، پس اگر دنیای آنها را می پذیرفتی بطور حتم تو را دوست می داشتند ، و اگر می بریدی چیزی از دنیا (و پاره ای از دنیا برای خود انتخاب می کردی و دنیا پرست می شدی) هر آینه از تو ایمن می شدند .

ترحم کردن ۱- با بکار بردن رحمت (و ترحم بر بندگان خدا) رحمت الهی نازل خواهد گردید .

۲- ترحم بر ضعفاء رحمت را فرود آورد .

۳- ترحم نمودن بر کسی که رحم نمی کند رحمت را منع می کند ، و باقی گذاشتن کسی که باقی نمی گذارد امت را بنابودی می کشاند ، (بنا بر این باید ستمگری را که در صدد کشت و کشتار مردم است ، بزانو در آورده ، نابودش سازند ، و گرنه امتی را به هلاکت رساند ، و اگر با وجود توانایی مردم قیام نکنند خداوند آنها را به وسیله غضب نابود سازد آری :

ترحم بر پلنگ تیز دندان

ستمکاری بود بر گوسفندان) .

ص ۵۸۱

۴- عجبت لمن یرجو رحمہ من فوقہ کیف لا یرحم من دونه ۶۲۵۵ .

۵- أشعر قلبک الرّحمه لجمیع النّاس و الإحسان إلیهم تنلهم حیفا و لا تکن علیهم سیفا ۲۳۹۲ .

۶- أولی النّاس بالرّحمه المحتاج إلیها ۳۰۶۴ .

۷- أبلغ ما تستدرّ به الرّحمه

أن تضمّر لجميع الناس الرّحمة ٣٣٥٣ .

٨- إذا عجز عن الضّعفاء نيلك فلتسعهم رحمتك ٤١٢١ .

٩- كما ترحم ترحم ٧٢١٠ .

١٠- من لم يرحم لم يرحم ٨١٨٦ .

١١- من لم يرحم الناس منعه الله رحمة ٨٩٦٥ .

١٢- من لم تسكن الرّحمة قلبه قلّ لقاءها له عند حاجته ٨٩٧٤ . ٤- عجب دارم از کسی که امیدوار رحمت کسی است که ما فوق اوست (خداوند بخشنده) چگونه به کسی که زیر دست اوست رحم نمی کند .

٥- ترحم بر جمیع مردم و احسان بسوی آنان را شعار دل خود قرار ده ، و بر آنان ستمی نرسان و بر آنها شمشیری (که از تو به آنها ضرری برسد) مباش .

٦- سزاوارترین مردم به رحمت محتاج به رحمت است .

٧- رساترین چیزی که رحمت به وسیله آن روان می گردد آنست که ترحم و رحمت را برای همه مردم در دل داشته باشی .

٨- هرگاه از ناتوانها احسان تو ناتوان گردید پس باید رحمت تو آنان را شامل گردد .

٩- چنانکه رحم کنی رحم شوی .

١٠- هر که رحم نکرده رحم نشود .

١١- هر که بر مردم رحم نکند خداوند از رحمت خود او را منع نماید .

١٢- هر که رحم در دل او جای نگیرد ، در وقت نیاز برحم کم برخورد

ص ٥٨٢

١٣- من ترحم رحم ٩٢٠٣ .

١٤- من الکرام تكون الرّحمة ٩٢٥٥ .

١٥- من أوكد أسباب العقل رحمه الجهّال ٩٢٩٥ .

الأرحام و صلّتها و قطيعتها

- ١- بصله الرّحم تستدرّ النّعم ٤٣٤٦ .
- ٢- بقطيعه الرّحم تستجلب النّقم ٤٣٤٧ .
- ٣- بزّ الرّجل ذوى رحمه صدقه ٤٤٢٧ .
- ٤- حراسه النّعم فى صله الرّحم ٤٩٢٩ .
- ٥- حلول النّقم فى قطيعه الرّحم

۴۹۳۰. نماید. (یعنی خداوند او را در وقت ترحم رحم ننماید ، یا دیگران از نظر مکافات او را رحم نکنند).

۱۳- هر که ترحم کند رحم کرده شود .

۱۴- از (اخلاق) کریمان است رحمت و ترحم .

۱۵- از محکم ترین اسباب عقل ، ترحم بر نادانهاست .

خویشاوندان و پیوند و بریدن از آنها ۱- بوسیله پیوند با خویشاوندان نعمت ها بسیار می شود .

۲- بسبب بریدن از خویشاوندان انتقامها و عذاب ها کشیده می شود .

۳- نیکی کردن آدمی با خویشاوندانش صدقه است . (یعنی ثواب صدقه را دارد ، و گرنه صدقه دادن به خویشاوندان بیست و چهار برابر خواهد بود) .

۴- حفظ و حراست نعمتها در پیوند با خویشاوندان است .

۵- فرود آمدن نعمت و عقوبت ها در بریدن از خویشاوندان است .

ص ۵۸۳

۶- رَبِّ قَرِيبٌ اَبْعَدُ مِنْ بَعِيدٍ ۵۳۳۲ .

۷- رَبِّ مَوَاصِلُهُ خَيْرٌ مِنْهَا الْقَطِيعَةُ ۵۳۴۱ .

۸- رَبِّ مَوَاصِلُهُ اَذَتْ اِلَى تَثْقِيلٍ ۵۳۵۰ .

۹- صَلَةُ الرَّحْمِ تَدْرُ النَّعْمَ وَ تَدْفَعُ النَّقْمَ ۵۸۳۶ .

۱۰- صَلَةُ الرَّحْمِ مِنْ اَحْسَنِ الشَّيْمِ ۵۸۴۳ .

۱۱- صَلَةُ الرَّحْمِ مِنْمَاهُ لِلْعَدَدِ مِثْرَاهُ لِلنَّعْمِ ۵۸۴۴ .

۱۲- صَلَةُ الرَّحْمِ تَسْوِيءُ الْعَدُوَّ ، وَ تَقِيءُ مِصْرَاعَ السُّوءِ ۵۸۴۵ .

۱۳- صَلَةُ الْاَرْحَامِ تَثْمُرُ الْاَمْوَالَ ، وَ تَنْسِيءُ فِي الْاَجَالِ ۵۸۴۷ . ۶- ای بسا خویشی که از غریبه دورتر است . (یعنی پیوند نکند و بسا غریبه ای که از هر فامیلی نزدیکتر باشد ، چون صافتر و پیوند و خدمتش بیشتر است) .

۷- چه بسا پیوندی که بریدن از آن بهتر است (مثل این که پیوند کننده یا کسی که پیوند می شود آدم بدی بوده که برای

دین و دنیا ضرر داشته باشد ، یا هر یک آنها منت گذار باشند) .

۸- ای بسا پیوندی که به سنگینی کشاند . (یعنی چون قدرت بر تلافی ندارد و یا خیال می کند طرف منت می گذارد ، و یا متکبرست زیر بار نمی رود ، در این صورت ها پیوند نکردن بهتر است) .

۹- پیوستن به خویشاوندان نعمت ها را روان ساخته ، و عقوبتها را دفع می نماید .

۱۰- صله رحم از نیکوترین خصلت هاست .

۱۱- پیوستن با خویش سبب افزایش عدد اولاد و قوم و قبیله ، و وسیله افزونی نعمت ها خواهد شد .

۱۲- صله رحم دشمن را اندوهگین ساخته ، و از برو در آمدن های بد نگه می دارد .

۱۳- پیوستن به خویشاوندان اموال را بارور نموده ، و اجل ها را عقب

ص ۵۸۴

۱۴- صله الرحم توجب المحبه ، و تكبت العدو ۵۸۵۲ .

۱۵- صله الرحم توسع الآجال ، و تنمی الأموال ۵۸۷۸ .

۱۶- صله الأرحام مراه فی الأموال ، مرفعه للأعمال ۵۸۷۹ .

۱۷- صله الأرحام من أفضل شیم الكرام ۵۸۸۲ .

۱۸- صله الرحم عماره التعم ، و دفاعه التقم ۵۸۸۳ .

۱۹- صله الرحم تنمی العدد ، و توجب السؤدد ۵۸۸۴ .

۲۰- من ضیعه الأقرب ، اقیح له الأبعد ۸۸۶۰ .

۲۱- من جفا أهل رحمه ، فقد شان كرمه ۹۲۳۰ .

۲۲- من الكرم صله الرحم ۹۲۶۴ . اندازد . (یعنی سبب طول عمر گردد) .

۱۴- صله رحم موجب محبت شده ، و دشمن را بر می اندازد و رسوا می کند .

۱۵- صله رحم مدت عمر را توسعه داده ، و اموال را می افزاید .

عملهاست .

۱۷- به خویشاوندان پیوستن از افزونترین خصلت های کریمان است .

۱۸- صله رحم آباد نمودن نعمت ها ، و دفع کردن عقوبتهاست .

۱۹- به خویش پیوستن عدد (اولاد و فامیل و قبیله) را زیاد نموده ، و موجب آقائی می شود .

۲۰- هر که فامیل و نزدیکش او را ضایع سازند (یعنی او را ترک کنند) دورتر (بیگانه) برایش تقدیر شود (که نسبت به او احسان نماید) .

۲۱- هر که به خویشاوند خود جفا نماید (و به جا نیاورد صله رحم را) پس بتحقیق کرم خود را عیناک ساخته است .

۲۲- از بلندی مرتبه است پیوند رحم (با خویشان) .

ص ۵۸۵

۲۳- فی صله الرّحم حراسه النعم ۶۴۸۷ .

۲۴- فی قطیعه الرّحم حلول النّقم ۶۴۸۸ .

۲۵- وصله الأرحام منماه للعدد ۶۶۰۸ .

۲۶- قطیعه الرّحم تجلب النّقم ۶۷۶۹ .

۲۷- قطیعه الرّحم من أقبح الشّیم ۶۷۸۲ .

۲۸- قطیعه الرّحم تزیل النعم ۶۷۸۳ .

۲۹- لیس مع قطیعه الرّحم نماء ۷۴۵۵ .

۳۰- لیس لقاطع رحم قریب ۷۴۷۲ .

۳۱- لیس من الکرّم قطیعه الرّحم ۷۴۸۵ .

۳۲- أکرّم عشیرتک فإنهم جناحک الذی به تطیر ، و أصلک الذی إلیه تصیر ، و یدک الّتی بها تصول ۲۴۵۱ . ۲۳- در پیوستن با خویش نگهبانی نعمت هاست .

۲۴- در بریدن با خویش در آمدن عقوبتهاست .

۲۵- (از فرازهای حکمت ۲۴۴ نهج البلاغه است) و پیوند با خویشان را (واجب کرده) برای زیاد شدن عدد (اولاد و قوم و قبیله و این موضوع در روایات بسیاری عنوان گردیده است) .

۲۶- بریدن از خویش انتقامها را جلب می کند .

۲۷- بریدن

از خویش از زشت ترین خصلت هاست .

۲۸- بریدن از خویش نعمت را زائل می کند .

۲۹- با بریدن از خویش فزایشی (در مال و عمر) نیست .

۳۰- برای هیچ قطع کننده رحمی نزدیک نیست .

۳۱- از کرم (و بلندی مرتبه یا جود و سخاوت) قطع رحم نیست .

۳۲- قبیله خود را گرمی دار ، زیرا آنان بال تواند که به آن پرواز می کنی ، و اصل

ص ۵۸۶

۳۳- أكرم ذوی رحمك ، و وقّر حلیمهم ، و احلم عن سفیههم و تیسّر لمعسرهم ، فإِنَّهم لك نعم العده فی الشده و الرّخاء . ۲۴۵۸ .

۳۴- أفضل الشّیم صله الأرحام ۳۳۰۶ .

۳۵- إِنْ الرّحم إذا تماست تعاطفت ۳۳۹۴ .

۳۶- إِنْ صله الأرحام لمن موجبات الإسلام ، و إِنْ الله سبحانه أمر بإكرامها ، و إِنَّه تعالى یصل من وصلها ، و یقطع من قطعها ، و یكرم من أكرمها ۳۶۵۱ .

۳۷- التّجّی أوّل القطیعه ۵۱۱ .

۳۸- ألا لا یعدلنّ أحدكم عن القرابه ، یری بها الخصاصه أن یسدّها تو بوده که بسوی آن برگشته ، و دست تو می باشند که به آن حمله می نمایی .

۳۳- خویشاوندانت را گرمی دار ، و بردبارشان را تجلیل نما ، و نسبت به کم عقلشان بردباری کن ، و با تنگدست آنها سهل گیر ، زیرا آنها برای تو در تنگی و وسعت بهترین ذخائر تواند .

۳۴- افزونترین خصلت ها پیوستن با خویشان است .

۳۵- براستی که خویش هرگاه تماس برقرار سازد (با یکدیگر ملاقات نموده یا مصافحه و معانقه کنند) مهربان شود .

۳۶- براستی که پیوند با خویشاوندان هر آینه از چیزهایی است که اسلام آن را

واجب کرده ، و خدای سبحان به گرامی داشتن آن فرمان داده است ، و خدای تعالی با کسی که به آنها بیبوندد پیوسته ، و با هر که از آنها ببرد بریده ، و گرامی دارد کسی را که آنها را گرامی دارد .

۳۷- خود را جمع کردن ، و نداشتن حسن سلوک با خویشاوندان یا گناه تراشی اول قطع رحم است . (یعنی اول مراتب بریدن ، چنین حالتی است) .

۳۸- آگاه باشید هرگز فردی از شما تجاوز نکند از خویشی و قرابتی که در آن

ص ۵۸۷

بألذی لا یزیده إن أمسکه و لا ینقصه إن أنفقه ۲۷۷۹ .

۳۹- التَّجَنِّيَ رَسُولَ الْقَطِيعَةِ ۵۳۲ .

۴۰- ما آمن بالله من قطع رحمه ۹۵۷۶ .

۴۱- ما أقبح القطيعه بعد الصلّه و الجفاء بعد الإخاء و العداوه بعد الصّفاء ، و زوال الألفه بعد استحکامها ۹۷۰۹ .

۴۲- من ذا الذی یثق بک إذا غدرت بذوی رحمک ۹۰۵۹ .

۴۳- ربّ بعيد أقرب من کلّ قريب ۵۳۳۴ .

الرّخاء

۱- عند تضائق حلق البلاء یكون الرّخاء ۶۲۰۲ . تهیدستی مشاهده می کند ، این که ببندد تهیدستی را به آنچه او را زیاد نمی کند اگر آن را نگاه دارد ، و کم نمی نماید او را اگر آن را انفاق نماید . (یعنی نباید در انفاق به خویشان دریغ کرد ، علی الخصوص جائی که انفاق او را زیان نرسانده ، و امساک و خود داری او را سودی نمی بخشد ، بلکه انفاش سود بخش است) .

۳۹- گناه تراشی و یا خود را گرفتن رسول و پیام آور بریدن رحم است .

۴۰- به خدا ایمان نیاورده است کسی که

از خویشاوند خود ببرد .

۴۱- چه زشت است بریدن بعد از پیوند ، و جفا (بی مهری و جور و ستم) بعد از برادری ، و دشمنی بعد از پاکدلی و دوستی ، و زوال الفت و انس بعد از محکمی آن (بنا بر این باید آن حالات پسندیده را نگهداری کرد) .

۴۲- کیست آنکه بتو اعتماد نماید ، هر گاه به صاحبان خویشی (و فامیل و بستگان) خود بیوفایی نمایی .

۴۳- بسا دوری که از هر نزدیکی نزدیکتر است .

گشایش ۱- در وقت تنگی حلقه های بلاء (که آدمی را بلاء چون حلقه احاطه کند)

ص ۵۸۸

۲- فی الرِّخَاءِ تَكُونُ فَضِيلَةُ الشُّكْرِ ۶۴۷۴ .

الارتداع

۱- من لم ترتدع يجهل ۸۱۸۷ .

الرذائل

۱- بتجنّب الرذائل تنجو من العاب ۴۲۹۴ .

۲- لا تغنّ بالرذائل فتسقط قيمتك ۱۰۲۱۴ .

۳- لا يفلح من يتبجج بالرذائل ۱۰۷۰۵ .

۴- كفى بالمرء رذيله أن يعجب بنفسه ۷۰۳۸ .

۵- الانحطاط إلى الرذائل سهل مرد ۱۱۳۷ . گشایش و فراخی حاصل شود .

۲- در فراخی و گشایش است برتری شکر .

خود داری ۱- هر که (از گناهان) باز نایستد نادان است (چون دانا دست به معصیت نمی زند) .

صفات ناپسند ۱- با دوری گزیدن از صفات پست (از عیب و ننگ) رستگار خواهی شد .

۲- بوسیله صفات پست بی نیاز مشو ، که ارزش و بهای تو سقوط کند .

۳- رستگار نگردد کسی که به رذائل و صفات پست شاد گردد .

۴- برای رذالت و پستی مرد (انسان) کفایت می کند این که به نفس خود عجب نماید (و خود بین باشد) .

۵- پایین آمدن بسوی صفات پست ، (و نفس را به خود وا گذاشتن) آسان به

ص ۵۸۹

الرزق و طالبه

۱- استنزوا الرزق بالصدقه ۲۴۸۷ .

۲- إِنَّ اللَّهَ سُبْحَانَهُ أَبِي أَنْ يُجْعَلَ أَرْزَاقُ عِبَادِهِ الْمُؤْمِنِينَ إِلَّا مِنْ حَيْثُ لَا يَحْتَسِبُونَ ۳۵۳۳ .

۳- تنزل من الله المعونه على قدر المؤنه ۴۴۸۵ .

۴- رزقك يطلبك ، فأرح نفسك من طلبه ۵۴۱۱ .

۵- رضی بالحرمان طالب الرزق من اللئام ۵۴۱۶ .

۶- رزق كل امرء مقدر كتقدير أجله ۵۴۲۳ .

۷- رزق المرء على قدر نيته ۵۴۲۷ . هلاکت اندازنده است (و با راحتی آدمی به هلاکت رسد) .

روزی ۱- روزی را با صدقه فرود آورید .

۲- براستی که خدای سبحان ابا دارد که روزیهای بندگان مؤمنش را مقرر فرماید مگر

از جایی که گمان نداشته باشند .

۳- روزی و یاری از جانب خدا به اندازه مخارج و نیاز فرود می آید .

۴- روزی تو تو را طلب خواهد نمود ، پس نفس خویش را از جستجوی آن آسوده ساز .

۵- راضی و خوشنود به محرومیت شده کسی که از بخیلان یا مردم پست مرتبه روزی طلب کند .

۶- روزی هر مردی مانند تقدیر اجل و مرگش مقدر شده است .

۷- روزی مرد به اندازه نیت و قصد اوست (هر اندازه قصد توسعه اهل و عیال

ص ۵۹۰

۸- سوف یأتیک ما قدر لک ، فخفض فی المکتب ۵۵۸۶ .

۹- کلکم عیال الله و الله سبحانه کافل عیاله ۷۲۵۳ .

۱۰- لکل رزق سبب ، فأجملوا فی الطلب ۷۳۰۵ .

۱۱- لن یسبقک إلی رزقک طالب ۷۴۳۷ .

۱۲- لن یغلبک علی ما قدر لک غالب ۷۴۳۸ .

۱۳- لن یفوتک ما قسم لک فأجمل فی الطلب ۷۴۳۹ .

۱۴- لم یفت نفسا ما قدر لها من الرزق ۷۵۴۶ .

۱۵- لو جرت الأرزاق بالألباب و العقول لم تعش البهائم و الحمقى ۷۶۰۷ . و خدمت داشته باشد به همان اندازه خداوند برساند .

۸- بزودی آنچه برای تو تقدیر شده (از روزی) می آید پس در طلب و کسب آن سهل گیری نما .

۹- همه شما روزی خور خدائید و خدای سبحان ضامن عیال و روزی خوار خویش است .

۱۰- برای هر روزی سببی است ، پس در طلب روزی در حد اعتدال طلب نمایند .

۱۱- هرگز طلب کننده ای بسوی روزی تو تو را سبقت نخواهد گرفت (بنا بر این برای چه حرص خواهی زد) .

برای تو مقدر شده غلبه کننده ای غلبه نخواهد کرد .

۱۳- هرگز آنچه برای تو قسمت شده از تو فوت نشود ، پس در طلب اعتدال را بکار بر (و افراط مکن) .

۱۴- فوت نشده کسی را آنچه برای آن از روزی مقدر گردیده است .

۱۵- اگر روزیها با خردهای خالص و عقلها روان می شدند (و روزی بدین

ص ۵۹۱

۱۶- من اهتّم برزق غد لم یفلح أبدا ۹۱۱۳ .

۱۷- من هنیء التّعیم سعه الأرزاق ۹۲۸۹ .

۱۸- نعم البرکه سعه الرّزق ۹۸۸۳ .

۱۹- لا یکن المضمون لک طلبه أولى بک من المفروض علیک عمله ۱۰۳۳۳ .

۲۰- لا تحمل همّ یومک الذی لم یأتک علی یومک الذی قد أتاک ، فإنّه إن یکن من عمرک یأتک الله سبحانه فیه برزقک و
إن لم یکن من عمرک فما همّک بما لیس من أجلک ۱۰۳۸۲ .

۲۱- لا ینال الرّزق بالتّعنی ۱۰۵۶۷ . وسیله می رسید (چهارپایان و احمقان زندگانی نمی کردند) .

۱۶- هر که بروزی فردا اهتمام ورزد (و در غم روزی آینده باشد) هرگز رستگاری نیابد .

۱۷- از گوارائی نعمت ها فراخی و توسعه روزیهاست .

۱۸- خوب برکتی است فراخی روزی (چون وسیله احسانها و خیرات خواهد گردید) .

۱۹- نباید آنچه برای تو ضمانت شده (روزی) طلب آن از چیزی که بر تو عملش واجب گشته (طاعات و عبادات) سزاوارتر
باشد .

۲۰- اندوه روز خود را که تو را نیامده بر روزی که در حقیقت تو را آمده بار مکن ، زیرا که اگر از عمر تو باشد خداوند
سبحان در آن روزی تو را خواهد آورد و اگر از

عمر تو نباشد پس اندوه تو چیست برای آنچه از مدت عمر تو نیست .

۲۱- روزی با رنج بردن رسیده نمی شود (بلکه باید با تقدیر خدا باشد البته وظیفه مردم است رفتن به دنبال آن) .

ص ۵۹۲

۲۲- لا یملک إمساك الأرزاق و إدارها إلاً الرزاق ۱۰۸۳۸ .

۲۳- یطلبک رزقک أشد من طلبک له فأجمل فی طلبه ۱۱۰۴۹ .

۲۴- أجملوا فی الطلب ، فکم من حریص خائب ، و مجمل لم یخب ۲۵۳۸ .

۲۵- الرزق یطلب من لا یطلبه ۱۴۰۸ .

۲۶- الأرزاق لا تنال بالحرص و المطالبه ۱۴۱۳ .

۲۷- إنی مستوف رزقی ، و مجاهد نفسی ، و منته إلی قسمی ۳۷۷۵ .

۲۸- إنک مدرک قسمک ، و مضمون رزقک ، و مستوف ما کتب لک ، فأرح نفسك من شقاء الحرص ، و مذله الطلب ، و ثق بالله ، و خفض فی ۲۲- مالک امساک روزیها و روان ساختن آنها نیست مگر (خداوند) بسیار روزی دهنده .

۲۳- روزی تو تو را از طلب کردن تو آن را شدیدتر طلب خواهد نمود پس در طلب آن تأنی نما . (یعنی در طلب حرص موزر بلکه همین اندازه که در طلب آن روی کفایت می کند) .

۲۴- به وجه نیکو طلب معیشت کنید ، چه بسا حریصی که نومید گشته ، و طلب کننده ای که نومید نشده باشد .

۲۵- روزی جویای کسی است که آن را طلب ننماید .

۲۶- روزیها با حرص و زیادی طلب رسیده نشوند . (یعنی هر چه از جانب خدای بزرگ تقدیر شود همان مقدار خواهد رسید) .

۲۷- براستی که من روزیم را استیفاء و تمام

کننده خواهم بود (و تا تمام نشود مرگ راهی بسوی من ندارد) و نفسم را پیکارگر ، و خط و نصییم را به پایان رساننده ام
۲۸- برآستی که تو بهره و نصیب خود را در یابنده ای ، و روزیت تضمین گردیده ، و آنچه برای تو نوشته شده مستوفی به آن
خواهی رسید ، پس نفس خود را از

ص ۵۹۳

المکتسب ۳۷۸۹ .

۲۹- ارض تسترح ۲۲۴۳ .

۳۰- ارض بما قسم لك تكن مؤمنا ۲۳۲۸ .

۳۱- ارض من الرزق بما قسم لك تعش غتيا ۲۳۳۲ .

۳۲- الرزق مقسوم ، الحریص محروم ۹۶ .

۳۳- من طلب الزیاده وقع فی النقصان ۸۳۳۲ .

۳۴- قد یرزق المحروم ۶۶۳۹ . بدبختی حرص و خواری طلب آسایش ده ، و به خدا اعتماد کن ، و در کسب کردن سهل
انگاری نما (پوشیده نماند چنانکه گذشت به اندازه لازم هر فردی باید به دنبال کسب برود ولی از ولع و حرص باید دوری
گزیند) .

۲۹- خوشنود باش تا راحت باشی .

۳۰- به آنچه قسمت تو گردیده خوشنود باش ، تا این که مؤمن باشی .

۳۱- به آنچه از روزی قسمت تو گردیده خوشنود باش ، تا توانگر زندگانی نمایی .

۳۲- روزی تقسیم شده است ، و حریص محروم خواهد بود . (پوشیده نماند که از این قبیل روایات استفاده نمی شود بر این
که انسان نباید به دنبال روزی رود چون روزی خود بخود خواهد آمد ، آری بعضی از روزیها خود بخود خواهد آمد چنانکه
مرگ خواهد آمد ، و بر این مطلب یک دسته از روایات دلالت دارد ، ولی از بعضی روایات دیگر استفاده می شود

که آمدن روزی منوط بر سعی و تلاش خواهد بود چنانکه روایت شده ، دعای کسی که در خانه بنشیند ، و به دنبال روزی نرود ، و دعا کند خدا یا روزی مرا برسان مستجاب نمی گردد ، پس باید به دنبال آن برود) .

۳۳- هر که طلب زیادتی کند (و به مقدار کفاف قانع نباشد) در کمی واقع خواهد شد .

۳۴- گاهی محروم روزی داده می شود (پس نباید مأیوس شد) .

ص ۵۹۴

۳۵- إنك لست بسابق أجلك و لا بمرزوق ما ليس لك فلما ذا تشقى نفسك يا شقى ۳۷۹۰ .

الاسترسال

۱- من أقل الاسترسال سلم ۷۷۷۴ .

۲- من أكثر الاسترسال ندم ۷۷۷۵ .

۳- قلّه الاسترسال إلى الناس أحزم ۶۷۴۸ .

الرسول و أدبه و الكتاب

۱- بعقل الرسول و أدبه يستدلّ على عقل المرسل ۴۳۱۲ . ۳۵- براستی که تو نسبت به مرگ و روزی که از آن تو نیست پیشی گیرنده نخواهی بود ، پس برای چه نفست را بدبخت کرده (و به زحمت می اندازی) ای بدبخت .

اعتماد بر مردم ۱- هر که کمتر اعتماد بر مردم کند سالم ماند .

۲- هر که بیشتر بر مردم اعتماد نماید پشیمان گردد .

۳- کمی اعتماد بر مردم (و اظهار اسرار خود به آنان نکردن) دور اندیش تر است (یعنی کسی که مراعات آن کند دور اندیش تر است) .

فرستاده ، نامه ۱- بوسیله عقل فرستاده شده و ادبش بر عقل فرستنده استدلال می شود . (یعنی اگر کسی بخواهد بدست آورد فرستنده پیام آور تا چه اندازه عقل دارد ، و تا چه حد مؤدّب است از فرستاده و مأمورش می توان بدست آورد) .

ص ۵۹۵

۲- رسول الرّجل ترجمان عقله ، و کتابه أبلغ من نطقه ۵۴۳۱ .

۳- رسولك ترجمان عقلك ، و احتمالك دليل حلمك ۵۴۳۶ .

۴- رسولک میزان نبلك ، و قلمک أبلغ من ينطق عنك ۵۴۳۷ .

الرشد و الاسترشاد و المسترشد

۱- لقد أخطأ العاقل اللّاهي الرّشد ، و أصابه ذو الاجتهاد و الجّد ۷۴۰۱ .

۲- لن تعرفوا الرّشد حتّى تعرفوا الّذي تركه ۷۴۰۴۱ .

۳- من استرشد علم ۷۶۷۲ . ۲- فرستاده مرد (آدمی) مترجم عقلش است (یعنی مردم عقل و دانش طرف را از فرستاده اش می سنجند) ، و نوشته او رساتر از سخن گفتن اوست . (و لذا انسان باید در هر دو دقت کامل را بکار برد) .

۳- فرستاده

تو نماینده و مترجم عقل تو، و تحمل تو (آزارها و بی ادبیهای مردم را) دلیل بردباریت می باشد.

۴- فرستاده تو میزان نجابت و یا تند زیرکی تست، و نوشته و قلمت رساتر کسی است که از جانب تو سخن می گوید.

راه صواب ۱- همانا در حقیقت عاقل غافل یا بازی کننده راه صواب را خطا کند، و صاحب کوشش و جدیت به آن برسد.

۲- هرگز راه صواب را شناسید تا بشناسید آنکه آن را ترک نموده است (که از عمل و رفتار او رشد را خواهید شناخت چنانکه در باره خلفای باطل این موضوع دیده می شود).

۳- هر که طلب راه راست و درست کند دانا گردد.

ص ۵۹۶

۴- من استرشد غویاً ضلّ ۷۹۰۳.

۵- من خالف رشده تبع هواه ۸۳۵۳.

۶- أفضل السبیل الرّشد ۲۹۱۶.

۷- قد أصاب المسترشد ۶۶۲۷.

۸- من أصدقك فی نفسك فقد أركدك ۷۷۶۸.

۹- لا ضلال مع إرشاد ۱۰۵۳۵.

۱۰- من وَّقّق لرشاده تزوّد لمعاده ۸۰۵۹.

الرّضا و الرّاضی

۱- من رضی بالقضاء استراح ۷۷۳۸.

۲- أجدر الأشياء بصدق الإیمان الرّضا و التّسلیم ۳۲۴۷. ۴- هر که از گمراه طلب راه راست کند گمراه گردد.

۵- هر که مخالفت رشد خود کند هوا و هوس خود را پیروی نماید.

۶- افزونترین راهها راه راست یافتن است.

۷- گاهی طلب کننده راه راست به مقصد رسد.

۸- هر که در باره نفست به تو راست گوید (و عیوب تو را از روی حقیقت بیان کند) پس در حقیقت تو را ارشاد نموده (و به راه راست هدایت کرده است)

۹- ضلالت و گمراهی نیست با ارشاد (و مرشد باید از گمراهی بر کنار باشد) .

۱۰- هر که به راه راست رفتن خود توفیق یابد ، برای معادش توشه برگیرد .

خوشنودی و خوشنود ۱- هر که به قضاء و قدر الهی خوشنود باشد راحت گردد .

۲- سزاوارترین چیزها به راستی ایمان خوشنود بودن به مقدرات و تسلیم (اوامر

ص ۵۹۷

۳- الرضا غناء و السخط غناء ۷۱ .

۴- الرضا ینفی الحزن ۴۱۰ .

۵- الرضا ثمره یقین ۷۲۸ .

۶- الرضا بقضاء الله یهون الرزایا ۱۵۴۹ .

۷- إن عقدت أیمانک فارض بالمقضى علیک و لك و لا ترج أحدا إلاً الله سبحانه ، و انتظر ما أتاک به القدر ۳۷۲۳ .

۸- إنکم إن رضیتم بالقضاء طابت عیشکم و فرتم بالغناء ۳۸۴۴ .

۹- إذا لم یکن ما ترید ، فلا تبل کیف کنت ۴۰۶۰ . و نواهی خدای بزرگ (است .

۳- رضا (به تقدیر الهی) توانگری ، و خشمناک بودن تعب و رنج است .

۴- خوشنود بودن (به تقدیر الهی و هر چه به او از بلاها و مصائب رسد) اندوه را بر طرف می سازد .

۵- خوشنودی میوه یقین است .

۶- خوشنودی به قضاء و قدر الهی مصیبت های بزرگ را آسان می کند . (زیرا می داند که خیر او در آنست چه رسد به مصائب کوچکتر) .

۷- اگر قسم ها و یا عهد و پیمانها را محکم کنی (و یا اگر در دل ایمان خود را گره زدی) پس به آنچه علیه تو و له تو حکم شده و مقدر گشته راضی باش ، واحدی را غیر از خدای

سبحان امیدوار نبوده ، و آنچه را که تقدیر الهی برای تو آورد منتظر باش ۸- بدرستی که شما اگر به تقدیر الهی خوشنود باشید زندگانیتان نیکو گشته ، و به توانگری دست یابید و پیروز شوید .

۹- هرگاه آنچه می خواهی نبود پس باک مدار چگونه خواهی بود (بلکه به مقدرات راضی باش) .

ص ۵۹۸

۱۰- بِالرِّضَا بِقِضَاءِ اللَّهِ يَسْتَدَلُّ عَلَى حَسَنِ الْيَقِينِ ۴۲۸۴ .

۱۱- تَوَخَّ رِضَا اللَّهِ ، وَ تَوَقَّ سَخَطَهُ ، وَ زَعَزَعَ قَلْبَكَ بِخَوْفِهِ ۴۵۰۱ .

۱۲- تَحَرَّ رِضَا اللَّهِ بِرِضَاكَ بِقَدْرِهِ ۴۵۰۲ .

۱۳- تَحَرَّ رِضَا اللَّهِ ، وَ تَجَنَّبَ سَخَطَهُ ، فَإِنَّهُ لَا يَدُ (ي) لَكَ بِنِقْمَتِهِ ، وَ لَا غِنَى بِكَ عَنْ مَغْفَرَتِهِ ، وَ لَا مَلْجَأَ لَكَ مِنْهُ إِلَّا إِلَيْهِ ۴۵۵۳ .

۱۴- ثَمَرَةُ الرِّضَا الْغِنَاءُ ۴۶۰۸ .

۱۵- رَأْسُ الطَّاعَةِ الرِّضَا ۵۲۵۶ .

۱۶- رَأْسُ الْقِنَاعَةِ الرِّضَا ۵۲۶۲ .

۱۷- عَلَيْكَ بِالرِّضَا فِي الشَّدَّةِ وَ الرَّخَاءِ ۶۰۸۷ . ۱۰- با خشنود بودن به قضاء و قدر الهی بر نیکوئی یقین استدلال می شود . (یعنی خوشنودی به مقدرات دلیل یقین نیکوی طرف است) .

۱۱- طلب کن رضای خدا را ، و حذر کن از خشم او ، و دلت را از ترس او بلرزان .

۱۲- خوشنودی خدا را در مقابل رضایت به تقدیر الهی طلب نما .

۱۳- خوشنودی خدا را طلب نما ، و از خشم او بپرهیز ، زیرا برای تو دستی که انتقام او را بردارد ، و جلو گیری کند نبوده ، و از آمرزشش بی نیازی نمی باشد ، و هیچ پناهی برای تو از این امر جز بسوی خودش نخواهد بود . (یعنی باید آخر

الأمر بسوى خدای عزیز و مهربان پناه برد که پناه همه گنهکاران و درماندگان است .

۱۴- ثمره و میوه رضا (و خوشنودی به قسمت الهی) توانگری است .

۱۵- رأس طاعت و فرمانبرداری خدا ، خوشنود بودن (به تقدیرات الهی) است .

۱۶- رأس قناعت و عمدۀ اسباب آن ، خوشنودی به تقدیرات است .

۱۷- بر تو باد به خوشنودی (از خدا و از قسمت) در سختی و فراخی .

ص ۵۹۹

۱۸- من رضی بالقضاء طابت عیشته ۸۰۱۱ .

۱۹- من رضی بالقدر استخفّ بالغير ۸۰۵۴ .

۲۰- من رضی بالمقدور قوی یقینه ۸۴۶۷ .

۲۱- من حسن رضاه بالقضاء حسن صبره علی البلاء ۸۸۲۴ .

۲۲- من رضی بقسم الله لم یحزن علی ما فاته ۸۹۳۳ .

۲۳- من رضی بما قسم الله له لم یحزن علی ما فی ید غیره ۸۹۴۰ .

۲۴- من لم یرض بالقضاء دخل الکفر دینه ۸۹۶۰ .

۲۵- من أفضل الإیمان الرضا بما یأتی به القدر ۹۲۶۲ . ۱۸- هر که به حکم خدا راضی باشد زندگانی او پاکیزه خواهد بود .

۱۹- هر که به تقدیر الهی راضی باشد حوادث تغییر دهنده روزگار را سبک و سهل شمارد .

۲۰- هر که به تقدیر الهی راضی باشد یقین او قوی خواهد بود .

۲۱- هر که رضا و خوشنودی او به حکم خدا نیکو باشد شکیبائی او بر بلاء نیکو خواهد بود .

۲۲- هر که به نصیب و بهره الهی خوشنود باشد برای آنچه از او فوت می شود (و از دست می دهد) محزون نمی گردد (می

داند که صلاحش در آن بوده و یا جبران خواهد شد) .

۲۳- هر که به

آنچه خدا برای او قسمت کرده خوشنود باشد بر آنچه در دست غیر اوست اندوهناک نگردد .

۲۴- هر که به قضاء (و قدر الهی) خوشنود نباشد (و به نظر خود کارها و برنامه های الهی را مطابق حکمت و مصلحت نداند و یا از آن منضجر باشد) کفر در دین او وارد خواهد شد (چون برنامه ها را عادلانه نمی نگرد) .

۲۵- از افزونترین ایمان است خوشنودی به آنچه قضاء و قدر الهی آورد (چه

ص ۶۰۰

۲۶- ما قضی الله سبحانه علی عبد قضاء فرضی به إلیا کانت الخیره له فیه ۹۶۶۹ .

۲۷- ما دفع الله سبحانه عن المؤمن شیئا من بلاء الدنیا و عذاب الآخرة إلیا برضاه بقضائه ، و حسن صبره علی بلائه ۹۶۷۱ .

۲۸- نعم قرین الإیمان الرضا ۹۹۰۱ .

۲۹- نعم الطارد للهّم الرضا بالقضاء ۹۹۰۹ .

۳۰- نال الغنی من رضی بالقضاء ۹۹۵۰ .

۳۱- لا إسلام کالرّضا ۱۰۴۸۷ .

۳۲- لا یذهب الفاقه مثل الرضا ، و القنوع ۱۰۸۸۹ .

۳۳- ینبغی لمن رضی بقضاء الله سبحانه أن یتوکّل علیه ۱۰۹۳۶ . صحت باشد یا بیماری فقر باشد یا توانگری و ...) .

۲۶- خدای سبحان بر بنده ای قضائی را حکم نکرده که به آن خوشنود باشد جز آنکه برای او در آن خیر باشد .

۲۷- خداوند سبحان از مؤمن چیزی را از بلاء دنیا و عذاب آخرت دفع نخواهد نمود مگر به سبب خوشنودی او به قضاء و قدر الهی و نیکویی شکیبائیش بر بلاء او ۲۸- خوب همراهی است برای ایمان خوشنودی (به تقدیرات) .

۲۹- خوب دور کننده ایست برای اندوه خوشنود بودن به

قضاء (و تقدیرات الهی) .

۳۰- به توانگری رسیده است کسی که به قضاء (الهی) خوشنود گردیده است .

۳۱- هیچ اسلامی مانند خوشنودی (به بهره و نصیب) نیست .

۳۲- فاقه و درویشی را چیزی مثل خوشنودی (به تقدیرات الهی) و رضایت به بهره و نصیب بر طرف نخواهد کرد .

۳۳- برای کسی که به قضاء (و قدر) خدای سبحان راضی شده سزاوار این است

ص ۶۰۱

۳۴- رضا الله سبحانه أقرب غایه تدرک ۵۴۰۹ .

۳۵- رضا الله سبحانه مقرون بطاعته ۵۴۱۰ .

۳۶- علامه رضا الله سبحانه عن العبد رضاه بما قضی به سبحانه له و علیه ۶۳۴۴ .

۳۷- فی رضا الله غایه المطلوب ۶۴۴۶ .

۳۸- کیف یقدر علی أعمال الرضا القلب المتولّه بالدنیا ۶۹۸۶ .

۳۹- کفی بالرضا غنی ۷۰۶۸ .

۴۰- من آثر رضا ربّ قادر فلیتکلم بکلمه عدل عند سلطان که بر او توکل نماید .

۳۴- رضا و خوشنودی خدای سبحان نزدیکترین پایان و مرتبه ایست که بدست آید .

۳۵- رضا و خوشنودی خدای سبحان به طاعت او مقرون است .

۳۶- نشانه رضا و خوشنودی خدای سبحان از بنده رضایت و خوشنودی اوست به آنچه خدای سبحان به آن له یا علیه او حکم فرموده است . (یعنی راضی باشد به تقدیر الهی چه بحسب ظاهر به سود او باشد یا به ضرر او .

۳۷- در خوشنودی خداست نهایت مطلوب . (یعنی آخرین مطلوب و مقصود آدمی خوشنودی خدا خواهد بود .

۳۸- چگونه در بکار بردن رضا (و خوشنودی به نصیب) توانائی دارد دلی که شیفته دنیا است ۳۹- برای خوشنودی (به بهره و

نصیب) کفایت می کند توانگری (که دیگر به چیزی دیگری احتیاج نمی باشد زیرا شخص خوشنود فقط خدا را ولی نعمت می داند) .

۴۰- هر که خوشنودی پروردگار توانا را اختیار نماید باید به سخن عدل در نزد

ص ۶۰۲

جائر ۱۹۵۷ .

۴۱- من طلب رضا الله بسخط الناس ردّ الله ذامه من الناس حامدا ۹۰۳۵ .

۴۲- من بادر إلى مرضى الله سبحانه ، و تأخر عن معاصيه فقد أكمل الطاعة ۹۰۴۶ .

۴۳- هب اللهم لنا رضاك ، و أغننا عن مدّ الأيدي إلى سواك ۱۰۰۵۷ .

۴۴- من طلب رضا الناس بسخط الله ردّ الله حامده من الناس ذامًا ۹۰۳۶ .

۴۵- ما أعظم وزر من طلب رضی المخلوقین بسخط الخالق ۹۵۶۲ .

۴۶- من رضی بالمقدور اكتفى بالمیسور ۸۰۹۱ . سلطان ستمگر سخن گوید .

۴۱- هر که خوشنودی خدا را به خشم مردم طلب کند خداوند مذمت کننده از مردم را ستایشگر او گرداند .

۴۲- هر که بسوی خوشنودیهای خدای سبحان مبادرت ورزد ، و از معاصی او عقب بماند علی التحقیق فرمانبرداری را کامل نموده است .

۴۳- (این فراز تتمه کلامی است که آن حضرت در آخر خطبه مفصل اشباح ۹۰ ایراد فرموده است) بار إلهای ما خوشنودی خود را ببخش و ما را از کشیدن دستها بسوی غیر خود بی نیاز گردان .

۴۴- هر که خوشنودی مردم را در مقابل خشم خدا خواهد ، خداوند ستایش کننده از مردم را مذمت کننده او خواهد گردانید .

۴۵- چقدر بزرگ است وزر و وبال کسی که خوشنودی مخلوقین را به خشم پروردگار طلب نماید .

۴۶- هر که به آنچه تقدیر شده خوشنود باشد به آنچه میسر

- ۴۷- من رضی بقسمه لم یسخطه أحد ۸۱۸۱ .
- ۴۸- من رضی بحاله لم یعتوره الحسد ۸۱۸۲ .
- ۴۹- الرّاضی بفعل قوم کالدّاخِل فیهِ معهم و لکلّ داخل فی باطل إثمَان : إثم الرّضا به و إثم العمل به ۲۰۸۵ .
- ۵۰- کلّ راضٍ مستریح ۶۸۳۹ .
- ۵۱- کن راضیا تکن مرضیّا ۷۱۳۳ .
- ۵۲- کن أبدا راضیا بما یأتی به القدر ۷۱۴۲ .
- ۵۳- من رضی بقسمه استراح ۷۷۳۷ . (و برای زیادتیر کوشش ننماید) .
- ۴۷- هر که به بهره و نصیب خود خوشنود باشد احدی او را ناخوش و یا غضبناک نمی گرداند .
- ۴۸- هر که به حال خود (و به کسب و کار خود) راضی باشد ، حسد پی در پی او را فرا نخواهد گرفت .
- ۴۹- کسی که به عمل قومی خوشنود باشد مانند کسی است که با آنها در آن عمل داخل شده است ، و برای هر کسی که داخل در باطل شود دو گناه است : گناه خوشنودی به آن ، و گناه عمل به آن .
- ۵۰- هر راضی شونده ای در آسایش است .
- ۵۱- (به نصیب و بهره) راضی باش تا خدا از تو راضی باشد .
- ۵۲- همیشه به آنچه تقدیر (خدای بزرگ) بیاورد خوشنود باش .
- ۵۳- هر که به قسمت و نصیب خود خوشنود شد راحت گردد .
- ص ۶۰۴

الرّغبه

- ۱- الرّغبه مفتاح النّصب ۲۸۱ .

٢- ثمره الرغبه التعب ٤٦٤٧ .

٣- رغبتك فى زاهد فيك ذلّ ٥٣٨٤ .

٤- من رغب فيك عند إقبالك زهد فيك عند إديبارك ٨٨٧٨ .

٥- من رغب فى حياتك فقد تعلّق بحبالك ٩٢١٦ .

٦- من رغب فيما عند الله

کثر سجوده و رکوعه ۹۱۲۷ .

۷- من رغب فيما عند الله أخلص عمله ۷۹۴۵ . میل و رغبت ۱- طلب با حرص کلید تعب و زحمت است . (چون هر که به چیزی از خوب و بد راغب باشد در زحمت را به روی خود باز نماید) .

۲- ثمره و میوه رغبت و خواهش رنج و زحمت است .

۳- میل و رغبت تو نسبت به کسی که در باره تو بی رغبت است ذلت و خواری خواهد بود . (یعنی آدمی خود را خوار می سازد) .

۴- هر که در وقت اقبال (رو آوردن تو بسوی او و یا در وقت مالداری) تو بسوی تو میل و رغبت کند در وقت إدبار (و پشت کردن) نسبت به تو بی رغبت شود ۵- هر که در حیات و زندگانی تو راغب باشد (و مایل است که تو زنده باشی و نمیری) پس در حقیقت به ریسمان تو چنگ زده است (پس باید در حاجت او کوشا باشی و بدانی از دوستان تست) .

۶- هر که در آنچه نزد خداست رغبت نماید سجده و رکوع او بسیار خواهد بود .

۷- هر که در آنچه نزد خداست رغبت نماید عملش را خالص گرداند .

ص ۶۰۵

۸- من رغب فيما عند الله بلغ آماله ۸۵۷۳ .

۹- إنکم إن رغبتم إلى الله غنمتم و نجوتم و إن رغبتم إلى الدنيا خسرتهم و هلکتهم ۳۸۵۳ .

الرفق و اللین

۱- الرفق مفتاح الصواب ، و شیمه ذوی الألباب ۱۷۴۶ .

۲- الرفق ییسر الصعاب ، و یسهل شدید الأسباب ۱۷۷۸ .

۳- الرفق لقاح الصلاح ، و عنوان

النَّجَاح ٢١٨٧ .

٤- ارفق توفق ٢٢٢٦ .

٥- أفضل شيء الرِّفْق ٢٨٥١ .

٦- أكبر البرِّ الرِّفْق ٢٨٦٧ .

٧- الرِّفْق مفتاح النَّجَاح ٢٩٤ . ٨- هر که در آنچه نزد خداست رغبت نماید به امیدهایش خواهد رسید .

٩- برآستی که شما اگر بسوی خدا رغبت کنید نفع عمده برده و رستگار گردید ، و اگر بسوی دنیا رغبت نموده زیان برده و هلاک گردید .

نرمی ١- نرمی و مدارا کلید راست روی ، و خوی صاحبان عقل است .

٢- نرمی دشواریها را آسان کرده ، و اسباب سخت را سهل می گرداند .

٣- نرمی و مهربانی بارور شدن مصلحت ، و علامت پیروزی است .

٤- نرمی نما تا توفیق یابی .

٥- افزونترین چیز نرمی و مهربانی است .

٦- بزرگترین احسان و نیکی نرمی و مهربانی است .

٧- نرمی و مدارا کلید پیروزیست .

ص ٦٠٦

٨- الرِّفْق مفتاح الصَّواب ٣١٢ .

٩- الرِّفْق يَفْلَحُ حِدَّ المَخَالَفَةِ ٥٦٠ .

١٠- الرِّفْق عنوان النَّبْلِ ٧٤٣ .

١١- الرِّفْق عنوان سداد ٧٩٧ .

١٢- اليمين مع الرِّفْق ٧٩٨ .

۱۳- الرِّفْقُ يُؤَدِّي إِلَى السَّلْمِ ۹۰۲ .

۱۴- الرِّفْقُ أَخُو الْمُؤْمِنِ ۹۷۴ .

۱۵- الرِّفْقُ بِالْأَتْبَاعِ مِنْ كَرَمِ الطَّبَاعِ ۱۴۹۷ .

۱۶- إِذَا عَاقَبْتَ فَارْفُقْ ۳۹۷۸ .

۱۷- إِذَا كَانَ الرِّفْقُ خَرَقًا كَانَ الْخَرَقُ رَفْقًا ۴۱۲۲ . ۸- نرَمی و مهربانی کلید راه درست و راست است .

۹- نرَمی کند می گرداند تندی مخالفت را .

۱۰- نرَمی و مهربانی دلیل نجابت و زیرکی است .

۱۱- نرَمی نشانه سلوک راه درست است .

۱۲- فرخندگی و میمنت با نرَمی است .

۱۳- نرَمی و مهربانی به سوی آشتی می کشاند .

۱۴- نرَمی و مهربانی برادر مؤمن است . (یعنی از او جدا نخواهد شد) .

۱۵- نرَمی

و لطف و مهربانی با وابستگان و پیروان از نیکوئی طبیعت است .

۱۶- هرگاه (کسی را به سبب بی ادبیش) جزا دهی پس نرمی کن .

۱۷- هرگاه نرمی و مهربانی بدخوئی به حساب آید یا نتیجه به عکس دهد درشتی و بدخوئی نرمی به حساب آید . (یعنی در مقابل درشت خو باید درشتی کرد اگر از نرمی سوء استفاده کنند) .

ص ۶۰۷

۱۸- بِالرَّفَقِ تَتَمَّ المَرُوءَ ۴۲۰۱ .

۱۹- بِالرَّفَقِ تَدْرُكُ المَقاصِدَ ۴۲۳۶ .

۲۰- بِالرَّفَقِ تَهْوَنُ الصَّعَابَ ۴۳۰۸ .

۲۱- بِالرَّفَقِ تَدُومُ الصَّحْبَةُ ۴۳۴۲ .

۲۲- رَأْسُ العِلْمِ الرَّفَقُ ۵۲۲۴ .

۲۳- رَأْسُ السِّيَاسَةِ اسْتِعْمَالُ الرَّفَقِ ۵۲۶۶ .

۲۴- رَفَقَ المَرءُ وَ سَخَاؤُهُ يَحْتَبِيهِ إِلَى أَعْدَائِهِ ۵۴۲۹ .

۲۵- عَلَيْكَ بِالرَّفَقِ فَإِنَّهُ مِفْتَاحُ الصَّوَابِ وَ سَجِيَّةُ اأَلْبَابِ ۶۱۱۴ .

۲۶- عَلَيْكَ بِالرَّفَقِ ، فَمَنْ رَفَقَ فِي أَفْعَالِهِ تَمَّ أَمْرُهُ ۶۱۴۰ .

۲۷- كَمْ مِنْ صَعْبٍ تَسَهَّلَ بِالرَّفَقِ ۶۹۴۶ . ۱۸- بوسیله مهربانی مردی (یا آدمیت) تمام می گردد .

۱۹- بوسیله نرمی و مهربانی مقاصد به دست آید .

۲۰- بوسیله نرمی و همواری کارهای سخت آسان می شود .

۲۱- بوسیله نرمی مصاحبت و رفاقت دائم خواهد ماند .

۲۲- سر علم و دانش نرمی و همواری است .

۲۳- رأس سیاست و عمده شرائط آن به کار بردن نرمی و همواری است .

۲۴- نرمی کردن مرد و سخاوتش او را در نزد دشمنانش محبوب گرداند .

۲۵- بر تو باد به مدارا و نرمی زیرا که آن کلید راه درست و خصلت صاحبان عقلماست .

۲۶- بر تو باد به مدارا پس کسی که در کارهایش مدارا نماید کارش تمام است .

۲۷- بسا سختی که با نرمی و مدارا آسان گردد .

ص ۶۰۸

۲۸- لیکن

أحظى النَّاسُ عندَكَ أعملهم بالزَّفَقِ ٧٣٧٥ .

٢٩- لَنْ لِمَنْ غَالِظَكَ فَإِنَّهُ يَوْشِكُ أَنْ يَلِينُ لَكَ ٧٦٢٠ .

٣٠- مَنْ عَامَلَ بِالزَّفَقِ غَنِمَ ٧٧٤١ .

٣١- مَنْ عَامَلَ بِالزَّفَقِ وَقَّ ٧٨٤٢ .

٣٢- مَنْ اسْتَعْمَلَ الزَّفَقَ غَنِمَ ٧٩١٧ .

٣٣- مَنْ اسْتَعْمَلَ الزَّفَقَ لَانَ لَهُ الشَّدِيدُ ٨٤٠٠ .

٣٤- مَنْ تَرَفَّقَ فِي الْأُمُورِ ، أَدْرَكَ أَرْبَعَةَ مِنْهَا ٨٥٦٢ .

٣٥- مَنْ اسْتَعْمَلَ الزَّفَقَ اسْتَدْرَجَ الزَّفَقُ ٨٦٤٧ .

٣٦- مَا كَانَ الزَّفَقُ فِي شَيْءٍ إِلَّا زَانَهُ ٩٥١٧ .

٣٧- نَعْمَ الرَّفِيقُ الزَّفَقُ ٩٨٨١ . ٢٨- بَايَدُ بَهْرَةِ مَنَدَرْتَرِينِ مَرْدَمِ دَر نَزْدِ تُو عَمَلِ كَنَنْدِه تَرِينِ آنَهَا بَاشَد بِه نَرْمِي وَ مَدَارَا .

٢٩- بَرَايِ كَسِي كِه بَا تُو دَرشْتِي كَنْد ، نَرْمِي نَمَا زِيرَا كِه نَزْدِيكَ اسْتِ كِه بَرَايِ تُو نَرْمِ شُود .

٣٠- هَر كِه بَا نَرْمِي مَعَامَلِه كَنْد غَنِيمَتِ (وَ نَفْعِ عَظِيمِ) بَرْد .

٣١- هَر كِه بِه نَرْمِي مَعَامَلِه نَمَايَد تُوْفِيقِ دَادِه شُود .

٣٢- هَر كِه نَرْمِي وَ مَدَارَا رَا بِه كَارِ بَرْدِ نَفْعِ عَمْدِه بَرْد .

٣٣- هَر كِه نَرْمِي رَا بِه كَارِ بَرْدِ (حَتَّى بَا دَشْمَنِ) سَخْتِ بَرَايِ اُو نَرْمِ گَرْدَد .

٣٤- هَر كِه دَر كَارِهَا نَرْمِي بِه كَارِ بَرْدِ (وَ دَر آنَهَا خُودِ رَا بِه رَنْجِ نِينْدَازْدِ وَ خُشُونَتِ بِه كَارِ نَبْرَدِ) نِيَازْمَنْدِي خُودِ رَا اَزِ آنَهَا دَر يَابَد .

٣٥- هَر كِه مَدَارَا رَا بِه كَارِ بَرْدِ رُوْزِي اُو رَا رُوَانِ گَرْدَانَد .

٣٦- مَدَارَا دَر چِيْزِي نَمِي بَاشَد جَزِ آنَكِه اَن رَا زِينَتِ بَخْشَد .

٣٧- خُوبِ رَفِيقِي اسْتِ نَرْمِي (كِه هَمِه رَا بَا اِنْسَانِ مَهْرَبَانِ كَنْد) .

٣٨- نعم الخليقه استعمال الرّفق ٩٩٣٥ .

٣٩- نعم السّياسه الرّفق ٩٩٤٧ .

٤٠- لا ندم لكثير الرّفق ١٠٥١٣ .

٤١- لا يجتمع العنف

و الرِّقِّ ١٠٥٨٥ .

٤٢- لا سَجِيهَ أَشْرَفَ مِنَ الرِّقِّ ١٠٦٤٣ .

المراقبه

١- رحم الله عبدا راقب ذنبه ، و خاف ربّه ٥٢٠٥ .

المركب

١- المركب الهنيء أحد الرّاحتين ١٦٧٠ . ٣٨- خوب خصلتی است به کار بردن نرمی .

٣٩- خوب سیاستی است نرمی .

٤٠- هیچ ندامت و پشیمانی برای کثیر الرفق نیست .

٤١- درشتی و نرمی با هم جمع نخواهند شد (ممکن است مراد این باشد کسی که می خواهد نرمخو باشد باید از درشتی پرهیزد و گرنه نرمخو نخواهد بود و یا آنکه رفق الهی شامل کسی که درشتی کند نخواهد گردید) .

٤٢- خوی و خصلتی شریفتر از نرمی نیست .

مراقبت ١- خداوند بنده ای را رحمت کند که مراقب گناه خود بوده و از پروردگار خویش بترسد .

وسيله سواری ١- مرکب گوارا و بی اذیت یکی از دو آسایش است .

ص ٦١٠

الأرواح

١- فالأرواح مرتهنه بثقل أعبائها ، موقنه بغيب أنبائها ، لا تستزاد من صالح عملها ، و لا تستعتب من سيء زللها ٦٦٠٥ .

الراحه

١- الرّاحه في الرّهد ٣٢٩ .

٢- ما أقرب الرّاحه من التّعب ٩٦٢١ . ارواح ١- (این عبارت نیز تتمه کلامی است از آن بزرگوار) پس ارواح در گرو سنگینی بارهای آنها بوده . (یعنی بارهای گناهان) ، و یقین کننده به غیب خبرهایشان (اخبار غیبی که در باره معاد شنیده بودند) طلب زیادتی از عمل شایسته آنها نشود (چون که آن جا سرای تکلیف نیست) و خوشنودی داده نشوند از لغزش بد آنها . (یعنی دیگر جای تدارک و تلافی نیست تا این که تلافی کنند در نتیجه خوشحال گردند) .

راحتی ۱- راحتی در ترک دنیا و بی رغبتی نسبت به آنست (و این نه به آن معنی است که انسان بسوی دنیا نرود ، و دست از کسب و کار بکشد ، بلکه رفتن بسوی دنیا گاهی واجب است ، مثل زمانی که نیاز به آن هست ، و زمانی مستحب است ، که با آن بتواند به زن و بچه و به خلق خدمت بیشتری کند بلکه باید گفت این دو قسم عین آخرت است) .

۲- چه نزدیک کرده راحتی را به رنج و زحمت . (یعنی خیلی نزدیک است نباید فریب آن را خورد) .

ص ۶۱۱

المراد

۱- قد یدرک المراد ۶۶۱۲ .

الریاضه

۱- لفتح الیاضه دراسه الحکمه و غلبه العاده ۷۶۲۵ .

۲- لا تنجع الیاضه إلاً فی نفس یقظه (یقظه و همّه) ۱۰۸۹۹ . مقصود ۱- گاهی مراد و مقصود دریافت شده به دست آید .

ریاضت ۱- آنچه بوسیله آن ریاضت (رام کردن نفس و مطیع گردانیدن آن) آبتن می شود خواندن حکمت (علم راست و درست) و غالب شدن بر عادت است .

۲- سود نمی دهد ریاضت (و نصیحت و تربیت و رنج کشیدن) مگر در نفس بیدار (که درک کند آنچه را که در حق او انجام می دهند) و دارای همت .

ص ۶۱۲

باب الزای

الازدجار

۱- لا ازدجار لمن لا إقلاع له ۱۰۷۷۷ .

الزکاه

۱- حَصَّنُوا أَمْوَالَكُم بِالزَّكَاةِ ۴۹۰۶ .

۲- وَالزَّكَاةُ تَسْبِيًا (تَسْبِيًا) لِلزُّرْقِ ۶۶۰۸ .

۳- مَنْ أَدَّى زَكَاةَ مَالِهِ وَقِي شَحَّ نَفْسِهِ ۸۲۸۹ . باز ایستادن ۱- باز ایستادن (از حرامی) نیست برای کسی که دل کندنی برای او

نیست (یعنی باید آدمی به تمام معنا از حرام چشم بپوشد تا «ازدجار» صدق کند) .

زکات ۱- اموال خویش را بوسیله زکات نگهداری کنید .

۲- (از جمله فراهای حکمت ۲۴۴ نهج البلاغه است) و زکات را (واجب نموده) از جهت سبب روزی شدن .

۳- هر که زکات مال خود را اداء نماید (و بپردازد) از بخیلی نفس خود نگه داشته شود (و خداوند هم فرموده : **وَالَّذِينَ تَبَوَّأُوا الدَّارَ وَالْإِيمَانَ مِنْ قَبْلِهِمْ** هر که از حرص و بخیلی نفس خود نگه داشته شود پس آنان رستگارانند) .

ص ۶۱۳

الزَّلَّة

۱- من أبصر زلته صغرت عنده زله غيره ۸۷۵۴ .

۲- من عمى عن زلته استعظم زله غيره ۸۸۰۴ .

۳- الزلل مندمه ۱۴۰ .

۴- زله المتوقى أشد زله ، و عله اللؤم أقبح عله ۵۴۹۹ .

۵- زله القدم أهون استدراك ۵۵۰۵ .

الزنا

۱- أبغض الخلائق إلى الله الشيخ الزان ۳۱۱۹ . لغزش ۱- هر که نسبت به لغزش خود بینا گردد لغزش غیر او (دیگران) در نزدش کوچک گردد .

۲- هر که از لغزش خود کور باشد لغزش دیگری را بزرگ شمارد .

۳- لغزیدن نسبت به گناه جا و یا آلت پشیمانی است .

۴- لغزش کسی که اظهار تقوا و ورع می نماید سخت ترین لغزش ، و علت و مرض بخیلی و دنائت و یا رنج سرزنش ، زشت ترین علت خواهد بود .

۵- لغزش قدم ، آسانترین تلافی و بازیافت است (ممکن است مقصود این باشد که لغزشهای دیگر استدراکش مشکل است ولی لغزش پا چیزی نیست و یا آنکه هر لغزشی تلافی و تدارک گناهی است حتی لغزش پا و الله أعلم) .

زنا ۱- دشمن ترین مردم نزد خدا پیرمرد زنا کار است .

۲- و ترك الزّنا تحصيلنا للأنسَاب و ترك اللّواط تكثيرا للنّسل ۶۶۱۸ .

۳- ما زنی غیور قطّ ۹۴۷۷ .

۴- ما زنی عفیف ۹۵۸۵ .

الزّوجه

۱- الزّوجه الصّالحه أحد الكسبیین ۱۶۱۴ .

۲- الزّوجه الموافقه إحدى الرّاحتین ۱۶۳۳ .

۳- شرّ الزّوجات من لا توانی (لا توانی) ۵۶۸۶ .

۴- موت الزّوجه حزن ساعه ۹۸۲۴ . ۲- (از فرازهای حکمت ۲۴۴ نهج البلاغه است) و ترك زنا را (واجب کرده) به جهت محکم نمودن نسب ها (که معلوم باشد فرزند از نسل کیست) و ترك لواط را برای بسیار شدن نسل .

۳- هیچ غیرتمندی زنا نخواهد نمود (چون بدی و ننگ آن را دریافته ، بعلاوه می داند هر که زنا کند به زن و یا به

بیجه های او زنا واقع خواهد شد) .

۴- هیچ پارسائی زنا نخواهد کرد (چرا که این عمل افراد نادرست و جنایتکار خواهد بود) .

زن ۱- زن شایسته یکی از دو کسب است .

۲- زن موافق یکی از دو آسایش است .

۳- بدترین جفت ها کسی است که بردباری (یا موافقت) نداشته باشد .

۴- مرگ زن اندوه ساعتی است (ممکن است حمل بر غالب شود) .

ص ۶۱۵

الزاد

۱- ألا وقد أمرتم بالظعن ، و دلتم علی الزاد ، فتزودوا من الدنیا ما تحوزون (تحرزون) به أنفسکم غدا ۲۷۸۳ .

۲- إن من الفساد إضاعه الزاد ۳۳۹۸ .

۳- تزودوا من أيام الفناء للبقاء ، فقد دلتم علی الزاد ، و امرتم بالظعن ، و حثتم علی المسیر ۴۵۱۸ .

۴- تزودوا من الدنیا ما تحوزون (تحوزون) به أنفسکم غدا ، و خذوا من الفناء للبقاء ۴۵۳۵ .

۵- زاد المرء إلى الآخرة الورع ، و التقی ۵۴۸۹ .

۶- علیک بحسن التأهب و الاستعداد ، و الاستکثار من الزاد ۶۱۳۶ . توشه ۱- آگاه باشید که در حقیقت شما فرمان داده شده اید به سفر ، و راهنمایی شده اید به توشه ، پس از دنیا آن اندازه که جمع می کنید یا با آن نفسهای خود را فردای قیامت نگه می دارید توشه بگیرید .

۲- براستی از جمله تباهی ضایع کردن توشه آخرت است .

۳- از روزهای فناء (دنیا) برای بقا (آخرت) توشه بگیرید ، که در حقیقت شما بر توشه راهنمایی گشته ، و برفتن فرمان داده شده ، و بر روانه شدن برانگیخته شده اید ۴- از

دنيا آنچه را كه با آن نفسهای خود را فردا نگه داشته و يا مالك شويد توشه بر گيريد ، و از فناء (دنيا) برای بقاء (آخرت) فرا گيريد .

۵- توشه مرد (آدمی) بسوی آخرت پارسائی و خویشتن داری است .

۶- بر تو باد به نيكویی تهیه گرفتن و آماده شدن و بسيار فرا گرفتن از توشه

ص ۶۱۶

۷- عجب لمن عرف أنه منتقل عن دنياه كيف لا يحسن التزود لأخراه ۶۲۷۵ .

۸- كل امرء على ما قدم قادم و بما عمل مجزي ۶۸۸۲ .

۹- كما تقدم تجد ۷۲۱۴ .

۱۰- كما تزرع تحصد ۷۲۱۵ .

۱۱- ليكن زادك التقوى ۷۳۸۷ .

۱۲- من الفساد إضائه الزاد ۹۲۷۳ .

۱۳- ما قدمت اليوم تقدم عليه غدا ، فامهد لقدمك ، و قدم ليومك ۹۶۰۹ . آخرت .

۷- عجب دارم از کسی كه انتقال از دنيايش را می داند چگونه توشه برداشتن برای آخرت خود را نيكو نمی گرداند .

۸- هر مردی (و يا هر آدمی) بر آنچه پيش فرستاده وارد شونده ، و به آنچه عمل نموده پاداش داده می شود .

۹- چنانكه پيش می فرستی می يابی . (يعنی به همان اندازه به پاداش خواهی رسيد) .

۱۰- هر چه و هر اندازه زراعت کنی می دروی .

۱۱- بايد توشه تو تقوا باشد .

۱۲- از جمله تباهی حال است ضايع کردن توشه (آخرت) .

۱۳- آنچه امروز پيش می فرستی فردا بر آن قدم خواهی گذاشت ، پس برای قدمت بگستران ، و برای روز خود (قيامت)

پيش فرست .

ص ۶۱۷

الزهد و الزاهدين

١- الزهد أفضل الراحتين ١٦٥٢ .

٢- الزهد شيمه المتقين ، و سجيّه الأوايين

۳- الزهد تقصیر الآمال ، و إخلاص الأعمال ۱۸۴۴ .

۴- الزهد أقل ما يوجد ، و أجل ما يعهد ، و يمدحه الكل ، و يترکه الجلل ۲۰۲۱ .

۵- ازهد فی الدنیا ، تنزل علیک الرحمه ۲۲۷۵ .

۶- اعزف عن دنیاک تسعد بمنقلبک و تصلح مثواک ۲۲۹۸ .

۷- ازهد فی الدنیا یبصرک الله عیوبها ، و لا تغفل فلست بمغفول بی رغبتی بدنیا ۱- بی رغبتی به دنیا برترین دو راحتی است (یکی بوسیله دوست و دیگر به سبب زهد) .

۲- ترک دنیا و بی رغبتی به آن شیوه خویشتن داران و خوی بازگشت کنندگان به خدای تبارک و تعالی است .

۳- بی رغبتی به دنیا کوتاه کردن امیدها و پاکیزه نمودن عملهاست .

۴- بی رغبتی به دنیا کمترین چیزیست که یافت می شود ، و بزرگترین چیزیست که شناخته گشته ، و همه آن را ستایش کرده ، و اکثر مردم آن را ترک می نمایند .

۵- در دنیا بی رغبت باش تا رحمت بر تو فرود آید .

۶- از دنیای خود رو بگردان تا این که نیکیخت گردی در بازگشت خود ، و منزل خود را (قبر) بصلاح آوری .

۷- در دنیا بی رغبت باش ، تا خداوند تو را بعیوب آن بینا گرداند ، و غفلت

ص ۶۱۸

عنک ۲۳۶۲ .

۸- أفضل العبادہ الزَّهادہ ۲۸۷۲ .

۹- أوَّلُ الزَّهدِ التَّزَهُدُ ۲۹۲۲ .

۱۰- أفضل الزَّهدِ إخفاءُ الزَّهدِ ۳۰۱۶ .

۱۱- أحسنُ ملابس (من ملابسہ) الدنیا رفضها ۳۰۴۳ .

۱۲- أحقُّ النَّاسِ بالزَّهادہ من عرف نقص الدنیا ۳۲۰۹ .

١٣- إنّ الزّهد في الجهل بقدر الرّغبة في العقل ٣٤٤٤ .

١٤- إنّ الزّهد في ولايه الظّالم بقدر الرّغبة في ولايه العادل ٣٤٤٨

۱۵- إِنَّ الزَّهَادَةَ قِصْرُ الْأَمَلِ ، وَ الشُّكْرُ عَلَى النَّعْمِ وَ الْوَرَعُ عَنِ الْمَحَارِمِ ، مَوْرُزٌ چُونِ تُو غَافِلٌ شَدِه نَمِي بَاشِي (هر چه کنی نوشته می شود) .

۸- افزونترین عبادت بی رغبتی در دنیاست .

۹- اول ترک دنیا و بی رغبتی نسبت به آن خود را بر آن واداشتن است . (یعنی باید آدمی با تمرین و رفته رفته ملکه زهد را در خود ایجاد کند) .

۱۰- افزونترین زهد پنهان داشتن زهد است . (نه ارائه دادن آن به مردم) .

۱۱- بهترین پوششها (یا بهتر از پوشیدن) دنیا ترک آنست .

۱۲- سزاوارترین مردم به ترک دنیا و بی رغبتی نسبت به آن ، کسی است که کمی قدر و قیمت دنیا را بشناسد .

۱۳- براستی که بی رغبتی در نادانی به اندازه رغبت در عقل و دریافت است .

۱۴- براستی که بی رغبتی در حکومت ستمکار به اندازه میل و رغبت در حکومت عادل است . (یعنی همان اندازه که ملت تشنه حکومت عدلند به همان اندازه از حکومت ظلم سیرند و بی رغبت ، پس باید که پادشاهان و حکومت ها حساب خود را بکشند ستمکاری را کنار بگذارند و در عدل بکوشند) .

۱۵- براستی که بی رغبتی نسبت به دنیا کوتاهی امید ، و شکر بر نعمت ها ،

ص ۶۱۹

فإن غرب ذلك عنكم فلا يغلب الحرام صبركم ، و لا تنسوا عند النعم شكركم ، فقد أعذر الله سبحانه إليكم بحجج مسفرة ظاهرة ، و كتب بارزه العذر واضحة ۳۷۰۰ .

۱۶- الزَّهْدُ ثَرَوَةٌ ۱۴۱ .

۱۷- أَصْلُ الزَّهْدِ حَسَنُ الرِّغْبَةِ فِيمَا عِنْدَ اللَّهِ ۳۰۸۶ .

۱۸- الزَّهْدُ ثَمَرَةُ الدِّينِ ۴۱۲ .

۱۹- الزَّهْدُ ثَمَرَةُ الْيَقِينِ ۴۵۹ .

۲۰- الزَّهْدُ أَصْلُ الدِّينِ ۴۸۷. و باز ایستادن از حرامهاست ، پس اگر آن از شما برود (یعنی این معنی حاصل نگردد) پس حرام بر صبر شما غلبه نکند ، و در نزد نعمت ها شکر خود را فراموش ننمائید ، پس در حقیقت بسبب حجت و دلیلهای روشن آشکار ، و کتابهای ظاهر عذر واضح خداوند سبحان در باره شما عذر خود را خواسته است . (یعنی بعد از اتمام حجتها بوسیله پیمبران و امامان و کتب آسمانی که در آنها عذر خدای سبحان در عقاب گنهکاران ظاهر و واضح است اگر عذاب نماید عذر او تمام و اعتراضی بر او نیست) .

۱۶- بی رغبتی نسبت به دنیا توانگری است .

۱۷- ریشه بی رغبتی نسبت به دنیا نیکوئی رغبت است در باره آنچه در نزد خداست . (یعنی زاهد چنین کسی است که به خواسته های خدا راغب باشد که در نتیجه به دنیا بی رغبت خواهد شد) .

۱۸- بی رغبتی به دنیا میوه دین است .

۱۹- ترک دنیا میوه یقین است .

۲۰- ترک دنیا اصل و ریشه دین است .

ص ۶۲۰

۲۱- الزَّهْدُ أَسَاسُ الْيَقِينِ ۵۱۶ .

۲۲- الزَّهْدُ مَتَجَرُّ رَاحِ ۵۵۰ .

۲۳- الزَّهْدُ سَجِيهَ الْمُخْلِصِينَ ۶۶۲ .

۲۴- الزَّهْدُ مِفْتَاحُ صِلَاحٍ ۷۴۹ .

۲۵- الزَّهْدُ قَصْرُ الْأَمَلِ ۸۷۲ .

۲۶- التَّزَهُدُ يُؤَدِّي إِلَى الزَّهْدِ ۱۱۲۰ .

۲۷- الزَّهْدُ أَنْ لَا تَطْلُبَ الْمَفْقُودَ حَتَّى يَعمَدَ الْمَوْجُودُ ۱۲۵۹ .

۲۸- الزَّهْدُ فِي الدُّنْيَا الرَّاحَةُ الْعَظْمَى ۱۳۱۶ .

۲۹- إِنْ كُنْتُمْ فِي الْبَقَاءِ رَاعِبِينَ ، فَارْهَدُوا فِي عَالِمِ الْفَنَاءِ ۳۷۴۴ . ۲۱- بی رغبتی به دنیا اساس و پایه یقین است .

۲۲- بی رغبتی به دنیا تجارتی است سود بخش .

۲۳- بی رغبتی به دنیا

روش افراد با اخلاص است .

۲۴- بی رغبتی به دنیا کلید صلاح حال است .

۲۵- بی رغبتی به دنیا کوتاه ساختن امید است .

۲۶- خود را به بی رغبتی نسبت به دنیا زدن (آدمی را) به ترک دنیا و به بی رغبتی در باره آن خواهد کشانید .

۲۷- بی رغبتی و ترک دنیا آنست که مفقود و یافت نشده را طلب نکنی تا آنکه موجود از میان برود (پس زهد آن نیست که انسان بکلی دنیا را طلب نکند بلکه وقتی طلب نکند که داشته باشد) .

۲۸- زهد در دنیا آسایش بزرگتر است .

۲۹- اگر شما نسبت به آخرت رغبت کننده اید ، پس در جهان ناپایدار (دنیا) بی رغبت باشید .

ص ۶۲۱

۳۰- إن كنتم زهدتم خلصتم من شقاء الدنيا ، و فرتم بدار البقاء ۳۸۴۶ .

۳۱- بالزهد تثمر الحكمة ۴۲۲۹ .

۳۲- ثمره الزهد الراحة ۴۶۱۸ .

۳۳- حسن الزهد من أفضل الإيمان ، و الرغبة في الدنيا تفسد الإيقان ۴۸۳۹ .

۳۴- رأس السخاء الزهد في الدنيا ۵۲۵۱ .

۳۵- زهدك في الدنيا ينجيك ، و رغبتك فيها ترديك ۵۴۷۷ .

۳۶- زهد المرء فيما يفنى على قدر يقينه بما يبقى ۵۴۸۸ .

۳۷- ظلف النفس عن لذات الدنيا هو الزهد المحمود ۶۰۷۱ . ۳۰- اگر شما چنین باشید که زهد را پیشه خود سازید از بدبختی دنیا خلاصی یافته ، و به سرای پایداری پیروزی یابید .

۳۱- بوسيله زهد و بی رغبتی در دنیا حکمت (یعنی علم درست) میوه می دهد .

۳۲- میوه بی رغبتی نسبت به دنیا راحتی است (در دنیا و آخرت) .

۳۳- نیکویی بی رغبتی نسبت به دنیا از افزونترین ایمان بوده ، و رغبت و

میل به دنیا یقین را فاسد خواهد نمود .

۳۴- ریشه و سر سخاوت بی رغبتی در دنیا است .

۳۵- بی رغبتی تو در دنیا تو را رستگار ساخته ، و میل و رغبت تو در آن تو را در هلاکت و خسران خواهد انداخت .

۳۶- بی رغبتی مرد (آدمی) در آنچه فانی می شود (دنیا) به اندازه یقین اوست به آنچه پاینده است . (یعنی آخرت) .

۳۷- نفس را از لذتهای دنیا بازداشتن آن زهد ستوده است .

ص ۶۲۲

۳۸- عليك بالزهد فإنه عون الدين ۶۰۹۸ .

۳۹- كيف يزهد في الدنيا من لا يعرف قدر الآخرة ۶۹۸۷ .

۴۰- كيف يصل إلى حقيقه الزهد من لم يمت شهوته ۷۰۰۰ .

۴۱- لیکن زهدک فیما ینفد و یزول ، فإنه لا یبقی لک و لا تبقی له ۷۳۸۰ .

۴۲- لن یفتقر من زهد ۷۴۴۶ .

۴۳- من زهد هانت علیه المحن ۸۳۲۵ .

۴۴- من زهد فی الدنیا حصن دینه ۸۴۶۸ .

۴۵- من زهد فی الدنیا لم تفته ۸۴۸۰ .

۴۶- مع الزهد تثمر الحکمه ۹۷۳۴ .

۴۷- لا ترهّدن فی شیء حتّی تعرفه ۱۰۱۶۸ . ۳۸- بر تو باد به بی رغبتی در دنیا ، زیرا که آن یاری کننده دین است .

۳۹- چگونه در دنیا زهد می ورزد کسی که قدر آخرت را نمی داند ۴۰- چگونه به حقیقت زهد (و بی رغبتی به دنیا) می

رسد کسی که خواهش او نمرده است ۴۱- باید بی رغبتی تو در آنچه فانی شده و زائل گردد باشد زیرا که آن برای باقی

نمانده و تو برای آن باقی نخواهی ماند .

۴۲- هرگز محتاج نمی شود کسی که (در دنیا) بی رغبت باشد .

۴۳- هر که

(نسبت به دنیا) بی رغبت باشد محنت ها بر او سهل گردد .

۴۴- هر که در دنیا بی رغبت باشد دین خود را نگه دارد .

۴۵- هر که در دنیا زهد ورزد دنیا از دست او نرود (بلکه بیشتر به او رو آورد) ۴۶- با بی رغبتی به دنیا حکمت ثمر بخش می باشد .

۴۷- در چیزی بی رغبت مباش تا آن را بشناسی (ممکن است مراد آن حضرت حکم فقهی باشد که اصل در اشیاء اباحه است تا آنکه حرمت و یا کراهت آن ثابت

ص ۶۲۳

۴۸- لا زهد کالکف عن الحرام ۱۰۵۴۹ .

۴۹- لا ینفع زهد من لم یتخل عن الطمع ، و یتحل بالورع ۱۰۸۵۷ .

۵۰- إن الزاهدين في الدنيا لتبكي قلوبهم و إن ضحكوا ، و يشتد حزنهم و إن فرحوا ، و یكثر مقتهم أنفسهم و إن اغتبطوا بما أوتوا ۳۵۵۸ .

۵۱- إذ هرب الزاهد من الناس فاطلبه ۴۰۷۸ .

۵۲- إذا طلب الزاهد الناس فاهرب منه ۴۰۷۹ .

۵۳- کن زاهدا فیما یرغب فیہ الجهول ۷۱۴۴ .

۵۴- طوبی للزاهدين فی الدنیا ، الزاغبین فی الآخرة ، أولئك اتخذوا الأرض بساطا ، و ترابها فراشا ، و مائها طيبا ، و القرآن شعارا ، و الدعاء دثارا ، و شود) .

۴۸- نیست زهدی مانند باز ایستادن از حرام .

۴۹- سود نمی دهد زهد و بی رغبتی به دنیای کسی که از طمع خالی نبوده و به پرهیز کاری زیور نیافته است .

۵۰- براستی که بی رغبتان در دنیا هر آینه دل‌های آنها گریان است گر چه بخندند ، و اندوهشان سخت است هر چند خوشحال باشند ، و دشمنی آنها با نفس‌هایشان بسیار است اگر

چه نسبت به آنچه بخشیده شده اند رشک برده شوند .

۵۱- هر گاه زاهد از مردم بگریزد تو او را طلب نما ، (چون عملش نشانه راستگویی اوست) .

۵۲- هر گاه زاهد به دنبال مردم رود پس از او بگریز (زیرا در زهد خود دروغ می گوید) .

۵۳- در آنچه شخص بسیار نادان رغبت دارد (دنیا) بی رغبت باش .

۵۴- خوشا به حال بی رغبتان در دنیا ، رغبت کنندگان در آخرت ، آنان هستند که زمین را فرش ، خاکش را رختخواب ، آتش را مشگ ناب و گلاب ، و قرآن را شعار

ص ۶۲۴

قرضوا الدنیا علی منهاج المسیح عیسی بن مریم- علی نبینا و آله و علیه السلام- ۶۰۳۵ .

۵۵- من لم یأس علی الماضي و لم یفرح بالآتی فقد أخذ الزهد بطرفیه ۸۵۸۶ .

۵۶- من زهد فی الدنیا استهان بالمصائب ۸۶۲۶ .

۵۷- من زهد فی الدنیا أعتق نفسه و أرضی ربّه ۸۸۱۶ .

۵۸- من زهد فی الدنیا قوت عینه بجنّه المأوی ۹۰۷۵ .

۵۹- من لم یزهد فی الدنیا لم یکن له نصیب فی جنّه المأوی ۹۰۹۰ .

۶۰- الزّاحه فی الزّهد ۳۲۹ .

۶۱- أنظر إلی الدنیا نظر الزّاهد المفارق ، و لا تنظر إلیها نظر العاشق (و لباس زیرین) ، و دعا را جامه روئین ، اتّخاذ نموده ، و دنیا را بر طریقه و مسلک مسیح عیسی بن مریم- علی نبینا و آله و علیه السلام- بریده و گذرانیده اند .

۵۵- هر که بر گذشته (و بر آنچه از دستش رفته) اندوهناک نشود و به آینده (و به آنچه به دستش رسد) خوشحال نشود به

طرفین زهد چنگ زده . (یعنی کمال زهد را فرا گرفته است) .

۵۶- هر که در دنیا بی رغبت باشد مصیبت ها را سهل شمارد .

۵۷- هر که در دنیا بی رغبت باشد نفسش را آزاد نموده و پروردگارش را خوشنود ساخته است .

۵۸- هر که در دنیا بی رغبت باشد چشم او نسبت به جنه المأوی (بهشت یا بهشت مخصوص) اشک سرد ریزد . (یعنی در کمال خوشحالی و نشاد بسر برد) .

۵۹- هر که در دنیا بی رغبت نباشد برایش بهره ای در جنه المأوی (بهشت) نیست .

۶۰- راحتی در ترک دنیاست (البته به آن اندازه که خلاف شرع نباشد) .

۶۱- به دنیا به نظر بی رغبت جدا شونده از آن نگاه کن ، و بسوی آن به نظر

ص ۶۲۵

الوامق ۲۳۸۶ .

۶۲- ازهد فی الدنیا ، و اغزف عنها ، و ایاک أن ینزل بک الموت (و أنت ابق من ربک فی طلبها فتشقی) و قلبک متعلق بشیء منها فتهلک ۲۳۹۸ ۲۴۲۱ .

الزّیارة

۱- إغباب الزّیارة أمان من الملاله ۳۱۳۹ .

۲- زر فی الله أهل طاعته ، و خذ الهدایه من أهل ولایته ۵۴۹۱ .

۳- زوروا فی الله ، و جالسوا فی الله ، و اعطوا فی الله ، و امنعوا فی الله ۵۴۹۲ . دلباخته دوست نظر مکن .

۶۲- در دنیا بی رغبت باش ، و ناخوش دار آن را و یا برگرد از آن ، و دوری کن از این که مرگ بر تو فرود آید (و تو از پروردگار خود در طلب دنیا گریخته باشی پس بدبخت گردی) و دلت به چیزی از دنیا

وابسته و آویخته باشد پس هلاک گردی .

زیارت ۱- زیارت و دیدار یک روز در میان یا در هفته یک بار (نسبت به دوستان) ایمنی از ملالت و خستگی است (تب غب را هم غب گویند چون نوبتی است و هر روز نیست) .

۲- در راه خدا اهل طاعت او را زیارت نما ، و هدایت و راهنمایی را از اهل ولایت او (دوستان خدا و یا ائمه- علیهم السلام-) فراگیر .

۳- در راه خدا زیارت کنید ، و در راه خدا بنشینید ، و در راه خدا بخشش نمایید ، و در راه خدا منع و جلوگیری کنید . (یعنی تمام کارها و تصرفات باید در راه خدا باشد) .

ص ۶۲۶

۴- من کثرت زیارته قلت بشاشته ۸۰۰۴ .

الزَّيْنَةُ

۱- الزَّيْنَةُ بِحَسَنِ الصَّوَابِ ، لَا بِحَسَنِ الثِّيَابِ ۱۷۴۵ . ۴- هر که زیارت او بسیار باشد (و زیاد به دیدن او روند) گشاده روئی او کم گردد (چون ملول و خسته می شود) .

زینت ۱- زینت و آرایش ، به نیکوئی راست روی است ، نه به نیکوئی لباسها .

ص ۶۲۷

باب السَّيْنِ

السُّؤَالُ وَالطَّلْبُ عَنِ النَّاسِ

۱- السُّؤَالُ يَضْعَفُ لِسَانَ الْمُتَكَلِّمِ ، وَ يَكْسِرُ قَلْبَ الشَّجَاعِ الْبَطَلِ ، وَ يُوَقِّفُ الْحَرَّ الْعَزِيزَ مَوْقِفَ الْعَبْدِ الدَّلِيلِ ، وَ يَذْهَبُ بِهَاءِ الْوَجْهِ ، وَ يَمْحَقُ الرِّزْقَ ۲۱۱۰ .

۲- الْمَسْأَلَةُ طَوْقُ الْمَذَلَّةِ ، تَسْلُبُ الْعَزِيزَ عِزَّهُ ، وَ الْحَسِيبَ حَسْبَهُ ۲۱۲۹ .

۳- الدَّلُّ فِي مَسْئَلَةِ النَّاسِ ۴۴۴ .

۴- الْمَسْأَلَةُ مِفْتَاحُ الْفَقْرِ ۱۰۱۹ .

۵- آفَةُ الطَّلْبِ عَدَمُ النَّجَاحِ ۳۹۴۴ . سؤَال و طَلْب از مردم ۱- از مردم چیزی طلبیدن زبان سخنگو را ناتوان کرده ، و دل دلیر

شجاع را شکسته ، و آزاده عزیز را در جای بنده ذلیل قرار داده و آبرو را برده ، و روزی را کم کرده یا برکت را از آن بردارد .

۲- از مردم چیز خواستن طوق مذلت و خواریست ، از عزیز عزّتش را ربوده و از پاک گهر حسبش را می گیرد .

۳- ذلت و خواری در طلب کردن از مردم است .

۴- طلب کردن از مردم کلید فقر و پریشانی است .

۵- آفت سؤال و طلب از مردم نیافتن پیروزی است (بخلاف آنکه فقط از خدا

ص ۶۲۸

۶- إذا أردت أن تطاع فاسأل ما يستطاع ۴۰۵۱ .

۷- لیکن مسألتک ما ببقی لک جماله و ینفی عنک و باله ۷۳۷۹ .

۸- من أحسن المسأله أسعف ۷۶۹۳ .

۹- من سأل غیر الله استحق

۱۰- من أكثر مسئله الناس ذلّ ۸۱۵۴ .

۱۱- من سأل ما لا يستحقّ قبول بالحرمان ۸۵۳۸ .

۱۲- من تكرر سؤاله للناس ضجروه ۸۵۷۴ .

۱۳- من سأل فوق قدره استحقّ الحرمان ۸۵۷۹ . طلب می نماید که توأم با پیروزی خواهد بود .

۶- هرگاه می خواهی که فرمانت برده شود و یا خواهش تو پذیرفته گردد (چه فرمانروا و زمامدار باشی و یا زیردست و نیازمند) چیزی را طلب نما که استطاعت آن باشد . (چه از رعیت و چه از بالادست خود) .

۷- باید مسئلت تو چیزی باشد که برای تو زیبایی آن باقی مانده و وزر و وبال آن از تو زائل گردد . (چه در سؤال علمی و چه در حاجت طلبیدن) .

۸- کسی که نیکو سؤال کند (چه از خدا و چه از مردم) حاجتش برآورده شود .

۹- هر که از غیر خدا مسئلت کند سزاوار محرومیت خواهد شد .

۱۰- هر که بسیار از مردم سؤال کند (و حاجت طلبد) خوار گردد .

۱۱- هر که سؤال کند آنچه را که استحقاق آن را ندارد با محرومیت روبرو شود .

۱۲- هر که سؤال او از مردم تکرار شود مردم از او منضجر گردند .

۱۳- هر که فوق اندازه و بالاتر از قدر خود سؤال نماید مستحق محرومیت خواهد گردید .

ص ۶۲۹

۱۴- من لم یصن وجهه عن مسألتک فأکرم وجهک عن ردّه ۹۰۶۸ .

۱۵- وجهک ماء جامد یقطره السّؤال ، فانظر عند من تقطره ۱۰۱۳۴ .

۱۶- لا تسأل من تخاف منه ۱۰۱۷۵ .

۱۷- لا تردّ السائل و إن أسرف ۱۰۲۱۷ .

۱۸- لا تردّ

السائل و صن مروّتک عن حرمانه ۱۰۲۶۶ .

۱۹- لا ذلّ كالطلب ۱۰۴۶۳ .

۲۰- لا شیء أوجع من الاضطرار إلی مسئله الأعمار ۱۰۷۴۴ .

۲۱- إنکم إلی إجراء (جزاء) ما أعطیتم أشدّ حاجه من السائل إلی ما أخذ منکم ۳۸۳۲ . ۱۴- هر که آبروی خود را از سؤال و طلب از تو نگاه ندارد (و برای مسئله حاضر شود) روی خود را از ردّ او گرامی دار . (یعنی او را رد نکن و آقائی نشان ده)

۱۵- روی تو آبی است جامد (بسته) که آن را سؤال و مسئله می چکاند ، پس نظر کن (و دقت نما) در نزد چه کسی آن را می چکانی . (در نزد لئیم و پست آبرو را نریزی) .

۱۶- از کسی که می ترسی منع او را مسئله مکن . (زیرا که آبرو را بیهوده خرج می کنی) .

۱۷- سائل را هرگز رد نکن گر چه اسراف نماید .

۱۸- سائل را رد مکن ، و مردانگی خود را از محروم کردن او نگه دار . (و آن را با رد سائل فاسد منما) .

۱۹- هیچ خواری مانند طلب و سؤال نیست .

۲۰- نیست چیزی دردناکتر از اضطرار به سؤال کردن از کسانی که تازه به دولت رسیده اند .

۲۱- براستی که شما بروان کردن یا جزای آنچه (به بیچاره و فقیر) داده اید

ص ۶۳۰

۲۲- إنکم أغبط بما بذلتن من الرّاعب إلیکم فیما وصله منکم ۳۸۳۴ .

۲۳- ابدأ السائل بالتّوال قبل السّؤال ، فإنک إن أحوته إلی سؤالک أخذت من حرّ وجهه أفضل ممّا أعطیته ۲۴۵۷ .

-۲۴

أبذل مالك لمن بذل لك وجهه ، فإن بذل الوجه لا يوازيه شيء ٢٤٦٩ .

٢٥- اسمحوا إذا سئلتهم ٢٤٨٢ .

٢٦- أشد من الموت طلب الحاجه من غير أهلها ٣٢١٣ .

٢٧- بثس الشيمه الإلحاح ٤٣٩٧ .

٢٨- بذل ماء الوجه في الطلب أعظم من قدر الحاجه و إن عظمت و أنجح فيها الطلب ٤٤٤٢ . سخت محتاج ترید تا آنچه را که سائل از شما می گیرد .

٢٢- براستی که شما سود برنده تر یا شادمان تر یا رشک برده ترید نسبت به آنچه بذل کردید از رغبت کننده به شما در آنچه از شما به او رسیده است . (چون فائده دهنده باعث معموری دنیا و آخرت خواهد گردید) .

٢٣- سائل را پیش از سؤال به بخشش ابتداء کن ، برای این که اگر او را به سؤال از خود محتاج گردانی ، از آبروی او می گیری زیاده از آنچه به او می دهی .

٢٤- مال خود را برای کسی که روی خود را برای تو بکار برده عطا کن ، زیرا که در مقابل بکار بردن آبرو چیزی با آن برابری نمی کند .

٢٥- بخشش نمائید هر زمان که از شما سؤال شود .

٢٦- سخت تر از مرگ خواستن حاجت از غیر اهل آن خواهد بود .

٢٧- بد خصلتی است ابرام و اصرار کردن در سؤال و طلب .

٢٨- آبرو را در طلب حاجتی صرف نمودن بزرگتر از قدر حاجت بوده هر چند حاجت بزرگ بوده و در آن مطلب برآورده شود . (یعنی نباید انسان آبروی خویش را

ص ٦٣١

٢٩- بذل الوجه إلى اللئام الموت الأكبر ٤٤٤٦ .

السؤال و الجواب

١- أجملوا في الخطاب تسمعوا جميل الجواب ٢٥٦٨ .

٢- من

أسرع في الجواب لم يدرك الصواب ٨٦٤٠.

٣- من برهان الفضل صائب الجواب ٩٤١٧.

٤- نكير الجواب من نكير الخطاب ٩٩٦٣.

٥- لا يستحيين أحد إذا سئل عما لا يعلم أن يقول: لا أعلم ١٠٢٤١.

٦- لا تسيء اللفظ و إن ضاق عليك الجواب ١٠٢٦٧.

٧- لا تسئلن عما لم يكن ففي الذي قد كان علم كاف ١٠٣١٥. به آسانی خرج کند).

٢٩- رو انداختن به افراد فرو مایه مرگ بزرگتر است.

پرسش و پاسخ ١- خطاب و سؤال را نیکو نموده، تا جواب نیکو بشنوید.

٢- هر که در جواب شتاب کند، راه درست را نیابد.

٣- از دلیل افزونی مرتبه است جواب درست.

٤- ناخوش داشتن جواب از ناخوش داشتن خطاب است. (بنا بر این کسی که انتظار جواب خوش دارد باید خوش خطاب و خوش گفتار باشد).

٥- هرگز نباید احدی شرم کند هر گاه از چیزی که نمی داند سؤال شود آنکه بگوید: من نمی دانم.

٦- بد سخن مگو (و تندی و درشتی در جواب مکن) هر چند بر تو جواب تنگ باشد. (و نتوانی از عهده جواب بر آئی بلکه بر نادانی اعتراف نما و بگو نمی دانم).

٧- هرگز از چیزی که نبوده نپرسید پس در آنچه در حقیقت بوده علمی است

ص ٦٣٢

٨- لا تسيء الخطاب فيسوءك نكير الجواب ١٠٣٢٤.

٩- من ترك قول «لا أدرى» أصيب مقاتله ٨٨٣٥.

١٠- أحضر الناس جوابا من لم يغضب ٢٩٥٠.

١١- اسأل تعلم ٢٢٢١.

١٢- إذا سألت فاسأل تفقّها ، ولا تسأل تعنّتا ، فإنّ الجاهل المتعلّم شبيه بالعالم

، و إنّ العالم المتعسف شبهه بالجاهل ۴۱۴۷ .

۱۳- إذا كنت جاهلاً- فتعلم ، و إذا سئلت عمّا لا تعلم فقل : اللّٰه و رسوله أعلم ۴۱۶۵ . کافی (چه در خصوص امامت و یا غیر آن و این فراز در حکمت ۳۵۶ نهج البلاغه با مختصر تفاوتی نقل شده است) .

۸- خطاب (سؤال) را بد مکن پس تو را جواب ناخوش ناراحت سازد .

۹- هر که گفتن «نمی دانم» را ترک کند (یعنی وقتی از او حکم شرعی و یا مسأله علمی را می پرسند در صورتی که نمی داند جواب گوید) به جایگاه کشته شدنش رسیده است (زیرا جز پیامبران و امامان کسی توانائی پاسخ هر سؤال را ندارد و اگر کسی چنین کند خود را به هلاکت اخروی انداخته است) .

۱۰- حاضر جوابترین مردم کسی است که خشمناک نگردد . (چون با تأمل و اندیشه جواب گوید ، بخلاف کسی که عصبانی شود که پاسخ او معقول نخواهد بود) .

۱۱- بپرس تا بدانی .

۱۲- هرگاه سؤالی داری برای فهمیدن بپرس ، و برای لغزیدن و منکوب کردن طرف سؤال مکن ، زیرا نادان تعلیم گیرنده شباهت به عالم دارد ، و دانشمند منحرف شبیه نادان خواهد بود .

۱۳- هرگاه نادان بودی پس بیاموز ، و چون از چیزی که نمی دانی سؤال شدی

ص ۶۳۳

۱۴- کثره السّؤال تورث الملّال ۷۰۹۴ .

۱۵- من سأل علم ۷۶۶۵ .

۱۶- من سأل استفاد ۷۷۳۴ .

۱۷- من أحسن السّؤال علم ۷۹۳۳ .

۱۸- من سأل فی صغره أجاب فی کبره ۸۲۷۳ .

الأسباب و الوسائل

۱- السّبب الذی أدرك به العاجز بغيته ، هو الذی

أعجز القادر عن طلبته ٢٢٠٩ . بگو : خدا و رسول او داناتر است . (یعنی گفتن نمی دانم عیب نیست بلکه وظیفه شرعی و عقلی چنین می باشد) .

۱۴- بسیاری سؤال (و پرسیدن مسائل و یا طلب چیزی از کسی) سبب ملالت و خستگی شود .

۱۵- هر که پرسد دانا شود (زیرا بی پرسش علم به دست نیاید) .

۱۶- هر که سؤال کند سود برد .

۱۷- هر که نیکو کند سؤال را دانا گردد .

۱۸- هر که در کوچکی خود پرسد در بزرگیش جواب گوید . (زیرا آشنا شدن با غوامض مسائل و علوم با سؤال حل خواهد گردید و چون انسان بزرگ شود مردم از او سؤال کنند جوابگو خواهد بود) .

اسباب و وسائل ۱- وسیله ای که فرد ناتوان با آن به مطلب خود می رسد همان سببی است که شخص قدرتمند را از خواسته اش ناتوان می کند (ممکن است مراد خداوند علیّ اعلا- باشد چنانکه امکان دارد عقل یا فکر و یا اراده و مانند آن تصور گردد) .

ص ۶۳۴

۲- أوثق سبب أخذت به سبب بینک و بین الله ۳۲۲۶ .

۳- لكلّ شیء سبب ۷۲۸۱ .

۴- أقوى الوسائل حسن الفضائل ۲۹۸۰ .

۵- أفضل سبب كفّ الغضب ، و التّنزه عن مدله الطلب ۳۳۲۰ .

المسابقه

۱- إن كنتم لا- محاله متسابقين فتسابقوا إلى إقامة حدود الله ، و الأمر بالمعروف ۳۷۳۹ . ۲- محکمترین سببی که چنگ به آن زنی و آن را بگیری سببی است که میان تو و خدا باشد . (ممکن است مراد ایمان و اطاعت بوده ، و امکان دارد که بهترین راه

برای رسیدن به هدف چنگ زدن بوسیله است که مراد قرآن و اهل بیت- علیهم السلام- باشد .

۳- برای هر چیزی سببی است . (که باید آدمی آن را فراهم سازد) .

۴- قویترین وسیله ها (برای رسیدن به قرب حضرت حق بلکه نزد مردم) نیکوئی فضائل است . (یعنی انسان صفت و عملی داشته باشد که باعث فزونی مرتبه او شود) .

۵- افزونترین وسیله برای قرب به خدا بازداشتن خشم (و انتقام نکشیدن) و دوری از خواری درخواست است .

پیشی گرفتن ۱- اگر ناچار سبقت گیرند گانید ، پس مسابقه خود را در برپا داشتن حدود الهی ، و امر بمعروف قرار دهید . (یعنی هر فردی بکوشد بالاتر از دیگری به احکام خدا عمل کند) .

ص ۶۳۵

السجود و الركوع

۱- السَّجُودُ الْجِسْمَانِي : هو وضع عتائق الوجوه على التراب ، و استقبال الأرض بالراحتين و الكفَّين (و الرُّكْبَتَيْنِ) ، و أطراف القدمين مع خشوع القلب و إخلاص التَّيْبَةِ ۲۲۱۰ .

۲- و السَّجُودُ النَّفْسَانِي : فراغ القلب من الفانيات ، و الإقبال بكنه الهمة على الباقيات ، و خلع الكبر و الحمية ، و قطع العلائق الدنيوية ، و التَّحَلِّي بِالْخَلَائِقِ النَّبَوِيَّةِ ۲۲۱۱ .

۳- نعم العبادة السَّجُود و الرُّكُوع ۹۹۴۴ .

السَّجْن

۱- السَّجْنُ أَحَدُ الْقَبْرَيْنِ ۱۶۳۱ . ركوع و سجده کردن ۱- سجده بدنی عبارت است از جای گذاشتن نیکوی روها بر خاک ، و رو آوردن بسوی زمین به راحت ها و دو کف دستها و زانوها و کنار پاها با خشوع و فروتنی دل و خلوص نیت .

۲- و سجود نفسانی : فارغ بودن دل از امور فانیه ، و رو آوردن به کنه همت بر کارهای جاوید ، و تکبر و حمیت را بر افکندن ، و علائق دنیوی را بریدن ، و به اخلاق نبوی آراسته شدن است .

۳- خوب عبادتی است سجود و ركوع .

زندان ۱- زندان یکی از دو قبر است .

ص ۶۳۶

- ۱- من کثر سخطه لم يعرف رضاه ۸۱۳۷.
- ۲- من کثر سخطه لم یعتب ۸۴۵۰.
- ۳- ما أقبح السَّخَطُ و أحسن الرِّضَى ۹۵۰۶.
- ۴- کفی بالسَّخَطِ عناء ۷۰۶۷.
- ۵- من تسَخَّطَ بالمقدور حلَّ به المحذور ۸۴۵۶.
- ۶- لا تکرهوا سخط من یرضیه الباطل ۱۰۲۳۷.
- ۷- توقَّ سخط من لا ینجیک إلیا طاعته ، و لا یردیک إلیا معصيته ، خشم و خشم الهی ۱- هر که خشمش بسیار باشد خوشنودی او شناخته نمی شود (و اگر احیانا خوشنود باشد اعتماد به خوشنودی او نیست) .
- ۲- هر که خشمش بسیار باشد راضی نشود ، و یا نزد او گله نشود . (یعنی مردم می دانند اگر پیش او بروند نه تنها راضی نمی شود تا از او گله کنند بلکه بیشتر خشمناک می گردد) .
- ۳- چه چیز خشمناک بودن را زشت نموده ، و خوشنودی (به بهره و نصیب) را نیکو گردانیده است .
- ۴- برای ناراضی بودن

(به نصیب و بهره) رنج و زحمت کفایت می کند .

۵- هر که به آنچه تقدیر شده ناراضی باشد بر او فرود آید آنچه از آن ترسیده شود (بلاء) .

۶- ناراحت نباشید از خشم کسی که باطل او را خوشنود سازد (بنا بر این برای رضایت دل او مرتکب باطل نگردید) .

۷- از خشم کسی پرهیز که تو را رستگار نگرداند مگر فرمانبرداری او ، و تو را

ص ۶۳۷

و لا یسعک إلا رحمة ، و التجیّ إلیه ، و توکل علیه ۴۵۵۴ .

السَّخَاءُ

۱- السَّخَاءُ یكسب المحبته ، و یزین الأخلاق ۱۶۰۰ .

۲- السَّخَاءُ أحد السَّعَادَاتِین ۱۶۴۴ .

۳- السَّخَاءُ یمحصّ الذَّنوب ، و یجلب محبّه القلوب ۱۷۳۸ .

۴- السَّخَاءُ ، و الشجاعه ، غرائز شریفه ، یضعها الله سبحانه فیمن أحبّه ، و امتحنه ۱۸۲۰ .

۵- السَّخَاءُ أن تكون بمالك متبرّعا و عن مال غیرك متورّعا ۱۹۲۸ .

۶- السَّخَاءُ ما كان ابتداءً فإن كان عن مسئله فحیاء و تدمّم ۲۰۳۹ . به هلاکت نیندازد مگر نافرمانی او ، و (معصیت) تو را گنجایش ندارد جز مغفرت و رحمت او ، پناه بر بسوی او ، و بر او توکل نما .

سخاوت ۱- سخاوت دوستی را کسب کرده و خصلت ها را زینت بخشد .

۲- سخاوت یکی از دو نیکبختی است .

۳- سخاوت گناهان را می زداید ، و دوستی دلها را می کشاند .

۴- سخاوت و شجاعت صفات شریفی است که خداوند سبحان آنها را در کسی که دوست دارد وارد ، و او را آزمایش کرده می گذارد .

۵- سخاوت آنست که به مال خود متبرّع بوده ، و به مال

غیر خود پرهیزکار باشد .

۶- سخاوت آنست که پیش از خواستن کسی باشد پس اگر بعد از مسئلت باشد پس آن حیاء و عار داشتن است .

ص ۶۳۸

۷- السَّخَاءُ ثَمَرُهُ الْعَقْلُ ، وَ الْقَنَاعَةُ بَرَهَانُ النَّبْلِ ۲۱۴۵ .

۸- السَّخَاءُ وَ الْحَيَاءُ أَفْضَلُ الْخَلْقِ ۲۱۶۹ .

۹- أَشْجَعُ النَّاسِ أَسْخَاهُمْ ۲۸۹۹ .

۱۰- أَكْرَمُ الْأَخْلَاقِ السَّخَاءُ ، وَ أَعَمُّهَا نَفْعُ الْعَدْلِ ۳۲۱۹ .

۱۱- أَفْضَلُ السَّخَاءِ أَنْ تَكُونَ بِمَالِكَ مَتَبَّرًا ، وَ عَنِ مَالٍ غَيْرِكَ مَتَوَرَّعًا ۳۲۲۹ .

۱۲- إِنَّ سَخَاءَ النَّفْسِ عَمَّا فِي أَيْدِي النَّاسِ لِأَفْضَلٍ مِنْ سَخَاءِ الْبَدْلِ ۳۵۳۷ .

۱۳- إِنَّ أَفْضَلَ مَا اسْتَجْلِبُ بِهِ الثَّنَاءَ ، السَّخَاءُ ، وَ إِنَّ أَجْزَلَ مَا اسْتَدْرَّتْ بِهِ الْأَرْبَاحُ الْبَاقِيَهُ ، الصَّدَقَةُ ۳۶۵۴ . ۷- سخاوت میوه خرد ، و قناعت دلیل نجابت است .

۸- سخاوت و شرم افزونترین خوی است .

۹- شجاع ترین مردم با سخاوت ترین آنهاست .

۱۰- گرامی ترین خصلت ها سخاوت و فرو گیرنده ترین آنها بحسب نفع عدل است .

۱۱- افزونترین سخاوت آنست که به مال خود متبرع بوده (از راه تفضل داده بدون آنکه بر تو واجب باشد) و از مال غیر خود اجتناب کننده باشی .

۱۲- براستی که سخاوت نفس از آنچه در دست های مردم است (و طمع نکردن و نطلبیدن آن) هر آینه از سخاوت بخشش و دهش افزونتر است .

۱۳- براستی افزونترین چیزی که بوسیله آن ستایش جلب می شود سخاوت بوده ، و بزرگترین چیزی که به سبب آن سودهای پاینده روان می گردد صدقه دادن است .

ص ۶۳۹

١٤- السّخاء سجيّه ، الشّرف مزّيّه ٨ .

١٥- السّخاء خلق ٦١ .

١٦- السّخاء زين الإنسان ٢٥٨ .

١٧- السّخاء يزرع المحبّه ٣٠٦ .

١٨- السّخاء أشرف عاده ٣٨٩

- ۱۹- السَّخَاءُ خَلْقَ الْأَنْبِيَاءِ ۷۷۷ .
- ۲۰- السَّخَاءُ يَثْمُرُ الصِّفَاءَ ۷۷۹ .
- ۲۱- السَّخَاءُ سِتْرَ الْعُيُوبِ ۹۱۴ .
- ۲۲- السَّخَاءُ يَكْسِبُ الْحَمْدَ ۱۰۹۳ .
- ۲۳- السَّخَاءُ عِنْوَانُ الْمَرْوَةِ وَ النَّبْلِ ۱۱۸۶ .
- ۲۴- بِالسَّخَاءِ تَزَانُ الْأَفْعَالُ ۴۲۵۸ . ۱۴- سَخَاوَتِ خَلْقِ پَسَنْدِيدِهِ اِيست ، و شرفِ فُضَيْلَتِ اِيست .
- ۱۵- سَخَاوَتِ خَوْثِي اِيست (خَوْش) .
- ۱۶- سَخَاوَتِ زَيْنَتِ آدَمِي اِيست .
- ۱۷- سَخَاوَتِ بَدْرِ دَوْسْتِي رَا دَرِ دِلْهَا مِي كَارِدِ .
- ۱۸- سَخَاوَتِ بَرْتَرِيْنِ عَادَتِ وَ بَهْتَرِيْنِ خَصْلَتِ هَاسْتِ .
- ۱۹- سَخَاوَتِ خَصْلَتِ پِيَاْمَبْرَانِ اِيست .
- ۲۰- سَخَاوَتِ صِفَا (يِ بَاطِنِ) رَا ثَمْرَه دَهْدِ .
- ۲۱- سَخَاوَتِ پَرْدَه وَ يَا سَبَبِ پَوْشِيْدِنِ عِيُوبِ اِيست .
- ۲۲- سَخَاوَتِ كَسْبِ حَمْدِ وَ ثَنَا مِي كَنْدِ . (يَعْْنِي سَبَبِ اَنْ خَوَاهِدِ شَدِ) .
- ۲۳- سَخَاوَتِ سَرِ فَصْلِ (يَا نَشَانَه مَرْدِي) وَ زِيْرَكِي وَ نَجَابَتِ اِيست .
- ۲۴- بَا سَخَاوَتِ كَارْهَا زَيْنَتِ دَادَه مِي شُوْدِ .

ص ۶۴۰

- ۲۵- بِالسَّخَاءِ تَسْتَرُ الْعُيُوبَ ۴۲۹۹ .
- ۲۶- تَحَلَّ بِالسَّخَاءِ وَ الْوَرَعِ فَهَمَا حَلِيهِ الْإِيْمَانُ وَ أَشْرَفُ خَلَالِكِ ۴۵۱۱ .

۲۷- خیر السّخاء ما صادف موضع الحاجه ۴۹۷۹ .

۲۸- سبب المحبّه السّخاء ۵۵۱۰ .

۲۹- سبب السّیاده السّخاء ۵۵۲۳ .

۳۰- شین السّخاء السّرف ۵۷۸۵ .

۳۱- ظلم السّخاء من منع العطاء ۶۰۵۸ .

۳۲- عليك بالسّخاء فإنّه ثمره العقل ۶۰۸۳ .

۳۳- عليكم بالسّخاء و حسن الخلق ، فإنّهما یزیدان الرّزق ، و یوجبان المحبّه ۶۱۶۱ . ۲۵- با سخاوت عیبا پوشیده می شود .

۲۶- به سخاوت و پارسائی آراسته شو ، زیرا آنها زیور ایمان ، و اشرف خصلتهای تو می باشند .

۲۷- بهترین سخاوت آنست که به محل نیاز بر خورد کند . (یعنی در جائی که نیاز هست برسد) .

۲۸- سبب دوستی سخاوت است . (یعنی اگر کسی طالب

دوستی مردم است باید که سخاوت داشته باشد) .

۲۹- سبب آقائی سخاوت خواهد بود .

۳۰- زشتی سخاوت اسراف است .

۳۱- به سخاوت ستم نموده کسی که از عطا و بخشش جلوگیری کند .

۳۲- بر تو باد به سخاوت و ملازم آن باش که آن میوه عقل است .

۳۳- بر شما باد به سخاوت و نیکویی خلق ، زیرا که آن دو روزی را زیاد نموده ، و موجب دوستی خواهند شد .

ص ۶۴۱

۳۴- علی قدر المروءه تكون السخاوه ۶۱۷۶ .

۳۵- غَطُوا معایبکم بالسَّخَاءِ فَإِنَّهُ ستر العیوب ۶۴۴۰ .

۳۶- فی السَّخَاءِ المحبَّه ۶۴۷۹ .

۳۷- كثره السَّخَاءِ تكثر الأولیاء و تستصلح الأعداء ۷۱۰۶ .

۳۸- لو رأیتم السَّخَاءِ رجلا ، لرأیتموه حسنا یسر الناظرین ۷۶۰۰ .

۳۹- من لم یکن له سخاء و لا حیاء ، فالموت خیر له من الحیاه ۸۹۶۹ .

۴۰- نعم السَّجَّیْهِ السَّخَاءُ ۹۹۰۲ .

۴۱- لا فضیله كالسَّخَاءِ ۱۰۴۸۹ .

۴۲- لا سخاء مع عدم ۱۰۵۲۳ .

۴۳- السَّخَاءُ حبّ السَّائِلِ و بذل النَّائِلِ ۱۴۹۲ . ۳۴- به اندازه مردانگی سخاوت می باشد .

۳۵- عیبهای خود را به سخاوت بپوشانید زیرا که آن پرده پوش عیبهاست .

۳۶- در سخاوت دوستی است .

۳۷- بسیاری سخاوت دوستان را زیاد نموده و دشمنان را به صلاح خواهد آورد .

۳۸- اگر شما سخاوت را (به صورت) مردی ببینید هر آینه آن را نیکو که نظر کنندگان را شاد گرداند خواهید دید .

۳۹- هر که برای او سخاوت و شرمی نباشد مرگ برایش از زندگی بهتر است .

۴۰- خوب خصلتی است سخاوتمندی .

۴۱- هیچ فضیلتی مانند سخاوت نیست .

۴۲- با بی چیزی هیچ سخاوتی نیست .

۴۳- سخاوت دوست داشتن سائل ، و

بذل عطاست .

ص ۶۴۲

السَّداد

۱- من عمل بالسَّداد ملك ۷۹۱۵ .

السَّراب

۱- من سعی فی طلب السَّراب طال تعبهُ ، و کثر عطشه ۹۰۶۴ .

۲- من أَمَل الرِّی من السَّراب ، خاب أمله و مات بعطشه ۹۰۶۵ .

۳- من غَزَه السَّراب تقطَّعت به الأسباب ۹۲۲۴ .

السَّراج

۱- حسن السَّراج أحد الرّاحتين ۴۸۵۲ . محکم کاری ۱- هر که به طریق محکم و درست عمل نماید مالک (سعادت) گردد .

آب نما ۱- هر که در طلب سراب (دورنمای از آب است در بیابان که انسان به خیال آب به دنبال آن حرکت می کند وقتی به آن می رسد آن را شوره زار می بیند و غرض در اینجا ممکن است دنیا و امیدهای آن باشد) شتاب کند رنجش به درازا کشیده شده ، و تشنگی او بسیار شود .

۲- هر که سیرابی از سراب را امیدوار باشد از امیدش محروم گشته و به تشنگی بمیرد .

۳- هر که سراب (دنیا) او را فریب دهد اسباب (سعادت) از او بریده شود .

خوب جواب کردن ۱- خوب جواب کردن و نیکو طرف را رد نمودن (یعنی با زبان خوش و برخورد

ص ۶۴۳

السَّرائر

۱- صلاح السَّرائر برهان صحَّه البصائر ۵۸۰۷ .

۲- طوبی لمن صلحت سریره ، و حسنت علانیته ، و عزل عن النَّاس شرّه ۵۹۶۳ .

۳- عند تصحیح الضَّمائر یبدو غلَّ السَّرائر ۶۲۱۰ .

۴- عند فساد العلانیه تفسد السّریره ۶۲۲۷ .

۵- من حسنت سریره حسنت علانیه ۸۰۲۶ .

۶- من حسنت سریره لم یخف أحدا ۸۲۱۵ . خوب) یکی از دو آسایش است . (یکی آسایش دادن و دیگری خوش برخوردی) .

پنهانها ۱- سلامت و صلاح پنهانها (نیت و قصد یا خصلت و خویها) دلیل صحت بینائی ها و عقل و شعور آدمی است .

۲- خوشا بحال کسی که نهانش صالح و شایسته بوده ، و آشکارش نیکو ، و بدی خود را از مردم

باز دارد .

۳- با تصحیح مکونات و ساختن باطن ها کینه درونها ظاهر می شود .

۴- در هنگام فساد ظاهر باطن فاسد خواهد شد . (ممکن است مراد این باشد که فساد ظاهر در فساد باطن مؤثر است زیرا گناه کم کم سبب می شود که آدمی به حد کفر رسد و اعتقاداتش فاسد گردد و امکان دارد مراد این باشد فساد ظاهر فساد باطن را می رساند) .

۵- هر که باطن او نیکو باشد ظاهر او (هم) نیکو خواهد بود .

۶- هر که باطن او نیکو باشد از احدی نترسد .

ص ۶۴۴

السِّرّ و النّجوى

۱- احفظ أمرک ، و لا تنکح خاطبا سرّک ۲۳۰۵ .

۲- انفراد بسرّک ، و لا تودعه حازما فیزلّ ، و لا جاهلا فیخون ۲۳۰۶ .

۳- أفضل النّجوى ، ما کان علی الدّین و التّقى ، و أسفر عن اتّباع الهدى ، و مخالفه الهوى ۳۳۰۱ .

۴- المرء أحفظ لسرّه ۶۷۵ .

۵- الإذاعه شیمه الأغیار ۱۰۸۲ .

۶- إذاعه سرّ أودعته غدر ۱۱۶۶ .

۷- ثلاث لا یستودعن سرّا : المرأه ، و النّیام ، و الأحمق ۴۶۶۲ . اسرار و رازها ۱- امر خود را نگهداری کن ، و به هیچ خواستگاری سرّ خود را به زنی مده (تشبیه حضرت به جهت آنست که سرّ را مانند دختر باید حفظ کرد) .

۲- بسرّ خود تنها باش و آن را به دور اندیشی مسپار پس بلغزد ، و نه به نادانی پس خیانت نماید .

۳- افزونترین راز گفتن ، آنست که بر دینداری و تقوا بوده . (یعنی باعث آن شود) و از پیروی راه راست و مخالفت خواهش

پرده

برداشته . (و آن را ظاهر کند) .

۴- مرد نگهدارنده تر است سرّ خود را . (زیرا کسی مانند خودش سرّ او را نگه نخواهد داشت) .

۵- فاش کردن اسرار شیوه بیگانگان است .

۶- فاش نمودن سرّی که به تو سپرده شده باشد بی وفائی است .

۷- سه دسته اند که به آنان سرّی سپرده نمی شود (یعنی نباید راز را به آنها گفت :) زن ، و سخن چین ، و کم عقل .

ص ۶۴۵

۸- سرّك سرورك إن كتمته و إن أذعته كان ثبورك ۵۶۱۶ .

۹- لا یسلم من أذاع سرّه ۱۰۶۸۸ .

۱۰- سرّك أسیرك فإن أفشیته صرت أسیره ۵۶۳۰ .

۱۱- كن بأسرارك بخيلا ، و لا تدع سرّا أودعته ، فإن الإذاعه خیانه ۷۱۷۵ .

۱۲- كلّمّا كثر خزّان الأسرار كثر ضیاعها ۷۱۹۷ .

۱۳- كاتم السرّ وفی أمين ۷۲۵۲ .

۱۴- لو عقل المرء عقله لأحرز سرّه عمّن أفشاه إلیه و لم یطلع أحدا علیه ۷۶۰۹ .

۱۵- من أفشى سرّك ضیّع أمرک ۸۰۹۶ . ۸- پنهانی و سرّ تو یا دینی که باید آن را از دشمن مخفی داری (تقیه) و یا عمل خوب تو در پنهانی شادمانی تست اگر آن را کتمان نمایی و اگر فاشش سازی هلاک کننده تو خواهد بود .

۹- سالم نمی ماند کسی که سرش را فاش کند .

۱۰- سرّ تو اسیر تست پس اگر آن را افشاء نمایی اسیر آن خواهی شد .

۱۱- به اسرار خود بخیل باش (و آن را برای دیگران مگوی) و سرّی که تو به آن سپرده شده باشی فاش مساز زیرا که فاش کردن خیانت است .

۱۲- هر گاه

خزانه داران اسرار زیاد شوند ضایع شدن و از دست رفتن آنها بسیار گردد .

۱۳- پنهان کننده سر وفاداریست امین .

۱۴- اگر مرد (آدمی) عقلش را بکار می برد هر آینه سرّش را از کسی که آن را نزد او افشاء کرده نگه می داشت ، و احدی را بر آن آگاه نمی ساخت .

۱۵- هر که سرّ تو را فاش کرد امر تو را ضایع نموده است .

ص ۶۴۶

۱۶- من کتم سرّه کانت الخیره بیده ۸۱۶۱ .

۱۷- من أسرّ إلی غیر ثقہ ضیع سرّه ۸۲۳۸ .

۱۸- من أفشی سرّا أستودعه (أودعه) فقد خان ۸۲۹۶ .

۱۹- من ضعف عن سرّه (شرّه) فهو عن سرّ غیره أضعف ۸۷۵۷ .

۲۰- من ضعف عن حفظ سرّه لم یقول سرّ غیره ۸۹۴۱ .

۲۱- من حصّن سرّه منک فقد اتهمک ۹۱۳۸ .

۲۲- من أقبح الغدر إذاعه السرّ ۹۲۵۹ .

۲۳- ما لمت أحدا علی إذاعه سرّی إذ کنت به أضحیق (منه) ۹۷۰۶ . ۱۶- هر که سرّ خویش را پنهان دارد اختیار به دست اوست . (ولی کسی که آن را فاش نماید برای دیگری بگوید دیگر اختیاری ندارد زمام آن از دست او بیرون رفته است) .

۱۷- هر که سرّ خود را بغیر ثقہ (کسی که به او اعتمادی نیست) بگوید سر خود را ضایع نموده است .

۱۸- هر که سرّی را که به او سپرده شده افشاء نماید پس در حقیقت خیانت کرده است .

۱۹- هر که از سرّ یا از سرّ خود ناتوان باشد پس او از سرّ یا از سرّ غیر خود ناتوان تر است .

۲۰- هر که از

نگهداری سرّ خود ناتوان باشد برای سرّ غیر خود قوی نخواهد بود .

۲۱- هر که سرّش را از تو پنهان دارد در حقیقت تو را متهم نموده است . (و نسبت به تو بی اعتماد است) .

۲۲- از زشت ترین بی وفائی است فاش نمودن سرّ .

۲۳- من احدی را از فاش کردن سرّ سرزنش نمی کنم در وقتی که خودم از او

ص ۶۴۷

۲۴- ملاک السّرّ ستره ۹۷۱۶ .

۲۵- لا تودعن سرّك من لا أمانة له ۱۰۱۶۶ .

۲۶- لا تثق بمن يذيع سرّك ۱۰۲۰۹ .

۲۷- لا تطلع زوجك ، و عبدك علی سرّك ، فيسترقاك ۱۰۲۱۱ .

۲۸- لا تسرّ إلى الجاهل شيئاً لا يطيق كتماناً ۱۰۲۶۵ .

۲۹- لا حرز (لا حزم) لمن لا يسع سرّه صدره ۱۰۶۷۶ .

۳۰- حديث كلّ مجلس يطوى مع بساطه ۴۹۳۷ .

۳۱- إن استنمت إلى ودودك فأحرز له من أمرك و استبق له من سرّك ما (از نظر حوصله و راز نگه نداشتن) تنگ تر باشم .

۲۴- ملاک سرّ پوشیدن آنست .

۲۵- سرّ خود را نزد کسی که امانتی برای او نیست مسپار .

۲۶- به کسی که سرّ تو را فاش می کند اعتماد مکن .

۲۷- زن و بنده خود را بر سرّ آگاه مساز ، چون تو را بنده خود گردانند .

۲۸- بنادان چیزی را که طاقت کتمان آن را ندارد پنهان مگو .

۲۹- دور اندیشی و یا جای محکمی نیست برای کسی که سینه اش سرّ او را گنجایش ندارد . (یعنی آدمی باید سرّش را خود

نگه دارد و گر نه جای محفوظی برای نگهداری سرّ او در سینه دیگران نیست) .

پیچیده می شود . (یعنی چنانکه مجلسی که تمام شد فرش و بساطش برچیده می شود ، اسرار آن هم باید در نور دیده شود ، چنانکه گفته شده : «المجالس بالأمانات» .

۳۱- اگر به دوست خود آرام گیری (و به او خوب انس گیری) پس برای او از کار خود حفظ نما و برای او از سر خود باقی بگذار (و چنان مباش که اسرار را

ص ۶۴۸

لعلک آن تندم علیه وقتا ما ۳۷۲۱ .

السرور و ادخال السرور ◊

۱- السرور يبسط النفس و يثير النشاط ۲۰۲۳ .

۲- ربّما تنغص السرور ۵۳۸۰ .

۳- قد يتنغص السرور ۶۶۳۴ .

۴- كلّ سرور متنغص ۶۸۵۰ .

۵- ما أودع أحد (ما من أحد أودع) قلبا سرورا إلّا خلق الله من ذلك السرور لطفًا ، فإذا نزلت به نائبه جرى إليها كالماء في انحداره حتى يطردها عنه كما تطرده الغريبه من الإبل ۹۶۹۰ . برایش بازگو کنی (چه بسا باشد که یک وقتی بر آن پشیمان گردی . (که آن سودی نخواهد داشت) .

سرور ۱- شادی نفس را گشوده ، و نشاط را بر می انگیزاند .

۲- بسا باشد که شادمانی تیره و مکدر گردد .

۳- گاهی شادمانی تیره و مکدر می شود .

۳- گاهی شادمانی تیره و مکدر می شود .

۴- هر شادمانی تیره شونده و مکدر خواهد گردید .

۵- (این فراز تتمه کلامی است چنانکه در نهج البلاغه کلمات قصار ۲۴۹ می باشد که حضرت به کمیل می فرماید : ای کمیل خویشان خود را امر کن که روزی در پی کسب صفات نیکو بروند ، و شب در پی حاجت کسی که در خوابست ، سوگند به

کسی که شنوائی او آوازه‌ها را احاطه نموده (هیچ کسی در قلبی سرور به ودیعه نگذاشته (و دلی را خوشحال نموده) جز آنکه خداوند از این شادمانی لطفی را بیافریند که هرگاه به او مصیبتی فرود آید آن لطف بسوی آن مصیبت روان شده مانند آب در

ص ۶۴۹

الإسراف

۱- الإسراف مذموم فی کلّ شیء إلّا فی أفعال الخیر ۱۹۳۸ .

۲- ألا و إنّ إعطاء هذا المال فی غیر حقّه تبذیر و إسراف ۲۷۵۹ .

۳- أقبح البذل السرف ۲۸۵۷ .

۴- إنّ منع المقتصد أحسن من عطاء المبدّر ۳۴۰۶ .

۵- إنّ إمساك الحافظ أجمل من بذل المضيع ۳۴۰۷ .

۶- الإسراف یفنی الجزیل ۳۳۵ .

۷- الإسراف یفنی الكثير ۵۱۵ .

۸- التبذیر عنوان الفاقه ۸۹۰ . سراسیمی تا آنکه آن را از او دور سازد چنانکه شتر غریب دور می شود . (در وقتی که در میان شتران خودی وارد شود) .

اسراف ۱- اسراف در هر چیزی نکوهیده است ، مگر در کردارهای نیکو .

۲- آگاه باش ، براستی که بخشیدن این مال (که دارید) در غیر جای آن (که شرعا تعیین گشته) پراکنده کردن مال است بی جا و زیاده روی و اسراف است .

۳- زشت ترین بخشش اسراف است .

۴- براستی که چیزی ندادن به میانه رو و شخص مقتصد نیکوتر است از بخشش اسراف کننده .

۵- براستی که نگهداشتن نگهدارنده نیکوتر از بخشش ضایع کننده است .

۶- اسراف (یعنی بی اندازه خرج کردن) بسیار را فانی می گرداند .

۷- اسراف بسیار را فانی و نیست گرداند .

۸- بیهوده خرج کردن (ولخرجی) سبب درویشی است .

ص ۶۵۰

۹- التّبذیر قرین مفلس

۱۰- ذر الإسراف مقتصدا، و اذکر فی الیوم غدا ۵۱۸۶.

۱۱- ذر السرف فإن المسرف لا یحمد جوده، و لا یرحم فقره ۵۱۸۸.

۱۲- سبب الفقر الإسراف ۵۵۲۹.

۱۳- علیک بترك التبذیر و الإسراف و التخلق بالعدل و الإنصاف ۶۱۲۳.

۱۴- فی کل شیء یدم السرف إلاً فی صنایع المعروف و المبالغه فی الطاعة ۶۵۲۷.

۱۵- فدع الإسراف مقتصدا، و اذکر فی الیوم غدا، و أمسک من المال بقدر ضرورتک، و قدّم الفضل لیوم حاجتک ۶۵۹۶.

۱۶- کفی بالتبذیر سرفا ۷۰۲۵ . ۹- بیهوده خرج کردن رفیقی است پریشان و ندار. (پس نباید آدمی چنان مونسى را برای خود انتخاب کند، که جز زیان چیزی عائد نخواهد شد).

۱۰- اسراف را به حال اقتصاد واگذار، و در امروز (دنیا) فردای قیامت را یاد کن ۱۱- اسراف را واگذار زیرا که اسراف کننده بخشش ستوده نخواهد بود، و بیچارگی و فقر او رحم نخواهد شد .

۱۲- سبب درویشی و بیچارگی اسراف است .

۱۳- بر تو باد به ترک تبذیر و اسراف و متخلق شدن به عدل و انصاف .

۱۴- در هر چیزی اسراف نکوهیده است مگر در انجام کارهای خیر و مبالغه در اطاعت خدا .

۱۵- (حضرت بعد از فرازهایی می فرماید :) پس اسراف را بحال میانه روی واگذار، و امروز بیاد فردایت باش، و بقدر ضرورت خود از مال نگه دار، و زیادتی را برای روز حاجت خود (آخرت) پیش فرست .

۱۶- برای تبذیر و اسراف کفایت می نماید زیاده روی .

ص ۶۵۱

۱۷- کثره السرف

۱۸- لیس فی سرف شرف ۷۵۱۱ .

۱۹- من افتخر بالتبذیر احتقر بالإفلاس ۹۰۵۷ .

۲۰- ما فوق الکفاف إسراف ۹۴۶۵ .

۲۱- لا جهل کالتبذیر ۱۰۴۴۶ .

۲۲- لا غنی مع إسراف ۱۰۵۳۸ .

۲۳- ویح المسرف ، ما أبعدہ عن صلاح نفسه و استدراک أمره ۱۰۰۹۲ .

السرفه

۱- و مجانبه السرفه ، إيجابا للعفة ۶۶۰۸ . ۱۷- اسراف زیاد به هلاکت می اندازد .

۱۸- در اسراف شرفی نیست (زیرا که بزودی باعث خواری شود) .

۱۹- هر که به اسراف و تبذیر افتخار کند به افلاس و ناچیزی کوچک گردد .

۲۰- آنچه بالاتر از کفاف (روزی و خرجی به اندازه نیاز) است اسراف خواهد بود . (مرحوم خوانساری - رحمه الله - «ما» را نافیہ گرفته و لذا فرموده بالاتر از کفاف اسرافی نیست مانند بخششها و دهشها و مهمانیها) .

۲۱- هیچ نادانی مانند تبذیر و اسراف نیست .

۲۲- نیست توانگری با اسراف .

۲۳- وای برای اسراف کننده چه چیز او را از صلاح نفس و بازیافت کار خود دور ساخته است دزدی ۱- (از فرازهای حکمت ۲۴۴ نهج البلاغه است) و اجتناب کردن از دزدی را (واجب کرده) برای پاکدامنی و باز ایستادن از حرام .

ص ۶۵۲

المساعدة

۱- ساعد أخاک علی کلّ حال ، و زل معه حیثما زال ۵۵۸۲ .

السعادة

۱- السَّعَادَةُ مَا أَفْضَتْ إِلَى الْفَوْزِ ۱۱۲۲ .

۲- أَمَارَاتُ السَّعَادَةِ إِخْلَاصُ الْعَمَلِ ۱۲۳۱ .

۳- خَلَقَ الصَّدْرُ مِنَ الْغُلِّ وَالْحَسَدِ مِنْ سَعَادَةِ الْعَبْدِ ۵۰۸۳ .

۴- دَرَكُ السَّعَادَةِ بِمَبَادِرِهِ الْخَيْرَاتِ وَالْأَعْمَالِ الزَّكَايَاتِ ۵۱۵۲ .

۵- سَعَادَةُ الْمَرْءِ الْقَنَاعَةُ وَالرِّضَا ۵۵۶۱ .

۶- سَعَادَةُ الرَّجُلِ فِي إِحْرَازِ دِينِهِ وَالْعَمَلِ لِآخِرَتِهِ ۵۶۲۴ . يَارِي كَرْدَن ۱- برادر خود را بر هر حال یاری کن ، و با او برو هر کجا که برود .

نیکبختی ۱- نیک بختی و سعادت آنست که (آدمی را) به پیروزی برساند .

۲- نشانه های نیکبختی خالص گردانیدن عمل است .

۳- خالی بودن سینه از کینه و حسد از جمله نیکبختی بنده است .

۴- به دست آوردن سعادت و نیکبختی به پیشی گرفتن خیرات و اعمال پاکیزه است .

۵- نیکبختی انسان قناعت ، و خوشنودی است . (نسبت به آنچه نصیب او گردد) .

۶- نیکبختی مرد در به دست آوردن و حفظ دین ، و عمل برای آخرت خویش است .

ص ۶۵۳

۷- كَفَى بِالْمَرْءِ سَعَادَةً أَنْ يُوثِقَ بِهِ فِي أُمُورِ الدِّينِ وَالدُّنْيَا ۷۰۵۸ .

۸- كَفَى بِالْمَرْءِ سَعَادَةً أَنْ يَعْرِفَ عَمَّا يَفْنَى ، وَ يُتَوَلَّهَ بِمَا يَبْقَى ۷۰۷۰ .

۹- لَنْ تَعْرِفَ حِلَاوَةَ السَّعَادَةِ حَتَّى تَذَاقَ مَرَارَةَ النَّحْسِ ۷۴۲۵ .

۱۰- مِنْ السَّعَادَةِ التَّوْفِيقُ لِصَالِحِ الْأَعْمَالِ ۹۲۹۶ .

۱۱- مِنْ كَمَالِ السَّعَادَةِ الشَّعْيُ فِي صِلَاحِ الْجُمْهُورِ ۹۳۶۱ .

۱۲- مِنْ السَّعَادَةِ نَجْحُ الطَّلِبَةِ ۹۳۹۰ .

١٣- من سعادته المرء أن يضع معرفته عند أهله ٩٣٩٢ .

١٤- لا يسعد امرء إلا بطاعه الله سبحانه ، ولا يشقى امرء إلا بمعصيه الله

۱۰۸۴۸ . ۷- برای سعادت مرد (آدمی) کفایت می کند این که به او در امور دین و دنیا اعتماد شود . (یعنی از جهت رفتار مورد وثوق مردم باشد) .

۸- برای سعادت مرد (آدمی) کفایت می کند آنکه از آنچه فانی می شود برگشته ، و به آنچه باقی می ماند شیفته گردد .

۹- هرگز شیرینی نیکبختی شناخته نشود تا تلخی بدبختی چشیده شود .

۱۰- از نیکبختی است موفقیت برای عملهای شایسته .

۱۱- از کمال نیکبختی است کوشیدن در آنچه صلاح حال عامه و معظم مردم خواهد بود .

۱۲- از نیکبختی است پیروزی یافتن به مطلب و یا سهل بودن آن .

۱۳- از نیکبختی مرد (آدمی) آنست که احسانش را در نزد اهلیش بگذارد . (یعنی به اهل آن احسان کند) .

۱۴- هیچ مردی نیکبخت نخواهد گردید مگر به فرمانبرداری خدای سبحان ، و بدبخت نگردد مردی مگر به معصیت خدا .

ص ۶۵۴

۱۵- لا یسعد أحد إلا بإقامة حدود الله و لا یشقی أحد إلا بإضاعتها ۱۰۸۵۳ .

۱۶- من سعاده المرء أن تكون صنایعه عند من یشکره و معروفه عند من لا یکفره ۹۴۴۷ .

۱۷- ما سعد من شقی إخوانه ۹۴۸۵ .

۱۸- ما أقرب السعود من النحوس ۹۶۲۴ .

۱۹- هیئات من نیل السعاده السكون إلى الهوینا و البطاله ۱۰۰۲۸ .

۲۰- عند العرض علی الله سبحانه تتحقق السعاده من الشقاء ۶۲۲۳ . ۱۵- احدی نیکبخت نگردد مگر به اقامه حدود خدا (و همه احکام او) و بدبخت نگردد کسی مگر به ضایع نمودن آنها . (و این که به احکام الهی عمل ننماید) .

۱۶- از

نیکبختی مرد (و سعادت آدمی) آنست که احسانهای او در نزد کسی باشد که او را شکر کرده ، و انعام و احسانش در نزد کسی باشد که کفران آن ننماید .

۱۷- (هرگز) نیکبخت نگردد کسی که برادرانش بدبختند . (مرحوم خوانساری فرموده : کسی که برادرانش را بدبخت کند .)

۱۸- چه نزدیک است خوشبختی ها به نکبت و نحوست ها . (یعنی باید مواظبت نعمت کرد و گرنه سعادت به نکبت تبدیل خواهد شد) .

۱۹- دور است به رسیدن سعادت و نیکبختی آرام گرفتن به امور سهل و تن آسایی . (بلکه کسی به آن خواهد رسید که سستی را کنار گذاشته رنج برد) .

۲۰- در وقت عرض اعمال بر خدای سبحان (روز قیامت) نیکبختی از بدبختی ممتاز می گردد .

ص ۶۵۵

السعيد

۱- السعيد من استهان بالمفقود ۱۵۶۸ .

۲- السعيد من خاف العقاب فامن ، و رجا الثواب فأحسن ۱۸۳۱ .

۳- إن أسعد الناس من كان له من نفسه بطاعه الله متقاض ۳۳۹۶ .

۴- السعيد من أخلص الطاعة ۱۲۹۳ .

۵- إن أحببت أن تكون أسعد الناس بما علمت فاعمل ۳۷۱۹ .

۶- إنما السعيد من خاف العقاب فامن ، و رجا الثواب فأحسن ، و اشتاق إلى الجنة فادّلع ۳۹۰۶ . خوشبخت ۱- نیکبخت کسی است که خوار شمارد آنچه را که نداشته باشد .

۲- نیکبخت کسی است که از عقاب بترسد ، پس ایمان آورد ، و امید ثواب داشته سپس نیکویی کند .

۳- براستی که نیکبخت ترین مردم کسی است که نفس او خواهش و طلب فرمانبرداری خدا کند .

۴- نیکبخت کسی است که اطاعت

و فرمانبرداری را خالص گرداند .

۵- اگر دوست داری که به آنچه می دانی نیکبخت ترین مردم باشی پس عمل کن .

۶- جز این نیست ، سعید کسی است که از عقاب خدا بترسد پس ایمن گردد و امید پاداش داشته باشد پس نیکویی کند و مشتاق بهشت شود ، سر شب به راه افتد و یا شبگیر کند . (یعنی در طاعات و عبادات پیشی گرفته در آخر شب برای اداء نماز شب برخیزد) .

ص ۶۵۶

السعی و الإسراع و الطلب

۱- التَّشَمُّرُ لِلجَدِّ مِنْ سَعَادَةِ الجَدِّ ۲۱۹۴ .

۲- أَطْلَبُ تَجِدَ ۲۲۵۸ .

۳- عَلِيكَ بِالسَّعْيِ وَ لَيْسَ عَلِيكَ بِالتَّجَحُّجِ ۶۱۴۸ .

۴- لَنْ يَضِيْعَ مِنْ سَعِيكَ مَا أَصْلَحَكَ وَ أَكْسَبَكَ الأَجْرَ ۷۴۳۴ .

۵- مِنْ أَسْرَعَ المَسِيرِ أَدْرَكَ المَقِيلَ ۷۹۵۴ .

۶- مِنْ حَسَنَتِ مَسَاعِيهِ طَابَتِ مَرَاعِيهِ ۸۳۰۹ .

۷- اسعوا في فكاك رقابكم قبل أن تغلق رهائنها ۲۵۱۸ . كوشش ۱- دامن به كمر زدن برای كوشش از نيكویی بخت است .

۲- سعی و طلب نما تا بیابی .

۳- بر تو باد به كوشیدن در كار و بر تو نیست پیروزی یافتن . (یعنی وظیفه كوشیدن است چه آدمی به هدف برسد یا نرسد) .

۴- هرگز از سعی و كوشش تو ضایع نگردد آنچه تو را به صلاح آورده و كسب اجر و پاداش برای تو نموده است .

۵- کسی که در مسیر خود سرعت به كار برد (و در طاعات و عبادات سعی نماید) به خواب راحت (و استراحت در آخرت) خواهد رسید .

۶- هر که سعی و كوششهایش نیکو باشد جایگاه زندگانی (و منازل بهشتی) او نیکو خواهد بود .

۷- در آزاد

کردن گردنهای خود کوشا باشید پیش از آنکه گروه‌های آنها بسته شود .

ص ۶۵۷

۸- من أسرع إلى الناس بما يكرهون قالوا فيه ما لا يعلمون ۸۸۳۹ .

۹- ربّ ساع فيما يضرّه ۵۲۸۸ .

۱۰- ربّ ساهر لراقد ۵۲۷۱ .

۱۱- ربّ ساع لقاعد ۵۲۷۰ .

السّفر

۱- السّيفر أحد العذابين ۱۶۲۵ . ۸- هر که بسوی مردم نسبت به آنچه کراهت دارند (مانند خبرهای وحشت‌زا و شایعه‌های ناخوش) شتاب نماید ، مردم در باره او آنچه نمی‌دانند (و از راه شایعه پراکنی و خبرهای هولناک استنباط کنند) خواهند گفت .

۹- بسا سعی کننده‌ای که تلاش او در چیز است که او را زیان رساند . (بنا بر این باید در کار اندیشه و تفکر کرد) .

۱۰- بسا بیدار (و تلاشگری) که برای خوابیده تلاش می‌کند (و روزی او به وسیله چنین کسی است) .

۱۱- بسا کوشائی که (تلاشش) برای قاعد است (یعنی گاهی اوقات برای شخص نشسته خداوند کسی را مأمور سازد که برای او تلاش کند و روزی به او برساند) .

سفر ۱- سفر یکی از دو عذاب است . (در روایات وارد شده «السّيفر قطعه من السقر» سفر پاره‌ای است از جهنّم بنا بر این ممکن است مراد از دو عذاب دوزخ و عذاب سفر باشد) .

ص ۶۵۸

السّفير

۱- كذب السّفير يوئد الفساد ، و يفوّت المراد و يبطل الحزم ، و ينقض العزم ۷۲۵۹ .

سفك الدّماء

۱- سفك الدّماء بغير حقّها يدعوا إلى حلول النّقمه و زوال النّعمه ۵۶۲۸ .

سفن النّجاه

۱- شَقُّوا أَمْوَاجَ الْفِتَنِ بِسَفْنِ النَّجَاهِ ۵۷۷۸ .

السَّفَه

۱- إِيَّاكَ وَالسَّيْفَةَ فَإِنَّهُ يُوحِشُ الرَّفَاقَ ۲۶۵۵ . نماینده ۱- دروغ گفتن سفیر (فرستاده شخص بزرگی) تولید فساد نموده ، و مقصود را از دست داده ، و دور اندیشی را باطل ساخته و نقض عزم می نماید .

خونریزی ۱- ریختن خونهای بناحق (اجتماع را) به فرود آمدن عقوبت و زوال نعمت دعوت نموده و می کشاند .

کشتی های نجات ۱- امواج فتنه ها را به کشتی های رستگاری (مذهب حق یا تقوا یا ائمه هدی- علیهم السلام-) بشکافید (و خود را به ساحل نجات رسانید) .

ابلهی ۱- بر تو باد به دوری از کسی که بردبار نیست ، زیرا که او رفیقان را می رماند .

ص ۶۵۹

۲- السَّفَهَ خَرَقَ ۶۳ .

۳- السَّفَهَ جَرِيرَه ۱۴۴ .

۴- السَّفَهَ مَفْتَاَحَ السَّبَابِ ۳۱۳ .

۵- السَّفَهَ يَجْلِبُ الشَّرَّ ۸۳۴ .

۶- دَعِ السَّفَهَ فَإِنَّهُ يَزِرِي بِالْمَرْءِ وَ يَشِينُهُ ۵۱۳۵ .

۷- سَلَاَحَ الْجَهْلِ السَّفَهَ ۵۵۵۲ .

۸- كَفَى بِالسَّفَهَ عَارًا ۷۰۲۷ .

۹- كَثْرَةُ السَّفَهِ تَوْجِبُ الشَّنَّانَ وَ تَجْلِبُ الْبَغْضَاءَ ۷۱۲۷ .

۱۰- لَيْسَ السَّفَهَ كَالْحَلْمِ ۷۴۷۶ . ۲- سفاهت و کمی بردباری حماقت و ابلهی است .

۳- نادانی یا کمی بردباری گناه یا جنایت است .

۴- نادانی و یا درشتی و کمی بردباری کلید ناسزا گفتن است .

۵- نادانی و یا کم خردی بدی را جلب می نماید .

۶- سبکی و سفاهت را واگذار ، زیرا که آن مرد را خوار کرده و آن را عینناک می سازد .

۷- سلاح و آلات جنگی نادانی سبکی عقل یا بی خردی و کمی بردباری است .

۸- برای بی حلمی و نادانی کفایت می کند عیب و ننگ و عار

۹- بسیاری نادانی و یا کمی بردباری موجب دشمنی گشته و عداوت آور است .

۱۰- سفه (نادانی و یا بی حلمی) مانند بردباری نیست . (یعنی باید کوشید صفت بردباری را تحصیل کرد) .

ص ۶۶۰

السّفیه و السفهاء

۱- أعیی ما یكون الحکیم إذا خاطب سفیها ۳۱۹۴ .

۲- أسفه السفهاء المتبجح بفحش الکلام ۳۱۹۹ .

۳- من داخل السفهاء حقر ۷۸۷۵ .

۴- من عدل سفیها فقد عرّض للسبّ نفسه ۹۱۷۰ .

۵- ترک جواب السفیه أبلغ جوابه ۴۴۹۸ .

۶- لا يعرف السفیه حقّ الحلیم ۱۰۷۳۶ .

۷- لا یقوم السفیه إلّا مرّ الکلام ۱۰۸۱۷ .

۸- مقارنه السفهاء تفسد الخلق ۹۷۰۷۲ . ابله ۱- عاجزترین حالات حکیم وقتی است که با نادان (و کم عقل) سخن گوید .

۲- نادان ترین نادانها و یا کم عقل ترین کم عقلان کسی است که به سخن فحش شاداب است .

۳- هر که در میان کم عقلان داخل شود تحقیر شود . (و مردم او را کوچک به حساب آرند) .

۴- هر که (کم عقل و یا) نادانی را ملامت کند در حقیقت نفس خود را در معرض سبّ و دشنام در آورده است .

۵- ترک جواب کم عقل رساتر جواب اوست ، چون قابلیت جواب را ندارد .

۶- سفیه (کم عقل و کم حلم و نادان) حق بردبار را نمی شناسد .

۷- راست نمی گرداند سفیه را مگر تلخی سخن (یعنی زبان خوش او را راست نگرداند) .

۸- نزدیکی (و همنشینی) با سبک عقلان خلق و خوی را فاسد می نماید .

الأسقام

- ۱- من صحه الأجسام تولد الأسقام ۹۲۶۹ .
- ۲- لا رزيه أعظم من دوام سقم الجسد ۱۰۷۲۶ .
- ۳- ليس للأجسام نجاه من الأسقام ۷۴۵۹ .

السكينه و الوقار

- ۱- الوقار حليه العقل ۲۷۰ .
- ۲- الوقار ينجد (نتیجه) اللحم ۳۰۰ .
- ۳- السكينه عنوان العقل ۷۸۵ .
- ۴- الوقار برهان النبيل ۷۸۶ . بیماریها ۱- از تندرستی و صحت جسم هاست زائیده شدن بیماریها (چون وقتی انسان بر صحت بدن خود اعتماد کرد هر چه بتواند و هر چه پیش آید می خورد ، ملاحظه تبعات بعدی را نمی کند) .
- ۲- مصیبتی بزرگتر از دائمی بودن بیماری بدن نیست .
- ۳- برای بدنها نجاتی از بیماریها نیست .
- وقار ، سنگینی ۱- تمکین و وقار زینت عقل است .
- ۲- تأنی و وقار رتبه حلم را بلند می گرداند (و یا ثمره و نتیجه بردباری است) .
- ۳- آرامی نشانه خرد است .
- ۴- آهستگی و سنگینی دلیل نجابت و زیرکی است .

- ۵- إن توقرت أكرمت ۳۷۵۵ .
- ۶- بالوقار تكثر الهيبه ۴۱۸۴ .

- ۷- عليك بالسكينة فإنها أفضل زينه ۶۰۸۸ .
- ۸- كن في الملاء وقورا ، و كن في الخلاء ذكورا ۷۱۴۵ .
- ۹- لتكن شيمتك الوقار فمن كثر خرقة استرذل ۷۳۹۷ .
- ۱۰- من توقّر وقّر ۷۶۶۶ .
- ۱۱- من كثر وقاره ، كثرت جلالته ۸۳۸۵ .
- ۱۲- ملازمه الوقار تؤمن دناءه الطّيش ۹۸۰۰ .
- ۱۳- نعم الشّيمه السّكينه ۹۸۸۶ .
- ۱۴- نعم الشّيمه الوقار ۹۹۰۸ . ۵- اگر با وقار باشی اکرام گردی و بزرگ شوی .
- ۶- به سبب وقار هبیت زیاد می شود .
- ۷- بر تو باد به آرامش زیرا که آن برترین زینت است .
- ۸- در میان مردم بسیار با وقار و در خلوت بسیار یاد کننده

(خدا) باش .

۹- باید شیوه و خوی تو سنگینی باشد ، پس کسی که درشتی کردن او بسیار باشد زبون به حساب آید .

۱۰- کسی که به دنبال وقار و سنگینی رود احترام شود .

۱۱- هر که وقار او بسیار باشد بزرگی او بسیار گردد .

۱۲- ملازمت سنگینی (و از آن جدا نشدن) از پستی سبکی و از جابر آمدن ایمن می سازد .

۱۳- خوب شیوه و خصلتی است سکینه و وقار .

۱۴- خوب خصلتی است سنگینی و از جا بر نیامدن .

ص ۶۶۳

۱۵- وقار الرّجل یزینه ، و خرقة یشینه ۱۰۰۶۸ .

۱۶- وقار الشّیب (الرّجل) نور و زینه ۱۰۰۷۶ .

۱۷- وقار الشّیب أحبّ إلیّ من نضاره الشّباب ۱۰۰۹۹ .

السلف

۱- ربّ سلف (سلب) عاد خلفا ۵۲۹۹ .

السلام و التّحیّه

۱- أبخل النّاس من بخل بالسلام ۳۲۰۰ .

۲- بذل التّحیّه من حسن الأخلاق و السّیّجیه ۴۴۴۴ . ۱۵- سنگینی مرد (آدمی) او را زینت داده ، و بدخویی و درشتی او او را عیناک سازد .

۱۶- وقار و سنگینی پیری (یا مرد) نور و زینت است .

۱۷- وقار پیری به سوی من از خرّمی جوانی محبوبتر است . (چون آن از خواهشها جلوگیری کرده و این هوسها را بر می انگیزاند) .

پیش فرستاده شده ۱- چه بسا ر بوده شده و یا پیش فرستاده شده ای که به جایش برگردد ، (پس نباید از انفاق و یا از دست

رفتن مال کوتاهی نمود، و یا ناراحت شد).

سلام ۱- بخیلترین مردم کسی است که به سلام بخل کند، و سلام نکند.

۲- بذل سلام و یا احسان از حسن اخلاق و خوش رفتاری است.

ص ۶۶۴

السلم و المسالمه

۱- السلم ثمره الحلم ۹۰۱.

۲- السلم علّه السّلامه و علامه الاستقامه ۱۳۳۵.

۳- سالم الناس تسلم، و اعمل للآخره تغنم ۵۶۰۵.

۴- من سالم الناس كثر أصدقائه و قلّ أعدائه ۸۰۷۶.

۵- من سالم الناس سترت عيوبه ۸۲۹۴.

۶- من سالم الناس ربح السّلامه ۸۷۳۲.

۷- من رضی من الناس بالمسالمة سلم من غوائلهم ۸۸۶۲.

۸- وجدت المسالمه ما لم يكن و هن في الإسلام أنجع من القتال ۱۰۱۳۸. آشتی ۱- آشتی میوه بردباریست.

۲- آشتی (و نزاع و جدال نکردن) سبب سلامتی و نشانه راه راست رفتن است.

۳- با مردم آشتی کن تا سالم مانی، و برای آخرت عمل نما تا بهره مند گردی.

۴- هر

که با مردم آشتی کند دوستانش بسیار و دشمنان او کم خواهد بود .

۵- هر که با مردم آشتی کند عیبهای او پوشیده شود .

۶- هر که با مردم آشتی نماید سلامتی (از ضرر و گناه) را نفع برد .

۷- هر که از مردم به وسیله آشتی و صلح راضی باشد از غائله و مصیبت های آنان سالم ماند .

۸- من آشتی را یافته ام (و آن را بر قتال اختیار کرده ام) مادامی که سستی در اسلام سودمندتر از جنگ نباشد . (اما در چنین وقتی قتال مقدم است) .

ص ۶۶۵

۹- لا عاقبه أسلم من عواقب السلم ۱۰۶۶۹ .

الإسلام

۱- الإسلام هو التسليم ، و التسليم هو اليقين ، و اليقين هو التصديق ، و التصديق هو الإقرار ، و الإقرار هو الأداء ، و الأداء هو العمل ۱۹۳۵ .

۲- إن للإسلام غايه فاتتوها إلى غايته ، و اخرجوا إلى الله مما افترض عليكم من حقوقه ۳۵۲۴ .

۳- الإسلام أبلغ المناهج ۴۵۶ .

۴- و قال- عليه السلام- في ذكر الإسلام : تبصره لمن عزم ، و آيه لمن توسم ، و عبره لمن أتعظ ، و نجاه لمن صدق ۴۵۵۲ . ۹- عاقبتی سالم تر از عاقبت های آشتی نیست .

۱- اسلام و مسلمانی همان تسلیم و زیر بار رفتن است و تسلیم همان یقین است و یقین اعتقاد به صدق و حقیقت است ، و تصدیق اقرار و اعتراف است ، و اقرار اداء ، و اداء عمل و انجام طاعات و عبادات است .

۲- براستی که برای اسلام پایان و یا غرض و علت غائی است پس به غایت آن

برسید (که همان دخول بهشت و خوشنودی خدای عز و جل است) و از عهده آنچه بر شما خداوند از حقوق خود واجب فرموده بیرون آئید .

۳- اسلام روشنترین راه هاست .

۴- آن بزرگوار در ذکر اسلام و معرفی آن فرموده : برای کسی که از روی جدّ قصد آن کند بینائی ، و برای کسی که او را فراستی باشد علامت و نشانه حقانیت و جامعیت ، و برای فردی که پند گیرد عبرت است ، (که چگونه با امی بودن پیغمبر صلی الله علیه و آله و سلم و نبود امکانات با آن همه دشمن داخلی و خارجی و تنهایی و نبود استعداد

ص ۶۶۶

۵- زینه الإسلام إعمال الإحسان ۵۵۰۲ .

۶- شرع الله لكم الإسلام ، فسّهل شرایعه ، و أعزّ أركانہ علی من حاربه ۵۷۸۰ .

۷- ظاهر الإسلام مشرق ، و باطنه مونق ۶۰۶۹ .

۸- غایه الإسلام التّسلیم ۶۳۴۹ .

۹- و الإسلام أمانا من المخاوف ۶۶۰۸ .

۱۰- ملاك الإسلام صدق اللسان ۹۷۲۷ .

۱۱- لا معقل أمتع من الإسلام ۱۰۶۶۵ . و نارسائیهای فراوان اسلام رواج پیدا کرده است) و از برای کسی که تصدیق کند و یا راست باشد و براستی ایمان آورد رستگاری خواهد بود .

۵- زینت اسلام به کار بردن احسان است .

۶- خداوند برای شما اسلام را راه قرار داده ، پس احکامش را آسان قرار داده ، و ارکان آن را بر کسی که به آن بجنگد قوی و غالب گردانیده است .

۷- ظاهر اسلام درخشنده (چون جان و مال محفوظ بوده و احکامش جالب و جاذب) و باطن آن خوش آیند است .

(چون نیکبختی دنیا و آخرت را در بر دارد) .

۸- غرض و هدف از اسلام تسلیم و منقاد بودن است .

۹- (از فرازهای حکمت ۲۴۴ نهج البلاغه است) و اسلام را به جهت ایمنی از مخاوف (و ترسها یا ترسیده شده ها در دنیا مانند قتل و اسارت و مخلد بودن در دوزخ واجب کرده است و در نهج البلاغه به جای اسلام ، سلام را ذکر کرده یعنی سلام با جواب سلام را فرض کرده به جهت ایمنی از ترس از دشمنی و کینه ها) .

۱۰- ملاک اسلام (و مسلمانی) راستی زبان است .

۱۱- پناهی محکمتر از اسلام نیست .

ص ۶۶۷

۱۲- يحتاج الإسلام إلى الإيمان ۱۱۰۱۸ .

۱۳- أسلم تسلّم ۲۲۲۰ .

المسلمون

۱- أفضل المسلمين إسلاماً من كان همّه لأخراه ، و اعتدل خوفه و رجاه ۳۲۷۷ .

۲- إنّ المسلمين (المؤمنین) مستکینون ۳۴۱۵ .

۳- من أسلم سلم ۷۶۴۱ .

۴- هدی من حسن إسلامه ۱۰۰۱۴ . ۱۲- اسلام نیازمند به ایمان است . (یعنی با اقرار به شهادتین اقرار به ائمه اطهار نیز لازم است) .

۱۳- اسلام آور تا سلامت باشی . (از کشته شدن و غیر آن) .

مسلمانها ۱- افزونترین مسلمانان از نظر اسلام کسی است که قصد و هم آن برای آخرت بوده ، و ترس و امید او برابر باشد . (که این معنی از دستورات اسلام است ، که انسان خوف و امیدش نسبت به خدا باید مانند دو بال پرنده باشد ، که هیچ یک بر دیگری نچربد ، هر چه گنجهکار باشد نباید امیدش قطع شود ،

و هر چه اطاعت کرده باشد نباید ترسش از خدا کم گردد) .

۲- برآستی که مسلمانان مؤمن فروتنی کنندگانند .

۳- کسی که اسلام آورد (از عقوبت دنیوی و اخروی) سالم ماند .

۴- هدایت یافته کسی که اسلام (و مسلمانی) او نیکو باشد .

ص ۶۶۸

المسالمة مع الله و التسليم و الانقياد

۱- التَّسْلِيمُ أَنْ لَا تَتَّهَمَ ۱۱۶۴ .

۲- إِنْ أَسْلَمْتَ نَفْسَكَ لِلَّهِ سَلِمَتْ نَفْسُكَ ۳۷۳۵ .

۳- سَنَّهُ الْأَبْرَارُ حَسْنَ الْإِسْتِسْلَامِ ۵۵۶۴ .

۴- سَالِمٌ اللَّهُ تَسْلَمُ أَخْرَاكُ ۵۶۰۳ .

۵- سَلِّمُوا لِأَمْرِ اللَّهِ ، وَ لِأَمْرِ وَلِيِّهِ ، فَإِنَّكُمْ لَنْ تَضَلُّوا مَعَ التَّسْلِيمِ ۵۶۰۶ .

۶- غَايَةُ التَّسْلِيمِ الْفَوْزُ بِدَارِ النِّعَمِ ۶۳۵۰ .

۷- فِي التَّسْلِيمِ إِيمَانٌ ۶۴۸۳ .

۸- هَدَىٰ مِنْ سَلَّمَ مَقَادَتَهُ إِلَى اللَّهِ وَ رَسُولِهِ وَ وَلِيِّ أَمْرِهِ ۱۰۰۱۶ . تَسْلِيمُ أَمْرِ خُودِ ۱- تَسْلِيمٌ وَ مَقَادُ بُوْدُنِ أَنْتِ كِه (خُودِ رَا سِرْ مَوْتِي بِه ظَلَمٌ وَ بِي عِدَالَتِي وَ ...) مَتَّهَمٌ نَسَاوِي .

۲- اِگَر نَفْسِ خُودِ رَا تَسْلِيمِ فَرْمَانِ خُودِ كِنِي نَفْسَتِ سَالِمِ مَانْدِ .

۳- طَرِيْقَه نِيكُو كَارَانِ نِيكُوِيِي اطَاعَتِ وَ انْقِيَادِ اسْتِ .

۴- بَا خُودِ آسْتِي نَمَا (يَعْنِي فَرْمَانِبَرْدَارِ اَوْ بَاشِ) تَا آخِرْتِ تُو سَالِمِ مَانْدِ .

۵- تَسْلِيمِ أَمْرِ خُودِ وَ تَسْلِيمِ أَمْرِ وَلِيِّ اَوْ بَاشِيْدِ ، زِيْرَا كِه بَا تَسْلِيمِ هَر كَزِ گَمْرَاهِ نَخَوَاهِيْدِ شُدِ .

۶- غَرَضِ وَ عَاقِبَتِ تَسْلِيمِ وَ مَقَادُ بُوْدُنِ پِيْرُوْزِي يَافْتَنِ بَسْرَايِ نَعْمَتِ (بَهْشْتِ) اسْتِ .

۷- در تسلیم (و راضی بودن به قضاء و قدر الهی) ایمان است .

۸- هدایت یافته کسی که مهار و کشش خود را به سوی خدا و رسول و ولیّ امر او (امامی که خداوند او را متولی امور

خلق نموده است) تسلیم نموده (تا هر جا که

ص ۶۶۹

۹- لا إيمان أفضل من الاستسلام ۱۰۶۶۴ .

۱۰- إِنْكَ إِنْ سَأَلْتَ اللَّهَ سَلَمًا وَفَزَتْ ۳۷۹۶ .

۱۱- أَصْلُ الْإِيمَانِ حَسَنُ التَّسْلِيمِ لِأَمْرِ اللَّهِ ۳۰۸۷ .

۱۲- مِنْ سَأَلَ اللَّهَ سَلْمًا ۷۸۷۸ .

۱۳- مَنْ سَأَلَ اللَّهَ سَلْمَهُ وَ مِنْ حَارَبَ اللَّهَ حَرْبَهُ ۸۹۷۹ .

السلامه

۱- مَنْ طَلَبَ السَّلَامَةَ لَزِمَ الِاسْتِقَامَةَ ۸۰۴۱ .

۲- مَنْ أَرَادَ السَّلَامَةَ فَعَلِيهِ بِالْقَصْدِ ۸۰۹۸ .

۳- مَنْ رَغِبَ فِي السَّلَامَةِ أَلْزَمَ نَفْسَهُ الِاسْتِقَامَةَ ۸۴۹۷ . (خواهند ببرند) .

۹- ايمانی افزونتر از اطاعت و انقياد نیست .

۱۰- براستی که تو اگر با خدا آشتی باشی سالم مانده و پیروزی یابی .

۱۱- ریشه ایمان نیکویی تسلیم امر خداست .

۱۲- هر که با خدا آشتی کند سالم خواهد ماند .

۱۳- هر که با خدا آشتی نماید خداوند او را سلامت دارد و کسی که با خدا بجنگد خداوند با او در ستیز شود .

سلامت ۱- هر که طلب سلامتی کند ملازم با استقامت باشد . (یعنی هرگز از آن جدا نشود) .

۲- هر که طالب سلامتی است پس بر اوست میانه روی لازم .

۳- هر که در سلامت (نفس خود) راغب باشد نفسش را بر استقامت ملزم سازد .

ص ۶۷۰

٤- من أحبّ السّلامه فليؤثر الفقر ، و من أحبّ الرّاحه فليؤثر الرّهد في الدّنيا ٨٩٤٧ .

٥- من كان فيه ثلاث سلّمت له الدّنيا و الآخره : يأمر بالمعروف و يأتّم به ، و ينهى عن المنكر و ينتهى عنه و يحافظ على حدود الله جلّ و علا ٩٠٧٦ .

٦- لا وقايه أمنع من السّلامه ١٠٥٥٥ .

٧- لا لباس أجمل من

۸- رَبِّ سَالِمٍ بَعْدَ النَّدَامَةِ ۵۳۷۹ .

المستسلم

۱- كَلَّ مُسْتَسْلِمٌ مَوْقِي ۶۸۳۵ . ۴- هر که سلامتی (در دنیا و آخرت) را دوست دارد باید فقر را بر گزیند و کسی که راحتی را دوست دارد باید بی رغبتی نسبت به دنیا را اختیار نماید .

۵- هر که در او سه چیز باشد دنیا و آخرت او سالم ماند : امر به معروف کند و خود به آن امر پذیر شود (و به آن عمل نماید) و نهی از منکر کند و خود از آن باز ایستد (و آن را ترک نماید) و بر حدود (حدهایی که برای بعض گناهان معین شده و یا مطلق احکام و دستورات) خدای بزرگ و بلند مرتبه محافظت نماید (و مراعات آن کرده از افراط و تفریط بپرهیزد) .

۶- نیست هیچ نگهداری (که خدا از کسی کند) بلند مرتبه تر از سلامتی . (یعنی سلامتی از بلاها و گناهان از هر نعمتی برتر خواهد بود) .

۷- نیست لباسی زیباتر از سلامتی (چه از گناهان و عیبها و چه از دردها و بلاها) .

۸- بسا سالمی که بعد از پشیمانی است .

مطیع ۱- هر فرمانبرنده و منقادى نگه داشته شده است .

ص ۶۷۱

۲- من استسلم سلم ۷۶۷۳ .

۳- من استسلم إلى الله استظهر ۷۸۰۴ .

۴- من سلم أمره إلى الله استظهر ۸۳۰۸ .

۵- المستسلم موقی ۱۵۹ .

السلو والنسيان

۱- السلو حاصد الشوق ۹۵۵ .

۲- من سلا عن المسلوب كأن لم يسلب ۸۱۸۹ .

التسلية والتهنیه

۱- و عزی- علیه السّلام- رجلا مات له ولد و رزق له ولد فقال : عظم الله أجرک فیما أباد ، و بارک لک فیما أفاد ۶۳۳۷ . ۲-

هر که مطیع و منقاد گردد سالم می ماند .

۳- هر که منقاد خدا گردد قوی پشت گردد .

۴- هر که کار خود را تسلیم خدا کند قوی پشت گردد .

۵- انقیاد کننده (در برابر خدا از مهالک) نگه داشته شده است .

فراموشی ۱- فراموشی (خدای عزّ و جل) درو کننده اشتیاق است .

۲- هر که مال به زور گرفته شده را فراموش نماید (و آن را کأن لم یکن به حساب آورد) گویا برده نشده است . (یعنی دل او متلاطم نمی باشد) .

تسلیت و مبارکباد ۱- حضرت به مردی که فرزندش مرده بود و به فرزند دیگری روزی داده شده بود تسلیت گفته و فرمود : خداوند مزد تو را در آنچه هلاک کرده بزرگ گردانده ، و در آنچه

ص ۶۷۲

السّمّت

۱- نعم الدّلاله حسن السّمّت ۹۸۹۷ .

السّمع و البصر

۱- جعل الله سبحانه لكم أسماعا لتعي ما عنها ، و أبصارا لتجلو من عشاها ۴۷۶۴ .

الاستماع و السامع و المستمع

۱- رحم الله عبدا سمع حکما فوعی ، و دعی إلی رشاد فدنی ، و أخذ به تو بخشیده برکت دهد .

خوش سیما ۱- خوب راهنمایی است (برای کشف خوبی او) نیکوئی سیما و خوش صورتی .

شنوائی و بینائی ۱- خداوند سبحان برای شما گوشهائی قرار داد که نگه دارد آنچه را که مهم باشد آن را ، و چشمهائی را تا این که از کوری آن جلا داده شوند (یعنی خداوند این دو نعمت بزرگ شنوائی و بینائی ظاهری و باطنی را برای انسان قرار داد تا بتواند با این دو وسیله بزرگ به سعادت عظیم الهی برسد و معارف و کمالات را در حدّ اعلا به دست آورد) .

گوش دادن ۱- خداوند رحمت کند بنده ای را که حکمی را بشنود پس نگه دارد (برای عمل و یا برای عمل و نقل برای

دیگران) و به راه حقی خوانده شود پس نزدیک گردد و راه فرار

ص ۶۷۳

بحجزه هاد فنجا ۵۲۱۳ .

۲- لا یؤتی العلم الا من سوء فهم السامع ۱۰۵۵۹ .

۳- اسمع تعلم ، و اصمت تسلم ۲۲۹۹ .

۴- من أحسن الاستماع تعجل الانتفاع ۹۲۴۳ .

۵- لا تطمع فی کلّ ما تسمع ، فکفی بذلک غوّه (خرقا) ۱۰۱۹۴ .

۶- عوّد أذنک حسن الاستماع ، و لا تصغ إلى ما لا یزید فی صلاحک استماعه ، فإنّ ذلک یصدئ القلوب و یوجب المذام ۶۲۳۴ .

۷- السامع شریک القائل ۵۱۸ . را پیشه خود نسازد ، و به دامن رهنما متمسک

شده چنگ زند پس نجات یابد .

۲- آمده نمی شود علم (یعنی آفتی به آن نخواهد رسید) مگر از بدی فهم شنونده (که آن سبب غلط فهمیدن یا نفهمیدن شود و ممکن است چنین معنی شود : علم به دست نیاید مگر از راه بدی فهم شنونده که وقتی دیر فهمید در مطالعه و کاوش می کوشد تا آن را به دست آورد و لذا افراد کم حافظه بسیار دیده شده که از علماء بزرگ گردیده اند) .

۳- بشنو تا یادگیری ، و خاموش باش تا سالم مانی .

۴- هر که نیکو کند استماع را (و به مواعظ و نصائح و حکمت گوش فرا دهد) در سود بردن شتاب نموده است .

۵- در هر چه می شنوی طمع مکن (که به دنبال آن حرکت کنی و ترتیب اثر بخشی) که برای غفلت این اندازه کفایت می کند .

۶- گوش خود را به نیکوئی شنیدن عادت ده ، و به چیزی که استماع آن در صلاح تو چیزی زیاد نمی نماید گوش فرا مدار ، زیرا که آن دلها را تیره و زنگار ساخته ، و نکوهش را واجب می سازد .

۷- شنونده (چه در موضوعات عبادی و یا معصیتی) شریک گوینده است .

ص ۶۷۴

السَّهَّه الصَّالِحَة

۱- لا تنقض سَهَّه صالِحَة عمل بها ، و اجتمعت الألفه لها ، و صلحت الرَّعِيَة عليها ۱۰۳۷۷ .

الإِسَاءَة

۱- إِيَّاكَ و الإِسَاءَة ، فَإِنَّهَا خَلَقَ اللَّئَامُ ، و إِنَّ الْمَسِيءَ لِمُتَرَدِّدٍ فِي جَهَنَّمَ بِإِسَاءَتِهِ ۲۶۶۶ .

۲- إِنْكَ إِنْ أَسَأْتَ فَتَنَفْسَكَ تَمْتَهِنُ ، و إِيَّاهَا تَغْبِنُ ۳۸۰۹ .

۳- ضَادُّو الإِسَاءَةِ بِالإِحْسَانِ ۵۹۲۴ .

۴- مَنْ شَكَرَ عَلَي الإِسَاءَةِ سَخِرَ بِهِ ۸۳۲۱ .

۵- مَنْ أَسَاءَ إِلَى رَعِيَّتِهِ سَرَّ حَسَادَهُ ۸۳۲۸ . روش شایسته ۱- (از فرازهای نامه ۵۳ نهج البلاغه است به مالک اشتر با مختصر تفاوتی) هرگز مشکن طریقه شایسته ای را که به آن عمل شده ، و برای آن الفت جمع شده (و مردم به آن الفت گرفته اند) و رعیت بر آن به صلاح باشد .

بدی کردن ۱- بر تو باد به دوری از بدی کردن ، زیرا که آن خوی فرومایگان بوده ، و براستی که بدکار به سبب بدیش در دوزخ افتاده است .

۲- براستی که تو اگر بدی کنی نفس خود را خوار ساخته ، و آن را مغبون نموده و زیان رساندی .

۳- بدی کردن را با احسان نمودن مخالفت کنید .

۴- هر که بر بدی شکر شود (و در برابر آن تشویق گردد) مسخره شود .

۵- هر که به رعیت خود بدی کند حسد برندگان خود را خوشحال نموده

ص ۶۷۵

۶- من أساء اجتلب سوء الجزاء ۸۳۶۳ .

۷- من عامل الناس بالإساءه كافؤوه بها ۸۶۵۳ .

۸- من جرى في ميدان إساءته كبا في جريه ۸۷۲۰ .

۹- لا تسئ إلى من أحسن إليك ، فمن أساء إلى من أحسن إليه منع الإحسان ۱۰۴۰۱ .

-۱۰

من أساء إلى أهله لم يتصل به تأمیل ۸۱۳۴ .

التسویف

۱- کم من مسوّف بالعمل حتّى هجم علیه الأجل ۶۹۵۴ .

۲- مسوّف نفسه بالتّوبه من هجوم الأجل على أعظم الخطر ۹۸۷۶ . است .

۶- هر که بد کند بدی پاداش را جلب کند .

۷- هر که با مردم به بدی معامله کند مردم او را به آن تلافی کنند .

۸- هر که در میدان بدی خویش روان شود در اقدامش به بد کرداری برو در افتد .

۹- بسوی کسی که به تو احسان کرده بدی مکن ، زیرا هر که به کسی که به او احسان کند بدی نماید از احسان منع شود .

۱۰- هر که به اهل خود بدی نماید به او امیدی پیوسته نشود . (یعنی از او امید احسانی نسبت به دیگران نمی باشد) .

عقب انداختن کار ۱- بسا تأخیر اندازنده عمل تا آنکه ناگهان بر او اجل وارد شود .

۲- تأخیر اندازه نفس خود به توبه از جهت ناگاه رسیدن اجل بر بزرگترین خطر است (بنا بر این بر گنهکار لازم است هر چه زودتر اقدام به توبه کند) .

ص ۶۷۶

۳- لا دین لمسوّف بتوبته ۱۰۶۶۰ .

السّید و السّودد

۱- السّید محسود ، و الجواد محبوب مودود ۱۷۶۳ .

۲- السّید من تحمّل أثقال إخوانه ، و أحسن مجاوره جيرانه ۲۰۰۲ .

۳- السّید من لا یصانع ، و لا یخادع ، و لا تغرّه المطامع ۲۱۰۱ .

۴- السّید من تحمّل المؤنه ، و جاد بالمعونه ۱۵۰۴ .

۵- تمام السّودد ابتداء الصّنائع ۴۴۸۱ .

۶- ساده الناس في الدنيا الأسخياء ، و في الآخرة الأتقياء ۵۶۰۲ . ۳- دینی از برای پس اندازنده توبه خود نیست .

آقا و آقائی ۱- بزرگ و مهتر

رشک برده شده ، و بخشنده محبوب دوست داشته شده است .

۲- آقا کسی است که متحمل شود سنگینی برادران خود را ، و با همسایگان خود نیکو مجاورت کند .

۳- بزرگ و مهتر کسی است که مداهنه ، و مدارا نکند ، و مردم را فریب نداده ، و طمعها او را نفریبد .

۴- آقا و مهتر کسی است که مخارج مردم را متحمل شده و بار را از دوش آنان بردارد (و به آنچه یاری مردم در آن باشد از پول و غیره بخشش کند) .

۵- تمامی آقائی و بزرگی ابتداء کردن بخششهاست (نه آنکه اول از او درخواست حاجت کنند یا قبلا به او احسانی شده باشد) .

۶- بزرگان و مهتران مردم در دنیا سخاوتمندان ، و در آخرت خویشان دارانند .

ص ۶۷۷

۷- فضیله السَّادَة حسن العباده ۶۵۵۹ .

۸- فعل المعروف ، و إغاثه الملهوف ، و إقراء الضیوف آله السیاده ۶۵۸۵ .

۹- لم یسد من افتقر إخوانه إلی غیره ۷۵۳۴ .

۱۰- من السؤدد الصبر ، لاستماع شکوی الملهوف ۹۴۴۳ .

۱۱- ما أكمل السیاده من لم یسمح ۹۵۸۱ .

۱۲- ما ساد من احتاج إخوانه إلی غیره ۹۵۹۵ .

۱۳- لا شرف کالسؤدد ۱۰۴۷۹ .

۱۴- لا- سؤدد مع انتقام ۱۰۵۱۸ . ۷- افزونی بزرگان نیکوئی عبادت است . (یعنی از این راه است نه از راه دنیا) ۸- احسان نمودن ، و به فریاد رسیدن ستمدیده بیچاره ، و دعوت مهمانان آلت و ابزار بزرگی و سیادت است .

۹- آقا نیست کسی که برادرانش به غیر او محتاج گردیده اند (یعنی به آنان رسیدگی نکرده تا به دیگران

محتاج شده اند) .

۱۰- از آقائی و سیادت است صبر کردن از برای استماع شکایت ستمدیده فریاد خواه (که پس از آن در حوائج آن بکوشد) .

۱۱- آقائی و سیادت را کامل نگردانیده کسی که جود و بخشش ننموده است .

۱۲- آقا نیست و مهتری ننموده کسی که برادرانش بسوی غیر او محتاج شوند .

۱۳- هیچ شرفی مانند بزرگی و آقائی نیست (که آدمی بتواند به دیگری خدمت کند) .

۱۴- هیچ بزرگی و آقائی با انتقام نیست (یعنی کسی که انتقام کشد آقا و مهتر نخواهد بود) .

ص ۶۷۸

۱۵- لا سُودد لسیء الخلق ۱۰۵۹۷ .

۱۶- لا یسود من لا یحتمل إخوانه ۱۰۷۵۴ .

۱۷- لا سیاده لمن لا سخاء له ۱۰۷۸۶ .

۱۸- لا یکمل السؤدد إلا بتحمل الأثقال و إسداء الصنائع ۱۰۸۱۴ .

الأسواق

۱- إیّاك و مقاعد الأسواق ، فإنّها معارض الفتن ، و محاضر الشیطان ۲۶۹۹ .

۲- مجالس الأسواق محاضر الشیطان ۹۸۱۴ . ۱۵- بزرگی و آقائی برای بد اخلاق نیست .

۱۶- آقا و بزرگ نیست کسی که متحمل (مؤنات) برادرانش نشود .

۱۷- بزرگی نیست برای کسی که سخاوتی برای او نیست .

۱۸- بزرگی و سروری کامل نخواهد گردید مگر به تحمل سنگینی ها (و اخراجات و دیون مردم) و احسان کردن احسانها .

بازارها ۱- بر تو باد به دوری از نشستن گاه بازارها ، زیرا که آن جای فتنه ها و محل حضور شیطان است ، (مذمت از بازار

برای این است که کم اتفاق افتاده قسم های دروغ ، و معامله های باطل در آن واقع نشده باشد ، به علاوه مرکز رفت و آمد

زنهای هرزه

، و افراد فاسق و فاجر ، و دنیا پرستان ، و حریصان به دنیا خواهد بود ، و به همین جهت در مثل است : «السوق محلّ الفسوق» بازار جایگاه گناه است و در خبر است : «الأسواق مواطن إبليس و جنده» شرح ابن ابی الحدید ، ج ۱۸ ۴۹ .

بازارها محل توطن ابلیس و لشکر او می باشد) .

۲- جای نشستن در بازارها جایگاه حضور شیطان است .

ص ۶۷۹

السهر

۱- السهر أحد الحياتين ۱۶۸۴ .

۲- السهر روضه المشتاقين ۶۶۶ .

۳- سهر اللیل شعار المتّقين ، و شیمه المشتاقين ۵۶۱۱ .

۴- سهر العيون بذكر الله خالصان العارفين ، و حلوان المقرّبين ۵۶۱۲ .

۵- سهر اللیل فی طاعه الله ربیع الأولیاء ، و روضه السعداء ۵۶۱۳ .

۶- سهر اللیل (العيون) بذكر الله غنيمه الأولیاء ، و سجيّه الأتقياء ۵۶۱۴ .

۷- سهر العيون بذكر الله فرصه السعداء ، و نزهه الأولیاء ۵۶۴۲ .

۸- أسهروا عيونكم ، و ضمّروا بطونكم ، و خذوا من أجسادكم تجودوا بها علی أنفسكم ۲۴۹۷ . بیداری شب ۱- بیداری شب یکی از دو زندگی است (صوری و معنوی) .

۲- شب بیداری باغ مشتاقان است .

۳- بیداری شب جامه زیرین افراد با تقوا ، و خلق و خوی مشتاقان است .

۴- بیداری چشمها به ذکر خدا خالص بودن عارفان و شیرینی مقربان است .

۵- بیداری شب در فرمانبرداری خدا بهار اولیاء و بوستان نیک بختان است .

۶- بیداری شب (یا چشمها) به یاد خدا غنیمت دوستان و خوی خویشان داران است .

۷- بیداری چشمها به ذکر خدا فرصت (نوبت و بهره و نصیب از آب

مشترک را فرصت گویند (نیکبختان و سیرگاه دوستان می باشد .

۸- چشمهای خود را بیدار داشته ، و شکمهایتان را لاغر (و یا به پشت

ص ۶۸۰

۹- أفضل العباده سهر العيون بذكر الله سبحانه ۳۱۴۹ .

۱۰- نعم عون العباده الشهر ۹۹۲۰ .

التَّسَهُّل

۱- التَّسَهُّل يَدْرُ الْأَرْزَاقَ ۸۰۳ .

السِّيَرَه

۱- أَقْبَحُ السِّيَرِ الظُّلْمَ ۲۹۲۵ .

۲- بِالسِّيَرِ الْعَادِلِ يَقْهَرُ الْمَنَاوِي ۴۲۶۷ .

۳- حَسَنُ السِّيَرِ عِنْوَانُ حَسَنِ السَّرِيرَةِ ۴۸۴۶ .

۴- حَسَنُ السِّيَرِ جَمَالُ الْقَدْرَةِ وَ حَصْنُ الْإِمْرَةِ ۴۸۴۷ . بچسبانید) ، و از بدنهای خود بگیرید ، و به نفسهای خود ببخشید . (یعنی نفس را باید قوی کرد بدن لاغر باشد مهم نیست) .

۹- افزونترین عبادت بیداری چشمهاست در یاد خدای سبحان .

۱۰- خوب یاری کننده عبادت است بیداری .

آسان گرفتن ۱- سهل گرفتن (بر اهل و عیال و بر دیگران) روزیها را روان می کند .

سیره و روش ۱- زشت ترین روش ها ستمگری است .

۲- با رفتار درست (که موافق با عدالت باشد) دشمن مغلوب گردد .

۳- نیکوئی سلوک و روش دلیل نیکویی باطن است .

۴- حسن سیرت زیبایی قدرت ، و دژ و حصار حکومت است .

۵- من ساءت سيرته سرت متيته ۷۹۴۲ .

۶- من ساءت سيرته لم يأمن أبدا ۸۲۱۶ .

۷- ويل لمن ساءت سيرته ، و جارت ملكته و تجبر و اعتدى ۱۰۰۹۰ .

السياسات

۱- أصعب السياسات نقل العادات ۲۹۶۹ .

۲- بئس السياسة الجور ۴۴۰۴ .

۳- جمال السياسة العدل في الأمره ، و العفو مع القدره ۴۷۹۲ .

۴- حسن السياسة قوام الرعيه ۴۸۱۸ .

۵- حسن السياسة يستديم الرياسه ۴۸۲۰ .

۶- من حسنت سياسته وجبت طاعته ۸۰۲۵ . ۵- هر كه طريقه و سلوك او بد باشد مرگش (مردم را) خوشحال سازد (و لذا در روايت دارد : به گونه ای معاشرت كنيد كه اگر بميريد مردم بر شما بگريند) .

۶- هر كه روش او بد باشد هرگز ايمن نخواهد بود .

۷- وای

برای کسی که طریقه او بد بوده ، و مالکیتش بجور باشد (و سلوک او به ستم باشد مانند پادشاهان و حکام) و تکبر نموده و ستم کند .

سیاست ها ۱- مشکل ترین سیاست ها عادتها را برگردانیدن است .

۲- بد سیاستی است جور و ستم .

۳- زیبایی و حسن سیاست عدالت در حکومت ، و در گذشتن با قدرت است .

۴- خوبی سیاست قوام رعیت خواهد بود .

۵- نیکویی سیاست سر کردگی را پاینده دارد .

۶- هر که سیاست (و امر و نهی او) نیکو باشد (مانند سیاست پیمبران و امامان

ص ۶۸۲

۷- من حسنت سیاسته دامت ریاسته ۸۴۳۸ .

۸- من قصر عن السیاسه صغر عن الریاسه ۸۵۳۶ .

۹- ملاک السیاسه العدل ۹۷۱۴ .

۱۰- لا ریاسه کالعدل فی السیاسه ۱۰۸۹۵ .

۱۱- الملک سیاسه ۱۷ .

۱۲- من سما إلی الریاسه صبر علی مضض السیاسه ۸۵۳۵ . و جانشینان آنان) اطاعت او واجب و یا ثابت خواهد بود .

۷- هر که سیاست او نیکو باشد ریاست او پاینده خواهد بود .

۸- هر که از سیاست کوتاه باشد (یعنی در امر و نهی کوتاهی کند) از جهت ریاست کوچک باشد (یعنی قابلیت آن را ندارد) .

۹- ملاک سیاست (و ریشه و اصل آن) عدل است .

۱۰- ریاستی مانند عدل در سیاست (و امر و نهی رعیت) نیست .

۱۱- پادشاهی سیاست است (یعنی قوامش با آن است) .

۱۲- هر که به مرتبه ریاست بلند گردد ، بر درد سیاست صبر نماید (یعنی طالب ریاست باید رنج آن را بر خود هموار سازد)

باب الشین

الشباب

۱- شیئان لا یعرف فضلهما إلّا من فقدهما الشّباب و العافیه ۵۷۶۴ .

۲- جهل الشّابّ معذور ، و علمه محقور ۴۷۶۸ .

۳- هل ینتظر أهل غضاضه (بضاضه) الشّباب إلّا حوانی الهرم ۱۰۰۳۴ .

۴- لا تجتمع الشّیبیه و الهرم ۱۰۵۷۱ . جوانی ۱- دو چیز است که فضل و برتری آنها را نشانسد مگر کسی که آنها را از دست دهد : جوانی و عافیت .

۲- نادانی جوان عذرش خواسته شده (چون جوان است و بی تجربه) و علم او خوار و پست شمرده شده است (زیرا هنوز از عمر تحقیقات او چیزی نگذشته که مورد اطمینان باشد) .

۳- (این تمه کلامی است از خطبه غراء ۸۲ نهج البلاغه) آیا اهل طراوت و تازگی جوانی جز خم کنندگان پیری (و حالت خمیدگی) را انتظار می کشد .

۴- جوانی و پیری جمع نمی شود (شاید از راه سلوک و یا از جهت آثار تکوینی باشد) .

ص ۶۸۴

الشبع و البطنه

۱- إیّاك و البطنه ، فمن لزمها كثرت أسقامه ، و فسدت أحلامه ۲۶۳۹ .

۲- إیّاكم و البطنه ، فإنّها مقساه للقلب مکسله عن الصّلاه مفسده للجسد ۲۷۴۲ .

۳- البطنه تمنع الفطنه ۳۴۵ .

۴- من كظته البطنه حجبه عن الفطنه ۸۴۵۹ .

۵- لا فطنه مع بطنه ۱۰۵۲۸ .

۶- لا- تجتمع الفطنه و البطنه ۱۰۵۷۲ . سیری ۱- بر تو باد به دوری از پیری شکم پس هر که ملازم آن باشد بیماریهای او زیاد گشته و خوابهایش فاسد گردد . (یعنی خوابهایش بی تعبیر و بی اثر خواهد بود) .

۲- از پری شکم دوری نمایید ، زیرا که آن آلت درشتی

و سختی دل (یا جایگاه درشتی و سختی دل) ، و کاهلی از نماز ، و فاسد شدن یا فاسد کننده بدن است .

۳- پر خوری دریافت را جلوگیری می کند . (نمی گذارد آدمی مطلبی را درک کند فکر و تأمل را از انسان می گیرد ، چنانکه از حضرت لقمان نقل شده : «إذا امتلئت المعدة نامت الفکره و خرسست الحکمه» هر گاه معده پر شد فکر خوابیده و حکمت (علم راست و درست) لال خواهد گردید) .

۴- هر که امتلاء و پری شکم او را به تعب اندازد او را از دریافت و زیرکی مانع شود .

۵- نیست هیچ زیرکی با پری شکم (یعنی با هم جمع نخواهند شد) .

۶- فهم و پری شکم جمع نمی شود .

ص ۶۸۵

۷- التخمه تفسد الحکمه ۶۵۱ .

۸- البطنه تحجب الفطنه ۶۵۲ .

۹- الشَّبع یفسد الورع ۶۵۸ .

۱۰- إذا ملئ البطن من المباح عمی القلب عن الصَّلاح ۴۱۳۹ .

۱۱- بئس قرین الورع الشَّبع ۴۴۰۸ .

۱۲- إدمان الشَّبع یورث أنواع الوجع ۱۳۶۳ .

۱۳- الشَّبع یورث الأشر ، و یفسد الورع ۱۳۶۴ .

۱۴- من زاد شبعه کظَّته البطنه ۸۴۵۸ .

۱۵- لا تجتمع الشَّبع و القيام بالمفترض ۱۰۵۶۸ . ۷- پر خوری و امتلاء حکمت را فاسد می نماید . (چنانکه سعدی گفته :

اندرون از طعام خالی کن

تا در آن نور معرفت بینی

تهی از حکمتی به علت آن

که پری از طعام تا بینی)

۸- پری شکم مانع فهم و دریافت خواهد شد .

۹- پرخوری و سیر خوردن پارسائی را فاسد می کند .

۱۰- هرگاه شکم از غذای مباح پر شود (چه رسد از غذای

حرام و یا شبهه ناک نعوذ بالله (دل از صلاح حال کور خواهد شد .) یعنی انسان دیگر مصلحت خود را درک نخواهد نمود . (

۱۱- بد همراهی از برای پارسا سیری . (زیرا مشهور است : در گرسنگی اجساد ارواح گشته و در سیری ارواح اجساد خواهد گردید) .

۱۲- مداومت بر سیری از پی آورد انواع دردها را .

۱۳- سیری مورث تنبلی و عدم قیام بحق بوده ، و پارسائی را تباه می سازد .

۱۴- هر که سیری خود را زیاد نماید پری معده او را به تعب و اندوه اندازد .

۱۵- سیری و ایستادگی به آنچه واجب شده (از علم و عمل) جمع نخواهد شد .

ص ۶۸۶

۱۶- نعم عون المعاصی الشَّبع ۹۹۲۲ .

۱۷- إِيَّاكَ وِإِدْمَانَ الشَّعْبِ ، فَإِنَّهُ يَهَيِّجُ الْأَسْقَامَ ، وَ يَثِيرُ الْعِلْلَ ۲۶۸۱ .

الشتم

۱- من بلغك شتمك فقد شتمك ۹۱۳۴ .

الشجاع و الشجاعه

۱- الشجاعه أحد العزین ۱۶۶۲ .

۲- الشجاعه نصره حاضره ، و فضيله ظاهره ۱۷۰۰ .

۳- الشجاعه زين ، الجبن شين ۹۴ .

۴- الشجاعه عزّ حاضر ، الجبن ذلّ ظاهر ۵۷۲ . ۱۶- خوب یار و کمک بر معاصی است سیری (چون آدمی تنبل شده و در عبادت کسل به علاوه قوای شهوانی تقویت می گردد) .

۱۷- بر تو باد به دوری از سیری همیشگی ، زیرا که آن مرضها را تهییج کرده ، درد و مرض ها را بر می انگیزاند .

دشنام ۱- هر که دشنام (دشمنان) ترا به تو رساند در حقیقت ترا دشنام داده است .

- دلیری و دلیری ۱- شجاعت یکی از دو عزّت است .
- ۲- شجاعت یاری آماده و برتری آشکاری است .
- ۳- دلیری زینت و زیور ، و ترس ننگ و عار است .
- ۴- دلیری عزتی است آماده ، و ترس ذلتی است آشکار .

ص ۶۸۷

- ۵- ثمره الشّجاعه الغیره ۴۶۲۰ .
- ۶- زکاه الشّجاعه الجهاد فی سبیل الله ۵۴۵۵ .
- ۷- شجاعه الرّجل علی قدر همّته ، و غیرته علی قدر حمیّته ۵۷۶۳ .
- ۸- علی قدر الحمیّته تکنون الشّجاعه ۶۱۸۰ .
- ۹- معالجه التّزال تظهر شجاعه الأبطال ۹۸۰۱ .
- ۱۰- آفه الشّجاع إضاعه الحزم ۳۹۳۸ .

الشّدائد

- ۱- کن فی الشّدائد صبورا ، و فی الزّلازل وقورا ۷۱۴۷ .
- ۲- للشّدائد تدّخر الرّجال ۷۳۳۱ . ۵- میوه شجاعت و دلیری غیرت و ننگ داشتن از چیزییست که لایق خود و وابستگان نباشد .
- ۶- زکات شجاعت و دلیری پیکار در راه خداست .
- ۷- شجاعت مرد به اندازه همت او ، و غیرت او به اندازه حمیّت (دفاع از خویشان و اهل خود در نقص و ننگ

(او می باشد .

۸- به اندازه حمیت (دفاع و تعصب از جانب فامیل) شجاعت می باشد .

۹- چابکی و فرز پائین آمدن شتر سوار (و یا از هر مرکبی به سرعت پائین پریدن برای جنگ و نزاع) شجاعت و دلیری شجاعان را ظاهر می سازد .

۱۰- آفت شجاع ضایع ساختن دور اندیشی است .

سختی ها ۱- در سختی ها بسیار شکینا ، و در زلزله ها و مصائبی که باعث قلق و اضطراب شود بسیار با وقار باش .

۲- برای سختی ها مردان (و آشنایان و دوستان و یا مردان بزرگ و رجال سیاسی

ص ۶۸۸

۳- اعترم (اعترم) بالشدّه حین لا یغنی عنک إلّا الشّدّه ۲۳۸۸ .

الشّرّ و الأشرار

۱- إِيَّاكَ و ملابسه الشّرّ ، فَإِنَّكَ تنيله نفسك قبل عدوك ، و تهلك به دينك قبل إيصاله إلى غيرك ۲۷۱۳ .

۲- أكبر (أكثر) الشّرّ في الاستخفاف بمولم عظه المشفق النَّاصِح ، و الاعتزاز بحلاوه ثناء المادح الكاشح ۳۲۶۳ .

۳- إِنْ فِي الشّرّ لوقاحه ۳۳۷۶ .

۴- الشّرّ وقاحه ۱۶ . و مذهبی (ذخیره می شوند .

۳- در هنگامی که تو را بی نیاز نکند جز عزم به سختی به سختی عزم نما (و یا در جائی که دفع نکند از تو مگر سختی بدخو شو به سختی و با نرمی عمل مکن) .

بدی و بدها ۱- پرهیز نما از پوشیدن بدی ، زیرا که تو آن را به نفس خود قبل از دشمنت می رسانی ، و دینت را قبل از رساندن آن بغیر خود هلاک می گردانی . (یعنی پیش از آنکه از بدی تو دیگران زیان بینند ، نفس تو در خطر زیانش

قرار خواهد گرفت ، و خودت زودتر بیچاره و بدبخت خواهی شد) .

۲- بزرگترین (یا بیشتر) بدی در سبک شمردن به درد آورنده پند مهربان ناصح ، و گول خوردن به شیرینی مدح ستایش کننده نهان گر دشمنی است ، (چون چنین کسی پیوسته در دریای عیوب و بدبختی غوطه خورده ، هیچگاه پی نجات و راه چاره اخلاق نامناسب بر نیاید ، و به عیوب خویش پی نخواهد برد .

۳- برآستی که در بدی هر آینه بی شرمی است .

۴- بدی بی شرمی است .

ص ۶۸۹

۵- تأخیر الشرّ إفاده خیر ۴۵۶۹ .

۶- الشرّ ندامه ۴۴۶ .

۷- الشرّ یکبو براکبه ۴۱۹ .

۸- الشرّ أقبح الأبواب ۵۰۱ .

۹- الشرّ منطق و بی ۵۰۴ .

۱۰- الشرّ (الشره) عنوان العطب ۵۳۰ .

۱۱- الشرّ (الشره) حمّال الآثام ۶۴۵ .

۱۲- الشرّ یزری و یردی ۸۶۸ .

۱۳- الشرّ یعاقب علیه و یخزی (یجزی) ۹۱۸ .

۱۴- استقباح (استفتاح) الشرّ یحدو علی تجنبه ۱۳۹۶ . ۵- پس انداختن بدی و به زودی انجام ندادن آن کسب کردن خیر است (چون ممکن است بعدا موفق به آن نشود) .

۶- بدی پشیمانی است .

۷- بدی سوار خود را برو در می اندازد .

۸- بدی زشت ترین درهاست .

۹- بدی گفتاری یا اعتقادیست ناگوار . (و ممکن است کلمه (شرّ) تصحیف شده باشد و صحیحش (سرّ) باشد بنا بر این معنی چنین است که سرّ گفتاری است ناگوار) .

۱۰- بدی (و یا غلبه حرص) دلیل هلاکت است .

۱۱- بدی (و یا حرص کشنده) باربردار گناهان است .

بدی معیوب می سازد و به هلاکت می اندازد .

۱۳- بدی بر آن عقاب شده (و مجازات می شود) و رسوائی به بار آورد .

۱۴- زشت دانستن کار بد (یا ابتداء کردن آن آدمی را) بر دوری از آن میراند .

ص ۶۹۰

۱۵- تأخیر الشَّرِّ إفاده خیر ۴۵۶۹ .

۱۶- جماع الشَّرِّ فی الاغترار بالمهل ، و الاْتْکال علی العمل ۴۷۷۱ .

۱۷- جماع الشَّرِّ فی مقارنه (مقارفه) قرین السَّوء ۴۷۷۴ .

۱۸- جمال الشَّرِّ الطَّمع ۴۷۹۱ .

۱۹- جماع الشَّرِّ اللِّجاج ، و کثره المماراه ۴۷۹۵ .

۲۰- رَبِّ شَرِّ فاجاک من حیث لا تحتسبه ۵۳۶۴ .

۲۱- زیاده الشَّرِّ دناءه و مذله ۵۵۰۰ . (یعنی کسی که تازه به کار بد شروع کرده ، و هنوز عادت او نشده ، و یا وقتی کار بد را انسان قبیح دانست قهرا او را به ترک و می دارد .

۱۵- پس انداختن بدی کسب خیر یا فائده خیر رساندن است ، (چون عمل شر آن اندازه بد است که یک لحظه هم تأخیر آن خیر خواهد بود ، و امکان دارد با تأخیر آن بدی به کلی ترک شود) .

۱۶- جمع کردن بدی و دارا بودن آن در فریب خوردن به مهلت ، و تکیه و اعتماد داشتن بر عمل است . (یعنی انسان نباید از این که خداوند چند روزی به او مهلت داده فریب خورد و به عملهای چندی که انجام داده (مانند نماز و روزه و . . . اعتماد نماید) .

۱۷- جمع کردن بدی در همراهی (یا در آمیزش با همراه) بد است .

۱۸- زیبائی و حسن بدی

طمع داشتن است (به نظر می رسد کلمه جمال (جماع) باشد و یا مجازا استعمال شده است) .

۱۹- فراهم آوردن بدی لجاجت و بسیاری جدل کردن است .

۲۰- بسا شری که به تو ناگهان رسد از جائی که گمان آن را نداشته باشی (پس پیوسته باید به خدا پناه برد) .

۲۱- زیادتی بدی پستی و خواری است (هم در نزد خدا و هم پیش خلق) .

ص ۶۹۱

۲۲- ضادّوا الشّرّ بالخير ۵۹۱۴ .

۲۳- طاعه دواعی الشّرور تفسد عواقب الأمور ۶۰۰۱ .

۲۴- ظفر بالشّرّ من ركبہ ۶۰۴۷ .

۲۵- فاعل الشّرّ شرّ منه ۶۵۲۹ .

۲۶- فعل الشّرّ مسبّه ۶۵۳۳ .

۲۷- لن يلقى جزاء الشّرّ إلّا عامله ۷۴۰۵ .

۲۸- ليس بشرّ من الشّرّ إلّا عقابه ۷۴۸۸ .

۲۹- ليس شيء أفسد للأمر، ولا أبلغ في هلاك الجمهور من الشّرّ ۷۵۰۷ .

۳۰- لم يتعرّ من الشّرّ من لم يتجلبب الخير ۷۵۳۷ .

۳۱- من اقتحم لجج الشّرور لقي المحذور ۸۰۹۰ . ۲۲- بدی را به خوبی مخالفت نماید .

۲۳- فرمانبرداری از دواعی بدی ها (مانند شهوت و غضب و امثال آن) سرانجام کارها را فاسد می نماید .

۲۴- به شرّ خواهد رسید هر که سوار آن بوده و آن را عزم و قصد نماید .

۲۵- کننده بدی بدتر از آنست .

۲۶- انجام دادن بدی دشنام و یا جایگاه دشنام است .

۲۷- هرگز پاداش بدی را ملاقات نخواهد نمود مگر عمل کننده به آن .

۲۸- بدتر از بدی نیست مگر عقاب آن .

۲۹- برای کارها چیزی فاسد کننده تر ، و نه برای هلاکت اکثر مردم رساتر از بدی نیست .

۳۰- از بدی برهنه)

و وارسته) نشده کسی که خیر و خوبی را پیراهن نکرده .

۳۱- کسی که در لَجّه های بدیها داخل شود با محذور برخورد کند (یعنی به

ص ۶۹۲

۳۲- من فعل الشّرّ فعلی نفسه اعتدی ۸۱۷۸ .

۳۳- من کثر شرّه لم یأمنه مصاحبه ۸۲۶۹ .

۳۴- من ترک الشّرّ فتحت علیه أبواب الخیر ۸۳۳۶ .

۳۵- من أسس أساس الشّرّ أسسه علی نفسه ۸۶۶۷ .

۳۶- من أثار کامن الشّرّ کان فيه عطبه ۸۶۹۵ .

۳۷- من أضمر الشّرّ لغيره فقد بدأ به نفسه ۸۷۲۹ .

۳۸- من عری من الشّرّ قلبه سلم له دینه ، و صدق یقینه ۸۸۳۶ .

۳۹- من لم یعرف مضرّه الشّرّ لم یقدر علی الامتناع منه ۹۰۰۸ . چیزهایی که باید از آن ترسید و دوری نمود خواهد رسید) .

۳۲- هر که بدی کند پس بر نفس خود ستم کرده است . (یعنی نتیجه اش اول به خود او می رسد) .

۳۳- هر که بدی او بسیار باشد دوست او از او ایمن نخواهد بود .

۳۴- هر که بدی را ترک نماید بر او درهای خیر گشوده شود .

۳۵- هر که تأسیس اساس بدی کند (و بدی را پایه گذاری نماید) بر ضرر نفس خود آن را بنا نهاده است .

۳۶- هر که شر نهان را بشوراند (و آتش فتنه را روشن کند) هلاکتش در آن خواهد بود .

۳۷- هر که بدی را از برای غیر خود به خاطر سپارد ، پس در حقیقت نفسش را به آن ابتداء نموده است . (یعنی نخست

ضررش به خودش وارد شود) .

۳۸- هر که دلش را از شرّ و بدی

عاری سازد دین او سالم و یقینش راست خواهد بود .

۳۹- هر که ضرر بدی را نداند بر امتناع از آن قادر نخواهد بود (یعنی پیوسته آن را بجا خواهد آورد) .

ص ۶۹۳

۴۰- من دفع الشرِّ بالخير غلب ۹۱۲۱ .

۴۱- من کره الشرِّ عصم ۹۲۰۲ .

۴۲- من أعظم المکر تحسین الشرِّ ۹۲۶۰ .

۴۳- ما شرَّ بعده الجنَّة بشرَّ ۹۴۹۵ .

۴۴- ملائک الشرِّ الطَّمع ۹۷۲۰ .

۴۵- متقی الشرِّ کفاعل الخیر ۹۷۸۹ .

۴۶- لا تعدنَّ خیرا ما أدركت به شرًّا ۱۰۱۸۶ .

۴۷- ینبغی لمن عرف الأشرار أن یعتزلهم ۱۰۹۴۰ .

۴۸- یستدلُّ علی شرِّ الرِّجل بکثره شرهه و شدّه طمعه ۱۰۹۶۰ . ۴۰- هر که بدی را به خوبی دفع کند (و به عوض بدی نیکی نماید) پیروزی یابد .

۴۱- هر که بدی را ناخوش دارد نگه داشته شود .

۴۲- از بزرگترین مکر نیکو دانستن بدی است .

۴۳- شَرِّی که بعد از آن بهشت باشد شَرِّ نیست (بلکه خیر محض است و شاید مقصود بلیاتی باشد که خداوند پاداش آن را بهشت قرار دهد که اکثر مردم آن را شرِّ بحساب آورند) .

۴۴- ملائک بدی (و اصل و ریشه شرِّ) طمع داشتن است (زیرا کسی که طمع داشت دست بهر بدی دراز خواهد کرد تا به هدف خود رسد) .

۴۵- پرهیز کننده از بدی مانند فاعل خیر است (شاید در اجر و ثواب مانند او باشد) .

۴۶- خیری را که به سبب آن شَرِّی را به دست آوری خیر به حساب نیاور .

۴۷- برای کسی که اشرار را می شناسد سزاوار این است که از آنها کناره

گیری کند .

۴۸- بر بدی مرد به کثرت غلبه حرص او و سختی طمعش استدلال می شود .

ص ۶۹۴

۴۹- بئس الذخر فعل الشّرّ ۴۴۰۵ .

۵۰- أشدّ شیء عقابا الشّرّ ۲۹۲۷ .

۵۱- الشّرّ مرکب الحرص ، و الهوی مرکب الفتنه ۱۸۷۰ .

۵۲- الشّرّ أقیح الأبواب ، و فاعله شرّ الأصحاب ۲۱۴۷ .

۵۳- الشّرّ کامن فی طبیعه کلّ أحد ، فإن غلبه صاحبه بطن ، و إن لم یغلبه ظهر ۲۱۹۰ .

۵۴- احصد الشّرّ من صدر غیرک بقلعه من صدرک ۲۲۹۳ .

۵۵- امح الشّرّ من قلبک ، تترك نفسك ، و یتقبل عملک ۲۳۰۱ .

۵۶- إذا رأیتم الشّرّ فابعدوا عنه ۴۰۲۴ .

۵۷- الغالب بالشّرّ مغلوب ۱۰۸۵ .

۵۸- اجتنبوا الشّرّ فإن شراً من الشّرّ فاعله ۲۵۳۳ . ۴۹- بد ذخیره ایست انجام دادن بدی .

۵۰- سخت ترین چیز به حسب بازخواست بدی کردن است .

۵۱- بدی مرکب و سواری حرص ، و خواهش مرکب سواری فتنه است .

۵۲- بدی زشت ترین درها ، و زشت کار بدترین یارانست .

۵۳- بدی در طبع و خوی هر فردی پنهانست ، پس اگر صاحب آن بر آن غلبه نمود پنهان ماند ، و اگر غلبه ننماید آشکار گردد .

۵۴- بدی را از سینه غیر خود با کندن آن از سینه خود درو نما .

۵۵- بدی را از دل خود برطرف کن ، تا نفس تو پاکیزه گشته ، و عملت پذیرفته شود .

- ۵۶- هر گاه بدی را دیدید از آن دوری نمائید .
- ۵۷- غلبه کننده به بدی (در حقیقت) مغلوب است .
- ۵۸- از بدی پرهیزید زیرا بدتر از بدی کننده آنست .

ص ۶۹۵

۵۹- عاده الأشرار أذیه الرفاق ۶۲۴۵ .

۶۰- عاده الأشرار معاده الأخیار

۶۱- کَلَّ غَالِبٌ بِالشَّرِّ مَغْلُوبٌ ۶۸۵۴ .

۶۲- الشَّرِيرُ لَا يَظُنُّ بِأَحَدٍ خَيْرًا لِأَنَّهُ لَا يَرَاهُ إِلَّا بِطَبَعِ نَفْسِهِ ۱۹۰۳ .

۶۳- احذر الشرير عند إقبال الدّوله لئلا يزيلها عنك و عند إدبارها لئلا يعين عليك ۲۵۹۲ .

۶۴- إِيَّاكَ أَنْ تَعْتَرَّ بِغَلْطِهِ شَرِيرٌ بِالْخَيْرِ ۲۷۴۹ .

۶۵- إِيَّاكَ أَنْ تَسْتَوْحِشَ مِنْ غَلْطِهِ خَيْرٌ بِالشَّرِّ ۲۷۴۹ .

۶۶- جَانِبُوا الْأَشْرَارَ وَ جَالَسُوا الْأَخْيَارَ ۴۷۴۶ . ۵۹- عَادَتُ بَدَانِ آزَارِ كَرْدِنِ رَفِيقَانِ اسْتِ .

۶۰- عَادَتُ بَدَانِ دَشْمَنِ كَرْدِنِ بَا خَوْبَانِ اسْتِ .

۶۱- هَرِ غَلْبِهِ كَنْنَدِهْ بِهْ بَدِي مَغْلُوبِ خَوَاهِدِ بُوْدِ .

۶۲- آدَمِ بَسِيَارِ بَدِ بِهْ كَسِي گِمَانِ خَوْبِي نَمِي بَرْدِ زِيْرَا او رَا نَمِي بِيْنْدِ مَگَرِ بَخُوِي وَ خَصْلَتِ نَفْسِ خُوْدِ .

۶۳- از آدم بسیار بد در وقت رو آوردن دولت دوری نما برای این که مبادا آن را از تو زائل کند ، و در هنگام پشت گردانیدن آن برای این که مبادا علیه تو اقدام نماید .

۶۴- بر حذر باش از این که فریب خوری از کسی که در او شر و بدی غلبه کرده به سبب اشتباه انجام دادن او کار خیر را . (یعنی عمل خوب او سبب نشود که فریب او را خوری وی را آدم خوبی دانی ، ممکن است آن را یا اشتباه انجام داده و یا می خواهد دیگران را به غلط اندازد تا به هدفش نائل گردد) .

۶۵- دوری کن از این که وحشت کنی از نیکو کاری که اشتباهها بدی را انجام دهد (بلکه باید از کسی وحشت نمود که بدکار باشد نه آنکه غفلتا از او یک بدی صادر شده باشد) .

۶۶- از بدان دوری کرده ، و

با نیکان همنشینی نماید .

ص ۶۹۶

۶۷- دول الأشرار محن الأخیار ۵۱۱۴ .

۶۸- شرّ الأشرار من لا یتحیی من الناس و لا یخاف الله سبحانه ۵۷۱۱ .

۶۹- شرّ الأشرار من یتبجج بالشرّ ۵۷۲۷ .

الشرف و ذو الشرف

۱- الشرف بالهمم العالیه لا بالزّم البالیه ۱۹۹۱ .

۲- أعظم الشرف التّواضع ۲۹۰۱ .

۳- أفضل الشرف الأدب ۲۹۰۰ .

۴- أشرف الشرف العلم ۲۹۲۴ . ۶۷- دولت های بدها محنت های نیکان است . (یعنی سبب غم و اندوه و آزار خوبان خواهد شد) .

۶۸- بدترین بدان کسی است که از مردم شرم نکند ، و از خدای سبحان نترسد .

۶۹- بدترین بدان کسی است که به بدی (که می کند یا دیگری آن را انجام می دهد) شاد گردد .

شرافت و شریف ۱- بلندی مرتبه به همّت های بلند است نه به استخوانهای پوسیده (یعنی مردگان که به آنها بر خود بیالند) .

۲- بزرگترین شرف و بلندی مرتبه فروتنی است .

۳- افزونترین شرف و بلندی مرتبه ادب است .

۴- بلندترین شرف و بلندی مرتبه علم است .

ص ۶۹۷

۵- أفضل الشرف بذل الإحسان ۲۹۹۳ .

۶- أفضل الشرف كفّ الأذى ، و بذل الإحسان ۳۲۸۵ .

٧- الشرف مزيه ٨ .

٨- الشرف اصطناع العشيره ٩٦٣ .

٩- إنما الشرف بالعقل و الأدب ، لا بالمال و الحسب ٣٨٧٣ .

١٠- سلم الشرف التواضع ، و السخاء ٥٦١٩ .

١١- شرف المؤمن إيمانه ، و عزه بطاعته ٥٧٥٩ .

١٢- شرف الرجل نزاهته ، و جماله مروته ٥٧٥٨ .

١٣- من عرف شرف معناه صانه عن دناءه شهوته و زور مناه ٩٠٦٩ .

١٤- من كمال الشرف الأخذ بجوامع الفضل (الفضائل) ٩٣٥٧ . ٥- افزونترین بلندی مرتبه بذل احسان

است .

۶- افزوتترین شرف بازداشتن اذیت و آزار ، و عطا کردن احسان است .

۷- بلندی مرتبه مزیت است .

۸- بزرگی احسان کردن به خویشان است .

۹- جز این نیست که شرف به عقل و ادب است ، نه به مال و حسب .

۱۰- نردبان شرف و بلندی مرتبه فروتنی و سخاوت است .

۱۱- شرف مؤمن ایمان او ، و عزّتش به فرمانبرداری اوست .

۱۲- شرف مرد پاکیزگی او ، و زیبایی او مردانگی اوست .

۱۳- هر که شرف معنی و مقصد خود را شناسد آنرا از پستی خواهش و دروغ آرزوهایش نگهداری کند .

۱۴- از کمال بلندی مرتبه است چنگ زدن به جمع کننده های فضیلت و یا افزونیها .

ص ۶۹۸

۱۵- لا یکمل الشرف إلا بالسّخاء و التّواضع ۱۰۸۱۵ .

۱۶- الشّریف من شرفت خلاله ۷۳۴ .

۱۷- الأطراف مجالس الأشراف ۹۸۹ .

۱۸- ذو الشّرف لا تبطره منزله نالها ، و إن عظمت كالجبل العذی لا تزعه الزّیاح ، و الدّنی تبطره أدنی منزله كالکلاء العذی

یحزّکه مرّ التّسیم ۵۱۹۷ .

۱۹- ما جار شریف ۹۵۸۴ .

المشرق و المغرب

۱- و سئل - علیه السّلام - عن مسافه ما بین المشرق و المغرب فقال : مسیر ۱۵- شرف و بلندی مرتبه کامل نخواهد گردید مگر

به سخاوت و فروتنی .

۱۶- بلند مرتبه کسی است که خصلت های او بلند باشد .

۱۷- ناحیه و کنارها جای نشستن اشراف و بزرگان است (ممکن است از این جهت باشد که مایلند مکانی را در مجلس یا محل انتخاب کنند که خلوت تر بوده و تا فارغ البال تر باشند).

۱۸- صاحب شرف (یعنی شخص بلند مرتبه) به طغیان نیاورد و یا مدهوش نسازد او

را مقام و منزلتی که به او رسد هر چند بزرگ باشد ، مانند کوهی که بادها آن را به حرکت در نیاورد ، و آدم فرو مایه و پست مرتبه کوچکترین مقام و منزلت او را طاعی و یا مدهوش ساخته و به حرکت در آمده مانند گیاهی که آن را نسیمی به حرکت در آورد .

۱۹- هیچ شریف و بلند مرتبه ای جور و ستم نخواهد نمود . (یعنی آنکه ستم می نماید او لئیم است) .

مشرق و مغرب ۱- از آن بزرگوار- علیه السلام- از مسافت میان مشرق و مغرب پرسیده شد حضرت

ص ۶۹۹

یوم للشمس ۹۸۷۴ .

الشرك

۱- أضْرَ شَيْءٌ الشَّرْكَ ۲۸۷۴ .

۲- أَيْسَرُ الزِّيَاءِ الشَّرْكَ ۲۸۷۵ .

۳- إِنَّ أَدْنَى الزِّيَاءِ شَرْكَ ۳۳۸۹ .

۴- الإِشْرَاكُ كُفْرٌ ۱۳۸ .

۵- آفه الإیمان الشَّرْكَ ۳۹۱۵ . فرمود : مسیر یک روز آفتاب است (و اگر ثابت باشد که خورشید در هر ثانیه هشت کیلومتر راه طی می کند مسیر یک روز آن ششصد و نود و یک هزار و دویست کیلومتر می شود . و به چنین سرعت سیری اشاره شده در روایتی که نقل گردیده از پیامبر گرامی اسلام صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَآلِهِ وَسَلَّمَ که از جبرئیل سؤال کرد که آیا ظهر شده است عرضه داشت : نه ، بله حضرت فرمود : این چه جوابی است عرضه داشت وقتی که گفتم : نه فوراً آفتاب به اندازه پانصد سال راه (عادی بشری) را طی کرد ظهر شد گفتم : بلی ، قرآن هم سیر خورشید را در سوره یس تقویت می کند و می فرماید :
الشَّمْسُ تَجْرِي لِمُسْتَقَرٍّ لَهَا)

یس ۳۹) آفتاب برای قرار گاه خود روان خواهد بود).

شرک به خدا ۱- مضرترین چیز شریک قرار دادن برای خداست .

۲- سهل ترین ریاء شرک است .

۳- براستی که پائین ترین مراتب ریا (و عملی که آدمی برای دیدن کسی بجا می آورد تا او را خوب بحساب آورند) شرک است .

۴- شریک گردانیدن غیر خدا را با خدا کفر است .

۵- آفت ایمان (یعنی یگانه چیزی که ایمان را فاسد می نماید) شرک خواهد بود .

ص ۷۰۰

۶- سبب الهلاک الشّرك ۵۵۴۱ .

الشركه

۱- شارکوا الذی قد أقبل علیه الرزق ، فإنه أجدر بالحظّ ، و أخلق بالغنی ۵۷۹۰ .

الشّره و الشّره

۱- الشّره یشین النّفس ، و یفسد الدّین ، و یزری بالفتوّه ۱۸۶۶ .

۲- احذروا الشّره فإنه خلق مردی ۲۵۷۹ .

۳- احذر الشّره ، فکم من أکله منعت أکلات ۲۶۰۲ .

۴- إیّاک و الشّره ، فإنه یفسد الورع ، و یدخل النّار ۲۶۶۱ . ۶- سبب هلاکت شرک به خداست .

شرکت ۱- با کسی که روزی به او رو آورده شریک شوید ، زیرا که او به بهره مندی سزاوارتر ، و به توانگری لایق تر است .

غلبه حرص و حریص ۱- غلبه حرص نفس را عیناک ساخته و دین را فاسد نموده و جوانمردی را لکه دار می نماید . (سعدی گوید :

بدوزد شره دیده هوشمند

در آرد طمع مرغ و ماهی به بند)

۲- از غلبه حرص دوری کنید ، زیرا که آن خوئی است (در مهالك و در فتنه ها) اندازنده و یا هلاک کننده .

۳- از غلبه حرص پرهیز نما ، پس بسا از خوردنی که از چندین خوردن منع کند .

۴- بر تو باد به دوری از غلبه حرص ، زیرا که آن پارسائی را تباه ساخته ، و در

ص ۷۰۱

۵- إِيَّاكَ وَ الشَّرَّهَ ، فَإِنَّهُ رَأْسُ كُلِّ دَيْتِيهَ ، وَ أَسَّ كُلِّ رَذِيلَهَ ۲۶۶۸ .

۶- إِيَّاكُمْ وَ دِنَاءَهَ الشَّرَّهَ وَ الطَّمَعِ ، فَإِنَّهُ رَأْسُ كُلِّ شَرِّ ، وَ مَزْرَعَهَ الدَّلِّ ، وَ مَهِينِ النَّفْسِ ، وَ مَتَعِبِ الْجَسَدِ ۲۷۴۳ .

۷- الشَّرَّهَ مَذَلَّهَ ۲۰۵ .

۸- الشَّرَّهَ دَاعِيَهَ الشَّرِّ ۳۵۳ .

۹- الشَّرَّهَ أَوَّلَ الطَّمَعِ ۶۶۰ .

۱۰- الشَّرَّهَ سَجِيَهَ الْأَرْجَاسِ ۷۳۰ .

۱۱- الشَّرَّهَ يَكْثُرُ الْغَضَبُ ۸۰۰ .

-۱۲

الشَّره جامع لمساوی العیوب ۱۱۲۹ .

۱۳- الشَّره أسَّ کلَّ شَرَّ ۱۱۶۷ . آتش داخل می کند .

۵- بر تو باد به دوری از غلبه حرص ، زیرا که آن سر هر پستی مرتبه و اصل بنای هر رذالت است .

۶- از پستی مرتبه حرص و طمع دوری نمائید ، زیرا که آن سر هر بدی ، و کشت زار ذلَّت ، و خوار کننده نفس ، و به تعب اندازنده بدن خواهد بود .

۷- غلبه حرص خوار کننده یا جایگاه خواریست .

۸- غلبه حرص خواننده (آدمی) به جانب بدیهاست .

۹- غلبه حرص اول و مبدأ طمع است .

۱۰- غلبه حرص خصلت پلیدان است .

۱۱- غلبه حرص خشم را فراوان می سازد و یا بر می انگیزد .

۱۲- غلبه حرص فراهم آورنده بدیهای عیبهاست .

۱۳- غلبه حرص اساس و زیر بنای هر بدی است .

ص ۷۰۲

۱۴- الشَّره من مساوی الأخلاق ۱۱۸۲ .

۱۵- بالشَّره تشان الأخلاق ۴۲۲۳ .

۱۶- بئس الطَّبع الشَّره ۴۳۸۸ .

۱۷- ثمره الشَّره التَّهَجُّم علی العیوب ۴۶۳۰ .

۱۸- رأس المعائب الشَّره ۵۲۳۰ .

۱۹- سلاح الحرص الشَّره ۵۵۵۳ .

۲۰- ضادوا الشَّره بالعفَّه ۵۹۱۷ .

۲۱- کفی بالشَّره هلکا ۷۰۱۴.

۲۲- لکلّ شیء بذر، و بذر الشَّرّ الشَّره ۷۳۱۱. ۱۴- غلبه حرص از خصلت های بد انسان است.

۱۵- به وسیله غلبه حرص خوی و خصلت ها عیناک می گردد.

۱۶- بد خصلتی است غلبه حرص (زیرا پیوسته آدمی را در رنج انداخته و او را از آخرت باز می دارد).

۱۷- ثمره و میوه حرص زیاد، هجوم و دخول در عیبهاست.

۱۸- سر عیبهها غلبه حرص است (زیرا وقتی حرص غلبه کرد خدا فراموش شود و

بدبختی را به دنبال آورد).

۱۹- سلاح و ابزار جنگی حرص غلبه حرص و یا نشاط و تیزی جوانی باشد (زیرا جوان در اثر نیروی جوانی زیاد به دنبال دنیا رود در نتیجه تیزی جوانی سلاح حرص گردد).

۲۰- غلبه حرص را با عفت و پارسائی از میان بردارید .

۲۱- بس است برای غلبه حرص هلاک شدن .

۲۲- برای هر چیزی بذر و تخمی است ، و بذر و تخم بدی غلبه حرص است .

ص ۷۰۳

۲۳- لیس مع الشره عفاف ۷۵۱۰ .

۲۴- من شرهت نفسه ذلّ موسرا ۸۴۴۰ .

۲۵- مادون الشره عفاف ۹۴۶۶ .

۲۶- کلّ شره معنی ۶۸۳۴ .

۲۷- لن یلقى الشره راضیا ۷۴۰۷ .

الشیطان

۱- احذروا عدوّا نفذ فی الصّدر خفیا ، و نفث فی الآذان نجیا ۳۶۲۳ .

۲- احذروا عدوّ الله إبلیس أن یعدیکم بدائه أو یستفزکم بخيله و رجله ، فقد فوّق لکم سهم الوعید و رماکم من مکان قریب ۲۶۲۵ . ۲۳- با غلبه حرص پاکدامنی نیست .

۲۴- هر که نفسش حریص باشد در حالی که توانگر است خوار خواهد بود .

۲۵- هر چه غیر از غلبه حرص است پاکدامنی و عفاف خواهد بود (مرحوم خوانساری فرموده : نیست نزد غلبه حرص عفافی)

۲۶- هر صاحب حرص زیادی به رنج افتاده است .

۲۷- هر گز صاحب حرص زیاد خوشنود ملاقات نمی شود . (یعنی همیشه از نصیب الهی ناراضی است) .

شیطان ۱- از دشمنی که در سینه ها پنهانی نفوذ نموده ، و در گوشها به طریق نجوی و راز گویی دمیده (یعنی شیطان) دوری نماید .

۲- از دشمن خدا شیطان آنکه در گذراند شما

را به مکر خود، و یا شما را به سواره و پیادگان خود بر انگیزاند دوری کنید، پس به تحقیق که برای شما تیر ترسانیدن را در کمان گذاشته، و از مکان نزدیکی به سوی شما پرتاب نموده است (یعنی متوجه

ص ۷۰۴

۳- جعلهم مرمی نبله، و موطاً قدمه، و مأخذ یده ۴۷۸۴.

۴- جعلوا (اتخذوا) الشیطان لأمرهم مالکا (ملاکا)، و جعلهم (اتخذهم) له أشراکا، ففرّخ فی صدورهم، و دبّ و درج فی حجورهم، فنظر بأعينهم، و نطق بألسنتهم، و ركب بهم الزلزل، و زین لهم الخطل فعل من شرکه الشیطان فی سلطانه، و نطق بالباطل علی لسانه ۴۸۰۲.

۵- دعاکم ربکم سبحانه فنفرتم و ولّیتم، و دعاکم الشیطان فاستجبتم و أقبّلتم ۵۱۵۷.

۶- صافّوا الشیطان بالمجاهده، و اغلبوه بالمخالفة تزکوا أنفسکم، باشید با تمام نیرو به جنگ شما بسیج شده، و به شما هم تیر ترس او رسیده خود را نجات دهید، مبادا از او پیروی نمائید که جایگاه شما دوزخ خواهد بود).

۳- (آن بزرگوار این عبارت را در ذکر شیطان در وصف عده ای که به وسیله او اغواء شده اند فرموده:) آنها را نشانه تیر خود، و محل سائیدن قدم خویش، و جایگاه گرفتن دست خود قرار داده است (یعنی چنان مطیع اویند که آنی جدا نخواهند شد و خاک پای او قرار خواهند گرفت).

۴- (آن بزرگوار در باره جمعی که سرزنششان فرموده چنین بیانی دارد:)

شیطان را برای کارهای خود مالک و یا ملاک قرار داده ، او هم آنها را شریک های خویش اتخاذ نموده ، پس در سینه های آنان جوجه کرده ، و به جنبش در آمده ، و در کنارهایشان راه افتاده ، پس با چشم آنان نظر نموده ، و به زبانهایشان گویا گشته ، و آنها را بر لغزش سوار کرده ، و برایشان گفتار فاسد را آرایش داده ، مانند عمل کسی که شیطان در سلطنت او شریک شده ، و بر زبان او به باطل گویا گشته است .

۵- پروردگار سبحان شما را خواند پس شما گریخته و پشت نمودید ، اما شیطان شما را دعوت کرده دعوت او را لبیک گفته و رو آورده اید .

۶- در برابر شیطان به جنگ و پیکار صف کشید ، و بر او به مخالفت غلبه کنید

ص ۷۰۵

و تعلقوا عند الله درجاتکم ۵۸۸۱ .

۷- غرور الشیطان یسؤل ، و یطمع ۶۳۸۹ .

۸- لا تطیعوا الأدعیاء الذین شربتم بصفوکم کدرهم و خلطتم بصحتکم مرضهم ، و أدخلتم فی حقکم باطلهم ۱۰۲۴۹ .

۹- لا تجعلن للشیطان فی عملک نصیبا ، و لا علی نفسک سییلا ۱۰۲۷۳ .

الاشتغال

۱- کن مشغولا بما أنت عنه مسئول ۷۱۴۳ .

۲- من اشتغل بغير المهم ضیع الأهم ۸۶۰۷ . تا پاکیزه شود نفسهای شما ، و در نزد خدا درجات شما بالا رود .

۷- فریب شیطان گمراه کرده و بطمع می اندازد .

۸- (این فراز از فرازهای خطبه مفصل قاصعه ۲۳۴ نهج البلاغه است که در وصف شیطان ایراد فرموده) از ادعیاء (پسر خوانده ها کسانی که در ظاهر ادعای اسلام کرده و

در باطن کافرند مانند پسر خوانده که در واقع پسر نمی باشند) پیروی ننمایید کسانی که آب خالص خود را با آب تیره آنها نوشیده، و تندرستی (و صحت دین) خویش را با بیماری (و کفر و نفاق) آنها مخلوط نموده، و در حق خود باطلشان را وارد ساخته اید. (در حالی که آنها اساس فسق و ملازم معصیت می باشند که شیطان آنها را شتران بارکش گمراهی اتخاذ نموده است).

۹- برای شیطان هرگز در عملت نصیب و بهره ای و برای نفست راهی قرار مده (بلکه باید عمل را خالص انجام داد).

مشغول بودن ۱- به آنچه از آن پرسش شوی (از عقائد و احکام الهی) اشتغال ورز.

۲- هر که به غیر مهم اشتغال ورزد مهم تر را ضایع نماید (آری همیشه وقت

ص ۷۰۶

۳- شغل من الجنّه و النار امامه ۵۷۷۴.

۴- شغل من كانت التجاه و مرضات الله مرامه ۵۷۷۵.

الشفیع و الشافع

۱- الشفیع جناح الطالب ۳۷۹.

۲- شافع المجرم خضوعه بالمعذره ۵۷۶۰.

۳- شافع المذنب إقراره، و توبته اعتذاره ۵۷۶۱.

۴- شافع الخلق العمل بالحق، و لزوم الصّیّدق ۵۷۸۹. انسان یا باید صرف مهم گردد و یا صرف اهم شکی نیست در این که باید وقت را صرف مهمتر بنماید).

۳- مشغول است کسی که بهشت و جهنم پیش او باشد (یعنی کسی که معتقد به آنها بود بیکار نخواهد نشست در فکر توشه است).

۴- مشغول است کسی که رستگاری و خوشنودی خدا عقیده و مطلوب او باشد.

شفیع و شافع ۱- شفاعت

کننده پر و بال طلب کننده است . (یعنی با شفاعت می توان به جانب مقصد پرید و به هدف رسید) .

۲- شفاعت کننده گنهکار فروتنی کردن اوست به عذر خواهی (یعنی همین که فروتنی کند و برای پوزش حاضر گردد در شفاعت او کفایت می نماید) .

۳- شافع گنهکار اقرار او و توبه اش اعتذار او خواهد بود .

۴- شفاعت کننده خلق عمل به حق ، و ملازم بودن با صدق است .

ص ۷۰۷

الشَّقَاق

۱- مع الشَّقَاق تَكُونُ النَّبُوهُ ۹۷۴۴ .

الشَّقَاء

۱- كَلَّ شَقَاءٌ إِلَى رِخَاءٍ ۶۸۴۸ .

۲- مِنْ الشَّقَاءِ احْتِقَابُ الْحَرَامِ ۹۲۷۱ .

۳- مِنْ الشَّقَاءِ إِفْسَادُ الْمَعَادِ ۹۲۷۴ .

۴- مِنْ عَلَامَةِ الشَّقَاءِ غَشُّ الصِّدِّيقِ ۹۲۹۷ .

۵- مِنْ عَلَامَاتِ الشَّقَاءِ الْإِسَاءَةُ إِلَى الْأَخْيَارِ ۹۳۰۷ .

۶- مِنْ شَقَاءِ الْمَرْءِ أَنْ يَفْسِدَ الشُّكُّ يَقِينَهُ ۹۳۴۵ . اختلاف و شکاف ۱- با مخالفت و دشمنی کنندی حاصل می شود (ولی بر عکس کسی که با مردم باشد پیشرفت در کار خواهد داشت) .

بدبختی ۱- هر بدبختی بسوی فراخی است . (یعنی دائمی نخواهد بود چون دنیا متحول است) .

۲- از بدبختی است ، ذخیره کردن حرام (یا مال حرام) .

۳- از بدبختی است فاسد کردن معاد .

۴- از نشانه بدبختی است با دوست ناصاف بودن .

۵- از نشانه های بدبختی است اسائه ادب نسبت به نیکان .

۶- از بدبختی مرد آنست که شکّ یقین او را فاسد نماید (و برای آمال و

ص ۷۰۸

۷- من الشّقاء أن يصون المرء دنياه بدینه ۹۳۴۶ .

۸- من الشّقاء فساد التّيه ۹۴۰۲ .

۹- إن من الشّقاء إفساد المعاد ۳۳۹۹ .

الشقی

۱- الشقی من اغترّ بحاله و انخدع لغرور آماله ۱۷۹۹ .

۲- أشقاكم أحرصكم ۲۸۳۵ .

۳- أشقی الناس من باع دینه بدنیا غیره ۳۱۵۶ .

۴- کم من شقیّ حضره أجله و هو مجدّ فی الطّلب ۶۹۶۷ . آرزوهای دنیوی که مشکوک است آخرت یقینی خویش را تباه سازد .

۷- از بدبختی است که مرد (آدمی) دنیایش را به دین خود نگهداری کند .

۸- از بدبختی است فاسد بودن نیت و قصد (هر چند اصل عمل را بجا نیاورد) .

۹- براستی که از بدبختی است تباه

کردن معاد . (یعنی انسان کاری کند که باعث تباهی معادش گردد) .

۱- بدبخت کسی است که بحال خود مغرور گشته و از فریب دادن امیدهای او فریب خورد .

۲- بدبخت ترین شما حریص ترین شماست .

۳- بدبخت ترین مردم کسی است که دینش را به دنیای غیر خود بفروشد .

۴- بسا بدبختی که او را مرگ حاضر شده و او در طلب (دنیا) کوشا باشد .

ص ۷۰۹

الشکر و الشاکر

قسمت اول

۱- الشکر أحد الجزائین ۱۶۸۶ .

۲- الشکر علی النعمه جزاء لماضيها ، و اجتلاب لآتيها ۲۰۴۴ .

۳- الشکر أعظم قدرا من المعروف ، لأنّ الشکر يبقی و المعروف يفنى ۲۱۷۶ .

۴- اشکر تزدد ۲۲۵۶ .

۵- استدم الشکر ، تدم عليك النعمه ۲۲۷۴ .

۶- اشتغل بشکر النعمه عن التّطرب بها ۲۳۲۰ .

۷- أكثر النّظر إلى من فضّلت عليه ، فإنّ ذلك من أبواب الشکر ۲۳۷۵ . شکر و شاکر ۱- شکر یکی از دو پاداش است .

۲- شکر بر نعمت پاداش گذشته آن و سبب زیادتى آینده آنست .

۳- شکر بزرگتر از احسان است از جهت قدر و منزلت ، برای این که شکر باقی مانده ، و احسان فانی می شود .

۴- شکر کن تا زیاد کنی .

۵- به شکر ادامه ده ، تا بر تو نعمت دوام پیدا کند .

۶- به جای شادمانی کردن به نعمت به شکر نعمت مشغول شو .

۷- به سوی کسی که تو بر او برتی و زیادتی داری نظر بسیار کن که چنین کاری از درهای شکر است ، (این معنی یکی از طرق سازندگی است که وقتی انسان در امور دنیا به زیر دست خود نظر کرد ،

بیشتر به نعمت های خدا در حقش پی می برد ، اما در امور اخرویه باید انسان به بالا دست خود نظر کند تا باعث سعی و تلاش

ص ۷۱۰

۸- اشکر من أنعم علیک ، و أنعم علی من شکرک ، فإنه لا زوال للنعمه إذا شکرک ، و لا بقاء لها إذا کفرت ۲۴۲۳ .

۹- اجعل جزاء النعمه علیک الإحسان إلی من أساء إلیک ۲۴۶۸ .

۱۰- أحسنوا جوار نعم اللّٰین و الدّٰینا بالشّکر لمن دلّ (دلکم) علیها ۲۵۱۹ .

۱۱- اغتتموا الشّکر ، فأدنی نفعه الزّیاده ۲۵۳۵ .

۱۲- أحسن السّمعہ شکر ینشر ۳۰۱۳ .

۱۳- أحسن شکر النّعم الإنعام بها ۳۰۴۲ . (بیشتری گردد) .

۸- سپاسگزاری کن نسبت به کسی که بر تو انعام کند (چه خدا باشد یا غیر او) و انعام کن بر کسی که شکر تو را نماید ، زیرا برای نعمت زوالی نیست هر گاه سپاسگزاری شود ، و بقائی برای آن نبوده زمانی که کفران گردد .

۹- قرار بده پاداش نعمت بر خود را احسان به کسی که نسبت به تو بد کرده است .

۱۰- همسایگی نعمت های دین و دنیا را به سپاسگزاری کسی که شما را بر آنها راهنمایی می نماید نیکو کنید . (یعنی با شکر نعمت خوش همسایگی با نعمت است که در نتیجه بقاء آن ثابت می شود) .

۱۱- غنیمت دارید شکر را چون پائین ترین نفعش زیادتی است .

۱۲- نیکوترین شنیدن شکری است که پراکنده شود ، (پوشیده نماند که اگر کسی عمل عبادی را انجام دهد برای این که دیگران بشنوند و بر حالات او مطلع گردند ، عمل بدی را انجام

داده بلکه باطل خواهد بود ، ولی مثل بعض صدقات ، و شکر کسی که به او احسانی کرده ، شنواندن آن نه تنها نکوهش نشده بلکه مستحسن هم خواهد بود چون نتیجه بهتری خواهد داشت) .

۱۳- بهترین شکر نعمت ها نعمت دادنست به آنها (یعنی دیگران را هم از آنها

ص ۷۱۱

۱۴- أَحَقَّ مِنْ بَرِّتٍ مَنْ لَا يَغْفُلُ بِرِّكَ ۳۰۶۸ .

۱۵- أَحَقُّ مِنْ شُكْرِ مَنْ لَا يَمْنَعُ مَزِيدَكَ ۳۰۶۹ .

۱۶- أَوَّلُ مَا يَجِبُ عَلَيْكُمْ لِلَّهِ سُبْحَانَهُ شُكْرُ أَيَادِيهِ ، وَابْتِغَاءُ مَرَضِيهِ ۳۳۲۹ .

۱۷- أَبْلَغُ مَا تَسْتَمِدُّ بِهِ النَّعْمَةَ الشُّكْرُ ، وَأَعْظَمُ مَا تَمَخَّصُ بِهِ الْمُحَنَّهُ الصَّبْرَ ۳۳۴۸ .

۱۸- أَحَقُّ النَّاسِ بِزِيَادَةِ النَّعْمَةِ ، أَشْكُرُهُمْ لَمَّا أُعْطِيَ مِنْهَا ۳۳۴۹ .

۱۹- أَحَبُّ النَّاسِ إِلَى اللَّهِ سُبْحَانَهُ الْعَامِلُ فِيْمَا أَنْعَمَ بِهِ عَلَيْهِ بِالشُّكْرِ ، وَابْغَضُهُمْ إِلَيْهِ الْعَامِلُ فِي نِعْمَةٍ بِكُفْرِهَا ۳۳۵۱ . بهر مند ساختن . (

۱۴- سزاوارتر کسی که نیکوئی کنی به او فردی است که از نیکوئی تو غافل نباشد . (همواره شکر آن را به جا آورد) .

۱۵- سزاوارتر کسی که شکر کنی کسی است که جلو زیاد کردن نعمت تو را نگیرد . (یعنی در مقابل شکر نعمت ، نعمت افزایش ، چه خدا باشد و یا مخلوق او) .

۱۶- نخستین چیزی که برای خدای سبحان بر شما لازم است شکر نعمت های او ، و طلب نمودن خوشنودیهای اوست .

۱۷- رساترین چیزی که برای بقاء خود نعمت به آن مدد می جوید شکر بوده ، و بزرگترین چیزی که بوسیله آن رنج و محنت کم شده یا نابود می شود صبر است .

(یعنی شکر نعمت را زیاد

کرده، و صبر محنت را کم می نماید).

۱۸- سزاوارترین مردم بزیادی نعمت شکر کننده ترین آنهاست نسبت به آنچه از آن نعمت داده شده است.

۱۹- دوست ترین مردم در نزد خدای سبحان عمل کننده به شکر است در آنچه خداوند به آن بر او انعام نموده، و دشمن ترین آنها در نزد او عمل کننده به کفر

ص ۷۱۲

۲۰- لا يحوز الشکر إلا من بذل ماله ۱۰۷۵۰.

۲۱- إن لله تعالى في كل نعمة حقاً من الشکر، فمن أذاه زاده منها، و من قصر عنه خاطر بزوال نعمته ۳۵۸۰.

۲۲- إن العبد بين نعمة و ذنب لا يصلحهما إلا الاستغفار و الشکر ۳۶۴۷.

۲۳- الشکر زیاده ۳۳.

۲۴- الشکر مفروض ۱۳۴.

۲۵- الشکر مغنم ۲۲۵.

۲۶- الشکر یدرّ (بذر) النعم ۳۸۵. است در نعمت های او. (یعنی شکر گذار نعمتهای خدا محبوبترین و کفران کننده نعمت ها مبعوض ترین مردم است نزد خدا).

۲۰- شکر را فراهم نسازد مگر کسی که بذل مال خود کند.

۲۱- براستی که برای خدای متعال در هر نعمتی حقی است از شکر، پس هر که آن را بجا آورد خداوند زیاده گرداند آن را، و کسی که تقصیر نماید و شکر نعمت نکند خود را به مخاطره زوال نعمت قرار داده است.

۲۲- براستی که بنده میان نعمت و گناهی است که اصلاح نمی نماید آن را مگر استغفار و شکر. (یعنی از دو حال خارج نیست، یا گنهکار است که باید طلب آمرزش کند، و یا فرمانبردار بوده که باید شکر گذار باشد).

۲۳- شکر نعمت سبب

افزونی است .

۲۴- شکر واجب است . (یعنی بر انسان لازم است در مقابل صاحب نعمت کاری کند از قول و عمل و ثناء و دعاء و محبت و حسن اعتقاد که جبران احسان شود) .

۲۵- شکر نعمت غنیمت است .

۲۶- شکر نعمت ها را بسیار می گرداند . (یا شکر تخم نعمتهاست) .

ص ۷۱۳

۲۷- الشکر زینه للنعماء ۷۵۸ .

۲۸- الشکر حصن النعم ۴۶۸ .

۲۹- إظهار الغنى من الشکر ۱۱۴۰ .

۳۰- الشکر ترجمان التّیّه ، و لسان الطّویّه ۱۳۰۰ .

۳۱- الشکر زینه الرّخاء ، و حصن النعماء ۱۳۵۱ .

۳۲- الشکر مأخوذ علی أهل النعم ۱۵۳۷ .

۳۳- إن أتاکم الله بنعمه فاشکروا ۳۷۰۷ .

۳۴- إنّما ینبغی لأهل العصمه و المصنوع إلیهم فی السّیلامه أن یرحموا أهل المعصیه و الذّنوب ، و أن یکون الشکر علی معافاتهم هو الغالب علیهم ۲۷- شکر برای نعمت زینت و آرایشی است .

۲۸- شکر پناه و حصار نعمت هاست . (یعنی چنانکه حصار ، خانه را از دزد و آفات تا اندازه ای نگهداری می کند شکر ، نعمت را آن چنان محافظت می نماید) .

۲۹- اظهار توانگری (قولاً و عملاً) از جمله شکر است .

۳۰- شکر و سپاسگزاری (قولاً و عملاً) دیلماج و مترجم قصد و زبان باطن است (بنا بر این از زبان و عمل روشن خواهد شد که باطن و نیت شخص نسبت به خدا چگونه خواهد بود) .

۳۱- شکر آراستگی توسعه زندگانی و قلعه حفظ نعمت ها خواهد بود .

۳۲- شکر بر اهل نعمت ها فرا گرفته و لازم شده است .

۳۳- اگر خداوند به شما نعمتی را مرحمت کرد سپاسگزاری کنید .

۳۴-

همانا بس برای اهل عصمت (یعنی کسانی که از گناه پاکند) و افرادی که در سلامتی به آنها احسان شده سزاوار این است که بر اهل معصیت و گناهان رحم کرده (آنها را دعا نموده و پند و اندرز دهند) و بر عافیتی که نصیب آنان گردیده شکر و سپاس خدا بر آنان غالب بوده ، و بر ایشان مانع باشد . (یعنی در اغلب اوقات باید

ص ۷۱۴

و الحاجز لهم ۳۹۰۰ .

۳۵- إذا أعطيت فاشكر ۳۹۷۵ .

۳۶- إذا أنعمت بالنعمة فقد قضيت شكرها ۴۰۱۳ .

۳۷- إذا وصلت إليكم أطراف النعم فلا تنفروا أقصاها بقله الشكر ۴۱۰۶ .

۳۸- بالشكر تدوم النعمة ۴۱۸۰ .

۳۹- بالشكر تستجلب الزيادة ۴۱۹۸ .

۴۰- ثمره الشكر زيادة النعم ۴۶۲۲ .

۴۱- حسن الشكر يوجب الزيادة ۴۸۰۴ .

۴۲- خير الشكر ما كان كافلا بالمزيد ۵۰۰۷ .

۴۳- دوام الشكر عنوان درك الزيادة ۵۱۴۸ . شکر این نعمت را داشته تا همین شکر مانع و حاجز از برای گناهان و بلاها گردد . (

۳۵- هرگاه داده شدی شکر کن .

۳۶- چون به نعمتی انعام کردی و دیگری را در آن شریک گردانیدی پس در حقیقت شکر آن را بجا آوردی .

۳۷- هرگاه به شما کناره های نعمت رسد انتهای آنها را به واسطه کمی شکر رم ندهید . (یعنی تا نعمتی رسید باید آن را شکر نمود ، و گرنه بریده خواهد شد) .

۳۸- به سبب شکر نعمت پایدار خواهد شد .

۳۹- به سبب شکر زیادتی جلب خواهد گردید .

۴۰- میوه شکر زیادتی نعمت هاست .

۴۱- نیکوئی شکر سبب زیادی نعمت خواهد گردید .

۴۲- بهترین شکر آنست که متکفل و

ضامن زیادتی شود .

۴۳- شکر دائمی دلیل و باعث دریافت زیادتی نعمت است .

ص ۷۱۵

۴۴- زیاده الشکر وصله الرحم تزیدان النعم ، و تفسحان فی الأجل ۵۴۸۷ .

۴۵- سبب المزید الشکر ۵۵۴۴ .

۴۶- شکر إلهک بطول الثناء ۵۶۵۳ .

۴۷- شکر من فوقک بصدق الولاء ۵۶۵۴ .

۴۸- شکر نظیرک بحسن الإخاء ۵۶۵۵ .

۴۹- شکر من دونک بسبب العطاء ۵۶۵۶ .

۵۰- شکر النعم عصمه من التقم ۵۶۵۷ .

۵۱- شکر الإله یدرّ النعم ۵۶۵۸ .

۵۲- شکر النعمه یقضی بمزیدها ، و یوجب تجدیدها ۵۶۵۹ . ۴۴- زیادتی شکر وصله رحم نعمتها را زیاد کرده و در اجل وسعت می دهند .

(یعنی عمر را طولانی می نمایند) .

۴۵- سبب زیادتی نعمت شکر نعمت است .

۴۶- شکر خداوند تو به طول ستایش است (که پیوسته او را ستایش نمایی) .

۴۷- شکر کسی که ما فوق تست به راستی محبت و دوستی خواهد بود (که او را واقعا دوست داشته باشی گر چه نتوانی احسانش را تلافی کنی) .

۴۸- شکر مثل و مانند خود به نیکویی برادری است .

۴۹- شکر کسی که از تو پائین تر است بروان کردن عطا و بخشش خواهد بود .

۵۰- شکر نعمت ها نگهداری از عقوبتهاست (یعنی آنها را از آفات نگهداری می نماید) .

۵۱- شکر معبود نعمت ها را روان می سازد .

۵۲- شکر نعمت به زیادتی آن حکم نموده ، و موجب تازه گردانیدن آن شود .

ص ۷۱۶

۵۳- شکر النعمه أمان من تحویلها ، و کفیل بتأییدها ۵۶۱۰ .

۵۴- شکر المؤمن یظهر فی عمله ۵۶۱۱ .

۵۵- شکر المنافق لا یتجاوز لسانه ۵۶۱۲ .

۵۶- شکر نعمه سالفه یقضی بتجدد نعم مستأنفه ۵۶۶۳ .

۵۷- شکر

التَّعْمُ يَضَاعِفُهَا وَيَزِيدُهَا ٥٦٦٤ .

٥٨- شکر التَّعْمُ يوجب مزيدها ، و کفرها برهان ججودها ٥٦٦٥ .

قسمت دوم

٥٩- شکر التَّعْمَةُ أمان من حلول التَّعْمَةِ ٥٦٦٦ .

٦٠- شکر العالم علی علمه عمله به و بذله لمستحقّه ٥٦٦٧ .

٦١- شکرک للراضی عنک یزیدک رضا و وفاء (وقاء) ٥٦٦٨ . ٥٣- شکر نعمت از تغییر دادن آن امان بوده ، و پابندگی آن را در عهده گیرنده است .

٥٤- شکر مؤمن در عملش ظاهر می شود (زیرا که انجام طاعات و عبادات شکر نعمت است) .

٥٥- شکر منافق از زبانش تجاوز نمی کند (چون عملش بر خلاف نعمت است) .

٥٦- شکر نعمت گذشته حکم به تازه شدن نعمت های جدید می نماید .

٥٧- شکر نعمت ها آنها را دو چندان کرده و آنها را زیاد می گرداند .

٥٨- شکر نعمت ها موجب زیادتى آنها شده ، و کفران آن دلیل کم شدن و یا انکار آنهاست . (یعنی کسی که انکار نعمت کند انکار احسان خدا می نماید) .

٥٩- شکر نعمت از آمدن عقوبت و انتقام امان خواهد بود .

٦٠- شکر عالم بر علمش عمل کردن او به علم خود ، و بخشش و آموختن آنست به مستحق آن .

٦١- شکر تو از کسی که از تو راضی است خوشنودی و وفاداری و یا نگهداری

ص ٧١٧

٦٢- شکرک للساخط علیک یوجب لک (منه) صلاحا و تعظفا ٥٦٦٩ .

٦٣- و قال- علیه السلام- لرجل هناه بولد شکرک الواهب و بورک لک فی الموهوب ، و بلغ أشده و رزقت برّه ٥٦٧٠ .

٦٤- شکر الإحسان من أثنى علی مسدیه و ذکر بالجمیل مولیه ٥٦٧٧ .

٦٥- علیک بالشکر فی

٦٦- عليكم بدوام الشكر ، و لزوم الصبر ، فإنهما يزيدان النعمه ، و يزيلان المحنه ٦١٦٠ .

٦٧- في شكر النعم دوامها ٦٤٨٥ .

٦٨- في الشكر تكون الزيادة ٦٤٩٠ . را بر تو می افزاید .

٦٢- شکر تو از کسی که بر تو خشمناک است موجب اصلاح او نسبت به تو و مهربانی او خواهد شد .

٦٣- حضرت به مردی که او را به خاطر فرزندش تهنیت گفت به عنوان دعا فرمود : خدا تو را توفیق دهد که خدای بخشنده را شکر نموده و برای تو در بخشیده شده (فرزند) برکت داده شده ، و برسد این فرزند به کمال قوت خود و از خویش بر خوردار شوی .

٦٤- شکر احسان نموده کسی که بر احسانگر خود ستایش کند و صاحب آن را به نیکویی یاد نماید .

٦٥- بر تو باد به شکر نعمت در شادی و سختی .

٦٦- بر تو باد به شکر دائم ، و ملازمت شکیبائی ، زیرا که آنها نعمت را زیاد نموده ، و محنت و اندوه را بر طرف می سازد .

٦٧- در شکر نعمت هاست پاینده ماندن آنها .

٦٨- در شکر زیادتی می باشد .

ص ٧١٨

٦٩- قلَّه الشکر تزهد فی اصطناع المعروف ٦٧٤٦ .

٧٠- قیدوا قوادم النعم بالشکر ، فما کلَّ شارد بمردود ٦٨١٦ .

٧١- کفی بالشکر زیاده ٧٠٤٤ .

٧٢- کافل المزید الشکر ٧٢٤٧ .

٧٣- لیکن الشکر شاغلا لک علی معافاتک ممّا ابتلی به غیرک ٧٣٧٢ .

٧٤- لن یقدر أحد أن یحصن النعم بمثل شکرها ٧٤٣٥ .

٧٥- لو لم يتواعد الله سبحانه لوجب أن لا يعصى شکرًا لنعمته ٧٥٩٣ .

۶۹- کمی شکر (و تشکر از احسان کننده او را) در احسان کردن بی رغبت می گرداند . (یعنی کمتر احسان کند) .

۷۰- آمده های نعمت ها را به وسیله شکر در بند کشید ، زیرا هر گریخته بازگشته نیست (یعنی بار دیگر بر نمی گردد) .

۷۱- برای شکر کفایت می کند زیادتى نعمت .

۷۲- ضامن زیادتى شکر است .

۷۳- باید شکر بر عافیت تو را از آنچه غیر تو به آن مبتلا گردیده مشغول سازد .

(یعنی باید پیوسته شاکر عافیت باشی) .

۷۴- هرگز احدی توانائی این را ندارد که نعمت ها را نگهداری کند به مثل شکر آنها . (یعنی شکر است که آنها را پاینده دارد) .

۷۵- اگر خدای سبحان وعده عذاب نمی داد (که در مقابل نافرمانی عقاب می کنم) هر آینه واجب بود که عصیان نشود ، از جهت شکر نعمت او . (یعنی نعمتهای پروردگار ما را کفایت می کند که پیوسته او را اطاعت کرده گر چه برای خدا جهنم و عقابی متصور نمی شد) .

۷۶- هر که شکر نماید مستحق زیاده شود .

ص ۷۱۹

۷۷- من شکر دامت نعمته ۷۸۴۷ .

۷۸- من کثر شکره تضاعفت نعمه ۷۹۶۸ .

۷۹- من ألهم الشکر لم یعدم الزیاده ۸۱۴۵ .

۸۰- من لم یشکر النعمه عوقب بزوالها ۸۱۹۴ .

۸۱- من أدام الشکر استدام البرّ ۸۳۳۵ .

۸۲- من أنعم علیه فشکر کمّن ابتلی فصر ۸۴۵۳ .

۸۳- من شکر المعروف ، فقد قضی حقّه ۸۴۹۴ .

۸۴- من شکرک من غیر صنّیعه فلا تأمن ذمّه من غیر قطیعه ۸۵۶۵ .

۸۵- من شکر من أنعم علیه فقد كافاه ۸۵۱۷ . ۷۷- هر که شکر

کند نعمتش همیشگی باشد .

۷۸- هر که شکرش بسیار باشد نعمت های او چند برابر گردد .

۷۹- هر که شکر را ملهم شود (و در دل او افتد) زیادتى را از دست ندهد . (یعنی نعمت او زیاد خواهد گردید) .

۸۰- هر که نعمتی را شکر نکند جزا داده می شود بزوال نعمت .

۸۱- هر که شکری را ادامه دهد خیر و نعمت را پاینده دارد .

۸۲- هر که نعمت داده شود پس شکر کند مانند کسی است که (به بلائی) مبتلا شده پس صبر نماید (یعنی همان پاداش را خواهد داشت یا مانند او وظیفه دان خواهد بود) .

۸۳- هر که احسانی را شکر کند در حقیقت حق آن را اداء نموده است .

۸۴- هر که تو را بی احسانی شکر نماید پس از مذمت او بدون بریدنی ایمن مباش . (یعنی نباید فریب چنین شکری را خورد آدم بدی خواهد بود یا هرزه گوشت و یا غرضی از آن دارد) .

۸۵- هر که شکر کند کسی را که بر او انعام و احسان نموده است پس به تحقیق

ص ۷۲۰

۸۶- من لم یشکر الإنعام فلیعدّ من الأنعام ۸۶۶۰ .

۸۷- من شکر علی غیر إحسان ذمّ علی غیر اساءه ۸۶۹۳ .

۸۸- من بذل لك جهد عنایتة فابذل له جهد شکرک ۸۷۴۸ .

۸۹- من حاط (خلط) النعم بالشکر حیط بالمزید ۸۷۸۰ .

۹۰- من لم یحط النعم بالشکر لها فقد عرّضها لزوالها ۸۹۸۱ .

۹۱- من شکر الله زاده ۹۱۰۱ .

۹۲- من شکر النعم بجانانه استحقّ المزید قبل أن یظهر علی لسانه ۹۱۰۲ . تلافی آن نموده است

۸۶- هر که نعمت دادن را شکر نماید (و سپاس از منعم نکند) پس باید از چهارپایان شمرده شود .

۸۷- هر که بر غیر احسانی شکر کند نکوهش کند بر غیر بدی (یعنی اعتباری به شکر و نکوهش او نیست) .

۸۸- هر که در باره تو نهایت توانائی خود را در احسان بکار برد نسبت به او نهایت توانایی شکر را بکار بر .

۸۹- هر که نعمت ها را بسبب شکر نگه دارد بزیادتی (نعمت) نگه داشته خواهد شد .

۹۰- هر که نعمت ها را بسبب شکر آنها احاطه نماید (یعنی برای هر نعمتی شکری نماید) در حقیقت آنها را در معرض زوال در آورده است .

۹۱- هر که خدا را شکر نماید (نعمت های) او را زیاد کند .

۹۲- هر که بدل خود شکر نعمت ها کند پیش از آنکه بر زبانش ظاهر کند استحقاق زیادتی را پیدا خواهد نمود (از این روایت چنین استفاده می شود که وظیفه انسان در مقابل نعمت آنست که نخست در مغز و فکر خود عظمت نعمت ها و صاحب نعمت را بررسی کند و در دل لطف و احسان خدا را پروراند آن گاه به زبان

ص ۷۲۱

۹۳- من کثر شکره کثر خیره ۹۱۰۵ .

۹۴- من قلّ شکره زال خیره ۹۱۰۶ .

۹۵- من أوتی نعمه فقد استعبد بها حتّی یعتقه القیام بشکرها ۹۱۱۴ .

۹۶- من شکر الله سبحانه و جب علیه شکر تان ، إذ و فقه لشکره و هو شکر الشکر ۹۱۱۹ .

۹۷- من شکر إلیک معروفک (غیرک) فقد سألک ۹۱۳۹ .

۹۸- من لم یشکر النعمه منع الزّیاده ۹۱۶۹ .

۹۹- ما حصّنت

النَّعْمَ بِمِثْلِ الشُّكْرِ ۹۵۰۰. جاری سازد و یا آنکه آن حضرت می خواهد کمال محبت الهی را به ما بفهماند به این معنی ، کسی که می خواهد شکر نعمت ها کند هنوز به زبان نیاورده و در خاطر خطوط داده خدا نعمت او را زیاد خواهد نمود نه آنکه برای شکر دو مرحله باشد) .

۹۳- هر که شکرش بسیار باشد خیرش (و مالش) بسیار باشد .

۹۴- هر که شکرش کم باشد خیرش زائل و برطرف گردد .

۹۵- هر که نعمتی داده شود پس در حقیقت بسبب آن بنده شود تا او را ایستادگی به شکر آن آزاد سازد .

۹۶- هر که شکر خدای سبحان کند بر او شکر دوم واجب است زیرا که او را برای شکرش توفیق داده و آن شکر شکر است .

(آری -

از دست و زبان که بر آید

کز عهده شکرش بدر آید) .

۹۷- هر که احسان تو را شکر نماید پس در حقیقت از تو سؤال کرده . (و از تو توقع احسان دارد) .

۹۸- هر که نعمتی را شکر نکند از زیادتی منع شود (چه شکر و سپاس نسبت به خدا باشد و یا نسبت به خلق) .

۹۹- نعمتها به چیزی مانند شکر محکم نگه داشته نخواهد شد .

ص ۷۲۲

۱۰۰- ما شکر التَّعْمِ بِمِثْلِهَا ۹۵۴۵ .

۱۰۱- ما كان الله سبحانه ليفتح على أحد باب الشُّكْرِ و يغلق عليه باب المزيِد ۹۶۲۸ .

۱۰۲- مع الشُّكْرِ تَدْوَمُ النِّعْمَةُ ۹۷۳۲ .

۱۰۳- لا تنسوا عند النِّعْمَةِ شُكْرَكم ۱۰۲۳۶ .

۱۰۴- كن في السَّراءِ عبدا شكورا ، و في الضَّراءِ عبدا صبورا ۷۱۴۸ .

الشك و الارتياب

۱- الشُّكُّ يفسد اليقين و

بیطل الدّین ۱۸۹۴ .

۲- إِيَّاكَ وَ الشَّكَّ ، فَإِنَّهُ يَفْسِدُ الدِّينَ ، وَ يَبْطُلُ الْيَقِينَ ۲۶۳۴ . ۱۰۰- نعمت ها به چیزی مانند صرف آنها در مصارف آن شکر نخواهد گردید .

۱۰۱- چنین نیست که خدای سبحان بر احدی در شکر را باز کند و بر او در زیادتی را ببندد . (یعنی هر دو با هم ملازم خواهند بود) .

۱۰۲- با شکر نعمت پایدار می ماند .

۱۰۳- در نزد نعمت شکر خود را فراموش ننماید .

۱۰۴- در شادی بنده بسیار شکر کننده ، و در سختی بنده بسیار شکیبناش .

شک و ریب ۱- شک و تردید یقین را فاسد نموده ، و دین را باطل می گرداند .

۲- بر تو باد به دوری از شک ، زیرا که آن دین را تباه ساخته ، و یقین را باطل می نماید (پر واضح است که شک و تردید در فروع دین بی اشکال بوده ، ولی آنچه مفسد دین و مبطل یقین است تردید در اصول عقائد می باشد ، زیرا چنانکه در جای خود مبرهن است که باید انسان در اصول دین خود جازم باشد ، و اگر تردید کند دین

ص ۷۲۳

۳- أَهْلَكَ شَيْءٌ الشَّكُّ وَ الْارْتِيَابُ ، وَ أَمْلَكَ شَيْءٌ الْوَرَعُ وَ الْاجْتِنَابُ ۳۳۱۸ .

۴- الشَّكُّ ارْتِيَابٌ ۸۷ .

۵- الشَّكُّ كُفْرٌ ۱۰۸ .

۶- الشَّكُّ يَفْسِدُ الدِّينَ ۷۰۰ .

۷- الشَّكُّ يَحِطُّ الْإِيمَانَ ۷۲۳ .

۸- الشَّكُّ ثَمَرَةُ الْجَهْلِ ۷۲۵ . چنین فردی به تباهی کشیده شده ، بیچاره خواهد بود ، و اما بطلان یقین به شک ، روشن است چون وقتی در آنچه یقین به آن لازم است مانند اصول اعتقادات به مجرد آمدن احتمال

یقین ساقط شده بی ارزش خواهد بود ، یقینی با ارزش است که در مقابل آن احتمالی تصور نگردد) .

۳- هلاک کننده ترین چیز شک و بدگمانی بوده ، و نگهدارنده ترین چیز پارسائی و دوری گزیدن از گناهان است .

۴- شک اضطراب نفس است (به همین مضمون از نبی گرامی اسلام صلی الله علیه و آله و سلم روایت شده : «دع ما یریبک إلی ما لا یریبک ، فإنَّ الشَّکَّ ریبه ، و إنَّ الصِّدقَ طمأنینه» یعنی آنچه که تو را در شک اندازد واگذار ، و چیزی را که تو را به شک نیندازد اختیار نما ، زیرا که شک قلق و اضطراب بوده ، و علم به صدق و صحت ، طمأنینه و آرامش است) .

۵- شک کفر است . (یعنی در اصول عقائد بلکه در ضروریات دین) .

۶- شک و تردید دین را فاسد می کند . (بنا بر این انسان باید در دین خود با یقین قدم بردارد) .

۷- شک ایمان را باطل می سازد . (چون ایمان باید از روی یقین باشد با تردید بی فائده است) .

۸- شک میوه نادانی است .

ص ۷۲۴

۹- الارتباب یوجب الشَّکَّ ۸۲۷ .

۱۰- الشَّکُّ یطفئُ نور القلب ۱۲۴۲ .

۱۱- إِنَّمَا سَمَّیت الشَّبَهه شَبَهه لِأَنَّها تشبه الحقَّ ، فأما أولیاء الله فضیاءهم فیها یقین ، و دلیلهم سمت الهدی ، و أما أعداء الله فدعاؤهم (فدعاهم) إليها الضَّلال ، و دلیلهم العمی ۳۹۰۹ .

۱۲- آفه یقین الشَّکَّ ۳۹۱۶ .

۱۳- بدوام الشَّکَّ یحدث الشَّرک ۴۲۷۲ .

۱۴- ثمره الشَّکَّ الحیره ۴۶۱۹ .

۱۵- ربَّما أدرك الظَّنَّ بالصَّواب ۵۳۷۳ . ۹- قلق

و اضطراب و یا شک و تردید در اعتقادات موجب شرک و کفر است .

۱۰- شک نور دل را خاموش می گرداند .

۱۱- جز این نیست که شبهه ، شبهه نامیده شده به جهت این که (به حسب ظاهر) شبهه حق است (ولی با تأمیل بطلان آن روشن خواهد گردید) و اما دوستان خدا پس روشنی آنان در آن یقین بوده (که با آن شبهه را روشن نموده آن را تبدیل به یقین می کند) و رهبرشان اصل راه راست و درست است ، و اما دشمنان خدا گمراهی آنها را به سوی آن خوانده ، و رهبرشان کوری و گمراهی خواهد بود .

۱۲- آفت یقین شک است (غرض آنست که آدمی باید در اعتقادات و امور خود تحصیل یقین کند) .

۱۳- به سبب دوام شک و تردید (در معارف الهیه و یا در عقائد و عدم زوال آن) شرک حادث می شود .

۱۴- ثمره و میوه شک و تردید (در عقائد و یا در مطلق کارها) سرگردانی است .

۱۵- بسا گمان به راه راست فانی شود . (یعنی ظن حاصل نگردد ، چنانکه علم حاصل نمی شود پس باید در چنین جائی توقف کرد و یا هشدار است نسبت به

ص ۷۲۵

۱۶- سبب الحیره الشَّكِّ ۵۵۴۰ .

۱۷- عجب لمن یشكّ فی قدره الله و هو یری خلقه ۴۲۴۸ .

۱۸- فعل الرّیبه عار ، و الولوع بالغبیه نار ۶۵۸۰ .

۱۹- کلّ ما خلا یقین ظنّ و شکوک ۶۸۸۶ .

۲۰- لکلّ إنسان أرب فابعدوا عن الرّیب ۷۳۰۶ .

۲۱- لن یضلّ المرء حتّی یغلب شکّه یقینه ۷۴۵۰ .

من یتردّد یزدد شکّا ۷۹۸۹.

۲۳- من کثر شکّه فسد دینه ۷۹۹۷. کسانی که می خواهند از غیر طریق انبیاء و اوصیاء بحقائق پی ببرند، و یا آنکه بسا باشد که کامل شود و به کمال خود رسد ظنّ به راه راست).

۱۶- سبب سرگردانی شک است (زیرا آن باعث حیرانی گردد).

۱۷- عجب دارم از کسی که در قدرت خدا شک می کند در صورتی که خلق او را می بیند .

۱۸- کار با قلق و اضطراب یا تهمت و بدگمانی ننگ و عار، و حریص بودن به غیبت آتش است (آری مطلق غیبت حرام است ولی کسی که همیشه در غیبت بسر می برد گویا خودش آتش است و از او آتش می بارد و یا سبب دخول در آتش می شود).

۱۹- هر چیزی به غیر یقین گمان و شک هاست .

۲۰- برای هر انسانی عقل و یا حاجتی است پس از قلق و اضطراب یا از شک دوری نمائید (تا به مقصود خود نائل گردید).

۲۱- هرگز مردی گمراه نگردد تا آنکه شک او بر یقینش غلبه نماید (در اصول عقائد).

۲۲- هر که تردّد کند (و در عقیده و کارش مردد باشد) شکّ او زیاد شود .

۲۳- هر که شک او بسیار باشد دین او فاسد خواهد شد (زیرا صحت دین

ص ۷۲۶

۲۴- من کثرت ریبتّه ، کثرت غیبتّه ۸۰۹۴ .

۲۵- ما ارتاب مخلص ، و لا شکّ موقن ۹۵۳۲ .

۲۶- ما آمن بالله من سکن الشکّ قلبه ۹۵۳۳ .

۲۷- مجانبه الرّیب من أحسن الفتوّه ۹۷۷۶ .

۲۸- من أخیب ممّن تعدّی الیقین إلی

الشك و الحيره ٨٠٨٤ .

٢٩- يسير الشك يفسد اليقين ١٠٩٧٩ .

٣٠- لا أجبن من مريب ١٠٥٩٠ .

٣١- الزيهه توجب الظنه ٣٤٦ . بستگی به يقين دارد .

٢٤- هر که قلق و اضطرابش و یا تهمت و بدگمانیش بسیار باشد غیبت او بسیار خواهد بود (چه مردم غیبت او کنند یا او به غیبت مردم مشغول شود) .

٢٥- هیچ مخلصی قلق و اضطراب نخواهد داشت ، و هیچ یقین کننده ای شك نمی نماید .

٢٦- ایمان به خدا نیاورده است کسی که در دل او شك قرار گیرد .

٢٧- دوری کردن از ریب (قلق و اضطراب یا تهمت ها) از نیکوترین جوانمردی است .

٢٨- چه کسی محروم تر و یا زیان کارتر است از کسی که از یقین به سوی شك و حیرانی تجاوز نماید ٢٩- اندک شك (در عقائد) یقین را فاسد می کند .

٣٠- نیست ترسوتر از شك کننده (چون خاطرش از بی گناهی جمع نباشد چنانکه دارد : نیست دلیرتر از بی گناه که در خود شك ندارد) .

٣١- قلق و اضطراب موجب تهمت گردد . (یعنی وقتی کسی با تردید و با اضطراب خاطر سخن گفت بیجا نیست که او را به کذب متهم سازند) .

ص ٧٢٧

٣٢- إذا ظهرت الزيهه سائت الظنون ٤٠٥٩ .

٣٣- دع ما يريبك إلی ما لا يريبك ٥١٣٢ .

٣٤- ليصدق تحريك في الشبهات فإن من وقع فيها ارتبك ٧٣٩٦ .

٣٥- لا دين لمرتاب ، ولا مروه لمغتاب ١٠٤٤٠ .

٣٦- لا يلفی المريب صحيحا ١٠٥٦٠ .

٣٧- أذلّ الناس المرتاب ٢٩١٠ .

٣٨- المريب أبدا عليل ٨٣٩ .

٣٩- المرتاب لا دين له ١٠١٤ . ٣٢- هرگاه

ریبه (یعنی شک و تهمت یا قلق و اضطراب) ظاهر گردد گمانها بد خواهد گردید .

۳۳- آنچه تو را بشک اندازد به آنچه تو را بشک نیندازد واگذار . (یعنی در هر کاری باید آدمی به دنبال یقین رفته و از شک و تردید دوری نموده ، قلق و اضطراب را از خویش برطرف سازد) .

۳۴- باید احتیاط تو در شبهات راست باشد ، زیرا کسی که در آنها واقع شود در گل فرو رود .

۳۵- دینی برای مراتب (شک کننده در چیزی) و مروّتی برای غیبت کننده نیست .

۳۶- شک کننده یافت نمی شود صحیح (بلکه پیوسته از جهت وجدانش کوبیده شده و بیمار و علیل خواهد بود و یا راه صحیح در او دیده نمی شود) .

۳۷- خوارترین مردم کسی است که در دین خود شک کند . (و یا انسان بی صبر و حوصله می باشد) .

۳۸- صاحب تردید و اضطراب (یا بد گمان و یا گنهکار) پیوسته بیمار است .

۳۹- مراتب برای او دینی نیست (چون دین عبارت است از اعتقادات مستدل و یقینی ، و کسی که با قلق و اضطراب معتقد به چیزی شود چه در اصول و چه در

ص ۷۲۸

۴۰- الشّاك لا یقین له ۱۰۱۵ .

شکایه الضّر

۱- من شکى ضرّه إلی غیر مؤمن ، فكأنما شکى الله سبحانه ۸۷۹۱ .

۲- من شکى ضرّه إلی مؤمن ، فكأنما شکى إلی الله سبحانه ۸۷۹۲ .

الشماتة

۱- من شمت بزله غیره ، شمت غیره بزله ۹۱۰۸ .

الشور و المشاوره

۱- الشّرکه فی الرّأى تؤدّی إلی الصّواب ۱۹۴۲ . فروع ، چنین کسی البته بی دین خواهد بود) .

۴۰- شك کننده برای او یقینی نیست . (یعنی انسان باید در کارهای خود بالأخص در اعتقادات با یقین روبرو شود ، و از تردید دوری نماید ، که شك کننده دارای یقین نخواهد شد ، و احتمال داده شده که مراد از یقین دین باشد) .

شکایت بدی حال ۱- هر که بدی حال خود را به سوی غیر مؤمنی شکوه کند گویا از خدای سبحان شکوه نموده است .

۲- هر که بدی حالش را بسوی مؤمنی شکایت کند پس گویا به خدای سبحان شکوه نموده است .

سرزنش ۱- هر که بلغزش غیر خود شماتت و سرزنش کند غیر او او را بلغزشش شماتت نماید .

مشورت ۱- شرکت در رأی و مشورت کردن براه درست می کشاند .

ص ۷۲۹

۲- استشر أعداءك تعرف من رأيهم مقدار عداوتهم ، و مواضع مقاصدهم ۲۴۶۲ .

۳- استشر عدوك العاقل ، و احذر رأی صديقك الجاهل ۲۴۷۱ .

۴- اضربوا بعض الزأى ببعض يتولد منه الصواب ۲۵۶۷ .

۵- أتهموا عقولكم فإنه من الثقة بها يكون الخطاء ۲۵۷۰ .

۶- المشاوره راحه لك و تعب لغيرك ۱۸۵۷ .

۷- أفضل من شاورت ذو التجارب ، و شرّ من قارنت ذو المعائب ۳۲۷۹ .

۸- المشاوره استظهار ۱۸۲ .

۹- الاستشاره عين الهدايه ۱۰۲۱ . ۲- با دشمنان خود مشورت نما ، تا بدانی رأیشان را به اندازه دشمنی و جایگاه های مقصدهای آنها .

۳- با دشمن عاقلت مشورت کن ، و از رأی دوست نادانت

دوری نما .

۴- بعض رأی را به بعض دیگر بزنید . (یعنی در هر کاری با هم مشورت نمائید تا از سنجش دو فکر) آنچه راست و درست است متولد شود .

۵- عقلهای خویش را (به غلط و اشتباه) متهم سازید زیرا خطا از اعتماد نسبت به آن بوجود آید .

۶- مشورت کردن برای تو آسایش و برای غیر تو رنج و زحمت است .

۷- افزونترین کسی که باید با او مشورت نمایی صاحب تجربه ها بوده ، و بدترین کسی که با او همراه شوی صاحب عیبهاست .

۸- مشورت کردن پشت گرمی است (زیرا انسان تا اندازه ای در کار خود مطمئن تر خواهد گردید) .

۹- مشورت نمودن عین هدایت و رسیدن به راه صواب است .

ص ۷۳۰

۱۰- المستشير متحصن من السقط ۱۲۰۷ .

۱۱- المستشير على طرف النجاح ۱۲۱۷ .

۱۲- المشوره تجلب لك صواب غيرك ۱۵۰۹ .

۱۳- إنما حض على المشاوره لأن رأی المشير صرف و رأی المستشير مشوب بالهوى ۳۹۰۸ .

۱۴- آفه المشاوره انتقاض الآراء ۳۹۲۷ .

۱۵- إذا عزمت فاستشر ۳۹۸۷ .

۱۶- إذا أمضيت أمراً فأمضه بعد الزوئيه و مراجعه المشوره ، و لا تؤخر عمل يوم إلى غد ، و أمض لكل يوم عمله ۴۰۹۴ . ۱۰- مشورت کننده از خطا و غلط یا از افتادن در غلط متحصن خواهد بود .

۱۱- مشورت کننده مشرف بر رستگاریست .

۱۲- مشورت رأی درست غیر تو را برای تو جلب می کند .

۱۳- جز این نیست که بر مشورت کردن تحریص و تأکید شده چون رأی اشاره کننده و یا کسی که صلاحیت برای مشورت

دارد خالص و صاف است و رأی مشورت

کننده آمیخته به خواهش خواهد بود («المشیر» هم ممکن است اسم مفعول از «شیر و خیر» باشد ، یعنی کسی که برای مشورت صلاحیت دارد . و هم امکان دارد اسم فاعل از «اشار» که به معنی اشاره کننده است باشد و اسم مفعول از «شور» «مشور» خواهد بود) .

۱۴- آفت مشورت شکستن رأیهاست . (یعنی وقتی رأی یکدیگر را شکستند گویا مشورتی نشده است) .

۱۵- هرگاه تصمیم گرفتی و قصد کاری کردی مشورت نما .

۱۶- هرگاه امری را روان می سازی (و می خواهی انجام دهی) پس آن را بعد از فکر و نظر و رجوع به مشورت روان ساخته و انجام ده ، و کار روزی را به فردا پس

ص ۷۳۱

۱۷- جهل المشیر هلاک المستشیر ۴۷۶۷ .

۱۸- حقّ علی العاقل أن یضیف إلى رأیه رأی العقلاء ، و یضمّ إلى علمه علوم الحکماء ۴۹۲۰ .

۱۹- حقّ علی العاقل أن یستدیم الإرشاد و یترک الاستبداد ۴۹۲۳ .

۲۰- خیر من شاورت ذوا النّهی و العلم ، و أولو التجارب و الحزم ۴۹۹۰ .

۲۱- خیانه المستسلم و المستشیر من أفضع الأمور ، و أعظم الشّور ، و موجب عذاب السّعیر ۵۰۷۵ .

۲۲- شاور قبل أن تعزم ، و فکر قبل أن تقدم ۵۷۵۴ . مینداز ، و از برای هر روزی کارش را روان ساز . (یعنی هر کاری را باید بعد از دقت و مشورت در وقتش انجام داد) .

۱۷- نادانی کسی که با او مشورت می شود هلاکت کسی است که درخواست مشورت می نماید . (یعنی با کسی باید مشورت نمود که دانای به امور باشد)

۱۸- بر خردمند سزاوار است که بر رأی خود رأی عقلاء را اضافه نموده ، و به علم خویش علوم حکماء را ضمیمه کند .

۱۹- حق و سزاوار است بر خردمند که همیشه جویای راه راست بوده ، و استبداد و خود رأیی را ترک نماید .

۲۰- بهترین کسی که مشورت کنی صاحبان عقل و دانش و خداوندان تجربه و دور اندیشی هستند .

۲۱- خیانت کردن به مطیع و منقاد و کسی که با این کس مشورت کند از شنیعترین چیزها ، و بزرگترین بدیها ، و موجب عذاب سعیر (آتش افروخته شده) است .

۲۲- قبل از آنکه تصمیم بگیری مشورت نما ، و پیش از آنکه قدم نهی فکر کن .

ص ۷۳۲

۲۳- شاور ذوی العقول ، تأمن الزلل و الندم ۵۷۵۵ .

۲۴- شاور فی أمورک الذین یخشون الله ترشد ۵۷۵۶ .

۲۵- ظلم المستشير ظلم و خیانه ۶۰۳۷ .

۲۶- علیک بالمشاوره فإنها نتیجه الحزم ۶۰۸۵ .

۲۷- علی المشیر الاجتهاد فی الرأی ، و لیس علیه ضمان النجح ۶۱۹۴ .

۲۸- فی الاستشاره عین الهدایه ۶۵۱۷ .

۲۹- کفی بالمشاوره ظهیرا ۷۰۲۰ .

۳۰- من خالف المشوره ارتبک ۷۷۴۴ .

۳۱- من استشار العاقل ملک ۷۷۷۰ .

۳۲- من ضلّ مشیره بطل تدبیره ۷۹۰۵ . ۲۳- با صاحبان عقلها مشورت کن ، تا از لغزش و پشیمانی ایمن گردی ، ۲۴- در کارهایت با کسانی که از خدا می ترسند مشورت نما تا راه راست و درست یابی .

۲۵- ستم بر مشورت کننده ظلم و خیانت است .

۲۶- بر تو باد به مشورت نمودن زیرا که آن نتیجه دور اندیشی است .

در رأی ولی بر او ضمانت پیروزی نیست (یعنی تنها وظیفه اش اجتهاد است نه پیروزی) .

۲۸- در مشورت کردنست عین هدایت . (یعنی خلاصه و به مطلوب رسیدن در مشورت خواهد بود) .

۲۹- برای مشورت کردن کفایت می نماید یاور و پشتوانه بودن .

۳۰- هر که مخالف مشورت نماید (در هلاکت و زیان) فرو رود .

۳۱- هر که با خردمند مشورت کند مالک (آنچه خیر او باشد) خواهد گردید .

۳۲- هر که طرف مشورتش گمراه باشد تدبیرش باطل شود .

ص ۷۳۳

۳۳- من نصح مستشیره صلح تدبیره ۸۰۴۶ .

۳۴- من غشّ مستشیره سلب تدبیره ۸۰۵۵ .

۳۵- من شاور ذوی العقول استضاء بأنوار العقول ۸۶۳۴ .

۳۶- من شاور ذوی النهی و الألباب فاز بالنجح و الصّواب ۸۶۴۱ .

۳۷- من شاور الرجال شارکها فی عقولها ۸۶۵۲ .

۳۸- من استشار ذوی النهی و الألباب فاز بالحزم و السداد ۸۹۱۳ .

۳۹- من لزم المشاوره لم یعدم عند الصّواب مادحا و عند الخطاء عاذرا ۸۹۵۶ .

۴۰- ما ضلّ من استشار ۹۴۵۴ .

۴۱- ما استنبط الصّواب بمثل المشاوره ۹۵۲۷ . ۳۳- هر که با مشورت کننده خود خالص باشد تدبیرش شایسته باشد .

۳۴- هر که با مشورت کننده خود غش نماید (و با او صاف نباشد بلکه خیانت کند) تدبیرش از او سلب شود . (یعنی خداوند رأی و اندیشه صحیح را از او بگیرد) .

۳۵- هر که با صاحبان خردها مشورت نماید به نورهای عقلها روشن شود .

۳۶- هر که با صاحبان عقلها و خرد مشورت کند به مطلب و راه درست پیروزی یابد .

نماید آنها را در عقلهایشان شریک گردد .

۳۸- هر که با صاحبان عقلا و خردها مشورت نماید به دور اندیشی و گفتار و رفتار درست پیروزی یابد .

۳۹- هر که ملازم مشاورت باشد (و از آن جدا نشود) در وقت صواب و درستی کار ستایش کننده و در نزد خطا و اشتباه عذر خواهنده ای را از دست نخواهد داد .

۴۰- گمراه نگشت هر که مشورت نمود (چه با خدا و چه با عقلاء) .

۴۱- راه درست به چیزی مانند مشورت کردن استنباط نگردیده است (یعنی

ص ۷۳۴

۴۲- مشاوره الحازم المشفق ظفر ۹۸۵۸ .

۴۳- مشاوره الجاهل المشفق خطر ۹۸۵۹ .

۴۴- نعم المظاهره المشاوره ۹۸۸۸ .

۴۵- نعم الاستظهار المشاوره ۹۹۲۷ .

۴۶- لا تشاور عدوك ، و استره خبرك ۱۰۱۹۸ .

۴۷- لا تشاورن فی أمرک من یجهل ۱۰۲۰۴ .

۴۸- لا تستصغرن عندک الرأی الخطیر إذا أتاک به الرجل الحقیق ۱۰۲۷۸ . آدمی با مشورت حقایق را از خلال امور به دست آورد چنانکه مقنی آب را از خلال زمین و سنگ و شن بیرون آورد و مجتهد را هم به همین ملاک مستنبط گویند که معارف اسلام و آب حیات را از خلال کتاب و سنت استخراج می نماید) .

۴۲- مشورت کردن با دور اندیش ترسناک مهربان پیروزیست .

۴۳- مشورت کردن با جاهل مهربان خطرناک است (زیرا واقع بین نبوده آدمی را به هلاکت می کشاند) .

۴۴- خوب پشتیبان و یاری کردنی است مشورت نمودن .

۴۵- خوب پشتوانه و احتیاطی است مشورت کردن .

۴۶- با دشمن خود مشورت مکن ، و از او خبر خود را بپوشان (ظاهرا نهی از مشورت

در موضوعات سَرّی است و گرنه در روایتی گذشت که با دشمن عاقل مشورت نمائید .

۴۷- در کار خود با کسی که نادانست هرگز مشورت مکن .

۴۸- هرگز پیش خود رأی خطیر و شریفی را کوچک مشمار هر گاه آن را برای تو مرد حقیری بیاورد . (یعنی باید به گفته نظر کرد نه به گوینده) .

ص ۷۳۵

۴۹- لا تدخلن فی مشورتک بخيلا فيعدل بك عن القصد و يعدك الفقر ۱۰۳۴۸ .

۵۰- لا تشاركن فی رأيك جباناً يضعفك عن الأمر ، و يعظم عليك ما ليس بعظيم ۱۰۳۴۹ .

۵۱- لا تستشر الكذاب فإنه كالسراب يقرب عليك البعيد و يبعد عليك القريب ۱۰۳۵۱ .

۵۲- لا تشاركن فی مشورتك حريصاً يهون عليك الشر ، و يزين لك الشره ۱۰۳۵۳ .

۵۳- لا يستغنى العاقل عن المشاوره ۱۰۶۹۳ .

۵۴- لا مظاهره أوثق من مشاوره ۱۰۶۹۴ . ۴۹- در مشورت خود بخیل را داخل مساز پس تو را از میانه روی عدول داده و تو را وعده درویشی دهد .

۵۰- هرگز در رأی خود ترسناکی را شریک مگردان که تو را از کار ناتوان ساخته ، و بر تو آنچه بزرگ نیست عظیم جلوه دهد .

۵۱- با بسیار دروغگو مشورت مکن زیرا که او مانند سراب (دورنمای آب) است که بر تو دور را نزدیک کرده و بر تو نزدیک را دور می سازد (چون ممکن است آب پیش تو باشد و به دروغ آن را دور جلوه دهد) .

۵۲- هرگز حریص را در مشورت خود شریک مگردان چون بر تو بدی را سهل کرده و حرص بسیار را زینت دهد .

۵۳- عاقل بی نیاز

نمی شود از مشورت نمودن (بلکه محتاج به آنست و از آن بهره مند می گردد) .

۵۴- پشت قوی کردن (و احتیاط نمودن) محکمتر از مشورت کردن نیست .

ص ۷۳۶

۵۵- من استغنی بعقله (بفعله) ضلّ ۷۸۱۸ .

الشوق و المشتاق

۱- الشوق شیمه الموقین ۶۶۳ .

۲- الشوق خلصان العارفين ۸۵۵ .

۳- من اشتاق سلا ۷۷۳۰ .

۴- من اشتاق أدلج ۹۱۵۹ .

الشهوه

۱- الشهوه أحد المغویین ۱۶۶۱ .

۲- الشهوات أعلال قاتلات ، و أفضل دوائها اقتناء الصبر عنها ۱۷۸۹ . ۵۵- هر که به عمل و یا به عقل خود بی نیاز گردد (و با دیگران مشورت ننماید و یا از فکر و علم علماء استفاده نکند و یا به دنبال پیمبران و امامان نرود) گمراه شود .

اشتیاق ۱- شوق و اشتیاق (به خدا و آخرت) روش اهل یقین است .

۲- شوق (به لقای حضرت حق و فرامین او) جدا شدن و یا برگزیده عارفانست .

۳- هر که مشتاق (ملاقات خدا) باشد فراموش کند (دنیا را) .

۴- هر که مشتاق (بهشت و نعمتهای آن) باشد اول شب به راه افتد .

خواهش ۱- خواهش یکی از دو گمراه کننده است و (ممکن است مراد جهل و شهوت یا شیطان و نفس باشد) .

۲- خواهشها امراض و علت های کشنده اند ، و بالاترین علاج آنها کسب کردن صبر از آنهاست .

ص ۷۳۷

٣- الشّهوات مصائد الشّيطان ٢١٢١ .

٤- اغلب الشّهوه ، تكمل لك الحكمه ٢٢٧٢ .

٥- اهجرُوا الشّهوات ، فإنّها تقودكم إلى ركوب الذّنوب ، و التّهجّم على السيّئات ٢٥٠٥ .

٦- الشّهوات آفات قاتلات ، و خير دوائها اقتناء الصّبر عنها ١٨٨٨ .

٧- إياكم و تحكّم الشّهوات عليكم ، فإنّ عاجلها ذميم ، و آجلها وخيم ٢٧٤١ .

٨- إياكم و غلبه الشّهوات على قلوبكم ، فإنّ بدايتها ملكه ، و نهايتها هلكه ٢٧٤٦ .

٩- أوّل الشّهوه طرب

، و آخرها عطب ۳۱۳۳ .

۱۰- الشَّهْوَةُ تَغْرِي ۲۶ . ۳- خواهشها دامهای شکار شیطان است .

۴- بر خواهش و آرزو غالب شو ، تا برای تو حکمت کامل گردد .

۵- از خواهشها و شهوتها دوری نمائید ، زیرا که آنها شما را به سواری گناهان و داخل شدن بر بدیها می کشاند .

۶- خواهشها آفتهای کشنده اند ، و بهترین دوی آن کسب کردن صبر است از آنها .

۷- بر شما باد به دوری از تحکم ، و به زور حکم کردن خواهشها بر شما ، زیرا که حاضر آنها (یعنی در دنیا) نکوهیده ، و آینده آنها (یعنی در آخرت) گران و سنگین است .

۸- از غلبه کردن خواهشها بر دلهایتان دوری نمائید ، زیرا که ابتدای آن (در دنیا) بندگی ، و انتهای آن (در آخرت) هلاکت است .

۹- اوّل خواهش (غیر مشروع) شادی و آخر آن هلاکت است .

۱۰- خواهش آدمی را حریص می گرداند .

ص ۷۳۸

۱۱- الشَّهْوَاتُ آفَاتٌ ۴۹ .

۱۲- الشَّهْوَاتُ قَاتِلَاتٌ ۲۰۲ .

۱۳- الشَّهْوَةُ حَرْبٌ ۲۲۴ .

۱۴- الشَّهْوَةُ أَضَرُّ الْأَعْدَاءِ ۸۲۱ .

۱۵- الشَّهْوَاتُ سُمُومٌ قَاتِلَاتٌ ۸۷۶ .

۱۶- الشَّهْوَاتُ تَسْتَرْقُّ الْجَهْلَ ۹۲۲ .

۱۷- الْإِنْقِيَادُ لِلشَّهْوَةِ أَدْوَأُ الدَّاءِ ۱۴۵۸ .

۱۸- إِنَّكُمْ إِنْ مَلَكَتُمْ شَهْوَاتِكُمْ نَزْتُمْ بِكُمْ إِلَى الْأَشْرِ وَالْغَوَايَةِ ۳۸۵۱ .

۱۹- إِذَا غَلَبَتْ عَلَيْكَ الشَّهْوَةُ فَاغْلِبْهَا بِالْإِخْتِصَارِ ۴۱۵۹ .

۲۰- بملک الشهوه التتره عن کلّ عاب ۴۳۵۴ . ۱۱- خواهشها آفت هاست .

۱۲- خواهشها کشندگانند .

۱۳- خواهش گیرنده (عقل و ایمان) است .

۱۴- خواهش زیان رساننده ترین دشمنان است .

۱۵- خواهشها سمّ های کشنده اند .

۱۶- خواهشها نادان را بنده می سازد .

۱۷- در اختیار خواهش قرار

گرفتن بدترین درد است .

۱۸- برآستی اگر شما خواهشهای خود را مالک خود گردانید ، شما را به سوی فرحناکی (بی بند و باری) و گمراهی سوق دهد .

۱۹- هرگاه بر تو خواهش غلبه نمود ، بر آن به وسیله (نماز شب و نماز تهجد و یا به) تکیه کردن بر اعمال شایسته غلبه نما .

۲۰- به مالک شدن شهوت است پاکیزگی از هر عیب و نقصی (یعنی هر انسانی که خواهش خود را به فرمان خود در آورد عیبی در او دیده نخواهد شد) .

ص ۷۳۹

۲۱- ترك الشّهوات أفضل عباده و أجمل عاده ۴۵۲۷ .

۲۲- حلاوه الشّهوه ینغصها عار الفضيحه ۴۸۸۵ .

۲۳- ردّ الشّهوه أفضی لها و قضائها أشدّ لها ۵۳۹۰ .

۲۴- ردع الشّهوه و الغضب جهاد النبلاء ۵۴۰۳ .

۲۵- زیاده الشّهوه تزی بالمرءه ۵۵۰۷ .

۲۶- سبب الشّرّ غلبه الشّهوه ۵۵۳۳ .

۲۷- ضرام الشّهوه تبعث علی تلف المهجه ۵۸۹۹ .

۲۸- ضادّوا الشّهوه بالقمع ۵۹۱۵ . ۲۱- ترك خواهشها افزونترین عبادت و زیباترین عادت خواهد بود .

۲۲- شیرینی خواهش ، آن را عار و ننگ رسوائی (در دنیا و آخرت) تیره و ناصاف می سازد .

۲۳- بر گردانیدن شهوت ورد آن برای آن فارغ کننده تر است (یعنی آدمی زود از آن بگذرد زمانی نبیند) و بر آوردن آن (یعنی پیروی از آن) محکمتر کننده تر است آن را (و پیوسته بعد از خواهشی خواهش دیگر کند) .

۲۴- بازداشتن (نفس را از) شهوت و غضب جهاد مردم نجیب یا تند زیرکان است .

۲۵- زیادتی خواهش مرّوت و مردانگی را عیناک سازد .

-۲۶

سبب شرّ و بدی غلبه خواهش است (بر عقل زیرا اگر عقل غالب گردید بدی به وجود نیاید) .

۲۷- آتش بر افروخته شهوت (خواهش) آدمی را بر (هلاکت اخروی یا تلف) خون یا روح بر می انگیزاند . (یعنی انسان را به هلاکت می رساند پس برای جلوگیری از تلف نسبت به خود یا دیگری باید کوشید آتش شهوت شعله ور نشود) .

۲۸- شهوت را به کوبیدن مخالفت کنید .

ص ۷۴۰

۲۹- ضادّوا الشّهوه مضادّه الضّدّ ضده ، و حاربوها محاربه العدوّ العدوّ ۵۹۳۴ .

۳۰- طاعه الشّهوه تفسد الدّین ۵۹۸۵ .

۳۱- طاعه الشّهوه هلك ، و معصيتها ملك ۶۰۲۶ .

۳۲- ظفر بجنّه المأوى من أعرض عن شهوات الدّنيا ۶۰۶۵ .

۳۳- عبد الشّهوه أذلّ من عبد الرّيق ۶۲۹۸ .

۳۴- عبد الشّهوه أسير لا ينفكّ أسره ۶۳۰۰ .

۳۵- غير منتفع بالعظاات قلب متعلّق بالشّهوات ۶۴۰۶ .

۳۶- غلبه الشّهوه أعظم هلك ، و ملكها أشرف ملك ۶۴۱۱ .

۳۷- غلبه الشّهوه تبطل العصمه و تورّد الهلك ۶۴۱۲ . ۲۹- شهوت و خواهش را مخالفت نموده مانند مخالفت نمودن ضد با ضد و با آن بجنگند همچون جنگیدن دشمن با دشمن .

۳۰- فرمانبرداری خواهش دین را فاسد می نماید .

۳۱- فرمانبرداری از خواهش هلاکت و نافرمانی آن پادشاهی یا مالک شدن نفس است .

۳۲- به بهشت جاودان پیروزی یافته کسی که از خواهشهای دنیا روی گرداند .

۳۳- بنده شهوت خوارتر از عبد زر خرید است .

۳۴- بنده شهوت اسیر و گرفتاریست که گرفتاریش از او جدا نمی شود .

۳۵- سود برنده به موعظه و پندها نیست قلبی که به خواهشها آویخته شده است .

، و مالک شدن آن بلندترین مالک بودن یا بالاترین پادشاهی است .

۳۷- غلبه شهوت عصمت (نگهداری از گناه) را باطل ساخته و بر هلاکت

ص ۷۴۱

۳۸- غالب الشَّهْوَة قبل قُوَّة ضراوتها فَإِنَّهَا إِن قُوَّة مَلَكْتِك ، و استفادتك (استفادتك) و لم تقدر علی مقاومتها ۶۴۴۴ .

۳۹- قرین الشَّهْوَات أُسیر التَّبَعَات ۶۷۵۵ .

۴۰- قرین الشَّهْوَة مریض النَّفْس معلول (مغلول) العقل ۶۷۹۰ .

۴۱- قاوم الشَّهْوَة بالقَمْع لها تظفر ۶۸۰۳ .

۴۲- کم من شهوه منعت رتبه ۶۹۳۷ .

۴۳- کیف یصبر عن الشَّهْوَة من لم تعنه العصمه ۶۹۹۲ .

۴۴- لن یهلك العبد حتَّى یؤثر شهوته علی دینه ۷۴۴۹ .

۴۵- لیس فی المعاصی أشدَّ من اتِّباع الشَّهْوَة فلا تطیعوها فی شغلکم عن وارد می سازد .

۳۸- بر خواهش غلبه کن قبل از قوی شدن حرص آن زیرا که اگر قوی شود مالک تو گشته و زمام امرت را به دست خواهد گرفت و تو را کسب نموده (یعنی بنده خود سازد) و تو بر مقاومت در مقابل آن قادر نخواهی بود .

۳۹- رفیق و همراه خواهشها اسیر وبال و تبعات است (یعنی باید پای تبعاتش که رفتن آبرو و گرفتاریهاست بایستد) .

۴۰- رفیق و قرین خواهش ، بیمار نفس ، بیمار عقل (و یا غل شده عقل) است .

۴۱- در کوبیدن خواهش مقاومت نما تا پیروز گردی .

۴۲- بسا خواهشی که منع کند رتبه (و درجه ای) را .

۴۳- چگونه صبر می کند از خواهشها کسی که او را عصمت (نگهداری خدا) یاری نکرده است .

۴۴- هرگز بنده ای هلاک نخواهد شد تا آنکه خواهش خود را بر

دینش برگزیند (و مقدم دارد) .

۴۵- در میان گناهان سخت تر از پیروی شهوت نیست پس اطاعت آن ننمائید

ص ۷۴۲

الله ۷۵۲۰ .

۴۶- لو زهدتم فی الشّهوات لسلمتم من الآفات ۷۵۸۷ .

۴۷- من غلب شهوته ظهر عقله ۷۹۵۳ .

۴۸- من غلبت علیه شهوته لم تسلّم نفسه ۸۱۴۰ .

۴۹- من صبر علی شهوته تناهی فی المرّوه ۸۲۲۴ .

۵۰- من ملک شهوته كان تقیاً ۸۲۸۴ .

۵۱- من أّ مات شهوته أّحیی مرّوته ۸۳۵۹ .

۵۲- من کثرت شهوته ثقلت مؤنّته ۸۳۶۰ .

۵۳- من غلب شهوته صان قدره ۸۳۶۶ .

۵۴- من تسرّع إلى الشّهوات تسرّع إلى الآفات ۸۵۸۹ . پس شما را از خدا مشغول سازد .

۴۶- اگر در شهوت ها و خواهشها بی رغبت بودید از آفت ها سالم می ماندید .

۴۷- هر که بر شهوت و خواهش خود غلبه نماید عقلش ظاهر می شود .

(ممکن است مراد این باشد که نشانه عقل او خواهد بود و یا آنکه وقتی شهوت مغلوب گشت عقل بکار آید) .

۴۸- هر که بر او شهوتش غالب گردید نفس او سالم نخواهد بود .

۴۹- هر که بر خواهش خود صبر نماید در آدمیت و یا مردانگی بنهایت رسیده است .

۵۰- هر که مالک خواهش خود شود پرهیزگار خواهد بود .

۵۱- هر که شهوت خود را بمیراند مردانگی یا آدمیت خود را زنده کرده است .

۵۲- هر که شهوت او بسیار باشد زحمت و مخارج او سنگین خواهد بود .

۵۳- هر که بر شهوت خود غلبه کند قدر خود را نگه داشته است .

۵۴- هر که بسوی خواهشها شتاب نماید آفت ها به سویش شتاب خواهد

ص ۷۴۳

۵۵- من غری بالشّهوات أباح نفسه الغوائل ۸۷۵۱ .

۵۶- من ملک شهوته

کملت مروّته ، و حسنت عاقبتہ ۸۷۷۰ .

۵۷- من لم یملک شهوته لم یملک عقله ۸۹۹۵ .

۵۸- من لم یداو شهوته بالترک لم یزل علیلا ۸۹۹۹ .

۵۹- من مطاوعه الشّهوه تضاعف الآثام ۹۲۷۰ .

۶۰- مغلوب الشّهوه أذلّ من مملوک الرّزق ۹۸۳۶ .

۶۱- مدمن الشّهوات صریح الآفات ، مقارن السّیئات ، موقن بالثّبات ۹۸۴۳ .

۶۲- لا تسرف فی شهوتک و غضبک فیزریا بک ۱۰۲۱۲ . نمود .

۵۵- هر که به شهوتها حرص ورزد برای نفس خود مصیبت های عظیم را مباح کرده است (و همواره باید منتظر مصیبتی بعد از مصیبت دیگر باشد) .

۵۶- هر که مالک شهوت خود گردد انسانیت و یا مردانگی او کامل شده و عاقبت او نیکو شود .

۵۷- هر که مالک شهوت خود نگردد مالک عقلش نخواهد بود .

۵۸- هر که خواهش خود را به ترک آن مداوا نماید پیوسته بیمار است .

۵۹- از موافقت و پیروی خواهش است مضاعف شدن گناهان .

۶۰- مغلوب شهوت از مملوک بندگی ذلیل تر است . (زیرا در هر دو سرا در زحمت است) .

۶۱- کسی که پیوسته به دنبال خواهش است انداخته شده آفت ها ، همراه و هم قرین گناهان ، یقین دارنده مظلّمه ها خواهد بود .

۶۲- در خواهش و خشم خود اسراف مکن (و از حد مگذر) چون که تو را عیناک گردانند .

ص ۷۴۴

۶۳- لا عقل مع شهوه ۱۰۵۲۶ .

۶۴- لا یفسد التّقوی إلّا غلبه الشّهوه ۱۰۶۰۶ .

۶۵- لا فتنه أعظم من الشّهوه ۱۰۷۲۵ .

٦٦- ما أحسن بالإنسان أن لا يشتهي ما لا ينبغي ٩٦٤٩.

الشهيد

١- من مات على فراشه و هو على معرفة حقّ ربّه و

رسوله و حقّ اهل بيته مات شهيدا ، و وقع أجره على الله سبحانه و استوجب ثواب ما نوى من صالح عمله ، و قامت نيته مقام إصلاّته سيفه (بسيفه) ، فإنّ لكلّ شيء أجلا لا يعدوه ٩٠٦١ . ٦٣- هیچ با شهوت و خواهشی عقلی نیست .

٦٤- تقوا را فاسد نخواهد نمود مگر غلبه شهوت .

٦٥- فتنه ای از خواهش بزرگتر نیست .

٦٦- چه نیکوست که انسان آنچه را که سزاوار نیست خواهش ننماید (مانند بازیهای بیهوده و مطالب نامشروع و لهویات و لغویات) .

شهید ١- هر که بر رختخواب خود بمیرد و حال آنکه بر معرفت حق پروردگار خود و فرستاده او و حق اهل بیت رسول او باشد شهید مرده ، و پاداش او بر خدای سبحان بوده و مستوجب مزد آنچه از عمل شایسته (مانند جهاد) قصد نموده خواهد شد ، و نیت و قصد او جانشین از غلاف بیرون آوردن شمشیر خویش است (در برابر دشمنان دین در رکاب امام عادل خود و اگر بعد از نیت به اصل عمل موفق نگردید باید بداند) بدرستی که برای هر چیزی مدّتی است که از آن تجاوز نخواهد نمود (بنا بر این کسانی که در غیبت حضرت ولی عصر- ارواحنا لمقدمه الفداء- آرزوی یاری آن حضرت

ص ٧٤٥

٢- نسأل الله سبحانه منازل الشهداء ، و معایشه السّعداء ، و مرافقه الأنبياء و الأبرار ١٠٠٧ .

الشّهاده

١- و الشّهاده استظهارا على المجاحدات ٦٦٠٨ .

٢- من شهد لك بالباطل شهد عليك بمثله ٩١٣٥ .

٣- لا خير في شهادة خائن ١٠٧١٤ .

الشّهرة و النّباهه

١- حسن الشّهرة حصن القدره ٤٨١٠ . می نمایند و مشتاق جهاد در رکاب حضرتند پاداش جهاد گران را خواهند داشت) .

٢- (تتمه کلامی است که حضرت در خطبه ٢٣ نهج البلاغه در پندیات و فوائد صله رحم و مهربانی و کمک به خویشان بیان داشته آن گاه فرموده :) ما از خدای سبحان منازل شهیدان ، و زندگانی نیکبختان ، و رفاقت پیمبران و نیکو کاران را مسئلت داریم .

گواهی ١- (از فرازهای حکمت ٢٤٤ نهج البلاغه است) و شهادت و گواه گرفتن را برای قوی شدن پشت بر انکارها (واجب

کرده است تا دیگران نتوانند حقی را انکار نمایند) .

۲- هر که به باطل برای تو گواهی دهد علیه تو به مثل آن گواهی خواهد داد .

۳- خیری در شهادت خیانت کننده نیست .

شهرت ۱- نیکوئی شهرت و مشهور شدن حصار و قلعه قدرت است (یعنی اگر کسی بخواهد قدرتمند باشد باید به حسن شهرت متصف باشد) .

ص ۷۴۶

۲- حَبِّ النَّبَاهِ رَأْسُ كُلِّ بَلِيَّةٍ ۴۸۶۹ .

الشَّيْبُ

۱- كَفَى بِالشَّيْبِ نَذِيرًا ۷۰۱۹ .

۲- كَفَى بِالشَّيْبِ نَاعِيًا ۷۰۲۹ .

۳- غَيَّرُوا الشَّيْبَ ، وَ لَا تَشَبَّهُوا بِالْيَهُودِ ۶۴۰۷ .

۴- إِذَا ابْيَضَّ أَسْوَدَكَ مَاتَ أَطْيَبِكُ ۴۰۳۹ .

۵- الشَّيْبُ آخِرُ مَوَاعِيدِ الْفَنَاءِ ۱۴۵۶ .

الشَّيْبَةُ

۱- إِنَّ أَهْلَ الْجَنَّةِ لَيَتَرَاءُونَ مَنَازِلَ شِيعَتِنَا ، كَمَا يَتَرَاءَى الرَّجُلُ مَنَكُم ۲- دوستی شهرت طلبی ریشه و سر و رأس هر بلائی است .
پیری ۱- پیری و سپیدی موی کفایت می کند برای نذیر بودن (که آدمی را از مرگ و سپری شدن عمر می ترساند) .

۲- برای سپیدی یا پیری کفایت می کند خبردهنده (از مرگ) ۳- سفیدی موی را تغییر دهید (یعنی خضاب کنید) و به یهود شبیه نشوید .

۴- هر گاه موی سیاه تو سپید گردید پاکیزه ترین و لذیذترین زندگانیت بمیرد (کنایه از توانائی انسان است که آدمی تا قدرت دارد از همه چیز عبادی و غیر آن لذت می برد ، ولی وقتی مو سفید شد نشانه ناتوانی آشکار شود آن گاه می داند که نزدیک است فرصت از دست او برود) .

۵- سفید شدن مو یا پیری آخر وعده های فناست ، (پس باید بقیه عمر را استدراک نموده به توبه و بازگشت پردازد) .

شیعه ۱- برآستی که اهل بهشت هر آینه منزلهای شیعه ما را می بینند چنانکه مردی از

ص ۷۴۷

الکواکب فی أفق السماء ۳۵۱۴ .

۲- إنَّ الله سبحانه أطلع إلى الأرض ، فاختار لنا شيعة ينصروننا ، ويفرحون لفرحنا ، و يحزنون لحزننا ، و يبذلون أنفسهم و أموالهم فينا أولئك منا و إلينا ۳۷۰۶ .

۳- شيعتنا كالتحل لو عرفوا ما في جوفها لأكلوها ۵۷۸۶ .

۴- شيعتنا كالأترجة طيب

شین الرّجل

۱- أریع تشین الرّجل : البخل ، و الکذب ، و الشّره ، و سوء الخلق ۲۱۴۳ . شما ستارگان را در اطراف آسمان مشاهده می کند (از این تعبیر استفاده می شود که منازل شیعیان در ارتفاع خیلی بالائی قرار گرفته است ، چنانکه آسمان نسبت بزمین مرتفع می باشد) .

۲- به راستی که خداوند سبحان به سوی زمین توجه فرمود ، پس برای ما پیروانی را برگزید که ما را یاری کرده ، و برای خوشحالی ما خوشحال شده ، و برای اندوه ما غمناکند ، و جانها و مالهای خود را در حق ما می دهند ، آنان از ما و به سوی ما برگشت خواهند کرد .

۳- شیعه و پیرو ما مانند زنبور عسل است ، اگر بشناسند آنچه در جوف آنست هر آینه آن را خواهند خورد ، (در این عبارت محبت ائمه و اعتقاد به آنان تشبیه به عسل شده و آن از قبیل تشبیه معقول به محسوس است) .

۴- شیعه ما همچون ترنج است که بوی آن خوش ، ظاهر و باطنش نیکو می باشد .

عیب مرد ۱- چهار چیز است که مرد را عیناک می سازد : بخیلی ، و دروغ گوئی ، و غلبه حرص ، و بد اخلاقی .

ص ۷۴۸

باب الصاد

الصبر و الصابر

قسمت اول

۱- الصّبر أوّل لوازم الإیتقان (الإیقان) ۱۵۸۰ .

۲- الصّبر علی المصیبه یجزل المثوبه ۱۵۹۷ .

۳- الصّبر أحد الظّفرین ۱۶۴۱ .

۴- الصّبر علی الثّواب ینیل شرف المراتب (المطالب) ۱۷۲۲ .

۵- الصّبر علی طاعه الله أهون من الصّبر علی عقوبته ۱۷۳۱ .

۶- الصّبر علی البلاء أفضل من العافیة فی الرّخاء ۱۸۲۱ .

، و العلم أشرف حليه و عطيه ١٨٦٩ .

٨- الصبر أن يحتمل الزجل ما ينوبه و يكظم ما يغضبه ١٨٧٤ . شكيبائي و شكيبا ١- شكيبائي نخستين لوازم محكم كردن (يا يقين داشتن) است .

٢- شكيبائي بر مصيبت پاداش را بزرگ مي نمايد .

٣- شكيبائي يكي از دو رسيدن به هدف است .

٤- شكيبائي بر مصيبتها به بلندي پايه ها (يا مطلبها) مي رساند .

٥- شكيبائي بر طاعت خدا آسان تر است از صبر بر كيفر او .

٦- شكيبائي بر بلاء بالاتر از عافيت در وسعت زندگاني است .

٧- شكيبائي برترين خوي و دانش بالاترين زيور و بخشش است .

٨- شكيبائي آنست كه انسان آنچه به او مي رسد متحمل شود ، و آنچه كه او را

ص ٧٤٩

٩- الصبر صبران : صبر على ما تكره ، و صبر عما تحب ١٨٩٢ .

١٠- الصبر أحسن حلل الإيمان ، و أشرف خلائق الإنسان ١٨٩٣ .

١١- الصبر عن الشهوه عفة ، و عن الغضب نجده ، و عن المعصيه ورع ١٩٢٧ .

١٢- الصبر صبران : صبر في البلاء حسن جميل ، و أحسن منه الصبر عن المحارم ٢٠٠٠ .

١٣- الصبر على الفقر مع العز أجمل من الغنى مع الدل ٢٠٢٢ .

١٤- الصبر على مضض الغصص يوجب الظفر بالفرص ٢٠٩٦ .

١٥- اصبر تنل ٢٢٤٦ .

١٦- اصبر تظفر ٢٢٣٢ . به خشم آورد فرو خورد .

٩- صبر دو صبر است : صبر بر آنچه ناخوش داري ، و صبر از آنچه دوست داري .

۱۰- شکیبائی بهترین جامه های ایمان ، و بلندترین صفت های آدمی است .

۱۱- شکیبائی از خواهش پارسائی ، و از خشم بلندی مرتبه و از گناه و نافرمانی پرهیزگاریست

۱۲- شکیبائی دو شکیبائی است : شکیبائی در بلاء که آن خوب زیبایی است ، و نیکوتر از آن شکیبائی از حرامهاست .

۱۳- شکیبائی بر فقر با عزت نیکوتر از توانگری با خواریست .

۱۴- شکیبائی بر درد غصه ها موجب پیروزی بر فرصتهاست .

۱۵- شکیبائی را پیشه کن تا برسی .

۱۶- شکیبا باش تا پیروز شوی .

ص ۷۵۰

۱۷- اشتغل بالصبر علی الرزیه عن الجزع لها ۲۳۲۱ .

۱۸- اصبر علی عمل لا بد لك من ثوابه ، و عن عمل لا صبر لك علی عقابه ۲۳۱۵ .

۱۹- الزم الصبر ، فإنّ الصبر حلو العاقبه ، میمون المعنبه ۲۳۷۷ .

۲۰- اصبر علی مراره الحقّ ، و إیّاك أن تنخدع لحلاوه الباطل ۲۴۲۷ .

۲۱- الزموا الأرض ، و اصبروا علی البلاء ، و لا تحرّکوا بأیدیکم و هوی ألسنتکم ۲۴۹۹ .

۲۲- الزموا الصبر ، فإنّه دعامه الإیمان ، و ملاک الأمور ۲۵۴۲ .

۲۳- أفضل الصبر التّصبر ۲۸۹۶ . ۱۷- به عوض ناراحتی و زاری کردن در مصیبت به صبر و شکیبائی بر آن مشغول شو .

۱۸- بر عملی که تو را چاره ای نیست از ثواب آن (مانند واجبات و ترک محرمات) و از عملی که صبری نباشد تو را بر عقاب آن شکیبائی را به کار بر .

۱۹- از صبر جدا مشو ، زیرا که شکیبائی شیرین عاقبت ، و مبارک انجام است .

۲۰- بر تلخی حق شکیبا باش ، و پرهیز از این که برای شیرینی باطل فریب خوری .

۲۱- ملازم زمین بوده (افتادگی نموده و یا با کسی به منازعه بر نخیزید) و بر بلا شکیبا باشید ، و به دستها و آرزوی

زبان خود (برای جنگ و نزاع) حرکت نکنید (پوشیده نمانده که چنین دستوری همیشگی نبوده بلکه مختص به زمانی است که اگر صبر و سکوت به کار نرود برای اسلام و مسلمین زیان آور باشد) .

۲۲- ملازم شکیبائی باشید ، زیرا که آن ستون ایمان ، و اصل کارهاست .

۲۳- افزونترین شکیبائی ، خود را بر شکیبائی داشتن است .

ص ۷۵۱

۲۴- أقوى عدد الشدائد الصبر ۲۹۰۸ .

۲۵- أفضل الصبر عند مرّ الفجیعہ ۲۹۷۵ .

۲۶- أفضل الصبر عن المحبوب ۳۰۳۰ .

۲۷- أفضل عدّه الصبر علی الشده ۳۱۱۰ .

۲۸- إنّ أحمد الأمور عاقبه الصبر ۳۳۸۴ .

۲۹- إنّ الصبر لجميل إلاً عنك ، و إنّ الجزع لقبیح إلاً علیک ، و إنّ المصاب بک لجلیل ، و إنه قبلک و بعدک لجلل ۳۴۵۶ .

۳۰- الصبر ملاک ۵۷ .

۳۱- الصبر مرفعه ، الجزع منقصه ۹۳ . ۲۴- محکم ترین آماده شده و نیرو برای سختی ها صبر است (چون با صبر مشکلات آسان گشته و مصیبات عادی شود) .

۲۵- افزونترین شکیبائی صبر در وقت تلخی مصیبت است .

۲۶- افزونترین شکیبائی شکیبائی از آنچه محبوب انسان است (مانند بعض از معاصی و خواهش های انسانی ، یا صبر در مقابل تکلیف الهی که محبوب واقعی است) .

۲۷- افزونترین ذخیره (و نیرو برای آخرت) شکیبائی بر سختی است .

۲۸- براستی که ستوده ترین کارها از نظر عاقبت ، شکیبائی است .

۲۹- (و در وقت دفن رسول خدا صلی الله علیه و آله و سلم چنین فرمود :) براستی که شکیبائی همانا زیباست مگر از تو ، و بی تابی هر آینه زشت است مگر

بر تو ، و بدرستی که مصیبت نسبت به تو بزرگ است و اما پیش از تو و بعد از تو هر آینه آسان و کوچک است .

۳۰- شکیبائی بنیاد است (یعنی بسیاری از ثوابها بر آن بنا خواهد گردید) .

۳۱- شکیبائی وسیله بالا رفتن مرتبه ، و بیتابی پستی پایه و مقدار است .

ص ۷۵۲

۳۲- الصّبر مدفعه ۱۶۹ .

۳۳- الصّبر ظفر ، العجل خطر ۲۱۴ .

۳۴- الصّبر يناضل الحدثان ۲۵۴ .

۳۵- الصّبر رأس الإيمان ۲۵۷ .

۳۶- الصّبر جنّه الفاقه ۳۴۷ .

۳۷- الصّبر ثمره اليقين ۴۱۱ .

۳۸- الصّبر يهون الفجيعه ۵۳۳ .

۳۹- الصّبر يمحص الرزیه ۶۵۴ .

۴۰- الصّبر ثمره الإيمان ۶۷۹ .

۴۱- الصّبر عدّه للبلاء ۷۵۷ .

۴۲- الصّبر كفيل بالظفر ۷۶۰ . ۳۲- شکیبائی سبب دفع (مهالك و آلام و اندوهها) است .

۳۳- شکیبائی پیروزی ، و عجله و ناشکیبائی خطر است .

۳۴- صبر بر مصائب معارضه می نماید .

۳۵- شکیبائی سر ایمان است .

۳۶- شکیبائی سپر فقر و درویشی است (زیرا معنای واقعی صبر ایستادگی است و به چنان کسی تهدستی رو نخواهد آورد) .

۳۷- شکیبائی میوه یقین است .

۳۸- شکیبائی مصیبت را آسان می گرداند .

۳۹- شکیبائی مصیبت را کم می سازد .

۴۰- شکیبائی میوه ایمان است .

۴۱- شکیبائی نیروئی است آماده در مقابل بلاء .

۴۲- شکیبائی کفیل و ضامن پیروزیست .

ص ۷۵۳

۴۳- الصّبر عنوان النّصر ۷۶۱ .

۴۴- الصّبر أدفع للبلاء ۷۶۲ .

۴۵- الصّبر یرغم الأعداء ۷۶۳ .

۴۶- الصّبر عدّه الفقر ۷۶۵ .

۴۷- الصّبر عون علی کلّ أمر ۷۶۶ .

۴۸- الصّبر أفضل العدد ۷۶۷ .

۴۹- الصّبر أقوى لباس ۸۲۳ .

۵۰- الصّبر مطیّه لا تکبو ۹۴۹ .

۵۱- الصّبر أعون شیء علی

الدهر ۱۲۴۸ . ۴۳- شکیبائی دلیل و نشانه یاری حضرت حق است .

۴۴- شکیبائی بلاء را دفع کننده تر است .

۴۵- شکیبائی بینی دشمنان را بر خاک می مالد (چون آنها از این طرف انتظار جزع و بیتابی دارند ، با صبر مأیوس خواهند شد) .

۴۶- شکیبائی ساز و برگ جنگ با فقر و پریشانی است .

۴۷- شکیبائی بر هر کاری یار و مددکار است .

۴۸- شکیبائی برترین ذخیره هاست .

۴۹- شکیبائی (بهترین لباس یا) قویترین پوشش است .

۵۰- شکیبائی مرکب سواریست که به سر در نمی آید .

۵۱- شکیبائی یاری کننده ترین چیز است علیه روزگار ، (چون مصائب و بلاها و گرفتاریها به روزگار نسبت داده می شود گر چه عامل آن خدا و یا اعمال زشت ما باشد ، صبر علیه آن به حساب آید ، و جدّا اگر شکیبائی نباشد آدمی مغلوب روزگار خواهد شد ، و در نتیجه در مقابل همه مشکلات و مکروهات له خواهد گردید) .

ص ۷۵۴

۵۲- الصّبر خیر جنود المؤمن ۱۲۵۲ .

۵۳- الحزم و الفضیله فی الصّبر ۱۲۴۹ .

۵۴- الصّبر علی المضض یؤدّی إلی إصابه الفرصه ۱۳۳۴ .

۵۵- الصّبر ینزل علی قدر المصیبه ۱۴۴۲ .

۵۶- الصّبر علی المصائب من أفضل المواهب ۱۴۵۹ .

۵۷- الصّبر علی المصیبه یفلّ حدّ الشّامت ۱۴۷۰ .

۵۸- الصّبر أذفع للضرر ۷۶۴ .

۵۹- إن ابتلاکم الله بمصیبه فاصبروا ۳۷۰۷ .

۶۰- إن تصبروا ففی اللّٰه من کلّ مصیبه خلف ۳۷۰۹ . ۵۲- شکیبائی بهترین لشکرهای مؤمن است .

۵۳- دور اندیشی و فضیلت در شکیبائی است .

۵۴- شکیبائی بر درد مصیبت (آدمی را) به رسیدن فرصت می کشاند (یعنی کسی که صبر کرد به

کارهای خیر هم موفق خواهد شد زیرا دارای قلق و اضطراب و جزع نمی باشد ، فرصت عمل نیک را دارد) .

۵۵- شکیبائی به اندازه مصیبت فرود آید (هر چه صبر بیشتر باشد ، بلاء و مصیبت عظیم تر خواهد بود) .

۵۶- شکیبائی بر مصیبت ها از بهترین موهبت های حضرت حق است .

۵۷- شکیبائی بر مصیبت تندی و حد شماتت و سرزنش را می شکند .

۵۸- شکیبائی ضرر را دفع کننده تر است .

۵۹- اگر خداوند شما را به مصیبتی مبتلا ساخت شکیبا باشید .

۶۰- اگر صبر کنی پس در (راه) خدا یا از جانب خدا از هر مصیبتی جانیشینی است (از اجر و ثواب) .

ص ۷۵۵

۶۱- إن صبرت جرى عليك القلم و أنت مأجور ، و إن جزعت جرى عليك القلم و أنت مأزور ۳۷۱۱ .

۶۲- إن صبرت صبر الأحرار ، و إلا سلوت سلو الأعمار ۳۷۱۲ .

۶۳- إن صبرت أدركت بصيرك منازل الأبرار ، و إن جزعت أوردك جزعك عذاب النار ۳۷۱۳ .

۶۴- إن صبرت صبر الأكارم ، و إلا سلوت سلو البهائم ۳۷۲۷ .

۶۵- إنك لن تدرک ما تحب من ربك إلا بالصبر عما تشتهي ۳۷۹۴ .

۶۶- إنکم إن صبرتم علی البلاء ، و شکرتم فی الرّخاء ، و رضیتم بالقضاء ، کان لکم من اللّٰه سبحانه الرّضا ۳۸۴۵ . ۶۱- اگر صبر کنی بر تو قلم جاری می گردد و (نوشته می شود که) تو پاداش داده شده ای ، و اگر بیتابی نمایی قلم بر تو جاری گشته و تو گنهکار نوشته خواهی شد .

قسمت دوم

۶۲- اگر صبر کنی همچون صبر آزادگان (که هیچ یعنی باید چنین باشی

(و گرنه فراموش خواهی کرد نوع فراموشی کسانی که تجربه نداشته و زود گول خورده اند .

۶۳- اگر صبر نمائی به سبب آن به منزلهای نیکوکاران خواهی رسید ، و اگر بی تابی نمایی بی صبری تو ، تو را به عذاب جهنم وارد سازد .

۶۴- اگر صبر کنی نوع شکیبائی بزرگان (از آنان خواهی بود) و گرنه همچون تسلی چهارپایان تسلی خواهی شد (و از آنها بحساب آئی) .

۶۵- براستی که تو هرگز به آنچه که از پروردگارت دوست داری نخواهی رسید (مانند بهشت و عطایای دیگر الهی) مگر به واسطه صبر و شکیبائی از آنچه دلخواه تو است .

۶۶- براستی که اگر شما به بلا و سختی صبر نموده ، و در فراخی و راحتی شکر

ص ۷۵۶

۶۷- إذا صبرت للمحنة فقلت حدّها ۴۰۱۴ .

۶۸- بالصّبر تخفّ المحنة ۴۲۰۵ .

۶۹- بالصّبر تدرك الرّغائب ۴۲۲۷ .

۷۰- بالصّبر تدرك معالی الأمور ۴۲۷۶ .

۷۱- بشر نفسك إذا صبرت بالنّجح و الظّفر ۴۴۴۷ .

۷۲- تجلبب الصّبر و اليقين ، فإنّهما نعم العده في الرّخاء و الشّدّه ۴۵۰۹ .

۷۳- ثواب الصّبر يذهب مضمض المصيبة ۴۶۹۱ . کرده و به تقدیر خداوند خوشنود باشید از جانب خدای سبحان برایتان رضا و خوشنودی مقرر است .

۶۷- هرگاه برای محنت و رنج شکیبائی نمایی تندی و حدّت آن را بشکنی .

۶۸- با شکیبائی محنت و رنج سبک گردد .

۶۹- بوسیله شکیبائی رغائب (یعنی چیزهایی که مردم در آن رغبت کنند) بدست می آید .

۷۰- به سبب صبر (بر مصیبت ها و مکاره و رنج ها) امور بلند به دست خواهد آمد .

ده هرگاه به بر آمدن حاجت و کامروائی صبر نماید و یا صبر نمائی .

۷۲- صبر و یقین را پیراهن خود کن (یعنی آن دو صفت را ملازم خود ساز چنانکه پیراهن را ملازم و ملاصق بدن می سازی) زیرا آن دو خوب ساز و برگی است در رفاه و سختی و نیکو ذخیره ای برای فراخی و شدت خواهند بود .

۷۳- پاداش شکیبائی درد مصیبت را می برد (زیرا صاحب مصیبت می داند که در مقابل آن به چه ثوابی خواهد رسید) .

ص ۷۵۷

۷۴- ثواب الصبر أعلى الثواب ۴۶۹۴ .

۷۵- حسن الصبر طلیعه النصر ۴۸۵۹ .

۷۶- حسن الصبر ملاک کل امر ۴۸۶۰ .

۷۷- حسن الصبر عون علی کل امر ۴۸۶۱ .

۷۸- دوام الصبر عنوان الظفر و النصر ۵۱۴۵ .

۷۹- رحم الله امرأ جعل الصبر مطیه حیاته ، و التتوی عدّه وفاته ۵۲۰۸ .

۸۰- رأس الإیمان الصبر ۵۲۳۹ .

۸۱- صبرک علی المصیبه یخفف الزّیّه ، و یجزل المثوبه ۵۸۲۸ .

۸۲- صبرک علی تجرّع الغصص یظفرک بالفرص ۵۸۸۶ . ۷۴- ثواب شکیبائی بالاترین ثواب است .

۷۵- نیکوئی صبر طلیعه و پیشرو پیروزی است .

۷۶- نیکوئی شکیبائی ملاک هر کاریست .

۷۷- نیکوئی صبر یاری کننده بر هر چیزی است .

۷۸- صبر همیشگی دلیل پیروزی و یاری است .

۷۹- خداوند رحمت کند مردی را که صبر و شکیبائی را مرکب سواری زندگانی و حیات خود ، و تقوا را ذخیره وفات خویش قرار دهد .

۸۰- سر ایمان صبر و شکیبائی است .

۸۱- شکیبائی تو بر مصیبت ، مصیبت را سبک گردانیده و پاداش را بزرگ می نماید .

۸۲- شکیبائی تو بر فرو بردن غصه ها (غصه چیزی گویند که

در گلو مانده مانند استخوان و در غم و اندوه این معنی شایع شده) تو را بر بهره های دنیوی و اخروی ظفرمند خواهد نمود .

۸۳- صابروا أنفسکم علی فعل الطاعات ، و صونوها عن دنس السینات ، تجدوا حلاوه الإیمان ۵۸۹۱ .

۸۴- طوبی لمن جعل الصبر مطیه نجاته ، و التقوی عدّه وفاته ۵۹۶۷ .

۸۵- طول الاضطبار من شیم الأبرار ۶۰۰۴ .

۸۶- علیک بالصبر فی الضیق و البلاء ۶۰۰۹۳ .

۸۷- علیک بالصبر و الاحتمال ، فمن لزمها هانت علیه المحن ۶۱۱۹ .

۸۸- علیک بالصبر فإنه حصن حصین و عباده الموقنین ۶۱۳۴ .

۸۹- علیک بالصبر فبه يأخذ العاقل ، و إليه يرجع الجاهل ۶۱۳۸ .

۹۰- علیک بلزوم الصبر فبه يأخذ الحازم ، و إليه یؤول الجازع ۶۱۴۴ . ۸۳- نفسهای خود را بر انجام دادن طاعتها به شکیبائی فرمان دهید ، و آنها را از آلودگی و چرک گناهان نگهدارید ، تا شیرینی ایمان را بیابید .

۸۴- خوشا به حال کسی که شکیبائی را شتر سواری و مرکب رستگاری ، و تقوا را تجهیزات و نیروی مرگ خود قرار دهد .

۸۵- صبر طولانی از خصلتهای نیکوکاران است .

۸۶- بر تو باد به صبر و شکیبائی در تنگی و بلاء .

۸۷- بر تو باد به شکیبائی و تحمل ، زیرا کسی که ملازم آنها باشد محنت ها بر او آسان گردد .

۸۸- بر تو باد به شکیبائی زیرا که آن حصار است محکم و عبادت افرادی است که یقین کامل به معارف الهیه دارند .

۸۹- بر تو باد به شکیبائی زیرا که به آن عاقل چنک زده ، و به سوی آن جاهل بر می گردد (یعنی

بعد از جزع و فزع صبر خواهد نمود) .

۹۰- بر تو باد به ملازم بودن شکیبائی ، زیرا که به آن دور اندیش چنگ زده ،

ص ۷۵۹

۹۱- عند الصدمه الأولى یكون صبر التّلاء ۶۲۰۳ .

۹۲- عند نزول المصائب و تعاقب التّواب تظهر فضیله الصّبر ۶۲۱۶ .

۹۳- فی الصّبر ظفر ۶۴۶۵ .

۹۴- فی البلاء تحاز فضیله الصّبر ۶۴۷۵ .

۹۵- قد یعزّ الصّبر ۶۶۴۵ .

۹۶- قلّ من صبر إلّا ملک ۶۷۶۰ .

۹۷- قلّ من صبر إلّا قدر ۶۷۶۱ .

۹۸- قلّ من صبر إلّا ظفر ۶۷۶۲ .

۹۹- کم یفتح بالصّبر من غلق ۶۹۴۵ . و به سوی آن جزع کننده بر می گردد (یعنی بعد از بی تابی بالأخره به صبر بازگشت خواهد نمود) .

۹۱- در نزد صدمه نخست و رسیدن مشکل و دشوار ، شکیبائی افراد نجیب یا زیرک و هوشیار معلوم می شود (و گرنه اکثر مردم بعد از بی تابی ها مجبور به صبر خواهند شد) .

۹۲- در وقت فرود آمدن مصیبتها و از پی در آمدن ماتمها فضیلت صبر و شکیبائی ظاهر می شود .

۹۳- در شکیبائی پیروزی است .

۹۴- در بلاء و تنگی فضیلت و برتری شکیبائی جمع خواهد شد .

قسمت سوم

۹۵- گاهی صبر و شکیبائی نایاب می گردد .

۹۶- کم است کسی که صبر کند جز آنکه مالک (نفس یا مقصد) شود .

۹۷- کم است کسی که شکیبائی را به کار برد مگر آنکه توانا شود .

۹۸- کم است کسی که صبر نماید مگر این که پیروزی یابد .

۹۹- بسا به وسیله شکیبائی قفل و کلون (چوبی است که از پشت در را به

ص ۷۶۰

۱۰۰- من لم یصبر علی کده

صبر علی الإفلاس ۸۹۸۷.

۱۰۱- لا یعدم الصّبور الظفر ، و إن طال به الزّمان ۱۰۸۶۱ .

۱۰۲- لا یصبر علی مرّ الحقّ إلّا من أیقن بحلاوه عاقبته ۱۰۸۶۷ .

۱۰۳- یؤول أمر الصّبور إلی درک غایته و بلوغ أمله ۱۱۰۴۸ .

۱۰۴- لیس مع الصّبر مصیبه ۷۴۷۴ .

۱۰۵- لیس شیء أحمد عاقبه ، و لا ألدّ مغّبه ، و لا أدفع لسوء أدب ، و لا أعون علی درک مطلب من الصّبر ۷۵۰۸ .

۱۰۶- من یصبر یظفر ۷۷۱۴ .

۱۰۷- من صبر نال المنی ۷۷۲۲ . وسیله او قفل می کنند (باز می شود .

۱۰۰- هر که بر سختی و زحمت کار و کسب صبر ننماید بر افلاس (ناچیزی و پریشانی باید) صبر نماید .

۱۰۱- بسیار صبر کننده پیروزی را از دست ندهد هر چند زمان نسبت به او طول کشد (یعنی بالأخره پیروز خواهد شد) .

۱۰۲- بر تلخی حق صبر نخواهد نمود مگر کسی که به شیرینی عاقبت آن یقین نماید .

۱۰۳- کار بسیار شکیبیا به دریافت پایان و نهایت مقصود ، و رسیدن به امید و آرزو برگشت خواهد نمود .

۱۰۴- با صبر و شکیبیائی مصیبتی نیست (چون مصیبت وقتی است که صبر نباشد) .

۱۰۵- نیست چیزی که از صبر و شکیب پایش پسندیده تر ، و آخرش لذیذتر ، و برای سوء ادب دافع تر ، و بر درک مطلب (و رسیدن به آن) یاری کننده تر باشد .

۱۰۶- هر که صبر کند پیروزمند شود .

۱۰۷- هر که صبر کند به امیدها برسد .

ص ۷۶۱

۱۰۸- من استنجد الصّبر أنجده ۷۷۵۵ .

۱۰۹- کن حلو الصّبر عند مرّ الأمر ۷۱۴۰ .

۱۱۱- لكل مصاب اضطبار ۷۲۸۹ .

۱۱۲- لن يحصل الأجر حتى يتجرع الصبر ۷۴۱۵ .

۱۱۳- لن يعدم النصر من استنجد الصبر ۷۴۱۶ .

۱۱۴- من صبر على طاعة الله عوضه الله سبحانه خيرا مما صبر عليه ۸۶۱۱ .

۱۱۵- من أدرع جنه الصبر هانت عليه النوائب ۸۶۸۲ .

۱۱۶- من صبر على طول الأذى ، أبان عن صدق التقى ۸۷۱۰ . ۱۰۸- هر که از صبر یاری جوید او را یاری خواهد کرد .

۱۰۹- شیرین صبر باش در وقت امر تلخی .

۱۱۰- ضامن یاری شکیبائی است .

۱۱۱- برای هر مصیبت زده شکیبائی است .

۱۱۲- هرگز اجر و پاداش حاصل نگردد تا آنکه صبر جرعه وار سر کشیده شود .

۱۱۳- هرگز یاری را گم نکند (پیوسته نصرت با اوست) کسی که از صبر یاری جوید .

۱۱۴- هر که بر طاعت خدا صبر نماید خداوند سبحان خیری بهتر از آنچه بر آن صبر نموده به او عوض دهد .

۱۱۵- هر که سپر صبر و شکیبائی را به تن پوشد مصیبت ها بر او آسان گردد .

۱۱۶- هر که بر درازی اذیت مردم صبر نماید راستی تقوای خود را آشکار ساخته است .

ص ۷۶۲

۱۱۷- من صبر على بلاء الله سبحانه ، فحقَّ الله أذى ، و عقابه أتقى ، و ثوابه رجي ۸۸۴۸ .

۱۱۸- من صبر فنفسه وقر ، و بالثواب ظفر ، و لله سبحانه أطاع ۸۹۲۴ .

۱۱۹- من تجلبب الصبر و القناعه عزَّ و نبل ۹۱۸۳ .

۱۲۰- من صبر على طاعة الله و عن معاصيه فهو المجاهد الصبور ۹۱۹۰ .

١٢١- من طال صبره حرج صدره ٩٢١٧.

١٢٢- من استوطأ مركب الصبر ظفر ٩٢٣٢.

١٢٣- من كنوز الإيمان الصبر

علی المصائب ۹۳۱۳ . ۱۱۷- هر که بر بلاى خداى سبحان صبر کند ، حق خدا را اداء نموده و از عقاب او ترسیده ، و امید ثواب او را دارد .

۱۱۸- هر که صبر کند نفس خود را با وقار ساخته ، و به ثواب و پاداش پیروزی یافته ، و خداى سبحان را اطاعت نموده است .

۱۱۹- هر که صبر و قناعت را پیراهن خود کند (یعنی از آنها جدا نشود و عیوب خود را با آنها پوشد) عزیز و افزون مرتبه گردد .

۱۲۰- هر که بر طاعت و فرمانبرداری خدا و از نافرمانی او صبر نماید پس او جهاد کننده بسیار شکیباست .

۱۲۱- هر که شکیبائی او به درازا کشد سینه اش تنگ شود (بنا بر این اگر تندی کرد نباید خیلی او را سرزنش کرد) .

۱۲۲- هر که برای پیمودن راه صبر و شکیبائی واجد مرکب باشد پیروز گردد .

۱۲۳- از گنجهای ایمانست شکیبائی بر مصیبت ها .

ص ۷۶۳

۱۲۴- من أفضل الحزم ، الصبر علی التوائب ۹۳۱۴ .

۱۲۵- من علامات حسن السجیه الصبر علی البلیه ۹۴۴۶ .

۱۲۶- ما أصیب من صبر ۹۴۵۷ .

۱۲۷- ما خاب من لزم الصبر ۹۴۵۹ .

۱۲۸- ما حصل الأجر بمثل الصبر ۹۵۴۷ .

۱۲۹- ما صبرت عنه خیر ممّا التذذت به ۹۵۹۷ .

۱۳۰- ما أحسن بالإنسان أن یصبر عمّا یشتهی ۹۶۴۸ .

۱۳۱- ما صبرک أیها المبتلی علی دائک ، و جسدک علی مصائبک ، و عزاک عن البکاء علی نفسک ۹۶۸۲ . ۱۲۴- از افزونترین دور اندیشی صبر مصیبت هاست .

۱۲۵- از نشانه های نیکوئی خلق و خوی شکیبائی بر بلاست .

۱۲۶- مصیبت زده نیست کسی که شکیبائی

نماید (یعنی گویا بر او مصیبتی وارد نشده است) .

۱۲۷- ناامید نگردد هر که ملازم صبر باشد (و از آن جدا نشود) .

۱۲۸- اجر و پاداش به چیزی مانند صبر حاصل نخواهد گردید .

۱۲۹- آنچه از آن صبر نمائی بهتر است از آنچه به آن لذتبری (زیرا در قسم اول اجر و پاداش داشته و در قسم دوم امکان معصیت و یا افتادن در مهلکه هست) .

۱۳۰- چه نیکوست برای انسان که بر آنچه خواهش آن دارد صبر نماید (و آن را به کار نبرد) .

۱۳۱- چه چیز تو را ای مبتلا- بر درد و اداوار به صبر نموده ، و بر مصائب خود دلیر ساخته ، و از گریه بر نفست تسلی بخش گردیده است (این فراز نیز تتمه کلامی است که حضرت در هنگامی خواندن آیه مبارکه : **يَا أَيُّهَا الْإِنْسَانُ مَا عَزَّكَ بِرَبِّكَ الْكَرِيمِ** فرموده چنانکه در کلام ۲۱۴ نهج البلاغه ذکر شده است از این خطبه

ص ۷۶۴

۱۳۲- لا عثار مع صبر ۱۰۵۱۹ .

۱۳۳- لا تدفع المكاره إلا بالصبر ۱۰۶۰۷ .

۱۳۴- لا عون أفضل من الصبر ۱۰۵۵۲ .

۱۳۵- لا يتحقق الصبر (المعروف) إلا بمقاساه ضد المؤلف ۱۰۸۷۲ .

۱۳۶- مع الصبر يقوى الحزم ۹۷۴۲ .

۱۳۷- مراره الصبر ثمر الظفر ۹۷۵۳ .

۱۳۸- مراره الصبر تذهبها حلاوه الظفر ۹۷۹۷ .

۱۳۹- نعم الظهير الصبر ۹۹۱۷ .

۱۴۰- نعم المعونه الصبر على البلاء ۹۹۳۹ . استفاده می شود نباید به درد گناهان صبر کرد و بر مصائب عذاب ها دلیر بود ، و بر نفس بی تفاوت بود بلکه باید بر آن گریه کرد که نفس عزیزترین چیزهاست (

۱۳۲- هیچ لغزشی با صبر و شکیبائی نیست .

۱۳۳- ناراحتی ها دفع نخواهد شد مگر با شکیبائی .

۱۳۴- یاری کننده ای افزونتر از صبر نیست .

۱۳۵- صبر و شکیبائی (یا احسان) محقق نخواهد شد مگر با تحمل مشاق و رنج ضد آنچه به آن الفت گرفته است (مثل این که احسان نماید به آنچه خیلی به آن علاقه دارد ، و یا صبر کند بر آنچه در صبر بر آن رنج فراوان کشد که با این حال صبر کامل و یا احسان کامل را به دست آورد) .

۱۳۶- با شکیبائی دور اندیشی قوی خواهد گردید .

۱۳۷- تلخی صبر را شیرینی پیروزی (به مقاصد و اهداف) خواهد برد .

۱۳۸- ۱۳۹- خوب پشتیبان و یاری کننده ایست شکیبائی .

۱۴۰- خوب یاریست صبر بر بلاء .

ص ۷۶۵

۱۴۱- هدی من اذرع لباس الصبر و الیقین ۱۰۰۱۴ .

۱۴۲- لا تستعجلوا بما لم یعجله الله لکم ۱۰۲۴۸ .

۱۴۳- لا ایمان کالصبر ۱۰۴۷۶ .

۱۴۴- من صبر هانت مصیبه ۷۸۴۸ .

۱۴۵- من صبر خفت محنته ۷۹۳۵ .

۱۴۶- من صبر علی التکبه کان لم ینکب ۸۱۹۰ .

۱۴۷- من لم ینجه الصبر أهله الجزع ۸۱۹۵ .

۱۴۸- من صبر علی مرّ الأذى أبان عن صدق التّقی ۸۵۶۸ . ۱۴۱- هدایت یافته کسی که لباس صبر و یقین را در بر کرده است

۱۴۲- (تتمه کلامی است از خطبه ۲۳۲ نهج البلاغه که در این فرازها فرموده : در جای خود بنشینید ، و بر بلا و سختی ها صبر نمائید ، و دستها و شمشیرهایتان را در خواهشهای زبانتان به کار نیندازید و) به آنچه خداوند برای شما شتاب نفرموده (جهت

براندازی رژیم و یا جنگ و خونریزی برای به دست آوردن حکومت و دولتی و یا غیر آن (شتاب منمائید) آن گاه بیان می فرماید : «فإنه من مات منكم على فراشه و هو على معرفة حقّ ربّه و حقّ رسوله و أهل بيته مات شهيدا و وقع أجره على الله» .

۱۴۳- هیچ ایمانی مانند صبر و شکیبائی نیست .

۱۴۴- هر که صبر کند مصیبت او آسان گردد .

۱۴۵- هر که صبر کند محنت و اندوه او سبک شود .

۱۴۶- هر که بر مصیبت صبر کند گویا مصیبتی بر او وارد نشده است .

۱۴۷- هر که صبر او را نجات نبخشد بی تابی او را هلاک گرداند .

۱۴۸- هر که بر تلخی اذیت و آزار صبر نماید راستی تقوا را آشکار سازد .

ص ۷۶۶

الصبيان

۱- عَلِّمُوا صِبْيَانَكُمْ الصَّلَاةَ ، وَ خَذُوهُمْ بِهَا إِذَا بَلَغُوا الْحُلُمَ ۵۶۳۰۵ .

الصَّحَّةُ وَ أَهْلُ الصَّحَّةِ

۱- الصَّحَّةُ أَهْنَأُ اللَّذَّتَيْنِ ۱۶۶۰ .

۲- الصَّحَّةُ أَفْضَلُ النَّعْمِ ۱۰۵۰ .

۳- بِالصَّحَّةِ تَسْتَكْمِلُ اللَّذَّةَ ۴۲۲۸ .

۴- بِصَّحَّةِ الْمَزَاجِ تَوْجِدُ لَذَّةَ الطَّعْمِ ۴۲۸۹ .

۵- زكاه الصَّحَّةِ السَّعْيِ فِي طَاعَةِ اللَّهِ ۵۴۵۴ . كودكان ۱- به كودكان خود نماز بیاموزید ، و چون به حد احتلام و بلوغ رسیدند آنها را بر نماز مؤاخذه نمائید ، (در بعض احادیث دارد كه آنها را قبل از بلوغ به سن نه یا ده سالگی اگر در نماز كاهلی كردند بزنیید شاید حمل بر استحباب شود) .

صحت و تندرستی ۱- صحت و تندرستی گواراترین دو لذت است .

۲- صحت افضل نعمت هاست .

۳- به وسیله تندرستی لذت کامل می گردد .

۴- به وسیله صحت مزاج لذت مزه و چشیدن یافت می شود (چنانکه شاعر گوید :

بیمار ز خوردنی نیابد لذت

لذت نبرد ز بندگی دنیا دار) .

۵- زکات صحت بدن کوشیدن در طاعت خداست .

ص ۷۶۷

۶- هل ينتظر أهل غضاظه الصّحه إلّا نوازل السقم ۱۰۰۳۵ .

۷- لا تجتمع الصّحه و النّهم ۱۰۵۷۰ .

۸- لا تنال الصّحه إلّا بالحمیه ۱۰۶۰۵ .

الصدر

۱- الصدر رقیب البدن ۴۰۷ .

الصدقات

۱- الصّیّدقه أعظم الرّبحین ۱۶۷۳ . ۶- (این تتمه کلامی است که حضرت در خطبه غزّاء ۸۲ فرموده اند) آیا اهل طراوت و تازگی صحت جز فرود آینده های بیماری را انتظار می کشد ۷- تندرستی و حرص (با هم) جمع نمی شود .

۸- صحت و تندرستی رسیده نمی شود (و به دست نخواهد آمد) مگر با پرهیز .

۱- سینه نگهبان بدن است (پوشیده نماند که از آیات و روایات و ادعیه مأثوره چنین استفاده خواهد شد که «صدر» به تنهایی در بدن و در سعادت و شقاوت انسان دخالت داشته ، چنانکه «قلب» در سینه دخالت دارد ، منتهی اشکالی حکماء و فلاسفه کرده اند که باید مراد نفس مجرد باشد نه این سینه و قلب در آن ، زیرا سعادت و شقاوت مربوط به معنویات و کلی و جزئی است و آن امکان ندارد مگر در مجردات ، و لیکن می توان گفت : چنین حرفی اجتهاد در مقابل نص بوده ، به علاوه امکان دارد اگر مطلب آنها صحیح باشد از راه اعتبار علاقه میان نفس و آنها باشد ، بنا بر این از قبیل مجاز لغوی خواهد بود)

صدقه ۱- صدقه ، عظیم ترین دو سود است (یکی سود ظاهری و دیگر سود

- ٢- الصّـدقه أفضل الذّـخرين ١٦٧٩ .
- ٣- الصّـدقه تستنزل الرّـحمه ٢١٤٩ .
- ٤- الصّـدقه تستدفع البلاء و النّـقمه ٢٢١٥ .
- ٥- إنّـكم إلى إنفاق ما اكتسبتم أـحوج منكم إلى اكتساب ما تجمعون ٣٨٢٧ .
- ٦- إذا أـملقتم فتاجروا الله بالصّـدقه ٤٠١٩ .
- ٧- بالصّـدقه تفسخ (تفسح) الأـجال ٤٢٣٩ .
- ٨- بركه المال في الصّـدقه

- ۹- حَصَّنُوا أَنْفُسَكُمْ بِالصَّدَقَةِ ۴۹۰۷ .
- ۱۰- خَيْرُ الصَّدَقَةِ أَخْفَاهَا ۴۹۷۶ . (معنوی) .
- ۲- صدقه ، برترین دو ذخیره است (ذخیره ظاهری و ذخیره اخروی) .
- ۳- صدقه ، رحمت را فرود می آورد .
- ۴- صدقه ، بلاء و عقوبت را دفع می کند .
- ۵- براستی که شما به انفاق و خرج کردن آنچه را که به دست آورده اید نیازمندترید تا آنکه کسب کنید آنچه را که جمع می نمائید ، (و خرج نکنید و حقوق واجبه آن را نپردازید که چنین کاری وزر و وبال خواهد شد) .
- ۶- هر گاه بی چیز شدید با خدا به وسیله صدقه سودا کنید .
- ۷- به وسیله صدقه اجلها فسخ می شود و یا وسعت یابد (و عمر طولانی گردد) .
- ۸- برکت مال در صدقه است .
- ۹- نفسهای خود را به وسیله صدقه حفظ کنید .
- ۱۰- بهترین صدقه پنهان ترین آنست (زیرا از شائبه ریا محفوظ است) .
- ص ۷۶۹
- ۱۱- سَوْسُوا إِيْمَانَكُمْ بِالصَّدَقَةِ ۵۵۸۷ .
- ۱۲- سَوْسُوا أَنْفُسَكُمْ بِالْوَرَعِ ، وَ دَاوُوا مَرْضَاكُمْ بِالصَّدَقَةِ ۵۵۸۸ .
- ۱۳- صَدَقَةُ السَّرِّ تَكْفُرُ الْخَطِيئَةَ ، وَ صَدَقَةُ الْعِلَانِيَةِ مِثْرَاهُ فِي الْمَالِ ۵۸۴۸ .
- ۱۴- صَدَقَةُ الْعِلَانِيَةِ تَدْفَعُ مِثْرَةَ السُّوءِ ۵۸۵۱ .
- ۱۵- عَلَيْكَ بِالصَّدَقَةِ تَنْجُ مِنْ دَنَائِهِ الشَّحِّ ۶۱۴۷ .
- ۱۶- كَفِّرُوا ذُنُوبَكُمْ ، وَ تَحَبَّبُوا إِلَى رَبِّكُمْ بِالصَّدَقَةِ ، وَصَلَهُ الرَّحْمَ ۷۲۵۸ .

۱۷- الصّدقه کنز ۲۰۸ .

۱۸- الصّدقه تقی مصارع السّوء ۱۵۱۵ . ۱۱- ایمان خود را به وسیله صدقه کامل نموده و یا تربیت کنید .

۱۲- نفس های خود را با پارسائی کامل و یا تربیت نموده و مریض های خویش را با صدقه مداوا کنید .

۱۳- صدقه پنهانی گناه را پوشانیده و صدقه آشکارا وسیله

افزونی مال خواهد گردید .

۱۴- صدقه آشکارا مردن بد را دفع خواهد نمود (امکان دارد مقصود زکات باشد که آشکارا دادن آن افضل است) .

۱۵- بر تو باد به صدقه دادن تا از پستی بخیلی رستگار گردی .

۱۶- گناهان خود را ببوشانید و جبران نمائید و به سبب صدقه و پیوستن به خویش محبوب خدا شوید .

۱۷- صدقه گنج است (چون ذخیره قیامت خواهد بود) .

۱۸- صدقه (آدمی را از آفات و مهالك) و پرتگاههای بد نگاه می دارد .

ص ۷۷۰

۱۹- الصّدقه أفضل القرب ۲۸۷ .

۲۰- الصّدقه أفضل الحسنات ۲۹۳ .

۲۱- الصّدقه كنز الموسر ۱۰۶۴ .

۲۲- الصّدقه فى السرّ من أفضل البرّ ۱۵۱۸ .

۲۳- الصّدقه تقى ۲۱۲ .

۲۴- ثقلوا موازينكم بالصّدقه ۴۷۰۴ .

الصدق

۱- الصّدق أقوى دعائم الإيمان ۱۵۷۹ .

۲- الصّدق عماد الإسلام و دعامة الإيمان ۱۷۵۴ .

۳- الصّدق رأس الإيمان ، و زين الإنسان ۱۹۹۳ . ۱۹- صدقه بهترین وسیله قرب و منزلت هاست .

۲۰- صدقه افزونترین حسنه هاست .

۲۱- صدقه گنج توانگر است (یعنی گنج این است نه اندوختن زر و مال ، و یا توانگر دارای چنین گنجی است چون از عهده بر می آید نه فقیر ، و یا صدقه سبب نمو مال خواهد شد و گنجی شود که تمام شدنی نیست) .

۲۲- دادن صدقه در پنهانی از بهترین نیکوئی است .

۲۳- صدقه (آدمی را از بلاها) نگاه می دارد .

۲۴- میزانهای خود را به وسیله صدقه سنگین سازید .

راستی ۱- راستی استوارترین ستونهای ایمان است .

۲- راست گوئی ستون مسلمانی ، و پشتیبان ایمان است .

۳- راست گوئی سرایمان ، و آرایش آدمی است

- ۴- الصّدق جمال الإنسان ، و دعامه الإیمان ۲۱۲۰ .
- ۵- اصدق تنجح ۲۲۴۴ .
- ۶- الزم الصّدق و الأمانة ، فإنّهما سجيّه الأبرار ۲۳۲۵ .
- ۷- الزم الصّدق و إن خفت ضرّه فإنّه خير لك من الكذب المرجوّ نفعه ۲۳۵۳ .
- ۸- اغتتم الصّدق في كلّ موطن تغنم ، و اجتنب الشّرّ و الكذب تسلّم ۲۴۲۷ .
- ۹- اصدقوا في أقوالكم ، و أخلصوا في أعمالكم ، و تركّوا بالورع ۲۵۴۱ .
- ۱۰- أجلّ شيء الصّدق ۲۸۵۰ .
- ۱۱- أفضل الصّدق الوفاء بالعهود ۳۰۲۰ .
- ۱۲- أحسن الصّدق الوفاء بالعهد ، و أفضل الجود بذل الجهد ۳۳۲۷ . ۴- راست گوئی زیبایی انسان ، و ستون ایمان است .
- ۵- راستگو تا رستگار شوی .
- ۶- از راستی و امانت جدا مشو ، زیرا آن دو شیوه نیکان است .
- ۷- از راستی جدا مشو ، اگر چه بترسی از زیان آن زیرا که آن برای تو از دروغی که امید سود آن می رود بهتر است .
- ۸- راستی را در هر جا غنیمت شمار تا این که غنیمت بری ، و از بد و دروغ دوری نما تا سالم باشی .
- ۹- در گفتارتان راست بگوئید ، و در عملهای خود اخلاص به کار برید ، و به پارسائی پاکیزه شوید .
- ۱۰- بزرگترین چیز راستی است .
- ۱۱- افزونترین راستگوئی وفا کردن به عهدهاست (که صدق عملی باشد) .
- ۱۲- نیکوترین راستی به پیمان وفا نمودن ، و افزونترین بخشش بذل جهد است

١٣- الصّدق وسيله ٧ .

١٤- الصّدق أمانه ، الكذب خيانه ١٥ .

١٥- الصّدق ينجي ٢٠ .

١٦- الصّدق فضيله ، الكذب رذيله ٧٩ .

١٧- الصّدق نجاح ، الكذب فضّاح ٩١ .

١٨- الصّدق

- ۱۹- الصّدق أمانه اللّسان ۲۵۳ .
- ۲۰- الصّدق أخو العدل ۲۶۵ .
- ۲۱- الصّدق لسان الحقّ ۲۷۵ .
- ۲۲- الصّدق خير القول ۳۰۴ .
- ۲۳- الصّدق حياه التّقوى (الدّعوى) ۳۵۴ . (يعنى انسان هر چه توانائى و تلاش دارد در طاعات و عبادات بكار برد) .
- ۱۳- راستى وسيله رسيدن به سعادات است .
- ۱۴- راستگوئى نشان امانت ، و دروغگوئى خيانت است .
- ۱۵- راستى رستگارى مى بخشد .
- ۱۶- راستى فضيلت و سبب برترى ، دروغگوئى سبب پستى خواهد بود .
- ۱۷- راستگوئى ظفر و پيروزى و دروغگوئى بسى رسوا کننده است .
- ۱۸- راستگوئى موجب سر بلندى است .
- ۱۹- راستگوئى امانت زبان است .
- ۲۰- راستگوئى برادر عدالت است .
- ۲۱- راستگوئى زبان حق است .
- ۲۲- راستگوئى بهترين گفتار است .
- ۲۳- راستگوئى حيات خویشان دارى (و يا دعوى) است (يعنى دعوى و يا

۲۶- الصّدق لباس اليقين (المتقين) ۴۸۸ .

۲۷- الصّدق رأس الدّين ۵۱۷ .

۲۸- الصّدق منجاه (نجاه) و كرامه ۶۸۲ .

۲۹- الصّدق أنجح دليل ۷۴۶ .

۳۰- النّجاه مع الصّدق ۷۹۹ .

۳۱- الصّدق حقّ صادق ۸۲۵ .

۳۲- الصّدق أشرف (أفضل) روايه ۸۴۷ .

۳۳- الصّدق لباس (لسان) الحقّ ۹۵۶ . تقواى بدون راستى مانند ميّت است كه جان نداشته باشد) .

۲۴- راستگوئى جان كلام است .

۲۵- راستگوئى لباس دين است (پس كسى كه راستگو نيست مانند شخص عريان است) .

۲۶- راستگوئى لباس يقين (و يا جامه پرهيزكاران) است .

۲۷- راستگوئى سر دين و دينداريست .

۲۸- راستى نجات بخش يا رستگارى و كرامت است .

راستی پیرومندترین راهنماست .

۳۰- رستگاری با راستگوئی است .

۳۱- راستی حقی است آشکارا و درخشنده .

۳۲- راستگوئی بهترین نقل و روایت است .

۳۳- راستگوئی (زبان یا) لباس حق است .

ص ۷۷۴

۳۴- الصّدق خیر مبنی (منبئ) ۱۰۳۴ .

۳۵- الصّدق کمال النّبل ۱۰۵۶ .

۳۶- الصّدق صلاح کلّ شیء ۱۱۱۵ .

۳۷- الصّدق أشرف خلائق الموقن ۱۲۵۳ .

۳۸- الصّدق أفضل عدّه ۱۳۶۱ .

۳۹- الصّدق أمانه اللّسان و حلیه الإیمان ۱۴۵۱ .

۴۰- الصّدق مطابقه المنطق للوضع الإلهی ۱۵۵۲ .

۴۱- بالصّدق تكون النّجاه ۴۲۲۱ .

۴۲- بالصّدق تکمل المروءه ۴۲۲۴ .

۴۳- بالصّدق تزین الأفعال ۴۲۵۷ . ۳۴- راستگوئی بهترین زیر بنا (یا بهترین خبر دهنده) است .

۳۵- راستگوئی کمال زیر کی و یا نجات است .

۳۶- راستی صلاح هر چیزی است .

۳۷- راستگوئی برترین خصلت های یقین کننده است .

۳۸- راستی افزونترین تجهیزات و عدّه است .

۳۹- راستی امامت زبان ، و زینت ایمان خواهد بود .

۴۰- راستی موافقت گفتار است با وضع الهی (یعنی خداوند که به انسان بیان داده و او را سخنور کرده ، برای آن راستی را به عنوان قانون وضع کرده ، پس دروغ بر خلاف مقررات خواهد بود) .

۴۱- با راستگوئی است رستگاری (در دنیا و آخرت) .

۴۲- به راستگوئی مروّت کامل خواهد گردید .

۴۳- با راستگوئی گفتارها زینت داده می شود .

ص ۷۷۵

۴۴- بالصّدق و الوفاء تکمل المروءه لأهلها ۴۳۰۷ .

۴۵- رأس الإیمان (لزوم) الصّدق ۵۲۶۵ .

۴۶- شیئان هما ملاک الدّین : الصّدق و یقین ۵۷۷۰ .

۴۷- صدق الزّجل علی قدر مروءته ۵۸۵۹ .

۴۸- علیک بالصّدق فإنّه خیر مبنی (منبئی) ۶۱۰۴ .

۴۹- علیک بالصّدق

فمن صدق في أقواله جلّ قدره ٦١٣٩ .

٥٠- عاقبه الصّدق نجاه و سلامه ٦٣٣٣ .

٥١- غاض الصّدق في النَّاس ، و فاض الكذب و استعملت المودّه باللسان ، و تشاحنوا بالقلوب ٦٤٣٨ .

٥٢- لكلّ شيء حيله (حليه و حليه) ، و حيله المنطق الصّيدق ٧٢٩٥ . ٤٤- با راستی و وفاداری مروّت برای اهلش کامل می گردد .

٤٥- رأس ایمان راستگوئی (یا ملازم بودن با راستگوئی) است .

٤٦- دو چیز است که آنها ملاک و پایه دینند : راستی و یقین .

٤٧- راستی مرد به اندازه جوانمردی اوست .

٤٨- بر تو باد به راستی زیرا که آن بهترین بنا گذاشته شده (و یا خبر دهنده) است .

٤٩- بر تو باد به راستی پس کسی که در گفتارهای خود راست گوید قدر و اندازه اش بلند خواهد گردید .

٥٠- عاقبت راستگوئی رستگاری و سلامت است .

٥١- کم شده راستگوئی در میان مردم ، و بسیار شده دروغگوئی ، و دوستی زبانی شده و دشمن یکدیگر گشته در دلها .

٥٢- برای هر چیزی چاره (و یا زیوریت) ، و چاره (و یا زیور) گفتار راستگوئی است .

ص ٧٧٦

٥٣- للصّدق نجهه ٧٣٢٢ .

٥٤- لیکن أوثق النَّاس لديك أنطقهم بالصّدق ٧٣٧٦ .

٥٥- لیکن مرجعك إلى الصّدق ، فإنّ الصّدق خیر قرین ٧٣٨٢ .

٥٦- لو تميّزت الأشياء لكان الصّدق مع الشّجاعه و كان الجبن مع الكذب ٧٥٩٧ .

٥٧- لسان الصّدق خیر للمرء من المال یورّته من لا یحمده ٧٦١٥ .

٥٨- من قال بالصّدق أنجح ٧٨١٠ .

٥٩- من عرف بالصدق جاز كذبه ٨٠٠٩.

٦٠- من جار عن الصدق ضاق مذهبه ٨٣٢٣.

٦١- من

صدق مقاله زاد جلاله ۸۳۴۹ . ۵۳- برای راستی اثر و یا راحتی است (چون وقتی که گفتار مطابق با واقع بود در آن هیچ ترس و هراسی نیست) .

۵۴- باید معتمدترین مردم در نزد تو گویاترین آنها باشد به راستی .

۵۵- باید رجوع و برگشت تو به سوی راستی باشد زیرا راستی بهترین همراه است .

۵۶- اگر چیزها (و امور از هم امتیاز و) تمیز داده شوند هر آینه راستگوئی با شجاعت ، و ترسناکی با دروغگوئی خواهد بود .

۵۷- زبان راستی برای مرد (آدمی) بهتر است از مالی که به میراث می گذارد برای کسی که او را ستایش نمی کند .

۵۸- هر که بر راستی سخن گوید پیروز شود .

۵۹- هر که به راستگوئی شناخته شود دروغ او هم پذیرفته و نافذ گردد .

۶۰- هر که از راستی میل کند راه او تنگ شود .

۶۱- هر که گفتارش راست باشد بزرگی او زیاد گردد .

ص ۷۷۷

۶۲- ما أصدق المرء علی نفسه ، و أی شاهد علیه کفعله ، و لا يعرف الرّجل إلّا بعلمه ، كما لا يعرف الغریب من الشّجر إلّا عند حضور الثّمر ، فتدلّ الأثمار علی أصولها ، و يعرف لكلّ ذی فضل فضله كذلك یشرف الکریم بآدابه ، و یفتضح اللّئیم برذائله . ۹۶۹۴ .

۶۳- لا تصدق من یقابل صدقک بتکذیبه ۱۰۱۷۴ .

۶۴- لا ترجمان أوضح من الصّدق ۱۰۶۲۸ .

۶۵- لا مخبر أفضل من الصّدق ۱۰۶۴۱ .

۶۶- لا سبیل أنجی من الصّدق ۱۰۶۶۶ . ۶۲- چه راستگوست مرد بر نفس خود (زیرا که رشوه در آن راه ندارد آنچه هست می گوید) و کدام گواه

بر او مانند عمل و کار اوست و مرد شناخته نخواهد شد مگر به علمش ، چنانکه درخت غریب (که تازه نشانده اند و از شهری یا مملکتی تازه وارد کرده اند) شناخته نشود مگر در وقت حاضر شدن میوه اش ، پس میوه ها راهنمای اصلهای آنهاست ، و (چنانکه) برای هر صاحب فضیلتی افزونی آن معلوم می شود همچنین کریم به آداب و یا به اداء سخن و گفتار خود بلند مرتبه گشته ، و لئیم به صفات نکوهیده خود رسوا خواهد گردید (به نظر می رسد در عبارت نقصی باشد و صحیح چنین باشد : «فكما يعرف ذو فضل بفضله فكذلك يشرف ، إلخ» یا آنکه (كذلك) جواب (كذا) در جمله فوق است اما ظاهر این است که آنجا برای عالم آن جمله گفته شده است) ۶۳- به کسی که راستی تو را به تکذیب خود برابر می اندازد راست مگو (زیرا که آن دروغ می پندارد) .

۶۴- نیست تیلماج و مترجمی واضح تر از راستی .

۶۵- خبر داده شده ای افزونتر از راستی نیست .

۶۶- راهی رستگار کننده تر از راستی نیست .

ص ۷۷۸

۶۷- لا يغلب من يحتج بالصدق ۱۰۷۰۳ .

۶۸- الصدق أفضل روايه ۱۰۲۲ .

۶۹- الصدق ينجيك و إن خفته ۱۱۱۸ .

۷۰- أقل شيء الصدق و الأمانة ۳۱۶۸ .

الصادق

۱- إن الصادق لمكرم جليل ، و إن الكاذب لمهان ذليل ۳۴۰۹ .

۲- الصادق مكرم جليل ۳۳۸ .

۳- الصادق علي شرف منجاه و كرامه ۱۲۴۶ .

۴- رب صادق من خبر الدنيا عندك مكذب ۵۳۵۷ .

۵- کن صادقاً تكن وفياً ۷۱۳۴ . ۶۷- مغلوب نمی شود کسی که به راستی احتجاج کند

(چون دلیل حقانیت اوست) .

۶۸- راستگوئی افزونترین روایت (و نقل و گفتگو) است .

۶۹- راستی تو را رهائی بخشد هر چند از آن بترسی .

۷۰- کمترین چیز (که در میان مردم یافت می شود) راستی و امانت است .

راستگو ۱- بر راستی که راستگو هر آینه گرامی بزرگ ، و دروغگو خوار ذلیل خواهد بود .

۲- راستگو گرامی بزرگوار است .

۳- راستگو بر بلندی رستگاری و کرامت است .

۴- بسا راستگوئی (که خبر می دهد) از خبر دنیا که در نزد تو دروغگو شمرده شده است .

۵- راستگو باش تا (به عهد و پیمانها) وفا کننده باشی .

ص ۷۷۹

۶- من صدق أصلح دیانته ۷۷۹۳ .

۷- من كان صدوقا لم يعدم الكرامه ۸۰۴۲ .

۸- من صدقت لهجته قويت حجته ۸۴۸۲ .

۹- من صدقت لهجته صحّت حجته ۹۱۵۴ .

۱۰- من صدق نجا ۹۲۰۶ .

۱۱- يبلغ الصّادق بصدقه ما لا يبلغه الكاذب باحتیاله ۱۱۰۰۶ .

۱۲- يكتسب الصّادق بصدقه ثلاثا : حسن الثّقه به ، و المحبّه له ، و المهابه عنه ۱۱۰۳۸ .

تصاريف الأحوال

۱- فی تصاريف الأحوال تعرف جواهر الرّجال ۶۴۷۰ . ۶- هر که راست گوید دینداریش را اصلاح نموده است .

۷- هر که بسیار راستگو باشد کرامت را از دست نخواهد داد .

۸- هر که لهجه و زبان او صادق باشد حجت و دلیلش محکم خواهد بود .

۹- هر که زبان او راست باشد دلیل او صحیح باشد .

۱۰- هر که راست گوید رستگار گردد .

۱۱- راستگو به راستی خود می رسد آنچه دروغگو به حيله کردن خود نخواهد رسيد .

۱۲- راستگو به سبب راستگوئيش سه چيز را كسب مي كند :

نیکوئی اعتماد به خود را، و دوستی را برای خود، و مهابت و ترس از خویشان را (که مبادا شهادت دهد علیه کسی).

تغییر حالت ۱- در تغییرات احوال گوهرهای مردان شناخته می شود، (جدا چنین است زیرا جوهره هر فردی در مشکلات معلوم خواهد گردید).

ص ۷۸۰

الصَّلب

۱- قد یلین الصَّلب ۶۶۲۱.

صلاح المؤمنین

۱- ثابروا علی صلاح المؤمنین و المتّقین ۴۷۰۳.

۲- ما أبعد الصَّلاح من ذی الشَّرِّ الوقاح ۹۵۳۷.

الصلاح مع الله

۱- من صلح مع الله سبحانه لم یفسد مع أحد ۸۶۲۱. سخت ۱- گاهی سخت (و امور مشکل، آسان شده و) نرم می شود (پس نباید مأیوس شد).

صلاح مؤمنین ۱- بر آنچه باعث صلاح حال مؤمنین و متقین است (از کارهای نیکو و عام المنفعه و مواعظ و نصائح) مداومت نمائید.

۲- چه چیز صلاح و شایستگی را از صاحب شرّ بی حیا دور ساخته است.

(یعنی خیلی دور است که چنین کسی اصلاح گردد).

صافی با خدا ۱- هر که با خدای سبحان صالح باشد (و عمل فاسدی صورت ندهد) با هیچکس فاسد نخواهد بود (و یا در نزد احدی فاسد نخواهد شد، همه او را دوست داشته او را فرد شایسته ای دانند).

ص ۷۸۱

إصلاح النَّاس

۱- إن سمّت همّتک لإصلاح النَّاس، فابدأ بنفسک فإنّ تعاطیک صلاح غیرک و أنت فاسد أكبر العیب ۳۷۴۹.

۲- عجبت لمن یتصدّى لإصلاح النَّاس، و نفسه أشدّ شیء فسادا فلا یصلحها و یتعاطی إصلاح غیره ۶۲۶۸.

۳- کیف یصلح غیره من لا یصلح نفسه ۶۹۹۵ .

۴- أصلح إذا أنت أفسدت ، و أتمم إذا أنت أحسنت ۲۳۴۴ .

الصَّالِف

۱- أدوا الداء الصَّیْلِف ۲۸۵۸ . اصلاح مردم ۱- اگر همت تو برای اصلاح مردم بلند شد ، پس از خود شروع کن ، زیرا فرا گرفتن و کوشیدن در اصلاح خود با این که خود فاسدی بزرگترین عیب خواهد بود .

۲- عجب دارم از کسی که متصدی اصلاح مردم گشته در صورتی که نفسش از نظر فساد سخت ترین چیز بوده و آن را اصلاح ننموده و به اصلاح غیر خود می پردازد .

۳- چگونه غیر خود را اصلاح می نماید کسی که نفسش را اصلاح ننموده است .

۴- اصلاح نما هر گاه تو فاسد کرده باشی (چیزی را و یا میان دو کس را) و تمام نما هر گاه تو احسان نموده باشی .

لاف زدن ۱- بدترین درد صلف است (یعنی کسی از راه لاف زدن ادعای زیرکی کند و یا

ص ۷۸۲

۲- ربِّ صلف أورث تلفا ۵۲۹۸ .

الصلاه و القائم

۱- الصَّلاه أفضل القربتین ۱۶۸۲ .

۲- الصَّلاه حصن من سطوات الشَّیطان ۲۲۱۲ .

۳- الصَّلاه حصن الرِّحمن ، و مدحره الشَّیطان ۲۲۱۳ .

۴- الصَّلاه تستنزل الرِّحمة ۲۲۱۴ .

۵- إذا قام أحدکم إلى الصَّلاه فلیصلِّ صلاه مودَّع ۴۰۵۰ . بسیار وعده داده و وفا ننماید و یا از او بهره نبرند .

۲- بسا عمل نکردن به وعده ، و یا کمی احسان و بخیلی که باعث تلف مال گردد .

نماز ۱- نماز برترین دو نزدیکی به حق تعالی است .

۲- نماز قلعه و سنگریست از حملات شیطان .

۳- نماز قلعه خدای رحمان و آلت دور کردن شیطان است .

۴- نماز رحمت خدا را نازل می کند .

۵- هر گاه یکی از شما به سوی نماز قیام نماید

پس باید نماز کسی را بخواند که با نماز وداع کننده است (طریقه آن از پیامبر اسلام صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَآلِهِ وَسَلَّمَ چنین نقل شده: هرگاه داخل نماز شدی بگو این آخر نماز من است از دنیا، و چنان باش که بهشت جلوتر، و جهنم زیر پایت، و ملک الموت پشت سر، و پیمبران طرف راست، و فرشتگان طرف چپ و پروردگار از بالای سرت بر تو مطلع است پس نظر کن در مقابل چه کسی ایستاده و با چه کسی مناجات کرده و چه کسی بسوی تو نظر می کند سفینه البحار لغه صلاه)

ص ۷۸۳

۶- و الصَّلاة تنزيها عن الكبر ۶۶۰۸.

۷- كم من قائم ليس له من قيامه إلا العناء ۶۹۵۶.

۸- لو يعلم المصلّي ما يغشاه من الرّحمة لما رفع رأسه من السّجود ۷۵۹۲.

۹- ما أهمني ذنب أمهلت فيه حتى أصلي ركعتين ۹۶۶۲.

الصّمت

۱- الصّمت يكسيك الوقار، و يكفيك مؤنه الاعتذار ۱۸۲۷.

۲- اصمت تسلّم ۲۲۳۱. ۶- (این فراز تتمه کلامی است در حکم آن حضرت ۲۴۴) و نماز را (واجب کرده) برای پاکیزه گردانیدن از تکبر (هم نسبت به خدا چون پیشانی را بر خاک می گذارد و اظهار ذلت می نماید و هم نسبت به مخلوق چون با امر خدا آشنا شده قهرا از گردنکشی و بالیدن بر مردم پرهیز می نماید).

۷- بسا ایستاده (به نمازی) که برای او از قیامش جز تعب چیزی نیست (یا خالص و یا دارای آداب و شرایط نباشد).

۸- اگر نماز گزار بداند

آنچه را که از رحمت او را فرو می گیرد هر آینه سرش را از سجده بر نمی دارد .

۹- مرا غمناک نسازد گناهی که در آن مهلت داده شوم تا آنکه دو رکعت نماز بخوانم (کنایه از آن است که نماز گناه را محو سازد) .

خاموشی ۱- خاموشی به تو وقار و سنگینی پوشاند و زحمت عذر خواستن را کفایت می کند .

۲- خاموش باش تا سلامت باشی .

ص ۷۸۴

۳- الزم الصّمت ، یستر (یستر) فکرک ۲۴۲۷۱ .

۴- أصمت دهرک یجلّ أمرک ۲۲۷۹ .

۵- الزم الصّمت ، فأدنی نفعه السّلامه ۲۳۱۴ .

۶- الزم الصّمت ، یلزمک النّجاه و السّلامه ، و الزم الرّضا یلزمک الغناء و الکرامه ۲۴۴۷ .

۷- الزم السّکوت ، و اصبر علی القناعه بأیسر القوت تعزّ (تعزّ) فی دنیاک و تعزّ فی أخراجک ۲۴۷۴ .

۸- أحسن الصّمت ما کان عن الزّلل ۳۱۰۹ .

۹- أحمد من البلاغه الصّمت حین لا ینبغی الکلام ۳۲۴۵ .

۱۰- الصّمت وقار ، الهذر عار ۱۷۲ . ۳- ملازم خاموشی باش تا فکر تو را بپوشاند (یا تا فکر تو روشن گردد) .

۴- در تمام عمر خاموشی را اختیار کن تا بزرگ شود امر تو .

۵- از خاموشی جدا مشو پس کمترین نفع آن سلامتی است .

۶- از خاموشی جدا مشو ، که رستگاری و سلامتی از تو جدا نخواهد شد ، و از رضا و خوشنودی به نصیب و قسمت جدا مشو ، که توانگری و عزّت و گرامی بودن از تو جدا نخواهد گردید .

۷- از خاموشی جدا مشو و بر قناعت به اندک صبر نما تا در دنیا و آخرت

خود عزیز گردی یا پیروز شوی .

۸- بهترین خاموشی ، خاموشی از ذکر لغزشها یا از سخنانی است که باعث لغزشها شود .

۹- ستوده و پسندیده تر از بلاغت در گفتار خاموشی است در وقتی که سخن گفتن سزاوار نباشد .

۱۰- خاموشی تمکین و وقار ، و هرزه سرائی عیب و عار است .

ص ۷۸۵

۱۱- الصّمت منجاء ۱۳۱ .

۱۲- الصّمت روضه الفکر ۵۴۶ .

۱۳- الصّمت آیه الحلم ۴۵۲ .

۱۴- الصّمت وقار و سلامه ۶۸۴ .

۱۵- الصّمت بغير تفکر خرس ۱۲۷۹ .

۱۶- الصّمت آیه التّبل و ثمره العقل ۱۳۴۴ .

۱۷- الصّمت زين العلم ، و عنوان الحلم ۱۴۱۸ .

۱۸- إن كان في الكلام البلاغه ففي الصّمت السّلامه من العثار ۳۷۱۴ . ۱۱- خاموشی سبب رستگاری است .

۱۲- خاموشی دلیل بردباری است .

۱۳- خاموشی باغ خرم اندیشه و تأمل است .

۱۴- خاموشی لنگر و سنگینی و سلامتی است .

۱۵- خاموشی بدون تفکر گنگی است (یعنی به منزله آن است ، بنا بر این انسان باید در حال خاموشی اندیشه نماید) .

۱۶- خاموشی نجابت یا زیرکی و میوه خرد است .

۱۷- خاموشی زینت دانش و علامت بردباری است .

۱۸- اگر در سخن بلاغتی باشد (یعنی رسا ، مناسب ، بدون پیچ و تاب) پس در خاموشی از لغزش سلامتی است (یعنی هر

چند کلام بالا باشد و ارزشمند اما به خاموشی نخواهد رسید البته گاهی خاموشی حرام و سخن گفتن لازم است ، ولی این مطلب قطع نظر از چنان مواضعی است ، گر چه در همان جا هم خاموشی فائده حفظ از لغزش را خواهد داشت .

ص ۷۸۶

۱۹- إِنَّمَا يَسْتَحِقُّ اسْمَ الصُّمِّتِ

المضطلع بالإجابة ، و إلاً فالعی به أولى ۳۹۰۷ .

۲۰- إذا تكلمت بالكلمه ملكتك ، و إذا أمسكتها ملكتها ۴۰۸۴ .

۲۱- بالصمت يكثر الوقار ۴۱۸۳ .

۲۲- ربّ سكوت أبلغ من كلام ۵۳۲۱ .

۲۳- سبب السلامه الصمت ۵۵۳۶ .

۲۴- صمت يعقبك السلامه خير من نطق يعقبك الملامه ۵۸۶۵ .

۲۵- صمت يكسوك الكرامه خير من قول يكسبك الندامه ۵۸۶۶ .

۲۶- صمت يكسبك الوقار خير من كلام يكسوك العار ۵۸۶۷ . ۱۹- جز این نیست که مستحق اسم خاموشی کسی است که به جواب گفتن قادر باشد و گرنه نام عجز به آن سزاوارتر است .

۲۰- هر گاه به کلمه ای تکلم نمودی تو را مالک خواهد شد (و گویا تو بنده آنی و از آن ترسان) و چون آن را نگه داشتی تو مالک آن خواهی بود .

۲۱- به سبب خاموشی وقار و سنگینی زیاد می شود .

۲۲- بسا سکوتی که رساتر از سخن باشد (چنانکه مشهور است : «السکوت جواب الأحمق» جواب ابلهان خاموشی است) .

۲۳- سبب سلامتی (از عقوبتها و آفات) خاموشی است .

۲۴- سکوتی که سلامتی را به دنبال دارد بهتر از سخنی است که سرزنش از پی آورد .

۲۵- خاموشی که به تو کرامت و بزرگواری پیوشد بهتر از گفتاری است که تو را پشیمانی کسب نماید .

۲۶- خاموشی که تو را وقار و سنگینی ببخشد بهتر از سخنی است که به تو عار و ننگ پیوشاند .

ص ۷۸۷

۲۷- صمت تحمد عاقبه خير من كلام تدمّ مغبته ۵۸۶۹ .

۲۸- صمتك حتى تستنطق أجمل من نطقك حتى تسكت ۵۸۷۱ .

۲۹- صمت الجاهل ستره ۵۸۷۶ .

۳۱- عليك بلزوم الصّمت فإنّه يلزمك السّلامه ، و يؤمنك التّدامه ۶۱۲۶ .

۳۲- غطاء المساوى الصّمت ۶۴۳۷ .

۳۳- كثره الصّمت تكسبك الوقار ۷۰۸۵ .

۳۴- كن صموتا من غير عى ، فإنّ الصّمت زينه العالم و ستر الجاهل ۷۱۷۷ . ۲۷- سكوتى كه عاقبت آن ستوده شود بهتر از كلامى است كه عاقبت آن مدمت شود .

۲۸- سكوت تو تا از تو سخن طلب شود (كه تقاضا كنند حرفى بزنى) نيكوتر از سخن گفتن تست تا آنكه ساكت شوى (يعنى به تو گویند بس است) .

۲۹- خاموشى نادان پرده اوست (كه از رسوائى او جلوگيرى مى كند) .

۳۰- خوشا به حال كسى كه خاموش شود مگر از ذكر خدا .

۳۱- بر تو باد به ملازمت خاموشى زيرا كه آن لازم مى دارد سلامت تو را و از پشيمانى ايمن مى سازد .

۳۲- پرده بديها خاموشى است (يعنى خاموشى روى عيبتها پرده كشد) .

۳۳- خاموشى بسيار كسب وقار و سنگينى نسبت به تو خواهد نمود .

۳۴- بدون عجز و ناتوانى بسيار خاموش باش ، زيرا كه خاموشى زينت عالم و پرده (عيبتهاى) جاهل است .

ص ۷۸۸

۳۵- من لزم الصّمت أمن الملامه ۸۱۱۸ .

۳۶- من لزم الصّمت أمن المقت ۸۴۰۳ .

۳۷- من أمسك عن فضول المقال شهدت بعقله الرّجال ۸۵۰۴ .

۳۸- من صمت سلم ۹۲۰۴ .

۳۹- نعم قرين الحلم الصّمت ۹۸۹۶ .

۴۰- لا حلم كالصّمت ۱۰۴۵۴ .

٤١- لا عباده كالصمت ١٠٤٧١ .

٤٢- لا وقار كالصمت ١٠٤٩٦ .

٤٣- لا حافظ أحفظ من الصمت ١٠٦٢٠ .

٤٤- لا خازن أفضل من الصمت ١٠٧٣٠ .

٤٥- لا خير في الصمت عن الحكمة ، كما

آنه لا خير في القول بالباطل ١٠٨٣٦ . ٣٥- هر که ملازم سکوت و خاموشی باشد از سرزنش ایمن خواهد بود .

٣٦- هر که ملازم خاموشی باشد از دشمنی ایمن گردد .

٣٧- هر که از زیادهای گفتار باز ایستد مردان به عقل او گواهی دهند .

٣٨- هر که خاموش باشد سالم خواهد ماند .

٣٩- خوب همراه و رفیق بردباری است خاموشی .

٤٠- هیچ بردباری مانند خاموشی نیست .

٤١- هیچ عبادتی مانند خاموشی نیست .

٤٢- هیچ وقار و سنگینی مانند خاموشی نیست .

٤٣- نیست حافظی نگهدارنده تر از خاموشی .

٤٤- نیست خزانه داری (و یا نیست زبانی و گویائی) افزونتر از خاموشی .

٤٥- خیری نیست در خاموشی از حکمت (بلکه باید آن را تعلیم کرد) چنانکه

ص ٧٨٩

٤٦- لا خير في السكوت عن الحقّ ، كما أنّه لا خير في القول بالجهل ١٠٨٣٧ .

٤٧- من سكت فسلم ، كمن تكلم فغنم ٩٢٣٥ .

المصائب

١- أشدّ المصائب سوء الخلف ٢٩٦٣ .

٢- المصائب مفتاح الأجر ٤٠٠ .

٣- الثواب عند الله سبحانه و تعالى على قدر المصاب ١١٥٩ .

٤- المصيبة بالصبر أعظم المصائب ١١٧٢ . خیری نیست در گفتار باطل .

٤٦- خیری نیست در سکوت از حق چنانکه خیری نیست در گفتن به نادانی .

۴۷- هر که ساکت باشد پس سالم ماند ، مانند کسی است که سخن گوید پس نفع عمده برد .

مصیبت ها ۱- سخت ترین مصیبت ها فرزند بدی است که از انسان جا بماند .

۲- مصیبت ها کلید مزد و ثواب است (البته مصائبی که از جانب خداوند رؤف بر آدمی وارد گردد مانند مرگ فرزندی ، تب و مرض ، غم و اندوه ،

ابتلائات و . . . و گرنه بعض از مصائب است که نتیجه عملکرد خود انسان است که آن هم یا عذاب و یا کفاره گناهان او خواهد بود . (۳- پاداش در نزد خدای سبحانه و تعالی به اندازه مصیبت است .

۴- مصیبت و ناخوشی که از ناحیه فوت صبر تحقق یابد اعظم مصیبت هاست .

ص ۷۹۰

۵- المصائب بالسَّوِيَّةِ مقسومه بین البرِّيَّةِ ۱۳۰۲ .

۶- المصيبة بالدِّينِ أعظم المصائب ۱۳۸۵ .

۷- الثَّوَابُ عَلَى الْمَصِيْبَةِ أعظم من قدر المصيبة ۱۴۴۳ .

۸- إنَّكُمْ هَدَفَ الثَّوَابِ ، وَ دَرِيئَةُ الْأَسْقَامِ ۳۸۲۳ .

۹- قَدْ تَذَلَّ الرَّزِيَّةِ ۶۶۱۶ .

۱۰- إِذَا رَأَيْتَ اللَّهَ سَبَّحَانَهُ يَتَابَعُ عَلَيْكَ الْبَلَاءَ فَقَدْ أُيْقِظَكَ ۴۰۴۶ .

۱۱- إِذَا تَبَاعَدْتَ الْمَصِيْبَةَ ، قَرَبْتَ السَّلْوَةَ ۴۰۵۵ .

۱۲- إِذَا رَأَيْتَ رَبَّكَ يُوَالِي عَلَيْكَ الْبَلَاءَ فَاشْكُرْهُ ۴۰۸۳ . ۵- مصیبت ها به طور تساوی در میان خلائق قسمت شده است (یعنی کسی خیال نکند که به او ظلمی شده ، بلکه کمال عدل بکار رفته منتهی بعضیها از جهت نتیجه اعمال ، و یا ترفیع درجات به مصیبت بیشتری خواهند رسید) .

۶- مصیبتی که به دین رسد عظیم ترین مصیبت هاست (یعنی هر روز دشمنان دین برای مسلمین نقشه کشیده و هر دفعه ضربه ای به آن وارد سازند) .

۷- پاداش و ثواب بر مصیبت عظیم تر از قدر مصیبت است (پس صاحب مصیبت باید موقعیت خود را بشناسد شکیبائی را از دست ندهد) .

۸- برآستی که شما نشان و هدف مصیبتها و دام و آماج بیماریهایید .

۹- گاهی مصیبت (دنیا) خوار می سازد .

۱۰- هرگاه خدای سبحان را دیدی که بر تو پی در پی بلاء وارد

می سازد پس به تحقیق تو را بیدار می نماید .

۱۱- هرگاه مصیبت دور گردید ، راحتی و فراموشی مصیبت نزدیک گردد (یعنی در اندک زمانی ناراحتی مصیبت برود پس به خود غم و اندوه راه مده) .

۱۲- هرگاه پروردگارت را دیدی که بر تو بلاء را پی در پی می فرستد پس شکر نما (چون نشانه عنایت اوست در حق تو ، می خواهد گناهانت را ریخته ، و درجه

ص ۷۹۱

۱۳- إذا خفت صعوبه أمر فاصعب له يذل لك ، و خادع الزمان عن أحداثه تهن عليك ۴۱۰۸ .

۱۴- إذا أتتك المحن فاقعد لها فإن قيامك فيها زياده لها ۴۱۴۴ .

۱۵- إذا فاجاك البلاء فتحصن بالصبر والاستظهار ۴۱۶۱ .

۱۶- بالمكاره تنال الجنة ۴۲۰۴ .

۱۷- بالفجائع يتنغص السرور ۴۳۰۳ . و مرتبه تو را بالا برد) .

۱۳- هرگاه از سختی و مشکلی امری ترسیدی برای آن سختی نشان ده و ایستادگی کن برایت سهل خواهد گردید و دلیل تو خواهد شد ، و با روزگار در مقابل مصیبتها و حوادث آن مکر و حيله نما بر تو آسان گردد (یعنی نباید انسان در مقابل مشکلات و حوادث بنشیند از ترس این که سخت و مشکل است بلکه باید با جدیت هر چه تمامتر اقدام کرد) .

۱۴- هرگاه تو را محنت ها رو آورد در مقابل آنها بنشین (و برنخیز و صبر و شکیبائی را پیشه خود ساز) زیرا قیام تو در آنها (و بی تابی نسبت به آنها) زیادتی بر آنهاست (یعنی نه تنها ناراحتی کم نمی شود بلکه زیادتر خواهد شد) .

۱۵- هرگاه بلاء بر تو ناگهان

رسد پس به شکیبائی و پشت قوی کردن متحصن شو (یعنی به آنها پناهنده شو) .

۱۶- به وسیله ناراحتی ها و مکروهات بهشت رسیده می شود (یعنی بهشت مجانی نیست باید در این دنیا زحمت کشید ، رنج برد ، به ناراحتی ها صبر کرد و ... چنانکه دارد : «حَفَّتِ الْجَنَّةُ بِالْمَكَارِهِ وَ حَفَّتِ النَّارُ بِالشَّهَوَاتِ» .

۱۷- به سبب مصیبتها شادی منتغص و مکدر خواهد گردید (پس انسان باید به دنبال خوشحالی برود که مصائب آن را مکدر نسازد ، و یا در کارها به نحوی دقت نماید که مصیبت بار نشود تا در نتیجه عیش او را مکدر سازد) .

ص ۷۹۲

۱۸- بقدر علو الرفعه تكون نكايه الوقعه ۴۳۱۵ .

۱۹- بالتعب الشديد تدرك الدرجات الرفيعة و الراحة الدائمة ۴۳۴۵ .

۲۰- بلاء الرجل على قدر إيمانه و دینه ۴۴۳۳ .

۲۱- بلاء الرجل في طاعه الطمع و الأمل ۴۴۳۵ .

۲۲- تنزل المثوبه على قدر المصيبة ۴۴۸۴ .

۲۳- ثلاث من أعظم البلاء : كثرة العائله ، و غلبه الدین ، و دوام المرض ۴۶۷۳ .

۲۴- ثواب المصيبة على قدر الصبر عليها ۴۶۹۳ .

۲۵- دوام الفتن من أعظم المحن ۵۱۴۰ . ۱۸- گرفتاری و سختی ، پیش آمدها ، و درد و مصیبت و بلا به اندازه علو درجه خواهد بود .

۱۹- به سبب رنج شدید (در اطاعت و بلاها) درجات بلند و آسایش جاوید به دست آید .

۲۰- بلاء و محنت آدمی به اندازه ایمان و دین اوست (و لذا انبیاء و اولیاء خدا در اقسام بلاها و محن از دیگران بیشتر مبتلا بودند آری : ۲۱- بلاء انسان)

که از ناحیه خودش متوجه او می شود نه از ناحیه خدا) در طاعت و فرمانبرداری از طمع و آرزوست (یعنی این دو صفت آدمی را دچار بلاء خواهند کرد).

۲۲- ثواب و پاداش به اندازه مصیبت فرود می آید .

۲۳- سه چیز است که از اعظم بلاء و مصیبت خواهد بود: بسیاری اهل و عیال، غلبه دین (وام)، همیشگی مرض .

۲۴- ثواب مصیبت به اندازه شکیبائی بر آنست، (چون هر اندازه صبر بیشتر باشد ثواب بالاتر خواهد بود).

۲۵- همیشگی فتنه و آشوبها از بزرگترین محنت هاست .

ص ۷۹۳

۲۶- ربّما دهیت من نفسک ۵۳۸۲ .

۲۷- علی قدر المصیبه تكون المثوبه ۶۱۷۱ .

۲۸- کلّما عظم قدر الشیء المنافس علیه عظمت الرّزیه لفقده ۷۲۰۳ .

۲۹- من لم یتعرّض للنّوائب تعرّضت له النّوائب ۸۱۹۷ .

۳۰- من أصبح یشکو مصیبه نزلت به فإنّما یشکو ربّه ۸۵۳۱ .

۳۱- من لهی عن الدّنيا هانت علیه المصائب ۸۵۷۸ .

۳۲- من ضرب یده علی فخذہ عند مصیبه فقد أحبط أجره ۸۷۸۳ .

۳۳- من عظم صغار المصائب ابتلاه الله بکبارها ۸۷۹۳ . ۲۶- بسا باشد که از جانب نفس خود به مصیبتی رسی، (پس حواست جمع باشد که کاری نکنی که باعث آن شود).

۲۷- به اندازه مصیبت ثواب و پاداش می باشد .

۲۸- هر اندازه قدر چیزی که بر روی آن منافسه شود (که در رغبت به آن خود را جلو اندازند) بزرگ باشد برای نیافتن آن مصیبت عظیم خواهد بود .

۲۹- هر که متعرض مصیبت ها نشود (و آنها را با هر وسیله گر چه با دعا و

توسل از خود دور نسازد (مصیبت ها متعرض او خواهند شد .

۳۰- هر که صبح کند در حالی که از مصیبتی که بر او نازل گشته شکایتی نماید جز این نیست که از پروردگارش شکایت نموده است .

۳۱- هر که از دنیا اعراض نماید (و ترک آن کند) مصیبت ها بر او سهل و آسان گردد .

۳۲- هر که دست خود را در وقت مصیبتی بر ران خود زند علی التحقیق اجر خود را باطل کرده است .

۳۳- هر که مصیبت های کوچک را بزرگ شمارد خداوند او را به بزرگ آن مبتلا سازد .

ص ۷۹۴

۳۴- من توات علیه نکبات الزمان أكسبته فضیله الصبر ۹۱۴۴ .

۳۵- من أعظم مصائب الأخیار حاجتهم إلی مداراه الأشرار ۹۴۴۹ .

۳۶- ما أعظم المصیبه فی الدنیا مع عظم الفاقه غذا ۹۶۳۲ .

۳۷- مصیبه فی غیرك لك أجرها خیر من مصیبه بك لغیرك ثوابها و أجرها ۹۸۵۵ .

۳۸- مصیبه یرجی خیرها خیر من نعمه لا یؤدی شکرها ۹۸۵۶ .

۳۹- کن بالبلاء محبورا، و بالمکاره مسرورا ۷۱۴۶ .

۴۰- أکره المکاره فیما لا یحتسب ۲۹۴۸ . ۳۴- هر که بر او پی در پی نکبت ها (و مصائب) روزگار وارد شود (و بر آن صبر نماید) نکبات فضیلت شکیبائی را برای او کسب نمایند .

۳۵- از بزرگترین مصیبت های نیکان نیاز آنان به مدارا کردن با بدان است (به گونه ای که غیر از آن راهی نداشته باشند) .

۳۶- چقدر مصیبت در دنیا بزرگست با وجود درویشی و فقر و فاقه عظیم فردا (در آخرت یعنی اگر فقر اخروی نباشد مصیبت بزرگ نخواهد بود) .

۳۷- مصیبتی که

(از ناحیه) غیر تو به تو می رسد که برای تست پاداش آن بهتر از مصیبتی است که به وسیله تو به غیر تو می رسد که ثواب و پاداش آن برای غیرتست (زیرا مصیبت دنیا زود گذر و فراموش شدنی است ولی پاداش اخروی در مقابل آن پایدار خواهد بود) .

۳۸- مصیبتی که خیر آن امید داشته شده بهتر از نعمتی است که شکر آن ادا نشود .

۳۹- در بلاء (و گرفتاری) فرحناک ، و در مکاره خوشحال باش (چون در مقابل به اجر و ثواب عظیم خواهی رسید) .

۴۰- ناخوشترین مکروهات در چیزست که طلب اجری در آن نشود ، (مثل مصیبت کسی است که جزع و بی تابی کند ، و راضی به قضاء الهی نباشد که در

ص ۷۹۵

۴۱- إِنَّ عَظِيمَ الْأَجْرِ مِقَارِنَ عَظِيمِ الْبَلَاءِ ، فَإِذَا أَحَبَّ اللَّهُ سَبْحَانَهُ قَوْمًا ابْتَلَاهُمْ ۳۵۰۷ .

۴۲- الْمُتَعَرِّضُ لِلْبَلَاءِ مَخَاطِرَ ۵۲۴ .

۴۳- الْبَلَاءُ رَدِيفُ الرَّخَاءِ ۵۸۲ .

۴۴- رَبِّ مَرْحُومٍ مِنْ بَلَاءٍ هُوَ دَوَاؤُهُ ۵۳۱۶ .

۴۵- رَبِّ مَبْتَلَى مَصْنُوعٍ لَهُ (إِلَيْهِ) بِالْبَلْوَى ۵۳۱۷ .

۴۶- عَلَى قَدْرِ النَّعْمَاءِ يَكُونُ مَضْضُ الْبَلَاءِ ۶۱۸۵ . چنین وقتی امید پاداش در آن نمی رود) .

۴۱- براستی که اجر بزرگ همراه با بلای بزرگ است ، پس هر گاه خداوند سبحان قومی را دوست داشته باشد آنها را مبتلا خواهد گردانید .

۴۲- کسی که خود را در معرض بلاء در آورد (و کاری کند که مظنه بلا باشد) خود را در هلاکت اندازنده است .

۴۳- بلاء در ردیف توسعه زندگانی است (یعنی انسان باید بعد از توسعه انتظار تنگی و

بلاء را بکشد و اگر بتواند با دعا و صدقه و صلّه رحم دفع آن کند .

۴۴- بسا کسی که مردم او را به سبب بلائی که مبتلا است رحم کرده ، آن دواء اوست (یعنی نباید خیال کرد که هر بلائی مصیبت است پس باید به حال طرف ترحم کرد امکان دارد بلاء به سود او بوده ، و صلاح او در همان باشد ، مردم نمی دانند) .

۴۵- بسا مبتلائی که به سوی آن به سبب امتحان احسان شده است (یعنی مردم و یا خود طرف خیال نکنند ابتلایش مصیبتی است بلکه صلاح او در آن خواهد بود) .

۴۶- به اندازه نعمت درد بلاء می باشد ، (ممکن است از این جهت باشد که با زوال هر نعمتی بلائی متصور است و یا برای حفظ و نگهداری آن رنجی خواهد برد) .

ص ۷۹۶

۴۷- قد تفاجئ البلیه ۶۶۱۵ .

۴۸- کلّ بلاء دون النار عافیه ۶۹۰۹ .

۴۹- لکلّ کبد حرقه ۷۲۹۰ .

۵۰- إذا ابتلیت فاصبر ۳۹۷۶ .

۵۱- کم من مبتلی بالنعماء ۶۹۵۱ .

۵۲- کم من منعم علیه بالبلاء ۶۹۵۲ .

۵۳- لا تأمن من البلاء فی أمنک و رخائک ۱۰۱۸۱ .

المصیب و المخطئ

۱- المصیب واجد ، المخطئ فاقد ۹۰ . ۴۷- گاهی بلاء ناگهان می رسد .

۴۸- هر بلائی به غیر آتش (جهنم) عافیت است .

۴۹- برای هر جگری سوزشی است (که در اثر حرفهای زننده یا ظلم و ستمها پدیدار خواهد شد) .

۵۰- هر گاه به بلائی گرفتار شدی صبر نما .

۵۱- چه بسا به بلاء گرفتار شده نعمت (یعنی نعمت برایش بلاء گردد) .

انعام شده بر او به بلاء (یعنی بلا برایش نعمتی باشد زیرا بسیار اتفاق افتاده حتی در دنیا گرفتاری صلاح آدمی بوده است) .

۵۳- از بلاء در امنیت و فراخی خود ایمن مباش (چون ممکن است به زودی تبدیل به خوف و تنگی گردد) .

راه یافته ، خطا کار ۱- پوینده راه صواب یابنده ، و خطا کننده از راه نیابنده است .

ص ۷۹۷

۲- الإصابه سلامه ، الخطاء ملامه ، العجل ندامه ۹۵ .

۳- ما کلّ رام یصیب ۹۴۶۱ .

الصّواب

۱- الصّواب أسدّ الفعل ۵۳۷ .

۲- الصّواب من فروع الزّویّه ۱۱۸۷ .

۳- کثره الصّواب تنبئ عن وفور العقل ۷۰۹۱ .

۴- من توخّی الصّواب أنجح ۷۸۷۳ .

۵- إذا ازدحم الجواب نفی الصّواب ۴۰۲۶ . ۲- به راه صواب رفتن عامل سلامت ، و راه خطاء را پیمودن موجب سرزنش ، و شتاب کردن سبب پشیمانی خواهد بود .

۳- چنین نیست که هر تیر اندازی نشانه را بزند (یعنی ممکن است که انسان در طلب مقصد خود نرسد اما نباید مأیوس شد در وقتی که اقتضاء دارد باید به دنبال کار رفت) .

راه درست ۱- کار راست و درست محکم ترین کار است .

۲- راه درست رفتن از شاخه های اندیشه است (یعنی وقتی انسان فکر کرد به راه صواب خواهد رسید) .

۳- بسیاری راه صواب خبر از وفور عقل می دهد .

۴- هر که به دنبال راه درست رود به پیروزی رسد .

۵- هر گاه جواب (سؤال یا در مشورت بسیار شد) انبوه گردد راه درست دور گردد .

ص ۷۹۸

الصورة

- ۱- حسن الصورة أول السعادة ۴۸۰۳ .
- ۲- حسن الصورة الجمال الظاهر ۴۸۰۵ .
- ۳- الصورة الجميله أول السعادتین ۱۶۵۹ .

الصيام

- ۱- الصيام أحد الصّحّتين ۱۶۸۳ .
 - ۲- صيام الأيام البيض من كلّ شهر ترفع الدّرجات و تعظّم المثوبات ۵۸۷۲ .
 - ۳- صيام القلب عن الفكر فى الآثام أفضل من صيام البطن عن الطّعام ۵۸۷۳ . صورت و سيما ۱- نیکوئی صورت نشانه و اول نیکبختی است (و آن دلیل حسن عنایت پروردگار است نسبت به او) .
 - ۲- نیکوئی صورت زیبائی ظاهریست (یعنی انسان نیازمند به زیبائی باطنی هم خواهد بود که آن متصف گشتن به صفات حمیده است) .
 - ۳- صورت نیکو اول دو نیکبختی است .
 - روزه ۱- روزه یکی از دو صحّت است (صحت به وسیله غذا و مراعات بهداشت و صحت به وسیله امساک) .
 - ۲- روزه داشتن ایام البيض از هر ماه (سیزدهم و چهاردهم و پانزدهم) درجات را بلند کرده و ثواب ها را عظیم می گرداند .
 - ۳- روزه گرفتن دل از فکر در گناهان افضل است از روزه گرفتن شکم
- ص ۷۹۹
- ۴- صوم النفس عن لذات الدّنيا أنفع الصّيام ۵۸۷۴ .
 - ۵- صوم الجسد الإمساک عن الأغذیه یاراده و اختیار خوفًا من العقاب و رغبه فى الثّواب و الأجر ۵۸۸۸ .
 - ۶- صوم النفس إمساک الحواسّ الخمس عن سائر المآثم ، و خلوّ القلب عن جميع أسباب الشّرّ ۵۸۸۹ .
 - ۷- صوم القلب خیر من صيام اللّسان ، و صيام اللّسان خیر من صيام البطن ۵۸۹۰ .
 - ۸- و الصّيام ابتلاء لإخلاص الخلق ۶۶۰۸ .

۹- کم من صائم لیس له من صیامه إِلَّا الظّماء ۶۹۵۵ . از خوردنی (که چنین روزه ای را

روزه خواص گویند) .

۴- روزه نفس و امساک آن از لذتهای دنیا سودمندترین روزه است .

۵- روزه بدن نگهداشتن آنست از غذاهای با اراده و اختیار از جهت ترس از عقوبت و رغبت در ثواب و پاداش .

۶- روزه نفس نگهداری حواس پنجگانه (سازمان بینائی ، شنوائی ، بویائی ، چشائی ، ساوائی) است از سایر گناهان ، و خالی بودن دل است از همه اسباب بدی (شاید تعبیر به سایر گناهان از این جهت باشد که بعضی گناهان مربوط به غیر حواس است و امکان دارد مراد جمیع گناهان باشد چنانکه بعضی شارحین معنی کرده اند) .

۷- روزه دل بهتر از روزه زبان ، و روزه زبان بهتر از روزه شکم است .

۸- (از جمله فراهای حکمت ۲۴۴ است) و روزه را (واجب نموده) از جهت آزمایش خالص بودن خلق (چون عبادت سربست هر که برای خدا روزه گیرد مخلص بودن خود را ثابت می نماید) .

۹- بسا روزه داری که برایش از روزه او جز تشنگی نباشد (یعنی سودی از روزه اش نبرد چون به وظیفه روزه دار عمل ننموده است) .

ص ۸۰۰

باب الضاد

ضرب الأمثال و صرف الأقوال

۱- للاعتبار تضرب الأمثال ۷۳۳۰ .

۲- لأهل الاعتبار تضرب الأمثال ۷۶۲۹ .

۳- لأهل الفهم تصرّف الأقوال ۷۶۳۰ .

۴- ضروب الأمثال تضرب لأولى النهی و الألباب ۵۹۰۸ .

الضحك

۱- خیر الضحك التّبسم ۴۹۶۴ . ضرب المثل ۱- برای پند گرفتن (در قرآن و روایات) مثلها زده می شود .

۲- برای اهل اعتبار و پند مثلها (در قرآن و روایات) زده می شود .

۳- برای اهل درك گفتارها تغییر یابد (و به عنوان مثل از حالی به حالی دیگر گردانیده می شود) .

۴- انواع مثل ها برای صاحبان عقلاها و خردها زده می شود (و گرنه کم عقلان از آن بهره ور نخواهند گردید) .

خنده ۱- بهترین خنده تبسم است (یعنی خنده بدون صدا و قهقهه) .

ص ۸۰۱

۲- کثره ضحک الرجل تفسد وقاره ۷۰۹۹ .

۳- کثره الضحک توحش الجلیس و تشین الرئیس ۷۱۱۵ .

۴- من کثر ضحکه قلت هیته ۷۸۶۷ .

۵- من کثر ضحکه مات قلبه ۷۹۴۷ .

۶- من کثر ضحکه استرذل ۷۹۷۱ .

۷- لا تبد عن واضحه ، و قد فعلت الأمور الفاضحه ۱۰۱۹۳ .

۸- لا تكثرن الضحک ، فتذهب هیبتک ، و لا المزاح فیستخف بک ۱۰۴۱۱ .

الضَّر

۱- قد یدوم الضَّر ۶۶۴۳ . ۲- بسیاری خنده مرد (آدمی) وقار و سنگینی را تباه سازد .

۳- بسیاری خنده می رماند جلیس و همنشین را ، و عیناک می سازد مهتر و بزرگ را .

۴- هر که خنده او بسیار باشد هیبت او کم گردد .

۵- هر که خنده او بسیار باشد دلش مرده است (زیرا کسی که از مرگ و ترس قیامت غافل نباشد چگونه ممکن است خنده او زیاد باشد) .

۶- هر که خنده اش بسیار باشد پست به حساب آید .

۷- دندانها را ظاهر مکن (به خنده) در حالی که کارهای رسوا کننده

انجام دادی (و مرتکب گناهانی شده ای) .

۸- هرگز خنده بسیار مکن پس هیبت تو برود ، و نه خوش طبعی را پس سبک شمرده شوی .

بدی حال ۱- گاهی بدی حال و تنگی آن پاینده می ماند (پس نباید بی تابی نمود) .

ص ۸۰۲

۲- من کشف ضرّه للنّاس عدّب نفسه ۸۵۴۲ .

الضّرورات

۱- ضرورات الأحوال تذللّ رقاب الرجال ۵۸۹۲ .

۲- ضرورات الأحوال تحمل علی رکوب الأهوال ۵۸۹۳ .

۳- ضروره الفقر تبعث علی فطیع الأمر ۵۸۹۴ .

الضعیف و الضّعف

۱- إذا ضعفت فاضعف عن معاصی الله ۴۰۷۵ . ۲- هر که بدی حالش را برای مردم ظاهر سازد (و اظهار فقر و پریشانی کند) نفس خود را عذاب نموده است .

احتیاجات ۱- نیاز و احتیاجات مقطعی و گرفتاری بغتی گردنهای مردان را خوار می گردانند (یعنی قدر و بهاء آنها را کم می کند و آنها را بی ارزش می نماید) .

۲- گرفتاری و احتیاجات که پیش آید (آدمی را) بر ارتکاب ترسها وامی دارد (غرض این است که انسان باید قدر فراخی و نعمت را بداند و شکر گذار باشد که ناچارها انسان را از ارزش ساقط می کند) .

۳- ناچاری و ضرورت درویشی و بیچارگی (آدمی را) بر کار رسوا و عملی که زشتی آن آشکار است وامی دارد .

ناتوانی ۱- هرگاه ضعیف شوی از نافرمانیهای خدا ضعیف شو (یعنی ناتوانی خود را در این راه بکار بر نه در جای دیگر) .

ص ۸۰۳

۲- کن ممّن لا یفرط به عنف ، و لا یقعد به ضعف ۷۱۵۹ .

الضلال و الضلاله و الغوايه

۱- أهلك شىء استدامه الضلال ۳۲۸۷ .

۲- كم من ضلاله زخرفت بآيه من كتاب الله كما يزخرف الدرهم النحاس بالفضه المموهه ۶۹۶۹ .

۳- كفى بالمرء غوايه أن يأمر الناس بما لا يأتمر به و ينهاهم عما لا ينتهى عنه ۷۰۷۲ .

۴- لكل ضلّه علّه ۷۲۸۲ . ۲- از کسانی باش که درشتی او را پیش نیندازد (ممکن است مراد این باشد که با درشتی کارش را پیش نبرد چنانکه علامه خوانساری فرمود : و امکان دارد مقصود چنین باشد چنان دارای جریزه باش که خودکار باشی نه تنها

دیگران تو را به کار وادارند) و نشانند او را ضعیفی .

گمراهی ۱- تباه کننده ترین چیز همیشه در گمراهی بودن است .

۲- بسا گمراهی که به آیه ای از کتاب خدا زینت شده چنانکه درهم (پول) مس به نقره روکشی شده زینت می شود (مانند التقاطیها که برای مذهب باطل خود به قرآن استدلال می نمایند) .

۳- برای گمراهی مرد (آدمی) کفایت می کند آنکه مردم را به آنچه خود از آن فرمان پذیر نبوده فرمان داده و آنان را از آنچه از آن باز نایستند نهی می نماید .

۴- برای هر گمراهی علتی است (یا محیط فاسد است و یا رفیقهای نااهل سبب گشته و یا از فکر و اندیشه استفاده نمی شود) .

ص ۸۰۴

۵- ما ذا بعد الحقِّ إِلَّا الضَّلال ۹۶۱۱ .

الضَّمائِر

۱- الضَّمائِر الضَّحاح أصدق شهادة من الألسن الفصاح ۲۱۸۶ .

۲- صحَّه الضَّمائِر من أفضل الذَّخائر ۵۸۱۳ .

۳- عند تحقِّق الإخلاص تستنیر الضَّمائِر ۶۲۱۱ .

الضَّیْف و الضَّیَافه

۱- أكرم ضیفك و إن كان حقیرا ، و قم عن مجلسك لأییك و معلّمك و إن كنت أمیرا ۲۳۴۱ .

۲- الضَّیَافه رأس المرؤه ۵۲۸ . ۵- بعد از حق جز گمراهی چه چیز است (چیزی جز گمراهی نخواهد بود) .

باطن ۱- مکنونات و خاطرهای درست از نظر گواهی راستگوترند از زبانهای فصیح .

۲- صحت ضمائر (نیت ها و قصدها) از افزونترین ذخیره هاست .

۳- در نزد تحقق و ثابت شدن اخلاص پنهانیها روشن می گردد (یعنی وقتی اخلاص ثابت بود دل هم روشن خواهد شد) .

مهمان ۱- مهمان خود را گرامی دار گر چه حقیر و کوچک باشد و از جای خود برای پدر و معلّمت برخیز ، اگر چه فرمانفرما باشی .

۲- مهمانی کردن رأس مردانگی است .

ص ۸۰۵

الضيق

۱- لكل ضيق مخرج ۷۲۶۶ . ۲- ما اشتد ضيق إلا قرب الله فرجه ۹۵۶۶ .

تنگی ۱- برای هر تنگی به در شدنی است .

۲- هیچ تنگی شدید و سخت نشده مگر آنکه خداوند فرج (و گشایش) آن را نزدیک فرموده است .

ص ۸۰۹

باب الطاء

الطرب

۱- رب طرب يعود بالحرب ۵۲۸۱ .

الطريق و الطريقة

۱- طوبى لمن ركب الطريقة الغراء ، و لزم المحجّه البيضاء و تولّه بالآخره ، و أعرض عن الدنيا ۵۹۷۲ .

۲- قد وضحت محجّه الحقّ لطلابها ۶۶۷۴ .

۳- قد امهلوا فى طلب المخرج ، و هدوا سبيل المنهج ۶۶۹۸ . نشاط ۱- چه بسا نشاطی که بر بودن اموال و بی چیزی بر می گردد .

راه روشن ۱- خوشا به حال کسی که راه سفید روشن را رفته ، و از طریقه آشکار جدا

نشده ، و شیفته آخرت گشته ، و از دنیا روی گرداند .

۲- در حقیقت شاهراه حق آشکار گشته برای طلب کنندگان آن .

۳- در حقیقت (از راه تفضل و لطف و احسان) در طلب محل خروج مهلت داده شده (تا از گناهان به وسیله توبه و ندامت خارج شوند) و به راه آشکار (دین) رهنمود گشته اند (پس بدا به حال کسی که در مسیر صحیح قرار نگرفته باشد) .

ص ۸۱۰

۴- من عدل عن واضح المسالك سلك سبل المهالك ۸۷۴۹ .

۵- من زلّ عن محجّه الطریق وقع فی حیره المضیق ۸۷۷۴ .

۶- من عدل عن واضح المحجّه ، غرق فی اللّجه ۹۲۴۰ .

۷- أمسك عن طریق إذا خفت ضلّالته ۲۳۸۷ .

۸- عليك بمنهج الاستقامه ، فإنّه يكسبك الكرامه ، و يكفيك الملامه ۶۱۲۷ .

۹- عليكم بالمحجّه البيضاء فاسلكوها ، و إلّا استبدل الله بكم غيركم ۶۱۵۰ .

۱۰- من زاغ ساءت عنده الحسنه ، و حسنت عنده السيئه ، و سكر سكر الضلاله ۸۸۹۳ . ۴- هر كه از راههای واضح و آشکار عدول نماید به راههای که او

را به هلاکت اندازد خواهد رفت .

۵- هر که از راه واضح بلغزد در حیرانی تنگی (راه یا راه تنگ) واقع شود .

۶- هر که از راه آشکار و جاژه مستقیم عدول نماید در لجه (و معظم آب) غرق گردد .

۷- خود را از راهی که می ترسی از گمراهی آن ، باز دار .

۸- بر تو باد به راه واضح مستقیم زیرا که آن به تو کرامت بخشیده ، و از سرزنش تو را باز می دارد .

۹- بر شما باد به راه سفید (راه حق) پس آن را بیمائید ، و گرنه خداوند شما را به غیرتان تبدیل می سازد .

۱۰- هر که (از حق و راه صحیح) میل نماید و منحرف گردد حسنه (و نیکوئی) در نزد او بد ، وسیله (بدی) در نزد او نیکو به حساب آمده ، و به مستی گمراهی مست گردد (چون هر چه می بیند طبق خواهش خود آن را به حساب خواهد آورد) .

ص ۸۱۱

۱۱- لا ترخصوا لأنفسکم أن تذهب بکم فی مذاهب الظلمه ۱۰۲۴۳ .

الطعام و القوت

۱- الطعام يؤکل علی ثلاثه أضرب : مع الإخوان بالسرور ، و مع الفقراء بالإیثار ، و مع أبناء الدنیا بالمروءه ۲۱۱۱ .

۲- بنس الطعام الحرام ۴۳۸۹ .

۳- بنس القوت أکل مال الأینام ۴۳۹۰ .

۴- قلّ من أكثر من الطعام فلم یسقم ۶۷۴۹ .

۵- قلّ من أكثر من فضول الطعام إلّا لزمته الأسقام ۶۸۱۴ .

۶- قلّه الغذاء أکرم للّنفس ، و أدوم للّصیحه ۶۸۱۹ . ۱۱- به نفسهای خود رخصت مدهید که شما را در راههای ستمگران ببرند .

غذا

۱- غذا بر سه قسم خورده می شود: با برادران به شادی، با فقراء به ایثار و مقدم داشتن آنها را بر خود، و با فرزندان دنیا بر اقتضای جوانمردی یا آدمیت.

۲- بد غذایی است حرام (چه بالذات حرام باشد و یا بالعرض مانند غضب، دزدی).

۳- بد قوتی است (قدریست از خوردنی که به وسیله آن بدن رمق گیرد) خوردن مال ایتام.

۴- کم است کسی که غذای زیاد خورد (یا خورش بسیار نماید) پس مریض نگردد.

۵- کم است کسی که از زیادهای غذا بسیار کند (یعنی غذای زیاد خورد) جز آنکه بیماریها ملازم آن شده (و از او جدا نخواهند گردید).

۶- کمی غذا (و کم خوردن) برای نفس گرمی تر و برای صحت پاینده تر

ص ۸۱۲

۷- کَلُوا الْأَتْرَجَ قَبْلَ الطَّعَامِ وَ بَعْدَهُ قَالَ مُحَمَّدٌ يَفْعَلُونَ ذَلِكَ ۷۲۴۵.

۸- مِنْ قَلِّ طَعَامِهِ قَلَّتْ آلامُهُ ۸۴۰۹.

۹- مِنْ قَلَّتْ طَعْمَتُهُ خَفَّتْ عَلَيْهِ مَوْتُهُ ۸۷۹۷.

۱۰- مِنْ غَرَسَ فِي نَفْسِهِ مَحَبَّةَ أَنْوَاعِ الطَّعَامِ اجْتَنَى ثَمَارَ فَنُونِ الْأَسْقَامِ ۹۲۱۹.

۱۱- أَقَلُّ طَعَامًا تَقَلُّ سَقَامًا ۲۳۳۶.

الإطعام

۱- إِذَا أَطَعْتَ فَأَشْبِعْ ۴۰۰۴. است.

۷- اترج (ترنج و بعضی بالنک گویند و امکان دارد مراد مطلق مرکبات باشد ولی اکثر لغویین گویند قسمی از لیموست و در روایات مؤمن را به آن تشبیه نموده اند و در آن گفته شده مؤمن مانند اترج است که رنگ آن نیکو مزه آن پاکیزه خواهد بود).

پیش از غذا و بعد از غذا بخورید زیرا که آل محمد- علیهم السلام- چنین می کردند (ممکن

است مراد این باشد که هر وقت بخورید ضرری ندارد) .

۸- هر که خوراک و خورش او کم باشد ، دردها و بیماریهایش کم خواهد بود .

۹- هر که خوراک او کم باشد خرج او بر خودش سبک باشد .

۱۰- هر که در نفس خود دوستی انواع (و اقسام) خوردنیها را بکارد میوه های اقسام بیماریها را بچیند .

۱۱- خوراک را کم کن ، تا کم کنی بیماری را .

خورانیدن ۱- هر گاه اطعام نمودی پس سیر گردان .

ص ۸۱۳

۲- ما أكلته راح ، و ما أطعمته فاح ۹۶۳۴ .

الطعن

۱- إياك أن تكون على الناس طاعنا ، و لنفسك مداهنا ، فتعظم عليك الحوبه ، و تحرم المثوبه ۲۷۱۱ .

الإطاعة و الانقياد و المطيع

۱- أطلع تغنم ۲۲۲۲ .

۲- أطلع تريح ۲۲۴۱ .

۳- أطلع الله في جمل أمورك ، فإن طاعه الله فاضله على كل شيء ، و الزم الورع ۲۴۰۹ .

۴- أطلع الله سبحانه في كل حال ، و لا تخل قلبك من خوفه و رجائه ۲- آنچه را که خوردی رفت (و از آن اثری باقی نماند) و آنچه را که خورائیدی پهن شد (پاداش و ستایش آن باقی ماند) .

طعن ۱- دوری نما از این که بر مردم طعنه زننده ، و از برای نفس خود سهل انگار باشی ، پس بر تو گناه عظیم شده ، و از پاداش محروم مانی .

اطاعت و انقياد ۱- فرمانبر تا سود کنی .

۲- اطاعت کن تا سود بری .

۳- در همه کارهای خود فرمان خدا بر ، زیرا فرمانبرداری خدا بر هر چیزی برتر و افزونست ، و پارسائی را از خود جدا مساز .

۴- خدای سبحان را در هر حال فرمانبرداری کن ، و دل خود را از خوف و رجاء

ص ۸۱۴

طرفه عین ، و الزم الاستغفار ۲۴۴۳ .

۵- أطع من فوقك ، يطعك من دونك ، و أصلح سریرتک يصلح الله علانیتک ۲۴۷۵ .

۶- أطيعوا الله حسب ما أمرکم به رسله ۲۴۸۴ .

۷- استجیبوا للأنبياء الله ، و سلّموا لأمرهم ، و اعملوا بطاعتهم ، تدخلوا فی شفاعتهم ۲۵۰۹ .

۸- إياک أن یفقدک ربّک عند طاعته ، أو یراک عند معصيته فیمقتک ۲۶۹۳ .

۹- درک الخیرات بلزوم الطّاعات ۵۱۵۱ .

۱۰- الطّاعه

و فعل البرّهما المتجر الزّابح ۲۱۵۸ . او خالی مگردان ، و از استغفار جدا مشو .

۵- ما فوق خویش را اطاعت کن ، تا این که ما دونت تو را فرمان برد ، و نهان خود را اصلاح نما ، تا خداوند آشکارت را اصلاح فرماید .

۶- خدا را اطاعت کنید ، چنانکه پیمبران او شما را به آن فرمان داده اند .

۷- پیمبران الهی را اجابت کرده ، تسلیم امرشان باشید ، و به فرمانبرداری آنان عمل نمائید ، تا در شفاعتشان داخل شوید .

۸- بر حذر باش از این که پروردگارت تو را در نزد طاعتش نیافته ، و در نزد معصیتش تو را ببیند پس دشمن دارد تو را (یعنی هر کجا طاعت و بندگی است مانند نماز ، روزه . . . تو را ببیند و در هر کجا که معصیت است مانند دروغ ، غیبت ، اذیت ، . . . تو را ببیند) .

۹- به دست آوردن کارهای نیکو و عام المنفعه با ملازم بودن طاعات و جدا نشدن از آنهاست .

۱۰- فرمانبرداری و انجام کار نیک هر دو تجارت سودمند است .

ص ۸۱۵

۱۱- أفضل الطّاعات هجر اللذّات ۲۹۷۰ .

۱۲- أفضل الطّاعات الزّهّد فی الدّنیاء ۲۹۹۸ .

۱۳- أنصح النّاس لنفسه أطوعهم لربّه ۳۱۲۷ .

۱۴- أفضل الطّاعات العزوف عن اللذّات ۳۱۳۵ .

۱۵- أحبّ العباد إلى الله أطوعهم له ۳۱۵۸ .

۱۶- أجدر النّاس برحمه الله أقومهم بالطّاعه ۳۱۹۲ .

۱۷- أحقّ من تطيعه من لا تجد منه بدّا و لا تستطيع لأمره ردّا ۳۲۳۱ .

۱۸- أحقّ من أطعته من أمرک بالتّقی ، و نهاک عن الهوی ۳۲۳۹ .

۱۹- إنّ ولیّ

- محمد صلی الله علیه و آله و سلم من أطاع الله و إن بعدت لحمته ۳۴۵۱ . ۱۱- افزونترین طاعتها دوری کردن از لذات است .
- ۱۲- افزونترین طاعتها بی رغبتی در دنیا است .
- ۱۳- خالص ترین یا نصیحت کننده ترین مردم نسبت به نفس خود فرمانبردارترین آنهاست در برابر پروردگارش .
- ۱۴- افزونترین طاعت ها برگشت از لذت ها و بی رغبتی در آنهاست .
- ۱۵- محبوبترین بندگان بسوی خدا فرمانبرترین آنهاست خدا را .
- ۱۶- سزاوارترین مردم به رحمت خدا پایدارترین آنهاست به فرمانبرداری خدا .
- ۱۷- سزاوارترین کسی که او را فرمان می بری کسی است که برای او چاره ای نیافته ، و برای ردّ فرمانش توانائی نداری (که وجود مبارک حق تعالی است) .
- ۱۸- سزاوارترین کسی که او را اطاعت نمائی فردی است که تو را به تقوی فرمان داده ، و از خواهش و پیروی آن نهی نموده است .
- ۱۹- براستی که دوست محمد صلی الله علیه و آله و سلم کسی است که خدا را فرمان برد هر چند قرابت و خویشی او دور باشد (چنانکه در فضل حضرت سلمان گفته شده :
- کانت مودّه سلمان له رحما
و لم تکن بین نوج و ابنه رحم)
- ص ۸۱۶
- ۲۰- إِنَّ اللَّهَ سَبْحَانَهُ جَعَلَ الطَّاعَةَ غَنِيمَةَ الْأَكْيَاسِ عِنْدَ تَفْرِيطِ الْعَجْزَةِ ۳۵۱۹ .
- ۲۱- الطَّاعَةُ تَنْجِي ، الْمَعْصِيَةُ تَرْدِي ۸۸ .
- ۲۲- الطَّاعَةُ إِجَابَةٌ ۱۲۹ .
- ۲۳- الطَّاعَةُ أَحْرَزُ عِتَادٍ ۴۹۱ .
- ۲۴- الطَّاعَةُ غَنِيمَةٌ (هَمَّةٌ) الْأَكْيَاسِ ۵۰۶ .
- ۲۵- الطَّاعَةُ مَتَجَرٌّ رَابِعٌ ۵۸۸ .

۲۶- الطّاعه أبقی عزّا ۷۳۱ .

۲۷- الطّاعه عزّ المعسر ۱۰۶۳ . ۲۰- براستی که خداوند سبحان فرمانبرداری را در وقت تفریط عاجزان غنیمت زیرکان قرار داده است (چون زیرکان فریب خواهش

را نخورند ، امّا مرحوم خوانساری احتمال دیگر داده : که ممکن است ثواب اطاعت عاجزان را که اطاعت نکنند تفضلاً به زیرکان دهد و الله تعالی يعلم) .

۲۱- فرمانبرداری رستگاری داده ، و معصیت هلاک کننده است .

۲۲- فرمانبرداری اجابت و امتثال است (نه صرف تصدیق) .

۲۳- فرمانبرداری (پناهنده ترین یا) محکمترین مهیا شده است .

۲۴- فرمانبرداری (همت و یا) غنیمت زیرکان است (زیرا با مجاهده نفس چنین غنیمتی به دست می آید .

۲۵- فرمانبرداری تجارّتی است سود بخش .

۲۶- فرمانبرداری پاینده ترین عزّت است .

۲۷- فرمانبرداری عزّت کسی است که روزگار سختی را می گذرانند و پریشان حال است .

ص ۸۱۷

۲۸- الطّاعه تستدرّ المثوبه ۱۰۷۱ .

۲۹- الطّاعه تعظیم الإمامه ۱۰۹۶ .

۳۰- الطّاعه تطفئ غضب الرّبّ ۱۲۴۳ .

۳۱- أخو العزّ من تحلّى بالطّاعه ۱۳۱۴ .

۳۲- الطّاعه لله أقوى سبب ۱۴۰۱ .

۳۳- الطّاعه أوفى (أوفى) حرز ۶۱۷ .

۳۴- إني لا أحثكم على طاعه إلّا و أسبقكم إليها و لا أنهاكم عن معصيه إلّا و أتناهي قبلكم عنها ۳۷۸۱ .

۳۵- إنك إن أطعت الله نجّاك و أصلح مثواك ۳۸۰۶ . ۲۸- فرمانبرداری مزد و پاداش را فرو می ریزد .

۲۹- فرمانبرداری بزرگداشتن امامت است .

۳۰- اطاعت و فرمانبرداری خشم خدا را فرو می نشاند .

۳۱- برادر عزّت و آقائی کسی است که به طاعت خدا زینت یافته است .

۳۲- فرمانبرداری خدا محکمترین دست آویز است (برای رسیدن به نیکبختی دنیا و آخرت) .

۳۳- فرمانبرداری حفظ کننده ترین (یا رساترین و مرحوم خوانساری فرمودند و در بعضی نسخ اقوی هست یعنی قویترین و محکمترین) حرز است .

۳۴- براستی که من

شما را بر طاعتی ترغیب نمی کنم مگر آنکه من پیشی گیرنده ام بسوی آن و شما را از معصیت و گناهی نهی نمی نمایم مگر آنکه خود قبل از شما از آن باز می ایستم و از آن دوری می جویم .

۳۵- براستی تو اگر خدا را فرمان بری تو را رستگاری داده و جایگاه تو را اصلاح نماید .

ص ۸۱۸

۳۶- إِذَا قَلَّتِ الطَّاعَاتُ كَثُرَتِ السَّيِّئَاتُ ۴۰۲۹ .

۳۷- بِالطَّاعَةِ يَكُونُ الْإِقْبَالُ ۴۲۴۳ .

۳۸- بِالطَّاعَةِ يَكُونُ الْفَوْزُ ۴۲۴۵ .

۳۹- بِالطَّاعَةِ تَزَلَفُ الْجَنَّةُ لِلْمُتَّقِينَ ۴۲۰۴ .

۴۰- بِحَسَنِ الطَّاعَةِ يَعْرِفُ الْأَخْيَارُ ۴۳۳۲ .

۴۱- تَوَسَّلْ بِطَاعَةِ اللَّهِ تَنْجَحْ ۴۴۶۲ .

۴۲- تَمَسَّكَ بِطَاعَةِ اللَّهِ يَزْلِفَكَ ۴۴۶۸ .

۴۳- ثَمَرَةُ الطَّاعَةِ الْجَنَّةُ ۴۶۱۰ .

۴۴- ثَوَابُ اللَّهِ لِأَهْلِ طَاعَتِهِ ، وَعِقَابُهُ لِأَهْلِ مَعْصِيَتِهِ ۴۶۹۶ .

۴۵- ثَابِرُوا عَلَى الطَّاعَاتِ ، وَسَارِعُوا إِلَى فِعْلِ الْخَيْرَاتِ ، وَتَجَنَّبُوا السَّيِّئَاتِ ، وَبَادِرُوا إِلَى فِعْلِ الْحَسَنَاتِ ، وَتَجَنَّبُوا ارْتِكَابَ الْمُحَارِمِ ۴۷۱۳ . ۳۶- هَرَّكَاهُ طَاعَتِهَا كَمَ الْغَرْدِ الْغَنَاهَانَ بِيَشْتَرِ شُود .

۳۷- بوسیله فرمانبرداری اقبال (الهی و بخت بلند) حاصل خواهد شد .

۳۸- بوسیله طاعت پیروزی به دست آید .

۳۹- بوسیله فرمانبرداری بهشت برای پرهیزکاران نزدیک می شود .

۴۰- بسبب نیکوئی فرمانبرداری نیکان شناخته می شوند .

۴۱- به فرمانبرداری خدا متوسل شو تا پیروز گردی .

۴۲- به طاعت خدا و فرمانبرداری او چنگ زن تا تو را به خود نزدیک سازد .

۴۳- میوه فرمانبرداری بهشت است .

۴۴- پاداش خدا برای اهل طاعت خواهد بود (یعنی رایگان و بدون عمل به کسی ثواب نخواهد داد) و عقاب و عذاب او برای اهل معصیت است (یعنی بدون گناه ، خداوند فردی را به ستم و یا به

عبث عذاب نخواهد فرمود).

۴۵- بر طاعتها مداومت نموده، و به کردن خیرات شتافته، و از گناهان دوری

ص ۸۱۹

۴۶- دعوا طاعه البغی و العناد، و اسلكوا سبیل الطّاعه و الانقیاد تسعدوا فی المعاد ۵۱۱۹.

۴۷- راکب الطّاعه مقلبه الجنّه ۵۳۸۷.

۴۸- سارعوا إلى الطّاعات، و سابقوا إلى فعل الصّالحات فإن قصّرتم فیّاکم و أن تقصّروا عن أداء الفرائض ۵۶۳۶.

۴۹- طوبی لمن حافظ علی طاعه ربّه ۵۹۴۰.

۵۰- طوبی لمن أطاع محمود تقواه، و عصی مذموم هواه ۵۹۵۹.

۵۱- طوبی لمن سلک طریق السّیلامه ببصر من بصیره، و طاعه هاد أمره ۵۹۶۲. کرده، و به فعل نیکوئیها مبادرت نموده، و ارتکاب حرامها بر حذر باشید.

۴۶- فرمانبرداری (اهل) ستم و سرکشی و دشمنی را واگذارید و به راه اطاعت و انقیاد و تسلیم بروید تا در معاد نیکبخت شوید.

۴۷- سوار طاعت (یعنی فرمانبرداری حضرت حق) خوابگاه و استراحتگاه او بهشت است.

۴۸- بسوی طاعت ها شتاب کنید، و به کردن کارهای شایسته بر یکدیگر پیشی گیرید، اگر مقصّرید پس از تقصیر انجام واجبات دوری نمائید (یعنی حال که کوتاهی دارید لا اقل در مستحبات باشد که تنها سبب نقصان فضیلت است).

۴۹- خوشا به حال کسی که بر فرمانبرداری پروردگار خود محافظت نماید.

۵۰- خوشا به حال کسی که ستوده تقوایش را اطاعت نموده، و نکوهیده خواهش خود را نافرمانی نماید.

۵۱- خوشا به حال کسی که راه سلامت را به بینائی کسی که او را بینا گرداند و فرمانبرداری هدایت گری که او را فرمان

دهد بپیماید (مقصود امام معصوم و یا کسی است که پیرو همان راه است) .

ص ۸۲۰

۵۲- طوبی لمن وَّقَّ لَطَاعَتَهُ ، و حَسَنَتِ خَلِيقَتَهُ ، و أَحْرَزَ أَمْرَ آخِرَتِهِ ۵۹۶۵ .

۵۳- طَاعَهُ اللَّهُ سَبْحَانَهُ لَا يَحُوزُهَا إِلَّا مَنْ بَدَلَ الْجِدِّ ، و اسْتَفْرَغَ الْجَهْدَ ۶۰۰۹ .

۵۴- طَاعَهُ اللَّهُ مِفْتَاحَ (كَلِّ) سَدَادٍ ، و صَلَاحَ (كَلِّ) فَسَادِ (مَعَادِ) ۶۰۱۲ .

۵۵- طَاعَهُ اللَّهُ سَبْحَانَهُ أَعْلَى عِمَادٍ ، و أَقْوَى عِتَادِ ۶۰۱۳ .

۵۶- ظَلَّ اللَّهُ سَبْحَانَهُ فِي الْآخِرَةِ مَبْدُولٌ لِمَنْ أَطَاعَهُ فِي الدُّنْيَا ۶۰۵۹ .

۵۷- عَلَيْكَ بِطَاعَتِهِ مَنْ لَا تَعْذُرُ بِجَهَالَتِهِ ۶۱۱۰ .

۵۸- عَلَيْكَ بِطَاعَتِهِ اللَّهُ سَبْحَانَهُ ، فَإِنَّ طَاعَتَهُ اللَّهُ فَاضِلَةٌ عَلَى كَلِّ ۵۲- خُوشَا بِي حَالِ كَسِيٍّ كَمَا بَرَأَ فِرْمَانِبَرْدَارِي خُودِ مُوْفِقِ شُدِه ، و خُوي و خُصَلَتِ او نِيكُو بُوْدِه ، و كَارِ آخِرَتِ خُويش رَا اِحْرَازِ نَمَائِدِ .

۵۳- فِرْمَانِبَرْدَارِي خُدَايِ سَبْحَانِ رَا كَسِيٍّ جَمْعِ نَخَوَاهِدِ كَرْدِ و بِي دَسْتِ نَخَوَاهِدِ آوَرْدِ مَگَرِ كَسِيٍّ كَمَا جَدِيَّتِ رَا دَرِ آنِ بَدَلِ نَمُودِه ، و تَمَامِ طَاقَتِ و قَدْرَتِ رَا بَكَارِ بَرْدِ .

۵۴- فِرْمَانِبَرْدَارِي خُدَا كَلِيدِ هَرِ كَفْتَارِ و كَرْدَارِ دَرَسْتِ و صَلَاحِ هَرِ فَسَادِيَسْتِ (و يَا اِصْلَاحِ مَعَادِ اسْتِ) .

۵۵- اِطَاعَتِ خُدَايِ سَبْحَانِ نَمُودِنِ بَلَنْدَتَرِيْنَ سَتُونِ ، و مَحْكَمَتَرِيْنَ نِيروِ تَجْهِيْزِ اسْتِ .

۵۶- سَايَةِ خُدَايِ سَبْحَانِ دَرِ آخِرَتِ بَرِ سَرِ كَسِيٍّ خَوَاهِدِ اِفْتَادِ كَمَا او رَا دَرِ دُنْيَا اِطَاعَتِ كَنْدِ .

۵۷- بَرِ تُو بَادِ بِي اِطَاعَتِ كَسِيٍّ كَمَا بِي نَادَانِي و نَشْنَاخْتِنِ او مَعْذُورِ نَمِي بَاشِي (مَمْكِنِ اسْتِ مَرَادِ خُدَا بَاشِدِ چَنَانِكَمَا اِمْكَانِ دَارِدِ خُدَا و رَسُولِ و اِمَامِ بَاشِدِ اِمَا عِلَامَه خُوَانَسَارِي فِرْمُودِه : مَرَادِ

امام زمان است چنانکه مشهور است کسی که بمیرد و امام زمانش را نشناسد به مردن جاهلیت مرده است .

۵۸- بر تو باد به فرمانبرداری از خدای سبحانه زیرا که طاعت خدا بر هر

ص ۸۲۱

شیء ۶۱۲۴ .

۵۹- علیک بطاعه من یأمرک بالدین فإنه یهدیک و ینجیک ۶۱۴۲ .

۶۰- علی قدر العقل تكون الطاعة ۶۱۷۸ .

۶۱- فی الطاعة کنوز الأرباح ۶۴۴۷ .

۶۲- فضائل الطاعات تنیل رفیع المقامات ۶۵۷۴ .

۶۳- و الطاعة تعظیما للإمامه ۶۶۰۸ .

۶۴- لو لم یرغب الله سبحانه فی طاعته لوجب أن یطاع رجاء رحمته ۷۵۹۴ .

۶۵- من أطاع الله استنصر (استبصر) ۷۷۹۹ . چیزی برتری دارد .

۵۹- بر تو باد به فرمانبرداری کسی که تو را امر به دین می کند (خدا و رسول و ائمه و کسانی که قدم جای قدم آنها می گذارند) زیرا که او تو را رهبری کرده و رستگاری بخشد .

۶۰- به اندازه عقل طاعت و فرمانبرداری می باشد .

۶۱- در طاعت خداست گنجهای فائده ها .

۶۲- فضیلت های طاعت ها به بلند جایگاهها می رساند .

۶۳- (از فرازهای حکمت ۲۴۴ نهج البلاغه است) و اطاعت (امام و رهبری را) برای بزرگ داشتن امامت (واجب کرده است چنانکه در قرآن دارد : یا ایُّهَا الَّذِینَ آمَنُوا أَطِيعُوا اللَّهَ وَ أَطِيعُوا الرَّسُولَ وَ أُولِی الْأَمْرِ مِنْكُمْ نساء ۵۹ که مراد ائمه طاهرین که زمامداران عادل و معصومند) .

۶۴- اگر خدای سبحان در فرمانبرداری خود (بندگانش را) ترغیب و تشویق نمی نمود هر آینه واجب بود که اطاعت شود از جهت امید رحمت او .

طلب یاری کند (یعنی به وسیله

ص ۸۲۲

۶۶- من تقرب إلى الله بالطاعة أحسن له الجاء ۸۴۰۲ .

۶۷- من اتخذ طاعه الله سبيلا فاز بالتي هي أعظم ۸۸۱۵ .

۶۸- من اتخذ طاعه الله بضاعه أته الأرباح من غير تجاره ۸۸۶۴ .

۶۹- من لم يقدم إخلاص التيه في الطاعات لم يظفر بالمشوات ۸۹۸۶ .

۷۰- من كثرت طاعته كثرت كرامته ۹۰۹۲ .

۷۱- من أفضل الأعمال اكتساب الطاعات ۹۳۷۴ .

۷۲- ما تزین مترین بمثل طاعه الله ۹۴۸۹ .

۷۳- ما من شىء من طاعه الله سبحانه يأتي إلّا فى كره ۹۶۶۸ . عبادت و اطاعت طلب یاری نماید چنانکه خدا می فرماید : وَ اسْتَعِينُوا بِالصَّبْرِ وَالصَّلَاةِ ۶۶- هر که به سبب طاعت و فرمانبرداری به خدا نزدیک شود خداوند عطا و بخشش را در حق او نیکو کند .

۶۷- هر که فرمانبرداری خدا را راه خود قرار دهد به آنچه آن اعظم است پیروز خواهد گشت (یعنی به سعادت دنیا و آخرت خواهد رسید) .

۶۸- هر که فرمانبرداری خدا را توشه و سرمایه فرا گیرد بدون تجارت سودهایی بسوی او خواهد آمد .

۶۹- هر که در طاعتها نیت خالص را جلو نیندازد به ثوابها پیروزی نیابد .

۷۰- هر که طاعت او بسیار باشد عزت و بزرگی او بسیار باشد .

۷۱- از افزونترین عملهاست کسب کردن طاعتها .

۷۲- به چیزی مانند طاعت خدا زینت جوینده ای زینت نیافته است .

۷۳- چیزی از فرمان خدای سبحان نخواهد آمد مگر در ابای نفس از آن (پس باید آن را عادت به طاعت داد تا میل و رغبت پیدا کند) .

٧٤- ملازمه الطّاعه خير عتاد ٩٨٢٠ .

نعم الوسيله الطّاعه ۹۹۴۰ .

۷۶- نال الفوز من وُقِّع للطّاعه ۹۹۹۲ .

۷۷- هدى من أطاع ربّه و خاف ذنبه ۱۰۰۱۷ .

۷۸- وقّوا أنفسكم من عذاب الله بالمبادره إلى طاعه الله ۱۰۱۰۸ .

۷۹- لا تعتذر من أمر أطعت الله سبحانه فيه ، فكفى بذلك منقبه ۱۰۳۴۰ .

۸۰- لا عزّ كالطّاعه ۱۰۴۵۶ .

۸۱- لا طاعه لمخلوق في معصيه الخالق ۱۰۸۳۹ .

۸۲- كلّ مطيع مكرّم ۶۸۴۳ . ۷۴- ملازمت طاعت بهترين تهيه توشه است .

۷۵- خوب وسيله ايست (برای رستگاری) اطاعت خدا .

۷۶- به پیروزی و رستگاری رسیده کسی که برای اطاعت توفیق داده شده است .

۷۷- هدایت یافته کسی که پروردگارش را اطاعت نموده و از گناهانش بترسد .

۷۸- نفسهایتان را به سبب پیشی گرفتن بسوی فرمانبرداری خدا از عذاب خدا نگهداری کنید .

۷۹- از امری که خدای سبحان را در آن فرمان برده ای (و در آن کار اطاعت خدا را کرده ای) عذر خواهی مکن ، چنین کاری در منقبت (و فضیلت) تو کفایت می نماید .

۸۰- هیچ عزّتی مانند اطاعت (خداوند) نیست .

۸۱- طاعتی برای مخلوق در معصیت خالق نیست .

۸۲- هر فرمانبرداری گرامی داشته شده است .

ص ۸۲۴

۸۳- کن مطيعاً لله سبحانه ، و بذکره آنسا ، و تمثّل في حال تولّیک عنه إقباله عليك ، يدعوك إلى عفوّه ، و يتغمّدك بفضله . ۷۱۸۷ .

۸۴- من أطاع ربّه ملک ۷۷۰۰ .

٨٥- من يطع الله يفز ٧٧٠٢ .

٨٦- من أطاع الله جلّ أمره ٧٨٢٠ .

٨٧- من أطاع الله علا أمره ٨٣٦٧ .

٨٨- من أطاع الله لم يشق أبدا ٨٣٧٨ .

٨٩- من أطاع الله سبحانه عزّ نصره ٨٤٦٠ .

٩٠- من

أطاع الله سبحانه عز نصره ٨٤٦٠.

٩١- من أطاع الله سبحانه لم يضره من أسخط من الناس ٨٩٣٢ . ٨٣- مطيع خدای سبحان ، و بیادش انس گیرنده باش ، و به خاطر آور در حال رو گردانیدن از او رو آوردن او را بر تو ، تو را به سوی آمرزش خود می خواند ، و به فضل خود گناهانت را می پوشاند ، (چه خدای کریمی و چه پروردگار بخشنده مهربانی) .

٨٤- کسی که مطیع پروردگارش باشد (نفس و نیکبختی را) مالک شود .

٨٥- کسی که مطیع خدا گردد پیروز گردد .

٨٦- هر که خدا را اطاعت نماید مرتبه او بزرگ شود .

٨٧- هر که اطاعت نماید مرتبه او بلند شود .

٨٨- هر که اطاعت خدا کند هرگز بدبخت نگردد .

٨٩- هر که اطاعت خدای سبحان کند عزیز و توانا گردد .

٩٠- هر که اطاعت خدای سبحان کند یاریش قوی گردد (یعنی پروردگار با تمام توان یاریش نماید) .

٩١- هر که خدای سبحان را فرمان برد (از مردم کسی که بسبب اطاعت خدا

ص ٨٢٥

٩٢- من أطاع الله اجتباه ٩٠٩٩ .

إِطَاعَةُ الْأَمْرِ

١- من أطاع أمرک أجّل قدرک ٨٠٩٧ .

الطَّاعِي

١- ما أسرع صرعه الطَّاعِي ٩٥٢٦ .

الطَّالِب

١- قد يخيب الطالب ٦٦١٤ .

٢- كلّ طالب مطلوب ٦٨٥٣ .

۳- کَلِّ طَالِبٍ غَيْرِ اللَّهِ مَطْلُوبٍ ۶۸۹۵ . او را خشمناک گردانیده باشد و یا (خشمناکترین مردم او را زیان نرساند .

۹۲- هر که خدا را اطاعت کند او را خدا برگزیند .

فرمانبری ۱- هر که اطاعت امر تو کند قدر و مرتبه ات را بزرگ دارد .

متجاوز ۱- چه چیز افتادن از حد گذراننده را (به هلاکت) شتابان کرده است .

طالب ۱- گاهی طلب کننده ناامید می شود .

۲- هر طلب کننده ای طلب شده (مرگ یا غیر آن) است .

۳- هر طلب کننده ای جز خدا طلب شده است (بوسیله مرگ یا غیر آن ،

ص ۸۲۶

۴- کم من طالب خائب و مرزوق غیر طالب ۶۹۳۶ .

۵- لِلطَّالِبِ الْبَالِغِ لَذَّةُ الْإِدْرَاكِ ۷۳۲۵ .

۶- لیس کَلِّ طَالِبٍ بِمَرْزُوقٍ ۷۴۶۳ .

۷- من طلب شیئا ناله أو بعضه ۸۴۹۰ .

۸- من طلب ما فی أیدی النَّاسِ حَقْرُوه ۸۵۷۵ .

۹- من طلب ما لا یكون ضیِّع مطلبه ۸۶۹۴ .

۱۰- ما کَلِّ طَالِبٍ یخِیبُ ۹۴۶۰ . گر چه علامه خوانساری می فرماید : یعنی هر که طلب کسی کند از برای رسانیدن ضرری به او کسی باشد که طلب او کند از برای آن چه اگر هیچ کس دیگر نباشد حق تعالی خود باشد) .

۴- چه بسا طلب کننده ناامید و روزی داده شده غیر جويا (پس نباید حرص زد که خداوند کار خود را می کند) .

۵- برای طلب کننده ای که به مقصود رسیده لذت دریافتن است (امکان دارد مراد مطالب اخروی باشد چنانکه ممکن است مطلق

اهداف باشد) .

۶- چنین نیست که هر طلب کننده ای روزی داده شود (چون روزی به اندازه مقدر شده البته باید به دنبالش رفت اما در حد اعتدال) .

۷- هر که به دنبال چیزی رود به آن و یا به بعض آن خواهد رسید (یعنی نباید از رفتن دنبال کاری مأیوس بود بلکه با امید باید اقدام کرد) .

۸- هر که طلب کند آنچه را که در دست مردم است مردم او را تحقیر و کوچک شمارند .

۹- هر که چیزی را که نمی باشد (یا تحقق خارجی ندارد و یا در خور مقام او نیست) طلب کند مقصد و طلب خود را ضایع نموده است .

۱۰- چنین نیست که هر طلب کننده (و جوینده ای) ناامید شود (بلکه باید

ص ۸۲۷

المطالب

۱- قد تتجهّم المطالب ۶۶۱۳ .

۲- ربّما عزّ المطلب و الاکتساب ۵۳۷۴ .

المطلوب

۱- قد یدرک المطلوب ۶۶۴۲ .

الطمع و الطامع

۱- المذله و المهانه و الشقاء ، فی الطمع ، و الحرص ۲۰۹۵ .

۲- الطمع مورد غیر مصدر ، و ضامن غیر موف ۲۰۹۸ . بدنبال کار رفت و از فرصت استفاده نمود چنانکه از وصیت آن بزرگوار (۳۱ نهج البلاغه) به امام مجتبی - علیه السلام - استفاده می شود) .

مطالب ۱- گاهی مطالب با روی ناخوش درهم کشیده رو می کند (قهرا و جبرا و یا از حصول و بر آمدن ابا و امتناع می نمایند) .

۲- بسا مطلب و کسب نمودن نایاب و یا کمیاب گردد .

مطلوب ۱- گاهی مقصود و مطلوب یافت شده و به دست آید .

طمع ۱- مذلت و خواری ، بدبختی ، در آرز و حرص است .

۲- طمع وارد کننده است (از رنج و تعب و خفت و ذلت) غیر برگرداننده و

ص ۸۲۸

۳- أهلك شىء الطمع ۲۸۷۹ .

۴- أضّر شىء الطمع ۲۸۹۰ .

۵- أقبح الشيم الطمع ۲۸۹۶ .

۶- أسوء شىء الطمع ۲۹۹۵ .

۷- أصل الشره الطمع ، و ثمرته الملامه ۳۰۹۴ .

۸- أزرى بنفسه من استشعر الطمع ۳۱۳۶ .

۹- أكثر مصارع العقول تحت بروق المطامع ۳۱۷۵ .

۱۰- الطمع مضرّ ۵۳ .

۱۱- الطمع محنه ۱۲۰ .

۱۲- الطمع رقّ ۱۲۶ . ضامن شونده ایست غیر وفا کننده .

۳- تباه ترین چیز طمع است .

۴- مضرترین چیز طمع است .

۵- زشت ترین خصلتها طمع است .

۶- بدترین چیز طمع است .

۷- ریشه حرص طمع ، و میوه آن سرزنش است .

۸- نفس خود را عیناک ساخته کسی که طمع را جامه تن خود نموده است .

۹- جایگاه افتادن یا افتادنهای فراوان عقلها نزد درخشیدن

یا جایگاه طمع هاست (یعنی هر کجا طمع باشد عقل به غلط افتد و بلغزد) .

۱۰- طمع ضرر رساننده است .

۱۱- طمع رنج و محنت است (یعنی سبب آن خواهد بود) .

۱۲- طمع داشتن بندگی است .

ص ۸۲۹

۱۳- الطّمع فقر ۱۳۷ .

۱۴- الطّمع مذلّ ، الورع مجلّ ۱۹۰ .

۱۵- الطّمع أوّل الشرّ ۲۹۷ .

۱۶- الطّمع فقر حاصر (ظاهر) ۳۰۸ .

۱۷- الطّمع مذله حاضره ۴۴۰ .

۱۸- الذلّ مع الطّمع ۴۴۵ .

۱۹- المطامع تذلل الرجال ۶۳۳ .

۲۰- الطّمع رقیّ مخلد ۷۵۵ .

۲۱- الطّمع یدلّ الأمير ۱۰۹۳ .

۲۲- إن أطعت الطّمع أرداك ۳۷۵۳ .

۲۳- بالأطماع تذلل رقاب الرجال ۴۳۵۹ . ۱۳- طمع پریشانی است .

۱۴- طمع خوار کننده ، و پارسایی بزرگ کننده است .

۱۵- طمع و آز اول بدی است (هم نسبت به خویش و هم نسبت به دیگران) .

۱۶- طمع پریشانی است تنگ کننده یا آشکار .

۱۷- طمع محل خواری یا خواریست حاضر و آماده .

- ۱۸- خواری و ذلت با طمع است .
- ۱۹- چیزهایی که جای طمع اند ، و یا طمعها مردان را ذلیل می گرداند .
- ۲۰- طمع بندگی دائمی است .
- ۲۱- طمع فرمانفرما را به ذلت می کشاند .
- ۲۲- اگر فرمان طمع بری تو را در هلاکت و پستی اندازد .
- ۲۳- به سبب طمع ها گردنهای مردان ذلیل می گردد (چون آزمند آخر سر بنده

ص ۸۳۰

- ۲۴- بئس قرین الدین الطمع ۴۴۰۹ .
- ۲۵- ثمره الطمع الشقاء ۴۶۰۹ .
- ۲۶- ثمره الطمع ذل الدنيا و الآخرة ۴۶۳۹ .
- ۲۷- ذر الطمع ، و الشره ، و علیک بلزوم العفّه ، و الورع ۵۱۸۴ .
- ۲۸- ذل الرجال فی المطامع ، و فناء الآجال فی غرور

۲۹- رأس الورع ترك الطمع ۵۲۴۸ .

۳۰- ربّ طمع كاذب لأمل غائب (خائب) ۵۳۱۱ .

۳۱- ركوب الأطماع يقطع رقاب الرجال ۵۴۱۹ . خواهد شد ، و در برابر مردم گردن كج خواهد شد) .

۲۴- بد همراهی است برای دینداری طمع (زیرا دائم آدمی را به حرام انداخته ، دین او را فاسد می کند) .

۲۵- میوه طمع بدبختی است (زیرا صاحب آن همیشه در رنج است) .

۲۶- ثمره طمع خواری دنیا و آخرت است .

۲۷- طمع و سختی حرص را واگذار ، و بر تو باد به لازم بودن پاکدامنی و پارسائی ، و جدا نشدن از آنها .

۲۸- ذلّت و خواری مردان در طمعها و در فانی شدن عمرها ، و یا فانی شدن مدّتها در فریب امیدهاست .

۲۹- سر پارسائی (و عمدۀ اسباب آن) ترك طمع است .

۳۰- چه بسا طمع دروغی که برای آرزوی غائب است (که هرگز حاضر نشود مانند مسافری که نیاید ، و یا آرزوی بر آورده نشده می باشد ، پس نباید فریب آن را خورد) .

۳۱- سوار طمعها شدن و ارتکاب آنها گردنهای مردان را قطع می کند (یعنی ذلیل و خوار می سازد و یا واقعا به هلاکت می اندازد) .

ص ۸۳۱

۳۲- سبب فساد اليقين الطمع ۵۵۱۳ .

۳۳- سبب فساد الورع الطمع ۵۵۴۸ .

۳۴- ضادّوا الطمع بالورع ۵۹۱۶ .

۳۵- عبد المطامع مسترقّ ، لا يجد أبدا العتق ۶۲۹۹ .

۳۶- غشّ نفسه من شرّبها الطمع ۶۴۰۱ .

۳۷- فساد الدّین الطمع ۶۵۵۱ .

٣٨- قرن الطمع بالذلل ٦٧١٧ .

٣٩- من باع الطمع باليأس لم يستطل عليه الناس ٩٠٥٦ .

-٤٠

نعم عون الأمل الطمع ۹۹۱۹ .

۴۱- نكد الدین الطمع ، و صلاحه الورع ۹۹۶۷ .

۴۲- نعوذ بالله من المطامع الدنیة ، و الهمم الغير المرضیه ۹۹۷۴ . ۳۲- سبب فساد یقین طمع است (و یا علامت آن طمع خواهد بود) .

۳۳- سبب فساد پارسائی طمع است .

۳۴- طمع را به پارسائی برطرف سازید .

۳۵- بنده طمعها بنده ای است که هرگز آزادی را نیابد .

۳۶- با نفس خود غش نموده (و ناصاف است) کسی که به آن از طمع آشامانیده است .

۳۷- فساد و تباهی دین طمع خواهد بود .

۳۸- طمع با ذلت و خواری مقرون است .

۳۹- هر که طمع را به ناامیدی بفروشد مردم بر او سربلندی ننمایند .

۴۰- خوب یاری کننده آرزو و امید است طمع .

۴۱- تیرگی دین طمع داشتن ، و صلاح آن پارسائی است .

۴۲- به خدا پناه می برم از طمعهای پست ، و عزمهایی که مرضی خدا نیست .

ص ۸۳۲

۴۳- لا تطمع فیما لا تستحق ۱۰۱۵۷ .

۴۴- لا یسترقنک الطمع و کن عزوفا ۱۰۲۱۸ .

۴۵- لا تطمعن نفسک فیما فوق الکفاف ، فیغلبک بالزیاده ۱۰۲۸۹ .

۴۶- لا یسترقنک الطمع و قد جعلک الله حرا ۱۰۳۱۷ .

۴۷- لا یفسد الدین کالطمع ۱۰۵۵۷ .

۴۸- لا شيمه أذلّ من الطّمع ۱۰۶۴۵ .

۴۹- لا ذلّ أعظم من الطّمع ۱۰۹۰۶ .

۵۰- يسير الطّمع يفسد كثير الورع ۱۰۹۸۱ .

۵۱- يفسد الطّمع الورع ، و الفجور التّقوى ۱۱۰۱۲ .

۵۲- الخلاص من أسر الطّمع باكتساب اليأس ۱۷۵۱ . ۴۳- در آنچه استحقاق نداری (چه در امور دنیوی و چه در امور اخروی) طمع مکن .

۴۴- هرگز تو را طمع بنده نگرداند

و (نسبت به دنیا) بی رغبت باش .

۴۵- نفس خود را هرگز در بالاتر از کفاف (نیاز) به طمع مینداز پس بر تو زیادتی غلبه نماید .

۴۶- هرگز تو را طمع بنده نگرداند ، و حال آنکه خداوند تو را آزاد قرار داده است .

۴۷- چیزی دین را مانند طمع فاسد نخواهد نمود .

۴۸- خوی و خصلتی خوارتر از طمع نیست .

۴۹- نیست خواری بزرگتر از طمع .

۵۰- اندک طمع بسیاری پارسائی را فاسد می نماید .

۵۱- طمع ، پارسائی را ، و دروغ یا مطلق گناه ، تقوا را فاسد می سازد .

۵۲- رهائی از بند و اسارت طمع به کسب ناامیدی است .

ص ۸۳۳

۵۳- الطَّمع أحد الذَّلِيلين ۱۶۴۵ .

۵۴- من لزم الطَّمع عدم الورع ۸۳۰۴ .

۵۵- من اتَّخذ الطَّمع شعارا جرَّعته الخيبة مرارا ۸۶۵۴ .

۵۶- من حدَّث نفسه بكاذب الطَّمع كذبته العطية ۸۷۳۱ .

۵۷- من لم ينزّه نفسه عن دناءه المطامع فقد أذلّ نفسه ، و هو في الآخرة أذلّ و أخزى ۸۸۷۱ .

۵۸- قليل الطَّمع يفسد كثير الورع ۶۸۲۱ .

۵۹- كثره الطَّمع عنوان قلّه الورع ۷۰۹۵ .

۶۰- من ملكه الطَّمع ذلّ ۷۶۵۳ .

۶۱- من لزم الطَّمع عدم الورع ۸۱۶۹ . ۵۳- طمع یکی از دو خواری است (یکی ذلت معروف و دیگر ذلت طمع) .

۵۴- هر که ملازم طمع باشد (و از آن جدا نشود) پارسائی را دارا نباشد .

۵۵- هر که طمع را (همچون پیراهن تن) شعار خود قرار دهد تلخی ناامیدی او را در کشد ، (گویا ناامیدی جرعه تلخی را به او دهد) .

۵۶- هر که نفسش را به طمع

دروغ (که جز طمع به خدا همه طمعها دروغ است) حدیث کند (و تلقین نماید) عطیه او را تکذیب خواهد نمود (یعنی چیزی به دست او نخواهد رسید و معلوم می شود خیال باطل بوده است) .

۵۷- هر که نفس خود را از پستی طمعها پاک نسازد در حقیقت نفسش را خوار ساخته و در آخرت او خوارتر و رسواتر خواهد بود .

۵۸- اندکی از طمع تباہ می سازد بسیار از پارسائی را .

۵۹- بسیاری طمع نشانه کمی پارسائی است .

۶۰- کسی که طمع مالک او شود ذلیل و خوار گردد .

۶۱- هر که ملازم طمع باشد (و از آن جدا نشود) پارسائی را از دست دهد .

ص ۸۳۴

۶۲- من کثر طمعہ عظم مصرعہ ۸۲۹۹ .

۶۳- کلّ طامع أسیر ۶۸۳۲ .

۶۴- کم من طامع بالصّفح عنہ ۶۹۴۴ .

۶۵- من طمع ذلّ و تعنّى ۹۱۲۹ .

۶۶- لا أذلّ من طامع ۱۰۵۹۳ .

۶۷- أفقر النّاس الطّامع ۲۸۶۳ .

۶۸- أعظم النّاس ذلّا الطّامع الحریص المریب ۳۲۶۵ .

۶۹- الطّامع أبدا ذلیل ۸۴۰ .

۷۰- الطّامع أبدا فی وثاق الدّلّ ۱۴۳۹ . ۶۲- هر که طمعش بسیار باشد افتادنش (در زیانها) بزرگ باشد .

۶۳- هر طمع کننده ای اسیر (و گرفتار طمع خود) است .

۶۴- بسا طمع کننده ای بسبب در گذشتن از او (یعنی به سبب در گذشت حق تعالی از او پیوسته در گناه ایستادگی کند و شرم ننماید) .

۶۵- هر که طمع کند خوار گشته و به زحمت افتد .

۶۶- نیست خوارتر از طمع کننده .

۶۷- محتاج ترین مردم کسی است که طمع کار باشد .

۶۸- بزرگترین مردم از روی

خواری ، طمع کننده ایست که برای سعی و طلب حریص به شک اندازه است .

۶۹- طمعکار پیوسته ذلیل و خوار است .

۷۰- طمعکار پیوسته در بند خواریست .

ص ۸۳۵

الاستطاله

۱- من استطال علی الإخوان لم یخلص له إنسان ۸۳۹۳ .

۲- من استطال علی الناس بقدرته سلب القدره ۸۵۹۶ .

۳- الاستطاله لسان الغوايه و الجهاله ۲۲۰۰ .

۴- لا تستطل علی من لا تسترقّ ۱۰۱۵۸ .

الطویه

۱- من البلیه سوء الطویه ۹۴۰۱ .

الطیش

۱- الطیش ینکد العیش ۷۸۹ . سر بلندی ۱- هر که بر برادران سر بلندی و تکبر نماید برای او انسانی خالص نماند .

۲- هر که بر مردم به قدرتی که دارد سر بلندی نماید قدرت از او گرفته شود .

۳- گردنکشی زبان گمراهی و نادانی است .

۴- سر بلندی مکن بر کسی که بنده نگردانی (و او بنده تو نیست) .

سرشت ۱- از جمله بلیه است بدی باطن (که منشاء گرفتاریها خواهد بود) .

سبکی ۱- سبکی و یا زود عصبانی شدن و از جا بر آمدن زندگانی را دشوار می گرداند .

ص ۸۳۶

باب الظاء

- ۱- الظفر بالحزم ، و الحزم بالتجارب ۴۲ .
 - ۲- حلاوه الظفر تمحو مراره الصبر ۴۸۸۲ .
 - ۳- زكاه الظفر الاحسان ۵۴۵۰ .
 - ۴- ما ظفر من ظفر الاثم به ۹۵۱۱ .
 - ۵- مفتاح الظفر لزوم الصبر ۹۸۰۹ .
 - ۶- لا- تبطن بالظفر ، فإِنَّكَ لا- تأمن ظفر الزمان بك ۱۰۲۹۲ . پیروزی ۱- پیروزی به دور اندیشی ، و عاقبت بینی به تجربه هاست .
 - ۲- شیرینی یافتن پیروزی تلخی صبر را محو و نابود سازد .
 - ۳- زکات پیروزی (و به دشمن ظفر یافتن) احسان (و در گذشتن از تقصیر) است .
 - ۴- پیروزی نیافته کسی که گناه به او پیروز گشته است .
 - ۵- کلید پیروزی ملازم بودن با صبر (و جدا نشدن از آن) است .
 - ۶- خیلی به پیروزی خوشحال مشو ، زیرا که تو از پیروزی زمان نسبت به تو ایمن نخواهی بود (یعنی ممکن است بزودی تو هم مغلوب شوی و شکست خوری) .
- ص ۸۳۷
- ۷- لا ظفر لمن لا صبر له ۱۰۷۷۹ .
 - ۸- الظفر

الظلم و البغی

۱- اذکر عند الظلم عدل الله فیک ، و عند القدره قدره الله علیک ۲۳۴۹ .

۲- اتقوا البغی فإنه یجلب النقم ، و یسلب النعم ، و یوجب الغیر ۲۵۲۳ .

۳- ابعدوا عن الظلم ، فإنه أعظم الجرائم ، و أكبر المآثم ۲۵۲۵ .

۴- إياک و الظلم ، فمن ظلم کرهت آیامه ۲۶۳۸ . ۷- پیروزی نیست برای کسی که برای او صبری نیست .

۸- پیروزی و ظفر (بر دشمن و تسلط بر او) شفاعت کننده گنهکار است (یعنی به شکرانه این تسلط باید از او در گذرد ، و یا پیروزی بر گناه و بر نفس وسیله نجات گنهکار است) .

ستم و تعدی ۱- در وقت ستم دادگری خدا را در حق خود ، و در هنگام قدرت قدرت خدا را بر خویشتن یاد کن .

۲- از ستم یا سر بلندی و سرکشی و عدول از حق و دروغ پرهیزید ، زیرا که خشم الهی را کشانده ، و نعمت را می رباید ، و موجب مصیبت ها یا تغییرات دولت ها می شود .

۳- از ستم دوری نمایند ، زیرا که آن عظیم ترین معصیت ها ، و بزرگترین گناهان است .

۴- بر تو باد به دوری از ستم کردن ، چون کسی که ستم می نماید روز گارش ناخوش گردد .

ص ۸۳۸

۵- إياک و الظلم ، فإنه یزول عمّن تظلمه ، و یرقی علیک ۲۶۴۳ .

۶- إياک و البغی ، فإنه یعجل الصّرعه ، و یحلّ بالعامل به العبر ۲۶۵۷ .

۷- إياک و الظلم ، فإنه أكبر المعاصی ، و إنّ الظالم لمعاقب یوم القیمه بظلمه ۲۶۶۵ .

۸- إياک و البغی

، فَإِنَّ الْبَاغِيَ يَعَجِّلُ اللَّهُ لَهُ النَّقْمَةَ ، وَ يَحِلُّ بِهِ الْمَثَلَاتُ ۲۷۱۹ .

۹- إِيَّاكُمْ وَ صَرَعاتِ الْبَغِيِّ ، وَ فَضَحَاتِ الْغَدْرِ ، وَ إِثَارِهِ كَامِنِ الشَّرِّ الْمَذْمُومِ ۲۷۳۹ .

۱۰- أَلَا وَ إِنَّ الظُّلْمَ ثَلَاثَةٌ : فَظُلْمٌ لَا يَغْفِرُ ، وَ ظُلْمٌ لَا يَتْرَكَ ، وَ ظُلْمٌ مَغْفُورٌ ۵- بر تو باد به دوری از ستم کردن ، زیرا که بر او می گذرد ، و بر تو باقی می ماند .

۶- بر تو باد به دوری از ستم (یا سرکشی یا دروغ) زیرا که آن شتاب می کند به رو در انداختن را و به ستمگر و به عمل کننده به آن گریه ها یا اندوهها را فرود می آورد .

۷- بر تو باد به دوری از ستم ، زیرا که آن بزرگترین گناهان است ، و به راستی که ستمگر در روز قیامت به سبب ستمش معاقب خواهد گردید .

۸- بر تو باد به دوری از ستم و سربلندی کردن و عدول از حق و دروغ زیرا که ، خداوند برای باغی عذاب را تعجیل نموده و عقوبتها را بر او فرود می آورد ، و یا حلال می داند .

۹- دوری نمائید از افتادنه‌های ستم (در مهالک دنیوی و اخروی) و رسوائیهای بی وفائی (در دنیا و آخرت) و بر انگیختن پنهان شرّ و بدی نکوهیده و مذموم (یعنی بکار بردن بدیهائی که در نهاد شما پنهان است و آنها را لباس عمل پوشانیدن) .

۱۰- آگاه باشید براستی که ظلم سه قسم است : ظلمی است که آمرزیده

ص ۸۳۹

لا يَطْلُبُ ، فَأَمَّا الظُّلْمُ الَّذِي لَا يَغْفِرُ ، فَالشَّرْكُ بِاللَّهِ لِقَوْلِهِ تَعَالَى

: إِنَّ اللَّهَ لَا يَغْفِرُ أَنْ يُشْرَكَ بِهِ وَيَغْفِرُ مَا دُونَ ذَلِكَ لِمَنْ يَشَاءُ وَأَمَّا الظُّلُمُ الَّذِي يَغْفِرُ ، فظلم المرء لنفسه عند بعض الهنات ، و أمَّا الظُّلُمُ الَّذِي لَا يَتْرَكَ ، فظلم العباد بعضهم بعضا ، العقاب هنا لك شديد ليس جرحا بالمدى ، و لا ضربا بالسَّيِّط ، و لكنّه ما يستصغر ذلك معه ٢٧٩١ .

١١- أقبح الشِّيمِ العدوان ٢٨٧١ .

١٢- أعجل شىء صرعه البغى ٢٩٢٨ . نمی شود ، و ظلمی است که ترک نمی شود ، و ظلمی است که آمرزیده شده بازخواست نمی شود ، اما ظلمی که آمرزیده نمی شود پس شرک به خدا و کفر نسبت به اوست ، به دلیل گفتار خدای تعالی است که خداوند نمی آمرزد آنکه به او شرک آورده شود و می آمرزد ما وراء آن را از برای هر که خواهد ، و اما ظلمی که آمرزیده می شود پس ظلم مرد است بر نفس خود نزد بعض خصلتهاى بد ، و اما ظلمی که ترک نمی شود پس ظلم بندگان است بعضی از آنها بعض دیگر را ، عقاب در آنجا سخت است ، از قبیل زخم زدن به کاردها و زدن به تازیانه ها نیست و لیکن آن چیز است که کوچک شمرده می شود این با آن (یعنی عقاب آن قابل مقایسه با زخم زدن و تازیانه نمی باشد . از این حدیث شریف استفاده می شود یگانه گناهی که آمرزیده نمی شود کفر و شرک به خداست ، و غیر آن گر چه ظلم به بندگان باشد قابل آمرزش است ، چون امکان دارد مظلوم را به هر نحو که خواهد خوشنود سازد که او هم از حقش

در گذرد ، پوشیده نماند که این کار در صورتیست که توبه نباشد ، و گرنه با توبه شرک هم قابل آمرزش است ، وقتی شرک و کافری توبه کرد و مسلمان شد او هم مانند دیگران خواهد شد ، پس بدون توبه خداوند گناه هر که را خواهد می آمرزد غیر از شرک که برای آن راهی به جز توبه تصور نمی شود) .

۱۱- زشت ترین خصلتهای ستمکاری است .

۱۲- شتابان ترین چیز به حسب افتادن ستمگری است (یعنی ظلم آدمی را از

ص ۸۴۰

۱۳- ألام البغی عند القدره ۲۹۷۱ .

۱۴- أفحش البغی البغی علی الألاف ۳۰۰۷ .

۱۵- أقبح الظلم منعك حقوق الله ۳۱۱۳ .

۱۶- أجور الناس من ظلم من أنصفه ۳۱۸۷ .

۱۷- أبلغ ما تستجلب به التقمه البغی ، و كفر النعمه ۳۳۵۲ .

۱۸- إن أسرع الشر عقابا الظلم ۳۳۸۵ .

۱۹- إن القبح فی الظلم بقدر الحسن فی العدل ۳۴۴۳ .

۲۰- الظلم عقاب ۱۸۳ . همه چیز زودتر به هلاکت می اندازد و به خواری می کشاند) .

۱۳- نکوهیده ترین ستم ظلم در وقت توانائی است .

۱۴- بدترین ستم یا گردنکشی ستم و سر بلندی بر الفت گیرندگان (و دوستان) است .

۱۵- زشت ترین ستم جلوگیری تست از حقوق الله (برای این که خداوند مهربان احسان خود را نسبت به او تمام کرده به خلاف مخلوقی که یا احسانی ننموده و یا اگر محبتی کرده قابل مقایسه با احسان نمی باشد) .

۱۶- ستمکارترین مردم کسی است که ستم نماید به کسی که انصاف دهد او را .

۱۷- رساترین چیزی که به سبب آن نعمت و عقوبت کشیده می شود ، ستم یا سر بلندی و

کفران نعمت است .

۱۸- براستی که شتابان ترین بدی به حسب عقاب ستم است .

۱۹- براستی که زشتی در ظلم به اندازه خوبی در عدل است (یعنی چنانکه عدل در اعلی درجه نیکوئی است ، ظلم در اعلی مراتب زشتی می باشد) .

۲۰- ستمکاری سبب عقوبت است .

ص ۸۴۱

۲۱- البغی یسلب النعمه ۳۸۲ .

۲۲- الظلم یجلب النقمه ۳۸۳ .

۲۳- الظلم وخیم العاقبه ۴۲۹ .

۲۴- البغی یزیل النعم ۴۸۶ .

۲۵- الظلم یطرد النعم ۷۱۰ .

۲۶- البغی یجلب النقم ۷۱۱ .

۲۷- الظلم یوجب النار ۷۹۴ .

۲۸- البغی یوجب الدمار ۷۹۵ .

۲۹- الظلم ألام الرذائل ۸۰۴ .

۳۰- الظلم بوار الرعیه ۸۰۷ .

۳۱- القدره یزیلها العدو ان ۸۶۵ . ۲۱- ستم نعمت را می گیرد و زائل می کند .

۲۲- ستم غضب را جلب نموده و می کشد .

۲۳- ستم بد عاقبت است (و سرانجام آن ناگوار خواهد بود) .

۲۴- ستم نعمتها را زائل می گرداند .

- ۲۵- ستم نعمتها را منع نماید .
- ۲۶- ستم و نافرمانی عقوبت را می کشاند .
- ۲۷- ستم موجب آتش خواهد گردید .
- ۲۸- ستم یا سرکشی موجب هلاکت خواهد شد .
- ۲۹- ستم نکوهیده ترین صفات پست است .
- ۳۰- ستم هلاک رعیت است .
- ۳۱- توانائی را ستم و تعدی برطرف می سازد .

ص ۸۴۲

- ۳۲- الظلم تبعات موبقات ۸۷۵ .
- ۳۳- البغی أعجل شیء عقوبه ۱۲۲۱ .
- ۳۴- الظلم یدمر الدیار ۱۰۶۸ .
- ۳۵- الظلم یردی صاحبه ۱۱۰۱ .
- ۳۶- البغی سائق إلى الحین ۱۱۵۷ .
- ۳۷- الظلم جرم لا ینسی ۱۳۷۹ .
- ۳۸- البغی یصرع الرّجال ، و یدنی الآجال ۱۴۹۴ .

۳۹- إذا حدثک القدره علی ظلم الناس فاذا ذکر قدره الله سبحانه علی عقوبتک ، و ذهاب ما آتیت إلیهم عنهم ، و بقائه علیک

۳۲- ستم مظلومه های هلاک کننده است (زیرا با ظلم حقوق افراد پامال خواهد گردید ، در نتیجه مظلومه فراوان بیار آورد) .

۳۳- ستم یا سرکشی شتابان تر چیز است از نظر عقوبت .

۳۴- ستم خانه ها را خراب می کند .

۳۵- ستم صاحب خود را هلاک می گرداند .

۳۶- ستم یا عدول از حق و سربلندی (آدمی را) بسوی هلاکت می راند .

۳۷- ستم کاری جرمی است که فراموش نمی شود .

۳۸- ستم یا سرکشی یا عدول از حق مردان را بسر در انداخته و اجلها را نزدیک می گرداند ، (زیرا غیر از انتقام منتقم حقیقی مظلومین پیوسته در صدد انتقامجویی خواهد بود) .

۳۹- هرگاه قدرت و توانائی تو را بر ستم نسبت به مردم رانده پس قدرت خدای سبحان را بر عقوبت خود و رفتن و گذشتن آنچه نسبت به آنها انجام دادی (مانند ظلم) و باقی ماندن آن را (عذاب و عقاب) بر ضرر خود بیاد آور (یعنی هر وقت ستمی را خواستی انجام دهی عقوبت آن را از جانب خدا به یاد آور)

ص ۸۴۳

۴۰- بِالظُّلْمِ تَزُولُ النَّعْمُ . ۴۲۳۰ .

۴۱- بِالْبَغْيِ تَجْلِبُ النَّقْمُ . ۴۲۳۱ .

۴۲- بئس الظلم ظلم المستسلم . ۴۴۰۶ .

۴۳- بئس الزاد إلى المعاد العدوان على العباد ۴۴۱۵ .

۴۴- دوام الظلم يسلب النعم و يجلب النقم ۵۱۴۲ .

۴۵- داووا الجور بالعدل ، و داووا الفقر بالصدقه و البذل ۵۱۵۶ .

۴۶- رأس الجهل الجور ۵۲۳۸ .

۴۷- راکب الظلم یدرکه البوار ۵۳۸۶ . ۴۰- بوسیله ظلم نعمتها زائل می شود .

۴۱- بوسیله ستم و سرکشی انتقامهای الهی جلب می گردد .

۴۲- بدستمی است ستم بر کسی که مطیع و منقاد باشد

(پوشیده نماند که ظلم بطور کلی بد است اما ظلم نسبت به مطیع بدتر خواهد بود) .

۴۳- بد زادی است برای سفر آخرت ستم کردن بر بندگان .

۴۴- دوام ظلم و همیشه ستم نمودن نعمت ها را سلب نموده و نعمت و انتقامها را می کشاند (یعنی وسیله انتقام الهی شود) .

۴۵- جور و ستم را به عدل ، و فقر و درویشی را به صدقه و بذل و بخشش مداوا نمائید (امکان دارد خطاب به حکام و فقراء باشد چنانکه ممکن است مراد عامه مردم باشند بنا بر این دوای بر طرف شدن ستم عدالت را بکار بردن و دوای فقر صدقه و بخشش از هر کس خواهد بود) .

۴۶- سر جهل و نادانی ستم است (علامه خوانساری فرموده : چون ستم عمده آثار بدی است که بر جهل مترتب می شود به آن اعتبار آن را «سر جهل» فرموده اند) .

۴۷- سوار ظلم (و مرتکب آن) هلاکت او را دریابد .

ص ۸۴۴

۴۸- راکب الظلم یکبویه مرکبه ۵۳۹۱ .

۴۹- شرّ أخلاق النّفوس الجور ۵۷۵۳ .

۵۰- شیطان لا تسلّم عاقبتهما : الظلم ، و الشرّ (الشره) ۵۷۶۷ .

۵۱- ضادّوا الجور بالعدل ۵۹۲۱ .

۵۲- طاعه الجور توجب الهلك ، و تأتي علی الملك ۶۰۲۷ .

۵۳- ظلم الضعیف أفحش الظلم ۶۰۵۴ .

۵۴- ظلم المستسلم أعظم الجرم ۶۰۵۵ .

۵۵- ظلم العباد یفسد المعاد ۶۰۶۰ .

۵۶- ظاهر الله سبحانه بالعناد من ظلم العباد ۶۰۶۱ .

۵۷- ظلم المرء فی الدّنيا عنوان شقائه فی الآخرة ۶۰۶۲ . ۴۸- سوار ظلم و مرتکب آن مرکبش (ظلم) او را بیندازد .

۴۹- بدترین خصلت های

نفس ها ستمکاریست .

۵۰- دو چیز است که سرانجام آنها سالم نمی ماند : ستم ، و بدی (و یا غلبه حرص) .

۵۱- ستمکاری را با عدالت برطرف سازید .

۵۲- فرمانبرداری از ستم موجب هلاکت گشته ، و پادشاهی یا مالکیت بر نفس را زائل می نماید .

۵۳- ستم بر ضعیف و ناتوان زشت ترین ستم است .

۵۴- ستم بر کسی که مطیع و منقاد است بزرگترین گناه خواهد بود .

۵۵- ستم بر بندگان معاد را فاسد می نماید .

۵۶- با خدای سبحان دشمنی را آشکار کرده کسی که بندگان او را ستم نماید .

۵۷- ستم مرد در دنیا نشانه بدبختی اوست در آخرت .

ص ۸۴۵

۵۸- ظلم الیتامی و الأیامی ینزل التّم و یسلب التّعم أهلها ۶۰۷۹ .

۵۹- فی الجور الطّغیان ۶۴۸۱ .

۶۰- فی الجور هلاک الرّعیه ۶۴۹۲ .

۶۱- کم من نعمه سلّبه ظلم ۶۹۲۷ .

۶۲- کفی بالظّلم طارداً للنّعمه ، و جالباً للنّقمه ۷۰۶۵ .

۶۳- کفی بالبغی سالباً للنّقمه ۷۰۶۶ .

۶۴- لیس شیء ادعی إلى زوال نعمه ، و تعجیل نقمه من إقامه علی ظلم ۷۵۲۳ .

۶۵- من حمد علی الظّلم مکر به ۸۳۲۲ .

۶۶- من کثر ظلمه کثرت ندامته ۸۳۸۶ . ۵۸- ستم بر یتیمان و بیوه زنان عقوبت ها را فرو آورده ، و نعمت ها را از اهل آن می رباید .

۵۹- در ستم طغیان است .

۶۰- در ستم است هلاک رعیت (چه در پادشاهان و چه در غیر آنان) .

۶۱- بسا نعمتی که ستم آن را بر باید (یعنی آن را از آدمی بگیرد) .

۶۲- برای ظلم و ستم دوری نعمت ، و جلب نعمت و عقوبت کفایت می نماید .

۶۳- برای ستم و

طغیان ربودن نعمت کفایت می نماید .

۶۴- چیزی خواننده تر- بسوی زائل شدن نعمت ، و شتابکردن عقوبتی- از ایستادگی بر ستمی نیست .

۶۵- هر که بر ظلم و ستم ستایش شود نسبت به او مکر شود .

۶۶- هر که ستمش بسیار باشد پشیمانی او فراوان شود .

ص ۸۴۶

۶۷- من سلّ سیف البغی غمد فی رأسه ۸۶۶۸ .

۶۸- من أفحش الظلم ظلم الکرام ۹۲۷۲ .

۶۹- لا تطمع العظماء فی حیفک ۱۰۲۲۴ .

۷۰- لا تبسطنّ يدک علی من لا یقدر علی دفعها عنه ۱۰۲۸۲ .

۷۱- لا تظلمنّ من لا یجد ناصرا إلاّ الله ۱۰۲۸۴ .

۷۲- لا یکبرنّ علیک ظلم من ظلمک فإنّه یسعی فی مضرتّه و نفعک ، و ما جزاء من یسرک أن تسوءه ۱۰۳۵۴ .

۷۳- لا سواه کالظلم ۱۰۴۹ .

۷۴- لا ظفر مع بغی ۱۰۵۰۸ . ۶۷- هر که شمشیر ستم از غلاف کشد در سر او فرو رود (یعنی سر او غلاف آن خواهد شد) .

۶۸- از بدترین ستم ستم بر کریمان ، و یا ستم کریمان است بر دیگران .

۶۹- بزرگان را در ظلم و جور نمودنت به طمع مینداز (یعنی کاری نکنی که آنها از وجود تو در ستم بهره برداری کنند) .

۷۰- هرگز دست خود را بر کسی که قدرت دفع آن را از خود ندارد مگشای (زیرا ظلم به چنین کسانی عاقبت بدتری دارد)

۷۱- هرگز بر کسی که یآوری جز خدا نمی یابد ستم مکن (زیرا که منتقم خداست) .

۷۲- هرگز ظلم و ستم کسی که بر تو ستم می نماید بر تو بزرگ جلوه نکند (خیال کنی خیلی بر تو زیان وارد

شده) پس در واقع او در زیان خود و سود تو می کوشد و پاداش کسی که تو را خوشحال می کند این نیست که به او بد کنی

۷۳- هیچ بدی مانند ستم نیست .

۷۴- هیچ پیروزی با ظلم و ستم و یا سربلندی نیست .

ص ۸۴۷

۷۵- لا یؤمن بالمعاد من لا یتحرّج عن ظلم العباد ۱۰۸۴۶ .

۷۶- لا یؤمن الله عذابه من لا یأمن الناس جورہ ۱۰۸۸۷ .

۷۷- ینام الرّجل علی الثّکل ، و لا ینام علی الظّلم ۱۱۰۲۸ .

۷۸- الجور أحد المدمّرين ۱۶۵۷ .

۷۹- الظّلم یزلّ القدم و یسلب النّعم و یهلك الأمم ۱۷۳۴ .

۸۰- الظّلم فی الدّنيا بوار و فی الآخره دمار ۱۷۰۷ .

۸۱- إیّاك و الجور ، فإنّ الجائر لا یریح رائحه الجنّه ۲۶۷۰ .

۸۲- الجور تبعات ۲۰۱ .

۸۳- الجور مضادّ العدل ۲۶۸ .

۸۴- من کثر شططه کثر سخطه ۸۰۹۲ . ۷۵- به روز بازگشت (قیامت) ایمان نیاورده کسی که از ظلم بندگان دلتنگ نشود .

۷۶- ایمن نمی گرداند خدا از عذاب خود کسی را که مردم از ستم او ایمن نیستند .

۷۷- مرد بر مرگ فرزند می خوابد و بر ظلم نخواهد خوابید (یعنی درد ظلم بالاتر از مرگ فرزند است پس باید در رفع آن کوشید) .

۷۸- ستم یکی از دو هلاک کننده است .

۷۹- ستم پا را می لغزاند ، و نعمتها را برطرف می سازد ، و اّمّت ها را نابود می گرداند .

۸۰- ستم در دنیا هلاکت ، و در آخرت پرو در افتادن است .

۸۱- بر تو باد به دوری از ستم ، زیرا که ستمگر نمی یابد بوی بهشت را .

۸۲- ستم مظلومه هاست .

۸۳- ستم و بی دادگری (و

حیف و میل) ضدّ عدل است .

۸۴- هر که کار دشوار و سخت یا ظلم و ستم او بسیار باشد سخط و خشمش

ص ۸۴۸

۸۵- الجور ممحاه ۲۴۸ .

۸۶- البغی أوجل عقوبه ۸۸۱ .

الظالم

۱- أظلم النَّاس من سنّ سنن الجور، و محی سنن العدل ۳۳۶۰ .

۲- الظّالم ملوم ۹۸ .

۳- الظّالم ينتظر العقوبه ۶۱۰ .

۴- ظالم النَّاس يوم القیمه منكوب بظلمه معذب محروب ۶۰۷۵ .

۵- لكلّ ظالم انتقام ۷۲۷۹ . بسیار خواهد بود (چون از آن عمل خسته شده در نتیجه اعصابش کوفته گشته دائم عصبانی خواهد بود) .

۸۵- ستم محو کردن (نام و نشان و یا پاداش اعمال) است .

۸۶- ستم یا سرکشی شتابان تر از نظر عقوبت و سزا خواهد بود .

۱- ستمگرترین مردم کسی است که روش ستم را پایه گذاری کرده ، و روش داد را محو و نابود سازد (که از قبیل «من سنّ سنّه حسنه» یا «من سنّ سنه سیئه فله کذا» باشد ، و یا به راه جور و ستم رود و راه عدل را محو نماید) .

۲- ستمگر ملامت شده است (یعنی مستحق سرزنش خواهد بود) .

۳- ستمگر انتظار عقوبت را کشد .

۴- ستم کننده مردم ، در روز قیامت به واسطه ظلمش منكوب ، معذب ، ربوده شده خواهد بود (یعنی یا فیض الهی از او گرفته می شود و یا کارهای نیکش) .

۵- برای هر ستمگری انتقامی است (هم در دنیا و هم در آخرت) .

٦- لكلّ ظالم عقوبه لا تعدوه ، و صرعه لا تخطوه ٧٣١٢ .

٧- للظالم انتقام

۸- للظالم بكفه عضة ۷۳۳۲.

۹- للظالم من الرجال ثلاث علامات : يظلم من فوقه بالمعصيه ، و من دونه بالغلبه ، و يظاهر القوم الظلمه ۷۳۶۸.

۱۰- من ظلم ظلم ۷۶۸۸.

۱۱- من ظلم أفسد أمره ۷۷۴۹.

۱۲- من جار قصم عمره ۷۷۵۰.

۱۳- من جار أهلكه جوره ۷۸۳۵.

۱۴- من ظلم دمّر عليه ظلمه ۷۸۳۶ . ۶- برای هر ستمکاری عقوبتی است که از او تجاوز ننماید و برو افتادنی خواهد بود که از او در نگذرد .

۷- برای ستمگر انتقامی است (چه در دنیا و چه در آخرت) .

۸- برای ظالم در دست او دندان گرفتنی است (در روز قیامت چنانکه خدا فرموده : **يَوْمَ يَعَضُّ الظَّالِمُ عَلَى يَدَيْهِ** .

۹- برای ستمگر از مردان سه نشانه است : بر ما فوق خود بسبب نافرمانی ، و به مادون خویش بوسیله غلبه کردن ستم می کند ، و قوم ظلمه (ستمگران) را یاری می نماید و پشتیبان گردد .

۱۰- کسی که ظلم کند (بر او) ستم شود .

۱۱- هر که ستم کند کار خویش را تباه ساخته است .

۱۲- هر که ظلم کند عمر خود را بشکند (و عمرش کوتاه گردد) .

۱۳- هر که ستم کند ظلمش او را هلاک نماید .

۱۴- هر که ظلم کند ستمش او را برو در اندازد (و او را هلاک نماید) .

ص ۸۵۰

۱۵- من ظلم عظمت صرعته ۷۸۳۹.

۱۶- من بغى عجلت هلكته ۷۸۴۰.

١٧- من ظلم أو بقره ظلمه ٧٨٤٤ .

١٨- من ظلم قصم عمره ٧٨٤٠ .

١٩- من ظلم عباد الله كان الله خصمه دون عباده

- ۲۰- من ظلم العباد كان الله خصمه ۸۶۳۷ .
- ۲۱- من ظلم قضم عمره و دمر عليه ظلمه ۸۶۸۸ .
- ۲۲- من عمل بالجور عجل الله هلكه ۸۷۲۳ .
- ۲۳- من ركب محجبه الظلم كرهت أيامه ۸۷۳۸ . ۱۵- هر که ستم کند بسر افتادنش عظیم باشد .
- ۱۶- هر که ستم کند و یا سرکشی و طغیان نماید در هلاکت او تعجیل شود .
- ۱۷- هر که ستم کند ستمش او را هلاک نماید .
- ۱۸- هر که ستم کند عمرش شکسته شود .
- ۱۹- هر که به بندگان خدا ستم نماید خداوند خصم او خواهد بود نه بندگانش (و یا آنکه غیر از بندگان خدا هم خصم او باشد و در نهج البلاغه نامه ۵۳ آن حضرت به مالک اشتر این فراز نقل شده آن گاه می فرماید : «و من خاصمه الله أدحض حجته» و هر که خداوند خصم او باشد حجت و دلیل او را باطل سازد) .
- ۲۰- هر که به بندگان ستم نماید خداوند خصم او خواهد بود .
- ۲۱- هر که ستم نماید عمرش شکسته شده و ظلمش او را به هلاکت رساند .
- ۲۲- هر که به ستم عمل نماید خداوند هلاکت او را تعجیل نماید .
- ۲۳- هر که راه روشن ظلم را سوار شود (و بر مردم ستم نماید) روزگارش ناخوش شود (و نباید انتظار خوشی از زندگانی داشته باشد) .

ص ۸۵۱

۲۴- ما أقرب التّمه من الظلوم ۹۵۲۳ .

۲۵- ما أعظم عقاب الباغي ۹۵۲۵ .

۲۶- ما أعظم وزر من ظلم و اعتدى ، و تجبر و طغى ۹۵۶۰ .

۲۷- ما ظلم من خاف المصرع ۹۵۹۰ .

من أليم عذاب الله و عظيم سطواته ۱۰۰۴۴ .

۲۹- و لئن أمهل الله تعالى الظالم فلن يفوته أخذه ، و هو له بالمرصاد على مجاز طریقه ، و موضع الشّجّاج من مجاز (مساغ)
ریقه ۱۰۱۳۳ . ۲۴- چه چیز انتقام و عقوبت را به ستم کننده نزدیک کرده است (یعنی چه نزدیک است به او) .

۲۵- چه چیز عقاب و عذاب ظالمی را بزرگ کرده است (یعنی چه بزرگ است عقاب آن) .

۲۶- چه اندازه بزرگ است وزر (و وبال) کسی که ستم نموده و تجاوز از حد کند و تکبر نماید و طغیان کند .

۲۷- ستم نکرده (و نمی کند) هر که از افتادن (در عقوبت و یا از جهنم که جایگاه افتادن است) می ترسد .

۲۸- چه دور است (این فکر) که ستمگر از عذاب دردناک خدا و خشمهای بزرگ او نجات یابد .

۲۹- (این فراز اول است از خطبه مفصل ۹۶ نهج البلاغه) و اگر خداوند تعالی ستمگر را مهلت دهد هرگز بازخواست او از او فوت نخواهد گردید (روزی به حسابش خواهد رسید) و خدا برای او بر گذرگاهش و بر جایگاه آنچه بگیرد از گذرگاه آب دهن او در کمینگاه خواهد بود (یعنی هر زمان که مصلحت و حکمت اقتضا کند او را نابود خواهد ساخت چند صباحی به او مهلت می دهد تا هر چه خواهد بکند) .

ص ۸۵۲

۳۰- المتعدّی کثیر الأضداد و الأعداء ۲۱۱۵ .

۳۱- للباغی صرعه ۷۳۲۱ .

۳۲- من بغی کسر ۷۶۹۰ .

۳۳- ویل للباغین من أحکم الحاکمین ، و

عالم ضمائر المضميرين ١٠١٠٠ .

٣٤- الجائر ممقوت مذموم ، و إن لم يصل من جوره إلى ذامه شيء و العادل ضد ذلك ١٩١٠ .

٣٥- أجور الناس من عد جوره عدلا منه ٣٣٤٦ .

٣٦- دوله الجائر من الممكنات ٥١١١ .

٣٧- لا خير في حكم جائر ١٠٧١٢ .

٣٨- الظالم طاغ ينتظر إحدى التفتين ١٦٣٧ . ٣٠- تجاوزگر مخالف و دشمن او بسیار است .

٣١- برای ستمگر یا سرکش و متکبر برو در افتادنی است .

٣٢- کسی که سرکشی یا ستم نماید شکسته شود .

٣٣- وای برای ستمگران و سرکشان از حکم کننده ترین حکم کنندگان و دانای آنچه در خاطر گیرد در خاطر گیرندگان .

٣٤- ستمکار دشمن داشته شده مذموم است گر چه از ستمش به نکوهشگر چیزی نرسیده باشد و دادگر بر خلاف این است .

٣٥- ستمکارترین مردم کسی است که ستم خود را عدلی از خود بحساب آورد (یعنی ستم کند و بگوید عدل است) .

٣٦- دولت ستمگر از اموریست که بقا و ثبات ندارد .

٣٧- خیری در حکم جور کننده نیست .

٣٨- ستمگر ، از حد گذرنده منتظر یکی از دو عذاب است (عذاب دنیوی و

ص ٨٥٣

المظلوم

١- اتقوا دعوه المظلوم ، فإنه يسأل الله حقه ، و الله سبحانه أكرم من أن يسئل حقا إلا أجاب ٢٥١٠ .

٢- إن دعوه المظلوم مجابه عند الله سبحانه ، لأنه يطلب حقه و الله تعالى أعدل أن يمنع ذا حق حقه ٣٤٩٨ .

٣- إذا رأيت مظلوما فأعنه على الظالم ٤٠٦٨ .

٤- ظلامه المظلومين يمهلهما الله سبحانه و لا يمهلهما ٦٠٧٨ .

٥- قد ينصر المظلوم ٦٦٤٠ .

٦- كن للمظلوم عوناً ، و للظالم خصماً

۱- ستمدیده از نفرین مظلوم بترسید ، زیرا که از خدا حقش را می طلبد ، و خدای سبحان گرامی تر از آنست که حقی از او خواسته شود مگر این که اجابت نماید .

۲- براستی که نفرین ستمدیده در نزد خدای سبحانه مستجاب است ، چون که حق خود را طلب می نماید ، و خداوند متعال عادلتر از این است که حق صاحب حقی را ندهد .

۳- هرگاه مظلومی را دیدی پس او را علیه ظالم یاری نما .

۴- حق مظلومان که به ظلم برده شده خداوند سبحان آن را (روی مصلحت) مهلت داده و وانمی گذارد آن را (یعنی در آخرت هم شده آن را تلافی خواهد نمود) .

۵- گاهی ستمدیده یاری شود (چه در دنیا و چه در آخرت) .

۶- برای مظلوم یار ، و برای ظالم دشمن باش (یعنی همیشه از حق دفاع کن) .

ص ۸۵۴

۷- من لم ينصف المظلوم من الظالم عظمة آثامه ۸۷۳۹ .

۸- من لم ينصف المظلوم من الظالم سلبه الله قدرته ۸۹۶۶ .

۹- ما أقرب النصرة من المظلوم ۹۵۲۴ .

۱۰- لا ينتصر المظلوم بلا ناصر ۱۰۷۳۱ .

۱۱- يوم المظلوم على الظالم أشد من يوم الظالم على المظلوم ۱۱۰۲۹ .

۱۲- المظلوم ينتظر المثوبه ۶۱۱ . ۷- هر که حق مظلومی را از ظالم نستاند (در صورت قدرت) گناهانش بزرگ باشد .

۸- هر که از ستمگر بازخواست مظلوم نکند ، خداوند توانائی او را از او بگیرد .

۹- چه چیز نصرت و یاری را به ستمدیده نزدیک ساخته است (یعنی چه نزدیک است نصرت به او)

۱۰- ستم‌دیده بدون یاور انتقام نخواهد کشید (یعنی نمی تواند بنا بر این کسی از او واهمه ندارد ، علامه خوانساری فرمود :
غرض بیان عذر خود آن حضرت است از انتقام نکشیدن از آنان که ظلم در حق او - صلوات الله و سلامه علیه - کردند) .

۱۱- روز مظلوم بر ظالم (روزیست که خداوند بازخواست ظلم را از ظالم کند) سخت تر از روز ظالم است بر مظلوم (چون
که این چند صباحی است که می گذرد و آن روز طولانی و روز انتقام است) .

۱۲- مظلوم انتظار پاداش را کشد .

ص ۸۵۵

المظالم

۱- فی احتقَابِ المَظالمِ زوالِ القدره ۶۵۱۲ .

۲- فی مَظالمِ العبادِ احتقَابِ الآثامِ ۶۵۲۰ .

الظن

۱- ظنَّ المؤمنُ كهانه ۶۰۳۶ .

۲- ظنَّ الرَّجُلُ علی قدر عقله ۶۰۳۸ .

۳- ظنَّ الإنسانُ میزانَ عقله ، و فعله أصدق شاهد علی أصله ۶۰۳۹ .

۴- ظنَّ ذوی النَّهی و الأبوابِ أقربَ شیء من الصَّوابِ ۶۰۷۴ . داد خواهی ۱- در ذخیره کردن مظلومه ها (برای آخرت و تلافی
نکردن آن در دنیا) بر طرف شدن قدرتهاست (یعنی سبب شود که آدمی از قدرت و منصب عزل گردد) .

۲- در مظلومه های بندگان است حساب ذخیره گناهان .

گمان ۱- گمان مؤمن كهانت است (ممکن است نهی از گمان باشد چنانکه از كهانت نهی شده چنانکه ممکن است تعریف
ظنَّ مؤمن باشد که همچون كهانت پی به مطالب سرّی می برد و یک نوع فراست و غیبگوئی است) .

۲- گمان مرد به اندازه عقل اوست (هر اندازه عقل زیاد باشد گمان مستقیم تر است) .

۳- گمان انسان ترازوی عقل اوست ، و کردار او راستگوترین گواه است بر اصل و نژاد او .

۴- گمان صاحبان عقل و خردها نزدیکترین چیز به صواب و درستی است .

۵- من حسن ظنّه أهمل ۷۶۴۸ .

۶- من ساء ظنّه تأمل ۷۶۴۹ .

۷- من حسن ظنّه حسنت یتته ۷۷۹۱ .

۸- من ساء ظنّه ساءت طویته ۷۷۹۲ .

۹- من ساء ظنّه ساء وهمه ۷۹۶۰ .

۱۰- من ظنّ بک خیرا فصدّق ظنّه ۸۰۶۶ .

۱۱- من کذب سوء الظنّ بأخیه کان ذا عقد صحیح و قلب مستریح ۸۷۱۲ . ۵- هر که گمانش نیکو باشد (و به مردم زمان خود حسن ظن داشته باشد

در تمام کارهایش اهتمام نورزیده و (اهمال کند).

۶- کسی که گمانش بد باشد (در کارها اهتمام ورزد و) تأمل نماید.

۷- هر که گمان او (به خدایا به مردم) نیکو باشد نیت او نیکو باشد.

۸- هر که گمانش (نسبت به خدا یا به مردم) بد باشد باطن او بد باشد (شاید بتوان میان این دو دسته از روایات جمع کرد که مراد از دو روایت بالا- این باشد در معاملات و امور اجتماعی و سیاسی نباید خوش باور بود که به هر کس اعتماد نمود و مراد از این دو روایت این است که اگر کسی عملی را از کسی دید و یا با کسی برخوردی نمود به نظر خود چیزی بر خلاف مشاهده کرد که بتوان آن را حمل بر صحت کرد، باید حمل کرد و سوء ظن نباید داشت مگر آنکه برای انسان علم پیدا شود که قابل حمل نباشد).

۹- هر که گمانش بد باشد خیال یا نیت او بد خواهد بود.

۱۰- هر که نسبت به تو گمان خیری را داشته باشد پس گمانش را تصدیق نما (یعنی طبق گمانش عمل کن اگر امید احسان دارد احسان کند و...).

۱۱- هر که بد گمانی نسبت به برادرش را تکذیب نماید (و طبق آن عمل

ص ۸۵۷

۱۲- من ساء ظنونه اعتقد الخيانة بمن لا يخونه ۸۸۳۷.

۱۳- من ساء ظنه بمن لا يخون حسن ظنه بما لا يكون ۸۸۳۸.

۱۴- من لم يحسن ظنه استوحش من كل أحد ۹۰۸۴.

۱۵- يسير الظن شك ۱۰۹۷۷

۱۶- و الله لا يعذب الله سبحانه مؤمنا بعد الإيمان إلا بسوء ظنه ، و سوء خلقه ۱۰۱۴۰ .

۱۷- لا تظنن بكلمه بدرت من أحد سوء ، و أنت تجد لها في الخير محتملا ۱۰۲۷۲ . ننماید (صاحب دوستی یا عهد و پیمان صحیح و دل راحتی خواهد بود .

۱۲- هر که گمانهای او بد باشد به خیانت کسی که خیانت به او نمی کند معتقد خواهد شد (آری در عین حال اعتماد بر کسی که امانت او ثابت نیست نباید نمود و لذا روایاتی هم در این زمینه وارد گردیده است) .

۱۳- هر که بد گمانی باشد به کسی که خیانت نمی کند خوش گمان باشد به آنچه نباشد (یا به کسی که چنین نیست یعنی خیانتکار است) .

۱۴- هر که گمانش را نیکو نگرداند از هر فردی وحشت خواهد نمود .

۱۵- اندک گمان (در عقائد) شک است (یعنی باید آدمی در عقائد یقین حاصل کند و ممکن است به معنای تهمت باشد)

۱۶- به خدا سوگند خداوند سبحان مؤمنی را بعد از ایمان عذاب ننماید مگر به سبب بدگمانی او (به خدا و یا به مردم نیز) و بدی خلق و خوی او .

۱۷- هرگز به سبب کلمه ای که از کسی سرزند گمان بد مبر ، در صورتی که برای آن در خیر احتمالی بیابی ، (یعنی همین که راه حمل بر صحت باز باشد نباید گمان بد برد) .

ص ۸۵۸

۱۸- لا دین لمسیء الظن ۱۰۵۱۱ .

۱۹- لا يحسن عبد الظن بالله سبحانه إلا كان الله سبحانه عند حسن ظنه به

۲۰- من حسن ظنّه بالنّاس حاز منهم المحبّه ۸۸۴۲ .

۲۱- سوء الظّنّ بالمحسن شرّ الإثم ، و أقبح الظلم ۵۵۷۳ .

۲۲- سوء الظّنّ بمن لا يخون من اللّوم ۵۵۷۴ .

۲۳- سوء الظّنّ يفسد الأمور و يبعث على الشرور ۵۵۷۵ .

۲۴- سوء الظّنّ يردى مصاحبه و ينجى مجانبه ۵۶۲۵ .

۲۵- من غلب عليه سوء الظّنّ لم يترك بينه و بين خليل صلحا ۱۸ . ۸۹۵۰ - هیچ دینی برای بد گمان نیست .

۱۹- بنده ای گمان به خدای سبحان را نیکو نمی کند مگر آنکه خدای سبحان در نزد نیکوئی گمان اوست به او (یعنی خداوند مطابق گمان نیک بنده به او عمل خواهد نمود) .

۲۰- هر که گمانش به مردم نیکو باشد از مردم دوستی را جمع کند (و همه مردم او را دوست دارند) .

۲۱- بد گمانی به احسان کننده بدترین گناه و زشت ترین ستم است .

۲۲- بد گمانی به کسی که خیانت نمی نماید از پستی مرتبه است .

۲۳- بد گمانی کارها را فاسد نموده و (آدمی را) بر بدیها بر می انگیزاند .

۲۴- بد گمانی رفیق و همراه خود را هلاک گردانده و دوری کننده از او را رستگار کند .

۲۵- هر که بر او سوء ظن غلبه کند میان او و میان دوست صلحی باقی نخواهد گذاشت .

ص ۸۵۹

۲۶- حسن الظّنّ يخفف الهمّ و ينجى من تقلد الإثم ۴۸۲۳ .

۲۷- حسن الظّنّ من أحسن الشّيم و أفضل القسم ۴۸۲۴ .

۲۸- حسن ظنّ العبد باللّهِ سبحانه على قدر رجائه له ۴۸۳۱ .

۲۹- حسن الظّنّ من أفضل السّجایا ، و أجزل العطايا ۴۸۳۴ .

٣٠- حسن الظنّ أن تخلص العمل ، و

ترجو من الله أن يعفو عن الزلل ٤٨٣٦ .

٣١- من حسن ظنه فاز بالجنة ٨٤٥٧ .

٣٢- من حسن ظنه بالله فاز بالجنة ٨٨٤٠ .

٣٣- إياك أن تسيء الظن ، فإن سوء الظن يفسد العبادة ، ويعظم الوزر ٢٧٠٩ . ٢٦- حسن ظنّ اندوه را سبک گردانیده ، و از پیروی و به گردن گرفتن گناه رستگاری بخشد .

٢٧- حسن ظن از بهترین خصلتها ، و افزونترین بهره هاست .

٢٨- نیکوئی گمان بنده به خدای سبحان به اندازه امید اوست به خدا (یعنی هر اندازه امیدش بیشتر باشد حسن ظنش به خدا بیشتر خواهد بود) .

٢٩- حسن ظنّ از افزونترین خصلت ها ، و بزرگترین بخشیده و عطاهاست .

٣٠- حسن ظنّ (به خدا) آنست که عمل را خالص گردانیده ، و از خدا امید عفو از لغزشها را داشته باشی .

٣١- هر که نیکو باشد گمان او پیروزی یابد به بهشت .

٣٢- هر که گمانش به خدا نیکو باشد به بهشت پیروزی یابد .

٣٣- دوری نما از این که بد گردانی گمان را ، زیرا که بدگمانی عبادت را فاسد نموده ، و گناه را بزرگ می دارد .

٣٤- الظنّ ارتیاب ١٨٩ .

٣٥- الظنّ الصّواب من شیم أولى الألباب ١٣٨٦ .

٣٦- الظنّ یخطی ء ، و الیقین یصیب و لا یخطی ء ١٤٠٦ .

٣٧- آفه الدّین سوء الظنّ ٣٩٢٤ .

٣٨- إذا استولى الصّلاح على الزّمان و أهله ثم أساء الظنّ رجل برجل لم يظهر منه خزيه ، فقد ظلم و اعتدى ٤١٥٠ .

٣٩- إذا استولى الفساد على الزّمان و أهله ثم أحسن الظنّ رجل برجل فقد غرّر ٤١٥١ .

٤٠- حسن الظنّ راحة القلب و سلامه الدّین

۴۸۱۶ . ۳۴- گمان اضطراب است (تردیدی که یک طرف آن بچربد «ظن و گمان» خواهد بود ، و اگر طرفین تردید مساوی باشد «شک» به حساب آید ، و اگر یک طرف ضعیف باشد «و هم» خواهد بود و اگر هیچ تردیدی نباشد یقین محسوب گردد .)

۳۵- گمان درست از خصلت های صاحبان خرد است .

۳۶- گمان خطا رفته ، و یقین درست می رود و خطا نخواهد کرد ، (غرض آنست که آدمی باید در اعتقادات و امور دیگر خود تحصیل یقین نموده و به شک و گمان اکتفاء ننماید) .

۳۷- آفت دین بد گمانی است .

۳۸- هر گاه صلاح بر زمان و بر اهل روزگار غالب شود ، آن گاه مردی نسبت به مرد دیگر که از آن بدی آشکار نگردیده بد گمان شود ، پس در حقیقت ستم نموده و از حد تجاوز کرده است .

۳۹- هر گاه فساد بر زمان و اهل روزگار غالب گردد ، آن گاه مردی به مرد دیگر گمان نیک داشته باشد خود را در معرض هلاکت انداخته است .

۴۰- نیکوئی گمان راحت دل ، و سلامت دین است (یعنی سبب آنها خواهد

ص ۸۶۱

۴۱- لا ایمان مع سوء ظنّ ۱۰۵۳۴ .

۴۲- الظنّ الصّواب أحد الرأیین ۱۶۰۹ .

۴۳- الجبن و الحرص و البخل غرائز سوء یجمعها سوء الظنّ باللّه سبحانه ۱۸۳۷ .

المظاهره

۱- نعم العون المظاهره ۹۹۲۶ .

الاستظهار و المستظهر

۱- نعم الحزم الاستظهار ۹۹۲۵ .

۲- أفضل العدد الاستظهار ۲۸۸۶ .

۳- من استظهر باللّه أعجز قهره ۸۷۰۸ .

شد) . ۴۱- نیست ایمانی با بد گمانی .

۴۲- گمان درست یکی از دو راه درست رفتن است .

۴۳- ترس و آرزو و بخیلی صفات بدی هستند که بد گمانی به خدای سبحان آن را جمع خواهد کرد .

معاونت ۱- خوب کمکی است معاونت (دیگران) .

احتیاط ۱- خوب دور اندیشی است (در هر کاری) احتیاط و پشت قوی نمودن .

۲- افزونترین نیرو احتیاط است .

۳- هر که به خدا قوی پشت گردد (و توکلش بر خدا باشد) قهر او (دیگران را) عاجز کند .

ص ۸۶۲

۴- قد یصاب المستظهر ۶۶۳۱ .

الظواهر

۱- صلاح الظواهر عنوان صحّه الضمائر ۵۸۰۸ .

۲- لكل ظاهر باطن علی مثاله ، فمن طاب ظاهره طاب باطنه ، و ما خبت ظاهره خبت باطنه ۷۳۱۳ . ۴- گاهی احتیاط کننده در کارها و دور اندیش رسیده می شود (یعنی چنان نیست که همیشه به مقصود رسد) .

ظواهرها ۱- صلاح ظاهرها دلیل صحت ضمائر و پنهانی هاست (یعنی عمل صحیح در ظاهر نشانه خوبی و درستی باطن و عقیده است) .

۲- برای هر ظاهری باطنی است مانند آن ، پس کسی که ظاهرش پاکیزه و نیکو باشد باطن او پاکیزه و نیکو خواهد بود ، و آنکه ظاهرش پلید و زشت باشد باطنش زشت و پلید خواهد بود (این تتمه کلامی است که آن بزرگوار در فضل اهل بیت-علیهم السلام- بیان داشته چنانکه در خطبه ۱۵۳ نهج البلاغه ذکر گردیده است و ظاهرا

معناهایی که امثال ابن ابی الحدید و دیگران کرده اند مناسب نباشد بلکه حضرت می خواهد در ضمن صفات رهبر که اهل بیت اند مطلبی را بیان کند که ظاهر اهل بیت چه از نظر اخلاق و رویه و چه از نظر حسن ظاهر با دیگران قابل مقایسه نبوده ، و شما باید بدانید باطن هم در خلقت مانند ظاهر است چنانکه ما در ظاهر با دیگران فرق داریم ، و نمی توان دیگران را در صورت با ما مقایسه کرد همچنین در سیرت و باطن نیز ما با دیگران قابل مقایسه نیستیم ، آن گاه دفع توهم می فرماید به کلام پیامبر اکرم صلی الله علیه و آله و سلم که مبادا بگوئید : دیگران هم عمل خوب دارند نماز و روزه و جبهه رفتن و ... بجا می آورند ، زیرا که او فرموده : براستی که خداوند بنده ای را دوست دارد و عملش را

ص ۸۶۳

فی خفه الظهر

۱- فی خفه الظهر راحه السیر ، و تحصین القدر ۶۴۷۶ . دشمن و عمل را دوست داشته و عامل به آن را دشمن ، و بدانید که باید طرف را ریشه یابی کرد ، هر چه آب گوارا می آشامد درختش نیکو میوه اش شیرین و هر چه آب آن ناپاک درخت آن بد و میوه اش تلخ خواهد بود .

سبکی پشت ۱- در سبکی پشت (که آدمی برای خود کمتر به دنیا و تبعات آن مشغول شود) آسایش نهان (و آسودگی خاطر) و نگاهداشتن قدر و مرتبه است .

ص ۸۶۴

باب العین

العبودیه

۱- من قام بشرائط العبودیه أهل للعق ۸۵۲۹ .

العباده و المتعبد

۱- العباده الخالصه أن لا يرجو الرجل إلا ربّه ، و لا يخاف إلا ذنبه ۲۱۲۸ .

۲- اجعل لنفسك فيما بينك و بين الله سبحانه أفضل المواقيت و الأقسام ۲۴۴۵ . بندگی ۱- هر که به شرائط بندگی قیام نماید برای آزادی (از عذاب) سزاوار خواهد بود .

پرستش ۱- عبادت خالص آنست که مرد امیدوار نباشد مگر به پروردگار خود ، و نترسد مگر از گناه خویش .

۲- برای نفس خود در میان خود و خدای سبحان بهترین وقتها و بخشها را قرار ده ، (نه آنکه افضل اوقات را در کارهای شخصی قرار داده ، آنچه بماند برای طاعت و بندگی قرار دهی ، که چنین کاری شایسته بندگی نخواهد بود ، و شاید نیمه

های شب بهترین وقتها برای نماز باشد) .

ص ۸۶۵

۳- أفضل العبادہ الفکر ۲۹۰۷ .

۴- أفضل العبادہ عَفَّه البطن و الفرج ۳۰۳۴ .

۵- العبادہ فوز ۶۵ .

۶- دوام العبادہ برهان الظفر بالسَّعاده ۵۱۴۷ .

۷- زين العبادہ الخشوع ۵۴۶۹ .

۸- صلاح العبادہ التَّوَكَّل ۵۸۰۲ .

۹- غايه العبادہ الطَّاعه ۶۳۶۳ .

۱۰- فی الانفراد لعباده الله كنوز الأرباح ۶۵۰۴ .

۱۱- فاز بالسَّعاده من أخلص العبادہ ۶۵۸۴ .

۱۲- قليل تدوم عليه خير من كثير مملول ۶۷۴۰ . ۳- افزونترین عبادت فکر و اندیشه است .

۴- افزونترین عبادت نگهداری شکم و عورت است .

۵- عبادت پیروزی است .

۶- عبادت همیشگی دلیل پیروزی به سعادت است .

۷- زینت عبادت خشوع و فروتنی است .

۸- صلاح عبادت توکل بر خداست .

۹- غرض از عبادت (و علت غائی آن) فرمانبرداری است .

۱۰- در تنهایی

برای عبادت خدا گنجهای سودهاست . (ممکن است مراد از انفراد و منفرد بودن ربودن گوی سبقت در عبادت باشد یعنی کسی که در حد اعلائی از آن قرار گیرد) .

۱۱- به نیکبختی پیروزی یافته کسی که عبادت را خالص گردانیده است .

۱۲- اندکی (از عبادت و کار خیر) که بر آن پاینده باشی و به طور دائم انجام دهی بهتر از بسیاری است که از آن ملول شده و خسته گردی .

ص ۸۶۶

۱۳- قلیل یخفٌ علیک عمله خیر من کثیر تستثقل حمله ۶۷۴۵ .

۱۴- قلیل یدوم خیر من کثیر منقطع ۶۸۲۰ .

۱۵- کیف یجد لذه العباده من لا یصوم عن الهوی ۶۹۸۵ .

۱۶- کیف یتمتع بالعباده من لم یعنه التوفیق ۷۰۰۵ .

۱۷- ما تقرب متقرب بمثل عباده الله ۹۴۹۰ .

۱۸- المتعبد بغیر علم کحمار الطاحونه ، یدور و لا یرح من مکانه ۲۰۷۰ .

۱۹- إن قوما عبدوا الله سبحانه رغبه فتلك عباده التجار ، و قوما عبدوه رهبه فتلك عباده العبيد ، و قوما عبدوه شکرًا فتلك عباده الأحرار ۳۶۰۴ . ۱۳- اندکی که بر تو عملش سبک باشد (یعنی با شوق آن را انجام دهی) بهتر از بسیاری است که برداشتن آن را سنگین شماری و با کراهت انجام دهی .

۱۴- اندکی (از عبادت) که همیشگی باشد بهتر از بسیاری است که بریده شود .

۱۵- چگونه لذت عبادت را می یابد کسی که از خواهش امساک نمی کند ۱۶- چگونه به عبادت بهره مند گردد کسی که توفیق او را یاری نکرده باشد ۱۷- هیچ نزدیکی جوینده ای به چیزی مثل عبادت خدا (به خدا) نزدیک نشده

است .

۱۸- عبادت کننده بدون علم مانند الاغ آسیاست که می گردد و از جای خود بیرون نمی رود .

۱۹- برآستی گروهی عبادت خدای سبحان کرده به جهت رغبت (در بهشت و نعمتهای آن) پس این عبادت تخیار و سوداگرانت ، و دسته ای او را عبادت نموده از روی ترس (از جهنم و عذابهای آن) پس این عبادت بندگان است ، و عده ای خدا را از برای شکر او عبادت می نمایند پس این عبادت آزادگان است .

ص ۸۶۷

العباد

۱- إذا أحبَّ الله عبدا ألهمه حسن العباده ۴۰۶۶ .

۲- إذا أحبَّ الله عبدا حبَّ إليه الأمانه ۴۰۷۳ .

۳- إذا أكرم الله عبدا شغله بمحبته ۴۰۸۰ .

۴- إذا استخلص الله عبدا ألهمه الدّيانه ۴۰۷۲ .

۵- إذا اصطفى الله عبدا جلیبه خشیته ۴۰۸۱ .

۶- إذا أحبَّ الله عبدا زینته بالسکینه ، و الحلم ۴۰۹۹ .

۷- إذا أحبَّ الله عبدا ألهمه الصدق ۴۱۰۱ .

۸- إذا أكرم الله عبدا أعانه علی إقامه الحقّ ۴۱۰۲ . بندگان ۱- هر گاه خداوند بنده ای را دوست داشته باشد عبادت نیکو را در دل او اندازد .

۲- هر گاه خداوند بنده ای را دوست دارد امانت را محبوب او قرار دهد .

۳- هر گاه خداوند بنده ای را اکرام نماید او را به دوستی خود مشغول سازد (یعنی او را به اموری که سبب دوستی خدا شود موفق نماید) .

۴- هر گاه خداوند بنده ای را مخصوص خود گرداند ، دینداری را در دل او اندازد .

۵- هر گاه خداوند بنده ای را برگزیند پیراهن ترس از خویش را بر تن او بپوشاند (یعنی پیوسته از خدا می ترسد) .

۶- هر گاه خداوند

بنده ای را دوست دارد او را به آرامش و بردباری زینت دهد .

۷- هر گاه خداوند بنده ای را محبوب خود سازد راستی را در دل او اندازد .

۸- هر گاه خداوند بنده ای را دوست دارد او را بر اقامه و بر پا داشتن حق یاری

ص ۸۶۸

۹- إِذَا أَحَبَّ اللَّهُ سَبْحَانَهُ عَبْدًا بَغَّضَ إِلَيْهِ الْمَالَ ، وَ قَصَّرَ مِنْهُ الْأَمَالَ ۴۱۱۰ .

۱۰- إِذَا أَحَبَّ اللَّهُ عَبْدًا رَزَقَهُ قَلْبًا سَلِيمًا ، وَ خَلَقًا قَوِيمًا ۴۱۱۲ .

۱۱- إِذَا أَرَادَ اللَّهُ بَعْدَ خَيْرٍ مَنْحَهُ عَقْلًا قَوِيمًا ، وَ عَمَلًا مُسْتَقِيمًا ۴۱۱۳ .

۱۲- إِذَا أَرَادَ اللَّهُ بَعْدَ خَيْرٍ أَعْفَى بَطْنَهُ وَ فَرْجَهُ ۴۱۱۴ .

۱۳- إِذَا أَرَادَ اللَّهُ بَعْدَ خَيْرٍ أَلْهَمَهُ الْقَنَاعَةَ ، وَ أَصْلَحَ لَهُ زَوْجَهُ ۴۱۱۵ .

۱۴- إِذَا أَرَادَ اللَّهُ بَعْدَ خَيْرٍ أَعْفَى بَطْنَهُ عَنِ الطَّعَامِ وَ فَرْجَهُ عَنِ الْحَرَامِ ۴۱۱۶ .

۱۵- إِذَا أَرَادَ اللَّهُ سَبْحَانَهُ صَلَاحَ عَبْدٍ أَلْهَمَهُ قَلَّةَ الْكَلَامِ ، وَ قَلَّةَ الطَّعَامِ ، كُنْد .

۹- هر گاه خداوند بنده ای را دوست دارد مال را در نزد او دشمن ساخته ، و امیدها را پیش او کوتاه می گرداند .

۱۰- هر گاه خداوند بنده ای را دوست دارد او را قلب سلیم ، و خوی درست و قویم روزیش گرداند .

۱۱- هر گاه خداوند خیری را نسبت به بنده اش خواهد به او عقلی درست ، و عملی مستقیم عطا فرماید .

۱۲- هر گاه خداوند نسبت به بنده اش خیری را اراده کند شکم و فرج (عورت) او را عقیف گرداند (یعنی از عمل ناپسند باز ایستد) .

۱۳- هر گاه خداوند به بنده ای خیری را خواهد قناعت را بر او الهام کند ، و جفتش را

برای او به صلاح آورد (چه زن باشد و چه مرد).

۱۴- هر گاه خداوند به بنده ای خیری را بخواهد شکمش را از طعام (حرام و شبهه ناک) و فرج او را از حرام (زنا) باز دارد

۱۵- هر گاه خداوند سبحان صلاح بنده ای را اراده کند: کم گفتن، و کم

ص ۸۶۹

و قله المنام ۴۱۱۷.

۱۶- إذا أراد الله بعد خيرا، فقَّهه في الدين، و ألهمه اليقين ۴۱۳۳.

۱۷- إذا أراد الله بعد خيرا، ألهمه القناعة، فاكتفى بالكفاف، و اكتسى بالعفاف ۴۱۳۷.

۱۸- إذا أراد الله بعد خيرا، ألهمه الاقتصاد، و حسن التدبير، و جنبه سوء التدبير و الإسراف ۴۱۳۸.

۱۹- إذا أحبَّ الله عبدا ألهمه رشده، و وَّفَّقه لطاعته ۴۱۷۷.

۲۰- و أثنى- عليه السَّلام- على رجل فقال: ذاك ينفع سلمه، و لا يخاف ظلمه، إذا قال فعل، و إذا ولى عدل ۵۲۰۳. خوردن، و کم خوابیدن را در دل او اندازد.

۱۶- هر گاه خداوند به بنده ای خیری را خواهد او را در دین فقیه و دانا کرده، و در دلش یقین را خواهد انداخت.

۱۷- هر گاه خداوند به بنده ای خوبی را اراده کند قناعت را در دل او اندازد پس به کفاف (آن اندازه که او را بس بوده و از مردم بی نیاز گردد) اکتفا نموده، و بپوشد (لباس) عفاف و پاکدامنی یا باز ایستادن از کسب اموال حرام را.

۱۸- هر گاه خداوند خیری را به بنده اش خواهد، میانه

روی و حسن تدبیر را در دل او اندازد ، و سوء تدبیر و اسراف و زیاده روی را از او دور سازد .

۱۹- هر گاه خداوند بنده ای را دوست دارد ترقی و رشد او را در دلش اندازد و او را برای طاعت خود موفق دارد .

۲۰- حضرت مردی را ثنا گفت سپس فرمود : آن ، سود می دهد آشتیش ، و از ظلمش ترسیده نمی شود ، هر گاه بگوید انجام می دهد ، و چون والی شود عدالت کند .

ص ۸۷۰

۲۱- وقال- علیه السلام- فی حقّ من أثنی علیه : فتّاح مبهمات دلیل فلوات ، دَفَاع معضلات ۶۵۷۵ .

۲۲- خیر العباد من إذا أحسن استبشر ، و إذا أساء استغفر ۵۰۱۹ .

۲۳- عباد مخلوقون اقتدارا ، و مربوبون اقتسارا ، و مقبوضون احتضارا ۶۳۱۰ .

۲۴- لو أنّ العباد حین جهلوا وقفوا ، لم یکفروا ، و لم یضلّوا ۷۵۸۲ .

۲۵- إذا أرذل (أذلّ) اللّٰه عبدا حظر علیه العلم ۴۱۰۰ . ۲۱- حضرت در حق کسی که بر او ثناء گفته (و چنانکه در نهج البلاغه خطبه ۸۶ در صفات بندگان محبوب خدا) فرموده : گشاینده مبهمات و احکام مشکله و معارف معضله است ، راهنمای بیابانها ، دفع کننده و آسان کننده مشکلات خواهد بود .

۲۲- بهترین بندگان کسی است که هر گاه نیکی کند شادمان شود ، و چون بدی نماید طلب آمرزش کند .

۲۳- (حضرت در ضمن خطبه ۸۲ نهج البلاغه مشهور به غزاء می فرماید :) بندگانی هستند آفریده شده (خدا) از روی قدرت و توانائی ، و تربیت شدگان (الهی) با

قهر و غلبه (بدون دخالت دیگری) و قبض روح شدگان به جهت حاضر شدن (در آن نشأه و این که بعضی احتمال داده اند که ممکن است مراد ملائکه یا ائمه باشد احتمال نابجائی خواهد بود) .

۲۴- اگر این که بندگان زمانی که نمی دانند (در صورت جهل و نادانی) توقف می کردند (در اعتقادات انکار نمی کردند و در مشتهات می ایستادند) کافر نگشته و گمراه نمی شدند و یا گمراه نمی کردند .

۲۵- هر گاه خداوند بنده ای را (از جهت بدی رفتار و کردار) پست نماید و یا ذلیل کند بر او علم را منع سازد (چون شایستگی آن را ندارد) .

ص ۸۷۱

۲۶- إذا أراد الله بعبد شراً حَبَّبَ إليه المال ، و بسط منه الآمال ۴۱۱۱ .

۲۷- إذا أراد الله سبحانه إزالة نعمه عن عبد ، كان أول ما يغيّر عنه عقله ، و أشدّ شيء عليه فقده ۴۱۲۵ .

۲۸- إنّ من أبغض الخلاق إلى الله تعالى رجلاً و كلاً إلى نفسه جائراً عن قصد السبيل سائراً بغير دليل ۳۶۰۶ .

۲۹- العبد عبد ، و إن ساعده القدر ۱۳۲۲ .

۳۰- جمال العبد الطّاعه ۴۷۴۸ .

العبره و الاعتبار

۱- اعتبر تزدر ۲۲۳۷ . ۲۶- هر گاه خداوند بدی را نسبت به بنده اش بخواهد مال را در نزد او محبوب داشته ، و امیدها را پیش او گسترش دهد (یعنی صاحب آرزوی زیاد خواهد شد) .

۲۷- هر گاه خدای سبحان اراده کند نعمتی را از بنده ای زائل کند اول چیزی که از آن تغییر داده می شود عقل اوست (و معلوم است وقتی خرد از کسی گرفته شد چه مصیبتی

بیار خواهد آورد) و مشکل ترین چیز بر او فقدان عقل است (که سبب بدبختی دنیا و آخرتش خواهد گردید).

۲۸- براستی از جمله مبعوض ترین خلائق در نزد خدای تعالی مردی است که خداوند او را به خود وا گذاشته، از راه راست و میانه در گذشته و بدون راهنما رونده است.

۲۹- بنده بنده است گر چه تقدیر الهی او را یاری و مساعدت نماید.

۳۰- زیبایی بنده فرمانبرداری اوست.

پند گرفتن ۱- پند گیر تا باز ایستی.

ص ۸۷۲

۲- اعتبر تفتنع ۲۲۵۲.

۳- اتعظوا ممن كان قبلکم قبل ان يتعظ بکم من بعدکم ۲۴۹۵.

۴- اتعظوا بالعبر و اعتبروا بالغير، و انتفعوا بالندر ۲۵۱۶.

۵- این العمالقه و أبناء العمالقه ۲۷۹۳.

۶- این الجابره، و أبناء الجابره ۲۷۹۴.

۷- این أهل مدائن الرّسّ، الذّین قتلوا التّبیین و اطفئوا نور المرسلین ۲۷۹۵. ۲- پند گیر تا قانع گردی.

۳- از کسانی که پیش از شما بودند پند گیرید، قبل از آنکه جمعی که بعد از شما آیند از شما پند گیرند.

۴- به عبرت ها پند گرفته، و به گردشها و تغیرات یا مصیبت ها عبرت گیرید، و سودمند گردید به بیم و ترس ها.

۵- کجا هستند عمالقه و پسران عمالقه (آنها افرادی بودند قوی هیکل زورمند از فرزندان عملیق که از نواده های حضرت نوح می باشند یعنی باید از هلاکت و نابودی آنها عبرت گرفت).

۶- کجا هستند متکبران و پسران متکبران که از آنها نام و نشانی نیست ۷- کجا ایند اهل شهرهای رسّ آنانکه پیمبران را کشته و نور فرستادگان خدا را خاموش

نمودند (اصحاب رس جمعیتی بودند که درخت صنوبر را می پرستیدند ، و برای خود دوازده شهر داشتند بنام فروردین ، و اردیبهشت و . . . که در هر کدام از شهرها صنوبرها ، و در شهر بزرگ خود اسنفندار جمع شده آنجا مرکز عبادت و پایتخت سلطان بوده ، در کنار درخت صنوبر بزرگ جمع شده قربانی ها و نذورات داشتند شیطان در میان درخت رفته با آنها صحبت می کرد ، و به طور خلاصه بی بند و باری را از حد گذرانده بودند خداوند پیامبری را فرستاد آنها را نصیحت کرد انذار نمود گوش

ص ۸۷۳

۸- این الذین عسکروا العساکر و مدنوا المدائن ۲۷۹۶ .

۹- این الذین قالوا من أشدّ منّا قوّه و أعظم جمعا ۲۷۹۷ .

۱۰- این الذین کانوا أحسن آثارا ، و أعدل أفعالا ، و أكبر ملکا ۲۷۹۸ .

۱۱- این الذین هزموا الجیوش ، و ساروا بالألوف ۲۷۹۹ .

۱۲- این الذین شیدوا الممالک ، و مهّدوا المسالک ، و أغاثوا المهلوف ، و قرءوا الضیوف ۲۸۰۰ .

۱۳- این من سعی و اجتهد ، و أعدّ ، و احتشد ۲۸۰۱ . نکردند تا همت گماردند و آن پیامبر عزیز را در چاه زنده بگور کردند ، خداوند بر آنها غضب نمود ، و به بدترین عذاب آنها را نابود ساخت ، این بود خلاصه ای از آن ، طالبین می توانند به کتاب «بحار الأنوار و «حیوه القلوب» جلد اول در حالات «اصحاب رس» مفصل آن را مطالعه کنند .

۸- کجا رفتند آنانکه لشکرها کشیدند و شهرها ساختند ۹- کجا هستند آن کسانی که گفتند : کیست از ما سخت تر از نظر قوّت

و زور، و عظیمر از نظر کثرت و جمعیت ۱۰- کجایند آنانکه نیکوتر بودند به حسب آثار، و عادلتر از نظر کردار، و بزرگتر از نظر پادشاهی ۱۱- کجا هستند آنانکه سپاهیان را شکست داده، و با هزاران نیروی انسانی سیر می گردند ۱۲- کجا رفتند آنانکه مملکت ها را محکم بنا نهادند، و راهها را گسترانیدند، و بفریاد مظلوم بیچاره رسیده، و مهمانان را پذیرائی نمودند ۱۳- کجاست آنکه کوشید و بذل طاقت نمود، و آماده گردانید و چیزی از جد و جهد را وا نگذاشت

ص ۸۷۴

۱۴- این من بنی و شید، و فرش و مهّد، و جمع و عدّد ۲۸۰۲ .

۱۵- این کسری و قیصر و تبع و حمیر ۲۸۰۳ .

۱۶- این من ادّخر و اعتقد، و جمع المال علی المال فأكثر ۲۸۰۴ .

۱۷- - این من حصّن و اكد، و زخرف و نجد ۲۸۰۵ .

۱۸- این من جمع فأكثر، و احتقب و اعتقد، و نظر بزعمه للولد ۲۸۰۶ .

۱۹- این من کان منکم أطول أعمارا و أعظم آثارا ۲۸۰۷ .

۲۰- این من کان أعدّ عدیدا، و اکنف (اکتف) جنودا، و أعظم آثارا ۲۸۰۸ . ۱۴- کجاست آنکه بنا نمود و محکم کرد، و فرش کرده و گسترانید و جمع کرد و آماده ساخت ۱۵- کجاست کسری (بفتح و کسر لقب جمعی از پادشاهان فرس بوده معرّب «خسرو» است که آنها را «اکاسره» گویند آخرشان یزدجرد است) و قیصر (لقب پادشاهان روم است) و تبع (لقب پادشاهان یمن است)

و حمیر (پدر قبیله ای از یمن است) ۱۶- کجاست آنکه ذخیره کرد و جمع نمود ، و مال را بر روی مال فراهم آورد پس مالش بسیار شده ۱۷- کجاست آنکه حصار ساخت و محکم گردانید ، و طلا کاری نمود یا آرایش کرد و زینت نمود ۱۸- کجاست کسی که جمع کرد پس مالش بسیار شد ، و ذخیره کرد و فرا گرفت ، و از برای فرزند خود عاقبت اندیشی کرد ۱۹- کجاست آنکه از شما درازتر بود از نظر عمر و بزرگتر بود به حسب آثار ۲۰- کجاست کسی که آماده کرد عددی را و برای خود قشونهایی تهیه

ص ۸۷۵

۲۱- این الملوک و الأكاسره ۲۸۰۹ .

۲۲- این بنو الأصفر و الفراعنه ۲۸۱۰ .

۲۳- این الذین ملکوا من الدنیا أقصیها ۲۸۱۱ .

۲۴- این الذین استذلّوا الأعداء ، و ملکوا نواصیها ۲۸۱۲ .

۲۵- این الذین دانت لهم الأمم ۲۸۱۳ .

۲۶- این الذین بلغوا من الدنیا أقصی الهمم ۲۸۱۴ .

۲۷- إنّ للباقین بالماضین معتبرا ۳۴۲۵ .

۲۸- إنّ للآخر بالأوّل مزدجرا ۳۴۲۶ .

۲۹- إنّ ذهاب الدّاهیین لعبره للقوم المتخلّفين ۳۴۳۵ . نمود ، و یاری یا بیشتر کرد لشکرها را و بزرگ گردانید اثرها را ۲۱- کجایند پادشاهان و کسری ها ۲۲- کجا هستند اولاد اصفر (پادشاهان روم بودند و جدشان اصفر بن روم بود ، و بعضی گفته اند که چون لشکری از حبشه بر آنها غلبه کرد زنان بوسیله آنها آبتن شدند ، فرزندان از آنها پدید آمد زرد رنگ به همین جهت آنها را (بنو اصفر) گفتند و فرعونیان (پادشاهان مصر ۲۳- کجایند کسانی که از دنیا اطراف

آن را مالک شدند ۲۴- کجایند کسانی که دشمنان خود را خوار گردانیده ، و پیشانیها و نواصی و زلف آنها را مالک شدند (یعنی بر آنها مسلط گردیدند) ۲۵- کجا هستند کسانی که امت ها بر ایشان فروتنی نمودند ۲۶- کجا رفتند کسانی که از دنیا به نهایت های همت ها رسیدند ۲۷- براستی که برای باقی ماندگان از گذشتگان پند گرفتنی است .

۲۸- براستی که برای آخر بسبب اول باز ایستادن (یا محل باز ایستادن است) .

۲۹- براستی که رفتن روندگان هر آینه پندی است برای جمعیت باز مانده .

ص ۸۷۶

۳۰- الاعتبار یثمر العصمه ۸۷۹ .

۳۱- الزمان یریک العبر ۱۰۲۶ .

۳۲- الاعتبار یفید الرّشاد ۱۰۳۷ .

۳۳- إذا أحبّ الله عبدا وعظه بالعبر ۴۰۳۲ .

۳۴- خلف لكم عبر من آثار الماضین قبلکم لتعتبروا بها ۵۰۶۳ .

۳۵- دوام الاعتبار یؤدی إلى الاستبصار ، و یثمر الازدجار ۵۱۵۰ .

۳۶- ذمّتی بما أقول رهینه ، و أنا به زعیم ، إنّ من صرّحت له العبر عما بین یدیه من المثالات ، حجره التّقوی عن تقحّم الشّبّهات ۵۱۹۱ . ۳۰- عبرت گرفتن (از گذشت زمان و عاقبت حال ستمکاران و معصیت کاران و امثال آنها) مثمر عصمت است .

۳۱- روزگار بتو عبرت و پندها را ارائه می دهد .

۳۲- عبرت گرفتن مفید راه یافتن (و یا رسیدن به مقصود است) .

۳۳- هر گاه خداوند بنده ای را دوست دارد او را با عبرت ها پند دهد (یعنی او را از خواب بیدار ساخته که از تغییرات و تحولات عبرت گیرد) .

۳۴- برای شما از آثار گذشتگان قبل از شما عبرت هائی به یادگار گذاشته شده

(مانند بناهای عظیم ، کاخها ، باغ و بستانها ، و کتابها ، و هزاران اثر خوب و بد دیگر) تا بوسیله آنها پند گرفته و عبرت گیرید .

۳۵- عبرت گرفتن دائمی آدمی را بسوی بینائی کشانده ، و مژمیر باز ایستادن از بدی هاست .

۳۶- ذمه من به آن چه می گویم در گرو است ، و من به آن ضامنم (یعنی در گفتارم شکی نیست) براستی کسی که عبرت ها او را از آنچه در پیش روی اوست از عقوبت ها و نکالها بیدار و هویدا سازد ، تقوا او را از افتادن در شبهه ها منع نماید (چه رسد به ارتکاب حرامها) .

ص ۸۷۷

۳۷- صدق بما سلف من الحق ، و اعتبر بما مضی من الدنیا فإن بعضها یشبه بعضا ، و آخرها لا حق بأولها ۵۸۵۰ .

۳۸- طول الاعتبار یحدو علی الاستظهار ۶۰۰۳ .

۳۹- فی کل نظره عبره ۶۴۵۹ .

۴۰- فی کل اعتبار استبصار ۶۴۶۱ .

۴۱- فی تعاقب الأيام معتبر للأنام ۶۵۱۹ .

۴۲- فاز من کانت شیمته الاعتبار ، و سجیته الاستظهار ۶۵۸۱ .

۴۳- قد اعتبر من ارتدع ۶۶۶۴ .

۴۴- قد اعتبر بالباقی من اعتبر بالماضی ۶۶۷۳ . ۳۷- آنچه را که از حق گذشته (مانند حالات انبیاء و اولیاء و اصفیاء و ملوک و جباریه و فراعنه و معصیت کاران که در حقیقت آنها شکی نیست) تصدیق کن ، و از آنچه از دنیا گذشته عبرت گیر ، زیرا که بعض آنها مانند بعض دیگر است ، و آخر آن به اول آن لا حق می شود (یعنی احوال دنیا متشابه خواهد بود) .

۳۸- عبرت

طولانی گرفتن (آدمی را) بر احتیاط و پشت محکم نمودن وادار می سازد .

۳۹- در هر نگاهی عبرتی است (تا چه کسی از آن عبرت گیرد) .

۴۰- در هر عبرت گرفتنی بینائی است .

۴۱- در از پی در آمدن روزها و گردش آن عبرت یا محل عبرتی است برای خلافت .

۴۲- پیروزی یافته کسی که شیوه او عبرت گرفتن ، و خوی او پشت قوی کردن (و احتیاط و دور اندیشی) است .

۴۳- در حقیقت عبرت گرفته کسی که (از منهیات و از دنیا) باز ایستاده است .

۴۴- در حقیقت بباقی و به آن چه آید عبرت گیرد کسی که به گذشته عبرت گرفته

ص ۸۷۸

۴۵- کلّ یوم یفیدک عبرا إن اصحبته فکرا ۶۹۰۰ .

۴۶- کفی معتبرا لأولی النّهی ما عرفوا ۷۰۶۰ .

۴۷- لقد جاهرتکم العبر ، و زجرکم (و زجرتم بما) ما فیه مزدجر ، و ما بلّغ (یبلّغ) عن اللّٰه بعد رسول اللّٰه (رسول السّیماء إلیّ البشر) مثل النّذر ۷۳۵۱ .

۴۸- لو اعتبرت بما أضعت من ماضی عمرک لحفظت ما بقی ۷۵۸۹ .

۴۹- من اعتبر حذر ۷۶۹۱ .

۵۰- من کثر اعتباره قلّ عثاره ۸۰۵۶ .

۵۱- من اعتبر بتصاریف الزّمان حذر غیره ۸۱۲۰ . است .

۴۵- هر روزی ترا عبرت بخشد اگر آن را با فکر همراه سازی .

۴۶- برای عبرت گرفتن صاحبان خود کفایت می کند آنچه را که شناخته و دانسته اند .

۴۷- (این فراز تتمه کلامی است از خطبه ۲۰ نهج البلاغه که در باره مرگ می فرماید بحق برای شما می گویم :) هر آینه
عبرت ها برای شما آشکار

گردیده ، و شما از آنچه نهی شده است منع گشته اید ، و از جانب خدا بعد از رسول خدا (جبرئیل) مانند ترسانندگان (پیامبران و خلفاء او) (قوانین را) نرسانده است (و یا از جانب خدا بعد از فرستادگان آسمانی مگر بشر) پیامبران و امامان تبلیغ نکرده است .

بنا بر این جای عذری برای شما باقی نیست و انتظار بیشتری نداشته باشید که از جانب خدا فرشتگان برای هدایتان نازل شوند (

۴۸- اگر به آنچه از گذشته عمرت عبرت می گرفتی (که سودی از آن نبردی بلکه در زیان بسر بردی) هر آینه آنچه را (که از آن) باقی مانده حفظ می کردی .

۴۹- هر که عبرت گیرد (از ستم و آنچه وسیله عبرت دیگران شود) دوری کند .

۵۰- هر که عبرت گرفتن او بسیار باشد لغزش او کم باشد .

۵۱- هر که به تغییرات روزگار عبرت گیرد از (ظلم و ستم) غیر خود دوری

ص ۸۷۹

۵۲- من لم يعتبر بغیره لم يستظهر لنفسه ۸۲۷۶ .

۵۳- من اتعظ بالعبر ارتدع ۸۳۰۶ .

۵۴- من لم يعتبر بتصارف الأيام لم يتزجر بالملام ۸۶۶۱ .

۵۵- من اعتبر بالغير لم يثق بمسالمة الزمن ۸۶۸۶ .

۵۶- من عرف العبره فكأثما عاش في الأولين ۸۸۵۰ .

۵۷- من لم يعتبر بغير الدنيا و صروفها لم تنجع فيه المواعظ ۹۰۱۱ .

۵۸- من اعتبر الأمور وقف على مصادقها ۹۲۴۲ . نماید .

۵۲- هر که به غیر خود عبرت نگیرد (چنانکه اهل عبرت از اهل زمان خود و از پیشینیان عبرت گیرند) برای نفس خود قوی

پشت نشود

(یعنی چنین فردی از احتیاط بدور است) .

۵۳- هر که به عبرت ها پند گیرد (از ظلم و گناه) باز ایستد .

۵۴- هر که به تغییرات روزگار عبرت نگیرد ، به سرزنش (از رفتار و کردارش) باز نایستد .

۵۵- هر که از حوادث روزگار عبرت گیرد به آشتی زمان اعتماد نکند (چون می داند روزی با او در ستیز خواهد شد) .

۵۶- هر که عبرت را شناخت گویا در میان پیشینیان زندگی کرده (و از خوب و بد آنان بهرمنند گردیده) است .

۵۷- هر که به تغییرات و حوادث دنیا عبرت نگیرد موعظه ها در او سودمند نگردد .

۵۸- هر که در کارها تفکر و تدبیر نماید بر مصداق های آنها واقف خواهد گردید (که آیا حقیقت دارد یا نه خوبست یا بد

مفید است یا مضرّ رضایت خدا در آن هست یا نیست سعادت بخش است و یا بدبخت کننده می باشد) .

ص ۸۸۰

۵۹- من اعتبر بغیر الدنیا قلت منه الأطماع ۹۲۴۴ .

۶۰- ما أكثر العبر و أقلّ الاعتبار ۹۵۴۲ .

۶۱- لا اعتبار لمن لا ازدجار له ۱۰۷۷۶ .

۶۲- الاعتبار يقود إلى الرشد ۱۱۲۱ .

العتاب

۱- العتاب حياه الموده ۳۱۵ .

۲- كثره العتاب تؤذن بالارتياب ۷۱۱۱ .

۳- ما أعتب من اغتفر (افتقر) ۹۴۵۶ .

۴- لا- تعاتب الجاهل فيمقتك ، و عاتب العاقل يحبيك ۱۰۲۱۵ . ۵۹- هر که به حوادث دنیا (و تغییرات آن) عبرت گیرد

طمعها از او کم گردد .

۶۰- چه چیز عبرت را بسیار و عبرت گرفتن را کم نموده است .

۶۱- عبرتی نیست برای کسی که باز ایستادنی برای او

نیست .

۶۲- عبرت گرفتن (آدمی را) بسوی راه صواب خواهد کشانید .

سرزنش کردن ۱- گله گذاری حیات دوستی است (زیرا زمانی که انسان از دوست خود خطائی دید و به او گفت دیگر مرتکب آن نخواهد شد تا سبب قطع دوستی گردد ، ولی اگر نگوید کم کم تکرار می شود سبب قطع رابطه دوستی خواهد گردید) .

۲- بسیاری عتاب و سرزنش شک و تهمت را اعلام می نماید .

۳- سرزنش نخواهد شد کسی که طلب در گذشتن از گناه نماید (و یا راضی نشده هر که گناه را پوشاند .

۴- نادان و یا کم عقل را سرزنش مکن پس دشمن تو گردد ، و عاقل را عتاب نما تا تو را دوست دارد (البته چنین عملی در صورتی است که شرعا و عقلا سرزنش سزاوار

ص ۸۸۱

۵- لا تكثرن العتاب ، فإنه يورث الضغينه و يدعو إلى البغضاء ، و استعتب لمن رجوت إعتابه ۱۰۴۱۲ .

۶- إذا عاتب فاستبق ۳۹۷۷ .

العق و الإعتاق

۱- إذا ملكت فأعتق ۳۹۹۰ .

العتره

۱- عتره الاسترسال لا تستقال ۶۳۲۶ . باشد ، و ممکن است به معنای گله گذاری هم باشد) .

۵- هرگز ملامت را بسیار مکن زیرا که آن مورث کینه گشته به دشمنی دعوت نماید ، و طلب کن خوشنودی کسی را که امیدوار خوشنود گردانیدن او هستی (یعنی وسیله خوشنودی او را فراهم ساز) .

۶- هر گاه عتاب و سرزنش کنی پس باقی بگذار (یعنی در سرزنش مبالغه نکن و راه آشتی را باقی بگذار) .

آزاد کردن ۱- هر گاه مالک (بنده ای) شدن آزاد کن (چون آزاد کردن بنده پاداش بسیار دارد) .

لغزش ۱- لغزش انس و آرام گرفتن (یعنی لغزش از کسی که بر او اعتماد نموده و اسرار را برایش گفته اند) قابل گذشت و فسخ نخواهد بود (زیرا از او چنین انتظاری نمی رود) .

العجب

- ۱- أوحش الوحشه العجب ۲۸۵۴ .
- ۲- العجب هلاك ۴۵ .
- ۳- العجب حمق ۶۲ .
- ۴- العجب رأس حماقه ۳۴۸ .
- ۵- العجب رأس الجهل ۴۱۴ .
- ۶- العجب عنوان حماقه ۵۵۵ .
- ۷- الإعجاب يمنع الازدياد ۵۹۹ .
- ۸- العجب أضّر قرين ۶۰۰ .
- ۹- الإعجاب ضدّ الصّواب ۶۷۲ . خود بینی ۱- وحشتناکترین وحشت خود بینی است (که یا مردم از او رمیده و یا خود در قبر و قیامت وحشت کند) .
- ۲- خود بینی تباهی و سبب هلاکت است .
- ۳- خود بینی ابله‌ی است . (یعنی از کم عقلی سر چشمه می گیرد) .
- ۴- خود بینی سر حماقت و کم عقلی است .
- ۵- خود بینی و خود محوری سر نادانی است .
- ۶- خود محوری دلیل که

عقلی است .

۷- خود پسندی زیادتی را منع می کند .

۸- خود بینی مضرترین رفیق انسان است .

۹- خود پسندی ضدّ درست اندیشی و راه صواب است .

ص ۸۸۳

۱۰- العجب یفسد العقل ۷۲۶ .

۱۱- العجب یمنع الازدیاد ۸۴۹ .

۱۲- العجب بالحسنه یحبطها ۸۹۵ .

۱۳- العجب آفه الشرف ۹۴۰ .

۱۴- العجب یتظهر التقیصه ۹۵۴ .

۱۵- إعجاب المرء بنفسه حمق ۱۱۸۳ .

۱۶- الإعجاب ضدّ الصّواب و آفه الألباب ۱۳۵۷ .

۱۷- إذا أردت أن تعظم محاسنک عند النّاس ، فلا تعظم فی عینک ۴۰۹۷ .

۱۸- إذا زاد عجبک بما أنت فیہ من سلطانک ، فحدثت لک أبهه أو مخيله ، فانظر إلى عظم ملک الله و قدرته ، ممّا لا تقدر علیه من نفسک ، فإنّ ۱۰- خود پسندی عقل را فاسد می نماید .

۱۱- خود پسندی زیادتی (کمال) را جلوگیری می نماید .

۱۲- بالیدن به عمل نیک آن را باطل می سازد .

۱۳- خودپسندی آفت شرف و بزرگی است .

۱۴- خودپسندی نقص و پستی را آشکار می سازد .

۱۵- بالیدن آدمی بنفس خود احمقی است .

۱۶- خودپسندی ضدّ درست اندیشی و آفت عقلهاست .

۱۷- هر گاه مایل بودی که نیکوئی هایت در نزد مردم بزرگ جلوه کند پس در چشم خود بزرگ مشو (یا نباید آنها در چشمت بزرگ جلوه کند بلکه باید ، هیچ بحساب آیند) .

۱۸- هر گاه بسبب آنچه تو در آن از قدرت و توانائی (از هر قسم باشد از قدرتهای ظاهری و باطنی) هستی خودبینی و عجبت زیاد گردد ، و در نتیجه تکبر

ص ۸۸۴

ذلك يلين من جماحك ، و يكفّ عن غربك ، و يفى ء إليك بما عذب عنك من عقلك

۱۹- بالرضا عن النفس تظهر السوءات و العيوب ۴۳۵۶ .

۲۰- ثمره العجب البغضاء ۴۶۰۶ .

۲۱- سیئه تسوؤک خیر من حسنه تعجبک ۵۶۱۵ .

۲۲- من أعجب بنفسه سخر به ۷۸۶۲ .

۲۳- من أعجب برأيه ذلّ (ضلّ) ۷۹۷۷ .

۲۴- من أعجب بفعله أصيب بعقله ۸۳۸۰ . و نخوتی در تو ظاهر گردید ، در بزرگی پادشاهی و ملک خدا و قدرت او که از نفس خود بر آن قادر نیستی نظر نما ، زیرا چنین کاری سرکشی تو را نرم کرده ، و تو را از تندی و نشاطت باز می دارد ، و بسوی تو آنچه را که از تو از قبیل عقل تو دور شده (یعنی عقل خود را از دست داده ای) بر می گرداند .

۱۹- بوسيله خوشنودی از نفس (و خود محوری و خودبینی) بدیها و عیبا ظاهر می شود (چون چنین کسی هیچگاه در پی اصلاح خود بر نیاید) .

۲۰- میوه خودپسندی و خودبینی شدت دشمنی است .

۲۱- گناهی که تو را بد آید از کار نیکی که تو را خوش آید (یعنی سبب عجب تو گردد) بهتر خواهد بود (زیرا آن تو را به خدا نزدیک کرده و این تو را دور سازد) .

۲۲- هر که نفسش او را به عجب آورد مسخره گردد .

۲۳- هر که برأی خود عجب آورده شود (و از تعریف دیگران از کارهای خود خودبین شود که به رأی دیگران اعتناء نکند) خوار یا گمراه گردد .

۲۴- هر که به فعل خود خودبین شود بعقل او رسیده شده است (یعنی آفتی به آن رسیده

- ۲۵- من أعجبه قوله فقد غرب عقله ۸۳۸۲ .
- ۲۶- من أكثر إعجابة قل صوابه ۸۳۸۳ .
- ۲۷- من أعجب بعمله أحبط أجره ۸۵۱۱ .
- ۲۸- من أعجب بحسن حالته قصر عن حسن حيلته ۸۷۲۵ .
- ۲۹- من ترك العجب و التواني لم ينزل به مكروه ۸۸۰۵ .
- ۳۰- ما أعجب برأيه إلا جاهل ۹۴۷۱ .
- ۳۱- ما أضّر المحاسن كالعجب ۹۴۷۲ .
- ۳۲- ما لابن آدم و العجب ، و أوله نطفه مذره و آخره جيفه قذره ، و هو ۲۵- هر که گفتارش او را خودبین کند عقلش غروب کرده است (یعنی دیگر فکر او را روشن نمی کند) .
- ۲۶- هر که بخود بینی افتادنش بسیار باشد (و از خود فراوان خوشش آید) کارهای صحیح و درست او کم خواهد بود .
- ۲۷- هر که بعملش بعجب آید (یعنی عملش را خوب و پسندیده ببیند) مزد خود را باطل سازد .
- ۲۸- هر که به نیکوئی حالت خود به عجب آید (و حالت خود را پسندد) از نیکوئی حيله (و چاره کار خود) کوتاهی نماید .
- ۲۹- هر که خود بینی و سستی و کاهلی را ترک کند مکروهی باو وارد نشود (چه از مکروهات و ناملائمات دنیوی و چه اخروی) .
- ۳۰- به رأی و اندیشه خود خودبینی نکند مگر نادان (چون نمی تواند بفهمد فکر و رأی او ناقص است) .
- ۳۱- به خوبیها چیزی مانند عجب و خودبینی زیان نرساند .
- ۳۲- چیست برای پسر آدم با عجب و خودبینی (برای او زشت است این صفت) در صورتی که اول او نطفه ای است فاسد و آخر آن

بین ذلک یحمل العذره ۹۶۶۶ .

۳۳- لا وحشه أوحش من العجب ۱۰۶۳۳ .

۳۴- إعجاب المرء بنفسه برهان نقصه ، و عنوان ضعف عقله ۲۰۰۷ .

۳۵- إياك و الإعجاب و حبّ الإطراء ، فإنّ ذلک من أوثق فرص الشيطان ۲۶۷۲ .

۳۶- إياك أن تعجب بنفسك ، فيظهر عليك التّقص و الشّان ۲۶۷۹ .

۳۷- إياك أن تستكبر من معصيه غيرك ما تستصغره من نفسك ، أو تستكثر من طاعتك ما تستقلّه من غيرك ۲۶۸۳ . در میان این دو حال حامل نجاست است .

۳۳- نیست وحشتی وحشت دارتر از خودبینی (ممکن است مراد این باشد که مردم از او می رمند چون با خودبینی که دارد با مردم الفت نمی گیرد) .

۳۴- خودبینی و بالیدن مرد بنفس خود دلیل کوتاه فکری ، و نشانه سستی عقل اوست .

۳۵- بر تو باد بدوری از خود بینی و حبّ مبالغه در مدح (که دیگران در حق تو انجام دهند) زیرا که این از محکمترین فرصت های شیطان است .

۳۶- بر تو باد بدوری از این که بنفس خود خوش بین باشی ، زیرا که بر تو کمی و دشمنی آشکار گردد ، (یعنی برای تو دشمنی خلق و خالق ثابت خواهد گردید .

۳۷- بر تو باد بدوری از این که بزرگ شماری از گناه غیر خود آنچه را که از نفس خود آن را کوچک به حساب آوری ، یا این که از طاعت خود بسیار شماری آنچه را که از غیر خود آن را کم در نظر آوری .

المعجب

۱- المعجب لا عقل له ۱۰۰۸ .

۲- ليس لمعجب رأی ۷۴۸۰ .

۱- العجز مع لزوم الخير خير من القدره مع ركوب الشرّ ۱۹۷۳ .

۲- العجز إضاعه ۱۱۸ .

۳- العجز مضيعه ۱۷۰ .

۴- العجز سبب التضييع ۴۱۶ .

۵- العجز شرّ مطينه ۶۵۵ .

۶- العجز يثمر الهلكه ۷۱۲ . خود پسند ۱- خود پسند برای او عقلي نیست .

۲- برای خودبين رأی (صوابی) نیست (زیرا که در کار مشورت نکند) .

ناتوانی ۱- ناتوانی با همراهی نیکوئی بهتر از توانائی با ارتکاب بدی است .

۲- ناتوانی یا تن به عجز دادن ضایع کردن خود است .

۳- تن به عجز و ناتوانی دادن خود را ضایع کردن است .

۴- خود را به ناتوانی زدن سبب تباه ساختن (خویش و دیگران) است .

۵- ناتوانی بدترین شتر سواریست (پس نباید آدمی تن به عجز دهد ، که از آن خیر نخواهد دید چنانکه از سواری بد آدمی خیر نمی بیند) .

۶- ناتوانی مثمر هلاکت است .

ص ۸۸۸

۷- العجز يطمع الأعداء ۱۰۷۹ .

۸- ثمره العجز فوت الطلب ۴۵۹۷ .

۹- العجز اشتغالک بالمضمون لک عن المفروض عليك و ترک القناعه بما أوتيت ۱۴۹۰ .

۱- أعجز النَّاسُ آمنهم لوقوع الحوادث ، و هجوم الأجل ۳۳۳۹ .

۲- ربّما أدرك العاجز حاجته ۵۳۷۵ .

العجيزه

۱- العجيزه أحد الوجهين ۱۶۱۹ . ۷- ناتوانی دشمنان را به طمع می اندازد (بنا بر این باید در مقابل دشمن خود را بهر طریق شده قوی نشان داد تا دشمن مأیوس گردد .

۸- میوه ناتوانی (و کاهلی نه عجز واقعی) از دست رفتن مطلب است .

۹- بیچارگی و ناتوانی اشتغال تست به آنچه برایت ضمانت شده (روزی) از آنچه بر تو واجب گشته (واجبات) و ترک قناعت به آنچه داده شده ای .

ناتوان ۱- ناتوانترین مردم تصدیق کننده ترین و یا ایمن ترین آنهاست از برای واقع شدن حوادث و ناگهان رسیدن مرگ .

۲- بسا ناتوان بحاجت خود رسد (چنانکه گاهی توانا به حاجت نرسد پس نباید مأیوس یا مغرور شد) .

کپل ۱- سرین یکی از دو روی است .

ص ۸۸۹

العجله و العجول

۱- العجله مذمومه فی کلّ أمر إلّا فیما یدفع الشرّ ۱۹۵۰ .

۲- احذروا العجله فإنّها تثمر الندامه ۲۵۸۱ .

۳- إیّاك و العجل ، فإنه عنوان الفوت و الندم ۲۶۳۶ .

۴- إیّاك و العجل فإنه مقرون بالعتار ۶۶۶۰ .

۵- العجل (العجب) یوجب العثار ۴۳۲ .

۶- العجله تمنع الإصابه ۹۲۷ .

۷- العجل قبل الإمكان یوجب الغصه ۱۳۳۳ .

۸- ثمره العجله العثار ۴۶۱۵ .

۹- من الحمق العجله قبل الامكان ۹۳۹۴ . شتاب کردن ۱- شتاب در هر کاری نکوهیده است مگر در آنچه بدی را بر طرف کند .

۲- از شتاب نمودن حذر کنید ، زیرا که آن پشیمانی را میوه می دهد .

۳- بر تو باد بدوری از شتاب کردن ، زیرا که آن علامت و نشانه و سبب فوت ، و پشیمانی است .

۴- بر تو باد بدوری

از شتاب نمودن ، زیرا که آن با لغزش همراه است .

۵- (خود پسندی یا) شتاب موجب لغزیدن خواهد شد .

۶- عجله و شتاب کردن از رسیدن به راه صحیح جلوگیری می نماید .

۷- شتاب کردن در کاری قبل از امکان آن موجب غصه است .

۸- میوه تعجیل در کارها لغزش و افتادن در مهالک است .

۹- از حماقت است شتاب کردن در کار پیش از مقدور بودن آن .

ص ۸۹۰

۱۰- مع العجل یكثر الزلل ۹۷۴۰ .

۱۱- العجول مخطئ و إن ملک ۱۲۲۸ .

۱۲- راکب العجل (العجله) مشف (مشرف) علی الكبوه ۵۳۸۸ .

۱۳- فی العجل عثار ۶۴۷۸ .

۱۴- فی العجله التدامه ۶۵۲۵ .

۱۵- قلما یصیب رأی العجول ۶۷۲۶ .

۱۶- قلما تنجح حيله العجول ، أو تدوم موّده الملول ۶۷۴۱ .

۱۷- قل من عجل إلّا هلك ۶۷۵۹ .

۱۸- کلّ معاجل یسأل الإنظار ۶۹۰۲ .

۱۹- كثره العجل یزلّ الإنسان ۷۱۱۷ . ۱۰- با شتاب (در امور) لغزش زیاد خواهد شد .

۱۱- شتاب کننده خطا کار است هر چند مالک آن کار (و یا پادشاه) شود .

۱۲- سوار شتاب (یعنی کسی که شتابگر است) مشرف برو در افتادن خواهد بود .

۱۳- در شتاب و تعجیل (در کارها و فکر نکردن در آن) لغزش است .

۱۴- در شتاب نمودن و در عجله پشیمانی است .

۱۵- کم است که درست در آید رأی شتاب کننده .

۱۶- کم است که چاره انسان عجول به پیروزی رسیده یا دوستی آزرده شده و ملول باقی ماند .

۱۷- کم است کسی که عجله کند ، جز آنکه هلاک شود (یا

لا اقل زیان بیند) .

۱۸- هر کسی که با شتاب از او تقاضا شود درخواست مهلت خواهد نمود .

۱۹- بسیاری شتاب انسان را می لغزند .

ص ۸۹۱

۲۰- لن یلقى العجول محمودا ۷۴۰۹ .

۲۱- من عجل زلّ ۷۶۵۷ .

۲۲- من یعجل یعثر ۷۷۱۵ .

۲۳- من عجل کثر عثاره ۷۸۳۸ .

۲۴- من ركب العجل أدرك الزلّ ۸۰۴۹ .

۲۵- من عجل ندم علی العجل ۸۰۵۰ .

۲۶- من ركب العجل كبابه الزلّ ۸۳۸۷ .

۲۷- من ركب العجل ركبته الملامه ۹۰۹۵ .

۲۸- لا إصابه لعجول ۱۰۴۴۴ .

۲۹- أشدّ الناس ندامه ، و أكثرهم ملامه ، العجل التّزق العذی لا یدرکه عقله ، إلّا بعد فوت أمره ۳۳۰۸ . ۲۰- هرگز شتابگر ستایش شده ملاقات نمی شود (یعنی همه او را سرزنش کنند) .

۲۱- کسی که شتاب کند بلغزد .

۲۲- هر که شتاب کند بلغزد .

۲۳- هر که عجله کند لغزشش بسیار گردد .

۲۴- هر که با عجله (و شتاب در کارها) سوار شود به لغزشها رسد .

۲۵- هر که عجله کند بر شتاب کردن (خود) پشیمان گردد .

۲۶- هر که بر شتاب سوار شود (یعنی در کار خود عجله کند و تأمل و اندیشه ننماید) لغزش او را برو اندازد .

۲۷- هر که بر شتاب سوار شود ملامت و سرزنش سوار او خواهد گردید .

۲۸- هیچ به هدف رسیدنی برای شتابگر نیست .

۲۹- سخت ترین مردم از نظر پشیمانی و بیشترین آنها به حسب سرزنش

ص ۸۹۲

۳۰- ذر العجل ، فإنَّ العجل في الأمور لا يدرك مطلبه ولا يحمد أمره ۵۱۸۹ .

۳۱- أخطأ مستعجل أو كاد ۱۲۹۰ .

المعدود

۱- كلّ معدود منتقص ۶۸۴۹

الاستعداد

۱- خیر الاستعداد ما أصلح به المعاد ۵۰۱۰ .

۲- تخففوا فإن الغاية أمامكم ، و الساعه من ورائكم تحدوكم ۴۵۱۵ . شتاب کننده سبکی است که عقلش او را در نیابد مگر بعد از فوت کارش (که دیگر نتواند آن را تلاقی و تدارک نماید) .

۳۰- از شتاب کردن دوری نما ، زیرا که شتاب کننده در امور مقصود خویش را بدست نخواهد آورد و ستوده هم نخواهد شد

۳۱- شتابگر خطا کند و به مطلب نرسد یا نزدیک است (به خطا و یا به نرسیدن به مطلب) .

شمرده شده ۱- هر شمرده شده نقصان پذیر است (یعنی باید بزندگانی آخرت پرداخت که نعمتهایش قابل شماره نبوده و غیر متناهی است) .

آمادگی ۱- بهترین آماده شدن آنست که معاد بآن اصلاح گردد .

۲- سبکبار شوید زیرا که پایان کار (یعنی رفتن ببهشت یا دوزخ) در پیش روی شماست ، و قیامت از پشت سر می راند شما را .

ص ۸۹۳

۳- تخففوا تلحقوا ، فإنما ينتظر بأولكم آخركم ۴۵۱۶ .

۴- تيسر لسفرک ، و شم برق النجاه ، و ارحل مطايا التشمير ۴۵۱۹ .

۵- ثوبوا (توبوا) من الغفله ، و تبهوا من الرقده ، و تأهبوا للقطه ، و تزودوا للرحله ۴۶۹۷ .

۶- من استعد لسفره قر عينا بحضره ۹۲۱۱ .

۷- ارتد لنفسك قبل يوم نزولك و وط المنزل قبل حلولك ۲۳۷۱ .

العدل و العادل

۱- العدل أفضل السياستين ۱۶۵۶ . ۳- سبکبار شوید (یعنی از گرانی بار گناهان خود را سبک کنید ، تا به نیکو کاران گذشته (ملحق شوید ، زیرا جز این نیست که

(در حشر و نشر و برای قیام قیامت) انتظار کشیده می شود اول شما (و گذشتگان از شما) به آخر شما (یعنی تا همه در یکجا جمع شده قیامت شروع شود) .

۴- برای سفر خود مهیا شو ، و برق رستگاری را بنگر (که در پیروی چه کسی هستی) و بر شتران دامن بالا زده و جدی در کار خیر را سوار شو (یعنی در کار خیر جدّ و جهد نما) .

۵- از غفلت و بی خبری بر گردید ، و از خواب بیدار شده ، برای نقل مکان آماده گشته ، و برای رفتن و یا برای جانی که قصد آن دارید توشه بر گیرید .

۶- هر که آماده سفر خود باشد (چه سفر دنیوی و چه اخروی) در حضرش سرد چشم (شادمان و خوشحال) باشد .

۷- از برای خود پیش از روز فرمود آمدنت منزلی را برگزین و آماده و یا نرم کن منزلی را قبل از حلول و در آمدنت را (در آن) .

عدالت و عادل ۱- دادگری افزونترین دو سیاست است .

ص ۸۹۴

۲- العدل رأس الإیمان ، و جماع الإحسان ۱۷۰۴ .

۳- العدل قوام الرّعیّه ، و جمال الولاة ۱۹۵۴ .

۴- العدل أنّک إذا ظلمت أنصفت ، و الفضل أنّک إذا قدرت عفوت ۲۱۳۱ .

۵- اعدل تحکم ۲۲۲۳ .

۶- اعدل تملک ۲۲۵۳ .

۷- اعدل تدم لك القدره ۲۲۸۵ .

۸- استعن على العدل بحسن التیّه فى الرّعیّه ، و قلّه الطّمع ، و كثره الورع ۲۴۰۸ .

۹- أسنى المواهب العدل ۲۸۸۳ .

۱۰- أحسن العدل نصره المظلوم ۲۹۷۷ .

۲- دادگری سرایمان و گرد آورنده نیکوئی است .

۳- دادگری قوام رعیت ، و زیبایی فرماندهان است .

۴- دادگری به این است که تو هر گاه ستم نمودی انصاف دهی (و یا آنکه هر گاه ستم شوی انصاف ورزی) و فزونی مرتبه و فضیلت آنست که چون قدرت پیدا کردی در گذری .

۵- دادگر باش تا فرمانده باشی .

۶- دادگری کن تا حکومت کنی .

۷- دادگری کن تا توانایی برای تو پاینده بماند .

۸- بر عدل و داد بحسن نیت در باره رعیت ، و کمی طمع ، و کثرت ورع استعانت جو .

۹- بلندترین یا روشن ترین موهبت ها عدالت و دادگری است .

۱۰- نیکوترین عدل یاری کردن ستمدیده است .

ص ۸۹۵

۱۱- أعدل الناس من أنصف من ظلمه ۳۱۸۶ .

۱۲- إن من العدل أن تنصف في الحكم ، و تجتنب الظلمه ۳۴۴۱ .

۱۳- إن العدل ميزان الله سبحانه الذي وضعه في الخلق ، و نصبه لإقامه الحق ، فلا تخالفه في ميزانه ، و لا تعارضه في سلطانه ۳۴۶۴ .

۱۴- إن الله سبحانه أمر بالعدل و الإحسان ، و نهى عن الفحشاء و الظلم ۳۵۶۳ .

۱۵- العدل مألوف ، الجور عسوف ۶ .

۱۶- القسط روح الشهاده ۳۵۶ .

۱۷- العدل حياه الأحكام ۳۸۶ . ۱۱- عادلترین مردم کسی است که انصاف ورزد با کسی که نسبت به او ستم نموده است .

۱۲- براستی که از جمله داد آنست که در حکم انصاف به کار بری ، و از ستم دوری نمائی .

۱۳- براستی که عدل یا عدالت و یا میانه روی ترازوئی است که خدای سبحان در میان خلق گذاشته ، و آن را

برای برپا داشتن حق نصب فرموده ، پس مخالفت مکن او را در میزانش ، و برابری و معارضه منما با پادشاهیش ، (که مخالفت با میزان و سرکشی با سلطنت او عکس العملش روشن خواهد بود) .

۱۴- براستی که خداوند سبحان بعدل و احسان فرمان داده ، و از صفات و افعال زشت و ستم نهی فرموده است .

۱۵- عدل دلپذیر و ستم از راه بیرون برنده است .

۱۶- عدالت روح گواهی است (یعنی شهادت بدون عدالت بمنزله میّت است که اثری در آن مترتب نخواهد شد) .

۱۷- عدالت جان حکمهاست (یعنی حکم بی عدل چون میّت ، بی اثر است) .

ص ۸۹۶

۱۸- القسط خیر الشّاهده ۳۸۸ .

۱۹- العدل یصلح البریّه ۴۹۶ .

۲۰- العدل فضیله السّلطان ۵۸۴ .

۲۱- العدل أغنی الغناء ۶۸۶ .

۲۲- العدل إنصاف ۱۵۷ .

۲۳- العدل ملاک ، الجور هلاک ۲۱۷ .

۲۴- العادل راع ینتظر أحد الجزائین (أحسن الجزاعین) ۱۶۳۸ .

۲۵- أعدل الخلق أقصاهم بالحقّ ۳۰۱۴ .

۲۶- أعدل النّاس من أنصف عن قوّه ، و أعظمهم حلما من حلم عن قدره ۳۲۴۲ . ۱۸- عدل بهترین گواه است (زیرا که با آن حقوق بدست آید) .

۱۹- عدل خلائق را اصلاح نماید .

۲۰- عدل برتری و فزونی مرتبه پادشاه است (که اگر دارای عدالت نباشد با دیگران برابر است) .

۲۱- عدل توانگر ترین توانگری است .

۲۲- عدل خود را با دیگران برابر دانستن است .

۲۳- عدالت ملائک خوشبختی ، و ستم سبب هلاکت خواهد بود .

۲۴- دادگر رعایت کننده ایست که در انتظار یکی از دو پاداش یا از دو بهترین

پاداش نیکوست (پوشیده نماند که برای عدالت دو معنی متصور است : یکی در مقابل جور و ظلم و دیگر بمعنای ترک گناه کبیره و اصرار بر صغیره) .

۲۵- عادلترین خلق حکم کننده ترین آنهاست بحق .

۲۶- عادلترین مردم کسی است که با وجود قدرت بر انتقام انصاف ورزیده ، و بزرگترین آنها بحسب بردباری کسی است که با وجود قدرت بردباری نشان

ص ۸۹۷

۲۷- بالعدل تتضاعف البرکات ۴۲۱۱ .

۲۸- بالعدل تصلح الرّعیه ۴۲۱۵ .

۲۹- جعل الله سبحانه العدل قواما للأنام ، و تنزیها من المظالم و الآثام ، و تسنیه للإسلام ۴۷۸۹ .

۳۰- حسن العدل نظام البریة ۴۸۱۹ . دهد .

۲۷- بوسیله عدالت برکات دو چندان می شود (چنانکه مشهور است ، پادشاهی از در باغی عبور کرد به باغبان دستور داد چند عدد انار آورده آب بگیرد ، باغبان رفت دو انار چید و آورد آب گرفت کاسه ای شد ، پادشاه تعجب کرد از مالیات باغ سؤال کرد ، باغبان مقدار آن را گفت : سلطان قصد نمود دستور دهد که مالیات بیشتری بگیرند ، روز دیگر عبورش به آنجا افتاد هوس آب انار کرد ، باز به باغبان دستور داد دو انار بچیند و آب آن را بگیرد ، باغبان رفت و چند انار چید آب کمی بدست آمد ، پادشاه پرسید چطور شد دفعه پیش دو انار آن مقدار آب داد و این دفعه چند انار کار آنها را نکرد باغبان گفت : نمی دانم ، خیال می کنم نیت پادشاه عوض شده ، پادشاه از قصد خود برگشت تا روز دیگر هوس آن باغ را کرد ، و تقاضای آب انار

نمود، در این دفعه نیز دو انار کار چند انار را کرد، و ظرف را پر از آب کرد دانست که باغبان درست گفته عدالت برکت ها را دو چندان خواهد نمود).

۲۸- بسبب عدالت رعیت به صلاح آید و اصلاح گردد (معلوم است چون وقتی بی عدالتی شود رعیت یورش کرده هرج و مرج بوجود آید، و مملکت از هم پاشیده می شود، آن وقت است که ثبات مملکت از دست می رود، و باز بدست آوردنش محال و یا مشکل خواهد بود).

۲۹- خداوند سبحان عدل را قوام و بر پا دارنده برای مردم، و پاکیزگی از مظالم و گناهان و گشایشی برای اسلام قرار داده است.

۳۰- نیکوئی عدالت نظام خلق است (یعنی باعث آن خواهد شد).

ص ۸۹۸

۳۱- خیر السیاسات العدل ۴۹۴۸.

۳۲- کیف یعدل فی غیره من یظلم نفسه ۶۹۹۶.

۳۳- کفی بالعدل سائسا ۷۰۳۱.

۳۴- لیکن مرکبک العدل فمن رکه ملک ۷۳۹۵.

۳۵- لن یتمکن العدل حتّی یزلّ البخس ۷۴۲۶.

۳۶- لیس من العدل القضاء علی الثّقه بالظّنّ ۷۵۰۰.

۳۷- من عدل تمکن ۷۷۱۱.

۳۸- من عدل نفذ حکمه ۷۸۴۵.

۳۹- من عدل عظم قدره ۷۹۳۹. ۳۱- بهترین سیاست ها (و امر و نهی ها) عدل است (یعنی از روی عدل باشد).

۳۲- چگونگی در حق غیر خود عدالت می کند کسی که بر نفس خود ستم می نماید ۳۳- برای سیاست کردن مردم عدل کفایت می کند (یعنی با وجود عدالت مردم سیاست کننده ای محتاج نخواهند بود).

۳۴- باید وسیله سواری تو عدل باشد پس کسی که سوار آن

شود مالک (سعادت) گردد .

۳۵- هرگز عدل ثابت نمی شود تا ظلم برود ، و یا عدلی متمکن نخواهد گردید تا رفع ستم شود (چنانکه بقول علامه بزرگوار خوانساری تا لا إله گفته نشود إِلَّا اللَّهُ نیاید) .

۳۶- از عدل نیست قضاوت به وسیله اعتماد بر گمان (بلکه علم لازم است) .

۳۷- کسی که عدالت کند متمکن گردد (چه زمامدار باشد یا غیر آن) .

۳۸- هر که عدالت کند حکمش نافذ باشد .

۳۹- هر که عدل کند قدر و منزلتش عظیم گردد .

ص ۱۹۹

۴۰- من کثر عدله حمدت آیامه ۸۴۱۰ .

۴۱- من عدل فی البلاد نشر الله علیه الرّحمه ۸۶۳۸ .

۴۲- من طابق سرّه علانیته ، و وافق فعله مقالته فهو الذی أدى الأمانه ، و تحققت عدالته ۸۶۵۶ .

۴۳- من عمل بالعدل حصّن الله ملکه ۸۷۲۲ .

۴۴- خذ بالعدل و أعط بالفضل تحز المنقبتین ۵۰۳۹ .

۴۵- سیاسه العدل ثلاث : لین فی حزم ، و استقصاء فی عدل ، و إفضال فی قصد ۵۵۹۲ .

۴۶- شیئان لا یوزن ثوابهما : العفو ، و العدل ۵۷۶۹ .

۴۷- صلاح الرّعیّه العدل ۵۸۰۴ . ۴۰- هر که عدالت او بسیار باشد روزگارش ستوده شود . (بالأخص اگر سلطان و حاکمی باشد مردم زمان او را مدح نمایند) .

۴۱- هر که در شهرها عدالت کند خداوند بر او رحمت منتشر نماید .

۴۲- هر که نهران او با آشکارش تطبیق نموده ، و رفتارش با گفتارش موافق باشد ، پس او کسی است که امانت را اداء نموده ، و عدالت او تحقق یافته است .

۴۳- هر که به عدل

عمل نماید خداوند ملک و سلطنت او را محکم گرداند .

۴۴- عدالت را فرا گیر ، و بزیادتی بخشش نما تا هر دو منقبت را بدست آوری (یا حق خود را برابر گیر ، و حق دیگران را زیادتر ده ، تا صفت نیک خوش سلوکی در دادن و گرفتن را فراهم سازی) .

۴۵- سیاست و کمال عدل سه چیز است : نرمی در دور اندیشی ، و به نهایت رسانیدن در دادگری ، و احسان در میانه روی است .

۴۶- دو چیز است که ثواب آنها سنجیده نمی شود : عفو ، و عدالت .

۴۷- صلاح رعیت عدل (امیر و حاکم و خود رعیت) است .

ص ۹۰۰

۴۸- عليك بالعدل في الصديق ، و العدو ، و القصد في الفقر و الغنى ۶۱۳۰ .

۴۹- غاية العدل أن يعدل المرء في نفسه ۶۳۶۸ .

۵۰- في العدل الإحسان ۶۴۸۲ .

۵۱- في العدل صلاح البرية ۶۴۹۱ .

۵۲- في العدل الاقتداء بسنة الله و ثبات الدول ۶۴۹۶ .

۵۳- في العدل سعه ، و من ضاق عليه العدل فالجور عليه أضيق ۶۵۲۲ .

۵۴- من لوازم العدل التناهي عن الظلم ۹۳۴۰ .

۵۵- ما عمرت البلدان بمثل العدل ۹۵۴۳ . ۴۸- بر تو باد به عدالت در حق رفیق و دشمن ، و میانه روی در تهیدستی و توانگری .

۴۹- متتها درجه عدل آنست که مرد در باره نفس خود عدالت کند .

۵۰- در عدل احسان (و نیکی به مردم) است .

۵۱- در عدل است صلاح خلق ، (چه در پادشاهان و چه در غیر آنان) .

۵۲- در عدل اقتداء کردن به سنت و طریقه

خدا، و پا بر جا بودن دولت هاست .

۵۳- در عدل (و به کار بردن آن) و سعت و فراخی است و کسی که بر او عدالت تنگ باشد پس جور و ستم بر او تنگ تر است .

۵۴- از لوازم عدل و داد (و یا عادل) دوری کردن از ستم است (علامه بزرگوار خوانساری فرموده : از لوازم راستی و درستی کسی باز ایستادن اوست از ظلم و ستم) .

۵۵- شهرها به چیزی مانند عدل آباد نخواهد گردید .

ص ۹۰۱

۵۶- لا تؤیس الضّعفاء من عدلک ۱۰۲۲۵ .

۵۷- لا عدل أفضل من ردّ المظالم ۱۰۸۴۱ .

۵۸- العدل حياه ۲۴۷ .

۵۹- العدل خیر الحکم ۳۰۲ .

۶۰- العدل فوز و کرامه (مکانه) ۶۸۵ .

۶۱- العدل قوام الرّعیّه (البریّه) ۶۹۷ .

۶۲- العدل فضیله السّلمان ۷۰۳ .

۶۳- العدل نظام الامر ۷۷۴ .

۶۴- العدل أقوى أساس ۸۰۶ .

۶۵- العدل أفضل سجّیه ۹۷۷ . ۵۶- ضعفاء را از عدل خود مأیوس مساز (بلکه رفتارت باید به گونه ای باشد که ضعیف و قوی منتظر عدالت تو باشند) .

۵۷- عدالتی افزونتر از ردّ مظالم (و بر گردانیدن چیزهائی که به ستم گرفته شده) نیست (چه خود انسان گرفته باشد یا دیگری) .

۵۸- عدالت زندگی است (چون وقتی عدالت نباشد مردم مانند مرده هستند) .

۵۹- عدالت را به کار بردن بهترین قضاوت است .

۶۰- داد پیروزی و منزلت و یا کرامت و سر بلندی است .

۶۱- داد رسی و عدالت بر پا دارنده رعیت و یا خلائق است .

۶۲- عدالت برتری پادشاه است .

۶۳- عدل و

داد نظام فرمانروائی است .

۶۴- عدل محکمترین اساس و بنیاد است .

۶۵- عدالت داشتن برترین خصلت است .

ص ۹۰۲

۶۶- العدل یریح العامل به من تقلد المظالم ۱۴۳۷ .

۶۷- آفه العدل الظالم القادر ۳۹۵۳ .

۶۸- إذا نفذ حکمک فی نفسک تداعت أنفس الناس إلى عدلک ۴۰۹۵ .

۶۹- آفه العدول قلبه الورع ۳۹۳۷ .

۷۰- دوله العادل من الواجبات ۵۱۱۰ .

۷۱- ربّ عادل جائر ۵۲۷۴ .

الاعتدال و النمط الأوسط

۱- خیر الأمور (هذه الامه) النمط الأوسط ، إليه یرجع الغالی و به یلحق ۶۶- دادگری دادگری را از بر گردن گرفتن مظلّمه ها آسایش می دهد .

۶۷- آفت عدالت ستمکار تواناست (زیرا با وجود چنین فردی عدل تحقق پیدا نمی کند ، هر کس بخواهد عادل را پیاده نماید آن جرثومه فساد سدّ محکمی است در مقابل آن ، و لذا عدل تحقق پیدا نخواهد کرد) .

۶۸- هر گاه حکم تو در باره نفست جاری باشد نفسهای مردم بسوی عدلت رغبت خواهند نمود (یعنی کسی که در خویشتن عدل را بکار برد مردم انتظار عدل را از او در حق خود دارند) .

۶۹- آفت افراد عادل کمی پارسائی است .

۷۰- دولت عادل از امور ثابت و پا بر جاست (یعنی جدا شدنی نیست) .

۷۱- بسا عادلّی که ستمگر است (یا ستم می کند به خیال عدالت و یا برای حکمی اهلیت ندارد از این جهت ستمگر خواهد بود) .

راه میانه ۱- بهترین این امت یا بهترین امور طریقه و مذهب میانه است (چنانکه در

العدوّ و المعاداه

۱- الشّدّ بالقَدّ ، و لا مقارنه الضّدّ ۲۰۶۵ .

۲- علّه المعاداه قلّه المبالات ۶۳۰۲ .

۳- عداوه الأقارب أمرّ من لسع العقارب ۶۳۱۶ .

۴- كثره العداوه عناء القلوب ۷۱۰۳ .

۵- من عاند النَّاس مقتوه ۷۸۹۶ .

۶- من أظهر عداوته قلّ كیده ۷۹۵۶ . عقیده نیست بامامان باید باشد ، مثل این که آدمی عقیده مند شود که آنان مخلوق خدایند ، ولی در حدّ اعلاى انسانیت که دیگران به آنان قیاس نشوند ، دارای مناقب بسیار فراوان که احدی به آنها

نرسد) به سوی آن غلو کننده (مثل آنکه آنها را خدا بدانند) برگشته، و به آن عقب مانده (مانند این که بگویند امامان هم مانند سایر افراد بشرند) ملحق می شوند.

دشمنی و دشمنان ۱- بسته شدن به تسمه و قید، و نه همراه بودن با ضدّ (دشمن یعنی آن آسان تروبی ضررتر خواهد بود).

۲- علت دشمنی کمی بی پروائی است.

۳- دشمنی خویشان و نزدیکان تلخ تر از گزیدن عقربهاست.

۴- بسیاری دشمنی رنج دلهاست.

۵- هر که با مردم دشمنی کند مردم دشمن او گردند.

۶- هر که دشمنی خود را اظهار نماید مکرش کم گردد، (ولی کسی که پنهان دارد فریب او شدید و بسیار باشد).

ص ۹۰۴

۷- من غالب الضّدّ ركب الجدّ ۸۰۹۹.

۸- من قارن ضده ضنی جسده ۸۱۶۲.

۹- من استصلح عدوّه زاد فی عدده ۸۲۳۰.

۱۰- من لا یبالک فهو عدوّک ۸۲۶۲.

۱۱- من قارن ضده کشف عیبه و عدّب قلبه ۸۵۱۷.

۱۲- من داری أضداده أمن المحارب ۸۵۳۹.

۱۳- من نام عن عدوّه أنبهته (نبهته) المكائد ۸۶۷۲.

۱۴- من استحلّی معاده الرّجال استمرّ معاناه القتال ۸۶۷۹ . ۷- هر که بر دشمن غلبه کند بر جدّ و جهد سوار شود، (یعنی کمال جدّیت را باید بکار برد).

۸- هر که با دشمنش همراه باشد بدنش آب شود.

۹- هر که دشمن خود را (با گفتار و رفتار) اصلاح نماید در عدد خود بیفزاید (یعنی دوستانش زیاد گردند).

۱۰- هر که نسبت به تو بی تفاوت باشد)

تو خوب باشی یا نباشی) او دشمن تست .

۱۱- هر که با دشمن خود همراه باشد عیب او را ظاهر ساخته و دلش را عذاب کند .

۱۲- هر که با دشمنان خود مدارا کند از جنگها (یا جنگ کنند) در امان باشد .

۱۳- هر که از دشمن خود بخواهد (و نسبت به دشمن بی تفاوت باشد) مکرها و حيله ها او را بیدار سازند .

۱۴- هر که دشمنی مردان را شیرین شمارد (و با جنگیدن مردم خوشحال باشد) رنج قتال را تلخ بحساب آرد (یعنی تلخی آنرا نباید فراموش کند پس دشمنی نکند) .

ص ۹۰۵

۱۵- من عادی الناس استثمر الندامه ۸۷۳۳ .

۱۶- من ساترک عیبک ، و عابک فی غیبک فهو العدو فاحذره ۸۷۴۵ .

۱۷- من شاق و عرت علیه طرقة ، و أعضل علیه أمره ، و ضاق علیه مخرجه ۸۹۲۸ .

۱۸- من أصلح الأضداد بلغ المراد ۸۹۴۳ .

۱۹- من كان نفعه فی مضرّتك لم یخل فی كلّ حال من عداوتك ۹۱۵۰ .

۲۰- ما تلاحی إثنان فظهر إلّا أسفههما ۹۶۰۳ .

۲۱- مجامله أعداء الله فی دولتهم تقیته من عذاب الله ، و حذر من معارك البلاء فی الدنيا ۹۸۴۶ . ۱۵- هر که با مردم دشمنی نماید طالب میوه پشیمانی است .

۱۶- هر که عیب تو را (از تو) پپوشاند ، و تو را در غیابت عیب کند ، پس او دشمن است از او پرهیز کن .

۱۷- هر که دشمنی نماید راههایش بر او درشت گردد ، و کارش بر او سخت گشته ، و جایگاه بیرون رفتن او تنگ خواهد گردید .

۱۸- هر

که دشمنان را اصلاح نماید بمقصود رسد .

۱۹- هر که نفع او در ضرر رساندن تو باشد در هر حال از دشمنی تو خالی نخواهد بود .

۲۰- دو کس (و دو دسته و جمعیت) با یکدیگر نزاع ننموده اند که غالب شده باشد مگر کم عقل تر آنها (یعنی آن طرفی که سفیه است در نزاع غلبه کند چون طالب جنگ و نزاع است و آن را دامن می زند) .

۲۱- نیکو سلوک نمودن (و از حد تجاوز نمودن) با دشمنان خدا در زمان دولتشان نگهداشتن خود است از عذاب خدا (چون خدا فرموده وقتی انسان در معرض

ص ۹۰۶

۲۲- مجاهده الأعداء فی دولتهم ، و مناضلتهم مع قدرتهم ترک لأمر الله و تعرض لبلاء الدنیا ۹۸۴۷ .

۲۳- لا تكونوا لنعم الله عليكم أصدادا ۱۰۳۲ .

۲۴- لا توقع بالعدو قبل القدره ۱۰۲۵۸ .

۲۵- لا تغترن بمجامله العدو فإنه كالماء و إن أطيل إسخانه بالنار لا يمتنع من إطفائها ۱۰۲۹۸ .

۲۶- لا تعرض لعدوك و هو مقبل ، فإن إقباله يعينه عليك ، و لا تعرض له خطر است باید با دشمنان هم بد رفتاری نکند) و از معرکه های بلاء در دنیا بر حذر بودن است (که آدمی محفوظ خواهد ماند) .

۲۲- جنگیدن با دشمنان در دولتشان ، و مدافع آنها با قدرت آنان ترک فرمان خدا ، و در معرض بلاء دنیا قرار گرفتن است (اگر صحیح باشد نسبت این روایت به آن حضرت آن بزرگوار جایی را می فرماید که خداوند برای قدرت و مکت و دولت آنان مدتی را قرار داده که به هیچ وجه قابل

زوال نیست ، و پر واضح است که در این صورت اقدام علیه آنان سودی نخواهد داشت ، و نتیجه ای جز شکست عائد نخواهد گردید) .

۲۳- (تتمه کلامی است از خطبه قاصعه ۲۳۴ نهج البلاغه) برای خاطر نعمت های خدا بر شما دشمن یکدیگر نشوید (بلکه نظر بلند باشید بر یکدیگر حسد نبرید) .

۲۴- با دشمن جنگ و ستیز منما قبل از قدرت (یعنی باید نخست نیرو تهیه کرد آن گاه جنگید) .

۲۵- هرگز بنیکوئی کردن نسبت بدشمن مغرور مباش (که خیال کنی دیگر دشمنی نخواهد نمود) زیرا او مانند آب است ، هر چند گرم کردن آن با آتش طول کشد از خاموش نمودن آن امتناع نخواهد ورزید .

۲۶- متعرض دشمن مشو در حالی که مقبل است (و به او اقبال رو آورده که

ص ۹۰۷

و هو مدبر ، فَإِنَّ إِدْبَارَهُ يَكْفِيكَ أَمْرَهُ ۱۰۳۰۶ .

۲۷- لا تَنَابَذْ عَدُوَّكَ ، و لا تَقْرَعْ صَدِيقَكَ ، و اقبل العذر ، و إن كان كذبا و دع الجواب عن قدره و إن كان لك ۱۰۳۵۸ .

۲۸- إِذَا أَبْغَضْتَ فَلَا تَهْجُرْ ۳۹۸۰ .

۲۹- لِيَكُنْ أَبْغَضَ النَّاسِ إِلَيْكَ و أَبْعَدَهُمْ مِنْكَ أَطْلِبُهُمْ لِمَعَايِبِ النَّاسِ ۷۳۷۸ .

۳۰- مِنْ أَبْغَضِكَ أَغْرَاكَ ۷۷۱۹ .

۳۱- إِنَّمَا سَمِيَ الْعَدُوَّ عَدُوًّا لِأَنَّهُ يَعْدُو عَلَيْكَ ، فَمَنْ دَاهَنَكَ فِي مَعَايِكَ فَهُوَ الْعَدُوُّ الْعَادِي عَلَيْكَ ۳۸۷۶ . نتوانی او را دفع کنی (و متعرض او مشو در حال ادبار ، زیرا ادبار او کارش را کفایت می نماید ، (یعنی همان او را بس است نیازی به تعرض تو نیست) .

۲۷- با دشمن خود دشمنی را

آشکار مکن ، و دوستت را سرزنش مفرما ، و عذر پذیر باش هر چند دروغ باشد ، و جواب را با توانائی واگذار ، هر چند دارای جواب باشی .

۲۸- هر گاه دشمن داری کناره گیری مکن (یعنی با وجود دشمنی بالکل مبر بلکه راهی برای دوستی بگذار) .

۲۹- باید دشمن ترین مردم بسوی تو و دورترین آنها از تو جستجو کننده ترین آنها باشد نسبت به عیبهای مردم .

۳۰- هر که تو را دشمن دارد تو را (در کارهای بد) ترغیب نماید و گول زند .

۳۱- جز این نیست که دشمن دشمن نامیده شده برای این که بر تو ستم می کند ، بنا بر این هر که با تو در عیب مداهنه کند (یعنی عیبهای تو را پنهان نماید تا روزی به رخ کشد) پس او دشمنی است ستم کننده بر تو .

ص ۹۰۸

۳۲- زائلوا أعداء الله و واصلوا أولياء الله ۵۴۹۳ .

۳۳- شرّ الأعداء أبعدهم غورا ، و أخفاهم مكیده ۵۷۸۱ .

۳۴- قد يخدع الأعداء ۶۶۵۷ .

۳۵- من زرع العدوان حصد الخسران ۸۰۳۳ .

۳۶- الأخذ على العدو بالفضل ، أحد الظفرین ۱۶۷۶ .

۳۷- التلطف في الحيله أجدى من الوسيله ۲۰۲۵ .

۳۸- استعمل مع عدوك مراقبه الإمكان و انتهاض الفرصه ، تظفر ۲۳۴۷ .

۳۹- أوهن الأعداء كيدا من أظهر عداوته ۳۲۵۸ .

۴۰- الواحد من الأعداء كثير ۱۱۴۹ . ۳۲- از دشمنان خدا جدائی کرده ، و با اولیاء خدا پیوند نمائید .

۳۳- بدترین دشمنان دورترین آنهاست به حسب غور و فرو رفتن در کار ، و پنهان ترین آنهاست از نظر مکر و حيله .

۳۴- گاهی دشمنان فریب

می دهند .

۳۵- هر که (تخم) دشمنی و یا ظلم و جور را بکارد زیان و ضرر را درو کند .

۳۶- گرفتن بر دشمن به احسان و برتری یکی از دو پیروزیست .

۳۷- در چاره گری نرمی و مهربانی کردن از دست آویز سودمندتر است .

۳۸- با دشمن خود انتظار قدرت و توانائی ، و غنیمت شمردن فرصت را بکار بر ، تا پیروزمند شوی .

۳۹- سست ترین دشمنان بحسب مکر ، کسی است که دشمنی خود را آشکار نماید .

۴۰- یک دشمن از دشمنان داشتن بسیاری است (یعنی باید انسان بکوشد یک دشمن هم نداشته باشد ، زیرا یکی هم زیاد است) .

ص ۹۰۹

۴۱- الاستصلاح للأعداء بحسن المقال ، و جمیل الأفعال ، أهون من ملاقاتهم و مغالبتهم بمضيض القتال ۱۹۲۶ .

۴۲- من استصلح الأضداد بلغ المراد ۸۰۴۳ .

۴۳- لا تأمن عدوًا و إن شكر ۱۰۱۹۷ .

۴۴- لا تستصغرّ عدوًا و إن ضعف ۱۰۲۱۶ .

۴۵- معاده الرّجال من شيم الجهال ۹۷۸۵ .

۴۶- من سلّ سيف العدوان قتل به ۸۴۷۶ .

۴۷- مواقف الشّنان تسخط الرّحمن ، و ترضى الشّيطان ، و تشين الإنسان ۹۸۴۱ .

۴۸- من بالغ فى الخصام أثم ، و من قصّر عنه خصم ۹۲۲۸ . ۴۱- بصلاح آوردن دشمنان با نیکی گفتار ، و زیبائی کردارها آسان تر است از برخورد به آنها و غالب شدن بر آنان به درد مصیبت جنگ .

۴۲- هر که دشمنان را بصلاح آورد بمراد (و مقصود خود) رسد .

۴۳- از هیچ دشمنی ایمن مباش هر چند شکر (دوستی) کند .

۴۴- هیچ دشمنی را کوچک شمار هر چند ضعیف و ناتوان باشد .

با مردان دشمنی نمودن از خصلت های نادان هاست .

۴۶- هر که شمشیر ستم کشد با آن کشته شود (یعنی خاصیتش این است) .

۴۷- موقف های دشمنی (که باعث حصول آن می گردد) و ایستگاههای آن خدای رحمن را بخشم آورده ، و شیطان را خوشنود ساخته ، و آدمی را عیناک می سازد .

۴۸- هر که در دشمنی مبالغه نماید گناه کرده ، و کسی که در آن کوتاهی کند (در جایی که باید دشمن را گوشمال کرد بی تفاوت باشد) خصومت شود (یعنی دشمن بر او غلبه کند پس با دشمن باید به اندازه ضرورت دشمنی کرد نه خیلی زیاد و نه خیلی کم) .

ص ۹۱۰

۴۹- لا یستطیع أن یتقی الله من خاصم ۱۰۷۴۰ .

۵۰- المخاصمه تبدی سفه الرجل ولا تزید فی حقّه ۱۵۵۱ .

۵۱- من کثر تعدّیه (تعادیه) کثرت أعادیه ۸۳۱۰ .

۵۲- القدره یزیلها العدو ۸۶۵ .

الأعذار و الاعتذار

۱- الاستغناء عن العذر أعزّ من الصدق ۱۹۷۸ .

۲- الاعتذار یوجب الاعتذار ۴۳۱ .

۳- إعاده الاعتذار تذکیر بالذنب ۱۴۲۸ .

۴- من اعتذر من غیر ذنب فقد اوجب علی نفسه الذنب ۸۸۹۴ . ۴۹- استطاعت و توانائی تقوای الهی را ندارد کسی که خصومت و جدال کند .

۵۰- دشمنی کردن (با مردم) سفاهت مرد را ظاهر ساخته و در حق او (چیزی را) زیاد نمی کند .

۵۱- هر که تجاوز از حدّ او بسیار باشد دشمنانش بسیار گردند .

۵۲- قدرت ، آن را ظلم و ستم بر طرف می کند .

پوزش ۱- بی نیاز شدن از عذر خواهی کمیاب تر از راستگوئی است .

پذیرفتن آن را واجب می سازد ، (یعنی بر دیگری لازم است از او عفو کند و در گذرد) .

۳- تکرار و اعاده پوزش طلبیدن بیاد آوردن گناه است ، (یعنی اگر کسی نسبت بفردی عمل ناپسندی کرد و عذر آن را خواست دیگر عذر خواهی را تکرار نکند ، زیرا طرف به یاد تقصیر گذشته می افتد ، در نتیجه باعث آزرده گی او خواهد شد)

۴- هر که بدون آنکه گناهی کرده باشد پوزش خواهد بر نفس خود گناه را ثابت

ص ۹۱۱

۵- من اعترف بالجریره استحقّ المغفره ۹۲۱۲ .

۶- من أحسن الاعتذار استحقّ الاعتفار ۹۲۲۱ .

۷- من اعتذر فقد استقال ۹۲۲۵ .

۸- ما أذنب من اعتذر ۹۴۵۵ .

۹- نعم الشّفيح الاعتذار ۹۹۰۷ .

۱۰- لا تعتذر إلی من یحبّ أن لا یجد لك عذرا ۱۰۲۶۹ .

۱۱- لا شافع أنجح من الاعتذار ۱۰۶۷۰ .

۱۲- إعادة الاعتذار تذکیر بالذّنوب ۲۹۷۴ .

۱۳- الاعتذار (الاعتبار) منذر ناصح ۵۸۷ . نموده است .

۵- هر که به گناه اعتراف نماید مستحق عفو گردد .

۶- هر که عذر خواستن را نیکو کند (و نیکو پوزش طلبد) مستحق عفو و گذشت خواهد شد .

۷- هر که عذر خواهد در حقیقت عفو و گذشت را طلب نموده است .

۸- گناه نکرده (و نباید بحساب گناه آورد) کسی که پوزش طلبد .

۹- خوب شفیعی است عذر خواستن (و پوزش طلبیدن) .

۱۰- به کسی که دوست دارد که برای تو عذری را نیابد عذری را میاور (زیرا جز اعتراف به تقصیر چیزی را نپذیرد) .

نیست .

۱۲- تکرار پوزش و عذر خواهی بیاد آوردن گناهان است (یعنی نباید کسی که از جهت بی ادبی نسبت به دیگری عذر خواهی نموده ، بار دیگر پوزش را اعاده کند که این عمل گناه را به یاد می آورد ، البته این نسبت به مخلوق است اما نسبت به خالق چه بهتر از این که پیوسته آدمی بیاد گناهان افتاده و مکرر پوزش طلبد) .

۱۳- عذر خواهی و پوزش طلبیدن (و یا مندرس شدن آثار گذشتگان و یا عبرت

ص ۹۱۲

۱۴- إذا جنیت فاعتذر ۳۹۹۲ .

۱۵- ربّ جرم أغنی عن الاعتذار عنه الاقرار به ۵۳۴۴ .

۱۶- کثره الاعتذار تعظم الذنوب ۷۱۰۴ .

۱۷- إياک و ما قلّ إنکاره ، و إن کثر منک اعتذاره ، فما کَلّ قائل نکرا یمکنک أن توسعه عذرا ۲۷۲۶ .

الأعراض

۱- حصّوا الأعراض بالأموال ۴۹۰۸ . گرفتن) ترسانیده صاف بی غشّ است .

۱۴- هر گاه گناهی کردی عذر خواهی نما .

۱۵- بسا جرم و خطائی که اقرار نسبت به آن (مثل این که بگوید آری من چنین کاری کردم گنهکارم) بی نیاز سازد از پوزش و عذر خواهی در باره آن .

۱۶- بسیاری عذر خواستن (و پوزش طلبیدن) گناهان را بزرگ جلوه می دهد (یعنی طرف خیال می کند جسارت خیلی مهم بوده است و لذا ممکن است برایش خیالی آمده و یا دیرتر بگذرد .

۱۷- از آنچه انکار آن کم است دوری نما هر چند از جانب تو پوزش نسبت بآن بسیار باشد ، پس چنان نیست که هر گوینده منکری را برای عذری گنجایش دهی (یعنی کاری مکن که محتاج به

عذر باشد و یا اگر عذر خواستی تحمل عذر نماید چه بسا از افراد که عذر را هم نپذیرد و رفتار و گفتار تو را بد داند .

عرض و آبروها ۱- عرض و آبروها را بوسیله اموال نگهدارید (یعنی هر کجا که آبرو در خطر است و نگهداری آن نیازمند به مال بود از آن دریغ ننمائید) .

ص ۹۱۳

۲- ما صان الأعراض كالإعراض عن الدنيا و سوء الأغراض ۹۶۹۸ .

۳- وقوا أعراضكم ببذل أموالكم ۱۰۰۷۰ .

۴- وفور الأموال بانتقاص الأعراض لؤم ۱۰۰۷۱ .

۵- وفور الدين و العرض بابتدال الأموال موهبه ستيه ۱۰۰۸۲ .

۶- وقَّ عرضك بعرضك تكرم ، و تفضّل تخدم ، و احلم تقدّم ۱۰۱۱۰ .

۷- وفور العرض بابتدال المال ، و صلاح الدين يافساد الدنيا ۱۰۱۲۵ .

۸- ما حصّنت الأعراض بمثل البذل ۹۵۴۴ .

۹- لا تجعل عرضك غرضا لقول كلّ قائل ۱۰۳۰۴ . ۲- هیچ چیزی آبروها را مانند رو گردانیدن از اخلاق رذل و پست و بدی اغراض نگه نخواهد داشت .

۳- آبروهای خویش را به بذل امواتان نگهدارید .

۴- زیاد شدن اموال به کم کردن آبروها (که آدمی آبرویش را خرج کند مال زیاد نماید) دنائت و پستی است .

۵- بسیاری و تمامی دین و آبرو به بذل اموال (که آدمی مال را فدای دین و عرض و آبرو کند) عطیه ایست بلند مرتبه .

۶- آبروی خود را بمال و متاع خود نگه دار ، تا گرامی یا اکرام گردی ، و احسان نما تا خدمت شوی ، و بردبار باش تا مقدم شوی .

۷- تمامی عرض و آبرو به بذل مال ،

و صلاح دین به تباه ساختن دنیا است (یعنی اگر کسی آبرو خواهد باید مال خرج کند و اگر دین خواهد باید بدنیا نپردازد) .

۸- عرض و آبروها به چیزی مانند بذل و بخشش محفوظ نخواهد شد .

۹- عرض و آبروی خود را هدف گفتار هر گوینده ای قرار مده (یعنی در حفظ آن بهر نحو بکوش) .

ص ۹۱۴

۱۰- من بذل عرضه ذلّ ۷۶۸۱ .

۱۱- من بذل عرضه حقّر ۷۹۲۸ .

۱۲- من صان عرضه و قرّ ۷۹۲۹ .

۱۳- من کرم علیه عرضه هان علیه المال ۸۶۳۵ .

المعرفه

۱- المعرفه دهش ، و الخلوّ منها غطش ۱۶۰۳ .

۲- أفضل المعرفه ، معرفه الإنسان نفسه ۲۹۳۵ .

۳- أكثر الناس معرفه لنفسه أخوفهم لربّه ۳۱۲۶ . ۱۰- کسی که بذل عرض کند (یعنی آبرویش را بیهوده خرج کند خوار شود) .

۱۱- هر که عرض خود را بذل کند کوچک بحساب آید .

۱۲- هر که عرضش را نگهداری کند تعظیم گردد .

۱۳- هر که بر او عرض گرامی باشد (و برای آبروی خود ارزش قائل شود صرف) مال بر او سهل باشد .

شناسائی ۱- شناسائی حیرانی و خالی بودن از آن شبکوری است (یعنی کسی که بخواهد خدا را بطور کامل بشناسد جز حیرت به دست نیاورد چنانکه بی معرفتی نیز شبکوری و ضلالت خواهد بود .

۲- افزونترین معرفت شناسائی انسان است نفس خود را ، (زیرا که با این معرفت به بسیاری از احوال مبدأ و معاد می توان پی برد ، و در نتیجه عامل به وظیفه خواهد شد) .

۳- بیشترین مردم از نظر شناخت نفس ترسناکترین آنهاست نسبت

به پروردگارش (چون ترس متفرع بر شناخت بوده هر چه شناخت بیشتر گردید خوف از

ص ۹۱۵

۴- أَعْرِفَ النَّاسَ بِالزَّمَانِ مِنْ لَمْ يَتَعَجَّبَ مِنْ أَحْدَاثِهِ ۳۲۵۲ .

۵- المَعْرِفَةُ نُورُ الْقَلْبِ ۵۳۸ .

۶- المَعْرِفَةُ الْفَوْزُ بِالْقُدْسِ ۵۴۲ .

۷- المَعْرِفَةُ بَرَهَانُ الْفَضْلِ (النَّبْلِ) ۸۲۹ .

۸- ثَمَرُهُ الْمَعْرِفَةُ الْعَزُوفُ عَنِ دَارِ الْفَنَاءِ ۴۶۵۱ .

۹- رَبِّ مَعْرِفَةُ أَدَّتْ إِلَى تَضَلُّلٍ ۵۳۴۹ .

۱۰- عَرَفَ اللَّهُ سُبْحَانَهُ بِفَسْخِ الْعَزَائِمِ ، وَ حَلَّ الْعُقُودَ وَ كَشَفَ الضَّرَّ ، وَ الْبَلِيَّةَ عَمَّنْ أَخْلَصَ لَهُ التَّيَّةَ ۶۳۱۵ . خدا بیشتر خواهد بود (

۴- عارف ترین مردم به زمان کسی است که از حوادث آن تعجب نکند (زیرا می داند رسم روزگار چنین است : ترقیات ، تنزلات ، ستمکاریها ، انقلاب دولت ها ، تنهایی ، یاران بسیار و ...) .

۵- شناسائی (خدا و یا هر چه دانستن آن رجحان دارد) روشنائی دل است .

۶- شناسائی پیروزی یافتن به پاکی و تنزه از معاصی و صفات و ملکات رذیله است .

۷- شناسائی دلیل برتری و یا زیرکی است .

۸- ثمره شناخت (و معرفت الهی) دل کندن از سرای ناپایدار است .

۹- بسا معرفتی که به گمراه کردنی بکشاند (مثل این که بآن عمل نشود که جهل بهتر از آن باشد ، و یا طرف قابلیت و استعداد آن را ندارد مانند بعض مسائل فلسفی و اعتقادی که هر کسی نتواند به دنبال آن رود) .

۱۰- (از جمله دلائل خدا شناسی این است) خدای سبحان شناخته می شود به فسخ عزیمت ها (یعنی زیاد شده که آدمی تصمیم بر کاری می گیرد آن گاه

خود بخود رأی عوض می شود معلوم می شود نیروی دیگری در کار است که بدون اراده انسان

ص ۹۱۶

۱۱- غایه المعرفة الخشیه ۶۳۵۹ .

۱۲- غایه المعرفة أن يعرف المرء نفسه ۶۳۶۵ .

۱۳- كفی بالمرء معرفة أن يعرف نفسه ۷۰۳۶ .

۱۴- لقاح المعرفة دراسه العلم ۷۶۲۲ .

۱۵- من صحت معرفته انصرفت عن العالم الفانی نفسه و همته ۹۱۴۲ .

۱۶- معرفه العالم دین یدان ، به یکسب الإنسان الطّاعه فی حیاته ، و جمیل الأحداثه بعد وفاته ۹۸۴۹ .

۱۷- سیر المعرفة یوجب الزّهد (فساد العمل) فی الدّنیاء ۱۰۹۸۴ .

۱۸- لقاء أهل المعرفة عماره القلوب و مستفاد الحکمه ۷۶۳۵ . عزم را عوض می کند (و وا شدن گرهها و گشودن سختی و بلا و گرفتاری از کسی که نیت را برای او (خدا) خالص گرداند .

۱۱- غرض و پایان معرفت (الهی) ترس از خداست .

۱۲- نهایت معرفت و شناسائی خدا آنست که انسان نفسش را بشناسد .

۱۳- برای معرفت و شناسائی مرد (انسان) کفایت می کند این که نفس خویش را بشناسد .

۱۴- آنچه معرفت به آن آبتن می شود (یا آدمی به معرفت آبتن می گردد) مدارسه علم است (یعنی مذاکره و مباحثه آنست) .

۱۵- هر که معرفت او صحیح باشد نفس و همت او از جهان فانی بر گردد .

۱۶- معرفت عالم ، دینی است که خدا به آن عبادت می شود ، بسبب آن آدمی در حیات خود طاعت و بندگی و بعد از وفاتش حکایت نیکو را (که او را به خوبی یاد کنند) کسب می نماید .

۱۷- اندک معرفت موجب بی رغبتی در دنیا می شود

(و یا سبب فساد عمل خواهد شد چون معرفت ناقص است) ۱۸- ملاقات اهل معرفت عمارت دلها و فائده بردن حکمت (علم راست

ص ۹۱۷

۱۹- من عرف كَفَّ ۷۶۴۵.

۲۰- ینبغی لمن عرف الله سبحانه أن یرغب فیما لدیه ۱۰۹۳۵.

۲۱- من عرف الله سبحانه لم یثق أبدا ۸۹۵۴.

۲۲- من اعتمد علی الزای و القیاس فی معرفه الله ضلّ ، و تشعبت علیه الأمور ۹۱۹۱.

۲۳- معرفه الله سبحانه أعلى المعارف ۹۸۶۴.

۲۴- ینبغی لمن عرف الله سبحانه أن لا یخلو قلبه من رجائه و خوفه ۱۰۹۲۶.

۲۵- من عرف الله توحد ۷۸۲۹. و درست) است .

۱۹- کسی که دانا باشد (از محرمات) باز ایستد .

۲۰- برای کسی که خدای سبحان را شناخته سزاوارترین است که رغبت کند در آنچه در نزد اوست .

۲۱- هر که خدای سبحان را بشناسد هر گز بد بخت نشود .

۲۲- هر که بر رأی و قیاس (طبق نظر خود بدون نظر به قرآن و سنّت و دلیل های قطعی عقلی) در شناخت خدا اعتماد نماید گمراه گشته و بر او امور پراکنده شده (که قدرت تشخیص نخواهد داشت فکرش او را به هر راه و احتمالاتی سوق دهد) .

۲۳- معرفت خدای سبحان برترین معارف است .

۲۴- برای کسی که خدای سبحان را می شناسد سزاوار است که دلش از امید به خدا و ترس او خالی نباشد .

۲۵- هر که خدا را شناخت تنهائی را (جهت سلامت نفس و مناجات با خدا) اختیار کند .

ص ۹۱۸

۲۶- من عرف الله کملت معرفته ۷۹۹۹.

۲- کَلَّ عَارِفٌ عَائِفٌ ۶۸۲۹ .

۳- کَیْفَ یَعْرِفُ غَیْرَهُ مِنْ یَجْهَلُ نَفْسَهُ ۶۹۹۸ .

۴- الْعَارِفُ مِنْ عَرَفَ نَفْسَهُ فَأَعْتَقَهَا ، وَ نَزَّهَهَا عَنْ کُلِّ مَا یَبْعَدُهَا وَ یُوبَقُهَا ۱۷۸۸ .

۵- الْعَارِفُ وَجْهَهُ مُسْتَبِشِرٌ مُتَبَسِّمٌ ، وَ قَلْبُهُ وَ جِلُّهُ مَحْزُونٌ ۱۹۸۵ .

العزّه و العزیز

۱- مَنْ تَعَزَّزَ بِاللَّهِ لَمْ یَذَلَّهُ سُلْطَانٌ ۸۰۳۴ . ۲۶- هَرُ كِهْ خُدَا رَا بِشَنَاسِدْ مَعْرِفَتِ اَوْ كَامِلْ بَاشَدْ (زَیْرَا سَایْرَ مَعْرِفَتِ هَا مَنُوطْ بَرِ مَعْرِفَتِ خُدَا سَت) .

عارف ۱- هر عارفی غمناک است .

۲- هر عارفی ناخوش دارنده (دنیا) است .

۳- چگونگی عارف به غیر خویش است کسی که نفس خود را نمی شناسد ۴- عارف کسی است که نفس خود را بشناسد پس آن را آزاد سازد ، و آن را از هر چه آن را دور می کند و نابود می گرداند پاک نماید .

۵- صاحب معرفت و دانش روی او شکفته خندان ، و دلش ترسناک اندوهگین است .

عزت ۱- هر که به وسیله خدا عزیز گردد هیچ سلطنتی و هیچ سلطانی او را خوار

ص ۹۱۹

۲- مَنْ اعْتَرَّ بِغَیْرِ اللَّهِ ذَلٌّ ۸۱۷۵ .

۳- مَنْ اعْتَرَّ بِغَیْرِ اللَّهِ أَهْلَكَهُ الْعِزُّ ۸۲۱۷ .

۴- مَنْ یَطْلُبُ الْعِزَّ بِغَیْرِ حَقِّ بَدَلٍ ۸۵۰۰ .

۵- مَنْ اعْتَرَّ بِغَیْرِ الْحَقِّ أَذَلَّهُ اللَّهُ بِالْحَقِّ ۸۵۵۸ .

۶- لَا عِزَّ إِلَّا بِالطَّاعَةِ ۱۰۷۲۰ .

۷- الْعِزِيزُ مِنْ اعْتَرَّ بِالطَّاعَةِ ۱۲۷۳ .

۸- إذا طلبت العزّ - فاطلبه بالطّاعة ۴۰۵۶ .

۹- ما عزّ من ذلّ جيرانه ۹۴۸۶ .

۱۰- العزّ إدراك الانتصار ۱۱۰۵ . نخواهد ساخت .

۲- هر که به غیر خدا عزیز شود (و عزت از غیر خدا خواهد) ذلیل خواهد گردید .

۳- هر که به غیر خدا طلب عزت نماید

عزت او را هلاک گرداند .

۴- هر که به غیر حق طلب عزتی کند (یا از راه باطلی و یا از غیر خدا) ذلیل خواهد شد .

۵- هر که به غیر حق (و از راه غیر حقی) عزیز گردد خداوند او را به وسیله حق خوار گرداند .

۶- نیست عزتی مگر به فرمانبرداری (از خدا و رسول و امام) .

۷- عزیز کسی است که به وسیله اطاعت و فرمانبرداری خدا عزیز شده باشد .

۸- هر گاه طالب عزتی پس آن را در اطاعت خدا طلب نما .

۹- عزیز نخواهد گشت کسی که همسایگانش خوار باشند . (مرحوم خوانساری فرموده : کسی که همسایگانش را خوار کند) .

۱۰- عزت در یافتن انتقام است (یعنی همین که به این قدرت رسید و انتقام

ص ۹۲۰

۱۱- کَلَّ عَزًّا لَا يُؤَيِّدُهُ دِينَ مَذَلَّةً ۶۸۷۰ .

الاعتزال

۱- فی اعتزال أبناء الدنیا جماع الصّلاح ۶۵۰۵ .

۲- من اعتزل سلم ۷۶۴۳ .

۳- من اختبر اعتزل ۷۶۴۷ .

۴- من اعتزل حَسَنَت زهاده ۷۷۹۶ .

۵- من اعتزل سلم ورعه ۷۹۷۳ .

۶- من اعتزل النَّاس سلم من شرِّهم ۸۴۶۶ . نگرفت به عزت رسیده است) .

۱۱- هر عزتی که دین آن را تأیید ننماید خوار است .

کناره گیری ۱- در عزلت و گوشه گیری از أبناء دنیا فراهم کردن صلاح (احوال و شایستگی آنها) است .

۲- هر که گوشه گیری را اختیار کند سالم ماند (چون اکثر مردم دنیا پرست ، و معاشرتشان خالی از معصیت نیست) .

۳- هر که آزمایش کند (اهل دنیا را) کناره گیری کند .

۴- هر که گوشه گیری کند

بی رغبتی او نسبت به دنیا نیکو شود .

۵- هر که عزلت بر گزیند پارسائی او سالم ماند (چون غالباً معاصی با آمیزش مردم تحقق می یابد) .

۶- هر که از مردم کناره گیری کند از شرّشان ایمن خواهد بود (زیرا اکثر مردم آلوده به گناه هستند) .

ص ۹۲۱

۷- نعم العباده العزله ۹۸۸۹ .

۸- من انفراد عن الناس صان دینه ۸۲۶۵ .

۹- من انفراد عن الناس أنس بالله سبحانه ۸۶۴۴ .

۱۰- السلامه فی التّفرد ۳۲۸ .

۱۱- الانفراد راحه المتعبدين ۶۶۱ . ۷- خوب عبادتی است گوشه گیری (به همان مقیاس که گذشت) .

۸- هر که از مردم منفرد گردد (و در تنهائی بسر برد) دین خود را حفظ نموده است (چون نوعاً مردم آلوده به معصیت می باشند) .

۹- هر که از مردم تنهائی گزیند به خدای سبحان انس گیرد .

۱۰- سلامتی (از گناه و رنج و گرفتاری دنیا و آخرت در استقلال و تابع نبودن ، و یا) در تنهائی و کناره گرفتن از خلق است (این مطلب روشن است ، زیرا گر چه از آیات و روایات و مذاق شرع کناره گیری از خلق و تنهائی نکوهیده شده ، زیرا چنین عملی ضد دستوراتی است که به مشورت ، و زیارت مؤمنین ، وصله و احسان ، و امر به معروف و نهی از منکر ، و صدقات ، و ترغیب به علم و دانش ، و ترویج ، و حقوق مؤمنین بر یکدیگر ، و معاشرت با مردم ، و رفع نیازمندیهای آنان ، و دفاع از اسلام و جهاد ، و سایر قوانین

و آیین نامه های اسلام داده شده ، اما در عین حال چون اکثر مردم خود را از معاصی و گناهان بالأخص گناهانی مانند دروغ ، غیبت و تهمت و سوء ظن و حسد ، جلوگیری نکرده ، کنترلی ندارند ، از این جهت سلامتی انسان را در تنهایی بیان کرده اند ، و این عمل یک نوع ارشاد است نه یک قانون و دستور ، و لذا اگر کسی می تواند خود را کنترل کند ، باید تفرّد را کنار گذارده ، در میان اجتماع آید و به نیازمندیهای آن بپردازد ، و اگر عزلت را برگزیند با وجود نیاز اجتماع به او گناه بزرگی را مرتکب گشته چنانکه روایت شده : هر که صیح کند و به امور مسلمین اهمّیت ندهد مسلمان نیست و مانند آن فراوان دیده شده که در جای خود بحث خواهد گردید .

۱۱- تنهایی راحت و آسایش عبادت کنندگان است (چون وجود دیگران برای

ص ۹۲۲

۱۲- من انفرد کفی الأحران ۷۹۹۲ .

۱۳- مداومه الوحده أسلم من خلطه الناس ۹۷۹۶ .

۱۴- العزله حسن (حصن) التّقوی ۱۱۰۹ .

۱۵- العزله أفضل شیم الأکیاس ۱۴۱۴ .

العزم

۱- من أظهر عزمه بطل حزمه ۷۹۸۰ .

۲- من ساء عزمه رجع علیه سهمه ۸۳۱۵ .

۳- لا تعزم علی ما لم تستبن الرّشد فیه ۱۰۱۸۳ . آنها مزاحمتی ایجاد خواهد کرد در نتیجه از عبادت باز می مانند .

۱۲- هر که تنهایی را برگزیند از اندوه ها کفایت شود .

۱۳- مداومت در تنهایی از آمیزش با مردم سالم تر است (زیرا کمتر کسی اتفاق می افتد در خلطه و معاشرت به گناه آلوده نگردد .

۱۴- گوشه گیری حصار

و یا خوب خویشتن داری و از محرمات کناره گرفتن است ، (و یا عزلت حسن پرهیزکاری و سبب نیکوئی آن خواهد گردید) .

۱۵- گوشه گیری بهترین خصلت های زیرکان است .

تصمیم ۱- هر که تصمیم و عزم خویش را (به دیگران) اظهار کند دور اندیشی خود را باطل ساخته است .

۲- هر که عزم او (و تصمیمش) بد باشد تیر او بر او بر گردد (یعنی بدی او به خودش بر می گردد چنانکه گفته شده : «من حفر بئرا لأخيه وقع فيه» هر که چاهی برای برادر بکند خود در آن واقع شود) .

۳- بر چیزی که رشد و صواب در آن را ندانی تصمیم نگیر .

ص ۹۲۳

۴- لا خیر فی عزم بلا حزم ۱۰۶۸۲ .

العسر

۱- العسر یشین الأخلاق ، و یوحش الرفاق ۱۵۹۹ .

۲- العسر لؤم ۸۳ .

۳- العسر یفسد الأخلاق ۸۰۲ .

العشره و الخلطه

۱- معاشره ذوی الفضائل حیاة القلوب ۹۷۶۹ .

۲- لا یکن أهلك و ذو و ذک (ذووک) أشقی الناس بک ۱۰۹۹ .

۳- لا توحشن امرء یسوء ک فراقه ۱۰۲۶۲ . ۴- خیری در عزم و تصمیمی نیست که بدون دور اندیشی باشد .

تنگی و پریشانی ۱- پریشانی خصلت ها را زشت کرده ، و به وحشت می اندازد رفیقان را .

۲- پریشانی ملامت و سرزنش است .

۳- سخت گیری خصلت ها را فاسد می نماید .

معاشرت ۱- خلطه و آمیزش صاحبان فضائل حیات دلهاست .

۲- (چنین رفتار نما که) اهل و مصاحبان و یا دوستان تو بدبخت ترین مردم نباشند به وسیله تو (که کمتر رعایت حال آنها شود).

۳- هرگز مردی را که جدائی او تو را خوش نباشد رم مده (بلکه با او نیکو سلوک نما).

ص ۹۲۴

۴- یتلی مخالط الناس بقرین السوء ، و مداجاه العدو ۱۱۰۱۷ .

۵- أبق یبق علیک ۲۲۶۹ .

۶- اخلط الشده برفق ، و ارفق ما كان الرفق أوفق ۲۳۸۵ .

۷- أشعر قلبک الرّحمه لجميع النّاس و الإحسان إلیهم ، و لا تنلهم حیفا ، و لا تکن علیهم سیفا ۲۳۹۲ .

۸- اذکر أخاک إذا غاب بالذی تحبّ أن یذکرک به و إیّاک و ما یکره ، و دعه ممّا تحبّ أن یدعک منه ۲۳۹۳ .

۹- استقبیح من نفسک ما تستقبیحه من غیرک ، و ارض للنّاس بما ترضاه لنفسک ۲۳۹۹ . ۴- آمیزش کننده با مردم به همنشین بد و مدارا کردن با دشمن مبتلا خواهد گردید)

بنا بر این کمتر باید با مردم آمیزش کرد).

۵- ابقاء نما تا بر تو ابقاء شود (ممکن است مراد این باشد که از مردم بدگوئی مکن تا به حالت احترام خود باقی بمانی).

۶- شدت و سختی را با نرمی آمیخته گردان، و نرمی کن ما دام که نرمی موافق تر است.

۷- مهربانی و احسان به مردم را لباس چسبیده به دل قرار ده و به آنها ستمی نرسانده، و بر آنها شمشیری مباش (که ضرری از تو به آنان رسد).

۸- به چیزی یاد کن برادرت را هنگامی که او غایب است که دوست می داری او تو را به آن یاد کند، و از آنچه ناخوش دارد بپرهیز، و او را واگذار از آنچه دوست داری که واگذارد او تو را از آن (یعنی از تکالیف شاقه).

۹- از نفس خود زشت شمار آنچه را که از غیر خود زشت می پنداری، و برای مردم خوشنود باش به آنچه برای نفس خویش راضی هستی.

ص ۹۲۵

۱۰- قلّه الخلطة تصون الدّین، و تریح من مقارنه الأشرار ۶۷۷۱.

۱۱- أنصف النَّاس من نفسک، و أهلك، و خاصّتك، و من لك فيه هوى، و أعدل في العدوِّ و الصّديق ۲۴۰۳.

۱۲- أجمل إدلال من أدلّ عليك، و اقبل عذر من اعتذر إليك، و أحسن إلی من أساء إليك ۲۴۱۰.

۱۳- أحسن رعايه الحرمات، و أقبل على أهل المروءات، فإنّ رعايه الحرمات تدلّ على كرم الشّيمه، و الإقبال على ذوی المروءات يعرب عن شرف الهّمه ۲۴۱۷

۱۴- ارحم من دونك یرحمك من فوقك و قس سهوه سهوك و معصيته ۱۰- كمی آمیزش دین را نگه داشته ، و از نزدیکی و رفاقت بدان آسایش می دهد .

۱۱- مردم را از نفس و اهل و خاصان خود ، و کسی که برای تو در او خواهشی است انصاف ده و داد خواهی کن ، و در باره دشمن و دوست عدالت نما .

۱۲- محکم کردن دوستی کسی که با تو محکم دوستی نموده ، و یا گشاده روئی کسی که در حق تو گشاده روست نیکو گردان ، و پوزش کسی که از تو پوزش می طلبد پذیرفته ، و به سوی کسی که نسبت به تو اسائه ادب می نماید احسان کن (این روایت با مختصر تفاوتی در جای دیگر اصل کتاب ذکر شده است) .

۱۳- رعایت حرمت ها را (یعنی آنچه که حرمت آن را باید نگه داشت) نیکو کن ، و بر صاحبان مروّت رو آور ، زیرا که رعایت کردن حرمت ها دلالت می کند بر نیکوئی خوی ، و رو آوردن بر صاحبان مردی (یا آدمیت) بلندی همت را آشکار می سازد .

۱۴- به کسی که پائین تر از تو است رحم کن ، تا کسی که بالاتر از تست تو را رحم نماید ، و غفلت و فراموشی او را به غفلت خود و نافرمانی او را نسبت به تو به

ص ۹۲۶

لك بمعصيتك لرّبك و فقره إلى رحمتك بفقرک إلى رحمه ربك ۲۴۲۲ .

۱۵- الصق بأهل الخير و الورع ، و رضهم علی أن لا يطروك ، فإنّ كثره الإطراء تدنی من الغرّه ، و الرضا بذلك

یوجب من الله المقت ۲۴۲۵ .

۱۶- اجعل نفسک میزاننا بینک و بین غیرک ، و أحبّ له ما تحبّ لنفسک ، و اکره له ما تکره لها ، و أحسن کما تحبّ أن یحسن إلیک ، و لا تظلم کما تحبّ أن لا تظلم ۲۴۲۶ .

۱۷- اصحب الناس بما تحبّ أن یصحبوک تأمنهم و یأمنوک ۲۴۵۵ .

۱۸- إیاک و معاشره الأشرار ، فإنّهم کالنار مباشرتها تحرق ۲۶۴۱ . نافرمانیت نسبت به خدا ، و نیاز او به رحمت تو به نیاز تو به سوی رحمت پروردگارت قیاس نما .

۱۵- به اهل خوبی و پارسائی بچسب (و از آنها دوری مکن) ، و آنها را بر این شرط خوشنود سازد که در مدح تو مبالغه نمایند ، زیرا که مبالغه بسیار انسان را نزدیک می سازد که باور کند و فریب خورد ، و خوشنودی به چنین امری دشمنی خدا را واجب می سازد .

۱۶- نفس خود را ترازویی میان خود و غیر خود قرار ده ، و برای او دوست دار آنچه را که برای نفس خود دوست می داری ، و برای او ناخوش دار آنچه را که برای آن کراهت داری ، و احسان کن چنانکه دوست داری که به تو احسان گردد ، و ستم مکن همان طور که دوست داری به تو ظلمی نشود .

۱۷- با مردم به آن روشی که دوست داری که با تو رفاقت کنند مصاحبت نما ، تا از آنان ایمن باشی ، و آنها از تو ایمن شوند .

۱۸- بر تو باد به دوری از آمیزش با بدان ، زیرا که آنها همچون آتشی بوده که رسیدن

۱۹- إِيَّاكَ و معاشره متتبعی عیوب (الذَّنوب) النَّاسِ ، فَإِنَّهُ لَمْ يَسْلَمْ مَصَاحِبُهُمْ مِنْهُمْ ۲۶۴۹ .

۲۰- إِيَّاكَ و مَا يَسْخَطُ رَبِّيكَ ، و يُوْحِشُ النَّاسَ مِنْكَ ، فَمَنْ أَسْخَطَ رَبَّهُ تَعَرَّضَ لِلْمِيتَةِ ، و مِنْ أَوْحَشِ النَّاسِ تَبَرَّأَ مِنَ الْحَرِيَّةِ . ۲۷۲۸ .

۲۱- إِيَّاكُمْ و التَّدَابِرَ ، و التَّقَاطِعَ ، و تَرَكَ الْأَمْرَ بِالْمَعْرُوفِ ، و النَّهْيَ عَنِ الْمُنْكَرِ ۲۷۳۷ .

۲۲- أُولَىٰ مِنْ أَحَبِّتَ مِنْ لَا يِقْلَاكَ ۳۰۷۱ .

۲۳- أَعْدَلُ السَّيْرِهَ أَنْ تَعَامَلَ النَّاسَ بِمَا تَحَبُّ أَنْ يَعَامَلُوكَ بِهِ ۳۱۷۰ .

۲۴- أَجُورُ السَّيْرِهَ أَنْ تَتَنَصَّفَ مِنَ النَّاسِ و لَا تَعَامَلَهُمْ بِهِ ۳۱۷۱ . ۱۹- بَرَّ تُوْبَادَ بِهِ دَوْرِي از آمیزش جستجو کنندگان گناهان و یا عیوب مردم ، زیرا که همراه آنها نیز از آنها سالم نخواهد ماند .

۲۰- دَوْرِي نَمَا از آنچه پروردگارت را خشمناک ساخته ، و مردم را از تو بر ماند ، پس هر که پروردگارش را خشمناک سازد خود را در معرض مرگ در آورده ، و کسی که مردم را بر ماند از آزادگی جدا گشته است .

۲۱- از پشت گردانیدن و بریدن از یکدیگر و ترک امر به معروف و نهی از منکر دوری نمائید . (از جمله وصایای آن حضرت است به امام حسن - علیه السلام -) .

۲۲- سزاوارتر کسی که دوست داری کسی است که تو را ترک نکند (یعنی همیشه همراه تو باشد) .

۲۳- درست ترین سلوک آنست که با مردم به چیزی معامله کنی که دوست داری با تو به همان گونه سلوک کنند .

۲۴- نادرست ترین سلوک آنست که از مردم انتظار عدل و انصاف

داشته باشی و خود با آنها با آن رفتار نکنی .

ص ۹۲۸

۲۵- أَحَقُّ مِنْ أَحَبِّتَهُ مِنْ نَفْعِهِ لَكَ وَ ضَرُّهُ لَغَيْرِكَ ۳۳۷۴ .

۲۶- إِنَّ أَحْسَنَ الرَّيِّ مَا خَلَطَكَ بِالنَّاسِ ، وَ جَمَلَكُ بَيْنَهُمْ ، وَ كَفَّ أَلْسِنَتَهُمْ عَنْكَ ۳۴۷۰ .

۲۷- أَقِمِ الرَّغْبَةَ إِلَيْكَ مَقَامَ الْحَرَمَةِ بَكَ .

۲۸- الْمَرْءُ ابْنُ سَاعَتِهِ ۴۴۷ .

۲۹- بِحَسَنِ الْعَشْرَةِ تَدُومُ الْمَوَدَّةُ ۴۲۰۰ .

۳۰- بِحَسَنِ الْعَشْرَةِ تَأْنِسُ الرَّفَاقُ ۴۲۳۲ .

۳۱- بِحَسَنِ الْعَشْرَةِ تَدُومُ الْوَصْلَةُ (الصَّحْبَةُ) ۴۲۷۰ . ۲۵- سزاوارترین کسی که تو او را دوست داری (یعنی باید آن را دوست داشته باشی) کسی است که سود او برای تو و زیانش برای غیر توست (یعنی ضرر دنیا و آخرت به تو نرساند ، و تو از او جز نفع مشاهده نکنی) .

۲۶- براستی نیکوترین زنی و سلوک و هیئت آنست که تو را با مردم آمیزش داده که در میان آنها باشی نه کنار ، و تو را در میان آنها زیبا گرداند ، و زبانهایشان را از تو باز دارد .

۲۷- رغبت به سوی خود را بجای محرومیت نسبت به خود بپادار ، (یعنی چنان کن که مردم نسبت به تو امیدوار باشند نه ناامید) .

۲۸- مرد فرزند زمان خویش است (یعنی تا حدی که خلاف شرعی نشود باید با اهل روزگار بسازد و هم‌رنگ آنها شود ، و یا آنکه مراد حضرت این باشد که مردم ابن الوقتند ، باید در معارضات و درگیریها خیلی فکر کند که روزی مردم این طرفند و روز دیگر طرف دیگر «همچ رعاء اتباع کل ناعق یمیلون مع کل ریح» به هر طرف باد

بوزد آن طرف خواهند رفت ، بنا بر این نباید گول خورد) .

۲۹- به نیکوئی معاشرت دوستی پایدار خواهد ماند .

۳۰- به نیکوئی معاشرت رفیقان به یکدیگر انس می گیرند .

۳۱- به نیکوئی معاشرت پیوند یا مصاحبت و دوستی پایدار خواهد ماند .

ص ۹۲۹

۳۲- بئس العشیر الحقود ۴۴۰۱ .

۳۳- حسن العشره یستدیم المودّه ۴۸۱۱ .

۳۴- خالقوا الناس بأخلاقهم و زایلوهم فی الأعمال ۵۰۶۸ .

۳۵- خالطوا الناس مخالطه ، إن تمّم بکوا علیکم و إن غبتم حتّوا إلیکم ۵۰۷۰ .

۳۶- خالطوا الناس بألسنتکم و أجسادکم ، و زایلوهم بقلوبکم و أعمالکم ۵۰۷۱ .

۳۷- ربّ عشیر غیر حبیب ۵۳۳۵ . ۳۲- بد معاشریست کینه ور (چون مصونیت از شرّ او در غایت سختی است) .

۳۳- حسن آمیزش و نیکوئی معاشرت دوستی را پایدار کند .

۳۴- با مردم با اخلاق آنها آمیزش نموده ، و در کردارها از آنان جدا شوید (یعنی هر گاه آنها را در اعمال منحرف دیدید کاری کنید که به حسب ظاهر با آنها موافق بوده ، اما در حقیقت عمل شما غیر آنها باشد ، از باب نمونه عمل علی بن یقظین روشنگر گفتار آن بزرگوار است) .

۳۵- با مردم نوعی سلوک و آمیزش کنید که اگر بمیرید بر شما گریه کرده ، و اگر غایب شوید مشتاق شما و در انتظار آمدن شما باشند .

۳۶- با مردم با زبانها و بدنهایتان آمیزش نموده (ممکن است مراد حضرت مخالفین باشد که در اعتقادات و اعمال با ما مخالفت دارند و یا مطلق مردم است که در اعتقاد و اعمال ناجورند) و به دلها و اعمالتان از آنها

جدا شوید .

۳۷- بسا آمیزش کننده ای که غیر دوست باشد (بنا بر این باید آدمی در سلوک خیلی مواظبت کرده ، اسرار را پنهان نموده ، با او عمل دوست نداشته باشد) .

ص ۹۳۰

۳۸- عند الامتحان یكرم الرجل أو یهان ۶۲۰۶ .

۳۹- عاشر أهل الفضل تسعد و تنبل ۶۳۱۲ .

۴۰- عماره القلوب فی معاشره ذوی العقول ۶۳۱۳ .

۴۱- قطیعه الجاهل تعدل صله العاقل ۶۷۸۶ .

۴۲- قطیعه العاقل لك بعد نفاذ الحيله فيك ۶۷۸۸ .

۴۳- قارب الناس فی أخلاقهم تأمن غوائلهم ۶۸۰۱ .

۴۴- كثره المعارف محنه ، و خلطه الناس فتنه ۷۱۲۴ .

۴۵- من كثر خلطته قلت تقیته (ثقته) ۷۹۹۸ . ۳۸- در نزد امتحان مرد گرامی شده یا خوار می شود (یعنی تا انسان آزمایش نشود در فراخی و تنگی ، در سختی و نعمت ، خوبی و بدی او معلوم نمی گردد و یا آدمی باید اول امتحان شود آن گاه گرامی گشته و یا خوار گردد) .

۳۹- با اهل فضل معاشرت نما تا نیکبخت و هوشیار (و یا نجیب) شوی .

۴۰- آبادی دلها در آمیزش صاحبان عقلهاست .

۴۱- بریدن از جاهل برابری می کند با پیوند عاقل .

۴۲- بریدن عاقل از تو بعد از فانی شدن (و یا روان شدن چاره) است در تو (یعنی چاره دیگر ندارد که از تو بریده و گرنه اگر راهی داشت نمی برید) .

۴۳- با مردم (اهل سنت یا مطلق مردم) با خوی و خصیلتهای ایشان نزدیک شو ، تا از ضررها و مصائب آنان ایمن گردی .

۴۴- بسیاری آشنایان رنج و محنت ، و آمیزش

با مردم فتنه است (زیرا هر کسی نمی تواند از عهده وظیفه حقوقی اجتماعی بر آید) .

۴۵- هر که آمیزش او بسیار باشد اعتماد و یا خویشتن داریش کم خواهد بود (زیرا علی ایّ حال گرفتار معصیت می شود ، و یا اگر مراد تقیه معروف باشد اسرارش فاش خواهد گردید ، چون با آمیزش بسیار تقیه بر دو معنی محقق نگردد) .

ص ۹۳۱

۴۶- من خالط الناس ناله مکرهم ۸۱۵۰ .

۴۷- من خالط الناس قلّ ورعه ۸۱۵۹ .

۴۸- من حسنت عشرته کثر إخوانه ۸۳۹۲ .

۴۹- من عامل الناس بالمسامحه استمتع بصحبتهم ۸۸۶۱ .

۵۰- من لم تنفعک حیاته فعده فی الموتی ۹۰۷۸ .

۵۱- أحسن العشره ، و اصبر علی العسره ، و أنصف مع القدره ۲۲۸۶ .

۵۲- ارض للناس بما ترضاه لنفسک ، تکن مسلماً ۲۳۲۹ .

العاشق

۱- قد خرقت الشّهوات عقله ، و أماتت قلبه ، و ولّته علیها ۴۶- هر که با مردم آمیزش کند مگر آنان به او خواهد رسید .

۴۷- هر که با مردم معاشرت و آمیزش کند پارسائی او کم خواهد شد .

۴۸- هر که معاشرت او نیکو باشد برادرانش بسیار گردند .

۴۹- هر که با مردم به مسامحه (به گونه ای که نسبت به آنها خورده گیری نکند) رفتار کند از صحبت و همراهی آنان بهره مند گردد .

۵۰- هر که زندگانی او به تو نفعی نرساند (چه دنیوی و چه اخروی) او را از مردگان بشمار آور (و او را مرده انگار کن) .

۵۱- معاشرت را نیکو گردان ، و بر سختی شکبیا باش ، و با توانائی انصاف را بکار بر .

-۵۲

برای مردم خوشنود باش نسبت به آنچه برای نفس خود خوشنود می باشی تا این که مسلمان باشی .

شیفته ۱- (این فراز از فرازهای خطبه ۱۰۸ نهج البلاغه است که در باره کسی که

ص ۹۳۲

نفسه ۶۷۰۲ .

الاعتصام بالله

۱- من اعتصم بالله نجاه ۷۸۲۶ .

۲- من اعتصم بالله لم يضره شیطان ۸۰۳۵ .

۳- من اعتصم بالله عز مطلبه ۸۳۲۴ .

۴- الجی ء نفسک فی الأمور کلها إلی إلهک ، فإنک تلجئها إلی کھف حریر ۲۳۸۹ .

۵- اعتصم فی أحوالک کلها بالله ، فإنک تعتصم منه سبحانه بمانع عزیز ۲۳۹۰ . عاشق چیزبست فرموده : هر که عاشق چیزی شود چشمش را کور ساخته دلش را بیمار ، و با چشم معیوب نظر کند ، و با گوش ناشنوا بشنود (در حقیقت شهوات و خواهشها عقلش را دریده ، و قلب و دلش را میرانده ، نفسش را بر آن شیفته نموده است .

استمداد از خدا ۱- هر که به خدا چنگ زند خداوند او را نجات دهد .

۲- هر که به خدا چنگ زند هیچ شیطانی (چه انسانی و یا جنی بلکه حیوانی) او را زیان نخواهد رسانید .

۳- هر که (به ذیل عنایت الهی) چنگ زند غالب شود مطلب او (یعنی به مقصود رسد) .

۴- نفس خود را در همه کارها به سوی خدایت پناه ده ، چون تو آن را به پناه محکمی پناه می دهی .

۵- در همه احوالت به خدا چنگ زن ، زیرا تو چنگ می زنی از او سبحانه به منع کننده غالب ، (که همه بلاها و آفت را از تو منع نماید

۶- عليك بالاعتصام بالله في كلِّ أمورِك ، فإنَّها عصمه من كلِّ شيء ۶۱۲۵ .

العصمه و الاعتصام

۱- العصمه نعمه ۱۲ .

۲- من ألهم العصمه أمن الزلزل ۸۴۶۹ .

۳- من العصمه تعذّر المعاصي ۹۳۲۳ .

العطب و المعاطب

۱- ربّ عطب تحت طلب ۵۲۸۲ .

۲- ركوب المعاطب عنوان حماقه ۵۴۲۱ .

۳- ربّ عاطب بعد السّلامه ۵۲۷۸ . ۶- بر تو باد به چنگ زدن به خدا در تمام امورت ، زیرا که آن نگهداری از هر چیزی خواهد بود .

نگهداری ۱- منع و باز داشتن نفس از گناه نعمتی است .

۲- هر که عصمت (نگهداری از گناهان) در دل او افتد از لغزش ایمن گردد .

۳- از عصمت است میسر نبودن معاصی (که نتواند از جهاتی معصیت کند) .

هلاکت ۱- بسا هلاکتی که در تحت طلبی باشد (بنا بر این نباید حرص در طلب نمود) .

۲- سوار بر هلاکت ها و ارتکاب اموری که باعث هلاکت شود دلیل حماقت و کم عقلی است .

۳- بسا هلاک شونده ای که بعد از سلامتی (از بلاء و نزول آن) باشد (یعنی نباید

العواطف

۱- من کثرت عواطفه (عوارفه) کثرت معارفه ۸۱۶۴ .

التعظیم

۱- من أعظمك لإكثارك ، استقلك عند إقلالك ۸۸۷۷ .

۲- لا تستعظمن أحدا حتى تستكشف معرفته ۱۰۲۰۸ .

العفاف

۱- العفاف يصون النفس ، و ينزّها عن الدنایا ۱۹۸۹ .

۲- العفّه تضعف الشهوه ۲۱۴۸ .

۳- العفاف زهاده ۳۵ . مغرور شد که سلامت مانده باید به درگاه حضرت حق نالید مبادا او را هم بگیرد .

عواطف ۱- هر که احسانهای او بسیار باشد آشنایانش فراوان گردد .

بزرگ داشتن ۱- هر که تو را برای بسیاری مالت تعظیم نماید تو را در وقت کمی مال کم خواهد شمرد .

۲- هرگز احدی را بزرگ م شمار تا آنکه معرفتش را کشف نمائی .

پاکدامنی ۱- پرهیزکاری و پاکدامنی نفس را نگه داشته و آن را از پستی ها پاک می دارد .

۲- خویشتن داری خواهش را ناتوان می گرداند .

۳- پارسائی بی رغبتی در دنیاست .

ص ۹۳۵

۴- العفّه أفضل (أصل) الفتوه ۵۲۹ .

۵- العفاف أفضل شیمه ۵۶۷ .

۶- العفّه شیمه الأکیاس ۷۲۹ .

۷- العفّه رأس کلّ خیر ۱۱۶۸ .

۸- الکفّ عمّا فی أیدی الناس عفّه ، و کبر همّه ۱۳۸۷ .

۹- (أهل) العفاف أشرف الأشراف ۱۵۱۱ .

۱۰- بالعفاف تزكو الأعمال ۴۲۳۸ .

۱۱- تاج الرّجل عفاه و زينه إنصافه ۴۴۹۵ .

۱۲- ثمره العفّه الصّیانه ۴۵۹۳ .

۱۳- ثمره العفّه القناعه ۴۶۳۷ . ۴- پرهیزکاری (اصل و یا) بالاترین جوانمردی است .

۵- باز ایستادن (از آنچه حلال نیست) برترین خصلت است .

۶- پاکدامنی رویه زیرکان است .

۷- پاکدامنی رأس هر خیری است .

۸- باز ایستادن از آنچه در دست های مردم است پاکدامنی و بزرگی همت خواهد بود .

۹- پاکدامنی (و یا اهل آن) برترین صفات و

افعال نیک است .

۱۰- به وسیله پاکدامنی عملها پاکیزه یا افزایش می یابد .

۱۱- افسر و تاج آدمی پاکدامنی اوست از محرمات ، و زینتش انصاف او خواهد بود .

۱۲- میوه پاکدامنی و عفت نگهداری (خود از عذاب) است .

۱۳- ثمره عفت و پاکدامنی قناعت است (زیرا وقتی انسان خود را از حرام نگه داشت حرص و طمع را از خود دور کرده قناعت را بکار برد) .

ص ۹۳۶

۱۴- حسن العفاف من شیم الأشراف ۴۸۴۵ .

۱۵- سبب القناعه العفاف ۵۵۳۱ .

۱۶- عليك بالعفة فإنها نعم القرين ۶۰۹۹ .

۱۷- عليك بالعفاف و القنوع ، فمن أخذ به خفت عليه المؤمن ۶۱۱۸ .

۱۸- عليك بالعفاف فإنه أفضل شيم الأشراف ۶۱۲۲ .

۱۹- عليكم بلزوم العفة ، و الإمانه ، فإنهما أشرف ما أسررتم و أحسن ما أعلنتم ، و أفضل ما ادخرتم ۶۱۵۶ .

۲۰- علی قدر الحياء تكون العفة ۶۱۸۱ .

۲۱- عجت لمن عرف سوء عواقب اللذات كيف لا يعف ۶۲۵۷ .

۲۲- كما تشتهي عف ۷۲۱۳ . ۱۴- نیکوئی ترک حرامها از خصلتهای مردم بلند مرتبه است .

۱۵- سبب قناعت باز ایستادن از حرامهاست .

۱۶- بر تو باد به پاکدامنی زیرا که آن نیکو همنشینی است .

۱۷- بر تو باد به پاکدامنی و قناعت زیرا کسی که فرا گیرد آن را مخارج زندگی بر او سبک گردد .

۱۸- بر تو باد به پاکدامنی زیرا که آن برترین خصلتهای افراد بلند مرتبه است .

۱۹- بر شما باد به جدا نشدن از پاکدامنی و امانت داری ، زیرا که آنها شریفترین چیزیست که پنهان داشته ، و نیکوترین چیزیست که آشکار ساخته ، و افزونترین چیزی است که

ذخیره می کنید .

۲۰- به اندازه شرم و حیاء پارسائی می باشد .

۲۱- تعجب می کنم از کسی که بدی عاقبت های لذتها را می داند چگونه (از حرامها) باز نمی ایستد ۲۲- آن چنان که خواهش (نعمت های دنیوی و یا نعمتهای اخروی) را داری

ص ۹۳۷

۲۳- لم يتحلَّ بالعَقَّة من اشتهى ما لا يجد ۷۵۵۲ .

۲۴- من أتحف العَقَّة و القناعه ، حالفه العزَّ ۹۱۸۵ .

۲۵- لا فاقه مع عفاف ۱۰۵۳۹ .

۲۶- من عَفَّ خَفَّ وزره ، و عظم عند الله قدره ۸۵۹۷ .

۲۷- من عَفَّت أطرافه حسنت أوصافه ۹۰۵۰ .

۲۸- أَعْفَكُم أَحْيَاكُمْ ۲۸۳۷ .

۲۹- إِنَّ اللَّهَ سَبْحَانَهُ يَحِبُّ الْمُتَعَفِّفَ - الْحَيِّ التَّقِيَّ ، التَّرَاضِي ۳۴۳۸ . پارسا باش (یعنی خود را از حرام باز دار) .

۲۳- به پاکدامنی و پارسائی زینت نیافته کسی که خواهش چیزی کند که نمی یابد .

۲۴- هر که عفت و قناعت تحفه داده شود عزّت با او هم سوگند شود (که از یکدیگر جدا نشوند) .

۲۵- نیست فاقه و بیچارگی با پارسایی و پاکدامنی (یعنی آدمی با پارسائی حقیقت توانگری را داراست) .

۲۶- هر که (از گناهان) باز ایستد پشت او از سنگینی گناهان سبک گشته ، و در نزد خدا قدرش بزرگ شود .

۲۷- هر که اطراف (اعضاء و جوارح) او پارسا باشد صفات (اخلاقی) او نیکو خواهد بود .

۲۸- پارساترین شما با حیاترین شماست .

۲۹- براستی که خدای سبحان پارسای ، شرمناک ، پرهیزگار ، خوشنود را دوست دارد .

ص ۹۳۸

١- العوافى إذا دامت جهلت ، و إذا فقد عرفت ١٩٠٧ .

٢- إنَّ العافيه فى الدّين و

الدنيا ، لنعمة جليله (جميله) ، و موهبه جزيله ٣٧٠٤ .

٣- العافيه أهني التعم ٩٧٣ .

٤- لا عيش أهنا من العافيه ١٠٧٢٨ .

٥- لا لباس أفضل من العافيه ١٠٩٠٧ .

٦- كل عافيه إلی بلاء ٦٨٤٧ .

٧- العافيه أفضل اللباسين ١٦٥٢ .

٨- بالعافيه توجد لذه الحياه ٤٢٠٧ . عافيت ١- عافيت ها چون هميشگی باشند مجهول مانند و هر گاه از دست داده شوند شناخته شوند .

٢- براستی که عافيت در دين و دنيا هر آينه نعمتی است بزرگ (يا نیکو) و موهبتی است عظيم .

٣- عافيت و سلامتی از بلاها گواراترين نعمت هاست .

٤- زندگانی گواراتر از عافيت نيست .

٥- نيست لباسی افزونتر از عافيت .

٦- هر عافيتی بسوی بلائی است (يعنی پاينده نخواهد بود) .

٧- عافيت افزونترين دو لباس است .

٨- به وسيله عافيت (سلامتی از بيماريها ، و از دشمن و از عذاب دنياي و اخروي) لذت زندگانی يافت می شود .

ص ٩٣٩

٩- ثوب العافيه أهنا الملايس ٤٦٨٧ .

١٠- دوام العافيه أهنا عطيه ، و أفضل قسم ٥١٤٣ .

١١- سلوا الله سبحانه العافيه من تسويل الهوى و فتن الدنيا ٥٦٠١ .

العفو و الإقاله

۱- المبادره إلى العفو من أخلاق الكرام ۱۵۶۶ .

۲- العفو أعظم الفضلتين ۱۶۴۰ .

۳- اعف تنصر ۲۲۳۳ .

۴- أقل تقل ۲۲۴۷ .

۵- أحسن إلى من أساء إليك ، و اعف عمّن جنى عليك ۲۲۸۷ . ۹- جامه عافيت (و تندرستی و سلامتی از بلاها) کامل ترین پوشش هاست .

۱۰- دائم بودن عافیت گواراترین عطیه و افزون ترین بهره است .

۱۱- از خدای سبحان سلامت از فریب دادن خواهش و فتنه های دنیا را مسئلت نمائید .

عفو و بخشش ۱-

شناختن به گذشت کردن از خصلت های افراد بلند مرتبه است .

۲- در گذشتن از گناه عظیم ترین دو برتری است (یکی برتری قدرت بر انتقام ، و دیگری برتری در گذشتن) .

۳- در گذر تا یاری شوی .

۴- در گذر و اقاله نما تا در گذرانیده شوی (یا سخن را کم کن تا مثل تو را کم یابند ، و یا تحمل کن و بد سلوکی را بردار تا تحمل کرده شوی این معنی در صورتی است که به تشدید لام خوانده شود) .

۵- نسبت به کسی که به تو بدی نموده احسان کن ، و در گذر از کسی که بر تو

ص ۹۴۰

۶- اغتفر زله صدیقک ، یزکک عدوک ۲۲۹۲ .

۷- اغتفر ما أغضبك لما أرضاک ۲۲۹۶ .

۸- أقل العثره ، و ادرا الحدّ ، و تجاوز عمّا لم یصرّح لك به ۲۳۶۴ .

۹- اقبل أعدار الناس ، تستمتع بإخائهم ، و القهم بالبشر ، تمت أضغانهم ۲۴۲۰ .

۱۰- أقیلوا ذوی المروءات عثراتهم ، فما یعثر منهم عاثر إلاً و ید الله ترفعه ۲۵۵۰ .

۱۱- العفو أحسن الإحسان ۲۵۹ .

۱۲- العفو زکاه الظفر ۳۵۸ . جنایتی کرده است .

۶- از لغزش دوست خود در گذر تا دشمنت حکم به پاکی تو نماید .

۷- از آنچه تو را به خشم آورد برای خاطر آنچه تو را خوشنود سازد در گذر (برای رضای خدا و پاداش اخروی) .

۸- از لغزش در گذر ، و حدّ را دفع نما ، و از آنچه از برای تو به آن تصریح نشده بگذر (ممکن است از عبادت لفظ (الشبهه) افتاده باشد

یعنی حدودی که خدا قرار داده با شبهه دفع کن) .

۹- پوزش های مردم را بپذیر تا از برادری آنها بهره مند گردی ، و با روی گشاده با آنها برخورد نما تا کینه های آنان را بمیرانی .

۱۰- از لغزشهای صاحبان مروّت بگذرید ، پس نمی لغزد از آنان لغزنده ای مگر آنکه دست خدا او را بلند می گرداند (این کار از جهت آدمیت و مردی آنهاست) .

۱۱- در گذشتن (از گناه دیگران) بهترین احسان است .

۱۲- در گذشتن از گناه ، زکات ظفرمندی به دشمن است .

ص ۹۴۱

۱۳- المعذره برهان العقل ۴۹۷ .

۱۴- العفو عنوان النبیل ۴۹۹ .

۱۵- العفو تاج المکارم ۵۲۰ .

۱۶- ربّ ذنب مقدار العقوبه علیه إعلام المذنب به ۵۳۴۲ .

۱۷- لا تصرّ علی ما یعقب الإثم ۱۰۲۲۶ .

۱۸- العفو مع القدره جنّه من عذاب الله سبحانه ۱۵۴۷ .

۱۹- إذا جنی عليك فاغفر ۳۹۹۳ .

۲۰- بالعفو تستنزل الرّحمه ۴۳۱۷ .

۲۱- تجاوز مع القدره و أحسن مع الدّوله تکمل لك السیاده ۴۵۲۸ . ۱۳- داشتن حجّت ، و یا قبول پوزش و معذرت دلیل خرد است .

۱۴- در گذشتن از تقصیرات دلیل نجابت است .

۱۵- در گذشتن از مردم تاج هر کار نیکوئی است .

۱۶- بسا گناهی که مقدار عقوبت و کیفر بر آن اعلام گنهکار است به آن (مثل این که به او بگوید : فلانی شنیدم چنین

کاری کردی مبادا دیگر بشنوم) .

۱۷- بر چیزی که گناه را به دنبال دارد و از پی در آید ایستادگی مکن (یعنی از انتقام دوری کن و بخشش را خوی خود قرار ده این روایت در باب ذنوب نیز

ذکر شده است) .

۱۸- بخشش با قدرت سپری است از عذاب خدای سبحان .

۱۹- هر گاه جنایتی نسبت به تو انجام گرفت پس در گذر .

۲۰- به وسیله عفو رحمت فرود آید (یعنی گذشتن از تقصیرات دیگران یا عفو الهی سبب نزول رحمت خواهد شد) .

۲۱- با قدرت و توانائی در گذر ، و با دولت احسان نما تا بزرگی و مهتری برایت کامل گردد .

ص ۹۴۲

۲۲- تجاوز عن الزل ، و أقل العثرات ، ترفع لك الدرجات ۴۵۶۶ .

۲۳- تعمّد الذنوب بالغفران ، سیما فی ذوی المروءه و الهیئات ۴۵۶۷ .

۲۴- تغافل یحمد أمرک ۴۵۷۰ .

۲۵- جاز بالحسنه ، و تجاوز عن السیئه ، ما لم یکن ثلما فی الدین ، أو وهنا فی سلطان الإسلام ۴۷۸۸ .

۲۶- خذ العفو من الناس ، و لا تبلغ من أحد مکروهه ۵۰۸۷ .

۲۷- دع الانتقام فإنه من أسوء أفعال المقتدر ، و لقد أخذ بجوامع الفضل من رفع نفسه عن سوء المجازاه ۵۱۳۹ .

۲۸- عند کمال القدره تظهر فضیله العفو ۶۲۱۵ . ۲۲- از لغزش ها در گذر ، و از برو در افتادن ها اقاله نما تا این که برای تو درجه ها بلند شود .

۲۳- گناهان مردم را به وسیله آمرزش خصوصا در صاحبان مروّت و آبروها پیوشان (یعنی با گذشت پرده روی آنها بگذار) .

۲۴- از گناهان دیگران تغافل نما تا کار تو ستوده شود .

۲۵- نیکوئی را به عوض پاداش ده ، و از گناه (مردم) در گذر ، مادامی که در دین رخنه و شکافی پدید نیامده ، یا سستی در تسلّط و غلبه اسلام و یا

در سلطان اسلام بوجود نیاید .

۲۶- بخشش و عفو را نسبت به مردم فرا گرفته و شیوه خود ساز ، و از احدی مکروه او را مرسان (یعنی کاری مکن که آن را ناخوش دارند) .

۲۷- واگذار انتقام را ، زیرا که آن بدترین کردار شخص مقتدر است ، و همانا در حقیقت کسی که رفع ید کرده از مجازات بد و نفس خویش را بالاتر از آن دانسته که انتقام گیرد ، تمام فضل و برتری را بدست آورده است .

۲۸- در هنگام کمال قدرت فضیلت عفو و بخشش ظاهر می شود (و گرنه با

ص ۹۴۳

۲۹- قله العفو أقبح العيوب ، و التَّسَرُّعُ إِلَى الْإِنْتِقَامِ أَكْبَرُ الذَّنُوبِ ۶۷۶۶ .

۳۰- قبول عذر المجرم من مواجب الكرم و محاسن الشیم ۶۸۱۵ .

۳۱- كفى بالظفر شافعا للمذنب ۷۰۵۲ .

۳۲- كن جميل العفو إذا قدرت عاملا بالعدل إذا ملكت ۷۱۶۲ .

۳۳- كن عفوًا في قدرتك ، جوادا في عسرتك ، مؤثرا مع فافتك ، يكمل لك الفضل (تكمل لك الفضائل) ۷۱۷۹ .

۳۴- من عفى عن الجرائم فقد أخذ بجوامع الفضل ۸۴۹۹ .

۳۵- من لم يحسن العفو أساء بالانتقام ۸۹۵۹ . ناتوانی عفو فضیلتی ندارد) .

۲۹- کمی عفو و گذشت زشت ترین عیبه و شتاب کردن به جانب انتقام بزرگترین گناهان است .

۳۰- پذیرفتن عذر گنهکار از لوازم کرم و از خصلت های نیکوست .

۳۱- برای شفاعت گنهکار کفایت می کند پیروزی (یعنی دیگر به انتقام از او نیازی نمی باشد) .

۳۲- نیکو عفو باش هر گاه که (بر انتقام) توانا شدی ، و عمل کننده به عدل باش هر گاه مالک (عمل

(گردی .

۳۳- در حال قدرت و توانایت در گذرنده ، در تنگی خود بخشنده ، با نیازت ایثار گر باش (تا افزونیها یا) افزونی تو کامل گردد .

۳۴- هر که از گناهان (کسانی که نسبت به او انجام داده اند) بگذرد پس در حقیقت به همه افزونی های مرتبه چنگ زده است (یعنی همه فضیلت ها را بدست آورده است) .

۳۵- هر که به سبب عفو احسان نکند به وسیله انتقام بدی نماید (و شکی

ص ۹۴۴

۳۶- من لم يقبل التوبه عظمت خطيئته ۸۹۷۳ .

۳۷- من الدین التجاوز عن الجرم ۹۴۰۰ .

۳۸- ما أحسن العفو مع الاقتدار ۹۵۴۰ .

۳۹- ما عفا عن الذنب من قرع به ۹۵۶۷ .

۴۰- معاجله الذنوب بالغفران من أخلاق الكرام ۹۸۷۱ .

۴۱- لا تندمن علی عفو ، و لا تبهجن بعقوبه ۱۰۳۱۹ .

۴۲- لا تعاجل الذنب بالعقوبه ، و اترك بينهما للعفو موضعا ، تحرز به الأجر و المثوبه ۱۰۳۴۳ .

۴۳- لا حلم كالصفح ۱۰۴۷۴ . نیست در این که انتقام بد و عفو نیکو خواهد بود) .

۳۶- هر که توبه (و اظهار پشیمانی تقصیر کاری) را نپذیرد گناهش بزرگ باشد (یعنی از نظر اخلاق به وظیفه عمل ننموده است) .

۳۷- از دین است در گذشتن و عفو از گناه (و انتقام نکشیدن) .

۳۸- چه چیز عفو و گذشت را با قدرت بر انتقام نیکو گردانیده است .

۳۹- از گناه در نگذشته کسی که به آن سرزنش کند (یعنی کسی که از گناهی در گذشت نباید دیگر به رخ آن بکشد) .

۴۰- شتاب کردن گناهان به بخشش

از اخلاق کریمان است .

۴۱- هرگز بر عفو و گذشتی پشیمان مشو ، و بر انتقام و عقوبت خوشحال مشو .

۴۲- گناه را به عقوبت تعجیل مکن ، و از برای عفو و بخشش جائی را بگذار ، که به وسیله آن مزد و ثوابی را احراز نمائی (ولی اگر در انتقام شتاب نمائی به فراهم کردن مزد و ثواب موفّق نخواهی شد) .

۴۳- هیچ بردباری مانند در گذشتن از گناهان کسی نیست .

ص ۹۴۵

۴۴- لا شیء أحسن من عفو قادر ۱۰۷۱۳ .

۴۵- لا یقابل مسیء قطّ بأفضل من العفو عنه ۱۰۸۸۰ .

۴۶- یعجبنی من الرّجل أن یعفو عمّن ظلمه ، و یصل من قطعه ، و یعطی من حرمه ، و یقابل الإساءه بالإحسان ۱۱۰۳۵ .

۴۷- أعط النّاس من عفوک و صفحک ، مثل ما تحبّ أن یعطیک الله سبحانه ، و علی عفو فلا تندم ۲۳۶۷ .

۴۸- أکرم من ودّک ، و اصفح عن عدوّک ، یتّم لک الفضل ۲۳۶۸ .

۴۹- أحسن أفعال المقتدر العفو ۳۰۰۰ .

۵۰- أولى النّاس بالعفو أقدّرههم علی العقوبه ۳۰۶۰ . ۴۴- چیزی نیکوتر از عفو و گذشت شخص قادر انتقام نیست .

۴۵- گنهکاری هرگز به چیزی مقابله نمی شود که از عفو و در گذشتن از او افزونتر باشد .

۴۶- مرا خوش آید از مرد (و از آدمی) این که عفو کند از کسی که به او ستم نموده ، و بیوندد به کسی که از او بریده ، و عطا کند به کسی که او را محروم ساخته ، و بدی را به نیکی و احسان جبران کند .

۴۷- مردم را از عفو و

در گذشتن خود ببخش مثل آنچه دوست داری که ببخشد تو را خدای سبحان ، و بر هیچ عفوی پشیمان مشو .

۴۸- گرامی دار و یا احسان نما به کسی که تو را دوست داشته ، و در گذر از دشمنت تا برای تو فضیلت کامل گردد .

۴۹- بهترین کردارهای شخص مقتدر و توانا در گذشتن از تقصیرات دیگران است .

۵۰- سزاوارترین مردم به عفو و در گذشتن از تقصیر مردم ، تواناترین آنهاست بر انتقام و باز خواست .

ص ۹۴۶

۵۱- أُولَى النَّاسِ بِالرَّحْمَةِ الْمُحْتَاجُ إِلَيْهَا ۳۶۴ .

۵۲- أَحْسَنُ مِنْ اسْتِيفَاءِ حَقِّكَ الْعَفْوُ عَنْهُ ۳۱۲۰ .

۵۳- أَحْسَنُ الْمَكَارِمِ عَفْوُ الْمُقْتَدِرِ ، وَجُودُ الْمُفْتَقِرِ ۳۱۶۵ .

۵۴- أَحْسَنُ الْعَفْوِ مَا كَانَ عَنْ قَدْرِهِ ۳۱۸۴ .

۵۵- أَعْرِفِ النَّاسَ بِاللَّهِ أَعْذَرَهُمُ لِلنَّاسِ ، وَ إِنْ لَمْ يَجِدْ لَهُمْ عَذْرًا ۳۲۳۰ .

۵۶- إِنْ مَقَابِلَهُ الْإِسَاءُ بِالْإِحْسَانِ ، وَ تَعَمُّدُ الْجَرَائِمِ بِالْغُفْرَانِ ، لِمَنْ أَحْسَنُ الْفَضَائِلِ ، وَ أَفْضَلُ الْمَحَامِدِ ۳۴۹۲ .

۵۷- إِنْ مِنْ أَعْطَى مِنْ حَرَمِهِ ، وَ وَصَلَ مِنْ قَطْعِهِ ، وَ عَفَى عَمَّنْ ظَلَمَهُ ، كَانَ لَهُ مِنَ اللَّهِ سُبْحَانَهُ الظُّهَيْرِ وَ التَّصِيرِ ۳۵۳۰ . ۵۱- سزاوارترین مردم به لطف و مهربانی (که نسبت به او انجام گیرد یا خود نسبت به دیگران انجام دهد) کسی است که محتاج به آن باشد .

۵۲- نیکوتر از گرفتن حَقِّت در گذشتن از آنست .

۵۳- بهترین صفاتی که باعث گرامی بودن و بلندی مرتبه است در گذشتن شخص مقتدر ، وجود و بخشش شخص محتاج است .

۵۴- بهترین در گذشتن از تقصیرات دیگران آنست که از روی قدرت و توانائی بر انتقام باشد .

۵۵- عارف ترین مردم به خدا در

گذرنده ترین آنهاست از مردم ، و اگر چه برای آنها عذری را نیابد .

۵۶- براستی که در مقابل بدی احسان نمودن ، و پوشیدن گناهان به در گذشتن و عفو ، هر آینه از بهترین افزونیها و افزون ترین صفات ستوده است .

۵۷- براستی آنکه ببخشد کسی را که او را محروم سازد و پیوند نماید کسی را که از او بریده ، و عفو کند از کسی که به او ستم نموده است ، برای او از جانب خداوند سبحان پشتیبان و یار و معین می باشد (یعنی خداوند طرفدارانی را برای او قرار

ص ۹۴۷

۵۸- العفو فضیله ۷ .

۵۹- العفو أفضل الإحسان ۵۸۵ .

۶۰- العفو زین القدره ۷۷۳ .

۶۱- العفو یوجب المجد ۷۷۵ .

۶۲- العفو زکاه القدره ۹۲۴ .

۶۳- العفو أحسن الإحسان ۱۰۵۷ .

۶۴- العفو أحسن الانتصار ۱۰۹۹ .

۶۵- الصّیْفح أن یعفو الرّجل عمّا یجنى علیه ، و یحلم عمّا یغیظه ۱۸۷۵ . می دهد که پیوسته یار و کمک کار او باشند ، و یا خود پروردگار یار و یاور اوست) .

۵۸- از زلات دیگران گذشتن عین فضیلت است .

۵۹- بخشش و در گذشتن از تقصیرات برترین احسان است .

۶۰- از گناه دیگران در گذشتن زینت توانائی است (یعنی با وجود قدرت باید عفو کرد ، و گرنه عفو با عجز و ناتوانی خیلی ارزش ندارد) .

۶۱- عفو موجب شرف و سربلندی است .

۶۲- عفو و در گذشتن زکات توانائی است (یعنی با قدرت بر انتقام باید عفو کرد) .

۶۳- عفو و گذشت برترین احسان است .

۶۴- عفو نیکوترین انتقام است (زیرا که طرف خجالت می کشد و

برای او بهترین مجازات خواهد بود .

۶۵- در گذشتن آنست که انسان از آنچه بر او جنایت می شود در گذرد ، و از آنچه او را بخشم آورد بردباری کند .

ص ۹۴۸

۶۶- الصّفح أحسن الشّيم ۶۵۰ .

۶۷- هب ما أنكرت لما عرفت ، و ما جهلت لما علمت ۱۰۰۵۶ .

۶۸- إذا جنى عليك فاغفر ۳۹۹۲ .

۶۹- أحقّ النَّاس بالإسعاف طالب العفو ۳۰۶۶ .

۷۰- إياك و التّسرّع إلى العقوبه ، فإنّه ممقته عند الله ، و مقرب من الغير ۲۶۵۶ .

العواقب

۱- لكلّ أمر عاقبه حلوه أو مرّه ۷۲۹۹ .

۲- من انتظر العواقب سلم ۷۸۰۵ . ۶۶- از گناه دیگران در گذشتن نیکوترین خصلت هاست .

۶۷- آنچه را که نشناخته ای برای آنچه آن را شناخته ای ، و آنچه را که ندانسته ای برای آنچه را که دانسته ای (از خوبیها و خدمات) ببخش .

۶۸- هرگاه بر تو جنایتی شد پس در گذر .

۶۹- سزاوارترین مردم به بر آوردن حاجت او طلب کننده عفو است .

۷۰- بر تو باد به دوری از شتاب کردن به عقوبت (کسی که نسبت به تو گناهی انجام دهد) ، زیرا که آن نزد خدای بزرگ جای دشمنی بوده (که خداوند دشمن انسان گردد) ، و نزدیک کننده تغییر (دولتها و نعمت ها) است .

پایان کار ۱- برای هر کاری عاقبتی است شیرین یا تلخ (پس باید لحاظ عاقبت را کرد) .

۲- هر که انتظار عاقبت ها را کشد (و ملاحظه عواقب را نماید) سالم ماند .

ص ۹۴۹

۳- من نظر فی العواقب سلم ۷۹۱۲ .

٤- من نظر فى العواقب سلم من التّوائب ٨٠٣٩.

٥- من

راقب العواقب أمن المعاطب ٨١٩٨ .

٦- من انتظر العاقبه صبر ٨٣٠٧ .

٧- من راقب العواقب سلم من التوائب ٨٦٨١ .

٨- إذا هممت بأمر فاجتنب ذميم العواقب فيه ٤١١٩ .

٩- راقب العواقب تنج من المعاطب ٥٤٣٥ .

١٠- فى العواقب شاف أو مريح ٦٥٠٦ .

١١- ملاك الخواتم ما أسفر عن رضى الله سبحانه ٩٧٣٠ . ٣- هر كه در عاقبت ها بينديشد سالم ماند .

٤- هر كه در عاقبت ها نظر كند از مصيبت ها سالم ماند .

٥- هر كه مراقب عاقبت ها بود (و در آنها تأمل نماید) از مهالك ايمن باشد .

٦- هر كه انتظار عاقبت كشد (و نيكوئى آن را خواهد) صبر نماید .

٧- هر كه مراقب عاقبت ها باشد از مصيبت ها سالم ماند .

٨- هر گاه به انجام كارى اراده و همت نمودى پس از عاقبت هاى بد آن دورى كن .

٩- عاقبت ها را نكهبانى و مراقبت نما (يعنى در هر كارى ملاحظه عاقبت آن كن تا از مهالك رستگارى يابى) .

١٠- در عاقبت ها شفا دهنده و يا آسائش دهنده باشد (ممكن است اين جمله را حضرت در مقام تسلى بيماران فرموده باشد كه امور به دست خداست ، يا شفا دهد ، و يا به وسيله مرگ را حتى بخشد) .

١١- ملاك عاقبت ها چيزيست كه از خوشنودى خدا نمايان گردد (اگر در آن خوشنودى خدا ديده شود خوب خواهد بود) .

ص ٩٥٠

العقوق

١- من العقوق إضاعه الحقوق ٩٢٤٨ .

العقل

۱- العقل شرف كريم لا يبلى ۱۵۹۰ .

۲- العقل غريزه ، تزييد بالعلم و التجارب ۱۷۱۷ .

۳- العقل ، و العلم ، مقرونان في قرن ، لا يفترقان ، و لا يتباينان ۱۷۸۳ .

۴- العقل أغنى الغنى ، و غايه الشرف في الآخرة و الدنيا ۱۸۲۲ .

۵- العقل أجمل زينه ، و العلم أشرف مزيه ۱۹۴۰ .

۶- العقل أصل العلم ، و داعيه الفهم ۱۹۵۹ . عاق ۱- از جمله عقوق (و آزار پدر و مادر) ضایع کردن حقوق (مانند تعظیم و تکریم و اطاعت) خواهد بود .

خرد ۱- خرد شرفی است گرامی که کهنه نمی شود .

۲- خرد خصلتی است که به سبب علم و تجربه ها زیاد می شود .

۳- خرد و دانائی ، در یک رسن همراهند ، از یکدیگر جدا نمی شوند و تباین ندارند .

۴- خرد بی نیازترین توانگری و نهایت برتری در آخرت و دنیا است .

۵- خرد نیکوترین زینت ، و علم بلندترین مزیت است .

۶- خرد بیخ دانش ، و داعی فهم و دریافت است .

ص ۹۵۱

۷- العقل منفعه ، و العلم مرفعه ، و الصبر مدفعه ۲۰۴۱ .

۸- العقل خلیل المؤمن ، و العلم وزیره ، و الصبر أمير جنوده ، و العمل قیمه ۲۰۹۲ .

۹- العقل صاحب جيش الرحمن ، و الهوى قائد جيش الشيطان ، و النفس متجاذبه بينهما ، فأیهما غلب كانت فى حیزه ۲۰۹۹ .

۱۰- العقل و الشهوه ضدان ، و مؤيد العقل العلم ، و مزین الشهوه الهوى ، و النفس متنازعه بينهما ، فأیهما قهر كانت فى جانبه . ۲۱۰۰ .

۱۱- العقل أنك تقتصد فلا تسرف

، و تعد فلا- تخلف ، و إذا غضبت حمت ۲۱۳۰ . ۷- خرد نفع و سود است ، و دانش بلندی ، و شکیبائی دفع نمودن است سختی و مصائب را (یا سبب دفع مصائب گردد) .

۸- خرد دوست مؤمن ، و دانش وزیر او ، و شکیبائی سر لشکر او ، و عمل کار گزار اوست (و این روشن است که دوست صلاح دوست را خواهد و او را بسوی آن رهبری کند ، و علم هم گرانی و سنگینی او را به دوش کشد ، و صبر هم که فرمانده باشد لشکر با پیروزی روبرو خواهد گردید ، و عمل هم کار گردان یا برای تربیت و تأدیب او نصب شده است) .

۹- خرد سردار لشکر پروردگار است ، و خواهش رهبر لشکر شیطان ، و نفس کشیده شونده میان آن دو ، پس هر یک از آنها که غالب شود نفس در جای آن خواهد بود .

۱۰- خرد و خواهش دو ضدند ، تأیید کننده عقل علم است ، و آرایش دهنده شهوت هوا و هوس خواهد بود ، و نفس محل نزاع میان آن دوست ، پس هر کدام که غلبه نماید نفس در طرف آن قرار خواهد گرفت .

۱۱- داشتن عقل به این است که میانه روی نموده پس اسراف ننمائی ، و وعده

ص ۹۵۲

۱۲- العقل أن تقول ما تعرف ، و تعمل بما تنطق به ۲۱۴۱ .

۱۳- العقل يهدى و ينجى ، و الجهل يغوى و يردى ۲۱۵۱ .

۱۴- العقل صدیق محمود ۲۲۱۸ .

۱۵- استرشد العقل ، و خالف الهوى تنجح ۲۳۱۰ .

۱۶- اعقل عقلك

، و املک أمرک ، و جاهد نفسک ، و اعمل للآخره جهدک ۲۴۰۶ .

۱۷- أين العقول المستصحبه (المستصحبه) لمصايح الهدى ۲۸۲۴ .

۱۸- أفضل العقل الرشاد ۲۸۶۴ . کنی پس خلف نمائی ، و چون به خشم آمدی بردباری پیشه کنی .

۱۲- عقل آنست آنچه را که می دانی بگوئی ، و به آنچه که می گویی عمل نمائی .

۱۳- خرد (یا علم) هدایت کرده ، و به فلاح می رساند ، و نادانی گمراه کرده و به هلاکت می اندازد .

۱۴- عقل دوستی است ستایش شده .

۱۵- راه راست را از عقل طلب نموده ، و با خواهش مخالفت کن تا پیروزمند شوی .

۱۶- عقل خود را بند نما (یعنی مگذار بسبب غلبه هوا و هوس فاسد گردد ، و یا آن را دانا گردان) ، و کار خود را مالک شو ، و با نفست پیکار نما ، و کوشش خود را در عمل برای آخرت بکار بر .

۱۷- کجایند عقلهایی که چراغهای هدایت را فروخته اند (و یا همراه چراغهای هدایتند) .

۱۸- افزونترین عقل راه یافتن یا رسیدن به حق است .

ص ۹۵۳

۱۹- أفضل النعم العقل ۲۸۸۱ .

۲۰- أول العقل التودد ۲۹۲۳ .

۲۱- أفضل العقل الأدب ۲۹۴۷ .

۲۲- أفضل العقل مجانبه اللهو ۳۰۰۱ .

۲۳- أفضل العقل معرفه الإنسان نفسه ، فمن عرف نفسه عقل ، و من جهلها ضلّ ۳۲۲۰ .

۲۴- أفضل العقل الاعتبار ، و أفضل الحزم الاستظهار ، و أكبر الحمق الاغترار ۳۲۷۳ .

۲۵- أفضل حظّ الرجل عقله ، إن ذلّ أعزّه ، و إن سقط رفعه ، و إن ضلّ أرشده ، و إن تكلم سدّده

۳۳۵۴ . ۱۹- برترین نعمتها عقل است .

۲۰- اول عقل دوستی کردن است (چون با دوستی انسان می تواند به بسیاری از هدفهای خود برسد) .

۲۱- افزونترین عقل ادب است (به این معنی که رعایت آداب شرع و سنن و آداب مستحسن میان مردم را بنماید) .

۲۲- افزونترین عقل دوری گزیدن از بازی است .

۲۳- افزونترین عقل شناسائی آدمی است نفس خود را ، پس کسی که نفس خود را شناخت دانا شد ، و هر که شناخت آن را گمراه گردید .

۲۴- افزونترین عقل عبرت و پند گرفتن ، و افزونترین دور اندیشی پشت قوی کردن (به وسیله فرد یا جمعیت یا اتخاذ طریق احتیاط) ، و بزرگترین کم عقلی و حماقت فریب خوردن است .

۲۵- افزونترین حظ و نصیب مرد عقل اوست ، اگر خوار شود عقل او را عزیز دارد ، و اگر ساقط شود و در مهلکه افتد عقل او را بردارد و بلند گرداند ، و اگر گمراه

ص ۹۵۴

۲۶- إِنَّ اللَّهَ سُبْحَانَهُ يَحِبُّ الْعَقْلَ الْقَوِيمَ ، وَالْعَمَلَ الْمُسْتَقِيمَ ۳۴۱۰ .

۲۷- إِنَّ مِنْ رِزْقِهِ اللَّهُ عَقْلًا قَوِيمًا ، وَ عَمَلًا مُسْتَقِيمًا ، فَقَدْ ظَاهَرَ لَدَيْهِ النَّعْمَةُ ، وَ أَعْظَمَ عَلَيْهِ الْمِنَّةُ ۳۵۴۵ .

۲۸- الْعَقْلُ زَيْنٌ ، الْحَمَقُ شَيْنٌ ۱۴ .

۲۹- الْعَقْلُ قَرْبُهُ ، الْحَمَقُ غَرْبُهُ ۱۱۱ .

۳۰- الْعَقْلُ شِفَاءٌ ، الْحَمَقُ شِقَاءٌ ۲۰۶ .

۳۱- الْعُقُولُ مُوَاهِبٌ ، الْأَدَابُ مَكَاسِبٌ ۲۲۷ .

۳۲- الْعَقْلُ فَضِيلَةُ الْإِنْسَانِ ۲۵۲ .

۳۳- الْعَقْلُ رَسُولُ الْحَقِّ ۲۷۲ .

۳۴- الْعَقْلُ صَدِيقٌ مُقَطَّوعٌ ۳۲۴ . شود او را ارشاد کرده ، و اگر سخن گوید عقل او را راست دارد نگذارد خطائی کند

۲۶- براستی که خدای سبحان دوست دارد عقلی را که غلط و خطائی نداشته ، و عمل طبق شریعت مقدسه را .

۲۷- براستی کسی که خداوند عقلی استوار ، و کرداری مستقیم روزی او فرموده ، پس در حقیقت در نزد او نعمت را آشکار ساخته ، و بر او منت را (و نعمتی که گنجایش آن را دارد که به آن منت بگذارند) بزرگ گردانیده است .

۲۸- زیرکی و خرد زینت است ، و حماقت عیب و ننگ است .

۲۹- عقل و زیرکی نزدیکی و قرابت ، و حمق و کم عقلی غربت خواهد بود .

۳۰- خرد شفاء ، و کمی عقل بدبختی است .

۳۱- خردها موهبتی بوده ، و ادب ها به دنبال رفتن و کسب حاصل می شود .

۳۲- خرد باعث برتری و افزونی رتبه انسان است .

۳۳- خرد (رسولی است از جانب حق ، و یا) رسول (مطلب) حق است .

۳۴- خرد دوستی است بریده شده (که اکثر مردم خود را از آن بریده اند و با آن

ص ۹۵۵

۳۵- العقل مصلح کلّ أمر ۴۰۴ .

۳۶- العقل لا ینخدع ۴۲۷ .

۳۷- العقل داعی الفهم ۴۷۳ .

۳۸- العقل أقوى أساس ۴۷۵ .

۳۹- العقل أفضل مرجو ۴۷۹ .

۴۰- العقل یحسن الرؤیة ۴۹۵ .

۴۱- العقل ینبوع الخیر ۶۵۷ .

۴۲- العقل حفظ التجارب ۶۷۳ .

۴۳- العقل أحسن حليه ۸۱۳ .

۴۴- العقل يوجب الحذر ۸۱۴ . رابطه ندارند .

۳۵- خرد مصلح هر کاریست .

۳۶- خرد و دریافت صحیح فریب نمی خورد .

۳۷- خرد و شعور خواننده و داعی فهم و ادراک است .

۳۸- خرد محکم ترین زیر بناء است .

۳۹- عقل افزون ترین

امید داشته شده است (یعنی انسان باید امیدش به خودش باشد که با رجوع به آن کاری را انجام دهد).

۴۰- خرد فکر و روش را نیکو می گرداند .

۴۱- خرد چشمه خیر و نیکی است .

۴۲- خرد (و عاقلی) نگهداشتن تجربه و آزمایش هاست .

۴۳- خرد نیکوترین زینت است .

۴۴- خرد موجب دوری از معاصی می شود .

ص ۹۵۶

۴۵- العقل مرکب العلم ۸۱۶ .

۴۶- العقل حسام قاطع ۸۲۴ .

۴۷- العقل أشرف مزیه ۹۷۶ .

۴۸- العقل ثوب جدید لا یبلی ۱۲۳۵ .

۴۹- العقل منزّه عن المنکر آمر بالمعروف ۱۲۵۰ .

۵۰- العقل حیث کان آلف ، مألوف ۱۲۵۱ .

۵۱- العقل شجره ، ثمرها السخاء و الحياء ۱۲۵۴ .

۵۲- العقل زین لمن رزقه ۱۲۷۶ .

۵۳- العقل فی الغربه قربه ۱۲۹۱ .

۵۴- العقل رقیّ إلى علیین ۱۳۲۵ . ۴۵- خرد مرکب علم است .

۴۶- خرد شمشیری است برنده .

۴۷- خرد شریفترین برتر است .

۴۸- خرد جامه جدیدی است که کهنه نمی شود ، (یعنی همیشه تازه و وسیله پوشش عیوب است) .

۴۹- عقل (آدمی را) از بدی پاکیزه کننده ، و به نیکوئی فرمان دهنده است .

۵۰- عقل هر کجا باشد الفت دهنده ، انس گرفته شده است .

۵۱- عقل درختی است که میوه آن سخاوت و حیاء است .

۵۲- عقل زینتی است برای کسی که روزی داده شده است ، (یعنی خداوند به او عقل داده باشد) .

۵۳- عقل در غربت نزدیکی است ، (یعنی خردمند گویا در شهر دور غریب نیست چون می داند چگونه سلوک نماید) .

۵۴- عقل بالا رونده است به اعلی درجات (بهشت یا به

۵۵- إني إذا استحكمت في الرجل خصله من خصال الخير احتملته لها ، و اغتفرت له فقد ما سواها ، و لا أعتفر له فقد عقل ، و لا عدم دين ، لأن مفارقة الدين مفارقة الأمن ، و لا تهنأ حياه مع مخافه ، و عدم العقل عدم الحياه ، و لا تعاشر الأموات ۳۷۸۵ .

۵۶- إنك موزون بعقلك ، فزكّ بالعلم ۳۸۱۲ .

۵۷- إنما العقل التّجّب من الإثم ، و النّظر في العواقب ، و الأخذ بالحزم ۳۸۸۷ .

۵۸- آفه اللّب العجب ۳۹۵۶ .

۵۹- إذا تمّ العقل نقص الكلام ۴۰۱۱ . و یا به آسمان هفتم ، کنایه از این است که خردمند دارای ترقی کامل است) .

۵۵- براستی که من هر گاه در مردی خوئی از خصلت های خوب را محکم یافتم او را به جهت آن یک خصلت برداشته (و او را می پذیرم و مشمول عنایات خود نموده) و او را برای نداشتن غیر از آن خصلت (از خوی های پسندیده) بخشیده ، ولی او را به جهت نیافتن عقل و نداشتن دین نخواهم بخشید ، زیرا جدائی از دین مفارقت از ایمنی بوده و زندگانی با ترس خوش آیند نیست ، و نبود خرد نبودن حیات است (و زمانی که حیاتی متصور نبود پس چنان افرادی مرده هستند) و با مردگان معاشرت نشاید .

۵۶- براستی که تو به عقل خود سنجیده می شوی (هر اندازه تعقل آدمی زیادتر گردد ارزش و بهاء او بیشتر خواهد بود) پس آن را با علم زیاد گردان .

۵۷- جز این نیست که خرد دوری

گزیدن از گناه ، و نظر کردن در عاقبت ها ، و فرا گرفتن به سبب دور اندیشی خواهد بود .

۵۸- آفت عقل خود بینی است (چون خود بین عقل خود را بالاتر از دیگران داند به همین جهت عجب به خردش آفت رساند) .

۵۹- هر گاه عقل تمام گردید سخن گفتن کوتاه و کم خواهد شد .

ص ۹۵۸

۶۰- إذا كمل العقل نقصت الشهوه ۴۰۵۴ .

۶۱- بالعقل يستخرج غور الحكمة ۴۲۰۸ .

۶۲- بالعقل تنال الخيرات ۴۲۰۲ .

۶۳- بالعقل صلاح البريه ۴۲۱۷ .

۶۴- بوفور العقل يتوفر اللحم ۴۲۷۴ .

۶۵- بالعقول تنال ذروه العلوم (الأمور) ۴۲۷۵ .

۶۶- بترك ما لا يعينك يتم لك العقل ۴۲۹۱ .

۶۷- بالعقل كمال النفس ۴۳۱۸ .

۶۸- بالعقل صلاح كل أمر ۴۳۲۰ . ۶۰- هر گاه عقل کامل گردید خواهش ناقص خواهد شد (چون عقل آدمی را به سوی منافع و مصالح سوق خواهد داد) .

۶۱- به وسیله عقل (و به کار بردن آن) ته حکمت (و مسائل دقیقه علوم حقّه و دانائی صحیح رفتار و کردار) استخراج می شود .

۶۲- به وسیله عقل به کارهای خیر (و ثواب و پاداش آنها) رسیده می شود .

۶۳- به سبب عقل صلاح حال خلق حاصل خواهد شد .

۶۴- به وسیله وفور عقل بردباری زیاد خواهد گردید .

۶۵- به واسطه عقلها (آدمی) به عوج (کارها و یا) علمها خواهد رسید (پس آدمی باید عقل خود را بکار برد و از کاهلی

دوری نماید).

۶۶- به سبب ترک آنچه بکار تو نیاید و برای تو مفید نباشد عقلت تمام خواهد بود

(یعنی دلیل تمامی عقل می شود) .

۶۷- به عقل و خردمندی است کمال نفس .

۶۸- به وسیله عقل است صلاح هر امری .

ص ۹۵۹

۶۹- تمام العقل (العمل) استکماله ۴۴۶۴ .

۷۰- تزکیه الرّجل عقله ۴۴۷۴ .

۷۱- ثمره العقل الاستقامه ۴۵۸۹ .

۷۲- ثمره العقل لزوم الحقّ ۴۶۰۲ .

۷۳- ثمره العقل صحبه الأخیار ۴۶۱۶ .

۷۴- ثمره العقل العمل للنّجاه ۴۶۲۶ .

۷۵- ثمره العقل مداراه النّاس ۴۶۲۹ .

۷۶- ثمره العقل الصّدق ۴۶۴۳ .

۷۷- ثمره العقل مقت الدّنيا ، و قمع الهوى ۴۶۵۴ .

۷۸- ثلاث یمتحن بها عقول الرّجال : هُنّ المال ، و الولایه ، ۶۹- تمامی عقل (و یا تمامی عمل) کامل کردن آنست (به وسیله علم و فکر و تدبیر و یا خالص گردانیدن آن و چیزی از آن جا نگذاشتن) .

۷۰- تزکیه مرد عقل اوست (یعنی پاکیزگی تنها با لباس نظیف نبوده اگر عقلش را بکار برد او پاکیزه است) .

۷۱- میوه خرد استقامت (و راست ایستادن بر حق) است (در هر بابی) .

۷۲- میوه عقل لازم بودن حق و از آن جدا نشدن است .

۷۳- میوه عقل همنشینی با نیکان است (در دنیا و آخرت) .

۷۴- میوه عقل عمل کردن است برای رستگاری .

۷۵- میوه عقل مدارا کردن با مردم است .

۷۶- میوه عقل (راستی در هر باب یا) راست گوئی است .

۷۷- ثمره عقل دشمنی دنیا و کوبیدن خواهش و غلبه بر آن است .

۷۸- سه چیز است که به وسیله انها عقلهای مردان آزمایش می شود : آنها مال و ثروت ، ولایت و حکومت ،

مصیبت ، (چون وقتی انسان به هر سه و یا به یکی از اینها

ص ۹۶۰

و المصیبه ۴۶۶۴ .

۷۹- ثلاثه تدلّ علی عقول أربابها : الرّسول ، و الكتاب ، و الهدیه ۴۶۸۱ .

۸۰- حسن العقل جمال الطّواهر و البواطن ۴۸۰۷ .

۸۱- حسن العقل أفضل رائد ۴۸۲۶ .

۸۲- حدّ العقل التّظر فی العواقب ، و الرّضا بما یجری به القضاء ۴۹۰۱ .

۸۳- حرام علی کلّ عقل مغلول (معلول) بالشّهوه أن ینتفع بالحکمه ۴۹۰۲ .

۸۴- حدّ العقل الانفصال عن الفانی ، و الاتّصال بالباقی ۴۹۰۵ . مبتلا گردید غالبا عوض خواهد شد خود را گم می کند) .

۷۹- سه چیز است که بر عقلهای ارباب آنها دلالت و راهنمایی می کنند : فرستاده (مأمور و واسطه) ، و کتاب (نوشته و نامه) ، و هدیه (کادو) (که از این سه آدمی می تواند به عقل کامل و یا ناقص ارباب آن پی ببرد ، زیرا هر اندازه پیغام آور ، و نامه ، و هدیه در سطح بالا باشد عقل صاحب آن در مرتبه بالا قرار دارد ، و چون در سطح پائین باشد عقل او در رتبه پائین قرار خواهد گرفت) .

۸۰- نیکوئی عقل زیبائی ظاهرها و باطن هاست .

۸۱- نیکوئی عقل افزون ترین پیشرو است .

۸۲- حد و حقیقت خرد نظر کردن (و اندیشیدن در سرانجام کارهای دنیوی و اخروی) و خوشنودی به آنچه تقدیر الهی بر آن جاریست .

۸۳- بر هر عقل علیل و یا غل شده به هوا و هوس حرام است که به حکمت (علم راست و درست) منتفع گردد (

چون اسیر بند هوس خواهد بود) .

۸۴- حد و میزان عقل جدا شدن از دنیا و پیوستن به آخرت است .

ص ۹۶۱

۸۵- حفظ العقل بمخالفة الهوى ، و العزوف عن الدنيا ۴۹۲۱ .

۸۶- خير المواهب العقل ۴۹۴۷ .

۸۷- دليل عقل الرجل قوله ۵۱۰۱ .

۸۸- ذهاب العقل بين الهوى و الشهوة ۵۱۸۰ .

۸۹- ذكّ عقلك بالأدب كما تذكي النار بالحطب ۵۲۰۰ .

۹۰- رزانه العقل تختبر في الرضا ، و الحزن ۵۴۳۹ .

۹۱- زياده العقل تنجي ۵۴۸۴ .

۹۲- سته تختبر بها عقول الرجال : المصاحبه ، و المعامله ، و الولايه ، و العزل ، و الغنى ، و الفقر ۵۶۰۰ .

۹۳- سته تختبر بها عقول الناس : الحلم عند الغضب ، و الصبر عند ۸۵- نگهداشتن عقل به مخالفت خواهش و رو گردانیدن از دنياست .

۸۶- بهترين موهبت ها (از جانب خداى تعالى) عقل است .

۸۷- دليل و نشانه عقل (آدمى) گفتار اوست (يعنى از سخن مرد اندازه عقل او ظاهر مى شود) .

۸۸- رفتن عقل بين هوا (يعنى خواهش چيزى كه حاصل نباشد) و شهوت است .

۸۹- عقل خود را به ادب افروخته كن چنانكه آتش به وسيله هيضم افروخته مى شود .

۹۰- سنگيني و وقار عقل در خوشنودى و اندوه آزمائش مى شود (هر اندازه عقل آدمى زيادتر باشد در شادى و اندوه کمتر از جا بر آيد) .

۹۱- زيادتى عقل رستگارى بخشد .

۹۲- شش چيز است كه عقلهاى مردان به آنها آزمائش مى شود : همراهى ، و معامله ، و حكومت ، و معزولى ، و بى نيازى ، و

درویشی .

۹۳- شش چیز است که عقل های

مردم به آنها آزمایش می شود: بردباری در

ص ۹۶۲

الزَّهْبُ ، و القصد عند الرّغب ، و تقوى الله فى كلّ حال ، و حسن المداراه ، و قلّه المماراه ۵۶۰۸ .

۹۴- صلاح العقل الأدب ۵۷۹۹ .

۹۵- صديق كلّ امرء عقله ، و عدوّه جهله ۵۸۵۴ .

۹۶- ضلال العقل يبعّد من الرّشاد و يفسد المعاد ۵۹۰۳ .

۹۷- ضلال العقل أشدّ ضلّه ، و ذلّه (زلّه) الجهل أعظم ذلّه (زلّه) ۵۹۳۵ .

۹۸- عليك بالعقل فلا مال أعود منه ۶۰۹۴ .

۹۹- عند الخبره (الحيره) تنكشف عقول الرّجال ۶۲۰۷ . وقت غضب ، و شكيبائى در نزد ترس (از بلاها و مصائب) و میانه روی در نزد خواهش ، (که در طلب آن افراط و تفریط نکنند) و تقوای الهی در هر حال ، و نیکوئی مدارا و سازش ، و کمی جدال و ستیزه .

۹۴- صلاح عقل ادب است .

۹۵- دوست هر مردی عقل او ، و دشمنش جهلش می باشد .

۹۶- گمراهی عقل (آدمی را) از راه راست و درست دور گردانده و معاد را فاسد می نماید (پس باید انسان در سنجیدن عقل خود با افکار عقلمندان و روشنفکران کوشا باشد و بر عقل و فکر خویش اعتماد چندان نکند تا برایش یقین حاصل شود) .

۹۷- گمراهی عقل سخت ترین گمراهی ، و خواری نادانی بزرگترین خواری (و یا لغزش نادانی بزرگترین لغزش) خواهد بود .

۹۸- بر تو باد به عقل (و عمل به مقتضای آن) زیرا که هیچ مالی سودمندتر از آن نیست .

۹۹- در وقت امتحان و آزمایش (

یا در نزد حیرانی (عقل های مردان ظاهر می شود .

ص ۹۶۳

۱۰۰- عند بدیهه المقال تختبر عقول الرجال ۶۲۲۱ .

۱۰۱- عند غرور الأطماع ، و الآمال ، تنخضع عقول الجهال و تختبر الباب الرجال ۶۲۲۲ .

۱۰۲- عنوان العقل مداراه الناس ۶۳۲۱ .

۱۰۳- عقل المرء نظامه ، و أدبه قوامه ، و صدقه إمامه ، و شكره تمامه ۶۳۳۵ .

۱۰۴- عقول الفضلاء فی أطراف أقلامها (مهم) ۶۳۳۹ .

۱۰۵- غایه المرء حسن عقله ۶۳۶۶ .

۱۰۶- غایه العقل الاعتراف بالجهل ۶۳۷۵ . ۱۰۰- در نزد بی تأمل حرف زدن عقلهای مردان آزمایش می شود (یعنی در سخن اول باید فکر و درنگ کرد آن گاه سخن گفت) .

۱۰۱- در نزد فریب دادن طمعها و امیدها عقلهای نادانها فریب خورده و خردهای مردان آزمایش می گردد .

۱۰۲- نشانه عقل مدارا کردن با مردم است .

۱۰۳- عقل مرد نظام (و باعث انتظام احوال دنیوی و اخروی) او ، و ادبش قوام و بر پای دارنده او (از لغزشها) و راستی او پیشوا (که در هر باب باید از او پیروی کند) و شکرش تمامی و کمال اوست .

۱۰۴- عقلهای فضلاء (افراد دانشمند) در کنار قلمهای آنها می باشد (یعنی از نوشته های آنان عقلهایشان معلوم می گردد) .

۱۰۵- نهایت فضل و کمال مرد نیکوئی عقل اوست .

۱۰۶- نهایت عقل اعتراف به نادانی است (یعنی انسان چیزی را که نمی داند بگوید نمی داند و خود را نادان حساب کند) .

ص ۹۶۴

۱۰۷- غریزه العقل تحدو علی استعمال العدل ۶۳۹۲ .

۱۰۸- غریزه العقل تأبی ذمیم الفعل ۶۳۹۳ .

۱۰۹- غیر منتفع بالحکمه عقل معلول بالغضب و

- ١١٠- غطاء العيوب العقل ٦٤٣٤ .
- ١١١- فقد العقل شقاء ٦٥٣٤ .
- ١١٢- فساد العقل الاغترار بالخدع ٦٥٥٢ .
- ١١٣- فضيله العقل الزَّهَادَه ٦٥٦٠ .
- ١١٤- قد يضلَّ العقل الفدَّ ٦٦٤٧ .
- ١١٥- كم من ذليل أعزّه عقله ٦٩٢١ .
- ١١٦- كم من عقل أسير عند هوى أمير ٦٩٢٣ . ١٠٧- خصلت و خوى عقل (آدمی را) بر بکار بردن عدالت میراند و وادار می سازد .
- ١٠٨- خصلت و خوى عقل از کار زشت ابا دارد .
- ١٠٩- از حکمت سود برنده نیست عقلی که به خشم و شهوت بیمار باشد .
- ١١٠- پرده عیبه عقل است .
- ١١١- از دست دادن عقل بدبختی است (ممکن است مراد این باشد کسی که خدا عقل طبیعی او را از او گیرد و یا فردی که عقل مسموع و کسی را از دست دهد او بدبخت خواهد بود) .
- ١١٢- فساد عقل فریب خوردن به خدعه و مکرهاست .
- ١١٣- فضیلت عقل بی رغبتی نسبت به دنیا است .
- ١١٤- گاهی عقل تنها گمراه می شود (یعنی باید در کارها مشورت نمود) .
- ١١٥- بسا ذلیل و خواری که او را عقلش عزیز گردانیده است .
- ١١٦- بسا عقل اسیر و گرفتاری که در نزد خواهشی فرمانفرما باشد . (یعنی هوا

١١٨- كفى بالمرء عقلا أن يجمل في مطالبه ٧٠٤١.

١١٩- كفاك من عقلك ما أبان لك رشدك من غيئك ٧٠٧٨.

١٢٠- كن لعقلك مسعفا و لهواك مسوفا ٧١٨٢.

١٢١- كلما ازداد عقل الرجل قوى إيمانه بالقدر، و استخف بالغير ٧٢٠٢.

١٢٢- كسب العقل كف الأذى ٧٢٢٠.

١٢٣- كيفيه الفعل تدل على كميه العقل، فأحسن له الاختيار، و

أكثر عليه الاستظهار ٧٢٢٦. و هوس بر آن غالب باشد) .

١١٧- بس است برای عقل توانگری .

١١٨- برای عقل مرد (آدمی) کفایت می کند این که در مطلب های خود اجمال بکار برد و میانه رو باشد .

١١٩- از عقل تو تو را کفایت نموده آنچه را که برایت راه راست یافتن تو را از گمراهیت آشکار سازد .

١٢٠- از برای عقل خود اجابت کننده ، و برای خواهشت تأخیر اندازنده باش .

١٢١- هر اندازه عقل مرد (آدمی) زیاد گردد ایمانش به قضاء و قدر قوی گشته ، و حوادث زیان رساننده را سبک می شمارد .

١٢٢- کسب عقل (و فائده مهمی که از آن بدست آید) باز داشتن اذیت و آزار است .

١٢٣- چگونگی کار دلالت بر مقدار عقل دارد ، بنا بر این برای آن نیکو برگزین ، و زیاد بر آن احتیاط نما (یعنی با فکر و تأمل بسیار عملی را انجام ده) .

ص ٩٦٦

١٢٤- كسب العقل الاعتبار والاستظهار ، و كسب الجهل الغفله و الاغترار ٧٢٢٧ .

١٢٥- كمال المرء عقله و قيمته فضله ٧٢٣٥ .

١٢٦- كمال الإنسان العقل ٧٢٤٤ .

١٢٧- لكلّ شيء غايه و غايه المرء عقله ٧٣٠٠ .

١٢٨- لكلّ شيء زكاه و زكاه العقل احتمال الجهال ٧٣٠١ .

١٢٩- لن يزان العقل حتّى يوازره الحلم ٧٤٤٨ .

١٣٠- لو صحّ العقل لاغتنم كلّ امرء مهله ٧٥٧٩ .

١٣١- من استرفد العقل أرفده ٧٧٥٦ .

١٣٢- من استعان بالعقل سدّه ٧٩٢٥ . ١٢٤- كسب عقل (و نفع اهم آن) عبرت گرفتن و احتیاط و پشت قوی کردن بوده و

كسب جهل (بی عقلی) غفلت

و فریب خوردن است .

۱۲۵- کمال مرد (آدمی) عقل او و ارزش و بهائش فضل او خواهد بود .

۱۲۶- کمال انسان عقل است (یعنی به این است که عقلش را بکار اندازد) .

۱۲۷- برای هر چیزی منتهی و غایتی است ، و منتهی و غایت مرد عقل اوست .

۱۲۸- برای هر چیزی زکاتی است و زکات عقل متحمل شدن (بی ادبیهای) جهّال است .

۱۲۹- هرگز عقل زینت داده نمی شود تا آنکه بردباری وزیر آن گردد .

۱۳۰- اگر عقل صحیح باشد هر آینه هر مردی مهلت (ایام حیات) خود را غنیمت شمرد (و بیهوده عمر خویش را نگذرانند)

۱۳۱- هر که از عقل یاری جوید او را یاری کند .

۱۳۲- هر که از عقل یاری طلبد او را به راه راست وادارد .

ص ۹۶۷

۱۳۳- من قلّ عقله ساء خطابه ۷۹۸۵ .

۱۳۴- من لا عقل له لا ترجیه ۸۰۸۸ .

۱۳۵- من کمل عقله استهان بالشّهوات ۸۲۲۶ .

۱۳۶- من أوکد أسباب العقل رحمه الجهّال ۹۲۹۵ .

۱۳۷- من کمال النعم وفور العقل ۹۳۰۰ .

۱۳۸- من العقل مجانبه التّبذیر ، و حسن التّدبیر ۹۳۲۰ .

۱۳۹- من أحسن العقل التّحلّی بالحلم (بالعلم) ۹۳۳۹ .

۱۴۰- صلاح البریّه العقل ۵۸۰۳ .

۱۴۱- یستدلّ علی عقل کلّ امری ء بما یجری علی لسانه ۱۰۹۵۷ .

۱۴۲- يستدلّ علی عقل الرّجل بحسن مقاله ، و علی طهاره أصله بجمیل أفعاله ۱۰۹۶۱ . ۱۳۳- هر که عقلش کم باشد سخن گفتن او بد باشد (علامه خوانساری- رحمه الله- فرموده یعنی سخن گفتن با او بد باشد) .

۱۳۴- هر که برای او عقلی نباشد به او

امیدوار مباش .

۱۳۵- هر که عقلش کامل باشد خواهش ها را خوار سازد .

۱۳۶- از محکمترین اسباب عقل ترحم بر نادانهاست .

۱۳۷- از کمال نعمتها (و تمامیت آن) وفور عقل است .

۱۳۸- از عقل است دوری از اسراف و نیکوئی تدبیر .

۱۳۹- از بهترین (به حساب آمده) زیور یافتن به حلم (یا به علم) است .

۱۴۰- صلاح خلائق خرد است .

۱۴۱- بر عقل هر مردی به آنچه بر زبانش جاری می گردد استدلال می شود .

۱۴۲- بر عقل مرد به نیکوئی گفتارش ، و بر پاکی اصل و نژادش به نیکوئی کردارهایش استدلال می شود .

ص ۹۶۸

۱۴۳- یستدلّ علی عقل الرّجل بکثره وقاره ، و حسن احتماله ، و علی أکرم أصله بحسن أفعاله ۱۰۹۷۵ .

۱۴۴- من غلب عقله هواه أفلح ۸۳۵۷ .

۱۴۵- من غلب هواه عقله افتضح ۸۳۵۸ .

۱۴۶- من فاته العقل لم یعده الذّللّ ۸۷۰۰ .

۱۴۷- من قعد به العقل قام به الجهل ۸۷۰۱ .

۱۴۸- لا یزکو عند الله سبحانه إلّا عقل عارف و نفس عزوف ۱۰۸۸۲ .

۱۴۹- لا شیء أحسن من عقل مع علم ، و علم مع حلم ، و حلم مع قدره ۱۰۹۰۹ . ۱۴۳- بر عقل مرد به بسیاری وقار و سنگینی او و نیکوئی تحمل او (مخارج مردم را) و بر گرامی بودن اصل و نژادش به نیکوئی افعال او استدلال می شود (و می توان پی برد) .

۱۴۴- هر که عقلش بر خواهشش غلبه نماید رستگار گردد .

۱۴۵- هر که خواهش او بر عقلش غلبه کند رسوا شود .

۱۴۶- هر که عقل را از دست دهد خواری از او در نگذرد (البته

خوار گردد) .

۱۴۷- هر که عقل او را بنشانند (که صلاح کارش نباشد) جهل او را بپا دارد (چنانکه گویند : کاری که به عقل بر نیاید دیوانگی در آن بباید مرحوم خوانساری احتمال دیگر داده که به نظر صحیح نمی آید ، فرموده : کسی که برای عقل و قیام به فرمان او برنخیزد برخیزاند او را جهل از برای قیام به فرمان خود) .

۱۴۸- فزایش نیابد و یا پاکیزه نگردد در نزد خدای سبحان مگر عقلی که (به خیر و شر و به علوم و معارف) عارف بوده ، و نفسی که از دنیا رو گردان و بی رغبت باشد .

۱۴۹- چیزی نیکوتر از عقلی که با علم باشد ، و علمی که با حلم باشد ، و حلمی

ص ۹۶۹

۱۵۰- يستدلّ علی عقل الرّجل بالتّحلی بالعفّه و القناعه ۱۰۹۵۶ .

۱۵۱- لا غنی کالعقل ۱۰۴۷۲ .

۱۵۲- لا عقل کالتّجاهل ۱۰۵۰۳ .

۱۵۳- لا یجتمع العقل و الهوی ۱۰۷۴ .

۱۵۴- لا مال أعود من العقل ۱۰۶۱۸ .

۱۵۵- لا جمال أزين من العقل ۱۰۶۳۹ .

۱۵۶- لا نعمه أفضل من عقل ۱۰۶۷۲ .

۱۵۷- لا یغشّ العقل من انتصحه ۱۰۶۹۸ .

۱۵۸- لا خیر فی عقل لا یقارنه حلم ۱۰۷۴۲ .

۱۵۹- لا مرض أضمن من قلّه العقل ۱۰۷۶۳ . که با قدرت (بر انتقام) باشد نخواهد بود .

۱۵۰- بر عقل مرد به زیور یافتن به پاکدامنی ، و قناعت استدلال می شود .

۱۵۱- هیچ توانگری مانند عقل نیست .

۱۵۲- هیچ عقلی مانند تجاهل نیست (که آدمی در مقابل بی ادبی دیگران خود را به نفهمیدن زند) .

جمع نمی شود .

۱۵۴- نیست مالی نفع دهنده تر از عقل .

۱۵۵- نیست جمالی زینت دارتر از عقل .

۱۵۶- نعمتی افزونتر از عقل نیست .

۱۵۷- عقل به کسی که از او نصیحت طلبد غش نخواهد نمود .

۱۵۸- خیری نیست در عقلی که بردباری همراه آن نیست .

۱۵۹- نیست بیماری سنگینی کننده تر از کمی عقل .

ص ۹۷۰

۱۶۰- لا دین لمن لا عقل له ۱۰۷۶۸ .

۱۶۱- من ضیع عاقلا دلّ علی ضعف عقله ۸۲۴۰ .

۱۶۲- من قدّم عقله علی هواه حسنت مساعیه ۸۲۷۰ .

۱۶۳- من ملک عقله کان حکیمًا ۸۲۸۲ .

۱۶۴- من اعتبر بعقله استبان ۸۲۹۵ .

۱۶۵- من قوی عقله أكثر الاعتبار ۸۳۰۳ .

۱۶۶- من العقل التّروّد لیوم المعاد ۹۳۷۱ .

۱۶۷- من دلائل العقل النّطق بالصّواب ۹۴۱۶ .

۱۶۸- من علامات العقل العمل بسنّه العدل ۹۴۳۰ .

۱۶۹- ما جمّل الفضائل کاللبّ ۹۴۷۳ . ۱۶۰- دینی نیست برای کسی که برای او عقلی نیست .

۱۶۱- هر که عاقلی را ضایع کند (چنین کاری) بر ضعف عقلش دلالت می کند .

۱۶۲- هر که عقلش را بر خواهشش مقدم دارد کوشش های او نیکو خواهد گردید .

۱۶۳- هر که مالک عقل خود شود (و عقل در فرمانش باشد) حکیم می باشد .

۱۶۴- هر که به وسیله عقلش عبرت گرفته یا چیزها را بسنجد عارف گردد .

۱۶۵- هر که عقلش قوی باشد عبرت بسیار گیرد .

۱۶۶- از (آثار) عقل است توشه گرفتن برای روز بازگشت .

۱۶۷- از دلیلهای عقل است درست سخن گفتن .

۱۶۸- از علامت های عقل عمل کردن به شیوه عدل و عدالت است .

۱۶۹- فضائل و افزونی های مرتبه را چیزی مانند خرد زیبا نگرداند .

ص ۹۷۱

۱۷۰- ما قسم الله

سبحانه بين عباده شيئاً أفضل من العقل ۹۶۰۵ .

۱۷۱- ما استودع الله سبحانه امرأ عقلاً إلا ليستنقذه به يوماً ۹۶۷۹ .

۱۷۲- ملاك الأمر العقل ۹۷۱۳ .

۱۷۳- مع العقل يتوفر الحلم ۹۷۴۱ .

۱۷۴- ميزه الرجل عقله ، و جماله مروّته ۹۷۴۹ .

۱۷۵- من عجز عن حاضر لُبّه ، فهو عن غائبه أعجز و من غائبه أعوز ۸۲۰۹ . ۱۷۰- هیچ چیزی

را خداوند سبحان میان بندگانش افزونتر از عقل تقسیم ننموده است .

۱۷۱- خداوند سبحان عقلی را به مردی به ودیعه و امانت نگذاشته مگر برای آنکه او را یک روزی به سبب آن (از بلاء و گرفتاری ها) خلاصی بخشد .

۱۷۲- ملاك امر (و ریشه هر کاری) عقل است .

۱۷۳- با عقل (و تأمل در کار) بردباری زیاد می شود .

۱۷۴- ميز و امتیاز مرد عقل او ، و جمال و زیبایی او مروّت او خواهد بود .

۱۷۵- هر که از عقل موجود و حاضر در نزد خود عاجز باشد (که نتواند حقائق را دریابد و یا از آن نفع برد ، و یا در حیاتش به وسیله آن بهره مند شود و یا مانع و رادع او باشد) پس او از غائب آن (عقل دیگری که بعد پدیدار گردد) (عقل مسموع) و یا عقل دیگران (عاجزتر است ، و کیست که غایب او کمیاب تر باشد) (مرحوم خوانساری فرموده : مراد بیان عجز آدمی است از شناخت و دریافت حقائق اشیاء آن گاه مطالبی را عنوان فرموده در باره حضور و غیاب مانند ذات صفات خود و ذات و صفات باری تعالی و مفصل داد سخن

داده و احتمال داده رد صوفیه باشد ، ولی اگر کسی به نهج البلاغه خطبه ۱۱۹ مراجعه کند می داند که مقصود چیز دیگری است و عبارت آنجا چنین است : بعد از آنکه حضرت صفات اهل بیت- علیهم السلام- را فرموده : می فرماید : «اعملوا لیوم تدخر له الذخائر و تبلی فیہ السرائر و من لا ینفعه حاضر لئنه فعازبه عنه

ص ۹۷۲

العاقل

قسمت اول

- ۱- العاقل من عقل لسانه ۱۵۹۱ .
 - ۲- العاقل من تغمّد الذنوب بالغفران ۱۶۹۷ .
 - ۳- العاقل من هجر شهوته ، و باع دنیاہ بآخرته ۱۷۲۷ .
 - ۴- العاقل لا یتکلم إلا بحاجته أو حجّته ۱۷۳۲ .
 - ۵- العاقل من تورّع عن الذنوب ، و تنزّه من العیوب ۱۷۳۷ .
 - ۶- العاقل من عقل لسانه إلا عن ذکر الله ۱۷۴۱ .
 - ۷- العاقل من عصی هواه فی طاعه ربّه ۱۷۴۷ . أعجز و غائبه أعوز و اتّقوا نارا إلخ» که از این عبارت بدست می آید مطلب مربوط به قیامت است نه توحید و شناخت خدا .
- ۱- خردمند کسی است که از زبانش را بسته دارد .
 - ۲- خردمند کسی است که گناهان را به آموزش ببوشاند .
 - ۳- خردمند کسی است که از خواهش خود دوری گزیند و دنیایش را به آخرت خود بفروشد .
 - ۴- خردمند سخن نمی گوید مگر به آنچه نیاز داشته یا دلیل برای اثبات حق خود داشته باشد .
 - ۵- خردمند کسی است که از گناهان بپرهیزد ، و از عیبها پاک باشد .
 - ۶- عاقل کسی است زبانش جز از یاد خدا بسته باشد .
 - ۷- خردمند کسی است خواهش خود را در بندگی پروردگارش نافرمانی کند .

٨- العاقل من أحسن صنائعه ، و وضع سعيه في

۹- العاقل إذا سكت فكر ، و إذا نطق ذكر ، و إذا نظر اعتبر ۱۸۱۳ .

۱۰- العاقل من اتهم رأيه ، و لم يثق بكل ما تسول له نفسه ۱۸۵۱ .

۱۱- العاقل من زهد في دنيا فانيه دنيه ، و رغب في جنه ستيه خالده عاليه ۱۸۶۸ .

۱۲- العاقل من وضع الأشياء مواضعها ، و الجاهل ضد ذلك ۱۹۱۱ .

۱۳- العاقل إذا علم عمل ، و إذا عمل أخلص ، و إذا أخلص اعتزل ۱۹۳۶ .

۱۴- العاقل من صان لسانه عن الغيبه ۱۹۵۵ . ۸- خردمند کسی است که احسانهای خود را نیکو کرده ، و کوشش را در موضع آن بنهد .

۹- خردمند هنگامی که خاموش گردد فکر کند ، و هر گاه گویا شود ذکر خدا کند ، و چون نگاه کند عبرت گیرد .

۱۰- خردمند کسی است که رأی خود را متهم دارد ، و به هر چیزی که نفس او برایش زینت دهد اعتماد نکند .

۱۱- خردمند کسی است که در دنیای فانی پست مرتبه بی رغبت باشد ، و در بهشت بلند جاوید بلند مرتبه رغبت نماید .

۱۲- خردمند کسی است که اشیاء را در جایگاههای خود بگذارد ، و نادان بر خلاف این است .

۱۳- خردمند هر گاه بداند عمل می کند ، و چون عمل کرد خالصانه انجام می دهد ، و زمانی که خالص گرداند گوشه گیری کند (یعنی کناره گیری از مردمان بد) .

۱۴- خردمند کسی است که زبانش را از غیبت نگه دارد .

ص ۹۷۴

۱۵- العاقل يجتهد في عمله و يقصر من أمله ۱۹۶۶ .

۱۶- العاقل من غلب هواه ، و لم يبع آخرته بدنياه

۱۷- العاقل لا يفرط به عنف ، و لا يقعد به ضعف ۱۹۹۵ .

۱۸- العاقل من يملك نفسه إذا غضب ، و إذا رغب و إذا رهب ۲۰۱۵ .

۱۹- العاقل يتقاضى نفسه بما يجب عليه ، و لا يتقاضى لنفسه بما يجب له ۲۰۶۶ .

۲۰- العاقل من لا يضيع له نفسا فيما لا ينفعه ، و لا يقتنى ما لا يصحبه ۲۱۶۳ .

۲۱- العاقل من غلب نوازع أهويته ۲۱۸۱ . ۱۵- خردمند در کار خود کوشا ، و از امید خویش می کاهد .

۱۶- خردمند کسی است که بر خواهش خود غالب گشته ، و آخرتش را به دنیای خود نفروشد .

۱۷- خردمند درشتخوئی او را از حد نگذراند ، و ضعف و ناتوانی او را نمی نشاند .

۱۸- خردمند کسی است که نفس خود را در هنگامی که خشم کند ، و رغبت نماید ، و بترسد ، مالک شود .

۱۹- خردمند نفس خود را به آنچه بر او واجب است بازخواست نموده و برای نفس خویش بازخواست نمی نماید آنچه را که برای او واجب می شود (یعنی از حق خود در می گذرد و عفو می کند) .

۲۰- عاقل کسی است که نفس خود را در آنچه به سود او نبوده تباه نساخته ، و آنچه را که همراه او نمی باشد (مانند مال و ثروت) ذخیره ننماید .

۲۱- خردمند کسی است که بر از جابر کننده های هواهای خود غلبه نماید .

ص ۹۷۵

۲۲- العاقل من سلّم إلى القضاء ، و عمل بالحزم ۲۱۹۵ .

۲۳- العاقل (الكامل) من قمع هواه بعقله ۲۱۹۸ .

۲۴- اعقل تدرک ۲۲۵۴ .

۲۵- ألا و إنّ اللّيب من استقبال

وجوه الآراء بفكر صائب ، و نظر في العواقب ٢٧٧٨ .

٢٦- أَعْقَلِكُمْ أَطْوَعَكُمْ ٢٨٣٠ .

٢٧- أَعْقَلُ النَّاسِ مَنْ أَطَاعَ الْعَقْلَاءَ ٢٨٦١ .

٢٨- إِذَا لَوَّحْتَ لِلْعَاقِلِ فَقَدْ أَوْجَعْتَهُ عَتَابًا ٤١٠٣ .

٢٩- أَسْعَدَ النَّاسَ الْعَاقِلُ ٢٨٧٧ .

٣٠- أَعْقَلُ النَّاسِ أَحْيَاهُمْ ٢٩٠٠ . ٢٢- عَاقِلٌ كَسَى اسْتِ كَهْ بِه قِضَاءٌ وَ قَدْرُ الْهَيْ تَسْلِيمٌ گشته ، و با دور اندیشی کار کند .

٢٣- خردمند کسی است که هوا و هوس خود را با عقلش کوبیده باشد .

٢٤- خردمند شو تا دریابی .

٢٥- آگاه باشید ، براستی عاقل کسی است که استقبال کند وجوه اندیشه ها را به وسیله فکر درست ، و نظر کردن در عاقبت ها و سرانجام کارها .

٢٦- عاقل ترین شما فرمانبرترین شماست .

٢٧- خردمندترین مردم کسی است که از عقلاء فرمانبرداری کند .

٢٨- هر گاه برای خردمند اشاره کنی پس در حقیقت او را به سبب ملامت و سرزنش به درد آوردی .

٢٩- نیکبخت ترین مردم کسی است که عاقل باشد .

٣٠- عاقل ترین مردم با حیاترین آنهاست .

ص ٩٧٦

٣١- أَعْقَلُ الْإِنْسَانِ مُحْسِنُ خَائِفٍ ٢٩٣٧ .

٣٢- أَعْقَلُ النَّاسِ أَعْذَرُهُمُ لِلنَّاسِ ٢٩٨٨ .

٣٣- أَعْقَلُ النَّاسِ أْبْعَدُهُمْ عَن كُلِّ دَنْيَةٍ ٣٠٧٣ .

٣٤- أَعْقَلُ النَّاسِ أَطْوَعُهُمْ لِلَّهِ سَبْحَانَهُ ٣١٤٧ .

۳۵- أَعْقِل النَّاسَ أَقْرَبَهُمْ مِنَ اللَّهِ ۳۲۲۸ .

۳۶- أَعْقِل النَّاسَ مَنْ كَانَ بَعِيْبَهُ بِصِيْرًا وَعَنْ عَيْبٍ غَيْرِهِ ضَرِيْرًا ۳۲۳۳ .

۳۷- أَعْقِل النَّاسَ مَنْ لَا يَتَجَاوَزُ الصَّمْتَ فِي عَقُوْبِهِ الْجَهَّالَ ۳۳۱۳ .

۳۸- أَفْضَلُ النَّاسِ عَقْلًا ، أَحْسَنُهُمْ تَقْدِيْرًا لِمَعَاشِهِ ، وَأَشَدَّهُمْ اِهْتِمَامًا بِإِصْلَاحِ مَعَاذِهِ ۳۳۴۰ .

۳۹- أَعْقِل النَّاسَ مَنْ غَلَبَ جَدَّهُ هَزْلَهُ ، وَاسْتَظْهَرَ عَلَيَّ هَوَاهُ ۳۱- عَاقِلٌ تَرِيْنٌ اِنْسَانٌ ، نِيْكُوْكَارٌ تَرَسْنَاكَ اِسْتِ .

۳۲- عَاقِلٌ تَرِيْنٌ مَرْدَمٌ مَعْذُوْرٌ دَارِ تَرِيْنٍ اَنْهَاسْتِ نَسْبَتِ

به مردم (یعنی فورا عذر را بپذیرد و در صدد انتقام بر نیاید) .

۳۳- خردمندترین مردم دورترین آنهاست از هر صفت پست .

۳۴- خردمندترین مردم فرمانبردارترین آنهاست خدای سبحان را .

۳۵- عاقل ترین مردم نزدیکترین آنهاست به خدا .

۳۶- خردمندترین مردم کسی است که نسبت به عیب خود بینا ، و از عیب غیر خویش نابینا باشد .

۳۷- خردمندترین مردم کسی است که در عوقبت و انتقام از نادانها از سکوت تجاوز نکند .

۳۸- افزونترین مردم به حسب عقل ، نیکوترین آنهاست از نظر تقدیر معاش ، و سخت ترین آنهاست از روی اهتمام به اصلاح معاد خود .

۳۹- عاقل ترین مردم کسی است که کارهای جدی او بر لهُو و بازیش غلبه

ص ۹۷۷

بعقله ۳۳۵۵ .

۴۰- أَعْقِل النَّاسَ مِنْ ذَلِّ لِلْحَقِّ فَاعْطَاهُ مِنْ نَفْسِهِ ، وَ عَزَّ بِالْحَقِّ فَلَمْ يَهِنْ إِقَامَتَهُ ، وَ حَسَنَ الْعَمَلِ بِهِ ۳۳۵۶ .

۴۱- أَعْقِل النَّاسَ أَنْظِرْهُمْ فِي الْعَوَاقِبِ ۳۳۶۸ .

۴۲- إِنَّ الْعَاقِلَ لَا يَنْخَدِعُ لِلطَّمَعِ (بِالطَّمَعِ) ۳۴۲۴ .

۴۳- إِنَّ الْعَاقِلَ مِنْ عَقْلِهِ فِي إِرْشَادٍ ، وَ مِنْ رَأْيِهِ فِي إِزْدِيَادٍ ، فَلِذَلِكَ رَأْيُهُ سَدِيدٌ ، وَ فِعْلُهُ حَمِيدٌ ۳۵۴۷ .

۴۴- إِنَّ الْعَاقِلَ يَتَعَطَّى بِالْأَدَبِ وَ الْبِهَائِمِ لَا تَتَعَطَّى إِلَّا بِالضَّرْبِ ۳۵۶۰ .

۴۵- إِنَّ الْعَاقِلَ مِنْ نَظَرٍ فِي يَوْمِهِ لَغَدِهِ ، وَ سَعَى فِي فَكَاكَ نَفْسِهِ ، وَ عَمَلٍ كُنْدٍ ، وَ بَاعِ عَقْلِهِ بِرِ خَوَاشِ خُودِ يَارِي جُودِ .

۴۰- خردمند ترین مردم کسی است که برای حق و در مقابل آن ذلیل گشته پیرو آن باشد ، پس از جانب خود آن را بخشیده (اگر حق با دیگری است حق دهد) و به وسیله حق

عزیز گشته یا حق را عزیز گرداند ، پس به پا داشتن حق و نیکوئی عمل به آن را خوار ندارد .

۴۱- عاقل ترین مردم نگاه کننده ترین آنهاست در عاقبت ها .

۴۲- براستی که خردمند برای طمع (یا به وسیله طمع) فریب نخورد .

۴۳- براستی که خردمند کسی است که عقلش در راهنمایی به حق باشد ، و فردی است که اندیشه اش در افزونی و ازدیاد قرار گیرد ، و به همین جهت رأی او استوار و محکم ، و کردارش ستوده خواهد بود .

۴۴- براستی که خردمند به مجرد ادب پند گیرد (یعنی با درس و تعلیم) و چارپایان پند نخواهند گرفت مگر بزدن .

۴۵- براستی که عاقل کسی است که در آموزش برای فردای خود نظر کرده ، و در آزاد کردن نفسش بکوشد ، و برای آنچه برایش از آن چاره ای نبوده ، و گریزی

ص ۹۷۸

لما لا بدّ له منه ، و لا محیص له عنه ۳۵۷۰ .

۴۶- إنّ العاقل ینبغی أن یحذر الموت فی هذه الدّار ، و یحسن له التّیّأهب قبل أن یصل إلی دار یتمنّی فیها الموت فلا یجده . ۳۶۱۱ .

۴۷- شیمه ذوی الألباب و التّهی الإقبال علی دار البقاء ، و الإعراض عن دار الفناء ، و التّولّه بجنّه المآوی ۵۷۹۱ .

۴۸- ینبغی للعاقل أن یقدّم لآخرته ، و یعمر دار إقامته ۱۰۹۳۲ .

۴۹- العاقل یألف مثله ۳۲۶ .

۵۰- المرء صدیق ما عقل ۴۲۴ .

۵۱- العاقل عدوّ لذّته ۴۴۸ . برایش از آن نیست عمل نماید .

۴۶- براستی که عاقل سزاوار است که از مرگ در این سرا بر حذر بوده ، (از این که

از تهیه و آمادگی نسبت به آن کوتاهی کند) و کمال آمادگی را قبل از آنکه به سرائی رسد که در آن آرزوی مرگ کند، پس نیابد آن را، برای آن به بهترین وجه فراهم سازد.

۴۷- شیوه و رویه صاحبان عقل ها و خردها رو آوردن بر سرای بقاء (آخرت)، و رو گردانیدن از خانه فنا (دنیا)، و شیفته شدن به جَنَّة المأوی (بهشت خاصی) است.

۴۸- برای عاقل سزاوار است که برای آخرت خود پیش بفرستد، و سرای اقامت خویش را آباد سازد.

۴۹- خردمند با خردمندی مثل خود الفت گیرد.

۵۰- آدمی دوست آن چیز است که می داند و عقل خود را در آن بکار می برد.

۵۱- خردمند، دشمن لذت خویش است (زیرا کمتر می شود که در لذت مرتکب گناهی نشود).

ص ۹۷۹

۵۲- العاقل من عقل لسانه ۵۰۲.

۵۳- العاقل يطلب الكمال، الجاهل يطلب المال ۵۷۹.

۵۴- العاقل يضع نفسه فيرتفع ۶۷۷.

۵۵- العاقل مهموم، مغموم ۹۵۹.

۵۶- العاقل من أحرز أمره ۱۱۱۳.

۵۷- التّعريض للعاقل أشدّ عتابه ۱۱۶۱.

۵۸- العاقل من وعظته التجارب ۱۱۸۹.

۵۹- العاقل من أمات شهوته ۱۱۹۴.

۶۰- العاقل من بذل نداءه ۱۲۶۲.

۶۱- العاقل يعتمد على عمله، الجاهل يعتمد على أمله ۱۲۴۰. ۵۲- خردمند کسی است که زبانش را ببندد، (چنانکه انسان زانوی شتر را می بندد).

۵۳- خردمند طالب کمال بوده، و نادان طالب مال.

۵۴- خردمند نفس خویش را پست می گرداند در نتیجه بالاتر می رود .

۵۵- خردمند اندوهناک غمگین است (البته برای آخرت خود

.(

۵۶- خردمند کسی است که امر خود را احراز و یا محکم کرده باشد .

۵۷- کنایه (سخن را بالصراحه نگفتن) برای خردمند سخت ترین ملامت اوست (چنانکه مشهور است «العاقل یکفیه الإِشارة»

.(

۵۸- خردمند کسی است که تجربه و آزمایشها او را پند دهد .

۵۹- خردمند کسی است که خواهش خود را میرانده باشد .

۶۰- خردمند کسی است که باران بخشش خود را بیاراند .

۶۱- خردمند بر عمل خویش تکیه کرده ، و نادان بر امید خود تکیه می زند .

ص ۹۸۰

۶۲- العاقل من اتَّعظ بغيره ۱۲۸۴ .

۶۳- العاقل من صدَّق (صدِّقت) أقواله أفعاله ۱۳۹۰ .

۶۴- العاقل من وقف حیث عرف ۱۳۹۱ .

۶۵- العاقل من یزهد فیما یرغب فیهِ الجاهل ۱۵۲۳ .

۶۶- إنَّما العاقل من وعظته التَّجارب ۳۸۶۳ .

۶۷- إنَّما اللَّیب من استسلَّ الأحقاد ۳۸۶۸ .

۶۸- إذا شاب العاقل شبَّ عقله ۴۱۶۹ .

۶۹- تلویح زلَّه العاقل له من أمَّض عتابه (أمَّض من عتابه) ۴۴۹۷ . ۶۲- خردمند کسی است که از غیر خود پند گیرد (یعنی

حالات غیر خود را ببیند آن گاه پس از سنجش عبرت گیرد) .

۶۳- خردمند کسی است که کردارهای او گفتارهایش را تصدیق نماید .

۶۴- خردمند کسی است که هر کجا شناخت بایستد (یعنی از حق تجاوز نکند گر چه دشمن بگوید) .

۶۵- خردمند کسی است که در آنچه نادان رغبت می نماید بی رغبت باشد (مراد دنیا و زرق و برق آنست) .

۶۶- جز این نیست خردمند کسی است که تجربه ها او را پند دهد .

۶۷- جز این نیست خردمند کسی است که کینه ها را (از دلها

(ریشه کن کرده باشد .

۶۸- هر گاه دانا یا خردمند پیر شود دانائی یا عقل او جوان می گردد (یعنی دانائی و یا عقلش قوی خواهد گردید) .

۶۹- اشاره به لغزش عاقل و اظهار به کنایه برای او از درد آورنده ترین سرزنش اوست (زیرا با کنایه همه چیز را درک خواهد نمود ، نیازی به تصریح و شکافتن امری ندارد ، اشاره او را بس است) .

ص ۹۸۱

۷۰- ثروه العاقل فی علمه و عمله ۴۷۰۸ .

۷۱- حبّ العلم ، و حسن الحلم ، و لزوم الصّواب من فضائل أولى النّهی و الألباب ۴۸۷۹ .

۷۲- حقّ علی العاقل العمل للمعاد ، و الاستکثار من الزّاد ۴۹۲۴ .

۷۳- حقّ علی العاقل أن یقهر هواه قبل ضده ۴۹۳۹ .

۷۴- دوله العاقل کالتّسیب یحنّ إلی الوصله ۵۱۰۹ .

۷۵- ذو العقل لا ینکشف إلّا عن احتمال ، و إجمال ، و إفضال ۵۱۰۷۹ .

۷۶- رغبه العاقل فی الحکمه ، و همّه الجاهل فی الحماقه ۵۴۲۰ . ۷۰- دارائی خردمند در علم و عمل اوست (نه این که مال بسیار داشته باشد) .

۷۱- دوستی علم ، و نیکوئی بردباری ، و ملازم بودن با آنچه حق و درست است ، و جدا نشدن از آن ، از افزونیهای صاحبان خرد و عقل هاست .

۷۲- حق و سزاوار است بر خردمند کار کردن برای معاد ، و بسیار طلب زاد و توشه نمودن .

۷۳- بر خردمند حق است که بر خواهش خویش قبل از دشمن خود غلبه نماید (زیرا هوای نفس بالاترین دشمن خواهد بود) .

۷۴- دولت عاقل مانند خویشی است که مشتاق به

پیوند است (یعنی دولت از او جدا نخواهد شد) .

۷۵- صاحب عقل (و خردمند حال او) گشوده نمی شود ، و عقلش ظاهر نمی گردد ، مگر از (این صفات) متحمل شدن (مخارج مردم و درشتی ها و آزار آنها) و نیکوئی کردن ، و احسان نمودن .

قسمت دوم

۷۶- رغبت و میل خردمند در حکمت ، و همت نادان در حماقت است (یعنی کاری کند که از لوازم آن باشد) .

ص ۹۸۲

۷۷- زَلَّه الْعَاقِلُ مَحْذُورُهُ ۵۴۸۰ .

۷۸- زَلَّه الْعَاقِلُ شَدِيدَهُ النَّكَايَةِ ۵۴۸۲ .

۷۹- سُلْطَانُ الْعَاقِلِ يَنْشُرُ مَنَاقِبَهُ ۵۵۷۷ .

۸۰- شِيمَةُ الْعَقْلَاءِ قَلْبُ الشَّهْوَةِ ، وَ قَلْبُ الْغَفْلَةِ ۵۷۷۶ .

۸۱- شِيمَةُ ذَوِي الْأَلْبَابِ وَ النَّهْيُ الْإِقْبَالِ عَلَى دَارِ الْبَقَاءِ ، وَ الْإِعْرَاضُ عَنِ دَارِ الْفَنَاءِ ، وَ التَّوَلُّهُ بِجَنَّةِ الْمَأْوَى ۵۷۹۱ .

۸۲- صَدْرُ الْعَاقِلِ صَنْدُوقُ سِرِّهِ ۵۸۷۵ .

۸۳- ظَنَّ الْعَاقِلُ أَصْحَحَ مِنْ يَقِينِ الْجَاهِلِ ۶۰۴۰ .

۸۴- عِدَاوَةُ الْعَاقِلِ خَيْرٌ مِنْ صِدَاقَةِ الْجَاهِلِ ۶۲۹۵ . ۷۷- لَغْزَشُ عَاقِلٍ (وَ يَا عَالِمَ) مَحْذُورٌ اسْتِ (یعنی باید از آن دوری نمود ، زیرا خطرش بسیار و در اجتماع ناپسند خواهد بود) .

۷۸- لَغْزَشُ خَرْدَمَنْدِ سَخْتِ زَخْمِ زَدَنِ اسْتِ (بنا بر این باید عاقل در حفظ آبروی خود و دیگران بکوشد که لغزشی از او سر نزنند) .

۷۹- سُلْطَنَةُ عَاقِلٍ مَنَاقِبُ أَوْ رَا پَرَا كُنْدَهُ مِی سَازَد .

۸۰- طَرِيقَةُ وَ خَصْلَتُ خَرْدَمَنْدَانِ كَمِی خَوَاشِشِ وَ كَمِی غَفْلَتِ اسْتِ .

۸۱- شِیْوَةُ وَ طَرِيقَةُ صَاحِبَانِ عَقْلِهَا وَ خَرْدَهَا رُو آوَرْدَنِ بَرِ سَرَایِ بَاقِی (آخِرْتِ) وَ رُو گَرْدَانِیْدَنِ از خَانه فَنَا وَ نِیْسْتِی (دُنْیَا) وَ شِیْفَتَهُ شَدَنِ نَسْبَتِ

به جَنَّةِ المَأْوَى (بهشت مخصوص) خواهد بود .

۸۲- سینه عاقل صندوق سرّ اوست (یعنی باید آن را نگهداری کند) .

۸۳- گمان عاقل از یقین جاهل درست تر است (برای این که آن از روی تعقل و فکر است ، و این ممکن است از راه بی فکری و نادانی باشد) .

۸۴- دشمنی عاقل از دوستی نادان یا کم عقل بهتر است .

ص ۹۸۳

۸۵- غنی العاقل بعلمه ۶۳۸۱ .

۸۶- غنی العاقل بحکمته ، و عزّه بقناعته ۶۴۲۲ .

۸۷- قبیح عاقل خیر من حسن جاهل ۶۷۸۷ .

۸۸- کلّ عاقل مغموم (محزون) ۶۸۲۶ .

۸۹- کن عاقلا فی أمر دینک ، جاهلا فی أمر دنیاک ۷۱۶۳ .

۹۰- کلام العاقل قوت ، و جواب الجاهل سکوت ۷۲۲۴ .

۹۱- للعاقل فی کلّ عمل إحسان ۷۳۲۸ .

۹۲- للعاقل فی کلّ کلمه نبل ۷۳۳۴ .

۹۳- للعاقل فی کلّ عمل ارتیاض ۷۳۳۹ . ۸۵- توانگری عاقل و خردمند به علم و دانش اوست (یعنی اگر علم داشته باشد و مال نداشته باشد خود را صاحب ثروت می داند) .

۸۶- توانگری عاقل به کردار و علم درست او ، و عزتش به قناعت او خواهد بود .

۸۷- زشت عاقل بهتر از نیکوی جاهل است (و یا کار زشت عاقل بهتر از کار زشت جاهل خواهد بود) .

۸۸- هر عاقلی اندوهناک است (چون بی اعتباری دنیا را دیده و پیوسته در فکر آخرت است) .

۸۹- در امر دینت عاقل ، و در امر دنیایت جاهل باش .

۹۰- سخن عاقل قوت (غذای جان) و پاسخ جاهل سکوت است .

است (که یا نسبت به او باید شود در مقابل عمل هایش و یا نسبت به دیگران چون غیر احسان عملی انجام ندهد) .

۹۲- برای عاقل در هر سخنی زیرکی و یا نجابتی است .

۹۳- برای عاقل در هر عملی ریاضت کشیدن (و رام کردن نفس) است (یعنی

۹۸۴

۹۴- لیس للعاقل أن یکون شاخصا إلاً فی ثلاث : حظوه (خطوه) فی معاد ، أو مرّمه فی معاش ، أو لذّه فی غیر محرّم ۷۵۲۴ .

۹۵- لم یعقل من و له باللعب و استهتر باللّهو و الطّرب ۷۵۶۸ .

۹۶- من عقل فهم ۷۶۴۴ .

۹۷- من عقل عفّ ۷۶۴۶ .

۹۸- من عقل استقال ۷۶۶۹ .

۹۹- من عقل سمح ۷۶۹۵ .

۱۰۰- من عقل قنع ۷۷۲۴ .

۱۰۱- من عقل صمت ۷۷۴۵ .

۱۰۲- من لا- یعقل یهن ، و من یهن لا یوقّر ۷۹۲۷ . در هر کاری می کوشد رضایت خدا را بدست آورده و خواسته نفس را کنار زند) .

۹۴- برای خردمند صحیح نیست که رونده باشد مگر در سه چیز : نصیب و بهره و یا گام در باره معاد ، یا مرمت برای معاش (و ترمیم زندگانی) یا لذت در غیر حرام .

۹۵- صاحب عقل و دریافت نیست کسی که به بازی شیفته گشته و در شادی و طرب حریص شده است .

۹۶- کسی که عاقل باشد (به اندک تأملی راه رستگاری خود را) می فهمد .

۹۷- کسی که عاقل باشد پارسا گردد .

۹۸- کسی که عاقل باشد (همیشه از خدای آمرزنده و یا از کسانی که نسبت به آنها تقصیری نموده) طلب گذشت

کند .

۹۹- هر که عاقل باشد بخشش نماید .

۱۰۰- هر که عاقل باشد قناعت نماید .

۱۰۱- هر که عاقل باشد خاموش باشد .

۱۰۲- هر که عقل را بکار نبرد خوار شود ، و هر که خوار گردد تعظیم نشود .

ص ۹۸۵

۱۰۳- من عقل کثر اعتباره ۸۳۸۹ .

۱۰۴- من قلّ عقله کثر هزله ۸۵۵۶ .

۱۰۵- من عقل اعتبار بأمسه ، و استظهر لنفسه ۸۷۴۳ .

۱۰۶- من غلب عقله شهوته ، و حلمه غضبه کان جدیرا بحسن السیره ۸۸۸۷ .

۱۰۷- من عقل تیقظ من غفلته ، و تأهب لرحلته ، و عمر دار إقامته ۸۹۱۸ .

۱۰۸- من لم یکن أملك شیء به عقله لم ینتفع بموعظه ۸۹۹۲ .

۱۰۹- من لم یکن له عقل یزینه لم ینبل ۹۰۰۲ .

۱۱۰- من لم یکمل عقله لم تؤمن بوائقه ۹۱۸۹ . ۱۰۳- هر که عاقل باشد عبرت گرفتن او بسیار گردد .

۱۰۴- هر که عقلش کم باشد بازی او بسیار باشد .

۱۰۵- هر که عاقل باشد از روز گذشته خود (برای آینده) عبرت گرفته و برای نفسش احتیاط نماید .

۱۰۶- هر که عقل او بر شهوتش ، و بردباریش بر خشم او غلبه کند سزاوار به حسن سیرت باشد .

۱۰۷- هر که دریابد از (خواب) غفلتش بیدار گشته ، و برای کوچیدن آماده شده ، و سرای اقامت خود را آباد سازد .

۱۰۸- هر که عقلش نسبت به او مالک ترین چیز نباشد به پند و موعظه نفع نیابد .

۱۰۹- هر که برای او عقلی که او را زینت دهد نباشد به بزرگی نرسد .

۱۱۰- هر که عقلش کامل نباشد از مصائب و تباهی او ایمنی نیست

۱۱۱- من عقل الرّجل أن لا يتكلّم بجميع ما أحاط به علمه ۹۳۲۷ .

۱۱۲- من حقّ العاقل أن يقهر هواه قبل ضده ۹۳۳۴ .

۱۱۳- من حقّ اللّبيب أن يعدّ سوء عمله ، و قبح سيرته من شقاوه جدّه و نحسه ۹۳۳۶ .

۱۱۴- من کمال عقلک استظهارک علی عقلک ۹۴۲۱ .

۱۱۵- ما عقل من أطال أمله ۹۵۱۳ .

۱۱۶- ما کذب عاقل ، و لا زنی مؤمن ۹۵۳۱ .

۱۱۷- مروّه العاقل دینه ، و حسبه أدبه ۹۷۷۹ .

۱۱۸- نصف العاقل احتمال ، و نصفه تغافل ۹۹۶۸ . ۱۱۱- از عقل مرد (یا آدمی) است که به همه آنچه علمش به آن احاطه دارد تکلم ننماید ، (زیرا ممکن است فاجعه آور باشد و یا عقلها آن را نپذیرد) .

۱۱۲- از حق عاقل (و بر او لازم است) آنکه پیش از دشمن به خواهش خود غلبه نماید .

۱۱۳- از حق عاقل این است که بدی عمل و زشتی طریقه و شیوه خود را از بدی بخت خود و نحوست آن شمارد (پس بکوشد آن را به هر وسیله شده رفع کند) .

۱۱۴- از کمال عقل تست احتیاط تو بر عقل خود (نه به مقتضای خواهش و هوای خود) .

۱۱۵- عاقل نیست کسی که آرزویش را طول داده است .

۱۱۶- هیچ عاقل نیست کسی که آرزویش را طول داده است .

۱۱۶- هیچ عاقلی دروغ نگوید ، و هیچ مؤمنی زنا نکند (و لذا روایت دارد زمانی که مؤمن زنا کند ایمان از او سلب می شود) .

۱۱۷- آدمیت و مردانگی عاقل دین او ، و حسب او

۱۱۸- نصف عاقل تحمل (بی ادبی ها و آزار مردم بوده) و نصف (دیگر) او تغافل و چشم پوشی است .

ص ۹۸۷

۱۱۹- لا فقر لعاقل ۱۰۴۴۹ .

۱۲۰- لا یلغی العاقل مغرورا ۱۰۵۶۳ .

۱۲۱- لا أشجع من لیب ۱۰۵۹۱ .

۱۲۲- لا ینبغی أن یعدّ عاقلا من یغلبه الغضب و الشّهوه ۱۰۸۹۸ .

۱۲۳- ینبغی للعاقل أن لا یخلو فی کلّ حاله عن طاعه ربّه ، و مجاهده نفسه ۱۰۹۲۲ .

۱۲۴- ینبغی للعاقل أن یعمل للمعاد ، و یتکثر من الرّاد قبل زهوق نفسه ، و حلول رمسه ۱۰۹۲۳ .

۱۲۵- ینبغی للعاقل أن یقدّم لآخرته ، و یعمر دار إقامته ۱۰۹۳۲ .

۱۲۶- ینبغی للعاقل أن یکتسب بماله المحمده ، و یصون نفسه عن المسأله ۱۰۹۴۲ . ۱۱۹- هیچ فقری برای عاقل نیست (زیرا که بالاتر از مال را دارا است) .

۱۲۰- یافت نمی شود خردمند فریب خورده شده .

۱۲۱- نیست دلیرتر از عاقل .

۱۲۲- سزاوار نیست که عاقل شمرده شود کسی که بر او خشم و شهوت غلبه کند .

۱۲۳- برای عاقل سزاوار آنست که در هر حال از اطاعت پروردگارش ، و جهاد با نفس خود خالی نباشد .

۱۲۴- برای عاقل سزاوار چنین است که برای روز بازگشت عمل کرده ، و از توشه زیاد بر گیرد پیش از رفتن نفس خویش و فرود آمدن در قبر خود .

۱۲۵- برای عاقل سزاوار این است که برای آخرت خود پیش فرستد ، و سرای اقامت خود را (آخرت) آباد سازد .

۱۲۶- برای عاقل سزاوار این است که به مال خود مدح و ستایش مردم را

الجاهل مخاطبه الطيب المریض ۱۹۴۴ .

۱۲۸- ینبغی للعافل أن یكثر من صحبه العلماء و الأبرار ، و یجتنب مقارنه الأشرار و الفجار ۱۰۹۴۹ .

۱۲۹- ینبغی للعافل أن یحترس من سکر المال ، و سکر القدره ، و سکر العلم ، و سکر المدح ، و سکر الشّباب فإنّ لكلّ ذلك ریاحا خبیثه ، تسلب العقل ، و تستخفّ الوقار ۱۰۹۴۸ .

۱۳۰- ینبغی للعافل إذا علّم أن لا یعنف ، و إذا علّم أن لا یأنف ۱۰۹۵۴ .

۱۳۱- ینبغی عن عقل کلّ امری ء ما ینطق به لسانه ۱۱۰۰۸ .

۱۳۲- ینبغی عن عقل کلّ امری ء لسانه ، و یدلّ علی فضله بیانه ۱۱۰۴۶ . کسب کرده ، و نفسش را از مسئلت و درخواست نگه دارد .

۱۲۷- برای خردمند سزاوار این است که با جاهل سخن گوید ، مانند سخن گفتن طیب با مریض (یعنی با مهربانی و دلسوزی با تصمیم مداوا کردن نادانی او) .

۱۲۸- برای عاقل سزاوار چنین است که همنشینی و صحبت علماء و نیکوکاران را بسیار نموده ، و از همراهی بدان و فاسقان کناره کند .

۱۲۹- برای عاقل سزاوار چنین است که خود را از مستی مال ، و مستی قدرت ، و مستی علم ، و مستی ستایش ، و مستی جوانی نگهداری کند ، زیرا برای همه اینها بادهای پلیدی باشد که عقل را برطرف ساخته ، و آرامش و وقار را سبک گرداند .

۱۳۰- برای عاقل سزاوار این است که هر گاه تعلیم کند درشتی ننماید ، و هر گاه تعلیم شود آن را ننگ و عار خود نداند .

۱۳۱- از عقل هر مردی خبر خواهد داد

آنچه را که زبان او به آن گویا می شود .

۱۳۲- از عقل هر مردی (و هر آدمی) زبانش خبر می دهد (و از این راه می توان به مقدار عقل گوینده پی برد) و بر فضلش بیان او راهنمایی کند .

ص ۹۸۹

۱۳۳- يعجبني من الرجل أن يري عقله زائدا على لسانه ، ولا يري لسانه زائدا على عقله ۱۰۴۷ .

۱۳۴- أطع العاقل تغنم ۲۲۶۳ .

۱۳۵- ربما عمى اللبيب عن الصواب ۵۳۷۷ .

العلل و المعلومات

۱- لترجعن الفروع على أصولها و المعلومات إلى عللها و الجزئيات إلى كلياتها ۷۳۶۷ . ۱۳۳- مرا از مردی خوش آید که عقلش زائد بر زبانش باشد ، و دیده نشود که زبانش زائد بر عقلش گردد .

۱۳۴- خردمند را اطاعت نما تا نفع عمده بری .

۱۳۵- بسا خردمند از راه راست نابینا گردد (پس نباید به عقل مغرور شد بلکه باید تسلیم قضا و قدر بود) .

علل و معلومات ۱- هر آینه به طور حتم فروع بر اصول ، و معلومات به علل ، و جزئیات به کلیات خود برگشت خواهد نمود (اگر این عبارت از آن حضرت باشد و مربوط به فلاسفه و یا صوفیه نباشد ، ممکن است مراد این باشد چنانکه علامه بزرگوار مرحوم خوانساری فرموده : هر که را اصل و نژاد پاکیزه و نیکو باشد او نیز پاکیزه و نیکو باشد یا رجوع هر کسی به طینت خود چون طینت ها مختلف است یا برگشت نتایج به مقدمات است اگر صحیح باشند صحیح خواهند بود و گرنه نادرست در آید و الله العالم) .

ص ۹۹۰

العالم العلوی

۱- سئل - عليه السلام - عن العالم العلوی فقال : صور عاریه عن المواد ، عالیه عن القوه و الاستعداد ، تجلی لها فأشرق ، و طالعتها فتلاأیت ، فألقى فی هویتها مثاله ، فأظهر عنها أفعاله ، و خلق الإنسان ذا نفس ناطقه ، إن زکّاهما بالعلم و العمل فقد شابها جواهر أوائل عللها ، و إذا اعتدل مزاجها و فارقت الأضداد فقد شارك بها السبع الشداد ۵۸۸۵ . عالم بالا ۱- از آن بزرگوار از جهان بالا (یعنی عالم

مجردات که به حسب مرتبه از عالم اجسام و مادیات بالاتر است) پرسیده شد فرمود: صورت هاینده برهنه از ماده ها (مانند مقدار و شکل و حجم) بلندتر از قوه و استعدادند (یعنی هر چه از کمالات دارند بالفعل است زیرا که قوه و استعداد از لوازم مادیات می باشند چنانکه در بشر متصور است) خداوند برای آنها منکشف گردیده و تاییده پس نورانی شدند و بر آنها طلوع نموده و بر آنها نور افشانی کرد پس درخشان گردیدند، و در هویت و تشخیص آنان مثال و شباهت خود را إلقاء نمود، پس از آنها افعال خویش را ظاهر فرمود (ممکن است مقصود این باشد که آنها را همچون خود مجرد قرار داد و خلقت را از کارهای آنها مقرر نمود همچون وسائط دیگر مانند خلقت طیر بدست حضرت عیسی - علیه السلام - و یا آنکه مراد این است که آنها متخلق به اخلاق الهی هستند) و انسان را صاحب نفس دریابنده آفرید، اگر آن را به علم و عمل پاکیزه گرداند پس در حقیقت مشابه با گوهرهای علت های آنها (عقول مقدسه که به قول حکماء وسائط در ایجاد موجوداتند و علل آنها منتهی به آنها شود) خواهد گردید، و چون مزاج آن معتدل باشد (یعنی در حرارت و برودت و رطوبت و ییوست و از اضرار جدا گرد، چنانکه باید آدمی شجاع باشد از جبن دور گردد یا جواد و سخی باشد از بخل پرهیزد و همچنین...) پس

ص ۹۹۱

العلم

قسمت اول

۱- العلم یهدی إلى الحقّ ۱۵۸۱ .

۲- العلم مصباح

العقل ، و ينبوع الفضل ۱۵۸۳ .

۳- العلم قاتل الجهل ، و مكسب الثبل ۱۵۸۴ .

۴- العلم بلا عمل و بال ۱۵۸۷ .

۵- العلم كنز عظيم لا يفنى ۱۵۸۹ .

۶- العلم أحد الحياتين ۱۶۲۶ . در حقیقت با آن هفت آسمان محکم شریک گردد یا او با هفت آسمان محکم شریک خواهد شد در این که مصدر خیرات باشند (مخفی نماند که اگر این عبارات از حضرت علی - علیه السلام - باشد علم آن را باید به خودش واگذار کرد زیرا او درک عالم علوی را نموه و از حیطة فکر و علم ما خارج است و اگر از آن بزرگوار نیست چنانکه علامه بزرگوار خوانساری شارح غرر فرموده گمان فقیر این است که کلام یکی از حکماء بوده که بعضی برای ترویج آن را نسبت به آن حضرت داده پس تلاش زیادتر برای شرح محتوای آن وقت بیشتری را خواهد گرفت و باید به کتب فلسفه مراجعه نمود .

دانش ۱- دانش به سوی حق راهنمائی می کند .

۲- دانش چراغ خرد و چشمه افزونی و برتری است .

۳- دانش کشنده نادانی ، و کسب کننده (یا آلت) نجات (یا تندی زیرکی) است .

۴- علم بی عمل سختی و سنگینی است .

۵- علم گنج بزرگی است که تمام شدنی نیست .

۶- دانش یکی از دو زندگانی است .

ص ۹۹۲

۷- العلم أفضل الأیسین ۱۶۵۴ .

۸- العلم أفضل الجمالین ۱۶۷۱ .

۹- العلم بالله أفضل العلمین ۱۶۷۴ .

۱۰- العلم وراثه کریمه ، و نعمه عمیمه ۱۷۰۱ .

۱۱- العلم ینجی من الارتباك فی الحیره ۱۷۳۵ .

١٢- العلم يدلّ على العقل فمن علم عقل ١٧٣٥ .

١٣- العلم محيي

النفس و منير العقل ، و مميت الجهل ۱۷۳۶ .

۱۴- العلم ثمره الحكمة و الصواب من فروعها ۱۷۵۲ .

۱۵- العلم أفضل شرف من لا قديم له ۱۸۰۸ .

۱۶- العلم أكثر من أن يحاط به ، فخذوا من كل علم أحسنه ۱۸۱۹ .

۱۷- العلم حاكم ، و المال محكوم عليه ۱۸۳۴ . ۷- دانش افزون ترين دو انيس است .

۸- دانش برترين دو جمال است .

۹- علم به خدا افزونترين دو علم است .

۱۰- علم وراثت گرامی و نعمتی است عام .

۱۱- علم (آدمی را) از فرو رفتن در حیرانی نجات می بخشد .

۱۲- دانش دلالت می کند بر عقل پس هر که علم دارد عقل دارد .

۱۳- دانش زنده کننده نفس ، و روشن کننده عقل ، و میراننده نادانی است .

۱۴- دانش میوه حکمت ، و راست روی از شاخه های آنست .

۱۵- دانش برترين شرف کسی است که برای او قدیمی نباشد .

۱۶- دانش بیشتر از آنست که به آن احاطه توان کرد پس از هر علمی نیکوتر آن را فرا گیرد .

۱۷- دانش حاکم است ، و ثروت محکوم علیه است .

ص ۹۹۳

۱۸- العلم یرشدک إلی ما أمرک اللّٰه به ، و الزّهد یسهّل لک الطّریق إلیه ۱۸۳۵ .

۱۹- العلم خیر من المال ، العلم یحرسک و أنت تحرس المال ۱۹۲۳ .

۲۰- العلم مقرون بالعمل فمن علم عمل ۱۹۴۳ .

۲۱- العلم یهتف بالعمل فإن أجابه و إلاً ارتحل ۱۹۴۴ .

٢٢- العلم يرشدك ، و العمل يبلغ بك الغايه ٢٠٦٠ .

٢٣- العلم أول دليل ، و المعرفه آخر نهايه ٢٠٦١ .

٢٤- العلم علمان : مطبوع ، و مسموع ، و لا ينفع المطبوع ، إذا

لم يك مسموع ۲۱۰۲ . ۱۸- دانش ترا به سوي آنچه خداوند به آن فرمان داده ارشاد مي كند و زهد و بي رغبتی به دنيا راه به سوي آن را براي تو آسان مي نمايد .

۱۹- علم بهتر از مال است ، علم تو را ننگهانی مي كند ، و تو مال را ننگهانی مي كني ۲۰- دانش با عمل همراه است پس هر كه دانا شد عمل خواهد كرد .

۲۱- علم عمل را صدا مي كند ، پس اگر پاسخ آن را داد كه هيچ و گرنه كوچ مي كند .

۲۲- علم تو را ارشاد مي نمايد و عمل تو را به منتهای مطلب مي رساند .

۲۳- علم نخستین راهنما ، و معرفت آخرین پایان است (چون شناخت خداست كه انسان را به مدارج عالیه مي رساند) .

۲۴- علم دو علم است : علمی كه به طبع و سلیقه تحصیل شود ، و علمی كه باید از پیامبر یا امام به واسطه یا بی واسطه شنید ، و مطبوع آن سودی نبخشد هنگامی كه مسموع آن نباشد (زیرا نفع با علوم سمعی است اگر علوم شرعی نباشد با علوم

ص ۹۹۴

۲۵- اخبر تقل ۲۲۴۵ .

۲۶- اطلب العلم تزدد علما ۲۲۷۶ .

۲۷- اقتن العلم فإئك إن كنت غتیا زانك ، و إن كنت فقیرا مانك ۲۳۳۱ .

۲۸- اطلبوا العلم ترشدوا ۲۴۷۸ .

۲۹- اكتسبوا العلم يكسبكم الحياه ۲۴۸۶ .

۳۰- امتاحوا (امتحوا) من صفو عين قد روقت من الكدر ۲۵۱۷ .

۳۱- اطلبوا العلم تعرفوا به ، و اعملوا به تكونوا من أهله ۲۵۳۱ . دیگر سودی عائد انسان نخواهد گردید (.

۲۵- دانا شو تا بگوئی .

۲۶- طلب علم كن

تا زیاد کنی علمی را .

۲۷- کسب علم کن چون اگر تو توانگر باشی تو را زینت بخشد و اگر تهیدست باشی مؤنه مخارج تو را متحمل شود .

۲۸- طلب علم کنید تا راه راست و درست یابید .

۲۹- کسب علم کنید تا برای شما کسب نماید حیات و زندگی را .

۳۰- از چشمه صافی که از تیره گی صاف گردانیده شده آب بردارید (یعنی انسان باید علم خود را از انبیاء و ائمه - علیهم السلام - که سهو و خطا و نسیانی در آنان تصور نمی شود فرا گیرد ، و یا از کسانی که در خط آنان بوده و از آن چشمه صافی سیراب گشته اند) .

۳۱- طلب علم کنید تا شناخته شوید به آن ، و به آن عمل نمائید تا از اهل آن باشید (ممکن است نظر مبارک حضرت این باشد در طلب علم چنان باید اهتمام ورزید که شهرت پیدا کنید ، نه آنکه با بی حالی درس بخوانید ، و از طرفی تا به علم هم عمل نکنید اهل علم نخواهید شد ، گر چه در ظاهر در طبقه علماء بشمار آئید ،

ص ۹۹۵

۳۲- أَلَا لَا يَسْتَحْيِينَنَّ مَنْ لَا يَعْلَمُ أَنْ يَتَعَلَّمَ ، فَإِنَّ قِيَمَةَ كُلِّ امْرَأٍ مَا يَعْلَمُ ۲۷۸۷ .

۳۳- أَلَا لَا يَسْتَقْبِحَنَّ مَنْ سَأَلَ عَمَّا لَا يَعْلَمُ أَنْ يَقُولَ لَا أَعْلَمُ ۲۷۸۸ .

۳۴- أَنْفَعُ الْعِلْمُ مَا عَمِلَ بِهِ ۲۹۳۳ .

۳۵- أَحْسَنُ الْعِلْمِ مَا كَانَ مَعَ الْعَمَلِ ۳۱۰۸ .

۳۶- أَشْرَفُ الْعِلْمِ مَا ظَهَرَ فِي الْجَوَارِحِ وَالْأَرْكَانِ ۳۱۱۷ .

۳۷- أَوْضَعُ الْعِلْمِ مَا وَقَفَ عَلَى اللِّسَانِ ۳۱۱۸ .

۳۸- أَغْلَبُ النَّاسِ مَنْ غَلَبَ هَوَاهُ بَعْلَمَهُ ۳۱۸۱ .

۳۹- أَوْلَى الْعِلْمِ بِكَ مَا لَا

يَتَقَبَّلُ الْعَمَلُ إِلَّا بِهٖ ٣٣٣٥ . اهل علم کسانی هستند که عمل به علم نمایند .

٣٢- آگاه باشید ، هرگز نباید شرم کند کسی که نمی داند از این که بیاموزد ، زیرا که ارزش هر مردی به اندازه دانش اوست

٣٣- آگاه باشید نباید البته زشت شمرد کسی که از او سؤال شود از چیزی که نمی داند آنکه بگوید : نمی دانم (چون ندانستن عیب نیست ندانسته پاسخ دادن عیب بزرگی است) .

٣٤- سودمندترین علم علمی است که به آن عمل شود .

٣٥- بهترین علم آنست که با عمل باشد .

٣٦- برترین علم آنست که در اعضا و جوارح بدن آشکار گردد ، (به این معنی که به آن عمل شود) .

٣٧- پست ترین علم آنست که بایستد بر زبان (یعنی به آن عمل نشود) .

٣٨- غالب ترین مردم کسی است که به وسیله علمش بر خواهش خود غلبه نموده باشد .

٣٩- سزاوارترین علم برای تو آنست که عمل پذیرفته نشود مگر بسبب آن (که

ص ٩٩٦

٤٠- أوجب العلم عليك ما أنت مسئول عن العمل به ٣٣٣٦ .

٤١- ألزم العلم بك ما دلّك على صلاح دينك ، و أبان لك عن فساد ٣٣٣٧ .

٤٢- أحمد العلم عاقبه ما زاد في عملك في العاجل ، و أزلّفك في الآجل ٣٣٣٨ .

٤٣- إنَّ أفضل العلم السّكينة ، و الحلم ٣٤٤٢ .

٤٤- إنَّ الثّار لا ينقصها ما أخذ منه ، و لكن يخذها أن لا تجد حطبا ، و كذلك العلم لا يفنيه الاقتباس ، لكن بخل الحاملين له سبب عدمه ٣٥٢٠ . عبارت از معارف الهیّه باشد) .

٤٠- واجب ترین علم بر

تو آنست که تو از عمل به آن پرسیده شوی ، (و آن علمی است که بر انسان واجب عینی و یا کفائی باشد ، نه علمی که موجب مزیت و فضلی است که تحصیل آنها محبوب بوده ولی لزومی ندارد) .

۴۱- لازم ترین علم بر تو آنست که تو را بر صلاح دینت رهبری کرده ، و تو را از فساد آن جدا نماید ، یا دین درست و فاسد را برای تو روشن کند .

۴۲- ستوده ترین علم به حسب عاقبت آنست که در عملت در دنیا افزوده ، و در آخرت (به رحمت خدا) نزدیک گرداند .

۴۳- براستی که افزون ترین علم وقار و آرامش ، و بردباری است .

۴۴- براستی که از آتش کم نمی شود به واسطه آنچه از آن گرفته می شود (مثل این که از یک چراغ هزاران چراغ را روشن کنند از آتش آن کم نخواهد شد) ولی آن را خاموش می نماید که هیزمی را نیابد یا نیابی ، علم همه چنین است ، فرا گرفتن آن را فانی نمی نماید ، ولی بخیلی حمل کنندگان آن (علماء) سبب نابودی آنست (یعنی باید پیوسته تعلیم نمود تا آنکه باقی بماند) .

ص ۹۹۷

۴۵- إِنَّ اللَّهَ سَبَّحَانَهُ يَمْنَحُ الْمَالَ مَنْ يَحِبُّ وَيَبْغِضُ وَلَا يَمْنَحُ الْعِلْمَ إِلَّا مَنْ أَحَبَّ ۳۵۲۲ .

۴۶- إِنَّ الْعِلْمَ يَهْدِي ، وَ يَرِشِدُ ، وَ يَنْجِي ، وَ إِنَّ الْجَهْلَ يَغْوِي ، وَ يَضِلُّ ، وَ يَرْدِي ۳۶۳۲ .

۴۷- الْعِلْمُ يَنْجِدُ ۵ .

۴۸- الْعِلْمُ بِالْفَهْمِ ۳۸ .

۴۹- الْعِلْمُ كَنْزٌ ۶۴ .

۵۰- الْعِلْمُ عَزٌّ ، الطَّاعَةُ حَرْزٌ ۹۲ .

۵۱- الْعِلْمُ دَلِيلٌ

۵۲- العلم ینجیک ، الجهل یردیک ۱۵۰ .

۵۳- العلم جلاله ، الجهاله ضلاله ۱۶۳ . ۴۵- براستی که خداوند سبحان مال را به کسی که دوست و دشمن می دارد می بخشد ، و علم را نمی بخشد مگر به کسی که دوست می دارد .

۴۶- براستی که علم هدایت کرده ، و ارشاد نموده ، و رستگاری می دهد ، و بدرستی که نادانی و جهل گمراه کرده ، و به ضلالت کشانده ، و هلاک می گرداند .

۴۷- علم و دانش بلند می گرداند .

۴۸- دانش بدر یافتن است (یعنی به عمق آن پی بردن است نه تنها شنیدن باشد) .

۴۹- دانش گنج است .

۵۰- دانش عزت ، و فرمانبرداری پناه است .

۵۱- دانش راهنماست .

۵۲- دانش تو را رستگار ساخته ، و نادانی تو را تباه می سازد .

۵۳- دانائی بزرگی ، و نادانی گمراهی است .

ص ۹۹۸

۵۴- العلم حیاه ، الإیمان نجاه ۱۸۵ .

۵۵- العلم مجله ، الجهل مضله ۲۰۴ .

۵۶- العلم حرز ۲۱۸ .

۵۷- العلم بالعمل ۲۳۴ .

۵۸- العلم ممیت الجهل ۲۶۹ .

۵۹- العلم زین الحسب ۲۸۴ .

۶۰- العلم قائد الحلم ۳۰۳ .

۶۱- العلم أفضل شرف ۴۸۱ .

۶۲- العلم مصباح العقل ۵۳۶ . ۵۴- علم و دانش زندگانی ، و ایمان رستگاری خواهد بود .

۵۵- دانش محل بزرگی ، و نادانی جایگاه گمراهی ، یا دانش بزرگ کننده ، و نادانی گمراه سازنده است .

۵۶- دانش پناه است (زیرا که انسان را از آفات و بدیها حفظ می کند) .

۵۷- علم با عمل است (و گر نه در حقیقت علم بی عمل علم نیست) .

۵۸- دانش میراننده نادانی است (یعنی علم جهل

را می کشد که همراه دلیل و برهان و عمل باشد و گرنه آن علم میراننده جهل نخواهد بود چنانکه دیده می شود بسیاری عالمند ولی در اتخاذ طریق و روش و عمل از جاهلان نیز جاهل ترند (...).

۵۹- دانش زینت کرم یا زینت سرمایه شرف و افتخار است .

۶۰- دانش کشاننده بردباری است .

قسمت دوم

۶۱- دانش برترین شرف و بلندی مرتبه است .

۶۲- دانش چراغ عقل است (یعنی بدون علم عقل پیوسته به راه صحیح نرود ، و یا علم چراغی است که عقل آن را روشن ساخته است) .

ص ۹۹۹

۶۳- العلم خیر دلیل ۵۹۰ .

۶۴- العلم أجلّ بضاعه ۶۱۲ .

۶۵- العلم أعظم کتّز ۶۲۰ .

۶۶- العلم حياه و شفاء ۶۸۸ .

۶۷- العلم حجاب من الآفات ۷۲۰ .

۶۸- العلم أعلى فوز ۷۳۱ .

۶۹- العلم أفضل قنيه ۸۱۲ .

۷۰- العلم مرکب الحلم ۸۱۷ .

۷۱- العلم أصل کلّ خیر ۸۱۸ .

۷۲- العلم عنوان العقل ۸۲۸ .

۷۳- العلم لقاح المعرفه ۸۳۰ . ۶۳- دانش بهترین دلیل است .

۶۴- دانش برترین سرمایه است .

- ۶۵- دانش بزرگترین گنج است .
- ۶۶- دانش حیات و شفاء است .
- ۶۷- دانش مانع از آفت هاست .
- ۶۸- دانش برترین پیروزی است .
- ۶۹- دانش برترین کسب شده است .
- ۷۰- دانش مرکب بردباری است .
- ۷۱- دانش ریشه هر خیر و نیکی است .
- ۷۲- دانش نشانه خرد است .
- ۷۳- دانش زائیده شده شناسائی است (و یا علم مبدأ پیدایش و بارور شدن معرفت خواهد بود) .

ص ۱۰۰۰

- ۷۴- العلم ینجد الفکر ۸۳۲ .
- ۷۵- العلم نعم دلیل ۸۳۷ .
- ۷۶- العلم أفضل (أشرف) هدایه ۸۴۶ .
- ۷۷- العلوم نزهه الأدباء ۹۹۳ .
- ۷۸- العلم أصل

الحلم ۱۰۰۳ .

۷۹- العلم قاتل الجهل ۱۰۳۰ .

۸۰- العلم داعی الفهم ۱۰۳۲ .

۸۱- العلم لا ینتهی ۱۰۵۴ .

۸۲- العلم کثیر ، و العمل قليل ۱۲۲۳ .

۸۳- العلم کنز عظیم لا یفنی ۱۲۳۴ .

۸۴- العلم رشد لمن عمل به ۱۲۷۷ . ۷۴- دانش فکر را یاری و تقویت می نماید .

۷۵- دانش خوب راهنمائی است .

۷۶- دانش برترین راهنمائی است .

۷۷- دانش ها سیر گاه ادیبان است .

۷۸- دانش بیخ و ریشه بردباری است .

۷۹- دانش قاتل نادانی است .

۸۰- دانش دعوت کننده فهم است .

۸۱- علم پایان پذیر نیست (یعنی هر چه انسان از آن فرا گیرد باز هم مجهولات فراوان است و بشر نیازمند به تحصیل دانش است .

۸۲- علم بسیار است و عمل کم .

۸۳- دانش گنج عظیمی است که تمام نشود .

۸۴- دانش رشد و استقامتی است در راه حق برای کسی که به آن عمل نماید .

ص ۱۰۰۱

۸۵- العلم کلّه حجّه إلّا ما عمل به ۱۳۹۹ .

۸۶- العلم جمال لا يخفى و نسيب لا يجفى (لا يخفى) ۱۴۶۳ .

۸۷- العلم زين الأغنياء ، و غنى الفقراء ۱۵۲۶ .

۸۸- إنّما زهد النَّاسِ في طلب العلم كثره ما يرون من قلّه من عمل بما علم ۳۸۹۵ .

۸۹- آفه العلم ترك العمل به ۳۹۴۸ .

۹۰- إذا سمعتم العلم فألّطوا (فأكظّوا ، فانطوا) عليه ، فلا تشوبوه بهزل ، ۸۵- دانش همه اش حجت (یعنی آدمی به وسیله آن مؤاخذه خواهد شد) مگر آنچه به آن عمل شود .

۸۶- دانش جمالی است که پوشیده نیست و خویشی است که قطع صله نمی کند ، و با دانش جمالی است زائل نشدنی و خویشی

است غیر پوشیده (و یا عزّت خود را از دست نمی دهد) .

۸۷- دانش زینت توانگران ، و توانگری بیچارگان است (چون علم ثروتمند و فقیر را به وظیفه مناسب حالشان آشنا کرده ، توانگری و درویشی آنها را منحرف نخواهد کرد) .

۸۸- جز این نیست ، مردم را در طلب علم بی رغبت نموده زیاد دیدن کسی که کمتر به علم خویش عمل می نماید (چنین کاری سبب بی رغبتی و دوری خواهد شد ، که مباداد خود اهل علم شده و نتواند به دانش خویش عمل کند ، و یا وقتی مردم در عالم عمل نمی بینند از دین و دانش دل سرد می گردند ، زیرا همگی در صاحب علم در انتظار عمل به علم اند) .

۸۹- آفت علم عمل نکردن به آنست .

۹۰- هر گاه علمی را شنیدید ، پس آن را (از غیر اهلش) بپوشانید (و یا بر سر آن سخت بایستید و در حفظ آن بکوشید و یا در ترویج آن ایستادگی کنید) و آن را به

ص ۱۰۰۲

فتمجّه القلوب ۴۱۵۷ .

۹۱- إذا رمتم الانتفاع بالعلم فاعملوا به ، و أكثروا الفكر فی معانیه ، تعه القلوب ۴۱۵۸ .

۹۲- إذا زاد علم الرّجل زاد أدبه ، و تضاعفت خشيته لرّبه ۴۱۷۴ .

۹۳- بالعلم تعرف الحکمه ۴۱۹۲ .

۹۴- بالعلم تكون الحياه ۴۲۲۰ .

۹۵- بالعلم يستقيم المعوج ۴۲۳۴ .

۹۶- بذل العلم زكاه العلم ۴۴۳۶ .

۹۷- بالعلم تدرک درجه الحلم ۴۴۳۷ . بازی آمیخته ننمائید (یعنی آن را سهل نگیرید) پس دلها آن را از دهن بیرون اندازد (یعنی قبولش نمی کند) .

۹۱- هر گاه طالب

انتفاع از دانشید و مایلید که از آن سودمند شوید پس به آن عمل نمائید و در معانی آن بسیار فکر و اندیشه کنید تا دلها آن را نگه دارد .

۹۲- هر گاه علم مرد زیاد گردد ادب او زیاد خواهد شد ، و ترس او برای پروردگارش دو چندان خواهد گردید .

۹۳- به وسیله علم و دانش حکمت (یعنی راستی در گفتار و کردار) شناخته می شود .

۹۴- به سبب علم زندگی ، (و یا حیات جاوید و رستگاری آخرت) بدست خواهد آمد .

۹۵- به وسیله دانش راه کج مستقیم خواهد گشت .

۹۶- بذل علم و عطا کردن آن زکات علم خواهد بود (یعنی سبب زیادی و پاکیزگی آن شود) .

۹۷- به سبب علم و دانش درجه و پایه بردباری بدست آید .

ص ۱۰۰۳

۹۸- تمام العلم استعماله ۴۴۶۳ .

۹۹- تمام العلم العمل بموجه ۴۴۸۲ .

۱۰۰- تارك العمل بالعلم غير واثق بثواب العمل ۴۵۱۲ .

۱۰۱- ثمره العلم معرفه الله ۴۵۸۶ .

۱۰۲- ثمره العلم العباده ۴۶۰۰ .

۱۰۳- ثمره العلم العمل به ۴۶۲۴ .

۱۰۴- ثمره العلم العمل للحياه ۴۶۲۷ .

۱۰۵- ثمره العلم إخلاص العلم ۴۶۴۲ .

۱۰۶- ثروه العلم تنجی و تبقی ۴۷۰۶ .

۱۰۷- جمال العلم نشره ، و ثمرته العمل به ، و صيانتته وضعه في ۹۸- تمامی علم و علم تمام بکار بردن (یعنی عمل به آنست)

۹۹- تمامی علم عمل کردن به مقتضای آنست .

۱۰۰- ترک کننده عمل به دانش اعتماد به پاداش عمل نخواهد داشت (زیرا اگر به ثواب مطمئن بود به علم خود عمل می نمود).

۱۰۱- میوه علم معرفت خداست (بنا بر این

باید از علم شناخت الیه حاصل گردد) .

۱۰۲- میوه علم عبادت است .

۱۰۳- میوه علم و دانش عمل به آنست (و گرنه علم بی عمل چون درخت بی ثمر خواهد بود) .

۱۰۴- میوه علم و دانش عمل کردن برای حیات (جاوید) است .

۱۰۵- ثمره علم و دانش خالص گردانیدن عمل است .

۱۰۶- علم بسیار رستگاری بخشیده و پاینده می دارد .

۱۰۷- زیبایی علم نشر آن ، و ثمره آن عمل کردن به آن ، و نگهداریش گذاشتن

ص ۱۰۰۴

أهله ۴۷۵۴ .

۱۰۸- خیر العلم ما نفع ۴۹۵۱ .

۱۰۹- خیر العلوم ما أصلحك ۴۹۶۲ .

۱۱۰- خیر العلم ما قارنه العمل ۴۹۶۸ .

۱۱۱- خیر العلم ما أصلحت به رشادك ، و شرّه ما أفسدت به معادك ۵۰۲۳ .

۱۱۲- خذوا من كلّ علم أحسنه ، فإنّ النحل يأكل من كلّ زهر أزينه ، فيتولّد منه جوهران نفيسان : أحدهما فيه شفاء للنّاس ، و الآخر يستضاء به ۵۰۸۲ .

۱۱۳- رأس الفضائل العلم ۵۲۳۴ . آن در میان اهل آن می باشد (و به غیر اهل آموخته نشود) .

۱۰۸- بهترین علم علمی است که سودمند باشد .

۱۰۹- بهترین علوم آنست که تو را اصلاح نماید .

۱۱۰- بهترین علم آنست که عمل با آن توأم باشد .

۱۱۱- بهترین علم آنست که به واسطه آن راه یافتن خود را اصلاح کنی ، و بدترین آن آنست که معاد خویش را فاسد نمائی .

۱۱۲- از هر علمی نیکوتر آن را فرا گیرید (که همان علم الهی اصول و فروع دین و اخلاق و مانند آن باشد) زیرا که زنبور
عسل از هر شکوفه زیباتر آن را می خورد

، و در نتیجه از آن دو جوهر نفیس و قیمتی بوجود آید : یکی از آنها (عسل است که خداوند در باره آن فرموده) در آنست شفاء برای مردم و دیگری (موم است که) به وسیله آن بشر روشنی بدست آورد .

۱۱۳- سر فضیلت و افزونی ها علم و دانش است .

ص ۱۰۰۵

۱۱۴- رَبِّ عِلْمٍ أَدَّى إِلَى مُضَلَّتِكَ ۵۳۵۲ .

۱۱۵- زکاه العلم نشره ۵۴۴۴ .

۱۱۶- زکاه العلم بذله لمستحقّه ، و إجهاد النفس في العمل به ۵۴۵۸ .

۱۱۷- زين العلم الحلم ۵۴۶۳ .

۱۱۸- سبب الخشيه العلم ۵۵۳۵ .

۱۱۹- سل عمّا لا بدّ لك من علمه ، و لا تعذر في جهله ۵۵۹۵ .

۱۲۰- شرّ العلم ما أفسدت به رشادك ۵۶۹۴ .

۱۲۱- شرّ العلم علم لا يعمل به ۵۷۰۷ .

۱۲۲- شينان لا تبلغ غايتها : العلم ، و العقل ۵۷۶۸ . ۱۱۴- بسا علمي که به گمراهی تو کشاند (یا از جهت عمل نکردن ، و یا از نظر نبود قابلیت و استعداد) .

۱۱۵- زکات دانش نشر آنست (یعنی نشر علم سبب ازدیاد آن خواهد گردید) .

۱۱۶- زکات علم بخشش آنست به مستحق آن (یعنی تعلیم و آموزش آن بوده) و به تعب انداختن نفس در عمل به آن خواهد بود .

۱۱۷- زينت علم و دانش بردباری است .

۱۱۸- سبب ترس (از خدا) دانش است .

۱۱۹- از آنچه برایت از دانستن آن چاره ای نیست و در جهلش معذور نمی باشی سؤال نما (یعنی در آنچه یاد گرفتنش ضروری است) .

۱۲۰- بدترین علم آنست که به وسیله آن راه راست خود را فاسد نمائی .

-۱۲۱

بدترین علم علمی است که به آن عمل نشود .

۱۲۲- دو چیز است به نهایت آنها رسیده نمی شود : علم ، و عقل .

ص ۱۰۰۶

۱۲۳- شین العلم الصّلف ۵۷۸۴ .

۱۲۴- علیک بالعلم فإِنَّه وراثه کریمه ۶۰۸۹ .

۱۲۵- علم المنافق فی لسانه ۶۲۸۸ .

۱۲۶- علم المؤمن فی عمله ۶۲۸۹ .

۱۲۷- علم بلا عمل کشجر بلا ثمر ۶۲۹۰ .

۱۲۸- علم بلا عمل کقوس بلا وتر ۶۲۹۱ .

۱۲۹- علم لا ینفع کدواء لا ینجع ۶۲۹۲ .

قسمت سوم

۱۳۰- علم لا یصلحک ضلال ، و مال لا ینفعک و بال ۶۲۹۴ .

۱۳۱- علم بلا عمل حجّه لله علی العبد ۶۲۹۶ .

۱۳۲- غایه العلم حسن العمل ۶۳۵۷ . ۱۲۳- زشتی علم لاف زدن است .

۱۲۴- بر تو باد به دانش زیرا که آن میراثی است گرامی .

۱۲۵- علم منافق (دو چهره) در زبان اوست (یعنی بدون عمل است) .

۱۲۶- علم مؤمن در عمل اوست .

۱۲۷- علم بدون عمل مانند درخت بی میوه است .

۱۲۸- علم بدون عمل مانند کمان بی زه است .

۱۲۹- علمی که نفعی نبخشد مانند داروئی است که اثر بخش نباشد .

۱۳۰- علمی که تو را اصلاح نکند گمراهی ، و مالی که به تو سود نرساند زر و وبال است .

۱۳۱- علمی که بدون عمل است برای خدا علیه بنده حجت خواهد بود (یعنی در قیامت انسان حجتی ندارد که من نمی دانستم) .

۱۳۲- نتیجه و پایان کار علم نیکوئی عمل است .

ص ۱۰۰۷

۱۳۳- غایه العلم الخوف من الله سبحانه ۶۳۷۷ .

۱۳۴- غایه العلم السکینه و الحلم ۶۳۸۰ .

۱۳۵- فضیله العلم العمل به ۶۵۷۶ .

۱۳۶- قول لا أعلم نصف العلم ۶۷۵۸ .

۱۳۷- قلیل

العلم مع العمل خیر من کثیره بلا عمل ۶۷۷۲ .

۱۳۸- قطع العلم عذر المتعلّین ۶۷۸۴ .

۱۳۹- کلّ علم لا یؤیّده عقل مضلّه ۶۸۶۹ .

۱۴۰- کلّ شیء ینقص علی الانفاق إلّا العلم ۶۸۸۸ .

۱۴۱- کلّ شیء یرزّ حین ینزر (یندر) إلّا العلم فإنّه یرزّ حین یرزّ ۶۹۱۳ . ۱۳۳- بالاترین هدف و غایت علم ترس از خدای سبحان است .

۱۳۴- نهایت و غرض از علم آرام و بردباری است .

۱۳۵- فضیلت علم عمل به آنست (و گرنه برای انسان و بال خواهد شد) .

۱۳۶- گفتن نمی دانم نصف دانائی است (زیرا که میان جهل و علم فرق گذاشته و از نظر اخلاقی خود را تا این اندازه ساخته است) .

۱۳۷- اندکی علم با عمل بهتر از بسیار آن که بی عمل باشد .

۱۳۸- علم و دانش عذر متعلّین (علت آورندگان) را قطع خواهد نمود (یعنی دیگر نمی توانند برای خود علتی ذکر کنند) .

۱۳۹- هر علمی که آن را عقل تأیید نکند گمراهی است .

۱۴۰- هر چیزی به وسیله انفاق کم خواهد شد مگر علم (که انفاق در آن باعث زیادتی است) .

۱۴۱- هر چیزی عزیز می شود هنگامی که کم می شود جز علم که چون بسیار شود عزیز می گردد .

ص ۱۰۰۸

۱۴۲- کلّ وعاء یضیق بما جعل فیهِ إلّا وعاء العلم فإنّه یتّسع ۶۹۱۷ .

۱۴۳- کفی بالعلم رفعه ۷۰۱۱ .

۱۴۴- کلّما ازداد علم الرّجل زادت عنایتة بنفسه ، و بذل فی ریاضتها و صلاحها جهده ۷۲۰۴ .

۱۴۵- کما أنّ العلم یردّ المرء و ینجیه ، و کذلک ، الجهل یضلّه و یردیه ۷۲۱۷ .

۱۴۶- کسب العلم الزّهد

فی الدنیا ۷۲۲۱ .

۱۴۷- کمال العلم الحلم ، و کمال الحلم کثره الاحتمال و الکظم ۷۲۳۱ .

۱۴۸- کمال العلم العمل ۷۲۴۳ .

۱۴۹- لطالب العلم عزّ الدنیا و فوز الآخره ۷۳۴۹ . ۱۴۲- هر ظرفی به وسیله آنچه در آن قرار داده می شود تنگ خواهد گردید مگر ظرف علم که گشاد می شود .

۱۴۳- برای علم کفایت می کند بلندی مرتبه .

۱۴۴- هر چند علم مرد (و آدمی) زیاد گردد عنایت (و اهتمام او) به نفس خود زیاد گشته ، و کوشش را در ریاضت و اصلاح حال آن بکار برد .

۱۴۵- چنانکه علم مرد (و آدمی) را هدایت نموده و رستگارش سازد ، همچنین جهل او را گمراه ساخته و به هلاکت اندازد .

۱۴۶- کسب علم (و فائده مهم آن) بی رغبتی در دنیا است .

۱۴۷- کمال علم بردباری و کمال بردباری بسیاری تحمل (درشتی ها و بی ادبیا) نمودن و فرو بردن خشم است .

۱۴۸- کمال علم عمل به آنست .

۱۴۹- برای جوینده دانش عزت دنیا و رستگاری آخرت است .

ص ۱۰۰۹

۱۵۰- لن یثمر العلم حتّی یقارنه الحلم ۷۴۱۱ .

۱۵۱- لن یحرز العلم إلّا من یطیل درسه ۷۴۲۲ .

۱۵۲- لسان العلم الصّدق ۷۶۱۲ .

۱۵۳- لقاح العلم التّصوّر و الفهم ۷۶۲۳ .

۱۵۴- من استرشد العلم أرشده ۷۷۵۴ .

۱۵۵- من خلا بالعلم لم توحشه خلوه ۸۱۲۵ .

۱۵۶- من لم یهده العلم أضلّه الجهل ۸۱۹۲ .

۱۵۷- من عمل بالعلم بلغ بغيته من الآخرة و مراده ۸۲۴۵ . ۱۵۰- هرگز دانش میوه نمی دهد و ثمر بخش نمی شود تا حلم و بردباری آن را همراه گردد .

۱۵۱- هرگز احراز علم و دانش نخواهد نمود

مگر کسی که درس (و خواندنش) را طولانی نماید (یعنی پیوسته مشغول باشد) .

۱۵۲- زبان علم راستگویی است (یعنی مراتب علم هر کس از راستگویی آن روشن خواهد گردید) .

۱۵۳- آنچه علم با آن آبتن می شود (یا آدمی به علم آبتن می گردد) تصوّر و فهمیدن آنست .

۱۵۴- هر که از علم طلب راه راست کند او را راهنمایی خواهد نمود .

۱۵۵- هر که با علم خلوت نماید (و علم مونس او باشد) هیچ خلوت و تنهایی او را به وحشت نیندازد .

۱۵۶- هر که او را علم رهبری نکند جهل او را گمراه خواهد ساخت (یعنی علم است که آدمی را راهنمایی می نماید) .

۱۵۷- هر که به علم عمل کند به مطلوب خود از آخرت و مرادش (در دنیا و آخرت) خواهد رسید .

ص ۱۰۱۰

۱۵۸- من کلف بالعلم فقد أحسن إلی نفسه ۸۲۷۷ .

۱۵۹- من کتم علما فکأنه جاهل ۸۲۹۷ .

۱۶۰- من خالف علمه عظمت جریمته و إثمه ۸۳۱۶ .

۱۶۱- من زاد علمه علی عقله کان و بالا علیه ۸۶۰۱ .

۱۶۲- من علم (عدم) غور العلم صدر (صدّ) عن شرایع الحکم ۸۷۰۲ .

۱۶۳- من ارتوی من مشرب العلم ، تجلبب جلباب الحلم ۸۷۰۳ .

۱۶۴- من أكثر مدارس العلم لم ینس ما علم ، و استفاد ما لم یعلم ۸۹۱۶ . ۱۵۸- هر که نسبت به علم حریص باشد در حقیقت به نفس خود احسان نموده است .

۱۵۹- هر که علمی را پنهان دارد (و به دیگران یاد ندهد) گویا او جاهل است .

۱۶۰- هر که

مخالفت علم خود کند جرم و گناهش بزرگ باشد .

۱۶۱- هر که علمش بر عقلش زیادی کند بر او وبال خواهد بود (زیرا عقل و علم باید علی السویه باشد تا برای انسان مفید باشد ، و یا عقل بر علم بچربد ولی عکس آن زیاد آور خواهد بود) .

۱۶۲- هر که ته علم را بداند (و به عمق آن رسد) از شرایع حکمت ها (و از جایی که ماده حکمت در آن جاست چنانکه ماده آب را شریعه گویند) بر گردد و یا هر که انتهای دانش را گم کند از شرایع حکمت ها باز داشته شود .

۱۶۳- هر که از جای آشامیدن علم سیراب گردد پیراهن بردباری را پیراهن خود کند .

۱۶۴- هر که درس و مباحثه علم را بسیار کند آنچه دانسته فراموش نکرده و آنچه

ص ۱۰۱۱

۱۶۵- من أكثر الفكر فيما تعلم أتقن علمه ، و فهم ما لم يكن يفهم ۸۹۱۷ .

۱۶۶- من لم يكتسب بالعلم مالا اكتسب به جمالا ۸۹۶۷ .

۱۶۷- من لم يعمل بالعلم كان حجة عليه و وبالا ۸۹۶۸ .

۱۶۸- من كمال العلم العمل بما يقتضيه ۹۲۵۷ .

۱۶۹- من أشرف العلم التحلى بالحلم ۹۴۲۶ .

۱۷۰- ما مات من أحيى علما ۹۵۰۸ .

۱۷۱- ما زكى العلم بمثل العمل به ۹۵۶۹ .

۱۷۲- ما أفاد العلم من لم يفهم ، و لا نفع الحلم من لم يحلم ۹۶۵۱ . را که نمی داند استفاده کند .

۱۶۵- هر که در آنچه آموخته فکر بسیار کند علمش را محکم و متقن نموده ، و آنچه را که نبود که بفهمد (اگر اندیشه بسیار نمی کرد) خواهد فهمید .

-۱۶۶

هر که به وسیله علم مالی را کسب نکند به سبب آن جمال و زیبایی را (که از مال بالاتر است) کسب خواهد نمود .

۱۶۷- هر که عمل به علم ننماید علم حجتی بر او و و بالی از برای او خواهد بود .

۱۶۸- از جمله کمال علم عمل کردن به آنچه علم اقتضای آن را دارد .

۱۶۹- از شریف ترین علم است زیور یافتن به حلم و بردباری .

۱۷۰- نمرده است کسی که علمی را زنده کند (مثل این که کتابی بنویسد و آثار علمی از او باقی بماند) .

۱۷۱- علم پاکیزه و یا بجیزی مانند عمل به آن رشد و نمو نخواهد نمود .

۱۷۲- افاده علم نکند کسی که نفهمیده (یعنی نخست باید آموزنده خود بداند سپس بیاموزد) و سود نرساند بردباری را کسی که خود بردبار نیست .

ص ۱۰۱۲

۱۷۳- ملاک العلم نشره ۹۷۱۵ .

۱۷۴- ملاک العلم العمل به ۹۷۲۳ .

۱۷۵- مدارس العلم لذه العلماء ۹۷۵۵ .

۱۷۶- مجالس العلم غنیمه ۹۷۶۵ .

۱۷۷- مزین الرجل علمه و حلمه ۹۷۷۸ .

۱۷۸- نعم قرین الحلم العلم ۹۸۹۸ .

۱۷۹- نعم قرین الإیمان العلم ۹۸۹۹ .

۱۸۰- نعم دلیل الإیمان العلم ۹۹۲۸ .

۱۸۱- لا تعادوا ما تجهلون ، فإن أكثر العلم فيما لا تعرفون ۱۰۲۴۶ .

۱۸۲- لا ذخر كالعلم ۱۰۴۵۸ . ۱۷۳- ملاک علم (و فضیلت و سبب بقاء آن) نشر آنست .

۱۷۴- ملاک علم (و کمال آن) عمل به آنست .

۱۷۵- درس و بحث علم لذت علماء است (و علماء حقیقی کسانند که لذت آنان در درس و بحث باشد نه در غیر آن) .

۱۷۶- مجالس علم غنیمت

و دارای نفع عمده است .

۱۷۷- آرایش بخش مرد علم و بردباری اوست .

۱۷۸- خوب قرین بردباری است علم و دانش .

۱۷۹- خوب قرین ایمانی است علم و دانش .

۱۸۰- خوب راهنمای ایمانی است علم و دانش .

۱۸۱- با آنچه نمی دانید دشمنی مکنید ، زیرا اکثر علم در چیزی است که نمی شناسید (مثل بعض از علوم که بعضی با آن دشمنی کرده و از خواندن و یاد گرفتن آن ناخوشنودند) .

۱۸۲- هیچ ذخیره (برای آخرت و دنیا) مانند علم نیست (زیرا که آدمی آن را نگه

ص ۱۰۱۳

۱۸۳- لا شرف کالعلم ۱۰۴۸۴ .

۱۸۴- لا سمیر کالعلم ۱۰۴۹۵ .

۱۸۵- لا کتر أنفع من العلم ۱۰۶۳۱ .

۱۸۶- لا عزّ - أشرف من العلم ۱۰۶۵۶ .

۱۸۷- لا دلیل أنجح من العلم ۱۰۶۶۸ .

۱۸۸- لا یؤخذ العلم إلا من أربابه ۱۰۶۷۸ .

۱۸۹- لا ینفع علم بغير توفیق ۱۰۶۸۰ .

۱۹۰- لا یدرک العلم براحه الجسم ۱۰۶۸۴ .

۱۹۱- لا یزکو العلم بغير ورع ۱۰۶۸۹ . می دارد بر خلاف مال که باید آدمی آن را حفظ و حراست نماید) .

۱۸۳- هیچ شرفی مانند علم نیست (زیرا آدمی را به اعلا درجه کمال می رساند) .

۱۸۴- هیچ افسانه گوی در شبی مانند علم نیست (چون افسانه گو آدمی را از خدا دور ساخته و عمر با آن تلف گردیده و علم انسان را به خدا نزدیک و سبب رشد و برکت عمر گردد) .

۱۸۵- نیست گنجی سودمندتر از علم .

۱۸۶- عزّتی بلندتر از علم نیست .

۱۸۷- راهنمائی پیروزی یا بنده تر از علم نیست .

۱۸۸- فرا گرفته نمی شود علم مگر از ارباب آن (بنا بر

این نباید علم را از هر کسی فرا گرفت بلکه باید از اهلهش اخذ نمود).

۱۸۹- علمی سود نمی دهد بدون توفیق (الهی).

۱۹۰- علم با راحتی بدن دست نخواهد آمد (بلکه رنج و زحمت خواهد).

۱۹۱- علم بدون پارسائی پاکیزه نخواهد گردید .

ص ۱۰۱۴

۱۹۲- لا یحرز العلم إلا من یطیل درسه ۱۰۷۵۸ .

۱۹۳- لا علم لمن لا بصیره له ۱۰۷۷۳ .

۱۹۴- لا یتخفّ بالعلم و أهله إلا أحمق جاهل ۱۰۸۰۷ .

۱۹۵- یسیر العلم ینفی کثیر الجهل ۱۰۹۹۰ .

۱۹۶- یتفاضل الناس بالعلوم و العقول ، لا بالأموال و الأصول ۱۱۰۰۹ .

۱۹۷- یحْتَاج العلم إلى العمل ۱۱۰۲۰ .

۱۹۸- یحْتَاج العلم إلى الحلم ۱۱۰۲۴ .

۱۹۹- یحْتَاج العلم إلى الکظم ۱۱۰۲۵ .

۲۰۰- أطلع العلم ، و اعص الجهل تفلح ۲۳۰۹ .

۲۰۱- العلم أشرف هدایه ۱۰۲۳ . ۱۹۲- علم را فراهم نیاورد مگر کسی که درس خود را اطاله دهد (و مدتها درس خواند و درس گوید).

۱۹۳- علمی نیست برای کسی که بصیرت و بینائی برای او نیست .

۱۹۴- به علم و اهل آن استخفاف نمی کند مگر احمق نادان .

۱۹۵- اندک علم بسیار جهل را نفی می کند .

۱۹۶- مردم به سبب علوم و عقلها بر یکدیگر افزونی دارند ، نه به مالها و نژادها .

۱۹۷- علم محتاج به عمل است (و گرنه علم به تنهایی سودمند نیست) .

۱۹۸- علم نیازمند به حلم است (زیرا که زینت آنست) .

۱۹۹- علم نیازمند به فرو بردن خشم است .

۲۰۰- علم را فرمان بر ، و جهل را عصیان کن تا رستگار گردی .

۲۰۱- علم شریف ترین هدایت است .

ص ۱۰۱۵

العالم

۱- العالم

من شهدت بصحة أقواله أفعاله ١٧١١ .

٢- العلماء غرباء لكثرة الجهال ١٧١٩ .

٣- العالم من لا يشبع من العلم ، و لا يتشبع به ١٧٤٠ .

٤- العالم يعرف الجاهل لأنه كان قبل جاهلا ١٧٧٩ .

٥- العالم كل العالم من لم يمنع العباد الرجاء لرحمة الله و لم يؤمنهم مكر الله ١٨٤٠ .

٦- العالم و المتعلم شريكان في الأجر ، و لا خير فيما بين ذلك ١٩١٢ .

٧- العلماء أظهر الناس أخلاقا ، و أقلهم في المطامع أعراقا ٢١٠٨ .

٨- العالم حتى بين الموتى ٢١١٧ . عالم و دانشمندان ١- دانا کسی است که گواهی دهد به درستی گفتار او کردارهای او .

٢- علماء غریبانند به سبب بسیاری نادان ها .

٣- عالم کسی است که از دانش سیر نگشته و به خود سیری از آن را نبندد .

٤- دانا نادان را می شناسد زیرا خود در پیش نادان بوده .

٥- دانا تمام دانا کسی است که بندگان را از امید داشتن به رحمت خدا منع نکرده و از مکر خدا ایمن نگرداند .

٦- دانا و دانشجو در پاداش شریکند ، و در آنچه میانه این باشد خیری نیست .

٧- دانشمندان پاکترین مردمند به حسب اخلاق ، و کمترین آنهاست در ریشه دوانیدن در طمعها .

٨- عالم در میان مردگان (جاهلان) زنده است .

ص ١٠١٦

٩- إِيَّاكَ أَنْ تَسْتَخْفَّ بِالْعُلَمَاءِ ، فَإِنَّ ذَلِكَ يَزِرُ بَكَ ، وَ يَسِيءُ الظَّنَّ بِكَ ، وَ الْمُخِيلَةَ فِيكَ ٢٧٣٢ .

١٠- أعلمكم أخوفكم ٢٨٣١ .

١١- أولى الناس بالأنبياء ، أعلمهم بما جاءوا به ٣٠٥٦ .

١٢- أعلم الناس المستهتر بالعلم ٣٠٧٩ .

١٣- أعلم النَّاسَ بِاللَّهِ سُبْحَانَهُ أَخَوْفَهُمْ مِنْهُ ٣١٢١.

١٤- أعلم النَّاسَ بِاللَّهِ أَرْضَاهُمْ

بقضائه ۳۱۳۰. ۹- بر حذر باش از این که علما را سبک شماری، زیرا که چنین کاری تو را عیناک ساخته، و گمان را نسبت به تو، و خیال را در حق تو بد می گرداند.

۱۰- داناترین شما ترسناک ترین شماست.

۱۱- سزاوارترین مردم به پیمبران داناترین آنهاست به آنچه آنان آورده اند (بنا بر این بالاترین شرط جانشینی و نیابت از آنان اعلمیت است چنانکه شیعه نسبت به امامان خود معتقدند، و سپس نسبت به مراجع تقلید که در اخذ فتوا غیر اعلم را نمی پذیرند).

۱۲- عالم ترین مردم کسی است که حرص او در تحصیل علم بیشتر باشد (زیرا هر که نوعا در علم حریص تر بود عالم تر خواهد شد).

۱۳- عالم ترین مردم به خدای سبحان ترسناک ترین آنهاست از او (برای این که ترس نتیجه علم است، هر چه علم زیادتر گردید خوف بیشتر شود، خداوند بزرگ هم در قرآن فرموده: **إِنَّمَا يَخْشَى اللَّهَ مِنْ عِبَادِهِ الْعُلَمَاءُ** فاطر ۲۸، جز این نیست که از جمله بندگانش علماء از خدا می ترسند).

۱۴- عالم ترین مردم به خدا خوشنودترین آنهاست به تقدیر و قضای او (چون هر چه علم بیشتر گردید به کارهای حکیمانه الهی بیشتر پی خواهد برد).

ص ۱۰۱۷

۱۵- **أَعْظَمُ النَّاسِ عِلْمًا أَشَدَّهُمْ خَوْفًا لِلَّهِ** سبحانه ۳۱۴۸.

۱۶- **أَعْلَمُ النَّاسِ بِاللَّهِ أَكْثَرُهُمْ خَشِيَةً** له ۳۱۵۷.

۱۷- **أَبْغَضُ الْعِبَادِ إِلَى اللَّهِ** سبحانه العالم المتجبر ۳۱۶۴.

۱۸- **أَعْظَمُ النَّاسِ وَزَرَ الْعُلَمَاءُ** المفراطون ۳۱۹۷.

۱۹- **أَشَدُّ النَّاسِ نَدَمًا** عند الموت العلماء غير العاملين ۳۱۹۸.

۲۰- **أَعْلَمُ النَّاسِ مَنْ لَمْ يَزَلِ الشَّكَّ** يقينه ۳۲۰۸.

أعلم الناس بالله أكثرهم له مسئله ۳۲۶۰ .

۲۲- إنَّ رواه العلم كثير ، و رعاه قليل ۳۴۰۸ . ۱۵- بزرگترین مردم از نظر دانش سخت ترین آنهاست به حسب ترس از خدای سبحان (زیرا معلوم است هر چه علم بیشتر باشد خوف بیشتر است) .

۱۶- داناترین مردم به خدا بیشترین آنهاست از نظر ترس از خدا .

۱۷- دشمن ترین بندگان به سوی خدای سبحان دانشمند متکبر است .

۱۸- بزرگترین مردم از نظر گناه علمای تقصیر کننده یا از حدّ تجاوز کننده اند .

۱۹- سخت ترین مردم در وقت مرگ از نظر پشیمانی علمای بی عمل اند .

۲۰- داناترین مردم کسی است که شک یقین او را از بین نبرده باشد ، (به این معنی که عقائد او با دلیل و برهان باشد ، تا برای شک راهی در آن باقی نماند) .

۲۱- داناترین مردم به خدا کسی است که سؤال و طلب او از خدا بیشتر باشد ، (این موضوع معلوم است چون وقتی انسان فهمید تمام ترقیات ، احسانات ، نعمت ها ، رسیدن به کمالات ، عزّت و ذلّت از اوست حتی نمک طعام خود را هم از خدا مسئلت می نماید) .

۲۲- براستی که روایت کنندگان علم بسیار ، و رعایت کنندگان آن (در عمل یا در نقل بدون تغییر و تبدیل و زیادی و کمی) کمند .

ص ۱۰۱۸

۲۳- إنَّ أولى الناس بالأنبياء- عليهم السلام- أعلمهم (اعملهم) بما جاءوا به ۳۴۵۳ .

۲۴- يكرم العالم لعلمه ، و الكبير لسنّه ، و ذو المعروف لمعروفه ، و السلطان لسلطانه ۱۱۰۰۷ .

۲۵- العلماء حکام علی الناس ۵۰۷ .

۲۶- العالم حیّ

، و إن كان ميتا ۱۱۲۴ .

۲۷- العالم من عرف قدره ۱۲۳۸ .

۲۸- العالم ينظر بقلبه و خاطره ، الجاهل ينظر بعينه و ناظره ۱۲۴۱ .

۲۹- العالم الّذى لا يملّ من تعلّم العلم ۱۳۰۳ . ۲۳- براستی سزاوارترین مردم به پیغمبران- علیهم السلام- (عمل کننده یا)
داناترین آنهاست به آنچه آنان آورده اند (از احکام و شرایع) .

۲۴- عالم برای علمش ، و بزرگ (پیر) برای سنّ او ، و صاحب احسان برای احسانش ، و سلطان برای سلطنتش گرامی داشته
می شود .

۲۵- علماء حاکمانند بر مردم (بنا بر این بر عهده مردم است فرمانبرداری از آنان) .

۲۶- دانشمندان زنده است گر چه مرده باشد (زیرا پیوسته نام خوب او زبانزد خاص و عام است ، و افکار بلندش در حوزه ها
رایج ، و نوشته ها و کتابش مورد بهره برداری است ، و باید معتقد بود که در حقیقت نمرده و زنده است ، و یا آنکه در نزد
خدا زنده است چنانکه شهداء چنین هستند) .

۲۷- دانشمند کسی است که قدر و مرتبه خود را بشناسد .

۲۸- دانشمندان به دل و ضمیر خود نظر نموده (یعنی تفکر و تدبیر دارد) و نادان به چشم و مردمک خویش نگاه می کند ، و
عبرتی را پشت سر ندارد .

۲۹- دانشمند کسی است که از یاد گرفتن علم خسته و دلتنگ نشود .

ص ۱۰۱۹

۳۰- العلماء باقون ما بقى اللیل و النهار ۱۴۸۱ .

۳۱- الکاتم للعلم غیر واثق بالإصابه فیه ۱۵۴۴ .

۳۲- إنّما العالم من دعاه علمه إلى الورع و التّقى ، و الزّهد فی عالم الفناء

، و التَّوَلَّهٖ بِجَنَّةِ الْمَأْوَى ۳۹۱۰ .

۳۳- آفة العلماء حبّ الرّیاسة ۳۹۳۰ .

۳۴- إذا رأیت عالما فکن له خادما ۴۰۴۴ .

۳۵- بَخَّ بَخَّ لِعَالِمٍ عِلْمَ فَكْفٍ ، و خاف البیات فأعدَّ و استعدَّ ، إن سئل أفصح ، و إن ترك سکت (صمت) ، کلامه صواب ، و سکوته عن غیر عی عن الجواب ۴۴۴۳ . ۳۰- علماء باقی اند تا شب و روز باقی است (یعنی نام آنان باقی است چون آثارشان باقی خواهد بود ، و یا آنکه تا جهان باقی است علماء هم باقی خواهند بود) یعنی خداوند هیچ عصر و زمانی را بدون عالم نخواهد گذاشت ، برای این که شب و روز از علم جدا نشده و همواره ملازم دانش اند) .

۳۱- پنهان کننده دانش اعتمادی به درست رفتن خود در آن ندارد (چون تا بحث نکنند و افکار خود را اظهار ننمایند خطا و صواب آن روشن نخواهد شد) .

۳۲- جز این نیست ، عالم کسی است که علمش او را به پارسائی و تقوا ، و بی رغبتی نسبت به دنیا و شیفته شدن به جنّه المأوی (بهشت خاصی است) دعوت نماید .

۳۳- آفت علماء حبّ ریاست است .

۳۴- هر گاه عالمی را دیدی برای او خدمتگذار باش .

۳۵- آفرین آفرین بر دانشمندی که بداند و (خود را از معاصی و صفات نا پسند) باز دارد ، و از شیخون و ناگهان آمدن مرگ ترسیده پس مهیا کرده و آماده شده باشد ، اگر پرسیده شود اظهار کند ، و چون وا گذاشته شود خاموش باشد ، سخنش

- ۳۶- جالس العلماء تسعد ۴۷۱۷ .
- ۳۷- جالس العلماء تزدد علما ۴۷۲۰ .
- ۳۸- جمال العالم عمله بعلمه ۴۷۵۳ .
- ۳۹- جالس العلماء ، یزدد علمک ، و یحسن أدبک ، و تزک نفسک ۴۷۸۶ .
- ۴۰- جاور العلماء تستبصر ۴۸۰۱ .
- ۴۱- ربّ عالم قتله علمه ۵۳۰۰ .
- ۴۲- ربّ مدّع للعلم لیس بعالم ۵۳۵۶ .
- ۴۳- ربّ عالم غیر منتفع ۵۳۶۲ . درست ، و سکوت او نه از را عاجز بودن از جواب است .
- ۳۶- با علماء و دانشمندان مجالست نما تا نیکبخت شوی (زیرا که عالم تو را به خداوند می رساند) .
- ۳۷- با علماء مجالست نما تا دانش زیاد کنی .
- ۳۸- زیبایی عالم عمل کردن اوست به علمش .
- ۳۹- با علماء مجالست نما تا علمت زیاد گشته ، و ادب نیکو شده ، و نفس تو پاکیزه گردد .
- ۴۰- مجاورت علماء را برگزین تا بینا گردی .
- ۴۱- بسا عالم که علمش او را بکشد (چون علمی سودمند و حیات بخش خواهد بود که عمل همراه او باشد) .
- ۴۲- بسا مدعی علمی که عالم نیست (پس تا عالم بودن کسی معلوم نشود نباید به مدعی آن اعتماد کرد) .
- ۴۳- بسا عالمی که سود برنده نباشد (چون عمل به علم نمی کند) .

۴۴- رتبه العالم أعلى المراتب ۵۴۳۴ .

۴۵- زلّه العالم تفسد عوالم ۵۴۷۲ .

٤٦- زلّه العالم كانكسار السفينه ، تغرق ، و تغرق معها غيرها ٥٤٧٤ .

٤٧- زلّه العالم كبيره الجنايه ٥٤٨٣ .

٤٨- على العالم أن يتعلم ما لم يعلم ، و يعلم الناس ما قد علم ٦١٨٩ .

٤٩- على العالم إن يعمل بما علم ، ثم يطلب تعلم ما لم

یعلم ۶۱۹۶ .

۵۰- عالم معاند خیر من جاهل مساعد ۶۲۹۷ .

۵۱- کلّ عالم خائف ۶۸۲۸ . ۴۴- رتبه عالم بالاترین مرتبه هاست .

۴۵- لغزش عالم عالمی را فاسد کند (زیرا که تمام امت چشم به عمل و گفتار او دوخته ، پیرو او خواهند بود) .

۴۶- لغزش عالم مانند شکستن کشتی است غرق خواهد گردید ، و با آن غیر خود را غرق خواهد نمود (و یا با آن غیر او غرق خواهد شد) .

۴۷- لغزش عالم جنایت بزرگ است (به خلاف نادان که در لغزش معذور خواهد بود) .

۴۸- بر عالم است که یاد گیرد آنچه را که ندانسته ، و بیاموزد آنچه را که می داند .

۴۹- بر عالم است که به آنچه می داند عمل کند سپس آموختن آنچه را که نمی داند طلب نماید .

۵۰- عالم دشمن بهتر از جاهل یاری کننده است (زیرا که دشمنی عالم چون همراه با علم است چندان ضرری ندارد ، بخلاف یاری جاهل که یاری او زیان آور است چون همراه با جهل و یا کم عقلی است) .

۵۱- هر عالمی (از خدا) ترسناک است .

ص ۱۰۲۲

۵۲- کم من عالم فاجر و عابد جاهل ، فاتّقوا الفاجر من العلماء ، و الجاهل من المتعبّدين ۶۹۷۰ .

۵۳- کفی بالعالم جهلا أن ینافی علمه عمله ۷۰۶۳ .

۵۴- کن عالما ناطقا ، أو مستمعا واعیا ، و إیّاک أن تكون الثالث ۷۱۵۵ .

۵۵- کن عالما بالحقّ ، عاملا به ، ینجک الله سبحانه ۷۱۸۸ .

۵۶- لو أن أهل العلم حملوه بحقّه لأحبّهم الله و ملائکته ، و لكنّهم ۵۲- بسا عالمی که

فاجر و فاسق است و عابدی که جاهل و نادان می باشد ، پس از فاسق از علماء و از جاهل از عبادت کنندگان پرهیزید (زیرا وجود هر دو مضر خواهد بود ، برای این که وقتی مردم از عالم عمل بر خلاف مشاهده کنند او را دروغگو می پندارند ، بدین جهت به دین مردم ضربه وارد می سازد ، همچنین عابد نادان و یا کم عقل که راه و روشش از نادانی و جهل سر چشمه گرفته به نظر خود گاهی می خواهد به دین خدمت کند نا خود آگاه ضربه می زند یا زمانی می خواهد دعوت به اسلام نماید ، یا نمازی و دعا و قرآنی بخواند عامیانه انجام می دهد ، از روی جهل و یا کم عقلی به همین جهت او هم نوع دیگر به اسلام ضربه می زند) .

۵۳- برای جهالت عالم کفایت می کند که عملش با علمش منافات داشته باشد .

۵۴- یا عالم ناطقی ، و یا شنونده حفظ کننده ای باش ، و دوری کن از این که ثالثی باشی (یعنی قسم سومی را در جامعه تشکیل مده) .

۵۵- عالم به حق ، عمل کننده به آن باشد ، تا خداوند سبحان تو را رستگار سازد .

۵۶- اگر این که اهل علم (و علماء وظیفه شناس و دنیا پرست) علم را به حق آن بر می داشتند (و آن را برای خدا و طبق وظیفه بکار می بردند) هر آینه خدا و

ص ۱۰۲۳

حملوه لطلب الدنیا ، فمقتهم الله تعالی و هانوا علیه ۷۵۸۱ .

۵۷- من علم أحسن السؤال ۷۶۷۴ .

۵۸- من علم عمل ۷۶۷۹ .

۵۹- من علم (عمل)

- ۶۰- من أضاع علمه التطم ۷۷۷۳ .
- ۶۱- من وقرّ عالماً فقد وقرّ ربّه ۸۷۰۴ .
- ۶۲- من لم يتعاهد علمه في الخلا فضحه في الملا ۹۰۸۹ .
- ۶۳- من ادعى من العلم غايته فقد أظهر من جهله نهايته ۹۱۹۳ . فرشتگان او آنها را دوست داشته ، و لیکن آنان آن را برای طلب دنیا بر داشته پس خداوند متعال آنها را دشمن داشته و بدین وسیله خوار شده اند .
- ۵۷- هر که عالم گردد سؤال (از خدا و یا مطلق سؤال) را نیکو کند .
- ۵۸- هر که دانا شود عمل کند (پس اگر کسی به علمش عمل نمود یا در حقیقت عالم نیست و یا علمش بی فائده است) .
- ۵۹- هر که بداند راه یابد (یا هر که عمل نماید) راه یابد .
- ۶۰- هر که علمش را ضایع گرداند (و به آن عمل ننماید) سیلی خورد .
- ۶۱- هر که عالمی را تعظیم و احترام نماید پس در حقیقت پروردگارش را احترام نموده است .
- ۶۲- هر که در پنهانی به حال علمش نرسد و عهدش را با آن تازه نکند (و آن را تجزیه و تحلیل و یا به آن عمل ننماید) علم او را در ملأ رسوا کند .
- ۶۳- هر که از علم و دانش نهایت آن را ادعا کند ، علی التحقیق از نادانی خود منتهای آن را آشکار نموده است (چون خداست که عالم علی الإطلاق است و به رسول خدا صلی الله علیه و آله و سلم با آن عظمت امر می کند بگو : رَبِّ زِدْنِي عِلْمًا طه ۱۱۴ ،

خدا یا بر علم من بیفزای .

ص ۱۰۲۴

۶۴- من المفروض علی کلّ عالم أن یصون بالورع جانبه ، و أن یبذل علمه لطالبه ۹۳۶۵ .

۶۵- من فضل علمک استقلالک لعلمک (لعلمک) ۹۴۲۰ .

۶۶- ما علم من لم یعمل بعلمه ۹۵۱۲ .

۶۷- ما أكثر من یعلم العلم و لا یتبعه ۹۵۲۲ .

۶۸- ما أخذ الله سبحانه علی الجاهل أن یتعلم حتی أخذ علی العالم أن یعلم ۹۶۵۰ .

۶۹- ما قصم ظهري إلیا رجلا ن : عالم متہتک و جاهل متسک ، هذا ینفر عن حقّه بہتکہ ، و هذا یدعو إلی باطلہ بنسکہ ۹۶۶۵ .

۶۴- از جمله واجب بر هر عالمی آنست که جانب خود را به پارسائی نگه دارد ، و علمش را برای طلب کننده آن بذل نماید .

۶۵- از افزونی علم تو است کم شمردن علم ، و یا عمل خود (زیرا که مجهولات نسبت به معلومات بسیار خواهد بود ، و همچنین عمل نسبت به علم) .

۶۶- عالم نیست کسی که به علمش عمل نکرده است .

۶۷- چه چیز بسیار کرده کسی را که علمی را می داند ، و آن را پیروی نمی نماید .

۶۸- خداوند سبحان بر نادان نگیرد (و او را مؤاخذہ نکند) آنکہ بیاموزد تا آنکہ بر عالم بگیرد (و او را مؤاخذہ کند) آنکہ

تعلیم دهد (یعنی تعلیم عالم بر تعلم جاهل مقدم است و مسئولیت او بالاتر خواهد بود ، و در روز قیامت اول از عالم پرسند

کہ چرا یاد ندادی سپس از جاهل کہ چرا یاد نگرفتی ، و یا خداوند در روز الست اول از

عالم عهد گرفته آن گاه از جاهل) .

۶۹- پشت مرا نشکسته است مگر دو مرد (و دو دسته) عالمی بی باک ، و جاهلی عبادت کننده ، آن به سبب بی باکیش رم می دهد (مردم را) از حق خود (و از علمش که

ص ۱۰۲۵

۷۰- منافسه (مناقشه) العلماء تنتج فوائدهم ، و تکسب فضائلهم ۹۸۰۴ .

۷۱- هلك خزّان الأموال و هم أحياء ، و العلماء باقون ما بقى اللّيل و النّهار ، أعيانهم مفقوده و أمثالهم فى القلوب موجوده . ۱۰۰۳۲ .

۷۲- لا تزدرينّ العالم و إن كان حقيرا ۱۰۲۸۰ .

۷۳- لا زلّه أشدّ من زلّه عالم ۱۰۶۷۴ .

۷۴- لا يكون العالم عالما حتّى لا يحسد من فوقه ، و لا يحتقر من دونه ، و لا يأخذ على علمه شيئا من حطام الدّنيا ۱۰۹۲۱ . حق است زیرا مردم گویند اگر علم خوب بود او چنین نمی کرد) و این می خواند (مردم را) بسوی باطل خود به عبادت خویش (زیرا مردم خیال می کنند عمل او صحیح است فریب عبادت او را می خورند) .

۷۰- با علماء در بحث بیش از یکدیگر رغبت نمودن و یا خورده گیری و کنجکاوی فائده های آنان را نتیجه بخش بوده و فضایلشان را کسب خواهد نمود .

۷۱- هلاک شدند پنهان کنندگان اموال در مخزن ها (و مرده هستند) و حال آنکه زنده ها هستند و علماء باقی اند تا شب و روز باقی است ، اعیان (و اشخاص) آنها مفقود و تمثال و یا سخنان بلند مرتبه و افکار و آثارشان در دلها موجود است .

۷۲- هرگز عالمی را

حقیر مشمار هر چند حقیر باشد (یا در علم مانند کسی که مدت کمی به درس مشغول شده و یا حقارت او از نظر مادیات باشد و یا در انظار از نظر فساد جامعه حقیر بشمار آید) .

۷۳- لغزشی سخت تر از لغزش عالم نیست .

۷۴- عالم عالم نمی باشد (یعنی آن مقام را دارا نگردد) تا آنکه به کسی که بالاتر از اوست حسد نبرده و کوچک نشمارد کسی را که از او پائین تر است و بر علم خود (و تعلیم و یا حکمی که می کند به سبب آن) چیزی را از حطام دنیا (ریزه های

ص ۱۰۲۶

۷۵- ینبغی أن یکون علم الرجل زائدا علی نطقه ، و عقله غالبا علی لسانه ۱۰۹۴۶ .

۷۶- آفة العامه العالم الفاجر ۳۹۵۲ .

التعلیم و التعلّم

۱- أعون الأشياء علی ترکیه العقل التعلیم ۳۲۴۶ .

۲- تعلّم تعلم ، و تکرم تکرم ۴۴۷۸ .

۳- تواضعوا لمن تتعلّموا منه العلم ، و لمن تعلّمونه ، و لا- تكونوا من جبابره العلماء ، فلا- یقوم جهلکم بعلمکم ۴۵۴۳ . گیاه خشک شده) فرا نگیرد .

۷۵- سزاوار این است که علم مرد زائد بر گویائی او ، و عقلش غالب بر زبانش باشد .

۷۶- آفت عامه مردم عالم فاسق است .

تعلیم و تعلم ۱- یاری کننده ترین چیزها بر پاکیزه گردانیدن عقل تعلیم (معارف اسلام) است .

۲- بیاموز تا دانا شوی ، و گرامی دار تا گرامی گردی (یعنی خود را به تهذیب اخلاق و پرهیزگاری نه به مال و جاه گرامی و بلند مرتبه دار تا نزد خدا بلند مرتبه گردی ، یا خود را به

ترك معاصی و آنچه باعث خفت و خواری می باشد مانند بخل و حرص و حسد و امثال آن نگاهدار تا نزد مردم محترم شوی . (

۳- از برای کسی که از او دانش را می آموزید و برای کسی که به او یاد می دهید فروتنی نمائید ، و از متکبران علماء مباشید پس جهل و نادانی شما به سبب علمتان بر نخیزد و زائل نگردد و یا برابری نکند .

ص ۱۰۲۷

۴- تعلم العلم فانك إن كنت غتيا زانك ، و إن كنت فقيرا مانك (صانك) ۴۵۴۷ .

۵- تعلم علم من يعلم ، و علم علمك من يجهل ، فإذا فعلت ذلك ، علمك ما جهلت ، و انتفعت بما علمت ۴۵۷۹ .

۶- واضع العلم عند غير أهله ظالم له ۱۰۱۲۷ .

۷- بالتعلم ينال العلم ۴۲۱۸ .

۸- تعلموا العلم تعرفوا به ، و اعملوا به تكونوا من أهله ۴۵۲۹ .

المتعلم و المستمع

۱- إذا لم تكن عالما ناطقا فكن مستمعا واعيا ۴۰۹۰ . ۴- بیاموز علم را زیرا اگر توانگر باشی تو را زینت بخشیده ، و اگر بیچاره باشی مؤنه و مخارج تو را به عهده می گیرد و یا از بی صبری و انحراف نگهداریت می نماید .

۵- بیاموز دانش کسی را که می داند ، و علمت را به کسی که نادان است تعلیم نما ، زیرا هر گاه چنین کاری را کردی به تو می آموزد آنچه را که ندانستی ، و سودمند شوی به آنچه می دانستی (یعنی از این کار بزرگ بهره کافی خواهی برد از علم و ثواب) .

۶- گذارنده علم در نزد غیر اهلش (کسی که قابلیت آن را ندارد)

ستم کننده به اوست .

۷- به فرا گرفتن دانش علم رسیده می شود (یعنی علم بی رنج بدست نیاید ، بلکه زحمت و کوشش و جدّ و جهد و شب نخوابی و استاد لازم دارد) .

۸- علم را بیاموزید تا به وسیله آن شناخته شوید ، و به آن عمل نمائید تا از اهل آن باشید (یعنی تا کسی به علمش عمل نکند نباید او را اهل علم گفت) .

دانشجو ۱- هر گاه تو عالمی گویا نباشی پس مستمع حفظ کننده باش .

ص ۱۰۲۸

۲- علی المتعلّم أن يدأب نفسه في طلب العلم ، ولا يملّ من تعلّمه ولا يستكثر ما علم ۶۱۹۷ .

۳- من تعلّم علم ۷۶۴۲ .

۴- من لم يتعلّم لم يعلم ۸۱۸۴ .

۵- من تعلّم العلم للعمل به لم يوحشه كساده ۸۲۴۴ .

۶- من لم يتعلّم في الصّغر لم يتقدّم في الكبر ۸۹۳۷ .

۷- من لم يصبر على مضمض التّعليم (التّعلّم) بقي في ذلّ الجهل ۸۹۷۱ .

۸- من لم يدب (لم يذب) نفسه في اكتساب العلم لم يحرز قصابات السّبق ۹۲۴۵ . ۲- بر متعلم (کسی که علم می آموزد) است که در طلب علم نفس خود را در زحمت اندازد ، و از آموختنش ملول نشود ، و آنچه را که دانسته بسیار نشمارد .

۳- کسی که به دنبال تحصیل علوم و فضائل رود دانا شود .

۴- هر که تعلیم نگیرد دانا نشود .

۵- هر که علمی را برای عمل به آن یاد گیرد کسادی آن او را به وحشت نیندازد .

۶- هر که در کوچکی علم بیاموزد در بزرگی جلو نیفتد

(این که ما می بینیم عده ای پیشوای مردم می شوند علت آنست که در کودکی با کمال جدیت به آموختن پرداخته اند) .

۷- هر که بر درد آموختن و یا یاد دادن شکبیا نباشد در خواری نادانی باقی ماند .

۸- هر که نفس خویش را در کسب کردن علم نگذارد و یا به زحمت نیندازد نی های پیشی (و نشانه های مسابقه) را بدست نخواهد آورد .

ص ۱۰۲۹

۹- لا یستنکفَن من لم یکن یعلم أن یتعلم ۱۰۲۴۲ .

۱۰- لا- تحدّث الجهّال بما لا- یعلمون فیکذبوک به ، فإنّ لعلمک علیک حقًا ، و حقّه علیک بذله لمستحقّه و منعه من غیر مستحقّه ۱۰۳۶۷ .

۱۱- لا یتعلم من یتکبر ۱۰۵۸۶ .

العمر

۱- العمر الذی أعذر الله سبحانه فيه إلى ابن آدم و أنذر ، السّتون ۱۹۸۵ .

۲- العمر الذی يبلغ الرّجل فيه الأشدّ ، الأربعون ۱۹۸۶ .

۳- احذروا ضیاع الأعمار فیما لا یبقی لکم ، ففائتها لا یعود ۲۶۱۸ . ۹- کسی که دانا نمی باشد نباید از یاد گرفتن ننگ داشته باشد .

۱۰- نادانها را به آنچه نمی دانند حدیث مگو ، پس تو را بدین وسیله تکذیب کنند ، زیرا که برای علمت بر تو حقی است ، و حقّ آن بر تو بذل آنست برای مستحقّ آن و منع آن از غیر مستحقّ آن خواهد بود .

۱۱- یاد نمی گیرد کسی که تکبر کند .

عمر ۱- عمری که خداوند سبحان در آن فرزند آدم را معذور داشته و ترسانیده است ، شصت سال است .

۲- عمری که در آن مرد به سنّ قوت می رسد ، چهل سال است (در قرآن هم چنین بیان شده :

حَتَّىٰ إِذَا بَلَغَ أَشُدَّهُ وَبَلَغَ أَرْبَعِينَ سَنَةً أَحْقَافَ ۱۵ ، و در حالات حضرت یوسف دارد : وَ لَمَّا بَلَغَ أَشُدَّهُ آتَيْنَاهُ حُكْمًا وَعِلْمًا يَوْسُفَ ۲۲-۳ از تباهی عمرها در آنچه برای شما باقی نمی ماند دوری نمائید ، که رفته آنها بر نمی گردد . (یعنی انسان نباید عمر خود را در آنچه باقی نمی ماند مصرف

ص ۱۰۳۰

۴- إِنَّ عَمْرَكَ مَهْرُ سَعَادَتِكَ ، إِنَّ أَنْفَذْتَهُ (أَنْفَذْتَهُ) فِي طَاعَةِ رَبِّكَ ۳۴۲۹ .

۵- إِنَّ أَنْفَاسَكَ أَجْزَاءُ عَمْرِكَ ، فَلَا تَفْنِهَا إِلَّا فِي طَاعَةِ تَرْفَكَ ۳۴۳۰ .

۶- إِنَّ عَمْرَكَ وَقْتِكَ الَّذِي أَنْتَ فِيهِ ۳۴۳۱ .

۷- إِنَّ عَمْرَكَ عِدْدُ أَنْفَاسِكَ ، وَ عَلَيْهَا رَقِيبٌ تَحْصِيهَا ۳۴۳۴ .

۸- إِنَّ اللَّيْلَ وَ النَّهَارَ مَسْرَعَانِ فِي هَدْمِ الْأَعْمَارِ ۳۴۵۹ .

۹- إِنَّ مَاضِيَ عَمْرِكَ أَجَلٌ ، وَ آتِيهِ أَمَلٌ ، وَ الْوَقْتُ عَمَلٌ ۳۴۶۲ .

۱۰- إِنَّ غَايَةَ تَنْقِصِهَا اللَّحْظَةَ ، وَ تَهْدِمُهَا السَّاعَةَ ، لِحَرِيَّةِ بَقْصَرِ نَمُودِهِ ، بَلَكُهُ بَايِدُ فِي أُمُورِ آخِرُورِ بَكَارِ بَرْدِ ، كِهْ بَرَايِ أَنْسَانِ بَاقِي مِي مَانْدِ) .

۴- برآستی که عمر تو کابینه خوشبختی تست ، اگر آن را در فرمانبرداری پروردگارت فانی کرده ، یا روان گردانی و مصرف کنی .

۵- برآستی که نفسهای تو اجزاء عمر تواند (چنانکه شاعر گفته :

زین جهان تا آن جهان بسیار نیست

در میان جز یک نفس دیوار نیست)

پس آنها را فانی مکن مگر در طاعتی که تو را به درگاه الهی نزدیک گرداند .

۶- برآستی که عمر تو زمانی است که تو در آنی (پس از آن مربوط به دیگری است و از آن تو نیست ، پس فرصت را غنیمت شمر)

۷- براستی که عمر تو بشماره نفسهای تست ، و بر آنهاست نگهبانی که می شمارد آن را (پس هر لحظه و نفسی را باید غنیمت دانست ، و آن را به عبث نباید گذرانید) .

۸- براستی که شب و روز در خراب کردن عمرها شتابانند .

۹- براستی که عمر گذشته ات وعده ایست بسر آمده پس نتوان در آن کاری کرد ، و آینده آن آرزویی است (آدمی نمی داند موفق خواهد شد یا نه) و زمانی که در آنی وقت عمل است (پس نباید آن را از دست داد) .

۱۰- براستی زمان یا منتهی آرزو و مقصود از عمر که آن را چشم بهم زدنی کم

ص ۱۰۳۱

المده ۳۴۹۹ .

۱۱- إِنَّ الْمَغْبُونِ مِنْ غِبْنِ عَمْرِهِ ، و إِنَّ الْمَغْبُوطَ مِنْ أَنْفَذِ عَمْرِهِ فِي طَاعَةِ رَبِّهِ ۳۵۰۲ .

۱۲- العِمر أنفاس معدّده ۵۳۵ .

۱۳- كيف يفرح بعمر تنقصه الساعات ۶۹۸۳ .

۱۴- ليس شيء أعزّ من الكبريت الأحمر إلّا ما بقي من عمر المؤمن ۷۵۲۵ .

۱۵- من طال عمره كثرت مصائبه ۸۲۶۸ .

۱۶- من طال عمره فجع بأعزّته و أحبّائه ۸۳۸۴ . کرده ، و ساعتی آن را خراب و منهدم می سازد ، هر آینه به کوتاهی مدّت سزاوار است (بنا بر این باید به کار آخرت پرداخت که آن پاینده است) .

۱۱- براستی که مغبون و زیانکار کسی است که از نظر عمر مغبون باشد (یعنی در مصرف عمر به اندازه ارزش آن چیزی عائدش نشده ، و در معامله اش زیان دیده باشد) و مغبوط (یعنی کسی که مردم مثل حال او را آرزو کنند) کسی

است که عمر خود را در طاعت پروردگارش بکار برده و فانی نموده است .

۱۲- عمر نفس های شمرده شده است (یعنی نباید آن را بیهوده صرف کرد) .

۱۳- چگونه به عمری خوشحالی شود که ساعت ها آن را کم می کند ۱۴- چیزی از کبریت احمر (یاقوت سرخ یا طلای خالص) کمیاب تر و عزیزتر نیست مگر آنچه که از عمر مؤمن باقی مانده باشد .

۱۵- هر که عمرش طولانی شود مصائب او بسیار شود (چون هر لحظه مصیبتی تازه بر آدمی عارض گردد) .

۱۶- هر که عمرش طولانی باشد به عزیزان و دوستانش دردناک شود (یعنی همه را از دست دهد ، بنا بر این خیلی عمر طولانی پر ارزش نیست) .

ص ۱۰۳۲

۱۷- من أفنی عمره فی غیر ما ینجیه فقد أضاع مطلبه ۸۵۳۲ .

۱۸- ما انقضت ساعه من دهرک إلا بقطعه من عمرک ۹۶۰۸ .

۱۹- لا تفن عمرک فی الملاهی فتخرج من الدنیا بلا أمل ۱۰۳۶۰ .

۲۰- لا بقاء للأعمار مع تعاقب اللیل و النهار ۱۰۷۴۳ .

۲۱- لا یعرف قدر ما بقی من عمره إلا نبی أو صدیق ۱۰۸۰۱ .

۲۲- العمر تفنیه اللحظات ۳۳۷ .

۲۳- احفظ عمرک من التّضییع له فی غیر العباده و الطّاعات ۲۴۳۹ .

العمران

۱- آفہ العمران جور السلطان ۳۹۵۴ . ۱۷- هر که عمرش را در غیر آنچه او را نجات می بخشد فانی کند پس مطلب (و هدف اصلی) خود را ضایع نموده است .

۱۸- از روزگار تو ساعتی نگذشته مگر با قطعه ای از عمر تو (پس باید قدر آن را دانست بیهوده نگذرد) .

۱۹- عمر خود را در بازیها فانی

مکن ، پس از دنیا بی امیدی بیرون روی (یعنی دیگر به نعمتهای اخروی امیدی نداری) .

۲۰- بقائی برای عمرها با از پی یکدیگر در آمدن شب و روز نیست .

۲۱- نمی شناسد قدر آنچه باقی ماند از عمر خود مگر پیامبری و یا صدیقی (کسی که در گفتار و کردار ملازم راستی باشد مانند جانشین پیامبر) .

۲۲- عمر فانی می سازد او را لحظه ها (که بر آن می گذرد) .

۲۳- عمر خود را از تباه ساختن آن در غیر عبادت و طاعت ها نگه دار .

عمران ، آبادی ۱- آفت آبادانی و عمران ستم پادشاه است .

ص ۱۰۳۳

التعمق

۱- من تعمق لم ينب إلى الحق ۸۸۵۲ .

الأعمال

قسمت اول

۱- العمل بلا علم ضلال ۱۵۸۸ .

۲- العمل الصالح أفضل الزادين ۱۶۵۵ .

۳- العمل بطاعه الله أربح ، و لسان الصدق أزين و أنجح ۱۸۶۲ .

۴- أعمال العباد في الدنيا نصب أعينهم في الآخرة ۱۸۸۶ .

۵- ألسرف عند الله سبحانه بحسن الأعمال ، لا بحسن الأقوال ۱۹۲۴ .

۶- التتصير في العمل لمن وثق بالثواب عليه غبن ۱۹۸۱ . فكر عميق ۱- هر که تعمق کند به سوی حق کند نخواهد گردید و یا دوری نخواهد نمود .

عمل و کار ۱- عمل بی علم گمراهی است .

۲- عمل شایسته و نیکو برترین دو توشه است .

۳- عمل کردن به فرمان خدا سودمندتر، و زبان راستی آراسته تر و پیروزمندتر است .

۴- عمل های بندگان در دنیا در آخرت برابر چشمهایشان می باشد .

۵- شرف و برتری در نزد خدای سبحان به نیکوئی اعمال است نه به نیکوئی گفتارها .

۶- کوتاهی در عمل از برای کسی که به پاداش بر آن اعتماد داشته باشد زیانست .

ص ۱۰۳۴

۷- اشتغال النفس بما لا یصحبها بعد الموت من أكثر الوهن ۱۹۸۲ .

۸- العمل بالعلم من تمام النعمه ۲۰۵۲ .

۹- الأقاویل محفوظه ، و السرائر مبلوّه ، و کلّ نفس بما کسبت رهینه ۲۱۳۷ .

۱۰- القرین الصّالح هو العمل الصّالح ۲۱۵۷ .

۱۱- اعمل تدّخر ۲۲۳۶ .

۱۲- اعمل بالعلم تدرك غنما ۲۲۷۷ .

۱۳- اجعل رفيقك عملك ، و عدوك أملك ۲۳۰۲ .

۱۴- اعمل عمل من يعلم أنّ الله مجازیه بإسائه و إحسانه ۲۳۵۲ .

۱۵- اسع فی کدحک ، و لا تکن خازنا لغيرک ۲۴۰۱ . ۷- اشتغال نفس به آنچه بعد از مرگ او را

همراه نمی باشد از بزرگترین ضعف عمل است .

۸- به علم عمل نمودن از تمامی نعمت است .

۹- گفتارها نگاه داشته شده ، و نهانیها آزموده شده است ، و هر نفسی به آنچه کسب کرده در گرو می باشد .

۱۰- رفیق صاف و همراه بی غش ، عمل شایسته است .

۱۱- عمل نما تا ذخیره کنی .

۱۲- به علم عمل کن ، تا غنیمتی را دریابی .

۱۳- رفیق خود را عملت ، و دشمن خویش را آرزویت قرار ده .

۱۴- عمل کسی را انجام ده که می داند خداوند جزا دهنده اوست به بدی و احسان او .

۱۵- در عمل خود کوشا باش ، و خزانه دار دیگری مباش .

ص ۱۰۳۵

۱۱۶- اعملوا بالعلم تسعدوا ۲۴۷۹ .

۱۷- اعملوا إذا علمتم ۲۴۸۱ .

۱۸- اعملوا ، و العمل ینفع ، و الدعاء یسمع ، و التوبه ترفع ۲۵۴۰ .

۱۹- أعرضوا عن کلّ عمل بکم غنی عنه ، و اشتغلوا أنفسکم من أمر الآخره بما لا بدّ لکم عنه ۲۵۵۸ .

۲۰- اعملوا لیوم تدخر له الذخائر ، و تبلی فیہ السرائر ۲۵۷۴ .

۲۱- اعملوا و أنتم فی آونه البقاء ، و الصّیحف منشوره ، و التوبه مبسوطه ، و المدبر یدعی ، و المسیء یرجى قبل أن یخمد

العمل ، و ینقطع المهمل ، و تنقضی المدّه ، و یسدّ باب التوبه ۲۵۷۱ . ۱۶- عمل به علم کنید تا نیکبخت شوید .

۱۷- عمل کنید وقتی که دانا شدید .

۱۸- عمل کنید که عمل نفع می دهد ، و دعاء شنیده می شود و توبه بالا برده می شود (که بعد از مرگ جای هیچ یک از

آنها نمی باشد) .

۱۹- از

هر عملی که شما را از آن بی نیازی هست اعراض نموده و نفسهای خود را از امر آخرت به آنچه برای شما از آن چاره ای نبوده مشغول سازید .

۲۰- برای روزی عمل نمائید که برای آن روز ذخائری ذخیره شده ، و نهانیها و اسرار در آن آشکار می گردد .

۲۱- عمل کنید ، و حال آنکه در اوقات بقاء در دنیا (و مرگ به سراغ شما نیامده و آثار و علامت آن پدیدار نگشته) و نامه های اعمال گشوده (هنوز فرشتگان خدا آن را نبسته می توان در آن چیزهایی را با عمل نوشت) و توبه و بازگشت به خدا گسترده است (یعنی وقت آن نگذشته) و کسی که روگردان بوده او را خواننده و گنهکار امیدوار یا تأخیر انداخته می شود (چون هنوز وقت توبه هست) پیش از آنکه عمل خاموش شده ، و مهلت بریده گشته ، و مدت بسر آمده ، و در توبه بسته شود (یعنی

ص ۱۰۳۶

۲۲- احذر کلّ عمل إذا سئل عنه صاحبه ، استحی منه و أنکره ۲۵۹۰ .

۲۳- احذر من کلّ عمل يعمل فی السرّ ، و یستحی منه فی العلانیه ۲۵۹۴ .

۲۴- احذر کلّ عمل یرضاه عامله لنفسه ، و یکرهه لعامّه المسلمین ۲۵۹۶ .

۲۵- احذروا سوء الأعمال ، و غرور الآمال ، و نفاذ الأمل ، و هجوم الأجل ۲۶۳۰ .

۲۶- إیّاک و فعل القبیح ، فإنّه یفتیح ذرکک ، و یکتّر وزرکک ۲۶۳۱ .

۲۷- إیّاک و کلّ عمل ینفّر عنک حرّاً ، أو یدلّ لک قدرا أو یجلب علیک انسان بمیرد یا مردن را با چشم

مشاهده نماید) .

۲۲- از هر عملی که وقتی از آن صاحبش پرسیده شود از آن شرم نموده و انکارش کند دوری نمائید .

۲۳- از هر کاری که در پنهانی انجام می گیرد ، و از آن در آشکارا شرم داشته شود .

دوری نما .

۲۴- از هر عملی که کننده آن برای نفس خود خوشنود باشد ، و برای عموم مسلمانان ناخوش دارد دوری نما .

۲۵- از بدی کردارها ، و فریب دادن امیدها ، و از بریده شدن امید ، و ناگاه رسیدن مرگ حذر نمایید .

۲۶- بر تو باد که از کار زشت دوری نمائی ، زیرا که آن یاد تو را زشت گردانیده (سبب می شود که مردم به زشتی از تو یاد کنند) و گناه تو را بسیار می گرداند .

۲۷- بر حذر باش از هر عملی که آزاده ای را از تو بر ماند ، یا برای تو منزلت و قدری را خوار کند ، یا برای ضرر تو بدی را جلب نماید ، یا به سبب آن وزر و گناهی

ص ۱۰۳۷

شرا ، أو تحمل به إلى القيامة وزرا ۲۷۲۷ .

۲۸- ألا عامل لنفسه قبل يوم يؤسه ۲۷۵۳ .

۲۹- ألا فاعملوا و الألسن مطلقه ، و الأبدان صحیحه ، و الأعضاء لدنه ، و المنقلب فسیح ، و المجال عریض ، قبل إزهاق الفوت ، و حلول الموت ، فحققوا علیکم حلوله ، و لا تنتظروا قدومه ۲۷۸۹ .

۳۰- ألا فاعملوا عباد الله ، و الخناق مهمل ، و الزوح مرسل فی فینه الإرشاد ، و راحه الأجساد ، و مهل البقیه و أنف المشیه ، و إنظار التوبه ،

و انفساح الحويه ، قبل الضنك و المضيق ، و الزدع ، و الزهوق ، قبل قدوم الغائب المنتظر ، و أخذة العزيز المقتدر ٢٧٩٢ . را به سوی قیامت حمل کنی .

٢٨- آیا عمل کننده برای نفس خود نیست پیش از روز سختیش (یعنی قبل از فرا رسیدن مرگش) .

٢٩- آگاه باشید : پس عمل کنید و حال آنکه زبانها رها بوده ، و به وسیله مرگ بند نیامده ، و بدنها صحیح ، و اندامها نرم بوده و خشک نشده اند ، و باز گشت وسعت دارد ، و مجال توبه هست ، قبل از باطل کردن فوت و رسیدن مرگ ، پس بر خود محقق و حتمی کنید فرود آمدن آن را ، و انتظار قدوم آن را مکشید (یعنی قبل از سر رسید آن توشه بر گرفته و به عمل پردازید که پس از آن سودی نبخشد) .

٣٠- آگاه باشید پس عمل نمائید بندگان خدا و حال آنکه گلو گرفته نشده ، و روان در بدن جاریست در ساعت رشادت (و کسب کردن چیزهایی که باعث رشد است) و آسایش بدنها ، و مهلت یافتن بقیه از عمر و ابتداء یا قوت اراده ، و تأخیر توبه ، و وسعت گناه (پیش از مؤاخذة آن) قبل از تنگی و تنگنا و باز داشتن از عمل برسیدن اجل ، و باطل شدن فرصت یا بیرون رفتن روح از بدن ، پیش از آمدن غائب منتظر (ملک الموت) و گرفتن خدای غالب توانا (و بردن به آن نشأه برای حساب

ص ١٠٣٨

٣١- ألا

و إنکم فی آیام أمل من ورائه أجل ، فمن عمل فی آیام أمله قبل حضور أجله ، نفعه عمله ، و لم یضروه أجله ۲۷۷۲ .

۳۲- این الذین أخلصوا أعمالهم لله ، و طهروا قلوبهم بمواضع ذکر (نظر) الله ۲۸۲۲ .

۳۳- أشرف الأعمال الطاعة ۲۹۱۹ .

۳۴- أفضل العمل ما أخلص فيه ۲۹۳۴ .

۳۵- أفضل العمل ما أريد به وجه الله ۲۹۵۸ .

۳۶- أنفع الذخائر صالح الأعمال ۳۰۲۵ .

۳۷- أقرب الناس من الأنبياء عملهم بما أمروا به ۳۰۵۷ . و کتاب) .

۳۱- آگاه باشید ، براستی که شما در روزهای امیدی هستید که از پس آن اجل است ، پس هر که در ایام امیدش پیش از حاضر شدن اجلش عمل کرده او را سود بخشد ، و به او مرگش ضرر نرساند .

۳۲- کجایند کسانی که عمل خود را برای خدا خالص گردانیده ، و دلهایشان را از برای جایگاه ذکر خدا یا نظر بسوی خدا پاکیزه ساخته اند ۳۳- بلندترین کردارها فرمانبرداری از خدای بزرگ است .

۳۴- افزونترین کردار کرداریست که در آن اخلاص بکار برده شود (نه آنکه روی اغراض خیالی و نابجا انجام گیرد ، که جز وزر و وبال چیزی عائد صاحب آن نگردد) .

۳۵- افزونترین عمل آنست که قصد وجه خدا شود (یعنی قربه إلى الله انجام گیرد) .

۳۶- سودمندترین پس اندازهها کردارهای شایسته است .

۳۷- نزدیک ترین مردم به پیمبران عمل کننده ترین آنهاست به آنچه به آن فرمان

ص ۱۰۳۹

۳۸- أحسن الفعل الكف عن القبيح ۳۲۰۴ .

۳۹- أصدق المقال ما نطق به لسان الحال ۳۳۰۲ .

۴۰- أحسن المقال ما صدقه حسن الفعال ۳۳۰۳

۴۱- أفضل الأعمال لزوم الحقّ ۳۳۲۲ .

۴۲- أحسن الأفعال ما وافق الحقّ ، و أفضل المقال ما طابق الصّدق ۳۳۲۴ .

۴۳- العمل عنوان الطّويّه ۲۹۹ .

۴۴- العمل شعار المؤمن ۴۰۸ .

۴۵- العمل أكمل خلف ۴۸۲ . داده اند . ۳۸- نیکوترین کار باز ایستادن از زشت است .

۳۹- راست ترین گفتار آنست که زبان حال به آن گویا باشد (به این معنی که به آن عمل شود) .

۴۰- بهترین سخن آنست که تصدیق نماید آن را نیکوئی کردار .

۴۱- افزونترین عملها ملازمت و همراه بودن با حقّ است .

۴۲- نیکوترین کارها آنست که موافق با حق باشد ، و افزونترین گفتار آنست که مطابق با راستی و موافق واقع است .

۴۳- عمل و کردار دلیل بر آنچه در باطن است (نظیر این در نوشته و زبان گفته شده است) .

۴۴- عمل شعار مؤمن است (یعنی عمل پیوسته همراه و ملازم اوست چنانکه لباس زیرین دائم به او ملاصق است) .

۴۵- عمل کامل ترین خلف است (که انسان از خود بجا می گذارد) .

ص ۱۰۴۰

۴۶- العمل (الورع عمل راجح) ورع راجح ۵۵۱ .

۴۷- العمل رفيق الموقن ۹۷۵ .

۴۸- المرء لا يصحبه إلاّ العمل ۹۹۹ .

۴۹- الأعمال في الدّنيا تجاره الآخره ۱۳۰۷ .

۵۰- العمل بطاعه الله أربح ۱۳۲۰ .

۵۱- الفعل الجميل ينبئ عن علوّ الهّمه ۱۳۸۸ .

٥٢- العمل كله هباء إلا ما أخلص فيه ١٤٠٠ .

٥٣- إن كنتم عاملين فاعملوا لما ينجيكم يوم العرض ٣٧٣٧ .

٥٤- إنك لن يتقبل من عملك إلا ما أخلصت فيه ، و لم تشبه بالهوى ، و أسباب الدنيا ٣٧٨٧ . ٤٦- عمل پارسائی است راجح

(و یا پارسائی عملی است سنگین) .

۴۷- عمل یار شخص با یقین است .

۴۸- (مرد یا) آدمی همراه او نخواهد بود مگر عمل (بنا بر این باید انسان عملی انجام دهد که در قبر و قیامت برای او رفیق و همراه خوبی باشد) .

۴۹- کردارها در دنیا بازرگانی و تجارت آخرت است ، (بنا بر این باید آدمی بکوشد عملی انجام دهد که در آخرت خریدار داشته باشد) .

۵۰- عمل کردن به طاعت خدا (از هر کاری) سودمندتر است .

۵۱- کردار نیکو از بلندی همت خیر می دهد .

۵۲- کردار همه اش گرد و غبار (یعنی پوچ و بی حاصل است) مگر آنچه در آن اخلاص ملاحظه شود (و به هیچ وجه دیگری غیر او منظور نگردد) .

۵۳- اگر شما مرد کار و عمل هستید عملی را انجام دهید که شما را روز قیامت و روز عرض اعمال رستگاری بخشد .

۵۴- برآستی که هرگز از عملت پذیرفته نخواهد شد مگر آن مقداری که در آن

قسمت دوم

ص ۱۰۴۱

۵۵- إِنَّكَ لَنْ يَغْنَىٰ عَنْكَ بَعْدَ الْمَوْتِ إِلَّا صَالِحُ عَمَلٍ قَدَّمْتَهُ ، فَتَزَوَّدْ مِنْ صَالِحِ الْعَمَلِ ۳۸۱۵ .

۵۶- إِنَّكَ لَنْ تَحْمَلَ إِلَى الْآخِرَةِ عَمَلًا أَنْفَعَ لَكَ مِنَ الصَّبْرِ ، وَالرِّضَا ، وَالْخَوْفِ ، وَالرَّجَاءِ ۳۸۱۹ .

۵۷- إِنَّكُمْ بِأَعْمَالِكُمْ مَجَازُونَ ، وَبِهَا مَرْتَهُونَ ۳۸۲۰ .

۵۸- إِنَّكُمْ مَدِينُونَ بِمَا قَدَّمْتُمْ ، وَمَرْتَهُونَ بِمَا أَسْلَفْتُمْ ۳۸۲۴ .

۵۹- إِنَّكُمْ إِلَى الْعَمَلِ بِمَا عَلَّمْتُمْ أَحْوَجَ مِنْكُمْ إِلَى تَعَلُّمِ مَا لَمْ تَكُونُوا تَعْلَمُونَ ۲۸۲۶ .

۶۰- إِنَّكُمْ إِلَى إِعْرَابِ الْأَعْمَالِ أَحْوَجَ مِنْكُمْ إِلَى إِعْرَابِ الْأَقْوَالِ ۳۸۲۸ . اخلاص بکار

برده ، و آن را به خواهش و اسباب دنیا آمیخته نکرده باشی .

۵۵- براستی که هرگز بدی را از تو بعد از مرگ دفع نکند و تو را سودمند نباشد مگر عمل شایسته ای که آن را پیش فرستادی پس از عمل صالح توشه بگیرد .

۵۶- براستی که تو هرگز بسوی آخرت عملی را بر نداری که از شکیبائی ، و خوشنودی ، و ترس و امید سودمندتر باشد .

۵۷- براستی که شما به عملهایتان پاداش داده شده و به آنها در گروید ، (گویا شما را حبس کرده تا عمل نیک انجام ندهید آزاد نخواهید شد) .

۵۸- براستی که شما به آنچه مقدم داشتید پاداش داده شده ، و گرو آنچه پیش فرستاده و یا می فرستید خواهد بود .

۵۹- براستی که شما به عمل کردن نسبت به آنچه می دانید نیازمندترید تا یاد گرفتن آنچه را که نمی دانستید (یعنی انسان باید به علمش عمل کند و چنین کاری بالاتر از یاد گرفتن و عمل نمودن است) .

۶۰- براستی که شما به ظاهر کردن و یا به اهتمام و یا به تصحیح عملها نیازمندتر هستید تا ظاهر نمودن و یا اهتمام و یا تصحیح گفتارها (یعنی شما باید

ص ۱۰۴۲

۶۱- إِنَّكُمْ إِلَىٰ اِكْتِسَابِ صَالِحِ الْأَعْمَالِ أَحْوَجَ مِنْكُمْ إِلَىٰ مَكَاسِبِ الْأَمْوَالِ ۳۸۲۹ .

۶۲- إِنَّكُمْ إِلَىٰ الْاِهْتِمَامِ بِمَا يَصْحَبُكُمْ إِلَىٰ الْآخِرَةِ أَحْوَجَ مِنْكُمْ إِلَىٰ كُلِّ مَا يَصْحَبُكُمْ مِنَ الدُّنْيَا ۳۸۳۰ .

۶۳- إِنَّكُمْ مَجَازُونَ بِأَفْعَالِكُمْ فَلَا تَفْعَلُوا إِلَّا بِرًّا ۳۸۳۸ .

۶۴- إِنَّكُمْ إِنْ اغْتَنَّمْتُمْ صَالِحِ الْأَعْمَالِ ، نَلْتَمُ مِنَ الْآخِرَةِ نَهَائِهِ الْأَمَالَ ۳۸۴۲ .

۶۵- إِنَّمَا الْمَرْءُ مَجْزَىٰ بِمَا أَسْلَفَ ، وَ قَادِمٌ عَلَىٰ مَا قَدَّمَ

۶۶- آفة العمل ترك الإخلاص ۳۹۴۹ . بیشتر به عمل صحیح پردازید نه به گفتار صحیح) .

۶۱- براستی که شما به کسب کردن عملهای شایسته محتاج ترید تا تحصیل اموال .

۶۲- براستی که شما به اهتمام آنچه همراه شماست بسوی آخرت (مانند عمل صحیح و شایسته) نیازمند ترید تا هر چیزی که همراه شماست از دنیا .

۶۳- براستی که شما به کردارهای خویش جزا داده می شوید پس مکنید مگر نیکی را .

۶۴- براستی که شما اگر عملهای شایسته را غنیمت بشمارید از آخرت به منتهای آرزو و امیدها خواهید رسید .

۶۵- جز این نیست که آدمی به آنچه پیش فرستاده جزا داده شود ، و بر آنچه پیش کرده وارد خواهد گردید .

۶۶- آفت عمل ترك کردن اخلاص است (یعنی عمل را آمیخته به انگیزه دیگر نماید) .

ص ۱۰۴۳

۶۷- آفة الأعمال عجز العَمَل ۳۹۵۸ .

۶۸- آفة العمل البطالة ۳۹۶۷ .

۶۹- إذا ارتأيت فافعل ۳۹۹۷ .

۷۰- بحسن الأفعال يحسن الثناء ۴۲۴۱ .

۷۱- بالصّالحات يستدلّ علی حسن الإيمان ۴۲۸۵ .

۷۲- بالعمل يحصل الثّواب لا بالكسل ۴۲۹۵ .

۷۳- بحسن العمل تجنی ثمره العلم لا بحسن القول ۴۲۹۶ .

۷۴- بالعمل تحصل الجّنه لا بالأمل ۴۲۹۷ . ۶۷- (آفت بکار بردن یا) آفت عملها ، عجز و ناتوانی کارگردانان و یا عمل کنندگان است (برای این که عمل باید با قدرت توأم باشد ، چه عمل شخصی و یا اجتماعی ، دولتی یا ملتی ، باید در آن عجز تصور نگردد ، و گرنه تمام عمل انجام نخواهد گرفت) .

۶۸- آفت عمل بیکاری است (یعنی هر که عادت به آن کرد

یا اصلاً کار نمی کند و یا اگر بکند ناقص انجام می دهد) .

۶۹- هر گاه نظر و تأمل کردی بجا آور (یعنی در هر کاری نخست باید فکر کرد آن گاه انجام داد) .

۷۰- بخوبی کارها ستایش نیکو گردد (چنانکه خداوند فرموده : لِيُبْلُوَكُمْ أَتَيْكُمْ أَحْسَنُ عَمَلًا مَلِكٌ (۲) .

۷۱- بوسیله عملهای شایسته بر نیکوئی ایمان استدلال می شود (یعنی عمل خوب دلیل ایمان خوب است) .

۷۲- به سبب عمل ثواب حاصل گشته نه با کسالت و تبلی .

۷۳- به سبب نیکوئی عمل میوه علم چیده می شود نه به نیکوئی گفتار .

۷۴- به سبب عمل بهشت بدست آمده نه به امید (چنانکه به امید کشت

ص ۱۰۴۴

۷۵- بالأعمال الصّالحات ترفع الدّرجات ۴۳۰۱ .

۷۶- تأخیر العمل عنوان الكسل ۴۴۷۱ .

۷۷- تصفیه العمل أشدّ من العمل ۴۴۷۲ .

۷۸- تبادروا إلى محامد الأفعال ، و فضائل الخلال ، و تنافسوا في صدق الأقوال و بذل الأموال ۴۵۵۹ .

۷۹- ثمره العمل الأجر عليه ۴۶۲۵ .

۸۰- ثمره العمل الصّالح كأصله ۴۶۴۹ .

۸۱- ثمره العمل السّيء كأصله ۴۶۵۰ .

۸۲- ثواب عملك أفضل من عملك ۴۶۸۸ . حاصل بدست نیاید) .

۷۵- به سبب عملهای شایسته درجه ها بالا برده می شود .

۷۶- پس انداختن عمل دلیل کسالت و کاهلی است .

۷۷- صاف گردانیدن عمل سخت تر از خود عمل است (زیرا عمل را ممکن است بسیاری از افراد انجام دهند ، ولی آن را به غرضی دیگر آمیخته نکردن کار هر کسی نیست ، و عمل را خالص برای خدا انجام داد بسیار مشکل خواهد بود) .

۷۸- به کارهای ستوده و خصلت هائی که سبب فزونی شود

پیشی گرفته ، و در راستی گفتارها و بذل اموال رغبت نموده و در آن سبقت گیرید .

۷۹- میوه عمل کردن مزدیست که خداوند بزرگ بر آن دهد .

۸۰- ثمره عمل صالح مانند اصل آنست (یعنی صالح و نیکو خواهد بود) .

۸۱- میوه عمل بد مانند اصل آنست (در زشتی و بدی) .

۸۲- جزای عمل تو افزونتر از عمل تست (زیرا ثواب پایدگی دارد ولی عمل منقطع خواهد شد ، و دیگر آنکه آنچه از پاداش نصیب انسان می گردد به مراتب بیش از آنست که انجام داده مانند صدقه و احسان) .

ص ۱۰۴۵

۸۳- ثواب العمل علی قدر المشقه فیہ ۴۶۹۰ .

۸۴- ثوب العمل (العلم) یخلدوک و لا یلی ، و یقیک و لا یفنی ۴۷۰۱ .

۸۵- ثابروا علی اغتنام عمل لا یفنی ثوابه ۴۷۱۰ .

۸۶- ثابروا علی الأعمال الموجهه لکم الخلاص من النار و الفوز بالجَنّه ۴۷۱۱ .

۸۷- ثواب العمل ثمره العمل ۴۷۱۴ .

۸۸- جمیل الفعل ینبئ عن طیب الأصل ۴۷۷۷ .

۸۹- جعل الله لكل عمل ثوابا ، و لكل شیء حسابا ، و لكل أجل کتابا ۴۷۷۹ . ۸۳- پاداش عمل به اندازه مشقت و سختی در آنست (یعنی هر اندازه مشقت بیشتر باشد ثواب زیادتر خواهد بود) .

۸۴- جامه عمل (و یا علم) تو را پاینده می دارد و کهنه نخواهد شد و تو را باقی داشته و فانی نمی شود .

۸۵- بر غنیمت دانستن عملی که پاداش آن فانی شدنی نیست مداومت نمائید .

۸۶- بر اعمالی که سبب خلاصی شما از آتش ، و پیروزی بهشت است مداومت نمائید .

۸۷- پاداش عمل

ثمره عمل خواهد بود (یعنی عمل مانند درخت ثمر بخشی است که میوه آن ثواب است) .

۸۸- نیکوئی کردار خبر می دهد از پاکی اصل و نژاد و حلال زادگی .

۸۹- خداوند برای هر عملی پاداشی را ، و برای هر چیزی حسابی را ، و برای هر اجل و مدتی کتاب و نوشته ای را قرار داده است .

ص ۱۰۴۶

۹۰- حسن العمل خیر ذخر ، و أفضل عدّه ۴۸۶۵ .

۹۱- حسن الأفعال مصداق حسن الأقوال ۴۹۰۹ .

۹۲- خیر أعمالک ما قضی فرضک ۴۹۵۷ .

۹۳- خیر الأعمال ما اکتسب شکرًا ۴۹۵۹ .

۹۴- خیر الأعمال ما أصلح الدّین ۴۹۶۶ .

۹۵- خیر العمل ما صحبه الإخلاص ۴۹۷۱ .

۹۶- خیر الأعمال ما زانه الرّفق ۴۹۹۲ .

۹۷- خیر الأعمال ما قضی اللّوایم ۴۹۹۴ .

۹۸- خیر عملک ما أصلحت به یومک ، و شرّه ما أفسدت (استفسدت) به قومک ۵۰۲۴ . ۹۰- حسن عمل بهترین ذخیره ، و افزون ترین تجهیزات است .

۹۱- نیکوئی کردارها مصداق (و آلت راستی و حقیقت) نیکوئی گفتارهاست (یعنی اگر به گفتار عمل شد نشانه صحت گفتار خواهد بود ، و گر نه موعظه و گفتار بی اثر خواهد گردید .

۹۲- بهترین اعمال تو آنست که واجب تو را انجام دهد .

۹۳- بهترین عمل ها آنست که شکری را کسب کند (یا از جانب خدا و یا از سوی بندگان خدا و یا از هر دو) .

۹۴- بهترین عمل ها آنست که دین را به صلاح آورد (یعنی آدمی عملهای مشروع را انجام دهد) .

۹۵- بهترین عمل آنست که اخلاص همراه آن باشد .

و مدارا آن را زینت دهد .

۹۷- بهترین عمل آنست که آنچه را لازم است بجا آورد .

۹۸- بهترین عمل آنست که بوسیله آن روز خود (فرادی قیامت و یا شب و روز)

ص ۱۰۴۷

۹۹- خیر الأعمال اعتدال الرجاء و الخوف ۵۰۵۵ .

۱۰۰- رحم الله امرأ بادر الأجل ، و أحسن العمل لدار إقامته و محلّ کرامته ۵۲۰۹ .

۱۰۱- ربّ عمل أفسدته التّيه ۵۲۹۵ .

۱۰۲- ربّ صغير من عملك تستكبره ۵۳۴۶ .

۱۰۳- زياده الفعل على القول أحسن فضيله ، و نقص الفعل عن القول أقبح رذيله ۵۴۵۹ .

۱۰۴- سوء الفعل دليل لؤم الأصل ۵۵۶۹ .

۱۰۵- شرّ الأفعال ما جلب الاثام ۵۶۷۲ . را اصلاح کنی و بدترین آن عملی است که به سبب آن قوم و قبیله و یا امت خود را فاسد نمائی .

۹۹- بهترین عمل ها مساوی بودن امید و ترس است .

۱۰۰- خداوند رحمت کند مردی را که بر اجل پیشی گرفته ، و عمل را برای خانه اقامت خود ، و جایگاه کرامت خویش نیکو گرداند .

۱۰۱- بسا عملی که نیت و قصد آن را فاسد کند (مثل این که در کار خیر غیر خدا را در نظر آورد برای شهرت و یا ریا عملی را انجام دهد) .

۱۰۲- بسا کوچکی از عملت که آن را بزرگ شماری (در صورتی که نباید چنین کاری کنی) .

۱۰۳- زیادی کردار بر گفتار نیکوترین فضیلت و خوی نیکو است ، و کمی کردار از گفتار زشت ترین صفت پست خواهد بود .

۱۰۴- بدی کردار دلیل پستی نژاد است .

١٠٥- بدترین کارها آنست که گناهان را بکشاند .

ص ١٠٤٨

١٠٦- شرّ الأفعال ما

۱۰۷- شتان بين عمل تذهب لذته و تبقى تبعته ، و بين عمل تذهب مؤنته و تبقى مثبتته ۵۷۶۲ .

۱۰۸- صلاح العمل بصلاح التيه ۵۷۹۲ .

۱۰۹- صواب الفعل يزین الرّجل ۵۸۱۸ .

۱۱۰- صفتان لا يقبل الله سبحانه الأعمال إلّا بهما : التقي ، و الإخلاص ۵۸۸۷ .

۱۱۱- طلب المراتب و الدرجات بغير عمل جهل ۵۹۹۷ .

۱۱۲- عليك بصالح العمل فإنه الزّاد إلى الجّه ۶۱۰۷ .

۱۱۳- عليك بإدمان العمل في النشاط و الكسل ۶۱۱۷ . ۱۰۶- بدترین کارها آنست که احسان را خراب کند (یعنی انسان عملی انجام دهد که سبب قطع احسان شود) .

۱۰۷- چقدر فاصله است میان عملی که لذتش می رود و وزر و وبال آن باقی می ماند ، و میان عملی که زحمت آن رفته و پاداش آن باقی می ماند .

۱۰۸- صلاح عمل و عمل درست با خالص بودن نیت است .

۱۰۹- درستی کردار مرد را زینت می بخشد .

۱۱۰- دو صفت است که خداوند سبحان عملها را نمی پذیرد مگر به آنها : تقوی ، و اخلاص .

۱۱۱- طلب کردن مرتبه و رتبه های (اخروی بلکه دنیوی) بدون عمل نادانی خواهد بود .

۱۱۲- بر تو باد به عمل صالح زیرا که آن توشه بهشت است .

۱۱۳- بر تو باد به دائم داشتن عمل (نه گاهی و زمانی) در نشاط (که رغبت و شوق باشد) و در کاهلی (ممکن است مراد واجب آن باشد زیرا که در مستحب تأکید

ص ۱۰۴۹

۱۱۴- عليكم بأعمال الخیر فتبادروها ، و لا یکن غیر کم أحقّ بها منکم ۶۱۵۱ .

۱۱۵- عجبت لمن یعلم أن للأعمال جزاء کیف لا یحسن عمله

۱۱۶- عمل الجاهل و بال ، و علمه ضلال ۶۳۲۷ .

۱۱۷- فی العمل لدار البقاء إدراک الفلاح ۶۴۵۰ .

۱۱۸- فضیله العمل الإخلاص فیه ۶۵۷۷ .

۱۱۹- کلّ یحصد ما زرع ، و یجزی بما صنع ۶۹۰۵ .

۱۲۰- کلّ امرء یلقى ما عمل ، و یجزی بما صنع ۶۹۱۸ .

۱۲۱- کفی بفعل الخیر حسن عاده ۷۰۴۳ . شده است که در غیر نشاط آورده نشود) .

۱۱۴- بر شما باد به عمل های خوب (و یا به انجام دادن کارهای خیر) پس به آنها پیشی گیرید ، و غیر شما سزاوارتر به آنها از شما نباشد (یعنی نگذارید دیگران پیش قدم شوند) .

قسمت دوم

۱۱۵- عجب دارم از کسی که می داند که برای عمل ها پاداشی است چگونه عملش را نیکو نمی گرداند .

۱۱۶- عمل نادان وزر و وبال ، و عملش گمراهی است .

۱۱۷- در عمل کردن برای سرای باقی است درک رستگاری .

۱۱۸- فضیلت عمل اخلاص در آنست (و گرنه فضیلتی ندارد) .

۱۱۹- هر فردی آنچه را که کشت نموده می درود ، و به آنچه انجام داده پاداش داده می شود .

۱۲۰- هر مردی (و هر آدمی) ملاقات نموده آنچه را که عمل می نماید و پاداش داده می شود به آنچه انجام داده است .

۱۲۱- برای انجام دادن خوبی کفایت می کند عادت نیک .

ص ۱۰۵۰

۱۲۲- کلّما اخلصت عملا بلغت من الآخرة أملا ۷۱۹۶ .

۱۲۳- کما تدین تدان ۷۲۰۸ .

١٢٤- لكل عمل جزاء ، فاجعلوا عملكم لما يبقى و ذروا ما يفنى ٧٣١٠.

١٢٥- ليكن أوثق الذخائر عندك العمل الصالح ٧٣٨٥.

١٢٦- لن يصفو العمل حتى يصح العلم ٧٤١٠.

١٢٧- لن يزكو العمل

حتی یقارنه العلم ۷۴۴۷ .

۱۲۸- من عمل اشتاق ۷۷۲۹ .

۱۲۹- من یعمل یزدد قوه ۷۹۹۰ .

۱۳۰- من یقصر فی العمل یزدد فتره ۷۹۹۱ . ۱۲۲- هر گاه عملی را خالص گردانی به امیدی از آخرت برسی .

۱۲۳- هر طور که جزا دهی جزا داده شوی (یعنی آدمی نتیجه عمل خود را خواهد دید) .

۱۲۴- برای هر عملی پاداشی است ، پس عملتان را برای آنچه باقی می ماند (برای آخرت) قرار دهید ، و آنچه را فانی می شود (دنیا) واگذارید .

۱۲۵- باید معتمدترین پس اندازها در نزد تو عمل شایسته باشد .

۱۲۶- هرگز عملی صاف نخواهد گردید تا علم صحیح و صاف گردد (مراد این است که عمل باید از علم صحیح منشأ گیرد) .

۱۲۷- هرگز عمل پاکیزه نمی شود و یا نمو ندارد تا آنکه دانش همراه آن گردد .

۱۲۸- هر که عمل کند مشتاق (مرگ و یا مشتاق همان عمل) گردد .

۱۲۹- هر که عمل کند قوت او (در دین و اعتقاد) زیاد گردد .

۱۳۰- هر که در عمل تقصیر کند سستی او زیاد شود .

ص ۱۰۵۱

۱۳۱- من عمل للمعاد ظفر بالسداد ۸۰۴۴ .

۱۳۲- من فعل ما شاء لقی ما ساء ۸۰۵۲ .

۱۳۳- من أبطأ به عمله لم یسرع به نسبه ۸۱۴۱ .

۱۳۴- من أخلص العمل لم یعدم المأمول ۸۱۴۹ .

۱۳۵- من عمل بطاعه الله کان مرضیاً ۸۲۸۶ .

۱۳۶- من أحسن عمله بلغ أمله ۸۲۸۷ .

۱۳۷- من نصح فی العمل نصحته المجازاه ۸۳۴۲.

۱۳۸- من أحسن العمل حسنت له المكافاه ۸۳۴۳. ۱۳۱- هر كه برای معاد و روز باز گشت عمل نماید

به راه درست پیروز شود .

- ۱۳۲- هر که هر چه خواهد بکند به هر چه بد باشد بر خورد نماید (منظور این است که باید در کارها اندیشه و تأمل نمود) .
- ۱۳۳- هر که عملش در باره او کندی کند (و او را به مراتب بلند اخروی نرساند) نسبش نسبت به او شتاب نکند (یعنی بجائی او را نرساند عمل است که آدمی را بجائی خواهد رسانید نه نسب) .
- ۱۳۴- هر که عمل را (برای خدا) خالص گرداند امید داشته شده را از دست ندهد (یعنی به امیدش خواهد رسید) .
- ۱۳۵- هر که به طاعت خدا عمل نمود مرضی خدا (بلکه خلق) خواهد بود .
- ۱۳۶- هر که عملش را نیکو کند (یعنی خالصانه طبق موازین شرعیه انجام دهد) به امیدش (مراتب بلند انسانیت) خواهد رسید .
- ۱۳۷- هر که در عمل خالص باشد پاداش او خالص خواهد بود (یعنی نقص و زوالی در آن راه ندارد) .
- ۱۳۸- هر که عمل را نیکو کند مکافات و پاداشش نیکو خواهد بود .

ص ۱۰۵۲

- ۱۳۹- من عمل بأوامر الله أحرز الأجر ۸۳۷۲ .
- ۱۴۰- من عمل بطاعة الله ملك ۸۳۷۴ .
- ۱۴۱- من أحسن أفعاله أعرب عن وفور عقله ۸۴۱۸ .
- ۱۴۲- من أهمل العمل بطاعة الله ظلم نفسه ۸۵۴۱ .
- ۱۴۳- من أنف من عمله اضطرّه ذلك إلى عمل خير منه ۸۶۱۹ .
- ۱۴۴- من حسن عمله بلغ من الله أمله ۸۸۲۶ .
- ۱۴۵- من سلم من المعاصي عمله بلغ من الآخرة أمله ۸۸۳۴ .
- ۱۴۶- من عجز عن أعماله أدبر في أحواله ۸۹۵۲ .

۱۴۷- من قَصُر

فی العمل ابتلاه الله سبحانه بالهمم ، و لا حاجه لله فيمن ۱۳۹- هر که به فرامین الهی عمل کند پاداش را بدست آورده است .

۱۴۰- هر که به فرمانبرداری خدا عمل نماید مالک (سعادت) گردد .

۱۴۱- هر که کارهایش را نیکو کند و فور عقلش را اظهار نموده است (یعنی نیکوئی کردار نشانه فراوانی عقل است) .

۱۴۲- هر که در عمل به طاعت خدا اهمال کاری کند به نفس خود ستم نموده است .

۱۴۳- هر که از عمل خود ننگ داشته باشد (و آن را به هیچ وجه نپسندد) مضطر و ملجأ سازد او را به عملی بهتر از آن .

۱۴۴- هر که عملش نیکو باشد از جانب خدا به امید و آرزویش برسد .

۱۴۵- هر که عملش از معصیت ها سالم ماند از آخرت به امید و آرزوی خود برسد .

۱۴۶- هر که از اعمال خود عاجز و ناتوان باشد (که نتواند از جهاتی از عهده آن بر آید) در حالات خود پشت کرده است (ترقی نخواهد نمود) .

۱۴۷- هر که در عمل (برای خدا و آخرت خود) تقصیر و کوتاهی نماید خداوند

ص ۱۰۵۳

لیس له فی نفسه و ماله نصیب ۹۰۲۶ .

۱۴۸- من کمال العمل الإخلاص فيه ۹۲۵۸ .

۱۴۹- من أفضل الأعمال ما أوجب الجنة ، و آنجا من النار ۹۴۳۹ .

۱۵۰- ما أحسن من أساء عمله ۹۵۱۴ .

۱۵۱- ما أصدق الإنسان علی نفسه ، و أى دلیل علیه کفعله ۹۶۴۵ .

۱۵۲- ما ولدتم فللتراب ، و ما بنیتم فللخراب ، و ما جمعتم فللذهاب ، و ما عملتم ففی کتاب مدّخر لیوم

۱۵۳- ملاك العمل الإخلاص فيه ۹۷۲۵ .

۱۵۴- نعم الزاد حسن العمل ۹۹۰۴ . سبحان او را به اندوه مبتلا ساخته ، و به کسی که برای او در نفس و مالش بهره ای نیست (که در آخرت به کارش آید) برای خدا نیازی نخواهد بود .

۱۴۸- از جمله کمال عمل اخلاص در آنست .

۱۴۹- از افزون ترین عمل هاست آنچه موجب بهشت گشته و از آتش رستگاری دهد .

۱۵۰- کار خوبی نکرده هر که عملش را بد کند .

۱۵۱- چه راستگوست انسان بر نفس خود ، و چه راهنمایی بر او مانند رفتار او خواهد بود (یعنی از اعمال و افعالش می توان بخوبی و بدی او پی برد) .

۱۵۲- آنچه زائیده اید برای خاک بوده ، و آنچه بنا نموده اید برای خراب شدن است ، و آنچه فراهم آورده اید برای رفتن خواهد بود ، و آنچه عمل کرده اید برای روز حساب در نامه (و پرونده) ایست ذخیره شده (پس در عمل بکوشید نه در غیر آن) .

۱۵۳- ملاك عمل (و سبب قبولی آن) خالص گردانیدن آنست (برای خدا) .

۱۵۴- خوب توشه ای است (برای آخرت) نیکوئی عمل .

ص ۱۰۵۴

۱۵۵- نعم الاعتداد العمل للمعاد ۹۹۱۱ .

۱۵۶- نال المنی من عمل لدار البقاء ۹۹۵۱ .

۱۵۷- لا تفعلنّ ما یعزک معابه ۱۰۱۵۶ .

۱۵۸- لا تفعل ما یشین العرض و الاسم ۱۰۲۲۷ .

۱۵۹- لا ترم سهما یعجزک ردّه ۱۰۲۵۹ .

۱۶۰- لا تحلنّ عقدا یعجزک إیثاقه ۱۰۲۶۱ .

١٦١- لا تجاره كالعمل الصالح ١٠٥٤٥ .

١٦٢- لا ذخر أنفع من صالح العمل ١٠٦١٥ .

١٦٣- لا خير في عمل بلا علم

۱۶۴- لا خیر فی العمل إلا مع العلم ۱۰۷۰۸ . ۱۵۵- خوب تهیه ایست عمل کردن برای روز باز گشت .

۱۵۶- به آرزو رسیده کسی که برای سرای جاوید (آخرت) عمل نماید .

۱۵۷- مکن چیزی را که تو را عیب آن آلوده سازد (که از آن ناراحت گردی) .

۱۵۸- چیزی که آبرو و نام را (نام و نشان را) زشت می گرداند انجام مده .

۱۵۹- تیری که تو را رد آن عاجز کند مینداز (بلکه باید آدمی به عملی دست زند که جوابگوی آن باشد و از عهده تبعاتش بر آید) .

۱۶۰- گرهی را که محکم بستن آن تو را عاجز می کند و مکن (بلکه در هر کاری عاقبت آن را در نظر گیر اگر قدرت بر آن داری اقدام نما) .

۱۶۱- هیچ تجارتی مانند عمل صالح نیست (زیرا سود آن پاینده و باقی است) .

۱۶۲- نیست- ذخیره ای سودمندتر از عمل شایسته .

۱۶۳- نیست خیری در عملی که بدون علم باشد .

۱۶۴- خیری در عمل نیست مگر با علم .

ص ۱۰۵۵

۱۶۵- لا ثواب لمن لا عمل له ۱۰۷۷۰ .

۱۶۶- لا یکمل صالح العمل إلا بصالح التَّیِّه ۱۰۷۹۹ .

۱۶۷- لا یقلّ عمل مع تقوی ، و کیف یقلّ ما یتقبّل ۱۰۸۰۵ .

۱۶۸- لا یستغنی المرء إلى حین مفارقه روحه جسده عن صالح العمل ۱۰۸۴۵ .

۱۶۹- لا یتروک العمل بالعلم إلا من شکّ فی الثّواب علیه ۱۰۸۶۹ .

۱۷۰- لا یعمل بالعلم إلا من أیقن بفضل الأجر فیه ۱۰۸۷۰ .

۱۷۱- لا یستغنی عامل عن الاستزاده من عمل صالح ۱۰۸۷۷ .

اليقين ، و الورع ١٠٩١٤ . ١٦٥- پاداشی نیست برای کسی که عملی (صالح) برای او نیست .

١٦٦- کامل نمی گردد شایستگی عمل مگر به شایستگی نیت .

١٦٧- کم نیست عملی با پرهیزکاری و چگونه کم خواهد بود چیزی که قبول می شود .

١٦٨- مرد (و آدمی) تا هنگام مفارقت روح او از جسدش از عمل شایسته بی نیاز نخواهد بود (بلکه به آن احتیاج دارد) .

١٦٩- عمل کردن به علم را ترک نمی کند مگر کسی که در ثواب بر آن شک نماید (چون با یقین کامل جائی برای ترک عمل نیست) .

١٧٠- عمل به علم نمی کند مگر کسی که با فزونی پاداش در آن یقین نماید (چون یقین سبب گردد متحمل رنجهای فراوان شود) .

١٧١- هیچ عمل کننده ای از طلب زیاد کردن عمل صالح بی نیاز نخواهد بود (بلکه باید طلب زیاده کند) .

١٧٢- خیری نیست در عملی مگر با یقین و پارسائی .

ص ١٠٥٦

١٧٣- ینبغی أن تكون أفعال الرجل أحسن من أقواله و لا تكون أقواله أحسن من أفعاله ١٠٩٤٣ .

١٧٤- یمتحن الرجل بفعله لا بقوله ١١٠٢٦ .

١٧٥- یقبح بالرجل أن یقصر عمله عن علمه ، و یعجز فعله عن قوله ١١٠٥٠ .

١٧٦- التارك للعمل غیر موقن بالثواب علیه ١٥٤٥ .

١٧٧- من زرع شیئا حصده ٩٢١٣ .

١٧٨- لسان الحال أصدق من لسان المقال ٧٦٣٦ .

١٧٩- العامل بجهل كالسائر علی غیر طریق فلا یزیده جدّه فی السیر إلا بعدا عن حاجته ١٨٤٧ . ١٧٣- سزاوار این است که کردارهای مرد نیکوتر از گفتارهایش بوده ، و گفتارهایش نیکوتر از کردارهایش نباشد .

١٧٤- مرد (و

آدمی) به کردارش آزمایش می شود نه به گفتارش .

۱۷۵- در مرد (و آدمی) زشت است که عملش کوتاهی کند از علم او ، و کردارش از گفتارش ناتوان شود (به آنچه عالم است ، و به همه آنچه می گوید و مردم را به آن امر و نهی می کند خود عمل ننماید) .

۱۷۶- ترک کننده عمل (یعنی کسی که در اطاعت خدا نیست) یقین به پاداش عمل نخواهد داشت (و گرنه ترک امکان ندارد) .

۱۷۷- هر که چیزی را بکارد آن را بدرود .

۱۷۸- زبان حال راستگو (و عمل آدمی) راستگوتر از زبان مقال (و بیان) است .

۱۷۹- عمل کننده با نادانی مانند رونده بر غیر راه است که در کوشش او در رفتن زیاد نمی کند مگر دوری از هدف او .

ص ۱۰۵۷

۱۸۰- أسعد النَّاسِ بِالْخَيْرِ الْعَامِلِ بِهِ ۳۲۶۷ .

۱۸۱- الْعَامِلُ بِالْعِلْمِ كَالسَّائِرِ عَلَى الطَّرِيقِ الْوَاضِحِ ۱۵۳۵ .

۱۸۲- عَامِلُ الدِّينِ لِلدُّنْيَا جَزَاؤُهُ عِنْدَ اللَّهِ النَّارُ ۶۳۴۱ .

۱۸۳- إِنَّكُمْ إِلَى مَكَارِمِ الْأَفْعَالِ أَحْوَجُ مِنْكُمْ إِلَى بَلَاغِهِ الْأَقْوَالِ ۳۸۳۹ .

۱۸۴- ثَقَّلُوا مَوَازِينَكُمْ بِالْعَمَلِ الصَّالِحِ ۴۶۹۹ .

۱۸۵- أَفْضَلُ الْأَعْمَالِ مَا أَكْرَهَتْ النَّفُوسُ عَلَيْهَا ۳۰۶۵ .

۱۸۶- شَرُّ الْعَمَلِ مَا أَفْسَدَتْ بِهِ مَعَادِكُ ۵۶۹۵ .

۱۸۷- أَعْلَى الْأَعْمَالِ إِخْلَاصُ الْإِيمَانِ ، وَ صَدَقُ الْوَرَعِ وَ الْإِيْقَانِ ۳۳۷۲ .

۱۸۸- إِنَّ الْمُؤْمِنَ يَرَى يَقِينَهُ فِي عَمَلِهِ ، وَ إِنَّ الْمُنَافِقَ يَرَى شَكَّهُ فِي ۱۸۰- پیروزمندترین مردم به خیر کسی می باشد که عمل کننده به خیر است .

۱۸۱- عمل کننده به علم مانند رونده بر طریق روشن و آشکار است .

۱۸۲- عمل کننده دین برای دنیا (یعنی کار دینی او برای

دنیا باشد نه برای آخرت) پاداش او در نزد خدا آتش است .

۱۸۳- براستی که شما به کردارهای نیکو محتاج ترید تا بلاغت گفتارها (چون اجر و ثواب بر آن مترتب شده و نظام صحیح جهان به آن بستگی دارد) .

۱۸۴- ترازوهای خود را به وسیله عمل صالح سنگین سازید .

۱۸۵- برترین عمل ها آنست که نفسها آن را نخواهد (و آدمی آن را برای خدا انجام دهد) .

۱۸۶- بدترین عمل آنست که بوسیله آن قیامت خود را تباه سازی .

۱۸۷- بلندترین عملها خالص گردانیدن ایمان ، و راستی پارسائی و یقین داشتن است .

۱۸۸- براستی که یقین مؤمن در عملش ، و شك منافق (نیز) در عمل او دیده

ص ۱۰۵۸

عمله ۳۵۵۱ .

۱۸۹- لا ینفع العمل للآخرة مع الرّغبة فی الدّنيا ۱۰۸۲۹ .

۱۹۰- الأعمال بالخیره ۳۷ .

۱۹۱- الأعمال ثمار التّیات ۲۹۲ .

المعامله

۱- لا تعامل من لا تقدر علی الانتصاف منه ۱۰۱۸۴ .

العمی و الأعمی

۱- أشدّ النَّاس عمی : من عمی عن حَبْنَا و فضلنا ، و ناصبنا العداوه بلا ذنب سبق منّا إلیه إلاً أَنَا دعوناہ إلی الحقّ ، و دعاه سوانا إلی الفتنة و الدّنيا ، می شود .

۱۸۹- عمل برای آخرت با رغبت در دنیا سودی نمی دهد .

۱۹۰- عمل ها به آگاهی است (یعنی عمل های صحیح آنست که از روی علم و دانش انجام گیرد) .

۱۹۱- کردارها میوه های نیت هاست (نیت هر رقم باشد عمل طبق همان انجام خواهد گرفت ، چنانکه درخت هر رقم باشد

میوه از همان رقم خواهد بود).

سوداگری ۱- با کسی که قدرت بر استیفای حق خود از او را نداری معامله مکن .

وری و نایینا ۱- سخت ترین مردم به حسب کوری : کسی است از دوستی و فضل ما (اهل بیت) کور گشته ، و با ما دشمنی را آشکار نموده است ، بدون آنکه از ما به جانب او گناهی پیشی گرفته باشد ، جز این که ما او را بسوی حق خوانده ، و غیر ما او را

ص ۱۰۵۹

فأثروها ، و نصبوا العداوه لنا ۳۲۹۶ .

۲- ربّما أصاب العمی (الأعمی) قصده ۵۳۶۷ .

۳- من عمی عمّا بین یدیه غرس الشّکّ بین جنبیه ۸۸۵۵ .

المتعنّت

۱- رضی المتعنّت غایه لا تدرک ۵۴۰۸ .

العنصر و المحتد و الأعراق

۱- من خبث عنصره ساء محضره ۹۲۳۷ . بسوی فتنه و دنیا دعوت نموده است ، پس دنیا را برگزیده و دشمنی را از برای ما بر پا داشته اند .

۲- بسا باشد که کور و نایینا به مقصد خود رسد ، زیرا شرط به هدف رسیدن بینائی (ظاهری) نیست (بلکه توجه و معرفت و یا احیانا اتفاق خواهد بود) .

۳- هر که از آنچه جلو روی اوست (مانند قیامت و اجل) کور باشد شک را میان پهلوی خود بکارد (و در نتیجه امید و آرزویش بسیار و گناهانش فراوان خواهد شد) .

عیبجو ۱- رضا و خوشنودی متعنّت (کسی که به دنبال لغزش دیگران است و یا کسی که خود را برای تحصیل دنیا به زحمت زیاد اندازد) پایان و مرتبه ایست که در یافته نمی شود (یعنی هرگز به آن نمی رسد ، چون علی ای حال از عیبی بگذرد و یا چیزی از دنیا بدست آورد اکتفا نکند به سوی عیب و یا چیز دیگری رود) .

خمیره ۱- هر که اصل و عنصر او بد و خبیث باشد جلسه و محضر او بد خواهد بود .

ص ۱۰۶۰

۲- من کرم محتده حسن مشده ۹۲۳۸ .

۳- من شرف الأعراف کرم الأخلاق ۹۲۸۸ .

العنف

۱- رأس السخف العنف ۵۲۴۰ .

۲- راكب العنف يتعذر مطلبه ۵۳۹۲ .

۳- من ركب العنف ندم ۷۹۱۸ .

۴- من عامل بالعنف ندم ۷۷۴۲ .

ما لا يعنى

۱- وقوعك فيما لا يعنىك جهل مذل ۱۰۰۸۰ . ۲- هر كه اصل و ذات او گرامى باشد مجالست و حضور او نيكو خواهد بود .

۳- از شرافت اصل و نژاد است نيكوئى اخلاق .

درشتى ۱- سر سبك عقلى درشتى كردن است .

۲- سوار درشتى (و مرتكب بدخوئى با مردم) مطلب و حاجت او دشوار مى گردد .

۳- هر كه بر درشتى و ناهموارى سوار گشته (و مرتكب آن شود) پشيمان خواهد شد .

۴- هر كه با درشتى معامله كند پشيمان گردد .

آنچه ضرورى نيست ۱- افتادن تو در آنچه مهم تو نيست (و ضرور نمى باشد) جهالت گمراه كننده است .

ص ۱۰۶۱

۲- لا تشتغل بما لا يعنىك ، و لا تتكلف فوق ما يكفيك ، و اجعل كل همك لما ينجيك ۱۰۳۸۶ .

۳- دع ما لا يعنىك ، و اشتغل بمهمك الذى ينجيك ۵۱۳۳ .

۴- طوبى لمن قصر همته على ما يعنيه ، و جعل كل جدّه لما ينجيه ۵۹۴۵ .

۵- من اطّرع ما يعنيه وقع إلى ما لا يعنيه ۸۶۸۹ .

۶- من أطال الحديث فيما لا ينبغي فقد عرّض نفسه للملامه ۸۸۹۲ .

۷- أكبر الكلفه تعنيك فيما لا يعنيك ۳۱۶۶ .

۸- من اشتغل بما لا يعنيه فاته ما يعنيه ۸۵۲۰ . ۲- به چیزی که مهم و ضرور تو نباشد مشغول مشو ، و بالاتر از چیزی که تو را بس باشد بر خود مگذار (و خویشان را به زحمت مینداز) ، و

تمام هم و اندوه خود را برای آنچه تو را رستگار سازد قرار ده .

۳- آنچه تو را مهم نبوده و گذار ، و به مهم خویش که تو را رستگاری دهد (از عبادات و سایر اعمال پسندیده) مشغول شو .

۴- خوشا به حال کسی که همّت خود را بر آنچه بکارش آید بکار برد و مقصودی به غیر آن نداشته باشد ، و تمام کوشش را از برای آنچه او را رستگار گرداند قرار دهد .

۵- هر که آنچه را مهم اوست دور کند (و آن را کنار گذارد) بسوی آنچه ضرور و مهم او نباشد خواهد افتاد .

۶- هر که سخن را در آنچه سزاوار نیست بدرازا کشد (و زیاد حرفهای بیهوده زند) پس در حقیقت نفس خود را در معرض سرزنش در آورده است .

۷- بزرگترین زحمت بزحمت انداختن خود است در آنچه تو را مهم نباشد و چندان به کارت نیاید .

۸- هر که به آنچه او را سود ندهد مشغول گردد آنچه را که برایش سودمند است

ص ۱۰۶۲

۹- من اشتغل بغير ضرورته فوّته ذلک منفعته ۸۷۶۵ .

المعوج

۱- قد يستقيم المعوج ۶۶۲۵ .

العاده

۱- أفضل العباده غلبه العاده ۲۸۷۳ .

۲- العاده طبع ثان ۷۰۲ .

۳- العاده عدوّ متملک ۹۵۸ . از دستش خواهد رفت .

۹- هر که به غیر ضرورت (و کارهایی که مهم او نیست) مشغول گردد چنین کاری فائده آن را از او فوت گرداند (یعنی فائده کارهای مهم را از دست دهد) .

کج شده ۱- گاهی کج شده (و چیزی که در تدبیر آن راه کجی اتخاذ گشته) راست می شود .

عادت ۱- افزونترین عبادت غلبه بر عادت است (چون نیازمند به اراده خیلی قوی است ، هر فردی نمی تواند بر خوی و خصلت خود که بر آن عادت کرده غلبه نماید ، مرحوم خوانساری - رحمه الله - غلبه عادت را چنین معنی کرده : که این کسی

عبادتی داشته که غالب به آن عادت کرده و اکثر اوقات آن را در وقت آن بجای آورد .

۲- عادت طبع دوم است (یعنی وقتی انسان بچیزی عادت نمود گویا جزء خلقت و خوی او شده است) .

۳- عادت دشمنی است که مالک شخص گردد ، و او را بنده خود سازد .

ص ۱۰۶۳

۴- آفة الریاضه غلبه العاده ۳۹۳۳ .

۵- بغلبه العادات الوصول إلى أشرف المقامات ۴۳۰۰ .

۶- بنس العاده الفضول ۴۳۹۴ .

۷- غیروا العادات تسهل علیکم الطاعات ۶۴۰۵ .

۸- غیر مردک الدرجات من أطاع العادات ۶۴۰۹ .

۹- للعاده علی کلّ إنسان سلطان ۷۳۲۷ .

۱۰- من جعل دیدنه الهزل لم يعرف جدّه ۸۱۰۱ .

المعاد و الساعه

۱- طوبی لمن ذکر المعاد فاستکثر من الزّاد ۵۹۵۵ . ۴- آفت ریاضت و رام کردن نفس غلبه

عادت است (یعنی وقتی انسان چیزی را که به آن عادت کرده پیروی نمود ریاضت او سودی نخواهد بخشید) .

۵- بوسیله غلبه بر عادت ها (ی بد توسط صفات خوب و افعال خیر آدمی) به اشرف مقامات خواهد رسید .

۶- بد عادتی است پر گوئی یا زیاده کاریها .

۷- عادتها را تغییر دهید تا بر شما طاعت ها آسان گردد .

۸- در یابنده مرتبه های بلند نیست کسی که از عادتها پیروی کند .

۹- برای عادت بر هر انسانی سلطنتی است (باید کوشید که عادت زشت بر انسان غلبه نکند) .

۱۰- هر که عادت خود را (در کارها) بازی قرار دهد جدّ او شناخته نشود (یعنی اگر عملی را هم جدی انجام دهد آن را مردم بازی بحساب آرند) .

روز بازگشت ۱- خوشا به حال کسی که یاد کند روز بازگشت را پس از توشه بسیار فرا گیرد .

ص ۱۰۶۴

۲- طوبی لمن ذکر المعاد فأحسن ۵۹۸۰ .

۳- علیک بالجدّ والاجتهاد فی إصلاح المعاد ۶۱۳۵ .

۴- قد أسفرت السّاعه عن وجهها ، و ظهرت العلامه لمتوسّمها ۶۶۷۵ .

۵- قد أشرفت السّاعه بزلازلها و أناخت بكلاكلها ۶۶۹۷ .

۶- قد شخصوا عن (من) مستقر الأجداث ، و صاروا إلی مقام الحساب ، و أقیمت علیهم الحجج ۶۶۹۹ .

۷- من أصلح المعاد ظفر بالسّداد ۸۳۶۸ .

۸- من أیقن بالمعاد استكثر من الزّاد ۸۳۶۹ .

۹- صلاح المعاد بحسن العمل ۵۸۰۱ . ۲- خوشا به حال کسی که روز بازگشت را بیاد آورده پس احسان کند (یا نیک عمل نماید) .

۳- بر تو باد به کوشش و

بذل جهد و طاقت در اصلاح معاد .

- ۴- در حقیقت ساعت (قیامت) از روی خود نقاب برداشته ، و علامت آن ظاهر شده برای کسی که بفراسست در یابد آن را .
- ۵- در حقیقت قیامت به حرکت و تکان های خود مشرف گشته و سینه های شتران مرگ و فناء را (بر در هر خانه ای) خوابانیده است .
- ۶- (در چگونگی حال اهل قبور است در قیامت) در حقیقت از قرارگاه قبرها رفته اند و بسوی جایگاه حساب گردیده اند ، و بر آنها حجت ها (مانند شهادت انبیاء و اوصیاء و غیر آنان) اقامه گشته است .
- ۷- هر که اصلاح معاد (روز بازگشت) نماید . به راه صواب ظفر یابد .
- ۸- هر که به معاد یقین کند توشه بسیار بر گیرد .
- ۹- صلاح روز بازگشت (قیامت) به نیکوئی عمل است .

ص ۱۰۶۵

- ۱۰- عند معاینه أهوال القیامه تکثر من المفرطین الندامه ۶۲۲۰ .
- ۱۱- اشتغالک بإصلاح معادک ینجیک من عذاب النار ۱۴۸۴ .

العوام

- ۱- مباینه العوام من أفضل المروّه ۹۷۷۵ .

الإعانه

- ۱- أعن تعن ۲۲۶۲ .
- ۲- أعن أخاک علی هدایتته ۲۲۸۱ .
- ۳- کما تعین تعان ۷۲۰۹ .
- ۴- لا- تعن قویاً علی ضعیف ۱۰۱۵۹ . ۱۰- در وقت معاینه و دیدن هول و ترسهای قیامت پشیمانی و تقصیر کنندگان زیاد خواهد شد .
- ۱۱- مشغول شدن تو به اصلاح آخرت خود تو را از عذاب آتش نجات می بخشد .

عوام ۱- جدائی کردن از عوام (غالب مردم) از افزونترین مردانگی (و یا آدمیت) است .

یاری کردن ۱- اعانت نما تا یاری شوی .

۲- برادر خود را بر هدایتش یاری کن .

۳- چنانکه یاری کنی یاری شوی .

۴- قوی را (بر ظلم و ستم) بر ضعیفی یاری مکن .

ص ۱۰۶۶

۵- من أعان علی مسلم فقد برئ من الإسلام ۹۲۲۰ .

الاستعانه

۱- من استعان بالضعیف أبان عن ضعفه ۸۲۲۸ .

۲- من استعان بغير مستقلّ ضعیع أمره ۸۲۳۹ .

۳- من استعان بعدوّه علی حاجته ازداد بعدا منه ۸۹۸۴ .

۴- من استعان باللّه أعانه ۷۷۶۳ .

۵- علیک بالاستعانه بالهک ، و الرّغبه إلیه فی توفیکک ، و ترکک کلّ شائبه (شائنه) أولجتک فی شبهه ، أو أسلمتک إلی ضلاله ۶۱۲۰ . ۵- هر که علیه مسلمانی یاری کند (که یا ضرر به مسلمان زند و یا او را بکشد) در حقیقت از اسلام بیزار گشته است .

کمک خواستن ۱- هر که به ناتوان متوسل شود (و از او یاری طلبد) ضعف خود را ظاهر سازد .

۲- هر که به غیر مستقل متوسل شود (کسی که از خود استقلال ندارد) کارش را تباه ساخته است .

۳- هر که در حاجت

خود از دشمنش یاری جوید دوری از آن (حاجت) را زیاد کند (یعنی به حاجت نرسد) .

۳- هر که رغبت خود را بسوی تو متوجه سازد یاری او بر تو واجب خواهد بود .

۴- هر که از خدا یاری جوید خداوند او را یاری کند .

۵- بر تو باد به یاری جستن از خدای و رغبت بسوی او در توفیق خود ، و ترک تو هر گمان بد و یا هر صفت زشتی که تو را در شبهه داخل ساخته و یا تو را به گمراهی بسپارد .

ص ۱۰۶۷

۶- من استعان بذوی الألباب سلک سیل الرّشاد ۸۹۱۲ .

المعونه

۱- المعونه تنزل من الله على قدر المؤمنه ۱۷۶۶ .

۲- على قدر المؤمنه تكون من الله المعونه ۶۱۷۲ .

۳- من وجهه رغبتة إليك وجبت معونته عليك ۸۶۵۷ .

العهد و الوفاء به

۱- الوفاء لأهل الغدر غدر عند الله سبحانه ۱۵۷۰ .

۲- الوفاء توأم الأمانة و زين الأخوة ۱۸۶۵ .

۳- الوفاء حفظ الذمام ، و المروءه تعهد ذوی الأرحام ۲۱۳۲ . ۶- هر که به صاحبان عقل ها (مراجعه کرده و از آنها) یاری طلبد (چه در مشورت و یا در معارف و آداب) راه راست و درست را پیموده است .

استعانت و یاری دادن ۱- کمک و یاری (از جانب خدا) به اندازه خرجی فرود آید .

۲- به اندازه خرجی و نیاز از جانب خدا یاری خواهد شد .

۳- کسی که میل و رغبت خود را به سوی تو متوجه سازد (یعنی اظهار نیاز کند) یاری او بر تو لازم خواهد بود .

پیمان ۱- به اهل بی وفائی وفا کردن بی وفائی است در نزد خدای پاک و منزّه .

۲- وفاداری همزاد امانت و زینت برادری است .

۳- وفاداری نگهداشتن حرمت مردم بوده ، و جوانمردی یا آدمیت عهده دار شدن (پرستی) خویشان است .

ص ۱۰۶۸

۴- إنّ الوفاء توأم الصدق ، و ما أعرف جنّه أوقی منه ۳۵۱۰ .

۵- الوفاء نبیل ۱۳ .

۶- الوفاء توأم الصدق ۲۷۱ .

۷- الوفاء سجّیه الکرام ۲۹۰ .

۸- الوفاء عنوان وفور الدین ، و قوّه الأمانه ۱۴۳۰ .

۹- إن وقعت بینک و بین عدوّک قصّه عقدت بها صلحا و ألبسته بها ذمّه ، فحط عهدک بالوفاء ، و اراع ذمتک بالأمانه ، و اجعل نفسک

جَنَّهُ بَيْنَكَ وَ بَيْنَ مَا أُعْطِيتَ مِنْ عَهْدِكَ ۳۷۲۴ .

۱۰- آفَه الْعُهُودِ قَلَّه الرِّعَايَه ۳۹۴۶ .

۱۱- آفَه الْوَفَاءِ الْغَدْرُ ۳۹۶۰ . ۴- برآستی که وفا کردن به عهد و پیمان همزاد راستی است ، و من سپری را نگهدارنده تر از آن نمی شناسم (که انسان را از آفت های دنیوی و اخروی نگاه دارد) .

۵- وفا داری نشان نجابت و زیرکی است .

۶- وفاء همراه راستگویی است (یعنی ملازم هم و از یکدیگر جدا نمی شوند) .

۷- وفاء (به حقوق مردم و حقوق الهی) خصلت کریمان است .

۸- وفاء کردن علامت وفور دین و قوت امانت است .

۹- اگر میان تو و دشمنت امری واقع شد و کاری صورت گرفت که به وسیله آن صلحی را منعقد کنی ، و لباس تعهد بر او پوشی ، پس پیمان خود را به وفاداری نگه دار ، و ذمه خویش را به امانت رعایت کن ، و نفست را سپری میان خود و آنچه از پیمانت بخشیده ای قرار ده .

۱۰- آفت پیمانها کمی رعایت است (زیرا انسان در عهد باید اهتمام بیشتری بکار برده آن را کم نشمارد ، و گرنه عمل به آن نخواهد شد) .

۱۱- آفت وفاداری بی وفائی است .

ص ۱۰۶۹

۱۲- إِذَا وَعَدْتَ فَأَنْجِزْ ۳۹۸۵ .

۱۳- إِذَا عَاقَدْتَ فَأَتِمِّمْ ۳۹۹۴ .

۱۴- بِحَسَنِ الْوَفَاءِ يَعْرِفُ الْأَبْرَارَ ۴۳۳۱ .

۱۵- حَسَبَ الْخَلَائِقِ الْوَفَاءُ ۴۸۸۸ .

۱۶- حَطَّ عَهْدَكَ بِالْوَفَاءِ يَحْسُنُ لَكَ الْجِزَاءُ ۴۸۸۹ .

۱۷- دَارُ الْوَفَاءِ لَا تَخْلُو مِنْ كَرِيمٍ ، وَ لَا يَسْتَقَرُّ بِهَا لِئِيمٌ ۵۱۱۷ .

١٨- سبب الايتلاف الوفاء ٥٥١١ .

١٩- سنّ الكرام الوفاء بالعهود ٥٥٥٦ .

٢٠- عليك بالوفاء فإنه أوقى

(أوفى) جَنَّهُ ۶۱۰۶ .

۲۱- الوفاء حليه العقل ، و عنوان التَّيْل ۱۶۰۱ . ۱۲- هر گاه وعده کردی بجا آور و به وعده وفا کن .

۱۳- هر گاه پیمانی ببندی پس آن را تمام کن .

۱۴- بوسیله نیکو وفا نمودن نیکوکاران و نیکان شناخته می شوند .

۱۵- حسب خلائق (و چیزی که به آن فخر می توان کرد) وفاداری است .

۱۶- عهد و پیمانت را به وفا کردن حفظ کن تا پاداش تو نیکو شود .

۱۷- خانه وفا (یعنی وفای به عهدها و وعده ها) از کریم خالی نبوده (یعنی شخص گرامی همیشه وفا دار است گویا وفاداری خانه است که ساکن در آن فقط کریم است) و در آن لئیم مستقر نخواهد گردید .

۱۸- سبب الفت و انس وفاداری است .

۱۹- طریقه افراد بلند مرتبه وفای به عهدهاست .

۲۰- بر تو باد به وفاداری زیرا که آن نگهدارنده تر (یا رساتر) سپری است .

۲۱- وفاداری زیور خرد ، و علامت نجابت یا تندى زیرکی است .

ص ۱۰۷۰

۲۲- أشرف الخلائق الوفاء ۲۸۵۹ .

۲۳- الوفاء كرم ، الموده رحم ۱۰ .

۲۴- الوفاء عنوان الصِّفاء ۵۶۳ .

۲۵- الوفاء حصن السُّودد ۱۰۴۴ .

۲۶- الوعد مرض ، و البرء إنجازه ۱۱۳۴ .

۲۷- ما بات لرجل عندى موعد قط ، فبات يتململ على فراشه ، و ليغدو بالظفر بحاجته أشد من تمللمى على فراشى ، حرصا على الخروج إليه من دين عدته و خوفا من عائق يوجب الخلف ، فإن خلف الوعد ليس من أخلاق الكرام ۹۶۹۲ . ۲۲- شريف ترين خويها وفاء نمودن به عهد است .

(کرم و بزرگواری و دوستی نرمی و مهربانی است .

۲۴- وفاداری دلیل صافی بودن است .

۲۵- وفا قلعه و حصار آقائی و سروریست (یعنی چنین خصلتی نمی گذارد بر شخص بزرگ و صله ای بچسبد و یا کسی بر او زیانی وارد کند) .

۲۶- وعده کردن و قول دادن مرض است ، و خوب شدن آن وفاء به وعده و عمل به قول خواهد بود .

۲۷- هرگز هیچ وعده ای- که در نزد من است برای مردی شب به روز نیاورده که آن مرد بر رختخواب خود مضطرب بوده و بی قراری کند تا آنکه صبح کند و به حاجت خود (که من به او وعده داده ام) پیروز گشته از بی قراری و اضطراب من بر رختخوابم از جهت حرص بر خروج بسوی او از وعده اش و ترس از مانعی که موجب خلف وعده شود- سخت تر نخواهد بود زیرا که خلف وعده از اخلاق کریمان نیست (و خلف وعده بسیار قبیح است) .

ص ۱۰۷۱

۲۸- ملاک الوعد إنجازه ۹۷۱۷ .

۲۹- نعم الخلیقه الوفاء ۹۹۰۳ .

۳۰- نعم قرین الصدق الوفاء ، و نعم رفیق التَّقوی الورع ۹۹۳۱ .

۳۱- نعم قرین الأمانه الوفاء ۹۹۰۳ .

۳۲- وعد الکریم نقد و تعجیل ۱۰۰۶۳ .

۳۳- وعد اللئیم تسویف ، و تعلیل ۱۰۰۶۴ .

۳۴- لا تعد بما تعجز عن الوفاء به ۱۰۱۷۷ .

۳۵- لا تضمن ما لا تقدر علی الوفاء به ۱۰۱۷۸ .

۳۶- لا تعدنّ عدّه لا تنق من نفسک یا إنجازها ۱۰۲۹۷ .

۳۷- غیر موف بالعهود من أخلف الوعود ۶۴۰۸ . ۲۸- ملاک وعده (و کمال آن) بجا آوردن آنست .

۲۹- خوب خلقی است وفاداری .

همراه صدق است وفاداری ، و خوب رفیق تقواست پارسائی .

۳۱- خوب همراه امانتی است وفاداری .

۳۲- وعده کریم (بلند مرتبه) نقد و تعجیل است (یعنی به زودی به وعده عمل کند) .

۳۳- وعده لئیم (پست مرتبه) پس انداختن ، و دلیل آوردن (که من به این جهت نتوانسته ام عمل کنم) و یا مشغول ساختن است .

۳۴- به چیزی که از وفاء به آن ناتوان باشی وعده مکن .

۳۵- ضمانت مکن آنچه را که بر وفاء آن قدرت نداری .

۳۶- هرگز به وعده ای که اعتماد به وفا کردن آن از نفس خود نداری وعده مده .

۳۷- به عهد و وعده ها وفا کننده نیست کسی که خلف وعده ها کند .

ص ۱۰۷۲

۳۸- کن منجزاً للوعد موفياً بالئندر ۷۱۴۱ .

۳۹- من وفى بعهدہ أعرب عن كرمه ۸۲۸۱ .

۴۰- من حفظ عهدہ كان وفياً ۸۲۸۵ .

۴۱- من أحسن الوفاء استحقّ الاضطفاء ۸۶۹۰ .

۴۲- الوعد أحد الرقین ۱۶۴۷ .

۴۳- إنجاز الوعد أحد العتقین ۱۶۴۷ .

۴۴- المنع الجمیل أحسن من الوعد الطویل ۲۱۸۳ .

۴۵- إنجاز الوعد من دلائل المجد ۲۱۹۳ .

۴۶- خلوص الودّ و الوفاء بالوعد من حسن العهد ۵۰۸۴ .

۴۷- اعتصموا بالذمّ فى أوتادها ۲۴۹۰ . ۳۸- به وعده عمل نما و به نذر وفا کننده باش .

۳۹- هر که به عهد خود وفا کند کرم خویش را ظاهر نماید .

۴۰- هر که عهد خود را نگهداری نماید (و آنها را نشکند) وفا کننده خواهد بود (چنانکه خداوند در باره حضرت ابراهیم فرموده : **وَإِبْرَاهِيمَ الَّذِي وَفَّى النجم ۳۷** .

۴۱- هر که نیکو وفاداری نماید سزاوار برگزیدن)

برای دوستی (شود .

۴۲- وعده یکی از دو بندگی است .

۴۳- وفای به وعده یکی از دو آزادی است .

۴۴- ندادن با ملایمت و زبان خوش بهتر از وعده طول و دراز است که آدمی را در رنج انتظار اندازد .

۴۵- وفای به وعده از دلیلهای شرف و بلندی مرتبه است .

۴۶- خالص بودن دوستی و وفا کردن به وعده از نیکوئی عهد و پیمان است .

۴۷- به میخ های پیمانها چنگ زیند (یعنی وفا کنید ، و یا به عهد و پیمان کسانی دل ببندید که بر آنها اعتمادی بوده ، و اهلیت آن را داشته باشند نه سست

ص ۱۰۷۳

۴۸- لا تثقن بعهد من لا دین له ۱۰۱۶۳ .

۴۹- لا عهد لمن لا وفاء له ۱۰۷۸۸ .

۵۰- لا یوثق بعهد من لا عقل له ۱۰۸۰۴ .

۵۱- لن تأخذوا بميثاق الكتاب حتى تعرفوا الذي نبذه ۷۴۴۲ .

۵۲- لا يدعونك ضيق لزمك في عهد الله إلى النكث ، فإن صبرك على ضيق ترجو انفراجه ، و فضل عاقبته خير لك من عذر تخاف تبعته ، و تحيط بك من الله لأجله العقوبه ۱۰۳۴۴ .

۵۳- أشرف الهمم ، رعايه الذمام (الذمم ، و أفضل الشيم صله پیمانان ، چنانکه گویا پیمانشان ریسمانی است که آن را به میخی محکم بسته باشند) .

۴۸- به عهد و پیمان کسی که دینی برای او نیست اعتماد مکن .

۴۹- عهد و پیمان (و اعتمادی بر آن) نیست برای کسی که وفائی برای او نیست .

۵۰- اعتماد نمی شود به عهد و پیمان کسی که برای او عقلی نیست .

۵۱- هرگز به عهد و پیمان قرآن اخذ

نخواهید نمود تا آنکه بشناسید آنکه آن را کنار انداخته است (که وقتی شناختید از آنها بیزاری جسته تکلیف خویش را خواهید فهمید) .

۵۲- (تتمه کلامی است با مختصر تفاوتی از نامه ۵۳- نهج البلاغه که حضرت برای مالک اشتر نوشته است) هرگز تو را تنگی که در عهد خدا لازم آید به شکستن آن دعوت نکند ، زیرا که شکیبائی تو بر تنگی که امید گشایش آن و برتری عاقبت آن را داری برای تو از بی وفائی و یا عذری که از دنباله آن ترسیده ، و تو را عقوبت برای خاطر آن از جانب خدا فرو گیرد بهتر خواهد بود .

۵۳- شریف ترین قصد و اندیشه ها (رعایت کردن حق و حرمت است یا)

ص ۱۰۷۴

الرحم (۳۳۰۵ .

۵۴- إِنَّ حَسَنَ الْعَهْدِ مِنَ الْإِيمَانِ ۳۳۷۹ .

۵۵- إِنَّ الْعُهُودَ قَلَائِدُ فِي الْأَعْنَاقِ إِلَى يَوْمِ الْقِيَامَةِ ، فَمَنْ وَصَلَهَا وَصَلَهُ اللَّهُ ، وَ مَنْ نَقَضَهَا خَذَلَهُ اللَّهُ ، وَ مَنْ اسْتَخَفَّ بِهَا خَاصَمْتَهُ إِلَى الَّذِي أَكْذَبَهَا وَ أَخَذَ خَلْقَهُ بِحَفْظِهَا ۳۶۵۰ .

۵۶- لَا تَعْذِرَنَّ بَعْدَكَ ، وَ لَا تَخْفِرَنَّ ذِمَّتَكَ ، وَ لَا تَخْتَلِ عِدْوَكَ ، فَقَدْ جَعَلَ اللَّهُ سَبْحَانَهُ عَهْدَهُ وَ ذِمَّتَهُ أَمْنًا لَهُ ۱۰۳۷۰ .

۵۷- مِنْ أَشْرَفِ الشَّيْمِ حِيَاطَةُ الدِّمَمِ ۹۳۹۷ .

۵۸- مِنْ أَشْرَفِ الشَّيْمِ الْوَفَاءُ بِالذِّمَمِ ۹۴۲۷ .

۵۹- مَا أَيْقَنَ بِاللَّهِ مَنْ لَمْ يَرِعْ عَهْدَهُ وَ ذِمَّتَهُ ۹۵۷۷ . رعایت پیمانها و عهدها بوده و افزون ترین خوبیها پیوند با خویش است .

۵۴- براستی که نیکویی عهد و پیمان (یعنی وفای به آن) از ایمان است .

۵۵- براستی که پیمانها گردن بندهائی هستند در گردنهای تا روز

قیامت ، پس هر که آن را پیوند کند خداوند او را پیوند نماید ، و کسی که آن را بشکند خدا او را خوار سازد ، و هر که آن را سبک شمارد عهدها شکایت او را بسوی آنکه در باب آن تأکید فرموده و خلق خود را به حفظ و نگهداری آن فرا گرفته بود ، که حاکم علی الإطلاق باشد .

۵۶- هرگز به عهد خود بی وفائی مکن ، و پیمانت را مشکن ، و با دشمنت مکر مکن ، پس در حقیقت خدای سبحان عهد و پیمان او را برای او ایمنی قرار داده است (بنا بر این ایذاء و آزار او جایز نباشد .) ۵۷- از شریف ترین خصلت ها نگهداری عهد و پیمان هاست .

۵۸- از شریف ترین خوبیهاست وفاء نمودن به عهد و پیمان ها . و ۵۹- به خدا یقین نکرده کسی که عهدها و پیمانش را مراعات نکرده است .

ص ۱۰۷۵

۶۰- من ورد مناهل الوفاء روی من مشارب الصفاء ۹۱۹۵ .

۶۱- من سکن الوفاء صدره أمن الناس غدرة ۹۲۱۸ .

۶۲- من دلائل الإیمان الوفاء بالعهد ۹۴۱۴ .

۶۳- من تمام المرؤه إنجاز الوعد ۹۴۱۵ .

۶۴- من أفضل الإسلام الوفاء بالذمام ۹۴۳۲ .

۶۵- ما أحسن الوفاء و أقبح الجفاء ۹۵۰۵ .

۶۶- ما أنجز الوعد من مطل به ۹۵۳۴ .

۶۷- وفاء بالذمم (وفاء الذمم) زینه الکرّم ۱۰۰۷۴ .

۶۸- من أخفر ذمه اکتسب مذمه ۸۱۰۸ .

۶۹- لكل ناکث شبهه ۷۲۸۴ . ۶۰- هر که به سر چشمه وفاداری وارد شود از ظرفها و آبخوری های صفا (صافی اعمال و اخلاق و اجر و ثواب) سیراب گردد .

۶۱- هر که وفاداری

در سینه اش قرار گیرد مردم از بی وفائی او ایمن گردند .

۶۲- از دلایل ایمان وفا نمودن به عهد و میثاق است .

۶۳- از تمامی مروت است بجا آوردن وعده (و عمل به آن) .

۶۴- از افزون-ین اسلام است وفا نمودن به عهد و پیمانها .

۶۵- چه نیکو کرده وفاداری را و زشت نموده جفا (و بی خیری و ترک احسان) را .

۶۶- وعده را بجا نیاورده است کسی که تأخیر اندازد آن را .

۶۷- به عهد و پیمانها وفا نمودن زینت کردم (و بلندی مرتبه) است .

۶۸- هر که عهد و پیمانش را (که در ذمه است) بشکند مدمتی را کسب کرده است .

۶۹- برای هر شکننده عهدی شبهه ای است (و گرنه وفاء خواهد نمود) .

ص ۱۰۷۶

العیب و النقص و العوره

۱- أكبر العیب أن تعیب غیرک بما هو فیک ۳۱۶۷ .

۲- أعجز الناس من قدر علی أن یزیل النقص عن نفسه و لم یفعل ۳۱۷۷ .

۳- إن للناس عیوبا ، فلا- تکشف ما غاب عنک ، فإنَّ الله سبحانه یحلم علیها ، و استر العوره ما استطعت یستر الله سبحانه ما تحب ستره ۳۵۰۵ .

۴- تکاد ضمائر القلوب تطلع علی سرائر العیوب ۴۴۸۶ .

۵- تأمل العیب عیب ۴۴۸۹ . عیب و نقص ۱- بزرگترین عیب آنست که غیر خود را به آنچه در تست عیب نمائی .

۲- ناتوان ترین مردم کسی است که قدرت دارد بر این که عیب و نقص را از نفس خود دور سازد و نکند .

۳- براستی که برای مردم عیب هائی است ، پس آنچه را که از عیوب از تو پنهان است

آشکار مکن ، زیرا که خدای سبحان بر آن حلم نموده او را رسوا نمی کند ، پس تا قدرت داری عورت را بیوشان ، خداوند سبحان می پوشاند آنچه را که تو پوشاندن آن را دوست داری (یعنی خدا هم عیب تو را می پوشاند) .

۴- نزدیک است که نهانیهای دلها اطلاع یابند بر پوشیده های عیب ها (یعنی بعضی ها خیال نکنند که گناهان را در خفا انجام داده کسی به آنها راه پیدا نمی کند ، نه چنین است بلکه گاهی خداوند ضمائر دلها را از آن گناهان سرّی مطلع ساخته با فراست و یا مقدماتی از آنها آگاهی پیدا می کنند) .

۵- تأمل نمودن در عیب (دیگران) عیب و ناپسند است .

ص ۱۰۷۷

۶- عجب لمن یقال : إنّ فیهِ الشَّرّ الَّذی یعلم أنّه فیهِ کیف یسخط ۶۲۸۱ .

۷- عجب لمن یوصف بالخیر الَّذی یعلم أنّه لیس فیهِ کیف یرضی ۶۲۲۱ .

۸- ذووا العیوب یحبّون إشاعه معایب النّاس لیتنسح لهم العذر فی معایبهم ۵۱۹۸ .

۹- عجب لمن ینکر عیوب النّاس و نفسه أكثر شیء معابا و لا یبصرها ۶۲۶۷ .

۱۰- عین المحبّ عمیّه عن معایب المحبوب ، و أذنه صمّاء عن قبح مساویه ۶۳۱۴ . ۶- عجب دارم از کسی که گفته می شود که در او بدیست و خود عالم به آنست که در او بدی نیست ، چگونه (از این گفتن) خشمناک می شود (یعنی نباید انسان از تذکر دیگران ناراحت شود و راستی اگر ناراحت می شود که به او بگویند : این عیب را دارد پس در ترک آن بکوشد) .

۷- عجب دارم از کسی که به خوبی توصیف

می شود در صورتی که می داند در او نیست چگونه خوشنود می شود .

۸- صاحبان عیب ها شایع کردن عیب های مردم را دوست داشته (و اشاعه می دهند) تا بر ایشان عذری در عیب های خود باشد (در جامعه انگشت نما نشوند بلکه هم رنگ داشته باشند ، در ضمن عیب های آنها مستهجن و مستنکر به حساب نیاید) .

۹- عجب دارم از کسی که عیوب مردم را بد می داند ، در صورتی که عیب نفس او از همه بیشتر بوده و آن را نمی بیند .

۱۰- دیده دوست از عیبهای دوست نابینا ، و گوشش از زشتی بدیهایش ناشنوا

ص ۱۰۷۸

۱۱- غطاء العیوب السخاء و العفاف ۶۴۰۴ .

۱۲- کفی بالمرء شغلا (شغله) بمعائنه عن معایب الناس ۷۰۵۵ .

۱۳- لیکف من علم منکم عن عیب غیره ما یعرف من عیب نفسه ۷۳۶۲ .

۱۴- لینهک عن ذکر معایب الناس ما تعرف من معایبک ۷۳۵۹ .

۱۵- لیکن اثر الناس عندک من أهدی إلیک عیبک و أعانک علی نفسک ۷۳۷۳ .

۱۶- لیکن أحب الناس إلیک من هداک إلی مرشدک ، و کشف لک عن معایبک ۷۳۷۴ خواهد بود (یعنی دوستی مانع آن خواهد شد هر چه از او ببیند حق و هر چه از او بشنود نیکو تصور نماید) .

۱۱- پرده عیب ها سخاوت و پرهیزکاری است .

۱۲- برای مرد اشتغال به عیوب خود کفایت می کند که دیگر به عیب های مردم بپردازد (یعنی کسی که به عیوب خود مشغول شد وقت آن را ندارد که به اصلاح عیوب دیگران مشغول شود) .

۱۳- باید عالم به عیب غیر خود را (از عیب دیگران) باز بدارد آنچه از

عیب نفس خود می داند (یعنی کسی که خود به عیب دیگران معیوب بود حق ندارد دیگران را به همان عیب سرزنش کند) .

۱۴- باید تو را از ذکر عیب های مردم باز دارد آنچه که از معایب خود می دانی .

۱۵- باید برگزیده ترین مردم در نزد تو کسی باشد که عیبت را بسوی تو هدیه آورده ، و تو را بر نفست (و بر اصلاح آن) یاری نماید .

۱۶- باید محبوبترین مردم در نزد تو کسی باشد که تو را به جایگاه رشد تو (که

ص ۱۰۷۹

۱۷- لیس کلّ عوره تظهر ۷۴۶۲ .

۱۸- لو عرف المنقوص نقصه لساءه ما یری من عیبه ۷۵۸۰ .

۱۹- من طلب عیبا وجده ۷۷۵۳ .

۲۰- من بصرک عیبک فقد نصحک ۷۷۶۵ .

۲۱- من علم ما فیه ستر علی أخیه ۸۱۷۱ .

۲۲- من أبان لك عیبك فهو و دودك ۸۲۱۰ .

۲۳- من ساتر عیبك فهو عدوك ۸۲۱۱ .

۲۴- من كاشفك فی عیبك حفظك فی غیبك ۸۲۶۰ . راه صواب را بدست آوری (هدایت نموده ، و از عیبهای تو پرده بردارد) و آنها را نشان تو دهد) .

۱۷- چنین نیست که هر عیبی آشکار شود (یعنی باید آدمی بکوشد تا پی به عیوب خود برد و یا نباید به کسی به مجرد عیب ندیدن اعتماد نمود و یا نباید آدمی عیوب خود را برای دیگران آشکار کند پوشیدن آن لازم است) .

۱۸- اگر کسی که ناقص (و معیوب است عیب و) نقص خود را بداند هر آینه آنچه از عیب خود می بیند آن را بد خواهد دانست (ولی مع

الأسف نمی داند و لذا نقص خود را بد نخواهد دید .

۱۹- هر که طلب عیبی کند (و جویای آن شود) آن را بیابد .

۲۰- هر که تو را به عیبت بینا گرداند در حقیقت تو را نصیحت کرده (و یا چنین کسی با تو صاف و بی غل و غش خواهد بود) .

۲۱- هر که آنچه در اوست (از عیوب و بدی) بداند بر برادر خود بپوشاند (یعنی آن عیوب را از دیگری هم افشاء نکند) .

۲۲- هر که ظاهر کند برای تو عیبت را پس او دوست است .

۲۳- هر که عیب تو را بپوشاند پس او دشمن تست .

۲۴- هر که عیب تو را به تو نشان دهد تو را در غیابت نگهداری خواهد کرد

ص ۱۰۸۰

۲۵- من داهنك فی عيبك فی غيبك ۸۲۶۱ .

۲۶- من أبصر عيب نفسه لم يعب أحدا ۸۳۷۹ .

۲۷- من بحث عن عيوب الناس فليبدأ بنفسه ۸۴۸۹ .

۲۸- من أنكر عيوب الناس ، و رضیها لنفسه ، فذلك الأحمق ۸۸۶۵ .

۲۹- من أزرى على غيره بما يأتيه فذلك الأخرق ۸۸۶۶ .

۳۰- من أشدّ عيوب المرء أن تخفى عليه عيوبه ۹۲۹۰ .

۳۱- ما يمنع أحدكم أن يلقي أخاه بما يكره من عيبه إلّا مخافه أن يلقاه بمثله قد تصافيتم على حبّ العاجل و رفض الآجل ۹۶۷۵ .
(و غیبت تو را نخواهد نمود و یا اگر کسی عیب تو را گوید از تو دفاع نماید) .

۲۵- هر که تو را در عیبت مداهنه نماید (و در رفع عیوبت بی تفاوت باشد) تو را در غیابت عیب کند .

هر که به عیب نفس خود بینا گردد احدی را عیب ننماید .

۲۷- هر که تفتیش عیوب مردم می کند پس لازم است که به نفس خود ابتداء کند (و نخست به عیوب خویش پردازد اگر عیبی در خود ندید به دیگران پردازد) .

۲۸- هر که عیب های مردم را انکار کند (و آنها را بد داند) و برای نفس خود به آنها راضی باشد پس او احمق است .

۲۹- هر که بر غیر خود به آنچه خود می کند عیب نماید پس او احمق و کم عقل است .

۳۰- از سخت ترین عیب های مرد (و آدمی) آنست که بر او عیب هایش پنهان باشد (و عیوبش را نداند) .

۳۱- هیچ یک از شما را منع نمی کند که برادر خود را به آنچه ناخوش دارد از عیب او ملاقات نماید مگر از ترس این که او نیز او را ملاقات کند به مثل آن (و او هم عیب شما را بگوید در صورتی که باید عیب یکدیگر را بگوید و بدین وسیله

ص ۱۰۸۱

۳۲- ما حفظ غیبک من ذکر عیبک ۹۷۰۳ .

۳۳- ما أَلَاكْ جَهْدَا فِي التَّصِيحَةِ مِنْ دَلْكَ عَلِي عَيْبِكَ وَ حِفْظِ غَيْبِكَ ۹۷۰۴ .

۳۴- معرفه المرء بعیوبه أنفع المعارف ۹۸۴۸ .

۳۵- لَا تَتَّبِعَنَّ عِيُوبَ النَّاسِ فَإِنَّ لَكَ مِنْ عِيُوبِكَ إِنْ عَقَلْتَ مَا يَشْغَلُكَ أَنْ تَعِيبَ أَحَدًا ۱۰۲۹۵ .

۳۶- لا- تعب غیرک بما تأتیه ، و لا تعاقب (و لا تعاتب) غیرک بذنب ترخص لنفسک فیه ۱۰۳۸۴ . خویشان را اصلاح کنید (اما) در حقیقت شما بر دوستی دنیا و ترک آخرت با هم صاف شده اید)

و صلح کرده اید که عیوب یکدیگر را نگوئید ، و ممکن است (ما) استفهامیه باشد یعنی چه شما را بر این وا داشته که منع کند یکی از شما . . . جز ترس ، یعنی ترس را کنار بگذارید و عیب یکدیگر را بگوئید و بر دوستی دنیا و ترک آخرت متحد نشوید) .

۳۲- غیاب تو را حفظ نکرده کسی که (در غیاب تو) عیب تو را یاد کند .

۳۳- کوتاهی نکرده و کوشش خود را در نصیحت منع ننموده کسی که تو را بر عیبت راهنمایی کرده و در غیاب تو را حفظ نماید .

۳۴- شناخت مرد (و پی بردن آدمی) به عیوب خود سودمندترین شناخت هاست (چون وقتی آدمی عیوب خود را شناخت در صدد اصلاح آن بر آمده در نتیجه انسان صاف و مخلصی خواهد گردید) .

۳۵- هرگز از پی تفحص عیب های مردم مرو ، زیرا اگر دریابی برای تو هم از عیب هایت آن اندازه هست که تو را مشغول سازد از این که کسی را عیب کنی .

۳۶- غیر خود را به آنچه خود آن را انجام می دهی (از اخلاق بد و کردار ناپسند) عیب منما ، غیر خود را به گناهی که برای نفس خود در آن رخصت دهی عقاب یا سرزنش مکن .

ص ۱۰۸۲

۳۷-س تتبع العورات من أعظم السموات ۴۵۸۰ .

۳۸- تتبع العیوب من أقبح العیوب و شرّ السّیئات ۴۵۸۱ .

۳۹- من كشف حجاب أخیه انكشف عوراه بیته (بنیه) ۸۸۰۲ .

۴۰- من تتبع عورات الناس كشف الله عورته ۸۷۹۶ .

۴۱- من تطلع علی أسرار جارهِ

انهتكت أستاره ٨٧٩٨ .

٤٢- من بحث عن أسرار غيره أظهر الله أسراره ٨٧٩٩ .

٤٣- من تتبع خفيات العيوب حرمه الله موذات القلوب ٨٨٠٠ .

٤٤- استر عوره أخيك لما تعلمه فيك ٢٢٩٠ . ٣٧- عيوب و گناهان مردم را جستجو کردن و به دنبال آن رفتن از بزرگترین خصلتهای بد است .

٣٨- به دنبال عیب های مردم رفتن از زشت ترین عیب ها و بدترین گناهان است .

٣٩- هر که پرده برادر خود را بگشاید اسرار و عیب های (فرزندان یا) خانه او گشوده شود .

٤٠- هر که در جستجوی عیب ها و گناهان مردم باشد خداوند عیب های او را ظاهر کند .

٤١- هر که بر اسرار همسایه خود آگاهی جوید پرده های (اسرار) او دریده شود .

٤٢- هر که از اسرار غیر خود تفتیش نماید خداوند اسرار او را آشکار سازد .

٤٣- هر که در جستجوی پنهانیهای عیوب باشد خداوند او را از دوستی دلها محروم گرداند .

٤٤- بر امری که از برادر خود آگاه می شوی بپوشان بخاطر آنچه را که در خود می دانی (و مایل نیستی که اسرار تو نیز فاش گردد) .

ص ١٠٨٣

٤٥- استر العوره ما استطعت یستر الله سبحانه منک ما تحب ستره ٢٣٥٤ .

٤٦- أمقت الناس العیاب ٢٩٠٩ .

التعیر

١- من عیر بشی ء بلی به ٧٨٥٩ .

العیش

١- أظیب العیش القناعه ٢٩١٨ .

٢- أسوء الناس عیسا الحسود ٢٩٣١ .

۳- آهنی العیش إطراح الکلف ۱۹۶۴ . ۴۵- هر اندازه که توانائی داری ستر عورت نما و عورت مردم را بیوشان تا خداوند سبحان آنچه را که دوست داری از ستر آن از تو بیوشاند ، (عورت یعنی چیزی که انسان از دیگری پنهان کند از گناه و لغزش و خطا و مانند آن و راضی نباشد دیگری بر آن مطلع شود) .

۴۶- دشمن ترین مردم عیب جو است .

سرزنش ۱- هر که (دیگران را) به چیزی سرزنش نماید خود به آن مبتلا گردد .

زندگانی ۱- پاکیزه ترین زندگانی در حال قناعت است .

۲- بدترین مردم به حسب زندگانی حسود است (چون پیوسته عمر خود را در غم و اندوه بسر می برد) .

۳- گواراترین زندگانی بر انداختن مخارج زیاد است که سبب کلفت و زحمت

ص ۱۰۸۴

۴- أحسن الناس عیسا من عاش الناس فی فضله ۳۰۵۸ .

۵- أنعم الناس عیسا من منحه الله سبحانه القناعه ، و أصلح له زوجه ۳۲۹۵ .

۶- إنَّ أهنا الناس عیسا من كان بما قسم الله له راضیا ۳۳۹۷ .

۷- إنَّ أحسن الناس عیسا ، من حسن عیش الناس فی عیسه ۳۶۳۶ .

۸- المتیه ، و لا الدنیه ۳۶۰ .

۹- الموت ، و لا ابتدال الخزیه (الحزیه) ۳۶۱ .

۱۰- التقلل ، و لا التذلل ۳۶۲ .

۱۱- صلاح العیش التدبیر ۵۷۹۴ . می شود .

۴- نیکوترین مردم از نظر زندگانی کسی است که مردم در زیادی او زندگانی نمایند (یعنی مردم از ما زاد بر مؤنه اش

بهره مند گردند) .

۵- با رفاه ترین مردم به حسب زندگانی کسی است که خداوند سبحان به او قناعت را عطا کرده و از برای او جفت او را سازگار گردانیده است (چه زن باشد یا مرد گر چه ظاهرش زوجه است) .

۶- براستی گواراترین مردم از نظر زندگانی ، کسی است که به آنچه خداوند برای او نصیب فرموده خوشنود باشد .

۷- براستی نیکوترین مردم از نظر زندگانی کسی است که زندگانی مردم در زندگانی او نیکو باشد (یعنی مردم از او در رفاه زندگی کنند) .

۸- مرگ و نه پستی (یعنی مرگ از پستی و ذلت خوشتر است) .

۹- مرگ و نه خواری رسوائی (یا خواری آزادگی یعنی مرگ از خواری رسوائی و از دست رفتن آزادگی خوشتر است) .

۱۰- کم شدن نه خوار شدن .

۱۱- صلاح زندگانی تدبیر و مدیریت صحیح است .

ص ۱۰۸۵

۱۲- قوام العیش حسن التّقدیر ، و ملاکه حسن التّدبیر ۶۸۰۷ .

۱۳- من عاش مات ۷۷۱۶ .

۱۴- من عاش فقد أحبّه ۷۸۶۶ .

۱۵- موت و حیّ خیر من عیش شقیّ ۹۷۶۱ .

۱۶- العیش یحلّو و یمرّ ۵۱۲ .

۱۷- آفه المعاش سوء التّدبیر ۳۹۶۵ .

۱۸- ثلاث لا یهنأ لصاحبهنّ عیش : الحقد ، و الحسد ، و سوء الخلق ۴۶۶۳ .

۱۹- جمال العیش القناعه ۴۷۴۹ .

۲۰- لم یهنأ العیش من قارن الصّدّ ۷۵۳۳ . ۱۲- قوام زندگانی حسن تقدیر ، و ملاک آن نیکوئی تدبیر است .

۱۳- هر که زندگانی کند می میرد (یعنی بعد از حیات ممات است) .

۱۴- هر که زندگانی کند (و عمرش به درازا کشد) دوستان

خود را از دست دهد (و یا هر که به عیش و نوش بسر برد و به فکر دیگران نباشد دوستانش را از دست دهد) .

۱۵- مرگ شتابان بهتر از زندگانی بدبختی است .

۱۶- زندگانی شیرین و تلخ است .

۱۷- آفت زندگانی یا وسائل آن بدی تدبیر است .

۱۸- سه صفت است که برای صاحب آن زندگانی نیست : کینه ، و حسد و بد خلقی .

۱۹- زیبایی زندگانی قناعت است .

۲۰- زندگانی گوارائی ندارد کسی که با دشمن همراه است (و با او معاشرت دارد) .

ص ۱۰۸۶

۲۱- حسن التقدیر مع الکفاف خیر من السعی فی الإسراف ۴۸۳۰ .

۲۲- إثار الدعه یقطع أسباب المنفعه ۱۳۶۶ .

العین و غض الطرف

۱- غضّ الطرف من المروءه ۶۳۹۶ .

۲- غضّ الطرف خیر من کثیر النظر ۶۳۹۸ .

۳- غضّ الطرف من أفضل الورع ۶۴۰۰ .

۴- غضّ الطرف من کمال الظرف ۶۴۰۳ .

۵- من غضّ طرفه أراح قلبه ۹۱۲۲ .

۶- من غضّ طرفه قلّ أسفه و أمن تلفه ۹۱۲۵ . ۲۱- نیکوئی تقدیر در معیشت با کفاف (از روزی که بس باشد) بهتر از کوشش در اسراف است .

۲۲- برگزیدن راحتی و آسایش اسباب منفعت را قطع خواهد کرد .

چشم و چشم پوشی ۱- پائین انداختن چشم (اغماض از بدی های مردم و یا نگاه نکردن به آنچه حرام است نگاه به آن) از مردانگی است .

۲- پائین انداختن چشم از بسیاری نگاه بهتر است (یعنی نظرهائی که آدمی را به فتنه و فساد کشد) .

۳- پائین انداختن چشم از برترین پارسائی است .

۴- پائین انداختن چشم از کمال زیرکی است .

۵- هر که

چشمش را پائین اندازد یا باز دارد ، دل خود را در آسایش قرار داده است .

۶- هر که چشمش را پائین اندازد و یا باز دارد تأسّفش کم گشته و از تلف و

ص ۱۰۸۷

۷- نعم الورع غَضَّ الطَّرْفَ ۹۹۱۵ .

۸- نعم صارف الشّهوات غَضَّ الأبصار ۹۹۲۴ .

۹- لا مروّه كغَضَّ الطَّرْفَ ۱۰۴۵۳ .

۱۰- من لم يتغافل ولا يغضّ عن كثير من الأمور تنعّصت عيشته ۹۱۴۹ .

۱۱- من أطلق طرفه جلب (اجتلب) حتفه ۹۱۲۴ .

۱۲- العين رائد القلب (الفتن) ۳۶۶ .

۱۳- العين بريد القلب ۳۶۸ .

۱۴- العيون طلائع القلوب ۴۰۵ .

۱۵- العيون مصائد الشيطان ۹۵۰ . هلاکت خود ایمن گردد .

۷- خوب پارسائی است پائین انداختن چشم .

۸- خوب برگرداننده خواهش هاست پائین انداختن چشم ها (چون تا چشم نبیند دل خواهش نکند) .

۹- هیچ مروّتی مانند پائین انداختن چشم نیست .

۱۰- هر که تغافل نموده و از بسیاری از کارها چشم نپوشد زندگانی او ناصاف گردد .

۱۱- هر که چشمش را رها کند (چه نسبت به محرّمات و یا به زیورهای دنیوی) مرگش را جلب نماید (و به هلاکت معنوی خواهد رسید) .

۱۲- چشم دیدبان دل (یا دیدبان فتنه ها) است («رائد» کسی است که صحرا نشینان در وقت کوچ کردن قبل از خود او را فرستند که جای پر علفی پیدا کند) .

۱۳- چشم قاصد دل است (یعنی در موجودات نظر می کند تا دل عبرت گیرد و به معارف پی برد) .

۱۴- چشم‌ها جاسوسان دل‌هایند .

۱۵- چشم‌ها دام‌های شیطان است (که به وسیله آنها صید بدست آورد)

۱۶- إذا أبصرت العين الشَّهوه عمى القلب عن العاقبه ۴۰۶۳ .

۱۷- طوبى لعین هجرت فى طاعه الله غمضاها ۵۹۸۲ .

۱۸- قد أضاء الصَّبح لذى عينین ۶۶۶۰ .

۱۹- أغض على القذى و إلّا لم ترض أبدا ۲۳۱۹ .

۲۰- اللّحظ رائد الفتن ۱۰۴۷ .

۲۱- ليس فى الجوارح أقلّ شكرا من العين ، فلا تعطوها سؤلها فتشغلکم عن ذکر الله ۷۵۱۹ . ۱۶- هر گاه چشم خواهش را ببندد دل از نظر کردن عاقبت کور گردد .

۱۷- خوشا به آن چشمی که در طاعت خدا پوشیدنش را ترک کند و شبها برای طاعت بیدار باشد .

۱۸- بتحقیق صبح روشن شود برای صاحب دو چشم (ممکن است مثالی باشد برای وضوح مطلبی چنانکه گویند این مطلب أظهر من الشمس است ، و امکان دارد مراد روشنی راه حق باشد یعنی کسی که دارای بصیرت و آگاهی دیده سر و دل او کار می کند راه روشن را خواهد دید) .

۱۹- بر خار و خاشاک روزگار چشم پوشی کن و گرنه هرگز راضی نشوی .

۲۰- نگاه به گوشه آخر چشم رائد فتنه هاست . (چنانکه رائد صحرانشینان آنها را به مرکز آب و علف راهنمایی می کند نگاه به گوشه چشم نیز انسان را به فتنه و محل آن آشنا می سازد) .

۲۱- در میان اندام ها از چشم کمترین سپاسگزاری نیست پس خواسته آن را عطا نکنید (شاید جهتش این باشد که کمتر در مصرف واقعی آن صرف می شود ، و یا آنکه هیچ وقت فارغ نیست از کاری که در آن شکر خدا کند) پس شما را از یاد خدا مشغول سازد .

المعین

۱- لا خیر فی معین مهین ۱۰۷۱۰.

العی

۱- أقبح العی الضجر ۲۹۱۲.

۲- الخرس خیر من العی (العی) ۵۰۵. دیدن با چشم ۱- عیان و با چشم دیدن (و یقین) مانند خبر نیست (که در آن احتمال صدق و کذب می رود پس باید در هر کاری آدمی بکوشد با یقین قدم بردارد به شنیدنی ها اکتفا ننماید).

یاری کننده ۱- خیری نیست در یاری کننده خوار (یا خوار کننده که در یاری کردنش منت گذارد).

عاجز شدن ۱- زشت ترین عاجز شدن و ناتوانی دلتنگی است (زیرا که اگر کسی بسبب مصائب و مشکلات دلتنگ گردد و ناامید شود در مشکلات شکست خورده از راهی که نباید شکست خورد ، بخلاف ناتوانی های دیگر که اگر کسی در کارش بسبب آنها موفق نگردد معذور است).

۲- گنگی و لالی بهتر از گمراهی یا عاجز بودن در گفتار است ، (برای این که گنگی عیبی است ظاهری ، ولی عجز عیبی است باطنی).

ص ۱۰۹۰

۳- علامه العی تکرار الکلام عند المناظره ، و کثره التبیح عند المحاوره ۶۳۳۶.

۴- لا بیان مع عی ۱۰۵۱۰.

۵- العی حصر ۲۱۶ . ۳- نشانه ناتوانی در وقت مناظره و بحث تکرار کلام ، و در هنگام سخن گفتن بسیاری شادی نمودن است .

۴- هیچ بیانی با نادانی نیست (بلکه بیان و فصاحت و بلاغت باید با دانائی همراه گردد).

۵- عجز و درماندگی تنگی سینه است .

ص ۱۰۹۱

باب الغین

المغبه

۱- قليل محمد مغبته خير من كثير تضّر عاقبته ۶۷۴۲ .

المغبوط

۱- المغبوط من قوی يقينه ۱۲۸۶ .

۲- ربّ مغبوط برجاء هو داؤه ۵۳۱۵ .

۳- کم من مغبوط بنعمته و هو فی الاخره من الهالكين ۶۹۷۱ . عاقبت ۱- اندکی که عاقبت آن نیکوست بهتر از بسیاری است که سرانجام آن زیان داشته باشد .

غبطه خورده ۱- مغبوط (یعنی کسی که دارای نعمتی است که دیگران بر او غبطه خورند) کسی است که یقین او قوی باشد (نه آنکه مال و ثروت دنیائی دارد) .

۲- بسا کسی که مردم به فراخی عیش و زندگانی خوب او غبطه خورند آن درد او باشد (یعنی برای او زیان آور بوده مردم نمی دانند ، مگر هر علم و یا هر منصب و مقام ، و یا هر مال و ثروت و هستی برای انسان سودمند است بسا باشد که سبب بدبختی طرف گردد ، پس نباید به آن غبطه خورد) .

۳- بسا کسی که مانند نعمت او آرزو شود در صورتی که او در آخرت از هلاک

ص ۱۰۹۲

المغبون

۱- المغبون من شغل بالدنیا وفاته حظه من الاخره ۲۰۱۰ .

۲- المغبون من فسد دینه ۱۲۸۷ .

۳- المغبون من باع جنّه علیّه بمعصیه دتیه ۱۳۵۲ .

۴- من أغبن مّمن باع الله سبحانه بغيره ۸۰۸۳ .

الغباوه

۱- الغباوه غوايه ۱۳۶ .

۲- ضادّوا الغباوه بالفطنه ۵۹۲۶ . شونندگان است .

مغبون ۱- مغبون (یعنی کسی که گول خورده ، متاعی را به کمتر از قیمت خود فروخته یا به زیاده از قیمت آن خریده) فردی است که به دنیا مشغول شده ، و از آخرت بی بهره شود .

۲- مغبون کسی است که دین او فاسد باشد .

۳- مغبون کسی است که بهشت بلند مرتبه را به گناهی پست مرتبه فروخته باشد .

۴- چه کسی زیان کننده تر از کسی است که خداوند سبحان را به غیر او بفروشد کودنی ۱- کودنی گمراهی است .

۲- کودنی را با زیرکی سرکوب نمائید (البته مراد کودنی است که اختیاری و قابل تغییر باشد و گرنه اگر خلقتی باشد که قابل تغییر نیست) .

ص ۱۰۹۳

۳- کفی بالمرء غباوه أن ينظر من عيوب الناس إلى ما خفى عليه من عيوبه ۷۰۶۲ .

۴- من أقبح الشيم الغباوه ۹۳۷۷ .

القدر

۱- القدر بكلّ أحد قبیح ، و هو بدوی القدره و السلطان أقبح ۱۸۶۴ .

۲- القدر يعظّم الوزر و یزری بالقدر ۲۱۹۱ .

۳- إياك و القدر ، فإنه أقبح الخیانه ، و إنّ القدر لمهان عند الله ۲۶۶۴ .

۴- أقبح القدر إذاعه السرّ ۳۰۰۵ .

۵- القدر شیمه اللّثام ۲۹۱ . ۳- برای کودنی مرد (آدمی) کفایت می کند که به عیوب مردم نگاه کند به آنچه بر او از عیوبش مخفی است (یعنی همان عیوب در خودش هست ولی آن را در خود عیب نمی داند) .

۴- از زشت ترین خصلت هاست کودنی و کم فهمی .

بی وفائی ۱- بی وفائی نسبت به هر کس زشت و آن نسبت

به صاحبان قدرت و سلطنت زشت تر (و یا بی وفائی از هر کس قبیح و از قدرتمندان و صاحبان سلطنت قبیح تر است) .

۲- بی وفائی گناه را بزرگ گردانده ، و قدر و مرتبه را عیناک می گرداند .

۳- بر تو باد به دوری از بی وفائی ، زیرا که آن زشت ترین خیانت است ، و براستی که بی وفا هر آینه در نزد خدا خوار می باشد .

۴- زشت ترین بی وفائی فاش کردن سرّ است .

۵- بی وفائی طبیعت افراد پست است .

ص ۱۰۹۴

۶- الغدر یضاعف السيئات ۶۴۳ .

۷- جانبوا الغدر فإنه مجانب القرآن ۴۷۴۱ .

۸- غدر الرجل مسبه عليه ۶۴۳۰ .

۹- کن عاملا بالخیر ، ناهیا عن الشرّ ، منکرا شیمه الغدر ۷۱۶۶ .

۱۰- من غدر شانه غدره ۷۸۳۳ .

۱۱- ما غدر من أيقن بالمرجع ۹۵۹۱ .

۱۲- ما أخلق من غدر أن لا یوفی له ۹۷۰۸ .

۱۳- لا ایمان لغدور ۱۰۴۴۲ . ۶- بی وفائی گناهان را چند برابر می نماید (مثلا اگر نزد کسی امانتی گذاشتند سپس در وقت اداء ندهد ، بی وفائی کند چنین کسی هم گناه بی وفائی را دارد و هم گناه غصب ، و یا بی وفائی سبب گناهان زیاد خواهد گردید) .

۷- از بی وفائی دوری کنید ، زیرا که آن دوری کننده از قرآن است (یعنی بی وفا از احکام قرآن دور است و محتمل است که (قرآن) خوانده شود به معنای رفیق یعنی بی وفائی از رفاقت به دور است) .

۸- بی وفائی مرد عار و یا جایگاه دشنام است بر او .

۹- عمل کننده به خیر ، باز دارنده از شر ، منکر شیوه بی وفائی باش .

او را زشت کند .

۱۱- بی وفائی نخواهد کرد کسی که به بازگشت یا به محل بازگشت (آخرت) یقین نموده است .

۱۲- چه سزاوار است کسی که بی وفائی کند آنکه نسبت به او وفا نشود (یعنی مردم هم بی وفائی کنند با او .

۱۳- برای بسیار بی وفا ایمانی نیست .

ص ۱۰۹۵

۱۴- لا تدوم مع الغدر صحبه خلیل ۱۰۶۰۱ .

۱۵- الغدر لأهل الغدر وفاء عند الله سبحانه ۱۵۷۱ .

۱۶- الغدر أقبح الخيانتين ۱۶۹۰ .

۱۷- أسرع الأشياء عقوبه رجل عاهدته على أمر و كان من يتيتك الوفاء له ، و من يتته الغدر بك ۳۱۷۴ .

الغرور

۱- احذر أن يخدعك (يخندعك) الغرور بالحائل اليسير ، أو يسترلك السرور بالزائل الحقيقير ۲۶۱۲ .

۲- جماع الغرور في الاستنامة إلى العدو ۴۷۷۵ .

۳- طوبى لمن لم تقتله قاتلات الغرور ۵۹۷۳ . ۱۴- با بی وفائی مصاحبت دوست باقى نخواهد ماند .

۱۵- بی وفائی نمودن با اهل بی وفائی در نزد خدای سبحان وفا داری است .

۱۶- بی وفائی زشت ترین دو خیانت است .

۱۷- شتابان ترین چیزها به حسب عقوبت و کیفر (کیفر) مردیست که او را بر کاری پیمان بستى ، و تو بر چنین قصدى که از برای او وفا کنی و او بر این است که بی وفائی نماید با تو .

۱- پرهیز از این که تو را مغرور شدن به اندک حائلی و مانع کمی (یعنی دنیا) فریب دهد ، یا تو را شادمانی به برطرف شونده کوچکی (یعنی دنیا) بلغزاند .

۲- جمع کردن فریب در راحت خوابیدن و آرام گرفتن به دشمن است (چه دشمن نفس باشد و یا دشمن

خارجی) .

۳- خوشا بحال کسی که او را کشنده های فریب نکشد (یعنی خود را از آنها

ص ۱۰۹۶

۴- کفی بالمرء غرورا أن یثق بکلّ ما تسوّل له نفسه ۷۰۵۳ .

۵- وقال- علیه السلام- فی حقّ من أثنی علیه : لم تقتله قاتلات الغرور ، و لم تغمّ (و لم تعمّ) علیه مشتبّهات الأمور ۷۵۶۵ .

۶- لم یفکر فی عواقب الأمور من وثق بزور الغرور و صبا إلی زور السّرور ۷۵۶۶ .

۷- من اغترّ بالمهل اغتصّ بالأجل ۸۳۸۸ .

۸- کفی بالاغترار جهلا ۷۰۳۲ .

۹- من اغتر بحاله قصّر عن احتیاله ۸۶۷۸ .

۱۰- من اغترّ بمسالمة الزّمن اغتصّ بمصادمه المحن ۸۶۸۵ . نگه دارد) .

۴- برای غرور و فریب مرد (انسان) کفایت می کند این که به هر چه نفسش برای او زینت دهد اعتماد کند (یعنی آن را خوب بداند و به دنبالش حرکت نماید) .

۵- حضرت در وصف کسی که او را ستایش کرده فرموده : او را کشنده های غرور نکشته (و فریب شیطان و نفس را نخورده) و بر او مشتبّهات امور مشتبّه یا پوشیده نشده است .

۶- در عاقبت های امور (و سرانجام کارها) اندیشه نکرده کسی که بر دروغ غرور اعتماد کرده ، و به دروغ خوشحالی میل کرده است .

۷- هر که به مهلت فریب خورد (یعنی خیال کند که مدّت ها زنده است و به گناه مشغول باشد) به مرگ گلو گرفته شود .

۸- برای فریب خوردن ، نادانی کفایت می کند .

۹- هر که به حال خود مغرور باشد از چاره خویش کوتاهی کند (چون مغرور است

از دشمن و ناتوانی و حوادث بی خبر خواهد بود) .

۱۰- هر که به آشتی روزگار مغرور شود به برخورد محنت و سختی ها گلو

ص ۱۰۹۷

۱۱- من الغرّه بالله سبحانه أن يصّر المرء على المعصية و يتمنى المغفره ۹۴۰۴ .

۱۲- لا حزم مع غرّه ۱۰۵۲۷ .

۱۳- لا غرّه كالثقه بالأيام ۱۰۵۵۰ .

۱۴- قد يسلم المغرّر ۶۶۳۲ .

۱۵- کم من مغرور بحسن القول فيه ۶۹۳۲ .

۱۶- کم من مغرور بالسّتر عليه ۶۹۴۲ .

۱۷- ليس كلّ مغرور بناج ، و لا كلّ طالب بمحتاج ۷۵۲۱ . گرفته شود .

۱۱- از مغرور شدن به خدای سبحان آنست که مرد (و آدمی) بر معصیت و گناه اصرار ورزد ، و آرزوی آمرزش داشته باشد

۱۲- نیست دور اندیشی با غفلت (یعنی با یکدیگر جمع نخواهند شد) .

۱۳- هیچ غفلتی مانند اعتماد بر روزگار نیست (که آدمی خیال کند همیشه روزگار با او خوب تا می کند) .

۱۴- گاهی فریب خورده شده سالم می ماند (یعنی بحسب ظاهر گول خورده است) .

۱۵- بسا مغروری که به سبب خوش گفتاری (و مدح و ثنا) در باره او فریب خورده است .

۱۶- بسا فریب خورده ای به سبب پوشش بر او (که خداوند بر او پوشیده یا دیگران و او خیال می کند خبری نیست) .

۱۷- چنین نیست که هر فریب خورده رستگار (از عقاب) و نه هر طلب کننده ای محتاج باشد (بلکه ممکن است از روی

حرص طلب نماید) .

ص ۱۰۹۸

۱- الحجر الغصب فی الدار رهن لخرابها ۱۷۹۴ .

الغضب

۱- الغضب یردی صاحبه ، و یردی معايبه ۱۷۰۹ .

۲- الغضب نار موقده ، من کظمه أطفأها ، و من أطلقه کان أول محترق بها ۱۷۸۷ .

۳- الغضب یشیر کوامن الحقد ۲۱۶۴ .

۴- إياک و الغضب ، فأوله جنون ، و آخره ندم ۲۳۵ .

۵- أقدر الناس علی الصواب من لم یغضب ۳۰۴۷ . غضب ۱- سنگ غضبی در خانه گرو خرابی آنست .

خشم ۱- خشم صاحب خود را در بلا و عذاب می افکند و عیب های او را آشکار می سازد .

۲- خشم آتشی است افروخته شده ، هر که آن را فرو برد آتش را خاموش کرده است ، و هر که آن را رها سازد خود نخستین کسی است که با آن سوزد .

۳- خشم نهانی های کینه را و یا کینه های نهانی را بر می انگیزاند .

۴- بر تو باد به دوری از غضب ، پس اولش دیوانگی ، و آخر آن پشیمانی است .

۵- تواناترین مردم بر راه صحیح و راه راست کسی است که خشمگین نگشته باشد .

ص ۱۰۹۹

۶- أفضل الملک ملک الغضب ۲۹۰۴ .

۷- ابق لرضاک من غضبک ، و إذا طرت فقع شکیرا ۲۳۴۰ .

۸- احترسوا من سوره الغضب ، و أعدوا له ما تجاهدونه به من الکظم و الحلم ۲۵۰۷ .

۹- احذروا الغضب ، فإنه نار محرقة ۲۵۸۸ .

۱۰- أفضل الناس من کظم غیظه ، و حلم عن قدره ۳۱۰۴ .

۱۱- أعدی عدو للمرء غضبه ، و شهوته ، فمن ملکهما علت درجته ، و بلغ غایته ۳۲۶۹ . ۶- افزونترین ملکی که انسان مالک آن باشد ملک خشم است)

که آن را مالک شود و بتواند آن را فرو نشاند) .

۷- برای خوشنودی خود از خشمت باقی بگذار (یعنی اگر بر کسی غضب کردی چنان رفتار کنی که اگر دوستی نمودی از او خجل و شرمسار نباشی) و هر گاه پرواز کنی (و قهر و خشم تو را از جابر کند و یا بلند مرتبه گردی پس افتادگی نما و یا) فرود آی شکر کننده .

۸- خود را از حدّت و تندی خشم نگهدارید ، و برای آن چیزی که به وسیله آن با آن بجنگید از فرو خوردن و بردباری آماده نمائید .

۹- از خشم و غضب دوری کنید ، زیرا که آن آتشی است سوزان .

۱۰- افزونترین مردم کسی است که خشم خود را فرو نشانده و با وجود توانائی و قدرت بر انتقام بردباری کند .

۱۱- دشمن ترین دشمن برای مردم خشم و خواهش اوست ، پس کسی که آن دو را مالک شود و بر آنها تسلط پیدا کند درجه و مقام او بلند و به پایان و مقصود خود رسیده است .

ص ۱۱۰۰

۱۲- الغضب مرکب الطّیش ۸۰۸ .

۱۳- الغضب یثیر الطّیش ۹۳۴ .

۱۴- الغضب نار القلوب ۹۶۵ .

۱۵- الغضب شرّ إن أطمته دمر ۱۲۲۰ .

۱۶- الغضب عدوٌ ، فلا تملّکه نفسک ۱۳۳۷ .

۱۷- الغضب یفسد الألباب ، و یبعد من الصّواب (عن الثّواب) ۱۳۵۶ .

۱۸- إنکم إن أطمتم سوره الغضب آوردتکم نهاییه العطب ۳۸۵۴ .

۱۹- إذا تسلّط علیک الغضب فاغلبه بالحلم و الوقار ۴۱۶۰ .

۲۰- بکثره الغضب یكون الطّیش ۴۲۶۴ .

۲۱- بثس القرین الغضب ، یدى المعائب ، و یدنى الشّرّ ، و

یباعد الخیر ۴۴۱۷ . ۱۲- خشم مرکب سواری سبکی و از جابر آمدن است .

۱۳- خشم سبکی و از جابر آمدن را بر می انگیزد .

۱۴- خشم آتش دلهاست .

۱۵- خشم شرّ است اگر آن را فرمانبری هلاک کند .

۱۶- خشم دشمنی است آن را مالک خود مگردان .

۱۷- خشم عقل ها را فاسد کرده و از درست اندیشی (یا از پاداش) دور می سازد .

۱۸- براستی شما اگر از تندی خشم اطاعت نمائید شما را بر نهایت هلاکت فرود خواهد آورد (یعنی به آخرین هلاکت خواهید رسید) .

۱۹- هر گاه بر تو غضب غلبه نمود بوسیله بردباری و وقار بر آن غلبه نما .

۲۰- به سبب خشم و غضب سبکی و از جا در رفتن حاصل گردد .

۲۱- بد قرینی است خشم ، عیب ها را آشکار ساخته ، و بدی را نزدیک

ص ۱۱۰۱

۲۲- داووا الغضب بالصّمت ، و الشّهوه بالعقل ۵۱۵۵ .

۲۳- ردّ الغضب بالحلم ثمره العلم ۵۳۹۷ .

۲۴- ردّوا البادره بالحلم ۵۴۰۴ .

۲۵- سبب العطب طاعه الغضب ۵۵۱۹ .

۲۶- ضادّوا الغضب بالحلم ، تحمدوا عواقبکم فی کلّ أمر ۵۸۹۵ .

۲۷- ضرام نار الغضب یبعث علی رکوب العطب ۵۹۰۹ .

۲۸- ضادّوا الغضب بالحلم ۵۹۱۱ .

۲۹- طاعه الغضب ندم و عصیان ۶۰۲۵ .

۳۰- ظفر بالشَّیطان من غلب غضبه ۶۰۴۸ .

۳۱- ظفر الشَّیطان بمن ملکه غضبه ۶۰۴۹ . گردانیده ، و خوبی را دور می سازد .

۲۲- خشم و غضب را به خاموشی ، و شهوت و خواهش را به عقل مداوا نمائید .

۲۳- خشم را به وسیله بردباری بر گرداندن ، و ترک نمودن ثمره علم و دانش است .

۲۴- خشم را به وسیله

حلم و بردباری برگردانید .

۲۵- سبب هلاکت فرمانبرداری از خشم است .

۲۶- خشم و غضب را با حلم و بردباری مبارزه و دفع نمائید تا آنکه عاقبت های خود را در هر امری ستوده گردانید .

۲۷- آتش افروخته خشم بر ارتکاب هلاکت بر می انگیزد .

۲۸- غضب را با حلم مخالفت نمائید (نتیجه اش آنست که ذکر شد) .

۲۹- فرمانبرداری از خشم پشیمانی و گناه یا سبب پشیمانی و گناه خواهد شد .

۳۰- بر شیطان پیروز شود کسی که بر خشم خود غالب گردد .

۳۱- شیطان بر کسی که خشمش مالک او شود پیروز خواهد گشت .

ص ۱۱۰۲

۳۲- فی الغضب العطب ۶۵۰۰ .

۳۳- کثره الغضب تزی بصاحبه ، و تبدی معاویه ۷۱۰۷ .

۳۴- کن بطی ء الغضب ، سریع الفی ء ، محبا لقبول العذر ۷۱۶۵ .

۳۵- لیس لإبلیس وهق أعظم من الغضب و النساء ۷۴۹۴ .

۳۶- من کثر تغضبه ملّ ۷۸۲۳ .

۳۷- من أطلق غضبه تعجل حتفه ۷۹۴۸ .

۳۸- من غلب علیه الغضب لم یأمن العطب ۷۹۷۶ .

۳۹- من غلب علیه غضبه تعرّض لعطبه ۸۱۳۹ .

۴۰- من عصی غضبه أطاع الحلم ۸۱۸۰ . ۳۲- در خشم هلاکت است (هم برای دیگران و هم برای غضبناک هم در دنیا و هم در آخرت) .

۳۳- بسیاری خشم به صاحب خود عیب رسانده ، و عیبهایش را ظاهر می سازد .

۳۴- کند خشم ، تند رجوع ، دوست دارنده پذیرفتن عذر باش .

۳۵- برای شیطان کمندی عظیم تر از خشم و زنان وجود ندارد (یعنی به وسیله این دو وسیله مردم را مفتون سازد) .

۳۶- هر که عصبانیت او زیاد باشد مردم از او ملول گردند و یا

خود ملول گردد .

۳۷- هر که خشمش را رها کند مرگش زود در رسد .

۳۸- هر که بر او خشم و غضب غلبه نماید از هلاک شدن ایمن نیست .

۳۹- هر که خشمش بر او غلبه کند متعرض هلاکت خود گردیده است .

۴۰- هر که خشمش را عصیان کند از بردباری اطاعت نموده است .

ص ۱۱۰۳

۴۱- من أطاع غضبه تعجل تلفه ۸۴۱۴ .

۴۲- من کثر غضبه لم يعرف رضاه ۸۵۵۱ .

۴۳- من غضب علی من لا یقدر علی مضرتّه طال حزنه ، و عدّب نفسه ۸۷۲۸ .

۴۴- من غلب علیه غضبه و شهوته فهو فی حیز البهائم ۸۷۵۶ .

۴۵- من اغتاز علی من لا یقدر علیه مات بغیظه ۹۰۶۷ .

۴۶- متى أشفی غیظی إذا غضبت ، أحن أعجز (عن الانتقام) فیقال لی لو صبرت ، أم حین أقدر (علیه) فیقال لی لو عفوت ۹۸۴۲ . ۴۱- هر که از خشم خود پیروی نماید تلف او شتاب کند (و به زودی هلاک گردد) .

۴۲- هر که خشمش بسیار باشد خوشنودی او شناخته نشود (یعنی اگر روزی هم از کاری راضی باشد اعتماد به خوشنودی او نیست) .

۴۳- هر که بر کسی که قادر بر ضرر رساندن او را ندارد خشمناک گردد اندوه او بدرازا کشیده ، و نفس خود را عذاب نماید .

۴۴- هر که بر او خشم و شهوتش غلبه کند پس او در موضع چارپایان است (یعنی از آنها به حساب آید) .

۴۵- هر که بر کسی که توانائی تلافی بر او را ندارد خشمناک گردد به خشمش بمیرد (بنا بر این باید

تحمل نمود و خشم ثمره ای ندارد).

۴۶- (در حکمت ۱۸۵- نهج البلاغه نیز ذکر شده) چه زمانی خشمم را شفا بخشم ، هنگامی که به خشم آیم یا هنگامی که از انتقام عاجز باشم ، تا به من گفته شود اگر صبر می کردی (سزاوار بود تا سبک نشوی) یا زمانی که قدرت بر آن داشته باشم پس به من گفته شود اگر عفو می کردی (بهتر بود علیّی حال تلافی نکردن سزاوار است) .

ص ۱۱۰۴

۴۷- لا یغلبنّ غضبک حلمک ۱۰۲۲۲ .

۴۸- لا تسر عنّ إلى الغضب فیتسلّط علیک بالعاده ۱۰۲۸۸ .

۴۹- لا أدب مع غضب ۱۰۵۲۹ .

۵۰- لا نسب أوضع من الغضب ۱۰۶۱۷ .

۵۱- لا یقوم عزّ الغضب بذلّ الاعتذار ۱۰۷۹۳ .

الاستغفار

۱- استغفر ، ترزق ۲۲۲۸ .

۲- أفضل التّوسّل (التّوسّل) الاستغفار ۲۸۸۷ .

۳- الاستغفار یمحو الأوزار ۳۴۲ .

۴- الاستغفار دواء الذّنوب ۹۱۳ . ۴۷- هرگز خشم تو بر حلم تو غلبه نکند (که ترا بیچاره نماید) .

۴۸- بسوی خشم و غضب شتاب مکن ، پس بر تو عادت (شتاب بر خشم) مسلط خواهد گردید .

۴۹- ادبی نیست با خشم (یعنی با یکدیگر جمع نمی شود) .

۵۰- نیست نسبی پست تر از خشم .

۵۱- عزّت خشم (که بر کسی غلبه کند) به خواری پوزش طلبیدن و عذر خواهی برابری نمی کند .

طلب مغفرت ۱- استغفار نما تا روزی داده شوی .

۲- افزونترین پیوند (یا متوسل شدن به خدا) طلب آمرزش است .

۳- طلب آمرزش کردن گناهان را پاک نماید .

۴- طلب آمرزش از خدا دوی گناهان است .

ص ۱۱۰۵

-۵

الاستغفار أعظم جزاء ، و أسرع مثوبه ۱۴۹۶ .

۶- حسن الاستغفار يمحص الذنوب ۴۸۶۳ .

۷- لو أن الناس حين عصوا أنابوا و استغفروا لم يعذبوا و لم يهلكوا ۷۵۸۳ .

۸- من أعطى الاستغفار لم يحرم المغفره ۸۱۴۴ .

۹- من استغفر الله أصاب المغفره ۸۳۷۷ .

۱۰- نعم الوسيله الاستغفار ۹۹۳۶ .

۱۱- لا شفيع أنجح من الاستغفار ۱۰۶۵۸ .

۱۲- لا يحوز الغفران إلا من قابل الإساءه بالإحسان ۱۰۷۵۶ . ۵- طلب آمرزش کردن از نظر پاداش بزرگتر و به حسب ثواب شتابان تر خواهد بود .

۶- نیکوئی استغفار گناهان را پاک می سازد (یعنی انسان با اخلاص و ندامت کامل طلب آمرزش نماید) .

۷- اگر این که مردم هنگامی که نافرمانی می نمایند بازگشت کرده و طلب مغفرت نمایند عذاب نشده و هلاک نخواهند گردید .

۸- هر که (توفیق) طلب آمرزش داده شود از آمرزش محروم نگردد .

۹- هر که از خدا (آن طور که خدا فرموده) طلب آمرزش کند به آمرزش رسد .

۱۰- خوب وسیله ایست (برای تحصیل رضای خدا و نجات از مهالک و ترفیع درجات) استغفار .

۱۱- شفاعت کننده ای رستگارتر از استغفار نیست .

۱۲- آمرزش (الهی) را به دست نیاورد مگر کسی که احسان را مقابل بدی اندازد .

۱۱۰۶

الغفله

قسمت اول

۱- انتباه العيون لا ينفع مع غفله القلوب ۱۸۷۰ .

٢- الغفله تكسب الاغترار ، و تدنى من البوار ٢١٢٥ .

٣- احذروا الغفله ، فإنها من فساد الحسّ ٢٥٨٤ .

٤- إياك و الغفله ، و الاغترار بالمهله ، فإنّ الغفله تفسد الأعمال ، و الآجال تقطع الآمال ٢٧١٧ .

٥- الغفله ضلاله ، الغرّه جهاله ١٩٦ .

٦- الغفله طرب ٢٢١ .

-٧

٨- الغفله شيمه التوکی ٨٩٧ . غفلت و بی خبری ١- بیداری چشمها با غفلت دلها سودی ندارد .

٢- بی خبری کسب فریب کرده و به هلاکت نزدیک می سازد .

٣- از بی خبری دوری نمایید ، زیرا که آن از تباهی حس و دریافت است .

٤- بر حذر باش از غفلت و فریب خوردن به مهلت (به این معنی که مهلتی هست بعدا انجام خواهیم داد) زیرا که غفلت عمل ها را فاسد نموده ، و اجل ها امیدها را می برند .

٥- غفلت و بی خبری گمراهی ، و فریب خوردن نادانی است .

٦- غفلت سبب فرحناکی است (چون غافل بی غم است) .

٧- غفلت و بی خبری مضرترین دشمنان است .

٨- بی خبری شیوه احمقان است .

ص ١١٠٧

٩- الغفله ضدّ الحزم ١٠٣١ .

١٠- الغفله ضلال النفوس و عنوان النفوس ١٤٠٤ .

١١- دوام الغفله یعمی البصیره ٥١٤٦ .

١٢- سکر الغفله و الغرور أبعده إفاقه من سکر الخمر ٥٦٥١ .

١٣- ضادّوا الغفله بالیقظه ٥٩٢٥ .

١٤- عجبیت لغفله ذوی الأبواب عن حسن الارتیاد و الاستعداد للمعاد ٦٢٦٣ .

١٥- فی السکون إلی الغفله اغترار ٦٤٥٤ .

١٦- فیها لها حسره علی ذی غفله إن یکن (أن یكون) عمره علیه حجّه ، و أن تؤدّبه (و أن تؤدّیه) آیامه إلی شقوه ٦٥٧١ .

١٧- فأفق أیها السّامع من غفلتک ، و اختصر من عجلتک ، و اشدّد ٩- بی خبری ضدّ دور اندیشی است .

۱۰- بی خبری گمراهی نفسها و نشانه بدبختی و بدی هاست .

۱۱- بی خبری دائمی (و یا دوام ترک تفکر) بینائی را زائل می نماید .

۱۲- مستی غفلت و فریب از نظر بهوش آمدن دورتر از مستی

شراب هاست (یعنی مست غفلت دیرتر بهوش آید تا مست شراب) .

۱۳- بی خبری و غفلت را با بیداری و آگاهی برطرف ساز .

۱۴- عجب دارم از غفلت و بی خبری صاحبان عقل ها از نیکوئی طلب کردن (زاد و توشه) و آماده شدن برای روز بازگشت .

۱۵- در آرام گرفتن به غفلت (از آخرت) فریب خوردن است .

۱۶- تعجب کنید از آن حسرتی بر صاحب غفلتی این که عمر او بر او حجتی باشد ، و این که او را روزگارش به بدبختی رسانده یا ادب کند .

۱۷- (این عبارت بعد از فرازهایی از گفتار آن حضرت است) پس به هوش

ص ۱۱۰۸

أزرک ، و خذ حذرک ، و اذکر قبرک ، فإنّ علیہ ممّرك ۶۵۹۷ .

۱۸- کفی بالغفله ضلّالا ۷۰۱۷ .

۱۹- کفی بالمرء غفله أن یصرف همّته فیما لا یعنیه ۷۰۷۴ .

۲۰- کفی بالرجل غفله أن یضیع عمره فیما لا ینجیه ۷۰۷۵ .

۲۱- من غفل جهل ۷۶۸۶ .

الغافل

۱- عجب لغافل ، و الموت حیث فی طلبه ۶۲۴۹ .

۲- من طالب غفلته تعجّلته هلکته ۸۳۱۸ . باش آی شنونده از غفلت و بی خبری خود ، و از شتاب خویش کم کن ، و پشت خود را قوی گردان (تردید به خود راه مده) دوریت را (از بدی عاقبت) فراگیر ، و قبرت را یاد نمازی را که بر آنست گذر تو .

۱۸- برای غفلت و بی خبری بس است گمراهی .

۱۹- برای غفلت مرد (و آدمی) کفایت می کند آنکه همت خود را در آنچه برای او مفید نیست مصروف دارد .

(و آدمی) کفایت می کند این که عمرش را در آنچه رستگار نسازد آن را تباه سازد .

۲۱- کسی که غافل شود نادان است (یعنی نباید از دنیا و مرگ و حساب غافل گردید و گرنه نادانی تحقق یابد) .

بی خبر ۱- عجب دارم از غافل و بی خبری که مرگ در طلبش شتابان است .

۲- هر که غفلت او طولانی گردد هلاکت او زود انجام گیرد .

ص ۱۱۰۹

۳- من غلبت علیه الغفله مات قلبه ۸۴۳۰ .

۴- من غفل عن حوادث الأيام أيقظه الحمام ۹۱۶۱ .

۵- ويل لمن غلبت عليه الغفله فنسى الرحله و لم يستعدّ ۱۰۰۸۸ .

۶- لا عمل لغافل ۱۰۴۵۱ .

الغالب و المغلوب

۱- قد يغلب المغلوب ۶۴۴۱ .

۲- من غالب من فوقه قهر ۸۱۰۲ .

۳- كلّ غالب غير الله مغلوب ۶۸۹۴ . ۳- هر که بر او غفلت و بی خبری غلبه کند دلش مرده است .

۴- هر که از حوادث روزگار غافل شود مرگ او را بیدار خواهد ساخت (که در آن هنگام به هلاکت رسیده و مفزّی برایش نیست) .

۵- وای برای کسی که بر او غفلت و بی خبری غلبه کرده پس کوچیدن (از این جهان) را فراموش نموده و آماده نگشته است .

۶- هیچ عملی برای غافل نیست (چون حضور قلب و توجه و اقبال ندارد) .

غالب ۱- گاهی مغلوب غالب گردد .

۲- هر که با ما فوق خود مبارزه کند مغلوب گردد (بنا بر این باید طاغیان روزگار بدانند با چه کسی روبرو هستند) .

۳- هر غلبه کننده ای غیر خدا مغلوب است .

ص ١١١٠

المغالبه

١- لا تغالب من لا تقدر على دفعه

الغلط

۱- غلط (غلط) الإنسان فيمن ينسبط إليه أحظر شيء عليه ۶۴۳۱ .

الغلول

۱- شَرَّ ما ألقى في القلوب الغلول ۵۶۹۶ .

الغلّ و الغش و الغشوش

۱- الغشوش لسانه حلو ، و قلبه مرّ ۱۵۷۵ .

۲- أفضع الغشّ غشّ الأئمه ۲۹۴۰ . غلبه کردن ۱- بر کسی که توانائی دفع او را نداری در صدد غلبه بر میا .

غلط ۱- اشتباه انسان و عدم شناخت (یا درشتی کردن انسان) در حق کسی که به سوی او چهره باز نشان می دهد حرام تر چیزی است بر او (یعنی خطا خواهد بود) .

خیانت ۱- بدترین چیزی که در دلها افتاده شود خیانت است .

ناصافی ۱- کسی که با مردم صاف نباشد زبان او شیرین و دل او تلخ است .

۲- رسواترین ناصافی ناصاف بودن با امامان است .

ص ۱۱۱۱

۳- إنَّ أغشَّ النَّاسِ أغشَّهم لِنفسه و أعصاهم لربّه ۳۵۱۶ .

۴- الغشّ سجيّه المرده ۴۲۱ .

۵- الغلّ بذر الشّرّ ۵۴۷ .

۶- الغلّ داء القلوب ۵۵۷ .

۷- الغشّ يكسب المسبّه ۶۱۵ .

۸- الغلّ يحبط الحسنات ۶۴۲ .

۹- الغشّ شرّ المکر ۷۴۰ .

۱۰- الغشّ من أخلاق اللّثام ۱۲۹۹ . ۳- براستی ناصاف ترین مردم ناصاف ترین آنهاست نسبت به نفس خود ، و نافرمان ترین آنهاست نسبت به پروردگار خود (چون ضرر علی ای حال متوجه خود خواهد شد) .

۴- صاف نبودن خصلت سرکشان است .

۵- کینه (یا صاف نبودن) تخم بدی است .

۶- کینه (یا صاف نبودن) درد دلهاست .

۷- ناصاف بودن سبب دشنام خواهد گردید .

۸- کینه و یا ناصافی نیکوئی ها را از بین می برد ، (پوشیده نماند که مسأله احباط

از نظر ما در غیر کفر صحیح نبوده ، و اگر در روایتی مانند همین روایت دیده شود باید حمل بر مبالغه و شدت عمل شود ، و اگر حمل نشود باید گفت : آن اعمال حسناتی را از بین خواهد برد که در رتبه خود آن صفت و یا عمل باشد نه حسنات قوی تر را چون در طاعات و گناهان مراتبی متصور است ، و اگر کسی طالب بحث بیشتری است باید به کتب کلامیه و غیره مراجعه نماید) .

۹- ناصاف بودن بدترین مکر و تزویر است .

۱۰- با مردم صاف نبودن از اخلاق بخیلان یا بد کرداران است .

ص ۱۱۱۲

۱۱- غشّ الصّدیق و الغدر بالمواثیق من خیانه العهد ۶۴۱۷ .

۱۲- من غشّ النَّاس فی دینهم فهو معاند لله و رسوله ۸۸۹۱ .

۱۳- من غشّك فی عداوته فلا تلمه و لا تعذله ۹۱۵۲ .

الغم

۱- الغمّ یقبض النفس ، و یطوی الانبساط ۲۰۲۴ .

۲- الحزن یهدم الجسد ۶۰۹ .

۳- الأحزان سقم القلوب ۷۰۴ .

۴- الحزن شعار المؤمنین ۸۵۴ . ۱۱- ناصاف بودن با دوست و بی وفائی نسبت به پیمانها از جمله خیانت به عهد است .

۱۲- هر که با مردم در دینشان غش نماید (و با آنان در باره دین ناصاف باشد) پس او دشمن خدا و رسول او خواهد بود .

۱۳- هر که در دشمنی خود با تو غش نماید او را سرزنش مکن و ملامت مفرما (زیرا از دشمن بیش از این انتظار نمی رود) .

۱- اندوه غم و اندوه نفس را گرفته و گشادگی را می پیچاند .

۲- اندوه جسد را خراب می کند (پس باید از آن

پرهیز کرد مگر اندوهی که در راه خدا باشد) .

۳- اندوه ها بیماری دل هاست (بنا بر این نباید به خود غم و اندوه را راه داد که دل را مریض خواهد کرد) .

۴- حزن و اندوه (برای دین و عاقبت خویشتن) شعار و جامه زیرین افراد با ایمان است .

ص ۱۱۱۳

۵- الهمّ يذيب الجسد ۱۰۳۹ .

۶- الحزن و الجزع لا يردان الفات ۱۴۶۹ .

۷- بقدر اللّذه يكون التّغصيص ۴۲۵۴ .

۸- من تجرّع الغصص أدرك الفرص ۸۰۶۲ .

۹- الهمّ أحد الهرمين ۱۶۳۴ .

۱۰- اطرح عنك واردات الهموم بعزائم الصّبر ، و حسن اليقين ۲۳۵۷ .

۱۱- الهمّ ينحل البدن ۳۶۷ .

۱۲- الغمّ مرض النّفس ۳۷۴ .

۱۳- علی قدر الهمم تكون الهموم ۶۱۸۷ . ۵- غم و اندوه بدن را آب می کند .

۶- اندوه و بی تابیی از دست رفته را بر نمی گردانند (بنا بر این نباید برای از دست رفته غصه خورد و یا بی تابیی نمود که لغو و بی حاصل خواهد بود) .

۷- به اندازه لذت غصّه همراه است .

۸- هر که غصه ها را جرعه وار در کشد (و بر آنها صبر کند) فرصت ها را بدست آورد (و به آن خواهد رسید) .

۹- اندوه یکی از دو پیریست (پیری طبیعی و پیری عارضی) .

۱۰- غم و اندوههای وارد را با عزیمت های شکیبائی ، و نیکوئی یقین بینداز ، (و بدان که خداوند با اجر عظیم بر وجه احسن تلافی خواهد نمود) .

۱۱- اندوه بدن را می گذازد .

۱۲- غم و اندوه بیماری نفس است .

۱۳- به اندازه همت هاست اندوه ها (یعنی ، هر اندازه همت

و تصمیمات زیادتر و بلندتر باشد غم و اندوه بیشتر است) .

ص ۱۱۱۴

۱۴- کم من حزين وفد به حزنه على سرور الأبد ۶۹۶۴ .

۱۵- من كثر غمّه تأبّد حزنه ۸۲۶۷ .

۱۶- على قدر القنيه تكون الغموم ۶۱۸۸ .

قسمت دوم

۱۷- لكل همّ فرج ۷۲۶۵ .

۱۸- من استدام الهمّ غلب عليه الحزن ۸۰۷۸ .

۱۹- من كثر همّه سقم بدنه ۸۲۶۶ .

۲۰- من جعل كلّ همّه لآخرته ظفر بالمأمول ۸۵۱۲ .

الاستغناء عن الخلق

۱- استغن عن شئت و كن (تكن) نظيره ۲۳۱۲ . ۱۴- بسا اندوهناكى كه اندوهش او را بر شادمانى دائمی وارد سازد (مثل اندوه برای آخرت) .

۱۵- هر كه غم او بسیار باشد اندوهش همیشگی خواهد بود .

۱۶- غمها به اندازه ذخیره می باشد (یعنی حفظ و نگهداری آن ملازم با ناراحتی است) .

۱۷- برای هر اندوهی گشایشی است .

۱۸- هر كه در فكر و اندیشه زیاد باشد (برای این كه كارى را صورت دهد كه نباید در آن خيلى فكر كرد ، و یا هر كه پیوسته اندوه را به خود راه دهد و آن را از دل نزاید) بر او حزن و اندوه غلبه كند (و چون غلبه نمود آدمی را آب می كند پس نباید چنین كارى كرد) .

۱۹- هر كه اندوهش فراوان باشد بدنش مریض خواهد شد .

۲۰- هر كه تمام هم و اندوه خود را برای آخرتش قرار دهد به آنچه امید به آن دارد پیروز گردد .

بی نیازی از مخلوق ۱- از هر که خواهی بی نیازی جوی ، مثل او خواهی بود .

ص ۱۱۱۵

۲- من استغنی عن الناس أغناه الله سبحانه ۸۶۴۵

۳- من استغنی کرم علی أهله و من افتقر هان علیهم ۸۸۷۹ .

۴- ما استغنی عنہ خیر ممّا استغنی به ۹۵۹۶ .

الغنی و الغنی

۱- الغنی من استغنی بالقناعه ۱۲۷۲ .

۲- الغنی من آثر القناعه ۱۲۹۴ .

۳- الغنی (الغنی) فی الغربه وطن ۱۴۲۳ .

۴- جهل الغنی یضعه ، و علم الفقیر یرفعه ۴۷۶۵ .

۵- ربّ غنیّ أدلّ من نقد ۵۲۸۴ . ۲- هر که از مردم بی نیاز گردد خدای سبحان او را بی نیاز خواهد نمود .

۳- هر که (از مردم) بی نیاز گردد بر اهل خود گرامی باشد و هر که نیازمند باشد نزدشان خوار گردد .

۴- آنچه از آن بی نیاز گردی از آنچه به آن نیازمند شوی بهتر است (زیرا در قسم اول به رنج نیفتی ، و در قسم دوم در زحمت افتاده و ممکن است باعث عقوبت هم بگردد) .

توانگر و توانگری ۱- توانگر کسی است که به وسیله قناعت بی نیاز شود .

۲- توانگر کسی است که برگزیند قناعت را .

۳- توانگر (یا توانگری) در غربت در وطن است .

۴- نادانی توانگر او را پائین آورده ، و دانش فقیر او را بر کشد .

۵- بسا توانگری که خوارتر از «نقد» است (گوسفندی است که پاهای کوتاه و روی زشتی دارد در بحرین به خواری مشهور است) .

ص ۱۱۱۶

۶- ربّ غنیّ أفقر من فقیر ۵۳۲۴ .

۷- قلیل من الأغنیاء من یواسی و یسعف ۶۷۳۹ .

٨- كم من غنّى يستغنى عنه ٦٩٢٥ .

٩- من الواجب على الغنّى أن لا يرضنّ على الفقير بماله ٩٣٦٢ .

١٠- لا تعدنّ غنيا من لم يرزق من ماله ١٠٢٧٧

۱۱- لا وزر أعظم من وزر غنى منع المحتاج ۱۰۷۳۸ .

۱۲- الغنى بغير الله أعظم الفقر و الشقاء ۱۸۱۸ .

۱۳- استعیدوا بالله من سکره الغنى ، فإن له سکره بعیده الإفاهه ۲۵۵۵ .

۱۴- أغناکم أفتعکم ۲۸۳۴ . ۶- بسا توانگری که از فقیر بیچاره تر باشد (از جهت بدبختی او در آخرت ، و یا از نظر گرفتاری های دنیویش ، و یا از جهت احتیاج او) .

۷- اندکی هستند از توانگران کسی که مواسات کند و حاجت روا باشد .

۸- بسا ثروتمندی که از او (به سبب بی چیزی) بی نیازی باشد .

۹- از جمله واجب بر توانگر آنکه به مال خود بر فقیر بخیلی ننماید .

۱۰- توانگر مشمار کسی را که از مالش روزی داده نشود (یعنی از مال خود بهره نبرده و برای دیگران گذارد) .

۱۱- نیست گناهی بزرگتر از گناه توانگری که چیزی به محتاج ندهد (و بر او بخل نماید و یا حاجت او را بر نیاورد) .

۱۲- توانگری به غیر خدا بزرگترین پریشانی و بدبختی است .

۱۳- از مستی توانگری به خدا پناه برید ، زیرا که برای آن مستی بوده که به هوش آمدن از آن بعید است .

۱۴- توانگرترین شما قانع ترین شماست .

ص ۱۱۱۷

۱۵- أغنى الغنى العقل ۲۸۴۳ .

۱۶- أشرف الغنى ترك المنى ۲۹۵۱ .

۱۷- أفضل الغنى ما صین به العرض ۳۰۳۸ .

۱۸- أغنى الأغنياء من لم یکن للحرص أسیرا ۳۲۰۱ .

۱۹- أغنى الغنى القناعه ، و التحمل فى الفاهه ۳۲۴۹ .

٢٠- الغنى يطغى ٢٣ .

٢١- الغنى يسود غير السيد ٤٦٠ .

٢٢- الغنى و الفقر يكشفان جواهر الرجال و أوصافها ١١٥٤ .

أخو الغنى من التحف بالقناعه ۱۳۱۵ . ۱۵- توانگرترین توانگری عقل است (زیرا هر که را عقل باشد دارای همه چیز باشد چنانکه گفته شده : خدایا هر که را عقل دادی چه ندادی و هر که را عقل ندادی چه دادی) .

۱۶- بلندترین بی نیازی ترک آرزوهاست .

۱۷- افزونترین بی نیازی آنست که با آن عرض و آبرو حفظ شود .

۱۸- توانگرترین توانگران کسی است که اسیر و گرفتار حرص نباشد .

۱۹- بی نیازترین بی نیازی قناعت ، و صبر و تحمل در حالت درویشی و ندارائی است .

۲۰- توانگری طغیان می آورد .

۲۱- توانگری غیر بزرگ را بزرگ می گرداند (گر چه آدم پستی باشد ، ثروت آن را در نظرها بزرگ می کند) .

۲۲- توانگری و درویشی گوهرهای مردان و ذات و اوصاف آنها را از خوبی و بدی آشکارا می نماید (یعنی آن دو وسیله آزمایش افراد خواهد بود) .

۲۳- برادر توانگری کسی است که قناعت را رو انداز خود سازد .

ص ۱۱۱۸

۲۴- الزهو فی الغنی یبذر (ینذر) الذلّ فی الفقر ۱۵۱۹ .

۲۵- آفه الغنی البخل ۳۹۶۹ .

۲۶- خیر الغناء غناء النفس ۴۹۴۹ .

۲۷- ربّ غنی أورث الفقر الباقی ۵۳۲۸ .

۲۸- زکاه اليسار برّ الجیران ، و صله الأرحام ۵۴۵۳ .

۲۹- شیئان لا يعرف قدرهما إلّا من سلبهما : الغنی و القدره ۵۷۶۵ .

۳۰- ظلف النفس عمّا فی أیدی الناس هو الغنی الموجود ۶۰۷۰ .

۳۱- غرور الغنی یوجب الأشر ۶۳۹۹ . ۲۴- فخر کردن و بالیدن در حالت غنا و توانگری تخم پریشانی در فقر و پریشانی می کارد (و یا می ترساند خواری را در پریشانی ، چون وقتی همین ثروتمند

فقیر شد دیگر کسی به او اعتناء نخواهد کرد) .

۲۵- آفت توانگری بخیلی است (زیرا توانگر را بی ارزش نموده سبب فساد دنیا و آخرت او خواهد گردید) .

۲۶- بهترین توانگری بی نیازی نفس است (از خلق یا از اعمال صالحه) .

۲۷- چه بسا غنا و توانگری که فقر و بیچارگی همیشگی را بدنبال آورد (یا در آخرت و یا در دنیا از جهت کفران و عصیان) .

۲۸- زکات توانگری و فراخی عیش احسان کردن به همسایگان و پیوند با خویشان است .

۲۹- دو چیز است که قدر آنها دانسته نشود مگر از سلب آنها ، (و یا قدر آنها را نداند مگر کسی که آنها از او ربوده شود) .

۳۰- باز داشتن نفس از آنچه در دست های مردم است آن توانگری موجود می باشد .

۳۱- فریب توانگری موجب فرحناکی است .

ص ۱۱۱۹

۳۲- فوت الغنی غنیمه الأكياس ، و حسره الحمقى ۶۵۳۵ .

۳۳- کلّ الغنی فی القناعه ، و الرضا ۶۸۷۴ .

۳۴- من سرّه الغنی بلا مال ، و العزّ بلا سلطان ، و اکثره بلا عشیره ، فلیخرج من ذلّ معصیه الله إلى عزّ طاعته ، فإنّه واجد ذلک کله ۸۸۹۰ .

۳۵- نال الغنی من رزق الیأس عمّا فی أیدی الناس ، و القناعه بما أوتی ، و الرضا بالقضاء ۹۹۹۲ .

۳۶- لا تفرح بالغناء و الرّخاء ، و لا تغتم بالفقر و البلاء ، فإنّ الذّهب یجرب بالنّار ، و المؤمن یجرب بالبلاء ۱۰۳۹۴ .

۳۷- الغنی بالله أعظم الغنی ۱۸۱۷ . ۳۲- از دست دادن توانگری برای زیرکان غنیمت ، و برای کم عقلان حسرت خواهد بود

(زیرا کیس می داند توانگری آخرت مهم است ، دنیا زود گذر و گنجهای آن فانی شدنی و اسباب زحمت و رنج خواهد بود .)

۳۳- همه توانگری در قناعت و خوشنودی (به نصیب و بهره خدائی) است .

۳۴- هر که او را توانگری بدون مال ، و عزّت بدون سلطنت ، و بسیاری بدون قبیله خوشحال نماید ، پس باید از خواری معصیت خدا ، به سوی عزت طاعت الهی در آید ، زیرا که او همه آنها را خواهد یافت .

۳۵- به توانگری رسیده است کسی که نومیدی از آنچه در دست های مردم است ، و قناعت به آنچه داده شده ، و خوشنودی به قضاء (و قدر الهی) روزی داده شده باشد .

۳۶- به توانگری و فراخی خوشحال مشو ، و به فقر و بلاء غمگین مباش ، زیرا که طلا به وسیله آتش آزمایش شده ، و مؤمن به سبب بلاء آزموده خواهد شد .

۳۷- توانگری به خدا بزرگترین توانگری است .

ص ۱۱۲۰

۳۸- من لم یستغن بالله عن الدنیا فلا دین له ۸۹۶۲ .

۳۹- لا غنی إلا بالقناعه ۱۰۷۲۱ .

۴۰- لا غنی مع سوء تدبیر ۱۰۹۱۹ .

إغاثه الملهوف

۱- یاغاثه الملهوف یكون لك من عذاب الله حصن ۴۳۱۱ .

۲- من کفّارات الدنوب العظام إغاثه الملهوف ۹۳۵۳ .

۳- من أفضل المعروف إغاثه الملهوف ۹۳۷۲ .

۴- ما حصل الأجر بمثل إغاثه الملهوف ۹۵۰۱ .

الغیبه

۱- السّامع للغیبه أحد المغتائبین ۱۶۰۷ . ۳۸- هر که به عوض دنیا به خدا بی نیاز نگردد دینی برای او نیست .

۳۹- نیست توانگری مگر به قناعت (قناعت است که توانگری آورد).

۴۰- نیست توانگری

با بدی تدبیر .

داد رسی مظلوم ۱- به سبب دادرسی مظلوم داد خواه برای تست از عذاب خدا حصاری (یعنی این عمل دژ محکمی برای تو از عذاب خدا خواهد بود) .

۲- از کفار گناهان بزرگ است به فریاد ستمدیده رسیدن .

۳- از افزون ترین احسان است به فریاد رسیدن ستمدیده فریاد خواه .

۴- اجر و ثواب به چیزی مانند به فریاد رسیدن ستمدیده فریاد رس طلب حاصل نخواهد شد .

غیبت ۱- شنونده غیبت یکی از دو غیبت کنندگان است (غیبت چنانکه در روایات

ص ۱۱۲۱

۲- إِيَّاكَ وَ الْغَيْبِ ، فَإِنَّهَا تَمَقَّتْكَ إِلَى اللَّهِ وَ النَّاسِ ، وَ تَحْبِطُ أَجْرَكَ ۲۶۳۲ .

۳- أَلَامَ النَّاسِ الْمَغْتَابِ ۲۹۱۱ .

۴- أَبْغَضَ الْخَلَائِقَ إِلَى اللَّهِ الْمَغْتَابِ ۳۱۲۸ .

۵- إِنَّ ذَكَرَ الْغَيْبِ شَرَّ الْإِفْكَ ۳۳۹۰ .

۶- الْغَيْبِ شَرَّ الْإِفْكَ ۴۸۴ .

۷- الْغَيْبِ آيَةُ الْمُنَافِقِ ۸۹۹ .

۸- الْغَيْبِ جِهْدُ الْعَاجِزِ ۱۰۷۳ .

۹- الْغَيْبِ قُوَّةُ كَلَابِ النَّارِ ۱۱۴۴ . هم گفته شده آنست که انسان به دنبال کسی حرفی بزند که اگر آن را بشنود او را اندوهناک سازد) .

۲- بر تو باد بدوری از غیبت ، زیرا که آن تو را نزد خدا و مردم دشمن کرده ، و اجر و پاداش تو را باطل می کند .

۳- دردناکترین مردم غیبت کننده است .

۴- دشمن ترین مردم بسوی خدا غیبت کننده است .

۵- براستی که یاد غیبت (یعنی یاد کسی به غیبت) بدترین بهتانست .

۶- یاد کردن کسی به بدی غائبانه بدترین بهتان است .

۷- غیبت کردن علامت منافق (و دو رو) است .

۸- غیبت کردن رنج (و یا منتهای طاقت و کوشش)

فرد ناتوان است .

۹- غیبت خورش سگهای جهنم است (ممکن است سگهای جهنم غیبت کنندگان بوده ، و یا غیبت کنندنده ها غذای سگها باشند و یا اصل غیبت به صورت غذای سگها در آید ، و یا چنین تعبیری مبالغه در بدی آن باشد و الله العالم) .

ص ۱۱۲۲

۱۰- السامع للغیبه كالمغتاب ۱۱۷۱ .

قسمت سوم

۱۱- سامع الغیبه أحد المغتابین ۵۵۸۳ .

۱۲- سامع الغیبه شریك المغتاب ۵۶۱۷ .

۱۳- من أولع بالغیبه شتم ۸۳۹۵ .

۱۴- مستمع الغیبه كقائلها ۹۷۶۰ .

۱۵- لا تعود نفسك الغیبه ، فإنّ معتادها عظیم الجرم ۱۰۳۰۰ .

۱۶- یسیر الغیبه إفك ۱۰۹۷۸ .

۱۷- یا عبد الله لا تعجل فی عیب عبد بذنبه فلعله مغفور له ، و لا تأمن علی نفسك صغیر معصیه فلعلك معذب علیها ۱۰۹۹۶ .

۱۰- شنونده غیبت مانند غیبت کننده است .

۱۱- شنونده غیبت یکی از دو غیبت کننده است .

۱۲- شنونده غیبت شریك غیبت کننده است .

۱۳- هر که به غیبت مردم حریص باشد دشنام داده شود .

۱۴- گوش دهنده به غیبت مانند گوینده آن است .

۱۵- نفست را به غیبت عادت مده ، زیرا عادت کننده آن بزرگ گناه است .

۱۶- اندك غیبت بهتان (یا دروغ بسیار) است .

۱۷- (تتمه کلامی است از خطبه ۱۴۰ نهج البلاغه که در نهی از غیبت مردم فرموده است) آی بنده خدا در عیب بنده ای به

گناهش شتاب مکن که شاید او آمرزیده شده باشد ، و بر نفس خود از گناه کوچک ایمن مباش شاید که بر آن معذب گردی .

ص ۱۱۲۳

الغیب

۱- فی الغیب العجب ۶۴۹۹ .

الغیره

۱- إِيَّاكَ وَالتَّغَايِرِ فِي غَيْرِ مَوْضِعِهِ ، فَإِنَّ

ذلك يدعو الصَّحِيحَه إِلَى السَّقَمِ ، وَ الْبَرِيئَه إِلَى الزَّيْبِ ٢٦٩٠ .

٢- دليل غيره الرَّجُل عَفَّتَه ٥١٠٤ .

٣- غيره الرَّجُل إِيْمَان ٦٣٨٣ . غيب ١- در غيب تعجب است (در اين جمله احتمالاتي مي رود ١- غيب حضرت بقيه الله الأعظم- أرواحنا الفداء- ٢- حوادث آينده مانند قتل عمر و عثمان و امثال آن ٣- امور آينده از خوشحالي و غم و اندوه ٤- عالم مجردات ٥- علوم غيبی ٦- امكان دارد تصحيفي شده باشد و صحيح آن (العتب) باشد به معنای ملامت و سرزنش نمودن از روی خشم يعني از عاقل عجيب است كه خشم كند) .

غيرت ١- بر تو باد به دوری از غيرت ورزیدن در غير جای آن ، زیرا كه آن تندرست را به سوی بیماری ، و نفس فارغ البال و دور از قلق و اضطراب را به قلق و اضطراب می خواند .

٢- دليل و نشانه غيرت (ننگ داشتن از نقص و عيب ها) مرد (آدمی) پاکدامنی اوست (از محرمات) .

٣- غيرت داشتن مرد ايمان است .

ص ١١٢٤

٤- غيره المرأه عدوان ٦٣٨٤ .

٥- غيره الرَّجُل على قدر أنفته ٦٣٨٥ .

٦- غيره المؤمن بالله سبحانه ٦٣٩٥ .

الغِيّ

١- أسوء شىء عاقبه الغيّ ٢٩٢٩ .

٢- الغيّ أشر ٢١٥ .

٣- من عامل بالغِيّ كوفي به ٨٤٧٥ .

٤- ويل لمن تمادى فى غيّه ، و لم يفيء إلى الرّشد ١٠٠٨٧ . ٤- غيرت زن (به گونه ای كه از زن گرفتن شوهر ننگ داشته باشد و ناراحت گردد) ستم و گناه است .

٥- غيرت مرد به اندازه ننگ داشتن اوست (يعنى هر اندازه چیزی را

ننگ داند به همان اندازه غیرت نشان می دهد، و می کوشد آن را برطرف سازد).

۶- غیرت مؤمن برای خدای سبحانه است (یعنی ننگ و تعصب باید در چیزهایی باشد که خداوند از آن خوشنود باشد، نه در هر چیزی مانند تعصب و غیرت جاهلیت).

گمراهی ۱- بدترین چیز به حسب عاقبت گمراهی است (چون آدمی را به بدبختی دنیا و آخرت می کشاند).

۲- گمراهی فرحناکی است (چون گمراه غافل از خدا و آخرت است).

۳- هر که به سرکشی و سر بلندی معامله نماید جزا داده شود به آن.

۴- وای برای کسی که در گمراهی خود به نهایت رسیده، و به سوی راه درست خود برنگردد.

ص ۱۱۲۵

۵- لا وروع مع غی ۱۰۵۰۹.

الغایه

۱- من بلغ غایه ما یحبّ فلیتوّع غایه ما یکره ۸۸۰۶.

۵- هیچ پارسائی با گمراهی نیست (بلکه پارسائی با هدایت توأم است). نهایت چیزی ۱- هر که به نهایت آنچه دوست دارد برسد باید به نهایت آنچه را که دوست ندارد (برسد و آن را) متوقع باشد.

ص ۱۱۲۶

باب الفاء

التفأل

۱- تفأل بالخیر تنجح ۴۴۶۶.

الفتنه

۱- الفتنه (القنیه) مقرونه بالعناء ۱۰۵۹.

۲- کن فی الفتنه کابن اللبون، لا ضرع فیحلب و لا ظهر فیرکب ۷۱۶۷.

۳- من شب نار الفتنه کان وقودا لها ۹۱۶۳.

۴- من أعظم المحن دوام الفتن ۹۲۷۵. فال نیک ۱- به فال نیک گیر کار خیر را تا پیروزی یابی .

فتنه ۱- فتنه و آشوب (یا ذخیره کردن مال) همراه با زحمت است .

۲- در فتنه مانند شتر نر دو ساله باش که نه پستانی دارد که دوشیده شود ، و نه پشتی که بر آن سوار شوند .

۳- هر که آتش فتنه را بر افروزد خود هیزم آن شود .

۴- از بزرگترین محنت ها دائم بودن فتنه هاست (پس باید کوشید فتنه ها کم گشته و یا از بین بروند) .

ص ۱۱۲۷

۵- قد لعمری یهلهک فی لهب الفتنه المؤمن ، و یسلم فیها غیر المسلم ۶۶۸۵ .

المفتون

۱- ما کلّ مفتون یعاتب ۹۴۶۳ .

الفتوّه

۱- الفتوّه نائل مبذول ، و أذى مکفوف ۲۱۷۰ .

۲- ما تزین الإنسان بزینة أجمل من الفتوّه ۹۶۵۹ .

۳- نظام الفتوّه احتمال عثرات الإخوان ، و حسن تعهّد الجیران ۹۹۹۹ . ۵- در حقیقت به جان خودم سوگند در آتش و فتنه (که در عالم روی می دهد) مؤمن به هلاکت می رسد (چون مظلوم است) و در آن غیر مسلمان (و غیر مؤمن) سالم می ماند (چون حامی دارد و لا اقل از خود می تواند دفاع کند اجتماع ، اجتماع فاسدی است) .

به فتنه افتاده شده ۱- چنین نیست که به هر فتنه افتاده ای سرزنش شود (زیرا ممکن است اتفاقا مبتلا گشته باشد) .

جوانمردی ۱- جوانمردی عطائی است بذل شده ، و اذیتی است باز داشته شده .

۲- زینت نیافته آدمی بزینتی که از جوانمردی زیباتر باشد .

۳- نظام و رشته پیوستگی جوانمردی ، تحمّل لغزشهای برادران و نیکوئی تعهد (رسیدگی) به همسایگان است .

ص ۱۱۲۸

الفجور و محاضر الفسوق

۱- الفجور دار حصن ذلیل ، لا یمنع أهله ، و لا یحرز من لجأ إلیه ۲۰۶۷ .

۲- إیناک و محاضر الفسوق ، فإنها مسخطة للرحمن ، مصلیه للتیران ۲۶۹۸ .

۳- الفجور من شیم الکفار ۵۷۴ .

۴- إن الفجار کلّ ظلوم ختور ۳۴۰۳ .

۵- الفاجر مجاهر ۱۲۲ .

۶- الفاسق لا غیبه له ۱۰۱۳ . معصیت کار ۱- مرتکب گناهان شدن خانه حصاری است ذلیل و خوار ، که اهل خود را از هیچ آفتی جلوگیری نکرده ، و کسی را که به آن پناه برد نگهداری نمی کند .

۲- بر تو باد به دوری از محل حضور گناهان و مراکز

فسوق، زیرا که آن خشم آورنده خدای رحمان، و بر افروزنده آتشهاست.

۳- ارتکاب گناهان و یا زنا از شیوه های کفار است.

۴- براستی که فاسقان، هر بسیار ستم کننده بی وفائی است.

۵- گنهکار آشکارا کننده است، (چون هر چه پنهانی انجام گیرد بر خدا آشکار است، و یا به زودی آشکار خواهد شد، و یا فاجر کسی است که آشکارا گناه کند).

۶- فاسق برای او غیبتی نیست (البته در گناهی که از اطلاع دیگران از آن باکی ندارد، و یا اگر بشنود ترک کند، و گرنه چنانکه در محلس بحث شده غیبت فاسق بطور کلی استثناء نگردیده است).

ص ۱۱۲۹

۷- الفجور لا تقیه له ۱۰۱۶.

۸- دول الفجّار مذله الأبرار ۵۱۱۵.

۹- فزوا کلّ الفرار من الفاجر الفاسق ۶۵۷۳.

۱۰- قطیعه الفاجر غنم ۶۷۳۸.

۱۱- لیس مع الفجور غناء ۷۴۵۶.

۱۲- ینبغی لمن عرف الفجّار أن لا یعمل عملهم ۱۰۹۴۱.

۱۳- مذیع الفاحشه کفاعلها ۹۷۵۹.

الفحش

۱- احذر فحش القول و الکذب، فإنّهما یزریان بالقائل ۲۶۰۷. ۷- زنا کار (یا حریص در گناه) برای او ترسی نیست، و یا تقیه حرامی را برای او حلال نمی کند (یعنی مانند اکل میته در حال اضطرار نخواهد بود).

۸- دولت بدکاران سبب خواری نیکوکاران است.

۹- بطور کامل از معصیت کار فاسق فرار نمائید.

۱۰- بریدن از فاسق غنیمت است (برای این که هر لحظه آدمی را به معصیت وادار می کند و بسبب بریدن آدمی از گناه محفوظ می ماند).

نیست .

۱۲- برای کسی که گنهکاران را می شناسد سزاوار این است که کردار ایشان را انجام ندهد .

۱۳- فاش کننده فاحشه (گناه یا زنا) مانند انجام دهنده آنست .

دشنام ۱- از سخن دشنام ، و دروغ دوری نما ، زیرا که آنها به گوینده عیب رسانند .

ص ۱۱۳۰

۲- سفهک علی من فوقک جهل مرد ۵۶۴۵ .

۳- سفهک علی من دونک جهل مزر ۵۶۴۶ .

۴- سفهک علی من فی درجتک نقار کنقار الدیکین ، و هراش کهراش الکلیین ، و لن یفترقا إلّا مجروحین ، أو مفضوحین ، و لیس ذلک فعل الحکماء ، و لا سنّه العقلاء ، و لعلّه أن یحلم عنک ، فیکون أوزن منک و أکرم ، و أنت أنقص منه و الأم ۵۶۴۷ .

۵- من سافه شتم ۷۶۸۴ .

۶- من کثر سفهه استرذل ۷۸۶۴ .

۷- ما أفحش کریم قطّ ۹۴۷۸ .

۸- لا أوقح من بدیّ ۱۰۵۸۹ . ۲- دشنام دادن تو بر کسی که ما فوق تست نادانی هلاک کننده است (چه آنکه ممکن است انتقام بالاتر کشد ، و یا خدا انتقام گیرد) .

۳- دشنام دادنت بر کسی که ما دون تست نادانی عیبناک کننده خواهد بود ، (زیرا باعث خفت و خواری خواهد شد) .

۴- دشنام دادن تو بر کسی که در مرتبه تست منقار زدنی مانند منقار زدن دو خروس ، و با هم جنگیدنی همچون جنگیدن دو سگ خواهد بود ، در صورتی که هرگز جدا نشوند مگر مجروح یا رسوا ، و چنین عملی کار افراد فهمیده و طریقه خردمندان نیست ، و شاید او بردبارتر از تو بوده ،

پس سنگین تر و گرامی تر از تو باشد ، و تو از او ناقص تر و پست مرتبه تر باشی .

۵- کسی که دشنام دهد دشنام داده شود .

۶- هر که دشنام و یا نادانی و بی حلمی او بسیار گردد رذل و پست بحساب آید .

۷- هرگز کریم (شخص بلند مرتبه) فحش نگوید .

۸- نیست بی حیاءتر از فحش گوینده .

ص ۱۱۳۱

۹- إِنَّ الْفَحْشَ وَ التَّفَحُّشَ لِيَسَا مِنْ خِلَاقِ الْإِسْلَامِ ۳۴۲۲ .

۱۰- من أفحش شفی حسّاده ۷۸۱۶ .

۱۱- ما أفحش حلیم ۹۵۸۲ .

۱۲- ما تسابّ إثنان إلّا غلب الأّمهما ۹۶۰۲ .

الفخر و التفاخر

۱- ما لابن آدم و الفخر ، و أوّله نطفه ، و آخره جيفه ، لا یرزق نفسه ، و لا یدفع حتفه ۹۶۶۴ .

۲- لا- تدلّن بحاله بلغتها بغیر آله ، و لا تفخرنّ بمرتبه نلتها من غیر منقبه ، ۹- براستی که (زنا یا) دشنام دادن و خود را بر آن داشتن (و یا گوش کردن دشنام و عکس العمل در برابر آن نشان ندادن) ، از خصلت های اسلام نیست .

۱۰- هر که فحش گوید رشک برندگان خود را شفا بخشد (چون در انظار خفیف شده آنها خوشحال شوند) .

۱۱- هیچ بردباری فحش نگوید (دشنام دهنده همیشه خشناک است بنا بر این باید کوشید بردبار شد) .

۱۲- دو نفر به یکدیگر دشنام ندهند مگر آنکه لئیم تر آنها غالب خواهد شد (چون این کار از مختصات لئیم است) .

فخر و مباهات ۱- چیست برای پسر آدم با فخر کردن (برای او عیب است) در صورتی که اول او نطفه ، و آخر

او مرداریست ، نفس خود را روزی نداده ، و مرگش را دفع نکند (یعنی قدرت آن را ندارد) .

۲- هرگز به حالتی (از دنیا) که به غیر آلت و سببی رسیده باشی ناز مکن (و بر

ص ۱۱۳۲

فإن ما بينه الاتفاق يهدمه الاستحقاق ۱۰۴۰۳ .

۳- لا حمق أعظم من الفخر ۱۰۶۵۵ .

۴- ينبغي أن يكون التفاخر بعلى الهمم ، و الوفاء بالذمم ، و المبالغة فى الكرم ، لا ببوالى الرّمم ، و ردائل الشّيم ۱۰۹۵۳ .

۵- الافتخار من صغر الأقدار ۲۲۰۱ .

۶- إياك و مساماه الله سبحانه فى عظمته ، فإنّ الله تعالى يدلّ كلّ جبار ، و يهين كلّ مختال ۲۷۱۶ .

الفرج و انتظار الفرّج

۱- أضيّق ما يكون الحرج أقرب ما يكون الفرّج ۳۰۳۵ . خود مبال (و به مرتبه ای که بدون منقبتی به آن رسیده ای فخر مکن ، زیرا آنچه را که اتفاق آن را بنا می کند استحقاق آن را خراب خواهد نمود .

۳- حماقتی بزرگتر از فخر کردن نیست .

۴- سزاوار این است که تفاخر به بلند همتی ها ، و وفاء کردن به عهد و پیمانها ، و مبالغه در کرم باشد ، نه به کهنه های استخوانها ، و نکوهیده های خوی و خصلتها .

۵- به خود بالیدن از کوچکی قدرهاست (و گر نه شخص بزرگ مرتبه به چیزی فخر ننماید) .

۶- بر حذر باش از مفاخرت و معارضه با خدای سبحان ، زیرا که خدای تعالی هر گردنکشی را خوار ساخته ، و هر صاحب عجب و یا هر متکبری را ذلیل می نماید .

گشایش ۱- تنگ ترین چیزی که حرج و تنگی در آنست نزدیک ترین چیزی است

که فرج در آنست (یعنی فرج زمانی حاصل می شود که تنگی در آن زیاد باشد) .

ص ۱۱۳۳

۲- أقرب ما يكون الفرج عند تضایق الأمر ۳۲۹۳ .

۳- عند انسداد الفرج تبدو مطالع الفرج ۶۲۰۰ .

۴- عند تناهی الشدائد يكون توقع الفرج ۶۲۰۱ .

۵- أول العبادہ انتظار الفرج بالصبر ۱۲۵۷ .

۶- توقع الفرج إحدى الرّاحتين ۴۵۷۸ .

الفرج و الابتهاج

۱- کم من فرج أفضی به فرحه إلی حزن مخلّد ۶۹۶۵ .

۲- لا- تفرح بما هو آت ۱۰۱۵۴ . ۲- نزدیک ترین هنگام فرج و گشایش هنگام تنگی و سختی کار است ، (و به قول شاعر :
فواره چون بلند شود سرنگون شود ، زمانی که ظلم و ستم ، مصیبت و رنج به آخر رسد کارها به سامان رسد) .

۳- در هنگام بسته شدن درها و رخنه ها مطالع فرج و افق گشایش آشکار خواهد گردید .

۴- در هنگام به نهایت رسیدن سختی ها امید گشایش است .

۵- اول عبادت و افضل آن انتظار فرج است همراه شکیبائی .

۶- انتظار و توقع داشتن فرج (گشایش) یکی از دو راحتی هاست . (یکی از آنها اصل گشایش است و دیگر امید و آرزوی
آن) .

خوشحالی ۱- چه بسا فرحناکی که خوشحالی او را به اندوه پاینده می کشاند (مثل کسی که در گناه مسرور است) .

۲- به آنچه آینده باشد خوشحال مشو (که همان حقیقت زهد است) .

ص ۱۱۳۴

۳- لا تفرحنّ بسقطه غیرک فإنّک لا تدری ما یحدث بک الزّمان ۱۰۲۹۰ .

۴- لا تبتهجنّ بخطاء غیرک فإنّک لن تملک الإصابه أبدا ۱۰۲۹۴ .

الفرار إلى الله

۱- فرّوا إلى الله سبحانه ولا تفرّوا منه فإنّه مدرّكم ولن تعجزوه . ۶۵۷۰ .

الفرصة و فوتها

۱- ليس كلّ غائب يثوب . ۷۴۷۰ .

۲- من غافص الفرص أمن الغصص ۸۰۶۳ . ۳- به سقوط غیر خود هرگز خوشحال مباش ، زیرا که تو نمی دانی روزگار نسبت به تو چه پدید آورد (یعنی ممکن است تو هم در افتی و دیگران در حق تو خوشحال گردند) .

۴- به خطاء (و اشتباه) غیر خود هرگز خوشحال مشو زیرا که تو همیشه صواب و درستی را مالک نخواهی شد .

فرار بسوی خدا ۱- بسوی خدای سبحان فرار نمائید ، و از او مگریزید ، زیرا که او در یابنده (و نجات بخش) شماسست ، و هرگز او را ناتوان نخواهید نمود .

فرصت ۱- چنین نیست که هر غائبی (و هر مسافری) برگردد (ممکن است مقصود این باشد که باید از فرصت حد اکثر استفاده را نمود چنانکه از نهج البلاغه وصیت حضرت به امام مجتبی خطبه ۳۱ استفاده می شود) .

۲- هر که بطور ناگهانی فرصت ها را بگیرد (و آنها را غنیمت شمارد) از غصه ها

ص ۱۱۳۵

۳- من وجد موردا عذبا یرتوی منه فلم یغتنمه یوشک أن یظماً و یطلبه فلا یجده ۸۱۰۰ .

۴- ربّ فائت لا یدرک لحاقه ۵۳۵۴ .

۵- ربّ ساع سریع نجا ، و طالب بطی ء رجا ۵۶۲۰ .

۶- عود الفرصه بعید مرامها ۶۳۴۰ .

۷- غافص الفرصه عند إمكانها فائک غیر مدرکها بعد فوتها ۶۴۴۳ .

۸- تنفسوا قبل ضیق الخناق ، و انقادوا قبل عنف السیاق ۴۵۳۹ . ایمن گردد .

۳- هر که محل ورود

آب گوارائی را بیابد که از آن سیراب شود پس آن را غنیمت نشمارد (و از آن سیراب نشود) نزدیک باشد که تشنه شود و آن را طلب نماید و نیابد آن را (امکان دارد حضرت به موقعیت خودش اشاره فرموده باشد یعنی الآن که شما به من دسترسی دارید از علوم و معارف من استفاده کنید که ممکن است روزی تشنه علوم و معارف شوید و مرا نیابید) .

۴- چه بسا از دست رونده ای که به دست نیاید رسیدن به آن (یعنی آدمی باید از فرصت استفاده کرده ، در انجام کار خیر کوتاهی ننماید) .

۵- چه بسا کوشای تند روی که نجات یافت و به پیروزی رسید و طلب کننده کنندی که امیدوار ماند (یعنی به مطلب خود نرسید بر اثر کند روی (ممکن است عبارت بدون تقدیر کلمه (ربّ) باشد چنانکه احتمال تقدیر هم می رود) .

۶- برگشتن فرصت رسیدن به آن دور است (یعنی آدمی به آن نخواهد رسید) .

۷- فرصت را در وقت امکان ناگهان بگیر ، زیرا که بعد از ، از دست رفتن ، آن را در یابنده نخواهی بود .

۸- قبل از ضیق خناق ، و تنگی گرفتن گلو نفس بکشید ، و پیش از فشار جان کندن اطاعت نمائید (یعنی تا جان دارید وقت را غنیمت دانسته از فرصت استفاده

ص ۱۱۳۶

۹- خذوا مهل الأیام ، و خوطوا قواصی الإسلام ، و بادروا هجوم الحمام ۵۰۶۳ .

۱۰- رحم الله امرأ اغتنم المهل ، و بادر العمل ، و أکمش من وجل ۵۲۱۱ .

الفرصه سريعه الفوت ، و بطيئه العود ٢٠١٩ .

١٢- الساعات تخترم الأعمار ، و تدنى من البوار ٢٠٣٠ .

١٣- ارتد لفسك قبل يوم نزولك ، و وط المنزل قبل حلولك ٢٣٧١ .

١٤- اجعل زمان رخائك عدّه لأيام بلائك ٢٣٨٠ . كنيد .

٩- مهلت های ایام (روز و شب ها) را فرا گرفته غنیمت شمارید ، و سر حدّهای اسلام را حفظ و حراست نموده ، و بر ناگاه رسیدن مرگ مبادرت ورزیده پیشی گیرید .

١٠- خداوند رحمت کند مردی را که مهلت را غنیمت شمرده ، و در عمل پیشی گرفته و از ترس دامن بکمر زند (یعنی با جدّیت هر چه تمامتر عمل نماید) .

١١- فرصت زود گذر ، و دیر برگشت است (پس باید وقت را غنیمت شمرد ، مبادا از دست برود که هرگز برنگردد) .

١٢- اوقات و ساعتها عمرها را مستأصل گردانده ، و به مرگ و نابودی نزدیک می نماید (بنا بر این باید قدر آن را دانست که ناگهان بانگی بر آمد خواجه مرد) .

١٣- برای خود منزلی را برگزین پیش از فرود آمدن خود ، و آماده کن (یا نرم نما) منزل را قبل از در آمدن تو در منزل .

١٤- زمان فراخی و وسعت خود را ذخیره روزهای بلای خود بگردان ، (ممکن است مراد این باشد که از دنیا جهت آخرت خود بگیر و یا آنکه به مردم در حال وسعت احسان نما تا در تنگدستی دست تو را گیرند) .

ص ١١٣٧

١٥- الفرص خلس ١٦٥ .

١٦- الفوت غصص ١٦٦ .

١٧- الفرصه غنم ١٩٤ .

١٨- الفوت

حسرات محرقات ۸۷۷ .

۱۹- الفأنت لا يعود ۱۰۱۸ .

۲۰- إضاعه الفرصه غصّه ۱۰۸۳ .

۲۱- أوقات السّرور خلسه ۱۰۸۴ .

۲۲- الفرص تمرّ مَرّ السّحاب ۱۱۴۳ .

۲۳- إذا لم يكن ما تريد فأرد ما يكون ۳۰۵۸ .

۲۴- إذا أمكنت الفرصه فانتزها ، فإنّ إضاعه الفرصه غصّه ۴۱۲۴ . ۱۵- فرصت ها ربودن هاست (یعنی در میدان عمل گوی سعادت را کسی می رباید که از فرصت ها استفاده برد) .

۱۶- فوت فرصت و از دست دادن آن غصّه ها ست .

۱۷- فرصت غنیمت است (یعنی نباید از دست داد) .

۱۸- از دست رفتن فرصت پشیمانی سوزنده ایست .

۱۹- فوت شده و از دست رفته بر نمی گردد .

۲۰- ضایع کردن فرصت غصّه است .

۲۱- زمانهای شادی زود گذر (و یا ربودنی) است .

۲۲- فرصت ها چنانکه ابر گذرد می گذرد (پس باید آنها را غنیمت دانست) .

۲۳- هر گاه نبود آنچه را که تو می خواهی پس آنچه را که هست بخواه (و بدنبال آن برو و مأیوس مشو و از فرصت استفاده کن و یا چنین حالتی تقدیر الهی است به آن راضی باش) .

۲۴- هر گاه فرصت ممکن شود آن را غنیمت دان (و از وقت استفاده کن) زیرا

ص ۱۱۳۸

۲۵- انتزهوا فرص الخیر فإنّها تمرّ مَرّ السّحاب ۲۵۰۱ .

۲۶- أشدّ الغصص فوت الفرص ۳۲۱۵ .

٢٧- إنّ ماضى يومك منتقل ، و باقيه متّهم ، فاغتتم وقتك بالعمل ٣٤٦١ .

٢٨- إنّ الفرص تمرّ مرّ السّحاب فانتهزوها إذا أمكنت فى أبواب الخير و إلّا عادت ندما ٣٥٩٨ .

٢٩- ثمره الفوت ندامه ٤٦٠٥ .

٣٠- لكلّ شىء فوت ٧٢٨٧ .

٣١- مع الفوت تكون الحسره ٩٧٤٦

. ضایع کردن فرصت غصه است .

۲۵- فرصت های خیر را غنیمت شمارید ، زیرا که آنها همچون گذشتن ابر می گذرند .

۲۶- سخت ترین غصه ها از دست رفتن فرصت هاست .

۲۷- برآستی که روز گذشته ات انتقال یافته ، و باقیمانده آن یقینی نیست ، پس زمانی را که در آنی بسبب عمل غنیمت شمار .

۲۸- برآستی که فرصت مانند گذشتن ابر می گذرند (و از دست می روند) ، پس هر گاه ممکن شود آنها را در بابهای خیر غنیمت دانید ، و گر نه پشیمان برگردند (یعنی سبب پشیمانی انسان گردد) .

۲۹- ثمره و میوه فوت (هر مطلب ضروری اخروی و دنیوی) پشیمانی است .

۳۰- برای هر چیزی فوتی است (یعنی نایاب خواهد شد) .

۳۱- با فوت (مقصود) حسرت حاصل گردد (پس باید فرصت را از دست نداد) .

ص ۱۱۳۹

۳۲- لا حسره کالفوت ۱۰۴۷۰ .

۳۳- لا تنفع العده إذا ما انقضت المده ۱۰۸۲۶ .

۳۴- ماضی یومک فائت ، و آتیه متهم ، و وقتک مغتنم ، فبادر فیه فرصه الإمكان ، و إياک أن تثق بالزمان ۹۸۴۰ .

۳۵- فی الفوت حسره و (أو) ملامه ۶۴۵۲ .

۳۶- فی کل وقت فوت ۶۴۵۶ .

۳۷- قد تصاب الفرصه ۶۶۴۸ .

۳۸- لن تدرک ما زوی عنک فأجمل فی المكتسب ۷۴۴۰ .

۳۹- لیس کل فرصه تصاب ۷۴۶۸ . ۳۲- هیچ حسرتی مانند فوت (و از دست رفتن فرصت و عمل خیر) نیست (علامه خوانساری- رحمه الله- فرموده : فوت در اینجا موت است) .

۳۳- آمادگی سود ندهد (و تهیه گرفتن نفعی نبخشد) هر گاه

مدت منقضی شود .

۳۴- گذشته روز تو فوت شده (و از دست رفته) و آینده ات متهم است (چون یقین به بقاء آن نیست) و وقت تو مغتم خواهد بود ، پس در آن به اندازه فرصت توانائی مبادرت نما ، و از این که به روزگار اعتماد کنی بر حذر باش (چون با رو آوردن به زودی پشت کند) .

۳۵- در از دست رفتن فرصت حسرت و ملامت خواهد بود .

۳۶- در هر وقتی از دست رفتنی است .

۳۷- گاهی فرصت و نصیب رسیده می شود (یعنی نباید مأیوس شد) .

۳۸- هرگز نیابی آنچه از تو باز گرفته شود پس در کسب (فضیلت و سعادت) نیکو قدم بردار .

۳۹- چنین نیست که هر فرصتی رسیده شود .

ص ۱۱۴۰

۴۰- من قعد عن الفرصه أعجزه الفوت ۸۴۰۴ .

۴۱- من أحرّ الفرصه عن وقتها فليكن على ثقه من فوتها ۸۷۹۵ .

۴۲- من ناهز الفرصه أمن الغصه ۹۲۳۹ .

۴۳- ما كلّ غائب يثوب ۹۴۶۲ .

۴۴- من تقاعس اعتاق ۷۷۲۸ .

الفرائض و النوافل

۱- المتقرّب بأداء الفرائض و النوافل متضاعف الأرباح ۲۰۵۶ .

۲- إنّ الله سبحانه فرض عليكم فرائض فلا تضيّعوها ، و حدّ لكم حدودا ۴۰- هر که از (استفاده کردن) فرصت بنشیند (یعنی آن را از دست دهد) فوت (و از دست رفتن فرصت) او را عاجز و ناتوان سازد .

۴۱- هر که فرصت را از وقت خود تأخیر اندازد ، پس باید از فوت آن مطمئن باشد (یعنی باید پیه فوت آن را بر پشت خود بمالد) .

۴۲- هر که فرصت را

غنیمت شمارد از غصه ایمن گردد .

۴۳- چنین نیست که هر غائبی بر گردد (از وصیت حضرت به فرزند خود امام حسن - علیهما السلام - استفاده می شود که این عبارت مربوط به فرصت است ، نه آنکه علامه بزرگوار خوانساری معنی فرموده اند (وصیت ۳۱ نهج البلاغه) .

۴۴- هر که تأخیر اندازد (و فرصت را از دست دهد خود را از نتایج آن) منع کند .

واجبات و مستحبات ۱- کسی که با انجام دادن نمازهای واجب و مستحب به خدا نزدیک شونده است ، سودهای او دو چندان می باشد (یعنی سود بسیار برد) .

۲- براستی که خدای سبحان واجباتی را بر شما فرض نموده ، پس آنها را ضایع

ص ۱۱۴۱

فلا تعتدوها ، و نهاکم عن أشياء فلا تنتهکوها ، و سکت عن أشياء و لم يدعها نسیانا فلا تتکلفوها ۳۵۹۷ .

۳- إن من شغل نفسه بالمفروض علیه عن المضمون له ، و رضی بالمقدور علیه و له ، کان أكثر الناس سلامه فی عافیه ، و ربحا فی غبطه ، و غنیمه فی مسره ۳۶۵۵ .

۴- إنک إن اشتغلت بفضائل التّوافل عن أداء الفرائض فلن یقوم فضل تکسبه بفرض تضيّعه ۳۷۹۳ .

۵- إذا أضرت التّوافل بالفرائض فارضوها ۴۰۱۵ . مسازید ، و برایتان حدودی را مقرر فرموده ، پس از آن حدود تجاوز ننمائید ، و از چیزهایی نهی کرده ، پس حرمت آنها را مدیریت ، و از چیزی چند خاموش شده (نه از آن نهی کرده و نه آن را واجب فرموده) و آن ها را از روی فراموشی وا نگذاشته (بلکه از جهت مصلحت

، امر و نهی روی آن نیاورده (پس شما کلفت و زحمت به خود راه مدهید) که آنها را با رأی و اجتهاد یا بر خود واجب نموده و یا حرام بلکه بگذارید بر اصل خود که اباحه است باقی بماند) .

۳- براستی کسی که نفس خود را بجای آنچه برای او ضمانت شده (مانند رزق و رزی) به آنچه بر او واجب گشته (از طاعات) مشغول ساخته ، و به آنچه بر ضرر و نفع او تقدیر شده خوشنود باشد ، سلامتی او در عافیت ، و از نظر سود در شادمانی و نیکوئی حال ، و غنیمت بردن در خوشحالی از همه مردم بیشتر است .

۴- براستی که تو اگر بجای انجام دادن واجب ها به فضیلت های نافله ها پردازی (به طوری که یا واجب ترک شود یا ناقص انجام گیرد و یا از وقت فضیلت بیرون رود) پس هرگز فضیلتی که تحصیل می نمائی جای واجبی که تباه می سازی نخواهد گرفت .

۵- هر گاه نافله ها به واجبات زیان رساند پس آنها را ترک کنید .

ص ۱۱۴۲

۶- علیک بحفظ کلّ أمر لا تعذر بإضاعته ۶۱۱۱ .

۷- قضاء اللّوازم من أفضل المکارم ۶۸۰۰ .

۸- لا عباده كأداء الفرائض ۱۰۵۵۳ .

۹- لا قربه بالتّوافل إذا أضرت بالفرائض ۱۰۵۵۴ .

۱۰- لا تقض نافله فی وقت فریضه ، ابدأ بالفریضه ثم صلّ ما بدا لک ۱۰۳۹۷ .

التفریط

۱- احذروا التّفریط فإنّه یوجب الملامه ۲۵۸۰ .

۲- التّفریط مصیبه القادر ۹۸۷ . ۶- بر تو باد به حفظ و نگهداری هر کاری که معذور نیستی در ضایع کردن آن .

۷- بجا آوردن واجبات از

افزون ترین مکرمت هاست .

۸- هیچ عبادتی مانند اداء فرائض نیست (ممکن است مراد همه واجبات باشد چنانکه امکان دارد خصوص نمازهای واجب باشد) .

۹- هیچ (فضیلت و) قربتی در انجام نافله ها نیست هر گاه بفرائض ضرر رساند (مثل این که در وقت نماز واجب آدمی به مستحب پردازد) .

۱۰- نافله را در وقت فریضه قضا مکن ، نخست به فریضه پرداز ، آن گاه آنچه پدید آید برای تو (و هر چه خواهی) نماز گزار (البته تفصیل این مسأله در کتب فقهیه و رساله های مراجع است باید از آنجا احکام آن را بدست آورد) .

تفریط ۱- از تفریط (و کوتاهی در عبادات و انجام اموری که باید انجام گیرد) بر حذر باشید زیرا که آن باعث سرزنش خواهد گردید .

۲- تفریط (تقصیر و کوتاهی در کار خیر) مصیبت تواناست .

ص ۱۱۴۳

۳- ثمره التفریط ملامه ۴۶۰۴ .

۴- ضادوا التفریط بالحزم ۵۹۲۸ .

الفراغ

۱- من الفراغ تكون الصبوه ۹۲۵۱ .

۲- مع الفراغ تكون الصبوه ۹۷۴۳ .

الفرقه و التفرقه

۱- إِيَّاكَ وَ الْفِرْقَةَ ، فَإِنَّ الشَّاذَّ مِنَ النَّاسِ لِلشَّيْطَانِ ۲۶۹۷ .

۲- إِيَّاكُمْ وَ الْفِرْقَةَ ، فَإِنَّ الشَّاذَّ عَنْ أَهْلِ الْحَقِّ لِلشَّيْطَانِ ، كَمَا أَنَّ الشَّاذَّ مِنَ الْغَنَمِ لِلذَّبِّ ۲۷۴۷ . ۳- ثمره و میوه تفریط سرزنش است (از خدا و خلق) .

۴- تفریط و تقصیر در امور را با دور اندیشی و محکم کاری برطرف سازید .

فارغ بودن و بیکاری ۱- از فارغ بودن (و یا با فراغت و عدم اشتغال به کار) میل به جهل و هوسها و لذتها نشأت می گیرد .

۲- با فراغت (و عدم اشتغال به کار) میل به جهل (و هوسها و لذتها) نشأت می گیرد .

جدائی ۱- بر تو باد به دوری از جدائی (و گوشه گیری و از مردم کنار بودن) زیرا که نادر از مردم از آن شیطان است .

۲- بر شما باد به دوری از جدائی ، زیرا که جدای از اهل حق نصیب شیطان است ، چنانکه جدای از گوسفند نصیب گرگ خواهد شد .

ص ۱۱۴۴

۳- بئس السعی التفرقه بین الألیفین ۴۴۱۲ .

۴- لكل جمع فرقه ۷۲۹۲ .

۵- الزموا الجماعه ، و اجتنبوا الفرقة ۲۴۸۸ .

الافتراء

۱- هلك من ادعى ، و خاب من افتري ۱۰۰۲۵ .

الفساد

۱- من سرّه الفساد ساءه المعاد ۸۳۷۱ .

۲- لا صلاح مع إفساد ۱۰۵۳۷ .

۳- من فسد مع الله لم يصلح مع أحد ۸۶۲۲ . ۳- بد کوششی است جدائی انداختن میان دو الفت گیرنده .

۴- برای هر جمعیتی یا اجتماعی پراکندگی است .

۵- ملازم جماعت باشید ، و از جدائی پرهیزید (زیرا تمام پیشرفتهای مسلمین با حفظ وحدت و لزوم جماعت است) .

افتراء ۱- هلاک گشته کسی که (چیزی را که حق او نمی باشد) ادعا کند ، و نومید شد هر که (برای همان کار و یا کار دیگری) افتراء بسته دروغ بگوید .

فساد و إفساد ۱- هر که فساد او را خوشحال کند ، معاد او را اندوهناک سازد .

۲- هیچ صلاحی با افساد نیست (که آدمی برای صلاح دنیای خود آخرت را فاسد نماید) .

۳- هر که با خدا (ی سبحان) فاسد باشد با هیچکسی صالح نباشد .

۴- لا تفسد ما يعينك صلاحه ۱۰۱۹۱ .

الفشل و الفتره

۱- الفشل منقصه ۱۷۱ .

۲- تداو من داء الفتره فى قلبك بعزيمه ، و من كرى الغفله فى ناظرک بيقظه ۴۵۶۲ .

الفضيحه

۱- عار الفضیحه يكدر حلاوه اللذّه ۶۳۰۱ .

الفضائل و الرذائل

۱- أكره نفسك على الفضائل ، فإنّ الرذائل أنت مطبوع عليها ۲۴۷۷ . ۴- فاسد مكن آنچه را كه صلاح آن تو را مهم است .

کاهلی ، ترس و سستی ۱- کاهلی یا ترس و ناتوانی و سستی منقصت و پستی قدر است .

۲- درد سستی و تبلی را به تصمیم و عزیمت ، و به پینکی (چرت) غفلت و بی خبری را در چشم خود به بیداری مداوا نما .

رسوائی ۱- ننگ رسوائی شیرینی لذت را تیره می سازد (پس آدمی برای خاطر لذت چند لحظه نباید مرتکب معصیتی شود که رسوائی بیار آورد) .

برتری ها ۱- نفس خود را بر فضائل (صفاتی که باعث افزونی مرتبه است) مجبور نما ،

۲- الارتقاء إلى الفضائل صعب منج ۱۱۲۶ .

۳- ینبیء عن فضلک علمک و عن إفضالک بذلک ۱۱۰۳۱ .

۴- إذا اتّقت المحرّمات ، و توزّعت عن الشّبّهات و أدّیت المفروضات ، و تنفّلت بالنّوافل فقد أكملت فی الدّین الفضائل ۴۱۴۸ .

۵- رأس الفضائل ملک الغضب و إماته الشّهوه ۵۲۳۷ .

۶- عند تعاقب الشّدائد تظهر فضائل الإنسان ۶۲۰۴ .

۷- عنوان فضیله المرء عقله ، و حسن خلقه ۶۳۴۳ .

۸- غایه الفضائل العقل ۶۳۷۶ .

۹- غایه الفضائل العلم ۶۳۷۹ .

۱۰- فضل الرّجل يعرف من قوله ۶۵۳۸ . زیرا ردائل (مقابل فضائل است) تو بر آنها خو گرفته ای .

۲- بالا رفتن بسوی فضیلت ها مشکل نجات بخشی است .

۳- از فضل و افزونی مرتبه ات علم تو و از احسانت بذل و عطایت خبر می دهد .

۴- هر گاه از حرامها باز ایستاده ، و از

شبهات پرهیز نموده ، و نمازهای واجب را اداء کرده ، و نوافل را بجا آوردی ، در حقیقت فضیلت ها را در دین کامل نمودی .

۵- سر فضیلت ها مالک بودن خشم ، و میراندن شهوت است .

۶- در وقت از پی یکدیگر در آمدن سختی ها فضائل انسان آشکار می گردد .

۷- نشانه فضیلت مرد عقل او و حسن خلقش می باشد .

۸- نهایت فضیلت ها عقل است (یعنی عقل بالاترین فضیلت است) .

۹- نهایت فضیلت ها علم و دانش است .

۱۰- فضیلت مرد از گفتارش شناخته می شود .

ص ۱۱۴۷

۱۱- الفضیله بحسن الکمال ، و مکارم الأفعال ، لا بكثره المال و جلاله الأعمال ۱۹۲۵ .

۱۲- الفضیله غلبه العاده ۳۵۶ .

۱۳- فخر المرء بفضله لا بأصله ۶۵۳۹ .

۱۴- فضیله الإنسان بذل الإحسان ۶۵۶۱ .

۱۵- فاز بالفضیله من غلب غضبه ، و ملک نوازع شهوته ۶۵۷۹ .

۱۶- کفی بالمرء فضیله أن ینقض نفسه ۷۰۳۹ .

۱۷- کمال الفضائل شرف الخلائق ۷۲۶۳ . ۱۱- برتری بخوبی کمال و کردارهای نیکوست ، نه به بسیاری مال و بزرگی عملها و منصبها .

۱۲- فضیلت و برتری غلبه عادت است به کارهای خیر ، و یا غالب شدن بر عادت است (به این معنی که اگر آدمی بر کارهای زشت عادت کرده پیوسته مرتکب گناه می شود ، وقتی دارای فضیلت می شود که بر عادت خود غلبه کند) .

۱۳- فخر (آدمی یا) مرد با فزونی اوست نه به اصل و نژاد او .

۱۴- فضیلت انسان بذل احسان است .

۱۵- به فضیلت پیروزی یافته است کسی که بر خشم و غضبش پیروزی یافته ، و بر میل کننده ها و یا عزیمت های خواهش

خود مالک گردد .

۱۶- برای فضیلت مرد (آدمی) کفایت می کند این که نفسش را کم گرداند (و آن را حقیر شمارد) .

۱۷- کمال و تمامی فضیلت ها شرف خصلت هاست (یعنی کسی که می خواهد تمام فضیلت ها را کسب کند ، باید بالاترین صفات اخلاقی را داشته باشد) .

ص ۱۱۴۸

۱۸- للإنسان فضیلتان : عقل ، و منطق ، فبالعقل یستفید ، و بالمنطق یفید ۷۳۵۶ .

۱۹- لیست الأنساب بالآباء و الأمهات لکنها بالفضائل المحمودات ۷۳۶۴ .

۲۰- من قلت فضائله ضعفته وسائله ۸۶۷۷ .

۲۱- من أحسن الفضل قبول عذر الجانی ۹۲۹۴ .

۲۲- من فضل الرجل أن لا یمنّ بما احتمله حلمه ۹۳۲۸ .

۲۳- من أفضل الفضائل اصطناع الصّنائع ، و بثّ المعروف ۹۳۵۵ .

۲۴- باکتساب الفضائل یکبت المعادی ۴۳۶۸ .

۲۵- جماع الفضل فی اصطناع الحرّ ، و الإحسان إلى أهل ۱۸- برای انسان دو فضیلت است : عقل ، و گفتار ، پس به وسیله عقل استفاده نموده ، و به گویائی افاده می کند .

۱۹- نسب ها (که بتوان به آن فخر نمود و سبب ارزش آدمی شود) به پدرها و مادرها نیست بلکه به فضیلت های ستوده شده است .

۲۰- هر که افزونی های او کم باشد ، وسائل (بر آمدن حاجت دنیوی و اخروی) او ضعیف خواهد بود .

۲۱- از بهترین افزونی پذیرفین عذر جنایت کار است .

۲۲- از افزونی و فضیلت مرد آنست که به آنچه حلم و بردباریش متحمل آن شود منت نگذارد .

۲۳- از افزون ترین فضیلت ها انجام دادن احسان ها ، و منتشر کردن احسان خواهد بود .

۲۴- با کسب فضائل نمودن برو در افتاده می شود دشمن .

جمع کردن فضل و برتری ، در احسان به آزاده ، و نیکوئی به اهل خیر است .

ص ۱۱۴۹

الخیر ۴۷۹۷ .

۲۶- حفظ اللسان و بذل الإحسان من أفضل فضائل الإنسان ۴۸۹۹ .

۲۷- كن متصفا بالفضائل ، متبرء من الرذائل ۷۱۵۰ .

۲۸- أفضل الفضائل بذل الرغائب ، و إسعاف الطالب و الإجمال في المطالب ۳۲۸۰ .

۲۹- أفضل الفضائل صله الهاجر ، و إيناس الثافر ، و الأخذ بيد العاثر ۳۳۵۷ .

۳۰- إنَّما يعرف الفضل لأهل الفضل أولوا الفضل ۳۹۱۳ .

۳۱- يستدلّ علی فضلک بعملک ، و علی کرمک ببذلک ۱۰۹۶۹ . ۲۶- نگهداری زبان ، و بذل احسان و بکار بردن آن از افزون ترین فضیلت های آدمی است .

۲۷- متصف به فضائل ، و بیزاری جوینده از رذائل باش .

۲۸- افزون ترین افزون ها ، دادن عطاها و چیزهای خوب و پسندیده ، و بر آوردن حاجت طلب کننده ، و میانه روی در خواسته هاست .

۲۹- افزون ترین افزونها پیوند با کسی است که بریده ، و انس گرفتن با کسی است که رمیده ، و گرفتن دست لغزیده و در مهلکه افتاده باشد .

۳۰- جز این نیست که مرتبه فضل را برای اهل فضل صاحبان فضل می داند ، (چنانکه شاعر گوید : قدر زر گر شناسد قدر گوهر گوهری) .

۳۱- بر فضیلت و افزونی مرتبه تو به عملت ، و بر کرم تو به احسانت استدلال می شود .

ص ۱۱۵۰

الفضول

۱- شرّ ما شغل به المرء وقته الفضول ۵۶۹۷ .

۲- ضیاع العقول فی طلب الفضول ۵۹۰۱ .

۳- من أمسك عن الفضول عدلت رأيه العقول ۸۵۱۳.

۴- من اشتغل بالفضول فاته من مهمه المأمول ۸۶۳۳.

الفطنه

۱- الفطنه بالبصيره ۴۰.

۲- الفطنه هدایه ۱۳۵. زیادی ها ۱- بدترین چیزی که به وسیله آن مرد وقت خود را مشغول سازد زیاده کاری هاست که بکار نیاید.

۲- ضایع شدن و تباهی عقلها در طلب کردن زیادتیهاست.

۳- هر که از زیادتیها باز ایستد، رأی او را عقل ها تعدیل نمایند (و پسندند).

۴- هر که به زیادتیها مشغول شود امور مهمه ای که امید آن دارد از دست او برود و فوت شود.

زیرکی ۱- زیرکی به بینائی است (یعنی تا بینائی نباشد آدمی میان حق و باطل امتیاز ندهد).

۲- زیرکی سبب راه یافتن بحق است.

ص ۱۱۵۱

الفقد

۱- الفقد أحزان ۷۷.

الفقر

۱- الفقر صلاح المؤمن ، و مریحه من حسد الجیران ، و تملق الإخوان ، و تسلط السلطان ۲۰۷۷.

۲- إنَّ الفقر مذللٌ للنفس ، مدهشه للعقل ، جالب للهموم ۳۴۲۸.

۳- الفقر ینسی ۲۴.

۴- الفقر زینة الإیمان ۲۶۰.

۵- القبر خیر من الفقر ۳۹۲. نیافتن ۱- نیافتن (مطالب) سبب اندوهها شود.

تهیدستی ۱- تهیدستی و درویشی مصلحت مؤمن ، و آسایش دهنده او از رشک همسایگان ، و چاپلوسی برادران ، و تسلط

پادشاهانست .

۲- برآستی که تهیدستی آلت خواری نفس (در دنیا و نزد اهل دنیا) و یا آلت فراموشی یا غفلت نفس ، حیرانی عقل ، کشنده و جلب کننده اندوه هاست .

۳- پریشانی و تهیدستی فراموشی می آورد .

۴- تهیدستی (همراه رضا و صبر) (یا نیاز به خدا) زینت ایمان است .

۵- گور از پریشانی (که پریشان بر آن صبر نکند و سبب خسران شود) بهتر است .

ص ۱۱۵۲

۶- الفقر مع الدین الموت الأحمر ۱۳۰۸ .

۷- الفقر یخرس الفطن عن حجته ۱۳۷۴ .

۸- الفقر فی الوطن غربه ۱۴۲۵ .

۹- الفقر الفادح أجمل من الغنی الفاضح ۱۵۳۶ .

۱۰- الفقر و الغنی بعد العرض علی الله سبحانه ۱۵۴۶ .

۱۱- حبّ الفقر یکسب الورع ۴۸۷۳ .

۱۲- ربّ فقر عاد بالغنی الباقی ۵۳۲۷ .

۱۳- ضرر الفقر أحمد من أشر الغنی ۵۹۰۴ .

۱۴- فقر النفس شرّ الفقر ۶۵۴۷ . ۶- تهیدستی و فقر با قرض (وام) مرگ سرخ یا بدبختی بزرگتر است .

۷- فقر و تهیدستی زیرک را از حجت و دلیل خود گنگ می گرداند (یعنی چنان تشویش

خاطر آورد که قادر نیست در چیزی فکر کند) .

۸- تهیدستی در وطن غریبی است (یعنی فقیر حکم غریب را دارد) .

۹- پریشانی و نیازمندی شدید نیکوتر از بی نیازی رسوا کننده است .

۱۰- پریشانی و توانگری بعد از عرض بر خدای سبحان است . (یعنی در آخرت معلوم خواهد شد نه آنکه کسی دارا باشد یا ندار) .

۱۱- دوستی فقر و درویشی (کسب پرهیزکاری نموده و یا سبب) کسب ورع شود .

۱۲- چه بسا فقر و درویشی که به توانگری همیشگی (یعنی بی نیازی در آخرت و یا در همین دنیا به وسیله صبر و استقامت و ملازم تقوا بودن که خود جلب روزی کند) بر گردد .

۱۳- ضرر بیچارگی و تهیدستی از فرحناکی و کفران نعمت توانگری است .

۱۴- تهیدستی نفس بدترین تهیدستی است .

ص ۱۱۵۳

۱۵- کَلْ فِقْرٍ يَسُدُّ إِلَّا فِقْرَ الْحَمَقِ ۶۸۷۹ .

۱۶- مِنْ أَظْهَرِ فَقْرِهِ أَذْلُ قَدْرِهِ ۸۵۵۵ .

۱۷- مِقَاسَاهُ الْإِقْلَالُ ، وَ لَا مَلَاقَاهُ الْإِذْلَالُ ۹۸۰۲ .

۱۸- لَا فِقْرَ مَعَ حَسَنِ تَدْبِيرٍ ۱۰۹۲۰ .

۱۹- أَبْلَغُ الشَّكْوَى مَا نَطَقَ بِهِ ظَاهِرُ الْبَلْوَى ۳۳۰۰ .

۲۰- قَلِيلٌ يَفْتَقِرُ إِلَيْهِ خَيْرٌ مِنْ كَثِيرٍ يَسْتَعْنِي عَنْهُ ۶۷۴۴ .

۲۱- لَيْسَ فِي الْغَرْبَةِ عَارٌ ، إِنَّمَا الْعَارُ فِي الْوَطَنِ الْاِفْتِقَارُ ۷۵۱۷ .

۲۲- مِنْ تَفَاقُرِ اِفْتَقَرِ ۷۶۵۹ . ۱۵- هر درویشی و بیچارگی بسته می شود (رخنه و شکاف آن قابل جبران است) مگر بیچارگی و درویشی حماقت و کم عقلی .

۱۶- هر که فقر و بی چیزی خود را ظاهر سازد قدر خویش را خوار نموده است .

۱۷- رنج کشیدن فقر و درویشی ، و نه پر خوردن خواری)

یعنی به آن راضیم اما به این نه .

۱۸- نیست فقری با حسن تدبیر (چنانکه غنائی نیست با سوء تدبیر) .

۱۹- رساترین شکایت آنست که ظاهر آزمایش و گرفتاری به آن گویا باشد (مرحوم خوانساری احتمال داده مراد شکایت از فقر باشد فرموده : در درویشی نیازی به زبان نیست ، بلکه زبان حال گویا بوده ، و بر فقر و بیچارگی ابلغ است) .

۲۰- اندکی که بسوی آن حاجت باشد بهتر از بسیاری است که از آن بی نیازی باشد .

۲۱- در غربت عار نیست (که آدمی در غیر وطن زندگی کند) همانا عار پریشانی و احتیاج در وطن است .

۲۲- هر که به دروغ اظهار درویشی کند درویش گردد (چون خدای مهربان را

ص ۱۱۵۴

۲۳- إظهار التّبّاس یجلب الفقر ۱۱۴۱ .

۲۴- الفقر مع الدّین الشّقاء الأكبر ۱۳۰۹ .

الفقیر و أقسامه

۱- الفقیر الرّاضی ناج من حبائل إبلیس ، و الغنیّ واقع فی حبائله ۱۹۲۰ .

۲- أمقت العباد إلى الله الفقیر المزهوّ ، و الشّیخ الزّان ، و العالم الفاجر ۳۱۶۰ .

۳- أكثر النّاس حمقا الفقیر المتکبر ۳۱۶۳ .

۴- أغنی النّاس فی الآخره أفقرهم فی الدّنیا ۳۲۲۱ .

۵- الفقیر فی الوطن غربه (ممتهن) ۱۴۲۲ . با عملش نوع دیگر معرفی می کند .

۲۳- اظهار فقر و پریشانی فقر را می کشاند .

۲۴- فقر با قرض بزرگترین بدبختی است .

تهیدست ۱- فقیر خوشنود از دامهای شیطان رستگار ، و غنی در دام های آن گرفتار است .

۲- دشمن ترین مردم در نزد خدا فقیر متکبر ، و پیر زنا کننده ، و دانشمند بدکار است .

۳- بیشترین مردم از روی کم عقلی

و حماقت درویش متکبر است .

۴- بی نیازترین مردم در آخرت نیازمندترین آنهاست در دنیا .

۵- فقیر در وطن غریب و یا خوار است .

ص ۱۱۵۵

۶- المقلّ غریب فی بلدته ۱۴۴۰ .

۷- جالس الفقراء تزدد شکرا ۴۷۲۲ .

۸- ربّ فقیر أغنی من کلّ غنیّ ۵۳۲۶ .

۹- غنی الفقیر قناعته ۶۳۸۶ .

۱۰- کم من فقیر یفتقر إلیه ۶۹۲۶ .

۱۱- کم من فقیر غنیّ و غنیّ مفتقر ۶۹۶۱ .

۱۲- من ألحّ علیه الفقر فلیکثر من قول : لا حول و لا قوه إلاً باللّهِ العلیّ العظیم ۹۰۵۵ .

۱۳- من الواجب علی الفقیر أن لا یبذل من غیر اضطرار سؤاله ۹۳۶۳ . ۶- فقیر و ندار در شهر خود غریب است .

۷- با فقراء مجالست نما تا زیاد نمائی شکر را (چون وقتی او را از نعمت ها محروم دیدی قدر نعمت را می دانی و بالطبع شکر خدا خواهی کرد که خداوند تو را فقیر نکرده) .

۸- چه بسا فقیری که از هر توانگری بی نیازتر است (از جهت خوشنودیش به حظّ و نصیب ، و یا از راه بهره آخرتی) .

۹- توانگری فقیر قناعت اوست .

۱۰- بسا فقیری که (در اثر یاری دیگران) به او نیازی باشد .

۱۱- بسا فقیری که غنی است و توانگری که محتاج است (از جهت عدم اقتصاد و یا از نظر حرص و ولع) .

۱۲- هر که بر او فقر و ناچیزی غلبه کند پس باید «لا حول و لا قوه إلاً باللّهِ العلیّ العظیم» بسیار گوید .

۱۳- از جمله (چیزهای) واجب بر فقیر آنست که مسئلت خود را بدون اضطرار و ناچاری بذل ننماید

(وقتی ناچار شد طلب کند) .

ص ۱۱۵۶

۱۴- ملوک الدنیا و الآخره الفقراء الراضون ۹۸۱۶ .

۱۵- أفقر الناس من قتر على نفسه مع الغنى و السعه ، و خلفه لغيره ۳۴۴۲ .

۱۶- رب فقير أعز من أسد ۵۲۸۵ .

الفقه و الفقهاء

۱- الفقيه كل الفقيه من لم يقنط الناس من رحمه الله و لم يؤيسهم من روح الله ۱۸۳۹ .

۲- آفه الفقهاء عدم الصيانة ۳۹۶۳ .

۳- إذا تفقه الرفيع تواضع ۴۰۴۸ .

۴- إذا تفقه الوضع ترفع ۴۰۴۹ . ۱۴- پادشاهان دنیا و آخرت فقراء خوشنودند .

۱۵- فقيرترین مردم کسی است که بر نفس خود با وجود توانگری و فراخی تنگ گرفته ، و از برای غیر خود جا بگذارد .

۱۶- چه بسا فقیری که عزیزتر از شیر باشد (عزیزی او به اعتبار هیبت اوست در دلها) .

فقهاء ۱- دانا تمام دانا کسی است که مردم را از رحمت خدا نومید نکرده ، و از راحت خدا ناامید نسازد .

۲- آفت فقهاء (چه دانای به احکام شرع از روی اجتهاد و چه مطلق دانا) نگاه نداشتن خود است از لغزشها .

۳- هر گاه بلند مرتبه فقیه گردد فروتنی کند .

۴- هر گاه پست مرتبه فقیه گردد سرکشی نماید (و یا به برکت علم و دانائی بلند

ص ۱۱۵۷

۵- إذا فقهت فتفقه فی دین الله ۴۰۷۶ .

الفکر و المتفکر

۱- أفکر تستبصر ۲۲۳۹ .

۲- أصل العقل الفكر ، و ثمرته السّلامه ۳۰۹۳ .

۳- أصل السّلامه من الزّلل ، الفكر قبل الفعل ، و الزّويّه قبل الكلام ۳۰۹۸ .

۴- إنّ النّياظر بالقلب ، العامل بالبصر ، يكون مبتدأ عمله أن ينظر عمله ، عليه ، أم له ، فإن كان له ، مضى فيه و إن كان عليه ، وقف عنه ۳۵۶۹ .

۵- الفكر يهدى ، الصّدق ينجي ۲۰ .

۶- الفكر عباده ۳۴ . مرتبه گردد .

۵- هر گاه فقيه و دانا می گرددی در دین خدا

اندیشه و فکر ۱- اندیشه کن تا بینا گردی .

۲- ریشه عقل فکر کردن ، و میوه آن سلامتی (از آفات دنیویه و اخرویّه) است .

۳- ریشه سلامتی از لغزشها فکر کردن قبل از کار ، و تأمل نمودن پیش از سخن است .

۴- براستی کسی که با دیده دل نظر کرده ، با بینش بکار پردازد ، اولین کارش این است که در عملش نگاه می کند که آیا بسود اوست یا زیانش می باشد اگر بسود اوست آن را دنبال کرده ، و اگر بزیان اوست در آن توقف نماید و باز ایستد .

۵- اندیشه هدایت بخش ، و راستی وسیله نجات است .

۶- فکر و اندیشه کردن عبادت است .

ص ۱۱۵۸

۷- الفکر رشد ، الغفله فقد ۸۵ .

۸- الفکر ینیر اللبّ ۳۶۹ .

۹- الحیله فائده الفکر ۴۰۲ .

۱۰- الفکر یهدی إلی الرّشاد ۶۴۸ .

۱۱- الفکر نزهه المتّقین ۶۶۴ .

۱۲- الفکر یفید الحکمه ۸۷۸ .

۱۳- الفکره مرآه صافیة ۹۲۶ .

۱۴- الفکر جلاء العقول ۹۳۵ .

۱۵- التّفکر فی آلاء الله نعم العبادة ۱۱۴۷ .

۱۶- الفکر فی غیر الحکمه هوس ۱۲۷۸ . ۷- اندیشه سبب راه یافتن به حق ، و غفلت نیافتن آنست .

۸- اندیشه و تأمل عقل را نورانی سازد .

۹- چاره کار فائده فکر است .

۱۰- فکر بسوی (امر درست و صواب یا) راه راست و درست رهبری می کند .

۱۱- اندیشه و تفکر تفرجگاه و دور نمای پرهیزکاران است .

۱۲- فکر مفید حکمت است ۱۳- فکر آئینه ایست صاف (پس باید در نظر گرفت که از آن چگونه باید استفاده کرد) .

۱۴- فکر جلاء خردهاست .

۱۵- اندیشه

در نعمت های خدا خوب عبادتی است (زیرا وسیله معرفت و دوستی خدا خواهد گردید) .

۱۶- فکر در غیر حکمت (نوعی از جنون یا) خواهش پوچی است (حکمت در روایات به طاعت خدا و معرفت امام ، و در روایت دیگر به معرفت امام و دوری از

ص ۱۱۵۹

۱۷- الفکر فی الخیر يدعو إلى العمل به ۱۳۹۵ .

۱۸- الفکر فی العواقب ینجی من المعاطب ۱۴۶۰ .

۱۹- إذا قَدَّمت الفکر فی جمیع أفعالک حسنت عواقبک فی کلِّ أمر ۴۱۰۵ .

۲۰- بالفکر تصلح الزویة ۴۲۱۶ .

۲۱- بتکرر الفکر ینجاب الشک ۴۲۷۱ .

۲۲- بالفکر تنجلی غیاهب الأمور ۴۳۲۲ .

۲۳- بتکرار الفکر تسلم العواقب ۴۳۴۸ .

۲۴- بالنظر فی العواقب تؤمن المعاطب ۴۳۵۰ .

۲۵- تمیز الباقي من الفانی من أشرف النظر ۴۴۹۴ . معاصی کبیره ، و در حدیثی به معرفت فقه در دین ، و به طور خلاصه بعلم صحیح و درست تعریف شده است) .

۱۷- در کار خیر اندیشه کردن (آدمی را) بسوی عمل به آن می خواند (یعنی سبب شود که انسان کار خیر را انجام دهد) .

۱۸- اندیشه و فکر در عواقب کارها (آدمی را) از هلاکت ها می رهااند .

۱۹- هر گاه فکر و اندیشه را در تمام کارهایت مقدم داری پایان تو در هر کاری نیکو خواهد گردید .

۲۰- بوسیله فکر و اندیشه رأی و روش بصلاح گرایش پیدا کند .

۲۱- به تکرار فکر و اندیشه شک بریده می شود .

۲۲- بسبب فکر تاریکی های امور منجلی و گشوده می شود .

۲۳- بسبب مکرر اندیشه کردن عاقبت کارها سلامت خواهد ماند .

هلاکت ها حاصل می شود .

۲۵- تمیز دادن باقی را (که آخرت باشد) از فانی (که دنیا است) از بلندترین

ص ۱۱۶۰

۲۶- تفکر قبل آن تعزم ، و شاور قبل آن تقدم ، و تدبّر قبل آن تهجم ۴۵۴۵ .

۲۷- تفکر ك يفيدك الاستبصار ، و يكسبك الاعتبار ۴۵۷۴ .

۲۸- ثمره الفكر السلامه ۴۵۹۵ .

۲۹- دوام الفكر و الحذر يؤمن الزل و ينجى من الغير ۵۱۴۹ .

۳۰- رحم الله امرأ تفكر فاعتبر ، و اعتبر فأبصر ۵۲۰۶ .

۳۱- رأس الاستبصار الفكره ۵۲۳۲ . نظر و فكر بحساب آيد .

۲۶- قبل از آنکه عزم نمائی اندیشه نما ، و پیش از آنکه اقدام کنی مشورت کن ، و قبل از آنکه داخل شوی تدبّر نما (امکان دارد نظر مبارک حضرت این باشد که نخست انسان باید در هر کاری اول فکر آن کند ، و سپس مشورت ، آن گاه دوباره اندیشه و تأمل در طریق رسیدن به آن ، بلکه در نتیجه مشورت که آیا خوب رأی دادند یا نه) .

۲۷- فکر و اندیشه نمودنت تو را بینائی بخشیده ، و عبرت گرفتن را نصیب تو خواهد نمود .

۲۸- ثمره و میوه فکر (و در هر کاری اندیشه نمودن) سلامتی است (از هر مفسده ای) .

۲۹- فکر و حذر و احتیاط دائمی آدمی را از لغزش ایمن گردانده ، و از تغییرهای نعمت رستگاری می دهد .

۳۰- خداوند مردی را رحمت کند که اندیشه نماید سپس پند گیرد ، (یعنی بعد از فکر در خوبی و بدی ، و اطاعت و سرکشی ، و همچنین بعد از اندیشه در حالات

گذشتگان عبرت گیرد) و بعد از عبرت بینا گردد (و بداند که هر عقیده و عملی در قیامت نتیجه بخش خواهد شد بلکه در دنیا نیز چنین است).

۳۱- سر منشأ هر بینائی فکرت و تأمل است.

ص ۱۱۶۱

۳۲- رَوَّ قَبْلَ الْعَمَلِ تَنْجٍ مِنَ الزَّلَّةِ ۵۴۰۱.

۳۳- رَوَّ قَبْلَ الْفِعْلِ لَا تَعَابَ بِمَا تَفْعَلُ ۵۴۴۲.

۳۴- رَوَّيَهُ الْمَتَانِّي أَفْضَلَ مِنْ بَدِيهِهِ الْعَجَلِ ۵۴۴۳.

۳۵- طَوْلُ الْفِكْرِ يَحْمَدُ الْعَوَاقِبَ ، وَ يَسْتَدْرِكُ فِسَادَ الْأُمُورِ ۶۰۰۲.

۳۶- طَوْلُ التَّفْكِيرِ يَصْلِحُ عَوَاقِبَ التَّدْبِيرِ ۶۰۲۸.

۳۷- طَوْلُ التَّفْكِيرِ يَعْدِلُ رَأْيَ الْمَشِيرِ ۶۰۲۹.

۳۸- عَلَيْكَ بِالْفِكْرِ فَإِنَّهُ رَشِدٌ مِنَ الضَّلَالِ وَ مَصْلِحٌ الْأَعْمَالِ ۶۱۳۲.

۳۹- فِكْرُ الْعَاقِلِ هِدَايَةٌ ۶۵۳۰.

۴۰- فِكْرُ الْجَاهِلِ غَوَايَةٌ ۶۵۳۱ . ۳۲- پيش از عمل اندیشه کن از لغزش رستگار شوی .

۳۳- قبل از انجام کار اندیشه و تأمل نما ، تا به آنچه انجام می دهی عیب کرده و سرزنش نشوی .

۳۴- اندیشه کردن درنگ کنند افزونتر از ناگاه کردن شتابگر است (زیرا تأمل و تأنی عمل را نیکو نماید) .

۳۵- فکر بسیار عاقبت ها را ستوده کرده و فساد کارها را تلافی و تدارک می نماید .

۳۶- طولانی فکر نمودن عاقبت های تدبیر را بصلاح می آورد .

۳۷- فکر طولانی عدل رأی کسی است که با او مشورت می شود .

۳۸- بر تو باد به اندیشه کردن زیرا که آن راه یافتن از گمراهی ، و بصلاح آورنده اعمال است .

۳۹- فکر خردمند هدایت است .

۴۰- فکر جاهل (نادان یا کم عقل) گمراهی است .

ص ۱۱۶۲

۴۱- فکر ساعه قصیره خیر من عبادہ طویلہ ۶۵۳۷ .

۴۲- فکرک یهدیک إلی الرّشاد ، و یحدوک علی

إصلاح المعاد ۶۵۴۴.

۴۳- فکر المرء مرآه تریه حسن عمله من قبحه ۶۵۴۶.

۴۴- فضل فکر و تفهّم أنجع من فضل تکرار و دراسه ۶۵۶۴.

۴۵- فکرک فی الطّاعه یدعوک إلى العمل بها ۶۵۶۶.

۴۶- فکرک فی المعصیه یحدوک علی الوقوع فیها ۶۵۶۷.

۴۷- فتفکروا أیها النّاس و تبصّروا، و اعتبروا و اتعظوا، و تزوّدوا لآخره تسعدوا ۶۵۸۹.

۴۸- قدر ثم اقطع، و فکر ثم انطق، و تبیین ثم اعمل ۶۷۷۳. ۴۱- فکر ساعتی کوتاه (و یک لحظه) بهتر از عبادت طولانی است.

۴۲- فکر تو تو را بسوی راه راست و درست رهبری کرده، و تو را بر اصلاح روز بازگشت (آخرت) میراند.

۴۳- فکر (آدمی یا) مرد آئینه ایست که نیکوئی عملش را از زشتی آن ارائه می دهد.

۴۴- زیادتی فکر و فهمیدن سودمند از زیادتی تکرار و درس خواندن است.

۴۵- فکر و اندیشه ات در فرمانبرداری از خدا تو را بعمل به آن می خواند.

۴۶- فکر تو در نافرمانی و گناه تو را بر افتادن در آن می کشاند (یعنی باید آدمی پیوسته فکر و اندیشه اش را در اطاعت خدا بکار اندازد نه در معصیت).

۴۷- (حضرت بعد از جملاتی می فرماید) : پس آی مردم اندیشه نمائید و درست بنگرید و عبرت گرفته و پند گیرید و از برای آخرت توشه برگیرید تا نیکبخت شوید .

۴۸- اندازه بگیر سپس ببر (همچون خیاط قابل) و فکر نما آن گاه سخن گو، و آشکار کن (و معرفت احکام شرعیه حاصل نما) بعد از آن

عمل کن .

ص ۱۱۶۳

- ۴۹- کیف تصفو فکرة من یتدیم الشّبع ۶۹۷۵ .
- ۵۰- کفی بالفکر رشدا ۷۰۲۱ .
- ۵۱- لیس کلّ من رمی یصیب ۷۴۷۱ .
- ۵۲- من تأمل اعتبر ۷۶۵۸ .
- ۵۳- من طال فکرة حسن نظره ۷۷۵۷ .
- ۵۴- من کثرت فکرة حسنت عاقبته ۸۰۳۷ .
- ۵۵- من طالت فکرة حسنت بصیرته ۸۳۱۹ .
- ۵۶- من أعمل فکرة أصاب جوابه ۸۳۳۹ .
- ۵۷- من فکّر قبل العمل کثر صوابه ۸۳۴۰ .
- ۵۸- من ضعف فکرة قویت غرّته ۸۳۶۱ . ۴۹- چگونه فکر کسی که همیشه سیر است صاف خواهد بود ۵۰- برای فکر و اندیشه کفایت می کند به راه راست رفتن .
- ۵۱- چنین نیست کسی که تیری اندازد به هدف خورد (یعنی گاهی نظر و فکر در خصوص روزگار و یا غیر آن خطا می رود پوشیده نماند که این یک فراز از فرازهای وصیت آن بزرگوار است به امام مجتبی - علیه السلام - نهج البلاغه ۳۱) .
- ۵۲- کسی که (در باره مبدأ و معاد و قضایا و حوادث) تأمل کند عبرت گیرد .
- ۵۳- هر که فکرش طولانی شود بینش او نیکو گردد .
- ۵۴- هر که تفکر و تدبر او بسیار باشد عاقبت او نیکو گردد .
- ۵۵- هر که اندیشه و تأمل او طولانی باشد بینائی او نیکو شود .
- ۵۶- هر که فکرش را بکار برد جوابش درست خواهد بود .
- ۵۷- هر که پیش از کار کردن فکر نماید (کارهای درست او بسیار باشد) .

۵۸- هر که تفکر و اندیشه اش ضعیف باشد فریب خوردنش قوی است .

ص ۱۱۶۴

۵۹- من تفکر فی ذات اللّٰه تزندق ۸۵۰۳ .

۶۰- من فکر فی العواقب أمن المعاطب ۸۵۴۰ .

۶۱- من کثر فکره فی

المعاصی دعتہ إلیها ۸۵۶۱ .

۶۲- من کثر فکرة فی اللذات غلبت علیه ۸۵۶۴ .

۶۳- من فکر أبصر العواقب ۸۵۷۷ .

۶۴- من أسهر عین فکرتہ بلغ کنه همته ۸۷۸۴ .

۶۵- من تفکر فی عظمه الله أبلس ۹۲۰۷ .

۶۶- من کانت له فکرة فله فی کل شیء عبره ۹۲۳۶ .

۶۷- ما ذلّ من أحسن الفکر ۹۴۵۸ . ۵۹- هر که در ذات خدا اندیشه نماید زندیق گردد (یعنی منکر وجود خدا شود زیرا ظرفیت مغز و فکر بشر کوچکتر از آنست که به کنه ذات خدا رسد) .

۶۰- هر که در عاقبت ها اندیشه نماید از هلاکت ها ایمن گردد .

۶۱- هر که فکرش در گناهان بسیار باشد گناهان او را بسوی خود خوانند .

۶۲- هر که فکر او در لذتها بسیار باشد لذت ها بر او غالب شوند .

۶۳- هر که اندیشه نماید نسبت به عاقبت ها بی‌نا گردد .

۶۴- هر که چشم فکر و تأمل خود را بیدار دارد (یا در شبها و یا بیداری معنوی) بنهایت همت خود رسیده است .

۶۵- هر که در باره عظمت و بزرگی خدا اندیشه نماید ساکت شود (و یا متحیر گردد) .

۶۶- هر که دارای اندیشه و فکرتی باشد پس برای او در هر چیزی عبرتی خواهد بود .

۶۷- خوار نگردد کسی که نیکو فکر کند (چون تمام بدبختی ها بر اثر فکر نکردن در امور است) .

ص ۱۱۶۵

۶۸- لا عباده کالتفکیر ۱۰۴۴۷ .

۶۹- لا رشد کالفکر ۱۰۴۶۱ .

۷۰- لا فکر لمن لا اعتبار له ۱۰۷۷۵ .

٧١- الفكر في العواقب يؤمن مكروه النوائب ١٥٧٣ .

٧٢- الفكر أحد الهدايتين ١٦١٦ .

٧٣- التفكر في ملكوت السماوات و

الأرض عباده المخلصين ١٧٩٢ .

٧٤- الفكر في الأمر قبل ملابسته يؤمن الزلزل ١٨٧٢ .

٧٥- الفكر يوجب الاعتبار ، و يؤمن العثار ، و يثمر الاستظهار ٢١٢٤ .

٧٦- افكر تفق ٢٢٢٥ .

٧٧- الفكر يهدى إلى الرشد ٧٠٧ . ٦٨- هيچ عبادتی مانند فکر کردن (در حقائق و معارف الهیه) نیست .

٦٩- هيچ به راه درست رسیدنی مانند فکر نیست .

٧٠- فکری نیست برای کسی که برای او عبرتی نیست .

٧١- در عاقبت هر کاری اندیشه نمودن (آدمی را) از ناخوشی حادثه ها ایمن می سازد .

٧٢- اندیشه یکی از دو هدایت است (یکی راهنمائی هدایت گران و دیگر خود فکر و تفکر) .

٧٣- اندیشه نمودن در ملکوت آسمانها و زمین عبادت مخلصان است .

٧٤- اندیشه نمودن در کار قبل از بجا آوردن آن ، از لغزش ایمن می سازد .

٧٥- اندیشه موجب گرفتن پند گشته ، و از لغزش ایمن ساخته و پشت گرمی را ثمر بخش است .

٧٦- اندیشه نما تا (هوشمند شوی یا تا) فائق آئی .

٧٧- فکر و اندیشه (آدمی) را به راه راست هدایت می کند .

ص ١١٦٦

الفلاح

١- لا یفلح من یسرّه ما یضرّه ١٠٦٨٧ .

٢- المفلح من نهض بجناح ، أو استسلم فاستراح ١٩٧٢ .

تفویض الأمر إلى الله

١- من فوّض أمره إلى الله سدّده ٨٠٧٠ .

۱- الفهم بالفطنه ۳۹ .

۲- الفهم آیه العلم ۴۵۲ . رستگاری ۱- رستگار نخواهد گردید کسی که خوشحال کند او را چیزی که او را زیان رساند .

۲- پیروزمند کسی است که با بال و پری پرواز کند (یعنی اعوان و انصاری داشته باشد) یا مطیع و منقاد گردد ، پس آسایش یابد .

واگذار کردن به خدا ۱- هر که کارش را به خدا واگذار نماید خداوند او را به راه راست وا دارد .

فهمیدن ۱- فهمیدن به زیرکی است (یعنی تا زیرکی و هوش نباشد انسان چیزی را نفهمد) .

۲- دریافت نشانه علم است (نه فقط خواندن) .

ص ۱۱۶۷

۳- من تفهم فهم ۷۶۵۴ .

۴- من تفهم ازداد ۷۷۳۳ .

۵- من فهم علم غور العلم ۷۹۳۴ .

۶- من عدم الفهم عن الله سبحانه لم ينتفع بموعظه واعظ ۸۹۴۵ .

۷- ما افتقر من ملک فهما ۹۵۰۷ . ۳- هر که جویای فهم باشد دریابد .

۴- هر که بفهمد طلب زیادتی نماید .

۵- هر که فهمیده باشد فرو رفتن در علم را می داند (که چقدر مشکل است و کسی را توانائی رسیدن به ته آن نیست و یا می توان به ته آن رسید) .

۶- هر که از جانب خدای سبحان فهمی را نیابد (یعنی خداوند او را بر اثر معاصی بخود واگذارد) به پند پند دهنده ای سودی نخواهد یافت .

۷- درویش و بیچاره نشده کسی که مالک فهمی باشد (زیرا فهم آدمی را به توانگری و فضائل رساند) .

ص ۱۱۶۸

۱- جاور (جاوز) القبور تعتبر ۴۸۰۰ .

۲- نعم الصّهر القبر ۹۹۱۶ .

استقبال الامور

۱- من استقبال الامور أبصر ۷۸۰۲ . گورها ۱- به گورستان گذر کن ، (و یا مجاورت و همسایگی آن را برگزین) تا عبرت گیری .

۲- خوب دامادی است قبر (برای آنکه افراد صالح و شایسته از تمام ناراحتی ها راحت گشته ، و به تمام لذتها خواهند رسید ، چنانکه عروس در ورود خود به داماد ناراحتی ها بلکه همه چیز و همه کس را فراموش خواهد نمود ، و در روایت هم دارد وقتی میت را بقبر می گذارند اگر فرد صالحی باشد به او گویند : «نم نومه العروس» بخواب نوع خوابیدن عروس) .

استقبال کارها ۱- هر که به استقبال کارها رود (و با کوشش و تأمل قدم بردارد) بینا گردد .

ص ۱۱۶۹

الإقبال و الإقبال على الله

۱- إنکم إن أقبلتم على الله أقبلتم ، و إن أدبرتم عنه أدبرتم ۳۸۵۲ .

۲- بالإقبال تطرد النّحوس ۴۲۶۲ .

۳- حسن الاختيار ، و اصطناع الأحرار ، و فضل الاستظهار ، من دلائل الإقبال ۴۸۳۷ .

۴- لكلّ إقبال إقبال ۷۲۸۸ .

۵- من علامات الإقبال اصطناع الرّجال ۹۲۸۶ .

۶- من علامات الإقبال : سداد الأقوال ، و الرّفق فی الأفعال ۹۴۳۱ . رو آوردن به خدا ۱- براستی اگر شما بسوی خدا رو آورید (بر نیکبختی و سعادت خود) رو آورده اید ، و اگر از او رو گردانید (از همان رستگاری) پشت کرده اید .

۲- با رو آوردن (بخدا و احکام الهی) نحوست ها برطرف خواهد گردید .

۳- نیکوئی برگزیدن (امام و یا مصاحب و

دوست و یا شغل و پیشه) و احسان به آزادگان ، و پشتیبان بسیار برای خود گرفتن ، از دلیل های اقبال و رو آوردن سعادت است .

۴- برای هر رو آوردنی پشت گردانیدنی است (یعنی نباید به اقبال های دنیا مطمئن بود) .

۵- از نشانه های اقبال (رو آوردن دولت) احسان نمودن بمردان است .

۶- از علامت های اقبال محکمی گفتارها (و درستی آن) و نرمی در کردارها (با مردم) است .

ص ۱۱۷۰

القتل فی سبیل الله

۱- إِنَّ أكرم الموت القتلى ، و الذی نفسی بیده لألف ضربه بالسيف أهون (علی) من میته علی الفرائش ۳۶۲۹ .

الاقْتِحَام

۱- من اقتحم اللجج غرق ۷۹۷۰ .

القدره و الاقتدار

۱- التسلط علی الضعیف و المملوک من لزوم (لزوم) القدره ۲۱۸۵ .

۲- القدره تظهر محمود الخصال و مذمومها ۱۱۵۳ . کشته شدن در راه خدا ۱- برآستی که گرامی ترین مرگ کشته شدن است (در راه خدا مثل جهاد یا به ظلم و ناحق) و سوگند به کسی که جان من بدست اوست هر آینه هزار ضربه به شمشیر آسان تر است بر من از مردن بر بستر .

۱- هر که در گردابها یا آبهای بزرگ خود را بیندازد غرق می شود (یعنی آدمی باید در حوادث اندیشه کند ، بی پروا به آب نزنند عاقبت کار را ملاحظه نماید) .

۱- بر ناتوان و بنده دست یافتن از لوازمات قدرت و توانائی است (و یا از توانائیهای پست مرتبه است) .

۲- قدرت و توانائی خویهای پسندیده و نکوهیده آن را آشکار می سازد (مثلاً تا

ص ۱۱۷۱

۳- آفه القدره منع الإحسان ۳۹۵۵ .

۴- آفه الاقتدار البغی و العتوّ ۳۹۷۲ .

۵- القدره تنسی الحفیظه ۹۵۳ .

۶- إذا كثرت القدره قلت الشهوه ۴۰۱۸ .

۷- إذا قلت المقدره كثر التعلل بالمعاذير ۴۰۳۸ .

۸- زكاه القدره الإنصاف ۵۴۴۸ . وقتی ثروت نباشد جود و بخشش و یا بخل روشن نخواهد گردید ، و یا تا کسی دسترسی به گناه و معصیت نداشته باشد ارتکاب آن و یا ترک آن معلوم نخواهد شد .

۳- آفت توانائی جلوگیری و باز داشتن احسان است (چون مردم بنده احسان خواهند بود) .

۴- آفت توانا شدن و قدرت طلبی ستم و از حد گذشتن است (زیرا او را

بزودی خوار و بی ارزش می نماید) .

۵- توانائی (یا توانگری) خشم و غضب (و یا منع و زجر خود از منکرات) را بدست فراموشی می سپارد (یعنی انتقام نکشد در وقت توانائی یا از او گناه صادر نگردد در زمان قدرت بر معصیت) .

۶- هرگاه توانائی زیاد گردد شهوت و خواهش کم خواهد شد ، (ممکن است از این جهت باشد ، وقتی انسان ناتوان است بیشتر خواهش چیزی را می کند ، مثل زمانی که کمبود هست ، اما وقتی که قدرت دارد و مشتتهیات فراوان باشد بی اعتنا خواهد بود ، و کم می شود که خواهش چیزی را نماید) .

۷- هرگاه توانائی یا توانگری کم گردید بهانه جوئی به عذر و پوزشها بسیار خواهد شد (ممکن است مراد این باشد که باید کوشید پیوسته قدرتمند بود تا نیازی به پوزش پیدا نکند ، و یا آنکه اگر ناتوانی طرف ثابت شد عذر او را بپذیرد) .

۸- زکات قدرت بکار بردن انصاف خواهد بود .

ص ۱۱۷۲

۹- من أحسن أفعال القادر أن يغضب فيحلم ۹۳۲۲ .

القدر

۱- من جهل قدره عدا طوره ۷۹۶۴ .

۲- من وقف عند قدره أكرمه الناس ۸۶۱۷ .

۳- من تعدى حدّه أهانه الناس ۸۶۱۸ .

۴- من جهل موضع قدمه عثر بدواعي ندمه ۸۶۸۷ .

۵- من اقتصر على قدره كان أبقى له ۸۸۲۵ .

۶- من جهل قدره جهل كل قدر ۸۸۷۳ . ۹- از نیکوترین کارهای قادر و توانا (بر انتقام) آنست که خشمناک گردد سپس بردباری نماید .

قدر و مرتبه ۱- هر که قدر خود را نداند از حدّ و اندازه خود

تجاوز کند .

۲- هر که در نزد قدر خود بایستد (و از گلیم خود پا درازتر نکند) مردم او را اکرام خواهند کرد .

۳- هر که از حدّ خود تجاوز نماید مردم او را خوار گردانند .

۴- هر که جاهل به جای پای خود باشد (و قدر و مرتبه خود را نداند و از گلیم خود پا درازتر کند) به دواعی پشیمانی خود بلغزد .

۵- هر که بر قدر خود اکتفا کند (و در حرکات خود افراط و تفریط نداشته باشد) قدر و منزلت برای او پاینده تر خواهد بود .

۶- هر که قدر خود را نداند هر قدری را نداند (و دیگران را هم مانند خود به حساب آورد و راستی نادان مطلق است) .

ص ۱۱۷۳

۷- من عرف قدره لم يضع بين الناس ۸۱۲۱ .

۸- ما هلك من عرف قدره ۹۵۱۵ .

۹- ما عقل من عدا طوره ۹۵۱۶ .

۱۰- نعمًا للعبد أن يعرف قدره ، و لا يتجاوز حدّه ۹۹۸۷ .

۱۱- هلك من لم يعرف قدره ۱۰۰۲۰ .

۱۲- لا تفعل ما يضع قدرك ۱۰۲۳۱ .

۱۳- لا جهل أعظم من تعدّي القدر ۱۰۶۵۴ .

۱۴- لا عقل لمن يتجاوز حدّه و قدره ۱۰۶۷۷ .

۱۵- رحم الله امرء عرف قدره ، و لم يتعدّ طوره ۵۲۰۴ . ۷- هر که قدر خود را بشناسد میان مردم ضایع نشود .

۸- هلاک نشده است کسی که قدر خود را بشناسد .

۹- عاقل نیست هر که از حد خود تجاوز کند .

۱۰- چه نیکو چیز است برای بنده ای که قدر خود را شناخته و از حدّ خود تجاوز ننماید .

قدر خویش را نداند (و پایش را از گلیم خود درازتر کند) .

۱۲- مکن آنچه را که قدر تو را پست گرداند .

۱۳- نادانی عظیم تر از تجاوز از اندازه نیست (که آدمی بیشتر از گلیم خود پا دراز کند) .

۱۴- نیست عقلی برای کسی که از حدّ و مرز خود تجاوز کند .

۱۵- خداوند رحمت کند مردی را که قدر خویش را شناخته ، و از حدّ خود زیاده روی نکند (یعنی در حقیقت در سلوک با مردم به اندازه گلیم خود پا دراز کند ، و تعدی ننماید) .

ص ۱۱۷۴

۱۶- لا تسر عنّی إلی أرفع موضع فی المجلس ، فإنّ الموضع الذی ترفع إلیه خیر من الموضع الذی تحطّ عنه ۱۰۲۸۳ .

الإقدام

۱- لا تقدم علی ما تخشی العجز عنه ۱۰۱۸۲ .

۲- لا تغلق بابا یعجزک افتتاحه ۱۰۱۹۲ .

الاعتداء

۱- إذا علوت فلا- تفکر فیمن دونک من الجهّال ، و لكن اقتد بمن فوقک من العلماء ۴۰۹۲ . ۱۶- (در تمام امور حدّ و مرز خود را مراعات نما حتی در ورود به مجالس و) بسوی بالاترین جا در مجلس شتاب مکن (که صدر نشین شوی) زیرا جائی که بالا- برده شوی بهتر از جائی است که از آن پائین آورده شوی (آری بعضی خیال می کنند اگر بالای مجلس بنشینند در انظار بزرگ می شوند ولی غافلند که به کلی از آن مختصر مقامی که دارند منحط خواهند گردید) .

اقدام کردن ۱- بر چیزی که عجز از آن را می ترسی اقدام مکن .

۲- دری را که باز کردنش تو را ناتوان می سازد مبنده .

پیروی کردن ۱- هر گاه بلند مرتبه گردی پس در کسی که از نادانها پست تر از تو است فکر مکن ، و لیکن به کسی که از علماء و دانشمندان که بالا-تر از تست اقتداء نما (یعنی انسان باید در کسب صفات نیکو و اخلاق حسنه به بالاتر از خویش بنگرد و از آنها

ص ۱۱۷۵

٢- إذا أنكرت من عقلك شيئاً فاقتد برأى عاقل يزيل ما أنكرته ٤١٥٦ .

القرآن

١- القرآن أفضل الهديتين ١٦٦٤ .

٢- أحسنوا تلاوة القرآن فإنه أنفع (أحسن) القصص ، واستشفوا به فإنه شفاء الصدور ٢٥٤٣ .

٣- أتبعوا النور الذي لا يطفأ ، والوجه الذي لا يبلى ، واستسلموا ، و سلموا لأمره ، فإنكم لن تضلوا مع التسليم ٢٥٤٤ .

٤- أفضل الذكر القرآن ، به تشرح الصدور و تستنير السرائر ٣٢٥٥ . (بيروى نماید) .

٢- هر

گاه بعقل خود چیزی را (از مَهَمات دنیوی و یا در علوم و مسائل اخروی) درک نکردی و یا نشناختی پس برای عاقلی که برطرف سازد آنچه را که تو آن را انکار می نمودی و یا در شبهه بودی اقتدا نما .

قرآن ۱- قرآن افزون ترین دو هدایت است (یکی هدایت سفراء الهی و دیگر هدایت خود قرآن) .

۲- نیکو کنید خواندن قرآن را ، زیرا که آن بهتر یا سودمندترین گفتار و قصه هاست ، و از آن طلب شفا نموده ، پس براستی که ان شفای سینه هاست .

۳- از نوری که خاموش نمی گردد ، و چهره ای که کهنه نمی شود پیروی کنید ، و اطاعت کرده و تسلیم امر آن شوید ، زیرا که با تسلیم و قبول فرمان آن هرگز گمراه نخواهید شد .

۴- افزون ترین ذکر قرآن است ، بوسیله آن سینه ها (معارف دقیقه و علوم را) فهمیده و یا کشف نموده و یا گشوده شود ، و پوشیده ها روشن می گردد .

ص ۱۱۷۶

۵- إِنَّ الْقُرْآنَ ظَاهِرُهُ أُنِيقٌ ، وَ بَاطِنُهُ عَمِيقٌ ، لَا تَفْنَى عَجَائِبُهُ ، وَ لَا تَنْقُضِي غَرَائِبُهُ ، وَ لَا تَكْشِفُ الظُّلْمَاتُ إِلَّا بِهُ ۳۵۷۸ .

۶- إِنَّ هَذَا الْقُرْآنَ هُوَ النَّاصِحُ الَّذِي لَا يَغْشَى ، وَ الْهَادِي الَّذِي لَا يَضِلُّ ، وَ الْمَحْدِّثُ الَّذِي لَا يَكْذِبُ ۳۵۹۱ .

۷- تَدَبَّرُوا آيَاتَ الْقُرْآنِ وَ اعْتَبَرُوا بِهِ فَإِنَّهُ أَبْلَغُ الْعَبْرِ ۴۴۹۳ .

۸- تَعَلَّمُوا الْقُرْآنَ فَإِنَّهُ رِبِيْعُ الْقُلُوْبِ ، وَ اسْتَشْفَوْا بِنُوْرِهِ فَإِنَّهُ شِفَاءُ الصُّدُوْرِ ۴۵۴۱ .

۹- تَمَسَّكْ بِحَبْلِ الْقُرْآنِ وَ انْتَصِحْهُ ، وَ حَلِّ حَلَالَهُ ، وَ حَرِّمْ حَرَامَهُ ، ۵- براستی که قرآن ظاهرش نیکو ، و

باطنش عمیق (یعنی علوم و معارف آن بسیار که دست نیرومند هر فردی به ته آن نخواهد رسید) عجائب آن زائل نشده ، و غرائب آن تمام نمی شود (یعنی هر چه انسان کاوش کند هر روز و هر دفعه چیز دیگری را از آن کشف خواهد کرد) و تاریکی های جهالت و ضلالت گشوده نمی شود مگر بسبب آن .

۶- برآستی که این قرآن : پند گو (یا صاف و خالصی) است که غش نمی کند ، و رهنمائی است که گمراه نمی نماید ، و سخنگو و محدثی است که دروغ نمی گوید .

۷- در آیات قرآن تدبیر و تفکر نموده ، و به آن عبرت بگیرید ، زیرا که آن رساترین عبرت هاست (جهتش این است که قرآن مشتمل بر حالات گذشتگان و پرهیزگاران و سایر کسانی است که دارای صفات حمیده و خصال پسندیده بوده ، و از طرفی نتیجه افکار و اعمال زشت ستمکاران و جباران و گنهکاران و سرکشان و طاغوتیان و امثال آنها را نیز بیان خواهد نمود) .

۸- قرآن را پیاموزید ، زیرا که آن بهار دلهاست (یعنی چنانکه بهار زمینها و درختان را حیات می بخشد قرآن هم دلها را حیات بخش خواهد بود) و به نور آن طلب شفاء کنید ، زیرا که آن شفاء سینه هاست .

۹- به ریسمان و جبل قرآن دست زن ، و نصیحت آن را بپذیر ، و حلالش را

ص ۱۱۷۷

و اعمال بعزائم و أحكامه ۴۵۶۳ .

۱۰- جمال القرآن البقره و آل عمران ۴۷۵۱ .

۱۱- و قال - علیه السلام - فی ذکر القرآن : شافع مشفع و قائل مصدق ۵۷۸۸

۱۲- ظاهر القرآن اُنیق ، و باطنه عمیق ۶۰۶۸ .

۱۳- علیکم بهذا القرآن ، أحلّوا حلاله ، و حرّموا حرامه ، و اعملوا بمحکمه ، و ردّوا متشابهه إلی عالمه ، فإنّه شاهد علیکم ، و أفضل ما به توّسّلتم ۶۱۵۷ . حلال ، و حرام آن را حرام دانسته ، و به واجب ها و احکام آن عمل نما .

۱۰- زیبائی قرآن بقره و آل عمرانست (نقل شده که این دو سوره را «زهرآوین» گویند یعنی دو سوره روشن ، مرحوم علامه خوانساری فرموده ظاهر این است که این به اعتبار کمال بلاغت آنهاست) .

۱۱- حضرت در ذکر قرآن و وصف آن فرموده : شفاعت کننده ایست پذیرفته شده ، و گوینده ایست تصدیق شده (و در خطبه ای که از پیامبر گرامی اسلام صلی الله علیه و آله و سلّم در مقدمه تفسیر صافی و غیر آن نقل شده «ما حل مصدّق» نقل گردیده) یعنی در باره کسی که به آن عمل ننماید نزد خدا سعایت کند ، و لذا بعضی ها آن را به معنای دشمن جدال کننده معنی کرده اند) .

۱۲- ظاهر قرآن خوش آیند ، و باطن آن عمیق است (یعنی افکار بشری به آن نرسد) .

۱۳- بر شما باد به این قرآن ، حلالش را حلال ، و حرام آن را حرام دانسته و به محکم آن (و آیاتی که معانی آنها واضح است) عمل نمائید و متشابه (و آیاتی که معانی آنها واضح نیست و دارای احتمالاتی است) آن را به دانای آن برگردانید (تا او هر چه حکم کرد عمل کنید

(زیرا که آن (قرآن) بر شما گواه ، و افزونتر چیز است که به آن

ص ۱۱۷۸

۱۴- فی القرآن نبأ ما قبلکم ، و خبر ما بعدکم ، و حکم ما بینکم ۶۵۲۱ .

۱۵- کفی بالقرآن داعیا ۷۰۲۸ .

۱۶- لیکن سمیرک القرآن ۷۳۸۹ .

۱۷- لیس لأحد بعد القرآن من فاقه ، و لا لأحد قبل القرآن غنی ۷۴۹۵ .

۱۸- من أنس بتلاوه القرآن لم توحشه مفارقه الإخوان ۸۷۹۰ .

۱۹- من اتخذ قول الله دليلاً هدى إلى التي هي أقوم ۸۸۱۴ .

۲۰- من شفع له القرآن يوم القيمة شفع فيه ، و من محل به صدق عليه ۹۰۴۷ . متوسل خواهید شد .

۱۴- در قرآنست خبر آنچه پیش از شما بوده ، و خبر آنچه بعد از شما ، و حکم آنچه در میان شما واقع می شود (که از این گفتار بطور کامل استفاده خواهد شد که حجت خدا پیغمبر و امام از تمام وقایع و حوادث گذشته و حال و آینده مطلعند ، چون عالم بقرآنند و قرآن حاوی همه آنها خواهد بود) .

۱۵- برای قرآن کفایت می کند خواندن براه راست .

۱۶- باید سخنگوی تو در شب قرآن باشد .

۱۷- برای احدی بعد از قرآن حاجتی نبوده ، و برای احدی قبل از قرآن توانگری نیست .

۱۸- هر که به تلاوت قرآن انس گیرد جدائی برادران او را به وحشت نیندازد .

۱۹- هر که گفتار خدا (قرآن) را رهنمای خود اتخاذ نماید به آنچه محکمتر باشد هدایت گردد (یعنی به بهترین راه راهنمایی شود) .

۲۰- هر که در روز قیامت قرآن شافع او باشد شفاعت آن پذیرفته

شود، و کسی که قرآن از او شکایت کند در آنچه گوید تصدیق شود.

ص ۱۱۷۹

۲۱- ما آمن بما حرّمه القرآن من استحلّه ۹۶۳۱.

۲۲- ما جالس أحد هذا القرآن إلّا قام بزباده، أو نقصان، زیاده فی هدی، أو نقصان فی عمی ۹۶۸۰.

۲۳- قال فی ذکر القرآن: نور لمن استضاء به، و شاهد لمن خاصم به، و فلج لمن حاج به، و علم لمن وعی و حکم لمن قضی ۹۹۹۴.

۲۴- فی وصف القرآن: هو الذی لا تزیغ به الأهواء، و لا تلتبس به الشبه و الآراء ۱۰۰۴۷.

۲۵- فی وصف القرآن: هو الفصل لیس بالهزل، هو الناطق بسنّه العدل، ۲۱- به آنچه قرآن آن را حرام فرموده است ایمان نیاورده کسی که آن را حلال شمارد (یعنی شخص مسلمان و مؤمن باید حرام قرآن را حرام و حلال آن را حلال داند، نه مانند افرادی همچون... که متعه، و امثال آن را که قرآن حلال دانسته حرام داند که آنها اصلاً ایمان نیاورده اند).

۲۲- هیچ کسی از شما با این قرآن همنشینی نکند جز آنکه بر خیزد با زیادتی و نقصانی زیادتی در هدایت یا کمی و نقصان در کوری (و ضلالت).

۲۳- (تمه کلامی است از خطبه ۱۸۹ نهج البلاغه با مختصر تفاوتی که در باره عظمت خدا و پیغمبر و قرآن بیان داشته است فرموده): نوری است برای کسی که روشنی جوید به آن، و گواهی است برای کسی که دشمنی نماید به آن،

و پیروزیست برای کسی که غلبه کند به آن، و علمی است برای کسی که نگه دارد (حقایق و معارف را) و حکمی است برای کسی که قضاوت نماید.

۲۴- در توصیف قرآن فرموده است: آن چیز است که خواهشها بسبب آن به باطل مایل نموده، و شبهه ها و اندیشه ها مشتبه نمی گردند (زیرا که قرآن در هر باب و در هر موضوعی حق و باطل را از یکدیگر جدا سازد).

۲۵- در وصف قرآن فرموده است: آن جدا کننده (حق از باطل) و هزل (و شوخی

ص ۱۱۸۰

و الأمر بالفضل، هو جبل الله المتين، والدّكر الحكيم، هو وحى الله الأمين، و حبله المتين، و هو ربیع القلوب، و ینابیع العلم، و هو الصّراط المستقیم، هو هدی لمن اتّم به، و زینه لمن تحلّى به، و عصمه لمن اعتصم به، و جبل لمن تمسّك به ۱۰۰۵۰.

۲۶- لا تستشفيّن بغير القرآن، فإنّه من كلّ داء شاف ۱۰۳۱۶.

۲۷- و قال فی وصف القرآن: لا تفتنى عجائبه، و لا تنقضى غرائبه، و لا تنجلى الشّبهات إلّا به ۱۰۸۱۰.

۲۸- أهل القرآن أهل الله و خاصّيته ۱۴۶۸. و بازی) نیست، آن گویا به طریقه عدل و امر کننده به افزونی (و به چیزی که سبب آن شود) آن ریسمان استوار (و رشته محکم پیوستگی) خدا و ذکر و یاد حکیم است، آن وحی امین (که از خطا و غلط محفوظ است) خدا

(و یا وحی خدای امین است) و ریسمان متین ، و بهار دلها و چشمه های علم است ، و آنست راه مستقیم ، و آن برای کسی که به آن اقتدا کند هدایت بوده ، و برای کسی که به آن زیور یابد زینت گردیده و برای کسی که به آن چنگ زند عصمت بوده ، و برای هر که به آن دست زند ریسمانی خواهد بود .

۲۶- هرگز به غیر قرآن شفا مجوئید ، زیرا که آن از هر دردی شفا دهنده خواهد بود .

۲۷- (از فرازهای خطبه ۱۸ نهج البلاغه است که در مذمت اختلاف علماء در فتوی فرموده تا می رسد به اینجا که (در وصف قرآن می فرماید : عجائب آن تمام نشده ، و غرائب (و علوم و معارف عجیبه غریبه) آن به آخر نرسیده ، و شبهه ها گشوده نمی شود مگر بوسیله آن .

۲۸- اهل قرآن اهل خدا و خواص اویند .

ص ۱۱۸۱

القرب

۱- قد یبعد القرب ۶۶۲۰ .

التقرب إلى الله

۱- التَّقَرُّبُ إِلَى اللَّهِ تَعَالَى بِمَسْأَلَتِهِ ، وَ إِلَى النَّاسِ بتركها ۱۸۰۱ .

۲- اجعل شكواك إلى من يقدر على غناك ۲۴۷۳ .

۳- تقرب إلى الله سبحانه بالسجود و الركوع و الخضوع لعظمته و الخشوع (الخنوع) ۴۵۶۰ .

۵- لا يقرب من الله سبحانه إلا أكثره السجود و الركوع ۱۰۸۸۸ . نزدیک ۱- گاهی نزدیک دور می گردد (چه امور دنیایی باشد یا غیر آن و ممکن است مراد رحم باشد که گاهی رحم بیگانه می شود) .

نزدیک شدن بخدا ۱- به خدای تعالی نزدیک گشتن به درخواست از او ، و به مردم به ترک سؤال است .

۲- شکایت خود را بسوی کسی ببر که بر توانگری تو قادر باشد .

۳- به خدای سبحان نزدیک شو ، که خداوند نزدیک شوندگان بسوی خویش را نزدیک (خود) خواهد گردانید .

۴- به خدای سبحان بوسیله سجده ، و رکوع ، و پستی نمودن برای عظمت و بزرگی او ، و فروتنی نزدیک شو .

۵- (چیزی آدمی را) بخدای سبحان نزدیک نمی گرداند مگر کثرت سجود

الإقرار والاعتراف بالذنب

- ۱- ما أخلق من عرف ربّه أن يعترف بذنبه ۹۶۳۹ .
- ۲- نعم شافع المذنب الإقرار ۹۹۳۷ .
- ۳- لا اعتذار أمحى للذنب من الإقرار ۱۰۶۷۱ .
- ۴- يستثمر العفو بالإقرار أكثر ممّا يستثمر بالاعتذار ۱۱۰۱۴ .
- ۵- الاعتراف شفيح الجاني ۲۲۰۷ .
- ۶- الإقرار اعتذار ۱۷۹ .

إقراض الله

- ۱- من أقرض الله جزاه ۸۰۷۲ . و ركوع .
- اقرار و اعتراف ۱- چه شایسته و سزاوار است کسی که پروردگارش را می شناسد آنکه بگناه خود اعتراف و اقرار نماید (که بهترین وسیله برای آمرزش خواهد بود) .
- ۲- خوب شفاعت کننده گنهکار است اقرار (و اعتراف بگناه) .
- ۳- عذر خواستی محو کننده تر برای گناه از اقرار و اعتراف نیست .
- ۴- عفو بوسیله اقرار ثمره اش بیشتر از آنچه بسبب اعتذار و پوزش طلبیدن خواهد بود (زیرا که گنهکار با اقرارش می فهماند من این کار را کردم و برای هر گونه تلافی حاضرم) .
- ۵- اعتراف نمودن بگناه شفاعت کننده گنهکار است .
- ۶- اعتراف بگناه (در برابر خالق یا مخلوق) پوزش طلبیدن است .
- وام دادن به خدا ۱- هر که به خدا قرض دهد (یعنی برای خاطر او) خداوند او را (چند برابر)

- ۲- اغتتم من استقرضك في حال غناك ليجعل قضاءه (قضاة) في يوم عسرتك ۲۳۷۰ .

قرع الباب

۱- من استدام قرع الباب ولجّ ولجّ ۹۱۶۰ .

القسم

۱- أوفر القسم صحّه الجسم ۲۹۶۱ .

۲- أهنا الأقسام القناعه ، و صحّه الأجسام ۳۰۴۶ .

۳- أغنى الناس الرّاضى بقسم الله ۳۲۲۷ .

۴- بتقدير أقسام الله للعباد قام وزن العالم ، و تمّت هذه الدّنيا پاداش دهد .

۲- غنیمت شمار کسی را که از تو در حال توانگریت قرض بگیرد ، تا در روز پیرشانی تو (قیامت) پس دادنش را قرار دهد (و آن را خدای بزرگ تلافی کند) .

کوبیدن در ۱- هر که کوبیدن در را دائم دارد (و پیوسته در را بکوبد) و لجاجت نماید باز کند (و داخل شود بنا بر این نباید از چیزی ناامید شد بالأخص از درگاه حضرت باری تعالی که بطور مسلم جواب شنیده خواهد شد) .

بهره و نصیب ۱- فراوانترین قسمت و نصیب تندرستی است .

۲- گواراترین قسمت ها قناعت ، و صحّت بدنهاست .

۳- توانگرترین مردم کسی است که به قسمت الهی و بهره خوشنود باشد .

۴- بسبب تقدیر قسمت های خدا برای بندگان سنجش جهان برپا بوده ، و دنیا

ص ۱۱۸۴

لأهلها ۴۳۰۶ .

۵- من وثق بقسم الله لم يتهمه فى الرزق ۸۶۴۹ .

۶- لا تحمل على يومك همّ سنتك كفاك كلّ يوم ما قدر لك فيه ، فإن تكن السّينه من عمرك فإنّ الله سبحانه سيأتيك فى كلّ غد جديد بما قسم لك و إن لم تكن من عمرك فما همّك بما ليس لك ۱۰۳۹۶ .

القسوه

۱- ضاَدُوا الْقِسْوَه بِالرَّقَه ۵۹۱۸ .

۲- منْ أَعْظَمَ الشَّقَاوَه الْقِسَاوَه ۹۳۷۶ .

۳- لَا لُؤْمَ أَشَدَّ مِنَ الْقِسْوَه ۱۰۷۲۴ . برای اهلش تمام گردیده است (یعنی نظام دنیا بر چنین قراردادی است ،

که طبق مصلحت و حکمت سر موئی کمتر و بیشتر سهم هر موجودی داده نخواهد شد .

۵- هر که به بخشش و یا قسمت و یا سوگند خدا (که در قرآن برای کارهای خود سوگند یاد نموده) اعتماد کند او را در روزی متهم نسازد .

۶- هم و اندوه سال خود را بر روزت بار مکن ، تو را کافی است هر روزی آنچه برای تو در آن مقدر شده ، پس اگر سال از عمرت باشد پس خدای سبحان به زودی در هر روز جدیدی آنچه را که برای تو قسمت کرده خواهد آورد ، و اگر از عمر تو نیست پس هم و اندوه تو چیست برای آنچه برای تو نیست .

سنگدلی ۱- قساوت و سخت دلی را با رقت و نرم دلی برطرف سازید .

۲- از بزرگترین بدبختی است سخت دلی .

۳- هیچ لئیمی و پستی مرتبه از قساوت (و سخت دلی) شدیدتر نیست .

ص ۱۱۸۵

المقاصد

۱- ضاع من كان له مقصد غير الله ۵۹۰۷ .

۲- من ساء مقصده ساء مورده ۸۳۱۳ .

التصد و الاقتصاد

۱- الاقتصاد ينمي القليل ۳۳۴ .

۲- الاقتصاد ينمي اليسير ۵۱۴ .

۳- الاقتصاد نصف المؤمنه ۵۶۵ .

۴- آفه الاقتصاد البخل ۳۹۴۲ .

۵- خذ القصد في الأمور ، فمن أخذ القصد خفت عليه المؤمن ۵۰۴۲ . مقصدها ۱- ضایع شده کسی که برای او مقصدی غیر خدا می باشد ، (علامه خوانساری-ره- احتمال نفرین هم داده که معنایش این شود ضایع شود . . .) .

۲- هر که مقصد (و نیت و قصدش) بد باشد فرود گاه او (در آن نشأه) بد خواهد بود .

میانه روی ۱- میانه روی (که نه اسراف باشد نه تنگ گیری) کم را زیاد می نماید .

۲- میانه روی اندک را افزایش می دهد .

۳- میانه روی نصف مؤنه و خرج سال است (یعنی گویا نصف در آمد سال تهیه شده زیرا که با آن نعمت از بین نمی رود) .

۴- آفت میانه روی بخیلی است .

۵- در کارها و زندگی میانه روی را فرا گیر ، زیرا کسی که میانه روی را اتخاذ کند

ص ۱۱۸۶

۶- طریقتنا القصد ، و سنتنا الرشد ۶۰۰۸ .

۷- علیک بالقصد فی الأمور فمن عدل عن القصد جار ، و من أخذ به عدل ۶۱۱۶ .

۸- علیک بالقصد فإنه أعون شیء علی حسن العیش ، و لن یهلك امرؤ حتی یؤثر شهوته علی دینه ۶۱۴۵ .

۹- علیکم بالقصد فی المطاعم فإنه أبعد من السرف ، و أصحّ للبدن ، و أعون علی العباده ۶۱۵۳ .

۱۰- غایه الاقتصاد القناعه ۶۳۶۴ .

۱۱- کلّ ما زاد علی

۱۲- لن يهلك من اقتصد ۷۴۴۵ . مخارج بر او سبک خواهد شد .

۶- شیوه و راه ما میانه روی ، و سیرت و سنت ما رشد و ایستادن در راه حق است .

۷- بر تو باد به میانه روی در کارها ، زیرا کسی که از میانه روی میل کند ستم نموده ، و کسی که میانه روی را فرا گیرد عدالت ورزیده است .

۸- بر تو باد به میانه روی زیرا که آن یاری کننده چیز است بر نیکوئی زندگانی ، و هرگز مردی به هلاکت نمی رسد تا خواهش خود را بر دینش اختیار کند .

۹- بر شما باد به میانه روی در خوردنیها (هم از نظر کمیت و هم از نظر کیفیت) زیرا که آن از اسراف دورتر ، و برای بدن بهتر و سالم تر ، و بر عبادت یاری کننده تر خواهد بود .

۱۰- غرض و غایت اقتصاد و میانه روی قناعت است .

۱۱- هر چیزی که بر میانه روی زیاد باشد اسراف خواهد بود .

۱۲- هرگز بهلاکت نمی رسد کسی که میانه روی کند .

ص ۱۱۸۷

۱۳- لیس فی الاقتصاد تلف ۷۵۱۲ .

۱۴- من لم يحسن الاقتصاد أهلكه الإسراف ۸۲۰۶ .

۱۵- من اقتصد خفت عليه المؤمن ۸۳۲۶ .

۱۶- من اقتصد في الغنى و الفقر فقد استعدّ لنوائب الدهر ۹۰۴۸ .

۱۷- من صحب الاقتصاد دامت صحبه الغنى له ، و جبر الاقتصاد فقره و خلله ۹۱۶۵ .

۱۸- من الاقتصاد سخاء بغير سرف ، و مروّه بغير تلف ۹۴۱۹ .

۱۹- لا هلاك مع اقتصاد ۱۰۵۳۶ .

۲۰- كل مقتصر عليه كاف ۶۸۹۸ .

۱۳- در میانه روی تلفی نیست (بلکه تلف در اسراف خواهد بود) .

۱۴- هر که میانه روی را نیکو نشمارد اسراف او را نابود خواهد کرد .

۱۵- هر که میانه روی کند بر او مخارج سبک گردد .

۱۶- هر که در توانگری و درویشی میانه روی کند ، پس در حقیقت برای مصائب روزگار (و دفع آن و مبارزه با آن) آماده شده است .

۱۷- هر که با میانه روی همراه باشد (و پیوسته اقتصاد را به کار برد) همراهی توانگری با او همیشه بوده ، و میانه روی درویشی و رخنه احتیاج او را جبران نماید .

۱۸- از میانه روی است سخاوت بدون اسراف ، و مردانگی بدون تلف (و هلاکت) .

۱۹- نیست هلاکتی با میانه روی .

۲۰- هر اقتصار شده بر آن کفایت کننده است (یعنی از دنیا آن اندازه کافی است که آدمی را بس باشد طلب زیاده رنج آور خواهد بود) .

۲۱- باید سواری تو میانه روی و خواسته تو راه درست باشد .

ص ۱۱۸۸

التقصیر و المقصر

۱- لسان المقصر قصیر ۷۶۱۶ .

۲- من قصر عاب ۷۷۰۹ .

۳- من قصر فی أيام أمله قبل حضور أجله فقد خسر عمره ، و ضرّه أجله ۸۹۱۱ .

القصاص

۱- السّیف فاتق ، و الدّین راتق ، فالدّین یأمر بالمعروف ، و السّیف ینهی عن المنکر ، قال الله تعالی : وَ لَكُمْ فِی الْقِصَاصِ حَیَاةٌ ۲۱۳۵ . تقصیر و تقصیر کار ۱- زبان مقصّر (و تقصیر کار) کوتاه است (ولی کسی که از گناه بری است با کمال قدرت سخن می گوید) .

۲- کسی که تقصیر کند (و در کارها کوتاهی نماید) عیناک شود (و یا عیناک گرداند) .

۳- هر که در روزگار امید و آرزویش (یعنی در ایام زندگانی) پیش از رسیدن اجل کوتاهی کند (و به عمل نپردازد) علی التحقیق عمر خود را عیناًک ساخته (و آن را ضایع و باطل کرده) و به او مرگش ضرر رساند (که دیگر نمی تواند تلافی کند) .

قصاص و حدود ۱- شمشیر شکافنده ، و دین بهم آورنده است ، پس دین به نیکی امر می کند ، و شمشیر از بدی نهی می نماید ، خدای تعالی فرموده : برای شماست

ص ۱۱۸۹

۲- و القصاص حقنا للدماء ، و إقامة الحدود إعظاماً للمحارم ۶۶۰۸ .

القضاء و القدر

۱- أشدّ النَّاس عذاباً يوم القيامة المتسَخِّط لقضاء الله ۳۲۲۵ .

۲- إنّ الله سبحانه يجرى الأمور على ما يقضيه لا على ما ترتضيه ۳۴۳۲ .

۳- إنّ الله تعالى لم يجعل للعبد و إن اشتدّت حيلته ، و عظمت طلبته (و إن عظمت حيلته و اشتدّت طلبته) ، و قويت مكيدته ، أكثر ممّا سمّى له في در قصاص حیات و زندگی . (از این روایت بطور کامل استفاده می شود که حیات اجتماع وابسته

به دو چیز است: فتق و رتق، و اگر یکی از آنها نباشد اجتماع مختل است).

۲- (از فرازهای حکمت ۲۴۴ نهج البلاغه است) و قصاص را (واجب کرده) بجهت حفظ خونها (تا هر بی سر و پائی تعدی و تجاوز نکند) و اقامه حدود را (لازم نموده) بجهت بزرگ داشتن حرامها (که بدانند آن گناهان بزرگ بوده از آنها اجتناب نمایند).

قضا و قدر ۱- سخت ترین مردم از نظر عذاب در روز قیامت کسی است که قضا و تقدیر الهی را خشمناک باشد.

۲- براستی که خدای سبحان کارها را بر آنچه مقدر می کند جاری می سازد، نه بر آنچه تو از آن خوشنود می باشی (پس باید راضی به قضای او بود).

۳- (در نهج البلاغه چنین دارد «اعلموا علما یقیناً» با علم الیقین بدانید) که خداوند متعال برای بنده قرار نداده، هر چند چاره اش سخت و طلب او بزرگ باشد، و یا هر چند چاره اش بزرگ و طلبش سخت و مکر او محکم باشد بیش از آنچه

ص ۱۱۹۰

الذکر الحکیم، و لم یحل بین العبد فی ضعفه و قلبه حیله، أن یبلغ دون ما سمی له فی الذکر الحکیم، و إن العارف لهذا، العامل به، أعظم الناس راحة فی منفعه و إن التارك له و الشاک فیہ لأعظم الناس شغلا فی مضره ۳۶۵۶.

۴- المقادیر تجری بخلاف التقدیر و التّدیر ۲۱۹۲.

۵- القدر یغلب الحاذر ۹۸۸.

۶- الاتکال علی القضاء أروح ۱۳۱۸.

۷- المقادیر لا تدفع بالقوه و المغالبه

۱۴۱۲. در ذکر حکیم (علم الهی یا لوح محفوظ یا قرآن) نامیده و تقدیر شده ، و میان بنده در ناتوانیش و کمی چاره اش مانع نشده این که برسد نزد آنچه یا بکمر از آنچه برای او در ذکر حکیم نامیده و مقدر گشته است ، و برآستی که عارف به چنین عقیده ، عمل کننده به آن ، بزرگترین مردم است در منفعت از نظر راحتی ، و ترک کننده آن شک کننده در آن بزرگترین مردم است در زیان از نظر گرفتاری . (در نهج البلاغه دو سطر دیگر بدنبال آن ذکر شده مراجعه شود حکمت ۲۶۵ «و ربّ منعم علیه مستدرج بالنعمی و ربّ مبتلی مصنوع له بالبلوی ، فزد أیها المستمع فی شکرک ، و قصر من عجلتک ، وقف عند منتهی رزقک») .

۴- تقدیرهای الهی بر خلاف تقدیر و تدبیر مخلوق جاری می شود .

۵- تقدیر الهی (بر حذر یا) بر حذر کننده غلبه خواهد نمود (یعنی اگر از سوی پروردگار امری حتمی باشد هر چه بشر دوری کند و احتیاط نماید به اندازه پیشیزی اثر بخش نخواهد بود ، آری گاهی امر خدا تعلق گرفته به معلّق ، به این معنی که اگر مثلاً صدقه دهد یا صلّه رحم نماید ، یا ترک فلان سفر کند ، و امثال آن خداوند اجل او را نرسانده ، و یا بلائی نصیب او نخواهد نمود ، ولی اگر آن عمل ها را انجام ندهد به او خواهد رسید) .

۶- بر قضا و تقدیر الهی تکیه زدن و اعتماد نمودن راحت بخش تر است .

۷- تقدیرات

الهی با توانائی و غلبه و تسلط زیاد دفع نمی شود (یعنی همه

ص ۱۱۹۱

۸- آفه المجد عوائق القضاء ۳۹۲۲ .

۹- إذا نزل القدر بطل الحذر ۴۰۳۱ .

۱۰- إذا حلت المقادير بطلت التدابير ۴۰۳۷ .

۱۱- إذا كان القدر لا يردّ ، فالاحتراس باطل ۴۰۷۱ .

۱۲- جعل الله لكلّ شيء قدرًا ولكلّ قدر أجلًا ۴۷۷۸ .

۱۳- في تصارييف القضاء عبره لأولى الأبواب و التّهي ۶۴۶۷ .

۱۴- قضاء متقن و علم مبرم ۶۷۵۷ .

۱۵- كلّ شيء فيه حيله إلّا القضاء ۶۸۷۳ . انسانها از ضعیف و قوی در مقابل تقدیرات حضرت حق مساویند) .

۸- آفت مجد و بزرگی حکم و پیش آمدهای الهی است (یعنی وقتی تقدیر خدائی پیش آمد شخص بزرگ نتواند آثار بزرگی را مانند بخشش بکار برد) .

۹- هر گاه تقدیر حق تعالی فرود آید دوری کردن و چاره باطل خواهد گردید (یعنی مؤثر نخواهد شد و قدر کار خود را خواهد کرد) .

۱۰- هر گاه تقدیرات الهی فرود آید چاره و تدبیرها باطل گردد .

۱۱- هر گاه تقدیر خدا قابل ردّ نیست ، پس حراست و حفاظت باطل است .

۱۲- خداوند برای هر چیزی اندازه ای مقرر فرموده ، و برای هر اندازه ای مدّتی را قرار داده است (که از آن تخلفی نخواهد شد) .

۱۳- در تغییرات قضاء (و قدر الهی) برای صاحبان خردها و عقلها عبرت و پندی است .

۱۴- (در صفات خدا فرموده) قضائی است محکم ، و علمی است استوار (یعنی در علم و تقدیرش نمی توان تشکیک نمود)

۱۵- هر چیزی در آن چاره ایست مگر قضا)

و قدر الهی) .

ص ۱۱۹۲

۱۶- کیف یرضی بالقضاء من لم یصدق یقینه ۶۹۹۳ .

۱۷- من غالب الأقدار غلبته ۷۷۸۷ .

۱۸- من أیقن بالقدر لم یكثر بما نابه ۸۹۳۴ .

۱۹- من رضی بالقدر لم یکرثه الحذر ۸۹۳۶ .

۲۰- محن القدر تسبق الحذر ۹۷۵۲ .

۲۱- نعم الطارد للهيم الاتكال على القدر ۹۹۲۱ .

۲۲- نزول القدر يسبق الحذر ۹۹۶۰ .

۲۳- نزول القدر يعمى البصر ۹۹۶۱ . ۱۶- چگونه به قضاء (و قدر خدا) خوشنود می شود کسی که یقینش راست نباشد ۱۷- هر که بر تقدیرات (الهی) غلبه کند تقدیرات بر او غالب آیند (شاید مراد این باشد که با جدیت و کوشش در کاری نمی توان بر تقدیرات غالب شد همیشه تقدیر الهی غالب خواهد گردید) .

۱۸- هر که به قضاء و قدر الهی یقین کند از آنچه به او فرود آید پروا ننماید (زیرا می داند حکمت و مصلحت الهی چنان اقتضا کرده است) .

۱۹- هر که به قضاء و قدر خوشنود باشد حذر و بیم بر او مشکل نباشد .

۲۰- محنت و رنج های قضاء و قدر بر دوری و اندیشه پیشی خواهد گرفت (یعنی تلاش فائده ندارد) .

۲۱- خوب دور کننده اندوه است اعتماد بر قدر (و خوشنودی به تقدیر الهی) .

۲۲- فرود آمدن قدر (و قضای الهی) بر حذر و دوری پیشی می گیرد (یعنی هر کاری و هر تدبیری انجام گیرد سود بخش نخواهد بود) .

۲۳- فرود آمدن قدر بینائی را کور می گرداند (و تدبیر و احتیاط سودی نبخشد) .

ص ۱۱۹۳

٢٤- يجرى القضاء بالمقادير على خلاف الاختيار و

۲۵- شَرُّ الْأُمُورِ السُّخْطُ لِلْقَضَاءِ ۵۷۴۶ .

۲۶- و سئل - عليه السلام - عن القدر فقال : طريق مظلم فلا تسلكوه ، و بحر عميق فلا تلجوه ، و سرَّ الله سبحانه فلا تتكلفوه . ۶۰۳۴ .

۲۷- القدر يغلب الحذر ۱۰۲۵ .

القضاء

۱- أظفح (أقطع) شىء ظلم القضاء ۳۰۱۱ . ۲۴- قضاء و قدر به اندازه بر خلاف اختیار و تدبير جارى خواهد گرديد (هر چند آدمى بکوشد غير آن نخواهد شد) .

۲۵- بدترین کارها راضی نبودن و خشمناک بودن به قضاء و تقدیر الهی است .

۲۶- و آن بزرگوار از قدر (و تقدیرات الهی) پرسیده شد فرمود : راهی است تاریک ، پس به آن راه نروید ، و دریائی است شگرف ، پس داخل آن مشوید ، و سرَّ خدای سبحانه است ، زحمت آن را بر خود هموار نسازید . (آری فهمیدن آن از مشکلات و بحث در باره آن از معضلات لذا ما در اینجا متعرض بحث آن نشده و گفتگو در باره آن را بجای مناسب دیگر می گذاریم و امثال صدوق و مفید- قدس سرهما- و حکماء در معرفی آن بزحمت افتاده اند که باید به نوشتار آنان مراجعه کرد) .

۲۷- تقدیر الهی بر احتیاط غلبه می کند (یعنی هیچ امری بر تقدیر الهی غلبه نمی کند هر چند انسان احتیاط کند) .

قاضی ها ۱- رسواترین (یا برنده ترین) چیز ستم کردن قاضیان است (زیرا چنین کاری

ص ۱۱۹۴

۲- آفه القضاء الطمع ۳۹۳۶ .

۳- شَرُّ الْقَضَاءِ مَنْ جَارَتْ أَقْضِيَتُهُ ۵۷۱۶ .

۴- و قال - عليه السلام - فى حقّ من ذمّه : عاش ركاب عشوات

، جاهل ركب جهالات ، عاد على نفسه ، مزین لها سلوك المحالات ، و باطل الترهات ۶۳۱۸ .

۵- من جارت أفضيته ، زالت قدرته ۷۹۴۳ .

الانقطاع من الله

۱- من انقطع إلى غير الله شقى و تعنى ۸۴۲۴ . باعث نزول عذاب خواهد شد .

۲- آفت قاضیان طمع است .

۳- بدترین قاضی ها کسی است که حکم های او به ستم باشد .

۴- آن بزرگوار در حق کسی که آن را سرزنش نموده (یعنی قاضی ناوارد و کسی که اهلیت قضاوت را ندارد و متصدی شده) فرموده : ضعیف چشم و یا کوری است بسیار سوار شونده تاریکی ها (ی ضلالت و جهالت) نادانی است بسیار سوار شونده نادانیها ، ستم کننده ای است بر نفس خود ، زینت بخشی است برای نفس خود پیمودن حالی بحالی گشته ها (و باطل هائی که به صورت حق جلوه نموده افسانه بافی) و باطل سخنان پوچ و لا طائل را .

۵- هر که در حکمهایش ستم نماید ، قدرتش زائل گردد .

بریدن از خدا ۱- هر که به غیر خدا (متوسل شده و از خدا) بریده شد و بدبخت گشته و به زحمت افتد .

ص ۱۱۹۵

القاعد

۱- ربّ قاعد عمّا یسرّه ۵۳۳۰ .

الافتاء

۱- ما أعظم فور من اقتفی أثر النّیین ۹۵۵۷ .

القلب

۱- حرام على كلّ قلب متولّه بالدّنيا أن یسکنه التّقوی ۴۹۰۴ .

۲- حاربوا هذه القلوب فإنّها سریعة العثار (الدّثار) ۴۹۳۱ .

۳- حزن القلوب یمحصّ الذّنوب ۴۹۴۰ . نشسته ۱- چه بسا کسی که از آنچه او را خوشحال سازد نشسته باشد (امکان دارد مذمت از قعود باشد اگر مراد مطالب اخروی است ، و ممکن است مذمت از طلب زیاد بوده اگر مقصود مطالب دنیوی باشد)

پیروی از پیمبران ۱- چقدر بزرگ است پیروزی کسی که اثر و نشان پیمبران را دنبال و پیروی کرده است .

دل ۱- بر هر قلبی که شیفته دنیا باشد حرام است که تقوا در آن اسکان یابد (زیرا خود نگهداری با میل به دنیا و عشق به آن منافات دارد) .

۲- با این دلها (و خواهشهای آنها) بجنگید ، زیرا آنها زود لغزشند ، (و یا زود به هلاکت رسیده و یا غافل شوند) .

۳- اندوه دلها (و غمگینی آنها برای خدا) گناهان را پاک می گرداند .

ص ۱۱۹۶

۴- خلّو القلب من التّقوی یملاًه من فتن الدّنیاء ۵۰۷۸ .

۵- ذلّ قلبک بالیقین ، و قرّره بالفناء ، و بصّره فجایع الدّنیاء ۵۱۸۷ .

۶- زینه القلوب إخلاص الإیمان ۵۵۰۱ .

۷- شرّ القلوب الشّاك فی إیمانہ ۵۷۴۴ .

۸- طوبی للمنکسرہ قلوبہم من أجل اللّٰہ ۵۹۳۷ .

۹- طوبی لمن شغل قلبه بالفکر ، و لسانه بالذّکر ۵۹۴۳ .

۱۰- طوبی لمن خلا من الغلّ صدره و سلم من الغشّ قلبه ۵۹۴۱ .

۱۱- طوبی لمن بوشر قلبه ببرد یقین ۵۹۶۸ .

۱۲- طهّروا قلوبکم

من درن السَّيِّئَات ، تضاعف لکم الحسنات ۶۰۲۱ . ۴- خالی بودن دل از تقوا آن را از فتنه های دنیا (و اندیشه های باطل دنیوی) پر خواهد ساخت .

۵- دل خود را به یقین رام کرده ، و آن را به فنا و نیستی خاطر نشان کن ، و به مصیبت های دنیا بینایش گردان .

۶- زینت دلها خالص گردانیدن ایمان است .

۷- بدترین دلها شک کننده در ایمانش است (یعنی در آن جازم نباشد) .

۸- خوشا برای کسانی که دلهایشان برای خاطر خدا شکسته شده باشد .

۹- خوشا بحال کسی که دل خود را با اندیشه و زبانش را با ذکر مشغول سازد .

۱۰- خوشا بحال کسی که سینه اش از کینه خالی بوده و دلش از غش و ناصافی و نفاق سالم باشد .

۱۱- خوشا بحال کسی که دلش بسردی یقین و خنکی آن مباشر شده باشد (یعنی در دل شکی وجود نداشته باشد) .

۱۲- دلهایتان را از چرک گناهان پاکیزه سازید ، تا حسنات شما چند برابر شود .

ص ۱۱۹۷

۱۳- عظم الجسد و طولہ لا ینفع إذا کان القلب خاویا ۶۳۰۹ .

۱۴- فاسمعوا أیها النَّاس و عوا ، و أحضروا آذان قلوبکم تفهموا ۶۵۸۸ .

۱۵- فالصَّوره صوره إنسان ، و القلب قلب حیوان ۶۵۹۵ .

۱۶- قلب الأحمق فی فیه ، و لسان العاقل فی قلبه ۶۷۷۴ .

۱۷- قلب الأحمق وراء لسانه ، و لسان العاقل وراء قلبه ۶۷۷۵ .

۱۸- قلوب العباد الطَّاهره مواضع نظر الله سبحانه فمن طهَّر قلبه نظر إليه ۶۷۷۷ .

۱۹- للقلوب خواطر سوء ، و العقول تزجر عنها ۷۳۴۰ . ۱۳- بزرگی جسد و درازی آن

نفعی نبخشد زمانی که دل (از عقل و شعور و ترس از خدا و از معارف) خالی باشد .

۱۴- (آن بزرگوار در آخر خطبه ۲۲۹ نهج البلاغه که در ذکر ملاحم است می فرماید) آی مردم بشنوید و حفظ کنید ، و گوشهای دلهایتان را حاضر نمائید تا این که بفهمید .

۱۵- (گویا حضرت در مذمت روحانی نماها فرموده) پس صورت صورت انسانی ، و دل دل حیوانی خواهد بود .

۱۶- دل کم عقل در دهان او ، و زبان عاقل در دلش می باشد (یعنی احمق اول حرف می زند آن گاه فکر می کند ولی عاقل اول فکر می کند بعد حرف می زند) .

۱۷- دل احمق در عقب زبان یا پیشرو آنست ، و زبان عاقل در عقب دل او خواهد بود .

۱۸- دلهای بندگان پاک جایگاه نظر خدای سبحان است ، پس کسی که دلش را پاک سازد بسوی او نظر کند (و در آن انوار هدایت و علوم و معارف بتابد) .

۱۹- برای دلها خاطره های بدی است (پیوسته خیال های فاسد در آن راه پیدا می کند) و عقلها از آنها جلوگیری می کند .

ص ۱۱۹۸

۲۰- لیخشع لله سبحانه قلبك ، فمن خشع قلبه خشعت جميع جوارحه ۷۳۶۹ .

۲۱- (۱) لقد علق بنيات هذا الإنسان بضعه هي أعجب ما فيه و ذلك القلب ، و له مواد من الحكمة و أضرار من خلافها (۲) فإن سرح له الرجاء أذله الطمع ، و إن هاج به الطمع أهلکه الحرص (۳) و إن ملكه اليأس قتله الأسف ، (۴) و إن

عرض له الغضب إشتد به الغيظ (٥) و إن أسعده الرضا نسي التحفظ (٦) ، و إن غاله الخوف شغله الحذر (٧) ، و إن اتسع له الأمان استلبته الغزه (٨) و إن أصابته مصيبه فضحه الجزع (٩) ، و إن أفاد مالا أطغاه ٢٠- باید برای خدای سبحان دلت فروتنی کند ، پس کسی که دلش خشوع نمود تمام اعضائش خاشع خواهد گردید .

٢١- (١) همانا در حقیقت در رگ دل این انسان پاره ای (گوشت) آویخته شده که آن عجیب ترین چیز است در او ، و آن قلب (دل) است ، و از برای آن ماده هائی است از حکمت (که منشاء فضائل انسانی است) و اضدادی است بر خلاف آن (که منشاء اخلاق ناپسند خواهند بود) (٢) پس اگر آنرا امید (بغیر خدا) عارض گردد طمع خوارش گرداند ، و اگر طمع آنرا بجوش آرد و بر انگیزاند حرص آن را هلاک کند (٣) و اگر نومییدی آن را مالک گردد (بگونه ای که امید عفو خدا را نداشته باشد) اسف و تأسف خوردن آنرا بکشد (٤) و اگر بر آن غضب عارض گردد خشم آن شدید گردد (که اراده انتقام داشته باشد) (٥) و اگر خوشنودی (بدنیا و تبعات آن) آن را مساعد گردد تحفظ و نگهداری (از خفت و ذلت) را فراموش نماید (٦) و اگر بر آن ترس (از غیر خدا

(غلبه کند یا آنرا ترس فرا گیرد دوری (از کار و از اقدام به امری) آنرا مشغول سازد (۷) و اگر ایمنی برای آن وسیع گردد (پیوسته خود را در امن ببیند) غفلت آنرا بر بیاورد (دیگر به حفظ نگهداری خود نپردازد) (۸) و اگر مصیبتی به آن برسد بی تابی و بی قراری آن را رسوا کند (۹) و اگر مالی را کسب کند توانگری آن را به طغیان

ص ۱۱۹۹

الغنی (۱۰) ، و إن عَضَّتْه الفاقه شغلته البلاء (۱۱) ، و إن جهده الجوع قعد به الضعف (۱۲) و إن أفرط به الشبع كَطَّته البطنه (۱۳) ، فكلّ تقصير به مضرّ ، و كلّ إفراط له مفسد ۷۴۰۲ .

۲۲- من مات قلبه دخل النار ۸۳۰۲ .

۲۳- من سكن قلبه العلم بالله سكنه الغنى عن خلق الله ۸۸۹۶ . آورد (۱۰) و اگر فقر و فاقه آن را بگذرد بلا- و سختی او را مشغول سازد (دیگر به امر معاش خود نپردازد) (۱۱) و اگر گرسنگی آن را به زحمت اندازد ناتوانی آن را بنشانند (۱۲) و اگر سیری آن از حد بگذرد پری و امتلاء شکم آن را به تعب اندازد (۱۳) پس هر تقصیری (و تفریطی) نسبت به آن ضرر رساننده ، و هر افراطی آن را فاسد کننده خواهد بود .

(علامه بزرگوار خوانساری تمام فرازها را مقابل هم انداخته و آنها را افراط و تفریط بحساب آورده و حد وسط

میان آنها را حکمت بیان داشته ، و فرموده تنها جمله ای که نقطه مقابل ندارد ، جمله (۸) می باشد و نسبت به ابن ابی الحدید اعتراض دارد که ایشان گفته هر کدام از این فرازها مطلب مستقلی خواهد بود نظری در آنها به ضد و نقیض نیست ، علامه مزبور فراز اول را افراط در امید به مرتبه ای که به غیر خدا نیز امیدوار است که منشاء طمع و حرص خواهد بود دانسته و فرموده در فراز سوم تفریط در آنست که یأس از رحمت خدا باشد و حکمت میانه آنهاست ، و فراز چهارم افراط ، و پنجم تفریط یعنی خشم و رضا مندی ، و فراز ششم غلبه ترس ، و فراز هفتم ایمنی و فراز نهم افراط در توانگری ، و فراز دهم تفریط در وقت درویشی ، و فراز یازدهم ناتوانی در حال گرسنگی ، و در فراز دوازدهم ثقل و سنگینی است در حال سیری ، و فراز هشتم بدون ضد خواهد بود و امکان دارد که از زبان راوی سقط شده باشد) .

۲۲- هر که دلش مرده باشد داخل آتش (جهنم) گردد .

۲۳- هر که علم به خدا (به این که اوست که به تنهایی در جهان وجود مؤثر است

ص ۱۲۰۰

۲۴- وقر قلب لم یکن له أذن واعیه ۱۰۱۰۶ .

۲۵- لا یصدر عن القلب السّلیم إلّا المعنی المستقیم ۱۰۸۷۴ .

۲۶- لا خیر فی قلب لا یخضع ، و عین لا تدمع ، و علم لا ینفع ۱۰۹۱۳ .

۲۷- إنّ للقلوب خواطر سوء ، و العقول تزجر منها ۳۴۳۳ .

۲۸- إنّ هذه القلوب

أوعيه ، فخيرها أوعاها للخير ٣٤٤٩ .

٢٩- إِنَّ هَذِهِ الْقُلُوبَ تَمَلُّ كَمَا تَمَلُّ الْأَبْدَانُ ، فَابْتَغُوا لَهَا طَرَائِفَ الْحِكْمِ ٣٥٤٩ .

٣٠- إِنَّ لِلْقُلُوبِ شَهْوَةً وَكِرَاهَةً ، وَإِقْبَالَاً وَإِدْبَاراً ، فَاتَّبِعُوا مِنْ إِقْبَالِهَا ، وَتَأْوُوا مِنْ إِدْبَارِهَا ، فَابْتَغُوا لَهَا طَرَائِفَ الْحِكْمِ ٣٥٤٩ .
بی نیازی از خلق خدا در آن جای گیرد .

٢٤- كَرَّ غَشْتُهُ (يَا كَرْبَاد) دَلِيٌّ كَمَا دَلِيٌّ كَرَّ غَشْتُهُ نَظِيرُهُ لَيْسَ بِأَيِّ شَيْءٍ .

٢٥- از قلب سلیم (و از دل سالم) صادر نخواهد گردید مگر معنای مستقیم (و کار راست و درست) .

٢٦- نیست خیری در دلی که فروتنی (در برابر حضرت حق) نکند ، و چشمی که اشک نریزد ، و علمی که نفع ندهد .

٢٧- براستی برای دلها اندیشه ها و خواهش های بدی است که عقل ها از آنها جلوگیری می نمایند (پس باید اطاعت عقل را نمود) .

٢٨- براستی که این دلها ظرفهائی هستند ، پس بهترین آنها نگهدارنده ترین (یا جمع کننده ترین آنهاست علوم و معارف و نیت های) خیر را .

٢٩- براستی که این دلها ملول می شوند چنانکه بدنها ملول خواهند شد ، پس برای آنها تازه های حکمت ها (و حقایق و معارف تازه) را طلب نمائید (زیرا نفس و دل با شنیدن و درک معارف شنیدنی از خستگی و ملال بیرون آیند) .

٣٠- براستی که برای دلها خواهش و کراهت و اقبال و ادباری است پس در وقت

ص ١٢٠١

و شهوتها ، فَإِنَّ الْقَلْبَ إِذَا أَكْرَهَ عَمِي ٣٦٣١ .

٣١- الْقَلْبُ يَنْبُوعُ الْحِكْمَةِ ، وَالْأُذُنُ مَغِيضُهَا ٢٠٤٦ .

٣٢- أَحَى قَلْبِكَ بِالْمَوْعِظَةِ ، وَ أَمْتَهُ بِالزَّهَادَةِ

، و قوه بالیقین ، و ذلله بذکر الموت ، و قرره بالفناء ، و بصره فجائع الدنیا ۲۳۹۱ .

۳۳- ألا و إنّ من البلاء الفاقه ، و أشدّ من الفاقه مرض البدن ، و أشدّ من مرض البدن مرض القلب ۲۷۷۵ .

۳۴- أين القلوب التي وهبت لله و عوقدت على طاعة الله ۲۸۲۱ .

۳۵- أشدّ القلوب غلا قلب الحقود ۲۹۳۲ .

۳۶- أفضل القلوب قلب حشی بالفهم ۳۰۷۸ . اقبال و خواهش آنها متوجه آنها شوید ، زیرا که قلب هر گاه اکراه شود و عمل جبری از او خواهند کور گردد .

۳۱- دل چشمه حکمت ، و گوش محل فرو رفتن آنست (یعنی حکمت از دل می جوشد و در گوشها فرو می رود) .

۳۲- دل خود را به پند و موعظه زنده دار ، و آن را به بی رغبتی نسبت به دنیا بمیران ، و آن را با یقین قوی کن ، و با یاد مرگ رام گردان ، و به فانی شدن آرام نموده ، و به مصیبت های دنیا بینا گردان .

۳۳- آگاه باشید علی التحقیق از جمله بلاء است بی چیزی ، و از بی چیزی سخت بیماری بدن بوده ، و سخت تر از بیماری بدن بیماری قلب است .

۳۴- کجاست آن دلهایی که از برای خدا بخشیده شده ، پیوسته در طاعت خدا بوده ، و بسته شده اند بر اطاعت پروردگار ۳۵- سخت ترین دلها بحسب ناصافی (و یا شدت تشنگی و سوزش) دل کینه توز است .

۳۶- افزوتترین دلها دلی است که از فهم و دریافت پر شده باشد .

ص ۱۲۰۲

۳۷- إنّ للقلوب إقبالا و إدبارا ، فإذا أقبلت فاحملوها علی

التَّوَّافِلُ ، و إذا أدبرت فاقترضوا بها على الفرائض ٣٦٣٣ .

٣٨- القلب خازن اللسان ٢٦١ .

٣٩- القلب مصحف الفكر ١٠٨٧ .

٤٠- القلوب أقفال مفاتها السؤال ١٤٢٦ .

٤١- إنما قلب الحدث كالأرض الخالية ، مهما ألقى فيها من كل شيء قبلته ٣٩٠١ .

٤٢- قلوب الرجال وحشيّة ، فمن تألفها أقبلت إليه ٦٧٧٦ . ٣٧- براستی که برای دلها اقبال و ادباری است (یعنی حالات دلها مختلف است ، گاهی مشتاق فکر و تأمل و عبادت و کارهای خیر است ، و احیانا غیر مشتاق بلکه پشت کرده کسل و ملول خواهند بود) پس هر گاه اقبال داشتند آنها را بر نوافل و عبادات مستحبی وادارید ، و چون پشت کردند بر واجب ها و تکالیفی که از آن چاره ای نمی باشد اقتصار نمائید (که در نتیجه چنانکه گذشت اگر اکراه شوند ، دل ها کور خواهند گردید) .

٣٨- دل خزانه دار زبان است ، هر چه در دل باشد زبان گویای آن شود .

٣٩- دل دفتر خاطرات فکر است (یعنی هر چه در فکر گذرد در دل نوشته شود) .

٤٠- دلها قفلهايند که کلیدهای آن پرسیدن است (محتمل است مقصود از دلها هم دلهاى سائل ها باشد ، و هم دل کسی که از او سؤال شود ، یعنی تا سؤال پیش نیاید نه از دل دیگری می توان استفاده کرد ، و نه دل انسان از دانش پر می شود ، پس راه آن پرسش خواهد بود) .

٤١- جز این نیست که دل جوان مانند زمین خالی (از درخت و زرع و شوره) است هر چه در آن از هر چیزی (

از علوم و معارف (القاء شود آن را می پذیرد .

۴۲- دل‌های مردان وحشی هستند ، پس کسی که الفت دهد آنها را رو می آورند

ص ۱۲۰۳

القلیل

۱- قلیل یدوم خیر من کثیر ینقطع ۶۷۲۸ .

۲- التَّقْلِلُ وَ لَا التَّدَلُّلُ ۳۶۲ .

أقل شیء

۱- أقلّ شیء الصّدق و الأمانة ۳۱۶۸ .

القله

۱- من قلّ ذلّ ۷۶۵۶ .

القنوت

۱- طول القنوت و السجود ینجی من عذاب النار ۶۰۰۵ . بسوی او .

کم و بسیار ۱- کمی که دائمی باشد بهتر از بسیاری است که بریده شود (چه در عبادت باشد و یا در احسان و انفاقات و یا در تحصیل علم و امثال آن) .

۲- کم شدن آری ، و خوارشدن هرگز کمترین چیز ۱- کمترین چیز (در میان مردم) راستی و امانت است .

کم بودن ۱- کسی که کم باشد (چه از نظر علم و عمل و یا یار و انصار) خوار گردد .

قنوت ۱- طولانی کردن قنوت و سجود (آدمی را) از عذاب آتش رستگار می سازد .

ص ۱۲۰۴

القنوط و القانط

۱- عجبت لمن یقنط و معه النّجاه و هو الاستغفار ۶۲۵۸ .

۲- قتل القنوط صاحبه ۶۷۳۱ .

۳- کلّ قانط آئس ۶۸۴۲ .

القانع ، و القناعه

۱- القانع ناج من آفات المطامع ۱۷۷۰ .

۲- اقنع تعرّ ۲۲۶۰ .

۳- اقنع بما أوتيته ، تكن مكفيا ۲۳۳۳ .

۴- اقنعوا بالقليل من دنياكم لسلامه دينكم ، فإنّ المؤمن البلغه اليسيره نا امیدی ۱- من عجب دارم از کسی که نومید می شود در صورتی که با اوست رستگاری که همان استغفار خواهد بود .

۲- نومیدی (از درگاه خدا و رحمت او) صاحب خود را کشته است .

۳- هر نومید شونده ای (از رحمت خدا) مأیوس است .

قناعت و قناعتگر ۱- قناعت کننده از آفتهای طمعها رستگار است .

۲- قانع باش تا عزّت یابی .

۳- به آنچه داده می شوی ، قانع باش تا کفایت شده باشی .

۴- به اندکی از دنیایان برای سلامتی خود قناعت نمائید ، زیرا که مؤمن او را اندک قوتی از دنیا قانع می سازد .

ص ۱۲۰۵

من الدّنيا تقنعه ۲۵۴۹ .

۵- أغنى النَّاس القانع ۲۸۶۳ .

۶- العبد حرّ ما قنع ، الحرّ عبد ما طمع ۴۱۳ .

۷- القناعه عنوان (عون) الفاقه ۵۵۶ .

۸- القناعه أبقى عزّ ۶۱۹ .

۹- المستريح من النَّاس القانع ۶۲۴ .

۱۰- القناعه علامه الأتقیاء ۶۲۷ .

۱۱- القناعه أهناً عیش ۹۳۳ .

۱۲- القناعه عزّ و غناء ۶۹۰ .

۱۳- القناعه سیف لا ینبو ۹۴۷ .

۱۴- القناعه رأس الغنی ۱۱۰۶ . ۵- بی نیازترین مردم کسی است که قناعت کند .

۶- بنده آزاد است مادامی که قناعت کند ، و آزاد بنده است هنگامی که طمع کار باشد .

۷- قناعت نشانه یا مددکار پریشانی است .

۸- قناعت

پاینده ترین عزّت است .

۹- بی رنج از مردم ، شخص قانع خواهد بود .

۱۰- قناعت نشانه پرهیزکاران است .

۱۱- قناعت گواراترین زندگانی است .

۱۲- قناعت عزّت و توانگری است (یعنی سبب آن خواهد گردید) .

۱۳- قناعت شمشیربست که کند نمی شود (یعنی همه آرزوها و طمع ها و رنج ها را قطع خواهد کرد ، چنانکه شمشیر چیزی را می برد) .

۱۴- قناعت رأس توانگری است (یعنی سرمایه آن خواهد بود) .

ص ۱۲۰۶

۱۵- القناعه تؤدّی إلى العزّ ۱۱۲۳ .

۱۶- القناعه و الطّاعه توجبان الغنی و العزّه ۱۳۶۸ .

۱۷- القناعه عفاف ۱۵۸ .

۱۸- القناعه نعمه ۱۶۴ .

۱۹- القناعه عزّ ۶۶ .

۲۰- القانع غنیّ ، و إن جاع و عری ۱۴۰۵ .

۲۱- لا قناعه مع شره ۱۰۵۲۵ .

۲۲- إن تقنع تعزّ ۳۷۵۶ .

۲۳- إنّکم إلى القناعه بیسیر الرّزق أحوج منکم إلى اکتساب الحرص فی الطّلب ۳۸۳۶ . ۱۵- قناعت (آدمی را) بسوی عزّت می کشاند .

۱۶- قناعت و فرمانبرداری حضرت حق موجب توانگری و عزّت خواهند بود .

۱۷- قناعت پارسائی است (چون دیگر بدنبال حرام نرود و به اندک اکتفا کند) .

۱۸- قناعت نعمتی است (چون انسان از تعب و رنج ها راحت خواهد بود) .

۱۹- قناعت عزّت است (زیرا وقتی چشم پوشی از مردم شود آدمی عزیز و محترم خواهد بود) .

۲۰- قناعتگر توانگر است هر چند گرسنه و عریان باشد (زیرا تهیدستی که شکیباست خود را غنی جلوه می دهد و دست گدائی بسوی کسی دراز نمی کند) .

۲۱- هیچ قناعتی با غلبه حرص نیست .

۲۲- اگر قناعت کنی عزیز خواهی شد .

۲۳- براستی که شما

به قناعت به رزق کم محتاج ترید ، تا کسب کردن حرص در طلب (چون قناعت زحمت را بر می دارد ، و حرص زحمت آور است) .

ص ۱۲۰۷

۲۴- إِنْكُمْ إِنْ قَنَعْتُمْ حَزْمَ الْغِنَاءِ وَ حَقَّتْ عَلَيْكُمْ مَوْنُ الدُّنْيَا ۳۸۴۷ .

۲۵- إِذَا حَرَمْتَ فَاقْنَعِ ۴۰۰۳ .

۲۶- إِذَا طَلَبْتَ الْغِنَى فَاطْلُبْهُ بِالْقَنَاعَةِ ۴۰۵۷ .

۲۷- بِالْقَنَاعَةِ يَكُونُ الْعِزُّ ۴۲۴۴ .

۲۸- ثَمَرُهُ الْقَنَاعَةُ الْغِنَاءُ ۴۵۹۹ .

۲۹- ثَمَرُهُ الْقَنَاعَةُ الْإِجْمَالُ فِي الْمَكْتَسَبِ وَالْعِزُّ فِي الْغِنَى ۴۶۳۴ .

۳۰- ثَمَرُهُ الْقَنَاعَةُ الْعِزُّ ۴۶۴۶ ۳۱- حَسَنُ الْقَنَاعَةِ مِنَ الْعَفَافِ ۴۸۴۴ ۳۲- حَسْبُكَ مِنَ الْقَنَاعَةِ غَنَاكَ بِمَا قَسَمَ لَكَ اللَّهُ سُبْحَانَهُ ۴۸۹۶ .

۳۳- حَفِظْ مَا فِي يَدِكَ خَيْرَ لَكَ مِنْ طَلَبِ مَا فِي يَدِ غَيْرِكَ ۴۹۲۵ . ۲۴- بَرَأْسِي كَمَا شِئْتُمْ قَنَاعَتِي كُنْتُمْ ، تَوَانُغِي رَاجِعٌ كَرْدَةٌ ، وَ بَرِئْتُكُمْ مِنْ دُنْيَا سَبِكِ كَرْدَةٌ .

۲۵- هَرِّ گَاهِ مَحْرُومٍ مِنْ رُزْقِ بَاشِي بِسِ قَنَاعَتِي كُنْ .

۲۶- هَرِّ گَاهِ طَالِبِ تَوَانُغِي بَاشِي بِسِ آن رَا بُو سِيْلَهُ قَنَاعَتِي بَدَسْتِ آوَرِ .

۲۷- بُو سِيْلَهُ قَنَاعَتِي عِزَّتِي وَ اِرْجَمَنْدِي بَدَسْتِ آيِدِ .

۲۸- ثَمَرُهُ وَ مِيوَهُ قَنَاعَتِي وَ تَوَانُغِي اسْتِ .

۲۹- ثَمَرُهُ وَ مِيوَهُ قَنَاعَتِي اِعْتِدَالِ دَرِ كَسْبِ (كَهْ دَرِ آن اِفْرَاطِ وَ تَفْرِيطِ نَبَاشِدِ) وَ نَاخُوشِ دَاشْتَنِ طَلَبِ وَ سْؤَالِ اَزِ مَرْدَمِ اسْتِ .

۳۰- ثَمَرُهُ قَنَاعَتِي عِزَّتِي (نَزْدِ خُدا وَ خَلْقِ) اسْتِ .

۳۱- نِيكُوئِي قَنَاعَتِي اَزِ پَاكْدَامِنِي اسْتِ .

۳۲- اَزِ قَنَاعَتِي تُو رَا بَسِ بُوْدَه كَهْ بَهْ اَنْجَه خُداوَنْدِ سُبْحَانَ قَسْمَتِ تُو نَمُوْدَه اسْتِ بِي نِيَازِ گَرْدِي ، وَ بَهْ اَن اِكْتِفَا نَمَائِي .

۳۳- حفظ کردن آنچه در دست داری برای تواز طلب کردن آنچه در دست غیر

ص ۱۲۰۸

۳۴- طوبی

لمن تجلب بالقنوع ، و تجنب الإسراف ۵۹۵۶ .

۳۵- طوبى لمن خاف العقاب ، و عمل للحساب ، و صاحب العفاف ، و قنع بالكفاف ، و رضى عن الله سبحانه ۵۹۷۷ .

۳۶- عليك بالقنوع فلا شىء أدفع للفاقه منه ۶۰۹۵ .

۳۷- على قدر العفّه تكون القناعه ۶۱۷۹ .

۳۸- فى القناعه الغناء ۶۴۶۸ .

۳۹- قد عزّ من قنع ۶۶۶۵ .

۴۰- قرن القنوع بالغناء ۶۷۱۸ .

۴۱- كلّ قانع عفيف ۶۸۸۳ . تست بهتر خواهد بود (یعنی قناعت را پیشه خود ساز تا محتاج دیگران نشوی) .

۳۴- خوشا بحال کسی که خوشنودی به قسمت و نصیب را پیراهن خود کرده و از اسراف دوری گزیند .

۳۵- خوشا بحال کسی که از عقاب آخرت بلکه دنیا ترسیده ، و برای روز حساب عمل نموده ، و با پاکدامنی همراه گشته ، و به کفاف (روزی به اندازه که محتاج به دیگری نباشد) قانع شده ، و از خدای سبحان خوشنود باشد .

۳۶- بر تو باد بخشنود بودن به نصیب و قسمت ، زیرا که هیچ چیزی بیچارگی را دفع کننده تر از آن نیست .

۳۷- به اندازه پارسائی و پاکدامنی قناعت می باشد .

۳۸- در قناعت توانگری است .

۳۹- در حقیقت عزیز و گرامی شد کسی که قناعت کرده است .

۴۰- با راضی شدن به نصیب توانگری همراه است .

۴۱- هر قناعت کننده ای پارساست .

ص ۱۲۰۹

۴۲- كفى بالقناعه ملكا ۷۰۱۳ .

۴۳- کن قنعا تکن غتیا ۷۱۳۱ .

٤٤- لن توجد القناعه حتّى يفقد الحرص ٧٤٢٤.

٤٥- لم يتحلّ بالقناعه من لم يكتف بيسير ما وجد ٧٥٥١.

٤٦- من قنع غنى ٧٦٨٣.

٤٧- من قنع شبع ٧٧٠٤.

-٤٨

من تقنع قنع ۷۷۰۵ .

۴۹- من قنع لم یغتم ۷۷۷۱ .

۵۰- من قنع حسنت عبادته ۷۷۹۵ .

۵۱- من قنع قلّ طمعه ۷۹۷۴ .

۵۲- من قنع بقسم الله استغنی ۸۰۶۴ . ۴۲- برای قناعت کفایت می کند پادشاهی (یا مالک بودن) .

۴۳- قناعت کننده باش تا توانگر گردی .

۴۴- هرگز قناعت دریافت نشود (و بدست نیاید) تا آنکه حرص نایاب گردد .

۴۵- به قناعت زیور نیافته کسی که به اندک آنچه یافته اکتفا نکرده باشد .

۴۶- کسی که قناعت نماید توانگر گردد (هم از نظر مادی و هم از نظر معنوی که توانگر حقیقی آنست که محتاج مردم نباشد) .

۴۷- کسی که قناعت کرد سیر گردد .

۴۸- کسی که خود را به قناعت وادارد قانع شود .

۴۹- هر که قناعت کند غمناک نگردد .

۵۰- هر که قناعت کند عبادتش نیکو گردد .

۵۱- هر که قناعت کند طمعش کم باشد .

۵۲- هر که به قسمت خدا قناعت کند بی نیاز گردد .

ص ۱۲۱۰

۵۳- من لم یقنع بما قدر له تعنی ۸۰۶۵ .

۵۴- من عدم القناعه لم یغنه المال ۸۱۱۰ .

۵۵- من عدته القناعه لم یغنه المال ۸۱۲۳ .

۵۶- من قنع برزق الله استغنى عن الخلق ۸۴۳۴.

۵۷- من وهبت له القناعه صانته ۸۴۳۵.

۵۸- من قنعت نفسه عزّ معسرا ۸۴۳۹.

۵۹- من قنع كفى مذلّه الطّلب ۸۴۵۱.

۶۰- من لزم القناعه زال فقره ۸۴۶۱.

۶۱- من رغب في نعيم الآخره قنع بيسير الدّنيا ۸۵۰۷. ۵۳- هر که به آنچه برای او مقدر شده قناعت ننماید رنج برد.

۵۴- هر که نیابد قناعت را (یعنی قناعت نکند) مال او را توانگر

نخواهد ساخت .

۵۵- هر که از او قناعت تجاوز کند مال او را توانگر نسازد (بنظر می رسد این روایت همان روایت قبلی است لفظ «عدم» به «عدته» تبدیل گشته است) .

۵۶- هر که به روزی خدا قناعت کند از خلق بی نیاز گردد .

۵۷- هر که قناعت به او بخشیده شود قناعت او را (از نیازمندیها و ریختن آبرو) حفظ کند .

۵۸- هر که نفس او قانع باشد ، در حالی که محتاج است عزیز خواهد بود .

۵۹- هر که قناعت کند از خواری طلب (از مردم) کفایت شود .

۶۰- هر که ملازم قناعت باشد (و از آن جدا نشود) فقر و بیچارگی آن زائل گردد .

۶۱- هر که در نعمت آخرت راغب باشد به اندک دنیا قانع خواهد بود .

ص ۱۲۱۱

۶۲- من قنع بقسم الله استغنى عن الخلق ۸۵۵۷ .

۶۳- من اكتفى باليسير استغنى عن الكثير ۸۸۴۴ .

۶۴- من أكرم الخلق التحلى بالقناعة ۹۳۵۹ .

۶۵- من شرف الهمة لزوم القناعة ۹۴۳۵ .

۶۶- ما أحسن بالإنسان أن يقنع بالقليل و يوجد بالجزيل ۹۶۶۰ .

۶۷- نعم الحظ القناعة ۹۸۸۷ .

۶۸- نعم الخليقة القناعة ۹۹۴۱ .

۶۹- نال العز من رزق القناعة ۹۹۹۱ .

۷۰- لا كنز كالقناعة ۱۰۴۵۷ .

۷۱- القناعة أفضل الغنائين ۱۶۷۷ .

۷۲- القناعه أفضل العفتین ۱۶۸۵ . ۶۲- هر که به قسمت و نصیب الهی قانع باشد از خلق بی نیاز خواهد گردید .

۶۳- هر که به اندک (از دنیا) اکتفا نماید از بسیار بی نیاز خواهد گردید .

۶۴- از گرامی ترین خصلت است زیور یافتن به قناعت .

۶۵- از بلندی همت است ملازم بودن قناعت (و از آن جدا

نشدن) .

۶۶- چه نیکوست که انسان به اندک قناعت کرده ، و به بسیار بخشش نماید .

۶۷- خوب بهره ایست قناعت کردن .

۶۸- خوب خصلت و خوئی است قناعت .

۶۹- به عزت رسیده کسی که قناعت روزی او شده است .

۷۰- هیچ گنجی مانند قناعت نیست .

۷۱- قناعت افزونترین دو توانگری است (یکی توانگری بسبب مال و دیگر بوسیله قناعت) .

۷۲- قناعت بالاترین دو پاکدامنی است (پاکدامنی از حرام و پاکدامنی از

ص ۱۲۱۲

۷۳- أَلَا وِإِنَّ الْقِنَاعَةَ ، وَغَلْبَةَ الشَّهْوَةِ مِنْ أَكْبَرِ الْعَفَافِ ۲۷۶۰ .

۷۴- أَعُونَ شَيْءٌ عَلَى صِلَاحِ النَّفْسِ الْقِنَاعَةَ ۳۱۹۱ .

۷۵- إِنَّ فِي الْقِنُوعِ لَغِنَاءً ۳۳۷۷ .

۷۶- الْقِنَاعَةُ تَغْنِي ۲۲ .

۷۷- كَلَّ قَانِعٌ غَنِيًّا ۶۸۳۰ .

۷۸- مِنْ كَثْرَةِ قِنُوعِهِ ، قَلَّ خِضُوعُهُ ۹۱۲۶ .

۷۹- مِنْ قِنَعِ عَزٍّ وَاسْتِغْنَى ۹۱۲۸ .

۸۰- لَا أَعَزَّ مِنْ قَانِعٍ ۱۰۵۹۲ .

۸۱- الْقِنُوعُ عِنْوَانُ الرِّضَا ۷۵۹ .

۸۲- عَزَّ الْقِنُوعُ خَيْرٌ مِنْ ذَلِّ الْخِضُوعِ ۶۲۹۳ . اسراف و طمع) .

۷۳- آگاه باش ، براستی که قناعت ، و غلبه کردن بر شهوت از بزرگترین پارسائی است .

۷۴- یاری کننده تر چیز بر اصلاح نفس قناعت کردن است .

۷۵- برآستی که در قناعت هر آینه توانگری است .

۷۶- قناعت توانگر می سازد .

۷۷- هر قناعت کننده ای توانگر است .

۷۸- هر که رضایت او به بهره و نصیب بسیار باشد ، فروتنیش (در برابر مردم) کم خواهد بود .

۷۹- هر که قناعت کند ، عزیز و بی نیاز گردد .

۸۰- نیست عزیزتر از قناعت کننده .

۸۱- خوشنود بودن به نصیب و قسمت دلیل رضا و خوشنودی به تقدیر الهی است .

۸۲- عزّت خوشنودی به نصیب بهتر از

خواری خضوع است (در برابر مردم) .

ص ۱۲۱۳

۸۳- لا غنی کالقنوع ۱۰۵۰۷ .

القنیه و المقتنیات

۱- القنیه أحزان ۱۰۲ .

۲- القنیه سلب ۲۴۲ .

۳- القنیه (الفتنة) تجلب الحزن ۳۷۱ .

۴- القنیه ینبوع الأحزان ۳۹۵ .

۵- القنیه نهب الأحداث ۴۵۰ .

۶- إطراح الکلف أشرف قنیه ۱۲۰۹ .

۷- بقدر القنیه یتضاعف الحزن و الغموم ۴۲۷۸ .

۸- ثمره المقتنیات الحزن ۴۵۹۲ . ۸۳- هیچ توانگری مانند خوشنودی به بهره نیست .

۱- بدست آمده از مال ۱- بدست آمده از مال اندوههاست .

۲- مالی که بدست آمده یا نگه داشته شود رباینده (قرار و آرام) است .

۳- آنچه که کسب شده (و یا نگه داشته شود) حزن و اندوه را می کشاند .

۴- مال کسب شده و نگه داشته شده چشمه اندوههاست .

۵- مال کسب شده و ذخیره گشته غارت حوادث است .

۶- مشقت ها را کنار ریختن برترین مال اندوخته شده است .

۷- به اندازه اندوختن و ذخیره اندوه و غمها افزون می شود .

۸- میوه اموال کسب شده و ذخیره اندوه است (یعنی هیچ ثمره ای ندارد جز اندوه نگهداری و طریقه مصرف آن و سپس جا

گذاشتن آن برای دیگران) .

ص ۱۲۱۴

القول و الكلام

- ۱- الكلام بين خلّتي سوء : هما الإكثار ، و الإقلال ، فالإكثار هذر ، و الإقلال عيّ و حصر ۱۸۵۴ .
- ۲- الإكثار يزلّ الحكيم ، و يملّ الحليم ، فلا تكثر فتضجر ، و لا تفرّط فتهن ۲۰۰۹ .
- ۳- الكلام فى وثاقك ما لم تتكلم به ، فإذا تكلمت صرت فى وثاقه ۲۰۶۲ .
- ۴- الكلام كالّدواء قليله ينفع ، و كثيره قاتل ۲۱۸۲ .
- ۵- أقلل الكلام ، تأمن الملام ۲۲۸۳ .
- ۶- أقلل كلامك ، تأمن ملاما ۲۳۳۷ . گفتار ۱- سخن

گفتن میان دو خوی بد است : که آنها پر گوئی ، و کم گوئی است ، پس پر گوئی بیهوده گوئی است ، و کم گوئی عاجز بودن و درمانده شدن است . (بلکه باید گفتن روی میزان باشد) .

۲- پر گوئی حکیم را لرزانده ، و بردبار را ملول می سازد ، پس بسیار مگو که دلگیر کنی ، و کوتاهی منما پس خوار شوی (رعایت حد وسط لازم است) .

۳- سخن در بند تست تا نگفته باشی آن را ، پس هر گاه که به سخن در آمدی تو در بند آنی (پس تا ممکن است نباید سخن گفت که از عهده آن بر آمدن بسی مشکل است) .

۴- سخن همچون دواء است اندکش سودمند ، و بسیارش کشنده است .

۵- سخن را کم کن ، تا از سرزنش ایمن گردی .

۶- کم کن سخن خود را ، تا از سرزنش ایمن باشی .

ص ۱۲۱۵

۷- إِيَّاكَ وَ مَسْتَهْجِنَ الْكَلَامِ ، فَإِنَّهُ يُوْغِرُ الْقُلُوبَ ۲۶۷۵ .

۸- إِيَّاكَ وَ كَثْرَةَ الْكَلَامِ ، فَإِنَّهُ يَكْثُرُ الزَّلُّلُ ، وَ يُورِثُ الْمَلْلَ ۲۶۸۰ .

۹- إِيَّاكَ وَ فَضُولَ الْكَلَامِ ، فَإِنَّهُ يَظْهَرُ مِنْ عِيُوبِكَ مَا بَطْنُ ، وَ يَحْرَّكَ عَلَيْكَ مِنْ أَعْدَائِكَ مَا سَكَنَ ۲۷۲۰ .

۱۰- إِيَّاكَ وَ مَا يَسْتَهْجِنُ مِنَ الْكَلَامِ ، فَإِنَّهُ يَحْبِسُ (يَحْبِسُ) عَلَيْكَ اللَّثَامَ ، وَ يَنْفَرُ عَنْكَ الْكِرَامَ ۲۷۲۲ .

۱۱- إِيَّاكَ وَ الْكَلَامَ فِيمَا لَا تَعْرِفُ طَرِيقَتَهُ ، وَ لَا تَعْلَمُ حَقِيقَتَهُ ، فَإِنَّ قَوْلَكَ يَدُلُّ عَلَى عَقْلِكَ ، وَ عِبَارَتُكَ تَنْبِيءٌ عَنْ مَعْرِفَتِكَ ، فَتَوْقٌ مِنْ طَوْلِ لِسَانِكَ مَا أَمْنَتَهُ ، وَ اخْتِصَارٌ مِنْ كَلَامِكَ

ما استحسنته ، فإنه بك أجمل و علی فضلک ۷- بر تو باد به دوری از سخنان زشت و مستهجن ، زیرا که آن دلها را از خشم می افروزد یا به کینه می آورد آن ها را .

۸- بر تو باد به دوری از بسیاری کلام و زیاد حرف زدن ، زیرا که آن لغزش را زیاد کرده ، و ملالت را بجا می گذارد .

۹- دوری نما از زیادتیهای کلام ، زیرا که آن از عیوب تو ظاهر می کند آنچه را که پنهان باشد ، و بر علیه تو از دشمنانی که آرمیده است تحریک می نماید (یعنی دشمن آرام بسبب زیادی کلام علیه تو بسیج شده زیانها بار آورند) .

۱۰- بر حذر باش از سخنی که مستهجن و زشت باشد ، زیرا که افراد پست مرتبه را دور تو جمع کرده ، و یا نگه می دارد ، و مردم گرانمایه و بلند مرتبه را از تو می رماند .

۱۱- از سخن گفتن در آنچه راه آن را نشناخته ، حقیقت آن را ندانی دوری نما ، زیرا که گفتارت راهنمای عقل تو ، و عبارتت خبرگذار معرفت تو می باشد ، پس از درازی زیانت در آنچه که از آن ایمنی نگه دار (و در بیش از آنچه از آن خاطر جمعی حرف مزین) ، و از سخنت آنچه را که آن را نیکو دانی اختصار کن ، که چنین کاری برای تو

ص ۱۲۱۶

أدلّ ۲۷۳۵ .

۱۲- لا ینفع قول بغير عمل ۱۰۷۹۸ .

۱۳- أصدق القول ما طابق الحقّ ۳۰۱۵ .

۱۴- أحسن المقال ما صدّقه الفعّال ۳۶۲۶ .

۱۵- أشبه النَّاسَ بِأَنْبِيَاءِ اللَّهِ أَقُولُهُمْ لِلْحَقِّ ، و

أصبرهم على العمل به ٣١٧٢ .

١٦- أقرب العباد إلى الله تعالى أقولهم للحقّ وإن كان عليه ، و أعملهم بالحقّ و إن كان فيه كرهه ٣٢٤٣ .

١٧- أقبح من العيّ الزيادة على المنطق عن موضع الحاجه ٣٢٤٤ .

١٨- أ صوب الزمى القول المصيب ٣٢٤٤ . زيباتر ، و بر فضل و برتری تو رهنماتر است .

١٢- سود نمی دهد گفتاری به غیر عمل .

١٣- راست ترین گفتار آنست که مطابق با حق باشد (کم و زیادی در آن نباشد) .

١٤- بهترین گفتار آنست که آنرا کردار تصدیق کند (یعنی به آن عمل شود نه گفتن باشد اما عمل نباشد) .

١٥- شبیه ترین مردم به پیمبران الهی حق گوترین آنها ، و شکیباترین آنهاست بر عمل نسبت به آن .

١٦- نزدیکترین بندگان به خدای تعالی حق گوینده ترین آنهاست هر چند که علیه او بوده ، و عمل کننده آنهاست بحق گر چه در آن ناخوشی او باشد .

١٧- زشت تر از ناتوانی از گفتار زیاده از قدر حاجت حرف زدن است .

١٨- درست ترین انداختن تیر سخن درست است .

ص ١٢١٧

١٩- أحسن الكلام ما زانه حسن النظام ، و فهمه الخاصّ و العامّ ٣٣٠٤ .

٢٠- أبلغ البلاغه ما سهل في الصّواب مجازه ، و حسن إيجازه ٣٣٠٧ .

٢١- أشرف الأقوال الصّدق ٣٣٢١ .

٢٢- أحسن الكلام ما لا تمجّه الآذان ، و لا يتعب فهمه الأفهام (الأذهان) ٣٣٧٧ .

٢٣- إن من العباده لين الكلام ، و إفشاء السلام ٣٤٢١ .

٢٤- إن فضل القول على الفعل لهجنه ، و إنّ فضل الفعل على القول لجمال و زينه ٣٥٥٧ . ١٩- بهترین سخن آنست که آن را

- نیکوئی نظام (یعنی حسن تألیف و ترکیب) زینت بخشیده ، و آن را با سواد و بی سواد بفهمد (یعنی مغلق و پیچیده نباشد) .
- ۲۰- رساترین بلاغت آنست که گذر کردن آن در معنای درست آسان بوده ، و موجز آوردن آن نیکو باشد (یعنی با این که مختصر است فهم آن هم آسان باشد) .
- ۲۱- شریفترین گفتارها سخن راست است .
- ۲۲- بهترین سخن آنست که گوشها آن را از ذهن نریخته ، و به تعب و زحمت نیندازد فهم آن اذهان و یا فهم ها را (یعنی سخن باید طوری باشد که قابل هضم بوده فهمش آسان باشد) .
- ۲۳- براستی که از جمله عبادت است نرمی سخن ، و پراکنده کردن و یا آشکار ساختن سلام .
- ۲۴- براستی که افزونی گفتار بر کردار هر آینه قباحت و زشتی است ، و در حقیقت برتری کردار بر گفتار هر آینه زیبایی و زینت است .
- ص ۱۲۱۸
- ۲۵- سنّه اللّٰم قبح الکلام ۵۵۵۱ .
- ۲۶- سامع هجر القول شریک القائل ۵۵۸۱ .
- ۲۷- سوء المنطق یزری بالبهاء و المروّه ۵۶۲۱ .
- ۲۸- سوء المنطق یزری بالقدر ، و یفسد الأخوّه ۵۶۲۲ .
- ۲۹- شرّ القول ما نقض بعضه بعضا ۵۷۰۳ .
- ۳۰- شرّ الروایات (الرّویا) أكثرها إفکا ۵۷۱۹ .
- ۳۱- عجبت لمن یتکلم بما لا ینفعه فی دنیاہ ، و لا یکتب له أجره فی آخره ۶۲۸۳ .
- ۳۲- دع القول فیما لا- تعرف ، و الخطاب فیما لم تکلف ، و أمسک علی طریق إذا خفت ضلالته ۵۱۳۸ . ۲۵- طریقہ لثیمان زشتی کلام است (پیوسته به دیگران سخن زشت گویند) .
- ۲۶- شنونده

سخن زشت شریک گوینده است (مگر آنکه از آن نهی نماید) .

۲۷- بدی گفتار و بد زبانی ارزش و مرّوت را عیناک سازد .

۲۸- بدی گفتار قدر و بهاء را عیناک ساخته ، و برادری را فاسد می نماید .

۲۹- بدترین گفتار آنست که بعضی آن بعضی دیگر را نقض کند (یعنی یک روز حرفی بزند و روز دیگر بر خلاف آن گوید) .

۳۰- بدترین حکایت ها و نقلها (یا بدترین خوابها) آنست که دروغ آن بیشتر باشد .

۳۱- عجب دارم از کسی که به چیزی سخن گوید که در دنیایش او را سودی نبخشیده و مزد آن در آخرت برایش نوشته نشود .

۳۲- واگذار سخن گفتن را در آنچه نمی دانی ، و خطاب را در آنچه به آن تکلیف نشده ای ، و باز ایست از راهی که از گمراهی آن بترسی .

ص ۱۲۱۹

۳۳- ربّ کلام کلام ۵۲۷۲ .

۳۴- ربّ کلام کالحسام ۵۲۷۳ .

۳۵- ربّ کلمه سلبت نعمه ۵۲۸۲ .

۳۶- ربّ حرف جلب حتفا ۵۲۸۶ .

۳۷- ربّ قول أشدّ من صول ۵۲۹۲ .

۳۸- ربّ فتنه آثارها قول ۵۲۹۲ .

۳۹- ربّ کلام جوابه السّکوت ۵۳۰۳ .

۴۰- ربّ نطق أحسن منه الصّمت ۵۳۰۴ .

۴۱- ربّ حرب جنیت من لفظه ۵۳۱۳ . ۳۳- بسا سخنی که بسیار زخم کننده است (یعنی دل را مجروح سازد ، «جراحات السّینان لها التیام و لا یلتام ما جرح اللّسان» برای جراحتهای سر نیزه و شمشیر التیام و خوب شدنی است و لکن آنچه را که زبان مجروح سازد خوب شدنی نیست) .

۳۴- بسا سخنی که مانند شمشیر برنده است .

۳۵- بسا کلمه ای که نعمتی را

بر باید (بنا بر این باید اول فکر کرد) .

۳۶- بسا حرفی که مرگی را بکشاند (یعنی سبب قتل انسانی گردد) .

۳۷- بسا گفتاری که سخت تر باشد از جمله ای (بنا بر این نباید همیشه جمله کرد) .

۳۸- بسا فتنه ای که برانگیزد آن را سخنی (پس باید در سخن خوب تأمل کرد) .

۳۹- بسا سخنی که پاسخ آن سکوت است (چون قابلیت ندارد) .

۴۰- بسا سخنی که خاموشی از آن نیکوتر است .

۴۱- بسا ربودن مالی و یا برپا شدن جنگی از یک سخنی چیده شود (یعنی ثمره آن باشد ، پس باید آدمی در گفتارش خوب فکر کند) .

ص ۱۲۲۰

۴۲- رَبِّ كَلَامٍ أَنْفَذَ مِنْ سَهَامٍ ۵۳۲۲ .

۴۳- فَكَّرَ ثُمَّ تَكَلَّمَ ، تَسَلَّمَ مِنَ الزَّلْزَلِ ۶۵۶۸ .

۴۴- قَدْ يَضُرُّ الْكَلَامَ ۶۶۵۲ .

۴۵- قَلَّ الْكَلَامُ يَسْتَرِ الْعُيُوبَ ، وَ يَقَلُّ الذَّنُوبَ ۶۷۶۷ .

۴۶- قَلَّ الْكَلَامُ يَسْتَرِ الْعَوَارَ ، وَ يُؤْمِنُ الْعِثَارَ ۶۷۷۰ .

۴۷- قَلَّ الْمَقَالُ ، وَ قَصُرَ الْأَمَالُ ۶۷۹۲ .

۴۸- كَمْ مِنْ حَرْبٍ جَنِيَتْ مِنْ لَفْظِهِ ۶۹۳۸ .

۴۹- كَمْ مِنْ كَلِمَةٍ سَلَبَتْ نَعْمَهُ ۶۹۴۰ .

۵۰- كَثْرَةُ الْكَلَامِ تَمَلُّ السَّمْعَ ۷۰۸۱ .

۵۱- كَثْرَةُ الْكَلَامِ تَمَلُّ الْإِخْوَانَ ۷۱۱۸ .

۵۲- كَثْرَةُ الْكَلَامِ يَبْسُطُ حَوَاشِيَهُ ، وَ تَنْقُصُ مَعَانِيَهُ ، فَلَا يَرَى لَهُ أَمْدَ ، وَ لَا يَنْتَفِعُ بِهِ أَحَدٌ ۷۱۳۰ . ۴۲- بسا سخنی که از تیرها شکافنده تر باشد .

۴۳- فکر کن آن گاه سخن بگو تا از لغزش سالم مانی .

۴۴- گاهی سخن گفتن ضرر می زند .

۴۵- کمی سخن گفتن عیبها را پوشانیده ، و گناهان را کم خواهد نمود .

۴۶- کمی سخن عیب را پوشانده

، و از لغزش ایمن می سازد .

۴۷- کم کن سخن گفتن را ، و امیدها را کوتاه نما .

۴۸- بسا جنگی که از یک لفظی چیده شود .

۴۹- بسا یک کلمه ای که نعمتی را بر باید (یعنی آن را از بین ببرد) .

۵۰- زیادی سخن گفتن ، شنودن (و شنونده) را ملول و افسرده می سازد .

۵۱- بسیاری سخن برادران را ملول می سازد .

۵۲- سخن بسیار حواشی و اطراف آن را پهن کرده ، و معانی آن را کم نموده ، از

ص ۱۲۲۱

۵۳- لکلّ قول جواب ۷۲۷۳ .

۵۴- من قلّ کلامه قلّت آثامه ۸۴۰۵ .

۵۵- من قلّ کلامه بطل عیبه ۸۴۱۱ .

۵۶- من قال ما لا ینبغی سمع ما لا یشتهی ۸۴۱۷ .

۵۷- من سدّد مقاله برهن عن غزاره فضله ۸۴۱۹ .

۵۸- من حسن کلامه کان النّجح أمامه ۸۴۹۵ .

۵۹- من ساء کلامه کثر ملامه ۸۴۹۶ .

۶۰- من صحبه الحیاء فی قوله ، زایله الخناء فی فعله ۸۷۱۳ .

۶۱- من کثر کلامه کثر لغظه ، و من کثر هزله کثر سخفه ۸۹۶۴ . برای آن نهایی دیده نشده ، و احدی به آن سودمند نمی گردد .

۵۳- برای هر گفتاری پاسخی است .

۵۴- هر که کم بگوید گناهانش کم گردد (زیرا اکثر معاصی بوسیله زبان انجام می گیرد) .

۵۵- هر که سخنش کم باشد عیب او باطل شود (یعنی ظاهر نگردد) .

۵۶- هر که آنچه را که سزاوار نباشد بگوید آنچه را که نخواهد (که از آن کراهت داشته باشد) بشنود .

۵۷- هر که گفتارش را درست کند از بسیاری افزونی مرتبه خود برهان آورده است .

۵۸- هر

که سخنش نیکو باشد پیروزی جلو روی اوست .

۵۹- هر که سخنش بد باشد سرزنش او بسیار باشد .

۶۰- هر که با گفتارش شرم و حیاء همراه باشد فساد یا هلاکت از کردارش جدا شود (یعنی کاری نمی کند که سبب هلاکت او گردد) .

۶۱- هر که سخنش بسیار باشد سخنان پوچ و بیهوده او بسیار باشد ، و کسی

ص ۱۲۲۲

۶۲- من لم یجمل (لم یحمل) قیلا لم یسمع جمیلا ۸۹۹۸ .

۶۳- من ساء لفظه ساء حظّه ۹۱۷۳ .

۶۴- مغرس الکلام القلب ، و مستودعه الفکر و مقویه العقل ، و مبیدیه اللسان ، و جسمه الحروف ، و روحه المعنی ، و حلیته الإعراب ، و نظامه الصّواب ۹۸۳۰ .

۶۵- لا تقولنّ ما یسوءک جوابه ۱۰۱۵۵ .

۶۶- لا تحدّث بما تخاف تکذیبه ۱۰۱۷۳ .

۶۷- لا تتکلم بکلّ ما تعلم ، فکفی بذلک جهلا ۱۰۱۸۷ .

۶۸- لا تنظر إلی من قال ، و انظر إلی ما قال ۱۰۱۸۹ . که بازیش بسیار گردد کمی عقل او فراوان خواهد بود .

۶۲- هر که گفتار را نیکو ننماید و یا تحمل سخنان زشت را نکند سخن زیبا و یا مدح و ثنائی را نشنود .

۶۳- هر که سخنش بد باشد بهره و نصیب او بد خواهد بود .

۶۴- محل کاشتن سخن دل بوده ، و مرکز امانت سپردن آن فکر (که آدمی در باره صحت و سقم آن بررسی نماید) ، و تقویت کننده آن عقل ، و آشکار کننده آن زبان ، و جسم آن حروف ، و روح آن معنی ، و زیور آن اعراب ، و نظام آن

(و رشته و نحی که آن را نگه می دارد) درستی خواهد بود .

۶۵- مگو آنچه را که جواب آن تو را بد آید (که از آن ناراحت شوی) .

۶۶- سخن مگو به چیزی که ترس تکذیب آن را داری (بلکه حرفی بزنی که مردم آن را بپذیرند) .

۶۷- به هر چه می دانی سخن مگو که چنین کاری برای نادانی کفایت می نماید .

۶۸- (در پذیرفتن و در ردّ و قبول و در اهمیت و بی ارزشی) بسوی کسی که

ص ۱۲۲۳

۶۹- لا تقل ما یثقل وزرک ۱۰۲۳۰ .

۷۰- لا تقولوا فیما لا تعرفون ، فإنّ أكثر الحقّ فیما تنكرون ۱۰۲۴۵ .

۷۱- لا تحدّث النّاس بكلّ ما تسمع فکفی بذلک خرقا (حمقا) ۱۰۲۵۰ .

۷۲- لا تردّ علی النّاس کلّما حدّثوک ، فکفی بذلک حمقا ۱۰۲۵۱ .

۷۳- لا تقولنّ ما یوافق هواک ، و إن قلت لهوا أو خلته لغوا ، فربّ لهو یوحش منک حرّا ، و لغو یجلب علیک شرّا ۱۰۲۷۰ .

۷۴- لا تتکلّمنّ إذا لم تجد للكلام موقعا ۱۰۲۷۴ .

۷۵- لا تقاولنّ إلّا منصفًا ، و لا ترشدنّ إلّا مسترشدا ۱۰۲۹۶ . می گوید نظر مکن ، و به چیزی که می گوید نظر کن .

۶۹- نگو چیزی را که گناهت را سنگین کند .

۷۰- سخن مگوئید در آنچه نمی دانید (و در باره آن شناسائی ندارید) زیرا بیشتر حق در چیز است که نمی شناسید (بنا بر این بمجرد شنیدن چیزی نباید آن را انکار کرد) .

۷۱- به هر چه می شنوی مردم را خبر مده پس چنین کاری برای حماقت یا کم عقلی کفایت می کند .

-۷۲

هر چه مردم بتو خبر دادند (و تو از آنان شنیدی) رد مکن که چنین کاری برای حماقت کفایت می کند .

۷۳- هرگز مگو چیزی را که موافق خواهش تو باشد هر چند آن را از روی بازی گفته و یا آن را لغو (و باطلی) گمان کنی چه بسا بازی که آزاده ای را از تو رم داده ، و لغو و باطلی که بر ضرر تو شری را بکشاند .

۷۴- هر گاه برای سخن جایگاهی نیابی (مثل جائی که خریدار نداشته باشد) هرگز سخن مگو (که جز رسوائی و سبکی نتیجه بخش نخواهد شد) .

۷۵- هرگز سخن مگو مگر صاحب انصافی را ، و ارشاد و راهنمایی مفرما مگر

ص ۱۲۲۴

۷۶- لا تکثر فتضجر ، و لا تفرط فتسقط ۱۰۳۰۹ .

۷۷- لا تقولن ما لا تفعله ، فإِنَّکَ لَن تَخْلُوَ فِی ذَلِکَ مِنْ عَجْزٍ یَلْزَمُکَ ، وَ ذَمٌّ تَکْسِبُهُ ۱۰۲۳۹ .

۷۸- لا تقل ما لا تعلم ، فَإِنَّ اللّٰهَ سَبْحَانَهُ قَدْ فَرَضَ عَلَی کُلِّ جَوَارِحِکَ فَرَائِضَ یَحْتَجُّ بِهَا عَلَیْکَ ۱۰۳۷۳ .

۷۹- لا- یسوءنک ما یقول الناس فیک ، فَإِنَّهٗ إِنْ کَانَ کَمَا یَقُولُونَ کَانَ ذَنْبًا عَجَلْتَ عَقُوبَتَهُ ، وَ إِنْ کَانَ عَلَی خِلَافِ مَا قَالُوا کَانَ حَسَنَةً لَّمْ تَعْمَلْهَا ۱۰۳۷۸ .

۸۰- لا تکن فیما تورد کحاطب لیل ، و غشاء سیل ۱۰۴۱۶ . طلب کننده راه راست را .

۷۶- بسیار مگو پس ملول گردانی ، و افراط منما (که هیچ حرف نرنی) پس سقوط کنی .

۷۷- چیزی را که انجام نمی دهی هرگز مگو ، زیرا که تو در این حال خالی نیستی از عجز و ناتوانی

که لازم باشد تو را و از مذمت و سرزنشی که آن را کسب نمائی .

۷۸- چیزی که نمی دانی نگو ، زیرا خدای سبحان در حقیقت بر هر یک از اندامهای تو واجباتی را فرض نموده که بوسیله آنها بر تو احتجاج نماید . (و از جمله فرائض حفظ زبان است) .

۷۹- هرگز تو را بد نیاید (و ناراحت نشوی از) چیزی که مردم در (بدی و مذمت) تو گویند ، زیرا اگر چنانکه می گویند باشد (و واقعیت داشته باشد و تو کردی) گناهی است که عقوبت آن تعجیل شده و جلو افتاده ، و اگر بر خلاف آن چیز است که می گویند (و در تو نیست) حسنه ای است که نکردی آن را .

۸۰- در ایراد سخن مانند جمع کننده هیزم در شب ، و کف و آشغال روی سیل

ص ۱۲۲۵

۸۱- لا تقل ما لا تعلم ، فتتَّهم یاخبارک بما تعلم ۱۰۴۲۶ .

۸۲- لا یتقی الشرَّ فی فعله إلَّا من یتقیه فی قوله ۱۰۷۹۵ .

۸۳- لا یتَمَّ حسن القول إلَّا بحسن العمل ۱۰۷۹۷ .

۸۴- الألفاظ قوالب المعانی ۲۲۰۶ .

۸۵- بیان الرِّجل ینبی ء عن قوّه جنانه ۴۴۲۹ .

۸۶- تکلموا تعرفوا ، فإنَّ المرء مخبوء تحت لسانه ۴۵۰۰ . مباش (برای این که تر و خشک و خوب و بد را با خود آورند ، تو هم رطب و یا بس بهم مباف بلکه در گفتارت دقت نما) .

۸۱- آنچه را که نمی دانی مگو ، پس در خبر دادنت به آنچه می دانی متهم شوی .

۸۲- از بدی در کردار خود پرهیز نکند مگر کسی که

(از بدی) در گفتار خود پرهیز نماید .

۸۳- نیکوئی گفتار تمام نشود مگر به نیکوئی عمل و کردار .

۸۴- لفظها قالبهای معاینند (یعنی باید در بکار بردن لفظ دقت کرد) .

۸۵- بیان مرد از قوت دل او خبر می دهد (یعنی از سخن انسان می تواند قوت و ضعف قلب طرف را بفهمد ، و لذا کسانی که ترسو می باشند بکنایه و یا خیلی آهسته صحبت می کنند) .

۸۶- سخن بگوئید تا شناخته شوید زیرا که آدمی در زیر زبانش مخفی است (یعنی :

تا مرد سخن نگفته باشد

عیب و هنرش نهفته باشد

دیگری گفته :

چو در بسته باشد چه داند کسی

که گوهر فروش است یا پيله ور)

ص ۱۲۲۶

۸۷- جميل القول دليل وفور العقل ۴۷۷۶ .

۸۸- حفظ ما في الوعاء بشد الوكاء ۴۹۲۲ .

۸۹- التثبت في القول يؤمن العثار و الزلل ۱۳۵۹ .

۹۰- القول بالحق خير من العي و الصمت ۱۴۶۲ .

۹۱- إن أحببت سلامة نفسك و ستر معاييك فأقلل كلامك ، و أكثر صمتك ، يتوفّر فكرک ، و يستتر قلبك ، و يسلم الناس من يدك ۳۷۲۵ .

۹۲- أنا على ردّ ما لم أقل أقدر منّي على ردّ ما قلته ۳۷۶۷ . ۸۷- گفتار نیکو و خوب حرف زدن نشانه بسیاری عقل است .

۸۸- (در کتاب شریف نهج البلاغه این عبارت را در ضمن وصیت به حضرت امام حسن - علیه السلام - «و تلافیک ما فرط من صمتک أیسر من إدراکک ما فات من منطقک» فرموده) نگهداشتن چیزی که در طرف است (مانند انبان و خیک و امثال آن

(به بستن ريسمان سر آنست) يعنى هر

اندازه محکمتر بسته شود و در آن احتیاط و دور اندیشی ملاحظه شود آنچه در طرف است محفوظتر خواهد ماند، و این عبارت از ضرب المثلهایی است که در مجمع الأمثال هم به آن اشاره شده است).

۸۹- ایستادگی در گفتار (و سخن نگفتن مگر بعد از تفکر) از برو در افتادن، و لغزیدن ایمن می گرداند.

۹۰- گفتن حق بهتر از عاجز بودن و خاموشی است، (ولی اگر حق گفته نشود ناتوانی و خاموشی بهتر خواهد بود).

۹۱- اگر سلامت نفس، و پوشاندن عیبهای خود را دوست داری پس سخن خود را کم، و خاموشی خویش را بسیار کن، تا فکر و اندیشه ات بسیار، و دلت روشن، و مردم از دست تو سالم مانند.

۹۲- من بررد آنچه نگفته ام توانا ترم از خود، تا رد آنچه گفته ام (یعنی چیزی که انسان نگفته راحت است، چسبی به آن زده نمی شود، به خلاف آنچه انسان بگوید که

ص ۱۲۲۷

۹۳- إنکم مؤاخذون بأقوالکم، فلا تقولوا إلا خیرا ۳۸۳۷.

۹۴- آفه التقل کذب الزوایه ۳۹۴۷.

۹۵- آفه الحدیث الکذب ۳۹۵۷.

۹۶- آفه الکلام الإطاله ۳۹۶۶.

۹۷- إذا نطقت فاصدق ۳۹۷۳.

۹۸- إذا حدّثت فاصدق ۳۹۸۹.

۹۹- إذا قلّ الخطاب کثر الصواب ۴۰۲۵.

۱۰۰- افرح بما تنطق به إذا کان عریّا من الخطاء ۲۳۱۸.

۱۰۱- أقلل المقال، و قصّر الآمال، و لا تقل ما یکسبک وزرا أو ینفرّ عنک حرّا ۲۳۴۲. از عهده آن بر آمدن بسیار مشکل است، پس نباید انسان تا ممکن است مطلبی را بگوید

که گرفتار شود) .

۹۳- برآستی که شما به گفتارتان مؤاخذه خواهید شد ، پس نگوئید مگر خوبی را .

۹۴- آفت نقل کردن دروغ حکایت کردن است .

۹۵- آفت خبر دادن و صحبت کردن دروغ گفتن است .

۹۶- آفت سخن طول دادن آنست .

۹۷- هر گاه سخن گوئی پس راست بگو .

۹۸- هر گاه خبر دهی پس راست بگو .

۹۹- هر گاه سخن گفتن کم شد درست گفتن بسیار شود (زیرا همراه با فکر و اندیشه خواهد بود) .

۱۰۰- به آنچه گوئی شادمان باش ، هر گاه از خطا خالی باشد .

۱۰۱- گفتار را کم کن ، و امیدها را کوتاه بنما ، و مگو آنچه را که برای تو گناهی را

ص ۱۲۲۸

۱۰۲- احذر کلّ قول و فعل یؤدی إلى فساد الآخرة و الدین ۲۵۹۷ .

۱۰۳- أحسن القول السداد ۲۸۶۵ .

۱۰۴- کن حسن المقال ، جمیل الأفعال ، فإنّ مقال الرّجل برهان فضله ، و فعّاله عنوان عقله ۷۱۷۶ .

۱۰۵- کلام الرّجل میزان عقله ۷۲۳۴ .

۱۰۶- کلامک محفوظ علیک ، مخلّد فی صحیفتک ، فاجعله فیما یزلفک ، و إیّاک أن تطلقه فیما یوبقک ۷۲۴۶ .

۱۰۷- إذا قلتّ العقول کثر الفضول ۴۰۴۳ .

۱۰۸- إذا أحسنت القول فأحسن العمل ، لتجمع بذلک بین مزیه اللّسان ، و فضیله الإحسان ۴۱۴۵ . کسب کند ، یا از تو آزاده

ای را برماند .

۱۰۲- از هر گفتار و کرداری که به تباهی آخرت و دین می کشاند دوری نما .

۱۰۳- بهترین گفتار قول راست و درست است .

۱۰۴- نیکو گفتار ، نیکو رفتار باش ، زیرا که گفتار مرد (آدمی) دلیل فضیلت او ، و کردارش نشانه

عقلش خواهد بود .

۱۰۵- سخن مرد (آدمی) میزان عقل اوست .

۱۰۶- سخن تو علیه تو محفوظ ، در نامه عملت بایگانی شده است ، پس آن را در آنچه تو را (به خدای بزرگ) نزدیک گرداند قرار ده ، و از این جهت دوری نما در آنچه تو را به هلاکت اندازد .

۱۰۷- هر گاه عقلها کم شد زیاده گوئها و سخنهای بیهوده فراوان خواهد گردید .

۱۰۸- هر گاه گفتار را نیکو نمائی عمل را نیز نیکو نما ، تا بدین وسیله میان مزیت زبان و فضیلت احسان جمع کرده باشی .

ص ۱۲۲۹

۱۰۹- إذا طابق الكلام تيه المتكلم قبله السامع ، و إذا خالف تيته لم يحسن موقعه من قلبه ۴۱۷۳ .

۱۱۰- بعدل المنطق تجب الجلاله ۴۲۶۵ .

۱۱۱- من أكثر المقال سئم ۸۳۹۶ .

۱۱۲- إذا غلبت على الكلام فإياك أن تغلب على السكوت ۴۰۶۱ .

۱۱۳- عجبت لمن يتكلم فيما إن حكى عنه ضره ، و إن لم يحك عنه لم ينفعه ۶۲۸۴ .

۱۱۴- لكلّ مقام مقال ۷۲۹۳ . ۱۰۹- هر گاه کلام گوینده موافق قصد او باشد (یعنی حقیقت داشته و صاف و بی غش بوده و خود به آن عامل است) شنونده آن را خواهد پذیرفت ، و چون مخالف تیت او بوده جایگاه آن از دل شنونده نیکو نخواهد بود (یعنی کلام جایگاه ندارد ، دل آن را نخواهد پذیرفت) .

۱۱۰- با میانه روی در گفتار (که نه زیاد سخن گفته شود نه کم و یا با عدالت در سخن که حق کشی در آن نشود) بزرگی ثابت می شود .

۱۱۱- هر گاه بسیار سخن گوید

مردم از او ملول شوند .

۱۱۲- هر گاه تو بر سخن گفتن مغلوب شدی (یعنی نتوانی از راه بحث بر دیگری غالب شوی) پس دوری کن از این که بر سکوت مغلوب شوی (یعنی در چنین مواضعی سخن نگو ، و سکوت را برگزین ، و سکوت دیگران بر سکوت تو غالب نشود

۱۱۳- عجب دارم از کسی که سخن گوید در چیزی که اگر از او نقل شود او را زیان رساند ، و اگر از او حکایت نگردد او را سودی نبخشد .

۱۱۴- برای هر مقامی سخن گفتنی است (یعنی هر سخنی را نباید هر جا گفت) .

ص ۱۲۳۰

۱۱۵- للکلام آفات ۷۳۱۹ .

۱۱۶- لن یجدی القول حتّی یتّصل بالفعل ۷۴۱۳ .

۱۱۷- من أكثر ملّ ۷۶۶۲ .

۱۱۸- من لانت کلمته وجبت محبّته ۷۹۴۱ .

۱۱۹- من کثر کلامه کثر سقطه (لغطه) ۷۹۶۵ .

۱۲۰- من تفقّد مقاله قلّ غلطه ۷۹۶۶ .

۱۲۱- من کثر مقاله لم یعدم السّقط ۸۱۱۶ .

۱۲۲- من علم أنّه مؤاخذ بقوله فلیقصر فی المقال ۸۱۲۴ . ۱۱۵- برای سخن گفتن آفتهائی است (پس باید با فکر سخن گفت) .

۱۱۶- هرگز گفتاری سود ندهد تا بکردار بیبوندد .

۱۱۷- هر که بسیار گوید یا عمل بسیاری انجام دهد ملول شود (یا دیگران از او خسته گردند) .

۱۱۸- هر که سخنش نرم باشد دوستی او ثابت گردد (و یا دوستی او بر مردم واجب خواهد بود) .

۱۱۹- هر که سخن گفتنش بسیار باشد افتادن (و خطا و لغزشش) بسیار گردد ، (یا حرفهای پوچ و بی معنی او بسیار باشد)

۱۲۰- هر که تفقد سخن خود کند (یعنی جستجوی حق و باطل آن) اشتباه او کم گردد .

۱۲۱- هر که گفتارش بسیار باشد نمی شود که خطا نکند .

۱۲۲- هر که بداند که به گفتارش مؤاخذه می شود پس باید سخن گفتن خود را کوتاه سازد (آری در قرآن دارد : مَا يَلْفِظُ مِنْ قَوْلٍ إِلَّا لَدَيْهِ رَقِيبٌ عَتِيدٌ ق ۱۸ ، هیچ سخنی را انسان نگوید جز آنکه در نزد آنست فرشته رقیب و عتید که آن را ضبط می کنند) .

ص ۱۲۳۱

۱۲۳- أسوء القول الهذر ۲۹۱۳ .

۱۲۴- الإكثار إضجار ۱۸۱ .

۱۲۵- التروى فى القول يؤمن الزلل ۱۳۱۱ .

۱۲۶- خير الكلام ما لا يملّ ولا يقلّ ۴۹۶۹ .

۱۲۷- خير الكلام الصدق ۴۹۹۶ .

۱۲۸- دع الكلام فيما لا يعينك ، و فى غير موضعه ، فربّ كلمه سلبت نعمه ، و لفظه أتت على مهجه ۵۱۳۱ .

الاستقامه

۱- الاستقامه سلامه ۲۴۵ .

۲- لا سبيل أشرف من الاستقامه ۱۰۵۵۶ . ۱۲۳- بدترین گفتار هرزه گوئی است .

۱۲۴- بسیار گفتن ناراحت کننده دیگران است .

۱۲۵- تأمل و تفکر در گفتار (آدمی را) از لغزش ایمن می سازد .

۱۲۶- بهترین سخن آنست که مملّ نبوده (خستگی نیاورد) و کم نباشد (و یا کم شمرده نشود) بطوری که به اداء مقصود وفا نماید .

۱۲۷- بهترین سخن آنست که راست باشد .

۱۲۸- سخن گفتن را در آنچه تو را مهم نباشد (یعنی بحالت نفعی نداشته باشد) واگذار ، بسا کلمه ای که نعمتی را از انسان گرفته ، و لفظی که سبب ریختن خونی شود (بنا بر این باید زبان را

لجام کرد).

استقامت ۱- پایداری و بر راه راست ایستادن سلامتی است (از تمام مهالک).

۲- هیچ راهی بلند مرتبه تر از استقامت و راستی (در گفتار و در کردار) نیست.

ص ۱۲۳۲

۳- لا مسلک أسلم من الاستقامه ۱۰۶۳۶.

۴- کیف یستقیم قلب من لم یستقم دینه ۶۹۹۴.

۵- من لزم الاستقامه لم یعدم السّلامه ۸۱۱۷.

إقامه أمر الله

۱- لا یقیم أمر الله سبحانه إلّا من لا یصانع و لا یخادع، و لا تغرّه المطامع ۱۰۸۱۳.

القوی

۱- القوی من قمع لذّته ۱۱۹۵.

۲- آفه القوی استضعاف الخصم ۳۹۳۹. ۳- نیست طریقه ای سالم تر از استقامت و راستی.

۴- چگونه مستقیم می شود (دل و یا اعمال و طاعات و عبادات) کسی که دین او مستقیم نباشد ۵- هر که ملازم استقامت باشد (و از راه راست جدا نشود) سلامت را از دست ندهد.

پیا داشتن امر خدا ۱- فرمان خدای سبحان را برپا ندارد مگر کسی که (در امور دینی) سستی ننماید و مکر نکند، و طمعها او را فریب ندهد.

قوی ۱- قوی و نیرومند کسی است که لذت خود را قلع و قمع کرده باشد (یعنی لذت مغلوب او باشد نه او مغلوب لذت).

۲- آفت قوی و نیرومند ضعیف شمردن دشمن است (زیرا بطور کامل خود

ص ۱۲۳۳

۳- إذا قویت فاقو علی طاعه الله سبحانه ۴۰۷۴. را مجهز نموده، و سپس بر خود مغرور گشته، در نتیجه مغلوب گردد).

۳- هر گاه قوی باشی (یعنی می خواهی نیرومند گردی) پس در طاعت و فرمانبرداری خدای سبحان قوی باش (و تمام توان

خود را در آن راه بکار بر) .

ص ۱۲۳۴

باب الکاف

الکبر

- ۱- الکبر داع إلى التَّخَم في الذَّنوب ۱۵۶۴ .
- ۲- الکبر خلیقه مردیه ، من تكثر بها قلّ ۱۹۶۸ .
- ۳- الکبر يساور القلوب مساوره السّموم القاتله ۲۰۱۱ .
- ۴- اقمعوا نواجم الفخر ، و اقدعوا لوامع (طوالع) الکبر ۲۵۱۳ .
- ۵- احذر الکبر فإِنَّه رأس الطغیان ، و معصیه الرّحمن ۲۶۰۹ . تکبر و گردنکشی ۱- تکبر دعوت کننده به افتادن در گناهان است

۲- تکبر خوئی است هلاک کننده ، هر که بسبب آن طلب بسیاری کند کم خواهد شد .

۳- تکبر با دلها جنگ می کند مانند جنگ زهرهای کشنده .

۴- (ستاره ها و یا طلوع کننده ها و) ظاهر شونده های فخر را درهم کوبید (و یا مغلوب و خوار گردانید) و درخشنده های تکبر را (کوبیده و یا) باز دارید (این تشبیهات شاید از این جهت باشد که ناز و تکبر همچون ستاره ای که بلند است و طلوع دارد ، در انسان بلندی ایجاد کرده ، طلوع و ظهوری دارد) .

۵- از تکبر دوری نما ، زیرا که آن سر منشأ طغیان و سرکشی ، و نافرمانی پروردگار مهربان است .

ص ۱۲۳۵

۶- إِيَّاكَ وَ الْكِبْرَ ، فَإِنَّهُ أَعْظَمُ الذَّنُوبِ ، وَ أَلَمُ الْعِيُوبِ ، وَ هُوَ حَلِيهِ إِبْلِيسَ ۲۶۵۲ .

۷- إِيَّاكَ وَ التَّجْبِرَ عَلَى عِبَادِ اللَّهِ ، فَإِنَّ كُلَّ مُتَجَبِّرٍ يَقْصِمُهُ اللَّهُ ۲۶۹۵ .

۸- أَقْبِحَ الْخَلْقَ التَّكْبِيرَ ۲۸۹۸ .

۹- أَكْثَرَ النَّاسِ ضَعْفُهُ مِنْ تَعَاظِمِ فِي نَفْسِهِ ۳۱۸۰ .

۱۰- التَّكْبِيرُ يَضَعُ ۱۱ .

۱۱- التَّكْبِيرُ يَضَعُ الرَّفِيعَ ۳۱۱ .

۱۲- التَّكْبِيرُ يَظْهَرُ الرَّذِيلَةَ ۵۲۳ .

۱۳- الْكِبْرُ شَرُّ الْعِيُوبِ ۵۵۹ .

۱۴- التَّكْبِيرُ عَيْنُ الْحِمَاةِ ۸۸۹ . ۶- بر تو باد به دوری از تکبر ، زیرا که آن بزرگترین گناهان ، و دردناکترین یا پست ترین عیبا بوده ، و آن زیور شیطان است .

۷- بر تو باد به دوری از تکبر و وزیدن بر بندگان خدا ، زیرا هر متکبری را خداوند می شکند .

۸- زشت ترین خوی تکبر است (زیرا سبب خشم خدا و دشمنی خلق شود) .

۹- بیشترین مردم از نظر پستی و خواری

کسی است که خود را بزرگ داند .

۱۰- تکبر آدمی را پست می سازد .

۱۱- گردنکشی بلند مرتبه را پست می کند .

۱۲- تکبر فرومایگی را ظاهر می سازد .

۱۳- تکبر بدترین عیب هاست (بدترین بودن تکبر روشن است ، زیرا کسی که در مقابل خدا سرکشی نمود مرتکب هر نوع گناه خواهد شد ، و ممکن است که بدتر بودن آن از هر جهت نباشد بلکه از جهت خاصی باشد ، چنانکه برتر بودن بعضی صفات چنین است) .

۱۴- کبر ورزیدن عین حماقت و کم عقلی است .

ص ۱۲۳۶

۱۵- التّعزّز بالتّکبر ذلّ ۱۰۰۱ .

۱۶- التّکبر بالدّنيا قلّ ۱۰۰۲ .

۱۷- التّکبر أسّ التّلف ۱۰۵۲ .

۱۸- الکبر مصیده إبليس العظمی ۱۱۳۲ .

۱۹- إنّک إن تکبرت وضعک الله ۳۸۰۱ .

۲۰- آفه الشّرف الکبر ۳۹۱۹ .

۲۱- بالتّکبر یكون المقت ۴۲۴۶ .

۲۲- بکثره التّکبر یكون التّلف ۴۲۸۸ .

۲۳- تکبر المرء یضعه ۴۴۷۶ .

۲۴- تکبر الدّنیّ یدعو إلى إهانته ۴۵۸۳ . ۱۵- خود را بوسیله تکبر عزیز نمودن خواریست .

۱۶- بوسیله دنیا تکبر نمودن پست فطرتی و کمبود بصیرت و آگاهی است .

۱۷- تکبر اساس تلف است (یعنی آدمی را زمین زند) .

۱۸- تکبر و سر بلندی کردن دام بزرگ شیطان است (و خود او نیز به همین وسیله خوار گردید چنانکه گفته شده : تکبر عزازیل را خوار کرد ، به زندان لعنت گرفتار کرد) .

۱۹- براستی که تو اگر تکبر نمائی خداوند تو را پست گرداند .

۲۰- آفت بزرگی و بلندی مرتبه تکبر نمودن است .

۲۱- بسبب تکبر و سر بلندی دشمنی (خدا و خلق) تحقق یابد .

۲۲- بوسیله بسیاری تکبر تلف (دنیوی

و اخروی) محقق گردد .

۲۳- تکبر (آدمی یا) مرد او را پست می گرداند .

۲۴- تکبر نمودن پست مرتبه مردم را به بی احترامی او دعوت می نماید ، (و قهرا مردم او خوار دارند) .

ص ۱۲۳۷

۲۵- ثمره الکبر المسبّه ۴۶۱۴ .

۲۶- شرّ الخلاق الکبر ۵۷۲۶ .

۲۷- شرّ آفات العقل الکبر ۵۷۵۲ .

۲۸- ضادّوا الکبر بالتّواضع ۵۹۲۰ .

۲۹- فاللّٰه الله عباد الله أن تتردّوا رداء الکبر ، فإنّ الکبر مصیده إبلس العظمی التي يساور بها القلوب مساوره السّوم القاتله ۶۵۹۹ .

۳۰- کفی بالتکبر تلفا ۷۰۲۴ .

۳۱- کفی بالتکبر ضعه ۷۰۴۶ .

۳۲- لو رخص الله سبحانه في الکبر لأحد من الخلق لرخص فيه لأنبيائه ، لكنّه کرّه إليهم التّکبر و رضی لهم التّواضع ۷۶۰۲ .

۲۵- ثمره و میوه تکبر نمودن دشنام است .

۲۶- بدترین خصلت ها تکبر است .

۲۷- بدترین آفتهای عقل تکبر است .

۲۸- تکبر را با فروتنی درهم کوبید .

۲۹- (این جمله بعد از فرازهایی از کلمات آن بزرگوار که در خطبه قاصعه نهج البلاغه ذکر شده است) پس از خدا بترسید از خدا بترسید ای بندگان خدا از این که ردای کبر را ردای خود سازید ، زیرا که تکبر دام بزرگ شیطان است که دلها را بوسیله آن شکار کرده ، مانند جستن و در آویختن زهرهای کشنده .

۳۰- برای تکبر و گردنکشی کفایت می کند تلف (و باطل کردن اعمال صالح) .

۳۱- برای تکبر کفایت می کند پستی مرتبه .

۳۲- اگر خدای سبحان در تکبر برای احدی از خلق رخصت می داد (و در آن اجازه می فرمود) هر آینه برای انبیاء خود در آن رخصت

می فرمود ، لیکن برای آنان ناخوش داشته ، و برایشان فروتنی را خوشنود است .

ص ۱۲۳۸

۳۳- من تجبر کسر ۷۶۹۷ .

۳۴- من أقبح الکبر تکبر الرّجل علی ذوی رحمہ ، و أبناء جنسہ ۹۳۴۸ .

۳۵- ما اجتلب المقت بمثل الکبر ۹۴۹۹ .

۳۶- لا تصعّرنّ حدّک ، و ألن جانبک ، و تواضع لله الذی رفعک ۱۰۳۸۷ .

۳۷- لا ثناء مع کبر ۱۰۵۲۰ .

۳۸- لا خلق أقبح من الکبر ۱۰۶۵۲ .

۳۹- لا ینبغی لمن عرف الله أن یتعاضم ۱۰۷۳۹ . ۳۳- هر که تکبر کند شکسته شود .

۳۴- از زشت ترین تکبر تکبر نمودن مرد است بر خویشاوندان و امثال و اقران خود .

۳۵- دشمنی کشیده نشود به چیزی مانند تکبر (که سبب دشمنی خدا و خلق خواهد بود) .

۳۶- هرگز گونه خود را برمگردان (چنانکه بعضی ها گونه خود را از مردم می گردانند) و جانبت را نرم و هموار کن ، و برای خدائی که تو را بلند گردانیده است فروتنی کن .

۳۷- با هیچ تکبری ستایشی نیست .

۳۸- خلقی زشت تر از تکبر نیست .

۳۹- سزاوار نیست برای کسی که خدا را می شناسد آنکه تکبر کند ، (و خود را بزرگ وانمود کند) .

ص ۱۲۳۹

المتکبر

۱- المتجبر الظالم توبقه آثامه ۱۳۷۲ .

۲- عجبت لمتکبر کان أمس نطفه ، و هو فی غد جیفه ۶۲۶۰ .

٣- قد يذلّ المتجبر ٦٦٣٨ .

٤- كلّ متكبر حقير ٦٨٣٧ .

٥- ليس لمتكبر صديق ٧٤٦٤ .

٦- من تكبر حقّر ٧٦٦٧ .

٧- من تكبر مقت ٧٧٤٦ .

٨- من تكبر على الناس ذلّ ٧٩٧٩ .

٩- من تجبر على من دونه كسر ٨١٠٣ . متكبر ١- متكبر ستمكار را ،

گناهان او هلاکش می گرداند .

۲- عجب دارم از کسی که تکبر دارد ، دیروز نطفه بوده ، و فردا مرداری خواهد بود .

۳- گاهی تکبر کننده ذلیل و خوار می گردد .

۴- هر تکبر کننده ای کوچک و پست مرتبه است .

۵- برای تکبر کننده دوستی نیست .

۶- هر که تکبر نماید تحقیر شود (و مردم او را کوچک شمارند) .

۷- هر که تکبر کند دشمن شود (یعنی مردم دشمن او گردند) .

۸- هر که بر مردم تکبر نماید ذلیل گردد (هم در نزد خدا و هم در نزد مردم) .

۹- هر که بر پست تر از خود تکبر نماید شکسته شود .

ص ۱۲۴۰

۱۰- من كان متكبرا لم يعدم التلّف ۸۱۰۳۲ .

۱۱- من تجبر حقّره الله و وضعه ۸۴۷۱ .

۱۲- من لبس الكبر و السرف خلع الفضل و الشرف ۸۷۳۶ .

۱۳- ما تكبر إلا و ضيع ۹۴۶۷ .

۱۴- لا يزكو عمل متجبر ۱۰۵۸۷ .

۱۵- لا يتكبر إلا و ضيع خامل ۱۰۸۰۸ .

الكتاب و الكتابه

۱- الكتاب أحد المحدثين ۱۶۱۵ .

۲- إذا كتبت كتابا فأعد فيه النظر قبل ختمه ، فإنما تختم على ۱۰- هر که متکبر باشد تلف (عزت و شرف) را از دست ندهد .

۱۱- هر که تکبر نماید خداوند او را کوچک گردانیده ، و او را پست کند .

۱۲- هر که لباس کبر و زیاده روی را به تن پوشد خلعت افزونی و بلندی مرتبه را از تن بیرون آورده است (یعنی آنها با هم در یک جا جمع نخواهند شد) .

۱۳- تکبر ننماید مگر پست مرتبه .

۱۴- پاکیزه نمی شود عمل متکبر .

۱۵- تکبر نمی کند مگر پست مرتبه

گمنام .

کتاب و کتابت ۱- کتاب (یا قرآن) یکی از دو حدیث کننده است (یکی آدمی که سخن می گوید و دیگر کتاب) .

۲- هرگاه نوشته ای را نوشتی (چه کتاب باشد و یا مقاله و نامه) قبل از مهر کردن (و فرستادن و بستن و پست) آن در آن اعاده نظر نما (مبادا غلط و اشتباهی در آن

ص ۱۲۴۱

عقلک ۴۱۶۷ .

۳- کتاب الرّجل عنوان عقله ، و برهان فضله ۷۲۶۰ .

۴- کتاب المرء معیار فضله ، و مسبار نبه ۷۲۶۱ .

۵- نعم المحدث الكتاب ۹۹۴۸ .

۶- الكتاب ترجمان التّيه ۲۹۸ .

۷- الكتب بساتين العلماء ۹۹۱ .

۸- من تسلى بالكتب لم تفته سلوه ۸۱۲۶ .

الکتمان

۱- الکتمان ملائک التّجوى ۳۵۵ . باشد) زیرا که بر عقل خود مهر خواهی زد (یعنی عقلت از نوشته تو روشن خواهد شد ، هر چه غلط و اشتباهش کمتر ، عقل بیشتر خواهد بود) .

۳- نوشته مرد نشانه عقلش ، و دلیل فضل و فزونی او خواهد بود .

۴- نوشته مرد معیار (و محک) فضل ، و میزان اندازه نجات اوست .

۵- خوب سنخگوئی است کتاب .

۶- نوشته ترجمه و بیان کننده قصد و ما فی الضمیر است (یعنی هر چه در مکنون کسی از دوستی و دشمنی ، و صافی و نفاق باشد از نوشته او معلوم خواهد گردید ، و بشر به آن پی خواهد برد ، نظیر این در زبان هم گفته شده است) .

۷- کتابهای باغهای دانشمندان است .

۸- هر که به کتاب‌ها تسلی شود (و با کتابها رفیق

و مونس گردد) هیچ تسلّی و غم و اندوهی از او فوت نشود (یعنی غمها از او دور گشته همواره خوشحال است) .

پنهان کردن ۱- پنهان کردن ملاک راز گفتن است (یعنی تا چنین حالتی تحقق نیابد نباید راز

ص ۱۲۴۲

الإكثار

۱- قرن الإكثار بالملل ۶۷۱۶ .

۲- من أكثر هجر ۷۶۷۰ .

۳- من كثر مقاله سئم ۷۷۸۰ .

۴- من كثر كلامه زلّ ۷۸۲۲ .

۵- من كثر كلامه كثر ملامه ۷۸۴۹ .

۶- من أكثر من شیء عرف به ۷۸۶۰ .

التكاثر

۱- تكثرك (تكبرك) بما لا يبقى لك و لا تبقى له من أعظم را به کسی گفت) .

پر گوئی یا زیاده روی ۱- پر گوئی با ملامت و خستگی همراه است .

۲- کسی که پر گوئی کند مهجور گردد (یعنی دیگران او را ترک کنند) .

۳- هر که گفتارش بسیار باشد ناخوش داشته شود .

۴- هر که سخنش بسیار باشد می لغزد (و خطا و سهو او زیاد گردد) .

۵- هر که سخنش بسیار باشد سرزنش او بسیار گردد (یعنی دیگران او را بسیار سرزنش نمایند) .

۶- هر که چیزی را بسیار کند به آن شناخته شود (بنا بر این باید کار خوب را برگزید) .

بسیار شمردن ۱- ناز نمودن (و بالیدن و بسیار شمردن) به چیزی که برای تو باقی نمی ماند

ص ۱۲۴۳

الكذب

١- الكذب يردى مصاحبه ، و ينجى مجانبه ١٥٩٨ .

٢- الكذب فى العاجله عار و فى الآجله عذاب النار ١٧٠٧ .

٣- أقبح الخلائق الكذب ٢٨٥٥ .

٤- الكذب خيانه ١٥ .

٥- الكذب يردى ٢١ .

٦- الكذب عدو الصدق ٢٧٦ .

٧- الكذب عيب فاضح ٥٥٢ .

٨- الكذب مجانب الإيمان ٦٨١ . (مانند مال و قوم و قبیله و فرزندان) و تو برای آن باقی نخواهی ماند از بزرگترین نادانی خواهد بود .

دروغ ١- دروغ یار خود را نابود سازد ، و دوری کننده از آن را رستگار گرداند .

٢- دروغگوئی در دنیا ننگ و در آخرت عذاب آتش است .

٣- زشت ترین خصلت ها دروغ است .

٤- دروغگوئی خیانت است .

٥- دروغگوئی به هلاکت می اندازد .

٦- دروغگوئی دشمن راستگوئی است ،

(بنا بر این نباید راستگو با دروغگو رفیق شده ، و یا راستگو احیانا دروغ گوید که با دشمن رابطه برقرار نموده است) .

۷- دروغگوئی عیبی است رسواگر (چه در دنیا و چه در آخرت) .

۸- دروغ دوری کننده از ایمان ، و با آن اجنبی است (یعنی هرگز با هم جمع نشوند) .

ص ۱۲۴۴

۹- الکذب مهانه و خیانه (و ندامه) ۶۸۳ .

۱۰- الکذب یزری بالإنسان ۷۴۲ .

۱۱- الکذب یوجب الوقیعہ ۷۴۷ .

۱۲- الکذب شین الأخلاق ۹۷۰ .

۱۳- الکذب فساد کلّ شیء ۱۱۱۶ .

۱۴- الکذب یردیک و إن أمتته ۱۱۱۹ .

۱۵- أقبح شیء الإفک ۲۸۷۶ .

۱۶- الکذب یؤدی إلى التّفاق ۱۱۸۱ . ۹- دروغگوئی خواری و خیانت (یا پشیمانی) است .

۱۰- دروغ آدمی را عیناک می سازد .

۱۱- دروغ باعث غیبت مردم می شود .

۱۲- دروغگوئی عیب و ننگ اخلاق است .

۱۳- دروغ فساد هر چیزی است (پوشیده نماند که از این قانون مواردی استثنا خواهد شد . چنانکه در کتابهای اخلاقی به آن اشاره شده ، مانند گفتن دروغ در جنگ ، یا جهت اصلاح میان دو کس ، و یا برای نجات از کشته شدن ، و مواضع دیگر که در این صورت ها اگر کسی بتواند (توریه) کند بهتر است ، و معنای (توریه) آنست که از لفظ معنایش را که طرف می فهمد قصد نکند ، مثلاً اگر به کسی بگوئید اگر به دین بد نگوئی تو را خواهیم کشت ، این شخص بد به دین بگوید ، اما نظرش دین باطل و مذهب کفار باشد) .

۱۴- دروغگوئی تو

را به هلاکت اندازد گر چه از آن ایمن باشی .

۱۵- زشت ترین چیز بهتان زدن و یا دروغ است .

۱۶- دروغگوئی آدمی را به نفاق می کشاند (یعنی یا سلب ایمان می کند و یا با مردم دور خواهد گردید) .

ص ۱۲۴۵

۱۷- الكذب شين اللسان ۱۱۸۳ .

۱۸- الكذب و الخيانه ليسا من أخلاق الكرام ۱۵۰۷ .

۱۹- الكذب زوال المنطق عن الوضع الإلهي ۱۵۵۳ .

۲۰- بالكذب يترين أهل النفاق ۴۲۲۲ .

۲۱- بئس المنطق الكذب ۴۴۱۰ .

۲۲- ثمره الكذب المهانه في الدنيا و العذاب في الآخرة ۴۶۴۰ .

۲۳- جانبوا الكذب فإنه بجانب الإيمان ۴۷۴۰ .

۲۴- عله الكذب شرّ عله ، و زله المتوقى أشدّ زله ۶۳۱۹ . ۱۷- دروغ عیب زبان است .

۱۸- دروغ و خیانت از اخلاق نیکو کاران و افراد گرامی نمی باشند .

۱۹- دروغ زائل گشتن و مخالفت گفتار است از وضع الهی ، (یعنی خداوند قانون تکلم را بر پایه راستی نهاده ، پس اگر انسان دروغ گوید از قانون تخلف کرده ، و در غیر وضع الهی قدم برداشته است) .

۲۰- بوسيله دروغگوئی اهل نفاق زینت می یابند (یعنی خود را در نزد دیگران زینت می دهند) .

۲۱- بد گفتاری است دروغ (زیرا کلید همه گناهان است) .

۲۲- ثمره دروغ گوئی خواری در دنیا و عذاب در آخرت است .

۲۳- از دروغ دوری نمائید ، زیرا که آن دوری کننده از ایمان است (یعنی دروغگو ایمان ندارد) .

۲۴- بیماری دروغگوئی بدترین بیماری است (زیرا که در دنیا باعث خواری و رسوائی و در آخرت سبب عذاب الیم خواهد شد) و لغزش خویشتن دار سخت ترین لغزش

خواهد بود (یعنی از چنین فردی انتظار لغزش را کسی ندارد زیرا ممکن است او را دروغگو پندارند) .

ص ۱۲۴۶

۲۵- عاقبه الکذب ملامه و ندامه ۶۳۳۲ .

۲۶- فساد البهائ الکذب ۶۵۵۷ .

۲۷- و ترک الکذب تشریفا للصدق ۶۶۰۸ .

۲۸- قد یکذب الرّجل علی نفسه عند شدّه البلاء بما لم یفعله ۶۶۹۳ .

۲۹- کثره الکذب توجب الوقیعه ۷۰۸۸ .

۳۰- کثره کذب المرء تذهب بهائه ۷۱۰۰ .

۳۱- کثره الکذب تفسد الدّین ، و تعظم الوزر ۷۱۲۳ .

۳۲- لیس الکذب من خلائق الإسلام ۷۴۶۰ .

۳۳- ما أقبح الکذب بذوی الفضل ۹۵۵۱ .

۳۴- نکد العلم الکذب ، و نکد الجدّ اللّعب ۱۰۰۰۰ . ۲۵- عاقبت دروغ سرزنش و پشیمانی است .

۲۶- فساد ارزش و بهاء دروغگوئی است .

۲۷- (از فرازهای حکمت ۲۴۴ نهج البلاغه است) و ترک دروغ را از جهت شرافت و بلند مرتبه بودن راستی (واجب کرده تا مردم خود را به دروغ عادت ندهند) .

۲۸- گاهی مرد (آدمی) بر نفس خود در هنگام سختی بلاء و گرفتاری نسبت به آنچه آن را نکرده دروغ می گوید (مثل اقرارهای دروغ برای خلاصی از کتک و یا تعزیر و ترس) .

۲۹- دروغ بسیار موجب غیبت و بدگوئی خواهد شد .

۳۰- بسیاری دروغ مرد (آدمی) ارزش و نیکوئی او را می برد .

۳۱- دروغ بسیار دین را فاسد کرده ، و وزر و وبال را عظیم می گرداند .

۳۲- دروغگوئی از اخلاق اسلام نیست .

۳۳- چه چیز دروغ را به صاحبان فضیلت زشت ساخته است .

۳۴- نقص علم دروغگوئی ، و نقص جدّ بازی است (زیرا وقتی عالم دروغ

۳۵- لا یجتمع الکذب و المرؤه ۱۰۵۸۲ .

۳۶- لا شیمه أفتح من الکذب ۱۰۶۳۴ .

۳۷- أكثر شیء الکذب و الخیانه ۳۱۶۹ .

الکاذب و الکذاب

۱- الکذاب متهم فی قوله ، و إن قویت حجته ، و صدقت لهجته ۱۸۴۹ .

۲- الکذاب و المیت سواء ، فإنّ (لأنّ) فضیله الحی علی المیت الثقه به ، فإذا لم یوثق بکلامه بطلت حیاته ۲۱۰۴ .

۳- أبعد الناس من الصّلاح الكذوب و ذو الوجه الوقاح ۳۳۳۴ .

۴- الکاذب مهان ذلیل ۳۳۹ . گفت و یا کسی که کارها را به بازی گرفت مردم علم و جدّ را باور ندارند .

۳۵- دروغ و مردانگی جمع نمی شوند .

۳۶- نیست خوئی زشت تر از دروغ .

۳۷- بیشترین چیز (در میان مردم) دروغگوئی و خیانت است .

دروغگو ۱- دروغگو در گفتارش تهمت زده شده است ، هر چند محکم باشد دلیل او ، و راست باشد زبان او .

۲- دروغگو و مرده برابرند ، چون برتری زنده بر مرده اعتماد به اوست ، پس هر گاه به سخن او اعتمادی نباشد زندگی او باطل گردد .

۳- دورترین مردم از صلاح و راه درست ، بسیار دروغگو ، و رودار بی شرم است .

۴- دروغگو خوار ذلیل است .

۵- الکاذب علی شفا مهواه و مهانه ۱۲۴۷ .

۶- کفاک موبخا علی الکذب علمک بأنّک کاذب ۷۰۷۹ .

٧- ليس لكذب أمانه ولا لفجور صيانه ٧٥٠٦.

٨- من كذب أفسد مروته ٧٧٩٤.

٩- من كثر كذبه لم يصدق ٧٩٥١.

١٠- من عرف بالكذب لم يقبل صدقه ٨٠١٠.

١١- من كثر كذبه قلّ بهاؤه ٨٠٧٥.

١٢- من عرف بالكذب قلّت الثقة به ٨٨٨٨.

-١٣

من تجنب الكذب صدقت أقواله ٩١٨١ .

١٤- من مهانه الكذاب جوده باليمين لغيره مستحلف ٩٣١٥ . ٥- دروغگو بر لب چاه عمیق (و درکات جهنم و چاه آن) و خواری است ، (یعنی اگر تدارک نکرد در آن افتد) .

٦- برای سرزنش تو بر دروغگوئی کفایت می نماید دانستن تو به این که تو دروغگوئی .

٧- برای بسیار دروغگو امانتی ، و برای بسیار فاسق و گنهکار صیانتی (نگهداری عهد و پیمان و دوستی) نیست .

٨- هر که دروغ گوید مردانگی (یا آدمیت) خود را فاسد نموده است .

٩- هر که دروغش بسیار باشد تصدیق نشود .

١٠- هر که به دروغگوئی شناخته شد راستگوئی او قبول نخواهد شد .

١١- هر که دروغ او بسیار باشد ارزش او کم خواهد بود .

١٢- هر که به دروغ شناخته شود اعتماد به او کم خواهد شد .

١٣- هر که از دروغ دوری نماید گفتار او تصدیق شود .

١٤- از خواری بسیار دروغگو بخشش اوست به قسم برای کسی که او را قسم

ص ١٢٤٩

١٥- لا حیاء لکذاب ١٠٤٣٩ .

١٦- لا خیر فی قول الأفاکین ١٠٧١٥ .

١٧- لا خیر فی علم الکذابین ١٠٧١٦ .

١٨- لا خیر فی الکذابین ، و لا فی العلماء الأفاکین ١٠٨٨٣ .

١٩- یکتسب الکاذب بکذبه ثلاثا : سخط الله علیه و استهانته الناس به و مقت الملائکه له ١١٠٣٩ .

الکرم

١- الکرم حسن السجیه و اجتناب الدئیة ١٦٩٥ .

۲- الکرّم بذل الجود ، و إنجاز الموعود ۱۷۶۲ . نمی دهد (یعنی بدون آنکه از او درخواست قسم کنند او برای اثبات حرف خود سوگند یاد می کند) .

برای بسیار دروغگو حیائی نیست .

۱۶- خیری در گفتار بسیار دروغگویان نیست .

۱۷- خیری در علم بسیار دروغگویان نیست .

۱۸- نیست خیری در بسیار دروغگویان ، و نه در علمای کذاب (و یا منحرف کنندگان مردم از راه حقّ) .

۱۹- دروغگو با دروغش سه چیز را کسب می کند : خشم و غضب خدا را بر خود ، و خوار شمردن مردم او را ، و دشمنی فرشتگان با او .

بزرگوار ۱- گرامی بودن نیکوئی خو و دوری از پستی است .

۲- گرامی بودن (و بلند مرتبه بودن) دادن عطا و وفا کردن به آنچه وعده به آن شده است .

ص ۱۲۵۰

۳- الکرّم إیثار عدوبه الثّناء علی حبّ المال ۱۸۴۳ .

۴- أحسن الکرّم الإیثار ۲۹۱۴ .

۵- أعلى مراتب الکرّم الإیثار ۲۹۶۷ .

۶- أفضل الکرّم إتمام التّعّم ۲۹۸۳ .

۷- الکرّم فضل ، الوفاء نبیل ۱۳ .

۸- الکرّم معدن الخیر ۵۶۸ .

۹- الکرّم أفضل السّؤدد ۷۶۸ .

۱۰- الکرّم أفضل الشّیم ۹۱۵ .

۱۱- الکرّم بری ء من الحسد ۹۴۴ .

۱۲- الکرّم احتمال الجریره ۹۶۴ . ۳- کرم اختیار کردن گوارائی حمد و ثناء است بر دوستی مال .

۴- بهترین کرم برگزیدن دیگران بر خود .

۵- بلندترین پایه های کرم ایثار است .

۶- افزونترین کرم تمام کردن نعمت هاست (یعنی در کرم نسبت به کسی چیزی باقی نگذارد تمام احسان نماید) .

۷- گرامی بودن فضلی است (به اعتبار فضلی است که دارا می باشد) و وفاداری بزرگواری است .

۸- جود و یا نیکوکاری کان خیر است .

۹- جود و بخشش برترین سروری هاست .

۱۰- کرم برترین خصلت هاست .

۱۱- کرم از حسد بی زار است .

۱۲- کرم تحمل

گناهان (دیگران) است، (که از آنها انتقام نکشد).

ص ۱۲۵۱

۱۳- الکرّم حسن الاضطبار ۱۱۰۲ .

۱۴- الکرّم تحمّل أعباء المغارم ۱۲۹۷ .

۱۵- الکرّم إيثار العرض علی المال ۱۳۲۳ .

۱۶- الکرّم أعطف من الرّحم ۱۴۱۶ .

۱۷- الکرّم ملک اللّسان و بذل الإحسان ۱۴۵۰ .

۱۸- الکرّم نتیجه علوّ الهّمه ۱۴۷۷ .

۱۹- إنّما الکرّم التّنزه عن المعاصی (المساوی) ۳۸۷۰ .

۲۰- إنّما الکرّم بذل الرّغائب و إسعاف الطّالب ۳۸۸۹ .

۲۱- ثمره الکرّم صله الرّحم ۴۶۲۱ . ۱۳- کرم خوبی صبر و شکیبائی است .

۱۴- کرم و آقائی برداشتن سنگینی و بارهای آنچه ادای آن بر انسان واجب است (یعنی از عهده ومانند خمس، زکات، نفقات واجبه، و امثال آن بر آید).

۱۵- شرافت و گرامی بودن برگزیدن عرض است بر مال (یعنی اگر امر دائر شد میان آبرو و مال باید مال را فدای آبرو کرد).

۱۶- کرم از خویشی مهربان تر است (یعنی انسان باید بکوشد کریم گردد).

۱۷- کرم و بزرگواری در بند کشیدن زبان (و آن را از سبّ و فحش و هرزه نگهداشتن) و بذل احسان است.

۱۸- کرم نتیجه بلندی همت است.

۱۹- جز این نیست که کرم پاکیزگی (از بدیها یا) از گناهان است.

۲۰- همانا کرم فقط بذل عطاهای بسیار، و بر آوردن حاجت طلب کننده است.

۲۱- ثمره و میوه کرم (و بزرگواری و یا جود و سخا) پیوند با خویشان است.

٢٢- خير الكرم جود بلا طلب مكافاه ٤٩٨٤ .

٢٣- ليس من الكرم تنكيد المنن (التعم)

بالمَمَّ ٧٥٠١ .

- ٢٤- من الكرم إتمام النعم ٩٢٦٥ .
- ٢٥- من الكرم حسن الشيم ٩٢٦٦ .
- ٢٦- من تمام الكرم إتمام النعم ٩٣٨٣ .
- ٢٧- من الكرم الوفاء بالذمم ٩٢٦٧ .
- ٢٨- من أحسن الكرم الإحسان إلى المسيئ ٩٢٩١ .
- ٢٩- من علامات الكرم تعجيل المثوبه ٩٢٩٢ .
- ٣٠- من الكرم اصطناع المعروف و بذل الزفد ٩٣١٨ .
- ٣١- من كمال الكرم تعجيل المثوبه ٩٣٣١ .
- ٣٢- من الكرم أن تتجاوز عن الإساءه إليك ٩٤٠٨ . ٢٢- بهترین کرم بخششی است بدون انتظار تلافی و پاداش ، (زیرا باید بخشنده فقط از خدا طلب پاداش کند) .
- ٢٣- از کرم نیست تیره کردن نعمت ها بوسیله منت گذاشتن .
- ٢٤- از کرم است تمام کردن نعمت (و آن را ناقص نگذاشتن) .
- ٢٥- از کرم است نیکوئی خصلت ها .
- ٢٦- از تمامی کرم است تمام کردن نعمت (و ناقص نگذاشتن آن) .
- ٢٧- از کرم است وفا نمودن به ذمه ها (و عهد و پیمانها) .
- ٢٨- از بهترین کرم احسان نمودن بسوی گنهکار است (که از او بگذرد) .
- ٢٩- از نشانه های کرم شتاب کردن در دادن پاداش نیک است .
- ٣٠- از کرم است احسان کردن و بذل عطا (بخشش) .
- ٣١- از کمال کرم است شتاب کردن در پاداش نیک .

۳۲- از کرم است که از اسائه (و بدی دیگران) بسوی تو در گذری .

ص ۱۲۵۳

۳۳- نظام الکرم موالاه الإحسان ، و مواساه الإخوان ۹۹۹۸ .

۳۴- يستدلّ علی کرم الرّجل بحسن بشره ، و بذل برّه ۱۰۹۶۳ .

الکرم

۱- الکرم من تجنّب المحارم و تنزّه عن العیوب ۱۵۶۵ .

۲- الکرم من جاء بالموجود ۱۵۶۸ .

۳- الکرم من

جازی الإساءه بالإحسان ۱۶۹۸ .

۴- الکریم یزدجر عمّا یفتخر به اللّیّم ۱۷۷۱ .

۵- الکریم یجفو إذا عنّف ، و یلین إذا استعطف ۱۸۲۳ .

۶- الکریم إذا قدر صفح ، و إذا ملک سمح ، و إذا سئل أنجح ۱۸۶۳ . ۳۳- نظام و رشته پیوستگی کرم پی در پی کردن احسان و مواسات نمودن با برادران است .

۳۴- بر کرم مرد به نیکوئی شکفتگی او و بذل احسانش استدلال می شود .

کرم و بخشش ۱- بلند مرتبه کسی است که از حرامها دوری گیرند و از عیب ها پاک باشد .

۲- صاحب جود کسی است که به آنچه او را میسر است ببخشد .

۳- بلند مرتبه کسی است که بدی را به نیکوئی پاداش دهد .

۴- بلند مرتبه از آنچه آدم پست به آن مباحثات می نماید خود را منع می کند .

۵- بلند مرتبه و شخص گرامی هر گاه از او به زور چیزی بگیرند قطع احسان نماید ، و چون طلب مهربانی از او شود نرمی کند .

۶- بلند مرتبه چون بر انتقام قادر شود در گذرد ، و زمانی که مالک گردد بخشش نماید ، و هرگاه از او سؤالی شود حاجت را بر آورد .

ص ۱۲۵۴

۷- الکریم یأبی العار ، و یکرّم الجار ۱۹۹۶ .

۸- الکریم یری مکارم أفعاله دینا علیه یقضیه ۲۰۳۱ .

۹- الکریم یرفع نفسه فی کلّ ما أسداه عن حسن المجازات ۲۰۳۳ .

۱۰- الکریم إذا احتاج إلیک أعفاک ، و إذا احتجت إلیه کفاک ۲۰۶۸ .

۱۱- الکریم یعفو مع القدره ، و یعدل فی الإمره ، و یکفّ إساءته و یبذل إحسانه ۲۰۷۱ .

۱۲- الکریم عند الله محبور مثاب ، و عند

۱۳- الکریم من صان عرضه بماله ، و اللئیم من صان ماله بعرضه ۲۱۵۹ . ۷- کریم عار و ننگ را ناخوش دارد ، و همسایه را اکرام می کند .

۸- بخشنده یا بلند مرتبه افعال نیکوی خود را دین بر خود دانسته که باید قضا کند آن را .

۹- شخص بلند مرتبه نفس خود را بالاتر می داند از نیکوئی پاداش نسبت به آنچه احسان کرده باشد (یعنی کریم در انتظار عوض نیست) .

۱۰- صاحب جود و شخص گرامی هر گاه بسوی تو نیازی پیدا کند تو را معاف دارد ، (و از تو طلب ننماید) ، و چون تو به او محتاج گردی تو را کفایت کند (و مطلب تو را بر آورد) .

۱۱- بزرگوار با وجود قدرت و توانائی درگذرد ، و در امارت و حکومت دادگری کند ، و بدی خود را باز داشته ، و بذل احسان نماید .

۱۲- شخص بزرگوار در نزد خدا شادمان ، و پاداش داده شده است ، و در نزد مردم محبوب ، و با هیبت و شکوه است .

۱۳- گرامی بلند مرتبه کسی است عرض خود را با مالش ننگه دارد ، و پست

ص ۱۲۵۵

۱۴- احذر الکریم إذا أهنته ، و الحلیم إذا جرحته ، و الشجاع إذا أوجعته ۲۶۰۵ .

۱۵- احذروا صوله الکریم إذا جاع ، و أشر اللئیم إذا شبع ۲۶۱۵ .

۱۶- احذروا سطوه الکریم إذا وضع ، و سوره اللئیم إذا رفع ۲۶۱۶ .

۱۷- الکریم يتغافل و ينخدع ۴۴۶ .

۱۸- الکرام أصبر أنفسا ۵۹۴ .

۱۹- الکریم یجمل الملكه ۷۱۳ . مرتبه کسی

است که مال خود را بوسیله آبروی خود نگهداری نماید .

۱۴- بر حذر باش از کریم و بلند مرتبه هر گاه که او را اهانت کنی ، و از بردبار زمانی که او را جریحه دار سازی ، و از دلیر وقتی که او را دردناک نمائی (زیرا گر چه کریم و حلیم و شجاع هستند ولی وقتی کاسه صبر آنها لبریز شود از کوره بدر آمده انتقام خواهند کشید) .

۱۵- از سطوت و سر بلندی کریم هر گاه گرسنه شود ، و از نشاط و فرحناکی لئیم هر زمان که سیر گردد دوری نمائید (به جهت این که هر دو حالت در آنها تغییر حال داده ، از حالت اولیه بیرون خواهند رفت) .

۱۶- از سر بلندی کریم هر گاه پست گردانیده شود ، و از تندی لئیم هر زمان که به بلندی رسد دوری نمائید .

۱۷- شخص کریم و صاحب کرم خود را به غفلت زده و فریب می خورد (یعنی خود را چنین وانمود کند ، گر چه ممکن است واقعا هم فریب خورد ، زیرا کریم است ممکن است کسی او را فریب دهد که من ندارم و مستحکم ، چون با سخاوت است بدون تحقیق بر او ترحم کرده باران رحمتش بر او ببارد ، گر چه در واقع طرف دروغگو باشد) .

۱۸- اشخاص نیکوکار و بزرگ بحسب روح و نفس شکیباترند .

۱۹- کریم (و نیکوکار اخلاق یا) بندگی را نیکو می کند .

ص ۱۲۵۶

۲۰- الکریم من بدأ یا حسانه ۹۷۹ .

۲۱- الکریم یشکر القلیل ، و اللئیم یکفر الجزیل ۱۲۲۵ .

۲۲- الکریم من سبق نواله سؤاله

۲۳- الکریم إذا وعد و فی ، و إذا توعد عفی ۱۵۲۸ .

۲۴- الکریم إذا أیسر أسعف ، و إذا أعسر خفف ۱۵۳۰ .

۲۵- إذا کرم أصل الرّجل کرم مغیبه و محضره ۴۱۶۳ .

۲۶- دولة الکریم تظهر مناقبه ۵۱۰۶ . ۲۰- بزرگوار و بخشنده کسی است که به احسان خود ابتدا کند ، نه آنکه بعد از طلب احسان نماید .

۲۱- گرامی و نیکوکار اندک را شکر نموده ، و بد کردار و پست مرتبه نعمتهای ۲۲- کریم کسی است که عطایش بر درخواست از وی پیشی گیرد .

۲۳- کریم هر گاه وعده کرد وفا خواهد نمود ، و چون بیم دهد (یعنی وعده به عذابی دهد) ببخشد ، (و لذا ما قائلیم که خداوند در وعده هایش خلف نمی کند ، اما در وعیدهایش ممکن است تخلف نماید) .

۲۴- کریم هر گاه در رفاه باشد حاجت مردم را بر آورد و چون پریشان گردد تخفیف دهد (یعنی سربار مردم نخواهد شد و یا در آن حال هم حتی الامکان در خدمت مردم باشد) .

۲۵- هر گاه اصالت مرد گرامی باشد غائب و حاضر آن گرامی و بی آزار خواهد بود (یعنی در همه حال آقااست) .

۲۶- دولت کریم (شخص گرامی بلند مرتبه) مناقب و فضائل او را ظاهر می سازد .

ص ۱۲۵۷

۲۷- ذو الکرّم جمیل الشّیم ، مسد للّنعّم ، وصول للّرّحم ۵۱۹۶ .

۲۸- ظفر الکریم ینجی ۶۰۴۲ .

۲۹- ظفر الکرّم عفو و إحسان ۶۰۴۴ .

۳۰- ظلّ الکرّم رغد هنیئ ۶۰۶۶ .

۳۱- عند الإیثار علی النّفس تتبیّن جواهر الکرّماء ۶۲۲۶ .

۳۲- عاده الکرّم الجود ۶۲۴۰ .

۳۴- کن من الکریم علی حذر إن أهنته ، و من اللّیثم إن أکرمته ، و من الحلیم إن أحرجه ۷۱۸۴ . ۲۷- صاحب کرم (یعنی کریم) نیکو خوی ، احسان کننده نعمتها ، پیونده کننده با خویشان است .

۲۸- ظفرمندی و پیروزمندی شخص کریم رستگاری بخشد (و دشمن را نیز به کرم خود ببخشد بخلاف لثیم و پست مرتبه) .

۲۹- پیروزی یافتن افراد بزرگوار و گرانمایه بخشش و احسان است .

۳۰- سایه (و لطف و احسان) کریمان وسیع نیکوی گوارائی است .

۳۱- در هنگام ایثار بر نفس (و دیگران را بر خود ترجیح دادن) گوهرهای افراد کریم روشن می گردد .

۳۲- عادت کریمان بخشش است .

۳۳- عادت کریمان نیکوئی احسان است .

۳۴- از کریم (شخص بلند مرتبه گرامی) بر حذر باش اگر او را خوار سازی (و به او اهانت نمائی زیرا او تاب تحمل خواری را ندارد در صدد تلافی بر می آید) و از لثیم (آدم پست مرتبه) دوری نما اگر او را گرامی داشته باشی (زیرا لثیمان بجای خوبی بدی کنند) و از بردبار اگر او را به تنگ آوری (زیرا غضب حلیم بسیار سخت است) .

ص ۱۲۵۸

۳۵- للکرام فضیله المبادره إلى فعل المعروف ، و إساءة الصّنائع ۷۳۵۳ .

۳۶- لقد أتعبک من أکرمک إن کنت کریماً ، و لقد أراحک من أهانک إن کنت حلیماً ۷۳۵۴ .

۳۷- لأننا أشدّ اغتباطاً بمعرفه الکریم من إمساکی علی الجواهر النّفیس الغالی الثّمن ۷۳۹۲ .

۳۸- لیس من عاده الکرام تأخیر الإنعام ۷۴۸۹ .

۳۹- لیس

من شیم الکرام تعجیل الانتقام ۷۴۹۰ .

۴۰- لزوم الکریم علی الهوان خیر من صحبه اللئیم علی الإحسان ۷۶۳۲ . ۳۵- برای کریمان است فضیلت سبقت به انجام کار نیک ، و شتاب کردن در احسانها .

۳۶- هر آینه تو را به تعب انداخته کسی که تو را اکرام نموده ، اگر کریمی (چون باید ممنون شوی و چنین کاری بر تو گران است) و همانا تو را راحت ساخته کسی که تو را اهانت نموده اگر بردبار باشی (چون منتی از او نکشیده تنها رنج اهانت است که با بردباری راحتی تحقق یابد) .

۳۷- هر آینه شادمانی من به شناخت شخص کریم شدیدتر است تا چنگ زدن من بر گوهر نفیس گرانها .

۳۸- از عادت کریمان تأخیر انداختن احسان نیست (یعنی وقتی می خواهند احسانی کنند عقب نیندازند) .

۳۹- از خصلتهای کریمان تعجیل انتقام نیست .

۴۰- ملازمت کریم (شخص بلند مرتبه) با خواری بهتر از مصاحبت با پست مرتبه است با احسان (زیرا خواری روی میزان و احسان بدون نظر نیست) .

ص ۱۲۵۹

۴۱- لَذَّةُ الْكِرَامِ فِي الْإِطْعَامِ وَ لَذَّةُ اللَّئَامِ فِي الطَّعَامِ ۷۶۳۸ .

۴۲- من أشرف أفعال الكرم تغافلہ عما يعلم ۹۳۲۱ .

۴۳- من شیم الکرام بذل الندی ۹۳۲۹ .

۴۴- ما أوحش کریم ۹۵۸۳ .

۴۵- منزع الکریم أبدا إلى شیم آبائه ۹۷۸۲ .

۴۶- مسرّه الکرام فی بذل العطاء ، و مسرّه اللئام فی سوء الجزاء ۹۸۰۸ .

۴۷- لا یکون الکریم حقودا ۱۰۵۶۴ .

۴۸- لا يستحقّ اسم الکرّم إلّا من بدأ بنواله قبل سؤاله ۱۰۷۵۱ . ۴۱- لذت کریمان در خوراندن ، و لذت لئیمان در خوردن

است .

۴۲- از شریف ترین کارهای کریم تغافل اوست از آنچه می داند (و انتقام نگرفتن از افراد بی ادب) .

۴۳- از خصلت های کریمان است بذل کرم .

۴۴- هیچ کریمی (بسبب بد سلوکی و بد رفتاری مردم را) رم نداده است (یعنی باید کوشید کریم شد) .

۴۵- شوق کریم همیشه بسوی خصلت های (نیک و ارزنده) پدران خود می باشد .

۴۶- خوشحالی افراد کریم در بذل عطا (و احسان) بوده و شادمانی افراد لئیم و پست در بدی پاداش است .

۴۷- شخص کریم کینه ور نخواهد بود .

۴۸- مستحق اسم کرم نخواهد گردید (و کریم حقیقی هیچکسی نخواهد شد) مگر کسی که پیش از سؤال از او عطا کند .

ص ۱۲۶۰

۴۹- لا یکرم المرء نفسه حتّی یهین ماله ۱۰۷۹۶ .

۵۰- الکریم من بذل إحسانه ۱۲۶۰ .

۵۱- لیس من شیم الکریم إدراع العار ۷۴۵۷ .

۵۲- الکریم أبلج ، اللّئیم ملهوج ۱۹ .

الکرامه

۱- من لم تقوّمه الکرامه قوّته الإهانه ۸۲۰۱ .

۲- من لم تصلحه الکرامه أصلحته الإهانه ۹۰۶۳ .

۳- من زاده الله کرامه فحقیق به أن یزید الناس إکراما ۹۱۱۲ . ۴۹- مرد (آدمی) نفس خویش را گرامی نمی گرداند تا آنکه مال خود را خوار گرداند (و از آن بگذرد) .

۵۰- کریم کسی است که احسانش را بذل نماید .

۵۱- از خصلت های شخص بزرگوار پوشیدن پیراهن عار نیست (یعنی کاری نمی کند که ننگ او باشد) .

۵۲- کریم گشاده رو، و لئیم خام و نپخته است .

بزرگی ۱- هر که او را سیادت و آقائی راست نگرداند اهانت او را راست خواهد نمود .

هر که او را بزرگی اصلاح ننماید اهانت او را اصلاح نماید (بنا بر این باید انسان در زمان دولت و حشمت خود قدر خود را بشناسد تعدی و تجاوز ننماید و گرنه به درشتی دیگران مبتلا خواهد شد) .

۳- هر که خداوند او را کرامتی (و نعمتی) زیاد نماید پس سزاوار چنین است که او مردم را به کرامت نعمتی زیاد نماید .

ص ۱۲۶۱

۴- من ربّاه الهوان أبطرته الکرامه ۹۰۶۲ .

المکارم

۱- إذا رغبت فی المکارم فاجتنب المحارم ۴۰۶۹ .

۲- تبادروا المکارم ، و سارعوا إلى تحمّل المغارم ، و اسعوا فی حاجه من هو نائم ، یحسن لکم فی الدّارین الجزاء ، و تنالوا من الله عظیم الجباء ۴۵۵۷ .

۳- ثابروا علی اقتناء المکارم ، و تحمّلوا أعباء المغارم ، تحرزوا قصبات المغانم ۴۷۱۲ . ۴- هر که او را پستی و خواری تربیت نماید (یعنی کسی که پست مرتبه بوده و به خواری عادت نموده) گرامی بودن و به بزرگی رسیدن او را سرکش نماید .

ارزش ها ۱- هر گاه در مکرمت ها و خصلتهای نیکو رغبت نمائی پس از حرام ها دوری نما .

۲- به کارها و صفات نیکو پیشی گیرید ، و بسوی تحمل قرضها (و بر خود گرفتن دیون مردم) شتاب نمائید ، و در بر آوردن حاجت کسی که خواب و از حاجت خود بی خبر است کوشش کنید ، تا پاداش شما در دنیا و آخرت نیکو گشته ، و از جانب خدا به عطای بزرگ نائل شوید .

۳- بر کسب کردن کارهای نیکو مداومت کرده ، و بارها یا گرانیهای وام (

و یا توانها) را متحمل شوید (و آنها را پرداخته مدیونین را از دین خلاص نمائید) ، تانی های غنیمتها را (نشانه هائی بوده که در مسابقه از نی برای اسب دوانی نصب کرده هر که زودتر به آن رسد مدال را خواهد گرفت) جمع و احراز نمائید .

ص ۱۲۶۲

۴- خیر المکارم الإیثار ۴۹۵۳ .

۵- روحوا فی المکارم ، و ادلجوا فی حاجه من هو نائم ۵۳۹۸ .

۶- علیک بمکارم الخلال و اصطناع الرجال فإِنَّهما یقیان مصارع الشوء و یوجبان الجلاله ۶۱۲۱ .

۷- غایه المکارم الإیثار ۶۳۶۱ .

۸- من أفضل المکارم تحمّل المغارم ، و إقراء الضیوف ۹۳۵۴ .

۹- من أحسن المکارم بثّ المعروف ۹۳۷۳ .

۱۰- من أحسن المکارم تجنّب المحارم ۹۳۸۲ .

۱۱- لا تکمل المکارم إلّا بالعفاف و الإیثار ۱۰۷۴۵ . ۴- بهترین نیکی کردنها برگزیدن دیگران است بر خود .

۵- در آخر روز (که غالباً مردم به استراحت پرداخته دیگر در کسب و کار سعی ندارند) در تحصیل مکرمت ها و فضیلتها سیر کرده بروید و در اول شب (که وقت خواب است و غالباً استراحت کرده اند شما استراحت را کنار گذارده) در بر آوردن حاجت کسی که خواب است اهتمام ورزید ، (و یا صبح زود که حاجتمند در خواب است در سعی و تلاش قضاء حاجت مردم برخیزید) .

۶- بر تو باد به خصلت های گرامی و احسان کردن به مردان ، (زیرا که آنها ننگه می دارند از افتادن در بدی را و موجب جلالت و بزرگی خواهند بود) .

۷- اعلا مرتبه مکرمت ها ایثار است که آدمی دیگران را بر خود

مقدم دارد .

۸- از افزونترین مکرمات و بزرگی ها بر خود گرفتن دیون مردم (و کارسازی آنان) و پذیرایی مهمانان خواهد بود .

۹- از نیکوترین مکرمات هاست پهن و پراکنده کردن احسان .

۱۰- از نیکو ترین مکرمات هاست دوری گزیدن از حرامها .

۱۱- نیکو کاریها و مکرمات ها کامل نمی شود مگر به پاکدامنی ، و ایثار (که

ص ۱۲۶۳

۱۲- المکارم بالمکاره ۴۳ .

المکروه

۱- مکروه تحمد عاقبتہ ، خیر من محبوب تدمّ مغتبه ۹۷۴۸ .

المکاسب و کسب الأموال

۱- ازکی المکاسب کسب الحلال ۳۱۴۴ .

۲- بشس الکسب الحرام ۴۴۰۷ .

۳- رکوب الأموال یکسب الأموال ۵۴۱۸ . آدمی دیگری را بر خود مقدم دارد) .

۱۲- مکارم (و صفات و اخلاق پسندیده) به اموریست که مکروه طبع انسان است (که تحمل آنها نیاز به صبر دارد) .

مکروه ۱- مکروهی که سرانجام آن ستایش شود ، بهتر از دوست داشته شده ای است که عاقبت آن نکوهش شود (بنا بر این باید کوشید عاقبت را درست کرد که عاقبت قابل ستایش شود) .

کسب ها ۱- پاکیزه ترین (یا نمو کننده ترین) کسب ها کسب حلال است .

۲- بد کسبی است کسب حرام (زیرا برای دیگران جمع کرده در صورتی که وزر و وبالش دامنگیر او خواهد شد) .

۳- سوار هولها و ارتکاب ترسها اموال را کسب می کند (یعنی انسان باید دل و جرأت ضرر و زیان را داشته باشد تا بتواند کسب اموال کند) .

ص ۱۲۶۴

۴- من اكتسب حراما احتقبت آثاما ۸۵۵۹ .

الكسل و الكسلان

۱- من دام كسله خاب أمله ۷۹۰۷ .

۲- لا تتكل في أمورك على كسلان ۱۰۲۰۵ .

كشف الضر

۱- رضى بالذلّ من كشف ضرّه لغيره ۵۴۱۴ .

۲- ما من عمل أحبّ إلى الله تعالى من ضرّ يكشفه رجل عن رجل ۹۶۹۱ .

الكظم و الكاظم

۱- الكاظم من أمت أضغانه ۱۵۹۳ . ۴- هر که حرامی را کسب نماید گناهان (و یا عقوبتی) را ذخیره کند .

کسالت ۱- هر که کاهلی او همیشگی باشد امیدش ناامید گردد .

۲- در کارهای خود بر کاهل و سست اعتماد مکن .

اظهار بدی حال ۱- به خواری خوشنود شده کسی که بدی حال خود را برای غیر خود اظهار نماید .

۲- هیچ عملی در نزد خدای تعالی محبوبتر نیست از بدی حال و گرفتاری که مردی از مردی زائل و برطرف سازد .

فرو بردن خشم ۱- فرو برنده خشم کسی است که کینه های خود را بمیراند (و از طرف چیزی در

ص ۱۲۶۵

۲- اکظم الغیظ تزدد حلما ۲۲۷۸ .

۳- الكظم ثمره الحلم ۷۷۰ .

۴- رأس الحلم الكظم ۵۲۳۵ .

۵- طوبی لمن كظم غیظه و لم یطلقه ، و عصی أمر نفسه فلم یهلكه ۵۹۵۳ .

۶- کم من غیظ تجرّع مخافه ما هو أشدّ منه ۶۹۶۸ .

۷- من کظم غیظه کمل حلمه ۷۸۶۹ .

۸- اکظم الغیظ عند الغضب و تجاوز مع الدّوله تکن لک العاقبه ۲۳۶۳ . دل نگیرد .

۲- خشم خود را فرو ببر ، تا زیاد کنی بردباری را .

۳- فرو بردن خشم ثمره و میوه بردباریست .

۴- رأس بردباری فرو بردن خشم است (تا آن محقق نشود بردباری تحقّق نیابد) .

۵- خوشا بحال کسی که خشم خود را فروبرد ، و آن را رها نکند ، و فرمان نفسش را نافرمانی نموده پس

آن را هلاک نگرداند .

۶- چه بسیار خشمی که به کام در کشیده شود از ترس آنچه آن سخت تر از آن باشد (مانند تبعات بعدی) .

۷- هر که خشم خود را فرو برد بردباریش کامل گردد .

۸- خشم خود را در نزد خشم فرو بر ، و با قدرت و دولت در گذر ، تا عاقبت (نیکو) از آن تو باشد .

ص ۱۲۶۶

کفران النعمه و الکفور

۱- اصطناع الکفور من أعظم الجرم ۱۵۱۳ .

۲- کفر النعمه مزیلها و شکرها مستدیمها ۷۲۲۹ .

۳- کفران النعم یزلّ القدم و یسلب النعم ۷۲۳۹ .

۴- کفر النعمه لؤم ، و صحبه الأحقق شؤم ۷۲۴۰ .

۵- کفر النعمه مزیلها ۷۲۴۲ .

۶- کافر النعمه کافر فضل الله ۷۲۵۵ .

۷- کفر النعم مجلبه لحلول النقم ۷۲۵۷ .

۸- کافر النعمه مذموم عند الخالق و الخلاق ۷۲۶۲ . کفران نعمت ۱- به کسی که کفران نعمت می کند احسان نمودن بزرگترین جرم است (زیرا هم قدر احسان کننده را نمی داند و هم نعمت را در غیر راهش مصرف می نماید) .

۲- کفران نعمت زائل کننده آنست ، و شکر آن پاینده دارنده آن خواهد بود .

۳- کفران نعمت ها قدم ها را لغزنده ، و نعمتها را می رباید . (یعنی با کفران نعمت آدمی در مسیر خدائی قرار نگرفته ، پایش لغزیده در زیان و خسران قرار خواهد گرفت) .

۴- کفران نعمت سرزنش و یا پستی مرتبه است ، و مصاحبت احقق شوم خواهد بود . (چون پیوسته با خسران توأم است) .

۵- کفران نعمت زائل کننده آنست .

۶- کفران کننده نعمت پوشاننده فضل خداست .

آمدن انتقامها (یا کشنده) آنست .

۸- کفران کننده نعمت در نزد خالق و مخلوق مذمت شده است (یعنی همه او را

ص ۱۲۶۷

۹- لیس من التوفیق کفران التعم ۷۴۸۶ .

۱۰- لا نعمه مع کفر ۱۰۴۷۷ .

۱۱- إن کفر التعمه لثوم و مصاحبه الجاهل شؤم ۳۴۲۷ .

۱۲- التعم یسلبها الکفران ۸۶۴ .

۱۳- آفه التعم الکفران ۳۹۱۷ .

۱۴- سبب تحوّل التعم الکفر ۵۵۴۵ .

۱۵- فی کفر التعم زوالها ۶۴۸۶ .

۱۶- من کفر التعم حلت به التعم ۹۲۳۴ .

الکافر

۱- الکافر خبّ لئیم ، خؤن ، مغرور بجهله ، مغبون ۱۹۰۰ . نکوهش کنند) .

۹- از (اقسام) توفیق کفران نعمت نیست (بلکه آن نشانه بی توفیقی است) .

۱۰- هیچ نعمتی با کفران نیست (یعنی از انسان گرفته خواهد شد ، و یا در حقیقت آن نعمت است نه نعمت) .

۱۱- براستی که کفران نعمت سرزنش است ، و رفاقت نادان بدیمن خواهد بود .

۱۲- نعمت ها را کفران می گیرد .

۱۳- آفت نعمت ها کفران است .

۱۴- سبب تغییر یافتن نعمت ها کفران است .

۱۵- در کفران نعمت هاست زوال آن .

۱۶- هر که نعمتها را کفران نماید عقوبت ها بر او فرود آید .

کافر ۱- کافر مکر کننده ، پست مرتبه ، فریب خورده شده به نادانی خود ، و مغبون

ص ۱۲۶۸

۲- الکافر الدّنيا جنّته ، و العاجله همّته ، و الموت شقاوته ، و النّار غايته ۱۹۴۶ .

۳- الکافر فاجر جاهل ۷۱۵ .

۴- الکافر شرس الخلیقه ، سیئ الطّریقه ۱۳۸۲ .

۵- الکافر خبّ ، ضبّ ، جاف ، خائن ۱۴۵۵ .

۶- غایه الکافر النّار ۶۳۶۰ .

۷- ما کفر الکافر حتّى جهل ۹۵۵۴ .

-۸

همّ الكافر لدنياه ، و سعيه لعاجلته ، و غايته شهوته ١٠٠٦٠ .

الكفر

- ١- الكفر خذلان ٧٠ . است .
 - ٢- كافر دنيا بهشت او ، و نعمت حاضر همّتش ، و مرگ بدبختی او ، و آتش جهنم سرانجام او خواهد بود .
 - ٣- كافر فاسق و نادان است .
 - ٤- كافر درشت خوی بد رفتار است .
 - ٥- كافر فریبكار ، منحرف ، سنگین دل ، خیانتكار است .
 - ٦- عاقبت كار كافر آتش است .
 - ٧- كافری كافر نگرديد تا این كه جاهل گردید (و یا عقل مطبوع خود را بكار نینداخته است) .
 - ٨- همّت (یا اندوه) كافر برای دنیای خود ، و سعی و تلاشش برای سرای عاجل (دنیا) خویشان ، و پایان و غرض او خواهشش خواهد بود .
- كفر ١- كفر خواريست .

ص ١٢٦٩

٢- ضادّوا الكفر بالإيمان ٥٩٢٣ .

٣- الكفر مغرم ٢٢٦ .

الكفّ

- ١- الكفّ عمّا في أيدي النّاس أحد السّخائين ١٦١١ .
- ٢- إنّ الكفّ عند حيره الضّلال خير من ركوب الأهوال ٣٤٩٥ .
- ٣- لا ورع كالكفّ ١٠٤٥٢ .

الكفاف

١- الرّضا بالكفاف خير من السّعى في الإسراف ١٩٧٦ .

۲- الرضا بالكفاف يؤدى إلى العفاف ۱۵۱۲ . ۲- كفر را با ایمان درهم کوبید .

۳- كفر سبب نقصان است .

باز ایستادن ۱- باز ایستادن از آنچه در دست های مردم است یکی از دو سخاوت است (یکی بذل و بخشش و دیگر چشم پوشی از آنچه در دست مردم است) .

۲- براستی که باز ایستادن و خود داری در وقت حیرانی و سرگردانی ، بهتر از مرتکب شدن و رفتن به راهی است که در معرض هولها و فتنه ها باشد .

۳- هیچ پارسائی مانند باز داشتن (خود از حرامها) نیست .

کفاف ۱- خوشنود بودن به اندازه کفاف (حد متوسط که انسان نیازمند به دیگران نباشد) بهتر از کوشیدن در اسراف است .

۲- خوشنود بودن به اندازه کافی (که آدمی بتواند با آن اکتفا کند او را) به

ص ۱۲۷۰

۳- طوبی لمن تحلی بالعفاف و رضی بالكفاف ۵۹۵۷ .

۴- من اقتنع بالكفاف أذاه إلى العفاف ۸۷۳۵ .

۵- من اقتصر على الكفاف تعجل الراحة و تبوء خفض الدعه ۸۸۶۷ .

۶- لا غنى بأحد من الارتیاد ، و قدر بلاغه من الزاد ۱۰۸۴۷ .

المكافاه

۱- أطل يدك في مكافاه من أحسن إليك ، فإن لم تقدر فلا أقل من أن تشكره ۲۳۸۳ .

۲- المكافاه عتق ۵۶ . پاکدامنی می کشاند .

۳- خوشا به حال کسی که به پاکدامنی زینت یافته ، و به کفاف (روزی به اندازه ای که محتاج کسی نباشد) راضی باشد .

۴- هر که به کفاف قناعت نماید او را به پاکدامنی خواهد کشانید .

۵- هر که بر

کفاف اقتضار نماید در آسایش تعجیل کرده ، و در آسایش و رفاهیت دارترین زندگانی ها فرود آمده است .

۶- برای هیچ کسی از طلب روزی و از قدر کفاف خود از توشه بی نیازی نیست (بلکه باید طبق وظیفه به دنبال روزی رفته البته بدون حرص و ولع ، و باید هر کسی بداند ضامن روزی خدا خواهد بود) .

مکافات ۱- دست خود را در پاداش دادن کسی که بسوی تو احسان می نماید دراز کن ، پس اگر توانائی نداری پس کم از این نباشد که او را شکر کنی .

۲- عوض دادن آزادیست (یعنی بندگی که بوسیله احسان تحقق یافته زائل خواهد گردید) .

ص ۱۲۷۱

۳- من هم أن یکافی ء علی معروف فقد کافی ۸۷۲۷ .

۴- من لم یجاز الإساءه بالإحسان فلیس من الکرام ۸۹۵۸ .

۵- من کمال الإیمان مکافاه المسی ء بالإحسان ۹۴۱۳ .

۶- أشدّ النَّاس عقوبه رجل کافی الإحسان بالإساءه ۳۲۱۷ .

۷- إذا قصرت یدک عن المكافاه فأطل لسانک بالشکر ۴۰۶۴ .

۸- ردّ الحجر من حیث جاءک ، فإنّه لا یردّ الشرّ إلّا بالشکر ۵۳۹۴ .

الکفایه

۱- من حسنت کفایتہ أحبّه سلطانه ۸۴۷۴ . ۳- هر که همت گمارد که احسانی را تلافی کند علی التحقیق تلافی نموده است (گر چه عملی هم نشود) .

۴- هر که بدی را به نیکی جزا ندهد از مردم گرامی نیست .

۵- از کمال ایمان است جزا دادن گنهکار به احسان .

۶- سخت ترین مردم بحسب عقاب و کیفر مردی است که احسان را به بدی تلافی کند .

۷- هرگاه دستت از مکافات و تلافی کوتاه گردد زبانت را بشکر دراز کن ، (

امکان دارد مراد این باشد که شکر خدا کن که خداوند دست قدرت تلافی به تو نداده ، زیرا کمتر کسی است که توانائی مکافات داشته باشد در عین حال گذشت کند ، و ممکن است مراد تلافی در کار خوب باشد یعنی اگر دستت نمی رسد که احسان را به احسان تلافی نمائی با زبان تشکر کن) .

۸- از هر کجا که سنگ بجانب تو آید برگردان (یعنی تلافی نما) زیرا که بدی تلافی نمی شود مگر به بدی (البته این مخصوص جائی است که عفو و گذشت ضرر زند) .

کافی بودن ۱- هر که کفایت و کارگزاری او نیکو باشد حاکم زمان او او را دوست دارد .

ص ۱۲۷۲

۲- من رفع بلا کفایه وضع بلا جنایه ۸۶۱۳ .

۳- من أحسن الكفایه استحقّ الولاية ۸۶۹۲ .

التكليف

۱- من كلفك ما لا تطيق فقد أفتاك في عصيانه ۹۱۳۷ .

۲- التّكلف من أخلاق المنافقين ۱۱۷۶ .

۳- إنّ الله سبحانه أمر عباده تخييرا ، و نهاهم تحذيرا ، و كلف يسيرا ، و لم يكلف عسيرا ، و أعطى على القليل كثيرا ، و لم يعص مغلوبا ، و لم يطع مكرها ، و لم يرسل الأنبياء لعبا ، و لم ينزل الكتاب عبثا ، و ما خلق السّماوات ۲- هر که بدون کفایت (و اهلیت کار) مقام رفیعی به دست آرد بدون جنایت از پست برکنار شود (باید کوشید اهلیت کار به دست آید آن گاه استخدام حاصل گردد) .

۳- هر که نیکو کند کفایت و کارگزاری را مستحق ولایت و حکومت شود .

تکلیف و تکلف ۱- هر که

تو را در چیزی که طاقت آن نداشته باشی تکلیف نماید در حقیقت در نافرمانی خود فتوا داده است .

۲- خود را بزحمت انداختن (از جهت ریاضت برای فریب دادن مردم ، و یا از جهت خودنمایی با تصور عدم توانائی) از صفات منافقان و فرادیست که ظاهر و باطن آنها با هم موافق نیست .

موافق نیست .

۳- براستی که خدای سبحان بندگانش را با اختیار امر فرموده ، و با بیم و ترس نهی نموده ، و آسانی را تکلیف کرده ، و به مشکل تکلیف فرموده ، و بر اندک بسیاری را بخشیده ، و نافرمانیش از جهت شکست و اطاعتش از راه اکراه نبوده (بلکه همه از راه اختیار است) و پیمبران را از راه بازی نفرستاده ، و کتاب را بیهوده نازل

ص ۱۲۷۳

و الأرض و ما بینهما باطلا ، ذلك ظنّ الذّین کفروا فویل للذّین کفروا من النّار ۳۶۴۹ .

المتکلم

۱- للمتکلم أوقات ۷۳۲۰ .

۲- لقد طرت شکیرا ، و هدرت صقبا (سقبا) ۷۳۴۸ . نفرموده ، و آسمانها و زمین و آنچه میان آنهاست به باطل نیافریده ، آن گمان کسانی است که کافر گشته ، پس وای برای افرادی که کافر شده اند از آتش ، (پس از بازگشت از جنگ صفین مرد شامی از آن حضرت سؤال کرد : آیا رفتن ما به جنگ اهل شام به قضاء و قدر الهی بود حضرت فرمود : سوگند به خدائی که دانه را از زیر خاک شکافت ، و انسان را آفرید ، بجائی گام ننهاد ، و به درّه ای سرازیر نشدیم مگر

به قضاء و قدر الهی، شامی گفت: پس رنج ما در این سفر پاداشی ندارد چون به اختیار نبوده حضرت فرمود: خداوند پاداش شما را که در رفتن می رفتید، و در بازگشتتان که بر می گشتید بزرگ داشته، و در هیچ حال مجبور نبودید، مرد شامی گفت: چگونه امکان دارد با این که قضاء و قدر ما را می میراند امام- علیه السلام- بعد از سخن دراز فرمود: وای بر تو شاید تو قضاء و قدر لازم را گمان کردی، اگر چنین بود پاداش و کیفر نادرست بود، و نوید به بهشت و بیم از آتش ساقط می گشت، آن گاه مطالب بالا را بیان فرمود).

سخنگو ۱- برای سخنگو اوقاتی است (مخصوص از نظر مکان و زمان) ۲- (حضرت این عبارت را چنانکه در حکمت ۳۹۴ نهج البلاغه است در برابر کسی گفته که در نزد آن بزرگوار اظهار لحنیه کرده از خود بالا-تر سخن گفته) همانا در حقیقت پرواز کردی پیش از پر در آوردن و بانگ شتر زدی هنگام بچه بودن (در اینجا حضرت او را به دو موجود کوچک (جوجه و بچه شتر) تشبیه نموده است).

ص ۱۲۷۴

الکامل

۱- الکامل من غلب جدّه هزله ۲۱۹۷.

الکمال

۱- الکمال فی ثلاث، الصبر علی التوائب، و التورّع فی المطالب، و إسعاف الطالب ۱۷۷۷.

۲- الکمال فی الدنیا مفقود ۳۳۱.

۳- لن تدرک الکمال حتّی ترقی عن النقص ۷۴۲۳.

۴- من کمال الإنسان و وفور فضله استشعاره بنفسه النقصان ۹۴۴۲. کامل ۱- شخصی کامل کسی است که عمل جدّی او بر شوخی و بازیش غلبه کند.

کمال ۱- کمال و تمامیت در سه چیز است: شکیبائی بر مصیبت ها، و پارسائی در مطلب ها، و بر آوردن حاجت طلب کننده.

۲- کمال و تمامی در دنیا نایاب است.

۳- هرگز به کمال دست نیابی تا از نقص (و آنچه سبب آن می گردد) بالا روی.

۴- از کمال انسان و بسیاری فضل اوست دریافت نقصان در نفس خود (و یا نقصان را جامه ملاصق نفس خویش بحساب آورد یعنی همیشه بفهمد که بجائی نرسیده و ناقص است).

المكائد

۱- من لم يتحرز من المكائد ، قبل وقوعها لم ينفعه الأسف بعد هجومها ۸۹۸۳ .

الکیس

۱- الکیس أصله عقله ، و مروءته خلقه ، و دینه حسبہ ۱۷۳۹ .

۲- الکیس من کان یومه خیرا من أمسه ، و عقل الذم عن نفسه ۱۷۹۷ .

۳- الکیس من أحیا فضائله ، و أمات رذائله بقمعه شهوته و هواه ۱۸۹۵ .

۴- الکیس من کان غافلا عن غیره و لنفسه کثیر التقاضی ۱۹۸۶ . کید و مکرها ۱- هر که از مکرها پیش از وقوع آنها احتراز نماید بعد از رسیدن ناگهانی آنها تأسف خوردن او را سودی ندهد (پس چاره کار را قبل از وقوع باید کرد) .

۱- زیرک ، اصل و بنیاد او خردش ، و جوانمردی او خویش ، و دینداریش حسب اوست .

۲- زیرک کسی است که هر روز او بهتر از روز گذشته او باشد ، و نکوهش را از نفس در بند کشد .

۳- زیرک کسی است که فضائل خود را زنده کرده ، و صفات پست خود را با نابود کردن خواهش و هوای خود بمیراند .

۴- زیرک کسی است که از غیر خود غافل بوده ، و برای نفس خویش بسیار تقاضا کننده باشد .

۵- الکیس من ملک عنان شهوته ۲۱۸۰ .

۶- الکیس من تجلبب الحیاء ، و ادرع الحلم ۲۱۹۶ .

۷- اکیس الأکیاس من مقت دنیا ، و قطع منها أمله و مناه ، و صرف عنها طمعه و رجاء ۳۲۷۶ .

۸- إن الأکیاس هم الذین للذینا مقتوا ، و أعینهم عن زهرتها أغمضوا ، و قلوبهم عنها صرفوا ، و بالذار الباقیه تولّوها ۳۵۵۹

۹- إنَّ الكيس من كان لشهوته مانعا ، و لنزوته عند الحفيظه واقما قامعا ۳۵۸۲ .

۱۰- الكيس صديقه الحقّ و عدوّه الباطل ۱۵۲۴ .

۱۱- إنّما الكيس من إذا أساء استغفر ، و إذا أذنب ندم ۳۸۹۴ . ۵- زیرک کسی است که مالکک لجام خواهش خود باشد .

۶- زیرک کسی است که شرم را پیراهن خود ، و بردباری را زره خود نماید .

۷- زیرک ترین زیرکها کسی است که دنیای خود را دشمن داشته ، و از آن امید و آرزوهای خود را قطع کرده ، (و روی طمع و امید خود را از آن بگرداند) .

۸- براستی که زیرکان کسانیند که با دنیا (و حرص نسبت به آن) دشمنی نموده ، و از خرمی و حسن آن چشم پوشیده ، و دلهایشان از آن برگردیده ، و به سرای باقی شیفته شده اند .

۹- براستی که زیرک کسی است که شهوت و خواهشش را جلوگیرنده ، و در وقت انتقام و از جا کندن دل جهت حمیت و خشم غلبه کننده کوبنده باشد .

۱۰- زیرک ، دوست او حق ، و دشمنش باطل خواهد بود .

۱۱- جز این نیست ، زیرک کسی است که هر گاه بد کند طلب آمرزش نماید ، و چون گناه کرده پشیمانی گردد .

ص ۱۲۷۷

۱۲- للكيس في كلّ شيء اتعاظ ۷۳۳۸ .

۱۳- الكيس تقوى الله سبحانه ، و تجنّب المحارم ، و إصلاح المعاد ۱۹۱۹ .

۱۴- أكيسكم أوعكم ۲۸۳۸ .

۱۵- اكيس الكيس التّقى ۲۸۵۲ .

۱۶- عزيزه الكيس و جدّه لإصلاح المعاد ، و الاستكثار من الزّاد ۶۳۳۸ .

۱۷- الكيس من قصر آماله ۷۳۳ .

۱۸- الكيس من

عرف نفسه ، و أخلص أعماله ١١٣٩ .

١٩- كفى بالمرء كيسا أن يعرف معايبه ٧٠٤٠ .

٢٠- كفى بالمرء كيسا أن يقتصد في مآربه ، و يجمل في ١٢- برای هر زیرکی در هر چیزی پند گرفتنی است .

١٣- زیرکی ترس از خدای سبحان ، و دوری از حرامها ، و اصلاح قیامت است .

١٤- زیرک ترین شما پارساترین شماست .

١٥- زیرک ترین زیرکی تقواست .

١٦- عزم و اراده مرد زیرک ، و کوشش او ، برای اصلاح آخرت و توشه بسیار تحصیل کردن برای آنست .

١٧- زیرک کسی است که آرزوهایش را کوتاه کند و یا امیدهای او کوتاه باشد .

١٨- زیرک کسی است که نفس خود را شناخته ، و عملهای خود را خالص گرداند .

١٩- برای زیرکی مرد (آدمی) کفایت می نماید این که عیوب خود را بداند .

٢٠- برای زیرکی مرد (آدمی) کفایت می کند که در حاجتهای خود میانه روی

ص ١٢٧٨

مطالبه ٧٠٦٤ .

٢١- كفى بالمرء كيسا أن يغلب الهوى ، و يملك النهي ٧٠٦٩ .

٢٢- كفى بالمرء كيسا أن يقف على معايبه ، و يقتصد في مطالبه ٧٠٧٦ . کرده ، و در مطلب های خویش اجمال بکار برد (یعنی اعتدال را مراعات کند) .

٢١- برای زیرکی مرد کفایت می کند که بر خواهش غلبه کرده و مالک خرد باشد .

٢٢- در زیرکی مرد (آدمی) کفایت می کند آنکه بر عیوب خود واقف شده و در مطلب های خویش میانه روی کند .

ص ١٢٧٩

باب اللام

لا إله إلا الله

۱- لا إله إلا الله عزيمه الإيمان ، و فاتحه الإحسان ، و مرضاه الرّحمن ، و مدحره الشّيطان ۱۰۸۵۹ .

اللّؤم

۱- اللّؤم إيثار حبّ المال على لذّه الحمد و الثّناء ۱۸۴۶ .

۲- اللّؤم مضادّ لسائر الفضائل ، و جامع لجميع الرّذائل و السّوءات و الدّنايا ۲۱۷۷ . لا إله إلا الله ۱- (تتمه كلامی است از خطبه ۲ نهج البلاغه که حضرت بعد از انصرافش از صفین در حمد و شهادت به وحدانیت خدا و غیر آن ایراد کرده ، می فرماید : پس آن) لا إله إلا الله لازمه ایمان ، و گشاینده احسان (خداست به بنده خود) ، و خوشنودی خدای بسیار مهربان ، و دور کردن شیطان است (و یا وسیله خوشنودی خدا و دور کردن شیطان است) .

بخیلی یا پستی ۱- بخیلی یا پستی برگزیدن دوستی مال است بر لذّت سپاس و ستایش .

۲- پستی مرتبه ضدّ تمامی فضائل ، و جامع جمیع رذائل و بدیها و پستی هاست .

ص ۱۲۸۰

۳- أعظم اللّؤم ، حمد المذموم ۲۹۷۸ .

۴- اللّؤم أسّ الشرّ ۶۴۹ .

۵- اللّؤم جماع المذام ۶۴۶ .

۶- اللّؤم یوجب الغشّ ۷۹۰ .

۷- اللّؤم إيثار المال على الرّجال ۱۳۲۴ .

۸- اللّؤم قبیح فلا تجعله لبسک ۱۳۳۸ .

۹- من علامات اللّؤم تعجیل العقوبه ۹۲۹۳ .

۱۰- من علامات اللّؤم الغدر بالمواثیق ۹۲۹۸ .

۱۱- من علامه اللّؤم سوء الجوار ۹۳۰۶ .

۱۲- من أقبح اللّؤم غیبه الأخیار ۹۳۱۱ .

۱۳- من اللّؤم أن یصون الرّجل ماله و یبذل عرضه ۹۳۴۴ . ۳- بزرگترین پستی مرتبه ستایش کردن نکوهیده است .

۴- بد کرداری و یا بخیلی اساس بنای بدی است .

۵-

بخیلی یا بد کرداری بسیار گرد آورنده نکوهش هاست .

۶- بخیلی یا مطلق بدی موجب غش خواهد گردید .

۷- دنائت و پستی برگزیدن مال است بر مردان (یعنی آبروی مردان را فدای مال کند) .

۸- پستی و یا بخیلی زشت است ، آن را پوشش خود قرار مده .

۹- از نشانه های پستی شتاب کردن در عقوبت است .

۱۰- از نشانه های پستی است بی وفائی نسبت به عهد و پیمانها .

۱۱- از نشانه پستی بد همسایگی است .

۱۲- از زشت ترین دنائت و پستی غیبت کردن نیکانست .

۱۳- از دنائت و پستی است که مرد مالش را نگهداری کند و آبرویش را ببخشد

ص ۱۲۸۱

۱۴- من أعظم اللّوم إحرار المرء نفسه و إسلامه عرسه ۹۳۴۷ .

۱۵- من اللّوم سوء الخلق ۹۳۸۸ .

اللّیّم

۱- اللّیّم إذا بلغ فوق مقداره تنكرت أحواله ۱۸۰۰ .

۲- اللّیّم یجفو إذا استعطف ، و یلین إذا عَنّف ۱۸۲۴ .

۳- اللّیّم لا یتبع إلّا شکله ، و لا یمیل إلّا إلی مثله ۱۹۲۰ .

۴- اللّیّم لا یرجى خیره ، و لا یسلم من شرّه ، و لا یؤمن من غوائله ۱۹۳۰ . (یعنی آبرو را فدای مال کند) .

۱۴- از بزرگترین پستی نگهداری مرد نفس خویش و واگذاردن زن خود خواهد بود (که برای حفظ ناموس نکوشد) .

۱۵- از پستی است بدی خلق .

فرومایه و پست مرتبه ۱- شخص پست مرتبه چون بالاتر از اندازه خود رسد حالات او عوض می شود و ناخوش گردد .

۲- شخص پست مرتبه چون از او طلب مهربانی شود جفا نماید ، و هر گاه از او به عنف و تعدی گرفته شود نرمی کند .

شخص پست مرتبه پیروی نکند مگر مانند خود را ، و میل نکند مگر بسوی مثل خود .

۴- شخص پست مرتبه نیکوئی او امید داشته نشده ، و از شرش سلامتی نیست ، و از مصیبت های او ایمنی نمی باشد .

ص ۱۲۸۲

۵- اللّیّم یدرع العار ، و یؤذی الأحرار ۱۹۹۷ .

۶- اللّیّم یری سوائف إحسانه دینا له یقتضیه ۲۰۳۲ .

۷- اللّیّم إذا احتاج إلیک أجفاک ، و إذا احتجت إلیه عناک ۲۰۶۹ .

۸- احذر اللّیّم إذا أکرمته ، و الرّذل إذا قدّمته ، و السّفله إذا رفعته ۲۶۰۴ .

۹- اللّیّم یعلی همّته فیما جنی علیه من طلب سوء المكافاه ۲۰۳۴ .

۱۰- إیّاک أن تعتمد علی اللّیّم ، فإنّه یخذل من اعتمد علیه ۲۶۴۷ .

۱۱- أصعب المرام طلب ما فی أیدی اللّئام ۳۰۴۴ .

۱۲- اللّئام أصبر أجسادا ۵۹۳ . ۵- لئیم (ناکس) ننگ را پیراهن تن خود کرده ، و به آزادگان آزار می رساند .

۶- شخص پست مرتبه و فرومایه احسانهای گذشته خود را دینی دانسته که برای خویش آن را پس گیرد .

۷- شخص پست مرتبه هر گاه بسوی تو نیازی داشته باشد تو را به زحمت انداخته ، و چون تو به او محتاج گردی به رنج اندازد تو را .

۸- از آدم پست مرتبه هر گاه که او را گرامی گردانی ، و از فرومایه زمانی که او را مقدم داری ، و از خسیس وقتی که او را بلند گردانی دوری نما (یعنی نباید آنها را مکرم و مقدم و بلند کرد زیرا قابلیت آن را نداشته خود را گم خواهند کرد) .

۹- لئیم همت خود را در

آنچه بر او جنایت شده از درخواست بدی مکافات بلند می دارد .

۱۰- بر تو باد به دوری از این که بر لئیم اعتماد نمائی ، زیرا که او مدد نکند کسی را که بر او تکیه می نماید .

۱۱- سخت ترین خواسته طلب کردن چیزیست که در دست مردم پست مرتبه باشد .

۱۲- مردمان پست و بد کردار ، از نظر جسد و تن شکیباترند ، اما از نظر روح و

ص ۱۲۸۳

۱۳- اللئیم لا مروّه له ۱۰۱۲ .

۱۴- اللئیم لا یستحیی ۱۰۵۳ .

۱۵- اللئیم من کثر امتنانه ۱۲۶۱ .

۱۶- اللئیم إذا قدر أفحش ، و إذا وعد أخلف ۱۵۲۹ .

۱۷- اللئیم إذا أعطی حقد ، و إذا أعطی جحد ۱۵۳۳ .

۱۸- إذا حلت باللائم ، فاعتل بالصیام ۴۰۱۲ .

۱۹- إذا بلغ اللئیم فوق مقداره تنکرت أحواله ۴۰۹۷ . نفس عاجز و ناتوان خواهند بود .

۱۳- انسان پست یا بخیل برای او مردانگی نیست .

۱۴- بخیل یا پست شرم نمی کند .

۱۵- بخیل یا پست مرتبه کسی است که منت نهادن او بسیار باشد .

۱۶- لئیم و پست مرتبه هر گاه توانائی داشته باشد دشنام دهد و به مردم تعدی کند ، و چون وعده دهد وفا نکند .

۱۷- لئیم هر گاه چیزی ببخشد کینه بهم رساند (نسبت به آنکه چیزی به او داده) و چون بخشیده شود انکار نماید .

۱۸- هر گاه به بخیلان یا افراد پست مرتبه وارد شوی پس بداشتن روزه بهانه آور (یعنی بعنوان توریه که از روزه امساک از

خوردن غذای او را قصد کند چون طرف آدم پستی است و بدون شک مال او ملازم با حرام هم و لو از

نظر پرداخت نکردن حقوق لازمه خواهد بود، و این که بعضی نوشته اند مراد روزه مستحبی داشتن و افطار نکردن باشد ظاهراً صحیح نباشد).

۱۹- هر گاه ناکس زیاده از قدر و مرتبه خود رسد و یا خود را بالاتر داند احوال او بنا خوشی و بدی تغییر یابد.

ص ۱۲۸۴

۲۰- إذا زادك اللّٰيم إجلالا فزده إذلالا ۴۱۳۰.

۲۱- دولة اللّٰيم تكشف مساويه و معايبه ۵۱۰۷.

۲۲- دولة اللّٰيم مذله الكرام ۵۱۱۳.

۲۳- دول اللّٰيم من نواب الأيام ۵۱۱۶.

۲۴- طالب الخير من اللّٰيم محروم ۵۹۹۳.

۲۵- ظفر اللّٰيم یردی ۶۰۴۳.

۲۶- ظفر اللّٰيم تجبر، و طغیان ۶۰۴۵.

۲۷- ظلّ اللّٰيم نکد و بی ۶۰۶۷.

۲۸- عاده اللّٰيم المكافاه بالقبيح عن الإحسان ۶۲۳۸. ۲۰- هر گاه بخیل و یا دنی بر تعظیم تو افزود تو بر خواری او بیفزا (ممکن است از این جهت باشد که تعظیم او برای خدا نبوده بلکه بجهت انگیزه شهوانی است امکان دارد مکرری باشد).

۲۱- دولت لئیم بدیها و عیبهای او را ظاهر می سازد.

۲۲- دولت لئیمان سبب ذلت و خواری کریمان است.

۲۳- دولتهای لئیمان از مصیبت های روزگار است.

۲۴- طلب کننده خیر از لئیمان محروم است.

۲۵- پیروزی ناکس (هم خود را و هم کسی را که بر او پیروزی یافته) به هلاکت اندازد (به خلاف کریم که او به پیروزی اکتفاء کرده در صدد تلافی بر نیاید).

۲۶- پیروزی یافتن لئیمان تکبر و طغیان نمودن است.

۲۷- سایه لئیمان (و لطف و احسان آنها) تیره و با دار است .

۲۸- عادت مردم دنی و پست مرتبه

تلافی به زشتی است از خوبی (یعنی بجای نیکی بدی کنند) .

ص ۱۲۸۵

۲۹- عاده اللّثام الجحود ۶۲۴۱ .

۳۰- عاده اللّثام قبح الوقیعه ۶۲۴۳ .

۳۱- عاده اللّثام و الأعمار أذیّه الكرام و الأحرار ۶۲۴۶ .

۳۲- عزّ اللّیّم مذله ، و ضلال العقل أشدّ ضله ۶۳۲۰ .

۳۳- فزوا كلّ الفرار من اللّیّم الأحمق ۶۵۷۲ .

۳۴- فاقه الكریم أحسن من غناء اللّیّم ۶۵۸۶ .

۳۵- فقد اللّثام راحه الأنام ۶۵۸۷ .

۳۶- کَلِّمًا ارتفعت رتبه اللّیّم نقص النَّاس عنده ، و الكریم ضدّ ذلك ۷۱۹۹ . ۲۹- عادت لئیمان انكار (احسانهای الهی و یا مردمی) است .

۳۰- عادت لئیمان غیبت و بدگوئی است .

۳۱- عادت لئیمان ، و جاهلان ، آزار کردن افراد بزرگ و آزادگان است .

۳۲- عزّت لئیم و به قدرت رسیدن او خواری است (هم برای خود و هم برای دیگران) و گمراهی عقل سخت ترین گمراهی خواهد بود (چو دزدی با چراغ آید گزیده تر برد کالا) .

۳۳- بتمام معنی از لئیم احمق فرار نمائید (یعنی با آن مصاحبت و آمیزش نکنید) .

۳۴- تهیدستی و درویشی شخص کریم از توانگری لئیم نیکوتر است .

۳۵- نایاب شدن لئیمان (و سایه آنها از سر مردم کم شدن) آسایش مردم است .

۳۶- هر اندازه رتبه لئیم بالا گیرد مردم در نزدش کوچک شده (و بی بهره گردند) و کریم بر خلاف آنست (یعنی هر اندازه رتبه اش بلند گردد مردم در پیش چشمش بزرگ جلوه کنند و بهره ور گردند) .

ص ۱۲۸۶

٣٧- من لؤم ساء ميلاده ٧٨١٧ .

٣٨- من كانت له إلى اللّثام حاجه فقد خذل ٩١٨٢ .

٣٩-

من اللّٰثم تكون القسوه ٩٢٥٣ .

٤٠- مصاحب اللّٰثم مذموم ٩٧٥١ .

٤١- منع الكريم أحسن من إعطاء اللّٰثم ٩٧٦٣ .

٤٢- يستدلّ على اللّٰثم بسوء الفعل ، وقبح الخلق ، و ذميم البخل ١٠٩٦٧ .

٤٣- سنّه اللّٰثم الجحود ٥٥٥٧ .

اللّٰبس

١- ما بعد التّبين إلّا اللّٰبس ٩٦١٣ . ٣٧- هر که لئيم باشد ميلاد او بد خواهد بود (ممکن است مراد اين باشد که وقت ولادتش بد زماني بوده که چنين پست مرتبه ای بوجود آمده است ، علامه خوانساری- رحمه الله- فرموده : ظاهر اين است که وقت تولد را اثری در لئيم بودن مولود است) .

٣٨- هر که او را بسوی لئيمان حاجتی باشد در حقيقت خوار گردیده است .

٣٩- از (اخلاق) لئيمان است سخت دلی .

٤٠- کسی که با لئامت همراه است (لئيم) نکوهش شده است .

٤١- منع کردن (و عطا نکردن) کريم نيکوتر از دادن لئيم است (زیرا اعطاء لئيم همراه با خفت و خواری خواهد بود) .

٤٢- بر لئيم به بدی کردار ، و زشتی خوی ، و نکوهيده بخيلي استدلال می شود .

٤٣- طريقه افراد پست و فرومايه انکار وعده هاست .

اشتباه کاری ١- نيست بعد از واضح نمودن (کلام و يا احکام توسط پيمبران و امامان) مگر

ص ١٢٨٧

اللبن

١- اللّبن أحد اللّحمين ١٦١٨ .

اللجوج

١- اللّجوج لا رأى له ٨٨٧ .

۲- لیس للجوج تدبیر ۷۴۷۸ .

۳- لا تمارین اللجوج فی محفل ۱۰۲۰۳ .

۴- لا رأی للجوج ۱۰۵۰۱ . خلط کردن (به گونه ای که حق از باطل تشخیص داده نشود) .

شیر ۱- شیر یکی از دو گوشت است .

لجوج ۱- آدم لجوج برای او رأی و اندیشه ای نخواهد بود (یعنی رأی چنین کسی به صواب نزدیک نمی باشد پس نباید با او مشورت کرد) .

۲- برای کسی که لجاجت دارد چاره تدبیری نیست .

۳- با لجوج در هیچ محفلی جدل مکن (زیرا زیر بار نمی رود و باعث کدورت می شود) .

۴- هیچ رأیی برای لجوج نیست (زیرا می کوشد کارش را پیش ببرد چه حق باشد و چه باطل) .

ص ۱۲۸۸

اللجاج

۱- اللجاج یکبو براكبه ۱۷۱۰ .

۲- اللجاج ینتج الحروب ، و یوغر القلوب ۱۷۱۸ .

۳- اللجاج اکثر (أكبر) الأشياء مضره فی العاجل و الآجل ۳۱۷۳ .

۴- إیاک و مذموم اللجاج ، فإنه یشیر الحروب ۲۶۷۴ .

۵- اللجاج شؤم ۸۴ .

۶- اللجاج بذر الشر ۳۵۹ .

۷- اللجاج یشین النفس ۳۷۵ .

۸- اللجاج مثار الحروب ۴۰۶ .

۹- اللجاج ینبو براكبه ۴۲۵ . لجاجت ۱- لجاجت سوار خود را برو در می اندازد .

۲- لجاجت و ایستادگی بر باطل منتج جنگها شده ، و دلها را کینه دار سازد (یا آنها را از خشم فروخته کند) .

۳- لجاجت و ایستادگی بر باطل بزرگترین (یا بیشترین) چیزهاست از جهت ضرر در دنیا و آخرت .

۴- بر تو باد به دوری از لجاجت ناپسند ، زیرا که آن بر می انگیزاند جنگها را .

۵- خصومت و

لجاجت میمنت ندارد .

۶- لجاجت و ایستادگی (یا دشمنی با مردم) پاشیدن تخم بدی است .

۷- لجاجت نفس را عیناک می سازد .

۸- دشمنی و یا ایستادگی سبب بر انگیختن جنگها گردد .

۹- لجاجت کند و درمانده کند سوار خود را .

ص ۱۲۸۹

۱۰- اللجاج عنوان العطب ۸۰۱ .

۱۱- اللجاج یعقب الضّر ۱۰۲۰ .

۱۲- اللجاج یفسد الرّای ۱۰۷۸ .

۱۳- اللجاجه تورث ما لیس للمرء إلیه حاجه ۱۵۴۲ .

۱۴- ثمره اللجاج العطب ۴۵۹۶ .

۱۵- راکب اللجاج متعرض للبلاء ۵۳۸۹ .

۱۶- سبب الهیاج اللجاج ۵۵۲۵ .

۱۷- قد تورث اللجاجه ما لیس للمرء إلیه حاجه ۱۸ ۶۶۸۰- لا مرکب أجمع من اللجاج ۱۰۷۳۷ . ۱۰- لجاجت (و خصومت کردن) مبدأ و علامت هلاکت است .

۱۱- لجاجت زیانبار خواهد بود و ضرر را از عقب آورد .

۱۲- لجاجت اندیشه را فاسد می سازد (زیرا می خواهد بر دشمن غالب گردد ، و لذا به هر وسیله ای چنگ زده ، و اگر زمانی حقّی را هم بگوید با عمل خود آن را بی اعتبار می کند) .

۱۳- لجاجت چیزی را از پی آورد که برای انسان به سوی آن حاجتی نیست (از اقدامات و تکلفات و مانند آن) .

۱۴- ثمره و میوه لجاجت (و دشمنی و یا ایستادگی بر باطل) هلاکت است .

۱۵- سوار لجاجت (یعنی کسی که لجاجت کننده است) متعرض و متصدی بلا خواهد بود .

۱۶- سبب جنگ و قتال لجاجت کردن است .

۱۷- گاهی لجاجت و ایستادگی بر باطل در عقب دارد چیزی را که برای انسان به آن نیازی نیست (مانند زیانهای صوری و معنوی) .

۱۸- نیست مرکبی

سرکش تر از لجاجت (که به زودی آدمی را به هلاکت

ص ۱۲۹۰

الإلحاح

- ۱- الإلحاح داعیه الحرمان ۳۹۴ .
 - ۲- کفی بالإلحاح محرّمه ۷۰۴۸ .
 - ۳- کثره الإلحاح توجب المنع ۷۰۸۲ .
 - ۴- کثره إلحاح الرّجل توجب حرمانه ۷۰۹۸ .
 - ۵- من کثر إلحاحه حرم ۷۷۷۹ .
 - ۶- من ألحّ فی السّؤال أبرم ۸۲۴۳ .
 - ۷- من ألحّ فی السّؤال حرم ۸۳۹۸ .
 - ۸- من ألحّ فی سؤاله دعا إلى حرمانه ۹۱۳۶ . می اندازد .
- مبالغه در طلب ۱- مبالغه درخواستن و طلب ، خواننده محرومیت است (البته این عمل نسبت به مخلوقین چنین است ، اما نسبت به حضرت حق باید آدمی الحاح و ابرام کند ، زیرا هر چه مبالغه در طلب شود به استجابت مقرون تر خواهد بود) .
- ۲- برای مبالغه در طلب کفایت می کند محرومیت .
 - ۳- الحاح زیاد باعث منع (عطاء و یا روا کردن حاجت) می شود .
 - ۴- بسیاری ابرام و مبالغه مرد (آدمی) موجب محرومیت او خواهد شد .
 - ۵- هر که ابرام در حاجت او بسیار باشد محروم گردد .
 - ۶- هر که در سؤال مبالغه کند دلتنگ سازد .
 - ۷- هر که در سؤال مبالغه نماید محروم شود .
 - ۸- هر که در سؤال خود مبالغه نماید الحاح او را بسوی محرومیت خواند .

الملاحم

- ١- من عرف الأيام لم يغفل عن الاستعداد ٨٩٤٢ .
- ٢- من أقعدته نكايه الأيام أقامته معونه الكرام ٩١٦٢ .
- ٣- ما أسرع الساعات في الأيام و أسرع الأيام في الشهور و أسرع الشهور في السنه و أسرع السنه في العمر ٩٦٣٧ .
- ٤- الأيام صحائف آجالكم فخلدوها (فجلدوها) أحسن أعمالكم ٢٤٠٩ .
- ٥- الساعات مكن الآفات ٣٣٦ .
- ٦- الساعات تنهب الأعمار (الآجال) ٣٤٤ ، ٧٠٨ . روزگار فتنه ١- هر كه

روزگار را بشناسد (که برای دولت ها و اعتبارات آن ثباتی نیست) از آماده شدن (و تهیه رفتن از این جهان) غافل نخواهد ماند .

۲- هر که حوادث و مصائب روزگار او را بنشانند یاری کریمان او را بپا دارد .

۳- چه ساعت ها در روزها شتاب نموده ، و روزها در ماهها ، و ماهها در سال ، و سال در عمر شتاب می نماید (پس باید عمری را که چنین می گذرد به رایگان از دست نداد و از آن بهره برداری نمود) .

۴- روزها نامه های عمرهای شماست ، پس بهترین عمل های خود را در آن جاوید دارید (و یا آنها را به بهترین اعمال خود جلد کنید) .

۵- ساعتها محل پنهان شدن آفت هاست (یعنی باید از وقت استفاده کرد که بیهوده عمر سپری نشود و عمل خیر از دست نرود) .

۶- ساعتها اجل ها یا عمرها را به غارت می برند (پس باید قدر آن را دانست بیهوده تلف نشود) .

ص ۱۲۹۲

۷- الأیام تفید التجارب ۳۷۶ .

۸- الساعات تنقص الأعمار ۱۰۶۷ .

۹- الأیام توضح السرائر الكامنه ۱۳۰۶ .

۱۰- إنما أنت عدد أيام فكل يوم يمضي عليك يمضي ببعضك ، فحفض في الطلب ، و أجمل في المكتسب ۳۸۷۴ .

۱۱- إنما أباد القرون تعاقب الحركات و السكون ۳۸۸۴ .

۱۲- بكر السبت و الخميس برکه ۴۴۲۲ .

۱۳- زمان العادل خیر الأزمنه ۵۴۹۵ . ۷- روزها تجربه ها را فائده بخشد (یعنی گذشتن آنها با تحولات در آن تجربه آموز ، و مفید برای آزمایشها است) .

۸- ساعتها عمرها را کم خواهد نمود .

۹- روزها اسرار پوشیده را

آشکار می کند (یعنی اگر کسی نخواهد به مرور ایام رسوا شود باید بدی نکند) .

۱۰- جز این نیست که تو به شماره روزهائی ، هر روزی که بر تو می گذرد بعض تو را می برد ، پس در طلب سهل انگاری نما و در کسب اعتدال را برقرار ساز .

۱۱- جز این نیست که قرن‌ها را از پی در آمدن حرکتها و سکون هلاک کرده است (یعنی گذشت زمان صد سال ، نود سال ، هشتاد سال ، هفتاد سال ، شصت سال ، پنجاه سال ، چهل سال ، سی سال ، بیست یا ده سال سبب هلاکت آدمی خواهد بود) .

۱۲- بامداد روز شنبه و پنجشنبه (برای سفر و کسب تجارت و غیر آن) برکت است (چنانکه از پیامبر گرامی اسلام صلی الله علیه و آله و سلم نقل شده : «اللهم بارک لأمتی فی بکورها یوم سبتها و خمیسها») .

۱۳- زمان و عهد (پادشاه) عادل بهترین زمانهاست .

ص ۱۲۹۳

۱۴- إِنَّ أَوْقَاتَكَ أَجْزَاءُ عَمْرِكَ ، فَلَا تَنْفِدْ (فَلَا تَنْفِذْ) لَكَ وَقْتًا إِلَّا فِيمَا يَنْجِيكَ (فِی غَيْرِ مَا يَنْجِيكَ) ۳۶۴۲ .

۱۵- فِی كُلِّ وَقْتٍ عَمَلٌ ۶۴۵۸ .

۱۶- يَأْتِي عَلَى النَّاسِ زَمَانٌ لَا يَبْقَى مِنَ الْقُرْآنِ إِلَّا رِسْمُهُ ، وَلَا مِنَ الْإِسْلَامِ إِلَّا اسْمُهُ ، مَسَاجِدُهُمْ يَوْمئِذٍ عَامِرَةٌ مِنَ الْبِنَاءِ) ، خَالِيَهُ (خَرَابٌ) عَنِ الْهَدْيِ ۱۱۰۴۴ .

۱۷- يَأْتِي عَلَى النَّاسِ زَمَانٌ لَا يَقْرَبُ فِيهِ إِلَّا الْمَاحِلُ ، وَلَا يَسْتَظَرُّ فِيهِ إِلَّا الْفَاجِرُ ، وَلَا يَضَعُفُ فِيهِ إِلَّا الْمُنْصَفُ ، يَعْدُونَ الصَّدَقَةَ غَرْمًا ، وَ

صله الرّحم منّا ، و العباده استطاله على النّاس ، و يظهر عليهم الهوى ، و يخفى بينهم الهدى ۱۱۰۴۵ . ۱۴- براستی که اوقات تو اجزاء عمر تواند ، پس وقتی را برای خود صرف مکن و بسر مگر در آنچه رستگاری دهد تو را .

۱۵- در هر وقتی عملی است (پس نباید هیچ وقتی را بیهوده صرف کرد) .

۱۶- (این فرازها در حکمت ۳۶۱ نهج البلاغه ایراد گردیده است) بر مردم روزگاری خواهد آمد که از قرآن باقی نماند مگر نشان آن ، و نه از اسلام مگر نام آن ، مسجدهایشان در آن روز از جهت بنا آباد ، از هدی (و یافتن راه حق) خالی خواهد بود (و در نهج البلاغه اضافاتی دارد : که ساکنان آنها و آباد کنندگانشان بدترین مردم اهل زمین هستند از آنها فتنه و آشوب بیرون آمده ، و در آنان گناه جای گیرد) .

۱۷- بر مردم روزگاری آید که مقرب در آن نگردد مگر نّام و حيله گر (کسانی که کارشان چغلی است) و زیرک شمرده نمی شود مگر گنهکار ، و ناتوان به حساب نیاید مگر منصف ، صدقه را غرامت و تاوان شمرده ، وصله رحم را منت ، و عبادت را وسیله فخر و مباهات بر مردم ، و بر آنها هوا و خواهش آشکار گشته ، و هدایت و یافتن راه حق میانشان پنهان خواهد بود .

ص ۱۲۹۴

۱۸- هدر فنیق الباطل بعد کظوم ، وصال الدّهر صیال السّبع العقور ۱۰۰۴۰ .

۱۹- و الّذی فلق الحّبّه ، و بری ء النّسمه ، لیظهرنّ علیکم

قوم ، یضربون الهام علی تأویل القرآن کما بدأکم محمّد علی تنزیله ، ذلکم حکم من الرّحمن علیکم فی آخر الزّمان ۱۰۱۰۲ .

۲۰- لا تقنحوا ما استقبلتم من فور (نار) الفتنه و أمیطوا عن سننہا ، و خلّوا قصد السّیبل لها ۱۰۳۷۹ .

۲۱- یعطف الهوی علی الهدی إذا عطفوا الهدی علی الهوی ، و یعطف ۱۸- (تتمه کلامی است که حضرت در خطبه ۱۰۷ در ذکر ملاحم و احوال مردم آخر زمان یا در عصر خود بیان داشته است) بعد از خاموشی فنیق (شتر عزیز و گرامی) به صدا در آید (طغیان و فتنه بسیار ، و دعوت کننده به راه حق کم شود) و روزگار حمله آورد ، مانند حمله درنده گزنده (خونریزی بسیار شود) .

۱۹- سوگند به کسی که دانه را پدید آورده و یا شکافته ، و تن بنده را آفریده ، هر آینه بر شما دسته ای آشکار شوند که سرها را بر تأویل قرآن زده چنانکه (حضرت) محمد صلی الله علیه و آله و سلّم بر تنزیل قرآن ابتداء نمود ، این حکمی است از (خدای) رحمن بر شما در آخر زمان .

۲۰- (تتمه کلامی است از خطبه ۲۲۹ نهج البلاغه که به ذکر ملاحم اختصاص دارد) بی فکر و بی رویه آنچه را که به آن رو کرده از روی فتنه (که بر سر راه شما باشد) داخل نشوید ، و از راه آشکار آن کناره کنید ، و میانه راه را برای آن خالی گذارید (که فتنه شما را فرا نگیرد)

۲۱- (این فرازها در خطبه ۱۳۸- نهج البلاغه در ذکر ملاحم ایراد شده که به ظهور حضرت قائم- ارواحنا لثراب مقدمه الفداء- اشاره گردیده چنانکه از محقق بحرانی و ابن ابی الحدید نقل گردیده است) هوای نفس را به هدایت بر می گرداند هنگامی که

ص ۱۲۹۵

الرّأى على القرآن إذا عطفوا القرآن على الرّأى ۱۱۰۴۳ .

۲۲- نسیتم ما ذکرتم ، و أمتتم ما حدّرتم فتاه علیکم رأیکم ، و تشتت علیکم أمرکم ۹۹۹۰ .

۲۳- هل تنظر (تبصر) إلّما فقیرا یکابد فقرا ، أو غتیّا بدّل نعم الله کفرا ، أو بخیلا اتّخذ البخل بحقّ الله وفرا أو متمردا ، کأنّ بأذنیه عن سماع (سمع المواعظ) الحکمه وقرا ۱۰۰۴۹ .

۲۴- و الّذی بعث محمّدا صلّی الله علیه و آله و سلّم بالحقّ التّبلبلنّ بلبله ، و لتغربلنّ غربله ، مردم هدایت را بر هوا برگردانند ، و رأی و اندیشه را به قرآن برگردانده زمانی که مردم قرآن را بر رأی مبدل کرده باشند .

۲۲- (این فراز تتمه کلامی است که حضرت در وصف رسول خدا صلّی الله علیه و آله و سلّم و موضوع رهبری و پیدایش حجاج بن یوسف و تسلط او بر مردم و مذمت آنان چنانکه در خطبه ۱۱۵- نهج البلاغه است فرموده) شما آنچه را که به شما (در موضوع رهبری و پیروی از امام) تذکر داده شده فراموش کرده ، و از آنچه بر حذر شدید ایمن گشته اید ، پس حیران شد بر شما رأی شما ، و پراکنده شد بر شما کار شما .

۲۳- (تتمه کلامی است که

حضرت در خطبه ۱۲۹ نهج البلاغه در مذمت اهل عصر خود فرموده (: آیا هیچ می بینی مگر فقری را که از فقر رنج می برد ، یا ثروتمندی را که شکر نعمتهای خدا را بجا نیاورده کفران می نماید ، یا بخیلی را برای زیاد کردن دارائی بحق خدا (حقوق واجبه) بخل می ورزد ، یا متمرد و سرکشی که گویا گوشهای او برای شنیدن حکمت و پند و اندرزها سنگین است .

۲۴- (این فرازها از فرازهای خطبه ۱۶- نهج البلاغه است با مختصر تفاوتی که با مردم در وقتی که بعد از عثمان با حضرت بیعت نمودند فرمود :) سوگند به کسی که محمد صلی الله علیه و آله و سلم را به حق مبعوث فرمود ، هر آینه مخلوط خواهید شد مخلوط شدنی ، و یا وسوسه خواهید شد وسوسه شدنی (که بار دیگر از حق و از پیروی من بیرون روید)

ص ۱۲۹۶

و لتساطن سوط القدر ، حتی یعلو أسفلکم أعلاکم ، و أعلاکم أسفلکم ، و لیسبقن سابقون ، کانوا قصروا ، و ليقصرن سابقون کانوا سبقوا ۱۰۱۴۳ .

۲۵- الرعيه لا يصلحها إلا العدل ۱۳۴۲ .

۲۶- قيل له- عليه السلام- : إن أهل الكوفه لا يصلحهم إلا السيف ، فقال- عليه السلام- : إن لم يصلحهم إلا إفسادى فلا أصلحهم الله ۳۷۵۸ .

۲۷- آفه الرعيه مخالفه الطاعه ۳۹۳۴ .

۲۸- کم من ذی ثروه خطير صيره الدهر فقيرا حقيرا ۶۹۲۴ . و غربال شوید غربال شدنی (که خوبان از بدان جدا شوند و یا دوباره با غربال مخلوط شوید) و کمچه زده شوید کمچه زدنی ، تا

آنکه بالا رود پائین شما بالای شما را و بالای شما پائین شما را و هر آینه پیش افتادگانی چنین بودند که تقصیر و کوتاهی می کردند پیش خواهند افتاد و همانا پیش افتادگانی که چنین بودند پیش افتاده بودند تقصیر خواهند کرد .

۲۵- رعیت آنها را اصلاح نخواهد نمود مگر عدالت (چه از جانب پادشاه و چه در میان خودشان) .

۲۶- به حضرت عرض شد : که اهل کوفه (و رعیت شما) را به صلاح نیاورد مگر شمشیر شما ، حضرت فرمود : اگر آنها را اصلاح ننماید مگر افساد من ، (یعنی بدون جهت آنها را با شمشیر بزنم که سبب فساد حال من شود) خداوند آنها را اصلاح نخواهد فرمود (خلاصه معنی این است : اگر من شمشیر کشم اصلاح خواهند گردید ، ولی چون بحسب ظاهر مسلمان و تابع امام اند شرعاً کشیدن شمشیر بر روی آنها جایز نیست ، پس باید به همان حال باقی باشند ، و یا من عمل حرامی انجام دهم و اصلاح حال آنها شود که در این صورت با افساد حال خودم ملازم خواهد بود) .

۲۷- آفت رعیت فرمان فرمانده و زمامدار را نبردن است .

۲۸- چه بسیار صاحب ثروت بسیاری که روزگار او را فقیری کوچک گردانیده باشد (پس نباید به ثروت بسیار دل خوش کرد) .

ص ۱۲۹۷

۲۹- کیف تبقى علی حالتک و الدهر فی إحتک ۶۹۸۹ .

۳۰- من عتب علی الدهر طال معتبه ۸۵۷۰ .

۳۱- ما قال الناس لشیء طوبی إلا و قد خبا له الدهر یوم سوء ۹۶۱۶ .

۳۲- إنکم فی زمان القائل فیه

بالحقّ قليل ، و اللسان فيه عن الصّيدق كليل ، و اللّازم فيه للحقّ ذليل ، أهله متعكفون على العصيان ، مصطلحون على الإدهان ، فتاهم عارم ، و شيخهم آثم ، و عالمهم منافق ، و قاريهم ممارق ، لا يعظم صغيرهم كبيرهم ، و لا يعول غنيهم فقيرهم ۳۸۵۷ .

۳۳- إنكم ستعرضون على سبّی و البراءة منّی ، فسبّونی ، و إياکم و البراءة ۲۹- چگونه بر حالت خود باقی می مانی در صورتی که روزگار در تغییر دادن تست ۳۰- هر که روزگار را عتاب و سرزنش کند ملامت او طولانی گردد (زیرا همیشه چنین سرزنشهایی وجود دارد و اسباب آن فراهم است) .

۳۱- مردم از برای چیزی طوبا (خوشا و پاکیزه تر) نگفته اند جز آنکه روزگار برای آن روز بدی را پنهان کرده است به گونه ای که خوشا بر طرف شود و تلافی به اندوه گردد) .

۳۲- براستی شما در زمانی هستید که گوینده حق در آن کم ، و زبان در آن از راستی کند ، و ملازم حق (یعنی کسی که از حق جدا نمی شود) خوار ، اهل آن بر گناه و معصیت محبوس ، و با یکدیگر بر سستی و غش و نفاق صلح کرده ، جوانهایشان بدخو ، و پیرانشان گنهکار ، و عالم آنها منافق ، و خواننده ایشان (از دین) بیرون رونده ، کوچکشان بزرگ خود را احترام ننموده ، و ثروتمندشان فقیر خود را مخارج نمی دهد .

۳۳- براستی که شما بزودی بر دشنام دادن ، و بی زاری نسبت به من عرضه می شوید ، مرا سبّ نمائید ،

ولی از بیزاری از من بر حذر باشید (از این روایت و روایات

ص ۱۲۹۸

منی ۳۸۵۸.

۳۴- قد أصبحنا في زمان عنود، و دهر کنود، يعدّ فيه المحسن مسيئا، و يزداد الظالم فيه عتوا ۶۷۰۴.

۳۵- قد تواخى الناس على الفجور، و تهاجروا على الدين، و تحاببوا على الكذب، و تباغضوا على الصدق ۶۷۰۶.

۳۶- فاتقوا الله تقيته من أنصب الخوف بدنه، و أسهر التهجّد غرار نومه، و أظمأ الرّجاء هواجر يومه ۶۵۹۱.

۳۷- فيا عجبا و مالى لا أعجب من خطأ هذه الأئمة (الفرق) على دیگر مانند «اما السبّ فسبّونى فانه لى زكاه و لكم نجاه و اما البراءة فمدّوا الأعناق» استفاده می شود که جهت حفظ جان از راه تقیه انسان می تواند اگر مجبور شود به اولیاء خدا فحش گوید و سب نماید، ولی اگر به برائت و بیزاری رسد باید به کشته شدن برای حفظ کیان اسلام تن داده و تقیه جایز نیست).

۳۴- ما در زمانی که مخالفت حق شود، و روزگاری که کفران نعمت شود صبح نموده ایم، در آن نیکوکار گنهکار شمرده شده و ستمکار در آن بیش از حد ستم و تکبر می نماید.

۳۵- در حقیقت مردم بر گناه کاری برادر یکدیگر شده اند، و بر دینداری از یکدیگر جدا گشته، و بر دروغ با یکدیگر دوست شده، و بر راستی دشمن شده اند.

۳۶- (این جمله نیز از فقرات خطبه شریفه غزّاء است) پس از خدا بترسید ترسیدن کسی که ترس بدنش را رنجور ساخته، و نماز شب (و

شب زنده داری او (خواب اندک او را بیدار کرده ، و امید (به بهشت و ثواب) میانه های روز او را تشنه گردانیده است .

۳۷- (این فرازها چنانکه در نهج البلاغه خطبه ۸۷ می باشد تتمه کلامی است که آن حضرت بیان فرموده است) پس شگفتا و چگونه من در شگفت نباشم از خطا

ص ۱۲۹۹

اختلاف حججها فی دیاناتها (دینها) ، لا یقتصون أثر نبی ، و لا یقتدون بعمل وصی ، و لا یؤمنون بغیب ، و لا یعفون عن عیب ، يعملون فی الشبهات ، و یسیرون فی الشّهوات ، المعروف فیهم ما عرفوا ، و المنکر عندهم ما أنکروا ، مفزعهم فی المعضلات إلی أنفسهم ، و تعویلهم فی المبهمات علی آرائهم ، کأنّ کلاً (کلّ امری ء) منهم إمام نفسه ، قد أخذ فیما یری بغیر و ثیقات بینات ، و لا أسباب محکّمات ۶۶۰۷ .

۳۸- قد صرتم بعد الهجره أعرابا ، و بعد الموالاه أجزابا ۶۶۷۹ .

۳۹- قد ذهب منکم الذاکرون ، و المتذکرون ، و بقی الناسون کاری این امت با اختلاف حجت های ایشان (و با وجود حجت های مختلف و گوناگون مانند کتاب خدا و سنت پیغمبر و امام معصوم) در دینداری ، طریقه پیمبری را پیروی نکرده ، و به کردار وصی اقتداء ننموده ، و به غیبی (مانند معاد و بهشت و دوزخ و امثال آن) ایمان نیاورده ، و از عیبی (و گناهی) باز نایستاده اند ، در شبهه ها (و آنچه لازم است در آن تحقیق کنند) عمل کرده ، و در خواهشها

(و گرد آنها گر چه حرام باشند) می گردند ، معروف (و آنچه طبق خواهش آنهاست) چیزی خواهد بود که می شناسد ، و منکر چیزی است که آن را انکار نمایند ، پناه آنان در مشکلات بسوی نفسهایشان بوده (در صورتی که باید به امام معصوم مراجعه کنند) و اعتمادشان در مبهمات بر رأیهای خودشان است ، گویا هر یک از آنها امام و پیشوای خود بوده (به تحقیق چنگ زده به خیال خود از ادله به حلقه های محکمی و ریسمانهای استواری چنانکه در نهج البلاغه است) و در حقیقت در آنچه می بیند به غیر سندهای روشن و اسباب محکم چنگ زده است .

۳۸- در حقیقت شما بعد از مهاجرت از کفر به اسلام اعرابی و بعد از دوست شدن ، حزب و طوائف و قبائل شده اید .

۳۹- در حقیقت از میان شما یاد کنندگان (خدا و یا مرگ) و بیاد آورندگان رفته

ص ۱۳۰۰

و المتناسون ۶۶۸۸ .

۴۰- قد قادتکم أزمه الحین ، و استغلت علی قلوبکم أفعال الرّین ۶۶۸۹ .

۴۱- قد تصافیتم علی حبّ العاجل و رفض الآجل ۶۴۹۰ .

۴۲- قد صار دین أحدکم لعقه علی لسانه ، صنیع من فرغ من عمله ، و أحرز رضی سیده ۶۴۹۲ .

۴۳- قد خاضوا بحار الفتن ، و أخذوا بالبدع دون السنن ، و توغّلوا الجهل ، و اطّرحوا العلم ۶۷۰۱ .

۴۴- لا تیأس من الزّمان إذا منع ، و لا تتق به إذا أعطی ، و کن منه علی أعظم الحذر ۱۰۳۰۲ . اند ، و فراموش کاران ، و کسانی که خود را به فراموشی

زده اند باقی مانده اند .

۴۰- در حقیقت شما را مهارهای هلاکت کشیده ، و قفلهای چرکین (و زنگهای گناه) بر دلهایتان بسته شده (که خیلی باز شدنش مشکل است) .

۴۱- در حقیقت بر دوستی دنیا و ترک آخرت با یکدیگر دوست با صفا شده اید .

۴۲- در حقیقت دین یکی از شما (حضرت تعیین نفرموده تا به رسوائی کشیده شود) دین کمی (مانند آنچه با کمچه از غذا فرا گیرند) بر زبانش (که به دل سرایت نکرده) گردیده مانند عمل کسی که از عملش فارغ گشته (و دیگر تکلیفی ندارد و خود را مکلف نمی پندارد) و رضایت مولایش را احراز نموده است .

۴۳- در حقیقت در دریای فتنه ها فرو رفته ، و بدعت ها را بجای سنت ها فرا گرفته و در جهل پنهان شده ، و علم را کنار انداخته اند .

۴۴- از روزگار هر گاه (بخششهایش را) منع کرد مایوس باش ، و چون عطا کرد به آن اعتماد مکن ، و از آن بر عظیمترین حذر باش (چون با رو آوردن آن اعتباری

ص ۱۳۰۱

۴۵- إِنَّ الدَّهْرَ يَجْرِي بِالْبَاقِينَ ، كَجَرِيهِ بِالْمَاضِينَ ، مَا يَعُودُ مَا قَدْ وَلَّى ، وَ لَا يَبْقَى سِرْمَدًا مَا فِيهِ ، آخِرُ فَعَالِهِ كَأَوَّلِهِ ، مُتَسَابِقُهُ أُمُورُهُ مُتَظَاهِرُهُ أَعْلَامُهُ ، لَا يَنْفِكُ مَصَاحِبُهُ مِنْ عَنَاءٍ وَ فَنَاءٍ وَ سَلْبٍ وَ حَرْبٍ ۳۶۹۳ .

۴۶- إِنَّ الدَّهْرَ مُوتِرٌ قَوْسُهُ ، لَا تَخْطِي سَهَامَهُ وَ لَا تَوْسِي جِرَاحَهُ ، يَرْمِي الصَّحِيحَ بِالسَّقَمِ ، وَ النَّاجِيَ بِالْعَطْبِ ۳۶۹۴ .

۴۷- الدَّهْرُ مُوَكَّلٌ بِتَشْتِيتِ الْأَلْفِ ۱۱۷۳ .

۴۸- سَاعَهُ ذَلَّ لَا تَفِي بَعَزَّ

٤٩- ساهل الدَّهْر ما ذلَّ لك قعوده و لا تخاطر بشي ء رجاء أكثر منه ٥٦٢٣ . نیست گاهی آدمی را به نکبت هر چه تمامتر می کشاند) .

٤٥- براستی که روزگار به بازماندگان جریان دارد ، چنانکه در گذشتگان جاری بوده ، آنچه در حقیقت پشت کرده بر نخواهد گشت ، و آنچه در آن همیشگی و پاینده است باقی نخواهد ماند ، آخرین کار آن مانند اول آنست ، کارهایش بر یکدیگر پیشی گیرنده ، و نشانه های آن یکدیگر را پشتیبان ، مصاحب و یارش از رنج و فنا و ربودن مال و هلاک و بدبختی جدا نمی شود .

٤٦- براستی که روزگار کمان خود را چله کرده و با تیر آماده ساخته ، تیرهایش خطا نرفته ، و جراحتهایش مداوا نمی شود ، تندرست را به بیماری ، و ورستگار را به هلاکت خواهد انداخت .

٤٧- روزگار به پراکنده کردن الفت گیرندگان موکل شده است (گویا خداوند آن را برای این کار مأمور ساخته که افراد را از هم جدا سازد) .

٤٨- یک ساعت خواری با عزت روزگار برابری نمی کند .

٤٩- با روزگار سهل انگاری نما و با آن بساز ، مادامی که برای تو رام باشد یا بر آن سوار باشی و چیزی را مشرف بر هلاک مساز به امید زیاده بر آن (یعنی مال خود را

ص ١٣٠٢

٥٠- قد أوجب الدَّهْر شکره علی من بلغ سؤله ٦٦٨١ .

٥١- الدَّهْر یخلق الأبدان ، و یجدد الآمال ، و یدنی المتیه ، و یباعد الأمتیه ١٨١١ .

٥٢- الدَّهْر یومان : یوم لك ، و یوم علیک ، فإذا كان لك

فلا تبطر ، و إذا كان عليك فاصطبر ١٩١٧ .

٥٣- الدّهر ذو حالتين : إباده و إفاده ، فما أباده فلا رجعه له ، و ما أفاده فلا بقاء له ٢١٩٩ .

٥٤- إنّ الدّهر لخصم غير مخصوم ، و محتكم غير ظلوم ، و محارب غير محروب ٣٦٢٨ .

٥٥- من عاند الزّمان أرغمه ، و من استسلم إليه لم يسلم ٩٠٥٤ . تلف مکن برای بدست آوردن منصب بالاتری که معلوم نیست روزگار به تو ببخشد .

٥٠- در حقیقت روزگار شکر خود را بر کسی که به خواسته های خود برسد لازم کرده است (اما کسی که محروم گردد آن را مدح و ثنا ننماید) .

٥١- روزگار بدنهارا کهنه کرده ، و امیدها را تازه نموده ، و مرگ را نزدیک ساخته ، و آرزو را دور می گرداند .

٥٢- روزگار دو روز است ، روزی به نفع تو و روزی علیه تو پس هر گاه برای تو باشد شادی و طغیان مکن و چون علیه تو باشد صبر و شکیبائی نما .

٥٣- روزگار صاحب دو حالت است : هلاک کردن و بخشیدن ، پس آنچه را که هلاک کند آن را برگشتی برایش نبوده ، و آنچه را که ببخشد آن را بقائی برای آن نباشد .

٥٤- براستی که روزگار هر آینه دشمنی است که با آن دشمنی نتوان کرد و دشمنی نشده است ، و حاکمی است که او را بحاکمی انتخاب کرده اند که ستمکار نیست و جنگ کننده ایست که با آن جنگ نتوان کرد و جنگ نشده است .

٥٥- هر که با روزگار دشمنی کند بخاک مالده او را ،

و کسی که با آن دوستی

ص ۱۳۰۳

۵۶- زمان الجائر شرّ الأزمه .

۵۷- کلّ يوم يسوق إلى غده ۶۸۷۱ .

۵۸- من الشّاعات تولّد الآفات ۹۲۵۰ .

۵۹- لا ضمان على الزّمان ۱۰۶۲۶ .

۶۰- لا يأمن أحد صروف الزّمان ، و لا يسلم من نواب الأیام ۱۰۸۵۵ .

۶۱- ينبغي لمن عرف الزّمان أن لا يأمن الصّروف و الغير ۱۰۹۳۸ .

۶۲- الطّاعه جنّه الرّعيه و العدل جنّه الدّول ۱۸۷۳ . و آشتی نماید سالم نماند ، (علی ای حال روزگار و اهلهش چنین خواهند بود) .

۵۶- زمان (حاکم و سلطان) جائر و ستمگر بدترین زمانهاست .

۵۷- هر روزی بفردای آن می کشد (ممکن است مراد فردای قیامت باشد یعنی نتیجه و پاداش کار هر روزی در قیامت معلوم می شود ، یا آنکه مراد این است هر روزی بفردا کشیده خواهد شد ، اما آیا تو هم زنده هستی یا نه معلوم نیست پس از فرصت استفاده کن) .

۵۸- از ساعت هاست زائیده شدن آفتها (یعنی هر ساعتی که می گذرد ممکن است آفتی در آن پدیدار گردد پس باید به خدا پناه برد) .

۵۹- نیست ضمانی بر روزگار (چون مقصر خود ما خواهیم بود) .

۶۰- احدی از تغییرات روزگار ایمن نبوده ، و از مصائب روزگار سالم نخواهد ماند ، (بنا بر این نمی شود اعتماد به روزگار کرد) .

۶۱- برای کسی که روزگار را می شناسد سزاوار این است که از تغییرات و حوادث ایمن نباشد .

۶۲- فرمانبرداری (از حکومت) سپر رعیت و عدالت را بکار بردن سپر دولت ها خواهد بود .

ص ۱۳۰۴

قاسیه عن حظّها ، سالکه فی غیر مضماریها ، کأنّ المعنی سواها ، و کأنّ الحظّ فی إحراز دنیاها ۶۵۸۳ .

۶۴- فیالها مواعظ شافیه لو صادفت قلوبا زاکیه و أسمعاعا واعیه ، و آراء عازمه ۶۵۹۰ .

۶۵- منهم تخرج الفتنة ، و إلیهم تأوی الخطیئه ، یردّون من شدّ عنها فیها ، و یسوقون من تأخّر عنها إلیها ۹۸۵۲ .

۶۶- فلئن أمر الباطل لقدیما فعل ، و لئن قلّ الحقّ لرّبما و لعلّ ، لقلّما ۶۳- (حضرت از اهل عصر خود گله می کند چنانکه در خطبه مشهوره غزّاء نهج البلاغه بیان شده که می فرماید :) پس دلها از راه راست و درست خود غافل بوده ، و از بهره خویش سخت بوده ، در غیر میدان مسابقه خود رونده اند ، گویا غیر آنها قصد شده است ، و گوئی بهره و نصیب در جمع کردن دنیای خود است .

۶۴- (از تتمه همین خطبه است) ای کاش پندهای شفا دهنده ، با دلهای پاکیزه ، و گوشهای نگهدارنده ، و رأیهای تصمیم گیرنده ، برخورد می کرد (یعنی جای تعجب است که مردم برای استماع اینها حاضر نمی شوند ، و یا اگر برخورد می کند به دلهای وارونه ، و گوشهای ناشنوا ، و رأیهای بدون تصمیم و اراده مصادف می شود ، پس جای تأسف است) .

۶۵- (این فراز تتمه کلامی است که حضرت از آینده خبر داده که زمانی بر مردم خواهد آمد که در میانشان از قرآن باقی نخواند ماند مگر رسم آن ، و از اسلام مگر اسم آن . . . تا آنکه می فرماید :)

از آنان فتنه بیرون آمده ، و بسوی آنها گناه فرود آید ، هر که را که از آن (فتنه و گناه) بیرون باشد در آن برگردانده ، و هر که از آن عقب افتاده به سوی آن سوق دهند .

۶۶- (این تتمه کلامی است از خطبه ۱۶- نهج البلاغه که در وقت بیعت با مردم در مدینه فرموده است) پس اگر (در این زمان) باطل بسیار شده (از آن تعجیبی

ص ۱۳۰۵

أدبر شیء فأدبر ۷۳۷۱ .

۶۷- قد ظهر أهل الشرِّ ، و بطن أهل الخير ، و فاض الكذب ، و غاض الصدق ۶۷۰۷ .

۶۸- قد استدار الزمان كهیته يوم خلق السموات و الأرض ۶۷۰۹ .

۶۹- قد كثر القبیح حتی قلّ الحیاء منه ۶۷۱۰ .

۷۰- قد كثر الكذب حتی قلّ من یوثق به ۶۷۱۱ . نبوده و آن دلیل حقیقت آن نمی شود) در روزگار پیشین چنین بوده که مرتکب می شدند ، و اگر حق کم است هر آینه بسا باشد (که بسیار شود) و امید هم هست ، و همانا کم است چیزی که پشت گرداند ، پس رو آورد .

۶۷- در حقیقت اهل شر و بدی آشکار گشته ، و اهل خیر و خوبی پنهان شده ، و دروغ بسیار ، و راستی کم شده است .

۶۸- (امکان دارد این جمله را در وقتی فرموده باشد که خلافت در مدار صحیح خود قرار گرفته که) در حقیقت زمان مانند هیئت و روال خود قرار گرفت ، مانند روزی که خداوند آسمانها و زمین را آفریده است (علامه خوانساری - رحمه الله -

احتمال داده این روایت از پیغمبر اکرم صلی الله علیه و آله و سلم باشد که در حجه الوداع فرموده باشد، چون که مشرکین ذیحجه را عقب می انداختند، و در دو ماه حج می کردند، در دو سال در ماه ذیحجه حج می کردند، و در دو سال دیگر در ماه محرم، و چنین عملی را هر سال انجام دادند تا رسید به حجه الوداع، حج آنها در ذیحجه قرار گرفت، حضرت خطبه ای را ایراد فرمودند و چنین عبارتی را بیان داشتند بعد فرمود: نسیئی که همین تأخیر حج در هر دو ماه باشد باطل گردید).

۶۹- در حقیقت زشتی و قباحت بسیار شده، به مرتبه ای که شرم از آن کم گشته است.

۷۰- در حقیقت دروغگوئی زیاد شده به حدی که کم شده کسی که به او

ص ۱۳۰۶

۷۱- مالی أراکم أشباحا بلا أرواح، و أرواحا بلا فلاح، و نساکا بلا صلاح، و تجارا بلا أرباح ۹۶۳۵.

۷۲- الزّمان یخون صاحبه و لا یستعتب لمن عاتبه ۲۰۹۳.

۷۳- إذا فسد الزّمان ساد اللّثام ۴۰۳۶.

۷۴- فی الزّمان الغیر (العبر) ۶۴۶۶.

۷۵- من تشاغل بالزّمان شغله ۷۸۹۰.

۷۶- من أمن الزّمان خانه، و من أعظمه أهانه ۸۰۲۸. اعتماد شود.

۷۱- (این فراز تتمه کلامی است از آن حضرت در وصف رسول خدا صلی الله علیه و آله و سلم و مآدمت مردم چنانکه در خطبه ۱۰۷ نهج البلاغه است) چه شده که شما را پیکرهای بی جان، و جانهای بی پیکر، و عبادت کنندگان بی صلاح و رستگاری،

و بازرگانانی بدون سود می بینم (یعنی چرا باید چنین باشید و از پیغمبر استفاده نکنید و بهرمنند نشوید) .

۷۲- روزگار به هر که در آن باشد (و یا هر که با آن همراه گردد) خیانت نماید ، و هر که آن را ملامت و سرزنش کند خوشنود نسازد . (مرحوم خوانساری گوید : پوشیده نماند که امثال این سخنان بر طریقه اهل روزگار و تخیلات ایشان است که مدح و ذم روزگار کنند و بنای آن بر تحقیق نیست .

فراهانی گوید : روزگار است آنکه عزت دهدت گه خوار دارد چرخ بازیگر از این بازیچه ها بسیار دارد) .

۷۳- هر گاه زمان فاسد شد لثیمان بزرگ و مهتر خواهند گردید .

۷۴- در روزگار (عبرت ها و یا) تغییرهاست (که از آنها باید عبرت گرفت) .

۷۵- هر که به روزگار مشغول شود (و به امور دینی نپردازد) روزگار او را مشغول سازد .

۷۶- هر که روزگار را امین دارد (و به آن اعتماد نماید) روزگار به او خیانت کند

ص ۱۳۰۷

الملاحات

۱- من لاحی الرّجال کثر أعدائه ۸۰۷۴ .

اللذّه

۱- اللذّه تلهی ۲۷ .

۲- اللذّات مفسدات ۵۰ .

۳- اللذّات آفات ۲۰۳ .

۴- رأس الآفات الوله باللذّات ۵۲۴۴ .

۵- ربّ لذّه فیها الحمام ۵۲۲۳ . و هر که آن را بزرگ کند روزگار او را خوار سازد (نسبت این امور به روزگار مجازی است مانند «جری المیزاب» که ناودان جاری نمی شود بلکه آب جاری می شود) .

درگیری ۱- هر که با مردان منازعه کند (و بجنگد) دشمنانش فراوان گردد .

لذّت ۱- لذّت بازی می دهد (انسان در لذّت های باطل خیال می کند خبری هست اما وقتی می گذرد می داند که فریبی بیش نبوده است) .

۲- لذت ها ، مفسدها هستند .

۳- لذت ها آفتهاست (چون انسان برای آن خود را به مهالك دنیوی و اخروی می اندازد) .

۴- سر آفت ها شیفتگی به لذتهاست .

۵- بسا لذتی که در آنست مرگ .

ص ۱۳۰۸

۶- قل من غری باللذات إلیا کان بها هلاکه ۶۸۱۳ .

۷- کم من لذه دتیه منعت سنی درجات ۶۹۳۴ .

۸- ما التذ أحد من الدنیا لذه إلیا کانت له یوم القیمه غصه ۹۶۱۸ .

۹- لا خیر فی لذه لا تبقی ۱۰۷۰۷ .

۱۰- لا لذه فی شهوه فانیه ۱۰۷۲۷ .

۱۱- لا تفی لذه المعصیه بعقاب النار ۱۰۷۹۴ .

۱۲- لا تقوم حلاوه اللذّه بمراره الآفات ۱۰۸۶۵ .

۱۳- لا توازی لذه المعصیه فضوح الآخره و ألیم العقوبات ۱۰۸۶۶ .

۱۴- لا- خیر فی لذه توجب ندما ، و شهوه یعقب ألما ۱۰۹۰۱ . ۶- کم است کسی که به لذت ها حریص گردد ، جز آنکه هلاکت او (در دنیا و آخرت) بوسیله آنست .

۷- چه بسیار لذت

پست مرتبه ای که منع کند درجات بلندی را .

۸- لذت نبرده هیچ کسی از دنیا لذتی را مگر آنکه برای او روز قیامت غصه ای است (البته

از لذت‌های نامشروع و یا اگر مشروع هم باشد در صورتی که مانع رسیدن به نعمت‌های اخروی گردد که اگر آن نبود به نعمت اخروی می رسید) .

۹- در لذتی که باقی نخواهد ماند (مانند لذت‌های دنیا) خیری نیست .

۱۰- لذتی در خواهش فانی شونده نیست .

۱۱- لذت معصیت به عقاب و عذاب آتش وفا نمی کند .

۱۲- شیرینی لذت برابری نمی کند با تلخی آفت ها .

۱۳- لذت معصیت با رسوائی آخرت و عقوبت‌های دردناک برابری نمی کند .

۱۴- خیری نیست در لذتی که موجب پشیمانی گشته و خواهشی که الم و دردی را از پی آورد .

ص ۱۳۰۹

۱۵- اذکر مع کلّ لذّه زوالها ، و مع کلّ نعمه انتقالها ، و مع کلّ بلیّه کشفها ، فإنّ ذلك أبقى للنعمه ، و أنفى للشهوه ، و أذهب للبطر ، و أقرب إلى الفرج ، و أجدر بكشف الغمّه و درك المأمول ۲۴۴۹ .

اللسان

۱- اللسان معيار أرجحه العقل ، و أطاشه الجهل ۱۹۷۰ .

۲- اخزن لسانك ، كما تخزن ذهبك و ورقك ۲۲۹۵ .

۳- احفظ رأسك من عشره لسانك ، و ازممه بالنهي و الحزم ، و التقي ، و العقل ۲۳۶۹ .

۴- احبس لسانك قبل أن يطيل حبسك ، و يردى نفسك ، فلا شىء أولى بطول سجن من لسان يعدل عن الصواب ، و يتسرّع إلى الجواب ۲۴۳۷ . ۱۵- با هر لذتی زوال آن ، و با هر نعمتی انتقال آن ، و با هر

بلیه ای گشایش آن را یاد کن ، زیرا چنین کاری برای نعمت پاینده تر ، و شهوت را نیست کننده تر ، و فرحناکی را برنده تر ، و بسوی فرج و گشایش نزدیکتر ، و به گشودن و کشف اندوه ، و دریافتن امید سزاوارتر می باشد .

زبان ۱- زبان معیاری است که عقل آن را چربانده ، و نادانی آن را سبک گردانیده است .

۲- زبانت را محکم نگه دار ، چنانکه طلا و پول خود را محکم نگاه می داری .

۳- سرّ خود را از لغزش زبانت نگاهدار ، و آن را با نهی کردن یا با عقل و دور اندیشی ، و خویشتن داری ، و خرد ، مهار کن .

۴- زبانت را در بندکش و حبس نما پیش از آنکه حبس و بند تو را دراز نموده ، و نفست را به هلاکت اندازد ، بنا بر این هیچ چیز سزاوارتر به طول زندان از زبانی

ص ۱۳۱۰

۵- احذروا اللسان فإنه سهم یخطی ۲۵۷۸ .

۶- إیّاک أن تجعل مرکبک لسانک فی غیبه إخوانک ، أو تقول ما یصیر علیک حجّه ، و فی الإساءه إلیک عله ۲۷۲۴ .

۷- ألا و إنّ اللسان بضعه من الإنسان ، فلا یسعه القول إذا امتنع ، و لا یمهله النطق إذا اتسع ۲۷۷۳ .

۸- ألا و إنّ اللسان الصادق یجعله الله للمرء فی الناس خیر من المال یورثه من لا یحمده ۲۷۸۰ .

۹- إنّ لسانک یقتضیک ما عودته ۳۴۱۹ . که از راستی و درستی در گذشته ، و بسوی جواب شتاب نماید نمی باشد .

۵- از زبان بر حذر باشید ، زیرا که آن تیری است خطا کار .

-۶

بر حذر باش از این که مرکب خویش را زبان خود در غیبت و بدگویی برادران خود قرار داده ، یا آنکه بگویی آنچه بر ضرر تو حجت بوده ، و در بدی کردن دیگران نسبت به تو علت گردد .

۷- آگاه باشید ، براستی که زبان پاره ایست از انسان ، پس کمک و مساعدت نکند آن را سخن گفتن هر گاه که آدمی ابا و امتناع نماید (یعنی سخن نگوید) ، و مهلت نمی دهد آن را گویائی هر زمان که انسان آمادگی و گنجایش سخن را داشته باشد (یعنی زبان برای انسان آلتی است هر گاه داعی سخن باشد سخن خواهد گفت و هر گاه که نباشد ساکت خواهد ماند)

۸- آگاه باشید بر این که زبان راستگویی که خداوند آن را برای مرد در میانه مردم قرار می دهد ، بهتر از مالی است که به میراث دهد آن را به کسی که او را ستایش نمی نماید .

۹- براستی زبانت آنچه را که آن را عادت داده ای از تو تقاضا می کند (فحش و دشنام باشد همان را خواهد ذکر و سخن نیکو باشد همان را طلب نماید) .

ص ۱۳۱۱

۱۰- اللسان ترجمان الجنان ۲۶۲ .

۱۱- اللسان جموح بصاحبه ۴۱۸ .

۱۲- اللسان ترجمان العقل ۵۲۶ .

۱۳- المرء مخبوء تحت لسانه ۹۷۸ .

۱۴- اللسان سبع إن أطلقته عقر ۱۲۱۹ .

۱۵- اللسان میزان الإنسان ۱۲۸۲ .

۱۶- الألسن تترجم عما تجته الضمائر ۱۳۷۶ .

۱۷- بلاء الإنسان فی لسانه ۴۴۲۸ .

۱۸- حدّ السنان یقطع الأوصال ، و حدّ اللسان یقطع الآجال ۴۸۹۷ . ۱۰- زبان مترجم دل است (گویا دل نوعی سخن گوید

که مردم آن را نفهمند در فهم آن نیاز به مترجم است که آن زبان می باشد .

۱۱- زبان به صاحب خود بسیار سرکش است .

۱۲- زبان مترجم خرد است (یعنی باید آنچه می گوید سخن عقل باشد) .

۱۳- آدمی زیر زبان خود پنهان است (یعنی تا «مرد سخن نگفته باشد ، عیب و هنرش نهفته باشد») .

۱۴- زبان درنده ایست اگر آن را رها کنی مجروح سازد .

۱۵- زبان ترازوی آدمی است .

۱۶- زبانها از آنچه خاطره ها می پوشد پرده بر می دارد ، (و آنچه از خوب و بد در آن مکنون بوده آشکار می کند) .

۱۷- بلای آدمی در زبان اوست (که از راه آن به بلاها دچار خواهد گردید) .

۱۸- تیزی و برندگی تیغ پیوندها را بریده ، و تیزی و برش زبان اجلها و مدّت عمر را قطع می کند (یعنی گاهی می شود زبان سبب مرگ آدمی می شود) .

ص ۱۳۱۲

۱۹- حَدَّ اللّٰسَانِ اَمْضٰی مِنْ حَدِّ السِّنَانِ ۴۸۹۸ .

۲۰- رَبِّ لِسَانِ اَتٰی عَلٰی اِنْسَانٍ ۵۳۰۹ .

۲۱- زَلَّهَ اللّٰسَانِ اُنْكٰی مِنْ اِصَابِهِ السِّنَانِ ۵۴۵۱ .

۲۲- زَلَّهَ اللّٰسَانِ اَشَدَّ مِنْ جِرْحِ السِّنَانِ ۵۴۷۹ .

۲۳- زَلَّهَ اللّٰسَانِ اَشَدَّ هَلَاكٍ ۵۵۰۶ .

۲۴- ضَبَطَ اللّٰسَانِ مَلِكٌ وَ اِطْلَاقَهُ هَلَكٌ ۵۹۲۹ .

۲۵- طَعَنَ اللّٰسَانِ اَمْضٌ مِنْ طَعْنِ السِّنَانِ ۶۰۱۱ .

۲۶- عَوَّدَ لِسَانَكَ حَسْنَ الْكَلَامِ تَأْمِنُ الْمَلَامِ ۶۲۳۳ .

۲۷- قَلَّمَا يَنْصِفُ اللّٰسَانُ فِی نَشْرِ قَبِيْحٍ اَوْ اِحْسَانٍ ۶۷۲۴ .

۲۸- قوم لسانک تسلّم ۶۷۵۴ . ۱۹- تیزی زبان برنده تر از تیزی تیغ است .

۲۰- چه بسا زبانی که علیه انسان (به حرکت در) آید (بنا بر این باید پیش از سخن گفتن

خوب تأمل کرد).

۲۱- لغزش زبان زخم کننده تر از رسیدن نیزه است .

۲۲- لغزش زبان سخت تر از زخم سر نیزه است .

۲۳- لغزش زبان سخت ترین هلاکت است (زیرا کمتر می توان آن را استدراک نمود) .

۲۴- نگهداشتن زبان خواجگی و بزرگی ، و رها کردنش هلاکت خواهد بود .

۲۵- زدن زبان (و زخم زبان) اندوهناک کننده تر از زدن نیزه است .

۲۶- زبانت را به نیکوئی سخن عادت ده تا از سرزنش ایمن گردی .

۲۷- کم است که زبان در نشر زشتی یا احسانی عدل کند (و با انصاف رفتار نماید ، افراط و تفریطی نداشته باشد) .

۲۸- زبانت را راست کن (و بیهوده و گراف مگو) تا سالم مانی .

ص ۱۳۱۳

۲۹- کلّ إنسان مؤاخذ بجنایه لسانه و یده ۶۸۷۲ .

۳۰- کم من دم سفکه فم ۶۹۲۸ .

۳۱- کم من إنسان أهلكه لسان ۶۹۲۹ .

۳۲- لسان العاقل وراء قلبه ۷۶۱۰ .

۳۳- لسان الجاهل مفتاح حتفه ۷۶۱۱ .

۳۴- لسانك يقتضیک ما عودته ۷۶۱۴ .

۳۵- وقال- علیه السلام- فی حقّ من ذمّه : لسانه كالشّهد و لكن قلبه سجن للحقد ۷۶۱۸ .

۳۶- لسان البرّ مستهتر بدوام الذّکر ۷۶۱۷ .

۳۷- لسانك إن أمسکته أنجاک ، و إن أطلقته أرداک ۷۶۲۱ . ۲۹- هر انسانی به جنایت (و گناه) زبان و دستش مؤاخذه خواهد شد .

۳۰- بسا خونی که دهانی آن را ریخته باشد .

۳۱- بسا انسانی که زبان او را به هلاکت رسانیده باشد .

۳۲- زبان عاقل پشت سر دل اوست (یعنی عاقل اول تأمل می کند بعد سخن می گوید ولی دل احمق پشت سر زبان اوست)

۳۳- زبان نادان یا بی عقل کلید مرگ (ظاهری و باطنی) اوست .

۳۴- زبان تو از تو آنچه را که آن را عادت داده ای می خواهد (اگر سخنان زشت و بیهوده باشد آن را خواهد و اگر ذکر و دعا و علم و پند باشد آن را خواهد) .

۳۵- حضرت در باره کسی که او را مذمت کرده فرموده است : زبانش مانند عسل (شیرین است) و لیکن دلش زندانی است برای کینه .

۳۶- زبان نیکوکار به دوام ذکر (خدا) شیفته شده است .

۳۷- زبانت را اگر نگهداری تو را رستگار سازد ، و اگر آن را رها کنی تو را (در هلاکت) اندازد و یا تو را هلاک کند .

ص ۱۳۱۴

۳۸- لسانک یستدعیک ما عودته ، و نفسک تفتضیک ما ألفتہ ۷۶۳۴ .

۳۹- من عذب لسانه کثر إخوانه ۷۷۶۱ .

۴۰- من حفظ لسانه أکرم نفسه ۸۰۰۵ .

۴۱- من لم یملک لسانه یندم ۸۱۸۵ .

۴۲- من سجن لسانه أمن من ندمه ۸۲۸۰ .

۴۳- من قوّم لسانه زان عقله ۸۳۸۱ .

۴۴- من أمر علیه لسانه قضا بحتفه ۸۴۱۳ .

۴۵- من أمسک لسانه أمن ندمه ۸۵۱۴ .

۴۶- من أطلق لسانه أبان عن سخفه ۹۱۷۵ .

۴۷- من الإیمان حفظ اللسان ۹۲۷۷ . ۳۸- زبانت از تو استدعای آنچه را دارد که آن را عادت داده ای و نفس تو از تو چیزی را خواهد که با آن الفت گرفته ای .

۳۹- هر که زبانش خوش و گوارا باشد برادرانش بسیار گردد .

۴۰- هر که زبانش را حفظ نماید نفس خود را گرامی داشته است .

۴۱- هر که مالک زبانش نشده پشیمان است

۴۲- هر که زبانش را به زندان کشد از پشیمانی خود ایمن گردد .

۴۳- هر که زبانش را راست گرداند (و کجی در آن تصور نشود) عقل خود را زینت داده است .

۴۴- هر که زبانش را بر خود امیر سازد به مرگ خود حکم نماید .

۴۵- هر که زبانش را نگه دارد از پشیمانی خود ایمن باشد .

۴۶- هر که زبانش را رها کند ، تنگی عقلش را ظاهر کرده است .

۴۷- از ایمان است نگهداری زبان (از غیبت و دشنام و دروغ و ...) .

ص ۱۳۱۵

۴۸- ما عقد ایمانه من لم یحفظ لسانه ۹۵۸۹ .

۴۹- ما الإنسان لولا اللسان إلاً صورة ممثله أو بهیمة مهمله ۹۶۴۴ .

۵۰- ما من شیء أجلب لقلب الإنسان من لسان ، و لا أخدع للنفس من شیطان ۹۶۹۹ .

۵۱- لا تجر لسانك إلاً بما یكتب لك أجره ، و یجمل عنك نشره ۱۰۳۰۵ .

۵۲- لا تجعل (لا تجعلن) ذرب لسانك علی من أنطقك ، و لا بلاغه قولك علی من سدك ۱۰۳۸۵ .

۵۳- لا- تملك عشرات اللسان ۱۰۷۱۹ . ۴۸- ایمانش را نبسته کسی که زبانش را نگه نداشته است ، (ایمان چنین کسی در معرض تلف است چنانکه شتر بسته نشده در معرض تلف خواهد بود) .

۴۹- نیست انسان اگر زبان نباشد مگر صورتی کشیده (تمثال) یا جانوری مهمل (که تربیتی نشده باشد) .

۵۰- هیچ چیزی جلب کننده تر برای قلب انسان از زبان ، و نه فریب دهنده تر از شیطان نیست (بنا بر این باید از هر دو بخدا پناه برد زیرا

زبان است که چون شیطان دل را می رباید و آدمی را به معصیت می کشاند چنانکه زبان است دل‌های سخت را نرم کرده و به قول معروف: زبان خوش مار را از سوراخ بیرون می آورد).

۵۱- زبانت را روان مساز مگر به آنچه برای تو اجر و پاداش آن نوشته شده و انتشار آن از تو نیکو باشد.

۵۲- تیزی زبانت را علیه کسی که تو را گویا کرده (خدا و رسول و امامان، بلکه معلم و آموزگار) و بلاغت گفتارت علیه کسی که تو را براه درست آورده قرار مده (به گونه ای که بی احترامی کرده و یا اعتراض بیجا نمائی بلکه کمال احترام را مراعات نما).

۵۳- لغزشهای زبان مملوک نخواهد شد (و کسی مالک آنها نخواهد گردید).

ص ۱۳۱۶

۵۴- لا شیء أعود علی الإنسان من حفظ اللسان، و بذل الإحسان ۱۰۸۶۰.

۵۵- هذا اللسان جموح لصاحبه ۱۰۰۵۱.

التلطف

۱- من كنت سببا له في بلائه، وجب عليك التلطف في علاج دائه ۹۱۶۶.

اللغو

۱- ربّ لغو يجلب شرّا ۵۲۹۰.

اللقاء

۱- حسن اللقاء يزيد في تأكد الإخاء ۴۸۲۷ . ۵۴- چیزی سودمندتر بر انسان از نگهداری زبان، و بذل احسان نیست.

۵۵- این زبان با صاحب خود بسیار سرکشی کننده است (بنا بر این باید بطور کامل آن را کنترل نمود).

مهربانی ۱- کسی که تو در گرفتاریش سبب شوی، بر تو واجب است که در علاج گرفتاریش تلافی نمائی (و با مهربانی بکوشی آن را برطرف سازی).

سخن بیهوده ۱- بسا کار و یا حرف لغوی که شری را بکشاند (یعنی موجب آن شود، پس باید از آن پرهیز کرد).

خوش بر خورد ۱- نیکوئی بر خورد در محکمی برادری می افزاید.

ص ۱۳۱۷

۲- حسن الملقاء (اللقاء) أحد النجحين ۴۸۵۰ .

لقاء الله

۱- من أحب لقاء الله سبحانه سلا عن الدنيا ۸۴۲۵ .

التلويح

۱- من اكتفى بالتلويح استغنى عن التصريح ۸۷۱۱ .

الملامه و العتاب و الذم

۱- الافراط في الملامه يشب نار اللجاجه ۱۷۶۸ .

۲- أهون شيء لائمه الجهال ۳۲۸۶ . ۲- نيكوئی بر خورد یکی از دو پیروزیست (نسبت به کسی که به او احسان خواهد شد چنانکه در شکفته روئی چنانست) .

پیوستن به خدا ۱- هر که ملاقات خدای سبحان را دوست دارد دنیا را فراموش نماید (و از آن بگریزد) .

اشاره ۱- هر که به اشاره اکتفا کند (چه در باره سرزنش او و یا در فهم مطلب) از تصریح بی نیاز خواهد بود (چنانکه گفته شده : العاقل يكفيه الإشارة) .

سرزنش ۱- از حد گذراندن در سرزنش آتش لجاجت را می افروزد .

۲- خوارترین چیز سرزنش و ملامت نادانهاست (پس نباید به سبب آن آدمی دست از کار کشد ، بلکه باید آنرا (کأن لم یکن) به حساب آورد) .

ص ۱۳۱۸

۳- إذا ذممت فاقصر ۳۹۸۴ .

۴- رب ملوم ولا ذنب له ۵۳۳۹ .

۵- عند كثره العثار و الزلل تكثر الملامه ۶۲۱۹ .

۶- قد ينجع الملام ۶۶۵۳ .

۷- التقرير أحد العقوبتين ۱۴۳۰ .

۸- إعادته التّقرّيع أشدّ من مضمض الضّرب ۹- كثره التّقرّيع توغر القلوب ، و توحش الأصحاب ۷۱۱۲.

۱۰- من كثر لومه كثر عاره ۸۴۳۱.

۱۱- لا يلم لائم إلّا نفسه ۱۰۱۵۲ . ۳- هر گاه مذمت کنی پس (به آنچه یقینی است) اکتفا نما .

۴- چه بسا سرزنش شده ای که برای او گناهی نیست (یعنی ممکن است به او افترائی بسته باشند) .

۵- در هنگام بسیاری بسر در آمدنها و لغزشها سرزنش زیاد

می شود (یعنی باید آدمی بکوشد لغزش او کم باشد و گرنه مورد سرزنش واقع خواهد شد) .

۶- گاهی سرزنش سود می دهد (و به امر بیشتری نیازی نیست) .

۷- سرزنش نمودن یکی از دو کیفر است .

۸- اعاده سرزنش از درد کتک سخت تر است .

۹- بسیاری سرزنش دلها را بدشمنی انداخته (یا به کینه می آورد) و یاران را رم خواهد داد (بنا بر این لازم است گاهی انسان تعافل کند و یا لا اقل رعایت اعتدال نماید) .

۱۰- هر که سرزنش او (نسبت به مردم) بسیار باشد عار و ننگش بسیار باشد (که مردم او را عیب کنند و او ناراحت شود) .

۱۱- سرزنش نکند سرزنش کننده ای مگر نفس خود را (که آن مستحق ملامت

ص ۱۳۱۹

اللهو

۱- اللهو یفسد عزائم الجّد ۲۱۶۵ .

۲- اهجر اللهو فانّک لم تخلق عبثاً فتلهو ، و لم تترك سدى فتلغو ۲۴۳۵ .

۳- أبعد الناس عن الصّلاح المستهتر باللهو ۳۰۶۷ .

۴- أوّل اللهو لعب ، و آخره حرب ۳۱۳۲ .

۵- أبعد الناس من النّجاح المستهتر باللهو و المزاح ۳۳۳۳ .

۶- اللهو من ثمار الجهل ۲۶۷ .

۷- اللهو قوت الحماقه ۹۳۷ . و سرزنش است) .

بازی کردن ۱- بازی عزمهای جدی را تباه می سازد .

۲- از بازی کردن دوری کن ، زیرا که تو عبث و بیهوده آفریده نشدی تا این که بازی کنی ، و مهمل وا گذاشته نشده ای تا هرزه گوئی (بلکه جهت عبادت و بندگی خلق شده ای بنا بر این به حساب و کتاب تو خواهند رسید) .

۳- دورترین مردم از صلاح و تباه

نشدن کسی است که به بازی حریص باشد .

۴- اول بازی سرگرمی است ، و آخر آن جنگ است (چنانکه شاعر گفته : باد باران آورد بازیچه جنگ) .

۵- دورترین مردم از پیروزی کسی است که به بازی و خوش طبعی حریص باشد .

۶- بازی و اشتغال به لهُو و لعب از ثمرات نادانی است .

۷- بازی قوت و غذای حماقت است .

ص ۱۳۲۰

۸- رَبِّ لهُو يوحش حرًا ۵۲۹۱ .

۹- شَرَّ مَا ضَيَّع فِيهِ الْعَمْرُ اللَّعْبُ ۵۷۲۹ .

۱۰- مَنْ كَثُرَ لُهُو اسْتَحْمَقَ ۷۹۷۱ .

۱۱- مَنْ كَثُرَ لُهُو قَلَّ عَقْلُهُ ۸۴۲۶ .

۱۲- مَنْ غَلِبَ عَلَيْهِ اللَّهْوُ بَطَلَ جَدَّهُ ۸۴۲۸ .

۱۳- مَجَالِسُ اللَّهْوِ تَفْسِدُ الْإِيمَانَ ۹۸۱۵ .

۱۴- لَا يَثُوبُ الْعَقْلُ مَعَ اللَّعْبِ ۱۰۵۴۴ .

۱۵- لَا يَفْلَحُ مَنْ وَ لِهٖ بِاللَّعْبِ وَ اسْتَهْتَرَ بِاللَّهْوِ وَ الطَّرْبِ ۱۰۸۷۶ .

الليل و النهار

۱- الليل و النهار دائبان في طيِّ الباقين ، و محو آثار الماضين ۲۲۱۹ . ۸- بسا بازی که به وحشت اندازد آزاده ای را (یعنی او را از انسان رمانده و جدا سازد ، پس باید از آن دوری کرد) .

۹- بدترین چیزی که در آن عمر ضایع شود بازی است .

۱۰- هر که بازی او زیاد شود کم عقل شمرده شود .

۱۱- هر که بازی او بسیار باشد عقلش کم خواهد بود .

۱۲- هر که بر او بازی غلبه نماید جدّ او باطل خواهد شد (یعنی مردم کار جدّی او را هم بازی بحساب آرند).

۱۳- مجلسهای لهو (بازی) ایمان را فاسد می سازد .

۱۴- عقل با بازی جمع نمی شود .

۱۵- رستگار نمی گردد کسی که سر گشته به بازی و شیفته به

لهو و طرب باشد .

شب و روز ۱- شب و روز دو موجود جدی هستند در سپری نمودن جمعی که باقی

ص ۱۳۲۱

۲- إن لیلک و نهارک لا یتوعلان لجمیع حاجاتک فاقسمها (فاقسمهما) بین عملک و راحتک ۳۶۴۱ .

۳- إن اللیل و النهار یعملان فیک ، فاعمل فیهما ، و یاخذان منک فخذ منهما ۳۷۰۵ .

۴- کرور اللیل و النهار مکمن الآفات و داعی الشتاب ۷۲۲۵ .

۵- کرور الأيام أحلام ، و لذاتها آلام ، و مواهبها فناء و أسقام ۷۲۳۰ .

۶- من عطف علیه اللیل و النهار أبلیاه ۹۱۵۵ .

۷- من عطف علیه اللیل و النهار أذباه و أبلیاه ، و إلی المنایا أدنیاه ۹۲۲۶ . مانده ، و محو کردن آثار گذشتگان .

۲- براستی که شب و روز تو همه حاجات تو را فرا نمی گیرند ، پس آنها را میان عمل و آسایش خود قسمت نما .

۳- براستی که شب و روز در تو کار می کنند (یعنی تو را پیر و ناتوان کنند) پس در آنها کار کن و از تو می گیرند ، پس از آنها بگیر (یعنی در تمام ساعات کوشا باش و از آن بهره گیر بیهوده عمرت صرف نشود) .

۴- گردش شب و روز جای پنهان شدن آفتها (و فتنه ها) و داعی پراکندگی (احباء و علاقمندان) است .

۵- گردش روزگار خوابی چند ، و لذتهای آن الم و ناراحتی ها ، و بخششهایش بیماریها خواهد بود .

۶- هر که بر او شب و روز بگذرد او را کهنه نمایند (بنا بر این باید هر چه بیشتر و زودتر از عمر

استفاده نمود) .

۷- هر که شب و روز بر او بگذرد او را ادب کرده (غرور و نخوت او را کم می کنند) و کهنه می کنند ، و به مرگ ها او را نزدیک خواهند نمود .

ص ۱۳۲۲

۸- إن من كان مطيئه الليل و النهار ، فإنه يسار به و إن كان واقفا ، و يقطع المسافه و إن كان مقيما و ادعا ۳۵۸۱ .

اللين و اللين

۱- بلين الجانب تأنس النفوس ۴۲۶۱ .

۲- كن لينا من غير ضعف ، شديدا من غير عنف ۷۱۶۰ .

۳- من لانت عريكته وجبت محبته ۸۱۵۲ .

۴- من لان عوده كثفت أغصانه ۸۳۹۱ .

۵- من تلى حاشيته يستدم من قومه المحبه ۸۵۸۳ .

۶- من لم يلن لمن دونه لم ينل حاجته ۹۰۰۶ . ۸- براستی کسی که شب و روز شتر سواری او باشد ، پس بدرستی که او برده می شود هر چند ایستاده باشد ، و قطع مسافت می کند گر چه مقيم قرار گرفته باشد (یعنی باید متوجه بود که عمر بدون اختیار انسان می رود پس نباید غافل شد) .

نرمی و نرمخو ۱- بسبب نرمی پهلو (یعنی بدخو نبودن و فروتن) دلها و نفوس آرام می گیرند .

۲- نرم باش بدون ناتوانی ، و سخت باش بدون درشت خوئی .

۳- هر که خویش نرم باشد دوستی او لازم یا ثابت خواهد بود .

۴- هر که چوب او نرم باشد درهم شود شاخه های او (یعنی نرمخو دوستان و یارانش فراوان باشد) .

۵- هر که حاشیه و کنار او نرم باشد (و در زندگی خوش خو باشد) پاینده دارد از قوم خود دوستی را (یعنی

همه او را همیشه دوست دارند) .

۶- هر که برای زیر دست خود نرمی بکار نبرد به حاجت خود نرسد .

ص ۱۳۲۳

۷-۷- أَلن كنفك و تواضع لله يرفعك ۲۳۶۱ .

۸- أَلن كنفك فَإِنَّ من يَلن كنفه يستدم من قومه المَجِبَه ۲۳۷۶ . ۷- جانب خود را نرم گردان (و با مردم با مهربانی رفتار کن) و برای خدا متواضع باش تا تو را بر کشد .

۸- جانب خود را نرم گردان زیرا کسی که جانب خود را نرم و هموار سازد از قوم خود دوستی را پاینده دارد .

ص ۱۳۲۴

باب الميم

المجد

۱- إِنَّمَا المجد أَن تعطى فى الغرم ، و تعفو عن الجرم ۳۸۸۶ .

۲- لم يدرك المجد من عداه الحمد ۷۵۳۲ .

۳- ما نال المجد من عداه الحمد ۹۵۲۹ .

۴- ما أدرك المجد من فاته الجَدّ ۹۵۳۰ .

المحن

۱- إِنَّ للمحن غايات لا بدّ من انقضائها ، فناموا لها إلى حين انقضائها ، بزرگی و عظمت ۱- جز این نیست که مجد و عظمت آنست که در آنچه ادای آن از حقوق مردم لازم است (و یا در پریشانی حال و بیچارگی) بیخشی ، و از گناه (دیگران) بگذری .

۲- بزرگی و مهتری را نیافته کسی که ستایش از او در گذشته است (یعنی به کسی احسانی ننموده که موجب ستایش شود) .

۳- به مجد و شرف نخواهد رسید کسی که از او حمد و ستایش در گذرد (یعنی او به دیگری احسان و نیکی نکند تا مستحق ثنا گردد) .

۴- شرف و مجد را نیابد کسی که از او جدّیت (و یا توانگری) فوت شود .

بلاء و اندوه و آزمایش ۱- برآستی که برای محنت ها مدّت ها و دورانهای است که چاره ای از

ص ۱۳۲۵

فإنّ إعمال الحيلة فيها قبل ذلك زیاده لها ۳۵۹۵ .

۲- إنّ للمحن غایات ، و للغایات نهایات ، فاصبروا لها حتّى تبلغ نهایاتها ، فالتحرّك لها قبل انقضائها زیاده لها ۳۵۹۶ .

۳- المحنه مقرونه بحبّ الدّنيا ۱۰۶۰ .

۴- قرنت المحنه بحبّ الدّنيا ۶۷۲۱ .

المدح و الثناء

۱- احترسوا من سوره الإطراء و المدح ، فإنّ لهما ربحا خبیثه فی القلب ۲۵۳۹ .

۲- إیّاك أن تثنی علی أحد بما لیس فیهِ ، فإنّ فعله یصدق عن وصفه و یکذبک ۲۷۱۴ . گذشتن آنها نیست ، پس برای آن تا هنگام گذشتن آن بخوایید (یعنی در رفع آن سعی و تلاش نکنید که تلاش فائده ندارد) زیرا بکار بردن چاره پیش از

سپری شدن آن برای آن زیادتی است .

۲- برآستی که برای محنت ها مدّت ها ، و برای مدّتها پایانهاست ، پس برای آن شکیبائی را بکار برده تا پایانهای آن برسد ، پس حرکت کردن قبل از منقضی شدن آن برای آن زیادتی است .

۳- محنت با دوستی دنیا همراه است .

۴- رنج و محنت با دوستی دنیا همراه است .

مدح و ثنا ۱- از گزاف گوئی و اغراق و مبالغه در ثنا و مدح خود را نگهدارید ، زیرا که برای آنها با بدبوئی است در دل .

۲- دوری نما از این که احدی را به چیزی که در آن نبوده ستایش کنی ، زیرا عمل

ص ۱۳۲۶

۳- أقبح الصدق ثناء الرجل علی نفسه ۲۹۴۲ .

۴- إنّ مادحک لخادع لعقلک غاشّ لک فی نفسک بکاذب الإطراء و زور الثناء ، فإن حرمة نوالک أو منعه إفضالک ، و سمک بكلّ فضیحه ، و نسبک إلی کلّ قبیحه ۳۶۰۲ .

۵- الإطراء یحدث الزّهو و یدنی من الغرّه ۱۳۶۷ .

۶- إذا مدحت فاختصر ۳۹۸۳ .

۷- إذا زکّی أحد من المتّقین ، خاف ممّا یقال له فیقول : أنا أعلم بنفسی من غیری ، و ربّی أعلم بنفسی منّی ، اللهم لا تؤاخذنی بما یقولون ، و اجعلنی أفضل ممّا یظنون ۴۱۵۳ . او از صفتش برآستی خبر داده ، و تو را تکذیب می نماید .

۳- زشت ترین راستی ستایش کردن مرد است بر نفس خود .

۴- برآستی که ثنا گوی تو همانا فریب دهنده عقل تو ، و غشّ کننده تست به ستایش دروغ و ثنای غلط ، پس اگر عطا و بخشش خود را از او باز

داشته ، و به او احسان نمائی تو را به هر رسوائی نشان کرده ، و به هر صفت زشتی نسبت دهد .

۵- در مدح کسی مبالغه کردن تکبر را پدید آورده ، و او را به فریب نزدیک می گرداند .

۶- هر گاه (کسی را) ثنا گفتمی اختصار نما (چون مدح بسیار با گزاف گوئی ملازم خواهد بود) .

۷- هر گاه یکی از متقین به پاکی مدح شود ، از آنچه در حق او گفته می شود می ترسد ، و می گوید : من از غیر خود به نفسم داناترم ، و پروردگرم به نفس من از من عالم تر خواهد بود ، بار الها مرا به آنچه می گویند مؤاخذه مکن ، و مرا افزونتر از آنچه گمان می کنند قرار ده .

ص ۱۳۲۷

۸- تزکیه الأشرار من أعظم الأوزار ۴۵۷۳ .

۹- حبّ الإطراء و المدح من أوثق فرص الشیطان ۴۸۷۷ .

۱۰- خیر الثناء ما جرى علی السنه الأبرار ۴۹۵۶ .

۱۱- شرّ الثناء ما جرى علی السنه الأشرار ۵۶۹۸ .

۱۲- طلب الثناء بغیر استحقاق خرق ۵۹۹۲ . ۸- پاکیزه نمودن و تزکیه بدان از بزرگترین گناهان است (زیرا هم دروغهای فراوان را در بردارد ، و هم متضمن فریب و غرور و سرکشی اشرار خواهد بود) .

۴۷- روزگار به پراکنده کردن الفت گیرندگان موکل شده است (گویا خداوند آن را برای این کار مأمور ساخته که افراد را از هم جدا سازد) .

۴۸- یک ساعت خواری با عزّت روزگار برابری نمی کند .

۴۹- با روزگار سهل انگاری نما و با آن بساز ، مادامی که برای تو رام باشد یا بر

آن سوار باشی و چیزی را مشرف بر هلاک مساز به امید زیاده بر آن (یعنی مال خود را

ص ۱۳۰۲

۵۰- قد أوجب الدّهر شكره علی من بلغ سؤله ۶۶۸۱ .

۵۱- الدّهر یخلق الأبدان ، و یجدد الآمال ، و یدنی المتیّه ، و یباعد الأمتیّه ۱۸۱۱ .

۵۲- الدّهر یومان : یوم لك ، و یوم علیك ، فإذا كان لك فلا تبطر ، و إذا كان علیك فاصطبر ۱۹۱۷ .

۵۳- الدّهر ذو حالتین : إباده و إفاده ، فما أباده فلا رجعه له ، و ما أفاده فلا بقاء له ۲۱۹۹ .

۵۴- إنّ الدّهر لخصم غیر مخصوم ، و محتکم غیر ظلوم ، و محارب غیر محروب ۳۶۲۸ .

۵۵- من عاند الزّمان أرغمه ، و من استسلم إليه لم یسلم ۹۰۵۴ . تلف مکن برای بدست آوردن منصب بالاتری که معلوم نیست روزگار به تو ببخشد .

۵۰- در حقیقت روزگار شکر خود را بر کسی که به خواسته های خود برسد لازم کرده است (اما کسی که محروم گردد آن را مدح و ثنا ننماید) .

۵۱- روزگار بدنهارا کهنه کرده ، و امیدها را تازه نموده ، و مرگ را نزدیک ساخته ، و آرزو را دور می گرداند .

۵۲- روزگار دو روز است ، روزی به نفع تو و روزی علیه تو پس هر گاه برای تو باشد شادی و طغیان مکن و چون علیه تو باشد صبر و شکیبائی نما .

۵۳- روزگار صاحب دو حالت است : هلاک کردن و بخشیدن ، پس آنچه را که هلاک کند آن را برگشتی برایش نبوده ، و آنچه را که ببخشد آن

را بقائی برای آن نباشد .

۵۴- برآستی که روزگار هر آینه دشمنی است که با آن دشمنی نتوان کرد و دشمنی نشده است ، و حاکمی است که او را بحاکمی انتخاب کرده اند که ستمکار نیست و جنگ کننده ایست که با آن جنگ نتوان کرد و جنگ نشده است .

۵۵- هر که با روزگار دشمنی کند بخاک مالده او را ، و کسی که با آن دوستی

ص ۱۳۰۳

۵۶- زمان الجائر شرّ الأزمه .

۵۷- کلّ یوم یسوق إلى غده ۶۸۷۱ .

۵۸- من الساعات تولد الآفات ۹۲۵۰ .

۵۹- لا ضمان علی الزّمان ۱۰۶۲۶ .

۶۰- لا یأمن أحد صروف الزّمان ، و لا یسلم من نواب الأیام ۱۰۸۵۵ .

۶۱- ینبغی لمن عرف الزّمان أن لا یأمن الصّروف و الغیر ۱۰۹۳۸ .

۶۲- الطّاعه جنّه الرّعیه و العدل جنّه الدّول ۱۸۷۳ . و آشتی نماید سالم نماند ، (علی ای حال روزگار و اهلش چنین خواهند بود) .

۵۶- زمان (حاکم و سلطان) جائر و ستمگر بدترین زمانهاست .

۵۷- هر روزی بفرمای آن می کشد (ممکن است مراد فردای قیامت باشد یعنی نتیجه و پاداش کار هر روزی در قیامت معلوم می شود ، یا آنکه مراد این است هر روزی بفردا کشیده خواهد شد ، اما آیا تو هم زنده هستی یا نه معلوم نیست پس از فرصت استفاده کن) .

۵۸- از ساعت هاست زائیده شدن آفتها (یعنی هر ساعتی که می گذرد ممکن است آفتی در آن پدیدار گردد پس باید به خدا پناه برد) .

۵۹- نیست ضمانتی بر روزگار (چون مقصر خود ما خواهیم بود) .

۶۰- احدی از تغییرات روزگار ایمن

نبوده ، و از مصائب روزگار سالم نخواهد ماند ، (بنا بر این نمی شود اعتماد به روزگار کرد) .

۶۱- برای کسی که روزگار را می شناسد سزاوار این است که از تغییرات و حوادث ایمن نباشد .

۶۲- فرمانبرداری (از حکومت) سپر رعیت و عدالت را بکار بردن سپر دولت ها خواهد بود .

ص ۱۳۰۴

۶۳- فالقلوب لاهیه من رشدھا ، قاسیه عن حظھا ، سالکه فی غیر مضمارھا ، کأنّ المعنی سواھا ، و کأنّ الحظّ فی إحراز دنیاھا . ۶۵۸۳ .

۶۴- فیالھا مواعظ شافیه لو صادفت قلوبا زاکیه و أسماعا واعیه ، و آراء عازمه ۶۵۹۰ .

۶۵- منهم تخرج الفتنة ، و إلیهم تأوی الخطیئه ، یردون من شدّ عنها فیھا ، و یسوقون من تأخر عنها إلیھا ۹۸۵۲ .

۶۶- فلئن أمر الباطل لقدیما فعل ، و لئن قلّ الحقّ لرّبما و لعلّ ، لقلّما ۶۳- (حضرت از اهل عصر خود گله می کند چنانکه در خطبه مشهوره غزّاء نهج البلاغه بیان شده که می فرماید :) پس دلها از راه راست و درست خود غافل بوده ، و از بهره خویش سخت بوده ، در غیر میدان مسابقه خود رونده اند ، گویا غیر آنها قصد شده است ، و گوئی بهره و نصیب در جمع کردن دنیای خود است .

۶۴- (از تمه همین خطبه است) ای کاش پندهای شفا دهنده ، با دلهای پاکیزه ، و گوشهای نگهدارنده ، و رأیهای تصمیم گیرنده ، برخورد می کرد (یعنی جای تعجب است که مردم برای استماع اینها حاضر نمی شوند ، و یا اگر برخورد می کند به دلهای وارونه ، و گوشهای

ناشنا، و رأیهای بدون تصمیم و اراده مصادف می شود، پس جای تأسف است).

۶۵- (این فراز تتمه کلامی است که حضرت از آینده خبر داده که زمانی بر مردم خواهد آمد که در میانشان از قرآن باقی نخواند ماند مگر رسم آن، و از اسلام مگر اسم آن... تا آنکه می فرماید:) از آنان فتنه بیرون آمده، و بسوی آنها گناه فرود آید، هر که را که از آن (فتنه و گناه) بیرون باشد در آن برگردانده، و هر که از آن عقب افتاده به سوی آن سوق دهند.

۶۶- (این تتمه کلامی است از خطبه ۱۶- نهج البلاغه که در وقت بیعت با مردم در مدینه فرموده است) پس اگر (در این زمان) باطل بسیار شده (از آن تعجبی

ص ۱۳۰۵

أدبر شیء فأدبر ۷۳۷۱.

۶۷- قد ظهر أهل الشرِّ، و بطن أهل الخیر، و فاض الكذب، و غاض الصدق ۶۷۰۷.

۶۸- قد استدار الزّمان کهیئته یوم خلق السّموات و الأرض ۶۷۰۹.

۶۹- قد کثر القبیح حتّی قلّ الحیاء منه ۶۷۱۰.

۷۰- قد کثر الكذب حتّی قلّ من یوثق به ۶۷۱۱. نبوده و آن دلیل حقیقت آن نمی شود) در روزگار پیشین چنین بوده که مرتکب می شدند، و اگر حق کم است هر آینه بسا باشد (که بسیار شود) و امید هم هست، و همانا کم است چیزی که پشت گرداند، پس رو آورد.

۶۷- در حقیقت اهل شر و بدی آشکار گشته، و اهل خیر

و خوبی پنهان شده ، و دروغ بسیار ، و راستی کم شده است .

۶۸- (امکان دارد این جمله را در وقتی فرموده باشد که خلافت در مدار صحیح خود قرار گرفته که) در حقیقت زمان مانند هیئت و روال خود قرار گرفت ، مانند روزی که خداوند آسمانها و زمین را آفریده است (علّامه خوانساری- رحمه الله- احتمال داده این روایت از پیغمبر اکرم صلی الله علیه و آله و سلّم باشد که در حجه الوداع فرموده باشد ، چون که مشرکین ذیحجه را عقب می انداختند ، و در دو ماه حج می کردند ، در دو سال در ماه ذیحجه حج می کردند ، و در دو سال دیگر در ماه محرم ، و چنین عملی را هر سال انجام دادند تا رسید به حجه الوداع ، حج آنها در ذیحجه قرار گرفت ، حضرت خطبه ای را ایراد فرمودند و چنین عبارتی را بیان داشتند بعد فرمود : نسیئی که همین تأخیر حج در هر دو ماه باشد باطل گردید) .

۶۹- در حقیقت زشتی و قباحت بسیار شده ، به مرتبه ای که شرم از آن کم گشته است .

۷۰- در حقیقت دروغگوئی زیاد شده به حدی که کم شده کسی که به او

ص ۱۳۰۶

۷۱- مالی أراکم أشباحا بلا أرواح ، و أرواحا بلا فلاح ، و نساكا بلا صلاح ، و تجارا بلا أرباح ۹۶۳۵ .

۷۲- الزّمان یخون صاحبه و لا یستعتب لمن عاتبه ۲۰۹۳ .

۷۳- إذا فسد الزّمان ساد اللّثام ۴۰۳۶ .

۷۴- فی الزّمان الغیر (العبر) ۶۴۶۶ .

۷۵- من تشاغل بالزّمان شغله ۷۸۹۰ .

۷۶- من أمن الزّمان خانه

، و من أعظمه أهانه ۸۰۲۸ . اعتماد شود .

۷۱- (این فراز تتمه کلامی است از آن حضرت در وصف رسول خدا صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَآلِهِ وَسَلَّمَ و مَدْمَتِ مَرْدَمِ چنانکه در خطبه ۱۰۷ نهج البلاغه است) چه شده که شما را پیکرهای بی جان ، و جانهای بی پیکر ، و عبادت کنندگان بی صلاح و رستگاری ، و بازرگانانی بدون سود می بینم (یعنی چرا باید چنین باشید و از پیغمبر استفاده نکنید و بهرمنند نشوید) .

۷۲- روزگار به هر که در آن باشد (و یا هر که با آن همراه گردد) خیانت نماید ، و هر که آن را ملامت و سرزنش کند خوشنود نسازد . (مرحوم خوانساری گوید : پوشیده نماند که امثال این سخنان بر طریقه اهل روزگار و تخیلات ایشان است که مدح و ذم روزگار کنند و بنای آن بر تحقیق نیست .

فراهانی گوید : روزگار است آنکه عزت دهدت گه خوار دارد چرخ بازیگر از این بازیچه ها بسیار دارد) .

۷۳- هر گاه زمان فاسد شد لئیمان بزرگ و مهتر خواهند گردید .

۷۴- در روزگار (عبرت ها و یا) تغییرهاست (که از آنها باید عبرت گرفت) .

۷۵- هر که به روزگار مشغول شود (و به امور دینی نپردازد) روزگار او را مشغول سازد .

۷۶- هر که روزگار را امین دارد (و به آن اعتماد نماید) روزگار به او خیانت کند

ص ۱۳۰۷

الملاحظات

۱- من لاحی الرّجال کثر أعدائه ۸۰۷۴ .

اللّذه

۱- اللّذه تلهی ۲۷ .

۲- اللّذات مفسدات ۵۰ .

۳- اللّذات آفات ۲۰۳ .

۴- رأس الآفات الوله باللّذات ۵۲۴۴ .

۵- ربّ لذّه فیها الحمام ۵۲۲۳ . و هر که آن را بزرگ کند روزگار او را خوار سازد (نسبت این امور به روزگار مجازی است مانند «جری المیزاب» که ناودان جاری نمی شود بلکه آب جاری می شود) .

درگیری ۱- هر که با مردان منازعه کند (و بجنگد) دشمنانش فراوان گردد .

لذت ۱- لذت بازی می دهد (انسان در لذت های باطل خیال می کند خبری هست اما وقتی می گذرد می داند که فریبی بیش نبوده است) .

۲- لذت ها ، مفسدها هستند .

۳- لذت ها آفتهاست (چون انسان برای آن خود را به مهالک دنیوی و اخروی می اندازد) .

۴- سر آفت ها شیفستگی به لذتهاست .

۵- بسا لذتی که در آنست مرگ .

ص ۱۳۰۸

۶- قل من غری باللذات إلا کان بها هلاکه ۶۸۱۳ .

۷- کم من لذه دتیه منعت سنی درجات ۶۹۳۴ .

۸- ما التذ أحد من الدنيا لذه إلا كانت له يوم القیمه غصه ۹۶۱۸ .

۹- لا خیر فی لذه لا تبقی ۱۰۷۰۷ .

۱۰- لا لذه فی شهوه فانیه ۱۰۷۲۷ .

۱۱- لا تفی لذه المعصیه بعقاب النار ۱۰۷۹۴ .

۱۲- لا تقوم حلاوه اللذّه بمراره الآفات ۱۰۸۶۵ .

۱۳- لا توازی لذه المعصیه فضوح الآخره و ألیم العقوبات ۱۰۸۶۶ .

۱۴- لا- خیر فی لذه توجب ندما ، و شهوه یعقب ألما ۱۰۹۰۱ . ۶- کم است کسی که به لذت ها حریص گردد ، جز آنکه هلاکت او (در دنیا و آخرت) بوسیله آنست .

۷- چه بسیار لذت

پست مرتبه ای که منع کند درجات بلندی را .

۸- لذت نبرده هیچ کسی از دنیا لذتی را مگر آنکه برای او روز قیامت غصه ای است (البته

از لذت‌های نامشروع و یا اگر مشروع هم باشد در صورتی که مانع رسیدن به نعمت‌های اخروی گردد که اگر آن نبود به نعمت اخروی می رسید) .

۹- در لذتی که باقی نخواهد ماند (مانند لذت‌های دنیا) خیری نیست .

۱۰- لذتی در خواهش فانی شونده نیست .

۱۱- لذت معصیت به عقاب و عذاب آتش وفا نمی کند .

۱۲- شیرینی لذت برابری نمی کند با تلخی آفت ها .

۱۳- لذت معصیت با رسوائی آخرت و عقوبت‌های دردناک برابری نمی کند .

۱۴- خیری نیست در لذتی که موجب پشیمانی گشته و خواهشی که الم و دردی را از پی آورد .

ص ۱۳۰۹

۱۵- اذکر مع کلّ لذّه زوالها ، و مع کلّ نعمه انتقالها ، و مع کلّ بلیّه کشفها ، فإنّ ذلك أبقى للنعمه ، و أنفى للشهوه ، و أذهب للبطر ، و أقرب إلى الفرج ، و أجدر بكشف الغمّه و درك المأمول ۲۴۴۹ .

اللسان

۱- اللسان معيار أرجحه العقل ، و أطاشه الجهل ۱۹۷۰ .

۲- اخزن لسانك ، كما تخزن ذهبك و ورقك ۲۲۹۵ .

۳- احفظ رأسك من عشره لسانك ، و ازممه بالنهي و الحزم ، و التقي ، و العقل ۲۳۶۹ .

۴- احبس لسانك قبل أن يطيل حبسك ، و يردى نفسك ، فلا شىء أولى بطول سجن من لسان يعدل عن الصواب ، و يتسرّع إلى الجواب ۲۴۳۷ . ۱۵- با هر لذتی زوال آن ، و با هر نعمتی انتقال آن ، و با هر

بلیه ای گشایش آن را یاد کن ، زیرا چنین کاری برای نعمت پاینده تر ، و شهوت را نیست کننده تر ، و فرحناکی را برنده تر ، و بسوی فرج و گشایش نزدیکتر ، و به گشودن و کشف اندوه ، و دریافتن امید سزاوارتر می باشد .

زبان ۱- زبان معیاری است که عقل آن را چربانده ، و نادانی آن را سبک گردانیده است .

۲- زبانت را محکم نگه دار ، چنانکه طلا و پول خود را محکم نگاه می داری .

۳- سرّ خود را از لغزش زبانت نگاهدار ، و آن را با نهی کردن یا با عقل و دور اندیشی ، و خویشتن داری ، و خرد ، مهار کن .

۴- زبانت را در بندکش و حبس نما پیش از آنکه حبس و بند تو را دراز نموده ، و نفست را به هلاکت اندازد ، بنا بر این هیچ چیز سزاوارتر به طول زندان از زبانی

ص ۱۳۱۰

۵- احذروا اللسان فإنه سهم یخطی ۲۵۷۸ .

۶- إیّاک أن تجعل مرکبک لسانک فی غیبه إخوانک ، أو تقول ما یصیر علیک حجّه ، و فی الإساءه إلیک علّه ۲۷۲۴ .

۷- ألا و إنّ اللسان بضعه من الإنسان ، فلا یسعه القول إذا امتنع ، و لا یمهله النطق إذا اتّسع ۲۷۷۳ .

۸- ألا و إنّ اللسان الصادق یجعله الله للمرء فی الناس خیر من المال یورثه من لا یحمده ۲۷۸۰ .

۹- إنّ لسانک یقتضیک ما عوّده ۳۴۱۹ . که از راستی و درستی در گذشته ، و بسوی جواب شتاب نماید نمی باشد .

۵- از زبان بر حذر باشید ، زیرا که آن تیری است خطا کار .

-۶

بر حذر باش از این که مرکب خویش را زبان خود در غیبت و بدگوئی برادران خود قرار داده ، یا آنکه بگوئی آنچه بر ضرر تو حجت بوده ، و در بدی کردن دیگران نسبت به تو علت گردد .

۷- آگاه باشید ، براستی که زبان پاره ایست از انسان ، پس کمک و مساعدت نکند آن را سخن گفتن هر گاه که آدمی ابا و امتناع نماید (یعنی سخن نگوید) ، و مهلت نمی دهد آن را گویائی هر زمان که انسان آمادگی و گنجایش سخن را داشته باشد (یعنی زبان برای انسان آلتی است هر گاه داعی سخن باشد سخن خواهد گفت و هر گاه که نباشد ساکت خواهد ماند)

۸- آگاه باشید بر این که زبان راستگوئی که خداوند آن را برای مرد در میانه مردم قرار می دهد ، بهتر از مالی است که به میراث دهد آن را به کسی که او را ستایش نمی نماید .

۹- براستی زبانت آنچه را که آن را عادت داده ای از تو تقاضا می کند (فحش و دشنام باشد همان را خواهد ذکر و سخن نیکو باشد همان را طلب نماید) .

ص ۱۳۱۱

۱۰- اللسان ترجمان الجنان ۲۶۲ .

۱۱- اللسان جموح بصاحبه ۴۱۸ .

۱۲- اللسان ترجمان العقل ۵۲۶ .

۱۳- المرء مخبوء تحت لسانه ۹۷۸ .

۱۴- اللسان سبع إن أطلقته عقر ۱۲۱۹ .

۱۵- اللسان میزان الإنسان ۱۲۸۲ .

۱۶- الألسن تترجم عما تجته الضمائر ۱۳۷۶ .

۱۷- بلاء الإنسان فی لسانه ۴۴۲۸ .

۱۸- حدّ السنان یقطع الأوصال ، و حدّ اللسان یقطع الآجال ۴۸۹۷ . ۱۰- زبان مترجم دل است (گویا دل نوعی سخن گوید

که مردم آن را نفهمند در فهم آن نیاز به مترجم است که آن زبان می باشد .

۱۱- زبان به صاحب خود بسیار سرکش است .

۱۲- زبان مترجم خرد است (یعنی باید آنچه می گوید سخن عقل باشد) .

۱۳- آدمی زیر زبان خود پنهان است (یعنی تا «مرد سخن نگفته باشد ، عیب و هنرش نهفته باشد») .

۱۴- زبان درنده ایست اگر آن را رها کنی مجروح سازد .

۱۵- زبان ترازوی آدمی است .

۱۶- زبانها از آنچه خاطره ها می پوشد پرده بر می دارد ، (و آنچه از خوب و بد در آن مکنون بوده آشکار می کند) .

۱۷- بلای آدمی در زبان اوست (که از راه آن به بلاها دچار خواهد گردید) .

۱۸- تیزی و برندگی تیغ پیوندها را بریده ، و تیزی و برش زبان اجلها و مدّت عمر را قطع می کند (یعنی گاهی می شود زبان سبب مرگ آدمی می شود) .

ص ۱۳۱۲

۱۹- حَدَّ اللّٰسَانِ اَمْضٰی مِنْ حَدِّ السِّنَانِ ۴۸۹۸ .

۲۰- رَبِّ لِسَانِ اَتٰی عَلٰی اِنْسَانٍ ۵۳۰۹ .

۲۱- زَلَّهَ اللّٰسَانِ اُنْكٰی مِنْ اِصَابِهِ السِّنَانِ ۵۴۵۱ .

۲۲- زَلَّهَ اللّٰسَانِ اَشَدَّ مِنْ جِرْحِ السِّنَانِ ۵۴۷۹ .

۲۳- زَلَّهَ اللّٰسَانِ اَشَدَّ هَلَاكٍ ۵۵۰۶ .

۲۴- ضَبَطَ اللّٰسَانِ مَلِكٌ وَ اِطْلَاقَهُ هَلَكٌ ۵۹۲۹ .

۲۵- طَعَنَ اللّٰسَانُ اَمْضًّ مِنْ طَعْنِ السِّنَانِ ۶۰۱۱ .

۲۶- عَوَّدَ لِسَانَكَ حَسْنَ الْكَلَامِ تَأْمِنُ الْمَلَامِ ۶۲۳۳ .

۲۷- قَلَّمَا يَنْصِفُ اللّٰسَانُ فِی نَشْرِ قَبِيْحٍ اَوْ اِحْسَانٍ ۶۷۲۴ .

۲۸- قوم لسانک تسلّم ۶۷۵۴ . ۱۹- نیزی زبان برنده تر از نیزی تیغ است .

۲۰- چه بسا زبانی که علیه انسان (به حرکت در) آید (بنا بر این باید پیش از سخن گفتن

خوب تأمل کرد).

۲۱- لغزش زبان زخم کننده تر از رسیدن نیزه است .

۲۲- لغزش زبان سخت تر از زخم سر نیزه است .

۲۳- لغزش زبان سخت ترین هلاکت است (زیرا کمتر می توان آن را استدراک نمود) .

۲۴- نگهداشتن زبان خواجگی و بزرگی ، و رها کردنش هلاکت خواهد بود .

۲۵- زدن زبان (و زخم زبان) اندوهناک کننده تر از زدن نیزه است .

۲۶- زبانت را به نیکوئی سخن عادت ده تا از سرزنش ایمن گردی .

۲۷- کم است که زبان در نشر زشتی یا احسانی عدل کند (و با انصاف رفتار نماید ، افراط و تفریطی نداشته باشد) .

۲۸- زبانت را راست کن (و بیهوده و گراف مگو) تا سالم مانی .

ص ۱۳۱۳

۲۹- کلّ إنسان مؤاخذ بجنایه لسانه و یده ۶۸۷۲ .

۳۰- کم من دم سفکه فم ۶۹۲۸ .

۳۱- کم من إنسان أهلكه لسان ۶۹۲۹ .

۳۲- لسان العاقل وراء قلبه ۷۶۱۰ .

۳۳- لسان الجاهل مفتاح حنقه ۷۶۱۱ .

۳۴- لسانك يقتضیک ما عودته ۷۶۱۴ .

۳۵- وقال- علیه السلام- فی حقّ من ذمّه : لسانه كالشّهد و لكن قلبه سجن للحقد ۷۶۱۸ .

۳۶- لسان البرّ مستهتر بدوام الذّکر ۷۶۱۷ .

۳۷- لسانك إن أمسكته أنجاک ، و إن أطلقته أرداک ۷۶۲۱ . ۲۹- هر انسانی به جنایت (و گناه) زبان و دستش مؤاخذه خواهد شد .

۳۰- بسا خونی که دهانی آن را ریخته باشد .

۳۱- بسا انسانی که زبان او را به هلاکت رسانیده باشد .

۳۲- زبان عاقل پشت سر دل اوست (یعنی عاقل اول تأمل می کند بعد سخن می گوید ولی دل احمق پشت سر زبان اوست)

۳۳- زبان نادان یا بی عقل کلید مرگ (ظاهری و باطنی) اوست .

۳۴- زبان تو از تو آنچه را که آن را عادت داده ای می خواهد (اگر سخنان زشت و بیهوده باشد آن را خواهد و اگر ذکر و دعا و علم و پند باشد آن را خواهد) .

۳۵- حضرت در باره کسی که او را مذمت کرده فرموده است : زبانش مانند عسل (شیرین است) و لیکن دلش زندانی است برای کینه .

۳۶- زبان نیکوکار به دوام ذکر (خدا) شیفته شده است .

۳۷- زبانت را اگر نگهداری تو را رستگار سازد ، و اگر آن را رها کنی تو را (در هلاکت) اندازد و یا تو را هلاک کند .

ص ۱۳۱۴

۳۸- لسانک یستدعیک ما عودته ، و نفسک تفتضیک ما ألفتہ ۷۶۳۴ .

۳۹- من عذب لسانه کثر إخوانه ۷۷۶۱ .

۴۰- من حفظ لسانه أکرم نفسه ۸۰۰۵ .

۴۱- من لم یملک لسانه یندم ۸۱۸۵ .

۴۲- من سجن لسانه أمن من ندمه ۸۲۸۰ .

۴۳- من قوّم لسانه زان عقله ۸۳۸۱ .

۴۴- من أمر علیه لسانه قضا بحتفه ۸۴۱۳ .

۴۵- من أمسک لسانه أمن ندمه ۸۵۱۴ .

۴۶- من أطلق لسانه أبان عن سخفه ۹۱۷۵ .

۴۷- من الإیمان حفظ اللسان ۹۲۷۷ . ۳۸- زبانت از تو استدعای آنچه را دارد که آن را عادت داده ای و نفس تو از تو چیزی را خواهد که با آن الفت گرفته ای .

۳۹- هر که زبانش خوش و گوارا باشد برادرانش بسیار گردد .

۴۰- هر که زبانش را حفظ نماید نفس خود را گرامی داشته است .

۴۱- هر که مالک زبانش نشده پشیمان است

۴۲- هر که زبانش را به زندان کشد از پشیمانی خود ایمن گردد .

۴۳- هر که زبانش را راست گرداند (و کجی در آن تصور نشود) عقل خود را زینت داده است .

۴۴- هر که زبانش را بر خود امیر سازد به مرگ خود حکم نماید .

۴۵- هر که زبانش را نگه دارد از پشیمانی خود ایمن باشد .

۴۶- هر که زبانش را رها کند ، تنگی عقلش را ظاهر کرده است .

۴۷- از ایمان است نگهداری زبان (از غیبت و دشنام و دروغ و ...) .

ص ۱۳۱۵

۴۸- ما عقد ایمانه من لم یحفظ لسانه ۹۵۸۹ .

۴۹- ما الإنسان لولا اللسان إلاً صورة ممثله أو بهیمة مهمله ۹۶۴۴ .

۵۰- ما من شیء أجلب لقلب الإنسان من لسان ، و لا أخدع للنفس من شیطان ۹۶۹۹ .

۵۱- لا تجر لسانك إلاً بما یكتب لك أجره ، و یجمل عنك نشره ۱۰۳۰۵ .

۵۲- لا تجعل (لا تجعلن) ذرب لسانك علی من أنطقك ، و لا بلاغه قولك علی من سدك ۱۰۳۸۵ .

۵۳- لا- تملك عشرات اللسان ۱۰۷۱۹ . ۴۸- ایمانش را نبسته کسی که زبانش را نگه نداشته است ، (ایمان چنین کسی در معرض تلف است چنانکه شتر بسته نشده در معرض تلف خواهد بود) .

۴۹- نیست انسان اگر زبان نباشد مگر صورتی کشیده (تمثال) یا جانوری مهمل (که تربیتی نشده باشد) .

۵۰- هیچ چیزی جلب کننده تر برای قلب انسان از زبان ، و نه فریب دهنده تر از شیطان نیست (بنا بر این باید از هر دو بخدا پناه برد زیرا

زبان است که چون شیطان دل را می رباید و آدمی را به معصیت می کشاند چنانکه زبان است دل‌های سخت را نرم کرده و به قول معروف: زبان خوش مار را از سوراخ بیرون می آورد).

۵۱- زبانت را روان مساز مگر به آنچه برای تو اجر و پاداش آن نوشته شده و انتشار آن از تو نیکو باشد.

۵۲- تیزی زبانت را علیه کسی که تو را گویا کرده (خدا و رسول و امامان، بلکه معلم و آموزگار) و بلاغت گفتارت علیه کسی که تو را براه درست آورده قرار مده (به گونه ای که بی احترامی کرده و یا اعتراض بیجا نمائی بلکه کمال احترام را مراعات نما).

۵۳- لغزشهای زبان مملوک نخواهد شد (و کسی مالک آنها نخواهد گردید).

ص ۱۳۱۶

۵۴- لا شیء أعود علی الإنسان من حفظ اللسان، و بذل الإحسان ۱۰۸۶۰.

۵۵- هذا اللسان جموح لصاحبه ۱۰۰۵۱.

التلطف

۱- من كنت سببا له في بلائه، و جب عليك التلطف في علاج دائه ۹۱۶۶.

اللغو

۱- ربّ لغو يجلب شرّا ۵۲۹۰.

اللقاء

۱- حسن اللقاء يزيد في تأكد الإخاء ۴۸۲۷ . ۵۴- چیزی سودمندتر بر انسان از نگهداری زبان، و بذل احسان نیست.

۵۵- این زبان با صاحب خود بسیار سرکشی کننده است (بنا بر این باید بطور کامل آن را کنترل نمود).

مهربانی ۱- کسی که تو در گرفتاریش سبب شوی، بر تو واجب است که در علاج گرفتاریش تلافی نمائی (و با مهربانی بکوشی آن را برطرف سازی).

سخن بیهوده ۱- بسا کار و یا حرف لغوی که شری را بکشاند (یعنی موجب آن شود، پس باید از آن پرهیز کرد).

خوش بر خورد ۱- نیکوئی بر خورد در محکمی برادری می افزاید.

ص ۱۳۱۷

۲- حسن الملقاء (اللقاء) أحد النجحين ۴۸۵۰ .

لقاء الله

۱- من أحب لقاء الله سبحانه سلا عن الدنيا ۸۴۲۵ .

التلويح

۱- من اكتفى بالتلويح استغنى عن التصريح ۸۷۱۱ .

الملامه و العتاب و الذم

۱- الافراط في الملامه يشب نار اللجاجة ۱۷۶۸ .

۲- أهون شيء لائمه الجهال ۳۲۸۶ . ۲- نيكوئی بر خورد یکی از دو پیروزیست (نسبت به کسی که به او احسان خواهد شد چنانکه در شکفته روئی چنانست) .

پیوستن به خدا ۱- هر که ملاقات خدای سبحان را دوست دارد دنیا را فراموش نماید (و از آن بگریزد) .

اشاره ۱- هر که به اشاره اکتفا کند (چه در باره سرزنش او و یا در فهم مطلب) از تصریح بی نیاز خواهد بود (چنانکه گفته شده : العاقل يكفيه الإشارة) .

سرزنش ۱- از حد گذراندن در سرزنش آتش لجاجت را می افروزد .

۲- خوارترین چیز سرزنش و ملامت نادانهاست (پس نباید به سبب آن آدمی دست از کار کشد ، بلکه باید آنرا (کأن لم یکن) به حساب آورد) .

ص ۱۳۱۸

۳- إذا ذممت فاقصر ۳۹۸۴ .

۴- رب ملوم ولا ذنب له ۵۳۳۹ .

۵- عند كثرة العثار و الزلل تكثر الملامه ۶۲۱۹ .

۶- قد ينجع الملام ۶۶۵۳ .

۷- التفریح أحد العقوبتين ۱۴۳۰ .

۸- إعادته التّقرّيع أشدّ من مضمض الضّرب ۹- كثره التّقرّيع توغر القلوب ، و توحش الأصحاب ۷۱۱۲.

۱۰- من كثر لومه كثر عاره ۸۴۳۱.

۱۱- لا يلم لائم إلّا نفسه ۱۰۱۵۲ . ۳- هر گاه مذمت کنی پس (به آنچه یقینی است) اکتفا نما .

۴- چه بسا سرزنش شده ای که برای او گناهی نیست (یعنی ممکن است به او افترائی بسته باشند) .

۵- در هنگام بسیاری بسر در آمدنها و لغزشها سرزنش زیاد

می شود (یعنی باید آدمی بکوشد لغزش او کم باشد و گرنه مورد سرزنش واقع خواهد شد) .

۶- گاهی سرزنش سود می دهد (و به امر بیشتری نیازی نیست) .

۷- سرزنش نمودن یکی از دو کیفر است .

۸- اعاده سرزنش از درد کتک سخت تر است .

۹- بسیاری سرزنش دلها را بدشمنی انداخته (یا به کینه می آورد) و یاران را رم خواهد داد (بنا بر این لازم است گاهی انسان تغافل کند و یا لا اقل رعایت اعتدال نماید) .

۱۰- هر که سرزنش او (نسبت به مردم) بسیار باشد عار و ننگش بسیار باشد (که مردم او را عیب کنند و او ناراحت شود) .

۱۱- سرزنش نکند سرزنش کننده ای مگر نفس خود را (که آن مستحق ملامت

ص ۱۳۱۹

اللهو

۱- اللهو یفسد عزائم الجّد ۲۱۶۵ .

۲- اهجر اللهو فانك لم تخلق عبثا فتلهو ، و لم تترك سدى فتلغو ۲۴۳۵ .

۳- أبعد الناس عن الصّلاح المستهتر باللهو ۳۰۶۷ .

۴- أوّل اللهو لعب ، و آخره حرب ۳۱۳۲ .

۵- أبعد الناس من النّجاح المستهتر باللهو و المزاح ۳۳۳۳ .

۶- اللهو من ثمار الجهل ۲۶۷ .

۷- اللهو قوت الحماقه ۹۳۷ . و سرزنش است) .

بازی کردن ۱- بازی عزمهای جدی را تباه می سازد .

۲- از بازی کردن دوری کن ، زیرا که تو عبث و بیهوده آفریده نشدی تا این که بازی کنی ، و مهمل وا گذاشته نشده ای تا هرزه گوئی (بلکه جهت عبادت و بندگی خلق شده ای بنا بر این به حساب و کتاب تو خواهند رسید) .

۳- دورترین مردم از صلاح و تباه

نشدن کسی است که به بازی حریص باشد .

۴- اول بازی سرگرمی است ، و آخر آن جنگ است (چنانکه شاعر گفته : باد باران آورد بازیچه جنگ) .

۵- دورترین مردم از پیروزی کسی است که به بازی و خوش طبعی حریص باشد .

۶- بازی و اشتغال به لهو و لعب از ثمرات نادانی است .

۷- بازی قوت و غذای حماقت است .

ص ۱۳۲۰

۸- رَبِّ لَهوِ يوحش حرًا ۵۲۹۱ .

۹- شَرَّ ما ضيَع فيه العمر اللّعب ۵۷۲۹ .

۱۰- من كثر لهوه استحمق ۷۹۷۱ .

۱۱- من كثر لهوه قلّ عقله ۸۴۲۶ .

۱۲- من غلب عليه اللّهُو بطل جدّه ۸۴۲۸ .

۱۳- مجالس اللّهُو تفسد الإيمان ۹۸۱۵ .

۱۴- لا يثوب العقل مع اللّعب ۱۰۵۴۴ .

۱۵- لا يفلح من و له باللّعب و استهتر باللّهُو و الطّرب ۱۰۸۷۶ .

الليل و النهار

۱- اللّيل و النّهار دائبان في طيّ الباقين ، و محو آثار الماضيين ۲۲۱۹ . ۸- بسا بازی که به وحشت اندازد آزاده ای را (یعنی او را از انسان رمانده و جدا سازد ، پس باید از آن دوری کرد) .

۹- بدترین چیزی که در آن عمر ضایع شود بازی است .

۱۰- هر که بازی او زیاد شود کم عقل شمرده شود .

۱۱- هر که بازی او بسیار باشد عقلش کم خواهد بود .

۱۲- هر که بر او بازی غلبه نماید جدّ او باطل خواهد شد (یعنی مردم کار جدّی او را هم بازی بحساب آرند).

۱۳- مجلسهای لهو (بازی) ایمان را فاسد می سازد .

۱۴- عقل با بازی جمع نمی شود .

۱۵- رستگار نمی گردد کسی که سر گشته به بازی و شیفته به

لهو و طرب باشد .

شب و روز ۱- شب و روز دو موجود جدی هستند در سپری نمودن جمعی که باقی

ص ۱۳۲۱

۲- إن لیلک و نهارک لا یتوعلان لجمیع حاجاتک فاقسمها (فاقسمهما) بین عملک و راحتک ۳۶۴۱ .

۳- إن اللیل و النهار یعملان فیک ، فاعمل فیهما ، و یاخذان منک فخذ منهما ۳۷۰۵ .

۴- کرور اللیل و النهار مکمن الآفات و داعی الشتاب ۷۲۲۵ .

۵- کرور الأیام أحلام ، و لذاتها آلام ، و مواهبها فناء و أسقام ۷۲۳۰ .

۶- من عطف علیه اللیل و النهار أبلیاه ۹۱۵۵ .

۷- من عطف علیه اللیل و النهار أدباه و أبلیاه ، و إلی المنایا أدنیاه ۹۲۲۶ . مانده ، و محو کردن آثار گذشتگان .

۲- براستی که شب و روز تو همه حاجات تو را فرا نمی گیرند ، پس آنها را میان عمل و آسایش خود قسمت نما .

۳- براستی که شب و روز در تو کار می کنند (یعنی تو را پیر و ناتوان کنند) پس در آنها کار کن و از تو می گیرند ، پس از آنها بگیر (یعنی در تمام ساعات کوشا باش و از آن بهره گیر بیهوده عمرت صرف نشود) .

۴- گردش شب و روز جای پنهان شدن آفتها (و فتنه ها) و داعی پراکندگی (احباء و علاقمندان) است .

۵- گردش روزگار خوابی چند ، و لذتهای آن الم و ناراحتی ها ، و بخششهایش بیماریها خواهد بود .

۶- هر که بر او شب و روز بگذرد او را کهنه نمایند (بنا بر این باید هر چه بیشتر و زودتر از عمر

استفاده نمود) .

۷- هر که شب و روز بر او بگذرد او را ادب کرده (غرور و نخوت او را کم می کنند) و کهنه می کنند ، و به مرگ ها او را نزدیک خواهند نمود .

ص ۱۳۲۲

۸- إن من كان مطيئه الليل والنهار ، فإنه يسار به و إن كان واقفا ، و يقطع المسافه و إن كان مقيما وادعا ۳۵۸۱ .

اللين واللين

۱- بلين الجانب تأنس النفوس ۴۲۶۱ .

۲- كن لينا من غير ضعف ، شديدا من غير عنف ۷۱۶۰ .

۳- من لانت عريكته وجبت محبته ۸۱۵۲ .

۴- من لان عوده كثفت أغصانه ۸۳۹۱ .

۵- من تلى حاشيته يستدم من قومه المحبه ۸۵۸۳ .

۶- من لم يلن لمن دونه لم ينل حاجته ۹۰۰۶ . ۸- براستی کسی که شب و روز شتر سواری او باشد ، پس بدرستی که او برده می شود هر چند ایستاده باشد ، و قطع مسافت می کند گر چه مقیم قرار گرفته باشد (یعنی باید متوجه بود که عمر بدون اختیار انسان می رود پس نباید غافل شد) .

نرمی و نرمخو ۱- بسبب نرمی پهلو (یعنی بدخو نبودن و فروتن) دلها و نفوس آرام می گیرند .

۲- نرم باش بدون ناتوانی ، و سخت باش بدون درشت خوئی .

۳- هر که خویش نرم باشد دوستی او لازم یا ثابت خواهد بود .

۴- هر که چوب او نرم باشد درهم شود شاخه های او (یعنی نرمخو دوستان و یارانش فراوان باشد) .

۵- هر که حاشیه و کنار او نرم باشد (و در زندگی خوش خو باشد) پاینده دارد از قوم خود دوستی را (یعنی

همه او را همیشه دوست دارند) .

۶- هر که برای زیر دست خود نرمی بکار نبرد به حاجت خود نرسد .

ص ۱۳۲۳

۷-۷- أَلن كنفك و تواضع لله يرفعك ۲۳۶۱ .

۸- أَلن كنفك فَإِنَّ من يَلن كنفه يستدم من قومه المَجِبَه ۲۳۷۶ . ۷- جانب خود را نرم گردان (و با مردم با مهربانی رفتار کن) و برای خدا متواضع باش تا تو را بر کشد .

۸- جانب خود را نرم گردان زیرا کسی که جانب خود را نرم و هموار سازد از قوم خود دوستی را پاینده دارد .

ص ۱۳۲۴

باب الميم

المجد

۱- إِنَّمَا المجد أَن تعطى فى الغرم ، و تعفو عن الجرم ۳۸۸۶ .

۲- لم يدرك المجد من عداه الحمد ۷۵۳۲ .

۳- ما نال المجد من عداه الحمد ۹۵۲۹ .

۴- ما أدرك المجد من فاته الجَدّ ۹۵۳۰ .

المحن

۱- إِنَّ للمحن غايات لا بدّ من انقضائها ، فناموا لها إلى حين انقضائها ، بزرگی و عظمت ۱- جز این نیست که مجد و عظمت آنست که در آنچه ادای آن از حقوق مردم لازم است (و یا در پریشانی حال و بیچارگی) بیخشی ، و از گناه (دیگران) بگذری .

۲- بزرگی و مهتری را نیافته کسی که ستایش از او در گذشته است (یعنی به کسی احسانی ننموده که موجب ستایش شود) .

۳- به مجد و شرف نخواهد رسید کسی که از او حمد و ستایش در گذرد (یعنی او به دیگری احسان و نیکی نکند تا مستحق ثنا گردد) .

۴- شرف و مجد را نیابد کسی که از او جدّیت (و یا توانگری) فوت شود .

بلاء و اندوه و آزمایش ۱- برآستی که برای محنت ها مدّت ها و دورانهای است که چاره ای از

ص ۱۳۲۵

فإنّ إعمال الحيلة فيها قبل ذلك زیاده لها ۳۵۹۵ .

۲- إنّ للمحن غایات ، و للغایات نهایات ، فاصبروا لها حتّى تبلغ نهایاتها ، فالتحرّك لها قبل انقضائها زیاده لها ۳۵۹۶ .

۳- المحنه مقرونه بحبّ الدّنيا ۱۰۶۰ .

۴- قرنت المحنه بحبّ الدّنيا ۶۷۲۱ .

المدح و الثناء

۱- احترسوا من سوره الإطراء و المدح ، فإنّ لهما ربحا خبیثه فی القلب ۲۵۳۹ .

۲- إیّاك أن تثنی علی أحد بما لیس فیهِ ، فإنّ فعله یصدق عن وصفه و یکذبک ۲۷۱۴ . گذشتن آنها نیست ، پس برای آن تا هنگام گذشتن آن بخوایید (یعنی در رفع آن سعی و تلاش نکنید که تلاش فائده ندارد) زیرا بکار بردن چاره پیش از

سپری شدن آن برای آن زیادتی است .

۲- برآستی که برای محنت ها مدّت ها ، و برای مدّتها پایانهاست ، پس برای آن شکیبائی را بکار برده تا پایانهای آن برسد ، پس حرکت کردن قبل از منقضی شدن آن برای آن زیادتی است .

۳- محنت با دوستی دنیا همراه است .

۴- رنج و محنت با دوستی دنیا همراه است .

مدح و ثنا ۱- از گزاف گوئی و اغراق و مبالغه در ثنا و مدح خود را نگهدارید ، زیرا که برای آنها با بدبوئی است در دل .

۲- دوری نما از این که احدی را به چیزی که در آن نبوده ستایش کنی ، زیرا عمل

ص ۱۳۲۶

۳- أقبح الصدق ثناء الرجل علی نفسه ۲۹۴۲ .

۴- إنّ مادحک لخادع لعقلک غاشّ لک فی نفسک بکاذب الإطراء و زور الثناء ، فإن حرمة نوالک أو منعه إفضالک ، و سمک بكلّ فضیحه ، و نسبک إلی کلّ قبیحه ۳۶۰۲ .

۵- الإطراء یحدث الزّهو و یدنی من الغرّه ۱۳۶۷ .

۶- إذا مدحت فاختصر ۳۹۸۳ .

۷- إذا زکّی أحد من المتّقین ، خاف ممّا یقال له فیقول : أنا أعلم بنفسی من غیری ، و ربّی أعلم بنفسی منّی ، اللهم لا تؤاخذنی بما یقولون ، و اجعلنی أفضل ممّا یظنون ۴۱۵۳ . او از صفتش برآستی خبر داده ، و تو را تکذیب می نماید .

۳- زشت ترین راستی ستایش کردن مرد است بر نفس خود .

۴- برآستی که ثنا گوی تو همانا فریب دهنده عقل تو ، و غشّ کننده تست به ستایش دروغ و ثنای غلط ، پس اگر عطا و بخشش خود را از او باز

داشته ، و به او احسان نمائی تو را به هر رسوائی نشان کرده ، و به هر صفت زشتی نسبت دهد .

۵- در مدح کسی مبالغه کردن تکبر را پدید آورده ، و او را به فریب نزدیک می گرداند .

۶- هر گاه (کسی را) ثنا گفتمی اختصار نما (چون مدح بسیار با گزاف گوئی ملازم خواهد بود) .

۷- هر گاه یکی از متقین به پاکی مدح شود ، از آنچه در حق او گفته می شود می ترسد ، و می گوید : من از غیر خود به نفسم داناترم ، و پروردگرم به نفس من از من عالم تر خواهد بود ، بار الها مرا به آنچه می گویند مؤاخذه مکن ، و مرا افزونتر از آنچه گمان می کنند قرار ده .

ص ۱۳۲۷

۸- تزکیه الأشرار من أعظم الأوزار ۴۵۷۳ .

۹- حبّ الإطراء و المدح من أوثق فرص الشیطان ۴۸۷۷ .

۱۰- خیر الثناء ما جرى علی السنه الأبرار ۴۹۵۶ .

۱۱- شرّ الثناء ما جرى علی السنه الأشرار ۵۶۹۸ .

۱۲- طلب الثناء بغیر استحقاق خرق ۵۹۹۲ . ۸- پاکیزه نمودن و تزکیه بدان از بزرگترین گناهان است (زیرا هم دروغهای فراوان را در بردارد ، و هم متضمن فریب و غرور و سرکشی اشرار خواهد بود) .

۹- دوستی مبالغه در مدح (از جانب کسی که او را مدح می نمایند یعنی دوست داشته باشد بیشتر او را مدح کنند و یا خود مداح) و نفس مدح و ثنا از محکم ترین فرصت های شیطان است (زیرا مداح علی ای حال مرتکب دروغ و گزاف گوئی خواهد شد ، و از طرفی شخص

مدح شده هم به عجب و فراموشی حق تعالی دچار خواهد گردید ، مرحوم علامه خوانساری به آیه مبارکه : لا تَحْسَبَنَّ الَّذِينَ يَفْرُحُونَ بِمَا آتَوْا وَيُحِبُّونَ أَنْ يُحْمَدُوا بِمَا لَمْ يَفْعَلُوا فَلَا تَحْسَبْهُمْ بِمَفَازِهِ مِنَ الْعَذَابِ لَئِنْ لَمْ يَكُنْ لَهُمْ عَذَابٌ أَلِيمٌ (آل عمران ۱۸۸) استشهاد فرموده است ، ترجمه آیه چنین است : گمان نکن کسانی که خوشحال می شوند نسبت به آنچه کرده اند و دوست دارند که آنها را ستایش کنند به آنچه انجام نداده اند پس البته گمان مکن آنها را که در محل رستگاری از عذاب اند برای آنهاست عذابی دردناک) .

۱۰- بهترین مدح و ستایش آنست که بر زبان نیکوکاران جاری شود (زیرا در گفتار آنان گزاف گوئی و دروغ تصور نمی شود) .

۱۱- بدترین ستایش آنست که بر زبانهای اشرار جاری شود (چون ستایش آنها بر باطل خواهد بود) .

۱۲- طلب کردن ستایش بدون استحقاق ، کودنی و کند فهمی و کم عقلی است .

ص ۱۳۲۸

۱۳- کم من مفتون بالثناء علیه ۶۹۳۱ .

۱۴- کثره الثناء ملق يحدث الزهو و يدنى من العزّه ۷۱۱۹ .

۱۵- لكلّ من علی من أثنى علیه مثوبه من جزاء أو عارفه من عطاء ۷۳۰۹ .

۱۶- من مدحك فقد ذبحك ۷۷۶۶ .

۱۷- من مدحك بما ليس فيك فهو خلیق أن یذمك بما ليس فيك ۸۶۵۸ .

۱۸- من أثنى علیه بما ليس فيه سخر به ۸۸۳۱ . ۱۳- بسا مفتونی که به سبب ستایش بر او به فتنه افتاده (یعنی به سبب خود بینی قدرت تشخیص از او گرفته شده خیال کند چنانست که او را می ستایند) .

۱۴- ستایش بسیار چالوسی است

که تکبر را پدید آورده ، و فریب خوردن را نزدیک می گرداند .

۱۵- برای هر ثناگو بر کسی که او را ستایش کرده پاداش نیکی است از جزا یا عطائی از بخششی است (که یا در پیش به او شده است و یا بعدا به او عطا شود) .

۱۶- هر که مدح و ستایش تو کند در حقیقت تو را سر بریده است . (ممکن است از این جهت باشد که بدین سبب برای تو عجبی حاصل گردد پس گویا انسانیت و سعادت تو را ذبح نموده است) .

۱۷- هر که تو را به آنچه در تو نیست مدح و ستایش کند پس چنین سزاوار است که تو را به آنچه در تو نمی باشد مذمت کند (چون عمل چنین کسی روی میزان صحیح نیست) .

۱۸- هر که بر او به چیزی که در آن نیست ستایشی شود با آن مسخره شده است .

ص ۱۳۲۹

۱۹- من مدحك بما ليس فيك فهو ذمّ لك إن عقلت ۹۰۴۲ .

۲۰- من أقبح المذامّ مدح اللّئام ۹۲۶۸ .

۲۱- مادح الرّجل بما ليس فيه مستهزئ به ۹۷۸۰ .

۲۲- ما دحك بما ليس فيك مستهزئ بك ، فإن لم تسعفه بنوالك بالغ في ذمّك و هجائك ۹۸۳۸ .

المرء و الرجل

۱- المرء حيث وضع نفسه برياضته و طاعته ، فإن نزهها تنزّهت ، و إن دنسها تدنّست ۱۹۰۵ .

۲- الرّجل حيث اختار لنفسه إن صانها ارتفعت ، و إن ابتذلها أتضعت ۱۹۰۶ . ۱۹- هر که تو را به آنچه در تو نیست (از سجایا و اخلاق محموده) ستایش کند پس آن مذمت تست اگر دریابی

۲۰- از زشت ترین چیزهای عیناک ستایش لئیمان است .

۲۱- ستایشگر مرد به آنچه در او نیست مسخره کننده اوست .

۲۲- ستایشگر تو به آنچه در تو نیست استهزاء کننده تست (زیرا نظر مادی و دنیوی دارد) پس اگر حاجت او را به عطا و بخشش خود بر نیاوردی در نکوهش و هجو تو مبالغه نماید .

مرد و آدمی ۱- مرد در مرتبه ایست که نفس خود را به رام کردن و فرمانبرداری آن بگذارد ، پس اگر آن را پاک دارد پاک گشته ، و اگر چرکین دارد چرک خواهد گردید .

۲- مرد در مرتبه ایست که برای نفس خود برگزیند ، اگر آن را نگه دارد بلند شود ، و اگر آن را نگهداری ننماید پست گردد .

ص ۱۳۳۰

۳- المرء بأصغریه : بقلبه ، و لسانه ، إن قاتل قاتل بجنان ، و إن نطق نطق بیان ۲۰۸۹ .

۴- المرء یتغیر فی ثلاث : القرب من الملوک ، و الولایات ، و الغناء من الفقر ، فمن لم یتغیر فی هذه فهو ذو عقل قویم ، و خلق مستقیم ۲۱۳۳ .

۵- المرء بفطنته لا بصورته ۲۱۶۶ .

۶- المرء بهمته لا بقنیه ۲۱۶۷ .

۷- المرء بهمته ۲۳۱ .

۸- الرّجل بجنانه ۲۳۲ .

۹- المرء بإیمانه ۲۳۳ . ۳- مرد به دو کوچکتر خود است (یعنی قدر و قیمتش به این دو می باشد) به دل ، و زبانش ، اگر جنگ کند جنگ کند به دل و قوت آن و اگر سخن گوید سخن گوید به فصاحت و زبان آوری (پس عمده فضائل انسان ، به این دو پارچه گوشت می باشد) .

۴- مرد

در سه چیز تغییر می کند: نزدیکی به پادشاهان، و امارت ها، و توانگری بعد از درویشی، پس هر که در این سه تغییر نکند او صاحب عقل درست و خوی راست می باشد.

۵- قدر و منزلت مرد به دریافت اوست نه به صورت او.

۶- سنجس مرد به همت اوست نه به ذخیره او.

۷- مردی انسان به همت اوست.

۸- مردی به اعتبار دل اوست (از قبیل صفاء، علوم، معارف، دلیری، شجاعت و نیت های خیر).

۹- قدر و ارزش مرد به ایمان اوست.

ص ۱۳۳۱

۱۰- حسب الرجل ماله، و کرمه دینه ۴۸۹۰.

۱۱- حسب الرجل عقله، و مروءته خلقه ۴۸۹۱.

۱۲- حسب المرء علمه، و جماله عقله ۴۸۹۲.

۱۳- دلیل أصل المرء فعله ۵۱۰۲.

۱۴- قیمة کلّ امرء ما یعلم ۶۷۵۲.

۱۵- قیمة کلّ امرء عقله ۶۷۶۳.

۱۶- قدر المرء علی قدر فضله ۶۷۶۴.

۱۷- قدر کلّ امرء ما یحسنه ۶۷۶۵.

۱۸- لکلّ امرء (أمر أدب) أرب ۷۲۸۰. ۱۰- حسب مرد (و چیزی که آدمی به آن فخر می کند) مال او، و کرمش دین او خواهد بود.

۱۱- حسب مرد عقل او، و مروءت و مردانگیش خلق و خصلت نیکوی او خواهد بود.

۱۲- حسب مرد علم او و جمال و زیبائیش عقل او خواهد بود.

۱۳- دلیل و نشانه اصل (آدمی و) مرد کردار اوست (یعنی از کردار آدمی آقائی و پستی او ظاهر می شود).

۱۴- قیمت هر مردی به قدر آنست که می داند .

۱۵- قیمت هر مردی عقل اوست

(یعنی به اندازه آنست) .

۱۶- قدر و قیمت مرد به اندازه فضل و افزونی مرتبه یا احسان اوست .

۱۷- قدر هر مردی آن چیز است که آن را نیکو داند (اگر آداب اسلامی را نیکو داند به همان اندازه و اگر لهویات و لغویات را نیکو داند به همان اندازه خواهد بود ، و به همین روال است سایر صفات مانند عدل ، ظلم ، علم ، جهل و ...) .

۱۸- برای هر مردی عقلی یا حاجتی است (یا برای هر کاری ادبی است) .

ص ۱۳۳۲

۱۹- يستدلّ علی خیر کلّ امرء ، و شرّه ، و طهاره أصله و خبثه ، بما یظهر من أفعاله ۱۰۹۷۲ .

۲۰- إذا كانت محاسن الرّجل أكثر من مساویه فذلک الکامل ، و إذا کان متساوی المحاسن و المساوی فذلک المتماسک ، و إن زادت مساویه علی محاسنه فذلک الهالک ۴۱۷۵ .

۲۱- الرّجل السّوء لا یظنّ بأحد خیرا ، لأنّه لا یراه إلّا بوصف نفسه ۲۱۷۵ .

۲۲- بئس الرّجل من باع دینه بدنیا غیره ۴۴۰۳ .

۲۳- قد تخدع الرّجال ۶۶۳۶ . ۱۹- بر خوبی هر مردی و بدی او ، و پاکی اصل و پلیدی او ، به آنچه از کردارش ظاهر می شود استدلال می شود (و می توان پی برد) .

۲۰- هر گاه نیکی های مرد (آدمی) بیشتر از بدیهای او باشد پس آن کامل است ، و چون نیکیها و بدیهایش مساوی باشد پس آن خویشتن دار بوده (که خود را از هلاکت نگه داشته) و اگر بدیهایش بر نیکیهایش زیادی کند پس آن هالک خواهد بود (بنا بر

این افراد بر سه دسته تقسیم خواهند شد: کامل، متماسک، هالک).

۲۱- مرد بد، به احدی گمان خوبی نمی برد، برای این که نمی بیند او را مگر به صفت خود.

۲۲- بد مردی است کسی که دین خود را به دنیای غیر خود بفروشد (و چه بسیارند چنین افرادی که برای غرضهای شخصی بدون آنکه خدا را در نظر آورده، و بیاد قیامت و حساب دقیق الهی افتاده خیلی آسان دین خود را برای ریاست و پست و مقام دیگری و یا سایر امور دنیوی دیگری می فروشند).

۲۳- گاهی مردان (عادل و کامل و شخصیت ها) فریب خورده می شوند.

ص ۱۳۳۳

۲۴- المرء یوزن بقوله، و یقوم بفعله، فقل ما ترجح زنته، و افعل ما تجلّ قیمته ۱۸۴۸.

۲۵- ینبیء عن قیمه کلّ امریء علمه و عقله ۱۱۰۲۷.

۲۶- کلّ امرء مسئول عمّا ملک یمینه و عیاله ۷۲۵۴.

المروءه

۱- المرءه اجتناب الرّجل ما یشینه و اکتسابه ما یزینه ۱۸۱۵.

۲- المرءه العدل فی الامر، و العفو مع القدره، و المواساه فی العشره (العسره) ۲۱۱۲.

۳- المرءه بثّ المعروف، و قرى الضّیوف ۲۱۷۱. ۲۴- مرد به گفتارش سنجیده می شود، و به کردارش قیمت می گردد، پس بگو آنچه را که وزن آن بچربد، و بجا آور آنچه را که قیمت آن گران باشد.

۲۵- از ارزش و بهای هر مردی (و هر انسانی) علم و عقلش خبر می دهد (هر اندازه علم و عقل زیادتر باشد قیمت و ارزش او زیادتر خواهد بود)

۲۶- هر مردی از ملک یمین خود (آنچه در دست او و مالک آنست) و عیالش سؤال خواهد شد (که با آنان چگونه رفتاری کرده و چه قسم سلوک کرده است) .

مروّت و مردانگی ۱- مردانگی یا انسانیت دوری کردن مرد است از آنچه او را زشت کند ، و کسب کردن اوست آنچه را که او را زینت دهد .

۲- مردانگی (یا آدمیت) دادگری است در حکومت ، و در گذشتن با توانائی ، و مساوات و مواسات در اموال با هر که معاشرت نماید (یا در زمان نیاز و پریشانی) .

۳- مردانگی پراکنده کردن احسان ، و پذیرائی از مهمانان است .

ص ۱۳۳۴

۴- المروءه اسم جامع لسائر الفضائل و المحاسن ۲۱۷۸ .

۵- أشرف المروءه حسن الأخوّه ۲۹۸۶ .

۶- أحسن المروءه حفظ الودّ ۳۰۱۷ .

۷- أصل المروءه الحياء ، و ثمرتها العفّه ۳۱۰۱ .

۸- أشرف المروءه ملك الغضب ، و إماته الشّهوّه ۳۱۰۲ .

۹- أفضل المروءه احتمال جنایات الإخوان ۳۱۱۶ .

۱۰- أفضل المروءه استبقاء الرّجل ماء وجهه ۳۱۵۵ .

۱۱- أوّل المروءه طاعه الله ، و آخرها التّنزّه عن الدّنایا ۳۱۹۵ .

۱۲- أوّل المروءه طلاقه الوجه ، و آخرها التّودّد إلى النّاس ۳۲۹۰ . ۴- مردانگی یا آدمیت اسمی است که جامع همه فضائل و محاسن می باشد .

۵- برترین مردانگی (یا آدمیت) نیکوئی برادری است (به این معنی که بطور کامل حقوق برادری را مراعات نماید) .

۶- بهترین مروت نگهداری دوستی ، و رعایت لوازم آنست .

۷- ریشه آدمیت (و یا جوانمردی) شرم ، و میوه آن پاکدامنی است .

۸- برترین

مرّوت مالک شدن غضب ، و میراندن شهوت است .

۹- افزونترین مرّوت و مردانگی متحمل شدن تقصیرات برادران است (که آدمی بر آن صبر کند و تلافی ننماید) .

۱۰- افزونترین مرّوت و آدمیت باقی نگهداشتن مرد است آبروی خود را (یعنی برای مختصر چیزی آبروی خود را نمی ریزد)

۱۱- اوّل مرّوت و آدمیت فرمانبرداری خدا ، و آخر آن پاکیزگی از صفات پست می باشد .

۱۲- اول مرّوت گشاده روئی ، و آخر آن دوستی نسبت به مردم است .

ص ۱۳۳۵

۱۳- اوّل المرّوه البشر ، و آخرها استدامه البرّ ۳۲۹۲ .

۱۴- أفضل المرّوه الحیاء ، و ثمرته العفّه ۳۳۱۱ .

۱۵- أفضل المرّوه مواساه الإخوان بالأموال ، و مساواتهم فی الأحوال ۳۳۱۴ .

۱۶- المرّوه إنجاز الوعد ۸۴۵ .

۱۷- المرّوه اجتناب الدّیّه ۹۶۸ .

۱۸- إخفاء الفاقه و الأمراض من المرّوه ۱۱۴۶ .

۱۹- المرّوه من کلّ خناء عریّه بریّه ۱۱۸۸ .

۲۰- المرّوه تحثّ علی المکارم ۱۲۹۶ .

۲۱- لا مرّوه کالتنزه عن المآثم ۱۰۶۱۲ . ۱۳- اول مرّوت شکفته روئی ، و آخر آن دائم داشتن دوستی است .

۱۴- افزونترین مرّوت شرم ، و میوه آن پاکدامنی است .

۱۵- افزونترین مرّوت برابر دانستن برادران است در اموال ، و مساوی قرار دادن آنهاست با خود در اوضاع و احوال .

۱۶- مردانگی به وعده وفا کردنست .

۱۷- مروت و مردانگی دوری گزیدن از صفات زشت است .

۱۸- پنهان داشتن پریشانی و مرضها از مردانگی است ، (برای این که در نزد مخلوق شکایت کردن ، شکایت از خدای بزرگ است ، و اخفاء آن شکیبائی نسبت به آن و شکوه نمودن از پروردگار خود خواهد بود)

۱۹- آدمیت و مردانگی از هر دشنامی برهنه و بیزار است .

۲۰- مرّوت (آدمی را) بر کارهای نیکو ترغیب می نماید .

۲۱- هیچ آدمیت و جوانمردی مانند پاکیزگی و دوری از گناهان نیست .

ص ۱۳۳۶

۲۲- المروءه القناعه و التّحمّل (التّجمل) ۳۶۳ .

۲۳- المروءه تمنع من كلّ دئیّه ۱۴۷۵ .

۲۴- المروءه من كلّ لؤم بریّه ۱۴۷۶ .

۲۵- المروءه بریّه من الخناء و الغدر ۱۴۸۶ .

۲۶- ثلاث فیهنّ المروءه : غَضّ الطّرف ، و غَضّ الصّوت ، و مشی القصد ۴۶۶۰ .

۲۷- ثلاث هنّ جماع المروءه : عطاء من غیر مسئله ، و وفاء من غیر عهد ، و جود مع إقلال ۴۶۶۷ .

۲۸- ثلاثه هنّ المروءه : جود مع قلّه ، و احتمال من غیر مدله ، و تعفّف عن المسأله ۴۶۶۹ . ۲۲- مرّوت و مردی قناعت کردن و

تحمّل اذیت ها و سختی ها (و یا آرایش نمودن) است .

۲۳- جوانمردی یا آدمیت از هر صفت پستی جلوگیری می نماید .

۲۴- مرّوت از هر چیزی که پست و باعث سرزنش است بیزار خواهد بود .

۲۵- آدمیت و یا جوانمردی از فحش و بی وفائی بیزار است .

۲۶- سه چیز است که در آنهاست مرّوت : پائین انداختن چشم ، و پست کردن آواز ، و میانه راه رفتن .

۲۷- سه چیز است که آنها جمع کننده مرّوت است : بخشش و دهش بدون سؤال و مسئلت طرف ، و وفا کردن بدون آنکه

عهدی باشد (چه رسد به این که قول هم داده باشد) ، و سخاوت با کمی و پریشانی .

۲۸- سه خصلت است که آنها مرّوت است : سخاوت و

بخشش با کمی و پریشانی ، و متحمل شدن بی خواری (یعنی با قدرت تمام ناگواریها را متحمل شود) و باز ایستادن از طلب و سؤال از مردم .

ص ۱۳۳۷

۲۹- جماع المروءه أن لا تعمل في السرّ ما تستحي منه في العلانيه ۴۷۸۵ .

۳۰- خصلتان فيهما جماع المروءه : اجتناب الرجل ما يشينه ، و اكتسابه ما يزينه ۵۰۸۱ .

۳۱- علی قدر شرف النفس تكون المروءه ۶۱۷۷ .

۳۲- لم يتصف بالمروءه من لم يرع ذمّه أوليائه و ينصف أعدائه ۷۵۴۰ .

۳۳- لو أنّ المروءه لم تشتد مؤنتها ، و يثقل محلها ما ترك اللئام الأعمار منها مبيت ليله ، و لكّنها اشتدت مؤنتها ، و ثقل محلها ، فحاد عنها اللئام الأعمار ، و حملها الكرام الأختيار ۷۶۰۵ .

۳۴- من المروءه العمل لله فوق الطاقه ۹۳۰۳ . ۲۹- جامع مروءت آنست که در پنهانی کاری نکنی که در آشکارا از آن شرم می داری .

۳۰- دو خصلتند که در آنهاست تمام مروءت : دوری کردن مرد از چیزی که او را عیناک سازد ، و بدست آوردن چیزی که او را زینت بخشد .

۳۱- به اندازه شرافت نفس مردانگی می باشد (هر اندازه مروءت ملاحظه شود شرافت همان اندازه است) .

۳۲- به مروءت و مردانگی متصف نگردیده کسی که پیمان دوستان خود را رعایت نکرده ، و با دشمنانش عدل و انصاف بکار نبرده است .

۳۳- اگر این که مردانگی زحمتش سخت و بارش سنگین نمی بود افراد پست بی تجربه (برای افراد بلند مرتبه) یک شب را باقی نمی گذاشتند (چون خوبی آن بر همه ثابت است) و لیکن مؤنه آن سخت

، و تحمل آن سنگین است ، لئیمان از آن میل کرده ، و کریمان نیکوکار آن را برداشته اند .

۳۴- از مردانگی است برای خدا بالاتر از طاقت عمل نمودن (البته این عمل

ص ۱۳۳۸

۳۵- من المروءه غصّ الطرف و مشی القصد ۹۳۱۷ .

۳۶- من المروءه طاعه الله ، و حسن التقدير ۹۳۱۹ .

۳۷- من شرائط المروءه التّنزه عن الحرام ۹۳۳۷ .

۳۸- من تمام المروءه أن تستحیی من نفسک ۹۳۴۱ .

۳۹- من أفضل الدّین المروءه و لا خیر فی دین لیس له (فیه) مروءه ۹۳۶۸ .

۴۰- من تمام المروءه التّنزه عن الدّئیة ۹۳۶۹ .

۴۱- من أفضل المروءه صله الرّحم ۹۳۸۴ .

۴۲- من أفضل المروءه صیانه الحزم ۹۳۹۸ .

۴۳- من تمام المروءه أن تنسی الحقّ لك ، و تذكر الحقّ عليك ۹۴۰۹ . منافات ندارد با روایاتی که دلالت دارد بر این که هر زمان که نفس شما به عمل مستحبی مایل نبود ترك مناسب تر است ، برای این که ممکن است عمل با این که فوق تاب و توان است اما با میل انجام گیرد) .

۳۵- از مردانگی (یا آدمیت) است پائین انداختن چشم ، و میانه روی (که نه تند رود و نه کند) .

۳۶- از مروءت است بندگی خدا ، و نیکوئی تقدیر .

۳۷- از شرائط مروءت پاکیزگی از حرام است .

۳۸- از تمامی مروءت آنست که از نفس خود شرم نمائی .

۳۹- از افزونترین دین (و از بهترین چیزهائی که باید در دین مراعات آن نمود) مروءت است ، و خیری نیست در دینی که در آن مروءتی نیست .

۴۰- از تمام مروءت

(و کمال آن) دوری جستن از صفات پست خواهد بود .

۴۱- از افزونترین مروّت پیوند با خویش است .

۴۲- از افزونترین مروّت نگهداری و رعایت دور اندیشی است .

۴۳- از تمامی مروّت است که حق خود را (که بر دیگران داری) فراموش

ص ۱۳۳۹

۴۴- من المروّه أنّك إذا سئلت أن تتكلّف و إذا سألت أن تخفّف ۹۴۲۴ .

۴۵- من المروّه أن تقتصد فلا تسرف ، و تعد فلا تخلف ۹۴۲۵ .

۴۶- من المروّه احتمال جنایات الإخوان (المعروف) ۹۴۴۴ .

۴۷- ما حمل الرّجل حملاً أثقل من المروّه ۹۶۵۸ .

۴۸- مع الثّروه تظهر المروّه ۹۷۳۵ .

۴۹- مروّه الرّجل علی قدر عقله ۹۷۷۷ .

۵۰- مروّه الرّجل صدق لسانه ۹۸۲۵ .

۵۱- مروّه الرّجل فی احتمال عثرات إخوانه ۹۸۲۶ . کنی ، و حقی که بر عهده تست (که دیگران بسبب احسان بر تو دارند) یاد آوری .

۴۴- از مروّت و مردانگی آنست که هرگاه از تو مسئلت شود تکلف نمائی (و زحمت را بر خود هموار سازی) و چون مسئلت نمائی سبک گیری (که بر دیگران دشوار نباشد) .

۴۵- از مروّت است آنکه میانه روی کنی و اسراف نمائی و وعده کنی پس خلف نمائی .

۴۶- از مروّت است تحمیل نمودن جنایت ها (و گناهان) برادران (و تلافی نمودن از آنها و یا جنایات احسان و تحمل منّت آن که خود جنایت بزرگی است) .

۴۷- هیچ مردی باری را بر نداشته که از مروّت سنگین تر باشد (چون از عهده آن بر آمدن مشکل است) .

۴۸- با مالداری مردانگی آشکار می گردد .

مرد (آدمی) باندازه عقل اوست .

۵۰- جوانمردی مرد راستی زبان اوست .

۵۱- مردی مرد (آدمی) در متحمل شدن لغزشهای برادران خود است (و انتقام

ص ۱۳۴۰

۵۲- ملاك المروءه صدق اللسان و بذل الإحسان ۹۸۶۶ .

۵۳- نظام المروءه فی مجاهده أخیک علی طاعه الله سبحانه ، و صدّه عن معاصیه ، و أن تکثر علی ذلک ملامه ، (و أن تکثر علی ذلک ملامه) ۹۹۹۷ .

۵۴- لا تکمل المروءه إلّا للیب ۱۰۶۰۹ .

۵۵- لا مروءه کالتنزه عن المآثم ۱۰۶۱۲ .

۵۶- لا مروءه لمن لا همّه له ۱۰۷۷۸ .

۵۷- لا تکمل المروءه إلّا باحتمال جنایات المعروف ۱۰۸۷۱ .

۵۸- یستدلّ علی المروءه بکثره الحیاء ، و بذل النّدی ، و کفّ الأذی ۱۰۹۶۶ . نکشیدن از آنان) .

۵۲- ملاك مروءت (و اساس آن) راستی زبان و بذل احسان است .

۵۳- نظام و رشته پیوستگی مروءت در پیکار برادر خود است بر طاعت خدای سبحان (که با او بجنگی تا خدا را فرمان برد) و باز داشتن اوست از معصیت های خود و این که او را بر این (گناه) بسیار ملامت کنی (گر چه ملامت و سرزنش او بر تو بسیار باشد) .

۵۴- مروءت کامل نمی شود مگر برای خردمند (چون عقلش را بکار می اندازد فوائد مردانگی را بدست آورد) .

۵۵- نیست مروءتی مانند پاکیزگی از گناهان .

۵۶- مروءتی نیست برای کسی که برای او همّتی نیست .

۵۷- مروءت کامل نخواهد گردید مگر به متحمل شدن جنایت ها (و رنج و زحمت های) احسان (که آدمی بر اثر آن بر خود

هموار می کند) .

۵۸- بر مرّوت و مردانگی به بسیاری شرم و حیاء ، و بذل احسان و عطا ، و باز داشتن آزار و ایذاء استدلال می شود .

ص ۱۳۴۱

۵۹- يستدلّ على مرّوه الرّجل ببثّ المعروف ، و بذل الإحسان ، و ترك الامتنان ۱۰۹۷۴ .

المرض

۱- المرض حبس البدن ۳۷۰ .

۲- شيان لا يؤنف منهما : المرض ، و ذو القراهه المفتقر ۵۷۶۶ .

۳- من كتم الأطباء مرضه خان بدنه ۸۵۴۵ .

۴- من كتم مكنون دائه عجز طبيبه عن شفائه ۸۶۱۲ .

۵- المرض أحد الحبسين ۱۶۳۶ . ۵۹- بر مرّوت مرد به پراکنده کردن عطا ، و بذل احسان ، و ترك منت گذاشتن استدلال می شود (و می توان پی برد) .

بیماری و درد ۱- بیماری منع کردن بدن است .

۲- دو چیز است که از آنها استنکاف نمی شود (یعنی نباید از آنها ننگ داشت) : بیماری ، و فامیل محتاج .

۳- هر که مرض خود را از طبیبان پنهان دارد به بدن خود خیانت کرده است .

۴- هر که درد نهانی خود را پنهان دارد طبیب او از شفا (و مداوای) او عاجز گردد .

۵- بیماری یکی از دو حبس است (ممکن است مراد این باشد بیماری منع بدن است از بعض امور و دیگر حبس معروف است که در هر دو جا منع وجود دارد و الله العالم) .

ص ۱۳۴۲

المراء و الجدال

۱- المراء بذر الشّرّ ۳۹۳ .

۲- الجدال في الدّين يفسد اليقين ۱۱۷۷ .

۳- ثمره المراء الشحاء ۴۶۰۷ .

۴- سبب الشحاء كثره المراء ۵۵۲۴ .

۵- سته لا يمارون : الفقيه و الرئيس و الدنى و البدى و المراه و الصبى ۵۶۳۴ .

۶- من كثر مراؤه لم يأمن الغلط ۸۱۱۵ .

۷- من عود نفسه المراء صار ديدنه ۸۵۴۶ . جنگ و ستيز ۱- جدال و ستيزه تخم بدى است .

۲- جدل و بحث و گفتگو در دين (كه از روى انصاف نباشد بلكه

برای غلبه بر خصم و حرف خود را به کرسی نشانیدن باشد (یقین را فاسد می کند .

۳- میوه جدل کردن دشمنی است .

۴- سبب دشمنی جدل و ستیزه کردن بسیار است .

۵- شش دسته اند که نباید با آنها جدال و ستیزه کرد : عالم به احکام شرع (زیرا جدال با او یعنی انکار حق و مکابره نمودن)
رئیس (که از هر چه خواهد انجام می دهد) شخص پست مرتبه (چون رعایت طرف را نمی کند هر چه بزبانش آید می
گوید) و فحش گو ، و زن ، و کودک (که حال آنها هم معلوم است) .

۶- هر که بحث و اعتراض او بسیار باشد (و به گونه ای سخن گوید که بر مبنای مقدمات یقینیه نباشد) از اشتباه ایمن نیست .

۷- هر که نفس خود را به مرء (زور گفتن و مکابره در بحث) عادت دهد عادت

ص ۱۳۴۳

۸- من جعل دیدنه المرء لم یصبح ليله ۸۸۲۸ .

۹- من کثر مرأته بالباطل دام عماؤه عن الحق ۸۸۵۳ .

۱۰- من ماری السّفیه فلا عقل له ۹۰۷۲ .

۱۱- لا محبّه مع کثره مرء ۱۰۵۳۲ .

المزاح

۱- المزاح فرقه تتبعها ضغينه ۱۷۶۷ .

۲- إياك أن تذكر من الكلام (ما كان) مضحكا ، و إن حكيتّه عن غيرك ۲۶۸۲ .

۳- الإفراط في المزاح خرق ۱۱۸۴ .

۴- دع المزاح فإنه لقاح الضغينه ۵۱۳۴ . او خواهد شد (و جدّا بد عادتی است) .

۸- هر که جنگ و جدال را عادت خود قرار دهد شب خود را صبح نخواهد نمود (و به ظلمت شب جهل و

بدبختی باقی ماند و یا احتمال خطر قتل او می رود) .

۹- هر که جدال باطل او بسیار باشد کوری او از حق همیشه خواهد بود .

۱۰- هر که با سبک عقل و یا نادان جدال کند برای او عقلی نیست .

۱۱- نیست دوستی با کثرت مراء .

خوش طبعی ۱- خوش طبعی جدائی است که بدنبال در آید آن را کینه .

۲- بر تو باد به دوری از این که ذکر کنی آنچه خنده آور باشد ، (یا از کلام سخن خنده آوری را) اگر چه از غیر خود آن را حکایت کنی .

۳- خوش طبعی و مزاح زیاد کم عقلی و نادانی است .

۴- خوش طبعی بسیار را واگذار که آن آبتن کینه است (یعنی کم می شود که

ص ۱۳۴۴

۵- فی الشفه و کثره المزاح الخرق ۶۵۲۳ .

۶- کثره المزاح تسقط الهیبه ۷۱۰۱ .

۷- کثره المزاح تذهب البهاء و توجب الشهناء ۷۱۲۶ .

۸- لكل شیء بذر ، و بذر العداوه المزاح ۷۳۱۶ .

۹- من مزح استخفّ به ۷۸۶۱ .

۱۰- من کثر مزاحه استجهل ۷۸۸۳ .

۱۱- من کثر مزاحه استحکم ۷۹۵۰۰ .

۱۲- من کثر مزاحه قلت هیته ۸۰۹۵ .

۱۳- من کثر مزحه قلّ وقاره ۸۴۳۲ . مزاح باعث رنجش و کینه نشود) .

۵- در کمی بردباری و بسیاری مزاح و خوش طبعی حماقت است .

۶- بسیاری مزاح و مسخره و استهزاء هیبت (ترس و حساب بردن مردم از او) را ساقط می کند .

۷- مزاح بسیار قدر و منزلت (آدمی) را برده ، و موجب دشمنی گردد (چون غالباً از آن رنجش پیش آید) .

۸- برای

هر چیزی تخمی است ، و تخم دشمنی خوش طبعی است .

۹- هر که مزاح و خوش طبعی کند به او استخفاف شود (و مردم احترام او را نگهداری نکنند) .

۱۰- هر که مزاح او بسیار گردد نادان بحساب آید .

۱۱- هر که خوش طبعی او بسیار باشد کم عقل شمرده شده است .

۱۲- هر که خوش طبعی او بسیار باشد هیبت و وقار او کم شود .

۱۳- هر که مزاح او بسیار باشد وقارش کم شود .

ص ۱۳۴۵

۱۴- من کثر مزاحه لم یخل من حاقده علیه و مستخفّ به ۸۹۳۰ .

۱۵- ما مزح امرء مزحه إلاّ مَجّ من عقله مَجّه ۹۶۱۷ .

۱۶- لا تمازح الشّریف فیحقد علیک ۱۰۲۲۰ .

۱۷- لا تمازح حنّ صدیقاً فیعادیک ، و لا عدوّاً فیردیک ۱۰۴۱۰ .

المشی

۱- امش بدأ بک (بدائک) ما مشی بک ۲۳۱۷ . ۱۴- هر که مزاح او بسیار باشد از کینه ور بر او ، و سبک شمارنده (یا سبک کننده) او خالی نماند (یعنی مزّاح پیوسته با کینه ور و سبک شمارنده روبرو خواهد بود) .

۱۵- خوش طبعی نکند هیچ مردی مزاحی را جز آنکه از عقل خود از دهنش بقدر آب دهن (تف) بیرون اندازد .

۱۶- با شریف (شخص بزرگ) خوش طبعی مکن پس بر تو کینه ور گردد .

۱۷- هرگز با دوستی مزاح مکن پس با تو دشمن گردد ، و نه با دشمن پس تو را هلاک سازد .

رفتن ۱- به راه و رسم خود به هر نحو که تو را ببرد راه برو (و تغییر راه مده و

یا با مردم به هر نحو که رفتار کرده ای سلوک نما اگر سلوک بد نباشد و آن را تغییر مده که زیان فراوان ببار آورد و ممکن است عبارت چنین باشد: «امش بدائک» یعنی با درد خود مدارا کن وقتی که آن با تو مدارا می کند و تو را اذیت نمی کند و از خوردن دوا بپرهیز چون زیان آن بیشتر است .

ص ۱۳۴۶

المطل

۱- المطل و المنّ منکدا الإحسان ۱۵۹۵ .

۲- المطل أحد المنعین ۱۶۰۵ .

۳- المطل عذاب النَّفس ۶۳۵ .

المکر

۱- المکر و الغلّ مجانباً للإیمان ۱۵۹۴ .

۲- إِيَّاكَ و المکر ، فَإِنَّ المکر لخلق ذمیم ۲۷۰۵ .

۳- المکر لؤم ، الخدیعه شؤم ۱۰۵ .

۴- المکر شیمه المرده ۶۲۳ .

۵- المکر سجّیه اللّثام ۶۴۴ . تأخیر وعده ۱- پس انداختن وعده و منت نهادن دو دشوار کننده احسانند .

۲- پس انداختن وعده یا دادن حق یکی از دو منع است .

۳- مباطله و پس دست انداختن عذاب جان (طرف) است .

فریب ۱- فریب کاری ، و غش (یا کینه) دوری کننده از ایمانند .

۲- از مکر ، دوری نما ، زیرا که مکر هر آینه خوئی است نکوهیده .

۳- مکر و حيله ، سرزنش ، و خدعه و فریب شوم خواهد بود .

۴- حيله و مکر ، خصلت سرکشان است .

۵- حيله ، روش بخیلان یا افراد پست است .

۶- المکر بمن ائتمنک کفر ۱۱۶۵ .

۷- آفه الذکاء المکر ۳۹۲۰ .

۸- رأس الحکمه تجب الخدع ۵۲۴۹ .

۹- رب محتال صرعه حیلته ۵۳۳۸ .

مکر الله

۱- من أمن مکر الله هلک ۸۳۷۵ .

۲- من أمن المکر لقی الشرّ ۸۳۷۳ .

الماکر و المکور

۱- المکور شیطان ۱۹۲ .

۲- المکور شیطان فی صوره الإنسان ۱۴۶۵ . ۶- مکر کردن به کسی که تو را امین دانسته کفر است . (یعنی حق پوشی و یا بمنزله کفر است ، بنا بر این باید اسرار را نگه داشت و به امانت خیانت ننمود) .

کفر است . (یعنی حق پوشی و یا بمنزله کفر است ، بنا بر این باید اسرار را نگه داشت و به امانت خیانت ننمود) .

۷- آفت زیرکی مکر و حیلته است .

۸- سر حکمت (علم راست و کردار درست) دوری گزیدن از حیلته هاست .

۹- بسا حیلته کنندهای که حیلته او او را در هلاکت اندازد .

مکر خدا ۱- هر که از مکر خدا ایمن باشد هلاک خواهد شد .

۲- هر که از مکر (خدا) ایمن گردد به بدی رسد (هم در دنیا و هم در آخرت) .

مکر کننده ۱- بسیار فریبنده شیطان است .

۲- بسیار فریبنده شیطانی است در صورت انسان .

۳- من مکر حاق به مکره ۷۸۳۴ .

۴- من مکر بالناس ردّ الله سبحانه مکره فی عنقه ۸۸۳۲ .

۵- لا أمانه لمکور ۱۰۴۴۱ .

۶- لا یحیق المکر السّیّء إلّا بأهله ۱۰۸۱۸ .

الملق

۱- إیّاک و الملق ، فإنّ الملق لیس من خلائق الإیمان ۲۶۹۶ .

۲- لیس الملق من خلق الأنبیاء ۷۴۵۳ .

۳- من کثر ملقه لم یعرف بشره ۷۹۶۳ .

۴- إنّما یحبّبک من لا یتملّقک و یشی علیک من لا یسمعک ۳۸۷۵ . ۳- هر که مکر نماید فرود آید بر او مکرش و یا فرو گیرد او را مکر او (چنانکه در قرآن

دارد: وَلَا يَحِيقُ الْمَكْرُ السَّيِّئُ إِلَّا بِأَهْلِهِ مکر بد فرو نمی گیرد مگر اهلش را).

۴- هر که نسبت به مردم مکر نماید خداوند سبحان مکرش را در گردنش بر گرداند.

۵- برای هیچ بسیار مکر کننده ای امانت نیست.

۶- مکر بد، فرود نخواهد آمد مگر به اهل آن (یعنی به کسی که مکر کند).

چاپلوسی ۱- بر تو باد به دوری از تملق و چاپلوسی، زیرا که تملق از روشهای مردم با ایمان نیست.

۲- چاپلوسی از اخلاق پیمبران نیست.

۳- هر که چاپلوسی او بسیار شود شکفته روئی او شناخته نشود. (زیرا هر چه خوشروئی کند حمل بر چاپلوسی شود).

۴- جز این نیست کسی تو را دوست دارد که تملق نکند تو را و کسی تو را

ص ۱۳۴۹

الملوک

۱- السُّلْطَانُ الْجَائِرُ ، و الْعَالَمُ الْفَاجِرُ أَشَدُّ النَّاسِ نَكَايَةً ۱۸۹۷ .

۲- اصْحَابُ السُّلْطَانِ بِالْحَذَرِ ، و الصَّدِيقُ بِالتَّوَاضِعِ و الْبَشَرُ ، و الْعَدُوُّ بِمَا تَقُومُ بِهِ عَلَيْهِ حِجَّتُكَ ۲۴۶۸ .

۳- إِنَّ السُّلْطَانَ لِأَمِينِ اللَّهِ فِي الْأَرْضِ ، و مَقِيمِ الْعَدْلِ فِي الْبِلَادِ و الْعِبَادِ ، و وَزَعْتَهُ فِي الْأَرْضِ ۳۶۳۴ .

۴- السُّلْطَانُ الْجَائِرُ يَخِيفُ الْبَرِيَّ ۱۱۹۱ . ستایش نماید که نشنوند تو را (زیرا که کسی متملق است و یا در مقام مدح می خواهد به طرف بفهماند جز تملق نظری ندارد).

سلاطین ۱- پادشاه ستمکار، و عالم بدکردار سختترین مردمند در کاویدن (و در آزار با دست و زبان).

۲- با پادشاه به احتیاط و با رفیق بفروتنی و خوشروئی، و با دشمن به آنچه حجت تو بر

او به آن پیا گردد (بگونه ای که هر کس آن را ملاحظه کند حق را بتو دهد) مصاحبت نما .

۳- براستی که پادشاه هر آینه امین خداست در زمین ، و بر پای دارنده دادگری است در میان شهرها و بندگان ، و فرمانفرمایان اند که مردم را از معاصی و ستم باز دارند ، (صیغه جمع را بکار برده با این که سلطان مفرد است به این حساب بوده که سلطان حکم یک ملت و جمعیتی را دارد ، مفرد آن وازع خواهد بود ، از این حدیث استفاده می شود که اگر پادشاه دارای چنین صفتی نباشد غاصب خواهد بود و باید کنار رود و شخص دادگری باید جایگزین او شود) .

۴- پادشاه ستمگر بی گناه را بترساند (زیرا هر یک از آنها در طریق ضد

ص ۱۳۵۰

۵- الأمير السوء یصطنع البدی ۱۱۹۲ .

۶- آفه الملوک سوء السیریه ۳۹۲۸ .

۷- آفه الوزراء خبث السیریه ۳۹۲۹ .

۸- آفه الزعماء ضعف السیاسه ۳۹۳۱ .

۹- آفه الملک ضعف الحمايه ۳۹۴۵ .

۱۰- إذا ملکت فارفق ۳۹۷۴ .

۱۱- إذا بنی الملک (ملکه) علی قواعد العدل ، و دعم بدعائم العقل ، نصره الله موالیه ، و خذل معادیه ۴۱۱۸ . یکدیگرند ، و لذا ستمگر می کوشد بی گناه در خط خودش حرکت کند و برای این جهت او را می ترساند) .

۵- فرمانروای بد به ناسزاگو احسان نماید (و او را زیر بال خود تربیت مخصوص کند) .

۶- آفت پادشاهان بد سلوکی و بد طینتی است .

۷- آفت وزراء خیانت باطنی است .

۸- آفت بزرگان و رؤساء سستی سیاست است (زیرا در وقتی

زعیم قوم می تواند رعیت را براه اندازد که قاطعیت داشته باشد، و بفهمد چگونه باید رفتار کرد، و در غیر این صورت رعیت به صلاح نخواهد آمد).

۹- آفت پادشاهی سستی کردن در حمایت (از رعیت و دفع ظلم از آنها) می باشد.

۱۰- هر گاه پادشاه و یا مالک امور شدی نرمی نما.

۱۱- هر گاه پادشاه پادشاهی را بر اساس عدالت بنا نهد، و به ستونهای عقل بر پای دارد، خداوند دوستانش را یاری کرده و دشمنان او را خوار سازد.

ص ۱۳۵۱

۱۲- إذا زادك السلطان تقریباً فزده إجلالا ۴۱۲۹.

۱۳- الملوک لا مودّه له (لهم) ۱۰۰۹.

۱۴- الملك المنتقل الزائل حقیر یسیر ۱۱۵۰.

۱۵- الغنی عن الملوک أفضل ملک ۱۳۳۱.

۱۶- الجرأه علی السلطان أعجل هلك ۱۳۳۲.

۱۷- زین الملك العدل ۵۴۶۷.

۱۸- غضب الملوک رسول الموت ۶۴۳۶. ۱۲- هر گاه سلطان تو را مقرب تر گردانیده (چه در صورت عدالت و خوبی آن و چه در حال ستمگری) او را تعظیم بیشتر کن (چون اگر عادل است وظیفه چنین است، و اگر ظالم خواهد بود از جهت بیدادگریش باید او را احترام کند، چون در غیر این صورت همچون درنده ضرر خود را خواهد رسانید، البته تا ممکن است نباید در دستگاه چنین ستمگرانی وارد شد و حرام است، ولی اگر زمانی مصلحت اقتضاء کرد مانند علی بن یقظین در دستگاه هارون باشد راه همان خواهد بود که حضرت دستور فرموده است).

۱۳- پادشاهان برایشان وفا و دوستی نیست.

۱۴- پادشاهی ناپایدار که منتقل و زائل

گردد ، حقیر و اندک خواهد بود (پس باید انسان بدنبال سلطنتی رود که همیشگی باشد) یعنی سعادت اخروی را تحصیل کند) .

۱۵- بی نیازی از پادشاهان بهترین پادشاهی است .

۱۶- دلیری و جرأت بر سلطان شتابنده ترین هلاکت است ، (البته سیر طبیعی چنین کاری این است ، اما آیا دیگران در مقابل سلطان جائز چه وظیفه ای دارند این روایت از آن ساکت است ، باید از جای دیگر حکم آن را بدست آورد ، از این روایت استفاده نمی شود) .

۱۷- زینت پادشاهی عدالت گستری است .

۱۸- خشم پادشاهان رسول و فرستاده مرگ است .

ص ۱۳۵۲

۱۹- فضیله السلطان عماره البلدان ۶۵۶۲ .

۲۰- قَلَمًا تَدُومُ مَوَدَّةَ الْمَلُوكِ وَالْحَوَانُ ۶۷۲۵ .

۲۱- قَلَمًا تَدُومُ خَلَّةَ الْمَلُوكِ (الملول) ۶۷۲۷ .

۲۲- قلوب الرعية خزائن راعيها ، فما أودعها من عدل أو جور وجده ۶۸۲۵ .

۲۳- ليس ثواب عند الله سبحانه أعظم من ثواب السلطان العادل ، و الزجل المحسن ۷۵۲۶ .

۲۴- من ملك استأثر ۷۶۷۱ .

۲۵- من تكبر في سلطانه صغره ۷۷۵۹ .

۲۶- من طال عدوانه زال سلطانه ۸۰۲۷ . ۱۹- فضیلت پادشاه (و هر زمامدار و حاکم هر مملکتی) آباد نمودن شهرهاست .

۲۰- کم است که دوستی پادشاهان و خیانت کنندگان پاینده بماند .

۲۱- کم است که دوستی پادشاهان یا آزرده شدگان پایدار بماند (یعنی اگر کسی خواهد که دیگری در دوستی خود باقی باشد نباید او را آزرده و ملول کرد) .

۲۲- دلهای رعیت خزینه های والی آنهاست پس آنچه را که به رسم امانت گذارد از عدالت یا ستم آن را خواهد یافت .

در نزد خدای سبحان عظیمتر از ثواب سلطان عادل و مرد نیکوکار نیست .

۲۴- هر که پادشاه شود مستقل در رأی شود (و با دیگران مشورت نکند) .

۲۵- هر که در سلطنت خود تکبر نماید ، خویشان را (در انظار رعیت) کوچک نموده است و یا سلطنت خود را حقیر شمارد .

۲۶- هر که عدوان و ظلمش طولانی شود سلطنتش زائل گردد .

ص ۱۳۵۳

۲۷- من جار ملکه عظم هلکه ۸۰۳۰ .

۲۸- من خانه وزیره فسد تدبیره ۸۰۵۴ .

۲۹- من خاف سوطک تمنی موتک ۸۰۶۰ .

۳۰- من وثق یاحسانک أشفق علی سلطانک ۸۰۶۱ .

۳۱- من اجترأ علی السلطان فقد تعرّض للهوان ۸۵۳۷ .

۳۲- من خان سلطانه بطل أمانه ۸۶۱۴ .

۳۳- من عدل فی سلطانه استغنی عن أعوانه ۸۶۶۹ .

۳۴- من أشفق علی سلطانه قصر عن عدوانه ۸۶۷۰ . ۲۷- هر که پادشاهی او جائز باشد (یا هر که به ملک یمین و بنده خود ستم نماید) هلاکت او بزرگ باشد .

۲۸- هر که وزیرش به او خیانت کند تدبیرش فاسد گردد .

۲۹- هر که از تازیانه (و بدرفتاری) تو بترسد آرزوی مرگ تو را کند .

۳۰- هر که اعتماد به احسان (و خوشرفتاری) تو داشته باشد بر (نقصان و زوال) سلطنت تو بترسد (یعنی آرزوی بقاء آن داشته باشد) .

۳۱- هر که (از رعیت) بر پادشاه جرأت و دلیری کند در حقیقت متعرض خواری گردیده است .

۳۲- هر که بسطان خود خیانت کند امان و ایمنی او باطل شود (یعنی گرفتار خشم او شود ، البته این گونه امور

قهری است ولی نمی رساند که اگر پادشاه جبار بود مردم وظیفه سکوت داشته باشند) .

۳۳- هر که در سلطنت و پادشاهی خود عدالت نماید از یاری کنندگانش مستغنی شود .

۳۴- هر که بر سلطنت خود بترسد ، دشمنی خود را کوتاه کند (تا کسی متعرض حکومت و سلطنت او نشود) .

ص ۱۳۵۴

۳۵- من عامل رعیتة بالظلم أزال الله ملكه ، و عجل بواره و هلکة ۸۷۴۰ .

۳۶- من جار ملكه (فی ملكه) تمنى الناس هلکة ۸۷۴۲ .

۳۷- من سل سيف العدوان سلب عز السلطان ۸۸۰۸ .

۳۸- من طلب خدمه السلطان بغير ادب خرج من السلامه إلى العطب ۸۹۰۰ .

۳۹- من جار فی سلطانه ، و أكثر عدوانه ، هدم الله بنيانه ، و هدّ أركانه ۸۹۱۴ .

۴۰- من عدل فی سلطانه ، و بذل إحسانه ، أعلى الله شأنه ، و أعزّ أعوانه ۸۹۱۵ .

۴۱- من جعل ملكه خادما لدينه إنقاد له كل سلطان ۹۰۱۶ . ۳۵- هر (پادشاه و حاکمی) که با ظلم نسبت به رعیت خود عمل نماید خداوند ملک و سلطنت او را از او گرفته ، و در نابودی و هلاکت او تعجیل فرماید .

۳۶- هر که در ملک (و سلطنت) خود ستم نماید مردم آرزوی هلاکت او را داشته باشند .

۳۷- هر که شمشیر ستم را از غلاف کشد عزّت و قدرت سلطنت از او گرفته شود .

۳۸- هر که بدون (مراعات) ادب طلب خدمت سلطان کند از سلامت بسوی هلاکت بیرون رود .

۳۹- هر که در سلطنت خود ستم نماید ، و ظلمش را فراوان کند خداوند کاخش

را خراب کرده و ارکان (دولت و سلطنت) او را ویران سازد .

۴۰- هر که در سلطنت خود عدالت نماید ، و بذل احسان کند خداوند شأن (شوکت و عظمت) او را بالا برده ، و یارانش را قوی و غالب نماید .

۴۱- هر که پادشاهی خود را خادم دینش قرار دهد ، هر سلطانی منقاد

ص ۱۳۵۵

۴۲- من جعل دینه خادما لملکه طمع فيه کلّ إنسان ۹۰۱۷ .

۴۳- من تشاغل بالسلطان لم يتفرغ للإخوان ۹۱۹۶ .

۴۴- من حقّ الملك أن يسوس نفسه قبل جنده ۹۳۳۳ .

۴۵- منازعه الملوک تسلب التعم ۹۸۱۰ .

۴۶- وزراء السوء أعوان الظلمه و إخوان الأئمه ۱۰۱۲۱ .

۴۷- ولاء الجور شرار الأئمه ، و أضداد الأئمه ۱۰۱۲۲ .

۴۸- لا تصدّعوا علی سلطانکم فتدمّوا غبّ أمرکم ۱۰۲۴۷ .

۴۹- لا تکثرنّ الدّخول علی الملوک ، فإنّهم إن صحبتهم ملوک ، و إن و فرمانبردار او خواهد شد .

۴۲- هر که دینش را خادم پادشاهی خود قرار دهد هر انسانی در آن طمع خواهد نمود .

۴۳- هر که به پادشاه (و خدمت و تقرب به او) و یا به پادشاهی مشغول شود از برای برادران فارغ نشود (بنا بر این دوستان نباید انتظار رسیدگی از او داشته باشند چون فراغت بال ندارد و یا خود را گم کند) .

۴۴- از حق پادشاه (و بر او لازم است) این است که نفس خود را پیش از لشکر خود سیاست کند (به تربیت آن پردازد) .

۴۵- نزاع کردن با پادشاهان ، نعمت ها را زائل می کند .

۴۶- وزرای بد ، یاوران ستمکاران ، و برادران گنهکارانند

۴۷- زمامداران جور ، بدان امت ، و دشمنان پیشوایانند .

۴۸- بر سلطان (عادل) خود پراکنده نشوید (و از اطاعت او سرپیچی نکنید) پس عاقبت کار خود را نکوهیده یابید (زیرا وقتی امت از امام خود سرپیچی کرد رهبر نمی تواند مملکت را دایر کرده و از دشمن نگهداری کند) .

۴۹- هرگز ورود بر پادشاهان را زیاد مکن ، زیرا اگر مصاحب آنها گردی تو را

ص ۱۳۵۶

نصحتهم غشوک ۱۰۳۲۱ .

۵۰- لا ترغب فی خلطه الملوک ، فإنهم يستکثرون من الکلام ردّ السلام ، و يستقلّون من العقاب ضرب الرقاب ۱۰۳۲۳ .

۵۱- لا تلبس بالسلطان فی وقت اضطراب الأمور علیه فإنّ البحر لا یکاد یسلم منه راکبه مع سکونه ، فکیف مع اختلاف ریاحه و اضطراب أمواجه ۱۰۴۰۸ .

۵۲- لا تطمعن فی مودّه الملوک ، فإنهم یوحشونک آنس ما تكون بهم و یقطعونک أقرب ما تكون إلیهم ۱۰۴۳۱ .

۵۳- لا یتکون العرمان حیث یجوز (یجوز) السلطان ۱۰۷۹۱ .

۵۴- إذا تغیرت نیه السلطان تغیر (فسد) الزمان ۴۰۰۹ . ملول سازند ، و اگر ایشان را نصیحت نمائی (یا با آنها صاف باشی) با تو غش نمایند (و ناصافی کنند) .

۵۰- در خلطه و آمیزش سلاطین رغبت مکن ، زیرا که آنان از کلام ، جواب سلام را زیاد شمرده ، و از عقاب ، زدن گردنها را کم خواهند شمرد .

۵۱- با پادشاه در وقت تشویش و اضطراب کارها بر او اختلاط مکن ، زیرا که دریا با آرامی آن چنان نیست که سوار شونده بر آن سالم ماند ، پس چگونه با اختلاف

بادهای آن و اضطراب موجهای آن سالم خواهد ماند .

۵۲- هرگز در دوستی پادشاهان طمع مدار ، زیرا که آنان تو را در آرامترین حالات تو به آنها رم داده ، و در نزدیکترین اوقات تو به آنها از تو خواهند برید (یعنی به هیچ وقت آنها اعتمادی نیست) .

۵۳- آبادی و عمرانی نیست در جائی که پادشاه از آنجا می گذرد و یا در آنجا ستم می کند .

۵۴- هرگاه نیت و قصد پادشاه تغییر کند زمان تغییر یابد (یعنی تا زمانی که عدالت

ص ۱۳۵۷

۵۵- إذا استشاط السلطان تسلط الشيطان ۴۰۱۰ .

۵۶- طلب السلطان من خداع الشيطان ۶۰۲۴ .

۵۷- عدل السلطان حياه الرعيه و صلاح البريه ۶۳۳۱ .

۵۸- شرّ الأمراء من كان الهوى عليه أميراً ۵۶۹۳ .

۵۹- شرّ الأمراء من ظلم رعيته ۵۷۱۷ .

۶۰- صاحب السلطان كراكب الأسد ، يغبط بموقفه و هو أعرف بموضعه ۵۸۲۷ .

۶۱- الشركه فى الملك تؤدى إلى الاضطراب ۱۹۴۱ . برقرار باشد خداوند نعمت خود را تمام می کند ، ولی بمجرد تغییر نیت و ظلم و ستم نعمت هم تغییر خواهد پذیرفت ، داستان باغبان و آب انار و پادشاه و نیت مالیات بیشتر روشنگر آن خواهد بود)

۵۵- هرگاه پادشاه سفاک و خشمناک گردد شیطان تسلط یابد (یعنی راستی بهترین فرصت برای شیطان زمان غضب است ، زیرا در آن حال هر فردی نمی تواند خود را کنترل کرده ، و کمتر می شود که با معصیت توأم نگردد) .

۵۶- طلب کردن پادشاه (و یاری نمودن او در حکومت ناحق) از مکر و حيله شیطان است .

۵۷- عدالتگری پادشاه حیات رعیت و صلاح

حال خلق است .

۵۸- بدترین امراء کسی است که هوا و هوس بر او امیر باشد .

۵۹- بدترین امراء کسی است که بر رعیت او ستم شود (چه خود امراء ستم کنند یا با وجود آنها بر رعیت ستم شود ، و ممکن است فعل «ظلم» به صیغه معلوم خوانده شود) .

۶۰- درباری سلطان مانند سوار بر شیر است مردم آرزوی جایگاه او را نمایند ، در حالی که او به موضع (خطیر و پر ترس و هراس) خویش داناتر خواهد بود .

۶۱- شرکت در پادشاهی به تزلزل و بی نظمی منجر می شود .

ص ۱۳۵۸

۶۲- المکانه من الملوک مفتاح المحنه ، و بذر الفتته ۲۱۸۴ .

۶۳- أفضل الملوک العادل ۲۸۷۸ .

۶۴- أفضل الملوک أعفهم نفسا ۳۰۰۸ .

۶۵- أفضل الملوک سجيّه من عمّ الناس بعدله ۳۰۵۹ .

۶۶- أجلّ الأمراء من لم یکن الهوی علیه امیرا ۳۲۰۲ .

۶۷- أجلّ الملوک من ملک نفسه و بسط العدل ۳۲۰۶ .

۶۸- أفضل الملوک من حسن فعله و نیته ، و عدل فی جنده و رعیته ۳۲۳۴ .

۶۹- أحسن الملوک حالا- من حسن عیش الناس فی عیشه و عمّ رعیته ۶۲- منزلت از جانب پادشاهان کلید محنت و رنج ، و تخم فتنه است (زیرا اغلب اوقات باید در خدمت او بوده ، تحمل هر گونه فرمان را بنماید ، و چون توانائی بر همه چیز را ندارد و از عهده بر نخواهد آمد سبب دشمنی دیگران هم خواهد گردید) .

۶۳- افزونترین پادشاهان پادشاهی است که دادگر باشد .

۶۴- افزونترین پادشاهان پارساترین آنهاست بحسب نفس (یعنی عفت نفس او بیشتر باشد) .

۶۵- افزونترین پادشاهان

از نظر اخلاق کسی است که همه مردم را به عدل خود فرا گرفته باشد ، و همه از عدل او برخوردار باشند .

۶۶- بزرگترین فرماندهان کسی است که خواهش بر او فرمانفرما نباشد .

۶۷- بزرگترین پادشاهان کسی است که مالک نفس خود بوده ، و عدل را بگستراند .

۶۸- افزونترین پادشاهان کسی است که کار و قصدش نیکو بوده ، و در سپاه و رعیت خود دادگر باشد .

۶۹- نیکوترین پادشاهان به حسب حال ، کسی است که شادمانی و زندگانی

ص ۱۳۵۹

بعدله ۳۲۶۱ .

۷۰- أحقّ النَّاس أن يحذر السُّلطان الجائر ، و العدوَّ القادر ، و الصّديق الغادر ۳۲۷۲ .

۷۱- أعقل الملوک من ساس نفسه للرعيه بما يسقط عنه حجتها و ساس الرعيه بما تثبت به حجته عليها ۳۳۵۰ .

۷۲- الملوک حماه الدین ۶۹۶ .

۷۳- تاج الملک عدله ۴۴۷۳ .

۷۴- حقّ علی الملک أن یسوس نفسه قبل جنده ۴۹۴۰ . مردم در شادمانی و زندگانی او بوده ، و رعیت خود را به عدل خویش فرو گیرد ، بگونه ای که دادگریش شامل همه آنها گردد .

۷۰- سزاوارترین مردم به این که از او دوری شود پادشاه ستمگر ، و دشمن قدرتمند ، و دوست بی وفا است .

۷۱- عاقل ترین پادشاهان کسی است که نفس خود را برای رعیت به آنچه ساقط شود از او حجّت آنها (به گونه ای که برای آنها جای اعتراضی نسبت به او نماند ، به بیچارگان رسیدگی نموده ، و با هر کس فراخور حال اوست رفتار کند و بطور خلاصه عدل کامل در میانشان بکار برد) ادب نماید و رعیت را به آنچه ثابت شود به آن

حجّت او بر آنان ادب نموده امر و نهی کند .

۷۲- پادشاهان (اگر متدین و عادل باشند) حامیان دینند .

۷۳- تاج پادشاه عدالت اوست (اگر در او بود که سرور و سالار خواهد بود ، و گرنه بدبخت ترین اجتماع بشری است) .

۷۴- بر پادشاه لازم است که پیش از قشون خود نفس خویش را سیاست کند (یعنی امر و نهی نماید) .

ص ۱۳۶۰

۷۵- خیر الأمراء من كان على نفسه أميرا ۴۹۹۸ .

۷۶- خیر الملوک من أمانت الجور و أحيى العدل ۵۰۰۵ .

۷۷- خور السلطان أشدّ على الرعيه من جور السلطان ۵۰۴۷ .

۷۸- زكاه السلطان إغاثه الملهوف ۵۴۵۶ .

۷۹- شرّ الملوک من خالف العدل ۵۶۸۱ .

۸۰- شرّ الوزراء من كان للأشرار وزيرا ۵۶۹۲ .

۸۱- احرس منزلتك عند سلطانك و احذر أن يحطّك عنها التّهاون عن حفظ ما رقاك إليه ۲۳۹۶ . ۷۵- بهترین فرماندهان و سلاطین کسی است که بر نفس خویش فرمانده باشد .

۷۶- بهتری پادشاهان کسی است که ستم را بمیراند ، و عدل را زنده کند .

۷۷- ضعف و سستی پادشاه بر رعیت از ستم سلطان سخت تر است ، (زیرا ظلم بیشتر خواهد گردید ، و مملکت از دست خواهد رفت ، دستبرد اجانب خواهد شد ، به علاوه اقتصاد و سایر امور مملکت مختل خواهد گردید) .

۷۸- زکات سلطنت و پادشاهی رسیدن به فریاد ستمدیده است (یعنی این عمل باعث پاکیزگی آن خواهد شد) .

۷۹- بدترین پادشاهان کسی است که مخالف عدالت باشد (یعنی با عدل رفتار نکند) .

۸۰- بدترین وزراء کسی است که وزیر اشرار باشد .

۸۱- منزلت و

مرتبه خود را در نزد پادشاه خود حفظ نما ، و از این بترس که از حفظ آنچه تو را بسوی او بلند کرده است فرود آورد (یعنی کاری نکن که تو را ساقط کند و یا مورد خشم سلطان قرار دهد) .

ص ۱۳۶۱

۸۲-الأعمال تستقیم بالعمال ۱۰۹۰ .

مالک الأشر

۱- و قال- علیه السّلام- فی حقّ الأشر النّخعی لما بلغه وفاته رحمه الله : لو كان جبلا لكان فندا ، لا یرتقیه الحافر ، و لا یوفی علیه الطائر ۷۶۰۴ .

۲- و قال- علیه السّلام- فی حقّ الأشر النّخعی : هو سیف الله لا ینبو عن الضّرب ، و لا کلّیل الحدّ و لا تستهویه بدعه ، و لا تّیه به غویه ۱۰۰۵۴ .

الملائکه

۱- إنّ مع کلّ إنسان ملکین یحفظانه ، فإذا جاء أجله خلّیا بینه و بینه ، ۸۲- کارها بوسیله عمّال و کارگزاران (امین و وارد) به استقامت خواهد رسید .

مالک اشتر ۱- حضرت در وصف مالک اشتر در وقتی که خبر وفات او- رضوان الله تعالی علیه- رسیده بود فرموده است : (مالک رفت اما چه مالکی به خدا قسم) اگر کوهی بود هر آینه کوه عظیمی بود (و اگر سنگی بود سنگی سخت بود) که هیچ حیوان سم دار به آن بالا نرفته ، و هیچ پرنده ای بر آن مشرف نگردد (مخفی نماند که معنای مزبور طبق آنچه در نهج البلاغه کلمات قصار ۴۳۵ ذکر شده می باشد) .

۲- حضرت در حق مالک اشتر نخعی فرموده : او شمشیر خداست که نه از زدن ، و نه از تندی کند می شود ، و او را هیچ بدعتی مدهوش ننموده (که بدنبال آن رود) و هیچ گمراهی او را گمراه نخواهد ساخت .

فرشتگان ۱- براستی که با هر انسانی دو فرشته اند که او را نگهداری می نمایند ، همین که دوران عمرش سرآمد ، او را با اجلس بحال خود گذارد و

میان تهی کنند ، و براستی

ص ۱۳۶۲

و إِنَّ الْأَجَلَ لَجَنَّةٌ حَصِينَةٌ ۳۵۵۶ .

۲- و قال- عليه السلام- في ذكر الملائكة : هم أسراء إيمان ، لم يفكهم منه (من ريقته) زيغ و لا عدول ۱۰۰۱۸ .

المملوك

۱- رَبِّ مَمْلُوكٍ لَا يَسْتَطَاعُ فِرَاقَهُ ۵۳۵۳ .

الملكة

۱- من أحسن الملكة أمن الهلكة ۸۰۲۹ . که مدت زندگانی هر آینه سپری است نگهدارنده (که تا اجل حتمی نرسد تمام خلق نتوانسته رشته عمر او را قطع نمایند) .

۲- (تتمه کلامی است از خطبه مفصل اشباح ۹۰ نهج البلاغه که فزاهایی از آن در وصف فرشتگان فرموده است) آنان اسیران ایمانند (و در بند آن) آنان را میلی و عدولی از آن رها نخواهد نمود (یعنی همیشه در ایمانشان ثابتند) .

بنده ۱- بسا بنده ای که جدائی او مقدر نیست (چون خوش سلوک است ، مرحوم خوانساری احتمال داده که «مملول» باشد یعنی بسا کسی که وجود او سبب ملالت باشد ولی چاره از زندگی با او نیست و باید بر آن صبر نمود) .

صفت راسخ در نفس ۱- هر که طریقه و یا خوی و اخلاق را نیکو کند (مانند ملکه عدالت) از هلاک شدن ایمن گردد .

ص ۱۳۶۳

الملول

۱- لیس لملول إخاء ۷۴۸۱ .

۲- لیس لملول مروّه ۷۴۸۲ .

۳- لا تأمنن ملولا و إن تحلی بالصله ، فإنه لیس فی البرق الخاطف مستمتع لمن يخوض الظلمه ۱۰۳۳۲ .

۴- لا اخوه لملول ۸۱۰۴۳۷ .

۵- لا خله لملول ۱۰۴۴۳ .

الملل

- ۱- الملل (الملك) یفسد الأخوّه ۱۱۰۸ . افسرده ۱- برای ملول (کسی که افسرده و به ستوه آمده) برادری نیست .
- ۲- برای ملول مروّتی نیست (ممکن است مراد این باشد کسی که از دیگری ملول گشته دیگر رعایت آدمیت نکند) .
- ۳- از هیچ ملولی ایمن مباش هر چند که به احسانی زیور یابد (چون بدست آوردن دل آزرده بسیار مشکل است) زیرا در برق جهنده برای کسی که در تاریکی فرو رفته بهره ای نخواهد بود .
- ۴- برای هیچ ملولی برادری نیست .
- ۵- هیچ دوستی برای ملول نیست .
- آزردگی ۱- پادشاهی یا آزردگی برادری را فاسد کند .

ص ۱۳۶۴

الممتنع

- ۱- کلّ ممتنع صعب مناله و مرامه ۶۸۷۶ .

المنّ و الامتنان

- ۱- المنّ یسوّد النّعمه ۳۸۱ .
- ۲- المنّ مفسده الصّنیعه ۵۱۰ .
- ۳- المنّ ینکد الإحسان ۶۸۰ .
- ۴- المنّ یفسد الصّیّعیه ۷۴۸ . غیر ممکن ۱- هر کاری که ممتنع است رسیدن و طلب کردن آن دشوار خواهد بود (علّامه خوانساری فرموده : ظاهر این است که مراد این باشد که هرگاه کسی صنعتی یا حرفه ای را دنبال کرد و نشد آن را رها کند ، و به حرفه دیگری مشغول شود مطلبش حاصل گردد ، ولی به نظر می رسد که حضرت در مقام دفاع از منزلت و رتبه امامت فرموده باشد که برای امثال شما مردم رسیدن به آن دشوار است پس خود را بزحمت میندازید مانند روایت مشهور «العلم نور یقذفه الله فی قلب من یشاء» که امام صادق- علیه السلام- به شخصی فرمود که آرزوی مقام امامت را داشت) .

مَنْ نَهَادَن ۱- مَنْت نِهَادَن نَعْمَت رَا سِیَاه مِی كَنْد .

- ۲- مَنْت نِهَادَن فَاسِد كَنْنِدَه اِحْسَان اِسْت (یعنی ثواب آن را باطل می سازد) .

۳- مَنّت گذاشتن احسان را کم و سبک می گرداند .

۴- مَنّت نهادن احسان را فاسد می نماید .

ص ۱۳۶۵

۵- المَنّ یفسد الإحسان ۷۸۴ .

۶- اللّؤم مع الامتنان ۸۹۳ .

۷- التّکرّم مع الامتنان لؤم ۹۶۰ .

۸- آفه السّخاء المَنّ ۳۹۲۳ .

۹- بالمَنّ یکدّر الإحسان ۴۱۸۹ .

۱۰- بکثره المَنّ تکدّر الصّنیعه ۴۲۰۲ .

۱۱- طول الامتنان یکدّر صفو الإحسان ۶۰۱۰ .

۱۲- ظلم المروءه من مَنّ بصنیعه ۶۰۵۱ .

۱۳- ظلم الإحسان قبح الامتنان ۶۰۵۶ .

۱۴- کثره المَنّ تکدّر الصّنیعه ۷۰۸۷ . ۵- مَنّت گذاشتن احسان را تباه می سازد .

۶- سرزنش یا دنائت و پستی با

مَنْت نهادن است .

۷- خود را کریم کردن با مَنّت دناّت و پستی است .

۸- آفت سخاوت مَنّت نهادن است .

۹- با مَنّت گذاری احسان تیره می شود .

۱۰- با مَنّت گذاشتن بسیار احسان تیره می گردد ، (چون در خود احسان مَنّت خوابیده ، اگر به رخ طرف کشیده شود بیشتر ناراحت خواهد شد ، بخصوص اگر مَنّت گذاری تکرار هم بشود) .

۱۱- مَنّت طولانی صافی احسان را تیره می سازد .

۱۲- به مردانگی ستم نموده کسی که بر احسان خویش مَنّت گذارد .

۱۳- ستم بر احسان زشتی مَنّت گذاشتن است .

۱۴- زیاد مَنّت گذاشتن احسان را تیره می سازد .

ص ۱۳۶۶

۱۵- من مَنّ بمعروفه أسقط شکره ۸۵۱۰ .

۱۶- من مَنّ بمعروفه فقد کدّر ما صنعه ۹۱۱۶ .

۱۷- من مَنّ بإحسانه فکأّنه لم یحسن ۹۱۵۸ .

۱۸- من مَنّ بمعروفه أفسده ۹۲۳۱ .

۱۹- ما کدّرت الصّنائع بمثل الامتنان ۹۵۰۴ .

۲۰- ما أهنا العطاء من مَنّ به ۹۵۳۵ .

۲۱- ما أكمل المعروف من مَنّ به ۹۵۶۸ .

۲۲- ما هتأ بمعروفه من کثر امتنانه ۹۵۷۱ .

۲۳- وزر صدقه المَنّان یغلب أجره ۱۰۱۳۵ .

۲۴- لا صنیعه للممتنّ ۱۰۵۱۲ . ۱۵- هر که به احسان خود منتّ گذارد شکرش را ساقط نموده است (یعنی دیگر کسی از او تشکر نخواهد نمود) .

۱۶- هر که به احسان کردن خود متنی گذارد ، پس در حقیقت آنچه را که کرده (از احسان) تیره ساخته است .

۱۷- هر که به احسان کردن خود منتّ نهد گویا احسانی ننموده است .

۱۸- هر که به احسان خود منتّ گذارد آن را فاسد نموده است .

۱۹- احسانها به چیزی مانند منتّ گذاشتن تیره نخواهد شد

- ۲۰- گوارا نموده عطا و بخشش را کسی که به آن منت گذارد .
- ۲۱- احسان را کامل نگردانیده است کسی که به آن منت گذارد .
- ۲۲- احسانش را گوارا نموده کسی که منت گذاردن او بسیار باشد .
- ۲۳- گناه صدقه منت گذارنده بر اجر او غلبه خواهد نمود (پس باید از منت نهادن گریخت) .
- ۲۴- هیچ احسانی برای منت گذارنده نیست .

ص ۱۳۶۷

- ۲۵- لا معروف مع من ۱۰۵۳۲ .
- ۲۶- لا لذه لصنيعه منان ۱۰۷۱۷ .
- ۲۷- لا سواء أقبح من المن ۱۰۹۱۲ .
- ۲۸- يا أهل المعروف و الإحسان لا تمنوا بإحسانكم ، فإن الإحسان و المعروف يبطله قبح الامتنان ۱۰۹۹۵ .
- ۲۹- إيتاك و المنّ بالمعروف فإن الامتنان يكدر الإحسان ۲۶۷۳ .

الموت

- ۱- الموت الزم لكم من ظلكم ، و أملك بكم (أملككم) من أنفسكم ۱۹۶۱ .
- ۲- آدم ذكر الموت ، و ذكر ما تقدم عليه بعد الموت و لا تتمّ الموت ۲۵- نیست احسانی با منت نهادن .
- ۲۶- لذتی برای احسان بسیار منت گذارنده نیست .
- ۲۷- نیست خصلت بدی زشت تر از منت گذاشتن .
- ۲۸- ای اهل معروف و احسان به احسان خود منت نگذارید ، زیرا که احسان و معروف آن را ، زشتی منت گذاشتن باطل می کند .
- ۲۹- بر تو باد به دوری از منت گذاشتن در احسان زیرا منت نهادن احسان را تیره می سازد .

مرگ ۱- مرگ از سایه شما بشما همراه تر ، و از خود شما به شما مالک تر است (چه بسا آدمی که مالک خود نبوده ، ولی مالکیت مرگ به گونه ایست که هیچکس از آن گریزی ندارد) .

۲- پیوسته از مرگ و از آنچه که

بر آن بعد از مرگ وارد می شوی (از عقبات

ص ۱۳۶۸

إِلَّا بشرط وثيق ۲۴۰۲ .

۳- أكثر ذكر الموت و ما تهجم عليه ، و تفضى إليه بعد الموت حتى يأتيك ، و قد أخذت له حذرک ، و شددت له أزرک ، و لا يأتيك بغته فيهرک ۲۴۳۱ .

۴- استعدّوا للموت فقد أظلكم (أظلكم) ۲۴۹۱ .

۵- أسمعوا دعوه الموت آذانكم قبل أن يدعى بكم ۲۴۹۲ .

۶- اذكروا هادم اللذات ، و منغص الشهوات ، و داعى الشتات ۲۵۷۵ .

۷- احذر الموت ، و أحسن له الاستعداد ، تسعد بمنقلبك ۲۶۱۳ .

۸- احذر قلبه الزاد ، و أكثر من الاستعداد لرحلتك ۲۶۱۴ . قیامت) یاد کن ، و آرزوی مرگ مکن ، مگر بشرطی محکم که از عهده آن بر آئی .

۳- بسیار از مرگ و آنچه به آن منتهی می گردی ناگهانی ، و به سوی آن کشیده می شوی بعد از مرگ یاد کن ، تا این که مرگ تو را دریابد ، و حال آنکه برای آن فراگرفته باشی سلاح و اسباب حذر ، و برای آن بسته باشی پشت خویش را ، و نکند که بیاید تو را ناگهان پس بر تو غلبه کند .

۴- از برای مرگ مهیا شوید ، پس به تحقیق که بر شما سایه (انداخته یا مشرف گردیده است) .

۵- دعوت مرگ را به گوشهای خود پیش از آنکه مرگ شما را بخواند بشنوانید .

۶- یاد کنید خراب کننده لذت ها ، و تیره کننده خواهشها ، و خواننده پراکنده ها را (و یا بسوی پراکندهها) .

۷- از مرگ دوری نما ، و برای آن

نیکو گردان آماده شدن را ، تا در جای بازگشت خود نیکبخت شوی .

۸- از کمی توشه دوری نموده ، و برای رفتن خود آماده شدن را بسیار گردان .

ص ۱۳۶۹

۹- أَلَا مُسْتَعِدًّا لِلِقَاءِ رَبِّهِ قَبْلَ زَهْوِقِ نَفْسِهِ ۲۷۵۴ .

۱۰- أَفْضَلُ تَحْفَهُ الْمُؤْمِنِ الْمَوْتِ ۳۳۶۵ .

۱۱- أَشَدُّ مِنَ الْمَوْتِ مَا يَتَمَنَّى الْخَلَاصَ مِنْهُ بِالْمَوْتِ ۳۳۶۶ .

۱۲- إِنَّ مِنْ مَشَى عَلَى ظَهْرِ الْأَرْضِ لَصَائِرٍ إِلَى بَطْنِهَا ۳۴۵۷ .

۱۳- إِنَّ أَمْرًا لَا تَعْلَمُ مَتَى يَفْجَأُكَ يَنْبَغِي أَنْ تَسْتَعِدَّ لَهُ قَبْلَ أَنْ يَغْشَاكَ ۳۴۶۸ .

۱۴- إِنَّ هَذَا الْأَمْرَ لَيْسَ بِكَمِّ بَدَأَ ، وَ لَا إِلَيْكُمْ أَنْتَهَى ، وَ قَدْ كَانَ صَاحِبِكُمْ ۹- آيَا آمَادَه شُونْدَه اِي از براي ملاقات پروردگارش
نیست پیش از بیرون آمدن نفس او .

۱۰- افزونترین تحفه مؤمن مرگ است (چون بدین وسیله از آلام و ناراحتی ها خلاص گشته ، و به نعمت های بی حد الهی
می رسد) .

۱۱- سخت تر از مرگ آنست که بوسیله مرگ آرزوی خلاصی از آن می شود ، (ممکن است حالات اهل جهنم با این
عبارت گفته شده باشد ، چون از مالک خازن جهنم درخواست کنند که خداوند ما را بمیراند تا خلاص شویم ، مالک در
جواب گوید : «إِنَّكُمْ مَا كَثُونَ» شما همیشه در عذاب خواهید ماند . و همچنین از این روایت سختی مرگ نیز استفاده می شود
، و باید چنین باشد زیرا مرگ تنها برای مؤمن تحفه است ولی برای دیگران سخت است) .

۱۲- براستی هر که بر پشت زمین راه رود در شکم آن منزل کند .

۱۳- براستی امری که نمی دانی چه وقت ناگاه تو را می آید ، سزاوار است قبل از آنکه فرو

گیرد تو را که برای آن آماده شوی .

۱۴- آن حضرت به جمعیتی که از آنان فردی مرده بود چنین فرمود : براستی که این امر (مرگ و جدا شدن عزیز) چنین نیست که بشما ابتدا کرده ، و نه چنین است که به شما منتهی گشته باشد ، و در حقیقت یار شما که فوت شده مسافرت کرده ، پس او را

ص ۱۳۷۰

هذا يسافر ، فعَدَّوه في بعض سفرائه ، فإن قدم عليكم ، و إلا قدمتم عليه ۳۴۸۲ .

۱۵- إن قادمًا يقدم بالفوز ، أو الشَّقَّوه لمستحقَّ لأفضل العَدَّه ۳۵۰۰ .

۱۶- إن غائبًا يحدوه الجديدان اللَّيل و النَّهار ، لحرىَّ بسرعه الأوبه ۳۵۰۱ .

۱۷- إنَّ أمامك طريقًا ذا مسافه بعيده ، و مشقَّه شديده ، و لا غنى بك من حسن الارتیاد ، و قدر بلاغك من الزَّاد ۳۵۲۶ .

۱۸- إنَّ قولنا «إنا لله» إقرار على أنفسنا بالملك ، و قولنا «إنا إليه راجعون» إقرار على أنفسنا بالهلك ۳۵۶۶ . در بعض سفرهایش به حساب آورید ، آن گاه اگر بر شما وارد شد که هیچ ، و گرنه شما بر او وارد خواهید شد (یعنی شما هم خواهید مرد و به او ملحق خواهید شد ، پس این مسافرت را هم مانند سفرهای دیگر حساب کنید) .

۱۵- براستی آینده و واردی که با پیروزی یا بدبختی بیاید (یعنی مرگ) هر آینه مستحق افزونترین ذخیره است ، که با نیکبختی بیاید .

۱۶- براستی غائبی که آن را دو تازه شونده و جدید ، شب روز میرانند و یا حدی می خوانند (آوازی است که شتربانان برای شتران

خود می خوانند که با سرعت بروند) هر آینه سزاوار بتندی بازگشت است (یعنی باید تهیه مرگ و یا قیامت را گرفت از جهت غیبت آن آدمی غافل نگردد ، که ناگهان قدم رنجه خواهد نمود) .

۱۷- براستی که در جلو تو راهی است دارای مسافت دور و رنج بسیار سخت ، و برای تو (چاره ای نبوده) و بی نیازی از نیکوئی طلب و قدر کفاف و تهیه زاد و توشه نیست (یعنی باید در تهیه توشه چنین راهی سعی و تلاش نمود) .

۱۸- حضرت علی - علیه السلام - از مردی شنید که می گوید : **إِنَّا لِلَّهِ وَ إِنَّا إِلَيْهِ راجِعُونَ** به او فرمود : براستی که گفتار ما «**إِنَّا لِلَّهِ**» اقرار بر خود ماست به مملو کیت

ص ۱۳۷۱

۱۹- **إِنَّ أَمَامَكَ عَقِبَهُ كَوْوَدَا ، الْمَخْفَ فِيهَا أَحْسَنُ حَالًا - مِنَ الْمُثْقَلِ ، وَ الْمَبْطِئِ عَلَيْهَا أَقْبَحُ أَمْرًا مِنَ الْمَسْرَعِ ، إِنَّ مَهْبِطَهَا بَكَ لَا مَحَالَةَ عَلَيَّ جَنَّةٍ أَوْ نَارٍ ۳۵۸۸ .**

۲۰- **إِنَّ هَذَا الْمَوْتَ لَطَالِبٌ حَثِيثٌ ، لَا يَفُوتُهُ الْمَقِيمُ ، وَ لَا يَعْجِزُهُ مِنَ هَرَبٍ ۳۵۹۲ .**

۲۱- **إِنَّ فِي الْمَوْتِ لِرَاحَةَ لِمَنْ كَانَ عَبْدًا شَهْوَتَهُ ، وَ أَسِيرًا أَهْوِيَتَهُ ، لِأَنَّهُ كَلَّمَا طَالَتْ حَيَاتُهُ كَثُرَتْ سَيِّئَاتُهُ ، وَ عَظُمَتْ عَلَيَّ نَفْسُهُ جَنَائِيَاتُهُ ۳۵۹۳ .**

۲۲- **إِنَّ لِلْمَوْتِ لَغَمْرَاتٌ ، هِيَ أَفْظَعُ مِنْ أَنْ تَسْتَعْرِقَ بِصَفِهِ ، أَوْ تَعْتَدِلَ عَلَيَّ عَقُولَ أَهْلِ الدُّنْيَا ۳۶۱۳ .** (یعنی همه ما عبد خدائیم) و سخن ما «**إِنَّا إِلَيْهِ راجعون**» اقرار بر نفسهای خود است به هلاکت و مردن .

۱۹- براستی در جلو تو عقبه و گردنه ایست بس دشوار ، که سبک بار در آن

از سنگین بار حالش نیکوتر، و کند رو بر آن از تندرو امرش زشت تر خواهد بود، بدرستی که فرودگاه تو از آن ناچار یا در بهشت است و یا در آتش.

۲۰- براستی که این مرگ هر آینه جوینده ایست شتابان (هرکسی را بزودی دریابد) اقامت کننده از آن رهائی نیافته (و آن را از دست ندهد)، و کسی که از آن گریزد عاجز ننماید آن را (بلکه هر جا رود عقبش رود و آن را دریابد).

۲۱- براستی که در مرگ برای کسی که بنده شهوت و اسیر خواهشهایش باشد همانا راحتی است، زیرا که هر چه زندگانی او درازتر گردد گناهان و بدیهایش زیادتر شده، و جنایاتش بر نفس خود عظیمتر خواهد گردید.

۲۲- براستی که برای مرگ سختی هائی است که آن شنیع تر از آنست که به وصف آن رسیده شود، یا خردهای اهل دنیا آن را دریافت و به کنه آن رسد.

ص ۱۳۷۲

۲۳- إِنَّ الْمَوْتَ لَمَعْقُودٍ بِنَوَاصِيكُمُ ، وَ الدُّنْيَا تَطْوِي مِنْ خَلْفِكُمْ ۳۶۱۴ .

۲۴- إِنَّ الْمَوْتَ لَزَائِرٌ غَيْرٌ مَحْبُوبٌ ، وَ وَاتِرٌ (وَ وَاتِرٌ) غَيْرٌ مَطْلُوبٌ ، وَ قَرْنٌ غَيْرٌ مَغْلُوبٌ ۳۶۲۷ .

۲۵- الرِّحِيلُ وَ الشِّيكُ ۱۴۹ .

۲۶- الْمَوْتُ مَرِيحٌ ۱۵۱ .

۲۷- الْأَمْرُ قَرِيبٌ ۱۵۳ .

۲۸- الْمَوْتُ فَوْتُ ۲۴۰ .

۲۹- الْمَوْتُ رَقِيبٌ (رَفِيقٌ) غَافِلٌ ۳۱۷ .

۳۰- الْمَوْتُ بَابُ الْآخِرَةِ ۳۱۹ .

۳۱- الْمَشِيْبُ رَسُوْلُ الْمَوْتِ ۱۲۰۲ . ۲۳- براستی که مرگ بر جلو سر شما بسته شده، و دنیا از پشت سر شما درنوردیده می شود (یعنی دنیا رو به زوال، و شما روی مرگید

و دیر نمی یابد که خواهید مرد) .

۲۴- برآستی که مرگ هر آینه زیارت کننده ایست دوست نداشتنی ، و کم کننده و یا خورد کننده یا رساننده مکروه و یا ترساننده طلب نشده ، (بدون آنکه کسی از او بازخواست کند) ، و هم نبردی است غیر مغلوب و ناشکستی .

۲۵- کوچیدن شتابان است (پس باید هرچه زودتر مهیا گردید) .

۲۶- مرگ راحت بخش است (البته برای نیکان و آرزومندان آن) .

۲۷- قیامت یا مرگ نزدیک است .

۲۸- مردن فوت (فرصت) است (لذا باید قبل از آن تهیه زاد و توشه نمود) .

۲۹- مرگ رفیق یا نگهبانی است غافل (بی خبر تا امر خدا رسد ، و یا غافلگیر که ناگهان آدمی را ببرد) .

۳۰- مرگ دروازه آخرت است .

۳۱- سفیدی مو پیام آور مرگ است .

ص ۱۳۷۳

۳۲- الموت أوّل عدل الاخره ۱۴۳۵ .

۳۳- المّتیّه و لا الدّتیّه ۳۶۰ .

۳۴- الموت مفارقه دار الفناء ، و ارتحال إلى دار البقاء ۱۴۵۷ .

۳۵- إنّک طرید الموت الذی لا ینجو هاربه ، و لا بدّ أنّه مدرکه ۳۷۹۳ .

۳۶- إنّ ورائک طالبا حیثنا من الموت فلا تغفل ۳۸۱۴ .

۳۷- إنّکم طرداء الموت ، الذی إنّ أقمتم أخذکم ، و إنّ فررتم منه أدرکم ۳۸۲۵ .

۳۸- إذا حضرت المّتیّه افتضحت الأمتیّه ۴۰۲۲ .

۳۹- إذا کان هجوم الموت لا- یؤمن ، فمن العجز ترک التّیأهب له ۴۰۹۳ . ۳۲- مرگ اوّل مراتب عدل آخرت است (یعنی

آدمی که بمیرد اول حساب او شروع می گردد ، و یا با مرگ از آسانی و دشواری آن عدل آخرت به عمل

آید) .

۳۳- مرگ آری ، پستی هرگز .

۳۴- مرگ مفارقت خانه فنا ، و کوچیدن به سوی خانه بقاء است .

۳۵- براستی که تو شکار مرگی هستی که گریزان از او رستگاری نیافته و از چنگال آن نرهد و ناچار او را به طور حتم دریابنده است .

۳۶- براستی از عقب تو جوینده ایست شتابان که آن مرگ است ، پس از آن غافل مباش .

۳۷- براستی که شما شکار مرگید ، اگر برخیزید شما را بگیرد ، و اگر از آن فرار نمائید شما را دریابد .

۳۸- هر گاه مرگ حاضر شود آرزو رسوا گردد (یعنی پوچ و باطل شود) .

۳۹- هر گاه ناگهان رسیدن مرگ و حمله آن مأمون نیست ، پس ترک آمادگی از برای آن از عجز و ناتوانی خواهد بود ، (پوشیده نیست که عجز نکوهیده است) .

ص ۱۳۷۴

۴۰- المنایا تقطع الآمال ۹۴۵ .

۴۱- إذا كنت في إقبال ، و الموت في إقبال ، فما أسرع الملتقى ۴۱۲۳ .

۴۲- إذا كثر النَّاعِي إِلَيْكَ ، قام النَّاعِي بِكَ ۴۱۷۶ .

۴۳- تارك التَّأَهُبِ للموت ، و اغتنام المهل غافل عن هجوم الأجل ۴۵۱۳ .

۴۴- ترحلوا فقد جدبكم ، و استعدوا للموت فقد أظلكم ۴۵۱۴ .

۴۵- ذكر الموت يهون أسباب الدنيا ۵۱۷۷ .

۴۶- ربما شرق شارق (شارب) بالماء قبل ربه ۵۳۷۲ . ۴۰- مرگ ها امیدها را می برند .

۴۱- هر گاه تو (نسبت دنیا) پشت گرداننده باشی ، و مرگ در رو آوردن ، پس چه تند باشد رسیدن به یکدیگر .

۴۲- هر گاه خبر آور مرگ بسوی تو بسیار گردد (و پیوسته خبر فوت دیگران بتو رسد ،

و یا پیام آوران مرگ را مانند ضعف بصر ، ناتوانی ، سپید شدن مو ، درد پا و . . . فراوان دیدی ، یا خبر کشته ها از طرف تو بسیار شد (خبر دهنده مرگ تو برخیزد (یعنی طولی نکشد که آوازه مرگ تو هم به گوش دیگران رسد) .

۴۳- آنکه آمادگی برای مرگ و غنیمت شمردن مهلت را واگذارنده است از ناگاه رسیدن اجل غافل خواهد بود .

۴۴- کوچ کنید که در حقیقت شما را بشتاب خواهند برد ، و برای مرگ آماده شوید که راستی بر شما سایه افکنده است .

۴۵- یاد مرگ اسباب دنیا را خوار و سبک می گرداند .

۴۶- بسا گلو گرفته شونده به آب و یا نوشنده آن پیش از سیراب شدنش گلو گرفته شود (یعنی بمیرد) .

ص ۱۳۷۵

۴۷- سبب الفوت الموت ۵۵۳۷ .

۴۸- شَوْقُوا أَنْفُسَكُمْ إِلَى نَعِيمِ الْجَنَّةِ ، تَحَبُّوا الْمَوْتَ وَ تَمَقَّتُوا الْحَيَاةَ ۵۷۷۹ .

۴۹- عَجِبْتَ لِمَنْ نَسِيَ الْمَوْتَ وَ هُوَ يَرِي مَنْ يَمُوتُ ۶۲۵۲ .

۵۰- عَجِبْتَ لِمَنْ يَرِي أَنَّهُ يَنْقُصُ كُلَّ يَوْمٍ فِي نَفْسِهِ وَ عَمْرِهِ وَ هُوَ لَا يَتَأَهَّبُ لِلْمَوْتِ ۶۲۵۳ .

۵۱- عَجِبْتَ لِمَنْ خَافَ الْبَيَاتَ فَلَمْ يَكْفِ ۶۲۵۶ .

۵۲- غَايَةُ الْمَوْتِ الْفَوْتُ ۶۳۵۵ .

۵۳- غَائِبُ الْمَوْتِ أَحَقُّ مَنْتَظَرٍ وَ أَقْرَبُ قَادِمٍ ۶۴۲۹ . ۴۷- سبب از دست دادن (سعادت و کمال) مرگ است .

۴۸- نفسهای خود را بنعمتهای بهشت مشتاق نمائید ، تا آنکه مرگ را دوست داشته و زندگانی را دشمن دارید (و چنان نباشید که از شنیدن نام مردن افسرده شده ، و از پیام الهی ناراحت شوید ، بلکه باید به گونه ای معتقد بمرگ بود

که از منتظرین به حساب آید ، و انسان به نحوی زندگی کند که آخرت برای او از دنیا شیرین تر آید .

۴۹- عجب دارم از کسی که مرگ را فراموش کند در صورتی که می بیند کسی را که می میرد ۵۰- عجب دارم از کسی که می بیند هر روز در نفس و عمرش نقصی وارد می شود و او برای مرگ آماده نمی شود ۵۱- عجب دارم از کسی که از شبیخون و ناگاه رسیدن (مرگ) می ترسد پس باز نایستد ۵۲- غایت و پایان مرگ از دست رفتن (فرصت و انجام کار خیر) است .

۵۳- غائب مرگ (یعنی مرگی که همچون مسافر از ما غائب است) سزاوارترین انتظار کشیده شده ، و نزدیکترین از سفر آینده است (که بر انسان وارد می شود) .

ص ۱۳۷۶

۵۴- فی الموت غبطه أو ندامه ۶۴۵۱ .

۵۵- فی کلّ نفس موت ۶۴۲۵ .

۵۶- فی الموت راحة السّعداء ۶۵۰۲ .

۵۷- قد تعاجل المتیّه ۶۶۱۸ .

۵۸- کلّ متوّقع آت ۶۸۵۲ .

۵۹- کلّ آت قریب ۶۸۵۶ .

۶۰- کلّ قریب دان ۶۸۵۷ .

۶۱- کلّ امرء لاق حمامه ۶۸۷۵ .

۶۲- کیف یسلم من الموت طالبه ۶۹۸۱ .

۶۳- کیف تنسی الموت و آثاره تذکرک ۶۹۹۰ . ۵۴- در مردن شادمانی و یا پشیمانی است .

۵۵- در هر نفسی مردنی است (چنانکه خدا فرموده : کُلُّ نَفْسٍ ذَائِقَةُ الْمَوْتِ هر نفسی چشنده مزه مرگ است) .

۵۶- در مرگ آسایش نیکبختان است .

۵۷- گاهی مرگ شتاب می کند .

۵۸- هر انتظار کشیده شده ای (مانند مرگ یا قیامت) آینده است .

۵۹- هر آینده ای نزدیک است (یعنی نباید از مرگ و

قیامت غافل شد) .

۶۰- هر نزدیکی نزدیک است (پس نباید هیچ غافل بود) .

۶۱- هر مردی (و هر آدمی) مرگ خود را ملاقات کننده است .

۶۲- چگونه (از مرگ) سالم می ماند کسی که مرگ طالب اوست .

۶۳- چگونه مرگ را فراموش کنی در صورتی که آثار آن (سفیدی مو ، مردن دیگران ، ضعف و ناتوانی و پیری) تو را یادآوری می کند

ص ۱۳۷۷

۶۴- لکلّ ناجم أفول ۷۲۶۹ .

۶۵- لکلّ نفس حمام ۷۲۷۸ .

۶۶- لکلّ حیّ موت ۷۲۸۶ .

۶۷- للنفوس حمام ۷۲۲۳ .

۶۸- لن ینجو من الموت غنیّ لکثره ماله ۷۴۳۱ .

۶۹- لن یسلم من الموت فقیر لإقلاّله ۷۴۳۲ .

۷۰- لو أنّ الموت یشتری لاشرّاه الأغنیاء ۷۵۷۲ .

۷۱- من مات فات ۷۷۱۷ .

۷۲- من أیقن بالتّقله تأهّب للزّحیل ۷۹۵۵ . ۶۴- برای هر طلوع کننده ای پنهان شدن و غروبی است (کنایه از این است که برای هیچ چیزی جز خدا بقائی نمی باشد) .

۶۵- برای هر نفسی (و صاحب جائی) مرگی است .

۶۶- برای هر زنده ای مرگی است (جز پروردگار بزرگ) .

۶۷- برای نفس ها مرگی است (که باید آن را بچشد) .

۶۸- هیچ توانگری بسبب بسیاری مالش هرگز از مرگ رستگاری نمی یابد (یعنی مرگ خرید و فروش نمی شود پرش همه را

فرا خواهد گرفت) .

۶۹- هرگز فقری بجهت بی چیزی خود از مرگ سالم نخواهد ماند .

۷۰- اگر آنکه مرگ خریده می شد آن را ثروتمندان می خریدند (تا آنکه همیشه در دنیا خوش باشند) .

۷۱- هر که بمیرد فوت شود (یعنی دیگر در میان عمل کنندگان خود

را نخواهد دید پس تا زنده است باید در طاعت و عمل بکوشد) .

۷۲- هر که به سفر (و انتقال از جائی به جائی) یقین نماید برای حرکت و کوچ کردن آماده گردد .

ص ۱۳۷۸

۷۳- من رأى الموت بعین یقینه راه قریبا ۸۲۵۸ .

۷۴- من رأى الموت بعین أمله راه بعیدا ۸۲۵۹ .

۷۵- من ذكر المیتة نسی الأمتیه ۸۴۴۶ .

۷۶- من تذكّر بعد السفر استعدّ ۸۴۸۸ .

۷۷- من أكثر ذكر الموت نجا من خداع الدّنيا ۸۵۰۶ .

۷۸- من أخطأ سهم المیتة قیده الهرم ۸۵۲۴ .

۷۹- من ترقّب الموت سارع إلى الخیرات ۸۵۹۰ .

۸۰- من صوّر الموت بین عینیه هان أمر الدّنيا علیه ۸۶۰۴ .

۸۱- من أكثر ذكر الموت رضى من الدّنيا بالكفاف ۸۶۶۲ .

۸۲- من أكثر من ذكر الموت قلّت فی الدّنيا رغبته ۸۷۶۶ . ۷۳- هر که مرگ را بدیده یقین بنگرد ، آن را نزدیک خواهد دید .

۷۴- هر که مرگ را بدیده امید خود ببیند ، آن را دور خواهد دید .

۷۵- هر که مرگ را یاد کند ، آرزو و امید را فراموش نماید .

۷۶- هر که متذکر دوری سفر (آخرت) گردد ، آماده می شود .

۷۷- هر که فراوان یاد مرگ کند ، از فریبهای دنیا نجات پیدا کند .

۷۸- هر که تیر مرگ از او خطا کند ، پیری او را به بند کشد (یعنی علی ای حال بشر به ناتوانی کلی خواهد رسید پس باید تدارک سفر دید) .

۷۹- هر که انتظار مرگ کشد ، بسوی خیرات شتاب نماید .

۸۰- هر که مرگ را میان دو چشم خود مصور سازد ، کار

دنیا بر او آسان باشد .

۸۱- هر که یاد مرگ بسیار نماید ، از دنیا به آن مقدار که او را بس باشد خوشنود خواهد گردید .

۸۲- هر که یاد مرگ بسیار کند ، رغبت او در دنیا کم خواهد بود .

ص ۱۳۷۹

۸۳- من ذکر الموت رضی من الدنیا بالیسیر ۸۸۴۳ .

۸۴- من وکل به الموت اجتاحه و أفناه ۹۱۵۶ .

۸۵- ما ینجو من الموت من طلبه ۹۵۱۰ .

۸۶- ما أنزل الموت منزله من عدّ غدا من أجله ۹۶۳۰ .

۸۷- ما أنفع الموت لمن أشعر بالإیمان و التّقوی قلبه ۹۶۳۸ .

۸۸- موتات الدنیا أهون من موتات الآخرة ۹۷۹۴ .

۸۹- نحن أعوان المنون ، و أنفسنا نصب الحتوف ، فمن أين نرجو البقاء ، و هذا اللیل و النهار لم یرفعا من شیء شرفا إلّا أسرعا الکزه فی هدم ما ۸۳- هر که بیاد مرگ باشد ، از دنیا به اندک خوشنود می گردد .

۸۴- هر که مرگ به او گماشته شود ، او را از بیخ برکنده ، و فانی سازد او را .

۸۵- از مرگ رستگاری نیابد ، هر که آن را بخواهد (یعنی دنیا محل بقاء نیست خواهی نخواهی مرگ خواهد آمد) .

۸۶- مرگ را در جایگاه خود فرود نیاورده ، کسی که فردا را از اجل خود به حساب آرد (یعنی باید انسان هر آن و هر لحظه منتظر آن باشد) .

۸۷- چه سودمند است مرگ ، برای کسی که ایمان و تقوا را شعار دل خود قرار دهد .

۸۸- مردن های دنیا (و مشقت و سختی های آن بر من) از (عقوبت ها و) مرگ های آخرت آسان تر

است (حضرت این فراز را در وقتی فرمودند که مردم با او بعد از قتل عثمان بیعت نمودند ، و چنان با آن بزرگوار رفتار کردند که ناچار شد به مبارزه ، سپس این جمله را فرمودند . نهج البلاغه خطبه ۵۳) ۸۹- (این فرازها تتمه کلامی است «چنانکه در کلمات قصار ۱۸۲ نهج البلاغه است» در پند و اندرز که آن حضرت فرموده : پس) ما یاران و یاوران مرگیم ، و نفس های ما نشانه مرگ ها ، پس از کجا ما امید بقاء داشته ، و این شب و روز

ص ۱۳۸۰

بنیا ، و تفریق ما جمعا ۹۹۸۰ .

۹۰- هل (و أهل مدّة البقاء) ينتظر أهل مدّة البقاء ، إلّا آونه الفناء مع قرب الزّوال و أزوف الانتقال ۱۰۰۳۱ .

۹۱- هل يدفع عنكم الأقارب ، أو تنفعكم التّواحب ۱۰۰۳۶ .

۹۲- هیئات أن يفوت الموت من طلب أو ینجو منه من هرب ۱۰۰۴۲ .

۹۳- وافد الموت یقطع العمل ، و یفصح الأمل ۱۰۱۱۱ .

۹۴- وافد الموت یبید المهمل ، و یدنی الأجل ، و یقعد الأمل ۱۰۱۱۲ . چیزی از شرافت و بزرگی ندادند ، و یا کنگره های ساختمانی را بلند نکرده اند مگر آنکه در ویرانی آنچه ساخته ، و پراکندگی آنچه گرد آورده بودند بشتاب باز گشتند .

۹۰- (تتمه کلامی است که حضرت در خطبه ۸۲ غراء بیان داشته ، و در آن خلقت بدن انسان و نعمت های الهی و غیر آن را تذکر داده ، تا آنکه می فرماید :) آیا اهل مدّت بقاء جز هنگامه فنا را با نزدیکی زوال ، و زودی انتقال (از

این جهان (انتظار خواهند کشید ۹۱-) (تمه کلامی است نیز از همان خطبه) آیا از شما خویشان (مرگ و سختی عذاب را) دفع کرده ، یا بلند کنندگان آواز به گریه سودی به شما خواهند رسانید ۹۲- دور است این که مرگ از کسی که (آن را) طلب نماید فوت شده ، یا کسی که از آن بگریزد نجات یابد (یعنی علی ای حال مرگ آدمی را احاطه نماید) .

۹۳- وارد شونده مرگ عمل را بریده ، و امید و آرزو را رسوا گرداند . (یعنی تا آدمی زنده است می تواند عملی را انجام داده و یا امیدی بخود راه دهد) .

۹۴- وارد شونده مرگ ، مهلت را نابود ساخته ، و مدّت را نزدیک گردانیده (و پایان اجل است) و امید و آرزو را می نشاند (که دیگر کسی نتواند آرزویی کند) .

ص ۱۳۸۱

۹۵- لا مریح کالموت ۱۰۴۰۹۷ .

۹۶- لا ترعوی المتیّه اختراما ۱۰۵۹۴ .

۹۷- لا قادم أقرب من الموت ۱۰۶۲۱ .

۹۸- لا غائب أقدم من الموت ۱۰۷۲۹ .

۹۹- لا لوم لهارب من حتفه ۱۰۸۹۰ .

۱۰۰- یغلب (تذللّ الأمور للمقادیر) المقدر علی التقدیر حتّی یكون الحتف فی التّدبیر ۱۱۰۳۲ .

۱۰۱- ینبغی لمن عرف سرعه رحلته أن یحسن التّأهبّ لنقلته ۱۰۹۳۱ .

۱۰۲- الموت و لا ابتذال الخزیه ۳۶۱ . ۹۵- هیچ راحت کننده ای (برای مؤمنین) مانند مرگ نیست .

۹۶- مرگ هیچ هلاک کردنی را ترک نخواهد نمود (بلکه همه را هلاک می کند) .

۹۷- نیست از سفر آینده ای نزدیک تر از مرگ .

۹۸- نیست غائبی وارد

شونده تر از مرگ (چون ورود آن قطعی است) .

۹۹- نیست سرزنش و ملامتی برای گریزنده از مرگ خود (برای این که در مرگ آمادگی لازم است ، و یا آنکه جائی که امر به استقبال آن نشده مانند جهاد باید آدمی از جائی که مظنه مرگ است بگریزد) .

۱۰۰- (در حکمت ۱۶ نهج البلاغه با مختصر تفاوتی این فراز نقل گردیده که کارها پیرو قضا و قدر است) مقدار (و اندازه حتمی از جانب خدا) بر تقدیر (که انسان در شفای خود بکار می برد) غلبه کرده بگونه ای که مرگ در تدبیر می باشد .

۱۰۱- برای کسی که سرعت کوچیدن خود را (از این دنیا) می شناسد ، سزاوار این است که آماده شدن از برای نقل و انتقالش را نیکو نماید .

۱۰۲- مرگ آری ، خواری و رسوائی هرگز .

ص ۱۳۸۲

۱۰۳- الموت یأتی علی کلّ حیّ ۱۱۱۷ .

الموتی

۱- لا تذکر الموتی بسوء ، فکفی بذلک إثمًا ۱۰۲۵۲ .

المال و الثروه

۱- المال یکرّم صاحبه فی الدّنیاء ، و یهینه عند الله سبحانه ۱۸۳۶ . ۲- المال یکرّم صاحبه ما بذله ، و یهینه ما بخل به ۱۸۳۸ .

۳- المال و البنون زینة الحیاه الدّنیاء ، و العمل الصّالح حرث الآخرة ۱۸۴۱ .

۴- المال یرفع صاحبه فی الدّنیاء و یضعه فی الآخرة ۱۸۸۵ .

۱۰۳- مرگ بر هر زنده ای خواهد آمد (یعنی باید تهیه آن را گرفت) .

مردگان ۱- مردگان را به بدی یاد مکن که چنین کاری برای گناه به حساب آمدن کافی است .

مال و ثروت ۱- مال و ثروت صاحبش را در دنیا گرامی می گرداند ، و او را در نزد خدای سبحان خوار می کند .

۲- مال صاحبش را گرامی می دارد ، زمانی که بذل کند آن را و خوار می سازد او را هنگامی که به آن بخل ورزد .

۳- مال و پسران زینت زندگانی دنیا هستند ، و عمل شایسته کشته آخرت است .

۴- ثروت صاحبش را در دنیا بالا می برد ، و او را در آخرت پست مرتبه

ص ۱۳۸۳

۵- المال و بال علی صاحبه إلاً ما قدّم منه ۱۹۵۷ .

۶- المال فتنه النفس و نهب الرزایا ۱۹۸۸ .

۷- المال تنقصه التفقه ، و العلم يزكو علی الإنفاق ۲۰۳۵ .

۸- أمسك من المال بقدر ضرورتك ، و قدّم الفضل لیوم فاقتك ۲۴۰۵ .

۹- إياك و الاستیثار (الاستتار) بما للناس فيه أسوه ، و التّغابی عمّا وضح للناظرین فإنه مأخوذ منك لغيرك ۲۷۳۰ . می نماید .

۵- مال بر صاحب خود و بال می باشد ، مگر آنچه از آن

پیش فرستاده است .

۶- مال فتنه نفس و غارت مصیب هاست .

۷- مال و ثروت ، خرج کردن آن را کم می کند ، و دانش ، با خرج کردن نشو و نما کند .

۸- از مال به اندازه ضرورت نگاه دار ، و زیادتی را برای روز حاجت خود (قیامت) پیش فرست .

۹- دوری نما از تنهائی (یا پنهان کردن) آنچه برای مردم در آن اقتدا (یا تساوی و برابری) بوده ، و پنهان کردن (یا خود را به غفلت زدن) از آنچه برای بندگان روشن است ، زیرا که آن از تو برای غیر خود گرفته خواهد شد ، (یعنی مالی را که باید با مردم بخوری بخود اختصاص مده ، و با ظهورش آن را پنهان مساز ، که با مردنت یا با فرمان حکومت عدل از تو برای غیر تو گرفته خواهد شد ، بزرگان احتمالات دیگری هم داده اند : که ممکن است مراد چیزهائی است که همه مردم در آن شریکند ، و اختصاص به کسی ندارد ، مانند آبهای مباح ، علف صحرا ، هیمه ، بنا بر این نهی حضرت از یک چنین چیزهائی است ، و یا آنکه مراد هدیه ای باشد که در حضور جمعی بیاورند که بر همه واضح باشد . و یا استتار از واجبات مانند زکات باشد که در این صورت امر شده آشکارا داده شود ، تا مردم به او اقتدا کنند) .

ص ۱۳۸۴

۱۰- أفضل المال ما استرقّ به الأحرار ۲۹۵۳ .

۱۱- أفضل الأموال ما استرقّ به الرّجال ۲۹۵۵ .

۱۲- أزکی المال ما اکتسب

من حله ۲۹۵۶ .

۱۳- أنفع المال ما قضى به الفرض ۳۰۳۹ .

۱۴- أزكى المال ما اشترى به الآخره ۳۰۴۰ .

۱۵- أطيب المال ما اكتسب من حله ۳۰۵۰ .

۱۶- أفضل الأموال أحسنها أثرا عليك ۳۱۴۵ .

۱۷- أفضل المال ما قضيت به الحقوق ۳۲۵۰ .

۱۸- إن مالک لحامدک فی حیاتک ، و لذامک بعد وفاتک ۳۴۶۵ . ۱۰- افزونترین مال مالی است که بسبب آن آزادگان بنده شوند (چون وقتی به کسی احسانی شد گویا او را بنده خود نموده چنانکه مشهور است «الإنسان عبید الإحسان» انسان بنده احسان است) .

۱۱- افزونترین مالها آنست که بوسیله آن مردان بنده شوند .

۱۲- پاکیزه ترین مال آنست که از ممر حلال بدست آید .

۱۳- سودمندترین مال آنست که بوسیله آن واجب انجام گیرد (چون زکات و خمس و حج و دین و امثال آن) .

۱۴- پاکیزه ترین مال آنست که به آن آخرت خریده شود .

۱۵- پاکیزه ترین مال آنست که از راه حلال آن بدست آمده باشد .

۱۶- افزونترین مالها نیکوترین آنهاست از نظر اثر بر تو (یعنی در مصرف خیر بکار برده شود که در آدمی اثر بخش باشد ، و یا در انسان اثر نیکو کند نه آنکه اثر سوء گذارد) .

۱۷- افزونترین مال آنست که بوسیله آن حقوق اداء شود .

۱۸- براستی که مال تو برای ستایش کننده تست در حال حیات ، و برای

ص ۱۳۸۵

۱۹- إن المرء علی ما قدم قادم ، و علی ما خلف نادم ۳۵۰۶ .

۲۰- إن الله سبحانه فرض فی أموال الأغنیاء أقوات الفقراء ، فما جاع فقیر إلّا بما منع غنی ، و الله

سائلهم عن ذلك ۳۵۶۴.

۲۱- إِنَّ أَعْظَمَ النَّاسِ حَسْرَةً يَوْمَ الْقِيَامَةِ ، رَجُلٌ اِكْتَسَبَ مَالًا مِنْ غَيْرِ طَاعَةِ اللَّهِ ، فَوَرَّثَهُ رَجُلًا أَنْفَقَهُ فِي طَاعَةِ اللَّهِ ، فَدَخَلَ بِهِ الْجَنَّةَ ، وَدَخَلَ بِهِ الْأَوَّلُ النَّارَ ۳۵۸۹.

۲۲- إِنَّ الْمَرْءَ إِذَا هَلَكَ قَالَ النَّاسُ : مَا تَرَكَ وَ قَالَتِ الْمَلَائِكَةُ مَا قَدَّمَ لِلَّهِ آبَاؤُكُمْ ، فَقَدَّمُوا بَعْضًا يَكُنْ لَكُمْ ذَخْرًا ، وَ لَا تَخْلَفُوا كَلِمًا فَيَكُونُ عَلَيْكُمْ مَذْمُومًا كُنْتُمْ تَسْتَبِحُونَ بِهَا مَمَاتَ تَوْ (به این معنی که گویند : کم گذاشته ، یا خودش نخورد ، از گلویش پائین نرفت ، دل نمی کند خرج کند و امثال آن ، بنا بر این سزاوار این است که خود صاحب مال از آن بهره ببرد ، و کمتر برای دیگران بگذارد) .

۱۹- براستی که مرد بر آنچه پیش فرستاده وارد خواهد شد ، و بر آنچه پس انداخته (و برای دیگران گذاشته) پشیمان است .

۲۰- براستی که خداوند سبحان در مالهای ثروتمندان قوت های فقراء را واجب گردانیده ، پس هیچ بیچاره ای گرسنه نماند مگر بواسطه آنچه ثروتمند جلوگیری کرده (یعنی حقشان را نداده) و خدا از این کار پرسش کننده است (به این معنی که از آنها مؤاخذه خواهد نمود) .

۲۱- براستی عظیمترین مردم در قیامت از نظر حسرت و ندامت ، مردی است که مالی را از راه حرام بدست آورده ، و آن را برای مردی بگذارد که او آن را در طاعت خدا انفاق نماید ، پس چنین کسی داخل بهشت شده ، و مرد اولی بسبب آن داخل آتش شود .

۲۲- براستی که مرد

هرگاه بمیرد مردم گویند: چه به جا گذاشته و فرشتگان گویند چه پیش فرستاده است خدا پدران شما را خیر دهد (یا برای خدا باد پدران

ص ۱۳۸۶

کلاً ۳۵۶۷.

۲۳- إِنْ خَيْرَ الْمَالِ مَا كَسَبَ ثَنَاءً وَ شُكْرًا ، وَ أَوْجِبَ ثَوَابًا وَ أَجْرًا ۳۵۷۲ .

۲۴- إِنْ خَيْرَ الْمَالِ مَا أَوْرَثَكَ ذَخْرًا وَ ذِكْرًا ، وَ أَكْسَبَكَ حَمْدًا وَ أَجْرًا ۳۶۰۰ .

۲۵- إِنْ أَفْضَلَ الْأَمْوَالِ مَا اسْتَرْقَىٰ بِهِ حَرٌّ ، وَ اسْتَحَقَّ بِهِ أَجْرٌ ۳۶۰۱ .

۲۶- إِنْ مَالِكَ لَا يَغْنَىٰ جَمِيعِ النَّاسِ ، فَاصْصِصْ بِهِ أَهْلَ الْحَقِّ ۳۶۳۹ .

۲۷- الْمَالُ حِسَابٌ ۱۸۳ .

۲۸- الْمَالُ عَارِيَةٌ ۲۴۳ .

۲۹- إِنْ أَلَذَىٰ فِي يَدِيكَ قَدْ كَانَ لَهُ أَهْلٌ قَبْلَكَ ، وَ هُوَ صَائِرٌ إِلَيَّ مِنْ شِمَا (پس بعض مال را پیش فرستید تا برای شما ذخیره و اندوخته باشد ، و همه را بجای مگذارید تا بر شما کلّ باشد (و بار سنگین آن به دوش شما قرار گیرد ، و سبب عذاب شود) .

۲۳- براستی که بهترین مال آنست که موجب سپاس و شکر گشته ، و پاداش را واجب گرداند .

۲۴- براستی که بهترین مال آنست که تو را ذخیره و یادی میراث گذاشته ، و برای تو ستایش و اجر و ثواب را کسب نماید .

۲۵- براستی که افزونترین مال ها آنست که بسبب آن آزاده ای بنده گشته ، و به آن استحقاق اجر و پاداشی حاصل گردد .

۲۶- براستی که مال و ثروت تو (یا آنچه برای تست) همه مردم را بی نیاز نسازد ، پس آن را به اهل حق (مستحقین یا مؤمنین) مخصوص ساز .

۲۷-

مال و ثروت حساب است (یعنی در آخرت بی حساب نخواهد بود) .

۲۸- ثروت عاریه است (به زودی در وقتش از دست برود) .

۲۹- برآستی آنچه در دستهای تست ، در حقیقت از برای آن قبل از تو اهلی

ص ۱۳۸۷

بعدك ، و إنما أنت جامع لأحد رجلين : إما رجل عمل فيما جمعت بطاعه الله فسعد بما شقیت به ، أو رجل عمل فيما جمعت بمعصیه الله فشقی بما جمعت ، و لیس أحد هذین أهلا أن تؤثره علی نفسک ، و لا تحمل له علی ظهرک ۳۶۴۶ .

۳۰- المال نهب الحوادث ۳۷۷ .

۳۱- المال سلوه الوارث (الوراث) ۳۷۸ .

۳۲- المال یقوی غیر الأیّد ۴۶۱ .

۳۳- الرّجال تفید المال ، المال ما أفاد الرّجال ۵۰۸ . بوده ، و آن بسوی کسی که بعد از تو می باشد منتقل می گردد ، و جز این نیست که تو برای یکی از دو مرد جمع کننده ای : مردی که در آنچه بوسیله طاعت خدا فراهم آورده ای عمل نموده پس به آنچه تو به آن بدبخت گشته ای نیکبخت می شود ، و یا مردی که در آنچه تو بواسطه نافرمانی خدا جمع نمودی عمل می نماید پس بواسطه آنچه تو فراهم آورده ای بدبخت می گردد ، و هیچکدام از این دو اهلیت آن را نداشته که تو او را بر نفس خود مقدم داری ، و گناه را بر پشت خود برای او برداری ، (پس به مال دنیا دل میند و آن را در حال حیات در راه خدا انفاق نما) .

۳۰- مال غارت حوادث است (بنا بر این باید از آن

حتى الإمكان برای خیرات استفاده کرد).

۳۱- مال سبب رفاه و کامرانی (و یا تسلی وارثان یا وارث) است.

۳۲- مال و ثروت غیر صاحب قوت را تقویت می نماید (گرچه در واقع ضعیف باشد).

۳۳- مردان مال را بخشیده یا کسب مال کرده، و مال مردان را بخشیده و یا کسب نمی کند (خلاصه معنی آنست که آدمی باید بکوشد مردی بدست آورد نه مال زیرا مال محصول مردانست ولی مردان محصول مال نمی باشند).

ص ۱۳۸۸

۳۴- المال یعسوب الفجار ۵۷۳.

۳۵- المال مآذ الشهوات ۵۷۵.

۳۶- المال یقوی الآمال ۵۷۷.

۳۷- المال یبدی جواهر الرجال و خلائقها ۱۱۵۵.

۳۸- المال یفسد المآل و یوسع الآمال ۱۴۲۸.

۳۹- المال للفتن سبب، و للحوادث سلب ۱۴۴۸.

۴۰- المال داعیه التعب و مطیه النصب ۱۴۴۹.

۴۱- المال لا ینفعک حتی یفارقک ۱۴۵۲.

۴۲- إنما لك من مالک ما قدمته لآخرتك، و ما أخرته فلولوارث ۳۹۰۴. ۳۴- مال و ثروت پادشاه و یا فرمانفرمای اهل فسق و فجور است.

۳۵- ثروت سرمایه خواهشهاست.

۳۶- ثروت امید و آرزوها را تقویت می نماید.

۳۷- مال و ثروت گوهرهای مردان و صفات آنان را ظاهر می سازد (که تا چه اندازه مرد می دانند آیا بخیلند یا سخی، متکبرند یا متواضع و...) ۳۸- ثروت عاقبت و سرانجام کار را تباه ساخته، و امیدها را گشایش می دهد.

۳۹- مال برای فتنه ها وسیله، و برای حادثه ها ربوده شده است (یعنی زود از دست برود).

۴۰- مال خواننده رنج و تعب ، و شتر سواری زحمت

است (یعنی آدمی را برنج کشانده و گویا مرکب سواری زحمت خواهد بود) .

۴۱- مال تا از تو جدا نشود تو را سودی نرساند (اگر در مصرف خیر صرف شود سودمند گردد ، و گرنه جز خسران چیزی را عائد انسان نخواهد نمود) .

۴۲- جز این نیست که برای تست از مالت آنچه را که برای آخرت پیش فرستادی ، و آنچه را که پس انداختی برای وارث خواهد بود (پس تا زنده ای از آن برای

ص ۱۳۸۹

۴۳- إذا جمعت المال فأنت فيه وكيل لغيرك يسعد به و تشقى أنت . ۴۱۳۵ .

۴۴- إذا قَدَّمت مالک لآخرتك و استخلفت الله سبحانه علی من خلفته من بعدك ، سعدت بما قَدَّمت و أحسن الله لك الخلافه علی من خلفت ۴۱۳۶ .

۴۵- برکوب الأهوال تکتسب الأموال ۴۲۵۶ .

۴۶- ثروه الدنیا فقر الآخرة ۴۷۰۵ .

۴۷- ثروه المال تردی ، و تطغی ، و تفنی ۴۷۰۷ .

۴۸- حبّ المال سبب الفتن و حبّ الرّیاسه رأس المحن ۴۸۷۱ . روز باز پسین استفاده کن) .

۴۳- هر گاه جمع نمائی مال و ثروت را پس تو در آن وکیل غیر خودی ، او بسبب آن نیکبخت گردیده ، و تو بدبخت گردی .

۴۴- هر گاه مالت را برای آخرت خود پیش فرستی ، و خدای سبحان را بر کسی که بعد از خود بجای بگذاری جانشین سازی ، نیکبخت گردی بسبب آنچه پیش فرستادی ، و خداوند هم خوب جانشینی کند بر کسی که جای گذاشتی .

۴۵- بوسیله تحمل ترسها (مانند سفرهای دریا و صحرا و هوائی و زمینی) اموال بدست خواهد آمد

، (اما چرا آدمی بدنبال اعمالی نرود که ترس و هراسی نداشته و پایدار خواهد بود) .

۴۶- مال و ثروت دنیا درویشی و بیچارگی آخرت است (البته اگر از ممر حرام بدست آمده و در غیر راه صحیح مصرف گردد) .

۴۷- بسیاری مال بهلاکت انداخته ، و سرکش نموده ، و نیست می گردد .

۴۸- دوستی مال سبب فتنه ها و دوستی ریاست سر محنت هاست .

ص ۱۳۹۰

۴۹- حَبِّ الْمَالِ يَفْسِدُ الْمَالَ ۴۸۷۴ .

۵۰- حَبِّ الْمَالِ يَقْوَى الْأَمَالَ ، و يَفْسِدُ الْأَعْمَالَ ۴۸۷۵ .

۵۱- حَبِّ الْمَالِ يُوْهِنُ الدِّينَ ، و يَفْسِدُ الْيَقِينَ ۴۸۷۶ .

۵۲- خَيْرُ أَمْوَالِكُمْ مَا وَقَى عَرْضَكُمْ ۴۹۵۸ .

۵۳- خَيْرُ الْأَمْوَالِ مَا اسْتَرْقَى حَرًّا ۴۹۶۰ .

۵۴- خَيْرُ الْأَمْوَالِ مَا أَعَانَ عَلَى الْمَكَارِمِ ۴۹۹۳ .

۵۵- خَيْرُ أَمْوَالِكُمْ مَا كَفَاكُمْ ۵۰۳۴ .

۵۶- خَذُوا مِنْ كِرَائِمِ أَمْوَالِكُمْ مَا يَرْفَعُ بِهِ رَبِّكُمْ سَنَى أَعْمَالِكُمْ ۵۰۴۹ .

۵۷- رَبِّ جَامِعٍ لِمَنْ لَا يَشْكُرُهُ ۵۳۳۱ . ۴۹- دوستی مال بازگشت و عاقبت را تباه سازد .

۵۰- دوستی مال امیدها را تقویت نموده و عملها را تباه خواهد ساخت .

۵۱- دوستی مال دین را سست ، و یقین را فاسد خواهد نمود .

۵۲- بهترین اموال تو آنست که عرض و آبروی تو را نگه دارد .

۵۳- بهترین مالها آنست که آزاده ای را بنده سازد (چون «الإنسان عبید الإحسان» آدمی بنده احسان خواهد بود) .

۵۴- بهترین مالها آنست که (آدمی را) بر کردار خوب یاری کند .

۵۵- بهترین اموال تو آنست که تو را کفایت کند (یعنی نه کم باشد که در زحمت افتی ، و نه زیاد که باعث طغیان شود) .

۵۶- از نفائس

اموال خود آنچه بوسیله آن پروردگارتان عملهای بلند شما را بلند کند (مانند زکات و سایر حقوق واجبه بلکه مستحبه) فرا
گیرید و در راه او مصرف نمائید .

۵۷- بسا گرد آورنده مالی که برای کسی است که از او تشکر نماید .

ص ۱۳۹۱

۵۸- زکاه المال الإفضال ۵۴۴۷ .

۵۹- شَرُّ الْأَمْوَالِ مَا أُكْسِبَ الْمَذَامَ ۵۶۷۳ .

۶۰- شَرُّ الْأَمْوَالِ مَا لَمْ يَغْنِ عَنْ صَاحِبِهِ ۵۶۸۲ .

۶۱- شَرُّ الْمَالِ مَا لَمْ يَنْفِقْ فِي سَبِيلِ اللَّهِ مِنْهُ ، وَ لَمْ تَوَدَّ زَكَاتَهُ ۵۶۸۳ .

۶۲- شَرُّ الْأَمْوَالِ مَا لَمْ يَخْرُجْ مِنْهُ حَقُّ اللَّهِ سُبْحَانَهُ ۵۷۱۰ .

۶۳- صَاحِبُ الْمَالِ مَتَعُوبٌ ، وَ الْغَالِبُ بِالشَّرِّ مَغْلُوبٌ ۵۸۳۰ .

۶۴- قَلِيلٌ يَكْفِي خَيْرٌ مِنْ كَثِيرٍ يَطْغَى ۶۷۵۰ .

۶۵- قَلِيلٌ يَنْجِي خَيْرٌ مِنْ كَثِيرٍ يَرْدِي ۶۷۵۱ .

۶۶- قَدِّمُوا بَعْضًا يَكُنْ لَكُمْ ، وَ لَا تَخْلَفُوا كَلًّا فَيَكُونُ عَلَيْكُمْ ۶۸۰۴ . ۵۸- زَكَاتُ مَالِ إِحْسَانٍ كَرْدُنَ بِهِ مَرْدَمٌ اسْت .

۵۹- بَدْتَرِينَ مَالَهَا أَنْسَتْ كَهْ نَكُوْهَشْ رَا كَسْبَ نَمَايْدَ (يَعْنِي سَبَبُ مَذْمُومٌ شَوْد) .

۶۰- بَدْتَرِينَ مَالَهَا أَنْسَتْ كَهْ صَاحِبُ خُودِ رَا بِي نِيَازَ نَسَازْدَ .

۶۱- بَدْتَرِينَ مَالِ أَنْسَتْ كَهْ اَزْ اَنْ اَنْ رَا هِ خُدا اِنْفَاقَ نَگَشْتَهْ وَ زَكَاتِ اَنْ دَادهْ نَشُودَ .

۶۲- بَدْتَرِينَ مَالَهَا أَنْسَتْ كَهْ اَزْ اَنْ حَقَّ خُدايِ سُبْحَانَ خَارِجَ نَگَرْدَدَ .

۶۳- صَاحِبُ مَالٍ رَنْجَ دِيْدَهْ شُدَهْ (چُونِ مَالِ كَمْتَرِ بِي زَحْمَتِ حَاصِلِ شُودِ وَ بَرَايِ اِنْفَاقِشِ نِيْزِ تَعَبِ خُواهدْ كَشِيْدِ وَ بَرَايِ حَفْظِ وَ

نَگَهْدَارِيْشِ نِيْزِ دَرِ رَنْجِ اسْت) وَ غَلْبَهْ كَنْنَدَهْ بِيْدِيْ مَغْلُوبِ خُواهدْ بُوْدَ .

۶۴- اَنْدَكْ (اَزْ مَالِ) كَهْ بَسْ بَاشْدَ بَهْتَرِ اَزْ بَسِيَّارِيْ اسْت كَهْ طَغِيَّانِ اُوْرْدَ .

۶۵- اَنْدَكِيْ كَهْ رَسْتِگَارِيْ اُوْرْدَ بَهْتَرِ اَزْ

بسیاری است که برو و یا در هلاکت اندازد .

۶۶- بعض (از اموال) را پیش فرستید تا برای شما (باقی) باشد ، و همه را جا

ص ۱۳۹۲

۶۷- کم من جامع ما سوف یتَرَکَ ۶۹۵۹ .

۶۸- کم من منقوص رابح و مزید خاسر ۶۹۶۰ .

۶۹- کثره المال تفسد القلوب و تنشی ء الذنوب ۷۱۰۹ .

۷۰- کن بمالک متبرّعا ، و عن مال غیرک متورّعا ۷۱۵۸ .

۷۱- لن یدهب من مالک ما وعظک ، و حاز لک الشکر ۷۴۳۳ .

۷۲- لم یکتسب مالا من لم یصلحه ۷۵۴۳ .

۷۳- لم یرزق المال من لم ینفقه ۷۵۴۴ .

۷۴- لم یدهب من مالک ما وقی عرضک ۷۵۴۷ .

۷۵- لم یضع من مالک ما قضی فرضک ۷۵۴۸ . ۷۶- مگذارید پس بر ضرر و زیان شما گردد .

۶۸- بسا کم کرده شده سود کننده (که نفعش در کمی است که به او داده شده) و زیاد شده زیان برنده باشد .

۶۹- بسیاری مال دلها را فاسد نموده ، و منشأ گناهان خواهد گردید .

۷۰- به مال خود متبرّع ، و از مال غیر خود پرهیز گار باش .

۷۱- هرگز از مال تو نرفته (و عوض آن را خواهی یافت) آنچه تو را پند داده (که آن را در جای صحیح صرف کردی ، و یا اگر تلف شده تو را پند داده) و شکر را برای تو جمع کرده است (که خودت از بین نرفتی و یا دیگران از تو تشکر کنند) .

۷۲- کسب مالی نکرده کسی که آن را اصلاح نکرده است .

۷۳- روزی داده نشده مالی را کسی که

آن را انفاق نکرده باشد (بلکه آن و بال است نه مال) .

۷۴- از مالت نرفته آنچه عرض و آبروی تو را حفظ کرده است .

۷۵- از مال تو ضایع نگردیده آنچه واجبی را (مانند خمس و زکات و ...) بجا

ص ۱۳۹۳

۷۶- لم یضع امرء ماله فی غیر حقّه أو معروفه فی غیر أهله إلاّ حرّمه الله شکرهم و کان لغیره ودّهم ۷۵۵۰ .

۷۷- من بذل ماله استعبد ۷۹۳۸ .

۷۸- من اکتسب مالا من غیر حلّه أضربّ بأخرته ۸۵۳۳ .

۷۹- من جمع المال لینفع به النّاس أطاعوه و من جمع لنفسه أضاعوه ۸۵۷۶ .

۸۰- من کرم علیه المال هانت علیه الرّجال ۸۶۳۶ .

۸۱- من بذل فی ذات الله ماله عجلّ له الخلف ۸۷۳۷ . آورده است .

۷۶- هیچ مردی (آدمی) مال خود را در ناحق (و یا احسانش را در غیر اهلش) نگذاشته مگر آنکه خداوند از شکر آنها او را محروم گردانیده و برای غیر اوست دوستی آنان .

۷۷- هر که بذل مال خود کند (دیگران را) بنده خود سازد .

۷۸- هر که مالی را از غیر راه حلال آن کسب کند به آخرت خود زیان رسانیده است .

۷۹- هر که مال را برای آنکه به مردم سود برساند جمع نماید مردم او را فرمان برند ، و هر که برای نفس خود جمع نماید مردم او را ضایع کنند .

۸۰- هر که بر او مال گرامی باشد (و در نزد او مال ارزشی داشته باشد) مردان (و رجال برجسته) در نزد او خوار خواهد بود
(حاضر)

است هم خود و هم رجال فدای مال شوند) .

۸۱- هر که در راه خدا بذل مال کند خداوند جانشین آن را تعجیل فرماید (یعنی بزودی آن را جبران خواهد کرد) .

ص ۱۳۹۴

۸۲- من منع المال من یحمده وژته من لا یحمده ۸۷۷۶ .

۸۳- من یکتسب مالا من غیر حلّه یصرفه فی غیر حقّه ۸۸۸۳ .

۸۴- من لم یدع و هو محمود یدع و هو مذموم ۹۰۳۹ .

۸۵- من لم یقدم ماله لآخرته و هو مأجور ، خلفه و هو مأثوم ۹۰۴۰ .

۸۶- من سلّبه الحوادث ماله ، أفادته الحذر ۹۱۴۳ .

۸۷- لا تضيّعن مالک فی غیر معروف ۱۰۱۷۱ .

۸۸- لا تصرف مالک فی المعاصی ، فتقدم علی ربّک بلا عمل ۱۰۳۶۱ . ۸۲- هر که مالش را از کسی که او را ستایش می کند منع کند ، مال را به کسی میراث دهد که ستایش او ننماید .

۸۳- هر که مالی را از غیر راه حلال آن بدست آورد آن را در مصرف بیجایش مصرف نماید .

۸۴- هر که (مال خود را به صرف آن در خیرات) وا نگذارد و حال آنکه ستایش شود (یعنی بوسیله احسان و انفاق او را ستایش نمایند) واگذارد و حال آنکه مذمت شود (یعنی با مردنش آن را ترک گویند و مردم او را سرزنش کنند که پول ها را برای دیگران جمع کرد) .

۸۵- هر که مالش را برای آخرت خود پیش نفرستد که پاداش داده شود ، آن را بجای خود گذارد ، در حالی که گنهگار باشد (در صورتی که حقوق واجبه بر آن تعلق گرفته

و نپرداخته باشد) .

۸۶- هر که حوادث مال او را بر باید (و به تاراج برد) افاده حذر نمایند (یعنی سبب شده که در آینده اندیشه کرده بی پروا نباشد) .

۸۷- مال خود را در غیر معروف (و در غیر مصرف مشروع) ضایع مکن .

۸۸- مال خود را در معاصی مصرف نکن ، پس بر پروردگارت بدون عمل وارد

ص ۱۳۹۵

۸۹- لا تخلفن وراءك شيئا من الدنيا فإنك تخلفه لأحد رجلين : إما رجل عمل فيه بطاعه الله فسعد بما شققت به ، و إما رجل عمل فيه بمعصيه الله فكننت عوناً له على المعصيه ، و ليس أحد هذين حقيقاً أن تؤثره على نفسك ۱۰۳۹۸ .

۹۰- لا تجتمع حب المال و الثناء ۱۰۵۷۷ .

۹۱- لا فخر في المال إلا مع الجود ۱۰۷۴۶ .

۹۲- يسير يكفي خير من كثير يطغى ۱۰۹۸۷ .

۹۳- الدّوله تردّ خطاء صاحبها صوابا و صواب ضدّه خطاء ۱۸۰۶ . شوی .

۸۹- (این فرازها در حکمت ۴۰۸ نهج البلاغه از حضرت نقل گردیده که به فرزند عزیزش امام حسن - علیه السلام - فرموده : ای پسرک من) هرگز از (مال و ثروت) دنیا چیزی را پشت سر خود مینداز ، زیرا که تو آن را برای یکی از دو مرد می گذاری ، یا مردی که در آن بطاعت خدا عمل کند ، پس او نیکبخت گردد به آنچه تو به آن بدبخت شدی ، و یا مردی که در آن به معصیت خدا پردازد ، پس تو بر معصیت یاور او شدی ، و نیست یکی از این دو سزاوارتر از آنکه تو او را

بر نفست اختیار کنی (و او را بر خود مقدم داری) .

۹۰- دوستی مال ، و مدح (و ستایش مردم) جمع نمی شود .

۹۱- در مال فخری نیست مگر با جود و بخشش .

۹۲- اندکی که کفایت کند بهتر از بسیاری است که طغیان آورد .

۹۳- ثروت خطای صاحب خود را به صواب بر می گرداند و درستی خلاف آن را به خطاء .

ص ۱۳۹۶

المیل و الأواء

۱- کلّشی ء یمیل إلی جنسه ۶۸۶۳ .

۲- کلّ أمر یمیل إلی مثله ۶۸۶۵ .

۳- کلّ طیر یاوی إلی شکله ۶۸۶۶ . میل ، تمایل ۱- هر چیزی به جنس خود میل می کند (دانا با دانا و نادان با نادان و ...) .

۲- هر مردی (یا آدمی) بسوی مثل خود میل می کند .

۳- هر پرنده ای بمثل و مانند خود جا می گیرد (یعنی همنشین می شود) .

ص ۱۳۹۷

باب النون

النبل و النبلاء

۱- النبل بالتحلّی بالجود و الوفاء بالعهود ۲۱۵۳ .

۲- إنّما النبل التّبری عن المخازی ۳۸۷۲ .

۳- عاده النبلاء السّخاء و الكظم و العفو و الحلم ۶۳۰۶ .

۴- عنوان النبل الإحسان إلی النّاس ۶۳۲۲ .

۵- من النبل أن ینذل الرّجل ماله و یصون عرضه ۹۳۴۳ .

۶- من علامات النبیل العمل بسنه العدل ۹۳۵۶ .

۷- يستدل علی نبل الرجل بقله مقاله و علی تفضله بكثره تيزهوش ، زیرکی ۱- تندی دانائی و زیرکی به آراستگی به بخشش ، و وفاء کردن به پیمانهاست .

۲- جز این نیست که نجابت یا تندی زیرکی بیزاری از خواریهاست .

۳- عادت مردم نجیب یا زیرک ، سخاوت ، و فرو بردن خشم ، و عفو و بخشش ، و بردباری است .

۴- نشانه نجابت و زیرکی احسان کردن به مردم است .

۵- از افزونی مرتبه و زیرکی است که مرد مالش را بدهد ، و آبروی خود را نگهداری کند .

۶- از نشانه های نجابت (و یا مرتبه بلند است) عمل کردن بطریقه عدل .

۷- بر نجابت و زیرکی مرد بکمی گفتار ، و بر افزونی مرتبه او بزیاد متحمل

ص ۱۳۹۸

احتماله ۱۰۹۶۲ .

الانتباه

۱- کونوا قوما صیح بهم فانتبهوا ۷۱۹۲ .

۲- انتباه العیون لا ینفع مع غفله القلوب ۱۸۷۰ .

۳- ألا متبه من رقدته قبل حین منیته ۲۷۵۱ .

الأنبياء و الرسل و الأئمه

۱- استمعوا من ربانیکم و أحضروه قلوبکم و اسمعوا إن هتف بکم ۲۴۹۳ .

۲- اسمعوا (اقبلوا) النصیحه ممن أهداها إلیکم و اعقلوها علی أنفسکم ۲۴۹۴ . شدنش (نسبت به مؤنات و اخراجات و دیون مردم) استدلال می شود .

۱- از دسته ای باشید که به آنها فریاد زده شده ، پس آگاه گردیدند .

۲- بیداری چشمها سودی ندهد در صورتی که دلها غافل باشند .

۳- آیا از خواب خود بیداری قبل از هنگام مرگش نیست (چون که بعد از آن سودی ندارد) .

پیمبران و امامان ۱- گوش فرا دارید به کسی که از جانب پروردگار شما باشد ، و دل‌های خود را از برای او حاضر و آماده سازید ، و اگر شما را آواز دهد بشنوید .

۲- پند و اندرز را از کسی که آن را بسوی شما به هدیه آورده بشنوید (و یا قبول نمائید) ، و بر نفس‌های خود آن را ببندید (یعنی در خاطر نگه‌دارید) .

ص ۱۳۹۹

۳- رسل الله سبحانه تراجمه الحقّ و السفراء بين الخالق و الخلق ۵۴۳۳ .

۴- لرسل الله في كل حكم تبين ۷۳۳۷ .

النَّجَاحُ وَ النَّجَاهُ وَ النَّجْحُ

۱- أنجحكم أصدقكم ۲۸۳۸ .

۲- أدرك النَّاسَ لِحَاجَتِهِ ذُو الْعَقْلِ الْمَتَرَفِّقِ ۳۳۲۵ .

۳- إن كنتم للنَّجَاهِ طَالِبِينَ فَارْفُضُوا الْغَفْلَةَ وَ اللَّهُوَ وَ الزَّمُوا الْاجْتِهَادَ وَ الْجِدَّ ۳۷۴۱ .

۴- آفَةُ النَّجْحِ الْكَسَلُ ۳۹۶۸ . ۳- فرستادگان خدای سبحان نمایندگان و مترجمان حق بوده ، و سفراء (و اصلاح کنندگان) میان خالق و مخلوق خواهند بود (که آنان را به اطاعت در آورده و از عصیان و سرکشی باز دارند) .

۴- برای

فرستاده های خدا در هر حکمی بیان کردنی است (که آنها را مهمل و مجمل نگذاشته اند) .

پیروزی ۱- پیروزمندترین شما راستگوترین شماست .

۲- بدست آورنده ترین مردم نسبت به حاجتش ، صاحب عقلی است که نرم و هموار است .

۳- اگر شما طالب رستگاری هستید غفلت و بازی را ترک کرده ، از جد و کوشش (در اصلاح نفس خود) جدا نشده و ملازم او باشید .

۴- آفت پیروزی سستی و کاهلی است .

ص ۱۴۰۰

۵- قد ینال النّجیح ۶۶۵۸ .

۶- قد یعیی اندمال الجرح ۶۶۵۹ .

۷- ما أقرب النّجاح ممّن عجل السّراح ۹۵۳۶ .

۸- ملاک النّجاه لزوم الإیمان و صدق الإیقان ۹۸۶۷ .

۹- لا یفوز بالنّجاه إلّا من قام بشرائط الإیمان ۱۰۷۵۷ .

۱۰- لا نجاه لمن لا إیمان له ۱۰۷۸۰ .

۱۱- لا ینجو من اللّهِ سبحانه من لا ینجو النّاس من شزّه ۱۰۸۸۶ .

۱۲- ثلاث فیهنّ النّجاه : لزوم الحقّ ، و تجنّب الباطل و رکوب الجدّ ۴۶۶۱ . ۵- گاهی پیروزی رسیده می شود (یعنی نباید از هیچ امری مأیوس شد) .

۶- گاهی بهم آمدن زخم عاجز می سازد (یعنی ممکن است پیروزی صلاح نباشد و زیان آور باشد و یا چنان نیست که همیشه پیروزی میسر شود گر چه تدبیر زیاد شود چنانکه بهم آمدن زخم آدمی را عاجز سازد) .

۷- چه چیز نزدیک کرده پیروزی را به کسی که در رهائی شتاب نموده است (یعنی گر چه به حاجت نرسیده اما زود راحت گردیده است و آن در حکم پیروزی است) .

۸- ملاک نجات و رستگاری ملازمت ایمان و راستی یقین است .

مگر کسی که بشرائط ایمان قیام نماید .

۱۰- نجاتی نیست برای کسی که برای او ایمانی نیست .

۱۱- از (عذاب) خدای سبحان رستگاری نیابد ، کسی که مردم از شرّ او رستگاری ندارند .

۱۲- سه چیز است که در آنهاست نجات و رستگاری : ملازم بودن حق و از آن جدا نشدن ، و دوری از باطل ، و سوار شدن جد (یعنی کارها را جدی تلقی کردن و با

ص ۱۴۰۱

۱۳- کیف ینجو من الله هاربه ۶۹۸۰ .

النجد و الاستنجد

۱- من استنجد ذلیلاً ذلّ ۷۹۰۴ .

۲- من لم ینجد لم ینجد ۸۲۱۴ .

المناجاه

۱- لا خیر فی المناجاه إلا لرجلین : عالم ناطق ، او مستمع واع ۱۰۸۳۵ .

الندم و الندامه

۱- الندم أحد التوبتين ۱۶۸۹ . کوشش تمام انجام دادن) .

۱۳- چگونه رستگاری از جانب خدا پیدا می کند کسی که از او گریزان است طلب یاری ۱- هر که از (آدم) پست طلب یاری کند (نه از عزیز و محترمی) خوار گردد .

۲- هر که یاری نکند یاری نشود (ممکن است نصرت الهی منظور باشد) .

راز گفتن ۱- خیری نیست در مناجات (و راز گفتن) مگر برای دو مرد (و دو دسته از مردم) عالمی گویا (که از او مسائل و اسرار پرسیده می شود) یا گوش دهنده و شنونده نگهدارنده .

پشیمانی ۱- پشیمانی یکی از دو توبه است .

ص ۱۴۰۲

۲- اندم علی ما أسأت ولا تندم علی معروف صنعت ۳۳۴۳ .

۳- الندم استغفار ۱۷۸ .

۴- الندم علی الخطیئه یمحوها ۸۹۴ .

۵- الندم علی الخطیئه استغفار ۱۲۱۱ .

۶- الندم علی الذنب یمنع من معاودته ۱۳۹۸ .

۷- ندم القلب یکفر الذنب و یمحص الجریه ۹۹۷۳ .

النادم

۱- طوبی لكل نادم علی زلته مستدرک فارط عشرته ۵۹۴۷ .

۲- من ندم فقد تاب ۷۸۴۳ . ۲- بر آنچه بد کرده ای پشیمان شو (چه نسبت بمقام الهی و چه نسبت بمخلوق) و بر احسانی که نموده ای پشیمان مشو .

۳- پشیمانی استغفار است (یعنی کسی که از عملکرد خود نادم شد راستی توبه کرده ، نیازی به لفظ «استغفر الله» ندارد ، بلکه خود آن طلب مغفرت می باشد) .

۴- پشیمانی بر گناه آن را محو می سازد .

۵- پشیمانی بر گناه استغفار است .

۶- پشیمانی بر گناه از بازگشتن به آن جلوگیری می کند (

یعنی نمی گذارد که انسان دوباره مرتکب معصیت گردد).

۷- پشیمانی دل گناه را پوشیده، و جرم و گناه را می برد (و در حقیقت توبه واقعی پشیمانی است).

پشیمان ۱- خوشا بحال هر پشیمان بر لغزش خود، تلافی کننده گذشته از گناهِش را.

۲- هر که پشیمان شود در حقیقت توبه کرده است.

ص ۱۴۰۳

الإِنذار

۱- الإِنذار إَعذار ۱۷۷.

المنازعه

۱- لا تلاح الدنئی فیجترئ علیک ۱۰۲۲۱.

۲- لا تنازع السفهاء و لا تستهتر بالنساء فإنّ ذلك یزری بالعقلاء ۱۰۴۲۲.

۳- منازعه السفّل تشین السّاده ۹۸۱۳.

المنزل

۱- المنزل البهی أحد الجتین ۱۶۳۲. ترسانیدن ۱- ترسانیدن (خود) معذور ساختن است (چنانکه سواره ای قبل از پامال نمودن پیاده خبر داده، و یا راننده ای بوق می زند اگر بعد از اخبار، طرف پامال گردید، منذر معذور است و عرفاً مؤاخذه نخواهد شد).

با یکدیگر نزاع نمودن ۱- با پست مرتبه منازعه مکن، پس بر تو دلیر شود (و رعایت ادب در حق تو ننماید).

۲- با سفیهان منازعه مکن، و شیفته زنان مشو، زیرا که چنین کاری عقلاء را عیناک سازد.

۳- با مردم پست مرتبه نزاع نمودن بزرگی و مهتری را عیناک می سازد.

منزل و مسکن ۱- منزل خوب یا وسیع یکی از دو بهشت است.

ص ۱۴۰۴

۲- من ضاقت ساحتہ قلت راحتہ ۹۱۹۱.

۳- احذر منازل الغفله و الجفاء و قلّه الأعوان علی طاعه الله ۲۶۰۰ .

۴- کم من بان مالا یسکنه ۶۹۵۸ .

التَّزَاهُ وَ النَّزَاهُ

۱- التَّزَاهُ عَنِ الْمَعَاصِي عِبَادَةُ التَّوَابِينِ ۱۷۵۸ .

۲- التَّزَاهُ عَيْنَ الظَّرْفِ ۴۶۳ .

۳- التَّزَاهُ أَوَّلُ النَّبْلِ ۵۲۷ .

۴- التَّزَاهُ آيَةُ الْعَفَّةِ ۸۳۱ .

۵- التَّزَاهُ مِنْ شِيمِ النَّفُوسِ الطَّاهِرَةِ ۱۴۳۴ .

۶- کن متزّها تکن تقیا ۷۱۳۷ . ۲- هر که فضای خانه او (و یا شعاع معاشرت او نسبت به خلق) تنگ باشد را حتی او کم خواهد بود .

۳- از منزلهای بی خبری ، و جفا ، و کمی یاران بر طاعت خدا دوری نما (یعنی در چنین جائی اقامت و سکنی مکن ، زیرا بیخبران و جنایتکاران دور از معارف و محاسن در آنجا بوده ، و از یاران خدا خالی می باشد)

۴- بسا بنا کننده جائی که در آن سکونت ننماید .

پاکیزگی از معاصی ۱- پاکیزگی از گناهان عبادت توبه کنندگان است .

۲- پاکیزگی عین کیاست و عاقلی است .

۳- پاکیزگی اول نجابت و یا تندی فهم است .

۴- پاکی و پاکیزگی نشانه پاکدامنی است .

۵- پاکیزگی (در زندگی و یا از گناهان) از خصلت های نفسهای پاک است .

۶- (از گناهان) پاکیزه باش ، تا با تقوا گردی .

ص ۱۴۰۵

النزهه

۱- رَبِّ نَزْهَةِ عَادَتِ نَغْصَةِ ۵۲۸۳ .

۲- قَدْ تَنْقَلِبُ النَّزْهَةُ غَضَّةً ۶۶۴۹ .

المتنّسک

۱- رَبِّ مَتَنَسِّكَ وَلَا دِينَ لَهُ ۵۳۴۰ .

النّساء

۱- النّساءُ أعظمُ الفتنّین ۱۶۸۰ .

۲- النّساءُ لحمُ علی وضمُّه إلّا ما ذُبَّ عنه ۱۹۵۸ .

۳- اتّقوا شرارَ النّساءِ ، و کونوا من خیارهنّ علی حذر ۲۵۲۲ . شادمانی ۱- بسا شادمان و بی غمی که به کدورتی برگردد (پس نباید به آن مغرور شد) .

۲- گاهی سیر و گشت به غصه و اندوه مبدل می گردد .

عبادت کننده ۱- چه بسا عبادت کننده ای که برای او دینی نیست (یعنی نباید عبادت کسی آدمی را فریب دهد) .

زن ها ۱- زنها بزرگترین دو فتنه اند (یکی از آنها مال و اولاد و دیگری زنان) .

۲- زنها گوشتی هستند بر روی تخته گوشت مگر آنچه از آن دفاع شود .

۳- از زنان بد بپرهیزید ، و از خوبان ایشان بر حذر باشید (مبادا شما را به مخالفت پروردگار مبتلا سازند) .

ص ۱۴۰۶

۴- إِيَّاكَ وَ كَثْرَةَ الْوَلَدِ بِالنِّسَاءِ ، وَ الْإِغْرَاءَ (الْإِغْتِرَارَ) بِلَدَّاتِ الدُّنْيَا ، فَإِنَّ الْوَلَدَ بِالنِّسَاءِ مَمْتَحَنٌ ، وَ الْغُرَىَّ بِاللَّدَّاتِ مَمْتَهَنٌ ۲۷۲۱ .

۵- إِيَّاكَ وَ مَشَاوِرَةَ النِّسَاءِ ، فَإِنَّ رَأْيَهُنَّ إِلَى أَفْنٍ ، وَ عَزْمَهُنَّ إِلَى وَهْنٍ ، وَ أَكْفَفَ عَلَيْهِنَّ مِنْ أَبْصَارِهِنَّ ، فَحِجَابُكَ لَهُنَّ خَيْرٌ مِنَ الْإِرْتِيَابِ بِهِنَّ ، وَ لَيْسَ خُرُوجُهُنَّ بَشَرٌّ مِنْ إِدْخَالِكَ مِنْ لَا يُوثِقُ بِهِ عَلَيْهِنَّ ، وَ إِنْ اسْتَطَعْتَ أَنْ لَا يَعْرِفَنَّ (لَا يَعْرِفَهُنَّ) غَيْرَكَ فَافْعَلْ ۲۷۳۶ .

۶- إِنَّ النِّسَاءَ هَمَّهُنَّ زِينَةُ الْحَيَاةِ الدُّنْيَا وَ الْفَسَادُ فِيهَا ۳۴۱۴ .

۷- الْإِسْتِهْتَارُ بِالنِّسَاءِ شِمَةٌ التُّوَكِّي ۱۳۱۷ . ۴- از بسیاری شیفتگی و عشق نسبت بزنان ، و از فریب خوردن یا بر

انگيختن به لذت‌های دنيا بر حذر باش ، زیرا که دل‌باخته به زنها در رنج افتاده ، و بر انگيخته شده به لذت‌ها خوار خواهد بود .

۵- (عین همین عبارت در وصیت نامه آن حضرت به امام حسن - علیه السلام - ذکر شده هنگامی که از صفین برگشتند چنانکه در نهج البلاغه کتاب ۳۱ می باشد) پرهیز از مشورت نمودن با زنها ، زیرا که رأیشان بجانب ضعف ، و عزمشان بسوی سستی است ، و آنها را از دیدنشان یا از چشم‌هایشان باز دار (نگذار که آنها مردم را ببینند ، یا مردم آنها را ببینند) در نتیجه آنها را در حجاب کنی بهتر از گمان بد بردن است نسبت به آنها ، . و بیرون رفتن آنها از داخل کردن تو فردی را که مورد اعتماد نیست بر آنها بدتر نبوده ، و اگر قدرت داری که آنها غیر تو را شناسند ، و یا شناسد آنها را غیر تو ، پس چنین کاری کن (چون روشن است که در شناسائی و رفت و آمد با افرادی که مورد اطمینان نبوده ، و متدین نمی باشند خالی از مفسده نمی باشد ، و آدمی را دچار بدگمانی خواهد کرد) .

۶- برآستی که زنان اندیشه و همت آنها آرایش زندگانی دنيا و فساد در آن است .

۷- به زنها حریص بودن (بگونه ای که پروا نکند از آنچه در حق او از بد

ص ۱۴۰۷

۸- إن رأیت من نسائك ريبه ، فاجعل لهنّ النکیر علی الکبیر و الصّیغیر و إیّاک أن تکرّر العتب ، فإنّ ذلک یغری بالذنب ، و یهون العتب ۳۷۴۷

۹- خیر خصال النساء شرّ خصال الرجال ۵۰۰۳ .

۱۰- طاعه النساء غایه الجهل ۵۹۸۴ .

۱۱- طاعه النساء تزی بالنبلاء و تردی العقلاء ۶۰۱۹ .

۱۲- طاعه النساء شیمه الحمقى ۶۰۲۲ .

۱۳- من استمتع بالنساء فسد عقله ۸۰۱۵ . بگویند (خصلت کم عقلان است .

۸- اگر از زنهای خود بدگمانی دیدی پس نگهبانی بر بزرگ و کوچک آنها قرار ده ، و از این کار بپرهیز که سرزنش را تکرار کنی ، زیرا تکرار ملامت (آنها را) بر گناه حریص کرده ، و سرزنش را خوار و بی ارزش می نماید .

۹- بهترین خصلت های زنها بدترین خصلت های مردان است (در نهج البلاغه حکمت ۲۳۱ چنین دارد : «خيار خصال النساء شرار خصال الرجال : الزهو و الجبن و البخل آن حضرت بهترین خصلت های زن ها را تکبر ، و ترس و بخیلی بحساب آورده است ، و جهت آن را هم بیان فرموده : که چون زن متکبره باشد بغير شوهر تمکین نکند ، و هرگاه بخیل گردد مال خود و شوهرش را نگاه می دارد ، و زمانی که ترسو باشد از آنچه به او رو آورد می ترسد) .

۱۰- فرمانبرداری زنان نهایت نادانی است .

۱۱- فرمانبرداری زنان مردم نجیب و هوشیار و گرامی را عینا ک ساخت و عقلاء را در هلاکت می اندازد .

۱۲- فرمانبرداری زنان خصلت مردم احمق یا کم عقل است .

۱۳- هر که زمان طولانی از زن ها نفع برد و یا پیوسته از آنها لذت برد (شاید کنایه از کثرت عمل جنسی باشد) عقلش فاسد باشد یا فاسد شود (مرحوم علامه

ص ۱۴۰۸

۱۴- معاشر الناس ،

إِنَّ النِّسَاءَ نَوَاقِصُ الْإِيمَانِ ، نَوَاقِصُ الْعُقُولِ ، نَوَاقِصُ الْحِظُوظِ ، فَأَمَّا نَقْصُ إِيْمَانِهِنَّ فَمَعْدُوْدِهِنَّ فِي أَيَّامِ الْحِيْضِ عَنِ الصَّيْلَاءِ ، وَ الصَّيَّامِ ، وَ أَمَّا نَقْصَانُ حِظُوظِهِنَّ فَمَوَارِيْثِهِنَّ عَلَي نِصْفِ مَوَارِيْثِ الرِّجَالِ ، وَ أَمَّا نَقْصَانُ عَقُوْلِهِنَّ ، فَشَهَادَةُ امْرَأَتَيْنِ كَشَهَادَةِ رَجُلٍ ، فَاتَّقُوا شِرَارَ النِّسَاءِ ، وَ كُونُوا مِنْ خِيَارِهِنَّ عَلَي حِذْرِ ٩٨٧٧ .

١٥- لا تطيعوا النساء في المعروف حتى لا يطمعن في المنكر ١٠٣٤٦ .

١٦- لا تكثرن الخلوه بالنساء فيملنك و تملهن و استبق من نفسك و عقلك بالإبطاء عنهن ١٠٤١٤ .

١٧- لا تحملوا النساء أثقالكم ، و استغنوا عنهن ما استطعتم ، فإنهن خوانساری فرموده : ظاهر مشورت با آنهاست و عمل کردن به رأی آنها و یا اعم از هر طلب نفعی از ایشان به ملازمت و نوکری و امثال آن .

١٤- آی گروه مردم برآستی که زنها نواقص الإیمان ، نواقص العقول ، نواقص الحظوظ می باشند اما نقصان ایمانشان از جهت نشستن آنهاست از نماز و روزه در ایام حیض خود (که تکلیف به آنها ندارند) و اما نقصان بهره های آنها از این جهت است که میراثشان نصف میراث مردانست ، و اما نقصان عقلشان از این جهت خواهد بود که شهادت دو زن مانند شهادت یک مرد است ، بنا بر این از بدهای زنان پرهیز کنید و از خوبانشان بر حذر باشید ، (زیرا با نقصان عقل هر لحظه امکان بدی در آنها انتظار می رود) .

١٥- زن ها را در کار خوب اطاعت نکنید تا در کار بد طمع نکنند .

١٦- خلوت با زنان را بسیار مکن ، پس از تو ملول و

افسرده شده و تو هم از آنها ملول گردی ، و از برای نفس و عقل خود به درنگ کردن از آنها باقی بگذار (و جان و عقلت را فدای مباشرت با آنها مکن) .

۱۷- سنگینی های خود را بار زنها مکنید (تا می توانید کارهای خود را انجام

ص ۱۴۰۹

یکثرن الامتنان ، و یکفرن الإحسان ۱۰۴۱۵ .

۱۸- المرأه شرّ کلها و شرّ منها أنه لا بدّ منها ۱۸۸۷ .

۱۹- المرأه عقرب حلوه اللّسه (اللّسه) ۱۴۲۴ .

۲۰- إنّما المرأه لعبه فمن اتّخذها فليغطها ۳۸۸۰ .

۲۱- صيانه المرأه أنعم لحالها و أدوم لجمالها ۵۸۲۰ .

۲۲- لا- تملّك المرأه ما جاوز نفسها ، فإنّ المرأه ريحانه ، و ليست بقهرمانه ۱۰۳۷۲ . دهید) تا قدرت دارید از آنان بی نیاز شوید ، زیرا که آنها (در کار) منت بسیار گذاشته و کفران احسان کنند .

۱۸- زن همه آن بد ، و بدتر از آن این که چاره ای از آن نیست .

۱۹- زن عقربی است شیرین گزش .

۲۰- همانا بس زن اسباب لهو و لعب و یا موجودی است که با آن بازی کنند ، چون چنین است هر که آن را فرا گیرد پس باید او را بپوشاند .

۲۱- نگهداری زن (از تماس با اجنبی و از رفتن به جاهائی که از نظر شرع نکوهیده است مانند عروسی ها ، بازار ، مجالس عزا ، و یا از خدمت خانه مانند طبّاحی ، و جاروب کردن و مانند آن) از برای حال او شایسته تر ، و برای جمال و زیبائیش پاینده تر است .

۲۲- (این فراز نیز از فرازهای وصیت آن

حضرت است ۳۱ نهج البلاغه به امام حسن - علیه السلام - بعد از آنکه فرموده : از مشورت با زنها بپرهیز زیرا اندیشه آنها رو بناتوانی و تصمیمشان رو بسستی است و با حجاب و پوشاندن چشمهای آنها را باز دار زیرا سخت گرفتن حجاب برای ایشان پابنده تر است و بیرون رفتن آنان بدتر نیست از این که تو کسی را که اطمینان به او نمی باشد بر آنها وارد سازی و اگر می توانی کاری کن که غیر تو را نشناسند بکن و) زن را به آنچه (مربوط به او نیست و)

ص ۱۴۱۰

نسیان الله

۱- من نسی الله أنسأه نفسه ۷۷۹۷ .

۲- النسیان ظلمه و فقد ۶۰۳ .

۳- من نسی سبحانه أنسأه الله نفسه و أعمی قلبه ۸۸۷۵ .

النصح و النصیحه

۱- النصح یثمر المحبته ۶۱۴ .

۲- النصیحه من أخلاق الكرام ۱۲۹۸ .

۳- ربما نصح غیر الناصح ۵۳۶۵ . از نفس او در گذرد مسلط مکن (مرحوم خوانساری چنین ترجمه کرده : مالک نشود زن آنچه را که ...) زیرا که زن ریحانه است (گیاه خوشبو) و قهرمان نیست (یعنی نباید متصدی اموری شود که از حد او بیرونست بلکه باید بکارهای مربوطه پردازد) . فراموشی خدا ۱- هر که خدا را فراموش کند خداوند نفس او را فراموش او کند (یعنی او را بخود واگذار که خود را هم فراموش کند هیچگاه در اصلاح نفس بر نیاید) .

۲- فراموشی (خدا) تاریکی و نیافتن (راه حق) است .

۳- هر که خدای سبحان را فراموش نماید خداوند نفسش را فراموش او گردانده ، و دلش را کور کند .

خالص بودن و نصیحت ۱- خالص بودن مثمر محبت است .

۲- خالص بودن (و یا پند دادن) از اخلاق نیکوکاران است .

۳- چه بسا نصیحت کند کسی که خالص نیست (دارای غل و غش است) .

ص ۱۴۱۱

٤- رُبَمَا غَشَّ الْمُسْتَنْصِحَ ٥٣٦٦ .

٥- طُوبَى لِمَنْ أَطَاعَ نَاصِحًا يَهْدِيهِ وَتَجَنَّبَ غَاوِيَا يَرُدِّيهِ ٥٩٤٤ .

٦- قَدْ جَهِلَ مِنْ اسْتَنْصَحَ أَعْدَائِهِ ٦٦٦٣ .

٧- قَدْ نَصَحْتُمْ فَانْتَصَحُوا وَبَصَّرْتُمْ فَأَبْصَرُوا وَارْشَدْتُمْ فَاسْتَرَشَدُوا ٦٦٨٣ .

٨- قَدْ دَلَلْتُمْ إِنْ اسْتَدَلَلْتُمْ وَوَعَّظْتُمْ إِنْ اتَّعَّظْتُمْ وَنَصَحْتُمْ إِنْ انْتَصَحْتُمْ ٦٦٨٤ .

٩- كَيْفَ

ينتفع بالنصيحه من يلتدّ بالفضيحه ٧٠٠٨ .

١٠- من تاجر ك بالنصح فقد أجزل لك الربح ٨٦٩٩ .

١١- من تاجر ك فى النصح كان شريكك فى الربح ٩٠٥٣ . ٤- چه بسا غش نماید و ناصاف باشد آنكه از او طلب نصيحت مى شود .

٥- خوشا بحال كسى كه از نصيحت كنده اى كه او را هدايت مى نماید پیروى كرده ، و از كسى كه هلاك كند او را و يا بهلاكت اندازد دورى گزیند .

٦- در حقيقت نادانست كسى كه از دشمنان خود درخواست نصيحت نماید .

٧- در حقيقت نصيحت كرده شده ايد پس نصيحت پذیر باشید و بينا شده ايد پس بينید و راهنمائی گشته ايد پس براه درست بروید .

٨- در حقيقت رهنمود شده ايد اگر راه بجوئید و پند داده شده ايد اگر پند پذیرید و نصيحت كرده شده ايد اگر قبول نصيحت كنید .

٩- چگونه به نصيحت منتفع مى گردد كسى كه از رسوائى لذت مى برد .

١٠- هر كه با تو به نصيحت سودا كند پس در حقيقت براى تو سود را بزرگ گرداند .

١١- هر كه در نصيحت و پند با تو تجارت نماید ، در سود شريك تو خواهد بود .

ص ١٤١٢

١٢- من أحسن النصيحه الإبانه عن القبيحه ٩٣٠٤ .

١٣- من أحسن الدّين النّصح ٩٣٧٨ .

١٤- من أفضل النّصح الإشاره بالصّلىح ٩٣٧٩ .

١٥- مراره النّصح أنفع من حلاوه الغشّ ٩٧٩٩ .

١٦- مناصحك مشفق عليك محسن إليك ناظر فى عواقبك مستدر ك فوارطك ففى طاعته رشادك و فى مخالفته فسادك . ٩٨٣٩ .

١٧- نصحك بين الملاء تقريع ٩٩٦٦ .

١٨- لا تردن على النصيح ولا تستغش المشير ١٠٢٧٩ .

١٩- لا تنتصح بمن فاته العقل ولا تثق بمن خانه الأصل فإن من فاته

- ۱۲- از بهترین نصیحت ظاهر کردن افعال زشت قبیح است (که به طرف عیوب او را بگوید و آن را ظاهر سازد) .
- ۱۳- از نیکوترین (دستورات) دین است نصیحت کردن و یا صاف بودن .
- ۱۴- از افزونترین صاف بودن (و یا موعظه) اشاره کردن به صلح است (میان دو نفر که با هم دشمنی کرده اند) .
- ۱۵- تلخی نصیحت از شیرینی ناصافی و غش نمودن سودمندتر است .

۱۶- نصیحت کننده تو ترسناک است بر تو (که مبادا در هلاکت و ضلالت افتی) احسان کننده بسوی تو ، ناظر در عاقبت های تو ، استدراک نماینده کوتاهی ها و از دست رفته های تو خواهد بود ، پس در پیروی او رشدت ، و در مخالفت او فساد تو می باشد .

۱۷- نصیحت کردن تو در میان جمعیت سرزنش است .

۱۸- بر نصیحت کننده رد مکن و هرگز اشاره کننده (بصلاح حال) را غش کننده طلب مفرما .

۱۹- پند کسی را نپذیر که عقل را از دست داده باشد ، و به کسی که اصل

ص ۱۴۱۳

العقل یغش من حیث ینصح و من خانه الأصل یفسد من حیث یصلح ۱۰۳۹۹ .

۲۰- لا إخالص کالنصح ۱۰۵۰۴ .

۲۱- لا واعظ أبلغ من النصح ۱۰۶۲۲ .

۲۲- لا خیر فی قوم لیسوا بناصحین و لا یحبون الناصحین ۱۰۸۸۴ .

۲۳- لا ینصح اللئیم أحدا إلا عن رغبه أو رهبه فإذا زالت الرغبه و الرهبه عاد إلى جوهه ۱۰۹۱۰ .

۲۴- یا ایها الناس اقبلوا النصیحه ممن نصحکم و تلقوها بالطاعة ممن حملها إلیکم ، و اعلموا أن الله سبحانه لم یمدح من القلوب إلا أوعاها

(و نژاد) به او خیانت کرده (و دارای اصل و نژادی نیست) اعتماد مکن ، زیرا کسی که عقل را از دست داده از جایی که نصیحت می کند غش کرده (و خیانت خواهد نمود) و کسی که اصل به او خیانت کرده (و اصیل نیست) افساد می کند ، از جایی که اصلاح می نماید (چون بد ذات است) .

۲۰- هیچ اخلاصی مانند نصیحت نیست .

۲۱- نیست واعظی رساتر از نصیحت (دوستان و آشنایان زیرا کسی که از دوستان پند نگیرد از هیچ واعظی پند نخواهد گرفت) .

۲۲- خیری نیست در قومی که نصیحت کننده (و یا خالص) نبوده و نصیحت کنندگان (و یا افراد خالص را) دوست ندارند .

۲۳- صاف و خالص نشود لئیم با کسی مگر از راه رغبت (باحسان) یا ترس ، و چون رغبت و ترس بر طرف شود به گوهر خود بر گردد (یعنی دنی و پست مرتبه است) .

۲۴- ای مردم نصیحت و پند را از هر که شما را نصیحت کند بپذیرید ، و آن را بطاعت از هر که بسوی شما آن را حمل می نماید تلقی نمائید ، و بدانید که خدای

ص ۱۴۱۴

للكمه ، و من الناس إلّا أسرعهم إلى الحقّ إجابة ، و اعلموا أنّ الجهاد الأكبر جهاد النفس ، فاشتغلوا بجهاد أنفسكم تسعدوا ، و ارفضوا القال و القيل تسلّموا ، و أكثروا ذكر الله تغنّموا ، و كونوا عباد الله إخوانا تسعدوا لديه بالتّعميم المقيم ۱۱۰۰۵ .

۲۵- لا نصح كالتّحذیر ۱۰۴۴۸ .

۲۶- من عصی نصیحه

۲۷- من أقبل على النصيح أعرض عن القبيح ۸۶۸۳ .

۲۸- من استغشّ النصيح غشيه القبيح ۸۶۸۴ .

۲۹- من أعرض عن نصيحة الناصح أحرق بمكيدة الكاشح ۸۶۹۷ . سبحان از دلها نستوده مگر نگهدارنده ترین آنها را برای حکمت ، و از مردم (نستوده) مگر شتاب کننده ترین ایشان را بسوی حق در اجابت (و قبول) و بدانید که جهاد اکبر جهاد نفس است ، پس به جهاد نفسهای خود اشتغال پیدا کنید تا نیکبخت گردید ، و قال و قيل را واگذارید (کمتر بسخن پردازید) تا سالم مانید ، و بسیار یاد خدا کنید تا نفع عمده برید ، و آی بندگان خدا برادر یکدیگر باشید تا در نزد او (خدا) به نعمت پای بر جا ، نیکبخت گردید .

۲۵- هیچ نصیحتی مانند ترسانیدن (از معاصی) نیست .

۲۶- هر که پند دهنده خود را نافرمانی کند دشمن خویش را یاری نموده است .

۲۷- هر که بر نصیحت کننده رو آورد از زشتی رو گرداند .

۲۸- هر که نصیحت کننده را صاحب غش بحساب آرد (و پندیات او را با غرض آمیخته داند) زشتی او را فرو گیرد .

۲۹- هر که از پند پند دهنده رو گرداند بمکر و حيله دشمنی که دشمنی خود را پنهان می دارد بسوزد .

ص ۱۴۱۵

۳۰- من خالف النصح هلك ۷۷۴۳ .

۳۱- قد يستفيد الظنه الناصح ۶۶۲۲ .

۳۲- قد يغشّ المستنصح ۶۶۲۳ .

۳۳- قد ينصح غير الناصح ۶۶۲۴ .

۳۴- كيف ينصح غيره من يغشّ نفسه ۶۹۹۹ .

۳۵- لربّما خان النصيح المؤمن و نصح المستخان ۷۳۹۱ .

۳۶- من نصحك فقد

أنجدك ٧٧٦٧ .

٣٧- من استنصحك فلا تغش ٧٨٢٧ .

٣٨- من نصحك أشفق عليك ٧٩٢٣ . ٣٠- هر که مخالفت نصیحت و پند نماید هلاک گردد .

٣١- گاهی نصیحت کننده (یا کسی که صاف است) بد گمانی را سود می برد (به اعتبار این که طرف خیال غرض در حق او می نماید) .

٣٢- گاهی ناصافی می کند طلب نصیحت کرده شده (یعنی کسی که از او طلب نصیحت می کنند) .

٣٣- گاهی غیر نصیحت کننده یا غیر صاف خالص می گردد .

٣٤- چگونه غیر خود را نصیحت می نماید (یا صاف است) کسی که با نفس خود ناصاف می باشد ٣٥- چه بسا چنین اتفاق افتد که نصیحت کننده امین خیانت کرده و کسی که خائن بحسان آمده خالص باشد و یا پند دهد .

٣٦- هر که تو را نصیحت کند در حقیقت تو را یاری نموده است .

٣٧- هر که از تو طلب نصیحت نماید پس با او غش مکن .

٣٨- هر که تو را نصیحت نماید بر تو ترسیده و محبت و شفقت نماید .

ص ١٤١٦

٣٩- من استغش النصيح استحسن القبيح ٨١٠٤ .

٤٠- من قبل النصيحة أمن من الفضيحة ٨٣٤٤ .

٤١- النصيحة ثمر الود ٨٤٤ .

نصره الحق

١- إن كنتم لا محاله متعصبين فتعصبوا لنصره الحق و إغاثه الملهوف ٣٧٣٨ .

٢- لو لم تتخاذلوا عن نصره الحق لم تهنوا عن توهين الباطل ٧٥٩٦ . ٣٩- هر که نصیحت کننده خود را مغرض بحساب آرد (یعنی کارهای زشت خود را نیکو قلمداد کند و پندیات ناصح را بر خلاف) و یا هر که از نصیحت کننده طبق خواهش خود نصیحت طلبد زشت

را نیکو پندارد .

۴۰- هر که قبول نصیحت کند از رسوائی ایمن خواهد گردید .

۴۱- نصیحت مثمر دوستی است .

یاری حق ۱- اگر ناچار متعصب خواهید بود ، پس در یاری حق و فریاد رسی ستمدیده بیچاره متعصب باشید .

۲- اگر از یاری کردن حق پشت نگردانیده بودید از خواری باطل ناتوان و سست نمی شدید (یعنی می توانستید باطل را سرنگون کنید ، مخفی نماند که عبارت ناقص است و بنا بر آنچه در نهج البلاغه خطبه ۱۶۵ ذکر شده است : «أَيُّهَا النَّاسُ لَوْلَمْ تَتَخَذُوا عَنِ نَصْرِ الْحَقِّ وَ لَمْ تَهْنُوا عَنِ تَوْهِينِ الْبَاطِلِ لَمْ يَطْمَعْ فِيكُمْ مِنْ لَيْسِ مِثْلِكُمْ . . . » بنا بر این معنی چنین است اگر شما از یاری حق یکدیگر را باز نمی داشتید و از پست گردانیدن باطل (معاویه) سستی نمی کردید در شما طمع نمی کرد کسی که مثل شما نیست و علیه شما قوت نمی گرفت .

ص ۱۴۱۷

۳- من نصر الحق أفلح ۷۶۹۹ .

۴- انصر الله بقلبك و لسانك و يدك فَإِنَّ اللَّهَ سَبْحَانَهُ قَدْ تَكْفَّلَ بِنَصْرِهِ مِنْ يَنْصُرُهُ ۲۳۸۲ .

۵- من نام عن نصره وليه انتبه بوطاه عدوه ۸۶۷۳ .

۶- من أحد سنان الغضب لله سبحانه قوی علی أشداء الباطل ۸۷۵۰ .

۷- لم يعدم النصر من انتصر بالصبر ۷۵۳۸ .

نصره الباطل

۱- من نصر الباطل خسر ۷۶۹۶ . ۳- کسی که یاری حق کند رستگار گردد .

۴- خدا را با دل و زبان و دست خود یاری نما ، زیرا که خداوند سبحان در حقیقت متکفل و ضامن نصرت کسی است که او را یاری کند .

۵- هر که از یاری کردن ولی خود (خدا

و رسول و امام یا کسی که در خط آنها حرکت می کند (بخوابد) و نسبت به آن بی تفاوت باشد) به لگد و پامال کردن دشمن خود بیدار خواهد گردید .

۶- هر که نیزه خشم را برای خدای سبحان تیز نماید علیه نیروهای باطل قوی خواهد گردید (در نهج البلاغه کلمات قصار ۱۶۵ چنین دارد «قوی علی قتل أشداء الباطل» یعنی بر کشتن سخت ترین باطل پیروز شود) .

۷- نصر (و غلبه) را از دست نداده کسی که بصبر و شکیبائی یاری جسته است .

یاری باطل ۱- هر که یاری باطل کند زیان بیند .

ص ۱۴۱۸

الانتصار

۱- من انتصر بأعداء الله استحقَّ الخذلان ۸۵۸۰ .

۲- من انتصر بالله عزَّ نصره ۸۷۰۷ .

من كان الله نصيره

۱- من يكن الله نصيره يغلب خصمه و يكن له حزبا ۸۸۱۸ .

الانتصاف

۱- لا ينتصف البرّ من الفاجر ۱۰۷۳۲ . یاری خواستن ۱- هر که از اعداء خدا یاری جوید مستحق خذلان و خواری گردد .

۲- هر که بخدا یاری جوید یاری او غالب باشد (یعنی خداوند یاریش کند) . خدا یار ۱- هر که خداوند یاری کننده او باشد بر دشمن خود پیروز گشته ، و برایش گروهی خواهد بود (در اینجا حضرت لطیفه ای بکار برده است که خداوند با این که فرد است او را گروه معرفی فرموده ، یعنی چنانکه لشکر و قشون سبب پیروزی هستند خدای واحد احد نیز همچون لشکر و بالاتر سبب غلبه خواهد بود آری غلبه گروه هم با خواست اوست) .

انتصاف و انتقام ۱- نیکو کار از فاسق انتقام نخواهد کشید (ممکن است از جهت برتری خود باشد و یا آنکه می داند اگر انتقام کشد او بدتر خواهد نمود) .

ص ۱۴۱۹

۲- لا ينتصف عالم من جاهل ۱۰۷۳۳ .

۳- لا ينتصف الكريم من اللئيم ۱۰۷۳۵ .

۴- لا ينتصف من سفیه قطّ إلا بالحلم عنه ۱۰۸۷۹ .

الإنصاف

۱- الإنصاف راحه ، الشّرّ وقاحه ۱۶ .

۲- الإنصاف عنوان النبیل ۲۶۴ .

۳- الإنصاف شيمه الأشراف ۵۷۰ .

۴- الإنصاف أفضل الفضائل ۸۰۵ .

۵- الإنصاف يرفع الخلاف و يوجب الائتلاف ۱۷۰۲ .

۶- الإنصاف من النفس كالعديل في الإمرة ۱۹۵۱ . ۲- عالم از جاهل انتقام نکشد (بهمان اعتبار) .

۳- كريم از لئيم انتقام نکشد (بهمان اعتبار) .

۴- از سفیه (کم حلم و یا نادان) هرگز استيفای حق نمی شود مگر به بردباری از او (بهمان اعتبار که جلوتر ذکر شد) .

انصاف ۱-

داد رسی و عدل را حتی (یا سبب راحتی) است ، و بدی نشانه کمی حیا است .

۲- انصاف و عدل نشانه (و دلیل نجابت و) هوشیاری است .

۳- عدل شیوه بزرگان است .

۴- انصاف برترین فضیلت هاست .

۵- حق دادن بطرف مخالف را برطرف ساخته ، و باعث الفت می گردد .

۶- انصاف از نفس ، مانند دادگریست در امارت و حکومت .

ص ۱۴۲۰

۷- إِنَّ أَعْظَمَ الْمَثُوبَةِ مَثُوبَةُ الْإِنصَافِ ۳۳۸۷ .

۸- الْإِنصَافُ أَفْضَلُ الشِّيمِ ۹۷۱ .

۹- الْإِنصَافُ يَسْتَدِيمُ الْمُحِبَّهَ ۱۰۷۶ .

۱۰- الْإِنصَافُ يَأْلَفُ (يُوَلِّفُ) الْقُلُوبَ ۱۱۳۰ .

۱۱- إِنَّكَ إِنْ أَنْصَفْتَ مِنْ نَفْسِكَ أَزْلَفَكَ اللَّهُ ۳۸۰۳ .

۱۲- بِالْإِنصَافِ تَدُومُ الْوَصْلَةُ ۴۱۹۰ .

۱۳- ثَلَاثَةٌ لَا يَنْتَصِفُونَ مِنْ ثَلَاثَةٍ أَبَدًا : الْعَاقِلُ مِنَ الْأَحْمَقِ ، وَ الْبَرُّ مِنَ الْفَاجِرِ ، وَ الْكَرِيمُ مِنَ اللَّئِيمِ ۴۶۷۴ .

۱۴- عَلَى الْإِنصَافِ تَرْسَخُ الْمَوْدَةُ ۶۱۹۰ .

۱۵- عَامِلٌ سَائِرُ النَّاسِ بِالْإِنصَافِ وَ عَامِلٌ الْمُؤْمِنِينَ بِالْإِيثَارِ ۶۳۴۲ . ۷- بَرَأْسِي كَهَ بَزْرَكْتَرِينِ پَادَاشِ خُوبِ ، پَادَاشِ أَنْصَافِ اسْتِ

۸- انصاف برترین خصلت هاست .

۹- انصاف دوستی را پاینده دارد .

۱۰- انصاف دلها را بهم پیوند می دهد .

۱۱- برآستی که تو اگر از جانب نفس خود انصاف دهی خداوند ترا (بجوار رحمت خود) نزدیک گرداند .

۱۲- بعدل و انصاف ، پیوند پایدار خواهد شد .

۱۳- سه دسته اند که از سه دسته دیگر داد خود هرگز نمی گیرند : عاقل از احمق ، نیکوکار از بیباک از گناه ، و کریم از لئیم .

۱۴- بر انصاف و عدل است که دوستی ثابت می ماند .

۱۵- با همه مردم با عدل و انصاف عمل نموده ، و با مؤمنین به ایثار عمل نما

(یعنی آنان را بر خود مقدم دار) .

ص ۱۴۲۱

۱۶- غایه الإنصاف أن ینصف المرء نفسه ۶۳۶۷ .

۱۷- من أنصف أنصف ۷۶۹۲ .

۱۸- من عدم إنصافه لم یصحب ۸۱۱۴ .

۱۹- من منع الإنصاف سلبه الله الإمكان ۸۳۹۴ .

۲۰- من کثر إنصافه تشاهدت النفوس بتعدیله ۸۴۰۸ .

۲۱- من تحلی بالإنصاف بلغ مراتب الإشراف ۸۷۳۴ .

۲۲- من لم ینصفک منه حیأوه لم ینصفک منه دینه ۹۰۰۴ .

۲۳- مع الإنصاف تدوم الأخوه ۹۷۳۶ . ۱۶- انتها درجه انصاف آنست که مرد نسبت به نفس خود منصف باشد (و شکی نیست در این که انصاف در نفس انصاف نسبت ب دیگران هم هست ، بلکه بالاتر ، چون وقتی نسبت بنفس انصاف را بکار می برد ، که تا حدودی حق دیگران را بهتر مراعات کند) .

۱۷- کسی که (با مردم) انصاف بکار برد (با او) انصاف شود .

۱۸- هر که انصاف نداشته باشد مصاحبت نشود (یعنی کسی رفیق او نخواهد شد چون بی انصاف است) .

۱۹- هر که عدل و انصاف نکند خداوند از او امکان را سلب و برطرف سازد .

۲۰- هر که عدل و انصافش بسیار باشد ، همه نفسها به تعدیل او گواهی دهند (همه گویند شخص عادل است) .

۲۱- هر که به انصاف زیور یابد به مرتبه های بلند نائل گردد .

۲۲- هر که شرم و حیائش سبب انصاف در حق تو نشود دینش انصاف نیاورد (یعنی حیاء در غالب اوقات سبب عدل و انصاف گردد نه دین) .

۲۳- با انصاف برادری پایداری می ماند .

ص ۱۴۲۲

٢٤- الإنصاف زين الإمره ٩٢٣.

المنصف

١- المنصف كثير

٢- أنصف الناس من أنصف من نفسه من غير حاكم عليه ٣٣٤٥ .

٣- إن من فضل الرجل أن ينصف من نفسه ، و يحسن إلى من أساء إليه ٣٤٨١ .

٤- المنصف كريم ، الظالم لئيم ٥٤ .

المنظر

١- لا خير في المنظر إلا مع حسن المخبر ١٠٨٩٦ . ٢٤- انصاف (و عدالت) زينت حكومت است .

شخص منصف ١- شخص منصف محبان و دوستان او بسیار است .

٢- با انصاف ترین مردم کسی است که بدون حاکمی بر او از نفس خود انصاف دهد ، (یعنی خود حکم بحق کند ، نیازی بگفتن دیگری نداشته باشد) .

٣- برآستی که از افزونی مرتبه مرد آنست که با مردم از نفس خود با عدالت رفتار کند ، و به کسی که نسبت به او بدی کرده احسان و نیکوئی نماید .

٤- دادگر بزرگوار ، و ستمگر پست است .

هیئت و صورت ١- خیری در منظر (هیئت و صورت که جایگاه نظر است) نیست مگر با نیکوئی مخبر (جای خبر از او که احوال او یا سخن او یا زبانش باشد) .

ص ١٤٢٣

النظم فی العمل

١- اجعل لكل إنسان من خدمك عملاً تأخذه به فإن ذلك أحرى أن لا يتواكلوا في خدمتك ٢٤٣٢ .

النعمه

١- النعمه موصوله بالشكر ، و الشكر موصول بالمزيد ، و هما مقرونان في قرن ، فلن ينقطع المزيد من الله سبحانه حتى ينقطع الشكر من الشاكر ٢٠٩١ .

٢- استصلح كل نعمه أنعمها الله عليك ، و لا تضع نعمه من نعم الله عندك ٢٤١٢ . نظم ١- برای هر فردی از خدمتکاران خود کاری را معین کن که او را به آن مؤاخذه نمائی ، زیرا چنین کاری سزاوارتر از آنست که هر یک در خدمت تو بر یکدیگر

اعتماد نکنند (یعنی وقتی کار معین گردید در آن اهتمام ورزیده انجامش دهند ، ولی وقتی خدمت خاصی نبود حواله بدیگری کرده ، و گویند : چرا من انجام دهم او چرا انجام ندهد) .

نعمت ۱- نعمت به شکر پیوسته ، و شکر زیادتی ، و هر دو در یک شاخ همراهند ، پس زیادتی از خدای پاک و منزه بریده نخواهد شد تا آنکه شکر از شکرگذار بریده شود (این روایت اشاره به آیه مبارکه لَئِنْ شَكَرْتُمْ لَأَزِيدَنَّكُمْ می باشد) .

۲- هر نعمتی را که خداوند بر تو انعام فرموده طلب صلاح کرده و آن را در مصرف خود صرف نما ، و نعمتی از نعمتهای خدا را که در نزد تست ضایع

ص ۱۴۲۴

۳- و لیر علیک أثر ما أنعم الله سبحانه به علیک ۲۴۱۳ .

۴- استتموا نعم الله علیکم بالصبر علی طاعته ، و المحافظه علی ما استحفظکم من کتابه ۲۵۲۰ .

۵- احذروا نفار التعم فما کلّ شارد بمردود ۲۶۱۷

۶- أَلَا و إِنَّ مِنَ النِّعَمِ سَعَةَ الْمَالِ ، و أَفْضَلَ مِنْ سَعَةِ الْمَالِ صِحَّةَ الْبَدَنِ ، و أَفْضَلَ مِنْ صِحَّةِ الْبَدَنِ تَقْوَى الْقَلْبِ ۲۷۷۶ .

۷- أَفْضَلُ مَا مِنْ اللَّهِ سُبْحَانَهُ بِعَلَى عِبَادِهِ : عِلْمٌ ، و عَقْلٌ ، و مَلِكٌ و عَدْلٌ ۲۲۰۵ .

۸- أَحْسَنُ النَّاسِ حَالًا فِي النِّعَمِ مَنْ اسْتَدَامَ حَاضِرَهَا بِالشُّكْرِ و ارْتَجَعَ مَكْنَ ، و يَا نِعْمَتِي از نعمتهای خدا در نزد تو ضایع نشود .

۳- باید که در تو نشانه آنچه خداوند سبحان بوسیله آن بر تو انعام کرده دیده شود (تا این که مردم نعمت های خدا را در بندگان او مشاهده کرده ، محبت های آفریدگار خویش را دریابند) .

۴- نعمت های خدا را بر خود بوسیله صبر بر طاعت او ، و محافظت بر آنچه از شما نگهداری آن را (با عمل به احکام و تعظیم و توقیر آن) نسبت به کتابش خواسته تمام گردانید .

۵- از گریختن نعمت ها (بسبب معاصی) دوری نمائید ، چون هرگزیزان برگشت نخواهد کرد .

۶- آگاه باشید ، براستی که از نعمتهاست توسعه مال ، و برتر از توسعه مال تندرستی ، و برتر از تندرستی تقوای دل است .

۷- افزونترین چیزی که خداوند سبحان بوسیله آن بر بندگانش منت نهاده : علم و عقل ، و پادشاهی ، و عدل است .

۸- بهترین مردم از نظر حال در باره نعمت ها کسی است که حاضر آن را با

ص ۱۴۲۵

فائتها بالصَّبْرِ ۳۲۸۲ .

۹- أَقَلُّ مَا يَلْزَمُكُمْ لِلَّهِ تَعَالَى أَنْ لَا تَسْتَعِينُوا بِنِعْمَةِ عَلِيِّ مَعَاصِيهِ ۳۳۳۰ .

۱۰- إِنَّ لِلَّهِ سُبْحَانَهُ عِبَادًا يَخْتَصُّهُمْ بِالنِّعَمِ لِمَنَافِعِ الْعِبَادِ ، يَقْرَأُهَا فِي أَيْدِيهِمْ مَا

بذلوها فإذا منعوها نزعها منهم وحوّلها إلی غیرهم ۳۴۶۹ .

۱۱- إِنَّ لِلَّهِ تَعَالَى فِي السَّرَّاءِ نِعْمَةَ الْإِفْضَالِ ، وَ فِي الضَّرَّاءِ نِعْمَةَ التَّطْهِيرِ ۳۵۲۹ .

۱۲- النَّعْمُ تَدْوَمُ بِالشُّكْرِ ۱۰۸۸ .

۱۳- إِنْ اسْتَطَعْتَ أَنْ لَا يَكُونَ بَيْنَكَ وَ بَيْنَ اللَّهِ ذُو نِعْمَةٍ فَافْعَلْ ۳۷۱۸ . شکر پایدار نموده ، و رفته آنها را بصبر باز گرداند (از این روایت استفاده می شود که نعمت های رفته با صبر و شکیبائی باز گردانده خواهد شد پس باید شکر و صبر نمود) .

۹- كَمَثَرِينَ شَيْءٍ كَيْفَ لِلَّهِ تَعَالَى بِرِشْمَا لَا يَزِمُ مِي شُودِ أَنْتَ كَيْ كَمَكِ نَكْبِرِيْدُ مِنْ نِعْمَتِ هَي اُو بِرِ نَافَرْمَانِيَهَي اُو (یعنی نعمت ها را صرف معاصی نکنید بلکه آنها را در طاعت خدا بکار برید) .

۱۰- بَرَأْسَتِي كَيْ بَرَى خِدَى سَبْحَانَ بِنْدِگَانِي اَسْتُ كَيْ اَنَهَا رَا بِي نِعْمَتِ هَا اَز بَرَى مَنفَعَتِ هَي بِنْدِگَانِ مَخْصُوصِ گَرْدَانِيْدِي ، اَن نِعْمَتِ هَا رَا مَادَامِي دَر دَسْتِ اَنَانِ مِي گِذَارْدُ كَيْ بَخْشِشِ كَنَنْدُ ، پَس هَر گَاهِ اَز اَنَهَا جَلُوگِيرِي نَمُودَنْدِ اَن رَا اَز اَنَهَا گَرَفْتِي ، وَ بَسُوي غَيْرِ ايشان تَحْوِيلِ مِي دِهْدُ .

۱۱- بَرَأْسَتِي كَيْ بَرَى خِدَى تَعَالَى دَر شَادِي اَسْتُ نِعْمَتِ اِحْسَانِ ، وَ دَر سَخْتِي وَ تَنگِي اَسْتُ نِعْمَتِ تَطْهِيرِ اَز گَنَاهَانِ (یعنی انسان دائم متنعّم است خیال نکند تنها در وقت سلامتی و خوشی دارای نعمت خواهد بود) .

۱۲- نِعْمَتَهَا بوسيله شکر دوام پیدا خواهد کرد .

۱۳- اِگَر چنين توانائی داری که میان تو و خدا ولیّ نعمتی نباشد پس

ص ۱۴۲۶

۱۴- اِنَّمَا يَعْرِفُ قَدْرَ النَّعْمِ بِمَقَاسِهَا ضِدَّهَا ۳۸۷۹ .

۱۵- اِذَا رَأَيْتَ اللَّهَ سَبْحَانَهُ يَتَابِعُ عَلِيْكَ النَّعْمَ مَعَ الْمَعَاصِي فَهُوَ اسْتِدْرَاجٌ لَكَ ۴۰۴۷ .

-۱۶-

إذا نزلت بك النعمة فاجعل قراها الشكر ٤٠٦٥ .

۱۷- إذا رأيت ربك يتابع عليك النعم فاحذره ٤٠٨٢ .

۱۸- بعوارض الآفات تتكدر النعم ٤٢٥٢ .

۱۹- رب منعم عليه مستدرج بالنعمی ۵۳۱۸ . بکن (معلوم است که استطاعت تحقق پیدا نکند) .

۱۴- همانا بس قدر نعمت ها بقیاس کردن یا به رنج کشیدن ضد آنها شناخته می شود (یعنی تا کسی نعمتی را از دست ندهد و بزحمت فقدان نعمت دچار نگردد قدر نعمت را نخواهد فهمید) .

۱۵- هر گاه دیدی که خدای سبحان بر تو با وجود معاصی نعمت ها را پی در پی می فرستد ، پس آن استدراج است برای تو ، (یعنی نظر لطف خود را از تو قطع کرده ، کی شود نعمتها را از تو بگیرد و تو را بسبب گناه کیفر نماید ، مبادا چنین کاری سبب غرور شود) .

۱۶- هر گاه بتو نعمتی فرود آمد مهمانی آن را شکر قرار ده (یعنی نعمت مهمان تو است پذیرائی آن شکر الهی است) .

۱۷- هر گاه پروردگار خود را چنین دیدی که بر تو نعمت ها را پی در پی می فرستد پس بترس ، چون ممکن است استدراج و نوعی عقوبت باشد .

۱۸- به ورود آفتها نعمت ها تیره می شود (یعنی باید آدمی بدنبال نعمتی برود و جد و جهد نماید که چیزی آن را تیره و مکدر نسازد که آن نعمتهای اخروی است) .

۱۹- بسا نعمت داده شده بر او که بسبب نعمتها استدراج شده است (یعنی گاهی نعمت رحمت نبوده بلکه عذابی است از جانب خدا پروردگار می خواهد او را

ص ۱۴۲۷

۲۰- زکاه النعم اصطناع

۲۱- زين النعم صله الرحم ۵۴۶۴ .

۲۲- زوال النعم بمنع حقوق الله منها و التتصير في شكرها ۵۴۷۵ .

۲۳- سبب زوال النعمه الكفران ۵۵۱۷ .

۲۴- في كل نعمه اجر ۶۵۰۸ .

۲۵- كل نعيم الدنيا ثور ۶۸۶۷ .

۲۶- كل نعمه ائيل منها المعروف فانها مأمونه السلب محصنه من الغير ۶۹۱۴ .

۲۷- كلما حسنت نعمه الجاهل ازداد قبجا فيها ۷۱۹۸ . بدینوسیله عذاب نماید «استدرج یعنی دادن نعمت و گرفتن از روی غضب» .

۲۰- زکات نعمتها احسان و نیکی را بکار بردن است .

۲۱- زینت نعمتها پیوند با خویش است .

۲۲- زائل شدن نعمتها بواسطه جلوگیری حقوق خدا (مانند زکات و خمس و مانند آن) از آنها و کوتاهی نمودن در شکر آنها می باشد .

۲۳- سبب زائل شدن نعمت کفران نعمت است .

۲۴- در هر نعمتی پاداشی است (چه از طرف خدا باشد و یا از سوی مخلوق) .

۲۵- هر نعمت دنیا هلاکت (و یا منشأ هلاکت) است .

۲۶- هر نعمتی که از آنها بدیگران احسان شود از ر بوده شدن و زوال مأمون بوده ، و از تغییرات محکم نگه داشته شده است .

۲۷- هر چه نعمت جاهل نیکو شود قباحت و زشتی او در باب آن نعمت زیاد می شود (چون شکر آن را نخواهد نمود) .

ص ۱۴۲۸

۲۸- لیر علیک اثر ما أنعم الله به علیک ۷۳۵۸ .

۲۹- لن يقدر أحد أن يستديم النعم بمثل شكرها ولا يزینها بمثل بذلها ۷۴۴۳ .

٣٠- من عدد نعمه محق كرمه ٧٩٥٨ .

٣١- من استعان بالنعمة على المعصية فهو الكفور ٨٤٥٥ .

٣٢- من كثرت نعم الله عليه كثرت حوائج

النَّاسِ إِلَيْهِ (فَإِنْ قَامَ فِيهَا بِمَا أَوْجَبَ اللَّهُ سُبْحَانَهِ عَلَيْهِ فَقَدْ عَرَّضَهَا لِلدَّوَامِ وَإِنْ مَنَعَ مَا أَوْجَبَ اللَّهُ سُبْحَانَهِ فِيهَا فَقَدْ عَرَّضَهَا لِلزَّوَالِ)
۸۷۵۲ . ۸۶۰۰ . ۲۸- باید بر تو نشان آنچه خداوند به آن بر تو انعام و احسان کرده ببیند (یعنی خداوند به تو داده هم مصرف
خود و اهل و عیالت کن و هم بدیگران احسان نما) .

۲۹- هرگز احدی توانائی ندارد که نعمت ها را بمثل شکر آن پاینده دارد و آنها را زینت نمی دهد بمثل بذل و بخشش آنها .

۳۰- هر که نعمتهای او (خدا) را بشمارد کرم او را باطل ساخته است (یعنی بکریمی او معتقد نیست) زیرا که نعمتهای خدا
قابل شماره نیست چنانکه فرموده : **وَإِنْ تَعُدُّوا نِعْمَةَ اللَّهِ لَا تُحْصُوهَا** مرحوم علامه خوانساری چنین معنی کرده : هر که نعمتهای
خود را بشمارد کرم خود را باطل ساخته است) .

۳۱- هر که بوسیله نعمت بر معصیت یاری جوید پس او بسیار کفران کننده است .

۳۲- هر که نعمت های خدا بر او فراوان شود حاجت های مردم بسوی وی بسیار گردد (پس باید در قضاء حوائج بکوشد)
پس اگر در آنها به آنچه خدای سبحان بر او واجب نموده (از شکر و پرداختن حقوق واجبه و مانند آن) قیام نماید آنها را در
معرض دوام و پایندگی در آورده است ، و اگر در آنها آنچه خدای سبحان واجب نموده است جلوگیری نماید (شکر ننموده
و حقوق را نپردازد) آنها را در معرض زوال قرار داده

ص ۱۴۲۹

۳۳- من بسط یده بالانعام

حَصَّنَ نِعْمَتَهُ مِنَ الْإِنصْرَامِ ۸۶۵۹ .

۳۴- من أوسع الله عليه نعمه (نعمه) وجب عليه أن يوسع الناس إنعاما ۹۱۱۱ .

۳۵- من النعم الصديق الصدوق ۹۲۴۷ .

۳۶- من كمال النعمه التحلى بالسخاء والتعفف ۹۳۱۶ .

۳۷- ما حصنت النعم بمثل الإنعام بها ۹۵۴۶ .

۳۸- ما حرست النعم بمثل الشكر ۹۵۴۸ .

۳۹- ما أعظم نعم الله سبحانه في الدنيا و ما أصغرها في نعم الآخرة ۹۵۹۴ . است .

۳۳- هر که دست خود را به نعمت دادن و احسان بگشاید نعمت خود را از بریده شدن (و قطع آن) نگهداری کند .

۳۴- هر که خداوند بر او نعمتی یا نعمتهای خود را وسعت دهد بر او واجب است که احسان و انعامی را بر مردم وسعت دهد .

۳۵- از نعمت هاست دوست راستگو .

۳۶- از کمال نعمت است بسخاوت و عفت زیور یافتن .

۳۷- نعمت ها به چیزی بمثل انعام به آن (و صرف آن در مصارف خودش) محکم نگه داشته نخواهد شد .

۳۸- نعمت ها بچیزی مانند شکر حفظ و حراست نخواهد گردید .

۳۹- چه چیز نعمتهای خدای سبحان را در دنیا بزرگ نموده ، و چه آنها را در قبال نعمت های آخرت کوچک ساخته است (

البته نعمتهای دنیا با همه بزرگیش با نعمتهای اخروی که از هر نقص و عیبی بری هستند قابل مقایسه نخواهد بود) .

ص ۱۴۳۰

۴۰- ما أقرب النعم من البؤس ۹۶۲۳ .

۴۱- ما أنعم الله على عبد نعمه فظلم فيها إلّا كان حقيقا أن يزيلها عنه ۹۷۱۰ .

۴۲- نعم الجهال كروضه على مزبله ۹۹۵۶ .

۴۳- نعمه لا تشكر كسيئه لا تغفر ۹۹۵۹ .

من أن تشكر إلا ما أعان الله عليه و ذنوب ابن آدم أكثر من أن تغفر إلا ما عفا الله عنه ٩٩٧٨ .

٤٥- نَسألُ اللهَ سبحانَه لَمنتَه تماما و بحبلَه اعتصاما ٩٩٧٩ .

٤٦- لا تَضع نَعَمه من نَعَم الله سبحانَه عندك و لير عليك أثر ما أنعم الله به ٤٠- چه نزدیک است نعمت بسختی و نیاز شدید (پس نباید فریب آن را خورد) .

٤١- خداوند بر بنده ای نعمتی را انعام و احسان ننموده که در آن ستم کند (یا بنفس و یا بدیگران) جز آنکه سزاوار است بر خدا که آن را از او زائل و برطرف سازد .

٤٢- نعمت های نادانها مانند باغی است بر اطراف مزبله (که میوه و خرمی دارد ، اما از تعفن و بوی بد خالی نیست) .

٤٣- نعمتی که شکر نشود مانند گناهی است که آمرزیده نمی شود .

٤٤- نعمت های خدای سبحان بیشتر از آنست که شکر شود ، مگر آنچه خداوند بر آن کمک کند ، و گناهان پسر آدم بیشتر از آنست که آمرزیده شود مگر آنچه را که خداوند از آن عفو نماید .

٤٥- از خدای سبحان تمامی منت و نعمت و چنگ زدن بریسمان او را مسئلت داریم (این نیز تتمه کلامی است از خطبه ١٨٥ نهج البلاغه که در وصف منافقین ایراد فرموده است و در آنجا چنین دارد : «و نسأله لمنتَه تماما و بحبلَه اعتصاما») .

٤٦- هیچ نعمتی را از نعمت های خدای سبحان که در نزد تست ضایع مکن

ص ١٤٣١

علیک ١٠٣٥٧ .

٤٧- لا تحاط النعم إلا بالشکر ١٠٦٠٨ .

٤٨- یا ابن آدم إذا رأیت

اللّٰهُ سُبْحَانَهُ يَتَابَعُ عَلَيْكَ نِعْمَهُ فَاحْذَرَهُ وَ حَصِّنِ النَّعْمَ بِشُكْرِهَا ۱۰۹۹۷ .

۴۹- أَقَلُّ مَا يَجِبُ لِلْمَنْعَمِ أَنْ لَا يَعْصِيَ بِنِعْمَتِهِ ۳۲۶۸ .

۵۰- إِنْ مِنَ النَّعْمَةِ تَعَدَّرَ الْمَعَاصِي ۳۳۹۵ .

التنغيص

۱- بقدر السرور التنغيص ۴۲۵۵ .

۲- لا لذّة بتنغيص ۱۴۹۸ . (و در غیر مصرف آن صرف منما) و باید بر تو اثر آنچه خداوند بسبب آن بر تو انعام نموده دیده شود .

۴۷- نعمت ها نگاه داشته نمی شوند مگر با شکر .

۴۸- آی پسر آدم هر گاه دیدی که خدای سبحان نعمت های خود را بر تو پی در پی می کند از آن حذر نما (و بترس مبادا استدراج باشد) و نعمت ها را بشکر آن نگهداری کن .

۴۹- کمترین چیزی که برای نعمت دهنده واجب است انجام گیرد آنست که با نعمت او گناه نشود و یا در مقابل نعمتش نافرمانی نشود .

۵۰- براستی که از جمله نعمت مقدور نشدن گناهان است (که آدمی نتواند گناهی کند) .

تیره کردن ۱- به اندازه شادمانی است مکدر ساختن (یعنی هر اندازه خوشی بیشتر باشد تکدر عیش بیشتر گردد) .

۲- هیچ لذتی با تیره کردن لذت نیست (بلکه لذت آنست که از تیرگی

ص ۱۴۳۲

النفره

۱- کلّ شیء ینفر من ضده ۶۸۶۵ .

۲- عزّجوا عن طریق المنافره و ضعوا تیجان المفاخره ۶۳۱۱ .

النفس و محاسبتها

۱- النفس الکریمه لا تؤثّر فیها النکبات ۱۵۵۵ .

۲- النَّفْسُ الشَّرِيفَةُ لَا تَثْقُلُ عَلَيْهَا الْمَوْنَاتُ ۱۵۵۶ .

۳- النَّفْسُ الدِّينِيَّةُ لَا تَنْفَكُ عَنِ الدَّنَائَاتِ ۱۵۵۷ .

۴- إِرْزَاءُ الرَّجُلِ عَلَى نَفْسِهِ بَرَهَانَ رِزَانِهِ عَقْلُهُ وَ عُنْوَانُ وَفُورِ فَضْلِهِ ۲۰۰۶ . وَ كِدُورَتِ جَدَا بِأَشَدِّ مَانَدٍ لِدَائِدِ إِخْرُوِي .

نفرت و جدایی ۱- هر چیزی از دشمن خود نفرت دارد (بنا بر این دانا از نادان و نادان از دانا و ... متنفر است) .

۲- از راه پراکندگی و جدائی میل کنید (و بطریق وحدت بروید) و تاجهای مفاخرت و خود فروشی را کنار بگذارید (یعنی فخر و مباهات نکنید ، خاکی و بی آرایش باشید) .

نفس و محاسبه ۱- در نفس گرامی اثر نمی کند مصیبت ها .

۲- بر نفس شریف گران نیست صرف کردن مال .

۳- نفس پست از کارهای پست مرتبه جدا نمی شود .

۴- نکوهش کردن (یا عیب نمودن) مرد بر نفس خود دلیل پا بر جا بودن عقل و نشانه بسیاری فضل اوست .

ص ۱۴۳۳

۵- النَّفْسُ طَلَقَهُ لَكِنْ أَيْدِي الْعُقُولِ تَمْسُكُ أَعْنَئَتَهَا عَنِ النَّحُوسِ ۲۰۴۸ .

۶- الرَّاضِي عَنْ نَفْسِهِ مَغْبُونٌ وَ الْوَائِقُ بِهَا مَفْتُونٌ ۱۹۰۲ .

۷- الرَّاضِي عَنْ نَفْسِهِ مَسْتَوْرٌ عَنْهُ عَيْبُهُ ، وَ لَوْ عَرَفَ فَضْلَ غَيْرِهِ كَسَاهُ (لَسَاءَهُ) مَا بِهِ مِنَ النَّقْصِ وَ الْخَسْرَانِ ۲۰۸۸ .

۸- النَّفْسُ الْأَثَارَةُ الْمَسْؤُولَةُ تَتَمَلَّقُ تَتَمَلَّقُ الْمَنَافِقَ ، وَ تَتَصَنَّعُ بِشِيمَةِ الصَّيِّدِ بِدِيقِ الْمَوَافِقِ ، حَتَّى إِذَا خَدَعَتْ وَ تَمَكَّنَتْ تَسَلَّطَتْ تَسَلَّطَ الْعَدُوُّ ، وَ تَحَكَّمَتْ تَحَكَّمِ الْعَتُوُّ ، فَأُورِدَتْ مَوَارِدَ

۹- أكرم نفسك ما أعانتك على طاعة الله ۲۳۲۲ .

۱۰- أهن نفسك ما جمحت بك إلى معاصي الله ۲۳۲۳ . ۵- نفسها رها شده است ، ولی دستهای خردها عنانهای آنها را از بدبخت شدن (و یا از ضلالتها و گمراهی ها) نگاه می دارد .

۶- راضی از نفس خود مغبون ، و اعتماد کننده بر نفس بفته افتاده است .

۷- هر که از نفس خود خوشنود باشد عیب او از او پوشیده شده است ، و اگر برتری غیر خود را تشخیص دهد به او ببوشاند آنچه در اوست از کمی و زیان (و یا دلگیر سازد او را آنچه در اوست از نقص و خسران) .

۸- نفس اماره مسؤله (فرمانده و آرایشگر) همچون چاپلوسی منافق تملق کرده است ، و بشیوه دوست موافق احسان می نماید ، تا آنکه هرگاه فریب داد ، و متمکن شد همچون تسلط دشمن مسلط گشته ، و مانند حکم کردن متکبر و از حد گذر تحکم می نماید ، پس صاحبش را در جایگاه بدی وارد می سازد .

۹- نفس خویش را تا مادامی که تو را بر طاعت و فرمانبرداری خدا یاری کند گرامی دار .

۱۰- نفس خود را مادامی که تو را بسوی معاصی خدا برد خوار دار .

ص ۱۴۳۴

۱۱- اتق الله في نفسك ، و نازع الشيطان قيادك ، و اصرف إلى الآخرة وجهك ، و اجعل لله جدك ۲۴۰۷ .

۱۲- أكرم نفسك عن كل دئيه و إن ساقتك إلى الرغائب فإنك لن تعترض عما تبدل من نفسك عوضا ۲۴۲۸ .

۱۳- اجعل من نفسك على نفسك رقيبا و اجعل لآخرتك من

۱۴- أقبِلْ عَلَي نَفْسِكَ بِالْإِدْبَارِ عَنْهَا (أَعْنَى أَنْ تَقْبَلَ عَلَي نَفْسِكَ الْفَاضِلَةَ الْمُقْتَبَسَةَ مِنْ نُورِ عَقْلِكَ الْحَائِلَةَ بَيْنَكَ وَبَيْنَ دَوَاعِي طَبْعِكَ ، وَ أَعْنَى بِالْإِدْبَارِ الْإِدْبَارَ عَنِ نَفْسِكَ الْأَمَّارَةَ بِالسُّوءِ الْمَصَافِحَةَ بِيَدِ الْعَتَوِّ) ۲۴۳۴ . ۱۱- در باره نفس خود از خدا بترس ، و زمام را از دست شیطان درکش ، و روی خود را بسوی آخرت بگردان ، و کوشش خود را برای خدا قرار ده .

۱۲- نفس خود را از هر صفت پست گرامی دار گر چه تو را بسوی عطاهاى بسیار کشد ، برای این که تو از آنچه از نفس خود بذل نمائی عوضی را نخواهی یافت (آرى وقتى انسان بسبب صفت پستی بی آبرو شد و خوار و ذلیل گردید چه کارى عوض آبرو و عزت از دست رفته قرار خواهد گرفت) .

۱۳- از نفس خویش بر نفس خود نگهبانی قرار ده ، و برای آخرت از دنیای خود بهره و نصیبی مقرر نما .

۱۴- بر نفس خود به پشت گردانیدن از آن اقبال کن ، قصد من چنین است که بر نفس فاضله روشنی گیرنده از نور عقل ، حائل میان تو و خواهشهای طبعت رو آوری ، و قصدم از پشت گردانیدن ، پشت گردانیدن از نفس امّاره بسیار فرمانفرمای به بدی ، و دست دهنده بدست تکبر و تجاوزگر از حدّ است (بنا بر این انسان باید نسبت به نفس اول رو آور ، و نسبت بنفس دوم رو گردان باشد ، و چنین کارى خواسته آن بزرگوار و سایر پیشوایان و رهبران بزرگ الهی خواهد بود)

۱۵- اَمْنَعِ نَفْسَكَ مِنَ الشَّهَوَاتِ تَسْلِمَ مِنَ الْآفَاتِ ۲۴۴۰ .

۱۶- اَنْصَفْ مِنْ نَفْسِكَ قَبْلَ اَنْ يَنْتَصِفَ مِنْكَ ، فَاِنَّ ذَلِكَ اَجَلٌ لِقَدْرِكَ ، وَ اَجْدَرُ بِرِضَا رَبِّكَ ۲۴۵۶ .

۱۷- اَمْلِكُوا اَنْفُسَكُمْ بِدَوَامِ جِهَادِهَا ۲۴۸۹ .

۱۸- اشْغَلُوا اَنْفُسَكُمْ بِالطَّاعَةِ ، وَ اَلْسَتَكُمْ بِالذِّكْرِ ، وَ قُلُوبَكُمْ بِالرِّضَا فَيَمَّا اَحْبَبْتُمْ وَ كَرِهْتُمْ ۲۴۹۸ .

۱۹- اَقْمِعُوا هَذِهِ النَّفُوسَ ، فَاِنَّهَا طَلَعَتْ اِنْ تَطِيعُوهَا تَزْغُ بِكُمْ اِلَى شَرِّ غَايَةٍ ۲۵۵۹ .

۲۰- الْمَعْرِفَةُ بِالنَّفْسِ اَنْفَعُ الْمَعْرِفَتَيْنِ ۱۶۷۵ .

۲۱- اِيَّاكَ اَنْ تَرْضَى عَنْ نَفْسِكَ فَيَكْثُرَ السَّخَاظُ عَلَيْكَ ۲۶۴۲ . ۱۵- نَفْسُ خُودِ رَا اَزْ شَهَوَاتِ بَازْ دَارِ ، تَا اَزْ اَفْتَهَا سَالِمَ مَانِي .

۱۶- پيش از اين كه از تو داد بستانند از نفس خود داد بستان (يعنى اگر نزد تو از ديگرى حقى است پرداز پيش از آنكه در دنيا و يا در آخرت از تو حكومت حق بستاند) كه چنين كارى براى قدر و مقام تو بزرگتر ، و به خشنودى پروردگارت سزاوارتر است .

۱۷- نفسهاى خود را با پيكار هميشگى آن مالك شويد ، پيوسته با آن در جنگ باشيد .

۱۸- نفسهاى خود را بفرمانبردارى ، و زبانهايتان را بذكر ، و دلهايتان را بخشنودى در آنچه دوست داشته و ناخوش داريد مشغول سازيد .

۱۹- اين نفسها را بكويد ، زيرا كه آنها نگاهبانند ، اگر آنها را پيروي نمايد شما را به بدترين عاقبتى (از جاى خود بجانب هوا و هوس خود) بر مى كنند .

۲۰- شناسائى نسبت بنفس سودمندترين دو معرفت است .

۲۱- بر تو باد بدورى از اين كه از نفس خود راضى گردى ، براى اين كه بر تو خشناك

بسیار گردد .

ص ۱۴۳۶

۲۲- إِيَّاكَ وَالثَّقَةَ بِنَفْسِكَ فَإِنَّ ذَلِكَ مِنْ أَكْبَرِ مَصَائِدِ الشَّيْطَانِ ۶۶۷۸ .

۲۳- أَلَا إِنَّهُ لَيْسَ لِأَنْفُسِكُمْ ثَمَنٌ إِلَّا الْجَنَّةُ ، فَلَا تَتَّبِعُوا إِلَّا بِهَا ۲۷۶۴ .

۲۴- أَكْبَرُ الْبَلَاءِ فَقْرُ النَّفْسِ ۲۹۶۵ .

۲۵- أَزْرَى بِنَفْسِهِ مِنْ مَلَكَتِهِ الشَّهْوَةُ ، وَاسْتَعْبَدَتْهُ الْمَطَامِعُ ۳۱۷۶ .

۲۶- أَقْوَى النَّاسِ أَعْظَمُهُمْ سُلْطَانًا عَلَى نَفْسِهِ ۳۱۸۷ .

۲۷- أَعْجَزُ النَّاسِ مَنْ عَجَزَ عَنْ إِصْلَاحِ نَفْسِهِ ۳۱۸۹ .

۲۸- أَعْظَمُ النَّاسِ سُلْطَانًا عَلَى نَفْسِهِ مَنْ قَمَعَ غَضَبَهُ وَآمَاتَ شَهْوَتَهُ ۳۲۵۹ .

۲۹- إِنَّ النَّفْسَ إِذَا تَنَاسَبَتْ ائْتَلَفَتْ ۳۳۹۳ . ۲۲- بَرُّ تَوْبَادٍ بَدْوَرِيٍّ مِنْ ائْتِمَادِ بِنَفْسِ خُودِ ، زِيْرَا كِهْ چِنِيْن كَارِي اَز بَزْرگَتَرِيْن دَامِهَائِي شَيْطَانِ اسْت .

۲۳- آگَاه باش ، كِه بَرای نَفْسِ هَائِي شَمَا بَهَائِي جَز بَهْشْتِ نِيَسْت ، پَس آنِهَا رَا نَفْرُوشِيْد مَگَر بَه آن .

۲۴- بَزْرگَتَرِيْن بَلَاءِ تَهِيْدَسْتِي نَفْسِ اسْت (اَز اَعْمَالِ صَالِحِه وَ ذَخَائِرِ اِخْرُويَّه) .

۲۵- نَفْسِ خُوِيْشِ رَا عِيْنَاكِ نَمُودِه كَسِي كِه خَوَاشِشِ او رَا مَالِكِ گَرْدِيْدِه ، وَ طَمْعِهَا او رَا بِنْدِه سَاخْتِه اسْت .

۲۶- قُوِيْتَرِيْن مَرْدَمِ بَزْرگَتَرِيْنِ آنِهَاسْتِ اَز نَظَرِ تَسَلُّطِ بَرِ نَفْسِ خُوِيْشِ .

۲۷- نَاتُوَانِ تَرِيْنِ مَرْدَمِ كَسِي اسْت كِه اَز اِصْلَاحِ نَفْسِ خُودِ عَاجِزِ گَرْدَد . (يَعْنِي بَايْدِ كُوشِيْدِ نَفْسِ اِصْلَاحِ شُودِ وَ گَرْنِه عَجْزِ وَ نَاتُوَانِي اَدْمِي ثَابِتِ خَوَاشِشِ شُد) .

۲۸- بَزْرگَتَرِيْنِ مَرْدَمِ اَز نَظَرِ تَسَلُّطِ بَرِ نَفْسِ خُودِ ، كَسِي اسْت كِه خُشْمِ خُودِ رَا كُوْبِيْدِه ، وَ خَوَاشِشِ خُوِيْشْتَنِ رَا بَمِيْرَانْد .

۲۹- بَرَاَسْتِي كِه نَفْسِهَا هَر گَاهِ مَتَنَاسِبِ دَرِ آيِنْدِ (دَرِ خُوْبِي يَا بَدِي) الْفِتْ گِيْرِنْد .

ص ۱۴۳۷

۳۰- إِنَّ لِأَنْفُسِكُمْ أَثْمَانًا ، فَلَا تَتَّبِعُوا إِلَّا بِالْجَنَّةِ ۳۴۷۳ .

بغير الجَنَّة ، فقد عظمت عليه المحنة ۳۴۷۴ .

۳۲- إِنَّ هَذِهِ النَّفْسُ لَأَمَّارَةٌ بِالسُّوءِ ، إِنْ تَطِيعُوهَا تَنَزَّعَ بِكُمْ إِلَى شَرِّ غَايَةٍ ۳۴۸۵ .

۳۳- إِنَّ طَاعَةَ النَّفْسِ وَتَابِعَهُ أَهْوِيَّتُهَا أَسَّ كُلِّ مَحْنَةٍ وَرَأْسَ كُلِّ غَوَايَةٍ ۳۴۸۶ .

۳۴- إِنَّ النَّفْسَ أَعْبَدَ شَيْءٍ مَنزَعًا ، وَإِنَّهَا لَا تَزَالُ تَنَزَّعُ إِلَى مَعْصِيَةِ فِي هَوَى ۳۴۸۷ .

۳۵- إِنَّ هَذِهِ النَّفْسَ لَأَمَّارَةٌ بِالسُّوءِ فَمَنْ أَهْمَلَهَا جَمَحَتْ بِهِ إِلَى الْمَأْثَمِ ۳۴۸۹ . ۳۰- بَرَأْسَتِي كَمَا بَرَأْسَتِي فِي نَفْسِي... بِهَا وَثَمَنُهَا هَائِي
است ، پس آنها را نفروشید مگر به بهشت .

۳۱- بَرَأْسَتِي كَمَا بَرَأْسَتِي فِي نَفْسِي كَمَا بَرَأْسَتِي فِي نَفْسِي كَمَا بَرَأْسَتِي فِي نَفْسِي كَمَا بَرَأْسَتِي فِي نَفْسِي كَمَا بَرَأْسَتِي فِي نَفْسِي
که گرفتار جهنم گردید دارای چه رنجی خواهد بود .

۳۲- بَرَأْسَتِي كَمَا بَرَأْسَتِي فِي نَفْسِي كَمَا بَرَأْسَتِي فِي نَفْسِي كَمَا بَرَأْسَتِي فِي نَفْسِي كَمَا بَرَأْسَتِي فِي نَفْسِي
بد می کشانند .

۳۳- بَرَأْسَتِي كَمَا بَرَأْسَتِي فِي نَفْسِي كَمَا بَرَأْسَتِي فِي نَفْسِي كَمَا بَرَأْسَتِي فِي نَفْسِي كَمَا بَرَأْسَتِي فِي نَفْسِي
براستی که فرمان برداری نفس و پیروی از خواهشهای آن اصل بنای هر محنت و رنج ، و رأس هر گمراهی است .

۳۴- بَرَأْسَتِي كَمَا بَرَأْسَتِي فِي نَفْسِي كَمَا بَرَأْسَتِي فِي نَفْسِي كَمَا بَرَأْسَتِي فِي نَفْسِي كَمَا بَرَأْسَتِي فِي نَفْسِي
انسان را بسوی معصیت مشتاق نموده (یا بسوی نافرمانی در خواهشی می کند) .

۳۵- بَرَأْسَتِي كَمَا بَرَأْسَتِي فِي نَفْسِي كَمَا بَرَأْسَتِي فِي نَفْسِي كَمَا بَرَأْسَتِي فِي نَفْسِي كَمَا بَرَأْسَتِي فِي نَفْسِي
براستی که این نفس هر آینه فرمان دهنده به بدی است ، پس هر که آن را

ص ۱۴۳۸

۳۶- إِنَّ نَفْسَكَ لَخَدُوعٌ ، إِنْ تَتَّقِ بِهَا يَقْتَدِكَ الشَّيْطَانُ إِلَى ارْتِكَابِ الْمُحَارِمِ ۳۴۹۰ .

۳۷- إِنَّ النَّفْسَ لَأَمَّارَةٌ بِالسُّوءِ وَالفَحْشَاءِ ، فَمَنْ أَيْتَمَّنَهَا خَانَتْهُ ، وَ مِنْ اسْتِنَامِ إِلَيْهَا

أهلكته ، و من رضى عنها أوردته شرّ الموارد ۳۴۹۱ .

۳۸- إِنَّ الْمُؤْمِنَ لَا يَمْسَى وَلَا يَصْبِحُ إِلَّا وَنَفْسُهُ ظَنُونٌ عِنْدَهُ ، فَلَا يَزَالُ زَارِيًا عَلَيْهَا ، وَ مُسْتَرِيدًا لَهَا ۳۴۹۳ .

۳۹- إِنَّ النَّفْسَ لَجَوْهْرَةَ ثَمِينَةٍ مِنْ صَانِئِهَا رَفَعَهَا وَ مِنْ ابْتَدَلَهَا وَضَعَهَا ۳۴۹۴ .

۴۰- إِنَّ النَّفْسَ الَّتِي تَطْلُبُ الرِّغَائِبَ الْفَانِيَةَ لِتَهْلِكَ فِي طَلِبِهَا ، وَ تَشْقَى فِي مَنَقَلِبِهَا ۳۵۲۷ . وَ أَكْذَارُ (وَ بَا أَنْ يَبْكَارَ نَمَائِدُ) بِرِأُو غَلْبَةٍ كَرْدَةٍ ، وَ أُو رَا بِسُوِي گَنَاهَانِ خَوَاهِدُ بِرِدُ .

۳۶- براستی که نفس فریب دهنده است ، اگر به آن اعتماد کردی تو را شیطان بسوی ارتکاب حرامها می کشاند .

۳۷- براستی که نفس هرآینه فرماننده به بدی و افعال زشت است ، پس هر که آن را امین دانست به او خیانت نماید ، و کسی که از جانب آن آرامی طلبد نابودش سازد ، و هر که از آن خوشنود باشد او را به بدترین جایگاه فرود آمدن فرود آورد .

۳۸- براستی که مؤمن روزگار را بشب نرسانیده و شبانگاه را صبح نکرده مگر آنکه نفسش نزد او مَتَّهَمُ (یا ضعیف و کم شرم) باشد ، و پیوسته آن را عیب کننده بوده ، و زیادتى و افزونى مرتبه را برای آن طلب کند .

۳۹- براستی که نفس گوهر گرانبھائی است هر که آن را نگهداری کند (و آن را به تحصیل فضائل تربیت نماید) آن را بلند گردانده ، و کسی که به ابتدال کشاند آن را پست گرداند آن را .

۴۰- براستی نفسی که عطاهاى فانی شونده را (رغائب دنیویہ) دنبال می نماید

۴۱- إِنَّ النَّفْسَ الَّتِي تَجْهَدُ فِي اقْتِنَاءِ الرِّغَائِبِ الْبَاقِيَةِ لِتُدْرِكَ طَلِبَهَا ، وَ تَسْعَدُ فِي مَنَقَلِبِهَا ۳۵۲۸ .

۴۲- إِنَّ النَّفْسَ حَمِضَهُ ، وَ الْأُذُنَ مَجَاجَهُ ، فَلَا تَجِبْ فَهْمَكَ بِالْإِلْحَاحِ عَلَى قَلْبِكَ ، فَإِنَّ لِكُلِّ عَضْوٍ مِنَ الْبَدَنِ اسْتِرَاحَةَ ۳۶۰۳ .

۴۳- إِنَّ نَفْسَكَ مَطِيَّتَكَ ، إِنْ أَجْهَدْتَهَا قَتَلْتَهَا ، وَ إِنْ رَفَقْتَ بِهَا أَبْقَيْتَهَا ۳۶۴۳ .

۴۴- إِنَّكَ إِنْ أَخْلَلْتَهَا بِشَيْءٍ مِنْ هَذَا التَّقْسِيمِ فَلَا تَقُومُ نَوَافِلُ تَكْتَسِبُهَا هَرِ آيِنَه دَر طَلَبِ آن بَه هَلَاكَتِ مِي رَسَدَ ، وَ دَر بَازِ گَشْتَشِ بَدْبِخْتِ مِي گَرَدَدَ (دَر آخِرْتِ) .

۴۱- بَرَاستِي نَفْسِي كِه دَر بَدَسْتِ آوَرْدَنِ عَطَاهايِ بَسِيَارِ بَاقِيَه (رِغَائِبِ اخْرُوي) مِي كُوشَد ، هَرِ آيِنَه مَطْلَبِ خُودِ رَا يَافْتَه ، وَ دَر بَازِ گَشْتِ خُودِ نِيكَبِخْتِ خُواهِدِ گَرْدِيدِ .

۴۲- بَرَاستِي كِه نَفْسِ چَرَنَدَه اسْتِ (چنانكِه شَتَرِ خُواهِشِ خُورْدَنِ گِيَاههايِ شُورِ وَ تَلَخِ رَا دَارَدِ نَفْسِ مَشْتِاقِ چَرِيدَنِ وَ اسْتِغْغَالِ بَخُواهِشهايِ خُودِ اسْتِ) وَ گُوشِ بَرِ گَرْدَانَدَه بُوَدَه (وَ حَفْظِ وَ نِگَهْدَارِي نَمِي كِنَدِ بَعْدِ از مَكْدَرِ وَ مَلُولِ شَدَنِ نَفْسِ) پَسِ فِهْمِ خُودِ رَا بوسِيلَه الْحَاحِ وَ اَصْرَارِ بَرِ قَلْبَتِ قَطْعِ مَكْنِ وَ يَا اِجَابَتِ مَنْمَا ، زِيْرَا كِه بَرَايِ هَرِ عَضْوِي از بَدَنِ اسْتِرَاحَتِي اسْتِ (خِلاصَه مَعْنِي اِيْنِ مِي شُودِ كِه نَفْسِ رَا نَبَايَدِ خِيْلِي دَر تَفَكْرِ وَ تَعْلَمِ زَحْمَتِ دَادِ ، زِيْرَا كِه مَلُولِ وَ خَسْتَه مِي شُودِ ، دَر نَتِيْجَه گُوشِ نَمِي پَذِيرَدِ وَ پَسِ مِي دَهْدِ بِنَا بَرِ اِيْنِ تا نَفْسِ اِقْبَالِ دَارَدِ ، وَ كَامِ با اسْتِرَاحَتِ دَلِ وَ اَعْضَاءِ مَنَافَاتِ نَدَارَدِ ، بَايَدِ از آن كَارِ كَشِيدِ ، وَ گَر نَه دَر صُورَتِ سَلْبِ اسْتِرَاحَتِ آدَمِي بَلِيدِ خُواهِدِ شَدِ وَ دَرَسِ وَ

مطالعه و زحمت نتیجه عکس خواهد داشت) .

۴۳- برآستی که نفس شتر سواری تست ، اگر آن را زائد بر طاقتش بار کنی می کشی آن را ، و اگر با آن مدارا نمائی باقی داری آن را (پس باید به اندازه از آن کار کشید که ملول و مکدر نشود) .

۴۴- برآستی اگر تو بچیزی از این تقسیم اخلال کنی ، پس نوافلی که آن را

ص ۱۴۴۰

بفرائض تضييعها ۳۶۴۴ .

۴۵- الاشتغال بتهديب النفس أصلح ۱۳۱۹ .

۴۶- الثقة بالنفس من أوثق فرص الشيطان ۱۴۶۶ .

۴۷- استدراك فساد النفس من أنفع التحقيق ۱۴۸۰ .

۴۸- اشتغالك بمعائب نفسك يكفيك العار ۱۴۸۳ .

۴۹- إن لم تردع نفسك عن كثير مما تحبّ مخافه مكروهه سمت بك الأهواء إلى كثير من الضرر ۳۷۲۲ .

۵۰- إنك إن ملكت نفسك قيادك ، أفسدت معادك ، و آوردتک بلاء لا کسب می نمائی با واجباتی که آن را ضایع می سازی برابری نمی نماید (یعنی زائد بر طاقتمستحبات عمل کردن سبب تضييع واجبات گشته ، و شکی نیست در این که نوافل انجام شده با واجبات از دست رفته مساوی نخواهد بود) .

۴۵- به تهذيب و پاکیزه کردن نفس مشغول شدن ، و آن را از صفات بد و افعال ناپسند پاک ساختن اصلح است .

۴۶- بر نفس اعتماد نمودن (و معتقد بودن که موفقیت از جانب اوست و یا اهل اشتباه نیست و راه صحیح می رود) از محکمترین فرصت های شیطان است .

۴۷- تلافی و تدارک فساد نفس (و آن را بصلاح آوردن) از سودمندترین تحقیق است .

۴۸- پرداختن به عیبهای نفس خود تو را از عار

(شرم از گفتن بدی دیگران و یا از بدی کردن و تدارک نمودن و یا گفتن عیب مردم) کفایت می کند .

۴۹- اگر نفس خود را از بسیاری از آنچه دوست داری باز نداری از ترس ناشایستگی آن آرزوها و خواهشها تو را بسوی بسیاری از زیان بلند کند و تو را به ضررهای فراوان مبتلا خواهد نمود .

۵۰- برآستی که تو اگر نفس خود را مالک بر عنان خود گردانی (بگونه ای که

ص ۱۴۴۱

ینتهی ، و شقاء لا ینقضی ۳۷۹۱ .

۵۱- إِنْكُمْ إِنْ أَطَعْتُمْ أَنْفُسَكُمْ نَزَعْتُمْ بِكُمْ إِلَى شَرِّ غَايَةٍ ۳۸۵۰ .

۵۲- إِنْما أَنْتَ كَالطَّاعِنِ نَفْسَهُ لِيَقْتُلَ رَدْفَهُ ۳۸۶۷ .

۵۳- إِذَا أَخَذْتَ نَفْسَكَ بِطَاعَةِ اللَّهِ أَكْرَمْتَهَا ، وَإِنْ ابْتَدَلْتَهَا (بَدَلْتَهَا) فِي مَعْصِيَةِ أَهْنَتَهَا ۴۰۸۵ .

۵۴- إِذَا صَعِبَتْ عَلَيْكَ نَفْسُكَ فَاصْعَبْ لَهَا تَذَلُّ لَكَ وَخَادِعِ نَفْسَكَ عَنْ نَفْسِكَ تَنْقُدْ لَكَ ۴۱۰۷ .

۵۵- إِذَا رَغِبْتَ فِي صَلَاحِ نَفْسِكَ فَعَلِيكَ بِالِاِقْتِصَادِ ، وَ الْقِنُوعِ ، وَ التَّقَلُّلِ ۴۱۷۲ . بهر طرف که خواهد تو را بکشاند (معاد خود را تباه ساختی ، و تو را ببلائی که نهایت ندارد ، و به بدبختی که منقضی نشود وارد خواهد ساخت .

۵۱- برآستی اگر شما نفسهای خود را فرمان برید شما را به بدترین عاقبت از جا کنده و حرکت دهد .

۵۲- جز این نیست ، تو مانند کسی هستی که نفس خود را برای این که همردیف خویش را بکشد ضربت زند .

۵۳- هر گاه نفست را در طاعت خدا بکار گرفتی ، آن را گرامی داشتی ، و اگر در نافرمانی او آن را کار فرمائی ، خوارش ساختی .

-۵۴

هرگاه نفست بر تو سرکشی کند پس تو هم در مقابل آن سرکشی نما (و خود را سخت نشان ده) رام تو خواهد گردید ، و با نفس خویش از نفس خود خدعه و مکر کن ، تا تو را اطاعت نماید .

۵۵- هر گاه در صلاح حال نفس خود رغبت نموده و مایل باشی ، پس بر تست به میانه روی ، و راضی بودن به قسمت ، و کم نمودن مؤنه .

ص ۱۴۴۲

۵۶- بالمجاهده صلاح النفس ۴۳۱۹ .

۵۷- تولوا من أنفسكم تأديبها و اعدلوا بها عن ضراره عاداتها ۴۵۲۲ .

۵۸- تقاض نفسك بما يجب عليها تأمن تقاضى غيرك لك ، و استقص عليها تغن عن استقصاء غيرك ۴۵۲۶ .

۵۹- و قال فى حق من ذمه : تغلبه نفسه على ما يظن ، و لا يغلبها على ما يستيقن ، قد جعل هواه أميره ، و أطاعه فى سائر أمورهِ ۴۵۵۰ .

۶۰- جزب نفسك فى طاعه الله بالصبر على أداء الفرائض و الدؤب فى إقامة النوافل و الوظائف ۴۷۳۱ . ۵۶- در جهاد کردن (با نفس و همچنین با دشمن) صلاح حال نفس است (زیرا با جهاد آدمی فرمانبردار خدا شود و چون مطیع و منقاد الهی گردید نفس بصلاح آید) .

۵۷- تأديب نفسهای خود را بر گردن گیرید ، و متولّی شوید ، و آنها را از حرص عاداتهایشان بر گردانید ، (و بعادتهای خوب عادت دهید) .

۵۸- از نفس خود آنچه بر آن واجب است طلب نما (یعنی از آن بازخواست کن و بحساب آن برس) تا آنکه از طلب دیگری (در

قیامت) ایمن گردی، و بر آن استقصاء نما و تقاضا را بنهایت برسان تا آنکه از استقصاء غیر خود بی نیاز گردی (یعنی قبل از آنکه بحسابت رسند کاملاً بحساب نفس خویش برس و گرنه از روز حساب ایمن نخواهی ماند).

۵۹- (آن بزرگوار در حق کسی که او را نکوهش کرده فرموده:) نفس او بر آنچه گمان می کند بر او غلبه کرده، و بر نفسش بر آنچه یقین می داند (مانند اطاعت خدا و رسول) غلبه نمی نماید، در حقیقت خواهش خود را امیر و فرمانده خویش قرار داده، و آن را در همه امور و یا در باقی کارهایش پیروی کرده است.

۶۰- نفس خود را در طاعت خدا با صبر بر انجام فرائض و رنج کشیدن در بیا

ص ۱۴۴۳

۶۱- حاسبوا أنفسکم تأمنوا من الله الزَّهْبِ ، و تدرکوا عنده الرِّغْبِ ۴۸۹۴ .

۶۲- حاسب نفسک لنفسک فإنَّ غیرها من الأنفس لها حسیب غیرک ۴۹۲۶ .

۶۳- حاسبوا أنفسکم قبل أن تحاسبوا و ازنوها قبل أن توازنوا ۴۹۳۳ .

۶۴- حاسبوا أنفسکم بأعمالها ، و طالبوها بأداء المفروض علیها ، و الأخذ من فنائها لبقائها ، و تزودوا و تأهبوا قبل أن تبعثوا ۴۹۳۴ .

۶۵- حلوا أنفسکم بالعفاف ، و تجنبوا التَّبذیر و الإسراف ۴۹۴۶ .

۶۶- خیر النفوس أزکاهها ۴۹۸۰ . داشتن نوافل و وظیفه ها و سنت های مقررّی تجربه و آزمایش نما .

۶۱- حساب نفس های خود کشید، تا از ترس خدا ایمن باشید، و آنچه را که رغبت دارید (مانند بهشت و نعمتها) نزد او بدست آورید .

۶۲- نفس خود را برای نفس

خود محاسبه نما (و بدیگران نپرداز) زیرا غیر آن از نفس ها برایشان حسابگری غیر تو هست (یعنی نیازی به تفحص و محاسبه تو نسبت به آنها نمی باشد) .

۶۳- نفسهای خویش را پیش از آنکه محاسبه شوید محاسبه کنید ، و قبل از آنکه سنجیده شوید آنها را بسنجید .

۶۴- نفسهای خود را بعملهای آنها محاسبه نمائید ، و آنها را به انجام دادن آنچه بر آنها واجب گردیده مطالبه کنید ، و از سرای فانی آنها برای سرای باقی آنها برگیرید ، و قبل از آنکه بر انگیخته شوید توشه بر گرفته و آماده شوید .

۶۵- نفسهای خود را بیارسائی زینت داده ، و از تذبذیر و اسراف دوری گزینید .

۶۶- بهترین نفسها پاکیزه ترین آنهاست ، (از گناهان و اخلاق بد) .

ص ۱۴۴۴

۶۷- خذ من نفسک لنفسک ، و تزود من یومک لغدک ، و اغتتم غفو (عفو) الزمان ، و انتهز فرصه الإمکان ۵۰۴۶ .

۶۸- خادع نفسک عن العباده ، و ارفق بها (و لا تقهرها) ، و خذ عفوها ، و نشاطها ، إلا ما کان مکتوبا من الفریضه ، فإنه لا بدّ من أدائها ۵۰۶۴ .

۶۹- خذوا من أجسادکم تجودوا بها علی أنفسکم و اسعوا فی فکاک رقابکم قبل أن تغلق رهائنها ۵۰۶۵ . ۶۷- (عملهای خیر را) از نفس خود برای نفس خود (و از برای آخرت خویش) فرا گیر ، و از امروز خود برای فردایت توشه برگیر ، و خواب و یا چرت و پینکی زمان را (که گویا روزگار خوابیده و چرت می زند

و از تو غافل شده و گرنه تو را می ربود و حیات و سلامت و موفقیت را از تو می گرفت) و یا در گذشتن و عفو زمان را (که فعلا تو را بخشیده و بر تو تنگ نگرفته) غنیمت دان ، و فرصت کار خیر را از دست مده و از آن استفاده کن .

۶۸- نفس خویش را نسبت بنوافل و عبادت فریب ده (یعنی کاری کن که بعبادت مایل گردد) و با آن نرمی کن و آن را مجبور مساز و زیادتی و یا گذشت و نشاط آن را فرا گیر و منتظر باش (در هنگام کسالت و خستگی آن را بعبادت مشغول مساز) مگر آنچه را که از واجب نوشته شده که از گذاردن آن چاره ای نیست (مانند نماز حتی در وقت کسالت باید آنها را انجام داد) .

۶۹- از بدنهای خود گرفته ، به آنها بر نفس های خود بخشش نمائید ، (یعنی پیکرها را با ریاضت اطاعت و عبادت لاغر سازید و بدین وسیله روح را تقویت و نیرومند کنید) و در آزاد کردن گردنهای خود بشتابید قبل از آنکه گروههای آنها مستحق شود (یعنی پیش از آنکه گروهها را کسی ببرد که گردنها در نزد او گرو است ، مراد این است که خداوند از ما عمل خواسته ، اگر عمل کردیم آنچه ما گرو گذاشتیم خود مالک شویم ، و گرنه خدا مالک آن شود اگر بخواهد عذاب کند می تواند و حجت

ص ۱۴۴۵

۷۰- خالف نفسک تستقم و خالط العلماء تعلم ۵۰۹۰ .

۷۱- خدمه النفس صیانتها عن اللذات

، و المقتنیات ، و ریاضتها بالعلوم و الحکم ، و اجتهادها (إجهادها) بالعبادات و الطاعات ، و فی ذلك نجاه النفس ۵۰۹۸ .

۷۲- دواء النفس الصوم عن الهوى و الحمیه عن لذات الدنيا ۵۱۵۳ .

۷۳- ذروه الغایات لا ینالها إلا ذوو التهذیب و المجاهدات ۵۱۹۰ .

۷۴- ذل فی نفسک و عز فی دینک و صن آخرتک و ابذل دنیاک ۵۱۹۲ .

۷۵- ذللوا أنفسکم بترك العادات ، و قودوها إلى فعل الطاعات ، و حملوها أعباء المغارم ، و حلّوها بفعل المکارم ، و صونوها عن دنس را تمام نموده است .

۷۰- با نفس خود مخالفت نما تا مستقیم شوی ، و با علماء آمیزش کن تا دانا گردی .

۷۱- به نفس خدمت نمودن نگهداشتن آنست از لذتها ، و اندوخته شده ها ، و ریاضت آن بعلوم و حکمت ها ، و در نهایت جدیت واداشتن آنست بعبادتها و طاعتها ، و در این عمل است نجات و رستگاری نفس .

۷۲- دواى نفس باز ایستادن از خواهش ، و پرهیز از لذتهای دنیاست .

۷۳- به بلندیهای غایات و پایان امور نخواهد رسید مگر صاحبان تهذیب نفوس و مجاهدت ها (یعنی کسانی به قلّه های مقصود رسند که نفس را مهذب ساخته و با آن جهاد کنند) .

۷۴- خوار باش در نفس خود (یعنی در مقابل خدا نفس خود را ذلیل ساز و عزیز باش در دینت ، و آخرت خویش را نگه دار ، و دنیایت را ببخشای) یعنی به آن اهمیت مده در آخرت جدی باش .

۷۵- نفسهای خود را بترك عادات رام کنید ، و آنها را

بفعل طاعات

ص ۱۴۴۶

المآثم ۵۱۹۹.

۷۶- ذلّل نفسك بالطّاعه ، و حلّها بالقناعه ، و خفّض في الطّلب ، و أجمل في المكتسب ۵۱۲۰۱.

۷۷- رحم الله امرأ الجم نفسه عن معاصي الله بلجامها ، و قادها إلى طاعه الله بزمامها ۵۲۱۸.

۷۸- رحم الله امرأ قمع نوازع نفسه إلى الهوى فسانها ، و قادها إلى طاعه الله بعنانها ۵۲۱۹.

۷۹- ردع النفس عن الهوى الجهاد الأكبر ۵۳۹۳.

۸۰- ردع النفس عن الهوى هو الجهاد النافع ۵۳۹۵.

۸۱- ردع النفس عن زخارف الدّنيا ثمره العقل ۵۳۹۹.

۸۲- ردع النفس عن تسويل الهوى ثمره التّبل ۵۴۰۰. بکشانید ، و سنگینی دیون و وامهای مردم را بر عهده گرفته بردازید ، و آنها را به انجام کارهای نیکو آرایش داده ، و از چرکی گناهان نگهداری کنید .

۷۶- نفس خود را بطاعت و فرمانبرداری از خدا رام کنید ، و آن را بقناعت زیور ساخته ، و در طلب دنیا سهل انگاری نموده ، و در کسب ثانی و اجمال را بکار بر .

۷۷- خداوند رحمت کند مردی را که نفس خویش را از معاصی خدا بلجام مناسب آن لجام کند ، و بمهار مناسب آن آن را بسوی طاعت الهی بکشاند .

۷۸- خداوند رحمت کند مردی را که میل کننده های نفس خود را بسوی هوا مغلوب ساخته ، و آنرا نگه دارد ، و بعنان مناسب آن آن را بسوی طاعت الهی بکشاند .

۷۹- باز داشتن نفس از خواهش ، جهاد بزرگتر است .

۸۰- باز داشتن نفس از خواهش آن ، جهاد سودمند است .

۸۱- باز داشتن نفس از زخارف و آرایشهای دنیا ثمره عقل

است .

۸۲- باز داشتن نفس از زینت دادن خواهش (و یا گمراه ساختن آن) ثمره تندی

ص ۱۴۴۷

۸۳- ردّ عن نفسک عند الشّهوات و أقمها علی کتاب اللّٰه عند الشّبّهات ۵۴۰۶ .

۸۴- ردع النّفس و جهادها عن أهويتها یرفع الدّرجات و یضعف الحسنات ۵۴۰۷ .

۸۵- رضاک عن نفسک من فساد عقلک ۵۴۱۲ .

۸۶- رضا العبد عن نفسه مقرون بسخط ربّه ۸۵۴۴۰ .

۸۷- رضا المرء عن نفسه برهان سخافه عقله ۵۴۴۱ .

۸۸- سبب صلاح النّفس العزوف عن الدّنيا ۵۵۲۸ .

۸۹- سیاسه النّفس أفضل سیاسه و ریاسه العلم أشرف ریاسه ۵۵۸۹ . زیرکی و نجابت است .

۸۳- از نفس خود (بدی و عذاب و عقاب را) در نزد خواهشها برگردان ، و آن را بر کتاب خدا (و طبق حکم آن) در نزد شبهه ها بر پا دار .

۸۴- باز داشتن نفس و جهاد کردن با آن در باره خواهشهای آن درجه و مرتبه ها را بالا برده ، و حسنات را دو چندان می گرداند . (مرحوم علامه خوانساری گوید ظاهر این است که معنا چنین باشد باز داشتن نفس از خواهشهای آن ، و جهاد نفس ، درجات را بالا برده و حسنات را زیاد می کند) .

۸۵- رضا و خوشنودی تو از نفس خود از فساد عقلت می باشد (زیرا محض عجب و خود بینی است) .

۸۶- خوشنودی بنده از نفس خویش با خشم پروردگارش همراه است (زیرا چنین صفتی خود محوری و خود بینی خواهد بود) .

۸۷- خوشنودی مرد (آدمی) از نفس خود دلیل سبکی عقل اوست .

۸۸- سبب صلاح نفس (و عدم فسادهش

(بی رغبتی در دنیا است .

۸۹- تربیت و کامل نمودن نفس افزونترین سیاست ، و ریاست علم (یعنی

ص ۱۴۴۸

۹۰- شَرُّ الْفَقْرِ فَقْرُ النَّفْسِ ۵۷۲۲ .

۹۱- شَرُّ الْأُمُورِ الرِّضَا عَنْ النَّفْسِ ۵۷۲۳ .

۹۲- صَلَاحُ النَّفْسِ قَلَّةُ الطَّمَعِ ۵۷۹۷ .

۹۳- صَلَاحُ النَّفْسِ مَجَاهَدَةُ الْهَوَى ۵۸۰۵ .

۹۴- ضَلَالُ النَّفُوسِ بَيْنَ دَوَاعِي الشَّهْوَةِ وَالْغَضَبِ ۵۹۱۰ .

۹۵- ثَمَرَةُ الْمَحَاسِبَةِ صَلَاحُ النَّفْسِ ۴۶۵۶ .

۹۶- زَنُوا أَنْفُسَكُمْ قَبْلَ أَنْ تَوَازِنُوا (تَوَازِنُوا) وَحَاسِبُوهَا قَبْلَ أَنْ تَحَاسِبُوهَا ، وَتَنْفَسُوا مِنْ (قَبْلِ) ضَيْقِ الْخِنَاقِ (وَانْقَادُوا) قَبْلَ عَنَفِ السِّيَاقِ ۵۵۰۹ . ریاستی که بوسیله علم بدست آید (بالاترین ریاست است .

۹۰- بدترین درویشی تهیدستی نفس است (از اعمال خیر و از آنچه سبب رستگاری او گردد) .

۹۱- بدترین کارها خوشنودی از نفس است (که همان عجب و خود بینی خواهد بود) .

۹۲- صلاح نفس و سلامت آن کمی طمع است .

۹۳- صلاح نفس پیکار با هوا و هوس است .

۹۴- گمراهی نفس ها میان خواننده های خواهش و خشم است (یعنی تنها سببش این است که شهوت و یا غضب آن را بکاری دعوت کند) .

۹۵- ثمره بحساب خود رسیدن اصلاح حال نفس است .

۹۶- نفسهای خویش را پیش از آنکه سنجیده شوید ، بسنجید ، و آنها را قبل از آنکه محاسبه گردید محاسبه کنید ، و از تنگی گلو پیش از سختی جان کردن گشایش دهید (یعنی حال خود را قبل از فرا رسیدن مرگ اصلاح نمائید ، تا مرگ بر شما سخت نگردد ، (در نهج البلاغه خطبه ۸۹ چنین دارد : «و تَنْفَسُوا قَبْلَ

ضيق الخناق ، و انقادوا قبل . . . ») .

ص ۱۴۴۹

۹۷- قیدوا أنفسکم بالمحاسبه و املکوها بالمخالفه ۶۷۹۴ .

۹۸- من حاسب نفسه ربح ۷۸۰۸ .

۹۹- من حاسب نفسه سعد ۷۸۸۷ .

۱۰۰- من تعاهد نفسه بالمحاسبه أمن فيها المداهنه ۸۰۸۰ .

۱۰۱- من حاسب نفسه وقف على عيوبه و أحاط بذنوبه و استقال الذنوب و أصلح العيوب ۸۹۲۷ .

۱۰۲- طوبى لمن كان له من نفسه شغل شاغل عن الناس ۵۹۵۰ .

۱۰۳- طوبى لمن سعى فى فكاكك نفسه قبل ضيق الأنفاس و شدّه الإبلاس ۵۹۵۱ .

۱۰۴- طوبى لمن ذلّ فى نفسه و عزّ بطاعته و غنى بقناعته ۵۹۶۶ . ۹۷- نفسهايتان را بمحاسبه در بند کشيد ، و آنها را بمخالفت مالک شويد .

۹۸- هر که نفس خویش را بحساب کشد سود کند .

۹۹- هر که بحساب نفس خود رسد نیکبخت گردد .

۱۰۰- هر که نفس خود را بمحاسبه بازرسى کند (و آن را بازخواست کند) از مداهنه و سستی و کاهلی در آن ایمن گردد (چون وقتى نفس فهمید بحساب کشیده مى شود مجبور خواهد شد که بوظیفه عمل کند) .

۱۰۱- هر که محاسبه نفس خود کند بر عیبهایش واقف گشته ، و به گناهانش احاطه پیدا نموده ، و از خدا طلب عفو از گناهان کند ، و عیبها را اصلاح فرماید .

۱۰۲- خوشا بحال کسی که برای او از نفسش شغلی است که او را از مردم باز دارد (یعنی آن اندازه باصلاح نفس مشغول است که بدیگری نمی رسد) .

۱۰۳- خوشا بحال کسی که در آزادی نفس خود پیش از تنگ شدن نفس ها و سختی نومیدی یا حیرانی در

وقت مرگ کوشا باشد .

۱۰۴- خوشا بحال کسی که در نزد نفس خود خوار ، و بفرمانبرداری خویش

ص ۱۴۵۰

۱۰۵- طوبی لمن كان له من نفسه شغل شاغل ، و الناس منه في راحة ، و عمل بطاعه الله سبحانه ۵۹۷۸ .

۱۰۶- طوبی لنفس إدت إلى ربها فرضها ۵۹۸۱ .

۱۰۷- طهروا أنفسكم من دنس الشهوات تدرکوا رفیع الدرجات ۶۰۲۰ .

۱۰۸- ظلم نفسه من عصی الله و أطاع الشيطان ۶۰۵۷ .

۱۰۹- ظلم نفسه من رضی بدار الفناء عوضا عن دار البقاء ۶۰۶۴ .

۱۱۰- عود نفسک الجمیل فإنه یجمل عنک الأحدثه و یجزل لک المثوبه ۶۲۲۹ . عزیز ، و بقناعت خویشتن توانگر باشد .

۱۰۵- خوشا بحال کسی که برای او از نفسش شغلی باشد که او را از مردم باز دارد ، و مردم از او در آسایش بوده و بفرمانبرداری از خدای سبحان عمل نماید .

۱۰۶- خوشا بحال نفسی که واجب خود را در برابر پروردگارش انجام دهد .

۱۰۷- نفسهای خویش را از آلودگیهای خواهشها پاک سازید ، تا پله های بلند و مرتبه های عالی را دریابید .

۱۰۸- ستم بر نفس کرده کسی که خدا را نافرمانی نموده ، و پیروی شیطان کند .

۱۰۹- ظلم بر نفس نموده کسی که بسرای فانی (دنیا) بعوض سرای باقی (آخرت) خوشنود گردیده است .

۱۱۰- نفس خود را به نیکوئی عادت ده ، زیرا که آن زیبا می سازد آنچه را که از تو نقل کنند (یعنی باعث این می شود که نام تو را بخوبی ببرند و از تو ب نیکی یاد نمایند) و برای تو ثواب را عظیم می سازد .

ص ۱۴۵۱

۱۱۱- عود نفسک الاستهتار بالذکر

و الاستغفار فإنه يمحو عنك الحوبه و يعظم لك المثوبه ٦٢٣٠ .

١١٢- عود نفسك فعل المكارم و تحمّل أعباء المغارم تشرف نفسك و تعمّر آخرتك و يكثر حامدوك ٦٢٣٢ .

١١٣- عود نفسك حسن النية و جميل المقصد تدرك في مباغيك (مساعيك) النّجاح ٦٢٣٦ .

١١٤- عود نفسك السّماح و تجنّب الإلحاح يلزمك الصّلاح ٦٢٣٥ .

١١٥- عجبت لمن عرف نفسه كيف يأنس بدار الفناء ٦٢٦٤ .

١١٦- عجبت لمن ينشد ضالّته و قد أضلّ نفسه فلا يطلبها ٦٢٦٦ . ١١١- نفس خود را بحريص بودن ذکر خدا و استغفار عادت ده ، زیرا که آن از تو گناه را محو و نابود ساخته و پاداش را برای تو عظیم می دارد .

١١٢- نفس خود را به انجام کارهای نیکو ، و برداشتن و متحمل شدن دیون و مؤنات مردم عادت ده ، تا نفست بلند مرتبه شده ، و آخرت آباد گشته ، و ستایش کنندگانت بسیار شوند .

١١٣- نفست را بحسن نیت و قصد نیکو عادت ده تا در مطالب یا در کوششهای خود به پیروزی دست یابی .

١١٤- نفس خود را بجد و بخشش (یا بمسأله و مسامحه در گرفتن حقوق خود از مردم بویژه هنگامی که طرف ناتوان باشد) و دوری از اصرار و سختگیری عادت ده ، تا صلاح از تو جدا نشود و لازم تو باشد .

١١٥- عجب دارم از کسی که نفسش را می شناسد چگونه بسرای فانی (دنیا) انس می گیرد (چون بشر همای فلک مجد و مرغ ملکوت خواهد بود) .

١١٦- عجب دارم از کسی که گم شده خود را می جوید ، در صورتی که نفسش

را گم نموده ، و بدنبال آن نمی رود (تا آن را پیدا کند) .

ص ۱۴۵۲

۱۱۷- عجب لمن یظلم نفسه کیف ینصف غیره ۶۲۶۹ .

۱۱۸- عجب لمن یجهل نفسه کیف یعرف ربّه ۶۲۷۰ .

۱۱۹- غالبوا أنفسکم علی ترک المعاصی تسهل علیکم مقادتها علی الطاعات ۶۴۱۰ .

۱۲۰- غالبوا أنفسکم علی ترک العادات تغلبوها و جاهدوا أهوائکم تملکوها ۶۴۱۸ . ۱۱۷- عجب دارم از کسی که بر نفس خود ستم می کند چگونه با غیر خود عدل و انصاف می ورزد .

۱۱۸- عجب دارم از کسی که بنفس خویش جاهل است چگونه پروردگار خود را می شناسد ، (این روایت شبیه روایتی است که از رسول خدا صلی الله علیه و آله و سلم نقل شده که «من عرف نفسه فقد عرف ربّه» که دارای احتمالات چندیست ۱- چنانکه نفس محرک بدنست خدا هم محرک جهان خواهد بود . ۲- چنانکه نفس یکی است خدا هم یکتاست و از تعدد آنها فساد لازم آید . ۳- چنانکه بر نفس حالات جسد پوشیده نیست حالات خلق نیز از خدا مخفی نخواهد بود . ۴- چنانکه نفس قبل از بدن موجود بوده خدا هم قبل از همه موجودات بوده است . ۵- چنانکه حقیقت نفس شناخته نخواهد شد کنه الهی هم شناخته نگردد . ۶- چنانکه نفس دیده نمی شود و قابل حس نیست خدا هم قابل رؤیت نبوده و با حواس ظاهری درک نخواهد گردید . ۷- چنانکه نقصان در نفس دیده می شود کمال در خدا متصور خواهد شد . ۸- چنانکه بدن بنفس نیازمند است جهان به خدا محتاج خواهد بود . البته احتمالات دیگری هم داده شده است

۱۱۹- بر نفسهای خود بر ترک گناهان غلبه کنید تا بر شما کشیدن آنها بسوی طاعت ها آسان گردد .

۱۲۰- بر نفسهای خود بر ترک عادت ها غلبه کنید تا بر آنها غالب شوید ، و با

ص ۱۴۵۳

۱۲۱- فی مجاهده النفس کمال الصّلاح ۶۴۴۹ .

۱۲۲- فی خلاف النفس رشدها ۶۵۱۵ .

۱۲۳- فی طاعه النفس غیثها ۶۵۱۶ .

۱۲۴- فساد النفس الهوی ۶۵۵۳ .

۱۲۵- قدرتک علی نفسک أفضل القدره و امرتک علیها خیر الامر ۶۷۸۰ .

۱۲۶- کیف يستطيع صلاح نفسه من لا یقنع بالقلیل ۶۹۷۹ .

۱۲۷- کفی بالمرء شغلا بنفسه عن الناس ۷۰۵۶ .

۱۲۸- کن أوثق ما تكون بنفسک أحمذر (أخوف) ما تكون من خداعها ۷۱۷۰ . خواهشهای خود پیکار نمائید تا مالک آنها گردید .

۱۲۱- در پیکار با نفس است کمال صلاح و شایستگی حال .

۱۲۲- در مخالفت نفس است رشد و راه درست آن .

۱۲۳- در پیروی نفس گمراهی آنست .

۱۲۴- فساد نفس (و زیان و خسران آن) هوا و هوس است .

۱۲۵- قدرت و توانائی تو بر نفست افزونترین قدرت ، و فرمانروائی تو بر آن بهترین فرمانروائی است .

۱۲۶- چگونه توانائی اصلاح نفسش را دارد کسی که باندک قانع نیست ۱۲۷- برای مرد (آدمی) کفایت می کند که بعوض مردم بنفس خود مشغول شود (و باصلاح خویش پردازد) .

۱۲۸- در وقتی که بنفس خود اعتمادت بیشتر است از فریب آن ترسناکتر باش .

١٢٩- كن وصى نفسك و افعل فى مالك ما تحب أن يفعله فيه غيرك ٧١٧١ .

١٣٠- كن مؤاخذا نفسك مغالبا سوء طبعك و إياك أن تحمل ذنوبك على ربك ٧١٧٢ .

١٣١- كن لنفسك مانعا

رادعا و لثروتك (و لنزوتك) عند الحميه (الحفيظه) واقما قامعا ٧١٨٠.

١٣٢- للنفوس طبایع سوء و الحکمه تنهی عنها ٧٣٤١.

١٣٣- ليس لأنفسكم ثمن إلا الجنة فلا- تبعوها إلا بها ٧٤٩٢ . ١٢٩- خودت وصی نفس خویشتن باش ، و در مالت انجام ده آنچه را که دوست داری غیر تو در آن انجام دهد (یعنی در حیات خودت کاری کن و بدیگران واگذار مکن) .

١٣٠- مؤاخذه کننده نفس ، غلبه کننده بر بدی خوی و خصلت خود باش ، و از این که گناهانت را بر پروردگارت حمل نمائی پرهیز .

١٣١- (تتمه کلامی است که حضرت برای شریح بن هانی نامه ٥٦ نهج البلاغه در وقتی که او را سر لشکر خود نمود سفارش فرمود ، بعد از فرازهایی می فرماید :) نفست را (از هوا و هوس) منع کننده و باز دارنده و فوران خشم و غضب را در نزد دفع ننگ و عار خوار کننده درهم کوبنده باش (و یا برای بسیاری مال خود که از آن دفاع کنی و یا آن را بدست آوری در نزد دفع ننگ و عار خوار کننده ذلیل کننده باش یعنی مال را در چنین وقتی عزیز مشمار از سر آن بگذر) .

١٣٢- برای نفس ها طبیعت های بدی است (مانند بخل ، حسد ، سوء ظن ، ظلم و ...) و حکمت (علم راست و درست) از آنها نهی می نماید .

١٣٣- برای نفسهای شما بهائی نیست مگر بهشت ، پس آنها را نفروشید مگر به آن .

ص ١٤٥٥

١٣٤- ليس من

أساء إلى نفسه بذي مأمول ٧٥١٤ .

١٣٥- ليس على وجه الأرض أكرم على الله سبحانه من النفس المطيعه لأمره ٧٥٣٠ .

١٣٦- من تكبر بنفسه قلّ ٧٦٦٣ .

١٣٧- من حقّر نفسه عظّم ٧٦٨٩ .

١٣٨- من أصلح نفسه ملكها ٧٧٨١ .

١٣٩- من أهمل نفسه أهلكها ٧٧٨٢ .

١٤٠- من أكرم نفسه أهانته ٧٧٨٣ .

١٤١- من وثق بنفسه خانته ٧٧٨٤ .

١٤٢- من أهمل نفسه خسر ٧٨٠١ . ١٣٤- کسی که بنفس خود بدی کند به او امید خیری نیست .

١٣٥- در نزد خدای سبحان بر روی زمین گرامی تر از نفس که فرمانبردار امر او باشد نیست .

١٣٦- هر که نفسش را بسیار شمارد (خود را قوی و غالب داند) کم گردد .

١٣٧- کسی که نفسش را حقیر شمارد (در انظار) بزرگ شود .

١٣٨- هر که نفسش را اصلاح نماید آن را مالک خواهد شد .

١٣٩- هر که نفسش را واگذارد (و به آن رسیدگی نکند) آن را هلاک گردانیده است .

١٤٠- هر که نفسش را اکرام نماید آن را خوار گردانیده است .

١٤١- هر که بنفس خود اعتماد نماید به آن خیانت کرده است .

١٤٢- هر که نفسش را واگذارد (و نسبت به آن بی تفاوت باشد آن را امر و نهی ننماید) زیان کرده است .

ص ١٤٥٦

١٤٣- من عرف نفسه تجرّد ٧٨٣٠ .

١٤٤- من أطاع نفسه قتلها ٧٨٥٣ .

١٤٥- من عصى نفسه وصلها ٧٨٥٤.

١٤٦- من جهل نفسه أهملها ٧٨٥٦.

١٤٧- من عظم نفسه حقر ٧٨٥٧.

١٤٨- من صان نفسه وقر ٧٨٥٨.

١٤٩- من ملك نفسه علا أمره ٧٨٧٠.

١٥٠- من ملكته نفسه ذل قدره ٧٨٧١.

١٥١- من مقت نفسه

- ۱۵۲- من أهان نفسه أكرمه الله ٧٨٩٨ . ١٤٣- هر که نفس خویش را شناخت (از همه علائق) برهنه گردد .
- ۱۴۴- هر که نفسش را اطاعت کند آن را کشته است .
- ۱۴۵- هر که نافرمانی نفس خود کند به او احسان نموده است .
- ۱۴۶- هر که نفسش را نشناسد آن را مهمل می گذارد (و به آن نمی رسد) .
- ۱۴۷- هر که نفسش را بزرگ شمارد کوچک شود .
- ۱۴۸- هر که نفسش را (از معاصی و صفات ناپسند) نگه دارد احترام شود .
- ۱۴۹- هر که مالک نفس خود شود رتبه و مقام او بلند گردد .
- ۱۵۰- هر که نفسش مالک او شود مرتبه او خوار گردد .
- ۱۵۱- هر که با نفس خود دشمنی کند (یعنی آن را از غیر راه خدا باز دارد) خداوند او را دوست دارد .
- ۱۵۲- هر که نفسش را خوار دارد (یعنی برای آن در برابر خدا حساب باز نکند) خداوند او را گرامی دارد .

ص ۱۴۵۷

- ۱۵۳- من عرف نفسه عرف ربّه ٧٩٤٦ .
- ۱۵۴- من عرف نفسه جَلَّ أمره ٨٠٠٧ .
- ۱۵۵- من غَشَّ نفسه لم ينصح غيره ٨٠٠٨ .
- ۱۵۶- من ساس نفسه أدرك السَّياسه ٨٠١٣ .
- ۱۵۷- من تعاهد نفسه بالحذر أمن ٨٠١٧ .
- ۱۵۸- من أشفق على نفسه لم يظلم غيره ٨١١٩ .
- ۱۵۹- من أساء إلى نفسه لم يتوقَّع منه جميل ٨١٣٣ .
- ۱۶۰- من صان نفسه عن المسائل جَلَّ ٨١٥٥ . ١٥٣- هر که نفسش را بشناسد خدایش را خواهد شناخت . (در حدیث ۱۱۸

احتمالات معانی آن ذکر و مرحوم علامه شبّر- رحمه الله- حدود دوازده معنی برای آن کرده

و این روایت را نبوی حساب نموده است هر که طالب است به صفحه ۲۰۴ مصابیح الأنوار مراجعه کند) .

س ۱۵۴- هر که نفس خود را شناخت شأن و مرتبه اش بزرگ شود .

۱۵۵- هر که با نفس خود ناصافی کند با غیر خود خالص نخواهد بود (یا غیر خود را نصیحت نکند) .

۱۵۶- هر که نفس خود را سیاست کند (و آن را امر و نهی نماید) سیاست را دریابد (یعنی می تواند رعیت را سیاست نماید) .

۱۵۷- هر که بحال نفس خود نسبت بدوری (از آنچه باعث زیان آدمی است) رسیدگی کند ایمن گردد .

۱۵۸- هر که بر نفس خود بترسد (و با مهربانی به آن رسیدگی کند) بغیر خود ستم نمی کند .

۱۵۹- هر که به نفس خود بد کند از او نیکوئی انتظار نمی رود .

۱۶۰- هر که نفس خود را از سؤالها (و طلب از مردم) نگه دارد بزرگ گردد .

ص ۱۴۵۸

۱۶۱- من شرفت نفسه کثرت عواطفه ۸۱۶۳ .

۱۶۲- من لم یسس نفسه أضعافها ۸۱۹۳ .

۱۶۳- من سخط علی نفسه أرضی ربّه ۸۲۱۹ .

۱۶۴- من رضی عن نفسه أسخط ربّه ۸۲۲۰ .

۱۶۵- من قوی علی نفسه تناهی فی القوه ۸۲۲۳ .

۱۶۶- من أجهد نفسه فی إصلاحها سعد ۸۲۴۶ .

۱۶۷- من أهمل نفسه فی لذاتها شقی و بعد ۸۲۴۷ .

۱۶۸- من لم یجهد نفسه فی صغره لم ینبل فی کبره ۸۲۷۲ .

۱۶۹- من استدام ریاضه نفسه انتفع ۸۳۰۵ . ۱۶۱- هر که نفسش شریف باشد عواطف (و احسانهای) او بسیار باشد .

۱۶۲- هر که نفس خود را امر و نهی ننماید

(و بر وفق هوای نفس کار کند) آن را ضایع ساخته است .

۱۶۳- هر که بر نفس خود خشمناک باشد پروردگارش را خوشنود سازد .

۱۶۴- هر که از نفسش راضی باشد پروردگارش را خشمناک گرداند .

۱۶۵- هر که بر نفس خود قوی باشد (و آن را رام خود سازد) در قوت بنهایت رسد .

۱۶۶- هر که نفس خود را در اصلاح آن بزحمت اندازد نیکبخت گردد .

۱۶۷- هر که نفس خویش را در لذتهایش مهمل گذارد بدبخت گشته (از رحمت خدا) دور گردد .

۱۶۸- هر که نفسش را در کوچکی خود بزحمت نینداخته در بزرگی خویش بمرتب بالا نرسد .

۱۶۹- هر که ریاضت نفس او دائمی باشد سود برد .

ص ۱۴۵۹

۱۷۰- من رضی عن نفسه کثر السَّخَط علیہ ۸۴۹۱ .

۱۷۱- من سامح نفسه فیما تحبّ طال شقاؤها فیما لا تحبّ ۸۵۲۷ .

۱۷۲- من شغل نفسه بما لا یجب ضیّع من أمره ما یجب ۸۵۲۸ .

۱۷۳- من و اخذ نفسه صان قدره و حمد عواقب أمره ۸۵۵۳ .

۱۷۴- من أهمل نفسه أفسد أمره ۸۵۵۴ .

۱۷۵- من أمرک بإصلاح نفسک فهو أحقّ من تطیعه ۸۵۶۶ .

۱۷۶- من استقصی علی نفسه أمن استقصاء غیره علیہ ۸۵۸۵ .

۱۷۷- من ظلم نفسه کان لغیره أظلم ۸۶۰۶ . ۱۷۰- هر که از نفس خود راضی باشد خشمناک بر او بسیار است (هم خدا بر او غضب کند ، و هم خلق از او کراهت دارند) .

۱۷۱- هر که با نفس خود در آنچه نفسش آن را دوست دارد مسامحه کند بدبختی آن در آنچه دوست ندارد (عذاب اخروی) بدرازا کشد .

۱۷۲- هر که

نفسش را در آنچه لازم نیست مشغول سازد (و برایش نفعی عائد نگردد) از کارش ضایع نموده آنچه را که لازم است (یعنی باید آدمی به امور لازمه خود پردازد زیرا اوقات وفا نخواهد کرد) .

۱۷۳- هر که نفسش را (نسبت به اعمال زشت) مؤاخذه نماید قدر خود را نگه داشته ، و عواقب کار او ستوده شود .

۱۷۴- هر که نفسش را مهمل گذارد کار خود را تباه ساخته است .

۱۷۵- هر که تو را به اصلاح نفست فرمان دهد پس او سزاوارترین کسی است که فرمانش بری .

۱۷۶- هر که بر نفس خود خرده گیری کند از خرده گیری دیگران بر او ایمن گردد (چون عیوب خود را برطرف می سازد راهی برای غیر باقی نخواهد ماند) .

۱۷۷- هر که بر نفسش ستم نماید از برای غیر خود ستم کننده تر خواهد بود .

ص ۱۴۶۰

۱۷۸- من کان عند نفسه عظیما کان عند الله حقیرا ۸۶۰۹ .

۱۷۹- من جهل نفسه کان بغیر نفسه أجهل ۸۶۲۴ .

۱۸۰- من بخل علی نفسه کان علی غیره أبخل ۸۶۲۵ .

۱۸۱- من شرفت نفسه نزهها عن دناءه المطالب ۸۶۲۷ .

۱۸۲- من عرف قدر نفسه لم یهنها بالفانیات ۸۶۲۸ .

۱۸۳- من أتعب نفسه فیما لا ینفعه وقع فیما یضره ۸۶۳۰ .

۱۸۴- من قنعت نفسه أعانتها علی التزاهه و العفاف ۸۶۶۳ .

۱۸۵- من کرمت نفسه استهان بالبدل و الإسعاف ۸۶۶۴ .

۱۸۶- من کرمت علیه نفسه لم یهنها بالمعصیه ۸۷۳۰ . ۱۷۸- هر که در نزد نفس خویش بزرگ باشد در نزد خدا کوچک خواهد بود .

۱۷۹- هر که نسبت بنفس خود جاهل باشد (چنین کسی

نسبت) بغير نفس خویش جاهل تر خواهد بود .

۱۸۰- هر که بر نفس خود بخیل باشد بر غیر خود بخیل تر خواهد بود .

۱۸۱- هر که نفسش شریف باشد آن را از پستی مطلب ها پاک سازد .

۱۸۲- هر که قدر نفس خویش را بشناسد آن را فنا شونده ها (کارهای دنیوی) خوار نسازد .

۱۸۳- هر که نفس خود را در آنچه او را سود ندهد بزحمت اندازد در آنچه او را زیان رساند واقع خواهد شد .

۱۸۴- هر که نفسش قانع باشد نفس او را بر پاکیزگی و پارسائی یاری نماید .

۱۸۵- هر که نفسش گرامی باشد بذل (مال و بذل احسان) و بر آوردن حاجت دیگران را سهل شمارد .

۱۸۶- هر که بر او نفسش گرامی باشد آن را به معصیت خوار نگرداند .

ص ۱۴۶۱

۱۸۷- من كان له من نفسه يقظه كان عليه من الله حفظة ۸۷۴۷ .

۱۸۸- من عرف نفسه فهو لغيره أعراف ۸۷۵۸ .

۱۸۹- من كرمت عليه نفسه هانت عليه شهوته ۸۷۷۱ .

۱۹۰- من سامح نفسه فيما يحبّ أتعبه فيما يكره ۸۷۸۲ .

۱۹۱- من اتهم نفسه فقد غالب الشيطان ۸۷۸۸ .

۱۹۲- من خالف نفسه فقد غلب الشيطان ۸۷۸۹ .

۱۹۳- من أطاع نفسه في شهواتها فقد أعانها على هلكها ۸۷۹۴ .

۱۹۴- من رضى عن نفسه ظهرت عليه المعائب ۸۸۱۳ . ۱۸۷- هر که برایش از نفس او بیداری باشد بر او از جانب خدا

نگهبانانی خواهد بود .

۱۸۸- هر که نفس خود را بشناسد (که چگونه انسانی است ، دارای چه حالاتی خواهد بود ، عیوبش چیست ، قدر و پایه اش

تا چه اندازه است) پس او برای غیر خود

شناساتر است (یعنی شناخت نفس وسیله خواهد شد که دیگری را بهتر بشناسد) .

۱۸۹- هر که بر او (و در نزد او) نفسش گرامی باشد شهوتش بر او (و در نزد او) خوار خواهد بود .

۱۹۰- هر که با نفسش در آنچه دوست دارد مسامحه کند (و در حق آن بی تفاوت باشد) او را در آنچه کراهت دارد برنج اندازد .

۱۹۱- هر که نفسش را متهم دارد علی التحقیق بر شیطان غلبه نموده است .

۱۹۲- هر که مخالفت نفس خود کند در حقیقت بر شیطان غالب گردیده است .

۱۹۳- هر که نفسش را در خواهشهایش پیروی نماید پس در حقیقت آن را بر هلاکتش یاری نموده است .

۱۹۴- هر که از نفس خود راضی باشد ، عیبها بر او ظاهر گردد (یعنی مردم

ص ۱۴۶۲

۱۹۵- من وَّيَخُ نَفْسَهُ عَلَى الْعُيُوبِ ارْتَعَدَتْ عَنْ كَثِيرِ الذَّنُوبِ ۸۹۲۶ .

۱۹۶- من كان له من نفسه زاجر كان عليه من الله حافظ ۸۹۴۴ .

۱۹۷- من عرف نفسه فقد انتهى إلى غاية كل معرفة و علم ۸۹۴۹ .

۱۹۸- من لم يهذب نفسه لم ينتفع بالعقل ۸۹۷۲ .

۱۹۹- من لم ينتفع بنفسه لم ينتفع به الناس ۸۹۸۸ .

۲۰۰- من لم يتضع عند نفسه لم يرتفع عند غيره ۸۹۸۹ .

۲۰۱- من لم يصلح نفسه لم يصلح غيره ۸۹۹۰ .

۲۰۲- من لم يعنه الله على نفسه لم ينتفع بموعظه واعظ ۹۰۱۰ . عيب او را آشکارا مشاهده نمایند) .

۱۹۵- هر که نفسش را بر عیبها توبیخ و سرزنش نماید ، از بسیاری گناهان (و از ترس و عقوبت آنها) اضطراب نماید

- ۱۹۶- هر که برای او از نفس خود منع کننده ای باشد ، از جانب خدا بر او نگرهبانی (که او را همیشه یاری کند) خواهد بود .
- ۱۹۷- هر که نفسش را بشناسد در حقیقت بمنتهای هر معرفت و علمی رسیده است (زیرا شناخت نفس مبدأ شناخت مبدأ و معاد خواهد بود) .
- ۱۹۸- هر که نفسش را تهذیب و پاکیزه نسازد بعقل سودمند نگردد .
- ۱۹۹- هر کس بنفس خود سودمند نگردد مردم از او سودی نبرند .
- ۲۰۰- هر که در نزد نفس خویش پست نگردد (یعنی خود را چیزی بحساب نیارد) در نزد غیر خود بلند نگردد .
- ۲۰۱- هر که نفسش را اصلاح ننماید غیر خود را اصلاح نخواهد نمود .
- ۲۰۲- هر که خدا او را بر نفسش یاری ننماید به پند دهندند ای سودمند نخواهد گردید .

ص ۱۴۶۳

- ۲۰۳- من رخص لنفسه ذهبت به فی مذاهب الظلمه ۹۰۲۱ .
- ۲۰۴- من داهن نفسه هجمت به علی المعاصی المحرّمه ۹۰۲۲ .
- ۲۰۵- من لم يتدارك نفسه بإصلاحها أعضل داؤه و أعيى شفاؤه و عدم الطّيب ۹۰۲۵ .
- ۲۰۶- من طال حزنه علی نفسه فی الدّنيا أقرّ الله عینه يوم القيامة و أحلّه دار المقامه ۹۰۲۷ .
- ۲۰۷- من شغل نفسه بغير نفسه تحيّر فی الظّلمات و ارتبك فی الهلكات ۹۰۳۳ .
- ۲۰۸- من لم يعرف نفسه بعد عن سبيل التّجاه و خبط فی الضّلال و الجهالات ۹۰۳۴ . ۲۰۳- هر که نفسش (در آنچه خواهد) اجازه و رخصت دهد او را در راههای تاریک ببرد .
- ۲۰۴- هر که با نفس خود سهل انگاری کند او را در معصیت های حرام شده فرود آورد .

۲۰۵- هر

که نفسش را باصلاح آن تدارک نماید در دش سخت و شفای او عاجز گرداند (معالج و طیب را) و طیبی را (برای علاج) نیابد .

۲۰۶- هر که حزن و اندوه او در دنیا بر نفسش طولانی باشد خداوند چشمش را در روز قیامت سرد گرداند (و دیده اش روشن گردد) و در سرای اقامت (بهشت) او را جای دهد .

۲۰۷- هر که نفسش را بغير نفس خود مشغول سازد در تاریکی ها حیران گشته و در هلاکت ها گرفتار گردد .

۲۰۸- هر که نفسش را نشناسد از راه رستگاری دور گشته و در گمراهی و نادانی ها افتد یا خود را بیندازد .

ص ۱۴۶۴

۲۰۹- من نصح نفسه کان جدیرا بنصح غیره ۹۰۴۴ .

۲۱۰- من غشّ نفسه کان أغشّ لغيره ۹۰۴۵ .

۲۱۱- من کرمت نفسه قلّ شقاقه و خلافه ۹۰۵۱ .

۲۱۲- من ذمّ نفسه أصلحها ۹۱۰۳ .

۲۱۳- من مدح نفسها ذبحها ۹۱۰۴ .

۲۱۴- من کرمت نفسه صغرت الدنیا فی عینه ۹۱۳۰ .

۲۱۵- من باع نفسه بغير نعيم الجنة فقد ظلمها ۹۱۶۴ .

۲۱۶- من لم يهذب نفسه فضحه سوء العاده ۹۱۷۰ .

۲۱۷- من ظنّ بنفسه خيرا فقد أوسعها ضيرا ۹۱۹۴ .

۲۱۸- من کرم النفس العمل بالطّاعه ۹۳۵۸ . ۲۰۹- هر که نفسش را نصیحت کند (و یا با نفس خود صاف باشد) (چنین کسی) سزاوار نصیحت کردن غیر خود می باشد .

۲۱۰- هر که با نفس خود غش نماید با غیر خود غش کننده تر خواهد بود .

۲۱۱- هر که نفس او گرامی باشد عداوت و مخالفت او کم خواهد بود .

۲۱۲- هر که نفسش را مذمت کند آن را بصلاح

آورد .

۲۱۳- هر که نفسش را ستایش نماید آن را ذبح کرده است .

۲۱۴- هر که نفسش گرامی باشد دنیا در چشمش کوچک خواهد بود .

۲۱۵- هر که نفسش را بغیر نعمت بهشت بفروشد علی التحقیق به آن ستم نموده است .

۲۱۶- هر که نفسش را تهذیب ننماید بدی عادت او را رسوا خواهد نمود .

۲۱۷- هر که بنفس خود خیری را گمان کند پس به تحقیق ضرری را نسبت به آن وسعت داده است (یعنی ضرر بسیار به آن زده زیرا چنین گمانی عجب خواهد بود) .

۲۱۸- از گرامی بودن نفس است عمل کردن بطاعت .

ص ۱۴۶۵

۲۱۹- من تقوی النفس العمل بالطّاعه ۹۴۳۴ .

۲۲۰- من فضیله النفس المسارعه إلى الطّاعه ۹۴۵۱ .

۲۲۱- من عزّ النفس لزوم القناعه ۹۴۵۲ .

۲۲۲- ما حقّر نفسه إلّا عاقل ۹۴۶۹ .

۲۲۳- ما نقص نفسه إلّا کامل ۹۴۷۰ .

۲۲۴- ما أغشّ نفسه من ینصح غیره ۹۶۰۱ .

۲۲۵- ما أعمى النفس الطامعه عن العقبی الفاجعه ۹۶۴۳ .

۲۲۶- ما آنسک أیها الإنسان بهلکه نفسک أما من دائک بلول أم لیس لک من نومتک یقطه أما ترحم من نفسک ما ترحم من غیرک ۹۶۸۱ . ۲۱۹- از تقوای نفس است عمل کردن بطاعت .

۲۲۰- از افزونی مرتبه نفس است شتاب کردن بسوی طاعت .

۲۲۱- از عزّت نفس است ملازم بودن قناعت (و جدا نشدن از آن) .

۲۲۲- نفسش را کوچک نشمارد مگر خردمند .

۲۲۳- نفس خود را ناقص نشمارد مگر کامل (زیرا او می داند که تا چه اندازه نقص و عیب دارد).

۲۲۴- با نفس خود غش نکرده کسی که غیر خود را نصیحت نماید (زیرا بالطبع

واضح است کسی که غم دیگران را می خورد بطریق اولی غمخور خود می باشد .

۲۲۵- چه چیز نفس طمع کننده را از عاقبت و یا سرای عقبی (آخرت) درد آورنده (جهنم و صحرای محشر) کور ساخته است (یعنی چه کور است چنین کسی) .

۲۲۶- چه تو را آی انسان بهلاکت نفس خود انس داده آیا درد تو را شفائی نیست ، یا برای خواب خویشتن بیداری نمی باشد ، آیا بنفس خود آن گونه که بغیر خود رحم می نمائی رحم نمی کنی (یعنی چرا در فکر خود نیستی این فراز از تتمه

ص ۱۴۶۶

۲۲۷- ما کرمت علی عبد نفسه إلاً هانت الدنیا فی عینه ۹۷۱۱ .

۲۲۸- معرفه النفس أنفع المعارف ۹۸۶۵ .

۲۲۹- نفسک أقرب أعدائك إلیک ۹۹۵۷ .

۲۳۰- نزه نفسک عن کلّ دئیة ، و إن ساقطک إلی الرغائب ۹۹۶۲ .

۲۳۱- نظر النفس للنفس للعنايه بصلاح النفس ۹۹۶۴ .

۲۳۲- نال الفوز الأكبر من ظفر بمعرفه النفس ۹۹۶۵ .

۲۳۳- نزهوا أنفسکم عن دنس اللذات و تبعات الشهوات ۹۹۷۰ . کلامی است که حضرت در هنگام خواندن آیه مبارکه : یا أیُّها الإنسانُ ما غرَّکَ بربِّکَ الکریم (۶۸۲) فرمود چنانکه در کلام ۲۱۴ نهج البلاغه ذکر شده است .

۲۲۷- در نزد هیچ بنده ای نفس او گرامی نخواهد بود مگر آنکه دنیا در چشمش خوار خواهد گردید .

۲۲۸- معرفت و شناسائی نفس سودمندترین معارف است .

۲۲۹- نفس تو نزدیکترین دشمنانت (بلکه دشمن ترین دشمنانت) بسوی تو می باشد .

۲۳۰- نفس خود را از هر صفت پستی پاکیزه ساز گر چه تو را بسوی عطایای بسیار براند .

۲۳۱- نظر کردن

نفس (بگونه ای که آدمی آن را زیر نظر گیرد و از آن غافل نباشد) عنایتی است بصلاح نفس (که می خواهد آن را اصلاح نماید) .

۲۳۲- به پیروزی بزرگتر رسیده است که بمعرفت و شناخت نفس پیروز گردد .

۲۳۳- نفس های خود را از چرک لذت ها و تبعات (و مظلّمه های) خواهشها پاکیزه سازید .

ص ۱۴۶۷

۲۳۴- نفسک عدوّ محارب ، و ضدّ موائب إنّ غفلت عنها قتلتک ۹۹۸۴ .

۲۳۵- نزل نفسک دون منزلتها تنزلک الناس فوق منزلتک ۹۹۸۵ .

۲۳۶- نفوس الأبرار نافرّه من نفوس الأشرار ۱۰۰۰۸ .

۲۳۷- نزه عن کلّ دئیة نفسک ، و ابدل فی المکارم جهدک ، تخلص من المآثم ، و تحرز المکارم ۹۹۸۹ .

۲۳۸- نفوس الأبرار تأبی أفعال الفجار ۱۰۰۰۹ .

۲۳۹- هلک من رضی عن نفسه ، و وثق بما تسوّله له ۱۰۰۲۷ .

۲۴۰- و لوع النّفس باللذات یغوی و یردی ۱۰۰۷۸ .

۲۴۱- وقرّوا أنفسکم عن الفكاهات ، و مضاحک الحکایات ، و محال التّرهات ۱۰۰۹۷ . ۲۳۴- نفس تو دشمنی است جنگنده ، و عدویست بر جهنده ، اگر از آن غافل شوی تو را خواهد کشت .

۲۳۵- نفس خود را پائین تر از منزلت آن فرود آور ، تا مردم تو را بالاتر از منزلت تو فرود آورند .

۲۳۶- نفس های نیکوکاران از نفس های بدکاران گریزان است .

۲۳۷- نفس خود را از هر پستی پاکیزه گردان ، و در کسب اخلاق و افعال نیکو بذل جهد و طاقت نما ، تا از گناهان خالص گشته ، و مکرمت ها را بدست آوری .

۲۳۸- نفسهای نیکو کاران از کارهای فاسقان ابا دارند (و از آنها متنفرند) .

۲۳۹- هلاک

گشته کسی که از نفس خود خوشنود بوده ، و به آنچه نفس او برایش آرایش داده اعتماد نماید .

۲۴۰- حریص بودن نفس بلذت ها گمراه ساخته ، و به هلاکت می اندازد .

۲۴۱- نفسهای خود را از مزاحها و حکایت ها که محل خنده باشد ، و جایگاه

ص ۱۴۶۸

۲۴۲- وَقْ نَفْسِكَ نَارًا وَقُودَهَا النَّاسُ وَالْحِجَارَةُ بِمَبَادِرَتِكَ إِلَى طَاعَةِ اللَّهِ ، وَ تَجَنَّبِكَ مَعَاصِيَهُ ، وَ تَوَخَّيَكَ رِضَاهُ ۱۰۱۰۴ .

۲۴۳- لَا تَسْتَحْسِنَ مِنْ نَفْسِكَ مَا مِنْ غَيْرِكَ تَسْتَنْكَرُهُ ۱۰۱۷۰ .

۲۴۴- لَا تَرْتَحِصْ لِنَفْسِكَ فِي شَيْءٍ مِنْ سَيِّئِ الْأَقْوَالِ وَالْأَفْعَالِ ۱۰۱۹۰ .

۲۴۵- لَا تَخَافُوا ظِلْمَ رَبِّكُمْ وَ لَكِنْ خَافُوا ظِلْمَ أَنْفُسِكُمْ ۱۰۲۳۴ .

۲۴۶- لَا تَحْلَمَ عَنِ نَفْسِكَ إِذَا هِيَ أَعْوَتَكَ ۱۰۲۵۵ .

۲۴۷- لَا تَعْصِ نَفْسَكَ إِذَا هِيَ أُرْشَدَتْكَ ۱۰۲۵۶ .

۲۴۸- لَا تَخْلُ نَفْسَكَ مِنْ فِكْرِهِ تَزِيدُكَ حِكْمَهُ وَ عِبْرَهُ تَفِيدُكَ عِصْمَهُ ۱۰۳۰۷ . باطلها بزرگ و متین قرار دهید .

۲۴۲- نفست را بوسیله پیشی گرفتن بسوی طاعت خدا ، و دوری گزیدنت از معصیت های او ، و طلب کردنت خوشنودی او را از آتشی که همیشه آن مردمند و سنگ (جهنم) نگهداری نما .

۲۴۳- از نفس خود نیکو مشمار آنچه را که از غیر خود آن را ناخوش می داری .

۲۴۴- برای نفس خود در چیزی از گفتارها و کردارهای بد رخصت مده (چون پیوسته تقاضای بالاتر آن را دارد ، و هر اندازه گفتار و یا کردار بد باشد در برابر خدای با عظمت بزرگ است) .

۲۴۵- از ظلم پروردگارتان نترسید (زیرا که او سر موئی ظلم نمی کند) بلکه از ظلم نفسهایی خود بترسید .

۲۴۶- در باره نفست بردباری

مکن هرگاه آن تو را گمراه سازد (و به معصیت تو را وا دارد) .

۲۴۷- نفس خود را نافرمانی مکن هرگاه تو را براه راست رساند .

۲۴۸- نفس خود را از فکر و اندیشه ای که تو را حکمتی زیاد کرده و عبرتی که

ص ۱۴۶۹

۲۴۹- لا تطلبنّ طاعه غیرک و طاعه نفسک علیک ممتنعہ ۱۰۳۲۶ .

۲۵۰- لا تجهل نفسک فإنّ الجاهل معرفه نفسه جاهل بکلّ شیء ۱۰۳۳۷ .

۲۵۱- لا تترك الاجتهاد فی اصلاح نفسک فإِنَّه لا یعینک إلّا الجدّ ۱۰۳۶۵ .

۲۵۲- لا تصببنّ نفسک لحرب اللّٰه فلا ید لک بنقمتہ و لا غنی بک عن رحمته ۱۰۳۷۴ .

۲۵۳- لا ترخصّ لنفسک فی مطاوعه الهوی و إیثار لذّات الدّٰنیا فیفسد دینک و لا یصلح و تخسر نفسک و لا تربح ۱۰۴۰۰ . تو را عصمتی سود بخشد خالی مگذار .

۲۴۹- فرمانبرداری غیر خود را (نسبت بخودت) طلب مکن (و چنین انتظاری نداشته باش) در حالتی که نفس تو بر تو منع پذیر است (و تو را فرمان نمی برد) .

۲۵۰- نفس خود را نادان مباش ، زیرا که جاهل معرفت نفس جاهل بهر چیزی است (برای این که معرفه النفس اصل معارف است ، کسی که آن را نشناخت گویا هیچ چیزی را نخواهد شناخت) .

۲۵۱- در اصلاح نفس خود کوشش را ترک مکن ، زیرا که تو را (در نیل بسعدت) یاری نخواهد نمود مگر جدّ و کوشش .

۲۵۲- هرگز نفست را برای جنگ با خدا برپا مدار (و او را در اوامر و نواهی مخالفت مکن) چون که برای تو دست (

قدرتی (بر انتقام او نبوده و از رحمت او بی نیاز نخواهی بود .

۲۵۳- برای نفس خود در موافقت خواهش ، و اختیار لذت‌های دنیا رخصت مده ، پس دین تو فاسد شده ، و شایسته نگردد ، و نفست زیان برده ، و سود نکند .

ص ۱۴۷۰

۲۵۴- لا تملک نفسک بغرور الطمع و لا تجب دواعی الشره فإِنَّهما یکسبانک الشقاء و الذلّ ۱۰۴۱۷ .

۲۵۵- لا یسلم علی الله من لا یملک نفسه ۱۰۷۵۹ .

۲۵۶- لا عدوّ أعدی علی المرء من نفسه ۱۰۷۶۰ .

۲۵۷- لا تخلو النفس من الأمل حتّی تدخل فی الأجل ۱۰۸۴۴ .

۲۵۸- لا قوی أقوى ممّن قوی علی نفسه فملکها ۱۰۹۱۷ .

۲۵۹- لا عاجز أعجز ممّن أهمل نفسه فأهلکها ۱۰۹۱۸ .

۲۶۰- ینبغی لمن عرف نفسه أن یلزم القناعه و العفّه ۱۰۹۲۷ .

۲۶۱- ینبغی لمن علم شرف نفسه أن ینزّهها عن دنائه الدّنیاء ۱۰۹۳۰ . ۲۵۴- نفس خود را بفریب طمع تملیک مکن (و خود را بمنزله بنده آن مساز) و دواعی غلبه حرص را اجابت مکن (و اموری که تو را بر غلبه حرص دعوت می کنند کنار بگذار) زیرا که آنها تو را بدبختی و خواری کسب فرمایند .

۲۵۵- (از عذاب) خدا سالم نماند کسی که مالک نفس خود نشود .

۲۵۶- نیست دشمنی ستم کننده تر (و یا دشمن تر) بر آدمی از نفس خود .

۲۵۷- نفس از امید و آرزو خالی نیست تا داخل در اجل شود (یعنی تا هنگام مرگ آرزومند است) .

۲۵۸- نیست توانائی قویتر از کسی که بر نفس خود توانا باشد ، پس مالک شود آن را (

و آن را در فرمان در آورده باشد) .

۲۵۹- نیست ناتوانی عاجزتر از کسی که نفس خود را وا گذاشته باشد ، پس هلاک کرده باشد آن را .

۲۶۰- برای کسی که نفس خویش را می شناسد سزاوار است که ملازم قناعت و عفت باشد (و از آنها جدا نشود) .

۲۶۱- برای کسی که شرف و مرتبه بلند نفسش را می داند سزاوار است که آن را

ص ۱۴۷۱

۲۶۲- ینبغی لمن عرف نفسه أن يفارقه الحزن و الحذر ۱۰۹۳۷ .

۲۶۳- ینبغی أن یكون الرّجل مهیمنًا علی نفسه ، مراقبا قلبه حافظا لسانه ۱۰۹۴۷ .

۲۶۴- ینبغی لمن أراد صلاح نفسه و إحراز دینه أن یجتنب مخالطه أبناء الدّنيا ۱۰۹۵۱ .

۲۶۵- ینبغی لمن عرف نفسه أن لا یفارقه الحذر و التّدم خوفا أن ترلّ به القدم ۱۰۹۵۲ .

۲۶۶- ما أحقّ الإنسان أن تكون له ساعه لا یشغله عنها شاغل یحاسب فیها نفسه فینظر فیما اکتسب لها و علیها فی لیلها و نهارها . ۹۶۸۴ .

۲۶۷- ما المغبوط إلّا من کانت همّته نفسه لا یغبّها عن محاسبتها از پستی دنیا پاکیزه سازد .

۲۶۲- برای کسی که نفس خویشتن را می شناسد سزاوار است که اندوه ، و احتیاط از او جدا نشود (پیوسته در اندیشه و اندوه باشد) .

۲۶۳- سزاوار این است که مرد گواه بر نفس خود ، نگهبان دل خویشتن ، حفظ کننده زبانش باشد .

۲۶۴- برای کسی که اراده اصلاح نفس و فراهم کردن دینش را دارد ، سزاوار این است که از آمیزش فرزندان دنیا کناره گیری کند .

۲۶۵- برای کسی که نفس خود را می شناسد سزاوار این است که اندیشه کردن (از بدیها

و تدارک آنها بتوبه) و پشیمانی از ترس این که پایش بلغزد ، از وی جدا نشود .

۲۶۶- چه سزاوار است بر انسان که برای او ساعتی باشد که او را شاغلی از آن مشغول نساخته ، در آن (ساعت) نفسش را محاسبه کند ، پس در آنچه برای نفع و ضرر آن در شب و روز آن کسب نموده نظر افکند (و به این عمل خویشتن را بسازد)

۲۶۷- مغبوط (کسی که مردم تمنای حال او کنند) نیست مگر کسی که همت او

ص ۱۴۷۲

و مطالبتها و مجاهدتها ۹۶۸۵ .

۲۶۸- إزراء الرّجل علی نفسه برهان رزانه عقله ، و عنوان وفور فضله ۲۰۰۶ .

۲۶۹- أعظم ملک ملک النّفس ۲۹۶۶ .

۲۷۰- املک حمیه نفسک ، و سوره غضبک ، و سطوه یدک ، و غرب لسانک ، و احترس فی ذلک کله بتأخیر البادره ، و کفّ السّطوه ، حتّی یسکن غضبک ، و یثوب إلیک عقلک ۲۴۱۴ .

۲۷۱- املک علیک هواک و شجی نفسک ، فإنّ شجی النّفس الإنصاف منها فیما أحبّت و کرهت ۲۴۲۴ . نفس او باشد ، آن را یک روز در میان از محاسبه و مطالبه و مجاهده وانگذارد (بلکه هر روز آن را مؤاخذه کند و با آن به حساب رسیده و پیکار نماید) .

۲۶۸- عیب گرفتن مرد بر نفس خود دلیل پا بر جا بودن عقلش ، و علامت بسیاری فضل اوست .

۲۶۹- بزرگترین ملک (مالک شدن) مالک شدن نفس است .

۲۷۰- عار و ننگ نفس ، و تندی خشم ، و حمله کردن دست ، و تیزی

زبان خود را مالک شو، و در همه اینها خود را به پس انداختن تندی کردن و باز داشتن از حمله آوردن نگاه دار، تا خشم تو بآرامش گرائیده و بسوی تو عقلت باز گردد.

۲۷۱- هوا و خواهش خود، و غصه نفس خویش را مالک شو، زیرا که غصه نفس انصاف و داد خواستن از آنست در آنچه دوست داشته و ناخوش دارد، (بنا بر این آدمی باید بکوشد، زمام نفس خویش را در دست گیرد، توجهی بخواسته های نفس نکرده، آنچه باعث خوشنودی خداست تحصیل کند، و از غصه های نفس نسبت بمحرومیت های آن و خواسته های دیگرش نهراسد).

ص ۱۴۷۳

۲۷۲- ضابط نفسه عن دواعی اللذات مالک و مهملها هالک ۵۹۳۰.

۲۷۳- ضبط النفس عند حادث الغضب يؤمن مواقع العطب ۵۹۳۱.

۲۷۴- ضبط النفس عند الرغب و الرهب من أفضل الأدب ۵۹۳۲.

۲۷۵- کل معتمد علی نفسه ملقی ۶۸۳۶.

۲۷۶- من اغتر بنفسه أسلمته إلى المعاطب ۸۸۱۳.

الإِنْفَاقُ وَ الإِمْسَاكُ

۱- إِيَّاكَ وَ الإِمْسَاكُ فَإِنَّ مَا أَمْسَكَتَهُ فَوْقَ قُوَّةِ يَوْمِكَ كُنْتَ فِيهِ خَازِنًا لِعَیْرِكَ ۲۷۱۲ . ۲۷۲- نَکْهَدَارِنْدَه نَفْسِ خُودِ از دُوعِی لَذتِهَا مَالِکِ شُونْدَه ، وَ وَاگْذَارِنْدَه آن هَلَاکِ شُونْدَه اسْت .

۲۷۳- نَکْهَدَاشْتَن نَفْسِ دَر وَقْتِ پیدایشِ غَضَبِ (آدمی را) از جایگهای هلاکت ایمن می سازد .

۲۷۴- نَکْهَدَاشْتَن نَفْسِ نَزْدِ خُوَاهِشِ وَ تَرَسِ از افزونترین ادب است (یعنی در هر کجا که خواهش و ترس نکوهیده باشد باید نفس را نگه داشت ، وظیفه الهی آن را در نظر آورد) .

۲۷۵- هَر اعْتِمَادِ کُنْنْدَه بَر نَفْسِش (در هلاکت) انداخته شده و

ملقی است .

۲۷۶- هر که فریب نفس خود خورد نفس او را تسلیم هلاکت ها کند .

انفاق و نگهداری ۱- پرهیز از نگهداشتن ، زیرا آنچه تو زیاده از قوت روزت نگه می داری ، خزینه دار غیر خود می باشی (البته چنین هشدارهائی بر سبیل افضلیت است نه آنکه بر طریق حرمت باشد ، چنانکه در حالات بزرگان و پیشوایان دینی و سیره متشرّعه امساک را مشاهده می نمائیم ، و اگر حرام بود هیچیک آنان از اموال چیزی را برای روز بعد

ص ۱۴۷۴

۲- إن تبدلوا أموالکم فی جنب اللّٰه فإنّ اللّٰه مسرع الخلف ۳۷۱۰ .

۳- إذا رزقت فأنفق ۳۹۹۱ .

۴- إذا رزقت فأوسع ۴۰۰۲ .

۵- ثيابک علی غیرک أبقی لک منها علیک ۴۶۸۹ .

۶- درهم ینفع خیر من دینار یصرع ۵۱۲۰ .

۷- درهم الفقیر أزرکی عند اللّٰه من دینار الغنی ۵۱۲۲ .

۸- ربّ یسیر أنمی من کثیر ۵۳۴۷ .

۹- قلیل لک خیر من کثیر لغیرک ۶۷۳۶ . نگاه نمی داشتند) .

۲- اگر مالهای خود را در راه خدا بدهید ، خدا برآستی به سرعت عوض دهنده است .

۳- هر گاه روزی داده شوی پس انفاق نما .

۴- چون روزی داده شدی پس توسعه ده (بر اهل و عیال و بر مردم) .

۵- جامه های تو بر غیر تو (و لباسهائی که ب مردم عطا کنی) برایت از آنها پابنده تر است (زیرا اگر خود پوشی در اندک زمانی کهنه گشته ، ولی وقتی ببخشی ثواب آن دائمی خواهد بود) .

۶- درمی که سود رساند (و از ممر حلال بدست آمده و در مصرف خیر برسد) بهتر از دیناری است که

آدمی را در هلاکت بیندازد .

۷- درهم شخص ندار در نزد خدا از دینار توانگر پاکیزه تر است .

۸- بسا اندکی که حلال باشد و برای خدا از بسیاری که (از حرام باشد و برای غیر خداست) نمو کننده تر است .

۹- اندکی برای خود بهتر از بسیاری است که برای غیر خود انجام دهی ، (یعنی اندک مالی که در حیات خود برای خود صرف نمائی بهتر از مالهای بسیار است که

ص ۱۴۷۵

۱۰- لیس لأحد من دنياه إلاً ما أنفقه علی أخراه ۷۵۱۶ .

۱۱- من يعط باليد القصيره يعط باليد الطويله ۸۰۸۱ .

۱۲- إنکم إلی إنفاق ما اکتسبتم أحوج منکم إلی اکتساب ما تجمعون ۳۸۲۷ .

النفاق

۱- إياک و النفاق فإنّ ذا الوجهين لا یكون وجیها عند الله ۲۴۹۴ .

۲- النفاق أخو الشرك ۴۸۳ .

۳- النفاق شین الأخلاق ۷۳۵ . برای دیگران بگذاری) .

۱۰- برای احدی از دنیایش (چیزی او را سود ندهد) مگر آنچه برای آخرت خود انفاق نموده باشد .

۱۱- هر که با دست کوتاه دهد با دست بلند (دست قدرت الهی) داده شود .

۱۲- براستی که شما به انفاق آنچه کسب کرده اید نیازمندتر خواهید بود تا کسب کردن آنچه را که جمع می کنید (زیرا آن باقی می ماند و این نصیب دیگران خواهد شد) .

دو چهره ای ۱- بر تو باد به دوری از نفاق ، زیرا که صاحب دو چهره ای در نزد خدا صاحب منزلت و آبرومند نمی باشد .

۲- دو روئی برادر شرک به خداست (نفاق با خدا ، چنین است ، و اما نفاق با برادران دینی در حکم شرک بخداست

.(

۳- نفاق و دو روئی عیب اخلاق است .

ص ۱۴۷۶

۴- النفاق توأم الكفر ۷۳۹ .

۵- النفاق يفسد الإيمان ۷۴۱ .

۶- النفاق من أثنى الدّلّ ۱۱۹۶ .

۷- النفاق مبنی علی المین ۱۱۵۶ .

۸- ما أقبح بالإنسان باطنا عليلا و ظاهرا جميلا ۹۶۶۱ .

المنافق

۱- المنافق لسانه يسرّ و قلبه يضمرّ ۱۵۷۶ .

۲- المنافق قوله جميل و فعله الدّاء الدّخيل ۱۵۷۸ .

۳- المنافق وقح غيبی متملق شقیّ ۱۸۵۳ .

۴- المنافق لنفسه مداهن و علی الناس طاعن ۲۰۰۸ . ۴- نفاق همتای کفر است (مانند بیچه دو قلو) .

۵- نفاق ایمان را فاسد می نماید .

۶- نفاق و دوروئی از پایه های دیگر ذلت و خواریست (اثنای ، هم با تشدید و هم با تخفیف به معنای دیگپایه و سنگهای است که دیگر را بر روی آن نهند) .

۷- نفاق بر دروغ بنا نهاده شده است .

۸- چه زشت است در انسان که باطنی بیمار و ظاهری زیبا داشته باشد .

منافق یا دو چهره ۱- آدم دورو زبان او شاد می گرداند و دلش ضرر می رساند .

۲- منافق (دو چهره) گفتار او نیکو ، و کردارش بیماری داخل شونده است .

۳- دو چهره بی شرم ، کودن ، متملق ، بدبخت است .

۴- منافق نفس خود را فریب دهنده و بر مردم طعنه زننده است .

ص ۱۴۷۷

۵- أظهر الناس نفاقا من أمر بالطاعة و لم يعمل بها ، و نهى عن المعصية و لم ينته عنها ۳۲۱۴ .

۶- احذروا أهل التَّفَاق ، فَإِنَّهُمْ الصَّالُّونَ المِضْلُونَ ، الزَّالُّونَ المِزْلُونَ ، قلوبهم دويّه ، و صحافهم نقيّه ۲۶۲۷ .

۷- المنافق مريب ۱۵۴ .

۸- المنافق مكور مضرّ ،

۹- إني أخاف عليكم كلَّ عليم اللسان منافق الجنان ، يقول ما تعلمون و يفعل ما تنكرون ۳۷۸۳ .

۱۰- و قال- عليه السّلام- في وصف المنافقين : حسد الرّخاء و مؤكّدوا البلاء ، و مقنطوا الرّجاء ، لهم بكلّ طريق صريح ، و إلى كلّ قلب شفيع ، ۵- سخت ترین (یا آشکارترین) مردم از نظر نفاق و دو روئی کسی است که به طاعت و پیروی فرمان دهد ، و خود به آن عمل ننماید ، و از معصیت نهی نماید ، و خود از آن باز نایستد .

۶- از اهل نفاق (منافقین) دوری نمائید ، زیرا که آنها گمراهان ، گمراه کنندگان ، لغزیدگان ، لغزانندگان ، دلپایان بیمار (یا کم عقل) ، و صفحه های روهایشان پاکیزه است .

۷- منافق در قلق و اضطراب بوده (و یا مردم را به گمان می اندازد) .

۸- منافق حيله گر ، زیان رساننده ، بد گمان خواهد بود (و یا عملی کند که دیگران به او بد گمان شوند) .

۹- برآستی که من بر شما می ترسم از هر دانا زبان منافق دلی را که آنچه شما می دانید می گوید ، و هر چه را بد می پندارید بجا می آورد (چون ضرر چنین فردی از جهت فریبش بسیار است) .

۱۰- حضرت در وصف منافقان فرموده : آنان رشکبران فراخی ، و تأکید کنندگان

ص ۱۴۷۸

و لکلّ شجو دموع ۴۹۴۲ .

۱۱- عاده المنافقين تهزيع الأخلاق ۶۲۴۴ .

۱۲- و قال- عليه السّلام- في ذكر المنافقين : قد أعدّوا لكلّ حقّ باطلا و لكلّ قائم مائلا و لكلّ حيّ قاتلا و

لکَلّ باب مفتاحا و لکَلّ لیل صباحا ۶۶۹۵ .

۱۳- کَلّ منافق مریب ۶۸۵۵ .

۱۴- من کثر نفاقه لم یعرف وفاقه ۸۱۳۶ .

۱۵- ما أقبح بالإنسان ظاهرا موافقا و باطنا منافقا ۹۵۵۹ . بلاء ، و نومید کنندگان امیدند ، برای آنهاست به هر طریقی بر خاک اندازنده (با توطئه و نقشه های شوم خود) و بسوی هر دلی شفاعت کننده (که آن را به سوی خود مایل سازد) ، و برای هر اندوهی اشکها (چنانکه مشهور است : منافق گریه در آستین دارد) .

۱۱- عادت منافقان تغییر اخلاق است (گاهی در کمال نرمی و زمانی به حالت درشتی بر حسب هدف و انگیزه خود می باشند) .

۱۲- حضرت در وصف منافقین فرموده : در حقیقت برای هر حقی باطلی را و برای راستی کجی را ، و برای زنده ای کشنده ای را ، و برای هر دری کلیدی را ، و برای هر شبی صبحی را آماده نموده اند (یعنی برای هر کاری به نفع خود تدبیری نموده ، و برای پیشرفت خود کاری صورت داده اند ، بیکار ننشسته اند ، پس مسلمانان باید بیدار باشند) .

۱۳- هر منافقی مریب (به شک اندازنده و یا خود در قلق و اضطراب) خواهد بود .

۱۴- هر که نفاق او بسیار باشد (یعنی ظاهر و باطنش از یکدیگر تشخیص داده نشود) موافقت (و رفتار واقعی) او شناخته نخواهد گردید .

۱۵- چقدر در انسان زشت است (که در او دیده شود) ظاهری موافق و باطنی منافق .

ص ۱۴۷۹

۱۶- ما أقبح بالإنسان أن یكون ذا وجهین ۹۶۶۳

۱۷- مثل المنافق كالحنظل الخضره أوراقها المر مذاقها ۹۸۷۸ .

۱۸- نفاق المرء من ذلّ يجده في نفسه ۹۹۸۸ .

۱۹- في ذكر المنافقين : هم لمة الشيطان و حمه النيران أولئك حزب الشيطان الا إنّ حزب الشيطان هم الخاسرون ۱۰۰۲۲ .

۲۰- يمشون الخفاء و يدبّون الصّراء قولهم الدّواء و فعلهم الدّاء العياء يتقارضون الثّناء و يتقاربون (يتراقبون) الجزاء يتوصّلمون إلى الطّمع باليأس ۱۶- چه زشت است آنکه آدمی صاحب دو رو باشد (ظاهر و باطن او دو تا باشد) .

۱۷- مثل منافق مانند حنظل (خربزه و هندوانه ابو جهل و خربزه روباه) است که برگهای آن سبز ، و مزه و چشیدن آن تلخ خواهد بود (یعنی منافق صورت خوشی دارد اما سیرت بسیار بد تلخناکی خواهد داشت) .

۱۸- نفاق مرد (و دو چهرگی او) از خواری است که آن را در نفس خود می یابد (و گرنه اگر نفس شریف باشد هرگز نفاق در او راه نمی یابد) .

۱۹- (تتمه کلامی است که حضرت در خطبه ۱۸۵ نهج البلاغه در وصف منافقین فرموده) آنان رفیقان شیطان ، و معظم و یا شدت و سختی آتش بوده ، آنها حزب شیطانند ، آگاه باشید که گروه شیطان ، آنها زیانکارانند .

۲۰- (این فرازها در خطبه ۱۸۵ نهج البلاغه در صفات منافقین ایراد شده است) در نهانی راه می روند و در میان درختان پر شاخ و برگ که رونده در میان آنها معلوم نیست راه می روند (کارشان مکر و حيله است) سخشان دواء (چون به حسب ظاهر راهنمایی و پند

و اندرز است) و کردارشان درد بی درمان ، مدح و ستایش را به یکدیگر قرض داده (او تعریف دیگری کند که دیگری هم تعریف او کند) و به پاداش نزدیک به یکدیگر می شوند ، و یا توقع دارند (به مردم اظهار نومیذی از دنیا کرده) بسبب

ص ۱۴۸۰

و يقولون فيشبهون ينافقون في المقال و يقولون فيوهمون (فيمؤهون) ۱۱۰۴۲ .

۲۱- أشدّ النَّاس نفاقاً من أمر بالطَّاعه و لم يعمل بها ، و نهى عن المعصيه و لم ينته عنها ۳۳۰۹ .

المنقصه

۱- كفى بالمرء منقصه أن يعظم نفسه ۷۰۵۰ .

المنقوص

۱- المنقوص مستور عنه عيبه ۱۰۵۲ . نوميذی بسوی طمع می پیوندند و (سخنان خوب) می گویند پس مشتبه می سازند ، در گفتار نفاق را بکار می برند ، و می گویند : پس به وهم اندازند (که مردم خوبی هستند) و یا می گویند پس روپوشی می کنند .

۲۱- سخت ترین مردم به حسب نفاق (یعنی موافق نبودن باطن با ظاهر) کسی است که امر کند به طاعت و خود به آن عمل نکند و نهی کند از معصیت و خود از آن باز نایستد .

کمی و زیان ۱- برای منقصت و زیان مرد (یا آدمی) کفایت می کند این که نفس خود را بزرگ شمارد .

کم شدن ۱- کم شده (یعنی کسی که نقص و عیب در اخلاق او می باشد) ، عیش از او پوشیده شده است (به این معنی که به عیوب خود پی نبرد) .

ص ۱۴۸۱

الانتقام

۱- المبادره إلى الانتقام من شيم اللئام ۱۵۶۷ .

۲- أقبح أفعال المقتدر الانتقام ۳۰۰۳ .

۳- سوء العقوبه من لؤم الظفر ۵۶۵۲ .

۴- من عاقب المذنب فسد فضله ۸۰۱۶ .

۵- من انتقم من الجاني أبطل فضله في الدنيا و فاته ثواب الآخرة ۸۸۶۳ .

۶- معاجله الانتقام من شيم اللئام ۹۸۷۰ .

النقم

۱- كيف لا يوقظك بيات نقم الله و قد توزطت بمعاصيه مدارج انتقام ۱- پيشی گرفتن به انتقام از خصلت های مردم پست و دنی است .

۲- زشت ترین کردارهای شخص مقتدر انتقام کشیدن است .

۳- بدی عقوبت از بد پیروزی یافتن است (یعنی زیادترا از اندازه انتقام کشیدن پیروزی زشتی است که اگر پیروز نمی شد بهتر بود) .

۴- هر که گنهکار را (در گناهی که سزاوار عفو است) عقوبت نماید فضل و فزونی خود را فاسد کرده است .

۵- هر که از گنهکار انتقام کشد افزونی مرتبه (و فضیلت) خود را در دنیا باطل ساخته و ثواب آخرت از او فوت شود .

۶- شتاب کردن در انتقام از خصلت های لثیمان است .

انتقامهای الهی ۱- چگونه شما را شیخون انتقامهای خدا بیدار نمی سازد ، و حال آنکه

ص ۱۴۸۲

سطواته ۷۰۰۹ .

۲- ما أقرب النقمه من أهل البغی (الظلم) و العدوان ۹۷۱۲ .

الناکثون و القاسطون و المارقون

۱- الا- و قد أمرنی الله بقتال أهل النکث ، و البغی ، و الفساد فی الأرض ، فأمریا الناکثون فقد قاتلت ، و أمریا القاسطون فقد جاهدت ، و أمریا المارقه فقد دوخت ، و أمریا شیطان الردهه فیائی کیفیته بصعقه سمعت لها وجیب قلبه ، در حقیقت بسبب نافرمانیهای او در ورطه های

قهرش افتاده ای ۲- چه نزدیک است انتقام (الهی) به اهل ظلم و تجاوز .

ناکثین ، قاسطین ، مارقین ۱- آگاه باشید که در حقیقت خداوند مرا به قتال اهل نکث (یعنی شکستن بیعت) و اهل ستم یا عدول از حق ، و اهل فساد در زمین فرمان داده است ، اما بیعت شکنان پس بتحقیق با آنها مقاتله کردم (بعد از آنکه طلحه و زبیر با آن حضرت بیعت نمودند چیزی نگذشت که بیعت را شکسته نزد عایشه رفته او را رفیق خود ساخته ، دسته ای را به راه انداخته روانه بصره شده تا با آن حضرت پیکار نمایند ، آن بزرگوار نیز آنها را تعقیب نموده با آنها مقاتله نمود طلحه و زبیر کشته شدند و این جنگ بنام جنگ جمل نامیده شد چون عایشه بر شتری سوار بود) و اما ستمگران (و یا از حق عدول کنندگان) پس با آنها پیکار نمودم (و آنها معاویه و پیروان او بودند که در کنار آب فرات جنگ صفین را براه انداختند) و اما آنهایی که از دین بدر رفته بودند که در زمین فساد می نمودند پس آنها را خوار گردانیدم (یعنی خوارج که بعد از جنگ صفین از آن حضرت برگشتند و حضرت با آنها جنگید تا همه بغیر از نه نفر کشته شدند ، و از اصحاب آن بزرگوار نیز نه نفر شهید گشتند ، پیامبر بزرگ اسلام صلی الله علیه و آله و سلم نیز از این سه طایفه خبر داده بود چنانکه مشهور است که فرمود :
یا علی بزودی بعد

المناکح

۱- من اکثر المناکح غشیته الفضائح ۹۰۵۲ . و قاسطان و مارقان جنگ خواهی کرد) و اما شیطان ردهه پس بدرستی که من کفایت شدم او را بصیحه ای که شنیدم بسبب آن اضطراب دل و حرکت سینه او را («ردهه» گودالی است که در آن آب می ایستد و مراد از این عبارت ذو الثدیه است که رئیس خوارج است که یک دست او بشکل پستان زنان بود بهمین جهت او را ذو الثدیه می گویند ، و بعضی گفته اند که مراد معاویه است روزی که اصحاب او گریختند ، سپس حیلہ کرده قرآنہا را بر سر نیزه ها کرده ، مردم را بحکم قرآن دعوت کرد ، و او را ذو الثدیه گفته اند چون در پستان او شیر موجود بوده ، و احتمالات دیگری هم در آن داده شده مثل این که شیطان ردهه از سرکشان شیاطین تبعه ابلیس بوده که آن حضرت او را در ردهه کشته است ، و یا آنکه شیطان ردهه از جنیان بوده که در وقت فرود آمدن پیامبر بزرگ اسلام صلی الله علیه و آله و سلم در جحفه حضرت علی - علیه السلام - با او جنگید و او را کشت ، ولی ظاهر آنست که شیطان ردهه بوسیله صاعقه و صدا و صیحه آسمانی کشته شده است ، بنا بر این احتمال شیطان یا جنی بودن ظاهرتر است تا دو احتمال اول) .

ازدواج ها ۱- هر که زنهای بسیار گیرد (مرحوم علامه خوانساری فرموده : زنانی باشد که از برای نکاح و وطنی باشند خواه بعنوان عقد دائم

یا متعه و خواه کنیز (رسوائیها او را فرو گیرد .

ص ۱۴۸۴

النمیه

۱- إِيَّاكَ وَ النَّمِيمَةَ ، فَإِنَّهَا تَزْرَعُ الضَّغِينَةَ ، وَ تَبْعُدُ عَنِ اللَّهِ وَ النَّاسِ ۲۶۶۳ .

۲- أَسْرَأَ الصَّدَقِ النَّمِيمَةَ ۲۹۳۹ .

۳- النَّمِيمَةُ شِيمَةُ الْمَارِقِ ۹۰۰ .

۴- النَّمِيمَةُ ذَنْبٌ لَا يَنْسَى ۱۳۸۰ .

۵- بئس الشَّيْمَةُ النَّمِيمَةُ ۴۳۸۷ .

۶- من سعی بالنمیه حاربه القریب و مقته البعید ۸۷۸۱ . سخن چینی ۱- بر تو باد بدوری از سخن چینی ، زیرا که آن کینه را کاشته ، و از خدا و مردم دور می سازد (یعنی دلها و سینه ها کشت زار کینه شده ، و سبب دوری از خدا و مردم خواهد گردید) .

۲- بدترین کلام راست سخن چینی است (یعنی سخن راستی است که سخن چین نقل کند) .

۳- سخن چینی خصلت از دین خارج شده است .

۴- سخن چینی گناهی است که ترک و یا فراموش نمی شود (محتمل است مراد این باشد که اگر سخن چین توبه نکند و در صدد اصلاح خود بر نیاید پیوسته عادت او گردد و هرگز آن را از یاد نبرد ، و یا از یاد دیگران نرود و او را وانگذارند) .

۵- بد صفتی است سخن چینی .

۶- هر که بسخن چینی کوشا باشد خویشاوندان با او جنگیده ، و بیگانه با او دشمن خواهد شد (یعنی همه مردم با او در ستیز شوند و ضد او گردند) .

ص ۱۴۸۵

۷- من نقل إلیک نقل عنک ۹۱۳۳ .

۸- لا تعجلنَّ إلی تصدیق واش و إن تشبه بالناصحین فإنَّ السَّاعی ظالم لمن سعی به غاشَّ لمن سعی إلیه ۱۰۳۲۷ .

لا تكونوا مساييح ولا مذاييع ١٠٤٢٤ .

١٠- لا تجتمع أمانه و نميمه ١٠٥٨١ .

١١- أكذب السعایه و النمیمه باطله کانت أو صحیحه ٢٤٤٢ .

١٢- الساعی کاذب لمن سعی إليه ظالم لمن سعی علیه ١٨٣٣ .

الناس

١- الناس کصور فی الصّیغیه (صحیفه) کَلَمَا طوی بعضها نشر ٧- هر که بسوی تو (سخنان دیگران را) نقل نماید از تو (سخنان را برای دیگران) نقل کند .

٨- بتصدیق سخن چین شتاب مکن ، هر چند خود را به نصیحت کنندگان شبیه سازند ، زیرا که سعایت کننده (سخن چین) نسبت بکسی که سعایت او را کرده ظالم ، و نسبت بکسی که سعایت نزد او برده غش کننده است .

٩- مباحثید روندگان در زمین بسخن چینی و فساد و شرّ ، و نه فاش کنندگان سرّ .

١٠- امانت و سخن چینی جمع نمی شوند .

١١- سعایت و سخن چینی را دروغ پندار ، چه باطل باشد ، یا صحیح (یعنی خواه در واقع دروغ بوده و یا صحیح باشد به آن توجه مکن و مورد عمل آن را قرار مده) .

١٢- سعایت کننده برای کسی که سخن کسی را برای او می برد دروغگوست ، و نسبت به کسی که سخن او را برده باشد ستمکار است .

مردم ١- مردم همچون صورتهائی هستند در طوماری که هر چه بعض آن پیچیده شود

ص ١٤٨٦

بعضها ١٨٨٢ .

٢- الناس أبناء الدّنيا و الولد مطبوع علی حبّ أمّه ١٨٥٠ .

٣- الناس طالبان : طالب و مطلوب ، فمن طلب الدّنيا طلبه الموت حتّی یخرجه عنها ، و من طلب الآخره طلبته الدّنيا حتّی

یستوفی رزقه منها ۲۰۸۲ .

۴- النَّاسُ ثَلَاثَةٌ : فَعَالِمٌ رَبَّانِيٌّ ، وَ مُتَعَلِّمٌ عَلَى سَبِيلِ نَجَاهٍ ، وَ هَمِجٌ رِعَاعٌ أَتْبَاعُ كُلِّ نَاعِقٍ ، لَمْ يَسْتَضِيئُوا بِنُورِ الْعِلْمِ ، وَ لَمْ يَلْجِئُوا إِلَى رُكْنٍ وَثِيقٍ ۲۰۸۷ .

۵- النَّاسُ كَالشَّجَرِ شَرَابُهُ وَاحِدٌ ، وَ ثَمَرُهُ مُخْتَلِفٌ ۲۰۹۷ .

۶- النَّاسُ مَنْقُوصُونَ مَدْخُولُونَ إِلَّا مِنْ عَصَمِ اللَّهِ سُبْحَانَهُ ، سَأَلَهُمْ مَتَعَتٌ ، وَ مَجِيبَهُمْ مُتَكَلِّفٌ ، يَكَادُ أَفْضَلَهُمْ رَأْيَا أَنْ يَرَدَّهُ عَنْ فَضْلِ رَأْيِهِ الرَّضَى بَعْضُ دِيْغَرِشْ نَشْرُ دَادِهِ شَدَّهُ وَ ظَاهِرٌ گَرَدَدُ .

۲- مردم فرزندان دنیایند ، و فرزند بر دوستی مادر خود خلق شده است .

۳- مردم دو جوینده اند : جوینده ، و طلب شده ، پس هر که دنیا را جوید مرگ او را طلب کند ، تا او را از دنیا بیرون برد ، و هر که آخرت را جوید ، دنیا او را طلب کند ، تا روزی خود را از آن متوفی بر گیرد .

۴- مردم سه قسمند : عالم ربانی (مانند پیامبران و جانشینان آنها) و کسی که از آنان یاد گرفته بر طریق رستگاری ، و کم عقلان از اراذل و اوباش ، پیروان هر چوپان که به نور دانش روشنی نیافته ، و به رکن محکمی پناه نبرده اند (و یا همچون پشه ها که بر روهای گوسفندان و حیوانات دیگر می نشینند ، و باد به هر طرف که بخواهد آنها را ببرد) .

۵- مردم مانند درختند ، آب آن یکی ، و میوه آن مختلف است .

۶- مردم کم عقل گشته ، و در عقلشان علتی داخل شده ، مگر کسی که خدای پاک و منزّه

او را نگه داشته است ، سؤال کننده آنها متعنت است (یعنی از پرسش قصد

ص ۱۴۸۷

و السَّخَط ، و يكاد أصلهم عودا تنكأه اللَّحْظَه و تستحيله الكلمه الواحده ۲۱۳۹ .

۷- النَّاسُ فِي الدُّنْيَا عَامِلَانُ : عامل في الدُّنْيَا لِلدُّنْيَا ، قد شغلته دنياه عن آخرته ، يخشى على من يخلف الفقر ، و يأمنه على نفسه ، فيفنى عمره في منفعه غيره و عامل في الدُّنْيَا لما بعدها ، فجاءه الَّذِي له بغير عمل ، فأحرز الحظين معا ، و ملك الدارين جميعا . ۲۱۳۹ .

۸- النَّاسُ مِنْ خَوْفِ الدَّلِّ مُتَعَجِّلُوا الدَّلَّ ۲۱۷۲ . تحقيق ندارد بلکه هدف لغزاندن طرف می باشد) و پاسخ دهنده آنان متکلف (یعنی می کوشد سائل را حیران سازد) نزدیک است خوشنودی و غضب نسبت بدیگران او را از رأیش که برترین رأی هاست بر گرداند ، (بدینجهت اعتمادی بر علماء نباشد) ، و نزدیک است آنکه چوب وجودش محکومتر است که در کارها سخت تر و ایستادگیش بیشتر است یک نگاه او را از هدف بر گرداند ، و یک کلمه او را جابجا کرده ، و با یک کلمه تطمیعی از رأی خود بر گردد .

۷- مردم در دنیا دو گونه کار کننده اند : عامل در دنیا برای دنیا در حقیقت مشغول کرده دنیای او او را از آخرتش ، بر کسی که از عقب خود درویشی را بعقب می گذارد ترسیده ، و بر نفس خود ایمن است ، پس عمر خود را در سود دیگری تباه می کند ، و عامل در دنیا برای آنچه پس از آن می باشد ، پس برای او آید آنچه برای اوست بدون عمل

، پس جمع کرده بهره دنیا و آخرت را با هم ، و مالک خانه دنیا و آخرت هر دو می باشد .

۸- مردم از ترس خواری شتاب کننده بخواری اند (همیشه تن بخواری سؤال از مردم داده مبادا خوار گردند بی خبر از این که خود بخواری پیش از آنکه خوار گردد اقدام نموده است) .

ص ۱۴۸۸

۹- أفضل الناس أنفعهم للناس ۲۹۸۹ .

۱۰- أسعد الناس العاقل المؤمن ۲۹۹۰ .

۱۱- أفضل الناس السخى الموقن ۲۹۹۱ .

۱۲- أحسن الناس ذمما أحسنهم إسلاما ۳۰۳۳ .

۱۳- أجل الناس من وضع نفسه ۳۰۳۶ .

۱۴- أقوى الناس من قوى على نفسه ۳۰۳۷ .

۱۵- أقوى الناس من غلب هواه ۳۰۷۴ .

۱۶- أكيس الناس من رفض دنياه ۳۰۷۵ .

۱۷- أربح الناس من اشترى بالدنيا الآخرة ۳۰۷۶ .

۱۸- أخسر الناس من رضى الدنيا عوضا عن الآخرة ۳۰۷۷ .

۱۹- أفضل الناس من شغلته معايبه عن عيوب الناس ۳۰۹۰ .

۹- افزونترین مردم سودمندترین آنهاست نسبت بمردم . ۱۰- نیکبخت ترین مردم خردمند با ایمان است .

۱۱- افزونترین مردم بخشنده صاحب یقین است .

۱۲- بهترین مردم از نظر حق و حرمت بهترین آنهاست بحسب مسلمانی .

۱۳- بزرگترین مردم کسی است که نفس خود را پست کرده و فروتنی نماید .

۱۴- قویترین مردم کسی است که بر نفس خود قوی و مسلط باشد .

۱۵- قویترین مردم کسی است که بر خواهش خود غلبه کند .

۱۶- زیرک ترین مردم کسی است که دنیاش را ترک کرده باشد (یعنی حریص بر آن نباشد) .

۱۷- سودمندترین مردم کسی است که بدنیا آخرت را خریداری کند .

۱۸- زیانکارترین مردم کسی است که جای آخرت از دنیا خوشنود شود .

۱۹- افزونترین مردم

کسی است که او را عیبهایش مشغول سازد از عیوب

ص ۱۴۸۹

۲۰- أعظم النَّاسِ سَعَادَةً أَكْثَرُهُمْ زَهَادَةً ۳۱۰۰.

۲۱- أَفْضَلُ النَّاسِ مَنْ تَنَزَّهَتْ نَفْسُهُ وَ زَهَدَ عَنْ غَنِيهِ ۳۱۰۳.

۲۲- أَغْبَطُ النَّاسِ الْمَسَارِعَ إِلَى الْخَيْرَاتِ ۳۱۲۲.

۲۳- أَحَقُّ النَّاسِ بِالرَّحْمَةِ عَالِمٌ يَجْرِي عَلَيْهِ حُكْمُ جَاهِلٍ ، وَ كَرِيمٌ يَسْتَوْلِي عَلَيْهِ لَيْثِمٌ ، وَ بَرٌّ تَسَلَّطَ عَلَيْهِ فَاجِرٌ ۳۱۵۹.

۲۴- أَفْضَلُ النَّاسِ فِي الدُّنْيَا الْأَسْحِيَاءُ ، وَ فِي الْآخِرَةِ الْأَتْقِيَاءُ ۳۲۱۰.

۲۵- أَسْوَأُ النَّاسِ حَالًا مَنْ انْقَطَعَتْ مَادَّتُهُ وَ بَقِيَتْ عَادَتُهُ ۳۲۱۱.

۲۶- أَتَعِبَ النَّاسَ قَلْبًا مِنْ عِلْتِ هِمَّتِهِ وَ كَثْرَتِ مَرُوثَتِهِ وَ قَلَّتِ مَقْدَرَتُهُ ۳۲۱۲. مردم (یعنی تنها به عیبهای خود پردازد ، و عیبهای دیگران را بازگو نکند).

۲۰- بزرگترین مردم از نظر نیکبختی بیشترین آنهاست بحسب بی رغبتی در دنیا .

۲۱- افزونترین مردم کسی است که نفس او (از اخلاق ذمیمه و صفات رذیله) پاکیزه باشد ، و از روی توانگری نسبت بدنیا بی رغبت باشد ، و یا با فقر ساخته خواهش توانگری نداشته باشد .

۲۲- نیکو حال ترین مردم کسی است که بسوی خیرات شتابان باشد .

۲۳- سزاوارترین مردم برحمت و مهربانی عالمی است که بر او حکم جاهل بار شده ، و کریمی است که بر او لئیم فرمانروا گشته ، و نیکوکاریست که بر او بد کرداری مسلط می شود .

۲۴- افزونترین مردم در دنیا سخاوتمندان ، و در آخرت پرهیزکارانند .

۲۵- بدترین مردم بحسب حال کسی است که ماده و در آمد آن قطع شده ، و مخارج او که بر آن عادت کرده و از آن چاره ای نبوده باقی ماند .

۲۶- خسته ترین مردم بحسب قلب

کسی است که همت او بلند ، و مروّت او

ص ۱۴۹۰

۲۷- أضيق النَّاسِ حالا من كثرت شهوته و كبرت همّته و زادت مؤنّته و قلت معونته ۳۲۳۵ .

۲۸- أفضل النَّاسِ من عصى هواه و أفضل منه من رفض دنياه ۳۲۳۶ .

۲۹- أشقى النَّاسِ من غلبه هواه فملكته دنياه و أفسد أخراه ۳۲۳۷ .

۳۰- إنّما النَّاسِ عالم و متعلّم و ما سواهما فهمج ۳۹۰۵ .

۳۱- إنّما سراه النَّاسِ أولوا الأحلام الرّغيبه و الهمم الشّريفه و ذوو التّبل ۳۹۱۴ .

۳۲- لیکن اَحظی النَّاسِ منك احوطهم علی الضّعفاء ، و اعملهم بسیار ، و توانائی یا بی نیازی او کم باشد .

۲۷- تنگترین مردم بحسب حال (که باید او را کمک کرد) کسی است که خواهش او (در امور مشروعه) بسیار ، و همّتش بزرگ ، و خرج او زیاد ، و یاری و مساعدت او کم باشد .

۲۸- افزونترین مردم کسی است که نافرمانی خواهش خود کند ، و افزونتر از او کسی است که دنیايش را ترک نماید (یعنی حریص دنیا نباشد به اندازه کفاف اکتفا کند) .

۲۹- بدبخت ترین مردم کسی است که خواهش او بر او غلبه نموده پس دنیايش مالک او شود (و او بنده دنیا گردد) و آخرت خود را تباه سازد .

۳۰- جز این نیست که مردم یا عالمند ، و یا متعلم ، و آنچه غیر آن دو باشد همج خواهد بود (یعنی کسانی که همچون مگس های کوچک که به هر طرف باد وزد خواهند رفت ، هر روز و هر لحظه ای بطرفی خواهند رفت و جزو آدم نیستند) .

۳۱- جز

این نیست که سران مردم صاحبان عقلهای کامل و رسا، و یا عقلهای وسیع (و یا عقلهایی که مردم در آن رغبت کنند) و همت های شریف، و صاحبان نجات و یا تندی زیر کی خواهند بود.

۳۲- باید بهره مندترین مردم از تو کسی باشد که بر ضعفاء احتیاط کننده

ص ۱۴۹۱

بالحق ۷۳۸۳.

۳۳- خیر الناس من إن أغضب حلم و إن ظلم غفر و إن أسی ء إلیه أحسن ۵۰۰۰.

۳۴- خیر الناس من نفع الناس ۵۰۰۱.

۳۵- خیر الناس من تحمّل مؤنه الناس ۵۰۰۲.

۳۶- خیر الناس أورعهم و شرّهم أفجرهم ۵۰۱۵.

۳۷- خیر الناس من إذا أعطی شکر و إذا ابتلی صبر و إذا ظلم غفر ۵۰۲۰.

۳۸- خیر الناس من أخرج الحرص من قلبه، و عصی هواه فی طاعه ربّه ۵۰۲۵.

۳۹- خیر الناس من طهر من الشهوات نفسه و قمع غضبه و أرضی ربّه ۵۰۲۶. ترین (و نگهدارنده ترین آنها) بوده و بحق عمل کننده ترین باشد.

۳۳- بهترین مردم کسی است که اگر او را خصمناک سازند بردباری کند، و اگر ستم شود در گذرد، و اگر به او اسائه ادب شود احسان نماید.

۳۴- بهترین مردم کسی است که به مردم نفع رساند.

۳۵- بهترین مردم کسی است که مخارج مردم را متحمل شود.

۳۶- بهترین مردم پارساترین آنها، و بدترین آنها گنهکارتترین آنهاست.

۳۷- بهترین مردم کسی است که هر گاه نعمتی داده شود شکر گذارد، و چون گرفتار گردد شکیبائی بکار برد، و زمانی که ستم شود در گذرد.

۳۸- بهترین مردم کسی است که حرص را از

دل خویش بیرون کرده ، و خواهش خود را در پیروی از پروردگارش نافرمانی کند .

۳۹- بهترین مردم کسی است که نفس خود را از شهوات تطهیر

ص ۱۴۹۲

۴۰- خیر النَّاس من كان في يسره سخيا شكورا ۵۰۲۷ .

۴۱- خیر النَّاس من كان في عسره مؤثرا صبورا ۵۰۲۸ .

۴۲- خیر النَّاس من زهدت نفسه ، و قلت رغبته ، و ماتت شهوته و خلص إيمانه و صدق إيقانه ۵۰۳۱ .

۴۳- خوض النَّاس في الشئ ء مقدمه الكائن ۵۰۶۷ .

۴۴- شرَّ النَّاس من يغشَّ النَّاس ۵۶۷۷ .

۴۵- شرَّ النَّاس من يظلم النَّاس ۵۶۷۶ .

۴۶- شرَّ النَّاس من لا يقبل العذر و لا يقبل الذنب ۵۶۸۵ .

۴۷- شرَّ النَّاس من يرى أنه خيرهم ۵۷۰۱ . نموده ، و خشمش را کوبیده ، و پروردگار خویش را خوشنود سازد .

۴۰- بهترین مردم کسی است که در توانگری خود ، بخشنده شکر گذار باشد .

۴۱- بهترین مردم کسی است که در سختی و بیچارگی خود ایثارگر ، شکیبیا باشد .

۴۲- بهترین مردم کسی است که نفس او نسبت بدنیا بی رغبت بوده ، و میلش کم ، و خواهش او مرده ، و ایمانش خالص ، و یقین او راست باشد .

۴۳- فرو رفتن مردم در چیزی و در مطلبی مقدمه بود آنست ، (یعنی علامت آنست که بزودی واقع خواهد شد ، چه این کار از ناحیه خدا باشد که در دل آنها اندازد ، و یا از ناحیه خود مردم و یا زمامداران و دست اندرکاران) .

۴۴- بدترین مردم کسی است که با مردم صاف نباشد و غش نماید .

۴۵- بدترین مردم کسی است که به مردم ستم

کند .

۴۶- بدترین مردم کسی است که عذر را نپذیرد ، و از گناه در نگذرد .

۴۷- بدترین مردم کسی است که خود را بهترین آنها ببیند .

ص ۱۴۹۳

۴۸- شَرَّ النَّاسِ مَنْ لَا يِبَالِي أَنْ يَرَاهُ النَّاسُ مَسِيئًا ۵۷۰۲ .

۴۹- شَرَّ النَّاسِ مَنْ لَا يَشْكُرُ النِّعْمَةَ وَلَا يَرَعَى الْحَرَمَ ۵۷۰۵ .

۵۰- شَرَّ النَّاسِ مَنْ سَعَى بِالْإِخْوَانِ وَنَسَى الْإِحْسَانَ ۵۷۱۳ .

۵۱- شَرَّ النَّاسِ مَنْ لَا يَرْجِي خَيْرَهُ وَلَا يُؤْمِنُ شَرَّهُ ۵۷۳۲ .

۵۲- شَرَّ النَّاسِ مَنْ لَا يَعْتَقِدُ الْأَمَانَةَ وَلَا يَجْتَنِبُ الْخِيَانَةَ ۵۷۳۴ .

۵۳- شَرَّ النَّاسِ مَنْ لَا يَعْفُو عَنِ الزَّلَّةِ وَلَا يَسْتُرُ الْعَوْرَةَ ۵۷۳۵ .

۵۴- شَرَّ النَّاسِ مَنْ يَعِينُ عَلَى الْمَظْلُومِ ۵۷۳۶ .

۵۵- شَرَّ النَّاسِ مَنْ أَدْرَعَ اللَّؤْمَ وَنَصَرَ الظُّلْمَ ۵۷۳۷ .

۵۶- شَرَّ النَّاسِ مَنْ كَانَ مَتَّبِعًا لِعُيُوبِ النَّاسِ عَمِيًّا لِمَعَايِبِهِ (عن ۴۸- بدترین مردم کسی است که پروا نکند آنکه او را مردم گنهکار ببینند .

۴۹- بدترین مردم کسی است که شکر نعمت نکرده ، و رعایت حرمت را ننماید .

۵۰- بدترین مردم کسی است که در میان برادران سعایت و سخن چینی کند ، و احسانی که به او شده فراموش نماید .

۵۱- بدترین مردم کسی است که خیر او امیدوار نبوده ، و از شرش ایمنی نباشد .

۵۲- بدترین مردم کسی است که کسب امانت ننموده ، و از خیانت دوری نگیرند .

۵۳- بدترین مردم کسی است که از لغزش در نگذشته ، و عیب را نپوشاند .

۵۴- بدترین مردم کسی است که علیه مظلوم کمک نماید .

۵۵- بدترین مردم کسی است که زره لئیمی را بتن کرده ، و ستمکار را یاری نماید .

۵۶- بدترین مردم

کسی است که بدنبال عیبهای مردم رفته ، و از عیوب خود

ص ۱۴۹۴

معاویه (۵۷۳۹ .

۵۷- شَرَّ النَّاسِ مَنْ يَخْشَى النَّاسَ فِي رَبِّهِ وَ لَا يَخْشَى رَبَّهُ فِي النَّاسِ ۵۷۴۰ .

۵۸- شَرَّ النَّاسِ مَنْ يَبْتَغِي الْغَوَائِلَ لِلنَّاسِ ۵۷۴۱ .

۵۹- شَرَّ النَّاسِ مَنْ لَا يَثِقُ بِأَحَدٍ لِسُوءِ ظَنِّهِ وَ لَا يَثِقُ بِهِ أَحَدٌ لِسُوءِ فِعْلِهِ ۵۷۴۸ .

۶۰- شَرَّ النَّاسِ مَنْ يَتَّقِيهِ النَّاسُ مَخَافَةَ شَرِّهِ ۵۷۴۹ .

۶۱- شَرَّ النَّاسِ مَنْ كَافَى عَلَى الْجَمِيلِ بِالْقَبِيحِ وَ خَيْرَ النَّاسِ مَنْ كَافَى عَلَى الْقَبِيحِ بِالْجَمِيلِ ۵۷۵۰ .

۶۲- شَرَّ النَّاسِ الطَّوِيلُ الْأَمَلُ ، السَّيِّئُ الْعَمَلُ ۵۷۵۱ .

۶۳- مَنْ عَرَفَ النَّاسَ تَفَرُّدًا ۷۸۳۲ . نَابِنَا بَاشَد (يَعْنِي عَيْبَاهِيش رَا نَادِيْدَه گِيْرِد) .

۵۷- بدترین مردم کسی است که در باره خدایش از مردم بترسد ، و از خدای خود در باره مردم نترسد (یعنی همیشه در ترس جانب مردم را گیرد ، از مردم بترسد) .

۵۸- بدترین مردم کسی است که خواهان گرفتاریهای مردم باشد .

۵۹- بدترین مردم کسی است که بسبب بدگمانی خود بکسی اعتماد نمی کند ، و بسبب کردارش احدی بر او اعتماد نمی نماید .

۶۰- بدترین مردم کسی است که مردم از ترس بدی او از او بپرهیزند .

۶۱- بدترین مردم کسی است که نیکوئی را به بدی تلافی کرده ، و بهترین مردم کسی است که بدی را با خوبی پاداش دهد .

۶۲- بدترین مردم دراز امید ، بد کردار است .

۶۳- هر که مردم را شناخت تنهایی گزیند .

ص ۱۴۹۵

۶۴- مَنْ طَلَبَ لِلنَّاسِ الْغَوَائِلَ لَمْ يَأْمَنْ بِالْبَلَاءِ ۸۰۵۳ .

٦٥- من عرف الناس لم يعتمد عليهم ٨٢٣٢.

٦٦- من جهل الناس استنام (استأمن) إليهم

۶۷- من عامل الناس بالجميل كافؤوه به ۸۷۱۶.

۶۸- أفضل الناس أعملهم بالزَّفَق و أکیسهم أصبرهم علی الحقّ ۳۳۲۶.

۶۹- أرجی الناس صلاحا من إذا وقف علی مساویه سارع إلى التَّحوّل عنها ۳۳۴۴.

۷۰- أشفق الناس علیک أعونهم لک علی صلاح نفسک و أنصحهم لک فی دینک ۳۳۷۳.

۷۱- إنَّ أفضل النَّاس عند الله من أحیا عقله ، و أمات شهوته و أتعب نفسه ۶۴- هر که برای مردم مصیبت ها خواهد از بلاء ایمن نخواهد بود .

۶۵- هر که مردم را بشناسد بر آنان اعتماد ننماید .

۶۶- هر که مردم را نشناسد بر آنان اعتماد نماید .

۶۷- هر که با مردم به نیکوئی معامله کند او را به نیکوئی پاداش دهند .

۶۸- افزونترین مردم عمل کننده ترین آنهاست بنرمی و مهربانی ، و زیرک ترین آنها شکیباترین آنهاست بر حق .

۶۹- امیدوار ترین مردم بحسب صلاح و نیک شدن ، کسی است که هر گاه بر بدیهای خود آگاه شود شتاب کند به برگردیدن از آنها .

۷۰- مهربانترین مردم بر تو یاری کننده ترین آنهاست ترا بر صلاح نفس تو ، و خالص ترین یا نصیحت کننده ترین آنهاست تو را در دینت .

۷۱- براستی افزونترین مردم در نزد خدا کسی است که عقل خود را احیاء نموده ، (یعنی تحصیل علوم و معارف کند و فرمان خدا برد) و خواهش خویش را

ص ۱۴۹۶

لصلاح آخرته ۳۵۷۹ .

۷۲- النَّاس رجلان طالب لا یجد و واجد لا یکتفی ۱۵۳۱ .

۷۳- النَّاس رجلان جواد لا یجد ، و واجد لا یسعف ۱۵۳۲ .

٧٤- إِنَّمَا النَّاسُ رَجُلَانِ مَتَّبِعِ شَرْعَهُ وَ مَبْتَدِعِ بَدْعَهُ ٣٨٦١.

٧٥- يَنْبَغِي لِمَنْ عَرَفَ النَّاسَ أَنْ يَزْهَدَ

فیما فی ایدیهم ۱۰۹۳۹ .

۷۶- النَّاسُ بَخِيرٌ مَا تَفَاوَتُوا ۲۸۹ .

۷۷- أَغْنَى النَّاسُ فِي الْآخِرَةِ أَفْقَرَهُمْ فِي الدُّنْيَا ۳۲۲۱ .

۷۸- وَجِيه النَّاسِ مِنْ تَوَاضَعٍ مَعَ رَفْعِهِ ، وَ ذَلٌّ مَعَ مَنَعِهِ ۱۰۰۸۶ . بمیراند ، و نفسش را برای صلاح آخرتش بزحمت اندازد .

۷۲- مردم دو دسته اند : جوینده ای که نمی یابد ، و یا بنده ای که اکتفا نمی کند .

۷۳- مردم دو جورند : بخشنده ای که نمی یابد ، و یا بنده ای که حاجت مردم بر نیآورد .

۷۴- جز این نیست که مردم دو دسته اند : پیرو مذهب راه راست روشن ، و نو پدید آورنده بدعتی (یعنی کسانی که پیرو ائمه - علیهم السلام - نباشند) .

۷۵- برای کسی که مردم را می شناسد ، سزاوار این است ، در آنچه در دستهای آنهاست بی رغبت باشد .

۷۶- مردم مقرون بخیرند ما دام که میانه آنها تفاوت برقرار است (این موضوع روشن است زیرا وقتی تساوی در میانشان برقرار باشد ، خلل در نظام پدیدار گشته ، دیگر کسی بدنال شغلی که باید برود نخواهد رفت ، همه مدعی شغل بالاترند) .

۷۷- بی نیازترین مردم در آخرت محتاج ترین آنهاست در دنیا .

۷۸- مهتر و بزرگ مردم کسی است که با بلندی مرتبه فروتنی کرده ، و با عزت

ص ۱۴۹۷

النوم

۱- النَّوْمُ رَاحَةٌ مِنَ الْمَمِّ وَ مَلَائِمَةُ الْمَوْتِ ۱۴۶۱ .

۲- بئس الغريم النوم یعنی قصیر العمر و یفوت کثیر الأجر ۴۴۱۶ .

۳- من کثر فی لیلہ نومہ فاته من العمل ما لا یستدرکه فی یومه ۸۸۲۷ .

۴- ما أنقض النَّوْمُ لعزائم الیوم ۹۵۱۹ .

۵- المستقل النَّائم تکذِّبه أحلامه ۱۳۷۱ . و مناعت نرمی نماید .

خواب ۱- خواب ،

راحتی از درد است ، و موافق آنست مرگ ، (یعنی آن هم راحتی از درد و الم و مصیبت است البته برای خوبان) .

۲- بد طلبکاریست خواب ، عمر کوتاه را فانی ساخته ، و اجر بسیار را از دست می برد .

۳- هر که خوابش در شب زیاد باشد چیزی از عمل از او فوت شود که در روز آن را تدارک نخواهد نمود .

۴- چه چیز شکننده کرده خواب را برای تصمیم و عزیمت های امروز (یعنی کارهای خیر را تأخیر میندازد که خواب آن را خواهد شکست و یا از حوادث و تصمیمات مترس که خوابی آن را عوض خواهد نمود و بشر متلّون است تصمیماتش گوناگون است حافظ گوید : ۵- کسی که سنگین خوابیده (یعنی با سیری) خوابهای او او را تکذیب می نماید (یعنی اعتبار ندارد ، چنانکه اگر بخواهند خواب کسی را رد کنند گویند : زیاد خوردی) .

ص ۱۴۹۸

۶- ویح النَّائم ما أخسره قصر عمله و قلّ أجره ۱۰۰۹۱ .

النَّيَابَةُ

۱- إذا استنبت فاعزم ۳۹۹۵ .

النَّيْلُ

۱- من نال استطال ۷۶۶۸ .

النَّبِيَّةُ

۱- النَّبِيَّةُ الصَّالِحَةُ أَحَدُ الْعَمَلِينَ ۱۶۲۴ .

۲- أَفْضَلُ الدَّخَائِرِ حَسَنُ الضَّمَائِرِ ۳۲۵۴ .

۳- أَقْرَبُ النَّبِيَّاتِ بِالنَّجَاحِ أَعْوَدُهَا بِالصَّيْلِ لَاح ۳۲۸۹ . ۶- وای بر کسی که در خواب است (غرض بدی خواب بسیار و یا خوابی است که آدمی را محروم سازد) چه زیانکار کرده او را عملش کوتاه و اجر و مزدش کم خواهد بود (چون نمی رسد کاری کند فقط از خواب بهره می برد) .

نیابت ۱- چون تو نایب شوی پس جدّ و جهد کن (چون در نیابت مشغول الذمه خواهی شد باید کوشید تا فارغ الذمه گردی) .

رسیدن ۱- هر کس (بجاه و مقام یا به دولت و مطلبی مهم) برسد سر بلندی کند .

نیت و قصد ۱- نیت شایسته یکی از دو عمل است .

۲- افزونترین ذخیره ها نیکوئی نیت و صفات و ملکات است .

۳- نزدیکترین اندیشه ها به پیروزی برگردنده ترین آنهاست به صلاح

ص ۱۴۹۹

۴- أبلغ ما تستدرّ به الرّحمه أن تضمّر لجميع النّاس الرّحمه ۳۳۵۳ .

۵- إنّ الله سبحانه عند إضمار كلّ مضمّر ، و قول كلّ قائل ، و عمل كلّ عامل ۳۴۴۷ .

۶- إنّ تخلص النّيه من الفساد أشدّ من العاملين من طول الاجتهاد ۳۵۲۵ .

۷- إنّ الله سبحانه يحبّ أن تكون نيه الإنسان للنّاس جميله ، كما يحبّ أن تكون نيته في طاعته قويّه غير مدخوله ۳۷۰۳ . و درستی (یعنی هر چه نیت درست بود پیروزی نزدیکتر خواهد شد) .

۴- رساترین چیزی که بوسیله آن رحمت ریزان می شود آنست که برای همه مردم رحم و مهربانی در خاطر داشته شود یا داشته

باشی (نقل شده که پادشاهی عبورش بمردی افتاد که شیر گاو می دوشید از او پرسید وضع چطور است آن مرد گفت : خیال می کنم نیت پادشاه در حق رعیت برگشته است ، پرسید از کجا معلوم است گفت : برای این که شیر گاو من چند برابر بوده ، هر وقت نیت پادشاه بیدی میل کند نعمت از ما گرفته می شود) .

۵- براستی که خدای سبحان در نزد نیت و قصد هر صاحب نیتی ، و گفتار هر گوینده ، و عمل هر عمل کننده ایست (یعنی حق تعالی بتمام حالات دانا و حاضر است) .

۶- براستی که نیت را از فساد خالص گردانیدن بر عمل کنندگان از طول اجتهاد (و بذل طاقت و زحمت) سخت تر است (و لذا روایت شده : «نیه المؤمن خیر من عمله» چون خلوص مهم است ، و آنها مشکل است و اگر حاصل شد ، «أفضل الأعمال أحمزها» می شود ، که هر چه رنجش بیشتر گردید افضل خواهد بود) .

۷- براستی که خداوند سبحان دوست دارد که قصد و اندیشه آدمی در حق مردم نیکو بوده ، چنانکه دوست دارد نیت او در طاعت خدا قوی و خالص (از شک و شبهه

ص ۱۵۰۰

۸- الأعمال ثمار النّیات ۹۱۹ .

۹- النّیه أساس العمل ۱۰۴۰ .

۱۰- إحسان النّیه یوجب المثوبه ۱۲۶۵ .

۱۱- إذا فسدت النّیه وقعت البلیه ۴۰۲۱ .

۱۲- بحسن النّیات تنجح المطالب ۴۳۴۹ .

۱۳- تقرّب العبد إلى الله سبحانه بإخلاص نیته ۴۴۷۷ .

۱۴- تخلص النّیه من الفساد أشدّ علی العاملين من طول الجهاد ۴۵۳۳ .

۱۵- جمیل المقصد یدلّ علی طهاره المولد ۴۷۵۸ .

و ریا) باشد .

۸- عملها ثمره و میوه های نیت هاست (ممکن است عملی بحسب ظاهر خوب باشد ، اما چون نیت ناپاک است عمل هم ناپاک گردد) .

۹- قصد و نیت اساس عمل و زیربنای آن خواهد بود .

۱۰- نیکو کردن نیت (و قصد کارهای خوب) موجب ثواب خواهد شد .

۱۱- هر گاه قصد فاسد گردید بلاء واقع خواهد شد .

۱۲- با حسن نیت ها مطالب بر آورده می شود .

۱۳- نزدیک شدن بنده بخدای سبحان بسبب خالص گردانیدن نیت اوست .

۱۴- خالص گردانیدن نیت و قصد از فساد (و آن را محض رضای خدا قرار دادن) سخت تر است بر عمل کنندگان از طول اجتهاد (یعنی عملهای پی در پی که در آن زحمت بسیار کشیده شود ، زیرا اصل همان قصد است وقتی برای غیر خدا بود باندازه سر سوزنی ارزش ندارد) .

۱۵- نیت و قصد نیکو راهنمای طهارت مولد است (و یا کسی که نیت او نیکو باشد نشان حلال زادگی است) .

ص ۱۵۰۱

۱۶- جمیل التَّيِّه سبب لبلوغ الأمتیه ۴۷۶۶ .

۱۷- حسن التَّيِّه جمال السَّرائر ۴۸۰۶ .

۱۸- حسن التَّيِّه من سلامه الطَّویَّه ۴۸۱۷ .

۱۹- ربِّ تَيْه أنفع من عمل ۵۲۹۷ .

۲۰- سوء التَّيِّه داء دفين ۵۵۶۸ .

۲۱- علی قدر قوّه الدّین یكون خلوص التَّيِّه ۶۱۹۲ .

۲۲- عند فساد التَّيِّه ترتفع البرکه ۶۲۲۸ .

۲۳- فی إخلاص التَّیّات نجاح الأمور ۶۵۱۰ . ۱۶- نیت نیکو سبب رسیدن بمراد است .

۱۷- حسن نیت زیبایی نهانیهاست .

۱۸- نیکوئی قصد از سلامتی نهان است (یعنی نشانه حسن باطن خواهد بود) .

۱۹- چه بسا قصدی که از عمل نافع تر است

، (زیرا ممکن است در عمل ریا توأم گردد ولی قصد قلبی است ریا در آن راه ندارد ، و لذا از پیغمبر اکرم صلی الله علیه و آله و سلم نقل شده : «نیت المؤمن خیر من عمله و نیت الکافر شرّ من عمله و کلّ یعمل علی نیته» یعنی قصد مؤمن بهتر از عملش و نیت کافر بدتر از عمل او و هر فردی طبق قصد خود کار می کند ، علماء برای این حدیث چنانکه گذشت حدود دوازده معنی نموده اند طالبین بکتاب مصابیح الأنوار ج ۲ ۵۷ مراجعه نمایند) .

۲۰- بدی نیت و قصد بد دردی است پنهان .

۲۱- باندازه قوت دین خلوص نیت می باشد .

۲۲- در هنگام فساد نیت و قصد برکت مرتفع می گردد (چنانکه در باره پادشاهان حکایت های فراوان در این زمینه نقل شده است) .

۲۳- در خالص گردانیدن نیت ها پیروزی و موفقیت در کارهاست .

ص ۱۵۰۲

۲۴- لو خلصت النّیات لزکت الأعمال ۷۵۷۸ .

۲۵- من أساء النّیة منع الأمّیة ۸۳۱۱ .

۲۶- من أخلص النّیة تنزّه عن الدّیة ۸۴۴۷ .

۲۷- من حسنت نیتة کثرت مئوبته و طابت عیشته و وجبت مودّته ۹۰۹۴ .

۲۸- من حسنت نیتة أمده التّوفیق ۹۱۸۶ .

۲۹- وصول المرء إلى کلّ ما یتغیه من طیب عیشه و أمن سر به و سعه رزقه بحسن نیتة و سعه خلقه ۱۰۱۴۱ .

۳۰- لا عمل لمن لا نیت له ۱۰۷۷۱ .

۳۱- لا نیت لمن لا علم له ۱۰۷۷۲ .

۳۲- من ساء عقده سرّ فقهه ۸۳۱۴ . ۲۴- اگر نیت ها خالص شوند عملها پاکیزه خواهند شد .

۲۵- هر که نیت را بد نماید از امید منع شود (یعنی

به آرزو نخواهد رسید).

۲۶- هر که نیت را خالص گرداند از دنیه (اخلاق زشت و افعال ناشایست و از مناهی و منکرات) دوری جوید .

۲۷- هر که قصد و نیت او نیکو باشد ثوابش بسیار ، و زندگانی او خوش ، و دوستی او واجب و یا ثابت خواهد بود .

۲۸- هر که قصد و نیت او نیکو باشد توفیق او را مدد کند .

۲۹- رسیدن مرد (آدمی) بهر چه که آن را از خوشی زندگانی ، و امتیث راه او ، و فراخی روزیش می رسد بسبب نیکوئی نیت او ، و وسعت خلق او خواهد بود .

۳۰- عملی نیست برای کسی که برای او نیتی نیست .

۳۱- نیتی نیست برای کسی که علمی برای او نیست .

۳۲- هر که عقد (و نیت و قصد) او بد باشد نایاب شدن (و مرگ) او شاد گرداند .

ص ۱۵۰۳

باب الواو

الوثوق بالله

۱- من وثق بالله غنی ۷۸۰۶ .

۲- من وثق بالله توکل ۸۰۶۹ .

۳- من وثق بالله صان یقینه ۸۲۶۴ .

۴- من وثق بأن ما قدر الله له لن یفوته استراح قلبه ۸۷۶۳ .

۵- ربّ ... خجل ۵۲۶۸ .

الوجدان

۱- الوجدان سلوان ۷۶ . اعتماد به خدا ۱- هر که بخدا اعتماد کند توانگر گردد .

۲- هر که بخدا اعتماد داشته باشد بر او توکل کند .

۳- هر که بخدا اعتماد داشته باشد یقین خود را نگهداری کرده است .

۴- هر که اعتماد کند به این که آنچه خداوند برایش تقدیر فرموده هرگز از او فوت نمی شود دلش راحت شود .

۵- بسا اعتماد کننده (بکسی و یا بچیزی و بغیر خدا) که خجل گردد .

یافتن ۱- یافتن مطالب و ادراک آن تسلی است .

ص ۱۵۰۴

الوجع

۱- من کتم وجعا أصابه ثلاثه أيام ، و شکی إلى الله سبحانه كان الله سبحانه معافیه ۸۲۷۴ .

الودّ و التودد و المودّه

۱- أكرم وذك ، و احفظ عهدك ۲۲۶۸ .

۲- التودد (التوده) یمن ۵۹ .

۳- إذا أحببت فلا تكثر ۳۹۷۹ .

۴- إذا ثبت الودّ وجب الترافد و التعاضد ۴۱۳۲ .

۵- بالتودد تكون المحبه ۴۱۹۴ . درد ۱- هر که دردی را که به او سه روز است رسیده کتمان کند و بسوی خدای سبحان شکایت برد خداوند سبحان شفا دهنده او خواهد بود .

دوستی ۱- دوستی خود را گرامی دار ، و پیمان خویشتن را نگاه دار .

۲- دوستی (یا در کارها شتاب نکردن و تأمل و فکر و درنگ نمودن) یمن و برکت است .

۳- هر گاه محبت و دوستی می کنی پس بسیار مکن .

۴- هر گاه دوستی ثابت و پا برجا شد صله و عطای یکدیگر و یاری لازم خواهد شد .

۵- بوسیله دوستی کردن (یا دوستی بسبب بخشش و احسان چنانکه روایت شده : «بالبخل تكثر المسبّه») محبت حاصل گردد (یعنی تا انسان با کسی دوستی

ص ۱۵۰۵

۶- أفضل الناس من بدأ بالمودّه ۳۱۱۱ .

۷- أسرع المودّات انقطاعا مودّات الأشرار ۳۱۲۴ .

۸- إنّ المودّه يعبر عنها اللسان ، و عن المحبّه العينان (العيان) ۳۴۷۱ .

۹- المودّه رحم ۱۰ .

۱۰- المودّه نسب ۸۱ .

۱۱- المودّه أقرب نسب ۲۸۵ .

۱۲- المودّه أقرب رحم ۳۸۴ . نکند رفاقت بدست نیامده ، یا اگر آمده باشید همیشگی نیست ، تحصیل آن و پایداریش بسبب دوستی و شرائط دوستی خواهد بود .

۶- افزونترین مردم از نظر ممت (به این

معنی که انسان ممنون او باشد) کسی است که ابتداء کند بدوستی ، و دوستی را او برقرار سازد .

۷- شتابان ترین دوستی ها از جهت بریدن دوستی های مردم بد است .

۸- براستی که دوستی امری است که اظهار آن به زبان می شود ، و محبت و دوستی واقعی امری است که اظهار می کند آن را چشمها (یا دیدن به چشم ، و از بعضی مفسرین نقل شده که گفته است : محبت میل دل است و از (حَبِّ) به معنی دانه مشتق شده که استعاره کرده اند آن را از برای حبه دل یعنی سویدای آن ، و بعد از آن اشتقاق کرده اند از آن (حَبِّ) را به اعتبار این که بحبه دل رسیده و قرار گرفته در آن) .

۹- دوستی و مهربانی خویشاوندی است .

۱۰- دوستی و محبت نسب است . (چنانکه مشهور است «القرب من تقرب لا من تنسب» یعنی خویشاوند نزدیک کسی است که از راه دوستی نزدیکی جوید نه کسی که نسبت نسبی داشته باشد) .

۱۱- دوستی نزدیکترین نسب است .

۱۲- دوستی نزدیکترین خویشاوندی است .

ص ۱۵۰۶

۱۳- المودّه نسب مستفاد ۶۴۷ .

۱۴- التّودّد إلى النّاس رأس العقل ۱۳۴۵ .

۱۵- المودّه فی الله أقرب نسب ۱۴۰۲ .

۱۶- المودّه فی الله آكد من وشیح الرّحم ۱۵۳۸ .

۱۷- بالتّودّد تتأكّد المحبّه ۴۳۴۱ .

۱۸- ثلاثه یوجبن المحبّه : الدّین ، و التّواضع ، و السّخاء ۴۶۷۸ .

۱۹- ثلاث یوجبن المحبّه : حسن الخلق ، و حسن الرّفق ، و التّواضع ۴۶۸۴ .

۲۰- خیر الاختیار مودّه الأخیار ۴۹۸۲ .

۲۱- رأس العقل التّودّد إلى النّاس ۵۲۴۶ . ۱۳- دوستی

خویشی به دست آمده است .

۱۴- با مردم دوستی نمودن سر عقل است (چون بسیاری از امور دنیا و آخرت بر آن مترتب خواهد گردید) .

۱۵- دوستی در راه خدا نزدیک ترین خویشی است .

۱۶- دوستی در راه خدا از پیوند خویشی محکمتر است .

۱۷- با جلب دوستی (مانند احسان و مهربانی و فروتنی) محبت تأکید یافته و دوستی محکم خواهد گردید .

۱۸- سه چیز است که سبب دوستی می گردد : دین داری ، و فروتنی ، و سخاوت (که هر سه موجب دوستی خدا و خلق خواهند بود) .

۱۹- سه چیز است که سبب دوستی خواهد شد : حسن خلق ، و حسن مدارا و همواری ، و فروتنی .

۲۰- بهترین برگزیدن دوستی کردن با نیکان است .

۲۱- رأس عقل دوستی نمودن با مردم است .

ص ۱۵۰۷

۲۲- رَبِّ مُتَوَدِّدٍ مُتَصَنِّعٍ ۵۲۷۷ .

۲۳- سلوا القلوب عن المودات : فإنها شواهد لا تقبل الرشا ۵۶۴۱ .

۲۴- صحه الود من كرم العهد ۵۸۱۵ .

۲۵- فی الضیق و الشده يظهر حسن الموده ۶۵۱۱ .

۲۶- كل موده مبته على غير ذات الله ضلال و الاعتماد عليها محال ۶۹۱۵ .

۲۷- كن للود حافظا و إن لم تجد محافظا ۷۱۵۷ .

۲۸- من خلصت مودته احتملت دالته ۸۰۰۳ .

۲۹- من واد السخيف أعرب عن سخفه ۸۲۲۹ .

۳۰- من وادك لأمر ولى عند انقضائه ۸۵۵۲ . ۲۲- بسا اظهار دوستی کننده ای که متصنّع و ظاهر ساز باشد (یعنی دوستی او واقعیت نداشته باشد) .

۲۳- دلها را از دوستی‌ها بپرسید (یعنی دوستی هر که را خواهید به دل خود رجوع نمائید) زیرا دلها شاهد هائی

هستند که رشوه را نمی پذیرند .

۲۴- درستی دوستی از گرامی بودن عهد و نیکو رعایت کردن آنست .

۲۵- در تنگی و سختی نیکوئی دوستی آشکار می گردد .

۲۶- هر دوستی که بر غیر ذات خدا بنا نهاده شده گمراهی است و اعتماد بر آن محال است .

۲۷- برای دوستی نگهدارنده باش ، هر چند نگهدارنده ای نیابی .

۲۸- هر که دوستی او خالص باشد نازش کشیده می شود (یعنی مردم نازش را می کشند) .

۲۹- هر که با کم عقل دوستی کند تنگ عقلی خود را ظاهر کند .

۳۰- هر که تو را برای کاری دوست داشته باشد (نه برای خدا) در وقت انقضاء

ص ۱۵۰۸

۳۱- ما استجلبت المحبته بمثل السخاء ، و الرفق ، و حسن الخلق ۹۵۶۱ .

۳۲- ما أخلص الموّده من لم ينصح ۹۵۸۰ .

۳۳- موّده ذوی الدّین بطیئه الانقطاع ، دائمه الثّبات و البقاء ۹۸۰۶ .

۳۴- موّده الأحقّ كشجره النّار ، يأكل بعضها بعضا ۹۸۲۷ .

۳۵- موّده الحمقى تزول كما يزول السّراب ، و تقشع كما يقشع الضّباب ۹۸۲۸ .

۳۶- موّده الجهّال متغیّره الأحوال و شیکه الانتقال ۹۸۳۳ . آن (و پس از انجام کار) پشت نماید .

۳۱- دوستی بچیزی مانند سخاوت و حسن خلق جلب نخواهد گردید .

۳۲- دوستی را خالص نموده کسی که (در وقت نیاز) نصیحت نکرده (و یا ناصاف است) .

۳۳- دوستی صاحبان دین (چون برای خداست) بریدنش کند ، و ثبات و بقائش جاوید است .

۳۴- دوستی احقّ (کم عقل) مانند درخت آتش است که بعض آن بعض دیگر را می خورد (و در نتیجه تمامش می سوزد

احمق هم کاری می کند که رفیقش تا آخر بسوزد که نتواند سر بلند کند .

۳۵- دوستی احمقان زائل می شود ، چنانکه سراب (آب نمای بیابان) زائل گردد ، و پخش و گشوده می شود چنانکه ابرهای تنک مانند دود روی زمین پخش می گردد .

۳۶- دوستی نادانها (قابل اعتماد نبوده زیرا) حالات آن تغییر پذیر و زود انتقال است (با کوچکترین چیزی دوستی را از دست می دهد) .

ص ۱۵۰۹

۳۷- مودّه العوامّ تنقطع کانقطاع السحاب ، و تنقشع کما ینقشع السراب ۹۸۷۲ .

۳۸- وّد أبناء الدّنيا ینقطع لانقطاع أسبابه ۱۰۱۱۷ .

۳۹- وّد أبناء الآخره یدوم لدوام سببه ۱۰۱۱۸ .

۴۰- وادّوا من توادّونه فی الله ، و أبغضوا من تبغضونه فی الله سبحانه ۱۰۱۱۹ .

۴۱- لا تمنحنّ وّدک من لا وفاء له ۱۰۱۶۴ .

۴۲- لا ترغبنّ فی مودّه من لم تکشفه ۱۰۱۶۷ .

۴۳- لا- توادّوا الکافر ، و لا تصاحبوا الجاهل ۱۰۲۳۸ . ۳۷- دوستی عوام (عامه مردم و اکثر آنها) بریده می شود مانند بریده شدن ابر ، و زائل می گردد چنانکه سراب (آب نما در بیابان) زائل می شود .

۳۸- دوستی پسران دنیا بسبب بریده شدن اسباب آن (غرضهای دنیوی که دوستی برای آن برقرار شده است) بریده خواهد شد .

۳۹- دوستی پسران آخرت پاینده خواهد بود بجهت پایداری سبب آن (که خدا باشد) .

۴۰- هر که را که دوست می دارید در راه خدا دوست دارید ، و هر که را که دشمن می دارید او را در راه خدای سبحان دشمن دارید (یعنی باید دوستی و دشمنی شما جز برای خدا و در

راه او غرض دیگری نداشته باشد) .

۴۱- دوستی خود را بر کسی که وفائی برای او نیست بکار مبر .

۴۲- در دوستی کسی که (حقیقت باطن) کشف نکرده باشی او را رغبت مکن .

۴۳- با کافر دوستی نکنید ، و با نادان مصاحبت ننمائید .

ص ۱۵۱۰

۴۴- لا تعتمد علی موّده من لا یوفی بعهده ۱۰۲۶۰ .

۴۵- لا تبدلنّ ودّک إذا لم تجد موضعا ۱۰۲۷۵ .

۴۶- لا شفیق کالودود النّاصح ۱۰۵۴۶ .

۴۷- لا یوادّ الأشرار إلّا أشباههم ۱۰۶۰۲ .

۴۸- لا یغتبط بموّده من لا دین له ۱۰۸۰۳ .

۴۹- لا ینتقل الودود الوفیّ عن حفاظه و إن أقصی ۱۰۸۲۵ .

۵۰- لا تدوم علی عدم الإنصاف المودّه ۱۰۸۲۷ .

۵۱- ینبغی أن یهان مغتتم موّده الحمقى ۱۰۹۵۰ . ۴۴- بر دوستی کسی که به عهد و پیماناش وفا نمی کند اعتماد مکن .

۴۵- دوستی خود را در وقتی که جایگاهی برای آن نمی یابی عطا مکن (یعنی باید کسی که با او دوستی می کنی اهلیت داشته باشد) .

۴۶- هیچ حریص بر اصلاح کسی (و هیچ دلسوزی) مانند دوست نصیحت کننده نیست .

۴۷- دوستی نمی کنند اشرار (افراد بد) مگر با مثل و مانند خود (و یا با اشرار دوستی نکنند مگر اشباه آنها) .

۴۸- غبطه برده نخواهد شد دوستی کسی که برای او دینی نیست (و یا نباید به دوستی کسی که دینی برای او نیست خوشحال گردید) .

۴۹- دوست وفادار از نگهبانی خود (نسبت به آنچه منافات با دوستی دارد) منتقل نخواهد گردید ، هر چند دور شود (و نسبت به او اظهار بی میلی شود

و او را طرد کنند) .

۵۰- دوستی بر عدم انصاف (که آدمی انصاف بکار نبرد) پاینده نماند .

۵۱- سزاوار این است که غنیمت شمارنده دوستی احمقان اهانت شود (و خوار و ذلیل بحساب آید) .

ص ۱۵۱۱

۵۲- أنفع الكنوز محبته القلوب ۲۹۷۳ .

۵۳- المودّه إحدى القرباتین ۱۶۲۷ .

۵۴- المودّه فی الله أكمل التّسبیب ۱۶۴۹ .

۵۵- المودّه تعاطف القلوب فی (و) ایتلاف الأرواح ۲۰۵۷ .

۵۶- أقرب القرب مودّات القلوب ۳۰۲۹ . ۵۲- سودمندترین گنجها دوستی دلهاست (که انسان را دوست داشته باشند ، شاید از این جهت باشد که دارای عامل آنست که عبارت باشد از ایمان و عمل صالح ، چنانکه در قرآن فرموده : إِنَّ الَّذِينَ آمَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ سَيَجْعَلُ لَهُمُ الرَّحْمَنُ وُدًّا مَرِيْمَ ۹۶ «براستی کسانی که ایمان آورده و عمل شایسته انجام داده اند زود است که خداوند رحمن برای آنها دوستی قرار دهد» ، و از حضرت صادق«- علیه السّلام- صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَآلِهِ وَسَلَّمَ روایت شده که سبب نزول آیه این بود که امیر المؤمنین علی- علیه السّلام- نزد رسول خدا صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَآلِهِ وَسَلَّمَ نشست بود ، حضرت فرمود : یا علی بگو : «اللّهُمَّ اجْعَلْ لِي فِي قُلُوبِ الْمُؤْمِنِينَ وُدًّا» خدایا برای من در دلهای مؤمنین دوستی قرار ده ، خداوند این آیه را فرو فرستاد . شرح غرر خوانساری ج ۲ ص ۳۹۴) .

۵۳- دوستی یکی از دو خویشی است .

۵۴- دوستی در راه خدا کاملترین دو خویشی است .

۵۵- دوستی میل کردن دلهاست بیکدیگر در الفت و آرام روحها (یعنی دوستی آنست

که میل قلبی و آرام نفسانی میان دو کس باشد نه مجرد ربط ظاهری و شاید این روایت اشاره بگفتار پیامبر بزرگ اسلام صلی الله علیه و آله و سلم باشد که طبق نقل بزرگان فرموده: «الأرواح جنود مجنّده فما تعارف منها ائتلف و ما تناكر منها اختلف» نفسها لشکر هائیند تربیت داده شده پس آنچه آشنا با یکدیگر بوده اند الفت داشته ، و آنچه یکدیگر را نمی شناختند اختلاف دارند .

۵۶- نزدیکترین نزدیکی دوستی های دلهاست .

ص ۱۵۱۲

۵۷- أبعد البعد تنائی القلوب ۳۰۳۱ .

۵۸- إياك أن تحب أعداء الله ، أو تصفی وذك لغير أولياء الله ، فإن من أحب قوما حشر معهم ۲۷۰۳ .

۵۹- تحب إلى الله سبحانه بالرغبة فيما لديه ۴۵۰۳ .

۶۰- تحب إلى الناس بالزهد فيما أيد بهم ، تفر بالمحبه منهم ۴۵۰۶ .

۶۱- كيف يدعى حب الله من سكن قلبه حب الدنيا ۷۰۰۲ .

۶۲- لا تصفو الخلة مع غير أدیب ۱۰۵۹۹ .

الورع

۱- الورع يصلح الدين ، و يصون النفس ، و يزين المروءه ۱۸۶۷ . ۵۷- دورترین دوری دوری دلهاست .

۵۸- دوری کن از این که دشمنان خدا را دوست داشته ، یا این که دوستی خود را برای غیر اولیاء خدا صاف گردانی ، زیرا کسی که دسته ای را دوست دارد با آنها در قیامت محشور خواهد گردید .

۵۹- برای خدای سبحان دوستی کن بوسیله رغبت در آنچه نزد اوست ، (از اجر و پاداش) .

۶۰- بسوی مردم بسبب بی رغبتی در آنچه در دستهای ایشان است دوستی کن (یعنی طمع در آنها مکن) تا بدوستی از سوی آنان پیروزی یابی (یعنی تا تو را دوست

دارند چون که بی طمعی .

۶۱- چگونه مدعی دوستی خداست کسی که در دلش حبّ دنیا قرار گرفته است ۶۲- صاف نمی باشد دوستی با بی ادبی .

پارسائی ۱- پارسائی دین را بصلاح آورد ، و نفس را نگه می دارد ، و مردی (آدمیت را)

ص ۱۵۱۳

۲- الانقباض عن المحارم من شیم العقلاء ، و سجنه الأکارم ۲۰۰۱ .

۳- أفضل من طلب التوبه ترک الذنب ۲۸۵۶ .

۴- أملك شیء الورع ۲۸۸۰ .

۵- أنفع شیء الورع ۲۸۸۹ .

۶- أحسن اللباس الورع ۲۸۹۵ .

۷- الورع من نزهت نفسه و شرفت خلاله ۱۷۱۲ .

۸- الورع الوقوف عند الشبهه ۲۱۶۱ . آرایش می دهد .

۲- باز داشتن خود از حرامها از خصلت های خردمندان ، و خویهای مردمان بلند مرتبه است .

۳- افزونتر از طلب کردن توبه ترک گناه است .

۴- بزرگترین پادشاهی (یا مالک ترین چیز) پارسائی است ، (زیرا پارسا مالک سعادت دنیوی و اخروی خواهد شد) .

۵- سودمندترین چیز پارسائی است .

۶- نیکوترین پوشش پارسائی است (زیرا نفع لباس بیش از این نیست که جلو سرما و گرما را گیرد ، و برای انسان مختصر زینت بوده و عیب را بپوشاند ، ولی پس از مدتی چرک و مندرس و کهنه گردد ، اما پارسائی لباسی است که در دنیا و آخرت زینت بوده ، و هرگز کهنه و چرکین و مندرس نشود ، بلکه پیوسته صاحب خود را بیشتر زیبا و پاک و پاکیزه می نماید) .

۷- پارسا کسی است که پاکیزه باشد نفس او و بلند باشد خصلت های او .

۸- پارسائی ایستادن نزد شبهه است (یعنی شخص پارسا تنها از حرام یقینی

دوری نکند بلکه از شبهه ناک نیز پرهیز نماید) .

ص ۱۵۱۴

۹- احذروا من الله كنه ما حذرکم من نفسه و اخشوهم خشيه تحجزکم عما يسخطه ۲۶۲۲ .

۱۰- إِيَّاكَ وِ الْوَقُوعِ فِي الشَّبَهَاتِ ، وِ الْوَلُوعِ بِالشَّهَوَاتِ ، فَإِنَّهُمَا يَقْتَادَانِكَ إِلَى الْوَقُوعِ فِي الْحَرَامِ وِ رُكُوبِ كَثِيرٍ مِنَ الْآثَامِ ۲۷۲۳ .

۱۱- أحسن شیء الورع ۲۹۹۴ .

۱۲- أفضل الورع حسن الظن ۳۰۲۷ .

۱۳- أفضل من اكتساب الحسنات اجتناب السيئات ۳۰۵۱ .

۱۴- أصل الورع تجنب الآثام ، و التتره عن الحرام ۳۰۹۷ .

۱۵- أفضل الورع تجنب الشهوات ۳۱۳۴ .

۱۶- أفسد دينه من تعزى عن الورع ۳۱۳۷ . ۹- از خدا بر حقیقت آنچه شما را از خود بر حذر فرموده دوری نموده ، و از او بترسید ترسیدنی که شما را منع کند از آنچه بخشم آورد او را .

۱۰- از افتادن در شبهه ها (چه در اموال و چه در غیر آن) و حریص بودن نسبت به خواهشها دوری نما ، زیرا که آنها تو را به افتادن در حرام ، و سواری بسیاری از گناهان می کشانند .

۱۱- نیکوترین چیز پارسائی است .

۱۲- افزونترین پارسائی نیکوئی گمان است (به خدا و به مخلوق چنانکه آیات و روایات فراوانی در این زمینه وارد شده است) .

۱۳- افزونتر از کسب کردن نیکوئها دوری گزیدن از بدیهاست . (یعنی ترک معصیت بهتر از فعل طاعت است) .

۱۴- ریشه پارسائی دوری گزیدن از گناهان ، و پاکیزگی از حرام است .

۱۵- افزونترین پارسائی دوری گزیدن از خواهشهاست .

۱۶- دین خود را تباه ساخته کسی که از پارسائی برهنه شده است .

ص ۱۵۱۵

، و خیر الذخر التَّقوی ۳۲۴۰ .

۱۸- أروع الناس أنزههم عن المطالب ۳۳۶۸ .

۱۹- إن أزين الأخلاق الورع ، و العفاف ۳۳۸۸ .

۲۰- الورع اجتناب ۸۶ .

۲۱- الورع جنة ۱۱۹ .

۲۲- الورع أفضل لباس ۴۷۶ .

۲۳- الورع خير قرين ۴۹۳ .

۲۴- إنما الورع التطهر عن المعاصي ۳۸۷۱ .

۲۵- إنما الورع التحري في المكاسب ، و الكف عن المطالب ۳۸۸۸ .

۲۶- آفه الورع قلبه القناعه ۳۹۳۵ .

۲۷- بالورع يكون التنزه من الدنيا ۴۲۸۰ . ۱۷- نيكوترين لباس و پوشش پارسائی ، و بهترين ذخيره ترس از خداست .

۱۸- پارساترين مردم پاكترين آنهاست از خواستن و طلبيدنها .

۱۹- براستی كه زیباترين خصلتها پارسائی ، و باز ايستادن از حرام است .

۲۰- پارسائی دوری گزیدن (از معاصی و از مشتبهات) است .

۲۱- پارسائی سپر است .

۲۲- پارسائی افزونترين لباس است .

۲۳- پارسائی بهترين همنشين است .

۲۴- جز اين نيست كه ورع پاك بودن از گناهان است .

۲۵- جز اين نيست كه پارسائی رفتن به دنبال كسب هائی كه سزاوار است (كه حرام و شبهه ناك نباشد) و باز ايستادن از طلبيدن ها خواهد بود .

۲۶- آفت پارسائی کمی قناعت است .

۲۷- بوسیله پارسائی پاکیزگی از صفات پست حاصل می گردد .

ص ۱۵۱۶

۲۸- بصدق الورع یحصن الدین ۴۲۸۳ .

۲۹- بالورع یتزکی المؤمن ۴۳۳۴ .

۳۰- ثمره الورع صلاح النفس و الدین ۴۶۳۵ .

۳۱- ثمره التورع التزاهه ۴۶۳۸ .

۳۲- دلیل ورع الرجل نراهته ۵۱۰۵ .

۳۳- دلالة حسن الورع عزوف النفس عن مذله الطمع ۵۱۲۱ .

۳۴- رحم الله امرأ تورع عن المحارم ، و تحمّل المغارم ، و نافس فی مبادره جزیل المغانم ۵۲۲۱ .

۳۵- رأس الورع غض الطرف ۵۲۴۱ .

-۳۶

سبب صلاح الدین الورع ۵۵۱۲ . ۲۸- بسبب راستی پرهیزکاری دین محفوظ گشته و در حصار واقع شود .

۲۹- بوسیله پارسائی مؤمن پاکیزه می گردد .

۳۰- میوه پاکدامنی صلاح نفس و دین است .

۳۱- میوه پرهیز کاری ، پاکیزگی از گناهان است .

۳۲- دلیل و نشانه پارسائی مرد (آدمی) پاکیزگی اوست (از محرّمات) .

۳۳- دلیل بر نیکوئی ورع و حسن پارسائی رو گردانیدن نفس است از خواری طمع .

۳۴- خداوند رحمت کند مردی را که از حرامها پرهیز کرده ، و متحمل دیون و قرضهای مردم گشته است (یعنی آنها را بر عهده گیرد ، و در مبادرت غنیمت های بزرگ رغبت تمام نماید و گوی سبقت را بر باید) .

۳۵- سر پارسائی پائین انداختن چشم است .

۳۶- سبب صلاح دین (و عدم فساد آن) پارسائی است .

ص ۱۵۱۷

۳۷- سبب صلاح النفس الورع ۵۵۴۷ .

۳۸- شیطان لا یوازنهما عمل : حسن الورع ، و الإحسان إلى المؤمنین ۵۷۷۱ .

۳۹- علیک بالورع فإنه خیر صیانه ۶۱۰۸ .

۴۰- علیک بالورع فإنه عون الدین ، و شیمه المخلصین ۶۱۳۳ .

۴۱- علیک بالورع ، و إیّاک و غرور الطمع ، فإنه و خیم المرتع ۶۱۴۳ .

۴۲- عند حضور الشّهوات و اللذات یتبین ورع الأتقیاء ۶۲۲۴ .

۴۳- قرن الورع بالتقی ۶۷۲۰ .

۴۴- کیف یملک الورع من یملکه الطمع ۶۹۷۴ .

۴۵- لیصدق ورعک ، و یشدّ تحرّیکک ، و تخلص یتّیک فی الأمانه ۳۷- سبب صلاح نفس پارسائی است .

۳۸- به دو چیز است که هیچ عملی با آنها هم وزن نمی شود : نیکوئی پارسائی ، و احسان با افراد مؤمن .

۳۹- بر تو باد پارسائی زیرا

که آن بهترین نگهدارنده است (از محرّمات و از عقوبات) .

۴۰- بر تو باد پارسائی زیرا که آن یاری کننده دین و خصلت بندگان خالص است .

۴۱- بر تو باد به پارسائی ، و دوری کن از فریب طمع ، زیرا که آن چراگاه بی علف است (یعنی سودی در آن تصور نمی گردد) .

۴۲- در هنگام حضور خواهشها و لذتها پارسائی پرهیز کاران ظاهر می گردد .

۴۳- پارسائی با پرهیزگاری و ترس همراه است .

۴۴- چگونه مالک پارسائی شود کسی که طمع مالک اوست ۴۵- باید پارسائی تو (و باز ایستادنت از محرّمات) راست ، و تحرّی (طلب آنچه

ص ۱۵۱۸

و الیمین ۷۳۹۳ .

۴۶- من لم يصلحه الورع أفسده الطمع ۸۱۹۶ .

۴۷- من صدق ورعه اجتنب المحرّمات ۸۲۲۷ .

۴۸- من تورّع عن الشّهوات صان نفسه ۸۲۹۰ .

۴۹- من قلّ ورعه مات قلبه ۸۳۰۱ .

۵۰- من زاد ورعه نقص إثمه ۸۳۳۱ .

۵۱- من تورّع حسنت عبادته ۸۴۶۴ .

۵۲- من تعرّی عن الورع ادرع جلباب العار ۸۵۱۹ .

۵۳- من لوازم الورع التّنزه عن الآثام ۹۳۳۸ .

۵۴- من أفضل الورع أن لا تبدی فی خلوتك ما تستحیی من إظهاره فی سزاوار باشد (و احتیاط تو سخت ، و نیت و قصدت در امانت و سوگند خالص باشد) .

۴۶- هر که او را پارسائی اصلاح ننماید طمع او را فاسد گرداند .

۴۷- هر که پارسائی خود را تصدیق نماید (و به آن معتقد باشد و یا کسی که ورع او صادق باشد) از معاصی دوری کند .

۴۸- هر که از خواهشها پرهیز نماید (و در آنها پارسائی بکار برد

(نفسش را (از بدبختی ها و خسران) نگه داشته است .

۴۹- هر که پارسائی او کم باشد دلش مرده است .

۵۰- هر که پارسائی او زیاد شود گنااهش کم گردد .

۵۱- هر که پارسا باشد عبادتش نیکو خواهد بود (چون عبادت خوب آنست که همراه با معصیت نباشد) .

۵۲- هر که از (پوشش) پارسائی برهنه شود پیراهن عیب و عار را بتن پوشد .

۵۳- از لوازم پارسائی پاکیزگی از گناهانست .

۵۴- از افزونترین پارسائی آنست که در خلوت خود آنچه را که در علانیه

ص ۱۵۱۹

علانیتک ۹۳۴۳ .

۵۵- من أفضل الورع اجتناب المحرمات ۹۳۷۵ .

۵۶- ما أصلح الدین كالورع ۹۴۹۸ .

۵۷- ملاك الورع الكف عن المحارم ۹۷۲۸ .

۵۸- مع الورع يثمر العمل ۹۷۳۹ .

۵۹- نعم الرفیق الورع ، و بئس القرین الطمع ۹۹۳۰ .

۶۰- ورع الزجل علی قدر دینه ۱۰۰۶۷ .

۶۱- کن ورعا تکن زکیا ۷۱۳۶ .

۶۲- ورع ینجی خیر من طمع یردی ۱۰۰۷۷ .

۶۳- ورع یعز خیر من طمع ینذل ۱۰۰۷۹ . و آشکارا از اظهار آن حیا می نمائی ظاهر نمائی .

۵۵- از افزونترین پارسائی است دوری کردن از محرمات .

۵۶- چیزی دین را مانند پارسائی بصلاح نیاورد .

۵۷- ملاک پارسائی باز ایستادن از حرامهاست .

۵۸- با پارسائی عمل ثمر بخش خواهد گردید (و در غیر آن عمل بیهوده خواهد بود) .

۵۹- خوب رفیقی است پارسائی ، و بد همراهی است طمع .

۶۰- پارسائی مرد به اندازه دین اوست (هر چه بیشتر باشد دین داری او بیشتر خواهد بود) .

۶۱- با ورع باش تا (از گناهان) پاکیزه باشی .

۶۲- پارسائی که رستگاری

بخشد بهتر از طمعی است که بهلاکت اندازد .

۶۳- پارسائی که عزّت بخشد بهتر از طمعی است که خواری آورد .

ص ۱۵۲۰

۶۴- ورع المرء ینزّهه عن کلّ دنیّه ۱۰۰۸۱ .

۶۵- ورع المؤمن ینظر فی عمله ۱۰۱۲۹ .

۶۶- ورع المنافق لا ینظر إلّا علی لسانه ۱۰۱۳۰ .

۶۷- لا ورع کغلبه الشّهوه ۱۰۴۶۸ .

۶۸- لا نراهه کالتورّع ۱۰۴۹۲ .

۶۹- لا ورع کتجنّب الآثام ۱۰۵۴۸ .

۷۰- لا یصلح الدّین کالورع ۱۰۵۵۸ .

۷۱- لا یجتمع الورع و الطّمع ۱۰۵۸۷ .

۷۲- لا معقل أحرز من الورع ۱۰۶۴۴ .

۷۳- لا صیانه لمن لا ورع له ۱۰۷۸۲ .

۷۴- لا ورع أنفع من تجنّب المحارم ۱۰۸۴۰ . ۶۴- پارسائی مرد او را از هر پستی و دنائتی پاکیزه می سازد .

۶۵- پارسائی مؤمن در عملش آشکار می گردد .

۶۶- پارسائی منافق آشکار نمی گردد مگر بر زبان او (ولی در عمل خبری نیست) .

۶۷- هیچ پارسائی مانند غلبه کردن بر شهوت نیست .

۶۸- هیچ پاکیزگی مانند پارسائی نیست .

۶۹- هیچ ورعی مانند دوری کردن از گناهان نیست .

۷۰- چیزی دین را مانند پارسائی اصلاح نخواهد نمود .

۷۱- پارسائی و طمع جمع نمی شود .

۷۲- پناهی محکمتر از پارسائی نیست .

۷۳- نگهداری نیست برای کسی که برای او پارسائی نیست .

۷۴- پارسائی سودمندتر از دوری کردن حرامها نیست .

ص ۱۵۲۱

۷۵- لا وروع أنفع من ترك المحارم و تجنب المآثم ۱۰۸۵۴ .

۷۶- لا عمل أفضل من الروع ۱۰۹۰۵ .

۷۷- يعجبني أن يكون الرجل حسن الروع ، متنزها عن الطمع ، كثير الإحسان ، قليل الامتنان ۱۱۰۳۴ .

۷۸- من لوازم الروع التّنزه عن الآثام ۹۳۳۸ .

۷۹- الروع شعار الأتقياء ۵۹۲ .

۸۰- الروع جنة من السيئات ۷۲۱ .

۸۱- الروع

مصباح نجاح ۷۵۰.

۸۲- الورع مجلّ ۱۹۰.

۸۳- الورع ثمره العفاف ۹۹۰.

۸۴- الورع شیمه الفقیه ۹۹۵ . ۷۵- پارسائی سودمندتر از ترک حرامها ، و دوری از گناهان نیست .

۷۶- عملی افزونتر از پارسائی نیست .

۷۷- مرا خوش آید و مرا به شگفت می اندازد که مرد نیکو پارسا ، پاک از طمع ، بسیار احسان کننده ، کمتر منت گذار باشد .

۷۸- از لوازم پارسائی ، پاکیزگی و دوری از گناهانست .

۷۹- پارسائی شعار (لباس زیرین) پرهیزکاران است .

۸۰- پارسائی سپری است از گناهان .

۸۱- پارسائی چراغ پیروزیست .

۸۲- پارسائی بزرگ کننده است .

۸۳- پارسائی ثمره و میوه پاکدامنی است .

۸۴- پارسائی شیوه اهل درک و دانای به احکام اسلام است .

ص ۱۵۲۲

۸۵- الورع أساس التّقوی ۱۱۰۷ .

۸۶- الورع یحجز عن ارتکاب المحارم ۱۴۳۶ .

۸۷- الورع خیر من ذلّ الطّمع ۱۴۴۶ .

۸۸- إنّک إن تورّعت تنزّهت عن دنس السّیئات ۳۸۰۵ .

۱- إِنَّ مَوَاسِيَهُ الرَّفَاقِ مِنْ كَرَمِ الْأَعْرَاقِ ۳۴۰۵ .

۲- الْمَوَاسِيَةُ أَفْضَلُ الْأَعْمَالِ ۱۳۱۲ .

۳- مَا حَفِظْتَ الْأَخْوَةَ بِمِثْلِ الْمَوَاسِيَةِ ۹۵۷۸ . ۸۵- پارسائی اساس (زیر بنای) تقوا خواهد بود .

۸۶- پارسائی (آدمی را) از ارتکاب حرامها منع می نماید .

۸۷- پارسائی از ذلّت و خواری طمع بهتر است .

۸۸- براستی که تو اگر پارسا شوی از پلیدیهای گناهان خود را پاک سازی .

برابری ۱- براستی که برابر داشتن رفیقان با خود از گرامی بودن اصل و نژاد است .

۲- برابر دانستن دیگران را با خود افزون ترین اعمال است ، (پوشیده نماند که برتری و افضلیت ممکن است نسبی باشد ، و یا محتملا طرف خطاب فردی باشد

که بیان آن از جهت ترغیب او باشد نسبت به چنین عملی، و یا راستی برتر باشد، زیرا ممکن است مانند نماز و حج و امثال آن که در باره آنها افضل گفته شده به این مقام نرسد، چون انجام آنها مشکل نیست، و لذا اکثر قریب به اتفاق انجام می دهند، اما کمتر کسی دیده می شود، که در تمام امور مالی و غیره، دیگران را با خود یکی داند و مساوات برقرار سازد، و به همین جهت افضل خواهد شد).

۳- برادری به چیزی مانند برابری حفظ نخواهد گردید.

ص ۱۵۲۳

الواشی

۱- من صدق الواشی أفسد الصّدیق ۸۴۷۹.

الوصول إلى الله

۱- لن تتصل بالخالق حتى تنقطع عن الخلق ۷۴۲۹.

۲- الوصله بالله في الانقطاع عن الناس ۱۷۵۰.

الواصل و التواصل

۱- علیکم بالتواصل و الموافقه، و إياکم و المقاطعه و المهاجره ۶۱۵۲.

۲- کن لمن قطعک واصلا، و لمن سألك معطیا، و لمن سکت عن سخن چین ۱- هر که سخن چین را تصدیق کند دوست را فاسد کند (چون سخن چین پیوسته می کوشد میان دوستان جدائی اندازد).

به خدا رسیدن ۱- هرگز به پروردگار نخواهد پیوست تا آنکه از خلق بیری.

۲- رسیدن و پیوستن به خدا در بریدن از مردم است.

به هم پیوستن ۱- بر شما باد به پیوستن و موافقت، و دوری کنید از بریدن و ترک یکدیگر کردن.

۲- در مقابل کسی که از تو بریده پیوند کننده، و در برابر کسی که از تو مسئلت

ص ۱۵۲۴

مسألتک مبتدئا ۷۱۷۳.

۳- من وصلک و هو معدم خیر لک ممن جفاک و هو مکثر ۹۱۷۶.

۴- من متّ إليك بحرمة الإسلام فقد متّ بأوثق الأسباب ۹۲۲۳ .

۵- مواصلة الأفاضل توجب السّموّ ۹۷۷۳ .

۶- واصلوا من تواصلونه في الله ، واهجروا من تهجرونه في الله سبحانه ۱۰۱۲۰ .

۷- وصول معدم خير من جاف مكثر ۱۰۰۸۳ .

۸- وصول النَّاس من وصل من قطعه ۱۰۰۸۵ .

۹- لا- يكوننّ أخوك على قطيعتك أقوى منك على صلته ۱۰۳۶۹ . نماید بخشنده ، و برای کسی که از مسئلت تو خاموش است ابتداء کننده (به بخشش) باش .

۳- هر که با بی چیزی به تو پیوند کند برایت بهتر از کسی است که با مالداری از تو ببرد (و

شرائط برادری را مراعات ننماید .

۴- هر که به سبب حرمت اسلام به تو پیوند زند علی التحقیق به محکمترین وسیله ها متوسل شده است .

۵- پیوند (و معاشرت) با افاضل موجب سر بلندی می شود .

۶- به هر که می پیوندید در راه خدا پیوندید ، و از کسی که می برید و کناره می گیرید در راه خدای سبحان کناره گیری کنید و ببرید .

۷- پیوند کننده ندار بهتر از برنده مالدار است .

۸- پیوند کننده (و احسان کننده واقعی) مردم کسی است که پیوند کند با کسی که او را بریده باشد .

۹- هرگز برادر تو بر بریدنت از تو بر پیوند خود قوی تر نباشد (بلکه پیوند باید قوی تر باشد) .

ص ۱۵۲۵

التواضع

۱- التواضع أفضل الشرفین ۱۶۴۳ .

۲- التواضع مع الرفعه كالعفو مع القدره ۱۹۵۲ .

۳- التواضع رأس العقل ، و التكبر رأس الجهل ۲۱۴۴ .

۴- اتضع ترتفع ۲۲۵۰ .

۵- أعظم الناس رفعه من وضع نفسه ۳۱۷۹ .

۶- أشرف الخلائق التواضع و الحلم ، و لين الجانب ۳۲۲۳ .

۷- التواضع يرفع ، التكبر يضع ۱۱ .

۸- التواضع ثمره العلم ۳۰۱ .

۹- التواضع يرفع الوضيع ۳۱۰ . فروتنی ۱- فروتنی برترین دو شرف و بلندی مرتبه است .

۲- فروتنی با بلندی مرتبه مانند عفو با قدرت است .

۳- فروتنی سر عقل ، و تکبر سر جهل و نادانی است .

۴- فروتنی نما تا بلند مرتبه شوی .

۵- بزرگترین مردم از نظر بلندی و رفعت کسی است که نفس خویش را پست نموده باشد .

۶- بلندترین خصلتها فروتنی و بردباری و نرمی پهلو (و خوش خو) است .

۷- فروتنی کردن بلند

می سازد، و تکبیر پستی آورد .

۸- فروتنی نتیجه و میوه دانش است .

۹- فروتنی پست مرتبه را بلند گرداند .

ص ۱۵۲۶

۱۰- التواضع عنوان النبیل ۴۱۵ .

۱۱- التواضع ینشر الفضیله ۵۲۲ .

۱۲- التواضع زکاه الشرف ۹۳۹ .

۱۳- التواضع أشرف السؤدد ۹۸۴ .

۱۴- التواضع سلم الشرف ۱۰۵۱ .

۱۵- التواضع من مصائد الشرف ۱۵۰۵ .

۱۶- إنک إن تواضعت رفعتک الله ۳۸۰۰ .

۱۷- بالتواضع تكون الرفعه ۴۱۸۰ .

۱۸- بالتواضع تزان الرفعه ۴۱۹۳ .

۱۹- بکثره التواضع یتکامل الشرف ۴۲۸۷ . ۱۰- فروتنی دلیل و نشانه نجابت است .

۱۱- فروتنی فضیلت آدمی را منتشر می گرداند .

۱۲- فروتنی زکات شرف بزرگی است .

۱۳- فروتنی شریف ترین آقائی و بزرگی است .

۱۴- فروتنی نردبان شرف و بزرگی است (یعنی هر که می خواهد بزرگ شود و به بام شرف رسد باید فروتنی کند) .

۱۵- فروتنی از دامهای شکار شرف و برتری است .

۱۶- براستی که اگر تو فروتنی نمائی خداوند تو را بر کشد و بلند گرداند .

۱۷- بسبب فروتنی بلندی مرتبه حاصل خواهد شد .

۱۸- بوسیله فروتنی بلندی مرتبه زینت داده می شود .

۱۹- بسبب بسیاری فروتنی (در مقابل خدا و خلق) شرف و بزرگی کامل می شود .

ص ۱۵۲۷

۲۰- تواضع لله یرفعک ۴۴۶۷ .

۲۱- تواضع المرء یرفعه ۴۴۷۵ .

۲۲- تمام الشرف التواضع ۴۴۸۰ .

۲۳- تواضع الشریف یدعو الی کرامته ۴۵۸۲ .

۲۴- ثمره التواضع المحبّه ۴۶۱۳ .

۲۵- حاصل التواضع الشرف ۴۹۱۴ .

۲۶- کفی بالتواضع شرفا ۷۰۲۳ .

۲۷- کفی بالتواضع رفعه ۷۰۴۵ .

۲۸- کما تتواضع تعظم ۷۲۱۱ .

۲۹- من تواضع رفع ۷۶۷۶ .

۳۰- من کان متواضعا لم یعدم الشرف ۸۱۳۱ . ۲۰- برای خدا فروتنی نما تا تو را برکشد و بلند

مرتبہ گرداند .

۲۱- فروتنی آدمی (یا مرد) را بالا می برد .

۲۲- تمامی شرف و بلندی مرتبه فروتنی است .

۲۳- فروتنی کردن بلند مرتبه مردم را به احترام او دعوت خواهد نمود .

۲۴- ثمره و میوه فروتنی دوستی است (از خالق و خلق) .

۲۵- حاصل و نتیجه فروتنی بلندی مرتبه است .

۲۶- برای فروتنی کفایت می کند شرافت و بلندی مرتبه .

۲۷- برای بلندی مرتبه کفایت می کند رفعت و بلندی .

۲۸- آن چنان که فروتنی کنی بزرگ شوی .

۲۹- کسی که فروتنی کند بلند مرتبه شود .

۳۰- هر که متواضع باشد شرف و بلندی مرتبه را از دست ندهد .

ص ۱۵۲۸

۳۱- من تواضع عظیمه الله و رفعه ۸۴۷۲ .

۳۲- ما تواضع إلیا رفیع ۹۴۶۸ .

۳۳- ما اکتسب الشرف بمثل التواضع ۹۴۹۷ .

۳۴- ما تواضع أحد إلیا زاده الله تعالی جلاله ۹۵۹۳ .

۳۵- ما أحسن تواضع الأغنیاء للفقراء طلبا لما عند الله سبحانه ، و ما أحسن تیه الفقراء علی الأغنیاء اتکالا علی الله سبحانه ۹۶۷۳

۳۶- لا شرف کالتواضع ۱۰۴۹۳ .

۳۷- بخفض الجناح تنتظم الأمور ۴۳۰۲ .

۱- من ضيق العطن لزوم الوطن ۹۲۷۶ . ۳۱- هر که فروتنی کند خداوند او را بزرگ گرداند و برکشد .

۳۲- فروتنی ننماید مگر بلند مرتبه .

۳۳- شرفی مانند فروتنی کسب نشده (یعنی فروتنی بالاترین شرف است) .

۳۴- احدی فروتنی نکرده مگر آنکه خداوند بلند مرتبه جلالت او را زیاد گرداند .

۳۵- چه نیکوست فروتنی توانگران برای درویشان از جهت طلب آنچه در نزد خدای سبحان است (از اجر و ثواب) و چه نیکوست تکبر فقراء بر توانگران از جهت اعتماد بر

خدای سبحان (که اوست روزی ده و روزی رسان) .

۳۶- هیچ شرفی مانند فروتنی (در برابر خلق و خالق) نیست .

۳۷- با گسترانیدن بال (یعنی فروتنی و همواری) کارها منظم گردد .

وطن ۱- از کم همتی و تنگدستی است ملازم بودن وطن (و به مسافرت رفتن) .

ص ۱۵۲۹

۲- الاغتراب أحد الشّاتین ۱۶۱۷ .

المواعظ و المواعظه

۱- استصبحوا من شعله واعظ متّعظ ، و اقبلوا نصیحه ناصح متیقّظ ، وقفوا عند ما أفادکم من التّعلیم ۲۵۴۵ .

۲- الا إنّ أسمع الأسماع من وعی التّدکیر و قبله ۲۷۵۸ .

۳- أنفع المواعظ ما ردع ۲۹۹۶ .

۴- أبلغ العظّات الاعتبار بمصارع الأموات ۳۱۲۳ .

۵- أبلغ العظّات النّظر إلى مصارع الأموات ، و الاعتبار بمصائر الآباء ۲- رفتن از وطن یکی از دو پراکندگی است .

پند و پند دهنده ۱- از فروغ پرتو پند دهنده ای که خود پند گرفته چراغی بر افروزید ، و نصیحت کننده بیدار را پذیرفته ، و در نزد آنچه به شما از تعلیم عطا کند توقف نموده (یعنی عمل نمائید) .

۲- آگاه باش ، براستی شنواترین گوشها گوش کسی است که فرا گیرد یاد آوری را و آن را بپذیرد .

۳- سودمندترین موعظه ها آنست که باز دارد (و آن تحقق نیابد مگر در درجه اول خود واعظ عامل باشد ، و دیگر آنکه دقت کند اگر از راه نرمی و محبت اثر بخش است از آن راه ، و اگر از راه درشتی و تندی مفیدتر است آن راه را برگزیند ، و برای خدا اقدام به موعظه کند) .

۴- رساترین موعظه ها عبرت گرفتن

از جایگاه افتادن مردگان (گورستان) است .

۵- رساترین موعظه و پندها نظر کردن به محل افتادن مردگان ، و عبرت گرفتن

ص ۱۵۳۰

و الأمتهات ۳۳۶۱ .

۶- أبلغ ناصح لك الدنيا ، لو انتصحت بما تريك من تغاير الحالات ، و تؤذنك به من البين و الشتات ۳۳۶۲ .

۷- إن في كل شيء موعظه و عبره لذوى اللب و الاعتبار ۳۴۶۰ .

۸- إن أنصح الناس أنصحهم لنفسه ، و أطوعهم لربه ۳۵۱۵ .

۹- إن الوعظ الذى لا يمجّه سمع ، و لا يعدله نفع ، ما سكت عنه لسان القول ، و نطق به لسان الفعل ۳۵۳۸ .

۱۰- الاتعاظ اعتبار ۱۷۵ .

۱۱- المواعظ حياه القلوب ۳۲۱ . به جایگاه بازگشت پدران و مادرانست .

۶- رساترین نصیحت کننده و واعظ برای تو دنیاست ، اگر از آنچه از تغییر یافتن حالت ها که به تو ارائه داده ، و تو را از دوری و پراکندگی اعلام می نماید پند گیری .

۷- براستی در هر چیزی نصیحت و پندی است برای صاحبان عقل و اعتبار .

۸- براستی که نصیحت کننده ترین (و یا صاف و خالص ترین مردم) نصیحت کننده (و یا صاف ترین آنهاست) نسبت به نفس خود ، و اطاعت کننده ترین آنهاست پروردگارش را .

۹- براستی آن پندی که هیچ گوشی آن را بیرون نیفکنده و ردّ نماید آن را و هیچ نفعی با آن برابری نمی کند آنست که زبان گفتار از آن خاموش ، و به آن زبان کردار گویا باشد (یعنی بهترین پندها کردار نیکوست نه گفتار بدون کردار) .

۱۰- پند گرفتن عبرت گرفتن است (یعنی باید از موعظه نتیجه

گرفت و عمل کرد نه مجرد شنیدن یا دیدن باشد) .

۱۱- موعظه ها حیات دلهاست .

ص ۱۵۳۱

۱۲- النصیحه ثمر الودّ ۸۴۴ .

۱۳- الموعظه نصیحه شافیه ۹۲۵ .

۱۴- الموعظ كهف لمن وعها (دعاها ، رعاها) ۱۱۲۶ .

۱۵- الموعظ شفاء لمن عمل بها ۱۱۶۹ .

۱۶- الوعظ النافع ما ردع ۱۲۱۶ .

۱۷- الموعظ صقال النفوس و جلاء القلوب ۱۳۵۴ .

۱۸- بالموعظ تنجلی الغفله ۴۱۹۱ .

۱۹- بینکم و بین الموعظه حجاب من الغفله و الغره ۴۴۵۰ .

۲۰- ثمره الوعظ الانتباه ۴۵۸۸ .

۲۱- خیر الموعظ ما ردع ۴۹۵۲ . ۱۲- نصیحت ثمر بخش دوستی است .

۱۳- موعظه و پند دادن نصیحتی است شفا بخش .

۱۴- موعظه ها برای کسی که نگه دارد (یا رعایت آن کند و یا با آن دعوت نماید) پناه خواهد بود .

۱۵- پندها برای کسی که به آن عمل نماید شفاء است .

۱۶- موعظه سودمند آنست که باز دارد (شنونده را از عمل بد) .

۱۷- موعظه ها پرداز نفس ها و جلاء دلهاست .

۱۸- به سبب موعظ و نصائح غفلت و بی خبری زائل می گردد .

۱۹- میان شما و موعظه پرده ایست از بی خبری و فریفتگی (یعنی غفلت و فریفته شدن به دنیایان شما را از موعظه بی بهره

کرده است) .

۲۰- میوه وعظ و نصیحت بیدار شدن است .

۲۱- بهترین موعظه ها آنست که باز دارد (از زشتی ها) .

ص ۱۵۳۲

۲۲- رحم الله امرأ اتعظ و ازدجر ، و انتفع بالعبر ۵۲۰۷ .

۲۳- ربّ آمر غیر مؤتمر ۵۳۵۹ .

۲۴- ربّ زاجر غیر مزدجر ۵۳۶۰ .

۲۵- ربّ واعظ غیر مرتدع ۵۳۶۱ .

۲۶- سمع الأذن لا ینفع مع غفله القلب ۵۶۱۸ .

۲۷- فی المواعظ جلاء

۲۸- فطنه المواعظ تدعو إلى الحذر ، فأتعظوا بالعبير ، و اعتبروا بالغير ، و انتفعوا بالتندر ۶۵۶۵ .

۲۹- كفى عظه لذوى الألباب ما جربوا ۷۰۵۹ .

۳۰- لم يعقل مواعظ الزمان من سكن إلى حسن الظنّ بالأيام ۷۵۴۹ . ۲۲- خداوند مردی را رحمت کند که پند گیرد و باز ایستد (از حرام) و به عبرتها سود برد .

۲۳- بسا امر کننده و واعظی که خود امر پذیر نیست و عمل نکند .

۲۴- بسا باز دارنده ای که خود باز نایستاده .

۲۵- بسا واعظی که خود باز نایستد .

۲۶- شنیدن گوش با غفلت دل سودی ندارد (یعنی در پند و اندرز باید دل بیدار باشد که آدمی سود برد) .

۲۷- در موعظه و پندها جلای سینه هاست (که زنگ غفلت زدوده شود) .

۲۸- دانا شدن و دریافتن پندها (آدمی را) بدوری (از آنچه سبب خسران شود) خواننده ، پس به عبرت ها پند گرفته ، و به تغییرات عبرت گیرید ، و به ترسانیدن سودمند گردید .

۲۹- برای پند گرفتن صاحبان خرد کفایت می کند آنچه تجربه کرده اند .

۳۰- از موعظه های روزگار پند نگرفته کسی که به حسن ظنّ به روزگار آرام

ص ۱۵۳۳

۳۱- من وعظک فلا توحشه ۷۸۲۸ .

۳۲- من وعظک أحسن إليك ۷۹۲۴ .

۳۳- من لم يتعظ بالناس وعظ الله الناس به ۸۹۳۱ .

۳۴- من فهم مواعظ الزمان لم يسكن إلى حسن الظنّ بالأيام ۸۹۳۸ .

۳۵- نعم الهدیة الموعظه ۹۸۸۴ .

۳۶- و قال فی ذکر من ذمه : هو بالقول مدلّ ، و من العمل مقلّ ، و علی الناس طاعن ، و لنفسه مداهن

، هو فی مهله من الله یهوی مع الغافلین ، و یغدو گرفته باشد (بلکه کسی پند گیرد که مصائب و نوائب را همیشه پیش چشم خویش مجسم سازد) .

۳۱- هر که تو را پند داد از او وحشت مکن (با او با نرمی برخورد کن) و یا او را غمناک مساز .

۳۲- هر که تو را موعظه کند بسوی تو احسان نموده است .

۳۳- هر که بوسیله مردم پند نگیرد خداوند مردم را بسبب او پند دهد (یعنی خود وسیله پند دیگران شود) .

۳۴- هر که پندهای روزگار را بفهمد (و از زبان حال روزگار پند گیرد) بحسن ظنّ ایّام آرام نگیرد .

۳۵- خوب هدیه ایست موعظه و نصیحت .

۳۶- (مرحوم آمدی این روایت را در بیان کسی که حضرت او را مذمت فرموده نقل کرده ، و لیکن از حکمت ۱۴۲ نهج البلاغه چنین استفاده می شود که مردی از حضرت درخواست موعظه کرد حضرت فرمود : از کسانی نباش که به آخرت امید داشته ولی عمل ندارد تا می رسد به اینجا که می فرماید که :) او (آن شخص مزبور) به گفتار دلیر (لاف بسیار زده و به گزاف خود را وصف می کند) و به عمل فقیر و تهیدست ، و بر مردم طعنه زننده و برای نفس خود سهل انگار و بی تفاوت است ، او

ص ۱۵۳۴

مع المذنبین بلا سیل قاصد ، و لا إمام قائد و لا علم مبین ، و لا دین متین ، هو یخشی الموت و لا یخاف الفوت ۱۰۰۵۵ .

۳۷- لا تکوننّ ممّن لا تنفعه الموعظه

إِلَّا إِذَا بَالِغَتْ فِي إِيْلَامِهِ ، فَإِنَّ الْعَاقِلَ يَتَّعِظُ بِالْأَدَبِ ، وَ الْبِهَائِمُ لَا تَرْتَدِعُ إِلَّا بِالضَّرْبِ ۱۰۳۵۲ .

۳۸- يَا أَيُّهَا النَّاسُ إِلَى كَم تَوْعِظُونَ وَ لَا تَتَّعِظُونَ فَكَمْ قَدْ وَعَظَكُمُ الْوَاعِظُونَ ، وَ حَذَّرَكُمُ الْمُحَذَّرُونَ ، وَ زَجَرَ كُمُ الزَّاجِرُونَ ، وَ بَلَّغَكُمُ الْعَالَمُونَ ، وَ عَلَى سَبِيلِ النَّجَاهِ دَلَّكُمُ الْأَنْبِيَاءُ وَ الْمُرْسَلُونَ ، وَ أَقَامُوا عَلَيْكُمُ الْحُجَّةَ ، وَ أَوْضَحُوا لَكُمُ الْمَحَجَّةَ ، فَبَادَرُوا الْعَمَلَ ، وَ اغْتَنَمُوا الْمَهْلَ ، فَإِنَّ الْيَوْمَ عَمَلٌ وَ لَا حِسَابَ ، وَ غَدَا حِسَابٌ وَ لَا عَمَلَ ، وَ سَيَعْلَمُ الَّذِينَ ظَلَمُوا أَيَّ مُنْقَلَبٍ يَنْقَلِبُونَ ۱۱۰۰۰ . از جانب خدا با بی خبران در مهلت بسر برده (و در ناز و نعمت است تا به عذاب اخروی مبتلا گشته) و با گنهکاران نه بر راه راستی و نه با پیشوای قانندی ، و نه با علم آشکار و دین استواری صبح می نماید (از تمام افزونی ها بی بهره بوده) او از مرگ می ترسد ، و از فوت (طاعات و سعادت ها) نمی ترسد .

۳۷- از کسانی مباش که موعظه او را سودی نبخشد مگر وقتی که در به درد رسانیدن و آثار او مبالغه نمائی (مانند چارپایان) زیرا که عاقل به ادب پند گرفته ، و چارپایان باز نخواهند ایستاد مگر بزدن .

۳۸- آی مردم تا چند پند داده شوید ، و پند نگیرید ، چه بسا در حقیقت شما را پند دهندگان پند داده ، و ترسانندگان ترسانیده ، و منع کنندگان منع نموده ، و عالمان به شما (مواعظ و حقایق را) رسانیده ، و انبیاء و پیمبران شما را راهنمایی

کرده ، و حجت را بر شما اقامه نموده ، و راه را برای شما واضح کرده اند ، پس به عمل مبادرت ورزیده ، و مهلت را غنیمت شمارید زیرا که امروز (روز) عمل است نه حساب و فردا (ی قیامت) حساب است نه عمل ، و زود است که می دانید کسانی که ستم کرده اند که به چه جای سختی و محل بازگشتی بازگشت خواهند نمود .

ص ۱۵۳۵

۳۹- یحبّ أن يطاع و يعصى ، و يستوفى و لا يوفى ، يحبّ أن يوصف بالسّخاء و لا يعطى ، و يقتضى و لا يقتضى ۱۱۰۱۳ .

۴۰- يقول فى الدّنيا بقول الزّاهدين ، و يعمل فيها بعمل الرّاعيين ۱۱۰۴۰ .

۴۱- يظهر شيمه المحسنين ، و يبطن عمل المسيئين ، يكره الموت لكثرة ذنوبه ، و لا يتركها فى حياته ، يسلف الذّنب و يسوّف بالتّوبه ، يحبّ الصّالحين ، و لا يعمل أعمالهم ، و يبغض المسيئين و هو منهم ، يقول لم أعمل فأتعنى ، بل أجلس فأتمنى ، يبادر دأبا ما يفنى ، و يدع ما يبقى ، يعجز عن شكر ما أوتى ، ۳۹- (بعض این جمله ها از فرازهای حکمت ۱۴۲ نهج البلاغه است که شخصی از حضرت درخواست کرد او را موعظه کند آن بزرگوار مطالبی را بیان داشتند تا به اینجا که می فرماید : مباش از کسانی که) دوست دارد آنکه مردم فرمانش برند ، و خود فرمان نبرد ، و حق خود را تمام بگیرد ، و حق دیگران را ندهد ، دوست دارد به سخاوت متصف شود ، و چیزی نمی دهد ، و از

مردم حقوق خود را مطالبه نموده ، و کسی از او مطالبه ننماید .

۴۰- (این فراز نیز از همان خطبه است که حضرت فرمود : مباش از کسانی که) در باره دنیا می گوید به گفتار زاهدان ، و در آن عمل می نماید به عمل رغبت کنندگان .

۴۱- (این فرازها در حکمت ۱۴۲ نهج البلاغه با مختصر تفاوتی ذکر شده است که حضرت می فرماید از چنین کسانی مباش که) طریقه و خوی نیکوکاران را اظهار کرده ، و عمل گنهکاران را در باطن می کند ، مرگ را بجهت بسیاری گناهانش کراهت داشته ، و آنها را (گناهان) در حیاتش ترک نمی کند ، گناه را پیش فرستاده ، و توبه را پس می اندازد ، شایستگان را دوست داشته ، و نمی کند عملهای آنان را ، و گنهکاران را دشمن داشته و خود از آنان می باشد ، می گوید : چرا عمل کنم پس رنج

ص ۱۵۳۶

و یتبغی الزیاده فیما بقی یرشد غیره و یغوی نفسه ، و ینهی الناس بما لا ینتهی ، و یأمرهم بما لا یأتی یتکلف من الناس ما لم یؤمر و یضیع من نفسه ما هو اکثر یأمر الناس و لا یأتمر ، و یحدّثهم و لا یحذر ، یرجو ثواب ما لم یعمل و یأمن عقاب جرم متیقّن ، یستمیل وجوه الناس بتدینّه و یبطن ضدّ ما یعلن یعرف لنفسه علی غیره ، و لا یعرف علیها لغيره ، یخاف علی غیره بأكثر من ذنبه ، و یرجو لنفسه أكثر من عمله ، یرجو الله فی الکبیر ، و یرجو العباد فی الصّغیر ، فیعطی العبد ما

لا يعطى الربّ، يخاف العبيد فى الربّ، و لا يخاف فى العبيد برم بلکه می نشینم و آرزو می کنم، به آنچه فانی می شود، با تعب پیشی گرفته، و آنچه را که باقی می ماند پیوسته و می گذارد، از شکر آنچه داده شده عاجز گشته، و در آنچه باقی است طلب زیادتی می نماید. غیر خود را به راه درست ارشاد نموده، و نفسش را اغواء می نماید، و مردم را به آنچه خود از آن باز نمی ایستند نهی کرده، و آنان را به آنچه خود انجام نمی دهد فرمان می دهد، مردم را به آنچه امر نشده به زحمت انداخته، و از نفس خود آنچه را که (انجام آن واجب و) بیشتر است ضایع می سازد، به مردم امر نموده، و خود امر پذیر نبوده، و امر به اجتناب می کند، و خود دوری نمی کند، ثواب آنچه را که عمل نکرده امیدوار بوده، و از عقاب گناه یقینی ایمن است، به دینداری (ظاهری) خودروهای مردم را بسوی خود میل داده، و در نهان ضد آنچه را که در ظاهر می کند انجام خواهد داد. (این فرازها در خطبه ۱۵۹ و در حکمت ۱۴۲ نهج البلاغه با مختصر تفاوتی ذکر شده است) برای نفس خود (حقوقی که بر دیگران دارد) می شناسد و (حقوقی که) بر نفس خود بر غیر خود دارد نمی شناسد، بر غیر خود به بیشتر از گناه خود ترسیده (گناه او را عظیم می شمارد) و برای نفس خود

بیشتر از عمل او امیدوار است ، در بزرگ (نعمتهای بهشتی) خدا را امیدوار بوده ، و در کوچک (نعمتهای دنیوی) بندگان را امیدوار است ، پس بنده را عطا کرده آنچه را که پروردگارش را عطا نمی کند (یعنی او را جهت نفع

ص ۱۵۳۷

الزَّبَّ ۱۱۰۴۱ .

۴۲- قد تيقظ من اتعظ ۶۶۶۹ .

التوفيق

۱- التوفيق أشرف الحظین ۱۶۴۲ .

۲- التوفيق و الخذلان يتجاوزان النفس فأيهما غلب كانت في حيزه ۱۷۸۱ .

۳- إنَّ الله سبحانه إذا أراد بعبد خيرا ، وفقه لإنفاذ أجله ، في أحسن عمله و رزقه مبادره مهله في طاعته قبل الفوت ۳۵۸۷ .

۴- التوفيق عنایه ۷۳ . مادی فرمان برد (در اطاعت پروردگار هر گاه مخالف رضای مخلوق باشد می ترسد ، و در باره بندگان و ظلم و ستم بر آنها ، از خدا نمی ترسد .

۴۲- در حقیقت بیدار گشته کسی که پند پذیرفته است .

توفیق ۱- توفیق (یعنی تهیه اسباب خیر از جانب خدا) بالاترین دو بهره است (بهره عمل و بهره توفیق بر عمل) .

۲- توفیق و خواری نفس را می کشانند ، پس هر کدام آنها غلبه کند نفس در جایگاه آن می باشد .

۳- براستی که خداوند سبحان وقتی به بنده ای خیری را اراده کند (و بخواهد نسبت به او خوبی نماید) ، او را توفیق داده که عمرش را در نیکوترین عملش سپری کرده ، و او را روزی نموده که پیش از مرگ و قبل از فوت در ایام مهلتش در طاعت او مبادرت نماید .

۴- توفیق عنایتی است (از جانب خدای تبارک و تعالی

- ۵- التّوفيق رحمه ۱۶۲ .
- ۶- التّوفيق إقبال ۲۳۸ .
- ۷- التّوفيق (الرّفق) مفتاح الرّفق ۲۷۳ .
- ۸- التّوفيق قائد الصّلاح ۲۹۵ .
- ۹- التّوفيق من جذبات الرّب ۵۳۹ .
- ۱۰- التّوفيق أوّل النّعمه ۵۴۵ .
- ۱۱- التّوفيق ممدّ العقل ۷۱۸ .
- ۱۲- التّوفيق رأس السّعاده ۸۵۸ .
- ۱۳- التّوفيق رأس النّجاح ۹۴۲ .
- ۱۴- التّوفيق عنایه الرّحمن ۹۵۲ . ۵- توفيق (خدا) رحمت است .
- ۶- توفيق (از خدا) رو آوردن (نیکبختی) است .
- ۷- توفيق کلید نرمی و مدارا است (یا نرمی نسبت به مردم کلید مهربانی پروردگار است نسبت به او) .
- ۸- توفيق کشاننده صلاح و خیر و نیکی است .
- ۹- توفيق از جمله کششهای پروردگار است (که آدمی را بسوی ساحت قرب خود جذب می کند) .
- ۱۰- توفيق اوّل نعمت است (یعنی قبل از هر کار خیر باید از جانب خدا اسبابش مهیا گردد) .
- ۱۱- توفيق کمک کار عقل و دانش است .
- ۱۲- توفيق رأس نیکبختی است .
- ۱۳- توفيق رأس پیروزی است .

١٤- توفيق عنایت و توجه خدای رحمان است .

ص ١٥٣٩

١٥- التوفيق أفضل منقبه ٩٦٢ .

١٦- بالتوفيق تكون السعادة ٤١٩٦ .

١٧- حسن التوفيق خير قائد ٤٨٢٥ .

١٨- حسن التوفيق خير معين ، و حسن العمل خير قرين ٤٨٤١ .

١٩- لا معونه كالتوفيق ١٠٤٨٢ .

٢٠- لا نعمه أفضل من التوفيق ١٠٦٣٧ .

٢١- لم يوفق من استحسن القبيح ، و أعرض عن قول النصيح ٧٥٦٣ .

٢٢- من وفق أحسن ٧٧١٣ .

٢٣- من أمده التوفيق أحسن العمل ٨٤٧٠ .

٢٤- من لم يمده التوفيق لم ينب إلى الحق ٩٢٤٦ . ١٥- توفيق برترین منقبت و فضيلت خواهد بود .

١٦- بوسيله

توفیق نیکبختی حاصل خواهد گردید .

۱۷- نیکوئی توفیق بهترین کشاننده است (آدمی را به سوی سعادت و نیکبختی) .

۱۸- نیکوئی توفیق بهترین یار ، و نیکوئی عمل بهترین همراه خواهد بود .

۱۹- هیچ یاری مانند توفیق (از جانب خدا) نیست .

۲۰- نعمتی افزون تر از توفیق (الهی) نیست .

۲۱- توفیق داده نشده (و یا توفیق حاصل نکرده) کسی که زشت را نیکو بحساب آورد ، و از گفته نصیحت کننده اعراض نماید .

۲۲- هر که (از جانب خدای بزرگ) برایش اسباب خیر مهیا گردیده شد خوبی کند .

۲۳- هر که توفیق او را مدد کند عمل را نیکو کند .

۲۴- هر که توفیق او را مدد نکند بسوی حق رو نخواهد آورد .

ص ۱۵۴۰

۲۵- من أكبر التوفیق الأخذ بالنصیحه ۹۳۰۵ .

۲۶- من توفیق الحرّ (المرء) اکتسابه المال من حلّه ۹۳۹۳ .

۲۷- من توفیق الرّجل وضع سرّه عند من یستره و إحسانه عند من ینشره ۹۴۴۸ .

۲۸- نحمد الله سبحانه علی ما وّفق له من الطّاعه ، و ذاد عنه من المعصیه ۹۹۷۷ .

۲۹- من تأید فی الأمور ظفر ببغیته ۸۵۳۴ .

۳۰- من استنصح الله حاز التوفیق ۸۴۷۷ .

الوفاق

۱- کثره الوفاق نفاق ۷۰۸۳ . ۲۵- از بزرگترین توفیق گرفتن نصیحت (و فرا گرفتن آن) است .

۲۶- از توفیق (مرد و یا) آزاده کسب کردن اوست مال را از ممر حلال آن .

۲۷- از توفیق (الهی نسبت به) مرد گذاشتن سرّ خود در نزد کسی است که آن را می پوشاند ، و احسان اوست در نزد کسی که آن

را شکر می نماید .

۲۸- خدای سبحان را ستایش می کنم بر آنچه که از برای آن توفیق داده ، و بر آنچه از آن از معصیت و نافرمانی دور ساخته است (این نخستین فرازی است که حضرت در خطبه ۱۸۵ نهج البلاغه در وصف منافقین ایراد فرموده است) .

۲۹- هر که در کارها (از سوی خدا) تأیید گردد به مطلب خود به پیروزی رسد .

۳۰- هر که خدا را ناصح (پند دهنده و یا خالص) شمارد حائز توفیق شود (یعنی توفیق الهی را بدست آورد) .

موافقت ۱- موافقت بسیار (بدون آنکه هیچ مخالفتی شود) نفاق است .

ص ۱۵۴۱

الوقاح و الوقاحه

۱- بئس الوجه الوقاح ۴۳۹۶ .

۲- ما أوقح الجاهل ۹۵۸۶ .

۳- وقاحه الرجل تشينه ۱۰۰۷۵ .

القحه

۱- إياك و القحه ، فإنها تحدوك على ركوب القبائح ، و التهجم على السيئات ۲۷۱۸ .

۲- القحه عنوان الشر ۳۴۱ .

۳- رأس كل شر القحه ۵۳۳۱ . بی شرمی ۱- بد روئی است روی بی شرم و حیاء .

۲- چه چیز نادان را بی حیاء نموده است . (البته جهالت او) .

۳- بی شرمی مرد او را عیناک سازد .

بی حیائی ۱- بر حذر باش از بی شرمی ، زیرا که آن ترا به سواری زشتی ها ، و رسیدن به گناهان و ارتکاب آنها میراند .

۲- بی حیائی دلیل و یا نشانه و یا سر سخن بدیست (چون کسی که بی شرم بود و از خدا و خلق حیاء نکرد وارد مرتع گناهان خواهد گردید) .

۳- رأس هر بدی بی حیائی است (زیرا که منشأ گناهان است) .

التوقیر

۱- وَقَرُوا اللَّهَ سُبْحَانَهُ ، وَاجْتَنِبُوا مَحَارِمَهُ ، وَ أَحَبُّوا أَحِبَّائَهُ ۱۰۱۰۳ .

۲- وَقَرُوا كِبَارَكُمْ ، يُوَقِّرْكُمْ صَغَارَكُمْ ۱۰۰۶۹ .

التقیه

۱- عَلَيْكَ بِالتَّقِيهِ فَإِنَّهَا شِيْمَةُ الْأَفْضَلِ ۶۱۳۷ .

۲- لَا دِينَ لِمَنْ لَا تَقِيَهُ لَهُ ۱۰۷۹۰ .

۳- التَّقِيَهُ دِيَانَةٌ ۱۱۵ .

التقوى

۱- التَّقْوَى حَصْنٌ حَصِينٌ لِمَنْ لَجَأَ إِلَيْهِ ۱۵۵۸ . بزرگ داشتن ۱- خدای سبحان را تعظیم کنید ، و از حرامهای او دوری گزیده ، و دوستانش را دوست دارید .

۲- بزرگان خود را تعظیم و توقیر کنید ، تا کوچکان شما را توقیر کنند .

تقیه ۱- بر تو باد به تقیه زیرا که آن خصلت مردمان صاحب رتبه است (مانند علماء که عارف به حکم تقیه اند ، تقیه آن است که انسان در موضوعی از احکام و یا در عقیده ای خود را از دشمن محفوظ دارد) .

۲- دینی نیست برای کسی که تقیه ای برای او نیست .

۳- پنهان داشتن دین در محل مناسب آن ، دیندار است .

خویشتن داری ۱- خویشتن داری قلعه ای است محکم برای کسی که به آن پناه برد .

۲- التَّقْوَى جَمَاعُ التَّنَزُّهِ وَ الْعِفَافِ ۱۷۰۳ .

۳- التَّقْوَى ثَمَرَةُ الدِّينِ وَ أَمَارَةُ الْيَقِينِ ۱۷۱۴ .

۴- التَّقْوَى ظَاهِرَةٌ شَرَفِ الدُّنْيَا ، وَ بَاطِنَةٌ شَرَفِ الْآخِرَةِ ۱۹۹۰ .

۵- التَّقْوَى آكد سبب بينك و بين الله إن أخذت به و جَنَّهُ من عذاب أليم ۲۰۷۹ .

۶- التَّقْوَى لا عوض و لا خلف فيه ۲۱۵۴ .

۷- التَّقْوَى أن يَتَّقَى المرء كلَّما يؤثمه ۲۱۶۲ .

۸- اتق تفر ۲۲۵۹ .

۹- أشعر قلبك التَّقْوَى ، و خالف الهوى تغلب الشَّيْطَان ۲۳۵۶ . ۲- ترس از خدا بسیار فراهم آورنده پاکیزگی و پاکدامنی است

۳- خویشتن داری میوه دینداری و علامت یقین است .

۴- خویشتن داری ظاهر آن بلندی مرتبه دنیا ، و باطنش بلندی مرتبه

آخرت است .

۵- خویشتن داری (یا ترس از خدا) محکمترین وسیله ایست میان تو و میان خدا ، اگر آن را فراگیری ، و سپری است از عذاب دردناک .

۶- خویشتن داری (و ترس از خدا) نیست عوضی از آن و نه جانشینی در آن (یعنی در فضیلت عوض و جانشینی برای آن تصور نخواهد شد) .

۷- خویشتن داری (یا ترس از خدا) آن است که مرد از هر چه او را گنهکار می سازد خود را نگهداری کند .

۸- خویشتن دار باش تا پیروز شوی .

۹- تقوا را لازمه دل خود قرار ده ، و با خواهش مخالفت نما ، تا بر شیطان غالب شوی .

ص ۱۵۴۴

۱۰- اتق الله بعض التقی و إن قلّ ، و اجعل بینک و بینہ سترا و إن رقّ ۲۳۵۹ .

۱۱- اتق الله بطاعته ، و أطع الله بتقواه ۲۳۷۲ .

۱۲- اتق الله الذی لا بدّ لک من لقائه ، و لا منتهی لک دونه ۲۳۹۴ .

۱۳- اتقوا الله جهه ما خلقکم له ۲۴۸۳ .

۱۴- اتقوا الله الذی إن قلتہ سمع ، و إن أضمرتم علم ۲۵۰۷ .

۱۵- اتقوا الله حقّ تقاته ، و اسعوا فی مرضاته ، و احذروا ما حذّرکم من أليم عذابه ۲۵۵۱ .

۱۶- اتقوا الله تقیه من سمع فخشع ، و اقترف فاعترف ، و علم فوجل ، و ۱۰- از خدا بترس بعض از ترسیدن را گر چه اندک بوده ، و میان خود و او پرده و ستی قرار ده گر چه نازک و باریک باشد .

۱۱- از خدا بترس بفرمانبرداری او ، و اطاعت نما خدا را

بترس از او .

۱۲- از خدائی که چاره ای برای تو از ملاقات او نبوده ، و پایانی برایت غیر او نمی باشد پرهیز .

۱۳- از خدا در جهت آنچه شما را آفریده است از برای آن پرهیزید . (مراد عبادت است چنانکه فرموده : **وَمَا خَلَقْتُ الْجِنَّ وَالْإِنْسَ إِلَّا لِيَعْبُدُونِ** سوره الذاریات ۵۶) .

۱۴- از خدائی بترسید که اگر بگوئید می شنود ، و اگر بخاطر بگذرانید می داند .

۱۵- از خداوند آن طور که سزاوار ترسیدنست (که باعث فرمانبرداری و مانع از نافرمانی او شود) بترسید ، و در خشنودی او کوشش نموده ، و از آنچه شما را از عذاب دردناکش بر حذر داشته بر حذر باشید .

۱۶- از خدا بترسید ترسیدن کسی که شنیده باشد پس خشوع کند ، و کسب گناه

ص ۱۵۴۵

حاذر فبادر ، و عمل فأحسن ۲۵۴۷ .

۱۷- **الْجِنُّ إِلَى التَّقْوَى فَإِنَّهُ جَنَّةٌ مَنِيْعَةٌ ، مَنْ لَجَأَ إِلَيْهَا حَصَّنَتْهُ ، وَ مَنْ اعْتَصَمَ بِهَا عَصَمَتْهُ** ۲۵۵۳ .

۱۸- **اعْتَصِمُوا بِتَّقْوَى اللَّهِ ، فَإِنَّ لَهَا حَبْلًا وَثِيقًا عُرْوَتَهُ ، وَ مَعْقَلًا مَنِيْعًا ذُرْوَتَهُ** ۲۵۵۴ .

۱۹- **إِلَّا وَ إِنَّ التَّقْوَى مَطَايَا ذَلَّلَ حَمْلَ عَلَيْهَا أَهْلَهَا ، وَ أَعْطَوْا أَرْزَمَتَهَا فَأُورِدْتَهُمُ الْجَنَّةَ** ۲۷۶۹ .

۲۰- **أَوْقَى جَنَّةَ التَّقْوَى** ۲۸۹۲ .

۲۱- **أَمْنَعُ حَصُونِ الدِّينِ التَّقْوَى** ۲۹۵۲ .

۲۲- **إِنَّ التَّقْوَى عَصْمَةٌ لَكَ فِي حَيَاتِكَ ، وَ زَلْفَى لَكَ بَعْدَ مَمَاتِكَ** ۳۴۶۶ . کرده پس اعتراف نماید ، و دانا گشته پس بیم و هراس داشته باشد ، و حذر نموده پس شتاب کند ، و عمل کرده پس نیکو انجام داده باشد .

۱۷- بسوی خویشتن داری پناه برید ، زیرا که آن سپریست جلو گیرنده

. هر که به آن پناه برد او را نگه دارد ، و کسی که به آن دست زند نگهداری کند او را .

۱۸- به تقوای الهی چنگ زیند ، زیرا که برای آن ریسمانی است که محل دست گرفتن آن محکم ، و پناهگاهی است که قلّه آن بلند است .

۱۹- آگاه باشید که تقوا و پرهیزکاری شتران رامیند که اهل تقوا بر آنها سوارند ، و به آنان مهارشان داده شده ، پس آنان را وارد بهشت خواهند نمود .

۲۰- نگاه دارنده ترین سپر تقواست .

۲۱- استوار و بلندترین دیوار و دژ دین تقوا و خویشتن داری است .

۲۲- براستی که تقوا برای تو در حیات عصمت و نگهدارنده (از بسیاری از آفات دنیوی و اخروی) و بعد از ممات سبب قرب و منزلت الهی است .

ص ۱۵۴۶

۲۳- إِنَّ اللَّهَ تَعَالَى أَوْصَاكُمْ بِالتَّقْوَى ، وَ جَعَلَهَا رِضَاهُ مِنْ خَلْقِهِ ، فَاتَّقُوا اللَّهَ الَّذِي أَنْتُمْ بَعِينُهُ ، وَ نَوَاصِيكُمْ بِيَدِهِ ۳۶۱۰ .

۲۴- إِنَّ تَقْوَى اللَّهِ حِمْتُ أَوْلِيَاءِهِ مُحَارَمَةٌ ، وَ أَلْزَمَتْ قُلُوبَهُمْ مَخَافَتَهُ ، حَتَّى أَسْهَرَتْ لَيَالِيَهُمْ ، وَ أَظْمَأَتْ هَوَاجِرَهُمْ ، فَأَخَذُوا الرَّاحَةَ بِالتَّعَبِ ، وَ الرَّيِّ بِالظَّمِّ ۳۶۱۲ .

۲۵- إِنَّ تَقْوَى اللَّهِ هِيَ الزَّادُ وَ الْمَعَادُ ، زَادٌ مَبْلُغٌ ، وَ مَعَادٌ مُنْجِحٌ ، دَعَا إِلَيْهَا أَسْمَعُ دَاعٍ ، وَ وَعَاهَا خَيْرٌ وَاعٍ ، فَأَسْمَعُ دَاعِيَهَا ، وَ فَازَ وَاعِيَهَا ۳۶۱۶ . ۲۳- براستی که خدای تعالی شما را به تقوا سفارش فرموده ، و آن را وسیله خوشنودی خود از میان خلقش قرار داده ، پس از خدائی که شما در مد نظر اوئید ، و نواصی (و موی

جلو سر) شما در دست اوست (یعنی تسلط کامل بر شما دارد پرهیز کنید).

۲۴- براستی که تقوای خدا دوستان خود را از حرامهای او جلوگیری می کند، و دلهایشان را ز ترس او لازم گردانیده، بگونه ای که شبهای خود را بی خواب نموده، (و آنها به شب زنده داری مشغول بوده)، و میانه روزهای آنها را تشنه داشته (و آنها روزها را با روزه سپری می نمائید)، پس راحتی با تعب و رنج، و سیرابی را با تشنگی فرا گرفته اند.

۲۵- براستی که تقوای الهی آن توشه (برای سفر آخرت) و محلّ بازگشتی است (چون بشر به پاداش آن خواهد رسید گویا به آن بازگشت خواهد کرد) توشه ایست رساننده (آدمی را به مطلب خود) و بازگشتی است پیروزی بخش، بسوی آن شنونده ترین دعوت کننده (که پیامبر و آل باشند) خواننده است، و بهترین نگهدارنده آن را حفظ کرده (که عاملین به تقوی باشند)، پس دعوت کننده به آن آن را به مردم شنوانیده، و نگهدارنده آن به پیروزی رسیده اند.

ص ۱۵۴۷

۲۶- إِنَّ التَّقْوَى حَقٌّ اللَّهُ سَبْحَانَهُ عَلَيْكُمْ، وَ الْمَوْجِبُهُ عَلَى اللَّهِ حَقِّكُمْ، فَاسْتَعِينُوا بِاللَّهِ عَلَيْهَا، وَ تَوَسَّلُوا إِلَى اللَّهِ بِهَا ۳۶۱۷.

۲۷- إِنَّ تَقْوَى اللَّهِ لَمْ تَزَلْ عَارِضُهُ نَفْسَهَا عَلَى الْأُمَمِ الْمَاضِينَ وَ الْغَابِرِينَ، لِحَاجَتِهِمْ إِلَيْهَا غَدًا إِذَا أَعَادَ اللَّهُ مَا أَبَدَأَ وَ أَخَذَ مَا أَعْطَى، فَمَا أَقَلَّ مِنْ حَمَلِهَا حَقَّ حَمَلِهَا ۳۶۱۸.

۲۸- إِنَّ التَّقْوَى اللَّهُ حَبْلًا وَثِيقًا عُرْوَتَهُ، وَ مَعْقَلًا

۲۹- إِنَّ التَّقْوَى مَنْتَهَى رِضَى اللَّهِ مِنْ عِبَادِهِ ، وَ حَاجَتُهُ مِنْ خَلْقِهِ ، فَاتَّقُوا اللَّهَ ۲۶- براستی که تقوا حق خدای سبحان است بر شما ، و حقی است که خدا بر شما واجب نموده ، پس به خدا استعانت بجوئید بر آن ، و بسبب آن بسوی خدا متوسل شوید .

۲۷- براستی که تقوای الهی پیوسته نفس خود را بر امت های گذشته و آینده عرضه داشته (گویا خود را به آنها معرفی می کند) چون همگی آنها به آن در فردای قیامت نیازمندند ، هر گاه خداوند اعاده کند آنچه را که به آن ابتداء نموده (و بار دیگر زنده کند) و باز ستاند آنچه را که بخشیده (و آنها را بمیراند) پس چه کم است کسی که آن را بقدری که حق برداشتن آن باشد (با وجود عرضه خود به آنها) برداشته (که دیگر نقصی در آن دیده نشود ، خلاصه از این روایت استفاده می شود که تمام امت ها و تمام افراد در دو وقت که مرگ و معاد باشد به تقوا احتیاج شدید دارند) .

۲۸- براستی که برای تقوای الهی ریسمانی است که حلقه یا گیره آن محکم بوده (که بدین وسیله انسان بالا رفته و از مهالک نجات یابد) و پناهگاهی است که جلوگیری و منع کننده است ارتفاع آن (یعنی هر که به آن رسید دست هیچ آفت و زیانی به آن نخواهد رسید) .

۲۹- براستی که تقوا نهایت خوشنودی خداست از بندگانش ، و نهایت خواسته اوست از خلقش ، پس از

خدائی که- اگر پنهان کنید آن را می داند ، و اگر آشکار

ص ۱۵۴۸

الذی إن أسررت علمه ، و إن أعلنتم کتبه ۳۶۲۰ .

۳۰- إن التَّقوی دار حصن عزیز لمن لجأ إليه ، و الفجور دار حصن ذلیل لا یحرز أهله و لا یمنع من لجأ إليه ۳۶۲۱ .

۳۱- إن التَّقوی فی الیوم الحرز و الجنّه ، و فی غد الطریق إلى الجنّه ، مسلکها واضح و سالکها راجح ۳۶۲۲ .

۳۲- إن تقوی الله عماره الدّین ، و عماد الیقین ، و إنّها لمفتاح صلاح ، و مصباح نجاح ۳۶۲۳ .

۳۳- إن من صرّحت له العبر عمّا بین یدیه من المثالات حجزه التَّقوی عن تقحّم الشّبّهات ۳۶۲۴ . نمائید آن را می نویسند- پرهیز نمائید .

۳۰- براستی که «تقوا» خانه حصار محکمی است برای کسی که به آن پناه برد ، و «معصیت» سرای قلعه ای است خوار که اهلس را نگهداری نکرده ، و کسی را که بسوی آن پناه برد اور از آفت جلوگیری نمی نماید .

۳۱- براستی که تقوا در امروز حرز و سپری است (از آفت های دنیوی و اخروی) و در فردا (ی قیامت) راهی است بسوی بهشت ، راه سلوک آن (یا طریق بهشت) آشکار ، و رونده آن سودمند است .

۳۲- براستی که تقوای الهی آباد نمودن دین ، و ستون یقین می باشد ، و بدرستی که آن همانا کلید درستی کار ، و چراغ پیروزی است .

۳۳- براستی کسی که برای او پندها ، حقیقت آنچه پیش روی اوست از عقوبت ها بر گناهان ، صریحا بیان کنند ، تقوا او را از افتادن در شبهه ها مانع

خواهد شد (ولی مع الأسف قدرت بیان روشن را ندارند ، و لذا مردم به مجرد شنیدن بیدار نگشته ، نیازمند به درک عقوبت هاست به معاینه ، تا مرتکب محرمات بلکه شبهات نشوند) .

ص ۱۵۴۹

۳۴- إن من فارق التقوى أغرى باللذات والشهوات ، و وقع فى تيه السيئات ، و لزمه كبير (كثير) التبعات ۳۶۲۵ .

۳۵- إن تقوى الله مفتاح سداد ، و ذخيره معاد ، و عتق من كل ملكه ، و نجاه من كل هلكه ، بها ينجو الهارب ، و تنجح المطالب ، و تنال الرغائب ۳۶۲۶ .

۳۶- التقوى تعزّ ، الفجور يذلّ ۱۱۶ .

۳۷- التقوى اجتناب ۱۸۸ .

۳۸- التقوى خير زاد ۴۹۰ .

۳۹- التقوى أزكى زراعه ۶۱۳ .

۴۰- التقوى رأس الحسنات ۷۲۲ . ۳۴- براستی کسی که از تقوا جدا شود به لذت ها و خواهشها حریص گشته ، و در بیابان گناهان افتاده ، و او را بازخواستهای بزرگ (یا بسیار) ملازم خواهد بود .

۳۵- براستی که تقوای الهی کلید گفتار و رفتار درست ، و ذخیره ایست برای روز بازگشت ، و آزادی است از هر مالک شدن (هوا و هوسها مالک انسان نخواهند شد بلکه آنها اسیر و بنده انسان خواهند گردید) و نجاتی است از هر هلاک شدنی ، بسبب آن نجات یابد گریزنده (از عذاب و عقاب) و مطلب ها بر آورده شده ، و عطاهاى اخروی رسیده می شود .

۳۶- پرهیزگاری عزّت بخشد ، و ارتکاب معاصی خواری آورد .

۳۷- خویشان داری دوری گزیدن (از محرمات بلکه از مشتبهات) است .

۳۸- ترس از خدا یا خویشان

داری بهترین توشه است .

۳۹- خویشتن داری پاکیزه ترین زراعت است (زیرا که حاصلش سعادت دنیا و آخرت خواهد بود) .

۴۰- خوف از خدا و خویشتن داری سر نیکوئیهاست .

ص ۱۵۵۰

۴۱- التَّقْوَى رَيْسُ الْأَخْلَاقِ ۷۵۱ .

۴۲- التَّقْوَى حِصْنٌ حَصِينٌ ۷۵۴ .

۴۳- التَّقْوَى ذَخِيرَةٌ مَعَادٌ ۷۹۶ .

۴۴- التَّقْوَى أَقْوَى أَسَاسٌ ۸۲۲ .

۴۵- التَّقْوَى مِفْتَاحُ الصَّلَاحِ ۹۴۱ .

۴۶- التَّقْوَى حِصْنُ الْمُؤْمِنِ ۱۰۴۶ .

۴۷- التَّقْوَى حِرْزٌ لِمَنْ عَمِلَ بِهَا ۱۱۲۸ .

۴۸- التَّقْوَى أَوْفَقُ حِصْنٍ وَ أَوْفَى (أَوْفَى) حِرْزٌ ۱۳۳۰ .

۴۹- اِنْ اتَّقَيْتَ اللَّهَ وَقَاكَ ۳۷۵۲ .

۵۰- اِنَّكُمْ اِلَى اَزْوَادِ التَّقْوَى اَحْوَجُ مِنْكُمْ اِلَى اَزْوَادِ الدُّنْيَا ۳۸۳۱ . ۴۱- خویشتن داری سر کرده خصلتهاست .

۴۲- تقوا قلعه ایست محکم (که آدمی را از آفات دنیوی و اخروی نگهداری می کند) .

۴۳- تقوا ذخیره روز بازگشت است .

۴۴- تقوا محکمترین اساس است .

۴۵- تقوا کلید صلاح حال است .

۴۶- تقوا قلعه و حصار مؤمن است .

۴۷- تقوا برای کسی که به آن عمل نماید قلعه (و یا وسیله حفظ و نگهداری) است .

۴۸- تقوا محکمترین قلعه و نگهدارنده تر (و یا رساتر) حرز و پناه است .

۴۹- اگر تقوای الهی را پیشه خود کنی تو را (از آفات و مهالک دنیوی و اخروی) نگهداری کند .

۵۰- بدرستی که شما به توشه های تقوا محتاج ترید تا توشه های دنیا .

ص ۱۵۵۱

۵۱- إذا اتّقیّت فاتّق محارم اللّٰه ۴۰۷۷ .

۵۲- بالتّقوی تقطع حمه (حمّه) الخطایا ۴۲۷۹ .

۵۳- بالتّقوی قرنت العصمه ۴۳۱۶ .

۵۴- بالتّقوی تزکوا الأعمال ۴۳۲۷ .

۵۵- ثوب التّقی أشرف الملابس ۴۶۸۶ .

۵۶- داووا بالتّقوی الأسقام ، و بادروا بها الحمام ، و اعتبروا

بمن أضعاعها ، و لا يعتبرنّ بكم من أطاعها ٥١٥٤ .

٥٧- رأس التّقوى ترك الشّهوه ٥٢٣٦ .

٥٨- سبب صلاح الإيمان التّقوى ٥٥١٤ .

٥٩- صلاح التّقوى تجنّب الرّيب ٥٨٠٠ . ٥١- هرگاه حذر کنی پس از حرامهای خدا حذر نما .

٥٢- بوسیله تقوا (زهر و یا) شدت و گرمی و تیزی گناهان بریده می شود .

٥٣- بوسیله تقوا عصمت از گناهان همراه (آدمی) خواهد گردید .

٥٤- بوسیله تقوا عملها پاکیزه می شود .

٥٥- جامعه تقوا شریفترین پوششهاست (چنانکه خداوند علیّ اعلا فرموده : وَ لِبَاسِ التَّقْوَى ذَلِكَ خَيْرٌ اَعْرَافِ ٢٦) .

٥٦- بیماریها (ی روحی) را بخویشتن داری مداوا نموده ، و بر مرگ پیشی گیرید ، و از کسی که آن را تباه ساخته عبرت گرفته ، و عبرت کسی که پیرو آنست قرار نگیری .

٥٧- سر تقوا و خویشتن داری ترک شهوت است .

٥٨- سبب صلاح ایمان (و عدم فساد آن) خویشتن داری است .

٥٩- صلاح تقوا دوری گزیدن از شکها (و یا گمانهای بد) می باشد .

ص ١٥٥٢

٦٠- طوبی لمن أشعر التّقوى قلبه ٥٩٣٩ .

٦١- عليك بالتّقى فإنّه خلق الأنبياء ٦٠٨٦ .

٦٢- عليك بالتّقوى فإنّه أشرف نسب ٦٠٩٧ .

٦٣- عليك بتقوى الله في الغيب و الشّهاده ، و لزوم الحقّ في الغضب و الرضا ٦١٢٩ .

٦٤- عليكم بالتّقوى فإنّه خير زاد ، و أحرز عتاد ٦١٦٥ .

٦٥- فاتّقوا الله تقيّه من سمع فخشع ، و اقترف فاعترف ، و وجل فعلم و حاذر فبادر ٦٥٩٣ .

٦٦- فاتقوا الله تقيّيه من أيقن فأحسن ، و عبّر فاعتبر ، و حذّر فازدجر ، و بصّر فاستبصر ،

و خاف العقاب و عمل لیوم الحساب ۶۵۹۸ . ۶۰- خوشا به حال کسی که تقوا را شعار دل خود قرار دهد .

۶۱- بر تو باد به تقوا زیرا که آن خصلت پیمبران است .

۶۲- بر تو باد به تقوا زیرا که آن شریفترین نسب است .

۶۳- بر تو باد به تقوای الهی در نهان و آشکار ، و جدا نشدن از حق در خشم و خوشنودی .

۶۴- بر شما باد به تقوی زیرا که آن بهترین توشه ، و (نفیس تر یا) نگهدارنده ترین تجهیز و آماده شده است .

۶۵- (این فراز از عبارات خطبه ۸۲ مشهور به غراء است که می فرماید :) پس از خدا بترسید ترسیدن کسی که بشنود پس فروتنی نماید ، و گناه کند پس اعتراف نماید ، و بترسد پس عمل نماید ، و حذر کند پس مبادرت ورزد .

۶۶- (این جمله نیز بعد از فرازهایی از کلمات آن حضرت است در خطبه غراء و نظیر آن ذکر شد) پس از خدا بترسید ، ترسیدن کسی که یقین داشته باشد ، پس احسان کند ، و به او وسائل عبرت ارائه شده پس عبرت گرفته باشد ، و ترسانیده شده

ص ۱۵۵۳

۶۷- فاتَّقوا الله عباد الله تقيته من شغل بالفكر قلبه ، و أوجف الذكر بلسانه ، و قدّم الخوف لأمانه ۶۶۰۰ .

۶۸- فاتَّقوا الله جهه ما خلقكم له و احذروا منه كنه ما حذر كم من نفسه ، و استحقّوا منه ما أعدّ لكم بالتّنجّز لصدق ميعاده ، و الحذر من هول معاده ۶۶۰۱ .

۶۹- فاتَّقوا الله عباد الله تقيته من شمّر تجريرا ،

و جدّ تشمیرا ، و اَکمش فی مهل ، و بادر عن وجل ۶۶۰۲ .

۷۰- فاتقوا الله تقيّه من نظر فی کَرّه الموءل ، و عاقبه المصدر ، و مغبّه باشد پس باز ایستد ، و از عقاب ترسیده و برای روز حساب (آخرت) عمل نموده باشد .

۶۷- (این نیز با تلخیص از فرازهای خطبه غراء است) پس از خدا بترسید ای بندگان خدا ترسیدن کسی که دل خویشتن را بوسیله فکر مشغول ساخته ، و ذکر (خدا) زبانش را تند بحرکت در آورده (و یا به کار واداشته) ، و ترس را برای ایمنی خود (از عذاب اخروی) پیش فرستاده است .

۶۸- (این نیز از خطبه غراء است که فرموده :) پس از خدا بترسید جهت آنچه شما را برای آن آفریده (آخرت) و حذر کنید از او به اندازه آنچه شما را از نفس خود بر حذر داشته ، و برای وعده راست او مستحق شوید آنچه را که برای شما آماده ساخته به طلب کردن (یعنی به عمل یا به طلب وفای او و حذر و ترس از هول و ترس معاد او) .

۶۹- (این فراز نیز بعد از ذکر فرازهای دیگر است که می فرماید :) پس از خدا بترسید ای بندگان خدا ترسیدن کسی که دامن به کمر زند برای کشیدن (یعنی مجدّانه در طاعت خدا کوشد) و کوشش نماید برای دامن بر میان زدن (یعنی از روی جدّ و جهد) و شتاب کند در وقت فرصت و مهلت و

پیشی گیرد از ترس .

۷۰- (این نیز بعد از کلماتی است که فرموده) پس از خدا بترسید ترسیدن کسی که فکر کند در رجوع به محل بازگشت ، و عاقبت بر گردیدن (یا محل بر گردیدن)

ص ۱۵۵۴

المرجع فندارك فارط الزلل ، و استكثر من صالح العمل ۶۶۰۴ .

۷۱- كثره التقي عنوان وفور الورع ۷۰۹۶ .

۷۲- من أحب فوز الآخرة فعليه بالتقوى ۸۹۰۶ .

۷۳- من تعزى عن لباس التقوى لم يستتر بشىء من ألباب (أسباب) الدنيا ۸۹۴۶ .

۷۴- من تسربل أثواب التقى لم يبيل سرباله ۹۰۱۹ .

۷۵- ما أصلح الدين كالتقوى ۹۴۷۴ .

۷۶- ملاك التقى رفض الدنيا ۹۷۲۱ .

۷۷- هدى من أشعر التقوى قلبه ۱۰۱۱ .

۷۸- و اتقوا الله الذى أعذر (بما أنذر) ، و احتج بما نهج ، و حذر كم و پایان بازگشت ، پس لغزش گذشته را بازیافت کرده ، و از عمل صالح بسیار انجام دهد .

۷۱- بسیاری تقوا نشانه وفور پارسائی است (مرحوم علامه خوانساری فرموده : ظاهرا مراد به «ورع» در اینجا ترس از خدا و به «تقوا» پرهیزکاری می باشد) .

۷۲- هر که پیروزی آخرت را دوست دارد پس بر او باد به تقوا .

۷۳- هر که از لباس تقوا برهنه باشد به چیزی از اسباب (یا جامه های دنیا) پوشیده نشود (یعنی بالأخره عیوب او نمایان است)

۷۴- هر که جامه های تقوا را پیراهن خود سازد پیراهن او کهنه نگردد .

۷۵- چیزی دین را مانند تقوا اصلاح نخواهد نمود (یعنی تقوا دین را نیکو جلوه دهد) .

۷۶- ملاک تقوا (و ریشه و نشان آن)

ترک دنیا است .

۷۷- هدایت شده کسی که تقوا را شعار دل خود قرار دهد .

۷۸- و از خدائی پرهیزید که بسبب آنچه ترسانیده (و از عذاب انداز نموده)

ص ۱۵۵۵

عدواً نفذ فی الصدور خفياً ، و نفث فی الآذان نجياً ۱۰۱۴۶ .

۷۹- لا تقدم و لا تجحم إلا على تقوى الله و طاعته تظفر بالنجح و النهج القويم ۱۰۳۵۰ .

۸۰- لا كرم كالتقوى ۱۰۴۶۴ .

۸۱- لا زاد كالتقوى ۱۰۴۸۶ .

۸۲- لا تقوى كالكف عن المحارم ۱۰۶۱۱ .

۸۳- لا حصن أمتع من التقوى ۱۰۶۴۶ .

۸۴- لا يهلك على التقوى سنخ أصل ، و لا يظماً عليها زرع ۱۰۸۵۶ .

۸۵- لا شرف أعلى من التقوى ۱۰۹۰۳ .

۸۶- أبرك أتاكم ۲۸۳۶ . عذر را برطرف ساخته ، و به آنچه راه واضح قرار داده احتجاج نموده ، و شما را از دشمنی که در سینه ها پنهان نفوذ کرده و در گوشها راز گوینده دمیده ترسانیده است .

۷۹- (بر هر کاری) اقدام مکن ، و باز مایست مگر بر تقوای الهی ، و طاعت او ، تا بر مطالب و راه راست پیروزی یابی .

۸۰- هیچ گرمی (و هیچ سبب گرمی بودن) مانند تقوا نیست .

۸۱- هیچ توشه ای (برای آخرت) مانند تقوا نیست .

۸۲- هیچ پرهیزکاری مانند باز ایستادن از حرامها نیست .

۸۳- حصارى منبع تر از تقوا نیست .

۸۴- بر (بنای) تقوا هیچ ریشه اعتقادی (و یا عملهای بزرگ هلاک و) باطل نشده ، و دانه عملی که کاشته می شود (و یا عملهای خرد) تشنه نخواهد ماند .

۸۵- شرفی بالاتر از تقوا نیست .

۸۶- نیکوکارترین شما

با تقوا ترین شماست .

ص ۱۵۵۶

۸۷- لا تضع من رفعتہ التَّقوی ۱۰۲۲۸ .

۸۸- اتَّقوا اللّٰهَ تَقِيَةً مِنْ دَعَىٰ فَاجِبٍ وَ تَابِ فَانَابٍ وَ حَذَرَ فَحْذَرٍ وَ عِبْرَ فَاعْتَبِرْ وَ خَافَ فَاَمِنَ ۲۵۴۸ .

الأَتْقِيَاءُ وَ الْمُتَّقُونَ

۱- الْمُتَّقِي مِنْ اتَّقَى الدُّنُوبَ ، وَ الْمُتَنَزِّهٌ مِنْ تَنْزِهِ عَنِ الْعِيُوبِ ۱۸۷۱ .

۲- الْمُتَّقُونَ أَنْفُسَهُمْ عَفِيفَهُ ، وَ حَاجَاتَهُمْ خَفِيفَهُ ، وَ خَيْرَاتَهُمْ مَأْمُولَهُ ، وَ شُرُورَهُمْ مَأْمُونَهُ ۱۹۳۱ .

۳- الْمُتَّقُونَ أَنْفُسَهُمْ قَانِعَهُ ، وَ شَهْوَاتَهُمْ مَيْتَهُ ، وَ وَجُوهَهُمْ مُسْتَبْشِرَهُ ، وَ قُلُوبَهُمْ مَحْزُونَهُ ۱۹۳۲ . ۸۷- كَسَىٰ رَا كَه تَقْوَا اُو رَا بَلَنْد كَرْدَه اَسْت پَسْت مَكْرَدَان .

۸۸- از خدا بترسید ترسیدن کسی که خوانده شده پس اجابت کرده است ، و توبه نموده پس بسوی خدا روی آورده است ، و (از معاصی) ترسانیده شده پس ترسیده است و (بر مواضع عبرت) عبور کرده پس عبرت گرفته است و ترسیده پس (از عذاب خدا) ایمن گشته است .

خویشتن دار ۱- خویشتن دار کسی است که از گناهان بپرهیزد ، و پاکیزه کسی است که از عیبها پاکیزه باشد .

۲- خویشتن داران نفسهایشان پارسا ، و حاجت هایشان سبک ، و خیراتشان امید داشته شده ، و بدیهای آنها ایمن داشته شده است .

۳- پرهیزکاران نفسهایشان قانع ، و خواهشهایشان مرده ، و صورتهای آنان شکفته ، و دلهایشان اندوهگین است .

ص ۱۵۵۷

۴- الْمُتَّقُونَ أَعْمَالَهُمْ زَاكِيَةً ، وَ أَعْيُنَهُمْ بَاكِيَةً ، وَ قُلُوبَهُمْ وَجَلَهُ ۱۹۶۵ .

۵- الْمُتَّقِي مَيْتَهُ شَهْوَتَهُ ، مَكْظُومَ غِيْظِهِ ، فِي الرِّجَاءِ شَكُورٌ ، وَ فِي الْمَكَارِهِ صَبُورٌ ۱۹۹۸ .

۶- إِنَّ الْأَتْقِيَاءَ كُلَّ سَخِيٍّ ، مُتَعَفِّفٍ مُحْسِنٍ ۳۴۰۱ .

۷- إِنَّ الْمُتَّقِينَ

ذهبوا بعاجل الدّنيا والآخرة ، شاركوا أهل الدّنيا في دنياهم ، ولم يشاركهم أهل الدّنيا في آخرتهم ٣٦١٥ .

٨- المتّقون قلوبهم محزوننه ، و شرورهم مأمونه ١٣٤٨ .

٩- المتّقى قانع ، متنزّه ، متعفّف ١٤٣٣ .

١٠- شيمه الأتقياء اغتنام المهله ، و التّروّد للرحله ٥٧٧٧ . ٤- ترسناكان از خدا کردارهایشان پاک ، و چشمهایشان گریان ، و دلهایشان ترسناک است .

٥- شخص پرهیزکار خواهش او مرده ، خشمش فرو خورده شده ، در وسعت و فراخی بسیار سپاسگزار ، و در ناخوشی ها بسیار شکیباست .

٦- براستی که خویشان داران (و پرهیزکاران) هر سخاوتمند ، باز ایستنده از حرام ، نیکوکاریست .

٧- براستی که افراد با تقوی دنیای حاضر و آخرت را برده اند (یعنی از هر دو بهره مند گشته اند) با اهل دنیا در دنیایشان شریک شده ، و اهل دنیا در آخرت آنان شریک نخواهند شد .

٨- افراد با تقوا دلهایشان محزون و غمگین ، و از بدیهاشان مردم در امان خواهند بود .

٩- فرد با تقوا قناعت کننده ، دوری کننده از محرّمات ، پارسا و پاکدامن خواهد بود .

١٠- طریقه و رویه پرهیزکاران ، غنیمت شمردن مهلت ، و توشه بر گرفتن برای

ص ١٥٥٨

١١- قد أفلح التّقى الصّموت ٦٦٧٠ .

١٢- للمتّقى هدى فى رشاد ، و تحرّج عن فساد ، و حرص فى إصلاح معاد ٧٣٥٧ .

١٣- للمتّقى ثلاث علامات : إخلاص العمل ، و قصر الأمل ، و اغتنام المهل ٧٣٧٠ .

١٤- لو أنّ السّماوات و الأرض كانتا على عبد رتقا ثمّ اتّقى الله لجعل الله له منهما مخرجا و رزقه من حيث لا يحتسب

۱۵- من تَوَقَّى سلم ۷۶۶۱.

۱۶- من اتَّقَى أصلح ۷۷۰۷.

۱۷- من اتَّقَى الله وقاه ۷۸۲۴. کوچیدن است.

۱۱- در حقیقت رستگار گردیده پرهیزگار بسیار خاموش.

۱۲- برای فرد با تقوا راهنمایی است در راه راست و درست، و باز ایستادنی است از فساد، و حرصی است در اصلاح معاد و روز بازگشت.

۱۳- برای شخص با تقوا سه نشانه است: خالص گردانیدن عمل، و کوتاه کردن امید، و غنیمت شمردن مهلت.

۱۴- اگر این که آسمانها و زمین بر بنده ای پیوسته بر یکدیگر باشند (که راه خروجی در آنها نباشد) آن گاه آن بنده از خدا بترسد (و تقوای الهی را پیشه خود سازد) خداوند برای او راه بیرون شدنی قرار خواهد داد و او را از جائی که گمان ندارد روزی می دهد.

۱۵- هر که خویشتن داری کند سالم ماند.

۱۶- کسی که تقوا داشته باشد (حال خود را) اصلاح نماید.

۱۷- هر که تقوای الهی داشته باشد خدا او را نگاه دارد.

ص ۱۵۵۹

۱۸- من اتَّقَى قلبه لم یدخله الحسد ۸۰۰۲.

۱۹- من اتَّقَى ربّه کان کریمًا ۸۲۸۳.

۲۰- من اتَّقَى الله فاز و غنی ۸۴۱۵.

۲۱- من أشعر قلبه التَّقوی فاز عمله ۸۵۹۴.

۲۲- من اتَّقَى الله سبحانه جعل له من کلّ همّ فرجا و من کلّ ضیق مخرجا ۸۸۴۷.

۲۳- من اتَّقَى الله وقاه ۹۰۹۷.

۲۴- ما اتقى أحد إلا سهل الله مخرجه ۹۵۶۵ .

۲۵- متقى المعصيه كفاعل البرّ ۹۷۹۰ . ۱۸- هر كه دلش ترسناك باشد (و تقواى الهى را پيشه خود سازد) حسد

در آن داخل نشود، (و یا هر که از دل و یا بر دل خود ترسد حسد را بر آن داخل ننماید چون مرکز حسد دل است).

۱۹- هر که از پروردگار خود ترسناک باشد گرامی خواهد بود .

۲۰- هر که از خدا بترسد پیروزی یافته و توانگر گردد .

۲۱- هر که پرهیزکاری را شعار دل خود قرار دهد عملش پیروزی یابد .

۲۲- هر که از خدای سبحان بترسد خداوند برایش از هر اندوهی گشایشی و از هر تنگی محل خروجی قرار دهد .

۲۳- هر که تقوای الهی را پیشه خود سازد خداوند او را نگه دارد .

۲۴- احدی پرهیزگار نگردد جز آنکه خداوند محل بیرون رفتن او را (از هر تنگی و بلا) آسان خواهد نمود .

۲۵- پرهیز کننده از گناه مانند انجام دهنده خوبی است (در اجر و ثواب و نقش او در جامعه) .

ص ۱۵۶۰

۲۶- ملوک الجنّه الأتقیاء و المخلصون ۹۸۱۷ .

۲۷- و سيق اللّٰذین اتّقوا ربّهم إلی الجنّه زمرا قد أمن العقاب ، و انقطع العتاب ، و زحزحوا عن النّار ، و اطمئنت بهم الدّار ، و رضوا المثوی و القرار ۱۰۱۴۸ .

التّوکل

۱- التّوکل کفایه شریفه لمن اعتمد علیه ۱۵۵۹ .

۲- التّوکل التّبری من الحول و القوّه و انتظار ما یأتی به القدر ۱۹۱۶ .

۳- إیّاک أن تتخیّر لنفسک ، فإنّ أكثر النّجح فیما لا یحتسب ۲۶۹۱ . ۲۶- پادشاهان بهشت افراد با تقوا و مخلصانند .

۲۷- (تتمه کلامی است که حضرت در باره اهل تقوا و غیر آن فرموده چنانکه از خطبه ۲۳۲ نهج البلاغه استفاده می شود) و

رانده

شده اند بسوی بهشت (و روانه خواهند گردید) دسته دسته آنانکه از پروردگارشان می ترسند در حقیقت از عقاب ایمن گشته ، و از عتاب و سرزنش بریده ، و از آتش دور گشته ، و آن سرا به آنان آرامش بخشیده ، و از منزل و قرارگاه خود خوشنود باشند .

به امید خدا بودن ۱- توکل بر خدای تبارک و تعالی برای کسی که اعتماد بر او کند کفایت شریفی است .

۲- توکل بیزاری جستن از حول و قوت ، و انتظار کشیدن آنچه را که بیاورد آن را تقدیر الهی .

۳- بر تو باد به دوری از این که اعتماد کنی بر آنچه برای نفس خود برگزینی ، زیرا که اکثر پیروزی در آن چیز است که گمان آن نرود (یعنی در کارها باید بر خدا توکل کرد ، نه بر گزینش های نفس) .

ص ۱۵۶۱

۴- أصل قوه القلب التوکل علی الله ۳۰۸۲ .

۵- إن حسن التوکل لمن صدق الإيقان ۳۳۸۰ .

۶- التوکل کفایه ۷۲ .

۷- التوکل بضاعه ۲۴۹ .

۸- التوکل خیر عماد ۴۹۲ .

۹- التوکل حصن الحکمه ۵۴۴ .

۱۰- التوکل أفضل عمل ۶۰۴ .

۱۱- التوکل من قوه یقین ۶۹۹ .

۱۲- بحسن التوکل یستدل علی حسن الإيقان ۴۲۸۶ .

۱۳- توکل علی الله سبحانه فإنه قد تکفل بکفایه المتوکلین علیه ۴۵۰۴ . ۴- ریشه نیروی دل توکل بر خدا داشتن است .

۵- براستی که نیکوئی توکل همانا از راستی یقین داشتن است .

۶- توکل بر خدا کارگزاری همه امور است .

۷- توکل بر خدا سرمایه است .

۸- توکل (و اعتماد به خدا) بهترین ستون است .

۹- توکل حصار حکمت است .

۱۰- واگذار

کردن امور به خدا و بر او تکیه کردن برترین عمل است .

۱۱- توکل بر خدا از قوت یقین است .

۱۲- به نیکوئی توکل بر خوبی یقین داشتن استدلال می شود (یعنی نیکوئی توکل دلیل یقین خوب است) .

۱۳- بر خدای سبحان توکل نما ، زیرا که او در حقیقت متکفل کارگزاری توکل کنندگان بر او خواهد بود (چنانکه در قرآن فرموده : **وَ مَنْ يَتَوَكَّلْ عَلَى اللَّهِ فَهُوَ حَسْبُهُ**

ص ۱۵۶۲

۱۴- حسن توکل العبد علی الله علی قدر ثقتہ به ۴۸۳۲ .

۱۵- حسبک من توکلک أن لا تری لرزقک مجریا إلی الله سبحانه ۴۸۹۵ .

۱۶- فی التوکل حقیقه الإیقان ۶۴۸۴ .

۱۷- من توکل کفی ۷۶۸۲ .

۱۸- من توکل لم یهتم ۷۷۷۲ .

۱۹- من توکل علی الله کفی ۷۸۰۷ .

۲۰- من توکل علی الله کفاه ۷۸۲۵ .

۲۱- لا تجعلن لنفسک توکلا إلی الله ، و لا یکن لک رجاء إلی الله ۱۰۲۸۵ .

۲۲- کل متوکل مکفی ۶۸۳۱ . «هر که بر خدا توکل کند او کفایت کننده اوست» (طلاق ۳) .

۱۴- نیکوئی توکل بنده به خدا به اندازه اعتماد اوست به او .

۱۵- از توکلت تو را بس خواهد بود این که برای روزی خود مجری جز پروردگار سبحان نبینی (فقط او را روزی رسان دانی) .

۱۶- در توکل است حقیقت یقین داشتن .

۱۷- کسی که (بر خدا) توکل نماید کفایت شود .

۱۸- هر که توکل کند اندوهناک نگردد .

۱۹- هر که بر خدا توکل نماید کفایت شود .

۲۰- هر که بر خدا توکل نماید خداوند او را کفایت می نماید .

۲۱- هرگز برای نفس خود توکلی قرار مده

مگر بر خدا، و برای تو امیدی نباشد مگر خدا.

۲۲- هر توکل کننده ای کفایت شده است (یعنی خدا او را کفایت خواهد

ص ۱۵۶۳

۲۳- کن متوکلًا تکن مکفیًا ۷۱۳۲.

۲۴- لیس لمتوکلّ عناء ۷۴۵۱.

۲۵- من کان متوکلًا لم یعدم الإعانه ۸۱۲۸.

۲۶- من توکل علی الله غنی عن عباده ۸۲۵۴.

۲۷- من توکل علی الله کفی و استغنی ۸۴۲۳.

۲۸- من توکل علی الله تسهّلت له الصّعب ۸۹۲۰.

۲۹- من توکل علی الله أضاءت له السّبّهات ، و کفی المؤمنات ، و أمن التّبعات ۸۹۸۵.

۳۰- من توکل علی الله ذلّت له الصّعب ، و تسهّلت له الأسباب ، و تبوّء الخفض و الکرامه ۹۰۲۸ . نمود).

۲۳- توکل کننده (به خدا) باش تا (امورت بر گزار شود و) کفایت شوی .

۲۴- برای توکل کننده رنجی نیست (زیرا کارهایش را به خدا واگذار می کند) .

۲۵- هر که (به خدا) متوکل باشد یاری (خدا را) از دست ندهد .

۲۶- هر که بر خدا توکل نماید از بندگانش بی نیاز خواهد شد .

۲۷- هر که بر خدا توکل نماید کفایت شده و بی نیاز گردد .

۲۸- هر که بر خدا توکل نماید برای او سختی ها آسان گردد .

۲۹- هر که بر خدا توکل نماید شبهه ها (اموری که در آن اشتباهات باشد) برای او روشن شده ، و مؤنات و اخراجات

کفایت گشته و از تبعات (عاقبت های بد) ایمن گردد .

۳۰- هر که بر خدا توکل کند برای او مشکلهای و سختی ها نرم گشته ، و اسباب برای او سهل گشته ، و در

وسعت و کرامت فرود آید .

ص ۱۵۶۴

الولد

- ۱- الولد الصّالح أجمل الذّکرین ۱۶۶۵ .
- ۲- الولد أحد العدوّین ۱۶۶۸ .
- ۳- شرّ الأولاد الغاقّ ۵۶۸۸ .
- ۴- فقد الولد محرق الكبّد ۶۵۴۲ .
- ۵- موت الولد صدع فی الكبّد ۹۸۲۲ .
- ۶- ولد السّوء يهدم الشّرف ، و یشین السّلف ۱۰۰۶۵ .
- ۷- ولد السّوء یعزّ السّلف ، و یفسد الخلف ۱۰۰۶۶ .
- ۸- ولد عقوق محنه و شوّم ۱۰۰۷۲ . فرزند ۱- فرزند شایسته نیکوترین دو یاد است (یکی یاد از خود آدمی و دیگر یاد بوسیله فرزند) .
- ۲- فرزند یکی از دو دشمن است (یکی دشمن معروف و دیگر خود فرزند) .
- ۳- بدترین اولاد فرزندی است که با پدر و مادر بد رفتاری نماید .
- ۴- از دست دادن فرزند سوزاننده جگر است .
- ۵- مرگ فرزند شکافی است در جگر (زیرا از خون آن منشأ گرفته سوزش هم در آن پدیدار گردد) .
- ۶- فرزند بد شرف (و بلندی مرتبه) را خراب کرده ، و پیشینیان را عینناک می گرداند .
- ۷- فرزند بد پیشینیان را آلوده کرده ، و باقیمانندگان را فاسد خواهد ساخت .
- ۸- فرزند بد سلوک ، رنج ، و شوّم خواهد بود .

ص ۱۵۶۵

أولياء الله وأحبائه

١- إنّ أولياء الله تعالى كلّ مستقرب أجله ، مكذب أمله ، كثير عمله ، قليل زلته ٣٥٥٢ .

٢- إنّ أولياء الله لأكثر الناس له ذكرا ، و أدومهم له شكرا ، و أعظمهم على بلائه صبيرا ٣٥٧١ .

٣- إنّ من أحبّ العباد إلى الله عبدا أعانه على نفسه فاستشعر الحزن ، و تجلبب الخوف ، فزهر مصباح الهدى في قلبه ، و أعدّ القرى ليومه التازل به ٣٥٧٧

۱- دوستان خدا - براستی که اولیاء خدای تعالی هر فردی است که اجل خود را نزدیک شمرده (و لذا در اطاعت و باز ایستادن کمال اهتمام ورزد) امید خویش را تکذیب کننده (بداند اکثر امیدها دروغ است) عملش بسیار ، لغزش او کم باشد .

۲- براستی که اولیاء خدا هر آینه کسانیند که از همه مردم بیشتر به یاد خدا بوده ، و در سپاسگزاری برای خدا پایدارتر ، و در بلای او شکیبائیشان عظیمتر است .

۳- براستی از جمله محبوبترین بندگان در نزد خدا بنده ای است که خدا او را بر تسلط بر نفسش کمک کرده باشد ، در نتیجه اندوه را شعاع خود قرار دهد (یعنی پیوسته بر حال خود اندوهناک است) و ترس از خدا را پیراهن به حساب آورده ، پس چراغ راستی و هدایت در قلب او درخشیده ، و مهمانی را (یا پشتیبانی را) برای روز ورودش به او آماده کرده باشد .

ص ۱۵۶۶

التوانی

۱- التوانی فی الدنیا إضاعه ، و فی الآخره حسره ۱۷۶۰ .

۲- التوانی إضاعه ۹ .

۳- التوانی فوت ۴۸ .

۴- التوانی سجیه التوکی ۴۳۶ .

۵- بالتوانی یكون الفوت ۴۲۴۷ .

۶- ضادوا التوانی بالعزم ۵۹۲۷ .

۷- من أطاع التوانی ضیع الحقوق ۸۴۷۸ .

۸- من أطاع التوانی أحاطت به الندامه ۹۰۹۶ .

۹- من التوانی یتولد الکسل ۹۲۸۴ . سستی ۱- سستی و کاهلی در دنیا تباه ساختن (عمر) و در آخرت ندامت است .

۲- سستی و کاهلی ضایع کردن عمر و فرصت است .

۳- سستی سبب فوت کارهای مهم است .

۴- سستی و کاهلی طبیعت کم عقلا

است .

۵- بسبب سستی و کاهلی از دست رفتن (سعادت و کمال) حاصل خواهد گردید . (یعنی هر چه از دست رود اکثرا از راه سستی خواهد بود) .

۶- سستی را با عزم و تصمیم (و جدّ و جهد) برطرف کنید .

۷- هر که کسالت و کاهلی را پیروی کند حقوق را ضایع نموده است .

۸- هر که کاهلی را اطاعت نماید پشیمانی او را احاطه خواهد نمود .

۹- از اهمال در کار ، تنبلی و سنگینی زائیده می شود .

ص ۱۵۶۷

الموهبه

۱- ربّ موهبه خیر منها الفجیعه ۵۳۴۳ .

الوهم

۱- لیس الوهم کالفهم ۷۴۷۷ .

التهمه

۱- من عرّض نفسه للتهمه فلا یلومن من أساء الظنّ به ۸۸۸۹ . بخشش ۱- بسا موهبت و بخششی که مصیبت (ندرائی) از آن بهتر است (چون ممکن است بخشنده لئیم و یا منت گذار باشد) .

گمان ۱- غلط دانستن (و یا گمان و خیال) مانند دانستن نیست (یعنی باید آدمی در کارها به دنبال فهم برود نه با خیال کار کند) .

تهمت ۱- هر که نفس خود را در معرض تهمت در آورد پس البته نباید سرزنش کند کسی را که نسبت به او بد گمان می شود .

ص ۱۵۶۸

باب الهاء

الهدی و هدی الله

۱- أفضل الذخر الهدی ۲۸۹۱ .

۲- بالهدی یكثر الاستبصار ۴۱۸۶ .

۳- ضلّ من اهتدی بغير هدی اللّهُ ۵۹۰۶ .

۴- طوبی لمن بادر الهدی قبل أن تغلق أبوابه ۵۹۶۰ .

۵- طاعه الهدی تنجی ۵۹۹۹ .

۶- فاز من استصبح بنور الهدی ، و خالف دواعی الهوی ، و جعل الإیمان راه یافتن ۱- افزونترین اندوخته رسیدن به حق (یا راه یافتن) است .

۲- بسبب هدایت (یعنی راه راست یافتن) بینائی زیاد می شود .

۳- گمراه گردید کسی که به غیر هدایت خدا راه یافت (چون راه غیر خدا بیراهه است) .

۴- خوشا بحال کسی که به راه راست مبادرت ورزیده پیش از آنکه درهای آن بسته شود .

۵- پیروی و فرمانبرداری راه راست رستگاری آورد .

۶- به پیروزی رسیده هر که به نور هدایت روشنی جسته ، و خواسته های خواهش را مخالفت ورزیده ، و ایمان را تجهیزات و آماده شده روز بازگشت خود ،

ص ۱۵۶۹

عدّه معاده ، و التّقوی ذخره و زاده ۶۶۰۲

- ۷- کیف یهتدی الصلیل مع غفله الدلیل ۶۹۷۸ .
- ۸- کیف یهتدی غیره من یضلل نفسه ۶۹۹۷ .
- ۹- کیف یستطیع الهدی من یغلبه الهوی ۷۰۰۱ .
- ۱۰- لیکن شعارک الهدی ۷۳۸۸ .
- ۱۱- من اهتدی نجا ۷۷۳۶ .
- ۱۲- من اهتدی بهدی الله ارشده ۸۰۷۱ .
- ۱۳- من اهتدی بغير هدی الله سبحانه ضلل ۸۱۷۶ .
- ۱۴- من اهتدی بهدی الله فارق الأضداد ۸۳۷۰ . و تقوا را ذخیره و توشه خویش قرار دهد .
- ۷- چگونه گمراه راه می یابد در صورتی که رهنما غافل باشد .
- ۸- چگونه غیر خود را هدایت و راهنمایی می کند کسی که نفس خود را گمراه می سازد ۹- چگونه بر راهنمایی توانائی دارد کسی که خواهش بر او غلبه کرده است ۱۰- باید شعار (و جامعه ملاصق بدن) تو بر راه راست رفتن باشد .
- ۱۱- هر که راه یافت رستگار گردید .
- ۱۲- هر که به رهنمودهای خدا طلب راه راست کند خداوند او را ارشاد و راهنمایی نماید .
- ۱۳- هر که به غیر راهنمایی خدای سبحان راهنمایی خواهد گمراه خواهد گردید .
- ۱۴- هر که به رهنمودهای خدا راه بیابد از اضداد (صفات متضاده افراط و تفریط و یا فرقه های متضاده مانند غالی و تالی یا دشمنان خدا) جدا شود .

ص ۱۵۷۰

- ۱۵- من یطلب الهدایه من غیر أهلها یضلل ۸۵۰۱ .
- ۱۶- من استهدی الغاوی عمی عن نهج الهدی ۸۵۶۹ .
- ۱۷- هدی الله أحسن الهدی ۱۰۰۱۰ .

١٨- لا ضلال مع هدى ١٠٥٤٠ .

١٩- لا دليل أرشد من الهدى ١٠٦٤٧ .

٢٠- لا هدايه لمن لا علم له ١٠٧٨٥ .

الهدية

١- الهدية تجلب المحبة ٣١٦ .

٢- ما استعطف السلطان ، و لا استسلَّ سخيمه الغضبان ، و

لا استمیل ۱۵- هر که طلب هدایت کند از غیر اهل آن (یعنی از غیر راه خدا و رسول و امام و کسانی که راه آنان را پیموده اند) گمراه خواهد گردید .

۱۶- هر که از گمراه راهنمایی خواهد از راه واضح و راه راست کور گردد .

۱۷- راهنمایی و هدایت الهی (که بوسیله پیمبران و امامان بدست ما می رسد) بهترین هدایت و راهنمایی است .

۱۸- نیست گمراهی با هدایت و راه یافتن (کسانی گمراهند که راه دین را نیافته اند) .

۱۹- هیچ راهنمایی راست تر از هدایت و راه یافتن نیست .

۲۰- هدایتی نیست برای کسی که برای او علمی نیست .

ارمغان ۱- ارمغان (کادو و سوغاتی) برای کسی بردن دوستی را می کشاند (چون انسان بنده احسان است) .

۲- به پادشاه تلطف و مهربانی نشده ، و کینه خشمناک بیرون نگشته ،

ص ۱۵۷۱

المهجور ، و لا استنجحت صعاب الأمور ، و لا استدفعت الشرور بمثل الهدیه ۹۶۹۵ .

الهدر

۱- اجتنب الهدر ، فأیسر جنايته الملامه ۲۳۱۵ .

۲- إیّاك و الهدر ، فمن کثر کلامه کثرت آثامه ۲۶۳۷ .

۳- الهدر مقرب من الغير ۱۲۶۹ .

۴- الهدر یأتی علی المهجه ۱۲۶۹ .

۵- کثره الهدر تکسب العار ۷۰۸۶ . و مهجور (کسی که او را ترک کرده اند و یا او ترک دیگران کرده باشد) مایل نشده ، و سختی های کارها بر آورده نگشته ، و بدیهای دفع نشده به مثل هدیه (که آن قوی ترین سبب خواهد بود برای رفع تمام مشکلات) .

بیهوده گوئی ۱- از بیهوده گوئی (یا پر حرفی) بر حذر

باش ، پس آسانتر زیان آن سرزنش است .

۲- بر تو باد به دوری کردن از بیهوده گوئی (و یا پر سخنی) ، پس کسی که سخن او زیاد باشد گناهان او فراوان است (چون در پر حرفی کم اتفاق می افتد که از غیبت و دروغ و مانند آن خالی بماند) .

۳- هرزه گوئی (یا بسیار گوئی) به حوادث زیانبخش نزدیک کننده است .

۴- هرزه گوئی (یا پر گوئی) بر خون یا روح می آید (یعنی سبب قتل خواهد شد) .

۵- بسیاری هرزه گوئی عار و ننگ را کسب می کند .

ص ۱۵۷۲

الهزل

۱- کثره الهزل آیه الجهل ۷۱۲۹ .

۲- من کثر هزله استجهل ۷۹۷۲ .

۳- من کثر هزله بطل جدّه ۸۳۵۶ .

۴- من غلب علیه الهزل فسد عقله ۸۴۲۹ .

المهلكات و الموبقات و المحرقات

۱- ثلاث مهلكات : طاعة النساء ، و طاعة الغضب ، و طاعة الشهوة ۴۶۶۵ .

۲- ثلاثه مهلكه : الجراه على السلاطان ، و ائتمان الخوان ، و شرب السم للتجربه ۴۶۸۰ . شوخی ۱- شوخی بسیار و کار غیر جدی نشانه جهل است .

۲- هر که شوخی او بسیار باشد نادان شمرده شود .

۳- هر که شوخی او بسیار باشد جدّ او (در نزد مردم) باطل شود (یعنی مردم همه چیز او را به باطل گیرند) .

۴- هر که شوخی او بر او غلبه کند عقلش فاسد گردد .

هلاک کنندگان ۱- سه چیز هلاک کننده است : فرمانبرداری زنان ، و پیروی خشم و غضب ، و فرمانبرداری شهوت و خواهش .

۲- سه چیزند که هلاک کننده اند : جرأت و دلیری کردن بر پادشاه ، و امین کردن خیانتکار ، و آشامیدن زهر برای آزمایش .

ص ۱۵۷۳

۳- ثلاث هنّ المحرقات الموبقات : فقر بعد غنی ، و ذلّ بعد عزّ ، و فقد الأحبّه ۴۶۸۲ .

۴- ثلاث يهدون القوى : فقد الأحبّه ، و الفقر فی الغربه ، و دوام الشّدّه ۴۶۸۲ .

الهَمَّاز

۱- الهَمَّاز مذموم مجروح ۳۷۳ .

الهمم

۱- أبعد الهمم أقربها من الكرم ۲۹۶۲ .

۲- بقدر الهمم تكون الهموم ۴۲۷۷ .

۳- خیر الهمم أعلاها ۴۹۷۷ . ۳- سه مصیبت است که آنها سوزاننده هلاک کننده اند : پریشانی و فقر بعد از توانگری ، و ذلّت و خواری بعد از عزّت ، و نیافتن و از دست دادن دوستان .

۴- سه چیز است که قوا را سست می کنند : نیافتن و از دست دادن دوستان ، و درویشی و فقر در غریبی ، و دائم بودن سختی (مثل بیماریها و سایر اموری که تحمل آن مشکل است) .

غیبت کردن با اشاره ۱- عیب گو (و یا غیبت کننده به سبب اشاره) نکوهیده طعن زده شده است .

همت ها ۱- بلندترین و دورترین مقاصد نزدیکترین آنهاست به جود و بخشش .

۲- به اندازه همت ها غم و غصه ها خواهد بود (هر اندازه همت بلند باشد همراه آن اندوه زیاد خواهد بود ، و هر چه کوتاه گردد غم کم خواهد گردید) .

۳- بهترین همت ها بلندترین آنهاست .

ص ۱۵۷۴

۴- کن بعید الهمم إذا طلبت ، کریم الظفر إذا غلبت ۷۱۶۱ .

۵- من کبر همته کبر اهتمامه ۷۸۵۰ .

٦- من صغرت همّته بطلت فضيلته ٨٠١٩ .

٧- من شرفت همّته عظمت قيمته ٨٣٢٠ .

٨- من كبرت همّته عزّ مرامه ٨٤٠٦ .

٩- اقصر همّتك على ما يلزمك ، و لا تخض فيما لا يعينك ٢٣٠٣ .

١٠- من رقى درجات الهمم عظّمته الأمم ٨٥٢٦ .

١١- من لم يكن همّه ما عند الله سبحانه لم يدرك مناه ٨٩٧٠ .

١٢- لا تهتمنّ إلّا فيما يكسبك أجرا و لا تسع إلّا فى اغتنام

۴- دور همت (و یا همت والا-) باش هرگاه طلب کنی (و یا هرگاه اراده طلب داری چیز والائی را طلب نما) گرامی پیروز باش وقتی که غلبه کنی (یعنی چون پیروز شدی از دشمن بگذر انتقام مگیر) .

۵- هر که همت او بزرگ باشد اهتمام و عزم او بزرگ باشد .

۶- هر که همت او کوچک باشد فضیلت و افزونی مرتبه اش باطل شود (زیرا نمی تواند به کار بزرگ و مهمی فردی و اجتماعی دست زند) .

۷- هر که همت او بلند باشد ارزش و بهاء او بزرگ گردد .

۸- هر که همت او بزرگ باشد مطلب و مراد او کمیاب (یا غالب) خواهد بود .

۹- تمام همت خود را بر آنچه تو را لازم است بکار بر ، و در آنچه تو را مهم نیست فرو مرو .

۱۰- هر که به مراتب بلند همت ها بالا رود امت ها او را بزرگ دارند .

۱۱- هر که همت و مقصد او آنچه در نزد خدای سبحان است نباشد به آرزوهای خود نخواهد رسید .

۱۲- هرگز اهتمام مورز مگر در آنچه تو را اجر و مزدی کسب فرماید ، و سعی

ص ۱۵۷۵

مثنوی ۱۰۳۲۰ .

۱۳- علی قدر الهمة تكون الحمیة ۱۶۷۴ .

۱۴- قدر الرجل علی قدر همته ، و عمله علی قدر یتته ۶۷۴۳ .

۱۵- ما رفع امرء كهمته ، و لا وضعه كشهوته ۹۷۰۷ .

۱۶- هموم الرجل علی قدر همته ، و غیرته علی قدر حمیته ۱۰۰۵۹ .

۱۷- لا تجعل أكبر همك بأهلك و ولدك ، فإنهم إن يكونوا أولياء الله سبحانه فإن الله لا يضيع وليه ،

و إن يكونوا أعداء الله فما همك بأعداء الله ١٠٣٩٢ .

١٨- لا تشعر قلبك الهَمَّ على ما فات ، فيشغلک عمّا هو آت ١٠٤٣٤ . مکن مگر در غنیمت یافتن ثوابی .

١٣- حمیت (دفاع از ناموس بستگان) به اندازه همت خواهد بود .

١٤- قدر و منزلت مرد به اندازه همت او ، و عملش به اندازه نیت اوست .

١٥- هیچ چیزی مرد را مانند همت او بلند نکرده ، و چیزی مانند شهوت و خواهشش او را پست نخواهد نمود .

١٦- اندوههای مرد به اندازه همت او ، و غیرتش بقدر ننگ و عار او خواهد بود .

١٧- بزرگترین اندو...خود را برای اهل و فرزندت قرار مده ، زیرا که آنان اگر اولیاء خدای سبحان باشند خداوند دوست خود را ضایع نخواهد ساخت ، و اگر دشمنان خدا باشند پس اندوه تو نسبت به دشمنان خدا برای چیست ١٨- هم و اندوه را شعار دل بر آنچه فوت شده و از دست رفته قرار مده ، پس تو را از آنچه خواهد آمد (از امور دینی و دنیوی) مشغول سازد .

ص ١٥٧٦

التهور

١- من تهوّر ندم ٧٦٦٤ .

الأموال

١- من ركب الأموال اکتسب الأموال ٨٥٤٣ .

الاستهانه

١- من استهان بالرجال قلّ ٧٩١٩ .

الهوى

١- اغلبوا أهوائکم ، و هاربوها ، فإنها إن تقيّدکم تورّدکم من الهلکه أبعده غايه ٢٥٦٠ . تهوّر و بی باکی ١- هر که خود را در مهالک اندازد پشیمان گردد .

ترسها ١- هر که بر (مرکب) ترسها سوار شود اموال را کسب کند (یعنی آدمی باید برای کسب مال دل به آب زند و از ضرر نترسد) .

توهین کردن ١- هر که به مردان (بزرگ) توهین نماید (و آنها را خوار شمارد) کم شود (چه از نظر رتبه و قدر و منزلت و

چه از نظر یار و یاور) .

خواهش ۱- بر خواهش های خود غلبه کنید ، و با آنها جنگ نمائید ، (یا از پیروی آنها فرار کنید) زیرا که اگر شما را به بند کشند ، شما را به دورترین پایانی به هلاکت

ص ۱۵۷۷

۲- إِيَّاكُمْ وَ تَمَكَّنَ الْهَوَىٰ مِنْكُمْ ، فَإِنَّ أَوَّلَهُ فِتْنَةٌ ، وَ آخِرُهُ مَحْنَةٌ ۲۷۴۵ .

۳- اِلَّا وَ إِنَّ أَخْوَفَ مَا أَخَافَ عَلَيْكُمْ اتِّبَاعَ الْهَوَىٰ ، وَ طَوْلَ الْأَمَلِ ۲۷۶۶ .

۴- الْهَوَىٰ يَرْدِي ۲۸ .

۵- الْهَوَىٰ صَبُوه ۱۴۲ .

۶- الْهَوَىٰ عَدُوُّ الْعَقْلِ ۲۶۶ .

۷- الْهَوَىٰ آفَةٌ الْأَلْبَابِ ۳۱۴ .

۸- الْهَوَىٰ عَدُوٌّ مَتَّبِعٍ ۳۲۵ .

۹- إِنَّكَ إِنْ أَطَعْتَ هَوَاكَ أَصَمَّكَ وَ أَعْمَاكَ وَ أَفْسَدَ مَنَقَلْبِكَ وَ أَرْدَاكَ ۳۸۰۷ . می رساند .

۲- بر حذر باشید از تمکن خواهش و تحکم آن بر شما ، زیرا که اول آن فتنه (که دنیا باشد) و آخر آن محنت (و سبب رنج و اندوه در آخرت باشد) است .

۳- آگاه باش

که ترسناکترین چیزی که من بر شما خوف دارم پیروی خواهش ، و درازی امید است .

۴- خواهش هلاک می گرداند .

۵- خواهش کار کودکی است .

۶- خواهش دشمن عقل است (زیرا چیزی را می طلبد که عقل و شرع آن را زشت می پندارد) .

۷- خواهش آفت عقلهاست .

۸- خواهش دشمنی است پیروی شده (که اکثر مردم بدنبال آن روند ، بر خلاف عقل که اکثرا از آن دوری کنند) .

۹- براستی که تو اگر پیرو خواهش خود شوی تو را کر و کور کند و جای بازگشت را تباه ساخته تو را به هلاکت اندازد .

ص ۱۵۷۸

۱۰- إِنْكُمْ إِنْ أَمَرْتُمْ عَلَيْكُمْ الْهَوَىٰ أَصَمَّكُمْ ، و أَعْمَاكُمْ ، و أَرْدَاكُمْ ۳۸۴۹ .

۱۱- آفة العقل الهوى ۳۹۲۵ .

۱۲- إِذَا غَلَبَتْ عَلَيْكُمْ أَهْوَاؤُكُمْ أوردتكم موارد الهلكه ۴۰۲۰ .

۱۳- خالف الهوى تسلّم ، و أعرض عن الدّنيا تغنم ۵۰۶۱ .

۱۴- رحم الله امرأ غلب الهوى و أفلت من حبال الدّنيا ۵۲۱۲ .

۱۵- رأس الدّين مخالفه الهوى ۵۲۲۷ .

۱۶- رأس العقل مجاهده الهوى ۵۲۶۳ .

۱۷- ردع الهوى شيمه العقلاء ۵۴۰۲ .

۱۸- سبب فساد العقل الهوى ۵۵۱۵ . ۱۰- براستی که شما اگر بر خود خواهش را امیر و فرمانده سازید شما را کر و کور و هلاک گرداند .

۱۱- آفت خرد خواهش است .

۱۲- هر گاه بر شما خواهشهایتان غلبه نمود شما را در موارد هلاکت وارد خواهد ساخت .

۱۳- هوا و خواهش را مخالفت کن تا سالم مانی ، و از دنیا اعراض نما تا غنیمت بری .

۱۴- خدا رحمت کند مردی را که بر خواهش غلبه کرده و از دامهای دنیا رهائی یابد .

۱۵- رأس

دین (و عمدہ اسباب آن) مخالفت کردن با خواهش است .

۱۶- سر عقل (و عمدہ نتائج آن) پیکار کردن با هوای نفس است .

۱۷- باز داشتن (نفس از) هوا و خواهش خوی خردمندان است .

۱۸- سبب تباهی عقل خواهش (باطل) است .

ص ۱۵۷۹

۱۹- سبب فساد الدین الهوی ۵۵۴۲ .

۲۰- ضادوا الهوی بالعقل ۵۹۲۲ .

۲۱- طوبی لمن کابد هواه ، و کذب مناه ، و رمی غرضا ، و أحرز عوضا ۵۹۷۱ .

۲۲- طاعه الهوی تفسد العقل ۵۹۸۳ .

۲۳- طاعه الهوی تردی ۶۰۰۰ .

۲۴- ظفر الهوی بمن انقاد لشهوتہ ۶۰۵۰ .

۲۵- ظفر بجته المأوی من غلب الهوی ۶۰۵۳ .

۲۶- غرور الهوی یخدع ۶۳۸۸ .

۲۷- غلبه الهوی تفسد الدین و العقل ۶۴۱۴ .

۲۸- غالب الهوی مغالبه الخصم خصمه ، و حاربه محاربه العدو عدوه ۱۹- سبب فساد و تباهی دین خواهش است .

۲۰- هوا و هوس را با عقل سرکوب نمائید .

۲۱- خوشا بحال کسی که رنج خواهش خود را کشیده ، و آرزویش را تکذیب کرده و باطل داند ، و از مطلب خود درگذرد ، و بعوض آن عوضی را بدست آورد . (یعنی غرض الهی را کسب کند و غرض نفسی را بدور اندازد) .

۲۲- فرمانبرداری از هوا و هوس عقل را فاسد می نماید .

۲۳- فرمانبرداری هوا و هوس هلاکت آورد .

۲۴- خواهش (هوا و هوس) بر کسی پیروز شود که فرمانبر خواهشش باشد .

۲۵- به بهشت جاودان پیروزی یافته کسی که بر خواهش خود غلبه نماید .

۲۶- غرور خواهش می فریبد (و یا فساد می کند) .

۲۷- غالب شدن خواهش ،

دین و عقل را فاسد می سازد .

۲۸- بر خواهش غلبه نما ، مانند غلبه کردن دشمن بر دشمن خود ، و با آن

ص ۱۵۸۰

لعنک تملک ۶۴۲۱ .

۲۹- فی طاعه الهوی کلّ الغوایه ۶۵۱۸ .

۳۰- فاز من غلب هواه ، و ملک دواعی نفسه ۶۵۴۱ .

۳۱- قد ضلّ من انخدع لدواعی الهوی ۶۶۷۲ .

۳۲- قاتل هواک بعقلک ، تملک رشدک ۶۷۳۷ .

۳۳- قاتل هواک بعلمک ، و غضبک بحلمک ۶۷۹۹ .

۳۴- کن لهواک غالبا ، و لنجاتک طالبا ۷۱۵۴ .

۳۵- لو ارتفع الهوی لأنف غیر المخلص من عمله ۷۵۷۶ .

۳۶- من ملکه هواه ضلّ ۷۶۵۲ . جنگ کن ، همچون جنگیدن دشمن بر دشمن خود ، شاید که مالک آن گردی .

۲۹- در پیروی خواهش است تمامی گمراهی و ضلالت .

۳۰- به پیروزی نائل گشته کسی که بر خواهش خود غلبه کرد ، و خواسته های نفسش را مالک گردد (یعنی آنها را در فرمان خود در آورده است) .

۳۱- در حقیقت گمراه گشته کسی که برای داعی های خواهش فریب خورده است .

۳۲- خواهش و هوای نفست را با عقلت پیکار کن ، تا مالک راه راست و درست خود شوی .

۳۳- خواهشت را با علمت و خشت را با حلم و بردباریت پیکار کن .

۳۴- بر خواهش خود غلبه کننده و برای رستگاری خویش جوینده باش .

۳۵- اگر هوا و هوس مرتفع می شد هر آینه غیر مخلص از عمل خود ننگ می داشت (چون عملش طبق خواهش آن بوده است) .

۳۶- هر که او را خواهشش مالک شود گمراه گردد .

ص ۱۵۸۱

۳۷- من أطاع هواه هلک ۷۷۰۱ .

۳۸- من یغلب هواه یعزّ

۳۹- من ملک هواه ملک التّهی ۷۷۵۲.

۴۰- من وافق هواه خالف رشده ۷۹۵۷.

۴۱- من قوی هواه ضعف عزمه ۷۹۵۹.

۴۲- من ركب هواه زلّ ۷۹۷۸.

۴۳- من اتّبع هواه أردی نفسه ۸۰۰۶.

۴۴- من خالف هواه أطاع العلم ۸۱۷۹.

۴۵- من جرى مع الهوی عشر بالزّدی ۸۳۵۰.

۴۶- لا عقل مع هوی ۱۰۵۴۱.

۴۷- من ركب الهوی أدرك العمی ۸۳۵۲. ۳۷- کسی که مطیع خواهش خود شود هلاک گردد.

۳۸- کسی که بر خواهش خود غالب گردد عزیز شود.

۳۹- هر که مالک خواهش خود شود مالک عقل خویش گردد.

۴۰- هر که با هوا و هوس خود موافقت نماید با رشد خود مخالفت کرده است.

۴۱- هر که خواهش او قوی باشد عزم و تصمیمش ضعیف باشد.

۴۲- هر که بر (مرکب) هوایش سوار شود بلغزد.

۴۳- هر که از خواهش خود پیروی نماید نفسش را هلاک ساخته است.

۴۴- هر که با خواهش خود مخالفت کند ، از علم پیروی نموده است (یعنی نتیجه علم مخالفت هوای نفس است .) .

۴۵- هر که با خواهش روان و همراه باشد در هلاکت بیفتد .

۴۶- با خواهش عقلی نیست .

۴۷- هر که سوار خواهش گردد کوری (از راه رستگاری) را دریابد .

٤٨- لا دين مع هوى ١٠٤٣١ .

٤٩- من أطاع هواه باع آخرته بدنياه ٨٣٥٤ .

٥٠- من غلب هواه على عقله ظهرت عليه الفضائح ٨٦٩٨ .

٥١- من أحبّ نيل الدّرجات العلى فليغلب الهوى ٨٩٠٧ .

٥٢- من ملكه الهوى لم يقبل من نصوح نصحا ٨٩٥١ .

٥٣- من عرى عن الهوى عمله ، حسن أثره فى كلّ

أمر ۹۰۴۹ .

۵۴- من أتبع هواه أعماه ، و أصمّه ، و أذله ، و أضله ۹۱۶۸ .

۵۵- من استقاده هواه استحوذ عليه الشيطان ۹۱۹۷ .

۵۶- من نظر بعين هواه افتتن و جار ، و عن نهج السبيل زاغ و حار ۹۲۲۲ . ۴۸- با خواهش دینی نیست (و با هم جمع نمی شوند) .

۴۹- هر که از خواهش خود پیروی نماید آخرت خود را به دنیایش بفروشد .

۵۰- هر که خواهش او بر عقلش غلبه نماید رسوائی ها بر او ظاهر گردد .

۵۱- هر که رسیدن به مراتب بلند (اخروی بلکه دنیوی) را دوست دارد باید بر خواهش و بر هوا و هوس غلبه نماید) .

۵۲- هر که او را خواهش مالک شود از هیچ پند دهنده ای پندی را نخواهد پذیرفت .

۵۳- هر که عملش از خواهش برهنه و خالی باشد اثر (و نتیجه و ثمر) آن در هر کاری نیکو خواهد بود .

۵۴- هر که پیروی خواهش خود کند او را کور و کر و خوار و گمراه خواهد نمود (بنا بر این راهی برای رشد و سعادت او باقی نخواهد ماند) .

۵۵- هر که خواهشش او را بکشانند بر او شیطان غلبه کند .

۵۶- هر که به چشم خواهش (نه با دیده بصیرت و حق و حقیقت) نظر کند به

ص ۱۵۸۳

۵۷- ما ضادّ العقل كالهوى ۹۴۷۵ .

۵۸- ما أهلك الدّین كالهوى ۹۵۶۴ .

۵۹- مركب الهوى مركب مرد ۹۷۶۲ .

۶۰- مخالفه الهوى شفاء العقل ۹۷۹۱ .

۶۱- مغلوب الهوى دائم الشقاء مؤبّد الرّق ۹۸۳۷ .

۶۲- ماتحا فى عرب هواه كادحا سعيا لدنياه ۹۸۵۳ .

عون الشَّيْطَانِ أَتْبَاعُ الْهُوِيِّ ٩٩١٠ . فتنه افتد ، و ستم نماید ، و از راه آشکار میل کرده و حیران گشته و یا هلاک شود .

۵۷- چیزی مانند خواهش ، دشمن عقل نخواهد بود .

۵۸- دین را چیزی مانند خواهش هلاک نکرده است . (یعنی دینداری را فاسد کند) .

۵۹- مرکب هوا و خواهش مرکبی است بر اندازنده (و یا هلاک سازنده) .

۶۰- مخالفت کردن با خواهش شفای (بیماری) عقل است .

۶۱- مغلوب خواهش و هوس همیشه بدبخت و تا ابد بنده خواهد بود (یعنی شب و روز در خدمت هوا و هوس است) .

۶۲- (این فراز تتمه کلامی است چنانکه در نهج البلاغه خطبه غزاء بیان شده که در صفت خلقت انسان بیان فرموده که خداوند او را در سه تاریکی و پرده ها از نطفه ریخته شده ، و خون بسته ناقص ایجاد کرده ، سپس دوران شیر خواری را بیان داشته آن گاه می فرماید : به او قلب حفظ کننده و زبان گویند . . . تا می فرماید : تا این که بحدّ کمال رسیده قدر است کرد کسر و غرور بر او مستولی شده گمراه شد . . .) هوا و هوس خود را در دلو بزرگ (از چاه گمراهی) کشنده است برای رسیدن به دنیایش سعی فراوان بکار برنده است .

۶۳- خوب یار شیطانی است پیروی از خواهش .

ص ۱۵۸۴

۶۴- هَلِكٌ مِنْ أَضَلِّهِ الْهُوِيُّ ، وَ اسْتَفَادَهُ الشَّيْطَانُ إِلَى سَبِيلِ الْعَمَى ١٠٠٢٦ .

۶۵- هَوَاكُ أَعْدَى عَلَيْكَ مِنْ كُلِّ عَدُوٍّ فَأَغْلِبْهُ وَ إِلَّا أَهْلَكَكَ ١٠٠٥٨ .

۶۶- لَا يَبْعَدَنَّ هَوَاكُ

۶۷- لا تتبع الهوى ، فمن تبع هواه ارتبک ۱۰۳۱۲ .

۶۸- لا ترکونوا إلى جهالکم (جهالتکم) و لا تنقادوا لأهوائکم ، فإنّ النازل بهذا المنزل علی شفا جرف هار ۱۰۳۹۰ .

۶۹- الهوى أعظم العدوین ۱۶۷۸ . ۶۴- هلاک شده کسی که او را خواهش گمراه کرده ، و شیطان او را بسوی راه کوری کشانیده است .

۶۵- خواهش تو از هر دشمنی بر تو ستم کننده تر است ، پس بر آن غلبه نما ، و گرنه تو را هلاک خواهد نمود .

۶۶- خواهش تو هرگز علمت را دور نگرداند (که نتوانی عمل کنی ، گویا دسترسی به آن نداری) .

۶۷- پیروی خواهش مکن ، پس کسی که از خواهش خود پیروی نماید در گل فرو رود (و به هلاکت افتد) .

۶۸- (تتمه کلامی است از خطبه ۱۰۴ نهج البلاغه ، ج ۷ ، ص ۱۶۷ ابن ابی الحدید که آن حضرت می فرماید : ای بندگان خدا) جهالت و نادانی و یا به نادانهای خود میل و اعتماد نکنید ، و خواهشهای خود را فرمان مبرید ، زیرا که فرود آینده به این منزل بر زمینی است که سیل زیر آن را خورانیده و شکاف هم خورده باشد که در معرض خراب شدن است .

۶۹- خواهش و هوا بزرگترین دو دشمن است (شیطان و نفس) .

ص ۱۵۸۵

۷۰- الهوى إله معبود ۲۲۱۷ .

۷۱- التاجون من النار قليل لغبه الهوى و الضلال ۱۷۲۰ .

۷۲- املك عليك هواك ، و شح بنفسك عما لا يحلّ لك فإنّ الشحّ بالنفس حقيقه الكرم ۲۳۶۶ .

۷۳- احذروا هوى ، هوى

بالأنفس هويًا ، و أبعدها عنه قراره الفوز قصيًا ٢٦٢٤ .

٧٤- يسير الهوى يفسد العقل ١٠٩٨٥ .

٧٥- لا تلف أعظم من الهوى ١٠٩٠٤ .

٧٦- أهلك شىء الهوى ٢٨٥٣ .

٧٧- إياك و طاعه الهوى ، فإنه يقود إلى كل محنه ٢٦٧١ . ٧٠- هوا و هوس ، خدای پرستیده شده است .

٧١- رستگاران از آتش بسبب غلبه هوا و هوس و گمراهی کمند .

٧٢- مالک خواهش خود باش ، و از آنچه برای تو حلال نبوده بنفس خود بخیلی کن ، زیرا بخیلی کردن به نفس حقیقت جود و کرم است (یعنی نفس خود را در اختیار آنها مگذار تا آلوده گردد) .

٧٣- از خواهشی که نفس ها را از بلندی به پستی فرود آورده فرود آوردنی ، و آنها را از قرارگاه پیروزی خیلی دور ساخته ، دوری کنید .

٧٤- اندک هوا و هوس عقل را فاسد می کند .

٧٥- هیچ تلقی (و سبب تلف دینی) بزرگتر از هوا و خواهش نیست .

٧٦- هلاک کننده ترین چیز خواهش است .

٧٧- بر تو باد به دوری از پیروی خواهش ، زیرا که آن می کشاند بسوی هر محنت و رنجی .

ص ١٥٨٦

٧٨- أفضل الناس من جاهد هواه ٣٠٩١ .

٧٩- أول الهوى فتنه و آخره محنه ٣٢٧٠ .

٨٠- الهوى شريك العمى ٥٨٠ .

٨١- الهوى داء دفين ٦٠١ .

٨٢- الهوى آفة الأبواب ٦٧١ .

٨٣- الهوى قرين مهلك ٩٥٧ .

۸۴- الهوی ضدّ العقل ۱۰۲۹ .

۸۵- الهوی أسّ المحن ۱۰۴۸ .

۸۶- الهوی مطیه الفتن ۱۰۶۱ .

۸۷- الهوی هویّ إلى أسفل سافلين ۱۳۲۶ . ۷۸- افزون ترین مردم کسی است که با خواهش خود بجنگد .

۷۹- اول هوا و هوس فتنه و

گرفتاری و در بند آرزوها افتادن ، و آخر آن محنت و رنج است .

۸۰- هوا و هوس شریک کوریست (یعنی گویا نمی بیند چون هوا بر او غلبه کرده است .

۸۱- خواهش بیماری و دردی است پنهان ، (پس باید آن را با تفکر و تأمل شناخت و مداوا کرد) .

۸۲- خواهش و هوس آفت عقلهاست .

۸۳- خواهش و هوس قرینی است هلاک کننده .

۸۴- خواهش ضد عقل است .

۸۵- خواهش اساس محنت و رنجهاست .

۸۶- خواهش مرکب سواری فتنه هاست .

۸۷- خواهش پائین آورنده است (صاحب خود را) بسوی جاهای پست (یا

ص ۱۵۸۷

۸۸- لا تکنونوا عبيد الأهواء و المطامع ۱۰۴۲۳ .

۸۹- لا عدو كالهوى ۱۰۴۶۵ .

۹۰- الهوى مطيه الفتنة ۱۰۹۸ .

الهيبة

۱- الهيبة خيبة ۱۶۷ .

۲- الهيبة مقرونه بالخبية ۳۴۹ .

۳- آفه الهيبة المزاح ۳۹۴۳ .

۴- قرنٹ الهيبة بالخبية ۶۷۱۳ . پست ترین درکات جهنم) .

۸۸- بندگان خواهشها و طمعها مباشید .

۸۹- هیچ دشمنی مانند خواهش نیست (زیرا ضررش از هر دشمنی بیشتر است) .

۹۰- هوا و هوس مرکب فتنه است .

هیبت و ترس ۱- هیبت (یعنی روشی که مردم از او در بیم و هراس باشند) نومیدی است . (از درگاه خدای بزرگ و یا نومیدی مردم است از او ، زیرا نمی توانند با او تماس برقرار سازند) .

۲- هیبت با نومیدی مقرون است .

۳- آفت شکوه مزاح کردن است .

۴- ترس با نومیدی مقرون است (چه دیگران از او ترسند یا خود از دیگران ترسد سبب نومیدی خواهد گردید) .

ص ۱۵۸۸

باب الیاء

الیأس

۱- الیأس أحد النّجیحین ۱۶۰۶ .

۲- أصل الإخلاص الیأس ممّا فی أیدی النّاس ۳۰۸۸ .

۳- إنّ أکرم النّیاس من اقتنی الیأس ، و لزوم القنوع و الورع ، و بریء من الحرص و الطّمع ، فإنّ الطّمع و الحرص الفقر الحاضر ، و إنّ الیأس و القناعه الغنی الظاهر ۳۶۵۳ .

۴- الیأس حرّ ۵۲ .

۵- الیأس عتق ۱۲۷ . نومیدی ۱- نومیدی (از خلق) یکی از دو پیروزیست .

۲- ریشه اخلاص نومیدی از آنچه در دستهای مردم است (چون وقتی از مخلوق امید قطع شد امید به خدا خالص خواهد گردید) .

۳- براستی گرامی ترین مردم کسی است که نومیدی (و قطع طمع از مردم) را فرا گرفته ، و ملازم خوشنودی به قسمت و پارسائی بوده ، و از

حرص و طمع خالی باشد ، زیرا که طمع و حرص پریشانی است حاضر ، و یأس و نومیدی و قناعت توانگری است ظاهر و آشکار .

۴- نومیدی (از خلاق) آزادی (یا بهترین چیزها) است .

۵- نومیدی (از مردم) آزادی و خود را از بندگی رهانیدن است .

ص ۱۵۸۹

۶- الیأس مسلاه ۱۸۷ .

۷- الیأس غناء حاضر ۳۰۹ .

۸- العز مع الیأس ۴۴۳ .

۹- الیأس یریح النفس ۶۳۶ .

۱۰- الیأس عتق مجدّد ۷۵۶ .

۱۱- الیأس عتق مریح ۹۳۱ .

۱۲- الیأس یعزّ الأسیر ۱۰۹۱ .

۱۳- الیأس خیر من التضرّع إلى الناس ۱۴۱۵ .

۱۴- بالیأس یكون الغناء ۴۲۵۰ .

۱۵- تحلّ بالیأس ممّا فی أیدی الناس ، تسلّم من غوائلهم ، و تحرز ۶- نومیدی تسلّی است ، (زیرا وقتی طمع نسبت به کسی حاصل گردید قلق و اضطراب خواهد داشت که آیا خواسته او را انجام می دهد یا نمی دهد ولی با نومیدی قلق و اضطراب برطرف خواهد گردید) .

۷- نومیدی توانگری آماده ایست .

۸- عزّت با نومیدی (از خلق) است .

۹- نومیدی جان را آسایش دهد .

۱۰- نا امیدی آزادی تازه ایست (یعنی کسی که طمع داشته گویا آزاد نبوده و با نومیدی آزادی تازه ای تحصیل خواهد کرد

.(

۱۱- نومیدی (از مردم) آزادی راحت بخشی است .

۱۲- نومیدی به اسیر (طمع) عزّت می بخشد .

۱۳- نومیدی (از خلق) از زاری کردن پیش مردم بهتر است .

۱۴- بسبب نومیدی (از خلق و قطع امید از آنها) توانگری حاصل گردد .

۱۵- آراسته شو بسبب نومیدی از آنچه در دستهای مردم است

۱۶- تعجيل اليأس أحد الظفرين ۴۵۷۷ .

۱۷- حسن اليأس أجمل من ذلّ الطّلب ۴۸۵۴ .

۱۸- قد يكون اليأس إدراكا إذا كان الطّمع هلاكا ۶۶۷۸ .

۱۹- من أيس من شىء سلا عنه ۹۱۵۳ .

۲۰- مراره اليأس خير من التّضرّع إلى النّاس ۹۷۹۵ .

۲۱- أوّل الإخلاص اليأس ممّا فى أيدي النّاس ۳۲۹۱ .

الأيّام

۱- بزوا أيتامكم ، و واسوا فقرائكم ، و ارفقوا بضعفائكم ۴۴۴۹ . سالم مانده ، و دوستی ایشان را فراهم کنی (یعنی اگر طمع را قطع کنی و مایوس از آنچه در دست مردم است باشی همه تو را دوست دارند) .

۱۶- شتاب کردن نومیدی یکی از دو پیروزی است (یعنی اگر بناست حاجت طرف برآورده نشود هر چه زودتر اعلام نومیدی شود تا نیازمند راحت گردد ، ولی بر عکس اگر او در انتظار باشد در ناراحتی خواهد بود) .

۱۷- نیکوئی نومیدی که آدمی خوب از مردم مایوس گردد ، نیکوتر از خواری طلب است .

۱۸- گاهی نومیدی دریافتن مطلوب است هر گاه طمع هلاکت باشد .

۱۹- کسی که از چیزی مایوس گردید آن را فراموش نماید (یعنی بدنبال آن نخواهد رفت) .

۲۰- تلخی نومیدی از تضرع و زاری نزد مردم بهتر خواهد بود .

۲۱- اوّل اخلاص نومیدی است از آنچه در دستهای مردم است .

ایتام ۱- به یتیمان خویش نیکی کنید ، و با فقیران مساوات نموده ، و به ضعیفان

٢- من ظلم يتيماً عقّ أولاده ٧٨١٤ .

٣- من رعى الأيتام رعى في بنيه ٨١٧٤ .

٤- كافل اليتيم و المسكين عند الله من المكرمين ٧٢٥١

۵- کافل الیتیم اثیر عند اللّٰه ۷۲۵۶ .

اليقظه و التيقظ في الدين

۱- التيقظ في الدين نعمه على من رزقه ۲۰۵۸ .

۲- اليقظه نور ، الغفله غرور ۱۰۴ .

۳- اليقظه استبصار ۱۷۶ .

۴- قد يقظتم فتيقظوا ، و هديتم فاهدوا ۶۶۸۲ . ارفاق نمائيد .

۲- هر كه به يتيمي ستم نمايد اولادش را آزار نموده است (يعنى سبب شود كه ديگران به اولاد او ستم نمايند كه در نتيجه آزرده شوند) .

۳- هر كه رعايت يتيمان كند در فرزندان او رعايت شود (يعنى از جانب خدا ديگران تلافى كنند) .

۴- متكفل يتيم و مسكين در نزد خدا از گرامى شدگانست .

۵- ضامن يتيم نزد خدا برگزيده است .

بیداری ۱- بیداری در دين و آگاهى نعمتى است آن بر كسى كه روزى داده شده است .

۲- بیداری نور ، بيخبرى فريب خواهد بود .

۳- بیداری بينا شدن (و عارف گردیدن به تمام امور) است .

۴- در حقيقت (بوسيله آنچه بايد بيدار شويد از تعليم دين و احكام و مواعظ)

ص ۱۵۹۲

۵- من لم يستظهر باليقظه لم ينتفع بالحفظه ۸۹۹۱ .

۶- اليقظه كرب ۲۲۲ .

۷- أفق أيها السامع من سكرتك ، و استيقظ من غفلتك ، و احتصر (اختصر) من عجلتك ۲۴۰۴ .

۸- الا مستيقظ من غفلته قبل نفاذ مدّته ۲۷۵۲ .

اليقين

۱- أيقن (أتقن) تفلح ۲۲۴۲ .

۲- أفضل الدّين اليقين ۲۸۶۸ .

۳- أصل الصّبر حسن اليقين باللّه ۳۰۸۴ . بيدار شده ايد ، پس بيدار گرديد ، و راهنمائي گشته ايد پس به راه آئيد .

۵- هر كه بسبب بيداری قوی پشت نگردد (و احتیاط ننماید) بوسیله نگهبانان سودمند نشود .

۶- بيداری (و آگاهی) سبب

اندوه شود .

۷- آی شنونده از مستی خود بهوش آید ، و از غفلت خویش بیدار شو ، و از شتاب خود (در معاصی و طلب دنیا) کم نما (یا باز ایست) .

۸- آیا از غفلت و بی خبری خود بیداری پیش از تمام شدن مدّت زندگانی او نیست (که پس از آن سود بخش نمی باشد) .

یقین ۱- محکم کن (یا تحصیل یقین نما) تا رستگار گردی .

۲- افزونترین دین یقین است (نسبت به مبدأ و معاد و به معارف دین) .

۳- ریشه صبر یقین نیکو به خداست (چون وقتی انسان فهمید مصائب و مشکلات خواسته خداست و بر آن خوب یقین کرد ، صبر و شکیبائی برایش آسان

ص ۱۵۹۳

۴- أصل الزهد اليقين ، و ثمرته السعادة ۳۰۹۹ .

۵- اليقين عباده ۳۱ .

۶- اليقين نور ۶۸ .

۷- اليقين عنوان الايمان ۳۵۱ .

۸- اليقين أفضل الزهاده ۳۹۱ .

۹- اليقين عماد الايمان ۳۹۸ .

۱۰- اليقين جلباب الاكياس ۵۹۶ .

۱۱- اليقين يرفع الشك ۸۲۶ .

۱۲- اليقين يثمر الزهد ۸۴۳ . گردد ، بزودی خود را نبازد) .

۴- ریشه بی رغبتی به دنیا یقین به مبدأ و معاد ، و میوه و ثمره آن نیکبختی است .

۵- یقین عبادت است .

۶- یقین نور است (که آدمی بوسیله آن همه چیز را می یابد) .

۷- یقین و اعتقاد جازم دلیل و سر سخن ایمان است . (زیرا تا آدمی در اصول عقائد جازم نباشد دارای ایمان کامل و صحیح نخواهد شد) .

۸- یقین افزون ترین زهدات است . (چون عامل مهم برای بی رغبتی نسبت به دنیا

خواهد بود ، و زهد با یقین دائمی ارزشمند است) .

۹- یقین ستون ایمان است .

۱۰- یقین و علم قطعی پیراهن زیرین زیرکان است (که هرگز از آنها جدا نشود) .

۱۱- یقین شک را برطرف می سازد . (یعنی اعتقادی که تردید را برطرف می کند اعتقادی است که از روی دلیل و برهان باشد نه از راه تقلید) .

۱۲- یقین ثمر بخش زهد است .

ص ۱۵۹۴

۱۳- الیقین رأس الدین ۸۵۲ .

۱۴- الیقین أفضل عباده ۸۵۶ .

۱۵- إني لعلی یقین من ربی ، و غیر شبهه فی دینی ۳۷۷۳ .

۱۶- بالیقین تتم العباده ۴۱۹۹ .

۱۷- ثمره الیقین الزّهاده ۴۶۰۱ .

۱۸- رأس الدین صدق الیقین ۵۲۲۸ .

۱۹- سبب الإخلاص الیقین ۵۵۳۸ .

۲۰- علیک بلزوم الیقین ، و تجنّب الشّکّ ، فلیس للمرء شیء أهلك لدینه من غلبه الشّکّ علی یقینه ۶۱۴۶ . ۱۳- یقین رأس دین است .

۱۴- یقین برترین عبادت است .

۱۵- براستی که من از سوی پروردگارم بر یقین ، و در دین خود شبهه و تردیدی ندارم .

۱۶- با یقین عبادت تمام می گردد (یعنی عبادت بی یقین ارزشی ندارد و ناقص خواهد بود) .

۱۷- ثمره و میوه یقین (به احوال مبدأ و معاد) بی رغبتی به دنیا است .

۱۸- سر دین راستی یقین است . (یعنی اگر راستی آدمی یقین به مبدأ و معاد داشت دیندار هم خواهد بود) .

۱۹- سبب خالص گردانیدن عمل یقین به خدا و معارف الهیه است .

۲۰- بر تو باد به جدا نشدن از یقین ، و دوری از شک ، زیرا که برای مرد چیزی هلاک کننده تر از برای دینش از

غلبه شک بر یقینش نمی باشد (چه در اعتقادات و چه در سایر احکام ، انسان باید بکوشد حتی الإمكان تحصیل یقین کند که شک ، بسیار چیز بدی است) .

ص ۱۵۹۵

۲۱- علیکم بلزوم الیقین و التقوی ، فَإِنَّهُمَا یَبْلَغَانِکُمْ جَنَّةَ الْمَأْوَى ۶۱۶۳ .

۲۲- علی قدر الدّین تكون قوّه الیقین ۶۱۸۴ .

۲۳- غایه الیقین الإخلاص ۶۳۴۷ .

۲۴- کفی بالیقین عباده ۷۰۴۲ .

۲۵- لم یرصدق یقین من أسرف فی الطّلب ، و أجهد نفسه فی المکتسب ۷۵۶۷ .

۲۶- لو صحّ یقینک لما استبدلت الفانی بالباقی ، و لا بعت السنّی بالدنّی ۷۵۸۸ .

۲۷- من أیقن أفلح ۷۷۰۶ . ۲۱- بر شما باد به لازم بودن یقین و تقوا و جدا نشدن از آنها ، زیرا که آنها شما را به بهشت مأوی می رساند .

۲۲- به اندازه دین نیروی یقین می باشد (یعنی هر اندازه انسان در دین کار کند قوت یقینش بیشتر می گردد) .

۲۳- پایان یقین و غرض از آن خالص قرار دادن (عمل برای خدا) است .

۲۴- برای یقین کفایت می کند عبادت بودن آن (یعنی قطع نظر از لوازم آن که اعمال و غیر آن باشد خود یقین عبادت است) .

۲۵- صادق نیست یقین کسی که در طلب اسراف نموده ، و در کسب و کار نفس خود را به رنج می اندازد .

۲۶- اگر یقین تو صحیح باشد هر آینه فانی (دنیا) را به باقی (آخرت) عوض و بدل نخواهی نمود ، و چیز خوب را به چیز پست نخواهی فروخت .

۲۷- کسی که (به مبدأ و معاد) یقین کند رستگار گردد .

ص ۱۵۹۶

من أيقن ينج ٧٧٢٠ .

٢٩- من حسن يقينه يرج ٧٧٢١ .

٣٠- من يستيقن يعمل جاهدا ٧٩٨٧ .

٣١- من أيقن بالجزاء أحسن ٨٠١٨ .

٣٢- من قوى يقينه لم يرتب ٨١١٣ .

٣٣- من أيقن بالآخرة لم يحرص على الدنيا ٨٢٥٦ .

٣٤- من حسن يقينه حسنت عبادته ٨٤٣٦ .

٣٥- من صدق يقينه لم يرتب ٨٤٥٢ .

٣٦- من صحَّ يقينه زهد في المراء ٨٧٠٩ . ٢٨- هر که یقین کند رستگار گردد .

٢٩- هر که یقین او نیکو باشد امیدوار است (یعنی امیدواری به فضل و رحمت خدا منوط بر یقین به مبدأ و معاد است) .

٣٠- هر که یقین کند با جدّ و جهد عمل کند .

٣١- هر که به پاداش یقین نماید احسان کند . (و یا کارها را نیکو انجام دهد) .

٣٢- هر که یقین او قوی باشد (در مصائب و گرفتاریها) مضطرب نباشد .

٣٣- هر که به آخرت یقین کند بر دنیا حریص نباشد .

٣٤- هر که یقین او نیکو باشد عبادتش نیکو خواهد شد .

٣٥- هر که یقین او صادق باشد (در بلاها و مصائب و در احکام و معارف) قلق و اضطراب ننماید .

٣٦- هر که یقین او درست باشد در مراء و جدال بی رغبت باشد (زیرا که می داند این عمل عقلا و شرعا ناپسند است) .

ص ١٥٩٧

٣٧- من لم یوقن قلبه لم یطعه عمله ٨٩٩٣ .

٣٨- من أيقن رجا ٩٢٠٥ .

٣٩- ما أعظم سعادته من بوشر قلبه ببرد اليقين ٩٥٥٦ .

٤٠- نعم الطارد للشكّ اليقين ٩٨٩٣ .

٤١- نوم على يقين خير من صلاه في شكّ ٩٩٥٨ .

٤٢- هلك من باع اليقين بالشكّ

، و الحقّ بالباطل ، و الآجل بالعاجل ۱۰۰۳۰ .

۴۳- لا تجعلوا يقينكم شكّا ، و لا علمكم جهلا ۱۰۳۳۶ .

۴۴- لا- إيمان لمن لا يقين له ۱۰۷۸۱ . ۳۷- هر که دلش یقین نداشته باشد عملش او را پیروی ننماید (یعنی عمل منوط بر داشتن یقین است) .

۳۸- هر که یقین کند امیدوار باشد .

۳۹- چه قدر بزرگ خواهد بود سعادت کسی که دلش به سردی یقین رسیده (و یقین به معارف الهیه با قلب و دلش مباشر گردیده است) .

۴۰- خوب دور سازنده شکّی است یقین . (چون کسی که در عقائد و یا سایر امور در تحصیل یقین کوشا بوده و تحصیل یقین کند شکّی برای او باقی نخواهد ماند تا زیان بیند) .

۴۱- خواب با یقین بهتر از نماز با شک است .

۴۲- هلاک گردیده کسی که یقین را به شکّ ، و حق را به باطل ، و آخرت را به دنیا فروخته است .

۴۳- یقین خود را شکّ ، و علمتان را جهل قرار ندهید (که طبق آنها عمل نکنید ، و به منزله شک و جهل با آنها معامله کنید) .

۴۴- ایمانی نیست برای کسی که برای او یقینی نیست .

ص ۱۵۹۸

۴۵- يستدلّ على اليقين : بقصر الأمل ، و إخلاص العمل ، و الزّهد في الدّنيا ۱۰۹۷۰ .

۴۶- يفسد اليقين الشّكّ ، و غلبه الهوى ۱۱۰۱۱ .

۴۷- سلاح الموقن : الصّبر على البلاء ، و الشّكر فى الرّخاء ۵۵۶۰ .

۴۸- كن موقنا تكن قويا ۷۱۳۵ .

۴۹- من أيقن أحسن ۷۶۴۰ .

۵۰- الموقنون ، و المخلصون ، و المؤثرون من

رجال الأعراف ۱۹۷۵ . ۴۵- بر یقین به کوتاهی امید و آرزو ، و خالص گردانیدن عمل ، و بی رغبتی در دنیا استدلال می شود

۴۶- یقین را شک (در اصول عقائد) ، و غلبه هوا و خواهش فاسد می گرداند .

۴۷- ابزار مبارزه صاحب یقین شکیبائی بر بلاء ، و شکر و سپاسگزاری در وسعت و فراخی است .

۴۸- با یقین باش تا نیرومند باشی (چون با شک آدمی ناتوان باشد) .

۴۹- کسی که یقین (به مبدأ و معاد) داشته باشد احسان نماید .

۵۰- صاحبان یقین ، و پاکان از بديها (یا کسانی که اعمال خود را خالص گردانیده اند ، و ایثارگران (کسانی که دیگران را بر خود مقدم دارند) از مردان اعرافند (اعراف جمع «عرف» یعنی جای بلند است ، و در تفسیر آمده که ذیل آیه مبارکه : وَ عَلَى الْمَأْرَافِ رِجَالٌ يَعْرِفُونَ كُلًّا بَسِيْمَاهُمْ «اعراف ۴۶» اعراف بلندیهای حجاب و حصاری است که میان بهشت و دوزخ قرار گرفته است ، و اهل بهشت و دوزخ را با نشانه می شناسند ، و به همین جهت در حق آنها دو احتمال داده شده است : یکی آنکه رجال اعراف افرادی هستند بلند مرتبه مانند انبیاء ، و برگزیدگان ، و شهداء ، و بر این معنی روایاتی وارد گردیده است ، دوم آنکه آنها طایفه ای از مسلمین اند که در عمل کوتاهی کرده ، خدا آنها را حبس کرده تا به

ص ۱۵۹۹

۵۱- الموقن أشدّ النَّاسِ حزنًا علی نفسه ۱۰۱۲ .

۵۲- این الموقنون ، الذّین خلعوا سرا بیل الهوی ، و قطعوا عنهم علائق الدّنيا ۲۸۲۳

. حق در حقشان حکم شود).

۵۱- صاحب یقین سخت ترین مردم است بحسب اندوه بر نفس خود .

۵۲- کجا هستند اهل یقین ، کسانی که پیراهن های خواهش را بر افکنده ، و پیوندهای دنیا را از خود بریدند

بسمه تعالی

هَلْ يَسْتَوِي الَّذِينَ يَعْلَمُونَ وَالَّذِينَ لَا يَعْلَمُونَ

آیا کسانی که می‌دانند و کسانی که نمی‌دانند یکسانند؟

سوره زمر / ۹

مقدمه:

موسسه تحقیقات رایانه ای قائمیه اصفهان، از سال ۱۳۸۵ هـ. ش تحت اشراف حضرت آیت الله حاج سید حسن فقیه امامی (قدس سره الشریف)، با فعالیت خالصانه و شبانه روزی گروهی از نخبگان و فرهیختگان حوزه و دانشگاه، فعالیت خود را در زمینه های مذهبی، فرهنگی و علمی آغاز نموده است.

مرامنامه:

موسسه تحقیقات رایانه ای قائمیه اصفهان در راستای تسهیل و تسریع دسترسی محققین به آثار و ابزار تحقیقاتی در حوزه علوم اسلامی، و با توجه به تعدد و پراکندگی مراکز فعال در این عرصه و منابع متعدد و صعب الوصول، و با نگاهی صرفاً علمی و به دور از تعصبات و جریانات اجتماعی، سیاسی، قومی و فردی، بر مبنای اجرای طرحی در قالب «مدیریت آثار تولید شده و انتشار یافته از سوی تمامی مراکز شیعه» تلاش می نماید تا مجموعه ای غنی و سرشار از کتب و مقالات پژوهشی برای متخصصین، و مطالب و مباحثی راهگشا برای فرهیختگان و عموم طبقات مردمی به زبان های مختلف و با فرمت های گوناگون تولید و در فضای مجازی به صورت رایگان در اختیار علاقمندان قرار دهد.

اهداف:

۱. بسط فرهنگ و معارف ناب ثقلین (کتاب الله و اهل البیت علیهم السلام)
۲. تقویت انگیزه عامه مردم بخصوص جوانان نسبت به بررسی دقیق تر مسائل دینی
۳. جایگزین کردن محتوای سودمند به جای مطالب بی محتوا در تلفن های همراه، تبلت ها، رایانه ها و ...
۴. سرویس دهی به محققین طلاب و دانشجو
۵. گسترش فرهنگ عمومی مطالعه
۶. زمینه سازی جهت تشویق انتشارات و مؤلفین برای دیجیتالی نمودن آثار خود.

سیاست ها:

۱. عمل بر مبنای مجوز های قانونی
۲. ارتباط با مراکز هم سو
۳. پرهیز از موازی کاری

۴. صرفا ارائه محتوای علمی

۵. ذکر منابع نشر

بدیهی است مسئولیت تمامی آثار به عهده ی نویسنده ی آن می باشد .

فعالیت های موسسه :

۱. چاپ و نشر کتاب، جزوه و ماهنامه

۲. برگزاری مسابقات کتابخوانی

۳. تولید نمایشگاه های مجازی: سه بعدی، پانوراما در اماکن مذهبی، گردشگری و...

۴. تولید انیمیشن، بازی های رایانه ای و ...

۵. ایجاد سایت اینترنتی قائمیه به آدرس: www.ghaemiyeh.com

۶. تولید محصولات نمایشی، سخنرانی و...

۷. راه اندازی و پشتیبانی علمی سامانه پاسخ گویی به سوالات شرعی، اخلاقی و اعتقادی

۸. طراحی سیستم های حسابداری، رسانه ساز، موبایل ساز، سامانه خودکار و دستی بلوتوث، وب کیوسک، SMS و...

۹. برگزاری دوره های آموزشی ویژه عموم (مجازی)

۱۰. برگزاری دوره های تربیت مربی (مجازی)

۱۱. تولید هزاران نرم افزار تحقیقاتی قابل اجرا در انواع رایانه، تبلت، تلفن همراه و... در ۸ فرمت جهانی:

JAVA.۱

ANDROID.۲

EPUB.۳

CHM.۴

PDF.۵

HTML.۶

CHM.۷

GHB.۸

و ۴ عدد مارکت با نام بازار کتاب قائمیه نسخه :

ANDROID.۱

IOS.۲

WINDOWS PHONE.۳

WINDOWS.۴

به سه زبان فارسی ، عربی و انگلیسی و قرار دادن بر روی وب سایت موسسه به صورت رایگان .

در پایان :

از مراکز و نهادهایی همچون دفاتر مراجع معظم تقلید و همچنین سازمان ها، نهادها، انتشارات، موسسات، مؤلفین و همه

بزرگوارانی که ما را در دستیابی به این هدف یاری نموده و یا دیتا های خود را در اختیار ما قرار دادند تقدیر و تشکر می
نماییم.

آدرس دفتر مرکزی:

اصفهان - خیابان عبدالرزاق - بازارچه حاج محمد جعفر آواده ای - کوچه شهید محمد حسن توکلی - پلاک ۱۲۹/۳۴ - طبقه
اول

وب سایت: www.ghbook.ir

ایمیل: Info@ghbook.ir

تلفن دفتر مرکزی: ۰۳۱۳۴۴۹۰۱۲۵

دفتر تهران: ۰۲۱ - ۸۸۳۱۸۷۲۲

بازرگانی و فروش: ۰۹۱۳۲۰۰۰۱۰۹

امور کاربران: ۰۹۱۳۲۰۰۰۱۰۹

مرکز تحقیقات اسلامی

اصفهان

گامگاه

WWW

برای داشتن کتابخانه های تخصصی
دیگر به سایت این مرکز به نشانی

www.Ghaemiyeh.com

www.Ghaemiyeh.net

www.Ghaemiyeh.org

www.Ghaemiyeh.ir

مراجعه و برای سفارش با ما تماس بگیرید.

۰۹۱۳ ۲۰۰۰ ۱۰۹